ORIGENIS
CONTRA
MARCIONITAS

1674. Basel
J.R. Wetstein edition

S2
739

Stonor bookplate, with
J Talbot Stonor signature

J Talbot Honor

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

ΔΙΆΛΟΓΟΣ ΚΑΤᾺ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩ͂Ν,

ἢ περὶ τῆς εἰς Θεὸν ὀρθῆς πίστεως.

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚῸΣ ΕἸΣ ΜΑΡΤΎΡΙΟΝ.

ἈΝΤΙΓΡΑΦῊ ΠΡῸΣ ΤῊΝ ἈΦΡΙΚΑΝΟΥ͂

περὶ τῆς κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας ἐπιστολήν.

ORIGENIS

DIALOGVS CONTRA MARCIONITAS,

ſive De rectâ in Deum fide:

EXHORTATIO AD MARTYRIVM:

RESPONSVM AD AFRICANI EPISTOLAM de hiſtoriâ Suſannæ.

Græcè nunc primùm è MSS. Codicibus prodeunt:
Verſiones partim corriguntur, partim novæ adjiciuntur.

Additis
NOTIS, INDICIBUS, LECTIONIBUS VARIANTIBUS
ET CONIECTURIS:

Operâ & ſtudio

M. JOH. RODOLFI WETSTENII,
Oratoriæ in Academiâ Baſilienſi Profeſſoris.

BASILEÆ, Exprimebat JACOBUS BERTSCHIUS,
Anno Chriſti cIↄ. Iↄ C. LXXIV.

VIRIS

MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS,
Ampliſſimis,

DOMINO

DN. IOH. LVDOVICO CRVGIO,

DOMINO

DN. IOH. RODOLFO BVRCARDO,

Reipublicæ Baſilienſis Conſulibus,

Patriæ Patribus inclutis, opt. merentibus:

VIRIS item

SPECTATISSIMIS, PRVDENTISSIMIS,

DN. LVCÆ HAGENBACHIO,
DN. ANDREÆ MITZIO,
DN. THEODORO BVRCARDO,
DN. IOH. CONRADO HARDERO,

Illis Senatoribus & Tredecim-Viris,
Huic Archigrammateo:

SCHOLARCHIS Eccleſiæ & Academiæ Baſilienſis
Gravisſimis, Honoratisſimis:

Salutem & Felicitatem perennem!

VIRI MAGNIFICI ATQVE PRVDENTISSIMI: DOMINI ET MECOENATES GRATIOSISSIMI;

SI primus vel ſolus *Origenem* in lucem è tenebris producerem, temeritatis notam, ne quid gravius dicam, vix effugerem. Quis enim absque periculo ederet ſcripta Viri, edictis Imperatorum proſcripti, Pontificum decretis damnati, Patrum cenſurâ notati, plerisque inviſi, aut ſuſpecti, aut ſaltem minùs grati? Mihi certè, contra tot tantáque nomina inſurgere, piaculo ducerem: niſi gemina ratio diverſum mihi ſuaderet. Altera eſt, quòd etiam acerrimi Origenis adverſarii proverbio trito faſſi fuerint: *Adamantius ubi benè, nemo melius; ubi malè, nemo pejus.* Quando verò Apoſtoli præceptum eſt: *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete*: cur, propter zizania erro-

errorum, melior quoque ſeges eradicari debeat, non video. Licebit itaque Viro bono, & nullis præjudiciis occupato, ſpretis quisquiliis, meliora cum *Gregorio Thaumaturgo*, *Pamphilo*, *Baſilio M. Gregorio Nazianzeno*, *Chryſoſtomo*, *Hilario*, *Caſsiodoro*, atque ipſo *Hieronymo*, in uſus laudabiles colligere. Altera eſt, quòd partim antiquioribus illis ſeculis maximi ſe offerant Viri, Origeniani nominis amatores & ſtrenui hyperaſpiſtæ: partim etiam hoc noſtro, ingeniorum celebrium ubertate & omnigenæ eruditionis laude felici, habeamus accuratos antiquitatis orthodoxæ indagatores, qui hujus *Eccleſiarum Magiſtri* (quo titulo B. *Hieronymus* olim honeſtavit *Origenem*) ſcripta exquiſitâ ſedulitate undique collecta, tùm ab interitu vindicare; tùm in omnium Chriſtianæ pietatis amantium oculos & manus ingerere ſategerint: nullusq; adeò vel fuit vel eſt illorum, cuicunque demùm parti circa religionem fuerit addictus, qui *Origenis* ingenium, eruditionem atque incredibiles labores non admiretur & commendet. Sufficeret, opinor, inter Theologos ac Philologos etiam ſolus *Eraſmus*, Vir ingenio ſublimi & acri præſertim judicio: qui *Origenis* operibus emaculandis, convertendis, recenſendis, extremam navavit operam: ut non ſolùm *Beati Rhenani* encomia, in præfatione ad *Hermannum* Colonienſem Archiepiſcopum, editioni operum Origenis Baſilienſi Anno M D XXXVI. præmiſsâ, ſingulariter meruerit; ſed & ab eo maximè tempore *Origenes* quaſi reviviſcere, atque cum Theologis velut in gratiam redire viſus ſit. Unde certatim à doctisſimis quibusque Viris per Germaniam, Galliam, Angliam, ejus ſcripta conquiſita, & typis vulgata fuerunt. Inprimis hîc mihi commemorandus venit beatæ memoriæ Theologus; ſolidâ doctrinâ, judicii dexteritate, facundiâ eloquenti, antiquitatis Eccleſiaſticæ peritiâ, uſque ad Sereniſſimorum & Celſisſimorum Principum ſummam gratiam & favorem, nulli ſecundus, *Joh. Jacobus Grynæus* noſter: qui, etſi aliorum cenſuras non neſciret, tantùm abeſt, ut abhorruerit ab *Origene* & ſcriptis ejus; quin potiùs illorum editioni Baſilienſi poſteriori Anno M D LXXI. ſedulò præfuerit, eaque perdoctis ad *Thomam Eraſtum* prolegomenis exornârit; ac eundem, ut *Adamantii* patrocinium ſuſciperet, amicè rogârit.

Quapropter tantorum Virorum exemplis præmunitus, *Adamantium*, nullis vel adverſariorum lividis conatibus fractum, vel

hæreti-

hæreticorum fraudibus ac ſtrophis circumventum, vel ipſis perſecutionum dirisſimis procellis devictum, non erubeſcam, à ſitu & tenebris diuturnis liberatum luci reſtituere. Quod equidem, quibus permotus cauſis, quibus ſubſidiis adjutus, quo've modo & quousque conatus ſim; peculiari Præfatione ad Lectorem aperui: hoc unum ſpectans, ut Virorum doctorum provocationibus, quibus *Origenica* ſcripta velut è ſepulcris excitabant, morem gererem; & quantillum Bibliothecarum noſtrarum loculi continent, publicis aliorum uſibus impertiremur: noſtrâ lubentiâ eorum, qui majora & plura poſſunt, proritaturi. De cætero novi etiam ex me ipſo, ad hæc ingenii mei vires ſuâ tenuitate perexiguas, atque impar ætatis robur: quod hiſce talibus pro dignitate adornandis, ac priſtino nitori ſuo reſtituendis, vix aptum videri queat.

Quô verò minus præſidii in me deprehendo, hoc enixiùs Veſtrum, VIRI MAGNIFICI ET PRVDENTISSIMI, patrocinium implorandum mihi cerno: ideoque ſubmiſsè rogo, ut Vos, qui pietati ac bonis literis in Urbe atque Athenæo Rauracorum omni curâ & ſolicitudine hactenus providiſtis, quò in pace vera Dei agnitio cultusque, juxta elegantiora ſtudia, ſuas obtinerent ſedes; nunc quoque præſentia hæc *Origenis* rectè-ſentientis (errorum enim patrocinium quis ambiret?) Opuſcula, & in eadem tenuem meam opellam, ſolitâ Veſtrâ benevolentiâ excipere, à livore mordaci tutam præſtare, ſicque animum ad majora & ſolidiora mihi addere non dedignemini.

Non autem ſola Veſtræ Magnificentiæ atque Amplitudinis fiducia me ad tantum patrocinium expetendum adduxit: Sed & ineffabilis Veſtra humanitas, ac in me nuper deſignata ſingularis benevolentia huc me compellit, ſi hominis, ſique grati nomine cenſeri geſtiam. Tua inprimis, MAGNIFICE CONSUL BURCARDE, Literarum ac Literatorum Mecœnas Optime-Maxime, erga me meaque ſtudia propenſio; cui cognata quædam AMPLISSIMI CONSULIS CRUGII proclivitas compari benignitate reſpondet; nunquam ſatis mihi celebranda veniet,

Dum memor ipſe mei, dum Spiritus hos reget artus.

Etenim cùm vacantem Oratoriæ Profesſionem in Academiâ noſtrâ, divino ductu & Amplisſimorum utriusq; Ordinis Procerum, Veſtris cumprimis, SPECTATISSIMI SCHOLARCHÆ, ſuffragiis mihi

nuper concreditam audiſſetis: id non tantùm pro voto Veſtro accidiſſe, ſingulari affectu & congratulatione mihi conteſtati eſtis; ſed etiam collectis REIPUBL. PATRUM calculis eam promotionem ratam conſummatamq́; reddidiſtis: atq; adeò illam ex animi Veſtri ſententiâ factam, publicitus demonſtrare gratioſisſimè voluiſtis. Utinam Deus vires adderet corpori atq; animo idoneas, ut vel huic expectationi Veſtræ, vel ſpei de me conceptæ, facere poſſem ſatis! Id equidem ſeduló conabor: hûc omne ſtudium impendam, & quicquid Omnipotens virium atque alacritatis mihi conceſſerit.

Accipite intereà, VIRI MAGNIFICI ET GRAVISSIMI, ſerenâ fronte, obſervantiæ erga Vos meæ cultûsq́; debiti ſignum & arrham ſacerrimam, devotiſſimam; Civemq́; Veſtrum & Clientem gratioſo, ut hactenus, favore porrò amplectimini. DEUS animum Vobis augeat periculoſis hiſce temporibus, Veſtra regat conſilia, dirigat actiones, utraque proſperet, roboret corpora: his ſuperaddat de inexhauſtis ſuarum Gratiarum theſauris, quicquid Gloriæ ſuæ, Saluti Patriæ, Emolumento Academiæ & Veſtræ Felicitati perpetuæ poſſit conducere; donec ſerâ Veſtrâ ætate Gloriæ cœleſtis tandem acceſſerit faſtigium! In hac Votorum meorum ſummâ deſino,

MAGNIFICI, AMPLISSIMI,
SPECTATISSIMIQ. NOMINIS
VESTRI

Cultor humillimus
& obſervantiſſimus

M. JOH. RODOLFUS WETSTENIUS.

Ad Reverendum & Doctiſſimum VIRVM,

DN. JOH. RODOLFVM WETSTENIVM,

A. L. M. & Oratoriæ Profeſſorem digniſſimum,
aliquot ORIGENIS Opuſcula edentem.

Ἡ [illegible] ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ [illegible]
ΟΥΕΤΣΤΕΝΙΟΣ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ΟΥΕΤΣΤΕΝΙΟΝ, [illegible]
[illegible] ΒΑΣΙΛΕΥΣ [illegible]
[illegible]

JOH. CASPARUS SUICERUS, SS. Lingg.
in Schola Tig. Prof. L. M. Q. appoſuit.

[illegible] ad Clariſſimum VIRVM

DN. JOH. RODOLFVM WETSTENIVM,

Liberalium Artium Magiſtrum peritiſſimum, Amicum
plurimum obſervandum.

M[illegible] ille labore
In lucem [illegible] plurima ſcripta [illegible]:
Quæ niſi [illegible] HVETO
Ad noſtrum [illegible] tempus [illegible].
[illegible]
[illegible]
At nunc WETSTENIVS, qui primâ ab origine magni
ORIGENIS [illegible] labore ſuo,
[illegible]
[illegible]
At [illegible]:
[illegible]
[illegible]
[illegible]
At [illegible]:
[illegible]

Sic gratulatur & vovet
JOH. HENRICUS OTTO, Prof. Tig.

Τῷ ἐν παντὶ λόγων εἴδει
διατρίψαντι

ΙΩ. ΡΑΘΥΛΦΩ ΒΕΤΕΣΤΕΝΙΩ

ἐκδιδόντι τινὰ περὶ
Ὠριγένην.

Δοιοὶ δὴ βροτοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ·
Ἄλλοις μὲν, παύροις περ, ἐπισπομένοις Θεοῦ ὀμφῇ,
Αἴσιμα ἔργα μέλει, πάντ' ἀκήρατα ἱερὰ ῥέζειν,
Οἷσι μάλισ' ἐπιτέρπετ' Ὀλύμπιος ἀστεροπητής·
Ἄλλοι δ' αὖ πάμπολλοι ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσιν,
Οἳ Θεοῦ οὐκ ἀλέγοντες ἀτάσθαλα μηχανόωνται,
Οὔτ' ἀποτίσεσθαί ποτέ φασιν ἑῷ ἐνὶ θυμῷ·
Ἀλλὰ Θεὸς τάδε πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει,
Καὶ ποινὴν κοτέοντα κατὰ φρένα μερμηρίζει·
Αὐτίκ' ἔπειτ' ὀδύνας στοναχάς τ' ἠδ' ὄλβον ὀπάζει,
Φαύλοις ἠδ' ἀγαθοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.
Ὡς σφῆσι θνητοὶ κάκ' ἔχουσιν ἀτασθαλίῃσιν,
Οὐδέποι αἴτιον ἀλλ' ἀγαθὸν νέμει, ἄλλο ἢ λυγρόν.
Αὐτὰρ εὖ τάδ' ἔδειξ' ἈΔΑΜΆΝΤΙΟΣ, οὗ μέγα κῦδος
Ἐν Πατέρεσσι πέλει, κακὰ δόγματα Μαρκιονιστῶν
Ῥεῖα μάλ' αἰνοβίοισι καταστρέψων ἐπέεσσι.
Ταῦτα ΒΕΤΕΣΤΕΝΊΩι, σοφέων γένος ἐσθλὸν ὀφείλει·
Ἤματα γὰρ κεῖνος καὶ ἀΰπνους νύκτας ἰαύων,
Καὶ τάδε καὶ κάλ' ἄλλα κεκασμένα ἦκε φόωσδε,
Ἠδ' ἔτι μετέπειτα. Θεὸς δέ σοι ἔργον ἀέξοι,
Φίλ', ἵνα σοι κλέος ἐσθλὸν ἐν ἀνθρώποισιν ἕπηται.

Φιλίας σύμβολον

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΦΕΣΧΙΟΥ.

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Lectori Benevolo Salutem!

ORigeni Adamantio, *celebri Eccleſiæ Doctori, magìs quàm Agamemnoni, congruit illud Homericum,* Iliad.23. v.116:

> Πολλὰ δ' ἄναντα, κάταντα, πάραντά τε δόχμιά τ' ἦλθον.

Id eſt, ſi liceat aſpero verſiculo caſus aſperrimos exprimere:

> Declive, acclive, & transverſa, obverſa venére.

Tàm enim variam expertus eſt fortunam, tamq́ diverſa multorum judicia, in vitâ & poſt obitum; ut amor & odium, livor & æmulatio omnem in uno Viro exercuiſſe vim videantur. Si recolamus, quàm carum Gregorio Thaumaturgo *fuerit caput, Oratione panegyricâ ſolenniter decantatum, cui* Demetrius Alexandrinus *extitit infenſiſsimus, miſsis ad diffamandum eum per totum mundum literis: Euſeb.* Hiſt. Eccl. l.6. c.29. & 7. *Hieron.* Catal. in Orig. pag. 285. *Ut taceam, quæ* ἀπὸ τῶν ἔξω *experiri patiq́ oportuit.*

Scripta ejus præſertim dubiam ſubiére aleam. Pamphilus *enim Cæſareæ Epiſcopus tanto amore flagravit erga ea, ut maximam partem* Origenis *voluminum ſuâ manu deſcripſerit: teſte Hieronymi* Catal. in Pamphilo. Theophilus *verò Alexandrinus ex omnium manibus eadem eripere contendit. Moderatiùs Synodus tempore* Sulpicii Severi *(referente Gennadio,* de Scr. Eccl. in Severo) *Alexandriæ habita, decrevit:* Origenem & cautiùs à Sapientibus pro bonis legendum, & à minùs capacibus pro malis repudiandum. *Omnium autem ſeveriſsimè* Concilium *univerſale* quintum *anathema* Origeni *dixit, ob varios errores in operibus ejus hinc inde repertos. À quo tempore ejus ſcripta, velut hæretico infecta veneno, ferè ab omnibus ſpreta, perpetuis immerſa tenebris jacuére, quæcunque linguâ græcâ exarata ſunt. Verſiones illorum, easq́ ſatìs interpolatas & detortas,*

Ruffini *inprimis, nobis antiquitas conſervavit. Hinc Cl. Rivetus*, Crit. S. l. 2. c 12. pag. 231. *ſcribit:* Origenis nulla extare, aut ſaltem nulla proſtare publicè monumenta, eâ linguâ, quâ uſus eſt, edita. *Sed alia noſtrorum eſt temporum felicitas'ne an conditio? Certè magnorum Virorum indefeſſa diligentia, multa Veterum ſcripta, è tenebris eruta luci publicæ reddidit; interq; ea varia* Origenis *opera.* Eraſmus, Picus, Perionius, Genebrardus, Humfredus, *aliiq; egregiam operam in nonnullis vertendis ac latinè edendis collocârunt; de græcis pariter adjungendis, more præcedentis ſeculi, non adeò ſolliciti.* D. Hœſchelii *curæ prima debemus Origenis græca: videlicet* Libros contra Celſum, *Auguſtæ Vindel. An.* 1605. *excuſos; pòſt à Doctiſſ.* Spencero *in Angliâ, An.* 1658. *recuſos.* Joh. Tarinus, *Pariſiis illum ſecutus*, Philocaliam *dedit An.* 1619. *Taceo nonnulla ἀποσπασμάτια, ab aliis paſſim edita. Omnium tamen diligentiam ſuperavit illud Galliæ ornamentum Clariſſ.* Huetius; *qui duobus Tomis collegit, quicquid* Origenis Commentariorum *Græcè in S. Scripturam ullibi extaret; præmiſſis eruditiſſimis Diſſertationibus, in tres Partes, de* Vitâ, Dogmatibus & Libris Origenis, *diſtributis.*

Hæc ubi prodierunt monumenta, Viri docti non alienis, ſed propriis oculis ea luſtrantes, mirum dictu, quàm varia pronunciârint. Fuére plerique mitiores redditi, ſuumq; Origeni *locum inter illuſtria primæ Eccleſiæ Luminaria conceſſére; quamvis ſuis quoque maculis, (quas etiam in Sole ac Lunâ legunt Aſtronomiæ periti) non omninò careret. Alii jam pridem non ſolùm à culpâ liberârunt, ſed ſummâ inſuper laude digniſſimum prædicârunt:* Halloixius *inprimis, in* Origene ſuo defenſo: *qui propterea* Philippo Labbeo *non parùm vapulat,* L. de Script. Eccl. Tom. 2. p. 140. *Mediam, &, nî fallor, tutiſſimam ingreſſus eſt viam præfatus Cl.* Huetius; *varias* Origenis *opiniones, è propriis ejus Scriptis erutas, cum adverſariorum accuſationibus & criminationibus conferendo; præter meritum illatas diluendo; cum veritate deprehenſas indicando; &, quæcunque ad rei intelligentiam facerent, addendo. Unde tandem, re probè ad veritatis & æquitatis lancem expensâ, eluceſcit; Origenem glaciem fregiſſe in explicandis Scripturis; utpote ſolum inter Græcos, linguæ ſanctæ peritiâ inſtructum, non vulgarem inſumſiſſe operam; ſed infinitis laboribus, ac vitæ inculpatæ exemplo maximoperè Chriſti Eccleſiam ædificâſſe.*

Nemo tamen eousque Origenis *affectu perveniat, ut nævis illius nec*

nec paucis, nec minimi momenti, omni ex parte velum obtendere conetur. nec enim illum ſatìs excuſat, quòd è Philoſophiâ Gentilium, Platonis *præſertim, principia quorundam errorum petierit: utì benè à Viris doctis animadverſum eſt. Opinor autem, egregia, quæ habet, digna eſſe, ut omnium oculos ſubeant, ac eruditorum manibus terantur. Quis enim aliter ſentiret, quàm Lumina Eccleſiæ fulgentiſſima,* Victorinus, Hilarius, Ambroſius, Hieronymus; *Viri, Operibus Origenis in latinam linguam convertendis, & ex Oriente in Occidentem univerſum transfundendis, maximè ſeduli? Imò poſt hos, quamvis* Origenes *jam undique accuſaretur; nihilominùs hæc ipſa ratio* Caſſiodorum, *de Eccleſiæ commodis, collectione Veterum & Orthodoxorum S. Scripturæ Explanatorum promerendis, ſolicitum permovit; ut optimis quibusq́ʒ* Origenis Homilias & Commentarios *adjungeret: ipſo teſte,* lib. 1. divin. lect. *Atque ſi ullibi, certè etiam in hiſce συντάγμασι, ingens Viri eruditio, peritia in Scripturis, pro vindicandâ & defendendâ veritate Zelus, cum ſingulari ἀγχινοίᾳ deprehenditur: ut magno ſuo merito luce digniſſima viſa ſint. Nulla hìc Allegoriarum obſcuritas, Origeni vulgò imputata: rariùs in his adhibentur, idq́ʒ appoſitè. Et quamvis alicubi ſuis indulgeat opinionibus; habuit tamen vel plures ſequaces, ut ſolus in illis erràſſe videri nequeat: vel errorum ſpecies talis eſt, ut facilè agnoſcantur & evitentur. Quem in finem, pro ingenij modulo, breves plerunque, interdum & fuſiores, pro re natâ, in calce horum Opuſculorum* Notas *adjeci.*

Cæterùm, Occaſio non una mihi obnata eſt & oblata, de tribus hiſce Origenis *opuſculis edendis. Primus hujus conatûs Auctor mihi extitit, Vir Reverendus & Clariſſimus* Joh. Rodolfus Wetſtenius, *SS. Theol. Doct. & Nov. Teſt. Prof. Ordinarius, Facultatisq́ʒ venerandæ Senior, & mihi Parens filiali obſervantiâ colendus. Is ex Bibliothecâ ſuâ tradidit Codicem manuſcriptum: quô* Dialogus *Origenis* contra Marcioniſtas, & Epiſtola ad Africanum, *juxta cum* Gregorii Thaumat. Panegyrico, & Juſtiniani *Imperatoris Oratione ad* Menam, *contra impium, ut vocat, Origenem; nec non* Zachariæ *Epiſcopi Mitylenes* Dialogo, *Ammonio dicto, Græcè omnia, ſed non unâ manu exarata, continebantur. Ejusdem quoque beneficio* Origenis Exhortationem ad Martyrium, *è publicâ Univerſitatis Baſilienſis Bibliothecâ, propriâ manu jam olim in gratiam Illuſtriſſimi Galliarum Regis ad Helvetios Legati,* Dn. de Labarde, *deſcriptam*

ptam, accepi : *&* , *ut qualemcunque meam opellam iis impenderem, juſſus ſum. Obſtabant aliquandiu ſtudia toto genere diverſa, à Magnificis Academiæ Proceribus gratioſè mihi delegata. Nec me parùm deterruit* Cl. Huetii *promiſſa compages omnium, quæ reperirentur Origenis operum : ab initio meorum conatuum mihi planè ignota : nec dubium erat, quin ab ejus ſolidâ eruditione ac multijugâ Patrum, præſertim Origenis, lectione multò ſolidiora expectanda nobis eſſent. Quia verò Virum Præſtantiſſimum gravioribus intentum, longè majora his moliri, ab Amicis nunciatum eſt : nec ſpes intereà compareat, quando reliqua* Origenis *ſit editurus* : *atque interim doctorum hinc inde Virorum & Amicorum, quibus ſtudia noſtra innotuerunt, exhortationes acceſſère: decrevi tandem, Bono cum DEO, quod pluribus addixi, reipsâ præſtare : atque* Origenis *hoc quicquid eſt Græcè primùm edere, & quæ tot ſeculis oblivione veluti ſepulta erant, in hominum memoriam poſtliminiò revocare : quamvis non neſcirem, me haut absque periculo multorum ac variorum judiciorum, ingenium exile commiſſurum.*

Eſt autem uterque Codex MS. unde iſta depromta ſunt, chartaceus, græcâ manu atq; (utì charta & character innuunt) in ipsâ Græciâ exaratus; Trium circiter, vel ad ſummum quatuor, ſeculorum antiquitatis : plus enim noſtro arrogare, vetat Scripturæ nitor, forma literarum ac ipſa charta. Idem'ne ſit cum illo, cujus mentionem fecit Polyhiſtor Tigurinus Conradus Geſnerus, in Biblioth. Tit. Origenes, edit. 1545. *his verbis* : Dialogus contra Marcioniſtas, & Epiſtola ad Africanum, Venetiis latent apud Diegum Hur dum Cæſareum Oratorem : *incertum habeo. An fortè ad* Hieron. Frobenium, *à quo ſe accepiſſe Codicem M-S. quem tranſtulit, fatetur* Humfredus, *dimiſerit prædictus Vir illuſtris : nobis non conſtat. Illud certum, & oculis conſtare poteſt : Ex eodem, An.* 1557. Laurentium Humfredum, *Anglum, ſuam adornâſſe verſionem* Dialogi contra Marcioniſtas, *Operibus Origenis An.* 1571. *Baſileæ editis adjectam. Quinetiam* conſtat, *ut Cl. Theologus Andr. Rivetus*, Crit. S. lib. 2. cap. 13. *jam ante annos LX. obſervavit* : Interpretes *Dialogi prædicti* uſos eſſe Græcis Codicibus valdè diverſis : at pleniorem & diſtinctiorem fuiſſe, quem ſecutus eſt Humfredus : ut ex collatione cuivis pateat. *Nec multò aliter, poſt L. annos, cenſuit acerrimus Societ. Jeſu Theologus, Philippus Labbeus*, de Script. Eccl. To. 2. p. 145 : Humfredum uſum eſſe

uſum eſſe ſinceriore autographo atque uberiore, quàm aut Picum aut Perionium, res ipſa loquitur. *Utriusque teſtimonii veritatem noſtræ confirmabunt Obſervationes. Quæ, ut noſcantur rectiùs, ſciendum : Tres extare verſiones hujus Dialogi : Prima fuit* Joannis Pici, *Senatoris Pariſienſis Doctiſſimi , quam* Henrico II. *Galliarum Regi obtulit, An.* 1555. *quamvis editionis Titulus annum ſequentem* 56. *præ ſe ferat. Eodem tempore Baſileæ* Humfredus *alteram adornabat verſionem, apud* Hieron. Frobenium. *ut hæc ipſius verba docent :* Contra Marcioniſtas Dialogos novos *ante ſeſquiannum* ex Frobeniano Codice M-S. é Græco traduxi, ſenſum non verba reddens, & appendens potiùs quàm numerans : ubique cavens, ne quid græcè poſitum vertendo everteretur & intercideret. *Hæc ille* An. 1557. Auguſti D. VI. *Tertiam confecit* Joachimus Perionius, *Benedictinus: de quâ iſtud ex* Riveto *&* Labbeo *ll. dd. apparet:* Gilbertũ Genebrardum, *anno* 1574 : *editioni Operum* Origenis, *utramque* Dialogi *noſtri verſionem, videlicet* Perionii *&* Humfredi, *inſeruiſſe : illam, Tomo I: hanc Tomo II. Quâ de causâ? nolo hariolari : quandoquidem nobis non licuit eſſe tàm beatis, ut* Perioniam *tralationem, vel in illâ* Genebrardi, *vel aliâ qualibet editione, videremus. Forſan id eum permovit ; quòd plenior, è perfectiore Codice, viſa ei eſſet* Humfredi *interpretatio: nec ſanè immeritò. Hoc enim ad oculum demonſtrat collatio. Sed verò* Humfredus *ſæpè Paraphraſten potiùs egit , quàm Interpretem : nec raròinculcavit quædam, ut ſententiam quomodocunque adipiſceretur. Itaq; cùm fuſior plerumq; illa eſſet, quàm ut Græco exemplari æquiparari latina ejus verſio poſſet ; coacti fuimus, illam conſtringere, ac locis plurimis aliam prorsùs pangere. quâ in re multùm nobis profuit* Joh. Pici *verſio, multò adſtrictior verbis græcis: addo & in multis locis luculentior. Interim nec diffiteor , multis periodis utramque diſcrepare. Id quod vel à nullâ, vel à pravâ, diſpunctione Codicum proveniſſe ; nemini dubium eſſe poteſt, qui Codices ipſos inſpexerit. Quantò verò nobis licuit ſtudiô , conſideratis* Scopo, Antecedentibus, *&* Sequentibus ; *quidq; rerum ipſarum natura, de quibus diſſerebatur, requirere vel admittere viſa eſt ; ſincerè atque candidè poſuimus : ultrò, melioribus oblatis vel oſtenſis, locum ceſſuri.*

Porrò Jul. AFRICANI Epiſtolam, *& fragmentum* Origenicæ *ad eam* Reſponſionis, *cum aliis nonnullis opuſculis,* Hœſchelius *dedit Græcè Aug. Vind. An.* 1602. Patricius *etiam* Junius *præmiſit*

Jobo στιχηρῶ, *è Codice Alexandrino* Catenæ Patrum *in Jobum adjecto partem epiſtolæ Origenis: nempe, ubi de Jobi Hiſtoriâ loquitur: ut Codicis illius Regii ſive Alexandrini cum antiquiſſimis Libris harmoniam oſtenderet, in iis, quæ Hebraicam veritatem excedunt.* Sixtus Senenſis, l.5. ſuæ Biblioth. *nec non Halloixius*, in Notis ad Origenem defenſum, p.24. & 25: *utriusque epiſtolæ epitomen exhibent latinam: Sed utramque integram Latinè dicitur interpretatus eſſe* Gentianus Hervetus, *quas* Genebrardus *ſuæ Origenis operum editioni quoque inſeruerit. Nuperrimè ab Eruditiſſimo Emerico Bigotio per Amicum edocti ſumus*, Leonem Caſtrium, *Hiſpanum, ſuis in Eſajam Prophetam Commentariis præfixiſſe, tùm* Africani, *tùm* Origenis, *de hiſtoriâ Suſannæ mutuas Epiſtolas, è Græco Latinè ab eodem verſas; editas* Salmanticæ *An.*1570. *Illasq; nobis paulò pòſt Cl. Dallæus, Joh. Fil. benevolè communicavit, quæ quid nobis profuerint, ſuo indicabimus loco.*

Deniq; Origenis Protrepticus *ſive Sermo exhortatorius* ad Martyrium, *vel* Oratio de martyrio *hactenus neutro idiomate orbi erudito viſa, nunc primùm ex Academ. Baſil. Cod. M.S. quo & Philocalia & libri cont. Celſum continentur, hîc exhibetur.*

Ne verò carbones pro theſauris, aut ſpuria pro legitimis arripiamus, ante omnia inquirendum eſt, Sint'ne hæc tria opuſcula Origenis? *Ipſum argumentum, ſtylus, & paradoxæ opiniones, diverſas nobis exhiberent rationes: quas tamen* Annotationibus *reſervare lubet: aliorum judicia hîc proferemus.*

I. *Quod* DIALOGUM *attinet* CONTRA MARCIONISTAS, *cùm ſuperiori ſeculo innotuiſſet, jam tum varias tulit Virorum doctorum ſententias: ideoq; difficultate non caret, quid de eo ſit judicandum. Quid igitur ſenſerint alij, & quinam reſtent dubiorum ſcopuli, paucis indicabo: ut Lector æquus & eruditus, vacuus præjudicio & veritatis antiquæ plenus, quæ potiora in alterutram partem argumenta cenſuerit, ipſe ſibi eligat.*

Laurentius Humfredus *Anglus non dubitavit pro fœtu Origeniano eum agnoſcere: nec* Johannes Picus, *qui Regi dedicavit: aliiq; Viri docti.* Cl.Guilelmus Spencerus *ijsdem favere videtur* in Notis ad l.1. cont. Celſ. p.1. *his verbis:* An Origenis ſit Dialogus, nec ne? quoniam *Rivetus* dicit; *Non facilè eſt judicare:* alio loco diſcutiemus. *Clariùs* Tarinus *ſuam de eo ſententiam* in Notis ad Philocal. *expreſſit: ubi ad verba Capiti XXIII. ſubjecta, paulò poſt memoranda, hæc annotat:*

annotat : εὕρηται ταῦτα κείμενα καὶ ἐν τῷ Ὠριγένους πρὸς Μαρκιωνιστὰς Διαλόγῳ] In Dialogo tertio περὶ αἰτίας καὶ γενέσεως κακῶν, in quâ Eutropius Judicis perſonam tuetur. Neque verò dubium eſſe poteſt, quin inde ſummi Theologi excerpſerint: quorum hanc eſſe, non Exſcriptoris alicujus, obſervationem, mihi ſatis probat; tùm forma ipſius, tùm quòd in tribus codicibus (neſcio, an & in omnibus) reperitur. Quare his recuperatoribus, re ſuâ non cedet Origenes. *Apertè ſatis Origeni hos Dialogos aſſerit: niſi quòd V.D. exiſtimet, Philocaliæ Collectores ex hoc Dialogo illud caput depromſiſſe : quo de mox diſpicietur.* Cl. Th. Andreas Rivetus, Critic. ſacr. l.2. c.13. *primus, quem vidi, de eo dubitare cepit:* Utrum liber ſit Origenis nec ne, *inquit*, non facile eſt judicare. Origenis certè temporibus non convenit, quod in Dialogis illis habetur : *Reges cuncti & Principes, qui piè credunt cum Eccleſiâ congregantur, &c.* Nam qui & quales Reges & Principes Chriſtiani, Origenis tempore, & ubi'nam gentium ſedes locârunt ? Nullus præterea antiquus auctor celebris meminit hujus Diſputationis: in quâ, Ethnico judice, Eccleſia (diſputante Origene) de hæreticis victoriam reportarit. Quod Euſebium latuiſſe, aut, ſi illum non latuit, ſiluiſſe, mirum eſt; cùm alia ſcrupuloſè conquiſierit, quæ aliquam ſuo Origeni laudem conciliatura ſperavit. *Eaſdem rationes cum Riveto afferunt Gerhardus* in Patrologiâ p.141. & 142. & *Labbeus* t.2. de Script. Eccl. p.144.

Duobus fulcris nituntur, propter quæ Origeni ſcriptum hoc abjudicant : Primò, *quia mentio fit* Regum & Principum Chriſtianorum : *cùm Origenis tempore nulli, eorum opinione, extiterint. At hæc ratio, (quod pace tantorum Virorum dixerim) non ſatis valida videtur. Nam* Mammæam, *matrem* Alexandri Severi, *Imperatoris, Chriſtianam fuiſſe memorant quotquot è Chriſtianis res Eccleſiæ deſcripsére: &, quòd plùs eſt, Origenem ab illâ evocatum Alexandriâ veniſſe Antiochiam: ubi ſummo in honore habitus, fœminam religioſam melius veritatem edocuerit; tradunt Euſebius* hiſt. Eccl. l.6. c.21. *Suidas* in voc. Ὠριγένης. *Niceph. Calliſt.* h. E. l.5. c.17. *Georg. Syncellus* Chronogr. p.358. *Cedrenus* hiſt. comp. p.211. *Zonaras* annal. tom.2. p.225. *Glycas* annal. parte 3. p.243. *atq; hi Græci. Ex Latinis, Hieronymus* de Script. Eccleſ. in Origene. *Oroſius* hiſtor. l.7. c.18. *Ado Viennenſis* in Chron. ætat. 6. p.127. *Freculfus* Chron. t.2. l.3. c.2. p.502.

Beda

Beda de ſex ætatibus, p.186. *Marianus Scotus* l.2.ætat.6.ad An. Chr. 235.p.385. *Urſpergenſ.* in Chron. p.71. *Otto Friſing.* Chron. l. 3. c.31. p.71. *Herman.Contract.* in Chron.p.107. *Adjungit dictis Zonaras*: ὅθεν οὐ μόνον ὁ κατὰ Χριστιανῶν ἠρέμισε διωγμὸς τότε, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἠξίωντο μάλιστα οἱ σεβόμενοι τὸν Χριστόν. Propterea tunc non ſolùm quievit perſecutio Chriſtianorum, ſed & ſummopere honore digni habebantur Chriſti Cultores. *& pp. in Maximino*: Λέγεται δὲ κατὰ μῆνιν τὴν πρὸς Ἀλέξανδρον κινῆσαι τὸν διωγμὸν, ὡς ἐκείνου τιμῶντος τοὺς σεβομένους Χριστόν. Dicitur autem excitâſſe perſecutionem ex irâ adverſus Alexandrum, utpote qui Chriſti Cultores in honore habuerit. *Gregorius Abulpharajus* Hiſt. dynaſt.7. p. 80. *ex verſione* Edvardi Pocockij, *Viri linguarum Orientalium peritiâ & humanitate ſingulari, mihiq; expertâ, verè inſignis*: Alexander Imperator tredecim annos imperavit. Matri ejus nomen Mammæa: hæc cùm in Chriſtum crederet, magno credentibus adjumento fuit.

Mammææ *adjungo* Philippum *ſucceſſorem* Gordiani, *& interfectorem.* Philippum, *inquam: etſi Reip. literariæ Principes*, *Joſ. Scaliger* in animadv. Euſebianis ad A. MMCCLXI. *& Iſac. Caſaubonus* Notis in Jul. Capitol. p.201. *eum Chriſtianum fuiſſe negent. Atque tantorum virorum auctoritati promtiſſimè cederem; ſi modò, quid antiquiorum argumentis reſpondendum eſſet, compertum haberem.* Primò *enim unanimis eſt omnium ferè Hiſtoricorum Chriſtianorum hac de re conſenſus. Videatur Euſebius* hiſt. Eccl. l.6.c.34. *Epitome temporum* Chron. Euſeb. adjecta à Scaligero, p.398. *Cedrenus* hiſt. p. 211. *Georg. Syncellus* Chronogr. p.362. *Niceph. Calliſtus* hiſt. Eccl. l. 5. c. 25. *Hieronymus* de ſcript. Eccl. in Origene, *&* in Chron. Euſeb. ad An. MMCCLX. *Caſſiodorus* in Chronic. *Oroſius* hiſt. l.7. c. 28. p.563. *Ado Viennenſ.* in Chron. æt. 6. p.129. *Freculfus* in Chron. tom.2. l. 3. c. 2. p.503. *Beda* de ſex ætat. p.168. & de temporibus, c.22. p.212. *Vincentius Lirinenſis* de hæreſ. c.23. *Regino* in Chron. l. 1. p.5. *Marianus Scotus* l.2. æt.6. ad An. Ch. 247. *Otto Friſing.* Chron. l.3. c.34. p.71. *Lambertus Schafnab.* de reb. Germ. p.151. *Herm. Contract.* Chron. p.107. *Greg. Abulpharajus* in Hiſt. dynaſt.7. p.80. *alijq;*: *Quibus neutiquam repugnant Sulpicius Severus* Hiſt. S. l. 2. *& Lactantius* in Proœm. div. Inſtitut. *quòd* Conſtantinum M. *primum laudant Romanorum Principum, qui repudiatis erroribus nomen Chriſto dederit. Iſti enim ex Oroſio* l.d. *& Freculfo* t.2. l.3. c.16. p. 535. *ſunt limitandi; quorum verba*

verba adſcribam: Conſtantinus Imperator eſt creatus, primus Imperatorum Chriſtianus, excepto Philippo ; qui Chriſtianus annis admodum paucisſimis ad hoc tantùm conſtitutus fuiſſe mihi viſus eſt, ut milleſimus Romæ annus Chriſto potiùs, quàm Idolis dicaretur. *Unicus Zonaras, Celeberr. Caſaubono aliter ſentiendi occaſionem dedit ; qui dubitanter hac de re loquitur.* Ἐπαναζεύξας δὲ ὁ Φίλιππος εὐμενὴς ἦν τοῖς χριστιανοῖς, μάλιστα δὲ κατά τινας καὶ προσετέθη τῇ πίστει χριστοῦ, ὥστε καὶ εὐχῶν ἐπ' ἐκκλησίας κοινωνῆσαι χριστιανοῖς, καὶ ἀσμένως ἐξαγορεῦσαι, ὅσα οἱ ἡμάρτητο. Philippus, à Perſico bello reverſus, erga Chriſtianos benè affectus fuit: quodque potisſimũ eſt, ſecundùm auctores quoſdam, ad Chriſtianam fidem acceſsit; ut & in Eccleſiâ communia cum Chriſtianis vota faceret, & peccata ſua quæcunque non gravatim confiteretur. *Poſtea cùm pœnitentiam ejus ex ore aliorum enarrâſſet, ſubjungit:* Φασὶ μέντοι τινὲς, τοῦτον εἶναι, τὸν πατέρα τῆς μάρτυρος Εὐγενίας, ἀλλὰ περὶ τὴν δόξαν ταύτην πεπλάνηνται. ἔπαρχος μὲν γὰρ κἀκεῖνος γενέσθαι ἱστόρηται, ἀλλ' Αἰγύπτου, καὶ οὐ τοῦ δορυφορικοῦ καὶ μετὰ τὴν εἰς χριστὸν πίστιν ἐκεῖνος παραιτησάμενος τὴν ἀρχὴν, ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν ὁμολογίας ἠνδρίσατο καὶ μαρτυρίῳ κεκόσμηται. Qui verò eum Martyris Eugeniæ Patrem eſſe tradunt, errant. Nam is quidem & ipſe Præfectus fuiſſe narratur, ſed Ægypti, non Prætorio : ac poſt ſuſceptam Chriſtianam fidem, poſito Magiſtratu, Chriſtum fortiter profeſſus, ac martyrij coronâ ornatus eſt. *Hæc ille* Annal.t.2.p.229. *Utrum autem his verbis* Philippus *Imperator Chriſtianus fuiſſe negetur; an potiùs, ab alio* Philippo *Aegypti Præfecto, & Eugeniæ Martyris Patre, diſtinguatur? (ut nihilominus uterq; Chriſtianus fuerit) judicent eruditiores: mihi certè poſterius ſit probabilius. Interim tacendum non eſt; Concedere virum eruditiſſ.* Otaciliam Severam, *Philippi Uxorem, Chriſtianâ religione imbutam fuiſſe. Vide* Notas ejus loc. dict. *Et quamvis Zonaras hoc, quod ille vult, aſſereret;* Euſebio *tamen &* Hieronymo, *ceu Philippi temporibus longè vicinioribus, potiùs, ni fallor, fides deberetur: cedendumq; foret hactenus* Philaſtrii Brixiani *monito, ajentis:* Juſtius eſt, multis conſonantibus in unum, quàm duobus aut tribus diſſonantibus Hiſtoriographis acquieſcere : quia multi illi verius, quàm duo edixerunt. Lib. de hæreſ. p.63.

Sed audiamus, quibus veteres illi rationibus ſuam confirment aſſertionem: Producunt 1. Pœnitentiam, *publicè ab Imperatore, Paſchatis feſto, in ſolenni piorum cœtu, præſtitam: eamq; deſcribit Euſe-*

bius tanquam ſuo tempore notiſſimam, omniumq́ ore vulgatam, Hiſt. Eccl. l. 6. c. 34. *Certè noverat Euſebius, vivere ſuo tempore Ethnicos; qui falſa tradentem facilè arguerent : Vixére quoq; poſt eum nobiles Hiſtorici, qui nil tale redarguerunt in Euſebio, aut alijs : non enim ſolus hoc aſſerit, ſed plures ei conſentiunt, Georg. Syncellus* in Chron. p. 362. *Zonaras eadem recenſet : Gregor. Abulpharajus* Hiſt. dyn. VII. p. 80. *nec non Urſpergenſis, & Gobelinus* in Coſmodromio Æt. 6. c. 11. *qui duo addunt Romæ id actum : & à* Fabiano *Pontifice Romano*, Philippos, (*Patrem & Filium*) *correctos fuiſſe. Sed hoc ſuis relinquitur auctoribus. Ego*, Zonarâ *præeunte, potiùs doctiſſ.* Huetio *adſtipulor*; *quòd* Philippus *redux à Perſico bello, in Syriâ, vel vicinâ aliquâ regione orientali, publicè Chriſtianiſmum profeſſus ſit. ſi enim, Romæ id contigiſſet; Ethnici ſcriptores, juxtaq; Euſebius, id ſilentio minimè præteriiſſent.*

2. *Præterea Literas illi producunt, ab Origene ad* Philippum *& Conjugem ejus* Severam *exaratas : Euſebius* hiſt. Eccl. l. 6. c. 35. & in Chron. ſub Philippo p. 70. *Georg. Syncell.* in Chronogr. p. 362. *Niceph. Calliſt.* hiſt. Eccl. l. 5. c. 19. *Item Hieronymus* de Script. Eccl. in Orig. *& Freculfus, notant*; *ſuis adhuc temporibus extitiſſe literas ad* Philippum *Imperatorem & Matrem ejus ſcriptas. opinor autem, memoriâ lapſos, matrem pro Conjuge ſubſtituiſſe : niſi de* Philippo *F. quem Pater Imperij conſortem fecerat, id intelligendum ſit. Vincentij Lirinenſis verba ſunt* l. adv. hæreſ. c. 23. Sed & ejuſdem epiſtolæ teſtimonium perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum Principum Chriſtianus fuit, Chriſtiani Magiſterij autoritate conſcripſit. *De Origene loquitur, quòd non ſolùm privatæ conditioni, ſed ipſi Imperio reverendus fuerit : ſatisq; innuit, literas illas ſibi viſas eſſe.*

3. *Inſuper ex Decij erga Chriſtianos furore idem concludunt, Euſeb.* hiſt. Ecc. l. 6. c. 39. Δέκιος, τοῦ πρὸς Φίλιππον ἔχθους ἕνεκα, διωγμὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐγείρει. Decius, præ odio adversùs Philippum, perſecutionem intulit Eccleſiæ. *Idem repetit* in Chronico p. 70. ſub Philippo, & in Canonibus Chron. p. 260. *& Hieronymus* de Scr. Eccl. in Orig. *nec non Beda* de ſex ætatibus p. 186. *Gregor. Abulpharajus*, hiſt. dynaſt. VII. p. 80.

Novi equidem, quid illuſtris Scaliger *his reponat : ſcil. ficta eſſe omnia, meraq; commenta : cùm incredibile ſit, hominem tam ſceleratum,*

tum, Prædeceſſoris innocentis interfectorem crudelem, fuiſſe Chriſtianis ritibus imbutum. Verùm præter meritum Veteres accuſantur. Hæc enim illa eſt Chriſtianæ religionis ὑπεροχὴ *&* excellentia, *quam Origenes toties Celſo objecit, quòd* ex malis reddat bonos, *& in quâ non* malum fuiſſe *noceat, ſed* in malitiâ perſeverâſſe. *Fruſtrà enim publicè deplorâſſet Imperator ſua peccata, nî ſuis ſceleribus prius publicum bonis omnibus ſcandalum dediſſet.*

4. *Addenda his* Oroſij *&* Freculfi *ſingularis obſervatio: quòd Imperator, etiamſi Ludis ſolennibus Milleſimum Urbis annum celebrârit; nullibi tamen legatur, aſcendiſſe in Capitolium, vel ex more hoſtias immolâſſe: unde Veteres collegerunt, Ipſum jam tum in corde Chriſtianiſmum foviſſe.*

5. *Subjungam, niſi fallor, haud levem conjecturam, rei veritati aliquid lucis afferentem. Huc facere videntur Nummi Imperatoris* Philippi: *in quibus nec* Adolfus Occo *Auguſtanus, in ampliſſimo ſuo theſauro; neque Celeberrimus & rei antiquariæ peritiſſimus,* Carolus Patinus (*cujus amicitiam meritò maximi facio*) *in operibus ſuis aliquid obſervârunt, quod Paganiſmum redoleret: ſed Nummi penè omnes figuris beſtiarum, ludis publicis exhibitarum, inſigniuntur. Imò potiùs exhibet nobis doctiſſ. Patinus* in elegantiſsimo ſuo rariorum Numiſmatum Theſauro p.87. *Nummum cum inſcriptione,* SPES FELICITATIS ORBIS, *additq́;*: Nihil Principe Chriſtiano dignius. Scopum videtur attigiſſe alio nummo, in quo FELICITAS ORBIS.

Scrupulum tamen hîc movet eruditiſſimi Ezech. Spanhemij *obſervatio,* Differt. 9. de uſu Numiſm. p. 853. Sub Philippis, *inquit,* occurrit inter alios nummos ſimilis celebritatis indices unus, in quo ſecularia itidem ſacra, ſeptem nempe figuræ, ante aram ſacra facientes cum inſcriptione: SÆCULUM NOVUM. *Unde colligit Vir Doctiſſimus, contra* Cl. Huëtium (*cum quo hactenus ſentimus*) fabulam eſſe, quæ de Chriſtianiſmo Philippi *traduntur.*

Verùm, ut Chriſtianorum hiſtoricorum auctoritatem defendamus, ſequentia æquè probabiliter reponi poſſe videntur: Primò, *pro nobis militat maximus Numiſmatum numerus, in quibus nil tale apparet.* Dein, *ſtudioſè inquirendum foret, Sit'ne hic nummus genuinus, an verò ad imitationem aliorum, in memoriam ludorum ſe-*

cularium cuſorum, factus? Porrò, etſi hoc Viro, in antiquitatis monumentis verſatiſſimo, largiamur, genuinum eſſe; attamen, vel Romæ vel in Provinciâ aliquâ, Imperatore inſcio, tales cudi poterant. Nil tritius eſt in nummis Conſtantini M. inſcriptione illâ: SOLI INVICTO COMITI: aliaq; plura Paganiſmi indicia in ejus nummis apparent. Sic in nummis Otaciliæ Severæ, omnium conſenſu Chriſtianæ mulieris, JVNO DEA conſpicitur. Adde, quòd Philippus poſt ludos exhibitos, ſicut ex Zonarâ colligitur, è Perſiâ redux, demùm publicè Chriſtianiſmum profeſſus ſit: interim ipſum anteà quoque occultè veritati faviſſe, nil video, quod impediat: neque nummi reclamare videntur, ſed potiùs nobiſcum facere. Inprimis cauſæ noſtræ favet nummus Apamenſis, à Viro Illuſtri Octavio Falconerio, Romæ deſcriptus: qui, utì à Viro magno & harum rerum peritiſſimo edoctus ſum, ab unâ parte Philippi Imperatoris imaginem refert, ab alterâ Virum in arcâ ſedentem, & columbam ſuper eo volantem, cum inſcriptione ΝΩΕ. Hæc paulò fuſiùs, quia poſt bigam illam illuſtrem, à Scriptoribus recentioribus magno numero, Philippi Arabis Chriſtianiſmus negatur.

Verùm eſto, Non fuiſſe Philippum Imperatorem Chriſtianum: non ideò in toto vel Oriente vel Occidente nulli ſupererunt Reges, Principes, Duces, qui Chriſto nomen dederint. Dux Arabiæ ab Origene, ex Aegypto accerſito, in Chriſtianâ religione inſtitutus, perhibetur ab Euſebio, H. E. l. 6. c. 13. aliiſq; plurimis. Imperatoris Alexandri Severi aulici, magno numero veram fidem erant amplexi: teſte Euſebio, H. E. l. 6. c. 28. Ipſeq; adeò Origenes Principum Chriſtianorum facit mentionem, To. 2. tract. 12. in Matth. p. 86. dum ait: Eſt videre in quibusdam Eccleſiis, præcipuè civitatum maximarum, Principes populi Chriſtiani nullam affabilitatem habentes, vel habere ad ſe permittentes. At forſitan his verbis Epiſcopos voluit intelligi. Veruntamen jam ante Origenem aliquot Principes Chriſtiani referuntur. Abgarum Edeſſenorum Dynaſtam exhibet Euſebius, Hiſt. Eccl. l. 1. c. 13. illi dictus βασιλεὺς Ἄγβαρος, item Τοπάρχης Ἐδέσσης. De Helenâ Agabenorum Reginâ hæc commemorat Ado Viennenſis, in Chron. æt. 6. p. 111: Quarto imperii ejus (Claudii) anno fames graviſſima per Syriam, cujus Lucas etiam meminit, facta eſt. Sed Chriſtianorum neceſſitatibus apud Hieroſolymam, convectis ab Ægypto frumentis Helena Agabenorum Regina, converſa ad

fidem

fidem Chriſti, largisſimè miniſtravit. *Sic* Lucius Britanniæ Rex, miſsâ ad Eleutherium Romæ Epiſcopum epiſtolâ, ut Chriſtianus efficeretur, impetravit: *ſi credamus Freculfo*, Chron. Tom. 2. l. 2. c. 21. p. 484. *Bedæ*, in Hiſt. Eccl. Anglor. l. 1. c. 4. *&* de ſex ætat. p. 185. *Adoni Viennenſi* in Chron. æt. ſextâ p. 122. *Sigeberto Gemblac.* Chronogr. pag. 479. *Herm. Contracto*, ad A. D. 180. p. 105. &c. *Tenuit autem ſedem Pontificis Rom. præfatus* Eleutherius *jam A. Ch.* 179. Abgarum *alium, Edeſſenorum Principem Chriſtianum, ex Africano prodit Euſebius*, in Chron. p. 70. *eundemq;* in Chronicis Canonibus, p. 204. *ad annum Chriſti CCXX. Macrini Imperatoris* I. *refert. Tertullianus*, in Apolog. c. 1. p. 1. *de ſuis temporibus ſcribit:* Obſeſſam vociferantur civitatem, in agris, in caſtellis, in inſulis, Chriſtianos omnem ſexum, ætatem & conditionem, etiam dignitatem transgredi: ad hoc nomen quaſi detrimento mœrent. *Et* c. 37. pag. 33: Heſterni ſumus, & veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, ſenatum, forum, ſola vobis relinquimus templa. *Adde* ex lib. ejus ad Scapul. c. 4: Quanti honeſti Viri (de vulgaribus enim non dicimus) aut à Dæmoniis aut valetudinibus remediati ſunt! Ipſe etiam *Severus* pater *Antonini* Chriſtianorum memor fuit. nam & *Proculum* Chriſtianum, qui *Torpacion* cognominabatur, *Euhodiæ* procuratorem, qui eum per oleum aliquando curaverat, requiſivit, & in palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus: quem & *Antoninus* optimè noverat, lacte Chriſtiano educatus. Sed & *Clariſſimas fœminas & Clariſſimos viros, Severus*, ſciens hujus ſectæ eſſe, non modò non læſit, verùm & teſtimonio exornavit, & populo furenti in os palàm reſtitit. *Marcus* quoque *Aurelius* in Germanicâ expeditione, Chriſtianorum militum orationibus ad Deum factis, imbres in ſiti illâ impetravit. *Et ſeq. c. 5:* Hoc ſi placuerit (*ſcil. inſtanter perſequi Chriſtianos*) quid facies de tantis millibus hominum, tot viris ac fœminis, omnis ſexûs, omnis ætatis, *omnis dignitatis*, offerentibus ſe tibi? quantis ignibus, quantis gladiis opus erit? quid ipſa Carthago paſſura eſt, cùm viderit illic fortaſsè & *tui ordinis Viros* & matronas, & PRINCIPALES quasque perſonas, & amicorum tuorum vel propinquos vel amicos? Parce ergo tibi, ſi non nobis, *&c. Hæc ille ad* Scapulam *Africæ Præſidem, præcipuæ dignitatis Virum. Freculfus*, in Chron. T. 2. l. 2. c. 22.

Sub Commodo pax Eccleſiis per omnem terram propagatur. Sermo Domini in urbe Româ multos ex illis illuſtribus & prædivitibus viris, cum liberis & Conjugibus & propinquis, atque omni pariter familiâ ſociavit ad fidem. *Sed ſatis de hoc argumento: nec ulteriore, opinor, opus eſt disquiſitione; Utrum Origenis ſeculo* Principum Chriſtianorum *commemoratio inſtitui potuerit, nec'ne?*

Altera ratio eſt: quòd nemo antiquorum hujus Diſputationis meminerit. *Vix autem hæc aſſertio ſubſiſtit, cùm expreſſè illius mentionem faciant* Philocaliæ auctores, *Baſilius M. & Gregorius Theol.* in fine c. XXIII. al. 24: Εὕρηται ταῦτα κείμενα καὶ ἐν τῷ Ὠριγένους πρὸς Μαρκιωνιστὰς καὶ ἄλλους αἱρετικοὺς διαλόγῳ, Εὐτροπίου δικάζοντος, Μεγεθίου δὲ ἀντιλέγοντος. *i.e.* Hæc ſcripta inveniuntur in Origenis contra Marcioniſtas & alios Hæreticos Dialogo, judicem agente Eutropio, contradicente Megethio. *Hîc non tantùm Dialogus iſte* Origeni *tribuitur, ſed & verba ipſa maximam partem* αὐτολεξεὶ *capite allegato cum Dialogo noſtro conſentiunt: quod infrà pleniùs & ſuo loco conſiderabimus. Abbas* Trithemius in Scriptoribus Eccleſiaſticis, p. 196. *inter opera Origenis recenſet, aitq; ſe Latinè verſos vidiſſe* Origenis libros quinque adversùm Hæreticos, quorum initium: Adamantius dixit: Qui &c. *Hi autem libri, niſi me fallant omnia, ſunt hic idem* Dialogus, *non ſolùm in Codice noſtro Græco, ſed & tribus aliis M-SS. Oxonienſibus, ut honorandi Amici nos monuerunt, in* Quinque partes *diviſus. Nec mirum eſt,* Euſebium *hunc Dialogum tacito pede prætèriiſſe, aut expreſſè non commemorâſſe: cùm alia ei mens fuerit, quàm* Titulos ſex millium librorum Origenis *ſuæ Hiſtoriæ inſerere: quandoquidem* Catalogum Origenis operum *alibi confecerit, ad quem Lectorem ſuum ablegat,* l. 6. H. E, c. 32. *dicens*: Τί δεῖ τῶν λόγων τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν ἀκριβῆ κατάλογον ποιεῖσθαι, ἰδίας δεόμενον σχολῆς, ὃν καὶ ἀνεγράψαμεν ἐπὶ τῆς τοῦ Παμφίλου βίου τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεροῦ μάρτυρος ἀναγραφῆς. Quid verò nunc oportet ſermonum hujus Viri exactum conficere Catalogum, qui opus ſingulare requirit? quem etiam conſcripſimus in deſcriptione vitæ Pamphili, Sancti apud nos Martyris. *Ipſe etiam* Hieronymus *Indicem operum ejus poſuit in voluminibus Epiſtolarum, quas ad Paulam ſcripſit: ut ipſe indicat,* l. de Scriptorib. Eccleſ. in Orig. *Quòd ſi duo hi Catalogi, aut ſolùm alteruter ſupereſſet; facilè à genuinis ejus ſcriptis notha diſcerneremus. Quot certamina, quot diſputationes cum Judæis, cum hæreticis, & Gen-*

& Gentilibus, celeberrimus iſte Diſputator ſubierit; ex Hiſt. Eccl. Scriptoribus, & operibus Origenis paſſim videre eſt. Unde procul dubio contigit, ut Euſebius *illas omnes nomine* τῶν λόγων deſignare *maluerit: & neq; hujus, neq; alterius Diſputationis meminerit, cum Hæretico Athenis coram multis habitæ; quam Origenes vulgavit, ut contra adverſarium,* ἀντιγράφῳ *depravato ſibi inſultantem, ſuam innocentiam defenderet: ſicutì ſcribit Origenes*, in epiſt. ad Alexandrinos apud Ruffinum, *de adulteratione librorum Origenis*, To.1.op. Orig. p. 779. *Sed verò, ſi Euſebium accuratiùs conſulamus; hanc Diſputationem haud obſcurè innuere videbitur*, Hiſt. Eccl. l. 6. c. 18. *iſta commemorans:* Καὶ ἄλλοι δὲ πλείους τῶν ἀπὸ παιδείας τῆς περὶ τὸν Ὠριγένην φήμης πανταχόσε βοωμένης ᾔεσαν ὡς αὐτὸν, πεῖραν τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις ἱκανότητος τἀνδρὸς ληψόμενοι. Μυρίοι δὲ τῶν αἱρετικῶν, φιλοσόφων τε τῶν μάλιστα ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγοι, διὰ σπουδῆς αὐτῷ προσεῖχον, μονονουχὶ πρὸς τοῖς θείοις καὶ τὰ τῆς ἔξωθεν φιλοσοφίας πρὸς αὐτοῦ παιδευόμενοι. Et alii plures eruditorum Virorum, cùm fama de Origene paſſim ſpargeretur, illum acceſſerunt, experimentum viri, quàm in S. Literis tradendis potens eſſet, capturi. Hæreticorum quoque innumeri, & Philoſophorum præſertim illuſtrium non pauci, ſtudioſè illum audiverunt: & non ſolùm in divinis, ſed & in externâ Philoſophiâ, ab illo inſtituti ſunt. *Unde ipſe* Halloixius in Orig. def. l. 1. c. 9. p. 27. *&* Spencerus in Notis ad l. 1. cont. Celſ. p. 1. *ſcribunt:* Noſtram quoq; diſputationẽ tùm habitam credi.

Nondum tamen fluctus dubiorum omnes ſunt compoſiti: ſed acriùs inſurgit Clariſſ. Huetius *cum* Halloixio, *qui* diu poſt Origenis tempora conſcriptum *Dialogum exiſtimant.* Prior *quidem, graviſſimis rationibus ſuam tuetur ſententiam: illamq; lubentiſſimè meam facerem, ſi, quid reverâ hîc ſtatuendum ſit, compertum haberem. Ejus verò humanitas & æquitas, quâ've in ſcriptis ipſius ſingularis elucet animi moderatio, roganda venit; ut, quæ ſolius veritatis amore diſquirimus, ſuo vel calculo approbet, vel rationes noſtras ſolidâ ſuâ eruditione diluat. Illi* primò *nimis Orthodoxus videtur hic Dialogus, quàm ut Origeni conveniat:* quia inducitur in eo Origenes, probatam in Eccleſiâ de tunicis pelliceis Adami, & de corpore humano & animâ, deque reſurrectione, ſententiam propugnans; cùm alia ſenſerit Origenes. In diſſert. Origenian. p. 276.

Sed ad hæc exceptionẽ ipſe V. Cl. ſuppeditare videtur, l. 2. Origen. c. 2. quæſt. 2. & c. 12. §. 8. atq; alibi paſſim: *ubi obſervat, Origenem in his al-*

his aliisq; dogmatibus tam incertum & ambiguum fuiſſe, ut nemo noverit, quid tandem ſenſerit. Deinde, in publicâ contra hæreticos diſputatione, veriſimile eſt, ipſum publicam potiùs Eccleſiæ, quàm ſuam peculiarem ſententiam, nondum omnibus probatam, tradidiſſe: cautus enim Origenes non omnia omnibus, quæ ſentiret, detexit. Libros περὶ ἀρχῶν *omnium maximè corruptos fuiſſe, patet. Unde mirandum non eſt, quòd ex his ſolis* Juſtinianus Imperator in Epiſtolâ ad Menam, *Origenis heterodoxiam aſſeruit: cùm vice verſâ* Libri contra Celſum *longè ſint defæcatiores atq; puriores; quia,* ὡς ἐν τῇ πρὸς ἀλλότριον τῆς πίστεως ἀπολογίᾳ γραφομένῃ, διὰ τοὺς ἐπὶ νηπίους καὶ κλυδωνιζομένους, ὀλίγα ἐστοχασμένως τῶν ἐντευξομένων, quatenus decebat in conflictatione cum profano homine, habitâ ratione parvulorum fluctuantium, ad captum vulgaris lectoris *ſe accommodavit: ipſo fatente* l.5.cont. Celſ.p.243. vid.& p.249. & 264. *In libris autem* περὶ ἀρχῶν, *ſecretò editis in gratiam* Ambroſii, *liberiùs, & magis ſubtiliter quàm ſolidè, argumenta proſecutus eſt, quòd lucem non viſura ſperaret. At ſpe ſuâ fruſtratus, prolatis in publicum ab Ambroſio libris illis, pænitentiam, ſcriptâ ad* Fabianum *Romanæ Urbis Epiſcopum epiſtolâ, egit, veniamq; petiit: teſte* Hieronymo in epiſt. ad Pammach. & Oceanum, to.2.p.193. *Sed, ut ad noſtra redeamus: ſiquidem hæc diſputatio probatam Eccleſiæ Catholicæ defendit ſententiam: utiq; eô pluris æſtimanda nobis venit, quô minus quàm cætera Origenis ſcripta erroris ſuſpecta, vel rea convictaq; habetur.*

Præterea urget V.Cl. verba Auctorum Philocaliæ c.24. ſubjecta: Ταῦτα ἀπὸ τοῦ ζ λόγου τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου προπαρασκευῆς παρεκβέβληται. Μαξίμου δέ εἰσιν, ὥς φησιν ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος, οὐκ ἀσήμου ἐν τοῖς χριστιανοῖς συγγραφέως. αὐτολεξεὶ δ' εὕρηται ταῦτα κείμενα καὶ ἐν τῷ Ὠριγένους πρὸς Μαρκιωνιστὰς καὶ ἄλλους αἱρετικοὺς καταλόγῳ· Εὐτροπίου δικάζοντος, Μεγεθίου δὲ ἀντιλέγοντος. Hæc è ſeptimo Euſebii Pamphili Evangelicæ præparationis libro depromta ſunt. Maximum verò habent auctorem, ut ipſe ſcribit Euſebius, non ignobilem inter Chriſtianos ſcriptorem. Totidem autem verbis ſcripta inveniuntur in Origenis contra Marcionitas & alios hæreticos dialogo, judicante Eutropio, opponente Megethio. *Hinc infert:* Euſebius fragmentum id exhibet, & è Maximi libro περὶ ὕλης ſeſe mutuatum eſſe tradit. Utris autem plus habeamus fidei, Baſilio & Gregorio, opus id Origeni tribuentibus; an Euſebio, idem Maximo

aſsignanti; ambigendum non eſt. Sæpe quippe oſtendimus, neminem in perſcrutandis Origenis rebus tantum adhibuiſſe curæ & ſolertiæ, quantam adhibuit Euſebius. *Verum enim verò, quid ſi hæc non pugnent:* Euſebius *Maximum tradit auctorem, & à* Maximo *ſe hoc fragmentum mutuâſſe fatetur: Atq; idipſum in* Origenis *Dialogo reperiri, docent* Gregorius *&* Baſilius? Maximus *enim is eſſe poteſt, quo de* Euſebius l. 5. c. 27. Hiſt. Eccl. *ait, Se legiſſe ejus librum* περὶ τοῦ πολυθρυλλήτου παρὰ τοῖς αἱρεσιώταις ζητήματος, τοῦ, πόθεν ἡ κακία, καὶ περὶ τοῦ, γενητὴν ὑπάρχειν τὴν ὕλην: de vulgatiſsimâ illâ hereticorum quæſtione, Unde *ſit* malum? & de eo, quòd Materia ſit facta. *Item Hieronymus* in Script. Eccleſ. to. 1. p. 284. Maximus, ſub jiſdem Principibus, famoſam quæſtionem inſigni volumine ventilavit, Unde malum: &, quòd Materia à Deo facta ſit. *Freculfus* in Chronico, tom. 2. l. 2. c. 4 p. 495. *eadem verbotenus refert. Et Marianus Scotus* in Chronic. l. 2. ætat. 6. p. 383. *ſic ſcribit, ad Imperium* Severi, *ex Methodio:* Severi temporibus plurimi Eccleſiaſtici Viri nobiles & ſtylo illuſtres extiterunt, ſicut ex eorum monumentis agnoſcimus. Ex quibus eſt Heraclitus Maximus, qui de famoſiſsimâ omnium hæreticorum quæſtione, quâ ſemper inquiritur, Unde ſint mala? unde malitia? vel, quòd Materia facta ſit, & non intacta (*lego,* infecta.) *Vixerit itaq;* Maximus, *uti Hieronymus paulò antè* in Heraclio *indicat, ſub* Commodi Severique *imperio. Unde patet, antequam Origenis fama innoteſceret, hanc ſectionem jam fuiſſe ſcriptam: ac propterea rectè* Maximo *ab Euſebio tribui: ſed & à* Gregorio *atque* Baſilio *non minus verè Origeni adſignari. Jam ſi verba illorum (quæ* Johannes Tarinus *in Pariſinis , & ego in Academiæ Baſilienſis Codicibus MSS. reperimus ; ut de ijs dubitare vix liceat) rectè perpendamus ; non* Origenis *per omnia eſſe dicuntur illa Excerpta, ſed tantùm* reperiri etiam in Origenis Dialogo. *Poterat igitur* Origenes *pro eâ , quâ pollebat, admirandâ memoriæ felicitate,* de Maximi *libro, ea ſuo inſerere Dialogo, quæ neceſſaria vel idonea ipſius propoſito videbantur: prout colligi poteſt è collatione, quâ initium hujus ſegmenti fuit* αὐτολεξεὶ *tranſſumptum: reliqua verò, pari ſenſu, aliis tantùm verbis, adhibentur : prout infrà obſervabitur. Ut hæc ratio eſſe poſsit, Cur Philocaliæ auctores,* Euſebij *ductum ſecuti,* Maximi *potiùs verba quàm* Origenis *attulerint: partim, quòd* Maximus *primus eorum auctor fuerit : partim, quòd*

Origenem per omnia cum Maximo ſentire compertum haberent. Nil verò novi eſt Græcis auctoribus, ab aliis multa tranſcribere. Plurima ejus generis obſervârunt Viri Docti. Videatur Euſeb. Evangel. Præparat. l. 10. c. 1. Ipſe ego cùm Zonaræ & Balſamonis Commentarios in Canones Conciliorum cum Amerbachiano codice Acad. Baſil. MS. ante biennium conferrem, ſæpius miratus ſum, Balſamonem ἐξηγητὰς Zonaræ tantùm non exſcripſiſſe. Clariſs. etiam Huëtius paſſim obſervat: Origenem ex Clemente Alexandrino, aliisq; ante ſe ſcriptoribus, non pauca in ſua tranſtuliſſe opera. Vel ſi hoc diſpliceat, cùm diſputatio hæc publicè prius habita, quàm ſcripta fuerit, nil obſtare video, quò minùs hæretici objectiones, & Origenes reſponſiones ſuas, nonnullis additis demtisq;, prout res ferebat, ad Maximi ductum protulerint. prout ſæpè videbis apud Epiphanium aliosq;, Marcionitarum argumenta atq; Orthodoxorū ſolutiones, eodem ferè modo, quo hîc, proponi: ut in Notis id palàm fecimus. Sed & alia ſuppetunt argumenta; quibus, Maximum Conſtantini M. ætatem antegreſſum fuiſſe, oſtendi poteſt. Si enim Maximus tunc vixiſſet, ejus ſcripta recentiùs edita potiùs allegâſſent Philocaliæ auctores; neque ex Euſebio ejus συγχρόνῳ ea deſcribere neceſſe habuiſſent. Porrò, non eſt veriſimile, cùm iidem profiteantur, ſe ex ſolo Origene Philocaliam collegiſſe; quòd recentioris ſcriptoris atq; diſcipuli verba prætulerint verbis Magiſtri, quem uterque, Baſilius & Gregorius, venerabatur maximoperè. Itaq; potiſſima ratio eſt, cur Maximi verba, non Origenis, appoſuerint; quia nullum ætate priorem noverant, è quo Origenes hæc didiciſſe potuerat.

At, quamvis etiam Viro Cl. concederemus: Maximum iſtum vixiſſe demum Conſtantini M. temporibus: quid facilius erat, quàm illum, dum vexatam quæſtionem de Malorum origine vel causâ diſcuteret; Origenis, tanquam celeberrimi Doctoris, hac de re jam olim diſputata recitare; ac de ſuo ſubinde inculcare quædam, etiam addere, quæ melioris intellectûs gratiâ videbantur amplius explicanda? Quamobrem tùm Euſebius, tùm Philocaliæ auctores pleniorem ac planiorem Maximi diſſertationem allegârint: Origene tamen minimè tacito, ſed tanquam auctore principe commemorato: cujus reverâ eſſe verba, Dialogiſtica eorum forma demonſtrat; quanquam perſonarum, quæ in hoc dialogo expreſſæ ſunt, nulla fiat apud Maximum & Euſebium mentio. Deniq;, ſi diligentiùs pauló inſpiciantur verba Maximi apud Euſebium, apparebit; & ab ipſo, & à Philocaliæ

liæ *ſcriptoribus, formalia (ut vocant) verba diſputationis Origenicæ diſcriminari; quando, poſt illa, quæ leges pag. noſtrâ* 95. ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν, ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι [τι] πρὸς τοῦ θεοῦ. *ſequitur:* ἀλλ᾽ ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὧδε ἐχέτω. *i.e.* Sed hæc quidem de iſtis diſputatio hîc finem habeat: *vel, ut* Tarinus *breviter*, Atque hæc de iſtis ſic diſputata ſunto. *Quæ deinde in* Euſebio *&* Philoc. *prolixè adduntur, concedamus ſanè* Maximi *eſſe*; *ſed, quorum ille ſuccum & ſanguinem hauſerit ex* Origenis *ſequentibus contra* Valentem *&* Droſerium *diſputatis: pag. n.* 95. *ad* 104. *Ergo utercunque* Maximus *fuerit, quem deſcripſerunt* Euſebius, Baſilius, Gregorius: *nihilo minus* Origenis *illa omnia eſſe potuerunt.*

Nec alienus ab hac ſententiâ videtur V. Cl. quando ſic pergit: Veri autem ſimile eſt, habitam reverâ fuiſſe Origeni cum Megethio, Marco, aliiſque hæreticis concertationem: at, à Maximo deinde in litteras relatam, & operi ſuo περὶ ὕλης intextam. Fidem his conciliat, quod narrat Euſebius: ab ætatis ſuæ Presbyteris, quàm plurima de Origene, ſcriptis fuiſſe tradita: *At, prior* Maximus *hic auctor eſſe nequit: qui enim poſt* Origenem *ſcripſiſſet, qui ante ipſum vixerat? De poſteriore autem, nimis* ἀπροσδιόνυσον *videtur vel ſuſpicari, Eum in librum ſuum* περὶ ὕλης, de materiâ, *tot diverſi generis argumenta, quot Dialogus noſter continet; nempe, de S. Scripturæ veritate, de Reſurrectione, de Servatoris Nativitate, aliiſq; rebus pluribus ac remotioribus; congerere voluiſſe. Verba verò Euſebij H.E. l.*6.*c.*33. *hæc ſunt:* Καὶ ἄλλα μυρία ὅσα περὶ Ὠριγένους μνήμης παραδεδώκασι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς οἱ Πρεσβύτεροι, ἃ καὶ παρήσειν μοι δοκῶ, οὐ τῆς ἐνεστώσης ἐχόμενα πραγματείας. Et alia innumera de Origene memoriæ tradiderunt noſtri Presbyteri, quæ transeunda puto, tanquam ad præſentem tractatum minùs facientia. *Exinde, nî fallor, in promtu eſt colligere: hæc potiùs, de variis rebus ab* Origene *geſtis, & ad ejus vitæ hiſtoriam ſpectantibus; quàm de libris, à Presbyteris ſub Origenis nomine confictis, accipienda eſſe. Interim lubens fateor, multa ſcripta* Origeni *diverſis temporibus ſuppoſita fuiſſe; neque ullus eorum, qui ejus opera hactenus ediderunt, omnia pro genuinis haberi voluit. Sic v.g.* Commentarii in Jobum *&* Threni Origenis *undique reprobantur: &* Photius *Patriarcha*, in Biblioth. cod. 47. p. 16. *obſervat, quòd* τὸν Λαβύρινθον ἐπέγραψαν τινὲς Ὠριγένους, ἐπεὶ Γαΐου ἐστὶ πόνημα: Labyrinthum, (*libri nomen eſt*) nonnulli Origeni inſcripſerint,

rint, quanquam Gaji opus ſit. *Beda*, Tom. 2. de lumin. Eccl. p.663. *de Origene locutus addit*: Multi tamen alii ejus peſſimi diſcipuli multa venenoſa ſub nomine hujus edidiſſe videntur. *Conf. Theodoretum*, hær. fab. l. 2. p. 220.

Conſideratu verò digniſſima ſunt, quæ V. Cl. cum Halloixio *porrò urget:* Dialogi ſcriptor, Reges quoſdam Chriſti fidem amplexos, & Templa Ethnicorum cum Idolis everſa, commemorat: nihil autem hujuſmodi Origenis tempore contigit, ſed Conſtantini: unde Maximi ætatem poſſis colligere. *Halloixii verba ſunt* in Orig. defenſ. l. 1. c. 9. p. 27: Non ea fuiſſe tempora admittam, quibus vel Imperatores eſſent Chriſtiani: vel templa gentilium, ut ibi ſcriptum eſt, ſimul cum Idolis ſuis everterentur: quorum prius ætate quidem Origenis accidit: poſterius autem, tempore demum Conſtantini M. uno ferè poſt Origenem ſeculo, conſpectum eſt. *Locus, quem indigetant, reperitur in* primâ Dialogi parte p. 30: *ubi* Megethio, *perſecutiones & paſſiones Chriſtianorum objicienti, & hinc aliud à Chriſtianorum Deo Numen inferenti, reſpondet Adamantius:* Ταῦτα μὲν εἰ περὶ τούτων τῶν χρόνων ἐσοφίζου, ὅπως ποτὲ εἶχε λόγον. *& pp.* νῦν δὲ τοῦ βασιλέως ὄντος θεοσεβοῦς, τί φῂς; *& pp.* κρεῖττον γὰρ καὶ τοὐναντίον τῶν βασιλέων ἐκείνων αὐτὸς βασιλεύει· ἃ γὰρ ἐκεῖνοι καθεῖλον, αὐτὸς ἀνῳκοδόμησεν· οὓς ἐκεῖνοι ἐμίσησαν, οὗτος ἠγάπησεν· οὓς ἐκεῖνοι ἐτίμων ναούς τε καὶ εἴδωλα, αὐτὸς καθεῖλε. Siquidem hæcce antegreſſis temporibus argutando protuliſſes, aliquam ſpeciem probabilitatis habuiſſent: Jam verò cùm Rex iſte pius ſit, quid ais? Melius enim & contrà, quàm illi Reges, hic imperat: quæ enim diſſipârunt illi, reſtaurat iſte: quos odio proſecuti ſunt illi, amore complectitur iſte: quæ illi fana & idola in honore habuerunt, hæc iſte ſubvertit.

Principes Chriſtianos, *ſub quorum imperio perſecutionum rabies comprimebatur, jam Origenis tempore fuiſſe, ſuprà probatum dedi, ſed quantùm ad Templorum & Idolorum everſionem, fortè Philippus ſuum Lararium ſubvertit: quod Origenes, dum in animo habuit, ſpem concepit, certò fore ut paganiſmus corrueret: prout Euſebius de Philippo commemorat*, l. 6. c. 34. hiſt. Eccl. Τὸ γνήσιον ἐξ εὐλαβὲς τῆς περὶ τὸν θεῖον φόβον διαθέσεως ἔργοις ἐπιδεδειγμένον, ſyncerum ac religioſum affectum timoris Dei, operibus ipſis eum declarâſſe. *Et Oroſius*, Hiſt. l. 7. c. 20. *cum Freculfo*, Chron. Tom. 2. l. 3. c. 5. *obſervat:* Annum urbis Romæ natalem ſive milleſimum, à Chriſtiano Imperatore celebra-

celebratum : nec dubium eſſe, quin Philippus hujus tantæ devotionis gratiam & honorem ad Chriſtum & Eccleſiam retulerit; quando, vel aſcenſum fuiſſe in Capitolium, vel immolatas hoſtias ex more, nullus auctor oſtendit. *Sic Cedrenus*, hiſt. comp. p. 211. Φίλιππος ὑπῆρχε τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως σπουδαστὴς, συνέσει καὶ ἐπιεικείᾳ κεκοσμημένος. Philippus ſtudioſus erat religionis Chriſtianæ, intelligentiâ & æquitate ornatus. *Ingenuè tamen fateor, me dubitare, an loco allato hæc ſatisfaciant: nec aliam evadendi viam cerno, quàm ſi dicamus; verba illa poſtrema;* (ἃ γὰρ ἐκεῖνοι καθεῖλον, κλ.) *ab interpolatore textui fuiſſe illata. quod vel hactenus fidentius regerimus, quia & ipſi Cl. Huëtio* in Orig. diſſert. p. 233. Origenis ſcripta, quotquot ſuperſunt, violata eſſe, fit veriſimile.

Fateor etiam, in Codice MS. Celeberrimæ Univerſitatis Oxonienſis eadem verba reperiri. Veruntamen cùm is æquè ac noſter non altam præ ſe ferat vetuſtatem (utì pro ſuâ humanitate me docuit Clariſſ. & lingg. Orient. peritiſſimus, Thomas Hyde, *ProtoBibliothecarius Bodlejanus) nondum herbam porrigimus: ſed, Utrum in vetuſtioribus exemplaribus eadem habeantur, ſedulò nobis inquirendum erit.*

Tandem, Quòd Conſtantini M. tempora *hîc indigetentur; non quadrat Eccl. hiſtoriæ: nec apparet, quomodo* Adamantii *reſponſio ad rem facere poſſit. Fruſtrà enim perſecutionum ceſſationem, & clementiam illam Imperatoris, his Marcioniſtis prædicâſſet; quos* Conſtantinum M. *ſeverè perſecutum eſſe, conſtat ex Caſſiodori* hiſtor. tripartitâ, l. 3 c. 11. p, 46. *ubi inquit:* Arii verò dogma licet apud multos Diſputationibus extolleretur; nondum tamen in proprium diſcernebatur populum, aut in nomine conſtabat auctoris; ſed omnes ſimul in Eccleſiâ conveniebant atque communicabant, præter Novatianos, & qui vocantur Phryges, & Valentinianos & MARCIONISTAS, & Paulianiſtas, & qui alias hæreſes colebant. Contra quos omnes Imperator impoſitâ Lege ſancivit, auferri eorum Oratoria & Eccleſiis applicari; & neque in domibus privatorum eos congregationes, nec publicè celebrare; propter quam legem, arbitror, hæreſium memoriam fuiſſe deſtructam. *pp.* Poſt hanc legem, neque publicè in Eccleſiis poterant convenire, neque latenter, dum Epiſcopi Civitatum & Clerici obſervantes talia prohiberent. Hinc ergo plurimi metuentes ad Eccleſiam ſe Catholicam contulerunt: alii verò manſerunt in ſuâ ſententiâ, non tamen

ſucceſſores hæreſis reliquerunt. *Idem refert Sozomenus*, l. 2. hiſt. Eccl. c. 30. *& Euſeb.* de vitâ Conſtant. l. 3. c. 62. & 63. *Unde potiùs ignari alicujus ſcioli temeritate hunc paragraphum inſerſum fuiſſe, credibilius eſt; quàm ut* Baſilio *&* Gregorio, *antiquitatis hujus Dialogi ſinceris teſtibus, obloquamur.*

Pergit Cl. Huëtius: Fefellit fortaſsè Baſilium & Gregorium Dialogi titulus, nomen Adamantii præferens, quòd in eo primas partes tractet Origenes: quemadmodùm *Lælii* & *Catonis* nomina præferunt Dialogi *de Amicitiâ*, & *de Senectute*; non quòd à Catone vel Lælio ſcripti ſint, ſed quòd primæ ipſis partes tribuantur.

Ingenioſè, fateor, ac eruditè: quibus meritò acquieſceremus, niſi tot Codices MSS. obſtarent, atque diſerta celeberrimorum Philocaliæ Auctorum *verba*, Maximi *ſcriptum ab* Origenis Dialogo *manifeſtè diſcernentium, aliud ſuaderent. Noverant illi, quid apud* Euſebium *de* Maximo *invenerint: quid item eſſet* Dialogus Origenis contra Marcioniſtas, *id eſt, famigeratus ille* Dialogus, *cujus eſſet: nimirum quòd* Origenem *auctorem verè haberet: in quo illud* De malorum ortu *argumentum ſolidè tractatum eſſet, &c. Sunt equidem* Dialogi, *nomen primarii Interlocutoris præferentes: qualis etiam in noſtro MS. habetur*, Ζαχαρίου σχολαστικοῦ ὁ Διάλογος Ἀμμώνιος, *in honorem celebris illius Philoſophi Chriſtiani* Ammonii (*de quo Euſ.* H. Eccl. l. 6. c. 19. *& Hieron.* in Catal. p. 286.) *ſic inſcriptus: ſed in iiſdem Codicibus, quibus* Dialogus, *de quo controvertitur, deſcriptus extat; non* Ἀδαμάντιος *vel* Ὠριγένης, *verùm expreſſè* Διάλεκτος Ἀδαμαντίου, τοῦ καὶ Ὠριγένους, περὶ τῆς εἰς Θεὸν ὀρθῆς πίστεως, Dialogus Adamantii, qui & Origenes, de rectâ in Deum fide *inſcribitur. Denique, etiamſi jam liberaliſſimè concederetur:* Maximum *circa Conſtantini M. tempora* hunc adornâſſe Dialogum: *attamen cùm viciſſim V. Cl. concedat*, Habitam reverâ fuiſſe Origeni cum Megethio, Marco, aliiſque hæreticis concertationem: *oportet ſanè*, Maximum *vel* αὐτόγραφον *habuiſſe, vel* ἀπόγραφον, *ut geſta ejus exhiberet. Ac patet ex* epiſt. Orig. ad Alexandrinos, *Origenem ſolitum eſſe talia vel excipere, vel ſaltem curare, ut exciperentur; quò, datâ occaſione, vel poſtulante neceſſitate, illa ſincerè proferre poſſet. Ubi autem horum cum Marcionitis Actorum exemplar, quæſo, reperiemus; niſi in præſenti* Dialogo?

Tandem ſic V. Cl. rationes ſuas claudit: Mirandum non eſt, interloquentium Perſonarum nomina, neque in Euſebio, neque

Philo-

Philocaliâ comparere. Nam cùm rubricâ, alio've colore, hujusmodi nomina & lemmata ſolerent diſtingui; à librariis ſæpenumero diſtinctio hæc omittebatur, vel per incuriam, vel potiùs, quòd eam in commodius rejicientes tempus, penitùs tandem obliti, quippe homines, prætermitterent. *Videtur autem, cùm nec in* Euſebio, *nec in* Philocaliâ *ullius perſonæ nomen ſit expreſſum;* Maximum *librum ſuum ità compoſuiſſe, ut tacitè ſibi opponeret & reſponderet: ac ſimul Interrogantis & Reſpondentis munere defungeretur. At* Origenis Dialogus, Eutropii Judicis & Megethii *opponentis, nomina palàm exprimit: & ex illo,* Philocaliæ auctores *eadem referunt: ut planè ad oculos pateat,* Dialogum *iſtum ſic fuiſſe ſcriptum, prout à* Pico, Perionio & Humfredo *è Codd. MSS. editus eſt: niſi fortè V. Cl. alios viderit libros, in quibus omiſſa illa compareant Nomina. Hoc verò ſi quando in Codicibus accidit, ſpatia & lacunæ iis conſignandis relictæ oſtendunt, illa deſiderari. Ergo ut verbo rem complectar, notandum: Omnes in iſto conſentire,* Origenem *cum* Megethio & *aſſeclis diſputâſſe: utrum autem ipſe calamo eam diſceptationem conſignârit? an ab alio, vel ipſo adhuc ſuperſtite, vel demum poſt ejus obitum (cùm* Baſilius & Gregorius *ſeculo quarto circiter An. Ch.* 370, Origenes *autem tertiô, usque ad annum* 254. *vixerit: at* Conſtantinus M. *tempore intermedio, circa annum* 320. *floruerit) conſcripta ſit? penes Lectores eruditiores judicium eſto. Nos, quod habemus non contemnendæ antiquitatis opuſculum, fideliter exhibemus: de iis, quæ cognita non habemus, nil temerè venditantes.*

II. *Minor de duobus reliquis Opuſculis eſt controverſia, quorum utrumque apud antiquos decantari paſſim videmus. Euſebius non tantùm* Orationis Origenis de martyrio *ſcriptæ meminit: ſed & occaſionem, quæ eum ad ſcribendum permoverit, & quid illa utilitatis attulerit, ſatis explicat,* l. 6. H. E. c. 28. Τόν γε μὴν Ῥωμαίων αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τρισὶν ἔτεσιν ἐπὶ δέκα τὴν ἀρχὴν διανύσαντα Μαξιμῖνος Καῖσαρ διαδέχεται· ὃς δὴ κατὰ κότον τὸν πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρου οἶκον, ἐκ πλειόνων πιστῶν συνεστῶτα, διωγμὸν ἐγείρας τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἄρχοντας μόνους, ὡς αἰτίους τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διδασκαλίας, ἀναιρεῖσθαι προστάττει· τότε καὶ Ὠριγένης τὸν περὶ Μαρτυρίου συντάττει, Ἀμβροσίῳ καὶ Πρωτοκτήτῳ Πρεσβυτέρῳ τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἀναθεὶς τὸ σύγγραμμα· ὅτι δὴ ἄμφω περίστασις οὐχ ἡ τυχοῦσα ἐν τῷ διωγμῷ κατειλήφει, ἐν ᾗ καὶ διαπρέψαι κατέχει λόγος ἐν ὁμολογίᾳ τοὺς ἄνδρας. Imperatori Alexandro, cùm annos tredecim in Imperio adimplêſſet, Maximinus Cæſar

Cæſar ſucceſſit: qui irâ adversùs familiam Alexandri, complures fideles habentem, incenſus, perſecutionem movit; & Præſides duntaxat Eccleſiarum, tanquam Evangelicæ doctrinæ auctores, occidi præcepit. Tum temporis & Origenes *Sermonem de Martyrio* ſcripſit, & Ambroſio ac Protocteto Cęſarienſis Parœcię Presbytero, nuncupavit; eô quòd utrosque haud vulgaris afflictio in eâ perſecutione comprehendiſſet; in quâ etiam Viri iſti confitendo perdurâſſe feruntur. *Ruffinus verba poſteriora ſic* παραφράζει: Tunc Origenes *Librum de Martyrio* ad Ambroſium ſcribit: qui cùm ad plurimos perveniſſet, tanquam nervis quibusdam validisſimis ſtabiliti, ſponte ſe ad confesſionem Chriſti nominis offerebant. *Augendæ magis Origenis famæ, quàm verſionis* ἀκριβείᾳ, *pro more, litâſſe videtur. Pamphilus* in Apolog. T. 1. oper. Orig. p. 774: *ejusdem mentionem feciſſe creditur, dum ſcribit:* Denique in tàm multis & tàm diverſis ejus libris nuſquam invenitur unus ab eo liber propriè de Animâ conſcriptus, ſicut habet vel *de Martyrio*, vel de Oratione, vel de Reſurrectione. *Hieronymus*, de Script. Eccleſ. in Ambroſio: Ambroſius, *inquit*, primùm Marcionites, deinde ab Origene correctus, Eccleſiæ Diaconus & Confesſionis Dominicæ gloriâ inſignis fuit: cui pro Theoctiſto Presbytero liber Origenis *de Martyrio* ſcribitur. *Ubi* Theoctiſtum *Cæſarienſem Epiſcopum cum* Protocteto *Presbytero confundit. Itaque rectè obſervat Halloixius* in Notis ad Orig. def. p. 23. *legendum eſſe:* cui & Protocteto: *aut, ſi* Freculfum *præferre lubeat*, Cui cum Protocteto, *legemus. Interim ex* Sophronio, *qui eundem errorem in Græcâ verſione commiſit, apparet exemplarium corruptelam hanc eſſe antiquiſſimam. Nicephorus Calliſtus*, l. 5. hiſt. Eccl. c. 19. *de noſtro libello ſic loquitur:* Ἐν τούτῳ τῷ τότε καιρῷ, τὸν προτρεπτικὸν εἰς Μαρτύριον γενναῖον λόγον συντάττει· Ἀμβροσίῳ καὶ Πρωτοκλήτῳ τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας τὸ σύγγραμμα προσφωνῶν· εἰσῄει γὰρ ἐκείνοις οὐ μετρία τις ἀγωνία τῇ τοῦ διωγμοῦ ἐκείνου σφοδρότητι· ἐν ᾧ καὶ ἄμφω λόγον ἔχειν, τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἆθλον λαμπρῶς ἀγωνίσασθαι. *Quæ ſic transfert Langus:* Eo tempore præclaram Orationem, quâ ad Martyrium cohortatur, compoſuit: eamque Ambroſio & Protocteto Cæſarienſibus Presbyteris inſcripſit: magna enim eos ſolicitudo & anxietas, propter perſecutionis ejus vehementiam, inceſſerat. In quâ Oratione ambo illi rationes explicatas habuerunt, ut fortiter in Martyrii ſtadio certamen pro Chriſto ſuſtinerent atque perfer-

perferrent. *Corrige hîc :* Protocteto Cæſarienſi Presbytero. Ambroſius *enim tantùm Diaconi munere fungebatur: utì modò ex Hieronymo audivimus. Quàm utile verò hoc ſcriptum fuerit, idem ſic tradit* l.5. Hiſt.Eccl. Ἐπὶ Παλαιστίνης οὐ μείους οἱ ἆθλοι καὶ τὰ παλαίσματα, ὧν οἱ πλεῖστοι τοῖς προτρεπτικοῖς τῶν Ὠριγένους λόγων ἀνδρικῶς τὸν ἀγῶνα διέφερον. In Palæſtinâ non minora fuére certamina & luctæ: plurimi enim Martyres Exhortatoriis Origenis orationibus *incitati*, viriliter agones pertulérunt : *in Decianâ ſcil. perſecutione. Freculfus*, Chron. To.2.l.3.c.7.p.511. *hæc habet :* Ambroſius primùm Marcioneus, deinde ab Adamantio correctus, Eccleſiæ Diaconus & Confesſionis Dominicæ gloriâ inſignis fuit, cui cum Protheotiſto (*lege* Protocteto) Presbytero liber ab Adamantio *de Martyrio* ſcribitur. *Hieronymi potiùs, quàm propriis uſus verbis. Pariter Otto Friſingenſis*, l.3. Chron. c.32. p.64. His, *inquit*, diebus (*ſcil. imperante* Maximino) fervente tribulatione perſecutionis, Origenes neceſſarium & egregium *de Martyrio* librum conſcripſit. *Et procul dubio hic libellus eſt, quem Trithemius*, l.de Scr.Eccl. p.196. *inter Opera Origenis refert, ac ſe Latinum vidiſſe fatetur, ſcilicet* de Martyribus lib. I. *Denique Clariſs.* Huëtius *affirmat : ſe hunc ipſum ex Baſilienſi Bibliothecâ, mediante Illuſtriſs. Dn.* de la Barde, *accepiſſe : atque* aureum libellum *nominat, de genuinâ ejus auctoritate nil quicquam dubitans*, lib.1. Origenianor. c.3. p.17.

III. *Quare pergo ad tertium* σύνταγμα, EPISTOLAM, *ſcilicet* AFRICANI ad Origenem, *& ad eam* ORIGENIS RESPONSUM: *de quibus vindicandis minùs nobis laborandum ; utpote jam olim in monumentis veterum celebratis. Primum produco Euſebium*, l.6. c.31. Hiſt. Eccl. Ἐπιστολὴ τούτου (τοῦ Ἀφρικανοῦ) Ὠριγένει γραφεῖσα φέρεται, ἀπορρῦντος, ὡς ἂν νόθου καὶ πεπλασμένης οὔσης τῆς ἐν τῷ Δανιὴλ κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας· πρὸς ἣν Ὠριγένης ἀντιγράφει πληρέστατα. Extat hujus *Africani epiſtola ad Origenem* ſcripta, quòd dubitaret, An hiſtoria Suſannæ in Daniele germana eſſet, & non ficta? Cui Origenes plenisſimè reſpondit. *Aut ſi Ruffini verſionem audire malimus, hoc dixerit Euſebius :* Per idem tempus erat etiam Africanus, Vir in ſcripturis Eccleſiaſticis nobilis. Hujus epiſtola fertur ad Origenem ſcripta, objicientis ei vel proponentis, quòd hiſtoria Suſannæ, quæ in Daniele ſcripta eſt, ficta videatur & aliena à Scripturâ propheticâ. Cui Origenes magnificentisſimè reſcribens, aſſerit : nequa-

quam Judæorum commentis & fraudibus auſcultandum; ſed hoc ſolùm pro vero habendum in Scripturis divinis, quod LXX. Interpretes tranſtuliſſent: nam id eſſe ſolum, quod auctoritate Apoſtolicâ confirmatum ſit. *Mira interpretatio! quâ* Hieronymum *non obliquè perſtringit. Cùm enim verſio librorum Origenis* περὶ ἀρχῶν *primum Ruffini opus ſit, & exinde lites inter utrumque graviſſimæ fuiſſent exortæ; ubicunque potuit, eum admomordit: hîc etiam; quia* Hieronymus Præf. in Danielem *ex Judæi perſonâ loquens (utì videri vult)* Suſannæ hiſtoriam, *commentum ſeu* fabulam *expreſſè vocârat: inſuper in emendatione Codicum S. Scripturæ Latinorum, non Verſionem LXX. Interpp. (quam & ipſam emendatione opus habere cenſebat) ſed veritatem Hebræam, ſecutus fuerat. Id verò quàm grave ac intolerabile* Ruffino *viſum ſit, ex invectivâ in* Hieronymum *editâ ſatis conſtat. Commodiori autem iſta loco diſcutienda ſervabimus. In Viam nunc redeo, Euſebio addens* Hieronymum, de Script. Eccleſ. in Jul. Afric. *ubi hæc ille:* Julii Africani eſt *Epiſtola ad Origenem* ſuper quæſtione Suſannæ, eò quòd dicat; in Hebræo hanc fabulam non haberi, nec convenire cum Hebraicâ etymologiâ, ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι. Contra quem doctam *Epiſtolam* ſcribit *Origenes.*

His conſentit Photius in Biblioth. Cod. 34. p. 9: Οὗτος (Ἀφρικανὸς) καὶ πρὸς Ὠριγένην γράφει περὶ τοῦ κατὰ Σωσάνναν διηγήματος, ὡς οὐκ ἦν αὐτὸ ἐν τοῖς ἑβραϊκοῖς ἀνεγνωσμένον, καὶ ὡς οὐκ ἀκόλουθον τῇ ἑβραϊκῇ ἐτυμολογίᾳ, οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, ἃ καὶ ἐπιλαβόμενος Ὠριγένης ἀντέγραψεν. Hic Africanus quoque ad Origenem ſcribit de Narratione Suſannæ, quòd neque in hebræo legatur; nec conſentaneum ſit hebrææ etymologiæ, derivari ab ilice *findere*, vel à lentiſco *ſcindere*: quæ Origenes vindicavit reſponſo.

Suidas *in voce* Ἀφρικανὸς: Κατὰ τούτου (Ἀφρικανοῦ) ἔγραψεν Ὠριγένης, ἔνστασιν ποιησάμενος περὶ τοῦ τῆς Σωσάννης βιβλίου, τοῦ εἰς τὸν Δανιήλ. Contra hunc Africanum ſcripſit Origenes, depellens, quæ de libro Suſannæ apud Danielem ſcripſerat. *Idem in voce* Σωσάννα, Σωσάννα, ὅτι κατὰ τοῦ Ἀφρικανοῦ σέξτου ἔγραψεν Ὠριγένης ἔνστασιν ποιησάμενος περὶ τοῦ τῆς Σωσάννης βιβλίου, τοῦ εἰς τὸν Δανιήλ. Contra Sextum Africanum ſcripſit Origenes, eique refragatus eſt de Suſannæ libro apud Danielem. *Benè quidem, niſi quòd* Julium Africanum *cum* Africano Sexto *confundat: utì V. Illuſtriſſ.* Joſ. Scaliger *nos monet* in ani-

in animadv. Euſeb. ad An. MMCCXXXVII. *Freculfus* in Chron. To. 2. l. 3. c. 8. p. 514: Hujus, *ſcil. Africani,* eſt epiſtola ad Adamantium ſuper quæſtione Suſannæ: eô quòd dicat, eam in hebraico fabulam haberi, nec convenire cum hebraico: contra quam, epiſtolam doctam ſcripſit Adamantius, *&c. Errare Freculfus à mente Africani & Origenis videtur, dum ſcribit*: Suſannæ fabulam in Hebræo haberi: *contrarium aſſerente Africano cum omni antiquitate. Sed fefellerunt eum, opinor, vetuſta exemplaria Hieronymiani Catalogi: in quibus ipſe quoque ſagaciſſimus* Eraſmus *ſcriptum reperit,* Non convenire cum Hebraicâ veritate, *pro* Etymologiâ: *unde pronum erat colligere, Hebræa haberi. Vide ſis Eraſmi* Notas in Catal. Hieron. *Nicephorus Calliſtus,* Hiſt. Eccl. l. 5. c. 21: Οὗτος δὲ (ὁ Ἀφρικανὸς) ἐπιστολὴν σχεδιάσας ἔπεμπεν Ὠριγένει τὴν κατὰ Σωσάνναν παρὰ τῷ Δανιὴλ ἱστορίαν, ὡς ἂν νόθον τῆς γραφῆς ἀποσειόμενος σύγγραμμα· πρὸς ἣν Ὠριγένης ἀντιγράφων, δείκνυσι μὴ νόθον εἶναι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον γνήσιον τῇ γραφῇ καὶ πληρεστάτην πραγματευόμενον λυσιτέλειαν. Dedit Africanus quoque ad Origenem epiſtolam; in quâ hiſtoriam Suſannæ, veluti adulterinum ſcriptum, ex Daniele rejicit. Ad quem reſcribens Origenes; eam non illegitimã, ſed germanam potiùs eſſe ſcripturam, quæ ſcilicet plurimùm afferat utilitatis, oſtendit. *Gobelinus Perſona* in Coſmodromio æt. 6. c. 10. p. 145: Gordianus, *inquit,* imperavit annis ſex. Hoc tempore Africanus Hiſtoricus fuit, qui ſcripſit ad Origenem unam epiſtolam de hiſtoriâ Suſannæ. *Agmen claudat Abbas Trithemius, qui libro* de Script. Eccleſ. p. 198. *Eam inter opera* Julii Africani *refert*: Ad Origenem de Suſannâ lib. 1.

Ex hodiernis Scriptoribus, qui de hac epiſtolâ Origenis dubitârint, unus occurrit Gerhardus, To. 1. LL. CC. loc. 1. p. 82: *ubi non quidem prorſus negat*; *Origenem ad Julium Africanum hac de re ſcripſiſſe: tamen,* quid ſcripſerit (*ait Gerhardus*) ignotum eſt; ſiquidem libellus, qui nuper demum An. 1551. hac de re prodiit, nondum nactus eſt fidem ſatis luculentam. *Quia verò ſuas dubitandi rationes omiſit; facilè ex adductis Veterum teſtimoniis, quid ſtatuendum ſit, æquus Lector absque longiore deliberatione judicabit.*

Dehinc res ipſa quodammodo poſtulat, ut aliquam περιοχὴν, *ſeu brevem horum opuſculorum complexum per ſuas Partes ſubnectam.*

I. Dialogus *à Cl.* Pico, *unâ ferè ſerie exhibetur ſub titulo,* De rectâ in Deum fide: *ultima ſolùm Sectio noſtra, ipſi legitur inſcripta,*

De reſurrectione: *ſed ab* Humfredo *in* tres Dialogos *eſt diviſus, auctoritate partim MS. Codicis, partim argumenti ratione. Codex quidem noſter, & Oxonienſis (benevolè id monente in ſuis ad me literis Doctiſſimo Bibliothecæ Bodlejanæ Præfecto*, Thomâ Hyde) Quinque Sectiones *facit: quas* Trithemius *ſup. pag.* 14. Libros Quinque *vocavit. Hujus Quinque-partitæ Sectionis nulla, opinor, ratio dari poteſt. Sunt enim reverâ (ut benè obſervavit* Picus) *Duæ Diſputationes præcipuæ: altera*, Marcionitarum, Megethii *&* Marci, *primâ & ſecundâ Sectione: altera* Valentinianorum *variorum, Tribus ſequentibus Sectionibus; ſic tamen, ut* Megethius *Sectione tertiâ, & juxta illum* Marcus, *Sectione ultimâ, interloquerentur; ac per hoc*, Marcionitæ *à* Valentinianâ *hæreſi ſe non alienos, ſed ejus fautores demonſtrarent: utì opinionum collatio manifeſtè docet. Hinc, quia* Marcionitæ *primas & ultimas partes in hoc libro Dialogiſtico tenuêre; crediderim*, Contra Marcionitas *inſcriptum fuiſſe.*

Duas autem Diſputationes illas demonſtrant duæ Sententiæ definitivæ *Judicis* Eutropii, *fine Sectionis ſecundæ & Quintæ pronunciatæ. Quanquam duæ præterea ejuſdem Sententiæ particulares, de totidem Controverſiis Valentinianis, Sectione IV. mediâ fere, ac hujuſdem fine, legantur. Tres enim* Definitiones *ſibi ſumpſerant* Valentiniani *probandas: Sectionis III. principio: quæ ſingulæ Judicis arbitrio abrumpuntur. Cæterùm,*

Prima Sectio *noſtra conſentit cum Primo* Humfredi *Dialogo: quo, ſub* Eutropio *Judice*, Adamantius *veritatem defendit*, Megethius *Marcioniſta impugnat: Illo, Deum unum, Conditorem & Servatorem, aſſerente: iſto*, Tria *eſſe* Principia, *ſcil.* Bonum, *Medium ſeu* Conditorem, *&* Malum, *ſed infeliciter affirmante: Quippe cui* Adamantius, *non ſolùm hypotheſin firmis ſubvertit ſolutionibus, ſed &* veritatem Evangelii, fidem Quatuor Evangeliſtarum, *&* conſenſum Legis ac Evangelii, *contra Adverſarium demonſtrando, primam Catholicæ Eccleſiæ victoriam reportat.*

Secunda *Sectio (quæ* Humfredo *eſt Dialogus Secundus)* Marcum *itidem è grege Marcionis*, Megethio *ſuccurrentem introducit: cui*, Duo Principia, *nempe* Bonum *&* Malum *ſtatuenti, Rationibus & Scripturis SS.* Adamantius *ità occurrit, ut* Megethius *ſubinde commotus fuerit, ſuam urgere opinionem: quâ denuò profligatâ* Marcus *redit; ſed rurſus ab Origene retuſus abit, ut tandem ab* Eutropio *condemnati ſint ambo.*

Tria

Tertia *Sectio* Marinum *Bardeſianiſtam producit*, *Valentiniani dogmatis profeſſum defenſorem:* Tria *is* Capita *proponebat:* I. De Mali origine: II. De Incarnatione Filii Dei. III. De Reſurrectione Carnis. *Horum* primum, *iſtâ Sectione perſequitur: contendens*, Diabolum non eſſe à Deo creatum, *&* *Orthodoxis impingens*, *quaſi* Deum malorum auctorem *ſtatuerent: quâ calumniâ refutatâ*, *clarè demonſtrat* Adamantius, *Diabolum* αὐτοφυῆ *non eſſe*; *ſed, Unum eſſe Deum*, *Auctorem Lucis & Tenebrarum: qui creaturas rationales* αὐτεξουσίους, *h.e. libero præditas arbitrio, creârit; Unde mali origo extiterit.*

Quartâ Droſerius *itidem Valentinianus ſurgit: ac* Materiam malorum originem, *&* Deo coæternam *eſſe, nugatur. Id quod longè à veritate abeſſe*, Origenes *probat; iisdem argumentis, quibus etiam* Maximus *uſus eſt in libro* περὶ ὕλης. *Mox* Droſerium *interpellat* Valens, *qui* Mala è Qualitatibus materiæ *deducere ſatagit: ſed cùm brevi ab* Origene *repelleretur*, Droſerius *repetit ſtationem*; *nil tamen effecit aliud, quàm quòd* Adamantio *dederit occaſionem*, *ſuam* de peccatorum origine, *ac* libero hominis arbitrio, *ſententiam fuſiùs explanandi:* Eutropio *verò*, *utriusque abſurditatem redarguendi. Quô factô*, Marinus, *Judicis monitu*, *ad II. Controverſiam perrexit: &*, Chriſtum carnem cœlitùs attuliſſe, *non humanam aſſumſiſſe Naturam, propugnare conatur. Veritas tamen ab* Origene *tàm præclarè vindicata eſt è Scripturis, ut* Eutropii *aſſenſum iterum meruerit.*

Quintâ *denique Sectione*, Marinus, *juſſu* Eutropii, *III. Quæſtionem aggreditur: &* Non carnem *noſtram*, *ſed* ſpiritalia corpora, *imò* ſolam animam, *olim* reſurrecturam *contendit*; *partim phyſicis, partim ſacris uſus argumentis:* Megethio *eum pariter adjuvante. Verùm fortiter ac ſolidè adeò ab* Adamantio *repulſi ſunt*, *ut tandem ipſe* Eutropius *cætui Chriſtianorum aggregari deſideraret*, *& cum in finem egregiam* fidei ſuæ Confeſſionem *ederet.*

Ex his omnibus, *Veterum diſputandi ratio*, Origenis *ingenium, ſolertia & dexteritas, Hæreticorum protervia & ſtupiditas, atque Catholicæ Eccleſiæ Orthodoxa ſententia, de ſolo Deo creatore, omnis bonitatis fonte, malorumq́; juſto Vindice; de veritate humanæ Chriſti naturæ, & de corporum noſtrorum reſurrectione; Lectori ex hoc Dialogorum ſyntagmate manifeſta fiet. Quorum fidei Chriſtianæ capitum, quantum ſit momentum, quantus etiam noſtris temporibus uſus, cordatus Lector facilè animadvertet, citra noſtra monita.*

Et quamvis idem argumentum Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Theodoretus, *aliiq; fusè tractârint: diſpari tamen ratione has hæreſes aggreſſi ſunt, in eo ferè occupati, ut illarum falſitatem ex corruptis earundem principiis oſtenderent: Hîc autem cùm Hæretici Orthodoxos ex ipſis Scripturis ſacris refellere conentur, ſic redarguuntur, ut Veritas à fraudibus illorum vindicetur*, Adamantio *Defendentis plerumque, interdum & Opponentis munere defungente. Itaque ſi Dialogus iſte addatur illorum Operibus; quæ pravè, quæ've rectè ſentientium fuerint arma, pleniſſimè cognoſcemus.*

II. Origenis Exhortatio ad Martyrium, Ambroſio & Protocteto *conſecrata, veluti cento eſt perpetuus è S. Scripturæ locis conſutus: varia continens argumenta, quibus in Chriſti Confeſſione adversùs diriſſimam perſecutionum tempeſtatem munirentur. Ordo, quô ea diſpoſuit, eſt tectior, aut fortè turbatior, propter amplificationes ſubinde inculcatas, à contrariis petitas: qualis tamen obſervari à me potuit, ferè talis eſt.* Primum *deſumtum eſt* ab utili, *ubi paſſionis præmia deſcribit:* deinde *proponit* neceſſitatem *Confesſionis ad ſalutem; rationem eſſe dandam Deo Zelotæ.* Tertio, *urget* honeſtum: *quia ſint Sponſa Chriſti, ad cujus exemplum ſeipſos abnegare teneantur: tùm & Animæ, partis nobilioris, habendam eſſe rationem.* Jucundum *ſubdit: Martyres Dei faciem viſuros, & accepturos centupla. Ubi quæſtionem miſcet:* Utrum Martyres divites præ pauperibus majorem ſint reportaturi gloriam? *Imò, pergit, omnes creaturas exhilarari. Quæ variis exemplis ſacris, inprimis* ſeptem fratrum Maccabæorum *illuſtrat, ipſius etiam Chriſti: cujus Paſſiones, Promiſſiones, Prædictiones & Comminationes commemorat. Inde Abnegationis noxas ac turpitudinem repræſentat, quòd in honorem Diaboli & Dæmonum, ſub Deorum nominibus latentium illa fiat. Tandem exhortatur, ut* ædes ſuper Petram *ædificent, & ſemen ad inſtar boni agri excipiant: Perſecutores non inultum laturos, at Martyriô affectos exaltatum iri. Denique finit Orationem, Viros ſanctos rogitando, ut à ſe dicta æquô animô excipiant.*

III. Epistola Africani *brevis quidem eſt, ſed ipsô quoque Origene id agnoſcente, rationibus graviſſimis turgida; quibus fides* Hiſtoriæ de Suſannâ *labefactatur, ac velut figmentum & ſcriptum ſpurium rejicitur: hoc ferè ordine:* 1. *Quia verus* Daniel *Viſionibus Propheticis ſua edoctus fuerit: hic verò, ex* impulſu Spiritûs

judi-

judicium fecerit. 2. Quia luſu verborum, Mimico more, Seniores convincat. 3. Quia luſus ille verborum græcorum, σχίνȣ ad σχίσαι, & πρίνȣ ad πρίσαι, Scriptorem Græcum manifeſtè prodat. 4. Quia Captivi de Capitalibus non judicent, nec reos capite plectant. 5. Neque illisdem Palatia & horti ſpacioſi ſint. 6. Hebræis etiam hiſtoria illa in Libris ſacris non ſit conſignata: 7. Nec Propheta alterius Prophetæ verbis (ſicut iſte Daniel) *utatur. Denique 8. quòd ſtylus multùm à veri* Danielis *differat.*

Quæ rationum momenta ORIGENES RESPONSORIA *ſuâ* EPISTOLA *fuſiùs diluere conatur, non tamen eodem ſervato ordine.* Sextæ *primò reſpondet, Exemplaria Græca Eccleſiarum opponens; in quibus, multis locis, plura quàm in Hebræo contextu reperiantur: ea nihilominùs retineri, quòd in Eccleſiis uſu longo invaluerint: ac, ſi quid hîc peccatum eſſet, Deum (quod abſit) Eccleſiæ malè providiſſe. Judæos multa ſuppreſſiſſe ſcripta, quibus Procerum ſive Seniorum malefacta deſcriberentur: unde nil in Scripturis de occiſione Prophetarum,* Eſajæ, Zachariæ, *&c. His generalibus præmiſſis,* Primam *ſolvit objectionem, dicendo: Deum multipliciter olim locutum eſſe Prophetis: v.g. cum* Jacobo *Patriarchâ. Ad 2. reſpondet: Indecentem eſſe comparationem: itaque* Danielem *cum Rege* Salomone, *litem meretricum dijudicante, confert. Ad 3. regerit: πρῖνον & σχῖνον apud Hebræos eſſe ἀνονόμαςα,* innominata: *hinc veriſimile fieri, Interpretes diſpenſatione uſos in verſione: ſimiles alluſiones etiam in Hebræo haberi.* 4. & 5. *refellit exemplis divitum & honoratorum captivorum* Tobiæ, Achiachari, Neemiæ: *nec apertè indicari, ait, utrum ſplendidæ an mediocres fuerint ædes & hortus? Tum etiam, ex indultu Regum & Imperatorum, non rarò Judæos ſubjuges habuiſſe Jus condemnandi reos ad mortem. 7. opponit loca parallela: Eſaj. II. & Micheæ IV. &c.* 8. *Simpliciter contradicit; ſibi aliter videri. Denique hanc Epiſtolam ſalutationibus amicis claudit.*

In hac epiſtolicâ Diſceptatione obſervandum: Origenem plus ingenii oſtendere, quàm Veritatis demonſtrare: ut ex eo perſpicuè apparet, quod præcipuas aliquas rationes Africani *extremo digito non attingat; nedum refutet. V. gr. Longè lateq; probat, Multa extare in Græcis ſacris Libris, quæ non ſint in Hebræis: & rursùm, multa hebræa deſiderari in Græcis. Quorum neutrum in quæſtione verſabatur. Sic probabile reddit: Captivos aliquando Jus dicere: ſed, An ſententiam*

capitis

capitis in Conjugem Regis *ſui ferre & exequi poſſent ? alto ſilentio premit. Plura in* Notis *attigi, ſi ea luſtrare placeat.*

His abſolutis nunc tandem, Quid à me præſtitum ſit, *paucis L. B. accipe.* Textum Græcum, *prout reperi, integrum exhibeo, mendis ne quidem craſſiſſimis ſublatis. Hinc illa* verba in margine *poſita, quæ aut conjecturæ ſunt, præſignatâ literâ* f. *aut emendationes, lit.* l. *notatæ: aut lectiones variantes; atque hæ, in dictis quidem Scripturæ, è Codicibus impreſſis* Aldi *&* Stephani; *cæteræ verò, vel ex orâ MS. noſtri, cui nonnullæ ſunt adſcriptæ; vel è* Philocaliâ, *vel è Pico* in Dial. cont. Marcion. *vel ex* Dav. Hœſchelii *atq;* Patricii Junii *editionibus in* Epiſtolis Africani & Origenis, *ſunt collectæ.* Diſtinctiones *cùm in* Dialogo *atq;* Epiſtolis *MSS. vel omiſſæ, vel perperàm eſſent notatæ, appoſui neceſſarias: in* Exhortatione ad Martyrium *verò, Codicem MS. prout habebat, expreſſum dedimus. Sicubi* Pici *Senatoris exemplar deficere, aut aliter exaratum fuiſſe viſum eſt; partim in margine, partim in Notis, id monendum duxi.* Loca Scripturæ, *(quam memoriâ tenuiſſe fertur Origenes) diligenter margini appoſita ſunt.* Verſio *Dialogorum* Humfredi, *ubi liberior erat, aut juſto fuſior, ad Græcum reſtricta eſt: Duo reliqua opuſcula equidem non elegantiâ pari, ſed fide non minori, Latinè vertere conatus ſum ſtrictiſſimè. In ipſo textu etſi pleraque plana erant, aliquas tamen* Notas *adjeci ad calcem libri; partim, ut lucem inferrem obſcurioribus; partim, quia ad evitandos nonnullos errores, ſub antiquitatis larvâ graſſantes, Lectorem commonefacere, ſi non neceſſarium, ſaltem non abs re videbatur. Tandem denique, Quid, quibus vel Præceptoribus, vel Monitoribus acceptum debeam, gratâ mente paſſim & candidè profeſſus ſum: turpe ratus, diſſimulare, per quos profeceris. Verùm plus ſatis eſt morarum. Candidum Lectorem nunc ad ipſum dimitto* Origenem; *rogans erratorum (quorum indiculum in extremâ Origenis paginâ dedimus: unô fœdô mendô præteritô, pag.* 183. *lin.* 6. *à fin.* Pater, *pro*, Talis) *veniam ac emendationem; aut ſi quid his rectiùs noverit, benignam communicationem: quemadmodum hæc noſtra hilari animo impertimur; plura & meliora, cum DEO & Die, in poſterum communicaturi, ſiquidem hæc non ingrata fuiſſe comperiemus. Interea Vale, Benevole Lector, & ſtudiis noſtris bene precando fave.*

'ΩΡΙ-

ὨΡΙΓΕΝΟΥΣ
ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ.

ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ Ἀδαμαντίου, τοῦ καὶ Ὠριγένους, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΟΡΘΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ πρὸς Μεγέθιον καὶ Μάρκον, Δροσέριον, Οὐάλεντα καὶ Μαρῖνον τοὺς αἱρετικοὺς, ἑκάστου μὲν ἰδίας αἱρέσεως περιϊσταμένου, κακοήθως δὲ συνελθόντων ὁμοθυμαδὸν πρὸς τὸν Ἀδαμάντιον. * ἡρεθήσαντο δὲ πάντες φιλόσοφον ἕλληνα, Εὐ- l. ᾑρετίσαντο.
τρόπιον ὀνόματι, ἑκάστου τῶν λόγων κριτὴν γενόμενον. Ἐν οἷς Εὐτρόπιος, ἐξεταζομένης τῆς εὐσεβείας, ἐπείσθη τῇ ἀληθείᾳ, καὶ γέγονε χριστιανὸς, καὶ πολλοὶ σὺν αὐτῷ ἕλληνες καὶ αἱρετικοί· ἦν γὰρ μετ' αὐτῶν συγκεκροτημένον ἀκροατήριον· ἡ δὲ νίκη τῆς καθολικῆς γέγονεν ἐκκλησίας, καὶ διεσπάρη τῶν αἱρετικῶν τὸ φρόνημα, ὡς * χνοῦς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου. al. χοῦς. Vid. Not.

ORIGENIS
DIALOGUS CONTRA MARCIONITAS.

ADamantii, qui & *Origenes*, DE RECTA IN DEUM FIDE Diſceptatio, contra *Megethium*, & *Marcum*, *Droſerium*, *Valentem*, & *Marinum*, hæreticos; ſingulis hæreſin ſuam defendentibus: conjunctiſque animis, ut adverſus *Adamantium* de religione diſputationem inſtituerent, malitioſè convenientibus. Adoptarunt autem ſibi omnes Philoſophum græcum, *Eutropium* nomine, omnium dictorum moderatorem. Unde *Eutropius*, causâ religionis pertractatâ, perſuaſus veritate, evaſit Chriſtianus; & cum eo Græci pariter multi, etiam hæretici. Erat enim cum illis Auditorium, communi quaſi conſpiratione coactum. Victoria demum penes Eccleſiam Catholicam fuit: atque, non ſecus quàm * *gluma à facie venti*, al. pulvis. Pſal. 34.6. al. 35.5.
hæreticorum diſſipata fuit ſuperba calliditas.

SECTIO PRIMA,

in quâ differentes introducuntur

ADAMANTIUS, Orthodoxus: MEGETHIUS, Marcionita: & EUTROPIUS, Judex.

Præloquium.

ἈΔΑΜΆΝΤΙΟΣ. Οἱ τὸν φιλαλήθη καὶ φιλάνθρωπον τρόπον μεταδιώκοντες, καὶ τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου δίοδον εὖ μάλα βιοῦν ἐθέλοντες, ἐπὶ τὴν ἀξιέραστον καὶ ἀξιάγαστον πίστιν τὴν εἰς Θεὸν ἀφορῶντες, ἐγκρατεῖς τῆς ἀμείνονος καὶ τελειοτάτης δόξης γίγνονται· τοὐναντίον δὲ οἱ ἀστάτῳ γνώμῃ, καὶ περιέργῳ γνώσει, καὶ ἀνοήτῳ λογισμῷ, ἀδοξίαν ἀντὶ δόξης Θεῷ περιϊέμενοι. Ὅθεν μοι δοκεῖ, οὐ μικρὸν κίνδυνον εἶναι τῶν τῆς ἐπισφαλοῦς καὶ φαύλης εἰς Θεὸν πίστεως· βάσιν γὰρ οἶμαι καὶ ἑδραίωμα εἶναι πασῶν τῶν ἀρετῶν τὴν ἁρμόζουσαν Θεῷ δόξαν τε καὶ πίστιν· ὅθεν, εἴ σοι δοκεῖ, ἐχώμεθα τοῦ λόγου.

ΜΕΓΕΘΙΟΣ. Προλαβὼν ὁ ἀδελφὸς Ἀδαμάντιος, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ λόγον ἐποιήσατο· οἴδαμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἡ πίστις πάντων διαφέρει, καὶ ὀρθὴ εἰς Θεὸν δόξα· χρὴ οὖν τὸν δικαστὴν ἐπακούσαντα ἀμφοτέρων δοκιμάσαι, ἐν τίνι ἐστὶν ἡ ἀληθὴς καὶ δικαία πίστις. δείξω γὰρ, ὅτι μᾶλλον βλασφημεῖτε τὸν Θεὸν, ἤπερ δοξάζετε· καὶ τὸν μὲν ἀληθινὸν Θεὸν, ὄντα ἀγαθὸν, γνωρίζειν οὐ θέλετε· ἕτερον δὲ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ

ADAMANTIUS. Qui ſtudio veritatis ducuntur, & humanitatẽ morum conſectantur, quique hujus mundi curriculum benè decurſuri ſunt; ſimulque in eam, quæ maximè digna eſt amore & admiratione, fidem de Deo, intuentur; illi præſtantioris quidem & perfectiſſimæ gloriæ compotes ſunt. Contrà verò, qui animo inſtabiles, ſcientiâ curioſi, ratione devii ſunt; pro gloriâ, Deum etiam ignominiâ afficiunt. Ex quo mihi videtur non parvum periculum creare iſtorum lubrica & prava de Deo fides: Deo enim congruentem exiſtimationem, & fidem, baſim virtutum omnium & firmamentum cenſeo. Quocirca tentemus rem ſermonibus, ſiquidem tibi viſum ſit.

MEGETHIUS. Quæ præfatus eſt frater *Adamantius*, pro me dixit. Scimus enim & nos, Fidem & rectam de Deo exiſtimationem rebus omnibus anteſtare: quare ad diſceptatorẽ aliquem res deferenda eſt, qui utroque audito dijudicet, in utro ſit vera & legitima fides. Oſtendam enim, vos Deum magis blaſphemare, quàm honorem ei tribuere. Certè verum Deum, qui bonus eſt, non noſcere vultis; ſed alium, loco illius Boni,

δοξά-

δοξάζειν βούλεσθε· λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Πατήρ.

ΕΥΤΡΟΠΙΟΣ. Ἀμφότεροι αἱρεῖσθέ με δικαστήν;

ἈΔΑΜ. Ἀμφότεροι.

ΕΥΤ. Ἐμμένετε τῇ ἐμῇ κρίσει;

ΜΕΓ. Ἐμμένω, καὶ στοιχῶ ταῖς σαῖς ἀποφάσεσιν.

ἈΔΑΜ. Ἐπίδοξοι καὶ οὐχ οἱ τυχόντες ἀκροαταὶ πάρεισιν· εἴγε καὶ αὐτοῖς παραστῇ ἡ ὑπό σου κρίσις, δικαίως προφερομένη, ἐμμένω καὶ αὐτὸς τοῖς ὑπό σου μετὰ ἀληθείας λεγομένοις.

ΜΕΓ. Βούλει, πρῶτον ἐμὲ ἐξετάσαι ἐκ τῶν γραφῶν;

ἈΔΑΜ. Ὁριζέσθω πρῶτον Μεγέθιος ὅπως ποτὲ δοξάζει, ἵν' οὕτως ἡ ἐξέτασις, καὶ ἡ ἀπόδειξις τῶν ὁρισθέντων, ἐκ τῶν γραφῶν γένηται.

ΜΕΓ. Ὁριζέσθω πρῶτον Ἀδαμάντιος, αὐτὸς γὰρ καὶ κατήρξατο τοῦ λόγου.

ΕΥΤΡ. Εὔλογόν ἐστι, τὸν προαρξάμενον αὐτὸν ὁρίσασθαι.

ἈΔΑΜ. Ἕνα Θεὸν καὶ κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν ἁπάντων εἶναι πεπίστευκα, καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ Θεὸν Λόγον, ὁμοούσιον, ἀεὶ ὄντα, καὶ ἐπ' ἐσχάτων καιρῶν ἄνθρωπον ἐκ Μαρίας ἀναλαβόντα, καὶ τοῦτον σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν. Πιστεύω δὲ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ ἀεὶ ὄντι. Ὁριζέσθω δὲ καὶ οὗτος.

ΜΕΓ. Ἐγώ φημι εἶναι τρεῖς ἀρχὰς, Θεὸν τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ ἀγαθὸν, καὶ ἄλλον τὸν δημιουργὸν, καὶ

extollere ſtudetis: cùm Chriſtus affirmet, *Nemo bonus, niſi unus Pater.* Luc. 18. 19.

EUTROPIUS. An uterque me legitis in judicem?

ADAM. Uterque.

EUTR. An meo etiam judicio ſtabitis?

MEG. Stabo, tuamque ſequar ſententiam.

ADAM. Celebres & haud vulgares auſcultatores adſunt: quòd ſi etiam illis tuum judicium probaveris, juſtè prolatum; ſtabo & ego iis, quæ abs Te ſecundùm veritatem dicentur.

MEG. Vis, ut primùm ego è Scripturis hanc ordiar diſquiſitionẽ?

ADAM. Imò primùm inſtituat *Megethius* aliquam opinionis ſuæ delineationem: ut ſic eorum, quæ poſita ſunt, demonſtratio è Scripturis ſumatur.

MEG. Quinimò *Adamantius* definiat nobis prior, quippe is quoque fuit exorſus ſermonem.

EUTR. Æquum eſt; ut, qui orſus ſit prior, ipſe prior quoque definiat.

ADAM. Credo, unum Deum omnium conditorem eſſe & opificem; & qui ab illo eſt Deum Verbum, conſubſtantialem, juxtaque perennem; eumq; extremis temporibus hominem ex Mariâ aſſumſiſſe, & hunc in crucẽ actum, & excitatum à mortuis. Credo etiã Spiritui ſancto, qui in omnem æternitatẽ exiſtit. Nunc definiat & iſte. *De Uno Vero Deo & Tribus Principiis.*

MEG. Ego Tria eſſe principia ſtatuo, Deum Patrem Chriſti Bonũ, & alium Conditorem, porrò *ab his*

ἕτερον τὸν πονηρόν· ὁ γὰρ ἀγαθὸς, οὔτε δημιουργός ἐστι τῶν κακῶν, οὔτε ἐκ γυναικὸς γεγέννηται, οὔτε ὁ κόσμος οὗτος ἐξ αὐτοῦ δεδημιούργηται· ἀλλότριος δὲ πάσης κακίας, καὶ παντὸς τοῦ δημιουργήματος· καὶ δείξω ταῦθ' οὕτως ἔχειν.

ΑΔΑΜ. Ἀρχὰς ἔφησεν εἶναι τρεῖς· ἀνάγκη σε, ὃ ἐπηγγείλω, πληρῶσαι· ἀρχὴ γάρ μοι δοκεῖ λέγεσθαι, διὰ τὸ ἄρχειν τινός· ὥσπερ καὶ Κύριος λέγεται, διὰ τὸ κυριεύειν τινῶν· τίνος τοίνυν ἄρχουσιν αἱ τρεῖς ἀρχαί; ἀποκρίνου.

ΜΕΓ. Ἡ ἀγαθὴ ἀρχὴ, τῶν Χριστιανῶν ἄρχει· ἡ δὲ δημιουργικὴ, τῶν Ἰουδαίων· ἡ δὲ πονηρὰ, τῶν Ἐθνικῶν.

ΑΔΑΜ. Ὁμόφρονες καὶ κοινωνοί εἰσιν οἱ τρεῖς, ἢ οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους;

ΜΕΓ. Οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους.

ΑΔΑΜ. Οἱ τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμενοι ἔπλασαν ἢ ἐδημιούργησαν τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἕκαστος ἑαυτῷ ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον, οὗ καὶ ἄρχει;

ΜΕΓ. Οὐχ οἱ τρεῖς ἔκτισαν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὁ εἷς.

ΑΔΑΜ. Ποῖος τῶν τριῶν;

ΜΕΓ. Ὁ τῶν Ἰουδαίων.

ΑΔΑΜ. Τοῦ τῶν Ἰουδαίων Θεοῦ κτίσαντος τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ ποῖον τρόπον, ἢ ποίαν αἰτίαν * ἄρχουσαν ὁ ἀγαθὸς, καὶ ὁ πονηρὸς, τῶν ἀνθρώπων; δείκνυται γὰρ ἐξ ἀμφοτέρων ὁ δημιουργὸς ἀγαθός· εἰ μὲν ἑκὼν συνεχώρησεν αὐτοῖς τὸ, οὐ τῶν ἰδίων ἄρχειν, ἔσται

* ἄρχουσιν.

diverſum, Malum. Nam Bonus ille nec malorum eſt effector, neque prognatus ex muliere, nec mundus iſte ab eo eſt conditus; ſed ab omni nequitiâ & operatione alienus eſt: atque hæc ita eſſe demonſtrabo.

Adam. *Tria* dixit eſſe *principia*: neceſſe eſt, ut, quod promiſiſti, expleas. Nomen enim *Principii* mihi videtur eſſe dictum, quòd nimirum præſit alicui: quomodo & Dominus appellatur, quòd cuipiam dominetur: reſponde igitur, in quos principatum obtineant tria hæc principia?

Meg. Principium illud *Bonum*, præeſt Chriſtianis; *Operans* autem, Judæis; at *Malum*, Ethnicis.

Adam. Sunt'ne hi Tres ejuſdem animi & ſententię, ac inter ſe Socii participantes; an commune invicem nihil habent?

Meg. Nihil inter ſe habent commune.

Adam. An tres illi pariter ad fingendos formandosq; homines convenerunt; vel ſeparatim quisq; ſibi creavit hominem, in quem principatum habeat?

Meg. Non illi tres creaverunt homines, ſed Unus.

Adam. Quis ille de tribus?

Meg. Ille Judæorum.

Adam. Quum Judæorum Deus homines creârit; quo modo, aut quâ de causâ, Bonus ille ſimulque Malus hominibus præſident? Etenim ex utroq; doceri poteſt, conditorem illum Bonum eſſe. Si enim illis conceſſerit volens, ut præſint

ἐξ ἀνά-

ἐξ ἀνάγκης ὁ δημιουργὸς ἀγαθός, ὁ τὰ ἴδια ἀλλοτρίοις χαριζόμενος. Εἰ δὲ κατὰ ἀδυναμίαν τοῦ δημιουργοῦ ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ πονηρὸς ἀφήρπασαν, ἔσονται ἐπὶ πονηροὶ, οἱ τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμενοι.

ΕΥΤΡ. Ἀγαθὸν λέγεις τὸν ἁρπάζοντα τὰ τοῦ δημιουργοῦ, καὶ ἄρχοντα τῶν ἀλλοτρίων; πῶς οἷόν τέ ἐστιν ἀγαθὸν λέγεσθαι, τὸν τὰ ἀλλότρια ἁρπάζοντα;

ΜΕΓ. Οὐχ ἥρπασεν, ἀλλ' ἐλεήσας, ἔπεμψε τὸν υἱὸν ὡς ἀγαθὸν, καὶ ἐρρύσατο ἡμᾶς.

ΑΔΑΜ. Τὸ ἐλεεῖν τινα, συμπάθειά τις πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐστι γινομένη· συνεπάθησεν οὖν ὁ ἀγαθὸς ἰδίοις, ἢ ἀλλοτρίοις;

ΜΕΓ. Ἀλλοτρίοις.

ΑΔΑΜ. Ὡς καλοῖς * συνεπάθησεν, ἢ ὡς κακοῖς; (* l. συνεπάθησεν)

ΜΕΓ. Ὡς ἁμαρτωλοῖς.

ΑΔΑΜ. Πρὸ τοῦ ἁμαρτάνειν οἱ ἄνθρωποι, καλοὶ πρὸς τοῦ δημιουργοῦ κατεστάθησαν, ἢ κακοί; Ὡς οὖν καλῶν ἐπεθύμησεν, ἢ ὡς κακῶν; Εἰ μὲν οὖν ὡς κακῶν, ἔστιν κακῶν ἐπιθυμητής. ἀγαθὸς δὲ κακῶν οὐκ ἐπιθυμεῖ· εἰ δὲ ὡς ἀγαθῶν, ἔστιν ὁ δημιουργὸς ἀγαθῶν ποιητής, οὐκοῦν ἀγαθός. Ἐξ ὧν γὰρ πράττει τις, τὰς προσηγορίας λαμβάνει· ἐλεήμων ἐκ τοῦ ἐλεεῖν, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως.

ΜΕΓ. Οὔτε ὡς ἀγαθῶν, οὔτε ὡς κακῶν, ἀλλὰ σπλαγχνισθεὶς ἠλέησεν.

iis, *qui non ſunt eorum* proprii: bonus ut ſit, neceſſe eſt, Conditor ille, utp. qui etiã propria concedit alienis. Quod ſi Bonus ille pariter ac Malus, propter imbecillitatem illius Opificis, *principatum ei* eripuerint; erunt utique iſti mali, ut qui res alienas appetunt.

Eutr. An bonum prædicas, qui rapit Conditori quæ ipſius ſunt, & imperium ſibi ſumit in alienos? Quomodo fieri poteſt, ut Bonus dicatur is, qui rapit aliena?

Meg. Non rapuit; ſed miſeratus, filium ſuum miſit ut Bonum, & nos liberavit.

Adam. Miſereri alicujus, eſt quidam conſenſus doloris erga id, quod noſtrum eſt. Commiſeratione ergo hac uſus eſt Bonus in ſuos, vel in alienos?

Meg. In alienos.

Adam. Nunquid illis condoluit tanquam bonis, an ut malis?

Meg. Velut peccatoribus.

Adam. Antequam peccaviſſent homines, probi ne ſunt effecti a Conditore illo, vel improbi? An igitur tanquam bonos appetivit, vel tanquam malos? Si ut malos, eſt jam malorum expetitor. At Bonus nequaquam expetit malos. Sin tanquã bonos, ergo erit Conditor ille effector bonorum: ergo etiam Bonus. Nam, ex iis, quę quis facit nomen accipere ſolet: ut Miſericors à miſerendo dicitur, & cætera ſimiliter.

Meg. Nec certè tanquam bonos eos *expetivit*, nec ut malos; ſed totis viſceribus motus cõmiſerabatur.

ΕΥΤΡ. Βούλεται λέγειν Μεγέθιος, ὅτι οὔτε ἡμέρα, οὔτε νύξ· ἀλλά τι μέσον τούτων· ἑρμηνευσάτω οὖν, τί ἐστιν ὃ λέγει, εἰ μήτε καλοὺς λέγει τοὺς ἀνθρώπους ἐκτίσθαι, μήτε κακούς. τί οὖν ἐστιν μεταξὺ καλοῦ τε καὶ κακοῦ;

ΜΕΓ. Ταῦτα σοφίσματά ἐστιν, ἐγὼ γὰρ δεικνύω ἀπὸ τῶν γραφῶν, ὅτι τρεῖς εἰσὶν ἀρχαί.

ΑΔΑΜ. Ἰσοδυνάμεις εἰσὶν αἱ τρεῖς ἀρχαὶ, ἢ ἀτέρα θατέρας διενήνοχε;

ΜΕΓ. Μὴ γένοιτο, οὐκ εἰσὶν ἴσοι.

ΑΔΑΜ. Ποία οὖν προφερεστέρα;

ΜΕΓ. Ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰσχυροτέρα.

ΑΔΑΜ. Ὑπόκεινται αἱ ἀτονώτεραι ἀρχαὶ τῇ ἰσχυροτέρᾳ, ἢ οὔ;

ΜΕΓ. Ὑπόκεινται.

ΑΔΑΜ. Οὐκοῦν κατὰ βούλησιν τοῦ κρείττονος αἱ ἥττονες ἀρχαὶ πάντα πράττουσιν;

ΜΕΓ. Οὐ κατὰ βούλησιν αὐτοῦ οὗτοι τὰ πονηρὰ πράττουσιν· ἅπαξ δὲ ἰσχυρότερος αὐτῶν ἐστιν· καὶ γὰρ ὁ ἐλθὼν Χριστὸς καὶ τὸν διάβολον ἐνίκησε, καὶ τὰ τοῦ δημιουργοῦ δόγματα ἀνέτρεψεν.

ΑΔΑΜ. Κατὰ βούλησιν τοῦ ἀγαθοῦ εἰσὶν οὗτοι;

ΜΕΓ. Οὔ.

ΑΔΑΜ. Ἀγνοεῖ οὖν, ὅτι εἰσίν;

ΜΕΓ. Οὐκ ἀγνοεῖ.

ΕΥΤΡ. Ἔφης, ἰσχυρότερον εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἄλλως τε, καὶ μὴ βουλόμενον αὐτοὺς εἶναι· πῶς τοίνυν τοῦτο ἐνδέχεται; εἰ γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἰσχυρὸς, καὶ

EUTR. Hoc ſcilicet vult dicere *Megethius*: neque diem eſſe, neque noctem, ſed quiddam inter hæc medium. Explicet igitur, quid ſit, quod dicit; homines, neque bonos, neque malos, eſſe conditos. Quid ergo eſt medium inter bonum ac malum?

MEG. Captiones iſtæ ſunt: Ego verò è Scripturis demonſtrabo, Tria eſſe principia.

ADAM. Hæc tria tua Principia, æqualia ne poteſtate ſunt, an alia præſtant aliis?

MEG. Abſit: non ſunt æqualia.

ADAM. Quod'nam ergo eſt præſtantius?

MEG. Boni *Principium* multo eſt valentius.

ADAM. An debiliora Principia ſunt robuſtiori ſubjecta, nec ne?

MEG. Subjecta ſunt.

ADAM. Itaque pro arbitrio præſtantioris, inferiora principia exequuntur omnia?

MEG. [Nequaquam pro voluntate illius, iſti mala patrant:] ſed omninò eſt illis potentior. Etenim ipſe Chriſtus adveniens vicit diabolum, & Conditoris evertit dogmata. [Pico' deſunt]

ADAM. An pro voluntate illius Boni, exiſtunt etiam iſti?

[MEG. Non. [Pico

ADAM. Ignorat ergo, illos eſſe?] def.]

MEG. Non ignorat.

EUTR. Dicis, fortiorem eſſe illũ Bonum: præterea, nolle illos eſſe. Quo igitur pacto fieri hoc poteſt? Si enim ipſe ſit viribus præſtans, &

μὴ βου-

μὴ βουλόμενος εἶναι αὐτούς· εἰσὶ δὲ
l. ἢ. κατὰ τὸν σὸν λόγον· * ἢ βούλεται αὐτοὺς εἶναι· ἢ οὐ δύναται αὐτοὺς αἰελεῖν· ἢ ἀγνοεῖ, ὅτι εἰσίν.

ΜΕΓ. Ἐγὼ δύναμαι δεῖξαι, ὅτι φάλσα ἐστὶ τὰ εὐαγγέλια.

ἈΔΑΜ. Ἀπὸ ποίων ἀποδείξεων ἔχεις δεῖξαι, ταῦθ' οὕτως ἔχειν;

ΜΕΓ. Ἀπ' αὐτῶν τῶν Εὐαγγελίων δεικνύω, ὅτι φάλσα ἐστίν.

ἈΔΑΜ. Δέχῃ οὖν κἀμὲ, ἐκ τῶν Εὐαγγελίων δεικνύοντα, μὴ εἶναι πλαστά;

ΜΕΓ. Δέχομαι, ἐὰν δείξῃς· εἰπὲ δὲ πρῶτον τὰ ὀνόματα τῶν γραψάντων τὰ Εὐαγγέλια.

ἈΔΑΜ. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ γεγραφήκασιν, Ἰωάννης καὶ Ματθαῖος, καὶ Μάρκος, καὶ Λουκᾶς.

ΜΕΓ. Μάρκον καὶ Λουκᾶν, οὐδὲ ἔσχε μαθητὰς ὁ Χριστὸς, ἐντεῦθεν ἐλέγχεσθε φάλσα ποιοῦντες. Διὰ τί γὰρ οἱ μαθηταὶ, ὧν γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, οὐκ ἔγραψαν, ἀλλ' οἱ μὴ ὄντες μαθηταί; Τίς οὖν ἐστὶ Λουκᾶς, ἢ Μάρκος; ἠλέγχθητε ἐπὶ τούτῳ * ὀνόματα (οὐ) γεγραμμένα ἐν τῇ γραφῇ προφέροντες.

ἘΥΤΡ. Ἔχων μαθητὰς ὁ Χριστὸς, οὐ μᾶλλον τούτοις ἐνεχείριζεν, ἢ τοῖς μὴ οὖσι μαθηταῖς; Φαίνεταί μοι, τοῦτο οὐ καλῶς ἔχειν. ἔδει γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοὺς ἐμπιστευθῆναι μᾶλλον.

non velit eos eſſe; ſunt autem, tuâ opinione: aut illos eſſe vult, aut non poteſt illos tollere, aut neſcit eos exiſtere.

MEG. Ego poſſum oſtendere, *Falſa eſſe Evangelia.* *De Veritate Evangeliorum.*

ADAM. Quibus tandem probationibus potes demonſtrare, id ita ſe habere?

MEG. Ex ipſis Evangeliis oſtendo, Illa falſa eſſe.

ADAM. An admittes etiam me, ſi modò ab ipſis Evangeliis probavero, Ea non eſſe conficta?

MEG. Admittam, ſi modò oſtenderis: ſed, recenſe mihi primùm eorum nomina, qui Evangelia conſcripſerunt.

ADAM. Diſcipuli nimirum Chriſti ſcripſerunt, Johannes, & Matthæus, & Marcus, & Lucas.

MEG. Marcum & Lucam non habuit in diſcipulis Chriſtus: itaq; vel hinc reprehendi poteſtis, ceu falſa effingentes. Cur enim ea non perſcripſerunt Diſcipuli illi, quorum nomina in Evangelio deſcripta ſunt; ſed ii, qui non erant inter diſcipulos? Et quis demum eſt ille Lucas aut Marcus? Proin meritò caditis in hanc reprehenſionem, qui nomina non ſignata in Scripturis profertis. Vid. Not.

EUTR. Cùm Chriſtus diſcipulos haberet, annon his potius hoc muneris delegaſſet, quàm illis, qui diſcipuli non fuerunt? Nec mihi iſtud ſatis conveniens videtur: quoniam, ipſis potius diſcipulis officii hujus perfunctionem concredi, oportuit.

ἈΔΑΜ.

ʼΑΔΑΜ. Μαθηταὶ εἰσὶ καὶ οὗτοι τοῦ Χριστοῦ.

ΜΕΓ. Ποίησον ἀναγνωσθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ εὑρήσεις, ὅτι οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ταῦτα.

ʼΕΥΤΡ. Ἀναγνωσθήτω.

ʼΑΔΑΜ. Τῶν δώδεκα Ἀποστόλων
Luc.10.1. ἀνεγνώσθη τὰ ὀνόματα, οὐχὶ καὶ τῶν οβ.

ʼΕΥΤΡ. Πόσους ἔχεν ὁ Χριστὸς Ἀποστόλους;

ʼΑΔΑΜ. Πρώτους ἀπέστειλεν ιβ. καὶ μετὰ ταῦτα οβ εὐαγγελίσασθαι, Μάρκος οὖν καὶ Λουκᾶς, ἐκ τῶν οβ ὄντες, Παύλῳ τῷ Ἀποστόλῳ εὐηγγελίσαντο.

ΜΕΓ. Ἀδύνατον, ὅτι ποτὲ εἶδον οὗτοι Παῦλον.

ʼΑΔΑΜ. Δείκνυμι αὐτὸν τὸν Ἀπόστολον μαρτυροῦντα Μάρκῳ καὶ Λουκᾷ.

ΜΕΓ. Τῷ σῷ ψάλσῳ οὐ πιστεύω ἀποστολικῷ.

ʼΑΔΑΜ. Προένεγκε τὸ ἀποστολικόν σου, εἰ καὶ τὰ μάλιστα περικεκομμένον ἐστί· καὶ δείκνυμι, ὅτι Μάρκος καὶ Λουκᾶς συνήργησαν Παύλῳ.

ʼΕΥΤΡ. Δεῖξον.

ʼΑΔΑΜ. Ἀναγινώσκω ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς Παύλου·
Col.4.10,11. Ἀσπάζεται ὑμᾶς, φησὶν, Ἀρίσταρχος
„ ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μάρκος ὁ
„ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε
„ ἐντολὰς, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς· δέ-
„ ξασθε οὖν αὐτόν· καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγό-
„ μενος Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς·
„ οὗτοι μόνοι μου εἰσὶ συνεργοὶ εἰς τὴν
„ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· οἵτινες ἐγενή-

Adam. Etiam hi, diſcipuli ſunt Chriſti.

Meg. Cura, ut recitetur Evangelium: & deprehendes, ibi nullum horum nominum ſcriptũ eſſe.

Eutr. Recitetur.

Adam. Apoſtolorum nomina duodecim recitata ſunt, non etiam Septuaginta duorũ Diſcipulorum.

Eutr. Quot habuit Chriſtus Apoſtolos?

Adam. Primùm amandavit duodecim, poſtea LXXII. ut Evangelium annunciarent. Marcus igitur & Lucas, quùm in numero LXXII. eſſent, ipſi etiam Paulo Evangelium prædicabant.

Meg. Eſt hoc impoſſibile, ut illi unquam aſpicerent Paulum.

Adam. At, ipſum oſtendam Apoſtolum, Marco ſimul & Lucæ teſtimonium tribuiſſe.

Meg. At ego fidem non tribuo tuo falſo Apoſtolico.

Adam. Produc tuum Apoſtolicum, licet maximâ ex parte mutilatum ſit; & oſtendam, Marcum & Lucam Paulo adminiſtros fuiſſe.

Eutr. Oſtende.

Adam. Lego in extremis epiſtolæ Pauli ad Coloſſenſes: *Salutat vos*, inquit, *Ariſtarchus captivitatis meæ conſors, & Marcus conſobrinus Barnabæ (de quo in mandatis habuiſtis, ut ad Vos veniat) itaque excipite illum: & Jeſus cognominatus Juſtus, qui ſunt è circumciſione: hi ſoli mihi fuerunt adjutores ad regnum Dei: qui ſolatio*

θησαύ

θησάν μοι παρηγορία· καὶ τὰ ἑξῆς,
„ Ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς, καὶ Δημᾶς.
l. παρεῖχον τάς. *Παρέχοντας ἀποδείξεις τῆς ἐπιστολῆς. Ὁρᾷς, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ αὐτοῖς.

ΕΥΤΡ. Δήλη ἡ παρὰ τούτων ἀπόδειξις.

ΜΕΓ. Ἐγὼ ἐλέγχω ἑτέρωθεν, ὅτι φάλσα ἐστὶ τὰ Εὐαγγέλια. Λέ-
„ γει γὰρ ὁ Ἀπόστολος ἓν Εὐαγγέλιον,
l. λέγετε. ὑμεῖς δὲ τέσσαρα *λέγεται.

ἈΔΑΜ. Εὐαγγελισταὶ μὲν τέσσαρες, Εὐαγγέλιον δὲ ἕν. Ἕνα γὰρ Χριστὸν εὐηγγελίσαντο, καὶ τὸ αὐτὸ ἔφρασαν· εἰ μὲν οὖν ἕκαστος αὐτῶν ἄλλον καὶ ἄλλον Χριστὸν ἀνηγόρευσεν, ἢ εὐηγγελίσατο, εὖ λέγεις· εἰ δὲ τέσσαρες περὶ ἑνὸς Χριστοῦ λέγουσιν, οὐκέτι τέσσαρα, ἀλλὰ ἕν.

ΜΕΓ. Ὁ Ἀπόστολος οὐκ εἶπε· κατὰ τὰ εὐαγγέλιά μου, ἀλλὰ, κατὰ
„ τὸ εὐαγγέλιόν μου. Ἴδε πῶς λέγει
„ ἓν εἶναι, καὶ λέγει· εἴ τις ὑμᾶς εὐ-
„ αγγελίσεται παρ᾽ ὃ εὐηγγελισάμεθα
„ ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. Ἐκείνου λέγοντος, ἓν εἶναι, πῶς ὑμεῖς τέσσαρα λέγετε;

ἈΔΑΜ. Εὐαγγέλιον καὶ ἡμεῖς φαμὲν ἕν, εὐαγγελισταὶ δὲ τέσσαρες.

ΜΕΓ. Οὐδὲ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ, ἀλλ᾽ οὐδὲ εἷς· λέγει γὰρ,
„ ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο, κατὰ τὸ εὐαγγέ-
„ λιόν μου· εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσ-
„ σοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μετα-
„ στρέψαι εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον τοῦ
„ Χριστοῦ.

etiam mihi fuerunt: & quæ ſequuntur; *Salutat vos Lucas & Demas*. Exhibui demonſtrationes hujus epiſtolæ. Vides igitur, ipſum etiam Apoſtolum illis teſtimonium perhibere. verſ. 14.

Eutr. Aperta ſatis eſt, ex his facta demonſtratio.

Meg. Ego verò arguo aliunde, Falſa eſſe Evangelia. Dicit enim Apoſtolus, *Unum Evangelium*: at vos memoratis Quatuor. II. *Argumentum Marcionit.*

Adam. Quatuor quidem ſunt Evangelii ſcriptores, Evangelium autem unum: Unum enim Chriſtum prædicârunt, & eandem rem enunciârunt. Quòd ſi alium atque alium Chriſtum unusquisq; prædicâſſet, aut Evangelio ſuo annunciâſſet; rectè iſta diceres. Si autem, de uno & eodem Chriſto, Quatuor concinant; non amplius quatuor *ſunt Evangelia*, ſed unũ duntaxat.

Meg. Non dixit Apoſtolus; *ſecundùm Evangelia mea*; ſed, *ſecundùm Evangelium meum*. Ecce, ut unum commemorat eſſe, ac porrò dicit: *Si quis vobis Evangelium aliud nunciârit, præter id, quod evangelizavimus vobis, ſit anathema*. Quum ille Unum eſſe dicat; quomodo vos Quatuor eſſe contenditis? Rom. 2, 16: & 16. 25. 2. Tim. 2. 8. Gal. 1. 8, 9.

Adam. Etiam nos, unum Evangelium eſſe, dicimus; ſed tamen Evangeliſtæ quatuor ſunt.

Meg. Neq; ſunt Quatuor Evangeliſtæ, imò nec unus. Dicit enim, *Non eſt aliud, ſecundùm Evangelium meum: Niſi quòd ſint, qui turbant vos, & in aliud vos Evangelium Chriſti transverſos volunt.* Gal. 1. 7.

Ἀδαμ. Παύλου λέγοντος,
Eph. 4. 11. πλείους εἶναι τοὺς εὐαγγελιστάς· πῶς φῂς, ἕνα εἶναι;

Μεγ. Οὐκ εἶπεν, ὅτι πολλοὶ εὐαγγελισταί.

Ἀδαμ. Ἔχω μετὰ χεῖρας τὸν Ἀπόστολον, καὶ δείκνυμι λέγοντα ἐν
Gal. 1. 8. „ τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ, Ἀλλὰ
„ κἂν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ
„ εὐαγγελίσηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγε-
„ λισάμεθα. [εὐηγγελισάμεθα] εἶπεν· εἰ γὰρ εἷς ἦν, ἔλεξεν ἄν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμην. Τὸ γὰρ, εὐηγγελισάμεθα, πολλοὺς σημαίνει.

Ἐυτρ. Τὸ εὐηγγελισάμεθα, πολλῶν ἐστὶν καὶ οὐχ ἑνός.

Μεγ. Οὐ τούτους λέγει, ἀλλὰ Σιλουανὸν καὶ Τιμόθεον.

Ἐυτρ. Τὸ πρότερον λέγων, Παῦλον μόνον εἶναι εὐαγγελιστὴν, νῦν καὶ ἄλλους ὡμολόγησας· ἐξὸν οὖν καὶ τοὺς λοιποὺς μαθητὰς εὐηγγελίσασθαι, εἰ γὰρ
* Σιλουανός. * Σιλβανὸς, καὶ Τιμόθεος, καὶ Παῦλος, εὐηγγελίσαντο· λέγει δὲ Παῦ-
Rom. 2. 16. & 16. 25. Eph. 4. 11. Gal 1. 7. λος κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, εἰκὸς, πολλῶν ὄντων εὐαγγελιστῶν, ἓν λέγεσθαι τὸ εὐαγγέλιον.

III. *Argumentum Marcionit.* Μεγ. Διαφωνοῦσι τὰ εὐαγγέλια, καὶ ἄλλα καὶ ἄλλα λέγουσιν· ὅθεν φαίνεται φάλσα.

Ἀδαμ. Ἄλλον καὶ ἄλλον Χριστὸν εὐαγγελίζονται; ἐν τούτῳ οἴει διαφωνεῖν;

Μεγ. Οὐκ, ἀλλ' ἀντίκειται.

Ἀδαμ. Ὅρισαι ὃ βούλει. Νοητὰς εἶναι λέγεις τὰς γραφὰς, ἢ

Adam. Quum ipſe aſſeveret Paulus, Plures eſſe Evangeliſtas; quamobrem tu unum dicis?

Meg. At nec id quidem dixit; multos eſſe Evangeliſtas.

Adam. Habeo in manibus Apoſtolum, & commonſtrabo, eum in epiſtolâ ad Galatas dicere: *Sed etiamſi nos, vel angelus de cœlo, aliud vobis Evangelium nunciaverit, præterquam quod Vobis nunciavimus.* Nunciavimus, dixit. Si enim unus fuiſſet, dixiſſet, Prȩterquam quod vobis nunciavi: hoc verò, *Nunciavimus*, multos ſignificat.

Eutr. Iſtud, *nunciavimus*, deſignat multos, non Unum.

Meg. Non de iſtis loquitur, ſed de Sylvano & Timotheo.

Eutr. Quum priùs ſolum Paulum diceres Evangeliſtam; nunc confiteris etiam *eſſe* alios. Ergo & aliis conceſſum fuit Diſcipulis, Evangelium prædicare; ſiquidem Sylvanus, & Timotheus, & Paulus, id prȩdicârint. Cùm verò dicat Paulus, *ſecundùm Evangelium meum*: probabile eſt, multos fuiſſe Evangeliſtas, unum tamen appellari Evangelium.

Meg. Atqui diſſonant Evangelia, & alia atque alia dictitant: Unde apparet, falſa eſſe.

Adam. An alium atque alium Chriſtum prædicant? An in hoc putas diſſentire?

Meg. Non: ſed pugnant tamen.

Adam. Definito mihi, ut volueris. Nunquid dicis, intelligentiâ, an ex nudis literis, S. Scripturas

ψιλάς;

ψιλάς; καὶ ἐὰν θέλῃ φράσον, ἵνα οὕτως ἡ ἐξέτασις γένηται.

ΜΕΓ. Ψιλὰς, καὶ ὥσπερ γέγραπται οὕτως ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο.

ἈΔΑΜ. Λέγει οὖν ὁ Χριστὸς, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου εἰμί· υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶν κατὰ σὲ, καὶ οὐ Θεοῦ.

ΜΕΓ. Ὁ Χριστὸς, Θεοῦ ἐστὶν υἱός.

ἘΥΤΡ. Ἔφης τὰ γεγραμμένα οὕτως ἔχειν· πῶς οὖν ἐστὶν υἱὸς Θεοῦ, ἑαυτὸν λέγων υἱὸν ἀνθρώπου;

ΜΕΓ. Παραβολῇ ἐχρήσατο, λέγων υἱὸν ἀνθρώπου.

ἘΥΤΡ. Παραβολὴ, νοητή ἐστιν, ἢ αἰσθητή;

ΜΕΓ. Νοητή.

ἘΥΤΡ. Πῶς οὖν ἔφης, ψιλὰ εἶναι τὰ τῶν γραφῶν; οὐκοῦν νοητά ἐστιν καὶ *[οὐ] ψιλά· καὶ εἰς ὃ δοκοῦσι τῇ λέξει διαφωνεῖν, ὁ νοῦς ὁ αὐτὸς εὑρίσκεται.

ΜΕΓ. Τὰ μὲν νοητὰ, τὰ δὲ ψιλά.

ἘΥΤΡ. Δοκεῖς μοι ἀστάτῳ γνώμῃ φέρεσθαι.

ΜΕΓ. Ὅπου Παραβολὴ ἐπιγέγραπται, ἐκεῖνά ἐστιν νοητὰ, τὰ δὲ ἄλλα, ψιλά.

ἈΔΑΜ. Δεικνύεις οὖν, ὅτι περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου παραβολὴ ἐπιγέγραπται; Ἀνάγνωθι, ὅτι οὐκ ἐπιγέγραπται παραβολή· πόθεν οὖν δεικνύεις, ὅτι Υἱὸς Θεοῦ ἐστίν; Τῶν δύο γὰρ θάτερον ὁμολογήσεις· κατὰ γὰρ τὰ σοὶ δόξαντα, ἢ ψεύστης εὑρίσκεται ὁ Χριστὸς, ὅτι μὴ ὢν

conſtare? Et, ſi vis, eloquere; ut ſic noſtra fiat diſquiſitio.

MEG. Meris *literis conſtare, dico*: & ſicut ſcribitur, ita ſe habet; nec aliud quicquam.

ADAM. Ait itaque Chriſtus: *Filius hominis ſum.* Ex tuâ ergo ſententiâ Filius hominis eſt, & non Dei? Luc. 6. 5. & paſſim.

MEG. Chriſtus eſt Dei Filius.

EUTR. Dicebas ſcripta ſic ſe habere, *prout ſcribuntur.* Quomodo igitur eſt Dei filius, cùm *filium hominis* eſſe ſe dicat?

MEG. Parabolâ uſus eſt, cùm ſe *Filium hominis* appellaret.

EUTR. Eſt'ne Parabola intelligibile quid, an ſenſibile?

MEG. Intelligibile quid eſt.

EUTR. Quomodo ergo ais, Nudis verbis Scripturas conſtare? Quin imò, in intelligentiâ conſiſtunt, & [*non*] in nudis verbis: & in quo verbotenus videntur diſcrepare, intellectus idem invenitur. Vid. Not.

MEG. Partim quidem in intelligentiâ conſiſtunt, partim in literis.

EUTR. Videris inſtabili ſententiâ circumferri.

MEG. Ubi Parabola inſcripta eſt, illa ſpectant ad intellectum: cætera verò nudis *literis ac verbis conſtant.*

ADAM. Illud ſcil. agis, de Filio hominis, Parabolam eſſe inſcriptam? Recognoſce, *illis verbis* non eſſe parabolam inſcriptam. Unde igitur demonſtras, quòd Filius ſit Dei? De duobus enim confiteris alterum: nam, ſecundùm placita tua, vel mendax invenitur Chri-

ἄνθρωπος ἑαυτὸν ἔλεγεν υἱὸν ἀνθρώπου· ἢ νοηταί εἰσι πᾶσαι αἱ θεῖαι γραφαὶ, εἰ καὶ μὴ ἐπιγέγραπται
2.Tim.3. v. 16. „ παραβολή· διὸ καὶ πᾶσα θεόπνευστος εἴρηται παρὰ τοῦ Ἀποστόλου· καὶ ἐν νοῒ αὐτῶν ἡ συμφωνία εὑρί-
Vid.Not. σκεται, [ἢ νοηταί εἰσι πᾶσαι αἱ γραφαὶ] καὶ οὐκ ἤδη τὰ γεγραμμένα ψιλὰ, ταῦτά ἐστιν τὰ ἀληθῆ καὶ σαφῆ.

ΜΕΓ. Δείξω, ὅτι ἕν ἐστι τὸ εὐαγγέλιον.

ἈΔΑΜ. Τίς ἐστιν ὁ γράψας τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, ὃ ἔφης εἶναι ἕν;

ΜΕΓ. Ὁ Χριστός.

ἈΔΑΜ. Αὐτὸς ὁ Κύριος ἔγραψεν, ὅτι ἐσταυρώθην, καὶ ἀνέστην τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ; οὕτω γράφει;

ΜΕΓ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προσέθηκεν.

ἈΔΑΜ. Παρῆν γὰρ Παῦλος ἐν τῷ σταυρωθῆναι τὸν Χριστόν;

ΜΕΓ. Αὐτὸς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον ἁπλῶς.

ἈΔΑΜ. Ἐὰν οὖν δείξω, ὅτι οὐ παρῆν· ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐδίωκε τοὺς τῆς ἐκκλησίας, γίνῃ Χριστιανός;

ΜΕΓ. Οὐ γάρ εἰμι Χριστιανός;

ἈΔΑΜ. Πῶς εἶ Χριστιανὸς, ὃς οὐδὲ ὄνομα Χριστιανοῦ καταξιοῦσαι
l. ὀνομάζῃ. φέρειν· οὐ γὰρ Χριστιανὸς * ὀνομάζει ἀλλὰ μαρκιωνιστής.

ΜΕΓ. Καὶ ὑμεῖς τῆς Καθολικῆς λέγεσθε· οὐκ ἐστὲ οὖν Χριστιανοὶ, οὔτε ὑμεῖς.

ſtus, ut qui *Filium hominis* ſe dixerit, cùm homo non eſſet: vel divinæ omnes ſcripturæ ad mentis intellectum pertinent, tametſi non inſcribatur Parabola. Quocirca etiam, *Omnis ſcriptura à Deo inſpirata*, ab Apoſtolo dicitur; ac illarum concentus in earum intellectu invenitur: [vel ſub intelligentiam mentis recidunt univerſæ ſcripturæ:] nec ea, quæ nudis verbis ſcripta ſunt, *ideò* vera & dilucida ſunt.

MEG. Docebo, unum eſſe Evangelium.

ADAM. Quis'nam eſt, qui Evangelium literis conſignavit, quod unum prædicas?

MEG. Chriſtus.

ADAM. Quid, ſcripſitné ipſemet Dominus, In crucé affixus ſum, & tertiâ die reſurrexi? Itané ſcripſit?

MEG. Paulus Apoſtolus illud addidit.

ADAM. Aderat ſcilicet Paulus, cùm crucifigeretur Chriſtus?

MEG. Ipſe ſcripſit Evangelium ſimpliciter.

ADAM. Quòd ſi demonſtravero, non adfuiſſe *Paulum*; ſed, & conſecutis temporibus inſectatum fuiſſe Eccleſiam; an fies Chriſtianus?

MEG. An'non Chriſtianus ſum?

ADAM. Cujuſmodi tandem es Chriſtianus, qui ne ſuſtines quidem appellari nomine Chriſtiani? non enim vocaris Chriſtianus, ſed *Marcioniſta*.

MEG. Et Vos à *Catholicâ* Eccleſiâ ſortiti eſtis nomen: non eſtis igitur & vos Chriſtiani.

ἈΔΑΜ.

ἈΔΑΜ. Εἰ ἀνθρώπου τὴν προσωνυμίαν ἐκεκλήμεθα, καλῶς ἔλεξας. εἰ δὲ διὰ τὸ καθ' ὅλου τοῦ κόσμου εἶναι λεγόμεθα, τί ἐν τούτῳ φαῦλον;

f. ἔξεστιν. ΜΕΓ. Δεῖξον οὖν, εἰ οὐκ * ἔστιν ὄνομα ἀνθρώπου φέρειν.

ἈΔΑΜ. Ἔτι δείκνυμι, οὐ μόνον Ἐπισκόπου μὴ ἐξὸν εἶναι φέρειν ὄνομα, ἀλλὰ μηδὲ Ἀποστόλου. τίς μείζων ἦν, Μαρκίων, ἢ Παῦλος;

ΜΕΓ. Παῦλος.

ἈΔΑΜ. Ἄκουε οὖν, εἰ βούλει, τοῦ διενηνοχότος Παύλου προστάσ-
» σοντος· Ἤκουσταί μοι, φησὶν, ὑπὸ
» τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδές εἰσιν ἐν ὑμῖν,
» ὃς μὲν γὰρ ὑμῶν λέγει· Ἐγὼ μὲν
» εἰμὶ Παύλου· ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ,
» ἐγὼ δὲ Κηφᾶ. Μεμέρισται ὁ
» Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη
» ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου
» ἐβαπτίσθητε;

ΜΕΓ. Σύ μοι ἐπιφέρεις τὸ ὄνομα· ἐγὼ Χριστιανὸς λέγομαι· καὶ γὰρ ὧδε λέγονται Σωκρατιανοί τινες.

ἈΔΑΜ. Ἐγὼ τὸ Σωκράτους ὄνομα ἀρνοῦμαι, οὐκ εἰδὼς τίς ἐστιν.

l. ἐπιφέρετε. ΕΥΤΡ. Εἰ ἀλλήλοις * ἐπιφέρεται τὰ ὀνόματα, ἀνάγκη ἀμφοτέρους ἀρνήσασθαι.

ἈΔΑΜ. Οὔτε οἶδα τίς ἐστιν Σωκράτης· ἀρνεῖται καὶ οὗτος Μαρκίωνα;

ΜΕΓ. Μαρκίων Ἐπίσκοπός μου ἦν.

ἈΔΑΜ. Ἐξ ὅτου Μαρκίων ἐτελεύτησεν, τοσούτων Ἐπισκόπων, μᾶλλον δὲ Ψευδεπισκόπων, παρ' ὑμῖν

ADAM. Rectè quidem diceres, ſi hominis cognominationem ſuſci- *Chriſtiani non aſſumunt nomen ab hominibus.*
peremus. Sin, propter univerſitatem, quæ per totum mundum diſperſa eſt, ſic appellamur; quid hîc ſubeſt mali?

MEG. Proba igitur: fas non eſſe, hominis inſigniri nomine.

ADAM. Ampliùs demonſtrabo: non ſolùm non ab Epiſcopo; ſed ne ab Apoſtolo quidem, licitum eſſe Nomen accipere. Uter fuit major, Marcion, an Paulus?

MEG. Paulus.

ADAM. Audi igitur, ſi placet, ipſum Paulum, qui præſtantior erat, interdicentem: *Auditum eſt* 1. Cor. 1. 11, 12, 13.
mihi, inquit, *ab his qui ſunt Chloës, quòd contentiones inter vos ſint. Nam alius veſtrûm prædicat, Ego ſum Pauli, ego autem Apollo, Ego verò Cephæ, num diviſus eſt Chriſtus? Num Paulus pro vobis crucifixus eſt? vel in Pauli nomine baptizati eſtis?*

MEG. Tu mihi nomen attribuis: ego appellor Chriſtianus. Quin & hîc quidã *Socratiani* nominantur.

ADAM. Ego prorſus inficior nomen *Socratis*: neſcio, quis fuerit.

EUTR. Si uterque accerſatis vobis nomina; neceſſum eſt, ut uterque illis renuntiet.

ADAM. Ego *Socratem*, quis fuerit, neſcio; repudiat ne & ille *Marcionem?*

MEG. Epiſcopus meus fuit Marcion.

ADAM. Ex quo tempore Marcion è vitâ deceſſit, cùm tam numeroſæ Epiſcoporum, imò veriùs Pſeudepiſcoporum, ſucceſſiones

διαδοχαί γεγόνασι· διατὶ μὴ τῇ τῶν διαδόχων ἐπωνυμίᾳ κέκλησθε, ἀλλὰ τοῦ σχισματοποιοῦ Μαρκίωνος;

exſtiterint; quamobrem, non ſucceſſoris alicujus, ſed illius ſchiſmatici Marcionis, nomẽ aſſumpſiſtis?

ΕΥΤΡ. Τοῦ Ἀποστόλου Παύλου αἰτιωμένου, διὰ τὸ, τινὰς ἐπ' ὀνόματος αὐτοῦ, ἢ Ἀπολλῶ, ἢ Κηφᾶ φέρεσθαι. δείκνυται, μὴ δεῖν ὀνόματι Ἐπισκόπου κεχρῆσθαι. δεῖ γὰρ μᾶλλον τῷ διαφέροντι ὀνόματι προσπελάσαι, ἢ τῷ ἥττονι.

Eutr. Cùm Apoſtolus Paulus vitio dederit aliquibus, quòd ipſius, & Apollo, & Cephæ nominibus ſe venditarent; docuit pariter, fas non eſſe, nomen Epiſcopi uſurpare. Magis enim convenit, ad excellentius nomen accedere, quàm ad inferius.

De tribus Principiis Marcionit.

ΜΕΓ. Ἐὰν μοι συγχωρήσητε εἰπεῖν, δείξω, ὅτι καὶ τρεῖς ἀρχαί εἰσι· καὶ ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ τοῦ Νόμου Θεὸς, καὶ ἕτερος Θεὸς ὁ πονηρός· καὶ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων γραφῶν δείξω, ὅτι οὕτως ἔχει.

Meg. Si dicendi poteſtatem feceritis, oſtendam: Tria eſſe principia: &, quod alius ſit *Legis Deus*, alius *Deus ille malus*: & hæc è ſcripturis veſtris demonſtrabo, ita ſe habere.

ΕΥΤΡ. Πρότερον δειχθήτω, εἰ τρεῖς ἀρχαί; * εἰ τρεῖς φύσεις; καὶ τότε φανήσεται ἡ ἑκάστου διοίκησις.

* κ. legit Pic.

Eutr. Primùm demonſtretur, An tria ſint Principia? an tres Naturæ? & tum liquebit, quæ ſit cujusque diſpenſatio.

ἈΔΑΜ. Δεῖξον, ὅτι τρεῖς εἰσιν ἀρχαί· καὶ τότε λέγε, ὃ βούλει.

Adam. Oſtende, Tria eſſe principia; & poſtea dic, quod lubet.

ΜΕΓ. Δεικνύω, ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἄλλα ἐνομοθέτησε· καὶ ὁ Χριστὸς ἄλλα ἐναντία τούτου.

Meg. Oſtendam: Conditorem illum alia legibus mandâſſe, & Chriſtum alia, huic contraria.

ἈΔΑΜ. Διὰ τὸ, διαφόρους καὶ ἐναντιουμένους τοὺς νόμους ὑπονοεῖν σε, διὰ τοῦτο οἴει, ἄλλον καὶ ἄλλον Θεὸν εἶναι;

Adam. Quia nimirum ſuſpicaris Diverſas & inter ſe repugnantes eſſe leges; propterea, alium atque alium Deum eſſe, putas?

Legem & Evangeliũ contrariari.

ΜΕΓ. Καὶ μάλα· ἑαυτῷ οὐδείς ποτε ἐναντιοῦται, οὐδὲ ἀντίκειται, ὥσπερ ἀντίκειται τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Νόμῳ.

Meg. Et jã profectò. Nemo unquam ſibi ipſi contrariatur, aut repugnat; ſicut Evangelium Legi ex adverſo repugnat.

ἈΔΑΜ. Τὸν δημιουργὸν Θεὸν ἔφης τῶν Ἰουδαίων εἶναι· μόνος καὶ εἷς ἐστιν, ἢ πολλοί;

Adam. Conditorem illum Deum, anteà * dixiſti, Judæorum eſſe: an ſolus eſt & unus, vel multi ſunt?

* *ſup. pag. 4. med.*

ΜΕΓ. Εἷς, ὁ τῶν Ἰουδαίων.

M e g. Unus eſt, nempe Judæorum ille.

Ἀ Δ Α Μ. Οὐδενὸς εἰκὸς μικροῦ* παραδείγματ' ἅψασθαι, πρὸς τὸ συνετώτερον γίνεσθαι τὸ λεγόμενον· ὃν τρόπον γυνὴ τετοκυῖα παιδίον, οὐ πρότερον τελείαν* τοῦτο προσκομίζει τὴν τροφήν. ἀλλὰ γαλακτοτροφεῖ· καὶ μετέπειτα μείζοσι καὶ ἰσχυροτέροις κέχρηται βρώμασιν. εἶδε γὰρ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, κατὰ προκοπὴν νομοθεσίας τοῖς ἀνθρώποις προσάγειν, λέγων·

[l. παραδείγματος.] [l. τούτῳ.]

„ Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα, „ οὔπω γὰρ* ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ* ἔτι „ νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε.

[l. δύνασθε.] [l. ἔτι.]

Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Θεὸς, κατὰ γὰρ αὔξησιν τοῖς ἀνθρώποις ἐνομοθέτησεν· ἄλλα τῷ Ἀδὰμ, ὡς νηπίῳ, ἄλλα τῷ Νῶε, ἄλλα τῷ Ἀβραάμ· ἕτερα διὰ Μωϋσέως. καὶ ἄλλα διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ προκοπὴν δεχομένου τοῦ κόσμου, καὶ μεζάζοντος, καὶ τελειουμένου· τὸ τέλειον τῷ τελείῳ ταμιευσάμενος. ἵν' οὖν μὴ δόξῃς, ἀσύστατόν με τὸν λόγον ποιεῖσθαι, παρέξομαι τὰς ἀποδείξεις· ὅπως ὁ αὐτὸς Θεὸς ἀμφότερα ἐνομοθέτησε. προστάττει γὰρ τῷ Ἀβραὰμ, φονεύειν αὐτοῦ τὸν υἱόν· μετὰ ταῦτα νομοθετεῖ διὰ Μωσέως, μὴ δεῖν φονεύειν· ἀλλὰ, τὸν δράσαντα ἀνδροκτονίαν, τοῦτον ἀντικτείνεσθαι ἐπεὶ οὖν ὁ αὐτὸς δικαιοῖ, φονεύειν καὶ μὴ φονεύειν, δύο ἐρεῖς εἶναι Θεοὺς καὶ ἠναντιωμένους* ἀλλήλους.

[l. ἀλλήλοις.]

ΕΥΤΡ. Ὁ αὐτὸς κελεύει φονεύειν, καὶ μὴ φονεύειν;

ἈΔΑΜ. Ὁ αὐτός· καὶ οὐ μόνον ἐν

ADAM. Non exiguum mihi exemplum videtur attingendum, quo planius fiat, quod dici- Vid.Not.
tur. Quemadmodum mulier, quæ prolem peperit, non ſtatim ſolidũ illi exhibet cibum; ſed lacte primùm molliuſculè nutrit: ac deinde vegetioribus cibis utitur & fortioribus: (novit enim Apoſtolus etiam Paulus, hominibus juxta profectus eorum leges aptare, inquiens: *Lactis potione vos alui, non ci-* 1.Cor.3.2,3.
bo; nondum enim poteratis: imò etiamnum quidem non poteſtis: adhuc namq; carnales eſtis.) Conſimili ratione uſus eſt Deus. Nam & is, ſecundùm progreſſus hominum eis leges ſuas poſuit. Adamo enim alia, velut infanti, propoſuit; alia, Noę: Abrahamo alia: alia per Moſem ſanxit: alia Evangello prodidit: pro captu & profectibus Mundi, tùm naſcentis, pòſt medii, tandem adulti & perfecti: perfectis perfecta recondens. Sed, ne inconſiſtenti oratione me uti putes, evincam argumentis; unum Deum utriuſque auctorem & Legislatorem fuiſſe. Gen.22.2.
Mandavit enim Abraamo, ut ſuum filium interficeret: poſtea verò lege ſtatuit per Moſem, Ne- Exod.20.13.
minem interficiendum; ſed, qui Gen.9.6.
cædem fecerit, viciſſim occidendum. Cùm igitur idem pro juſto habeat, Occidere & Non-occidere: ideò Duos inquies Deos eſſe, ſibique mutuò adverſantes.

EUTR. Idem'ne præcipit Occidere, & Non occidere?

ADAM. Omninò idem. Nec in hoc ſolùm talia ipſe præcepiſſe

τούτῳ

τούτῳ εὑρίσκεται), ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς πολλάκις· καὶ ἔσθ' ὅτε μὲν νομοθετεῖ, θυσίας καὶ ὁλοκαυτώματα αὐτῷ προσφέρεσθαι· καὶ πάλιν, μὴ προσφέρεσθαι. ἀποκρινάσθω οὖν, εἰ ἄλλος ἐστὶν ὁ * κελεύειν σφάζεσθαι τὸν Ἰσαὰκ, καὶ ἄλλος προστάττει μὴ φονεύειν, καὶ θυσίας προσφέρεσθαι, καὶ μὴ προσφέρεσθαι.

l. κελεύων.

ΕΥΤΡ. Οὕτως περιέχει ἐν τῇ γραφῇ· ποτὲ μὲν * ἐπιτρέπει θυσίαν προσκομίζειν, ποτὲ δὲ μὴ βούλεσθαι; τί λέγεις Μεγέθιε; ὁ αὐτός ἐστιν Θεὸς ὁ ἐνδιαλλάσσων τοὺς νόμους, ἢ δύο εἰσὶν, ὧν ὡρίσω ἕνα τὸν δημιουργὸν εἶναι; καὶ οὐκέτι τρεῖς ἀρχαὶ, ἀλλὰ τέσσαρες, καὶ οὐχ ἵσταται ὑμῶν τὸ δόγμα.

l. ἐπιτρέπειν.

ΜΕΓ. Ὁ τῶν Ἰουδαίων, ὁ αὐτός ἐστιν ὁ Δημιουργός· ὁ δὲ ἡμέτερος, οὐκ ἔστιν αὐτοῦ υἱός.

ΑΔΑΜ. Ποία ἀπόδειξις τοῦ, μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν υἱὸν τὸν Δημιουργοῦ.

Christum evertiſſe Leges Dei Creatoris.

ΜΕΓ. Ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέτρεψε τὰ τοῦ Δημιουργοῦ· καὶ δείκνυμι, ὅτι ἀνέτρεψεν.

ΑΔΑΜ. Δεῖξον, ὅτι ἀνέτρεψε.

I. *Argumẽt. Marcionit.*

Ex 12.12. & 35.

ΜΕΓ. Ὁ Θεὸς τῆς γενέσεως ἐντέταλται Μωϋσεῖ ἐκβαίνοντι ἐκ γῆς
„ Αἰγύπτου, λέγων· Ἕτοιμοι γένεσθε
„ τὴν ὀσφὺν ἐζωσμένοι· τοὺς πό-
„ δας ὑποδεδεμένοι, τὰς ῥάβδους ἐν
„ ταῖς χερσὶν ὑμῶν, τὰς πήρας ἔχοντες
„ ἐφ' ἑαυτοὺς, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἀπενέγκασθε τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν ὁ ἀγαθὸς, ἀποστέλλων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει. Μήτε

legitur, ſed & in multis aliis. Itaq; nonnunquam legem tulit de victimis & ſacrificiis ſibi offerendis; aliàs verò, non offerendis. Reſpondeat igitur, Num alius Deus fuit, qui Iſaac mandavit occidendum; alius, qui hoc prohibuit? rurſus, qui ſacrificia offerre juſſit, & qui non offerre?

Eutr. Sicci'ne in ſcripturis continetur; aliquando ut permittat fieri ſacrificationes, aliàs ut aſpernetur? quid refers *Megethi*? idemné Deus eſt, qui Leges immutat; vel bini ſunt, quorum unum nobis Conditorem definiviſti? Itaq; non jam Tria principia, ſed quatuor erunt: & veſtrum ſimul dogma non conſiſtet.

Meg. Ille *Deus* Judæorum, idem Conditor eſt: at, qui noſter eſt, non eſt ejus filius.

Adam. Quo tandem illud docebis argumento; Chriſtum non eſſe filium illius Conditoris?

Meg. [Iſto, inquã] quòd Chriſtus omnia Conditoris acta perfregerit; & liquidè oſtendam, Ea illum evertiſſe.

Adam. Quin probas, Quod everterit.

Meg. Deus ille generationis, Moſi ex Ægypto egredienti præcepit: Parati eſtote *lumbis præcincti, pedibus calceati, virgas in manibus veſtris habentes, & ſacculos ſuper vos; aurum & argentum,* cæteraque omnia *auferte* ab Ægyptiis. Noſter autem Dominus Bonus, diſcipulos ſuos per orbis univerſitatem ablegans, dixit: *Neque*

ὑπο-

„ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, „μήτε πήραν, μήτε δύο χιτῶνας· „μήτε χαλκὸν ἐν ταῖς ζώναις ὑμῶν· ἴδε, πῶς τηλαυγῶς ὁ ἀγαθὸς τοῖς ἐκείνου ἐναντιοῦται δόγμασιν.

ΕΥΤΡ. Τὸ αὐτό μοι φαίνεται τοῦτο, ὥσπερ τὸ φονεύειν καὶ μὴ φονεύειν, καὶ τὸ διδόναι θυσίας, καὶ μὴ διδόναι. ταυτὸν οὖν ἐστιν, καὶ τὸ λαμβάνειν ἀργύριον, καὶ πήραν, καὶ μὴ λαμβάνειν. Ζητῶ δὴ τοῦτο, εἰ, τοῦ δημιουργοῦ προστάξαντος τῷ Ἀβραὰμ φονεύειν τὸν υἱὸν, ἄλλος ἐστὶν ὁ νομοθετήσας μὴ φονεύειν, καὶ ἄλλος ὁ τῷ Ἀβραὰμ προστάξας;

ΑΔΑΜ. Εἰ δὲ εἷς ἐστὶν, ὁ ταῦτα νομοθετήσας τὰ ἠναντιωμένα, ὥσπερ αὐτὸς ἐδοκίμασεν εὖ ἔχειν· εἰ καὶ ὑμῖν δοκοῦσιν ἐναντία εἶναι· πῶς διὰ τὸ δοκεῖν ἠναντιῶσθαι τινὰ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ταῖς τοῦ Νόμου προστάξεσι, δύο λέγεις εἶναι Θεοὺς, τοὺς προστάσσοντας μὴ δείξας; πῶς οὖν ὁ αὐτὸς τοῦ Νόμου Θεὸς, εἷς ὢν, εἶπε, φονεύειν, καὶ μὴ φονεύειν; εἰ δ' ἐξὸν αὐτῷ ὡς Θεῷ, κατὰ καιροὺς, ὃ βούλεται, μᾶλλον δὲ ὃ δοκιμάζει χρήσιμον, νομοθετεῖν· ὁ αὐτὸς δείκνυται, ὁ προστάξας λαμβάνειν ἐφόδια τῆς ὁδοῦ, καὶ μὴ λαμβάνειν. Τὴν δὲ αἰτίαν τούτων, ἐγὼ εἰπεῖν οὐκ ἔχω· τὰ δὲ πράγματα ὅμοια τυγχάνει.

ΕΥΤΡ. Τί λέγεις Μεγέθιε; ὁ αὐτὸς Θεὸς εἷς ἐστὶν, ἢ δύο, οἱ ἐν τῷ νόμῳ ἐναντία προστάσσοντες;

ΜΕΓ. Οὗτος μὲν ὁ αὐτός ἐστιν· ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἔστιν αὐτοῦ υἱός.

calceamẽta in pedibus veſtris, neq; ſac- Matt.10.10
culũ, neq; binas tunicas, neq; æs in Zonis Luc.10.4.
veſtris. Ecce quàm luculẽter Bonus iſte noſter, illius decretis repugnet.

Eutr. Iſtud quidem, *argentum & peram accipere, & non accipere,* idem omninò mihi videtur, quod *Occidere & non occidere, Sacrificia dare & non dare.* Ergo iſtud quæro: cùm ille Conditor Abraamo mandârit, ut filium ſuum jugularet; alius'ne ſit ille Legiſlator, qui ſanxit, Nõ eſſe occidendũ; & alius, qui Abraamo contrarium mandaverat?

Adam. Quòd ſi Unus ſit, qui hæc pugnãtia ſanxerit, quę quidẽ ceu bona & recta etiam ipſe approbârit (quantumvis nobis videantur diſcrepãtia eſſe) quomodo exinde, quòd aliqua in Evangelio videntur eſſe quibuſdam legis ſanctionibus contraria, colligis, Duos eſſe Deos; cùm tamen eos, qui illa jubent, non demonſtres? Quomodo igitur ipſe idem Legis Deus, unus cùm ſit, dixit, Occidendum, & Non occidendum? Si verò ipſi liceat, tanquam Deo, juxta opportunitates, quicquid voluerit; imò verò, quod utile arbitratur; legibus mandare: apertum ſit, Eundẽ eſſe, qui præcepit, ut viatica ſumerent, & non ſumerent. Cauſam verò horum ego non poſſum dicere: res autẽ mihi ſimiles videntur eſſe.

Eutr. Quid ais *Megethi*? ille Deus nunquid unus eſt, an Duo, qui in Lege pugnantia mandant?

Meg. Ille quidem idem eſt: attamen Chriſtus non eſt ejus filius.

ΕΥΤΡ. Εἰ διὰ τὸ δοκεῖν ἐναν-
l. ἄλλου. τιοῦσθαι τὰς νομοθεσίας λέγεις,* ἀλλ' οὐ
υἱὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, πλάττη Με-
l. ἐδιδάχ- γέθιε· * ἐδείχθη γὰρ ὁ αὐτὸς τὰ ἴδια
ἀνατρέψας, ὡς καὶ αὐτὸς ὡμολό-
γηκας.

ΑΔΑΜ. Καὶ εἰ ἦν ὃ προέτεινε
κεφάλαιον, ἐδεικνύετο ἑνὸς καὶ τοῦ αὐ-
τοῦ Θεοῦ· Ὅμως δὲ δείκνυμι, μὴ εἶ-
ναι ἐναντίον τοῦτο, ἀλλὰ διαφορὰς
πραγμάτων· οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ Ἱερου-
σαλὴμ ὑπὸ Χριστοῦ πεμπόμενοι, εἰ-
ρήνην εὐαγγελίσασθαι ἀπεστέλλοντο·
οἱ δὲ ἐξ Αἰγύπτου, πολέμῳ ἐδιώκοντο
Gen. 9. 25. „ ὑπὸ τῶν ἰδίων· Χὰμ γὰρ παῖς οἰκέτης
„ ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, φησὶν ἡ
γραφὴ περὶ τῶν υἱῶν τοῦ Νῶε, Σὴμ, Χὰμ,
„ Ἰαφέθ. Χὰμ παῖς οἰκέτης ἔσται τῷ
„ ἀδελφῷ αὐτοῦ οἰκετῶν. Ἔδει οὖν τοὺς
οἰκέτας, τοὺς τὸν πόλεμον αἱρησαμέ-
νους, ὑπὸ πολέμου ἀναλωθῆναι· καὶ
τὸ εὐαγγέλιον δὲ οἶδε τοὺς κακοὺς ἀμύ-
νεσθαι καὶ φονεύειν, οὕτω γὰρ λέγει.
Matt. 24. v. 50. „ Ὅτι ἥξει ὁ Κύριος τοῦ κακοῦ δούλου
„ ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ ἐν ὥρᾳ,
„ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ διχοτομήσει αὐ-
„ τὸν, καὶ θήσει τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
l. ἀπίστων. V. Not. * ἀπιόντων. Ἔστι τοίνυν δίκαιον τοὺς
πολεμοῦντας ἀδίκως, ἀντιπολεμεῖ-
σθαι δικαίως. Οὕτως τοίνυν δίκαιον,
τοὺς εἰρήνην εὐαγγελιζομένους, δί-
f. ἄλλως. χα ὅπλων εὐαγγελίσασθαι. * ἄλ-
λους δὲ καὶ Ἡσαΐας ὁ Προφήτης
Eſ. 52. 7. „ ἔλεγεν, Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν
„ εὐαγγελιζομένων εἰρήνην. ἦν δὲ
παρὰ τῷ προφήτῃ καὶ δεδοκιμα-
σμένος ὁ καιρὸς, πότε τὰ ὅπλα

EUTR. Si eâ de cauſâ, Chriſtum Alterius filium eſſe, dicas; quòd Legum quædã videatur eſſe repugnantia; ſimulas tu quidē *Megethi.* Siquidē jam patefactum eſt, Eundem ipsũ leges etiã ſuas exauctorare. quod etiam ipſe confeſſus es.

ADAM. Etiamſi, quod antea pro capite & firmamento ſumſit, conſiſteret; demonſtratum tamen eſſet, Unius hæc & ejuſdem Dei eſſe. Veruntamē oſtendo, hoc non eſſe contrarium, ſed rerum tãtummodò differentias arguere. Nam, qui ab Hieruſalem à Chriſto mittebantur, illi quidem annunciandę pacis gratiâ dimittebantur: qui verò ex Ægypto; bello ſuorum hominum divexati fuerunt. *Cham enim puer ſervus erit fratribus ſuis*, ait Scriptura de filiis Noë, Sem, Cham, & Japhet: *Cham ſervus ſervorum erit fratribus ſuis.* Oportuit igitur, domeſticos ſervos, qui bellum hoc præoptârunt, bello exſcindi. Quin imò etiam Evangelium novit, malos ulciſci & occidere. Sic enim loquitur: *Veniet Dominus ſervi illius nequam, ad diem quam ignorat, & ad horam, quam non expectat; & diſſecabit illum, & partem ejus reponet cum incredulis.* Quocirca juſtum eſt, ut qui bellum injuſtè moverunt, juſtis armis opprimantur. Sic etiam par eſt, ut qui pacē prædicãt, abſq; armis prædicent. præſertim cùm aliàs quoque Eſajas Propheta dixerit: *Quàm ſpecioſi ſunt pedes Evangelizantium pacem.* Quin & exquiſita eſt apud Prophetam illũ temporis denotatio, quando arma

„ συγκοπῆναι ἔδει. Φήσαντος, Ἐκ
„ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος
„ Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ κρινεῖ ἀνὰ
„ μέσον ἐθνῶν, καὶ ἐλέγξει λαὸν πολὺν· καὶ
„ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν
„ εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς
„ δρέπανα· καὶ οὐ μὴ λήψεται ἔθνος ἐπ᾽
„ ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν
„ ἔτι πολεμεῖν.

Ἐυτρ. Αὕτη οὐκ ἔστιν ἐναντίωσις, ὁπότε ἐδείχθη καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς κακοὺς ἀμυνόμενος, λέγων, διχοτομεῖσθαι τὸν δοῦλον τὸν κακόν.

Μεγ. Ὁ Προφήτης τοῦ Θεοῦ τῆς γενέσεως, πολέμου συστάντος πρὸς τὸν λαὸν, ἀναβὰς ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἐξέτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα πολλοὺς τῷ πολέμῳ ἀνέλῃ. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν, ἅγιος ὢν, ἐξέτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ, οὐχὶ τοῦ ἀνελεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοῦ ζῶσαι· Τί οὖν ὅμοιον, ὁ μὲν διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν ἀναιρεῖ, ὁ δὲ σώζει;

Ἀδαμ. Ἀναγκαῖον ἂν εἴη, ἀκριβῶς τὰς ἐκτάσεις ἀμφοτέρων δοκιμάσαι, Μωσέως τε καὶ τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐὰν μὲν ὅμοιαι, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ ἐναντίαι πρὸς ἀλλήλας, * ἀποδεκτέον· καὶ ἡ Μωσέως γὰρ ἔκτασις τῶν χειρῶν, τὸν λαὸν πιστὸν τῷ Θεῷ ἔσωσε, τοὺς δὲ ὑπεναντίους ἀπώλεσε· καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ οὕτως ἐποίησεν. Εἰ μὲν οὖν ἔκτασις τῶν χειρῶν τοῦ Χριστοῦ πάντας ἔσωσε, πιστούς τε καὶ ἀπίστους, καὶ φονεῖς, καὶ μοιχοὺς, δοκεῖς τι λέγειν· εἰ δὲ οἱ πιστεύσαντες μὲν αὐτῷ ἐσώθη-

l. ἀποδεκτέον.

confringi oportuit. Dicit enim: *De Sion exibit Lex, & Sermo Domini de Hieruſalẽ: & judicabit in medio gentiũ, & populum copioſum arguet; & gladios ſuos concident in aratra, & lanceas ſuas in falces, nec gens in gentem ſumet gladium, nec ultrà bellum diſcent gerere.* Eſ. 24.3.4.

Eutr. Non eſt hîc ulla repugnãtia: quum ſit probatum, etiam Chriſtum pœnam irrogare malis, cùm dicit; *nequam illum ſervum eſſe medium diſſecandum.*

Meg. Propheta Dei Creationis, prælio contra ſuum populum inſtante, verticem montis conſcendens, manus ſuas expandit ad Deum, quò multos bello tolleret: at noſter Dominus, ſanctus videlicet, manus ſuas non pro internecione hominum extendit, ſed pro eorum conſervatione. Quid ergò ſimile eſt: cùm ille manuum extenſione deleat, hic ſervet?

4. Argum. Marcionit.
Ex. 17. 8, 11.

Adam. Neceſſe eſt, ut expanſiones manuum utriuſque tam Moſis quàm Chriſti, accuratè conſideremus: & ſiquidem fuerint ſimiles, bene habet; ſin adverſæ inter ſeſe, id ſanè demonſtrandum. Etenim manuũ Moſis extenſio populum quidem Deo credentem ſervavit; adverſarios autem extinxit. Sic etiam illa Chriſti fecit. Siquidem igitur extenſio manuum Chriſti omnes ſervaret, tam credentes quàm incredulos, & homicidas, & adulteros; videris ratione aliquâ niti. Sin verò credentes quidem in ipsũ ſalutẽ ſunt conſe-

σαν· οἱ δὲ ἀπιστήσαντες αὐτῷ ἀπώ-
λοντο, ὡς ὁ Ἀμαλὴκ, τί ἐναντίον;
Καὶ γὰρ μετὰ τὴν ἔκτασιν τῶν χειρῶν
τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἀπίστων καὶ ὁ ναὸς, καὶ
ἡ πόλις κατεστράφη· καὶ διεσπάρη
ὁ λαὸς, καὶ ἀπώλετο. Ὁμοία τοίνυν
ἐστὶν ἡ ἔκτασις τῶν χειρῶν ἀμφοτέρων,
προτύπωσις τοῦ Χριστοῦ ἡ Μωσέως
γινομένη· ἄμφω γὰρ τοὺς μὲν πι-
στοὺς ἔσωσαν, τοὺς δὲ ἀπίστους ἀπώ-
λεσαν.

ΜΕΓ. Οὐκ ἔστιν ἴσον, οὔτε ὅμοιον.

ΕΥΤΡ. Δοκεῖς μοι, μὴ νοεῖν τὰ
λεγόμενα· τότε γὰρ δοκεῖ διαλλάτ-
l. πιστοὺς. Vid. Not. τειν, ὁπόταν ὁ εἷς τοὺς * πολλοὺς σώ-
σῃ, ὁ δὲ ἕτερος τοὺς ἀπίστους· ἀμ-
φότεροι δὲ εὑρίσκονται τὸ αὐτὸ πράτ-
τοντες· οὐδὲν οὖν τὸ ἀντιπίπτον. Λέγε,
εἴ τι ἕτερον ἔχεις.

3. Argumēt. Marcionit. ΜΕΓ. Ὁ ἐν τῷ νόμῳ Κύριος
Matth. 5. v. 4;, 44. λέγει· Ἀγαπήσεις τὸν ἀγαπῶντά σε, καὶ
» μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· ὁ δὲ Κύριος
» ἡμῶν, ἀγαθὸς ὢν, λέγει· Ἀγαπᾶτε τοὺς
» ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν
» διωκόντων ὑμᾶς.

ΑΔΑΜ. Εἰ μὲν γὰρ ἐν μόνῳ
τῷ εὐαγγελίῳ ἔκειτο, καλῶς ἔλεξας.
Εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ νόμῳ εὑρίσκομεν διε-
Ex. 23. 4, 5. σταλμένον, Ἐὰν ἴδῃς, φησὶ, τὸν βοῦν ῥεμ-
» βόμενον τοῦ ἐχθροῦ σου, οὐκ ἐάσεις αὐτὸν
l. ἀνάξας, Vid. Not. » ἀπολέσθαι· * ἀνοίξας ἀποδώσεις αὐτῷ
» τὸν βοῦν αὐτοῦ· καὶ πάλιν φάσκει, Ἐὰν
» ἴδῃς τὸν ὄνον τοῦ ἐχθροῦ σου ἐν τῇ ὁδῷ πε-
» σόντα, οὐ μὴ ἀντιπαρέλθῃς αὐτὸν,
» ἕως ἐπάρας γομώσῃς τὸν ὄνον. Ἀλλ'
οὖν γε καὶ ὅτε λαὸς ἐπῆλθεν ἀνε-
λεῖν Μωϋσέα, καὶ ἐπεσκίασεν

cuti, non-credentes autem interierunt;(perinde ut Amalec:)quid diſſentaneum eſt *utrinque*? Imò, poſt illam extenſionem manuum Chriſti, Templum ſimul & Urbs eorum incredulorum everſa fuerunt, populusq; diſperſus fuit, & periit. Proinde compar fuit utriuſque manuum extenſio: & illa Moſis, præfiguratio fuit ejus, quæ *erat* Chriſti: Ambo ſiquidem credentes ſervârunt, at incredulos perdiderunt.

MEG. Nec par eſt, neq; ſimile.

EUTR. Videris mihi, non intelligere quæ dicuntur. Tum enim res diſcrepare videntur, cùm unus fidelibus, alter verò infidelibus ſalutem confert. Atqui, utrumque idem effeciſſe, compertum eſt. Nihil igitur eſt, quòd hîc contraveniat. Dic age, ſi quid aliud habes.

MEG. Legalis Dominus inquit: *Diligentem Te diliges, & odio perſequeris inimicum tuum*: Noſter verò Dominus, qui Bonus eſt, ait: *Diligite inimicos veſtros, & orate pro inſectantibus vos.*

ADAM. Pulchrè quidem abs te dictum fuiſſet, ſiquidem in Evangelio ſolo eſſet poſitum. Si verò etiam in Lege invenitur præſcriptum: *Cùm videris*, inquit, *bovem inimici tui errantem, non ſines eum perire, ſed aperies & reſtitues illi bovem ſuum.* Et rurſum dicit: *Si videris aſinum inimici tui in viâ collapſum, non præteribis illum, quoad erectum aſinum rurſus oneraveris.* Itaque cùm populus impetum feciſſet ad tollendũ è vita Moſem, & *inumbravit*

ἡ δόξα

ἡ δόξα Κυρίου· ἦν δὲ ὅσιον, τοὺς ἐπελθόντας ἐχθρῶν δίκην ἀναιρεῖσθαι· καὶ ἔπεσε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἡ θραῦσις· καὶ ἔμελλεν ὄλλυσθαι ὁ λαὸς, εἰ μὴ Μωϋσῆς, παραπέμψας τὴν ἔχθραν, ἐδεήθη τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, εἰπών· Ἀαρὼν, ἀπάντησον τῷ ὀλοθρευτῇ, λαβὼν ἐν τῇ χειρί σου τὸ πυρεῖον· ἀκούσας Ἀαρὼν ἀπήντησε, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Ἀλλὰ καὶ Δαβὶδ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ, καὶ εὑρὼν τόπον ἀνελεῖν αὐτὸν, οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλὰ τοὐναντίον, εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖται· ἀλλ' οὖν γε καὶ Ἱερεμίας βληθεὶς ὑπὸ ἐχθρῶν εἰς * λάκκων, οὐκ ἐμνησικάκησεν, ἀλλὰ τοὐναντίον, καὶ αὐτὸς ηὔχετο ὑπὲρ αὐτῶν. Λέγει δὲ ἐν τῷ γράμματι τοῦ Εὐαγγελίου· Ἀναχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· Ὁρᾷς, ὅτι συνᾴδει τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Νόμῳ.

* l. λάκκον.

ΜΕΓ. Ἐν τίνι συνᾴδει;

ΕΥΤΡ. Πῶς οὐκ ἔστι τὰ αὐτά; ἃ προέτεινεν ὁ Χριστὸς γενέσθαι, ταῦτα ἐν τῷ νόμῳ γέγονεν. Ἐχθροὺς ἀγαπᾷν προσέταξε, καὶ ὁ νόμος ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι προσέταξεν. ἀλλ' οὐδὲ μέχρι βοὸς, ἢ ὄνου παροράν κελεύει. Πῶς δὲ καὶ ὁ Χριστὸς οὐ μισήσει τοὺς τὰ φαῦλα πράσσοντας, ὡς ἐχθρούς; λέγων· Ἀναχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ. Τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀγάπης, τὸ ἀπώσασθαι τοὺς ἐχθρούς.

ΜΕΓ. Ὁ Προφήτης τοῦ Θεοῦ τῆς γενέσεως, ἵνα πολεμῶν πλείονας ἀνέλῃ, ἔστησε τὸν ἥλιον, τοῦ μὴ δύσαι μέχρι συντελέσῃ ἀναιρῶν τοὺς πο-

eum gloria Domini: (erat autem juſtum, irruentes illos ad inſtar hoſtium è medio tolli:) *& irruit*, ſicut ſcriptum eſt, *plaga*: & jamjam periturus erat populus, niſi Moſes, depoſitis inimicitiis, pro inimicis ſuis Deum precibus ſolicitâſſet: dicens Aaroni: *Occurre Vaſtatori, & cape tibi acerram in manu tuâ. Audiens Aaron occurrit, ac continuò ceſſavit plaga.* Quinetiã David perſecutione Saulis appetitus, etſi locus ei dabatur illius interimendi, non tamen interemit; imò contrà, pro eo preces fudit. Porrò, & Hieremias, conjectus ab inimicis in foveam, non recordatus fuit injuriarum, ſed è contrario ipſe quoq; pro illis deprecatus eſt. Evãgelicis deinde literis dicit: *Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem.* Vides, Evangelium Legi conſentire.

Num. 16. v. 42, &c.
Num. 16. 46-48.
1. Reg. 24. & 26.
Jer. 38. 6. 20.
Matt. 7. 23.

MEG. In quo conſentit?

EUTR. Quid ni eadem ſint? nempe, quæ Chriſtus propoſuit faciunda, illa ipſa in Lege præſtita fuerunt. Præcepit ille, *Diligere inimicos*: Lex itidem, ultionem nullam inimicis inferre, præcepit; imò nec bovem, nec aſinum ejus negligi juſſit. Quomodo verò Chriſtus non oderit maleficos inſtar hoſtium? dicens illis, *Diſcedite à me.* Hoc certè non eſt amoris *indicium*, Repellere *aliquos ut* hoſtes.

MEG. Propheta Dei creationis, quò plures belligerando conficeret, Solis occaſum ſiſtebat, dum internecio facta fuiſſet eorum, qui

4. *Argum. Marcionit.*
Joſ. 10. 13.

πολεμοῦντας πρὸς τὸν λαόν. Ὁ δὲ Κύ-
Eph. 4. 26. ριος ἀγαθὸς ὢν λέγει· Ὁ ἥλιος μὴ
» ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

ἈΔΑΜ. Περὶ τοῦ, τοὺς ἀδίκως πό-
λεμον κατὰ δεσποτῶν συστησαμένους
ὅσιον δικαίως ἀναιρεῖσθαι, ἀποδέδει-
κται· ἐξ ὧν καὶ ὁ Χριστὸς τὸν φαύλως
Matt. 22. 13. ἀναστραφέντα, κελεύει βληθῆναι εἰς
& 25. 30. » τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυ-
» θμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Ἕνε-
Eph. 4. 26. » κεν δὲ τοῦ, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ
» τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· τοῦτο δείκνυ-
ται, οὐ μόνον διὰ ἐντολῆς ἐν τῷ νόμῳ,
ἀλλὰ δι' ἔργου γεγονός· ὡς γέγραπται·
Num. 12. ὅτι παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τοῖς ἔρ-
γοις αὐτῶν Ἀαρὼν καὶ Μαρία ἡ
ἀδελφὴ αὐτοῦ. Συμβῆναι δὲ τὴν Μα-
ρίαν λέπρᾳ περιπεσεῖν διὰ τὸν πα-
ροργισμόν. Ὁ δὲ Μωϋσῆς παρὰ τοῦ Ἀα-
Vid. Not. ρὼν οὐκ ἀνέμεινε, τὸν ἥλιον δῦσαι·
ἀλλὰ τοὐναντίον ἱκέτευσε τὸν Θεόν,
ἰαθῆναι τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ. Ὅρα
τοίνυν, ὅτι καὶ ἐν τῷ νόμῳ τοιαῦτα
Vid. Not. ἐγίνετο * πῶς μὴ ἐπιδύῃ ὁ ἥλιος
ἐπὶ τῷ παροργισμῷ. Ἀλλὰ μὴν καὶ
Zach. 7. 10. ὁ Προφήτης κηρύσσει ἀναφανδόν, Μὴ
», μνησικακείτω ἕκαστος πρὸς τὸν πλη-
l. ὅδε. », σίον αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. * Ὁ δὲ
πέφηνε τοίνυν, καὶ ἐν νόμῳ, καὶ ἐν εὐ-
Eph. 4. 26. » αγγελίῳ εἶναι τό, ἥλιος μὴ ἐπιδυέ-
» τω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

ΜΕΓ. Οὐδὲ γέγραπται τοῦτο ἐν τῷ νόμῳ, περὶ τοῦ μὴ ἐπιδύειν τὸν ἥλιον· τί ἄλλα ἀντ' ἄλλων λέγεις;

ΕΥΤΡ. Βούλει μόνον φιλονεικεῖν ἀδίκως, Μεγέθιε· εὕρηται καὶ ἔργῳ, καὶ παραγγελίᾳ γεγενημένον ἐν τῷ νόμῳ.

contra populum pugnabant. Dominus autem, qui Bonus eſt, dicit: *Sol ne occidat ſuper iracundiam veſtrã.*

ADAM. Equidem illud; ſi qui adversùs Dominos arma injuſtè corripiant, eos excindi juſtè, licitum eſſe piumque; demonſtratum eſt. * Ideò Chriſtus etiã ipſe eum, qui ſcelerate vixit, *in tenebras exteriores præcipitem dari* jubet, *ubi ploratus eſt, & ſtridor dentium.* Quod verò ad illud: *Sol ne occidat ſuper exacerbationem veſtram*; hoc oſtenditur, in Lege non modò præcepto, ſed etiam opere ipſo factum. Sicut ſcriptum eſt; *Aaronem*, & *Mariam* ſororem ejus, factis ſuis iritâſſe *Moſem*: & inde, propter hanc iritationem, *Mariam* in lepram incidiſſe: *Moſem* autem *opem illi* ab *Aarone* non expectaviſſe, donec Sol occideret; ſed contrà, Deum rogaviſſe ſupplicẽ, ut ſoror ipſius ſanaretur. Quamobrem vide, hæc etiam in lege uſu veniſſe, ut ſuper iracundia Sol non occiderit. Verùm etiam Propheta concionatur clariſſimè: *Ne ſitis memores injuriarum quiſque adversùs proximum ſuum in cordibus veſtris.* Ex quo pateſcit: tum in Lege, tum in Evangelio illud extare: *Sol ne occidat ſuper iracundiâ veſtrâ.*

* *ſup. pag. 18. med.*

MEG. Neutiquam verò hoc uſpiam in Lege ſcriptum eſt; ne Sol occidat, &c. Quid alia pro aliis profers?

EUTR. Tu verò *Megethi*, tantummodò contendere vis abſque juſta cauſa. Nã illud, tã facto, quàm mãdato, expreſſum in Lege reperitur.

τὸ γὰρ

τὸ γὰρ παραγγέλλειν τὸν Προφήτην, μὴ μνησικακεῖν, οὐ δοκεῖ σοι ἀκριβέστερον εἶναι; ὁ μὲν γὰρ Χριστὸς καὶ μιᾶς ἡμέρας πέρας μόνον τῷ παροξυσμῷ ἔδωκεν, ὁ δὲ Προφήτης, οὐδὲ ὅλως μνησικακεῖν προστάττει.

ΜΕΓ. Ὡς φαίνῃ, οὐ δικαστὴς εἶ, ἀλλὰ ἀντίδικος.

ΑΔΑΜ. Οὐκ Εὐτρόπιος ἀντίδικός σού ἐστιν, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια· αὕτη γὰρ ἀντιδικεῖν τοῖς ψευδηγόροις πέφυκε. καὶ γὰρ ἀνίκητος καὶ ἀθάνατος ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, βλάστημα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ οὖσα.

ΕΥΤΡ. Οἱ παρόντες ἀκροαταὶ λεγέτωσαν, εἰ παρὰ τὸ δίκαιον ἀπεφηνάμην· καὶ γὰρ αὐτὸς Ἕλλην ὢν, θέλω γενέσθαι Χριστιανός· ὅθεν ἀναγκαῖόν ἐστι τῷ κρείττονί με ἀκολουθεῖν.

ΜΕΓ. Δείξω, ὅτι ἐναντιοῦται τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Νόμῳ.

ΕΥΤΡ. Τὸ ἐναντιοῦσθαι, οὐκ ἤδη δύο Θεοὺς δείκνυσι· καὶ γὰρ ὡμολόγηται ὑπὸ σοῦ, ὅτι εἷς ἐστιν ὁ λέγων, Φόνευσον, καὶ μὴ φονεύσῃς. [illegible]

ΜΕΓ. Ἐκ τούτου δείκνυται μὴ ὢν ἀγαθὸς ὁ δημιουργὸς, ὅτι ἑαυτῷ ἐναντιοῦται.

ΑΔΑΜ. Εἰ διὰ τὸ διαφόρους νόμους αὐτὸν τεθεικέναι, λέγεις αὐτὸν μὴ εἶναι ἀγαθὸν, ἄκουε καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς οὐκ ἀλλότριός ἐστιν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἴσος ἐστὶ τῷ δημιουργῷ· καὶ αὐτὸς διαφόρους νόμους τέθεικε. λέγει γὰρ, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· καὶ πάλιν λέγει τοῖς ἐχθροῖς τῆς πίστεως, Ὑπάγετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Πῶς ἀγαπᾷ [illegible]

Quod enim Propheta mandat, *injuriarum* prorſus *obliviſci*, non ne exactius videtur eſſe? præſertim, cum Chriſtus unius diei terminum iræ indulgeat; Propheta autem, omne prorſus injuriarum memoriam deponendam eſſe, præcipiat.

Meg. Non mihi tu judicem agere videris, ſed adverſarium?

Adam. Nequaquam *Eutropius* adverſarius tuus eſt, ſed ipſa Veritas. Illa enim adverſari ſolet mendacibus. NB. Nimirum invicta & immortalis eſt Veritas: quippe Dei ipſius Boni germen & ſurculus.

Eutr. Judicent ſane ii, qui coram adſunt auditores, nunquid præter æquum dixerim? nam & ipſe, Græcus licet ſim, Chriſtianus fieri pervelim: ideoque oportet, meliori me ſententiæ accedere.

Meg. Oſtendam, Legi repugnare Evangelium.

Eutr. Repugnantia illa non *idcirco* Duos Deos demonſtrat: quoniam tute confeſſus es, Unum & eundem dixiſſe, Occide, & Non occidas.

Meg. Ex eo *interim* conficitur, Conditorem illum Bonum non eſſe; ut qui ipſe ſibi contrariatur.

Adam. Si, quod diverſas leges ille poſuit, idcirco eum eſſe Bonum neges; æquâ mente & hoc audi: Chriſtum ab illo non diſtare, ſed pariter cum Conditore illo etiam ipſum diſcrepantes leges ſanxiſſe. Ait enim, *Diligite inimicos veſtros*: & deinde dicit inimicis fidei, *Ite in tenebras exteriores*. Quomodo diligit inimicos, Matt. 5. 44. Matt. 25. v. 30. & 41.

τες

τοὺς ἐχθροὺς, οὓς ἀπέστελλεν εἰς τὸ σκότος
τὸ ἐξώτερον; ἐν τούτῳ ποία ἀγάπη;

5. *Argum.* ΜΕΓ. Ἐν τῷ νόμῳ λέγει, Ὀφθαλ-
Marcionit. μὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ
Ex. 21. 24. ὀδόντος· Ὁ δὲ Κύριος, ἀγαθὸς
Matth. 5. „ ὤν, λέγει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· Ἐάν τίς σε
v. 39. „ ῥαπίσῃ εἰς τὴν σιαγόνα, παράθες
Luc. 6. 29. „ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην.

ΑΔΑΜ. Καλλίστως καὶ ἁρμοδίως
τέθεινται αἱ φωναὶ νομοθεσίας. ἡ μὲν
Ex. 21. 24. γὰρ πρώτη ἐν τῷ νόμῳ, ὀφθαλμὸν
Matt. 5. „ ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, φόβῳ συγκέκραται.
v. 38. ὅπως μή τις τολμήσῃ θατέρου
l. παύσωνται. ὀφθαλμὸν ἐξελεῖν, καὶ * παύσονται τῆς
πρὸς ἀλλήλους μνησικακίας. Ὥσπερ
οὖν ἐν τῷ νόμῳ ὁ φόβος ἐκώλυσε τὴν
μάχην, οὕτως καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
τὸν αὐτὸν τρόπον κεκώλυται, μὴ διὰ
τὸ ἐλάχιστον ῥάπισμα ἀντιλέγειν
καὶ μνησικακεῖν, ἀλλὰ εἴκειν καὶ πεί-
θεσθαι. ταῦτα τοίνυν ἐστὶν φόβος καὶ
ἐπιείκεια, ἀμφότερα εἰρήνης κα-
τασκευαστικά· καὶ ὃς μὲν διὰ τὸν
φόβον πέπαυται τῆς μάχης, ὃς δὲ διὰ
τῆς ἐπιεικείας τὴν εἰρήνην ἠσπάσατο. εἰ
δὲ μόνον ἐν τῷ Νόμῳ τὰς ἀνταποδόσεις
λελέχθαι λέγεις, ἄκουε τοῦ εὐαγγελίου
Matt. 7. 2. „ λέγοντος· ᾧ μετρεῖτε μέτρῳ ἀντιμε-
l. μάθετε. „ τρηθήσεται ὑμῖν· * μάθεται σαφέστερον ἐκ
2. Cor. 5. v. 10. » τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελίου ὅτι ἕκαστος, κα-
» θὸ ἔπραξε τοῦτο κομίζεται· ὥσπερ
Matth. 10. ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῷ
v. 33. „ λέξαι· Ὃς ἄν με ἀρνήσεται ἔμπροσθεν
» τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐ-
» τὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου, τοῦ ἐν
» οὐρανοῖς. Δέδεικται τοίνυν καὶ διὰ Νό-
μου, καὶ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι ἕκα-

quos *in tenebras exteriores* amãdat? In hoc, qualis tandem charitas?

Meg. In Lege ait: *Oculum pro oculo, dentem pro dente*: at Dominus, utpote Bonus, in Evangelio dicit: *Si quis Te percuſſerit in unam maxillam, obverte illi & alteram.*

Adam. Pulcherrimè & congruẽter hæ voces in Legiſlatione ponuntur. Prima enim harum in Lege: *Oculum pro oculo*: ex terrore conflata eſt; ne quis alterius oculum audeat eruere, deſinantque inter ſe commemorare injurias. Itaq; ſicut in Lege terror pugnam prohibuit; ſic & in Evangelio eâdem ratione prohibetur, Ne propter leviſſimam alapam contrà reſponſemus, mutuasque injurias recordemur; ſed potiùs, cedamus & morem geramus. Hæc hęc ſunt, Metus & æquanimitas: quorum utrumque pacem conſtituit. Ac iſte quidem propter terrorem à pugnâ ceſſat: ille autem propter æquanimitatem pacem exoſculatur. Si autem, tantummodo in Lege iſtas retaliationes contineri dicas; audi, quid nobis Evangelium referat: *Quâ metimini menſurâ, remetietur & vobis.* Imò, dilucidiùs adhuc ex eodem Evangelio diſcite: quòd *Quisq; ſecundùm ea, quæ fecit, feret*; nempe quodammodo, oculum pro oculo: ſcilicet cùm dicit, *Qui me negaverit coram hominibus, & ego negabo eum coram Patre meo, qui eſt in cœlis.* Itaque demonſtratum eſt, tùm ex Lege, tùm ex Evangelio: Unumquem-

ςος,

ϛος, πρὸς ἃ πράττει πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τοῦτο κομιεῖται.

Μεγ. Ὁ Προφήτης τοῦ Θεοῦ τῆς γενέσεως, ἐκ δρυμοῦ, Ἐλισσαῖος, ἄρκτῳ εἶπεν ἐξελθεῖν, καὶ καταφαγεῖν τοὺς ἀπαντήσαντας αὐτῷ παῖδας·
„ Ὁ δὲ ἀγαθὸς Κύριος· ἄφετε, φησίν,
„ τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, τῶν γὰρ
„ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἀδαμ. Χρὴ τοίνυν ἀμφοτέρων τῶν παιδίων τὰς προσελεύσεις ἱστορῆσαι· καὶ εἰ μὲν ἴσαι εἰσὶν αἱ προσαγωγαὶ, εὖ ἂν ἔχοι· Ἐστὶ γὰρ τὸ πᾶν αἴτιον τοῖς προσιοῦσιν. Οἱ μὲν τῷ Χριστῷ προσεληλυθότες, δι' εὐλογίας προσῄεσαν. Οἱ δὲ διὰ χλεύην καὶ ὕβριν πρὸς τὸν Προφήτην, ἐπεσπάσαντο
f. ἑαυτοῖς. * σὺν αὐτοῖς ὄλεθρον θηριώδη. Δέ-
„ δεικται γὰρ, ὅτι πρὸς ἃ πράττει
„ ἕκαστος, οὕτω κομίζεται· δίκαιον τοίνυν, τοὺς προσεληλυθότας λαβεῖν εὐλογίας, τυχεῖν τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως· καὶ τοὺς ὑβρίσαντας τὸν τοῦ Θεοῦ Προφήτην, καὶ τοὐναντίον τούτους θηριοβρώτους γενέσθαι· καθὼς ἐκολάσθη εἰς Κύριον ἀσεβήσας Ἰούδας· αὐτὸς γὰρ ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο
„ λέγων· οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ ὁ
„ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· συμφέρει
„ αὐτῷ, εἰ μὴ ἐγεννήθη· ἢ γεννηθέντα μύ-
l. καταποντι- „ λῳ ὀνικῷ προσδεθῆναι, καὶ * καταπαλιαθῆ-
„ ναι ἐν τῷ βάθει τῆς θαλάσσης. Εὑρήσεις δὲ καὶ τοὺς Προφήτας, πολλάκις πολλοὺς ἐλεήσαντας· Ἀλλ' οὖν γε καὶ νεκροὺς ἐγείραντας· ἀλλὰ καὶ Σωμανίτες δεηθεῖσα τοῦ Προφήτου, ἀπείληφε τὸν τεθνηκότα αὐτῆς υἱόν· ἀποδέδεικται οὖν φα-

que, qualia fratri ſuo fecerit, talia reportaturum.

Meg. Propheta Dei Creationis, Heliſæus, è ſylva urſam evocavit, ut occurrentes ſibi pueros devoraret: Bonus autem Deus, *Sinite*, inquit, *parvulos venire ad me, talium enim eſt regnum cœlorum.* *6. Argum. Marcionit.* 2.Reg.2.24. Matt.19.14 Marc.10.14.

Adam. At verò par eſt, utrorumq; puerorum adventus commemorare. Et, ſiquidem eodem ſtudio acceſſerunt, benè habet. Tota enim cauſa in ipſis accedentibus poſita eſt. Qui Chriſtum adierunt, benedictionis causâ acceſſerunt: qui autem ad Prophetam illum propter irriſionem & contumeliã cucurrerunt; traxerunt cum † illis, ut à feris necarentur. †*ſibi ipſis.* Jam enim oſtenſum eſt, *Unumquemque prout geſſerit recepturum.* 2.Cor.5.10. Jure itaq; optimo, qui ad benedictionem adipiſcendam venerunt, voti ſui compotes evasêre: contrà, qui Prophetæ illuſerant, à feris devorati ſunt. Quo etiam modo pœnas luit Judas, qui in Dominum impius fuit. Sic enim ipſe Chriſtus ſententiam tulit, dicens: *Væ homini per quem Filius ille hominis traditur: melius erat illi, ſi natus non fuiſſet; vel poſtquam natus eſt, ut mola aſinaria ei appenderetur, & in profundo maris demergeretur.* Matt.26.24. Matt. 18. 6. Porrò invenies etiam Prophetas, multoties multorum eſſe miſertos: quin & mortuos ſuſcitâſſe. ac pariter Sunamitis, cùm rogâſſet Prophetã, mortuum ſuum filium recepit. 2.Reg.4.37. Probatum ergo eſt liquidò, Unius & ejuſ-

νερῶς, ἑνὸς Θεοῦ τοὺς Προφήτας ὄντας,
καὶ τὸν Χριστόν· Εἷς γὰρ ὤν, ὅν, ὡς εἰ-
δὼς ἔφης, ἀγαθὸν μόνον εἶναι, οὐχὶ
καὶ δίκαιον, ὁ Χριστὸς, τίνι λόγῳ κε-
λεύει, τὸν ἀδίκως ἀσεβήσαντα Ἰούδαν
δικαίως εἰς θάλασσαν ῥίπτεσθαι; Οἴ-
l. τῷ. μαι γὰρ, * τὸ τοὺς ἁμαρτάνοντας κο-
λάζειν, δικαίους εἶναι καὶ οὐκ ἀγαθοὺς,
κατά σε. Ἀγαθὸς γὰρ ὢν μόνον, καὶ οὐχὶ καὶ
δίκαιος, ὀφείλει μηδένα κολάζειν.
Εἰ δὲ κολάζει, ἔσται καὶ δίκαιος· λε-
κτέον τοίνυν καὶ τοῦτο· δῆλον γὰρ, ὅτι
δίκαιος ὁ δημιουργὸς οὐδὲν εἶχε πρᾶ-
γμα κολάσαι τὸν Ἰούδαν, μηδὲν ἠδι-
κημένος παρ' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐδὲ διάβο-
λος ἠδύνατο κολάσαι τὸν Ἰούδαν,
μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ βλαβεὶς, μᾶλλον
l. ἐφοβ. δὲ τοὐναντίον βοηθηθείς· ὃν γὰρ * ἀφο-
Matt.8.29.„ βεῖτο καὶ ἐβόα, Τί ἐμοὶ καὶ σοί; ἦλθες
Luc.8.28. „ πρὸ καιροῦ βασανίσαι με· τοῦτον ἐθε-
ώρει θανάτῳ ὑποβληθέντα ὑπὸ τοῦ
Ἰούδα· εἰκὸς οὖν, μήτε ὑπὸ τοῦ ἀγα-
θοῦ Χριστοῦ κολάζεσθαι τὸν Ἰούδαν· ἀγα-
θὸς γὰρ οὐδέποτε κολάζει· τίνα τοί-
νυν τῶν τριῶν φὴς κεκολακέναι τὸν
f. ὅτι. Ἰούδαν; Δέδεικται γὰρ, * ὅ, τε δίκαιος,
οὔτε ἀδικηθεὶς αὐτὸς, οὐκ ἐκόλασε,
μηδὲν βλαβείς. Εἰ δὲ ἐκόλασεν,
ἀνάγκη, αὐτὸν ὡς ἔκδικον καθεστάν-
τα εἶναι παρὰ τοῦ ἀδικηθέντος. Εἰ
δὲ ὁ διάβολος ἐκόλασε τὸν Ἰού-
δαν, ἔσται δίκαιος, καὶ οὐ κακός·
Ὁ γὰρ κατακρίνας τὸν ἀδίκως
l. παραδόντα. * παραδοθέντα, δίκαιος· ἔσται οὖν

dem Dei; & Prophetas & Chriſtum eſſe. Etenim ille unus, (quem tu, quaſi probè gnarus, *ſolum Bonum* dixiſti, non autem & Juſtum) nimirum Chriſtus, quâ ratione jubet; Judam injuſtè impium, juſtè in mare projici? Puto enim eos, qui delinquentes puniunt, juſtos eſſe, non item bonos; juxta ſententiam tuam: qui enim ſolummodo Bonus eſt, & non item juſtus; neminem debet punire. Si verò puniat, erit quoque juſtus. Iſtud itaque pariter dicendum eſt. Nam illud patet: *Juſtum* illum Conditorem, nihil habuiſſe cauſę, cur Judam puniret, quippe nullâ injuriâ ab eo affectus. Sed neque Diabolus Judam punire poterat, cùm ab eo læſus non fuiſſet; ſed contrà, potiùs adjutus. Quem enim reformidavit, exclamans: *Quid mihi tecum? veniſti ante tempus, ut me torqueres?* hunc vidit à Judâ morti traditum. Quapropter conſentaneum videtur; neque *Bonum* Chriſtum puniviſſe Judam: bonus enim à nullo unquam pœnas depoſcit. Quem'nam igitur iſtorum tuorum Trium puniviſſe Judã dicis? Jam enim oſtensũ eſt: quòd *Juſtus* ille, quippe nec laceſſitus injuriâ, neque læſus, non puniverit. Sin autem puniverit, neceſſum eſt, eum quaſi Vindicem fuiſſe conſtitutum ab illo, qui injuriam acceperat. Quòd ſi verò *Diabolus* Judam puniverit; non jam Malus, ſed Juſtus erit. Is enim Juſtus eſt, qui injuſtum Traditorem condemnat, Erit proinde

δίκαιος,

δίκαιος, καὶ οὐ πονηρός. Εἰ δὲ ὁ Χριστὸς ἐκόλασε, τοὐναντίον τῆς σῆς γνώμης ἔσται· ἀγαθὸς γὰρ οὐδέποτε κολάζει. Εἰ
f. πῶς, vel οὐχὶ. δὲ ἐκόλασε δικαίως, * καὶ οὐ καθὼς δίκαιος ἔσται; Ἄκουε δὲ καὶ τοῦ Ἀποστόλου,
» λέγοντος· Ὅτι ἕκαστος παρὰ Χρι-
» στοῦ κομίζεται, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν.

ΜΕΓ. Τί ὅμοιον, ὁ Προφήτης ἀπέκτεινεν, ὁ δὲ Χριστὸς ἔσωσεν.

ἈΔΑΜ. Τοὐναντίον δὲ τοὺς ἀπίστους ἀπώλεσεν. Ἔλεγε γὰρ ἑκάστῳ· ἡ πί-
» στις σου σέσωκέ σε. Εἰ οὖν ἡ πίστις ἑκάστου, ἡ ἐκ προαιρέσεως, πέφυκε σώζειν, τοὐναντίον ἡ ἀπιστία ἀπώλεσεν.

ΕΥΤΡ. Οἱ τῷ Προφήτῃ προσελθόντες, εὐλογίας λαβεῖν προσῆλθον;

ἈΔΑΜ. Οὐκ, ἀλλὰ χλεύης ἕνεκεν καὶ ὕβρεως, ἀμέλει φαλακρὸν τοῦτον ἐκίκλησκον.

ΕΥΤΡ. Δίκαιον ἦν κατὰ τὴν προαίρεσιν τῆς * προαγωγῆς, οὕτως καὶ κομίσασθαι. μάλιστα τοῦ Ἀποστόλου λέ- f. προσαγ.
» γοντος· παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἀγαθὰ καὶ
» κακὰ κομίζεσθαι.

ΜΕΓ. Ὁ δημιουργὸς οὐδὲ ᾔδει, ποῦ ἐστιν ὁ Ἀδὰμ, λέγων· Ποῦ εἶ; Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ᾔδει.

ἈΔΑΜ. Πῶς οὖν καὶ ὁ Χριστὸς περὶ Λαζάρου λέγει· Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; ἠγνόει ἴσως, ποῦ κεῖται;

ΜΕΓ. Οὐ γέγραπται ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐαγγελίῳ.

ἈΔΑΜ. Οἶδας, ὅτι ἐπηγγείλω ἐκ τοῦ ἡμετέρου εὐαγγελίου δεικνύναι. ἐπεὶ οὖν βούλει τοῦτο· Πῶς πυνθάνεται ὁ Θεὸς παρὰ τοῦ ἀρχιδαίμονος,

non Malus, ſed Juſtus. At, ſi *Chriſtus* illum puniverit; erit hoc tuæ ſententię contrarium. Bonus enim nunquam punit. Sin verò puni- V.Not.
verit juſtè, an'non ſimulatque juſtus erit? Audi tandem & illud Apoſtoli, dicentis: *Quisque à Chri-* 2.Cor.5.10
ſto recipiet ſive bonum, ſive malum.

MEG. Quid omninò ſimile? Occidit Propheta ille: at Chriſtus ſervavit.

ADAM. E contrario perdidit incredulos. Dixit namque ſingulis: *Fides tua ſalvum te fecit.* Quare, Matt. 9. 22.
ſi fides cujuſcunque, certo ſuſcepta & paſſim.
judicio, ſervare ſolet: utiq; è contrario perdit infidelitas.

EUTR. Qui Prophetam illum acceſſerant; acceſſerant'ne, ut benedictionem acciperent?

ADAM. Minimè; ſed ut ludibrio & contemtui haberent; quippe quem *calvum* vocitabant. 2.Reg.2.23.

EUTR. Juſtum erat, ut pro acceſſûs ſui ratione ac propoſito, paria quoq; reciperent: præſertim cùm dicat Apoſtolus: *A Chriſto bona &* 2.Cor.5.10.
mala reportari.

MEG. Conditorem latebat, Ubi 7. *Argum. Marcionit.*
Adam eſſet. Inquit enim, *Ubi es?* Gen.3.9.
Chriſtus autem *cogitationes homi-* Luc.6.8.
num noverat.

ADAM. Quî Chriſtus igitur dicit de Lazaro, *Ubi poſuiſtis eum?* Joh. 11. 34.
ignoravit fortaſſis, ubi jaceret?

MEG. Non extat ſcriptum in noſtro Evangelio.

ADAM. Scis, te recepiſſe, *ex no- *ſup. pag.* 14.
ſtro Evangelio tua probaturum, at quia ita vis, *dic*: unde fit, quòd Deus à Principe dæmoniorum

Luc.8.30. „ λέγων. Τί σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ, δὲ φησὶν, εἶπε· Λεγεών. Ἴσως οὖν κατὰ σε ἠγνόει, καὶ διὰ τοῦτο ἐπυνθάνετο.

ΜΕΓ. Οὐχ ὅμοιον.

l. ἀμφότερα. ΕΥΤΡ. * Ἀμφότεραί μοι δοκοῦσιν ἄγνοια εἶναι, τότε λέγειν· ποῦ
f. λέγῃ. εἶ; καὶ τὸ, τίς * λέγει;

ΑΔΑΜ. Οὐχ ὡς πυνθανόμε-
Gen.3.9. νος ὁ Θεὸς τοῦ Ἀδὰμ φάσκει· ποῦ εἶ; ἀλλ' ὑπομιμνήσκειν αὐτὸν ἐβούλετο, τὸ πρότερον γὰρ ἐν μακαριότητι διάγοντα, καὶ μικρὸν ὕστερον παρακούσαντα τῆς ἐντολῆς, καὶ ὄντα γυμνὸν, ὑπομιμνήσκει, ποῦ εἶ; λέγων, ὅρα ἐν ποίοις ἦς; καὶ ποῦ εἶ, ἐκπεσὼν τῆς τρυφῆς παραδείσου.

8. *Argum. Marcionit.* ΜΕΓ. Πῶς οὖν ἐν τῷ νόμῳ λέγει;
Lev. 24. 19. ἱμάτιον ἀντὶ ἱματίου. Ὁ δὲ ἀγαθὸς Κύ-
Matt. 5. 40. ριος λέγει, Ἐάν τις σου ἄρῃ τὸ ἱμάτιον,
Luc.6.29. „ πρόσθες αὐτῷ καὶ τοδ* χιτῶνα.
l. τὸν.

ΑΔΑΜ. Τοῦτο μὲν τὸ κεφά-
Ex 21.24. „ λαιον, ὅμοιόν ἐστι τοῦ, Ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἀλλ' ἵνα μὴ οἰηθῇς, ἀργῶς ἡμᾶς πρὸς τὰς προτάσεις φέρεσθαι. εἰ καὶ μάλιστα δικαστοῦ τόπον φθάσας κατείληφας, ἐν τῷ ἐπιφέρειν τὰς ἐκ τῶν γραφῶν ἐρωτήσεις· ὁ γάρτοι ἐπιφέρων, μείζων ἐστὶ τοῦ ἐπιλυο-
„ μένου. Τοῦτο τὸ, Ἐάν τις σου ἄρῃ τὸ ἱμάτιον, ἐν μὲν τῷ εὐαγγελίῳ γέ-
Gen.45.&ſ. γραπται. Ἐν δὲ τοῖς Πατριάρχαις ἔργῳ γεγένηται. Ἰωσὴφ * ἀποδιοθεὶς τὸ
„ l. ἀποδυθεὶς. ἱμάτιον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, οὐ μόνον τὸν χιτῶνα προσδίδωσιν, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἀλλὰ καὶ σιτία· καὶ ἐν καιρῷ λιμοῦ τροφὰς, καὶ ὅσα πλεῖστα ἴσα χρήματα. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Νόμῳ

ſciſcitatur, *Quod eſt tibi nomen?* Ille autem ait, *Legio.* Itaque forſitan, ſecundùm te, neſcivit; & idcirco percontatus eſt.

MEG. Nihil prorſus ſimile.

EUTR. Utrumque mihi videtur ex ignoratione proficiſci; ſive quis dicat, Ubi es? ſive, Qui vocaris?

ADAM. Non interrogandi Adami animo dicit Deus, *Ubi es?* ſed eum ſubmonere voluit. Etenim antea benè beateque viventem, & paulò poſt negligentem dati ſibi præcepti, jamque nudum exiſtentem, ſubmonet verbis: *Ubi es?* quaſi diceret: Vide, in quo ſtatu fueris; & ubi ſis, quum ex Paradiſi deliciis excideris.

MEG. Cur ergo in Lege dicit: *Veſtem pro veſte?* At verò hic bonus Dominus; *Si quis tuam auffert veſtem, præbe illi & tunicam.*

ADAM. Hoc argumentum conſimile eſt illi; *Dentem pro dente.* At, ne tu putes, oſcitanter nos reſpondere ad tuas propoſitiones: (licet etiam locum judicis prœoccupâris, dum tuas ex Scripturis obtrudis quæſtiones: potior enim eſt, qui eas movet ac objicit, quàm qui diſſolvit.) Illud, *Si quis tuam aufert veſtem*, in Evangelio quidem ſcribitur; in Patriarchis autem facto ipſo præſtitum eſt. Joſeph veſte diſpoliatus à fratribus, non modò tunicam addidit; ſicut in Evangelio dictum eſt; ſed & cibaria, & tempore famis victum, atque omnia ad uſum cultumque vitę neceſſaria. Quinimò & in Lege præ-

τοῦτο.

» τοῦτο προστέτακται, Ἐὰν λάβῃ σου ὁ » ἀδελφὸς ἀργύριον ἢ ἱμάτιον, τῷ » ἑβδόμῳ μηνὶ, καὶ τὸν τόκον καὶ τὸ κεφά- » λαιον ἀφήσεις αὐτῷ, καὶ τὸν χιτῶνα.

ΜΕΓ. Ὁ Προφήτης τοῦ Θεοῦ τῆς » γενέσεως, λέγει· Τὰ τόξα μου ἐντεταμένα, » καὶ τὰ βέλη μου ἠκονημένα· Ὁ » δὲ Ἀπόστολός φησιν· ἐνδύσασθε τὴν » πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνα- » σθαι τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρω- » μένα σβέσαι.

ἈΔΑΜ. Καλὸν καλῷ οὐκ ἀντίκειται· οὔτε κακὸν κακῷ, οὔτε φῶς φωτὶ, οὔτε λευκὸν λευκῷ· ἀλλὰ τὸ μέλαν τῷ λευκῷ. πῶς τοίνυν οἴει ταῦτα ἀντικεῖσθαι, τὰ τοῦ Προφήτου, καὶ τὰ τοῦ Ἀποστόλου; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι τόξα, καὶ ἡ μάχαιρα, καὶ θυρεὸς, καὶ βέλη, καὶ ὅπλα πάντα, πολεμικά;

ΕΥΤΡ. Ὁ Προφήτης τίνος ἦν, τοῦ Δικαίου, ἢ τοῦ πονηροῦ;

ΜΕΓ. Τοῦ Δικαίου.

ἈΔΑΜ. Πῶς οὖν πονηρὸν λέγει ὁ Ἀπόστολος τὸν δίκαιον, λέγων· Τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ;

ΕΥΤΡ. Οὐ ταυτόν ἐστιν.

ΜΕΓ. Ὁ Θεὸς τῆς γενέσεως ἀποτυφλωθέντα τὸν Ἰσαὰκ, οὐκέτι ἐποίησε
l. ἀναβλέψαι. * διαβέβληται. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν, ἀγαθὸς ὢν, πολλῶν τυφλῶν ἤνοιξεν ὀφθαλμούς.

ἈΔΑΜ. Ἀγνοεῖς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ δοὺς τῷ Ἀβραὰμ παρὰ προσδοκίαν ἐπὶ τῷ γήρᾳ υἱοὺς, καὶ
l. Τωβίᾳ. * τῷ Θιᾳ χαρισάμενος τὸ βλέπειν. ἵνα μὴ, πάντα τὰ μεγαλεῖα διεξερχόμενοι, μηκύνωμεν τὸν λόγον ἀπο-

cipitur: *Si frater tuus abs te argentum aut veſtitum acceperit, ſeptimo menſe & fœnus & ſortem illi reſtitues, atque tunicam.* Ex.22.25.26 Lev.25.36.

M e g. Propheta Dei generationis, ait, *Arcus mei intenſi ſunt, & tela mea acuta ſunt*: Apoſtolus verò: *Induite armaturam Dei, ut poſſitis ignita illius Mali jacula reſtinguere.* 9. *Argum. Marcionit.* Eſ.5.28. & Pſal.45.5. & 120.4. Eph 6.13, & 16.

Adam. Bonum bono non opponitur, nec malum malo, nec lux luci, nec candido candidum; ſed atrum albo contrarium eſt. In quo igitur hæc Prophetica opponi Apoſtolicis verbis cenſes? An ignoras, arcum, & enſem, & ſcutum, & tela, & arma omnia, ad rem bellicam pertinere? Eph. 6.

Eutr. Utrius erat ille Propheta; Juſti'ne illius, an Mali?

Meg. Juſti.

Adam. Quâ ergo de causâ Malum vocat Apoſtolus illum Juſtum, dicens; *Tela illius Mali*?

Eutr. Non idem eſt. V. Not.

Meg. Deus creationis *caligantem Iſaac* non amplius viſui reſtituit: at, noſter Dominus, naturâ Bonus, multis cæcis oculos aperuit. 10. *Argum. Marcionit.* Gen.27.1.

A d a m. Non intelligis diſpenſationem Dei. Qui Abrahamo in ſenectute preter expectationem liberos dedit; qui Tobiæ viſum donavit; (ne omnia magnifica facta percenſendo protraha- Gen.21.2. Tob.11.15.

 ιαπ

νατο καὶ τὸν Ἰσαὰκ μὴ συγχωρῆσαι
ὑποχυθῆναι. Ἀλλ' ἐπεὶ ἔμελλεν ὁ
Ἰσαὰκ τὸν Ἠσαῦ εὐλογεῖν· ἦν δὲ εἰρη-
Gen.25.23. μένον τῇ Ῥεβέκκᾳ, ὅτι ὁ μείζων δου-
λεύσει τῷ ἐλάττονι· διὰ τὸ μυστήριον
τῶν δύο λαῶν ὑπεχύθη· ὅπως
ἄκων εὐλογήσῃ τὸν νεώτερον Ἰακώβ.
τουτέστι, τὸν μεταγενέστερον τῶν Ἰου-
δαίων λαὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

11. *Argum. Marcionit.* ΜΕΓ. Ἐκ τοῦ διωχθῆναι ἡμᾶς
πολλάκις, καὶ μισεῖσθαι, οὐκ ἔστι φα-
νερὸν, ὅτι ἄλλου ἐσμὲν Θεοῦ, καὶ τοῦ τῆς
Prov.21.1. γενέσεως ἀλλότριοι· λέγει γὰρ, Καρδία
» βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ. Δῆλον οὖν,
ὅτι αὐτὸς, ὁ τῆς γενέσεως Θεὸς, ἡμᾶς
» ἐδίωκεν, ἀπὸ τοῦ ἐν χερσὶν ἔχειν τὰς
» καρδίας τῶν βασιλέων.

ΑΔΑΜ. Ταῦτα μὲν εἰ περὶ τού-
των τῶν χρόνων ἐσοφίζου, ὅπως ποτὲ
εἶχε λόγον· εἶχε δὲ καὶ εὐχερῆ τὴν
l. ἐπίλυσιν. * ἐπίλησιν· οἴομαι δὲ ἀναρμόστως,
καὶ ἀνεπιτηδείως τοῦ καιροῦ, σε παρα-
γηοχέναι τοῦτο τὸ κεφάλαιον· νυνὶ δὲ
Vid.Not. τοῦ βασιλέως ὄντος θεοσεβοῦς, τί
φής; ἕτερον, τὸν ἐν τοῖς περὶ τούτου
κατέχοντα τὰς καρδίας ἐκείνων, καὶ
διώκοντα, καὶ ἕτερον Θεὸν, τὸν κατέ-
χοντα τὴν καρδίαν τούτου; κρεῖττον
γὰρ, καὶ τοὐναντίον τῶν βασιλέων ἐκεί-
νων, αὐτὸς βασιλεύει. Ἃ γὰρ
ἐκεῖνοι καθεῖλον, αὐτὸς ἀνῳκο-
δόμησεν· οὓς ἐκεῖνοι ἐμίσησαν, οὗ-
τος ἠγάπησεν· οὓς ἐκεῖνοι ἐτί-
μων ναούς τε καὶ εἴδωλα, αὐτὸς κα-
θεῖλε· κατά σε οὖν ἄλλος Θεὸς ἦν
ἐν ἐκείνοις, καὶ ἕτερος ἐν τού-
τῳ· πολλὴ ἐν τούτῳ ἄνοια. ἀλλ'

mus orationē:) poterat quidē prohibere ne Iſaac cæcutiret: ſed, quia volebat Iſaac in Eſavū ſuā conferre benedictionem; eratque dictum Rebeccæ, *Major ſerviet minori*: propter arcanam duorum illorum populorum ſignificationem, hæc illi offuſa eſt caligatio: ut nolens juniori *filio* Jacobo, i. e. ſuccedenti Judæorum populo Catholicæ Eccleſiæ, benediceret.

Meg. Ex eo, quòd crebris jactamur perſecutionibus & odio habemur, non'ne luce clarius eſt, Nos alterius Dei eſſe, & à Deo creationis alienos? Etenim inquit: *Cor Regis in manu Dei.* Ergo liquidum eſt, Deū illum creationis nos perſequi, eô quòd *in manu* ſuâ *corda Regū* habeat.

Adam. Siquidem has argutias antegreſſis temporibus confinxiſſes, utcunq; rationem habuiſſent: habuiſſent tamen & facilem ſolutionem. (Ego autem arbitror, iſtud argumentum te ineptè adduxiſſe; & ad tempus parùm accommodatè.) Nunc verò cùm Rex pius exiſtat; quid? ais'ne, alterum quempiam *Deum*, ſuperiorum Regum, ante hunc corda tenuiſſe, & perſecutorem fuiſſe; alterum autem Deum hujus cor moderari? meliùs enim, & contrà quàm illi Reges, hic *pius* imperat. Quæ enim diſſipârunt illi, reſtaurat iſte: quos oderunt illi, diligit iſte: quæ illi fana & idola in honore habuerunt, hæc iſte ſubvertit. Quocirca, quòd tibi videtur, alium Deum in illis fuiſſe, alterum verò in hoc eſſe; in eo magna elucet amentia.

οὐ μόνον

οὐ μόνον ἡμεῖς ἐδιώχθημεν, ἀλλὰ καὶ
οἱ Προφῆται πολλοὶ ἐμαρτύρησαν·
» ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες πρὸ τούτου·
» καὶ τοῦτό φησιν ὁ Προφήτης· Ἕνεκά
» σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν·
ὅθεν καὶ Παῦλος, τῇ αὐτῇ προφητι-
κῇ φωνῇ χρησάμενος, ἔλεγεν·
» Ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέ-
» ραν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ μα-
θηταὶ, κατόπιν τῶν Προφητῶν βαίνον-
τες, ὡσαύτως ἐδιώκοντο· ἀνάγκη σε
ἀλλότριον εἶναι τοῦ κανόνος τῶν διω-
χθέντων Προφητῶν, καὶ δικαίων,
Ἀποστόλων τε, καὶ τῶν διωκομένων
διὰ Χριστὸν μαθητῶν.

ΕΥΤΡ. Πῶς οὖν ἀποκέχρηται τοῖς
Προφήταις; εἰ γὰρ οἱ προφῆται λέ-
γουσι, καὶ αὐτὸς ὁμοίως· δῆλον, ὅτι
οὐχ εὗροι, ἀλλ' ὥσπερ καλοῖς καὶ νο-
μίμοις κέχρηται

ΜΕΓ. Οὐδὲν ῥητῶς ἀποκέχρηται
τῶν ἀρχαίων, ἀμήχανον.

ἈΔΑΜ. Δείκνυμι ἐν πολλοῖς λέγον-
τα τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἐπικυροῦντα, καὶ οὐκ
ἀποβάλλοντα. Λέγει γὰρ ἐν τῇ πρὸς Κο-
» ρινθίους πρώτῃ Ἐπιστολῇ· Ὅπως μὴ
» καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· ἐξ
» αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς
» ἐγενήθη σοφία ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ, δικαιο-
» σύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις·
» ἵνα, καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος
» ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. Ἀκριβέστερον δὲ
ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιστολῇ ἐμφαίνει, λέγων·
» Τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γά-
» λακτος οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον
» ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα
» λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέ-

Atqui, non ſolùm nos paſſi ſumus perſecutiones; ſed & Prophetæ multi, ſed & antehac *Tres illi pueri*, Dan.3.13. martyres fuerunt. Hoc ipſum Propheta clamat: *Propter Te morti tra-* Pſ.43.24. *dimur totâ die.* Unde Paulus eâdem Propheticâ voce uſus dixit: *Pro-* Rom.8.36. *pter Te morti tradimur totâ die.* Similiter & Chriſti diſcipuli, qui à tergo Prophetarũ ſucceſſerant, in pares quoque perſecutiones inciderunt. Neceſſe eſt, te longè abeſſe ab hac regulâ, tùm Prophetarum, qui perſecutionibus agitati ſunt; tùm juſtorum, ſive Apoſtolorum, ſive Diſcipulorum, qui eaſdem propter Chriſtum pertulerunt.

Eutr. Quî fit ergo, quòd *Paulus* Prophetas allegat? ſi namque Vid.Not. Prophetæ dicant, quæ & ille pariter; liquidum eſt, illum non inveniſſe*, ſed iis velut probatis, & *excogitâſſe.* legitimè dictis, uſum eſſe.

Meg. Nullo antiquorum ad verbum uſus eſt: *ſed* fortuitò.

Adam. Demonſtro ex multis, Apoſtolum ea citare, ac approbare, nec rejicere. Dicit enim in primâ ad Corinthios Epiſtolâ: *Ne glorietur omnis caro in conſpectu* 1.Cor.1.29. *ejus: ex illo vos eſtis in Chriſto Jeſu,* 30.31. *qui factus eſt ſapientia nobis à Deo, & juſtitia, & ſanctificatio, & redemtio: ut, quemadmodum ſcriptum eſt; Qui* Jer.9.23,24 *gloriatur, in Domino glorietur.* Diſertiùs quoque in eadem Epiſtolâ declarat, dicens: *Quis paſcit gre-* 1. Cor. 9. *gem, & de lacte non edit? num ſecun-* v.7.8.9.10. *dùm hominem iſta dico? An non & Lex ea dicit? In Lege enim Moſis ſcri-*

γραπται·

Deut. 24. 4. γέγραπται, Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν. ἀροτριᾶν.

ΜΕΓ. Οἶδας, ὅτι Μωσέως νόμον εἶπεν, οὐ τοῦ Θεοῦ;

ΕΥΤΡ. Οἶδα, ὅτι Μωσέως νόμον εἶπεν· ἀλλ' ἐκύρωσεν εἰπὼν, Μὴ περὶ τῶν βοῶν μέλει, φησὶ, τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως, λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. Ὁρᾷς, ὅτι κυροῖ, καὶ ὡς καλῶς κειμένῳ κέχρηται; οὐδεὶς γὰρ σαπρῷ νόμῳ κέχρηται πρὸς ἀπόδειξιν, ἢ φαύλῳ, ἀλλὰ κρείττονι καὶ τελείῳ· εἰ γὰρ συμβουλόμενος συνιστᾶν τὰ ὑπό σου λεγόμενα, Παύλῳ κέχρησαι μάρτυρι, ἵνα βέβαια ᾖ τὰ ὑπό σου λεγόμενα. οὕτω καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀπεχρήσατο μάρτυρι τῷ Νόμῳ.

12. *Argum. Marcionit.* ΜΕΓ. Ἐγὼ ἐκ τῶν γραφῶν δείξω, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ τοῦ Χριστοῦ Πατὴρ, καὶ ἄλλος ὁ δημιουργός. Ὁ δημιουργὸς ἐγνώσθη τῷ Ἀδὰμ, καὶ τοῖς κατὰ καιρὸν, ὡς ἐν ταῖς γραφαῖς δηλοῦται, ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ Πατὴρ, ἄγνωστός ἐστιν, ὡς αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο,
Matt. 11. 27. περὶ αὐτοῦ εἰπών· Οὐδεὶς ἔγνω τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱόν τις γινώσκει, εἰ μὴ ὁ Πατήρ.

ΑΔΑΜ. Πάνυ δυσνοήτως φέρῃ περὶ τὰς γραφάς· οἴει γὰρ, μόνον ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λελέχθαι τοῦτο.
Eſ. 1. 3. ἄκουε Ἡσαΐου λέγοντος, Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ

ptum eſt: *Non obturabis os bovi trituranti. Num de bobus cura eſt Deo; an propter nos omninò id dicit? Propter nos utique ſcriptum eſt: eò quòd, qui arat, debeat ſub ſpe arare.*

MEG. Viden', eum *Moſis legem* dicere, non Dei?

EUTR. Video, eum Moſis legem dicere: tamen probavit his verbis: *Num de bobus*, inquit, *cura eſt Deo? an propter nos omninò dicit? Propter nos utique ſcriptum eſt.* Vides'ne ut communiat? ut illud ceu rectè poſitum adhibeat? Nemo enim ad demonſtrationem exoletâ lege aut vitioſâ utitur, ſed meliore & ſolidâ. Si namque cogitares, ſententiam tuam confirmare, Paulo in teſtem adhibito, quò firma eſſent, quæ à te dicuntur: perinde quoque Apoſtolus Lege teſte uſus eſt.

MEG. E ſcripturis probabo, alium eſſe Chriſti Patrem; alium, Fabricatorem. Fabricator, (ut è ſcripturis pateſcit) Adamo, cæteriſq; eâ tempeſtate hominibus, notus erat: Chriſti verò Pater, ignotus eſt: ſicut ipſe Chriſtus oſtendit, hæc de illo locutus: *Nemo Patrem novit, niſi Filius; neque Filium quiſquam novit, niſi Pater.*

ADAM. Admodum imperitus es Scripturarum. Hoc enim à Servatore ſolùm prolatum putas. Audi Eſajam dicentem: *Bos cognovit poſſeſſorem, & aſinus præſepe Domini ſui; Iſraël verò non agnovit me, & po-*

ὁ λαός

» ὁ λαός μου οὐ συνῆκεν. Καὶ Ἱερεμίας
λέγει, ὡς πάλιν μὴ γνωσθέντα αὐ-
» τὸν· λέγει γὰρ, Πάντες με γνώσονται
» ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν.

ΜΕΓ. Πῶς οὖν ἐν τῷ Ἱεζεκιὴλ λέ-
» γει· Ἐπεγνώσθην τοῖς πατράσιν ὑ-
» μῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ;

ἈΔΑΜ. Οὐκ ἤδη διὰ τὸ τὸν Ἱε-
1. φῆσαι. ζεκιὴλ * φήσας, Ἐγνώσθην τοῖς πα-
» τράσιν αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ ἔγνωσαν αὐ-
τόν· καὶ γὰρ ὁ Κύριος ὑμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς, τοσούτῳ χρόνῳ συνδιατρί-
» βων τοῖς μαθηταῖς, ἔλεγεν· οὐδεὶς γινώ-
» σκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ· καίτοι ὑπὸ
πάντων ἑωρᾶτο, ἀλλ' οὐκ ἐγινώ-
» σκετο. λέγων, ἀναχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ
» οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· οὐδέ-
ποτε ἔγνων ὑμᾶς· μὴ ὁ καρδιογνώστης
οὐκ ἐπέγνω αὐτούς; ἀλλ' οὐχ ὡς ἐβού-
λετο ἐπολιτεύοντο· τὸ γὰρ συνιεῖν, γι-
νώσκειν λέγεται. Ὡς καὶ ὁ Δαβὶδ, Οἱ πα-
» τέρες ὑμῶν οὐ συνῆκαν τὰ θαυμάσιά
» μου, ἐν γῇ Χαναάν· καίτοι εἶδον. οὔτε
γὰρ, ἐκ τοῦ θεωρεῖν, ἤδη καὶ τὸ συνιεῖν
1. δείκνυσι παρέπεται· φανερῶς * δείκνυται, μὴ
μόνον Προφήταις ἀντιλέγων, ἀλλὰ
καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ. Τοῦ γὰρ Χριστοῦ ὑπὸ
πάντων θεωρουμένου ἀναφανδὸν, καὶ
λέγοντος· οὐδεὶς οἶδε τὸν υἱόν· ὑμεῖς,
ἐναντίους τοὺς Προφήτας, οἴεσθε. Σα-
φῶς τοίνυν, καὶ ὁ Χριστὸς, καὶ οἱ Προφῆ-
ται, ἐμήνυσαν περὶ γνώσεως Θεοῦ καὶ
ἀγνωσίας.

ἘΥΤΡ. Δῆλον, ὅτι τὸ συνιεῖν, γι-
νώσκειν, αἱ γραφαὶ λέγουσιν. ὁπότε
» γὰρ ὁ Προφήτης λέγει· Ἰσραὴλ δέ με
» οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με οὐ συνῆκεν·

pulus me non intelligit. Et Hiere-
mias, quaſi olim non fuiſſet ille
cognitus, ait: *Omnes me cognoſcent* Jer. 31. 34.
à minimo uſque ad maximum eorum.

Meg. Unde igitur apud Eze-
chielem inquit: *Agnitus eram Patri-* Ezech. 20.
bus veſtris in deſerto? v. 9-12.

Adam. Non jam, quia Ezechiel
ait: *Cognitus eram Patribus eorum*: illi
quoq; cognoverũt eũ. Etenim Do-
minus noſter Jeſus Chriſtus, tanto
tempore cum Diſcipulis commo-
ratus, dixit: *Nemo novit Filium, niſi* Matt. 11. 27
Pater: quamvis conſpiceretur ab
omnibus, non erat tamen cogni-
tus. *Porrò*, dicens; *Diſcedite à me* Matt. 7. 23.
*perpetrantes iniquitatem; non novi
vos.* Nunquid ille cordium ſcruta-
tor eos non cognovit? Sed, illi
non, ut volebat, vitam ſuam inſti-
tuebant: nam, *Intelligere* quando-
que dicitur *Cognoſcere*. Ut & Da-
vid, *Patres* (ait) *veſtri non intellexe-* Pſ. 106. 7.
runt mirabilia mea, in terrâ Canaan:
etiamſi viderant. Neque enim ex
viſu ſtatim conſequitur intelli-
gentia. Palàm deprehenderis, non
ſolùm Prophetis, ſed & Evange-
lio contradicere. Cùm enim Chri-
ſtus manifeſtò viſus ſit ab omni-
bus, & dicat; *Nemo novit Filium*: Matt. 11. 27
Vos opinamini, Prophetas illi re-
clamare. Ergo, & Chriſtus, & Pro-
phetæ, tam Agnitionem Dei, quàm
Ignorationem, præclarè patefe-
cerunt.

Eutr. Apertum eſt, quòd
Scripturæ, *Intelligere*, ſignificent
per *Cognoſcere*: quandoquidem
ait Propheta, *Iſraël me non cogno-* Eſ. 1. 3.
vit, & Populus me non intellexit.

E ὅμως

Ὅμως δὲ καὶ ὁ Χριστὸς, συνδιατρίβων
Matt.11.27. τοῖς μαθηταῖς, ἔλεγεν· οὐδεὶς οἶδε τὸν Υἱὸν,
» εἰ μὴ ὁ Πατήρ. Ἀλλὰ καὶ συνὼν ἔλεγεν
Matt.7.23. » αὐτοῖς, Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς.

II. *Argum. Marcionit.* ΜΕΓ. Ἐναργεστέρα μοί ἐστιν ἀπόδειξις τοῦ, μὴ εἶναι υἱὸν τοῦ δικαίου τὸν Χριστόν· ὁ γὰρ τοῦ Νόμου οὔπω ἐληλύθει. εἰ γὰρ ἦλθεν, ἐπληροῦτο ἂν τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ κηρυχθέντα,
Pſal.2.1.2. » λέγοντος· Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη,
» καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά· παρέ-
» στησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρ-
» χοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ
» τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· καὶ
Ibid. v. 8. » πάλιν. Αἴτησαι παρ᾽ ἐμοῦ καὶ δώσω
» σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὰ
& 9. » ἑξῆς. Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ
» σιδηρᾷ. ἐκ τούτου δείκνυται, ὅτι ὁ ἐλθὼν Χριστὸς, ἄλλος ἐστὶν ἐκ τοῦ, μήτε βασιλεῖς, μήτε ἄρχοντας γενέσθαι κατ᾽ αὐτοῦ· μήτε ἔθνη ποιμανθῆναι ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ.

ἈΔΑΜ. Οἱ βασιλεύειν δοκοῦντες ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄρχειν, καὶ ἔχοντες ἐξουσίαν θανατοῦν καὶ σώζειν, πάντες κατὰ τοῦ Χριστοῦ παρεγένοντο. καὶ ὅτι ῥάβδῳ σιδηρᾷ ἐποιμαίνθησαν, ἀποδεκτέον κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ
Dan.2.40. » Δανιὴλ, λέγοντος· μετὰ τὴν χρυσῆν,
» καὶ ἀργυρᾶν, καὶ χαλκῆν, ἐγερθήσεται
» βασιλεία σιδηρᾶ· ἥτις δέδεικται οὖσα τῶν Ῥωμαίων. δι᾽ ἧς ἐποιμάνθησαν οἱ κατὰ Χριστοῦ γεγονότες· τὰ γὰρ ἔθνη εἰς κληρονομίαν αὐτῷ ἦν διδόμενα. περὶ ἧς κληρονομίας λέγει ὁ Δα-
Pſ.106.4,5. βὶδ, Κύριε, μνήσθητι ἡμῶν ἐν τῇ εὐ-
» δοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου, ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν

Tamen etiam Chriſtus, dum ſuis cum diſcipulis familiariter viveret, dixit : *Nemo novit Filium, niſi Pater.* Sed & converſatus illis, ajebat: *Nequaquam novi vos.*

MEG. Luculentiùs demonſtrare poſſum; Chriſtum non eſſe illius Juſti filium. Quia nimirum legalis *Filius* ille nondum venit. Si enim veniſſet, utique impleta eſſent, quæ à Davide de eo prædicta erant. *Quare*, inquit, *fremuerunt gentes : & populi meditati ſunt inania ? Aſtiterunt reges terræ, & principes coacti ſunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus.* Et rurſus : *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et conſequenter : *Paſces eos in virgâ ferreâ.* Ex hoc patet; Chriſtum illum, qui jam venit, alium eſſe : quòd neque Reges, neque Principes contra illum fuerint : neque gentes paſtæ ſint in virgâ ferreâ.

ADAM. Qui regnare videbantur in Iſraël, & Principatu potiri, mortiſque ac vitæ poteſtatem habere, omnes adverſus Chriſtum convenerunt. Quòd autem *virgâ ferreâ* paſcerentur, juxta prophetiam Danielis accipiendum eſt, qui ait : *Poſt aureum, argenteum, & æneum, exſurget regnum ferreum* : id quod Romanorum eſſe, probatum fuit; quo paſcebantur ii, qui contra Chriſtum conſpirârunt. Sunt enim *gentes in hæreditatem* ei datæ. De quâ hæreditate dicit David: *Domine, recordare noſtrûm in favore Populi tui; viſita nos in ſa-*

τῇ εὐ-

» τῇ σωτηρίᾳ τοῦ ἔθνους σου τοῦ ἐπαινεῖσθαι μετὰ
» τῆς κληρονομίας σου· δῆλον οὖν, ὅτι αὐτή
ἐστιν ἡ κληρονομία τῶν ἐθνῶν, ὧν ᾐτήσατο.

ΕΥΤΡ. Εἰ μὴ βασιλέων καὶ ἀρχόντων ἐξουσία παρῆν, πῶς οἷόν τε ἦν σταυρωθῆναι τὸν Χριστόν;

» ΜΕΓ. Δανιὴλ λέγει, Εἶδον, καὶ
» ἰδοὺ, λίθος ἐτμήθη ἐξ ὄρους ἄνευ χει-
» ρῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα ἄνευ χει-
» ρῶν, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν ὡς κονιορτόν.
καὶ ἐξεφυσήθη ὑπὸ ἀνέμου. Ὁ λίθος ἦν ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεία, ἐν δόξῃ φαινομένη, καὶ ἡ εἰκὼν, ἡ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεία * συνήκειν. δείκνυται οὖν, * τὸν διὰ Νόμου καὶ Προφητῶν Χριστὸν μηδέπω ἐληλυθέναι· εἰ γὰρ ἐληλύθει, οὐκ ἂν ἦν ἑτέρα βασιλεία ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐμήνυσε Δανιήλ. ἐκ δὲ τοῦ, πάντας τὰς βασιλείας συνήκειν, δείκνυται, μήπω ἐληλυθὼς ὁ διὰ Νόμου καὶ Προφητῶν Χριστός.

ἈΔΑΜ. Τὰ δικαίως ἐν ταῖς γραφαῖς εἰρημένα, βούλει ἀδίκως νοεῖν· Οἱ γὰρ Προφῆται καὶ τὸ εὐαγγέλιον δύο Χριστοῦ παρουσίας διασαφοῦσι· μίαν ἐν ταπεινοφροσύνῃ τὴν πρώτην, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἔνδοξον. Περὶ μὲν οὖν τῆς πρώτης Ἡσαΐας οὕτως εἶπεν, Εἰ-
» δομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχε κάλλος,
» οὔτε εἶδος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ
» ἄτιμον, ἐκλεῖπον ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν
» ἀνθρώπων· καὶ πάλιν· Ἰδοὺ ὁ παῖς,
» ὃν ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδό-
» κησεν ἡ ψυχή μου· οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ
» κραυγάσει ἐν ταῖς πλατείαις, κάλα-
» μον συντετριμμένον οὐ κατεάξει,

lute gentis tuæ, ut celebreris cum hæreditate tuâ. Palàm eſt itaque, hanc eſſe hæreditatem gentium, quas poſtulavit.

EUTR. Si Regum & Principum auctoritas non adfuiſſet; quî fieri poterat, ut Chriſtus in crucem tolleretur?

MEG. Daniel ait: *Vidi, & ecce lapis reciſus erat à monte abſque manibus, & percuſſit ſimulacrum, & redegit in pulverem, & difflabatur à vento.* Iſte *Lapis* erat ex Deo Regnũ, gloriâ conſpicuum: & *ſimulacrum* illud Regnum in terrâ *deſignabat.* Apparet ergo, Illum per Legem & Prophetas deſignatum Chriſtum, nondum veniſſe: quia, ſi veniſſet; aliud in terrâ Regnum non eſſet: ut indicavit Daniel. At, ex eo, quòd omnia regna conſtabilita ſint, liquet; Chriſtum illum legalem & Propheticum nondum adveniſſe.

Dan. 2. 34. & 35.

Vid. Not.

ADAM. Quæ in Scripturis rectè dicuntur, cum ſtudio vis perperàm intelligere. Prophetæ namque & Evangelium, duos Chriſti adventus declarant; alterum, humilem, ſcil. priorem; alterum, poſteriorem, Gloriâ illuſtrem. De priori Eſajas ita; *Vidimus illum,* ait, *& decorem non habuit, neque formam; ſed forma ipſius inhonorata erat, filiis hominum contemtior.* Et rurſus: *Ecce puer quem elegi, dilectus, in quo conquieſcit anima mea: non contendet, neque clamabit in plateis: calamum attritum non confringet,*

Eſ. 53. 2.

Eſ. 42. 1, 2, 3.

» καὶ λίνον τετυφωμένον οὐ σβέσει· καὶ
» πάλιν· χαῖρε θύγατερ Ἱερουσαλὴμ
» σφόδρα, κήρυσσε θύγατερ Σιών·
» ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται πραΰς,
» ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον· ὡς ἐν τῷ Εὐ-
Matt.31.7. αγγελίῳ δεδήλωται, ὅτι καθίσας
ἐπὶ ὄνου εἰσῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ.
Τηλαυγὲς οὖν τὸ, ποτὲ μὲν ἐν δό-
ξῃ, ποτὲ δὲ ἐν πραΰτητι· οἶδε δὲ
τὴν ἐν δόξῃ καὶ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος,
Theſſ. 4. V.16.17. λέγων· Ἐν κελεύσματι Θεοῦ· ἐν
» τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι καταβήσεται Κύ-
al. ἀναστήσονται. ριος ἀπ' οὐρανοῦ· καὶ οἱ νεκροὶ * ἐγερ-
» θήσονται πρῶτον, ἔπειτα καὶ ἡμεῖς οἱ
» περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν
» αὐτοῦ, ἅμα σὺν αὐτοῖς, ἁρπαγησό-
» μεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν
» αὐτοῦ· καθὼς καὶ ὁ Δανιὴλ λέγει, εἶδον
Dan.7.13. » ὡς υἱὸν ἀνθρώπου διὰ τῶν νεφελῶν
» ἐρχόμενον. Λέγει δὲ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγε-
Matt.24.27 al. ἐξέρχεται. λίῳ· ὥσπερ ἡ ἀστραπὴ * ἐκβαίνει ἀπὸ
» ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσ-
» μῶν· οὕτως ἔσται ἡ ἔλευσις τοῦ υἱοῦ τοῦ
» ἀνθρώπου. Τηλαυγέστατα δέδεικται ἡ
ἔλευσις αὐτοῦ ἡ πρώτη, ἐν ταπεινο-
φροσύνῃ γεγονυῖα, καὶ ἡ μέλλουσα
ἐν τῇ δόξῃ· αὐτοῦ τοίνυν ἐν τῇ γῇ
ὄντος, καὶ ἄλλην παρουσίαν κηρύτ-
τοντος, τὴν ἐν δόξῃ ὀφείλουσαν
γίνεσθαι, Ἴσως ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε ταῖς
δύο παρουσίαις· οὔτε γὰρ τὴν πρώ-
την αὐτοῦ παρουσίαν ἐπέγνωτε, οὔτε
τὴν ἄλλην προσδοκᾶτε, μὴ συνιέντες
τὰ θειωδῶς προστεταγμένα.

III. *Argum. Marcionit.* ΜΕΓ. Ἀκριβῆ σοι ἀπόδειξιν παρέξω, ὅτι ἀλλότριος ἦν ὁ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν Χριστός. Ἰωάννης οὐκ

& linum fumigans non extinguet. Et iterum: *Exulta filia Jeruſalem plurimùm, clama filia Sion: Ecce Rex tuus venit mitis, inſidens aſino:* uti & in Evangelio manifeſtatur, quòd aſino inſidens ingreſſus ſit Jeruſalem. Itaque clarum eſt, quandoque in gloriâ, aliàs in humilitate *veniſſe.* Hunc glorioſum *adventum* Paulus quoque intellexit, inquiens: *In cohortatione Dei, in voce Archangeli, in ultimâ tubâ, deſcendet de cœlis Dominus: & mortui excitabuntur primi, deinde & nos, qui reliqui ſumus in adventum ipſius, ſimul cum ipſis, rapiemur in nubibus, in occurſum ejus.* Sicut & expreſſit Daniel: *Vidi quaſi filium hominis per nubes venientem.* Et in Evangelio dicit: *Sicuti fulgur deſcendit ab Oriente, & apparet uſque in Occidentem: ſic erit adventus filij hominis.* Demonſtratum eſt evidentiſſimè, Adventum ipſius primum, humilem fuiſſe; magnificum, alterum, futurum. Itaque cùm ipſe in terrâ fuerit, aliumque adventum prædicaverit, qui fieri deberet in gloriâ: Vos forſan utrique huic Adventui refragamini; nec enim priorem ejus adventum agnoviſtis, nec alterum illum expectatis; utpote qui divinitùs tradita non intelligitis.

MEG. Accuratè tibi demonſtrabo: Illum Legis & Prophetarum Chriſtum, planè fuiſſe alienum. Johannes eum non agno-

ἐπέγνω-

ἐπέγνωκεν αὐτόν· ὃ ἦν ἀδύνατον,
Προφήτην τὸν ἐκ γενέσεως ἀγνοῆσαι
τὸν Χριστὸν αὐτοῦ· ἀκούσας γὰρ ἐν τῷ
δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, ἔ-
πεμψε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρὸς αὐ-
„ τὸν, λέγων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
„ ἕτερον προσδοκῶμεν;

ἈΔΑΜ. Εἰ περὶ Χριστοῦ ἐπυν-
θάνετο Ἰωάννης, ἔλεξε· σὺ εἶ ὁ Χρι-
στός; φάσκει γάρ· σὺ εἶ ὁ ἐρχό-
μενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;
„ Νῦν τοίνυν οὐκ ἔστι φρονήσεως*, τὸ
τῶν παρόντων ἐξετάσαι· σὺ εἶ; Ὁ λέ-
„ γων· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν
„ ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου; οὐκ ἠγνόει, ὅτι
αὐτός ἐστιν. ἀλλ᾽, ἐπεὶ πρόδρομος
ἐγίνετο καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ, ἐπυνθάνετο·
l. ᾔδει. * ἤδη γὰρ λέγοντα αὐτὸν, ὑπάγω
„ καὶ πέμπω τὸν Παράκλητον, τουτέστι,
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Ἄλλως δὲ, καὶ
τὸ ἀληθέστερον, μάθε· Ἐπειδὴ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν ἀναγινώσκοντες
μὲν δύο παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἀ-
γνοοῦντες δὲ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων
ἐξιέναι ἐκ τοῦ κόσμου· ὁ Ἰωάννης μέλλων
παραδιδόναι τῷ Δεσπότῃ τοὺς μαθη-
τάς· ἦν γὰρ θέμις, τοὺς ἀπὸ Ἰωάννου
μαθητευθέντας τῷ Χριστῷ μεταπα-
ραδοθῆναι· ὁ οὖν Ἰωάννης ἀπέστειλε
τοὺς μαθητὰς, ὅπως μάθωσιν, ὅτι
ἐκεῖνός ἐστιν· μήπως μετὰ τὴν αὐτοῦ τε-
λευτὴν σφαλῶσιν· Ἀπέλθετε οὖν
ὑμεῖς, ἀκροάσασθέ, φησιν, εἰ αὐ-
τός ἐστιν. Ὁρᾶτε δὲ καὶ τὴν τοῦ
Χριστοῦ ἀπόκρισιν. Μεταπαρα-
λαβὼν τοὺς μαθητὰς, καὶ βουλό-
μενος δεῖξαι, τὰ ἔργα προέβαλλεν

verat: quod nullo modo fieri poterat: nempe, ut Propheta à nativitate, Chriſtum ſuum ignoraret. *Poſtquam* enim *in carcere audiviſſet* Matt.11.1.3.
Chriſti facta, miſſis ad ipſum ſuis Diſcipulis, dixit: Tu'ne es ille, qui venturus eſt; an alium expectemus?

ADAM. Si de Chriſto ſciſcitatus fuiſſet Johannes, dixiſſet, Tu'ne Vid.Not.
es Chriſtus? dicit enim, *Tu'ne es ille, qui venturus erat, an alium expectemus?* Nunc verò non eſt prudentiæ, à præſenti aliquo exquirere, *Tu'ne es?* Qui dicebat: *Ecce Agnus* Joh.1.29.
ille Dei, qui tollit peccata Mundi: is non ignorabat, quòd ipſus eſſet. Sed quia *Præcurſor* erat dictus, etiam apud inferos, ideò ſciſcitabatur. Noverat enim illũ ipſum, qui diceret: *Vado, & mitto Paracletum*, Joh.16.7.
hoc eſt, Spiritum illum Sanctum. Aliter, & quidem veriùs, accipe: Cùm Diſcipuli ejus Duos Chriſti adventus legerent, ignorarent autem, quòd is ex hoc Mundo exiturus eſſet: Johannes, traditurus Domino ſuos Diſcipulos (fas enim erat, Diſcipulos, à Johanne præparatos, Chriſto poſtea tradi:) ille, inquam, Johannes Diſcipulos ſuos ablegavit, utì diſcerent, Quòd ille ipſe eſſet: ne quando poſt ſuum obitum errarent. Abite ergò vos, audite, inquit, num ille ſit? Spectate verò & Chriſti reſponſum. Is adjungens ſibi Diſcipulos illos, cùm vellet iis *quæſitum* demonſtrare, facta ſua protulit,

 εἰπών·

Matt.11.5,6. εἰπών· Τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ
» κωφοὶ ἀκούουσι, καὶ νεκροὶ ἐγείρονται·
» καὶ μακάριος, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλι-
» σθῇ ἐν ἐμοί. Αὐτὸς οὖν μεταπαραλα-
βὼν ἐνουθέτει διὰ τῶν ἔργων, ἵνα πει-
Joh.14.6. σθῶσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ ἀλήθεια
πᾶσα.

IV. *Argum. Marcionis.* ΜΕΓ. Οὕτως ἀλλότριοι ἦμεν τοῦ φανέντος Χριστοῦ, καὶ ὁ φανεὶς Χριστὸς τοῦ ποιήσαντος Θεοῦ. Παῦ-
Gal.3.13. » λος λέγει, ὅτι Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασε. δῆλον οὖν, ὅτι ἀλλοτρίους. Ἰδίους γὰρ οὐδείς ποτε ἀγοράζει. ἀγοράζει γὰρ ἀλλοτρίους, οὐκ ἰδίους·

ΑΔΑΜ. Πάνυ ἀπαρακολουθήτως φέρεσθε. ὃ οὖν ὑπενόησας, εἰ δείξειας, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ λόγον θηρεύεις μὴ ἐπιλυόμενον, οὐχ ὁσίως φρονεῖς. Τὸν πεπρωμένον, ἔφης, εἶναι τὸν Χριστόν· ὁ πεπρακὼς, τίς ἐστιν; οὐκ ἦλθεν εἰς σὲ ὁ ἁπλοῦς μῦθος· ὅτι ὁ πωλῶν καὶ ὁ ἀγοράζων ἀδελφοί εἰσιν· εἰ κακὸς ὢν ὁ διάβολος τῷ ἀγαθῷ πέπρακεν, οὐκ ἔστι κακὸς, ἀλλὰ ἀγαθός· ὁ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς φθονήσας τῷ ἀνθρώπῳ, νῦν οὐκ ἔτι ὑπὸ φθόνου ἄγεται, τῷ ἀγαθῷ τὴν νομὴν παραδοὺς. ἔσται οὖν δίκαιος ὁ τοῦ φθόνου, καὶ παντὸς κακοῦ παυσάμενος. αὐτὸς γοῦν ὁ Θεὸς εὑρίσκεται πωλήσας· μᾶλλον δὲ οἱ ἡμαρτηκότες ἑαυτοὺς ἀπηλλοτρίωσαν οἱ ἄνθρωποι, διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· πάλιν δὲ ἐλυτρώθησαν διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν
Es.50.1. » αὐτοῦ. τοῦτο γάρ φησιν ὁ Προφήτης, Ταῖς
» ἁμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε, καὶ ταῖς ἀνο-

inquiens : *Cæci vident, & ſurdi audiunt, & mortui excitantur ; & beatus, qui non offenſus erit in Me.* Ipſe proin ad hunc modum ſibi eos aſciſcens, per opera ſua admonebat, ut crederent, *Ipſum eſſe* univerſam *Veritatem.*

Meg. Sic adeò nos ab illo, qui apparuit Chriſto, alieni eramus; & ipſe Chriſtus, qui apparuit, à Deo, qui creavit, *diverſus erat* : ut Paulus dicat : *Chriſtum nos redemiſſe.* Certum ergo, *Nos* alienos. Proprios enim nemo unquam emit : nimirum alienos emit, & non proprios.

Adam. Omninò inconſequenter argutamini ; Si modò probares, quod ſuſpicaris; præclarè ſe haberet. Sin rationẽ venaris non-
* explicitam ; haud piè ſentis. ** intricatam.*
Dicebas : Chriſtum Redemptorem eſſe : Venditor quis erat ? V.Not.
Nunquid pervenit ad te ſimplex fabula, *Vendentem & Ementem fratres eſſe* ? Si Diabolus, qui Malus eſt, Bono illi vendiderit ; malus non eſt, ſed bonus ; quoniam, qui ab initio invidebat homini, nunc non ampliùs agitur invidiâ, cùm prædam ſuam Bono illi tradiderit. Erit igitur juſtus : & qui invidiâ, omniqúe malitiâ ceſſârit. Itaque invenitur Deus ipſe vendidiſſe. Imò potiùs ipſi homines peccatores ſeſe abalienarunt, per peccata ſua : rurſum verò per intimam illius Miſericordiã ſunt redemti. Hoc enim ait Propheta : *Divenditi eſtis peccatis veſtris, & ini-*

μίαις

„μίαις ἐξαπέστειλα τὴν μητέρα ὑ-
f. ἄλλως. μῶν· καὶ* ἄλλος πάλιν· Δωρεὰν
„ἐπράθητε, καὶ οὐ μετὰ ἀργυρίου λυ-
„τρωθήσεσθε. τὸ, οὐδὲ μετὰ ἀργυρίου·
δηλονότι, τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.
„τοῦτο γὰρ φάσκει ὁ Προφήτης· ὅτι αὐ-
„τὸς ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας
„ἡμῶν, τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰά-
„θημεν· Εἰκὸς δὲ, ὅτι κατὰ σὲ ἐπρίατο,
δοὺς ἑαυτοῦ τὸ αἷμα· πῶς οὖν καὶ ἐκ
f. Εἰ. νεκρῶν ἠγείρετο; * Ὁ γὰρ λαβὼν τὴν
τιμὴν τῶν ἀνθρώπων, τὸ αἷμα,
ἀπέδωκεν, οὐκέτι ἐπώλησεν. Εἰ
δὲ μὴ ἀπέδωκε, πῶς ἀνέστη Χριστός·
„Οὐκέτι οὖν τὸ, Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι, καὶ
„ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν, ἵσταται· ὁ γοῦν
διάβολος κατέχει τὸ αἷμα τοῦ
Χριστοῦ, ἀντὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀνθρώ-
πων; πολλὴ βλάσφημος ἄνοια·
φεῦ τῶν κακῶν! ἀπέθανεν, ἀνέστη
ὡς Δυνατός· ἔθηκεν, ὃ ἔλαβεν· αὕ-
τη ποία πρᾶσις; τοῦ Προφήτου λέ-
„γοντος, Ἀναστήτω ὁ Θεὸς, καὶ
„διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐ-
„τοῦ. Ὅπου ἀνάστασις, ἐκεῖ θά-
„νατος.

ΕΥΤΡ. Δοκεῖ μοι, μὴ παρ' ἄλλου ἠγορακέναι· Τίς δέ ποτε τὰ ἴδια ἀγοράζει; δεῖξον.

ΑΔΑΜ. Αὐτὸς ὁ Χριστὸς, συ-
„νᾴδων τοῖς Προφήταις, ἔλεγε· Πῶς ὁ
„ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς
„ἁμαρτίας.

ΜΕΓ. Παρὰ τῆς ἁμαρτίας ἠγόρασεν;

„ ΕΥΤΡ. Δῆλον, ὅτι τὴν ἁμαρτίαν Κύριον ὠνόμασε, καὶ ἐλυτρώσατο, καταχρηστικῶς εἰπὼν ἠγορακέναι.

quitatibus abdicavi matrem veſtram. Iterum alibi: *Gratis venditi eſtis, & nõ cum argento redimemini.* Eſ. 52.3. Hoc, *Non cum argento*, idem eſt; quod, ſanguine Chriſti. Iſtud enim aſſerit idem Propheta: *Ipſe vulneratus eſt propter peccata noſtra: vibice ipſius nos ſanati ſumus.* Eſ. 53.5. Veriſimile eſt, quòd & juxta opinionem tuam, Chriſtus nos redemerit dato ſuo ipſius ſanguine. Quomodo igitur poſtea ex mortuis excitatus eſt? Nam, ſi ille, qui pretium hominum accepit, ſanguinem, *eundem* reddidit; non jam vendidit. Vid. Not. Si verò non reddidit; quî Chriſtus reſurrexit? Non ergo illud conſiſtit: *Poteſtatem habeo ponendi animam & poteſtatem habeo accipiendi.* Joh. 10.18 Ergo'ne pretii hominum loco, Diabolus Chriſti ſanguinem poſſidet? O magnam & blaſphemam amentiam! ô ſcelera! Mortuus eſt, reſurrexit ut Potens: *poſuit*, quod † *accepit.* Hæc qualis *erat* emtio? Prophetâ dicente: *Reſurgat Deus, & diſſipentur hoſtes ipſius.* Ubi *Reſurrectio*, ibi Mors.

† *ſcil. Animam. Vid.* Eſ. 53.12. Pſal. 67.1.

EUTR. Videtur mihi, Non emiſſe ab alio. Quis unquam propria ſua emit? cedò.

ADAM. Chriſtus ipſe Prophetis accinit, cùm inquit: *Omnis, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Joh. 8.34.

MEG. A' Peccato'ne redemit?

EUTR. Manifeſtum eſt, Eum *Peccatum* appellâſſe *Dominum*; & pro *Redemit*, per abuſionem dixit *Emiſſe*.

MEG.

ΜΕΓ. Ὀυκ εἶπεν, ὅτι ἡ ἁμαρτία Κύριός ἐστιν.

ἘΥΤΡ. Πολλὴ ἀνοησία. τῷ εἰπεῖν, Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας· οὐκ ἔδειξε σαφῶς;

ἈΔΑΜ. Σαφέστερον ἐπεργάζεται τῷ λόγῳ ὁ Ἀπόστολος, λέγων·
Rom. 6. 20. ὅτε ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθε-
» ροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. πῶς γὰρ λεχθείη Κύριος, μὴ ὑφεστῶτος τοῦ κυριευομένου;

ἘΥΤΡ. Δέδεικται τοῦτο σαφῶς.

Inſtantia Marcionit.
ΜΕΓ. Ὁ Χριστὸς φανερῶς λέγει·
Matt. 6. 24. ὅτι οὐδεὶς δύναται δυσὶ Κυρίοις δουλεύειν·
» τί ἕτερα ἀντ' ἄλλων εἰσάγετε;

ἈΔΑΜ. Πόσους Κυρίους, οἴει, αὐτὸν εἰρηκέναι;

ΜΕΓ. Καθὼς λέγει τὸ Εὐαγγέ-
Matt. 7. 18. Lu. 6. 43-46 al. ποιεῖν. λιον· Οὐ δύναται δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς * ἐνεγκεῖν, οὐδὲ δένδρον
» καλὸν, καρποὺς κακοὺς ἐνέγκαι· οἱ δύο Κύριοι ἐδείχθησαν. Ὁρᾷς δύο φύσεις, δύο Κυρίους;

ἈΔΑΜ. Διὰ τί μὴ ὅλην τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ῥητοῦ εἶπας, ἀλλ' ἐκλεξάμενος, ἃ δὴ νομίζεις σοι προσαρμόζειν, μόνα ταῦτα εἰσηγήσω; λέξω
Matt. 6. 24. τοίνυν ὡς γέγραπται· Οὐδείς, φησι,
» δύναται δυσὶ Κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ
» τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει·
» ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει·
» οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμ-
» μωνᾷ.

ἘΥΤΡ. Μαμμωνᾶν τίνα βούλεται ὀνομάζειν;

ἈΔΑΜ. Τὰ χρήματα, τὰ ἀργυρᾶ.

MEG. At non dixit, Peccatum eſſe Dominum.

EUTR. O magnam inconſiderantiam! In eo, quod ait: *Omnis, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati;* non'ne id clarè ſatis demonſtrat?

ADAM. Clariùs adhuc ſuo ſermone explicavit Apoſtolus, his verbis: *Quando eratis ſervi peccati, liberi eratis Juſtitiæ.* Quorſum enim eſt dicendus *Dominus*, non exiſtente, qui ſubſit, ſervo?

EUTR. Probatum eſt hoc dilucidè.

MEG. Chriſtus dixit planè: *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire.* Quid alia pro aliis ingeritis?

ADAM. Quos Dominos putas illum dixiſſe?

MEG. Quemadmodum dicit Evangelium: *Non poteſt arbor mala ferre fructus bonos: Neque arbor bona malos fructus ferre*: duo illi demonſtrantur Domini. Vides duas Naturas, duos Dominos?

ADAM. Cur non totum iſtius dicti contextum recitas? ſed quæ tibi convenire judicâſti exceptis, eaq; ſolummodò inducis? Recitabo igitur, ut ſcribitur: *Nemo,* inquit, *duobus poteſt ſervire Dominis: vel enim unum odio habebit, & alterum diliget: vel uni adhærebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ.*

EUTR. *Mammonem* quem vult nominare?

ADAM. Divitias & argentum.

Πείσ

πείσει δέ σε καὶ ὁ ἔξωθεν λόγος·
» Ὅτι ἕκαστος ᾧ ἥττηται, τούτῳ καὶ
» δεδούλωται. προστάττει τοίνυν καὶ
ὁ Χριστὸς, μὴ ἀντέχεσθαι χρημάτων,
μήτε δοῦλον τῷ Μαμωνᾷ γενέσθαι,
ἀλλὰ Θεῷ μόνῳ προσανέχειν. πᾶς
» γὰρ, φησιν, ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν,
» δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας.

ΕΥΤΡ. Εἰ τὸν Μαμωνᾶν βούλεται φύσιν ἰδίαν εἶναι, καὶ ἰδίαν ἀρχὴν, τουτέστι τὰ χρήματα· οὐκ ἔτι δύο ἢ τρεῖς ἔσονται ἀρχαὶ, ἀλλὰ πλεῖσται ὅσαι. Ἔσται γὰρ καὶ ἥλιος ἰδίαν ἔχων φύσιν καὶ ἀρχὴν, καὶ σελήνη ὁμοίως, καὶ ἄστρα, καὶ ἀὴρ, καὶ ὕδωρ. Πῶς τοίνυν φὴς, τὰ χρήματα ἰδίαν ἀρχὴν καὶ ἰδίαν φύσιν εἶναι;

ΜΕΓ. Οὐκ ἐγὼ εἶπον· Ὁ Χρι-
» στὸς εἶπεν, ὅτι οὐ δύναται δένδρον σα-
» πρὸν καρποὺς καλοὺς προενεγκεῖν,
» οὐδὲ δένδρον καλὸν καρποὺς σαπροὺς
» προσενέγκαι.

ΑΔΑΜ. Τοῦτο τὸ κεφάλαιον οὐ φύσεως ἕνεκα λέγεται, ἀλλὰ ἀνθρώπων· καὶ εἰ περὶ φύσεως ἔλεγεν, οὐκ ἂν καρποὺς ὠνόμασεν· ἀδύ-
l. φύσιν. νατον γὰρ * φησιν μεταβληθῆναι.
Ἔτι δείκνυμι ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι περὶ ἀνθρώπων αὐτεξουσίων λέγει καὶ οὐ περὶ ἀρχῶν. Λέγει γὰρ οὕτως· Ἔρ-
» χον) πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβά-
» των, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες·
» ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐ-
» τούς. καὶ πάλιν λέγει· Ὁ ἀγαθὸς ἄν-
» θρωπος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ προφέ-
» ρει ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος
» ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ προφέρει πο-

(ac hujus, etiam profanus ſermo, tibi fidem faciet.) quia, *A quo quiſque vincitur, ejus quoque ſervus eſt.* Itaque Chriſtus præcipit: Opes non conſectari, neque Mammonæ ſervire; ſed Deo ſoli adhæreſcere. *Quiſquis enim*, inquit, *facit peccatum, ſervus eſt peccati.*

Vid. Not. 2. Pet. 2. 19. Matt. 6. 24. & ſeqq. Joh. 8. 34.

EUTR. Si Mam̄onam, (hoc eſt, Divitias) vult peculiarem Naturā eſſe, & peculiarem † Principatum; non erunt jam Duo aut Tres, ſed quàm plurimi Principatus. Quippe, Sol ſuam quandam naturam propriam habebit, & Principatum: Luna etiam pariter, & aſtra, & aër, & aqua. Quomodo igitur ais (*Megethi*) Divitias proprium aliquod eſſe Principium, propriamque Naturam?

† *Principē. ſup. Dominum dixit.*

MEG. Ego non dixi: *Sed*, dixit Chriſtus: *Non poteſt arbor mala fructus bonos proferre: neque arbor bona fructus malos proferre.* Matt. 7. 18.

ADAM. Hæc particula *contextûs* non Naturæ ergo, ſed hominum causâ, profertur. Etenim ſi de Naturâ locutus eſſet; non ſanè *fructus* nominâſſet: fieri enim non poſſe dicit, ut mutentur. Ad hæc, oſtendo ex Evangelio: De hominibus, qui ſuo vivunt arbitrio, loqui Chriſtum; & non de Principiis. Sic etenim dicit: *Venient ad vos in veſtitu ovium, intus verò ſunt lupi rapaces: à fructibus eorum agnoſcetis eos.* Et rurſus: *Bonus homo, ex bono theſauro profert bona: & malus homo ex malo theſauro profert*

Vid. Not. Matth. 7. v. 15. 16. Luc. 6. 45.

» νηρά· ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας
» τὸ στόμα λαλεῖ· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας
» ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί. Ὁρᾷς, ὅτι ἐκ μιᾶς φύσεως ἀνθρώπων καὶ καλὸν, καὶ κακὸν, ὁ Σωτὴρ λέγει προφέρεσθαι.

ΜΕΓ. Οὐ περὶ ἀνθρώπων τοῦτο λέγει.

ΕΥΤΡ. Τούτου ποίαν ἐναργεστέραν ἀπόδειξιν ζητεῖς;

ΑΔΑΜ. Ἀμεταβλήτους, ἔφης, τὰς φύσεις εἶναι· λέγει δὲ ἐν τῷ Εὐ-
Matth. 3. 9. αγγελίῳ· Ἐκ τῶν λίθων τέκνα ἐγεῖ-
» ραι τῷ Ἀβραάμ· λέγει δὲ τοῦτο καὶ
1. Tim. 1. 13 Παῦλος ὁ Ἀπόστολος· Τὸν πρότε-
» ρον ὄντα με βλάσφημον, καὶ διώ-
» κτην, καὶ ὑβριστήν· Ὁποῖον δένδρον ἦν, καλὸν ἢ σαπρόν; ἀποκρίνου.

ΜΕΓ. Οὐ περὶ Παύλου ζητῶ.

ΑΔΑΜ. Διώκτης ἦν τὸ πρότερον· μετὰ ταῦτα γέγονεν Ἀπόστολος· Πῶς τοίνυν τὸ σαπρὸν δένδρον γέγονε καλὸν, εἰ οὐ δύναται δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ἐνεγκεῖν; καὶ Ἰούδας τὸ πρότερον ὁποῖον δένδρον ἦν;

mala; ex abundantiâ cordis os loquitur. Ex corde namq́ proficiſcuntur ratiocinationes malæ. Vides, quòd, ex unâ Naturâ hominum, Servator dicat, & bonum & malum proferri?

MEG. Non de hominibus hoc dicit.

EUTR. Ecquam demonſtrationem lucidiorem hac poſtulas?

ADAM. Dixeras, Naturas eſſe immutabiles: Verùm in Evangelio dicitur: *Ex lapidibus* Deum *filios excitare Abrahamo.* Quod ipſum & Paulus Apoſtolus teſtatur? *Me, qui prius eram blaſphemus, & perſecutor, & contumelioſus.* Qualis arbor erat; bona an mala? Reſponde.

MEG. Non † quæro de Paulo. †*diſputo.*

ADAM. Perſecutor erat priùs: poſtea factus eſt Apoſtolus. Quomodo verò mala arbor fit bona; ſi non poſſit arbor mala fructus bonos ferre? Et *Judas* priùs cujusmodi arbor erat?

Πρώτη νίκη τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Prima Victoria Eccleſiæ Catholicæ.

SECTIO II.

SECTIO II.

ubi colloquuntur

ADAMANTIVS, Orthodoxus: MARCVS & MEGETHIVS, Marcionitæ: EVTROPIO, Judice.

ΜΑΡΚΟΣ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΗΣ· Ἐγὼ ὁρίζομαι, οὐ τρεῖς ἀρχὰς εἶναι, ἀλλὰ δύο, πονηρὰν καὶ ἀγαθήν.

ἈΔΑΜ. Αὐτοφυεῖς εἰσὶν αἱ δύο ἀρχαὶ, καὶ ἄναρχοι, ἢ ἡ μὲν ἀρχὴν ἔχει τοῦ εἶναι, ἡ δὲ ἄναρχος;

ΜΑΡΚ. Αὐτοφυεῖς, καὶ ἄναρχοι οὖσαι.

ἈΔΑΜ. Ἀπέραντοι δύο ἀρχαὶ, ἢ πεπερασμέναι;*

ΜΑΡΚ. Ἀπέραντοι.

ἈΔΑΜ. Πάντη οὖν καὶ ὁ πονηρὸς ἐπεκτείνεται, καὶ ὁ ἀγαθός; τὸ γὰρ ἀπέραντον, πανταχῆ εἶναι δεῖ.

ΜΑΡΚ. Πάντη ἐστὶν, καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ πονηρόν.

ἈΔΑΜ. Οὐκοῦν συμπεπλεγμέναι εἰσὶ, ψαύουσαι ἀλλήλων;

ΜΑΡΚ. Οὔτε συμπεπλεγμέναι, οὔτε ψαύουσαι.

ἈΔΑΜ. Τὸ οὖν ἀπό τινος διεστὸς, οὐκέτι πανταχῆ. πῶς οὖν δύναται δύο πράγματα ἀπειρομεγέθη ὑπάρχειν, ἀλλήλων κεχωρισμένα; τὰ γὰρ ἀλλήλων κεχωρισμένα, ἐξ ἀνάγκης ἐν πέρατι εὑρίσκεται· τὸ δὲ πέρας ἔχον, καὶ ἀρχὴν ἕξει· τὸ δὲ ἀρχὴν ἔχον, καὶ τέλος ἔχει· οὔτε οὖν ἄναρχα, οὔτε

MARCUS MARCIONISTA. Ego definio: *Non Tria eſſe, ſed Duo Principia; ſcil.* Malũ & Bonum. *De Duobus Principiis Marcionit.*

ADAM. An per ſe iſta Duo Principia exiſtunt, & principio carent? vel, alterum habet principium ſuæ eſſentiæ, alterum autem principio caret?

MARC. Per ſeipſa ſunt, omnis principii expertia.

ADAM. Sunt'ne hæc duo principia infinita, an finita? * V.Not.

MARC. Infinita ſunt.

ADAM. Ubivis ergo tam Malus quàm Bonus extenditur. Quod enim infinitum eſt, ubivis eſſe oportet.

MARC. Ubique penitus eſt, & Bonum, & Malum.

ADAM. Ergo connexa ſunt *illa Principia*, ſeq; mutuò contingunt?

MARC. Neq; connexa ſunt, neque contigua.

ADAM. Quod ergo diſtat ab aliquo, non jam ubique eſt. Quomodo igitur duæ res infinitæ magnitudinis, poſſunt exiſtere à ſe invicem ſeparatæ? Etenim quæ à ſe invicẽ ſejuncta ſunt, neceſſariò in ſuis terminis inveniũtur. Quod autem terminum habet, habebit & principium: & quod principiũ habet, etiam finem habebit. Proinde nec abſque principio, nec

 ἀπλ-

ἀτελεύτητοι νομισθήσονται· ἀνάγκη δὲ, καὶ τὸν περιέχοντα τόπον, μείζονα εἶναι τῶν περιεχομένων.

ΕΥΤΡ. Εἰ κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων εἰσὶν αἱ δύο ἀρχαὶ, ἀνάγκη ἐν μέρει εἶναι λέγειν τὸν Θεόν· μερικὸν δὲ τὸν Θεὸν, καὶ πέρας ἔχοντα, οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν ὑπολάβοι· εἰ δὲ δι' ἀλλήλων χωρεῖν τὰς δύο ἀρχὰς ἐθέλοιεν· ὧν τὸ μὲν ἀγαθὸν, τὸ δὲ πονηρόν· ἀνάγκη μετέχειν * τὸν πονηρὸν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ * τὸν ἀγαθὸν τοῦ πονηροῦ.

f. τὸ.
f. τὸ.

ΜΑΡΚ. Ἔχει ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

ΑΔΑΜ. Εἰ ἕκαστος ἔχει τὴν ἰδίαν δύναμιν, εἰκὸς, ὅτι ἕκαστος ἔχει τὴν ἰδίαν * κλῆσιν. Καὶ τίνος φὴς εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τοῦ πονηροῦ;

f. κλίσιν.

[ΜΑΡΚ. Τοῦ πονηροῦ.]

Picus l. V. Not.

ΕΥΤΡ. Πῶς συνέλαβεν ὁ ἀγαθὸς τοὺς τοῦ πονηροῦ, τῶν δύο τὰς δυνάμεις ἴσας ἐχόντων;

ΜΑΡΚ. Ὁρῶν ὁ ἀγαθὸς, μέλλοντας τοὺς ἀνθρώπους καταδικάζεσθαι ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, ἐλθὼν, τῆς μὲν καταδίκης ἐρρύσατο, * ἀμνηστείαν δὲ, καὶ ἄφεσιν ἔδωκε τῶν ἁμαρτηθέντων.

f. ἀμνηστίαν. Vid. Not.

ΕΥΤΡ. Τίνι ἦσαν ἡμαρτηκότες οἱ ἄνθρωποι;

ΜΑΡΚ. Τῷ πονηρῷ.

ΕΥΤΡ. Τίς οὖν ἀνέξεταί σου τῆς γραολογίας; οἱ τῷ ἰδίῳ Δεσπότῃ ἡμαρτηκότες, ὑπὸ ἄλλου ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαμβάνειν δύνανται;

abſque termino eſſe cenſebuntur. Præterea, Locum continentem, ampliorem eſſe oportet iis, quæ continentur.

Eutr. Si à ſe invicem ſeparata ſunt illa duo Principia; Deum ipſum in parte eſſe, neceſſariò dicendum. Deum autem partibilem eſſe, vel terminum habere, nemo ſanę mentis exiſtimaverit. Sin autem velint, hæc Duo Principia, quorum alterum Bonum, alterum Malum, ſeſe mutuò penetrare; neceſſe eſt malum Boni, & Bonum Mali particeps eſſe.

Marc. Suam habet unusquisque vim & potentiam.

Adam. Si unusquisque habeat ſuam potentiam propriam; etiam ſuam cuique propriam † creaturam eſſe, veriſimile eſt. Eccujus eſſe dicis homines? Boni an Mali?

† *poſſeſſionem.*

[Marc. Mali.]

Eutr. *At*, quomodo Bonus comprehendit eos, qui ad Malum pertinent: cùm æqualis ſit horum duorum potentia?

Marc. Cùm Bonus hic videret, homines jamjam à Malo illo condemnatum iri; adveniens, eos à damnatione liberavit, ac oblivionem remiſſionemque peccatorum tribuit.

Eutr. In quem nam peccârunt homines?

Marc. In Malum.

Eutr. Quis has aniles tuas ineptias ferret? An qui proprio deliquerunt Domino, ab alio delictorum remiſſionē conſequi poſſunt?

Ἀδαμ.

ἈΔΑΜ. Τίνος χάριν τὸν μὲν αὐτῶν πονηρὸν, τὸν δὲ ἀγαθὸν λέγετε; ὀνόμασι μόνοις ἀποχρώμενοι, ἢ πράγματι αὐτῷ, ὁ μὲν ἀγαθὸς, ὁ δὲ πονηρὸς φαίνεται.

ΜΑΡΚ. Πράγμασιν αὐτοῖς εἰσὶν ὁ πονηρὸς, καὶ ὁ ἀγαθός.

ἈΔΑΜ. Πῶς;

ΜΑΡΚ. Ὅτι ὁ ἀγαθὸς σώζει· ὁ δὲ πονηρὸς κατακρίνει.

ἈΔΑΜ. Διὰ τὸ σώζειν ἀγαθὸς λέγεται;

ΜΑΡΚ. Καὶ πάνυ· ἀγαθοῦ γάρ ἐστι τὸ σώζειν.

ἈΔΑΜ. Αἴτιος οὖν τῆς τούτου ἀγαθωσύνης ἔσται ὁ πονηρός;

ΜΑΡΚ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Ὅτι, εἰ μὴ τοῦ δημιουργοῦ ἄνθρωποι ἥμαρτον, τούτου ἡ ἀγαθωσύνη οὐκ ἂν ἐφάνη ποτέ. ὡς εἰ μηδεὶς ἦν τῶν ἁμαρτανόντων, ὁ Θεὸς οὐκ ἂν ἐκλήθη ἀγαθός· καὶ αἰτία τῆς ἀγαθωσύνης αὐτοῦ, ἡ καταδίκη τῶν ἁμαρτωλῶν πέφηνε. Καὶ ἄλλως δὲ δείκνυται μὴ ὢν ἐξ ἀρχῆς ἀγαθὸς, εἰ διὰ τὸ σώζειν ἀγαθὸν αὐτὸν λέγεις.

ΜΑΡΚ. Πάντοτέ ἐστιν ὁ ἀγαθός.

ἈΔΑΜ. Πότε κατῆλθε σῶσαι τοὺς ἀνθρώπους;

ΜΑΡΚ. Καθὼς περιέχει τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος, ἐπὶ τῶν χρόνων Πιλάτου.

ἈΔΑΜ. Μετὰ τὸ πλάσαι τὸν δημιουργὸν τὸν ἄνθρωπον, ἑξακισχιλιοστῷ ἔτει κατῆλθεν· Ὁ οὖν τοσούτῳ χρόνῳ μηδένα σώσας, πῶς ἦν ἀγαθός;

ADAM. Quamobrem horum alterum, Malum; alterum, Bonum dicitis? An ſolis nominibus abutimini, aut reipſa alter Bonus, alter Malus † videtur. †comperitur.

MARC. Rebus ipſis ſunt alter Bonus, alter Malus.

ADAM. Quomodo?

MARC. Quoniam Bonus ſervat, at Malus condemnat.

ADAM. Nunquid Bonus appellatur, quòd conſervat?

MARC. Maximè: Boni enim proprium eſt, Servare.

ADAM. Malus itaque cauſa erit hujus bonitatis?

MARC. Quomodo?

ADAM. Eô, quòd niſi Conditoris illius homines peccâſſent, hujus Bonitas nunquam enituiſſet: ut adeò, ſi nemo fuiſſet peccator, Deus non fuiſſet nominatus Bonus; atque cauſa bonitatis Ipſius appareat, peccantium condemnatio. Cæterùm & aliâ ratione probatur; ſi à Servando Bonum illum dicas; eum ab initio Bonum non fuiſſe.

MARC. Semper eſt Bonus ille.

ADAM. Quando deſcendit, ut homines ſervaret?

MARC. Sub Tiberio Cæſare, & temporibus Pilati: uti habet Evangelium.

ADAM. Itaque ſexies milleſimo anno deſcendit, poſtquam ille Conditor hominem finxerat. Quînam ergo Bonus erat, qui tanto tempore conſervavit neminē?

ΜΑΡΚ. Πάντοτε ἦν ἀγαθός.

ἘΥΤΡ. Ἔφης, τὸ σώζειν, ἀγαθὸν αὐτὸν ποιεῖ λέγεσθαι· ὡμολόγηται δὲ ὑπό σου, ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος αὐτὸν κατεληλυθέναι. Δῆλον οὖν, ὅτι ἐξ ὅτου ἔσωσεν, ἔκτοτε καὶ τῆς προσηγορίας τοῦ ἀγαθὸς λέγεσθαι, ἀγαθὸς τετύχηκεν.

ἈΔΑΜ. Εἰ διὰ τὸ σώζειν οὗτος ἀγαθὸς καλεῖται, ἐξ ἀνάγκης ἀγαθὸν νοεῖσθαι καὶ τὸν δημιουργόν. σώζει γὰρ πολλοὺς κἀκεῖνος, ὡς ὁ Νόμος ἐπαγγέλλεται, καὶ οἱ Προφῆται· σώζουσιν οὖν ἀμφότεροι ὁμοίως· ἀλλ' ὁ μὲν πονηρὸς, ὁ δὲ ἀγαθὸς, ὑμῖν φαίνεται.

ΜΑΡΚ. Ὁ ἀγαθὸς εἰς πάντα ἐστὶν ἀγαθός· ὁ δὲ δημιουργὸς τοὺς πειθομένους αὐτῷ ἐπαγγέλλεται σώζειν.

ἈΔΑΜ. Ὁ ἀγαθὸς πάντας σώζει, καὶ φονεῖς καὶ μοιχοὺς, ἢ μόνους τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ;

l. προσφ- ΜΑΡΚ. Τοὺς * προσφεύγοντας αὐτῷ, τούτους σώζει.

ἘΥΤΡ. Ἀμφότεροι τοὺς πειθομένους αὐτοῖς σώζουσι, τοὺς δὲ ἀπειθεῖς ἀποσείονται· ποία διαφορὰ τοῦ ἀγαθοῦ; εὑρίσκεται γὰρ ἴση προαίρεσις ἀμφοτέρων.

ΜΑΡΚ. Ὁ ἀγαθὸς τοὺς πιστεύσαντας αὐτῷ σώζει, οὐ μὴν κατακρίνει τοὺς ἀπειθήσαντας αὐτῷ· ὁ δὲ δημιουργὸς, τοὺς πιστεύσαντας αὐτῷ σώζων, τοὺς ἁμαρτωλοὺς κρίνει τε, καὶ κολάζει.

ἈΔΑΜ. Ὡς οὖν φῂς, ὁ ἀγαθὸς οὐδένα κρίνει;

ΜΑΡΚ. Οὔ.

ἈΔΑΜ. Ἐὰν δείξω τὸν ἀγα-

Marc. Semper Bonus erat.

Eutr. Ajebas: ideo Ipſum Boni nomen ſortitum eſſe, quòd ſervet. Etiam confeſſus es, illum deſcendiſſe ſub Tiberio Cæſare. Ergo manifeſtum eſt; ex quo ſervavit, abinde quoque hanc appellationem Bonum eſſe conſecutum, ut Bonus diceretur.

Adam. Si propter conſervationem Bonus iſte dicatur, neceſſariò & Conditor ille agnoſcendus eſt Bonus. Servat enim & ipſe multos: uti Lex promittit & Prophetæ. Itaque ſervat uterque ſimiliter: interim hic Malus, ille Bonus, vobis videtur.

Marc. Bonus ille in omnia Bonus eſt: Conditor autem ſolùm eos, qui obediunt Ipſi, ſervare promittit.

Adam. Bonus etiam'ne ſervat omnes, homicidas, & adulteros? an ſolos in ipſo credentes?

Marc. Quicunque ad ipſum profugiunt, hos ſervat.

Eutr. Cùm ambo eos, qui ipſis credunt, conſervent; incredulos verò repellant: quale tandem Boni diſcrimen? Utriusque enim ſimile ſtudium *ſervandi* eſſe comperitur.

Marc. Bonus ille credentes ipſi ſervat; incredulos non condemnat: at Conditor ille, ut credentes in ſe ſervat, ita peccatores judicat, punitque.

Adam. Proinde ſtatuis: Bonum judicare neminem?

Marc. Neminem.

Adam. Si demonſtravero, Bo-

θὸν

θὸν κρίνοντα, πείθῃ, ὅτι εἷς Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος;

ΜΑΡΚ. Οὐ δεικνύεις.

ἈΔΑΜ. Τῷ Ἀποστόλῳ πείθῃ;

ΜΑΡΚ. Τῷ ἐμῷ Ἀποστολικῷ πείθομαι.

ἈΔΑΜ. Ἔχω τὸ Ἀποστολικόν σου, καὶ ἀναγινώσκω λέγοντος· Κρινεῖ
» ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ
» τὸ Εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΕΥΤΡ. Τὸ τῆς κρίσεως ὄνομα εἰπὼν, τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν ἐμφαίνει· καὶ τὸν κατ' ἀξίαν αὐτῶν μισθὸν, καταδίκην δὲ τῶν πονηρῶν τε, καὶ ἀσεβῶν δηλονότι; Καὶ ἡ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιγνομένη κρίσις, δι' ἧς καὶ τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων ἐλεγχθήσεται κατ' ἀξίαν, δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας ποιήσεται τὴν ἀνταπόδοσιν;

ἈΔΑΜ. Ἄκουε τοῦ αὐτοῦ Ἀποστό-
» λου, λέγοντος· Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν
» τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι,
» ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν τὸν οὕτως τοῦτο
» κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
» Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συναχθέν-
» των ὑμῶν, καὶ τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος,
» σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
» σοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατα-
» νᾷ εἰς ὄλεθρον· καὶ πάλιν λέγει· Ὁ
» ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρίμα.
Παρὰ τίνος, ὁ ταράσσων τὴν Ἐκκλησίαν, βαστάσει τὸ κρίμα; ἀποκρινέσθω, παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τοῦ πονηροῦ βαστάσει τὸ κρίμα; εἰ μὲν παρὰ τοῦ πονηροῦ, δείκνυται ὁ Χριστὸς, τοῦ πονηροῦ ὢν, καὶ ὁ Ἀπόστολος. Εἰ δὲ παρὰ τοῦ

num illum judicare; credes'ne, Unum eſſe Deum, & præterea nullum alium?

MARC. Non demonſtrabis.

ADAM. Credis'ne Apoſtolo?

MARC. Credo meo Apoſtolico.

ADAM. Habeo tuum Apoſtolicum, & verba dicentis recito; *Judicabit Deus occulta hominum, ſecundùm Evangelium meum, per Jeſum Chriſtum.* Rom. 2. 16.

EUTR. Hoc *Judicij* nomen allegans, an tam bonorum, quàm malorum deſignat *judicium*: & illorum *quidem* pro dignitate mercedem, horum autem condemnationem? (malorum puta & impiorum.) Etiam'ne judicium illud, quod *ſecundùm Evangelium per Jeſum Chriſtum fit*; quò occulta hominum arguentur; pro merito tùm juſtitiæ tùm injuſtitiæ retributionem faciet?

ADAM. Audi eundem Apoſtolum, dicentem: *Ego quidem ut abſens corpore, præſens verò ſpiritu, jam judicavi, quaſi præſens; ut is, qui hoc commiſit, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, vobis congregatis & meo ſpiritu, cum potentia Domini noſtri Jeſu, tradatur Satanæ ad interitum.* 1. Cor. 5. 3. 4. & 5. Et rurſum dicit: *Qui turbat Vos, portabit judicium.* Gal. 5. 10. Reſpondeat: A quo *portabit judicium*? is, *qui perturbat Eccleſiam*; à Bono illo, an à Malo *portabit illud*? Si à Malo; ſequitur, Chriſtum ad Malum pertinere, juxtaque Apoſtolum. Sin à

ἀγαθοῦ,

ἀγαθοῦ, φαίνεται ὁ ἀγαθὸς κριτής. Ποῦ
οὖν τίθεμεν τὴν γραφὴν τὴν λέγου-
Gal. 6. 7. σαν· Ἃ γὰρ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος,
1. θερίσει. » ταῦτα καὶ * θερίσῃ. καὶ πάλιν· Ὃς
Rom. 14. 5. μὲν κρίνει ἡμέραν παρ᾽ ἡμέραν, ὃς δὲ
» κρίνει πᾶσαν τὴν ἡμέραν. Ποῦ δὴ καὶ
τοῦ Σωτῆρος ἡ φωνὴ, ἡ λέγουσα, ᾧ
Matth. 7. 2. μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν·
Matth. 10. καὶ ὃς ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν
v. 33, 34. » ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν
» ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου, τοῦ ἐν τοῖς
» οὐρανοῖς· καὶ οὐκ ἦλθον, φησι, βα-
» λεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. καὶ, οὐκ
» ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ πῦρ·
Matt. 23. 13. καὶ τὸ· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς· καὶ πάλιν
2. Th. 1. 6, 7. ὁ Ἀπόστολος· Εἴπερ, φησι, δίκαιον πα-
» ρὰ Κυρίου ἀποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑ-
» μᾶς θλίψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις
» ἄνεσιν· Τίς οὖν ἐστὶν ὁ ἀνταποδιδοὺς τὴν
θλίψιν; ἀποκρινέσθω.

ΜΑΡΚ. Ὁ πονηρός.

ΕΥΤΡ. Ὁ πονηρὸς τὴν θλίψιν
δίδωσι, δηλονότι, καὶ τὴν ἄνεσιν περὶ
Vid. Not. τῆς θλίψεως· λαμβάνοντες οὖν παρὰ
τοῦ Θεοῦ τὴν θλίψιν, καὶ τὴν ἄνεσιν, τί
1. ἄλλου. χρείαν ἔχομεν * ἀλλ᾽ οὐ Θεοῦ; δέδει-
κται σαφῶς ὁ Θεὸς κριτὴς καὶ εἷς ὢν, καὶ
περιτταὶ αἱ μυθολογίαι.

ΜΕΓ. Ὁ πρῶτος τοῦτο τὸ λεχθὲν
ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἐγὼ τηλαυγέστερον
2. Th. 1. 6. 7. ἀποδείξω· Εἴπερ, φησι, παρὰ Θεοῦ
» δίκαιον, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν
» ὑμᾶς θλίψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομέ-
νοις ἄνεσιν· μεμνῆσθαι γὰρ ὀφείλεις, ὅτι
τρεῖς ἀρχὰς ὡρισάμην, ἀγαθὴν, μέ-
σην, καὶ πονηράν. Ἡ οὖν μέση ἀρχὴ,
ὑπακούουσα τῷ ἀγαθῷ, ἄνεσιν δί-

Bono; ſequitur, Bonum illum eſſe Judicem. Alioqui quorſum illa ſcriptura: *Quæ ſerit homo, eadem & metet*? [ac iterum: *Alius judicat inter diem & diem, alius judicat omnem diem.*] V. Not. Quorſum illa Vox Servatoris? *Quâ menſurâ metimini, remetientur & aliÿ vobis*: Et, *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego illum corã Patre meo, qui eſt in cælis*: Et, *Non*, inquit, *veni mittere pacẽ, ſed gladium.* Item: *Non veni mittere pacem, ſed ignem*: ac illud: *Væ Vobis Scribæ.* Iterum Apoſtolus: *Siquidem juſtum eſt*, inquit, *à Domino, rependere iis, qui affligunt vos, afflictionem, & vobis afflictis requiem.* Quis igitur eſt, qui afflictionem rependet? Reſpondeat.

MARC. Malus ille.

EUTR. Malus ille afflictionem infert: Scilicet, Et requiem pro afflictione. Itaque cùm ab iſto Deo accipiamus, & afflictionem & requiem; quid opus habemus alio Deo? Probatum eſt præclárè: Deum ipſum eſſe judicem, & Unum eſſe, & has veſtras fabulationes ſupervacaneas.

MEG. Primùm illud Apoſtoli dictum explicabo clariùs: *Siquidem juſtum eſt, apud Deum, prementibus Vos preſſuram reddere, oppreſſis autem vobis refocillationem.* Meminiſſe enim debes, me *Tria* poſuiſſe *Principia*, Bonum, Medium, Malum. *Medium* itaque principium, ſi obediat Bono; requietem con-

δίδωσιν·

διδῶσιν· ὑπακούσασα δὲ τῷ πονηρῷ, l. θλίψιν. * θλίψειν διδῶσιν.

ἈΔΑΜ. Ὑπηρέτης οὖν ἐστὶν ὁ μέσος τοῦ πονηροῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἐξουσίαν ἑαυτῷ, ὑποκείμενος ἀμφοτέροις· Εἰκὸς δὲ, ὅτι οὐδὲν κατ᾽ ἰδίαν διάθεσιν πράττει· ἀλλ᾽ ὅσα ἂν ὁ ἀγαθὸς, καὶ ὁ πονηρὸς ἐθέλοι. Λέγε τοίνυν, κατὰ τίνος βούλησιν ὁ μέσος τοὺς ἀνθρώπους ἐδημιούργησε;

ΜΕΓ. Οὗτος κατ᾽ ἰδίαν ἐδημιούργησε τοὺς ἀνθρώπους· † Μεταμέλημαι γὰρ, φησιν, ὅτι ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. Μετενόησεν οὖν κακοὺς δημιουργήσας, καὶ ἠθέλησε τούτους κατακρῖναι, καὶ ἀπολέσαι. Ὁ οὖν ἀγαθὸς οὐ συνεχώρησεν, ἀλλ᾽ ἠλέησε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

l. μεταμεμέλημαι. vel, Μεταμέλομ.

ἘΥΤΡ. Τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦ, τὸ μὴ συγχωρῆσαι τὰ κακὰ ἀναιρεθῆναι· βουλομένου δὲ τοῦ δημιουργοῦ * ἀνελθεῖν ταῦτα, ὁ ἀγαθὸς ἠλέησε τὰ κακά. Ἔσται οὖν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ ἀγαθός· Ἐκεῖνον γὰρ φαμὲν ἀγαθὸν εἶναι, τὸν ἀναιροῦντα τὰ κακά· Πολλῷ γὰρ βελτίων, ὁ μὴ βουλόμενος εἶναι τὰ κακὰ, τοῦ ταῦτα διατηρεῖν τε, καὶ σώζειν βουλομένου.

f. ἀνελεῖν.

ΜΑΡΚ. Κακοὺς τοὺς ἀνθρώπους ὄντας ῥυσάμενος ἐκ τοῦ πονηροῦ ὁ ἀγαθὸς, μετέβαλε, καὶ ἐποίησεν ἀγαθοὺς, τοὺς πιστεύσαντας αὐτῷ.

ἈΔΑΜ. Ἐπεὶ ἔφης, ῥυσάμενον τὸν ἀγαθὸν μεταβεβληκέναι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀγαθότητα, λέγε οὖν, Τί ἦλθε σῶσαι ὁ ἀγαθὸς,

fert; ſin obediat Malo, afflictionem infert.

ADAM. Proinde Medius, eſt tam Boni, quàm Mali adminiſter; &, per ſe nullâ pollens auctoritate, utrique ſubjicitur. Veriſimile quoque ſit, Eum nihil proprio ſuo arbitrio agere; ſed, quæ Bonus & Malus ille voluerint. Dic ergo, Ex cujus voluntate ille Medius homines condidit?

MEG. Iſte pro ſuapte voluntate condidit homines. *Pœnitet enim me*, inquit, *feciſſe hominem*. Gen. 6. 6. Pœnituit igitur, quòd malos condidiſſet, illoſque condemnaturus erat & perditurus. At hoc non permiſit Bonus ille; ſed generis humani miſertus eſt.

EUTR. Hoc verò non eſt Boni; non permittere, ut mala tollantur. Si autem ille Conditor voluerit, † redire iſta, tum Bonus ille † *tollere.* miſertus eſt malorum. Erit igitur auctor malorum Bonus ille. *Bonum* enim eſſe dicimus eum, qui mala tollit. Multo namque præſtantior eſt, qui mala eſſe non vult, eô, qui fovet illa, & ſervare ſtudet.

MARC. Mali cùm eſſent homines, Bonus eos eripiens illi Malo, mutavit ac bonos effecit: *eos, inquam*, qui ipſi crediderunt.

ADAM. Quum faſſus ſis; Bonum illum, qui homines *à malo* liberavit, ad bonitatem transmutâſſe; dic ergo, Ad quid ſervandum deſcendit ille Bonus?

ψυχὴν καὶ σῶμα, ἢ μόνην τὴν ψυχήν;

ΜΕΓ. Μόνην τὴν ψυχήν.

ἈΔΑΜ. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγαθοῦ ἐστιν, ἢ τοῦ δημιουργοῦ;

ΜΕΓ. Τοῦ δημιουργοῦ ἐστιν ἡ ψυχὴ ἐμφύσημα. Ὅτε οὖν ἐδημιούργησεν, εἶδεν αὐτὴν πονηρὰν καὶ ἀπειθῆ, καὶ ταύτην ἀπέρριψεν. Ὁ πονηρὸς δὲ θεωρήσας ἀπορριφεῖσαν, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανήγαγε· καὶ ὁ ἀγαθὸς ἐλεήσας, ἐῤῥύσατο αὐτὴν ἐκ τοῦ πονηροῦ.

ἈΔΑΜ. Ὁ ἀγαθὸς ῥυσάμενος τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ πονηροῦ, ἔδωκε τῷ δημιουργῷ, ἢ κατέσχε παρ᾽ ἑαυτῷ;

ἘΥΤΡ. Ὦ πολλῆς ἀγαθότητος, μᾶλλον δὲ ἀθεότητος! Ἔλαβε, φησι, παρὰ τοῦ πονηροῦ, ἵνα * ἀποστερήσῃ τὸν δημιουργὸν τοῦ ἰδίου ἐμφυσήματος. (l. ἀποστερήσῃ.)

ἈΔΑΜ. Παρασχέσθω τὰς ἀποδείξεις, πῶς ἀπέῤῥιψε, καὶ κατεδίκασε, τὴν ψυχὴν ὁ δημιουργός;

ΜΕΓ. Ὅτι ἔφαγεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ παρήγγειλε μὴ φαγεῖν, τότε ὑπέπεσε κατὰ κρίσιν, καὶ κατὰ δίκην, καὶ ἀπωλείαν.

ἈΔΑΜ. Ἀνάγνωθι, πῶς κατέκρινε τὴν ψυχήν.

ΜΕΓ. Ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῇ Γενέσει ἐγγεγραμμένα.

ἈΔΑΜ. Ἀναγινώσκω τὴν τοῦ δημιουργοῦ ἀπόφασιν, καὶ δειχθήσεται, τί ἐστι τὸ κατακριθέν, ἡ ψυχὴ ἢ τὸ

Gen. 3. v. 17, σῶμα; Λέγει γὰρ οὕτως· Ὅτι ἤκου-

18, 19. » σας τῆς γυναικός σου, καὶ ἔφαγες

num animam & corpus, an ſolam animam?

MEG. Solam animam.

ADAM. Anima eſt'ne Boni, vel Conditoris illius?

MEG. Cōditoris afflatus † eſt anima. Quādo verò creavit, vidit eam malam & rebellem, ac talem abjecit: Malus ille cùm animadverteret abjectam, eam ad ſe reduxit: tandem Bonus ille hujus miſertus, eruit eam à Malo illo. († inſpiramentum.)

ADAM. Bonus ille cùm liberaret à Malo animam, dedit'ne Conditori, an apud ſe retinuit?

EUTR. O magnam bonitatem, aut potiùs impietatem! *Accepit, inquit, à Malo illo, ut Conditorem proprio ſuo afflatu ſpoliaret. (*eripuit)

ADAM. Exhibeat nobis ſuas demonſtrationes, Quomodo abjecerit Conditor animam, & condemnârit?

MEG. Quum comediſſet de ligno, de quo pręceperat nō comedendum; tunc in condemnationem proruit, & pœnam, & perditionem.

ADAM. Lege, Quomodo animam condemnavit.

[MEG. Recita, quæ in Geneſi ſcripta ſunt.] (Pico d.)

ADAM. Recitabo Conditoris ſententiam: & apparebit, Quid fuerit condemnatum, utrum Anima vel Corpus? Sic enim dicit: *Quia auſcultâſti uxori tuæ, & ediſti*

ἀπὸ τοῦ

» ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην, τούτου
» μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες·
» ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
» σου, ἐν λύπαις φαγῇ αὐτὴν πάσας
» τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. ἀκάνθας
» καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι· καὶ φαγῇ
l. ἀγροῦ. τὸν χόρτον τοῦ * ἀγαθοῦ· ἐν ἱδρῶτι τοῦ
» προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου,
al. ἀποστρέψαι. ἕως οὗ * ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ
» ἧς ἐλήφθης. ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπε-
» λεύσῃ. Αὕτη ἡ ἀπόφασις καταδίκη
ψυχῆς ἐστιν, ἢ σώματος;

Ἐυτρ. Ἡ ἀπόφασις σώματος καταδίκην ἐμφαίνει, καὶ οὐ ψυχῆς·
» φάσκει γὰρ, Ἕως οὗ ἀποστρέψεις εἰς τὴν
» γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης· ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς
» γῆν ἀπελεύσῃ.

Ἀδαμ. Ὃ ὁ δημιουργὸς κατεδίκασε, τοῦτό, φησιν, ὁ ἀγαθὸς ἔσωσε.

Μεγ. Κατάραν αὐτῷ ἐδέδωκεν, πῶς οὖν οὐ κατεδίκασεν;

Ἀδαμ. Οὐ τὸν ἄνθρωπον κατηράσατο, ἀλλὰ τὴν γῆν. λέγει γὰρ οὕτως·
» Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου.

Μεγ. Ὁ οὖν ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς γῆς;

Ἐυτρ. Μικρῷ πρόσθεν ἔφασκες, τὴν ψυχὴν μέρος καὶ ἐμφύσημα εἶναι τοῦ δημιουργοῦ· νῦν οὖν, ὡς ἐπιλαθεὶς, ἐκ γῆς αὐτὸν λέγεις εἰλῆφθαι.

Ἀδαμ. Τὴν οὖν μὴ καταδικασθεῖσαν, ἦλθε ψυχὴν σῶσαι ὁ ἀγαθός;

Ἐυτρ. Εἰ οὖν καταδεδίκασται μὲν τὸ σῶμα, οὐ τοῦτο δέ ἐστι κατ' αὐτοὺς τὸ σωζόμενον, ἀλλὰ τὸ

de ligno, de quo ſolo præcepi, ne comederes, de illo, inquam, ediſti: maledicta terra in laboribus tuis, in doloribus comedes illam cunctis diebus vitæ tuæ: ſpinas & tribulos progerminabit tibi, & manducabis herbam agri. In ſudore vultûs tui comedes panem tuum: donec reduxero te in terram, de quâ ſumtus es: Quia terra es, & in terram reverteris. Hæc ſententia, corporis'ne condemnatio eſt, an animæ?

Eutr. Sententia iſta condemnationem importat corporis, & non animæ. Ait enim: *Donec reverteris in terram, è quâ ſumptus es; quia terra es, & in terram redibis.* Gen. 3, 19.

Adam. Id, quod damnavit Conditor, hoc, inquit, Bonus ille ſervavit.

Meg. Maledictionem incuſſit ei: quid'ni ergo damnârit?

Adam. Non hominem, ſed terram execratus eſt. Nam ſic dicit; *Execrata eſto terra in operibus tuis.* Gen. 3. 17.

Meg. Ergo'ne homo non eſt de terrâ?

Eutr. Paulò antè ajebas, Animam eſſe Conditoris particulam quandam & afflatum; nunc verò, quaſi *hujus* oblitus, illum dicis de terrâ deſumptum.

Adam. Ita'ne igitur venit Bonus, ut animam indemnatam ſervaret?

Eutr. Si ergo corpus quidem damnatum fuit; non autem (illorum opinione) ſervatur, ſed illud

τοῦ καταδικάσαντος ἐμφύσημα, ὅπερ ἐστὶν, ὡς λέγουσιν, ἡ ψυχή· δηλονότι τὸ μὲν ἐκ Θεοῦ ὂν, καὶ ἐκείνου ὂν μέρος, ἔσωσε· τῷ δὲ καταδικασθέντι, ἐκ γῆς ὄντι, οὐδὲν ἐβοήθησε.

ΜΑΡΚ. Ταῦτα μὲν πρὸς Μεγέθιον καλῶς δοκεῖ λελέχθαι· πρὸς δὲ τὸ ἡμέτερον δόγμα ἀναπόδεικτος ὁ λόγος. Ἡμεῖς γὰρ οὐδὲ σῶμα, οὐδὲ ψυχὴν, λέγομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα· καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, (1.Cor. 5. 5.) Παρέδωκα τὸν τοιοῦτον „ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦ„ μα σωθῇ.

ἈΔΑΜ. Τὸ πνεῦμα τοῦ δημιουργοῦ ἐστιν, ὃ ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ἢ τοῦ ἀγαθοῦ;

ΜΑΡΚ. Τοῦ ἀγαθοῦ.

ἈΔΑΜ. Οὐκοῦν κοινῶς γενόμενοι, ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ ἀγαθὸς, ἐδημιούργησαν τὸν ἄνθρωπον.

ΜΑΡΚ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Ἔφης, τὴν ψυχὴν τοῦ δημιουργοῦ, καὶ τὸ σῶμα, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ ἀγαθοῦ· ἢ οὐχ οὕτω;

ΜΑΡΚ. Ὁ δημιουργὸς, ὅτε ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνεφύσησεν αὐτῷ, οὐκ ἠδυνήθη αὐτὸν τελεσφορῆσαι· ἰδὼν δὲ ἄνωθεν ὁ ἀγαθὸς κυλιόμενον τὸ πλάσμα καὶ σκαρίζον, ἔπεμψεν ἐκ τοῦ ἰδίου πνεύματος, καὶ ἐζωογόνησε τὸν ἄνθρωπον. Τοῦτο οὖν φαμὲν ἡμεῖς, τὸ πνεῦμα σώζεσθαι.

ἈΔΑΜ. Πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐκ τούτου τοῦ πνεύματος ἔχουσιν, ἢ οἱ πιστεύσαντες τῷ ἀγαθῷ;

Condemnatoris afflamen: (quod eſt,uti dicunt,Anima ipſa:) patet, illud quod ex Deo eſt, & ipſius eſt aliqua particula, ipſum ſervâſſe: ei autem, quod damnatum, & è terrâ eſt, nullatenus ſuccurriſſe.

MARC. Iſta quidem contra *Megethium* pulcrè videntur dicta: ſed contra dogma noſtrum inefficax eſt hæc ratio. Nos enim nec Animam *ſervatam* dicimus, nec Corpus; ſed Spiritum: quemadmodum & Apoſtolus ait; *Tradidi talem ad interitum carnis, ut Spiritus ſervetur.*

ADAM. Spiritus, quem habuit homo, num Conditoris eſt, vel illius Boni?

MARC. Illius Boni.

ADAM. Ergo, communi conſilio & concurſu homines, tùm Conditor, tùm Bonus ille, finxerunt.

MARC. Quid ita?

ADAM. Aſſerebas, Animam & Corpus eſſe Conditoris; at, Spiritum à Bono illo venire: Nunquid ita eſt?

MARC. Conditor quum hominē formaret, eumq; inſpiraret; non potuit illum omnibus numeris perficere. Verùm cùm Bonus ille, deſuper videret figmentum volutans & luctans; miſit de ſuo ſpiritu, & hominem vivificavit. Hoc itaque dicimus nos, *Spiritum ſervari.*

ADAM. Num omnes homines de hoc Spiritu habent; an illi *ſolùm*, qui Bono crediderunt?

MARK.

ΜΑΡΚ. Ἐπὶ τῆς εὐχαριστίας ἔρχεται.

ἈΔΑΜ. Πῶς οὖν ἔφασκε, ἐπὶ
l. αὐτὸν. σωτηρίας ἀνθρώπου * αὐτὴν κατεληλυθέναι· οὐκέτι οὖν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε σῶσαι, ἀλλὰ τὸ ἴδιον πνεῦμα. Σωτηρίας οὖν χρήζει τὸ τοῦ ἀγαθοῦ πνεῦμα. ὦ τῆς ἐμφανοῦς ἀναισχυντίας! κατεδικάσθη τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγαθοῦ σὺν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ;

ΜΕΓ. Οὔ.

ἈΔΑΜ. Τὸ οὖν μὴ καταδικασθὲν, ἐκεῖνο ἦλθε σῶσαι.

ΕΥΤΡ. Ἢ γὰρ συγκατεδικάσθη τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἀποσταλὲν τοῦ ἀγαθοῦ πνεῦμα, καὶ ἄμεινόν ἐστιν ὑπακούειν τῷ δημιουργῷ, ὄντι δυνατωτέρῳ· ὁ γὰρ ἰσχύσας τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγαθοῦ καταδικάσαι, πῶς οὐχὶ μᾶλλον καταδικάσαι τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ γενομένους ἀνθρώπους, ὡς μὴ ὑπακούσαντας αὐτῷ; ἢ οὐ κατεδικάσθη τὸ πνεῦμα, καὶ περισσὸν, τὸ λέγειν, τοῦτον ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων παραγεγονέναι.

ΜΕΓ. Ὁ Ἀγαθὸς, ἰδὼν καταδεδικασμένην τὴν ψυχὴν, ἐλεήσας ἦλθεν· ὁ δὲ δημιουργὸς ἠθέλησεν αὐτῷ ἐπιβουλεῦσαι· ὅθεν καὶ ἐνόμισεν αὐτὸν σταυροῦν.

ἈΔΑΜ. Ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς
l. εἵλετο, ἢ ὑπὸ ἄλλου. σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων αὐτὸς * ἔλετο, ἢ ὑπὸ ἄλλου ἠναγκάσθη;

ΜΕΓ. Ὁ δημιουργὸς, ἰδὼν τὸν
l. λύοντα. ἀγαθὸν * λύοντα αὐτοῦ τὸν νόμον ἐπεβούλευσεν αὐτῷ, μὴ εἰδὼς, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ ἀγαθοῦ σωτηρία ἀνθρώπων ἐγίνετο.

MARC. In Euchariſtiam venit.

ADAM. Quo igitur pacto ſe dicit *ad hominis ſalutem deſcendiſſe*? Jam ergo non venit, ut ſervaret hominem, ſed proprium ſuum ſpiritum. Itaque illius Boni ſpiritus ſalute opus habet. O evidentem impudentiam! An ſpiritus illius Boni juxta cum homine, condemnatus fuit à Conditore?

MEG. Nequaquam.

ADAM. Ergo venit ſervare illud, quod non erat condemnatum.

EUTR. Aut enim ſpiritus ille, à Bono miſſus, unà cum homine condemnatus eſt: & ita ſatius eſt Conditori, utpote potentiori, obedire: (qui enim ſpiritum illius Boni potuit condemnare; quid'ni multò magis damnaret homines, qui ſub eo erant, tanquam non-obedientes?) Aut non condemnatus fuit ille ſpiritus: Et ſupervacaneum eſt, dicere; Hunc *Bonum* ad ſalutem hominum adveniſſe.

MEG. Bonus ille, cùm animam condemnatam videret, ejus miſertus venit: Conditor autem illi inſidias voluit ſtruere: unde etiam decrevit, ipſum cruci affigere.

ADAM. Num, Mori pro ſalute hominum, ipſe ſponte voluit; an ab alio coactus eſt?

MEG. Conditor, ubi animadvertit, Bonum illum Legem ſuam violare, ſtruxit ei inſidias; neſcius, Boni hujus mortem, hominum ſalutem eſſe.

ἈΔΑΜ. Ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων αὐτὸς εἵλετο, ἢ ὑπὸ ἄλλου ἠναγκάσθη;

ΜΕΓ. Αὐτὸς εἵλετο, οὐ γὰρ ἠδικεῖτο ὑπὸ τοῦ θανάτου.

ἈΔΑΜ. Οὐκέτι οὖν ἐπεβούλευσεν αὐτῷ ὁ δημιουργός.

ΕΥΤΡ. Τίς οὕτως ἀνοήτως λέξει, ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα, ἅπερ αὐτὸς εἵλετο, παθεῖν; εἰ μὲν γὰρ αὐτὸς εἵλετο τὸν θάνατον, περισσὸν τὸ λέγειν ἐπιβουλήν· εἰ δὲ ὁ δημιουργὸς ἠνάγκασεν αὐτὸν, αὐτὸς αἴτιος τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἀγαθός.

Christum nõ eſſe Dei Creatoris filium.

ΜΑΡΚ. Ὑμεῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν δεικνύομεν, ὅτι ὁ ἐλθὼν Χριστὸς οὐκ ἔστι τοῦ δημιουργοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ γὰρ τὸν Νόμον τοῦ δημιουργοῦ κατέλυσεν.

ἈΔΑΜ. Ἀπὸ ποίων γραφῶν δεῖξαι ταῦτα ἐπαγγέλλῃ;

ΜΑΡΚ. Ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου· Ταῖς γὰρ Ἰουδαϊκαῖς φωναῖς οὐ πείθομαι, καὶ γὰρ ἄλλου εἰσὶ Θεοῦ.

ἈΔΑΜ. Ἐὰν οὖν δείξω ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ Ἀποστόλου, παύῃ βλασφημῶν;

ΜΑΡΚ. Οὐ γὰρ ὑπακούω, οὔτε Νόμῳ, οὔτε Προφήταις.

ἈΔΑΜ. Ἀλλὰ τῷ Εὐαγγελίῳ, ἢ οὔ;

ΜΑΡΚ. Πείθομαι.

ἈΔΑΜ. Ἀναγινώσκω, καὶ δείκνυμι, ὅτι ὁ μὴ δεχόμενος Νόμον καὶ Προφήτας, οὐδὲ τὸ Εὐαγγέλιον δέχεται. λέγει δὲ οὕτως ὁ Χριστός· Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνε-

Luc. 16. 19, 20. &c.

ADAM. Elegit'ne ipſe, pro ſalute hominum mori, an coactus eſt ab alio?

MEG. Ipſe ſuâ ſponte elegit: nam à morte læſus non erat.

ADAM. Non jam igitur Conditor illi poſuit inſidias.

EUTR. Quis tam amens eſt, ut ibi fieri inſidias dicat, ubi quis ea, quæ ſuâ ſponte elegit, perpetitur? Si enim mortem ipſe ultrò elegit; fruſtrà inſidias dixeris: Sin verò Conditor ille coëgit ipſũ; erit ille *Conditor* hominum ſalutis auctor, non autem Bonus.

MARC. Nos è Scripturis oſtendimus; quòd is, qui jam venit, Chriſtus, non ſit Conditoris, ſed Boni filius: quoniam Legem Creatoris diſſolvit.

ADAM. Quibus Scripturis iſta polliceris te comprobaturum?

MARC. Ex Evangelio & Apoſtolo: Judaicis enim voculis non credo; ſiquidem aliûs Dei ſunt.

ADAM. Si ergo ex Evangelio & Apoſtolo demonſtravero, * deſines'ne blaſphemare? ** illis credendum;*

MARC. Non utiq; ſive Legi, ſive Prophetis, auſculto.

ADAM. At, Evangelio: an non?

MARC. Credo.

ADAM. Recito ergo, & hoc oſtendo; Eum, qui Legem & Prophetas non recipit, nec Evangelium recipere. Chriſtus quidem ſic dicit: *Erat homo dives, & in-*

" ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐ-
" φραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς·
" πτωχὸς δέ τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέ-
" βλητο εἰς τὸν πυλῶνα ἡλκωμένος, καὶ
al. τῶν ψιχίων τῶν ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ * τῶν πι-
πτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου·
al. ἀπέλ- ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι * ἔλειχον
al. ἕλκη. τὰ † τραύματα αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθα-
" νεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν
al. τῶν. " ὑπὸ † ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον * Ἀβρα-
al. τοῦ. " άμ· Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ
al. καί. ἐτάφη * ἐν τῷ ᾅδῃ· ἐπάρας * (οὖν) τοὺς
al. Deeſt " ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βα-
al. τόν. " σάνοις, ὁρᾷ † Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν,
al. τοῖς καὶ Λάζαρον ἐν * τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, καὶ αὐ-
κόλποις. τὸς φωνήσας, εἶπε· Πάτερ Ἀβραὰμ
" ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα
al. αὐτοῦ. βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου * ὕδατος,
" καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυ-
" νῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ· Ἀβραὰμ
" δὲ εἶπε, Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλα-
al. σου. βες σὺ τὰ ἀγαθὰ * ἐν τῇ ζωῇ σου· καὶ
" Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά. νῦν δὲ ὧδε
" παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ
al. ἡ. καὶ ὑ. πᾶσι τούτοις, μεταξὺ * ὑμῶν καὶ ἡμῶν
" χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ
V. Not. * ἐνταῦθα διαβῆναι πρὸς ὑμᾶς μὴ
" δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν ὧδε διαπε-
" ρῶσιν. ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμ-
al. τὸν οἶκον. ψῃς αὐτὸν εἰς * τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός μου·
al. deeſt. " ἔχω γὰρ * ἐκεῖ] πέντε ἀδελφούς· ὅπως
" διαμαρτύρηται αὐτοῖς, * μὴ καὶ αὐτοὶ
al. ἵνα μὴ ἔλθωσιν εἰς τοῦτον τὸν τόπον τῆς βασάνου.
al. Ἀβραάμ, ἔχ- Λέγει αὐτῷ *, ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς
" Προφήτας ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ
al. Ἀβραάμ. " εἶπεν, οὐχὶ πάτερ· * ἀλλ' ἐάν τις * ἐκ
al. ἀπό. " νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς, μετα-

duebatur purpurâ & byſſo, ac epulabatur quotidiè ſplendide. Mendicus autem quidam Lazarus jacebat præ foribus ulceroſus, cupiens ſaturari iis, quæ cadebant de menſâ illius divitis. Sed & canes venerunt, lingentes vulnera ejus. Factum eſt autem, ut moreretur mendicus, & deportaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus ſimul dives, ac ſepultus eſt in inferno. Itaque elevans oculos, cùm eſſet in tormentis, videt Abraam eminus, & Lazarum in ſinu ejus, & ipſe clamans dixit: Pater Abraam miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ac refrigeret linguam meam; quia crucior in hac flammâ. Dixit autem Abraam: Fili, recordare, te recepiſſe bona in vitâ tuâ; Lazarum ſimiliter mala: Nunc autem hic ſolatio fruitur, tu verò cruciaris: Et præter hæc omnia, inter vos & nos hiatus eſt ingens firmatus; ut hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint; neque iſtinc huc tranſcendere. Rogo igitur te, Pater, ut mittas eum in domum Patris mei: habeo enim quinque fratres, ut teſtificetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum cruciatûs. Ait illi: Habent Moſem & Prophetas, *audiant illos. Ille dixit: Non, Pater; ſed ſi quis ex mortuis ierit ad illos, reſipiſcent.*

νοήσω-

al. εἶπε δὲ αὐτῷ. Vid. Not. „ νοήσωσιν· ὁ δὲ εἶπεν, εἰ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν οὐκ ἤκουσαν, οὐδ᾽ ἄν τις ἐκ νεκρῶν ἀπέλθῃ, ἀκούσωσιν αὐτοῦ. Τίς οὖν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ἐδίδαξε τὰ ἐν τῇ κρίσει, εἰ μὴ μόνος ὁ Χριστός; Ὅσοι οὖν οὐκ ἐδέξαντο Μωσέα, ἢ τοὺς Προφήτας, οὐδὲ τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν ἐδέξαντο.

ΜΑΡΚ. Ἐν τῷ ᾅδῃ, εἶπεν, εἶναι τὸν Ἀβραὰμ, οὐκ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

ΑΔΑΜ. Ἀνάγνωθι, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ᾅδῃ λέγεται Ἀβραάμ.

ΜΑΡΚ. Ἀπὸ τοῦ συνομιλεῖν αὐτῷ τὸν πλούσιον, δείκνυνται ὁμοῦ ὄντες.

l. ὁμιλ. ΑΔΑΜ. Τὸ* ὁμειλεῖν πρὸς ἀλλήλους ἤκουσας· τὸ δὲ λεγόμενον χάσμα μέγα οὐκ ἤκουσας; Τοῦ γὰρ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὸ μέσον, χάσμα λέγει.

ΜΑΡΚ Δύναταί οὖν τις ἀπὸ τῆς γῆς ἕως οὐρανοῦ ὁρᾶν; Ἀδύνατον. ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἰδεῖν δύναταί τις ἀπὸ γῆς, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ ᾅδου, εἰς τὸν οὐρανὸν ὁρᾶν; εἰ μὴ δῆλον, ὅτι
l. φάραγξ. † φάραξ ἦν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

ΑΔΑΜ. Οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ τὰ ἔγγιστα μόνον πεφύκασιν ὁρᾶν· οἱ δὲ ψυχικοὶ, εἰς μῆκος ἀποτείνονται· καὶ δῆλον, ὅτι τὸ σῶμα ἐντεῦθεν ἀποθέμενοι, τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ὁρῶσιν ἀλλήλους· Πρόσχες γὰρ, πῶς λέγει τὸ εὐαγγέλιον, ὅτι, „ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. εἰς τὸν οὐρανὸν πέφυκεν ἐπαίρειν, καὶ οὐκ εἰς τὴν γῆν.

Dixit auté illi: Si Moſem & Prophetas *non audierint; neque, ſi quis ex mortuis reſurrexit, audient ipſum.* Quis ergo ex mortuis reſurrexit, & docuit, quæ in judicio *futura ſunt*; niſi ſolus Chriſtus? Igitur, quicunque non receperint *Moſem & Prophetas*; nec illum reciperent, qui ex mortuis reſurrexit.

MARC. Ait: In inferno eſſe Abraham: [non, in regno cœlo- Pic. deſ. V.Not.
rum.

ADAM. Lege: non dixit, Abrahamum apud inferos.

MARC.] Ex eo, quòd illi cum divite interceſſerat colloquium, prope ac ſimul fuiſſe oſtenduntur.

ADAM. Eos ſimul collocutos, audiviſti: cæterùm *ingentem hiatum*, qui nominatur, non attendiſti? Medium enim illud inter cœlum & terram, *Hiatum* vocat.

MARC. Poterit'ne quiſpiam à terrâ in cœlum uſque videre? Fieri non poteſt. An valet quis, oculis ad intuendum ſublatis, à terrâ, vel potiùs ab inferis, in cœlum uſque videre; ſi non conſtaret, vallem in medio eorum eſſe interjectam?

ADAM. Oculi corporis proxima tantùm videre poſſunt: ſed *oculi* animæ in longinquum extenduntur. Certum etiam eſt: corpore hinc exutos, oculis animæ ſe mutuò contueri. Quid enim dicat Evangelium, attende: *Attollens oculos ſuos*, vidit. In cœlum *ſpectanti*, & non in terram, quadrat *verbum* Attollere.

ʼΕΥΤΡ.

ΕΥΤΡ. Ὁ Χριστὸς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, διδάσκων τὴν διαφορὰν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων, ἐνταῦθα ὑποτίθεται τὸν πένητα, καὶ τὸν πλούσιον. Τί γὰρ ἕτερον ἔσται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἢ δηλονότι ἀγαθόν; Ἢ τί ἕτερον ἔσται ἡ Γέεννα, καὶ ἡ καταδίκη, εἰ μὴ κακόν; καθὼς ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· Τέκνον, φησὶ, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ σου· καὶ Λάζαρος ὁμοίως
l. ὧδε. τὰ κακά. νῦν δὲ * ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. τηλαυγῶς δὲ, καὶ τοὺς μὴ πιστεύοντας Μωσεῖ καὶ τοῖς Προφήταις, τούτους μηδὲ τῷ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι πιστεύειν, ἀπεφήνατο.

ΜΑΡΚ. Ἡμεῖς Προφήτας καὶ Νόμον οὐ δεχόμεθα· οὐδὲ γάρ εἰσι τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ· δεχόμεθα δὲ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὸν Ἀπόστολον.

ἈΔΑΜ. Ποῖον Ἀπόστολον; Πολλοὺς γὰρ ἔσχεν Ἀποστόλους ὁ Χριστός.

ΜΑΡΚ. Παῦλον.

ἈΔΑΜ. Πόθεν ἔγνως, ὅτι Παῦλος Ἀπόστολός ἐστιν; εἰ μὲν γὰρ ἔχεις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γεγραμμένον, δεῖξον· εἰ δὲ οὐδαμοῦ ἔχεις τοῦτον γεγραμμένον, πόθεν ἔμαθες, ὅτι Ἀπόστολός ἐστιν;

ΜΑΡΚ. Αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ γράφει, λέγων· Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ἈΔΑΜ. Οὐδεὶς, περὶ αὐτοῦ μαρτυρῶν, ἀξιόπιστός ἐστιν· αὐτὸς γὰρ Παῦλος λέγει· Ὅτι οὐχ ὁ ἑαυτὸν
al. ἐκεῖνός ἐστι. συνιστῶν * ἐστι δόκιμος. οὐδέ τις ἕτερος αὐτῷ ἐμαρτύρησεν, οὔτε τὸ Εὐαγγέ-

EUTR. Chriſtus hìc, ut mihi quidem videtur, differentiam inter juſtos & injuſtos docens, proponit pauperem illum & divitem. Quid enim aliud eſt *Regnum cœlorum*, quàm bonum? Vel, quid aliud eſt *Gehenna*, & condemnatio, quàm malum? Sicuti lectum fuit in Evangelio: *Fili*, inquit, *recordare, quòd perceperis tu bona in vitâ tuâ, & Lazarus ſimiliter mala: Nunc ille hìc ſolatio fruitur, Tu verò cruciaris.* Luc. 16. 25. Sed & eos, qui *Moſi & Prophetis non credunt, nec ei credere, qui ex mortuis reſurrexit*, clariſſimè demonſtravit. Ibid. v. 31.

MARC. Nos Prophetas & Legem non recipimus; non enim Dei noſtri ſunt: Evangelium verò & Apoſtolum recipimus.

ADAM. Quem Apoſtolum? Multos enim Chriſtus habuit Apoſtolos.

MARC. Paulum.

ADAM. Unde ſcis, Paulum eſſe Apoſtolum? Si enim in Evangelio nomen illius ſcriptum habes, age, profer. Sin autem in nullis ipſum ſcripturis habes, unde didiciſti, eum eſſe Apoſtolum?

MARC. Ipſemet ſcribit de ſeipſo dicens: *Paulus Apoſtolus Jeſu Chriſti.* 2. Cor. 1. 1.

ADAM. Nemo, qui de ſeipſo dicit teſtimonium, fide dignus eſt: ipſe namque Paulus ait: *Non qui ſeipſum commendat, probatus eſt.* 2. Cor. 10. 18 Neque verò quis alius illi teſtimonium fert, nec Evange-

H λιον.

λιον. Πόθεν οὖν, ὅτι οὗτος Ἀπόστολος;

ΜΑΡΚ. Ὑμεῖς πόθεν αὐτὸν ἔγνωτε Ἀπόστολον; Οὔτε γὰρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀναγέγραπται.

ἈΔΑΜ. Πρόσταξον ἀναγνωσθῆναι τὰς τῶν Ἀποστόλων πράξεις, καὶ τὰς ἐπιστολάς, καὶ εὑρήσεις αὐτὸν
Act.9.15,16 μαρτυρούμενον, πῇ μὲν ὡς σκεῦος
f. ὑπὸ. ἐκλογῆς * ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ὁμολογούμενον· πῇ δὲ ὑπὸ Πέτρου τοῦ Ἀπο-
2.Pet.3.15. στόλου γεγραμμένον· Κατὰ τὴν σο-
al. δοθεῖσαν. φίαν, φησίν, τὴν * διδομένην τῷ
» ἀδελφῷ μου Παύλῳ·

ΕΥΤΡ. Δέχεσθε, Μάρκε, τὰς τῶν Ἀποστόλων πράξεις, καὶ μαθητῶν λεγομένων, ὡς ἀληθῆ, ἢ οὔ;

ΜΑΡΚ. Ἡμεῖς πλέον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ Ἀποστόλου, οὐ δεχόμεθα.

ΕΥΤΡ. Αἱ πράξεις, καὶ αἱ ἐπιστολαί, ποίων Ἀποστόλων εἰσίν; Μέ-
Luc.10.1. μνημαι γάρ, ὅτι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ιβ.
» εἰσί, καὶ οβ.

ἈΔΑΜ. Τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἐκείνων εἰσὶ καὶ αἱ πράξεις, καὶ αἱ ἐπιστολαί, καὶ τὰ Εὐαγγέλια· καί, εἰ βούλει, ἀναγινώσκω, πῶς καὶ εὐαγγελίσασθαι ἀπεστάλησαν.

ΕΥΤΡ. Ἀνάγνωθι.

ἈΔΑΜ. Ἀναγινώσκω ἐκ τοῦ
Luc.9.1,2. Εὐαγγελίου· Συγκαλεσάμενος δὲ
al. μαθητὰς αὐτοῦ. τοὺς δώδεκα *, ἔδωκεν αὐτοῖς δύνα-
» μιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαι-
» μόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν, καὶ ἀπέ-
» στειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασι-
» λείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι. Καὶ ὑποβὰς
vers. 6. μετ' ὀλίγον, λέγει· Ἐξερχόμενοι δέ,

lium: unde igitur conſtat hunc eſſe Apoſtolum?

MARC. Et Vos unde cognoſcitis, ipſum eſſe Apoſtolum? nec enim in veſtris Evangeliis proditum eſt.

ADAM. Jube Acta Apoſtolorum recitari, & Epiſtolas; &, illi datum eſſe teſtimonium, reperies. Alicubi enim *Vas electionis*, *pro* V. Not.
Chriſto dicitur: alicubi à Petro Apoſtolo ſcribitur: *Secundùm ſapientiam*, inquit, *quæ data eſt fratri meo Paulo.*

EUTR. An pro veris habetis, *Marce*, Acta Apoſtolorum, & eorum, qui dicuntur Diſcipuli, vel non?

MARC. Nos plura, quàm Evangelium & Apoſtolum, non recipimus.

EUTR. Acta & Epiſtolæ, quorum Apoſtolorum ſunt? memini enim, in Evangelio *Duodecim*, & *Septuaginta duos* extare.

ADAM. Et Acta, & epiſtolæ, & Evangelia ſunt eorum, qui deſcribuntur in Evangelio: &, ſi velis, recitabo, Quomodo ad prædicandum Evangelium dimiſſi ſint.

EUTR. Recita.

ADAM. Recito ex Evangelio: *Convocatis verò Duodecim, dedit eis poteſtatem, & facultatem ſuper omnia dæmonia, ut morbos curarent; & miſit eos ad prædicandum Regnum Dei, & ad ſanandum* Ac ſubjiciens paulò pòſt: *Egreſſi*, inquit,

διήρ-

al. τὰς κώμ- „ διήρχοντο κατὰ † πόλεις καὶ κώ-
„ μας, εὐαγγελιζόμενοι, καὶ θεραπεύ-
„ οντες πανταχοῦ.

Ἐυτρ. Πῶς, Μάρκε, τοὺς μὲν
ἀποσταλέντας ὑπὸ Χριστοῦ εὐαγγελί-
l. οὐ δέ. σασθαι, καὶ κηρύξαι, οὐ δέχεσθε; † οὐδὲ
ἀποδείξεις μὴ προφέρετε, τοῦτον δέ-
χεσθε; καὶ Ματθαῖον μὲν, καὶ Ἰωάν-
νην, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἀναγέγραπται,
ἐκφαυλίζετε, οὓς καὶ ὁ Χριστὸς κηρύ-
ξαι, καὶ εὐαγγελίσασθαι, ἀπέστειλεν·
Παῦλον δὲ, οὗ οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχε-
l. δέχεσθε. τε, τοῦτον * δέχεσθαι· καὶ πῶς οὐ γε-
λοῖον; λέγε δή τοῦτο, Ἐκήρυξαν, καὶ
εὐηγγελίσαντο, ἢ οὔ;

Μαρκ. Ἐκήρυξαν.

Ἐυτρ. Ἐγγράφως ἐκήρυξαν,
καὶ εὐηγγελίσαντο, ἢ ἀγράφως;

Μαρκ. Ἀγράφως.

Ἐυτρ. Σφόδρα ἠλίθιον, τοὺς
μὲν ἀποσταλέντας κηρύξαι, καὶ εὐ-
V. Not. αγγελίσασθαι, τούτους * κηρύξαι,
φάσκειν· τὸν δὲ μὴ ἀποσταλέντα Παῦ-
l. δεδιδαχέναι φάσκειν. λον, ἐγγράφως † δεδιδαχέναι φά-
σκεις· Εἰκὸς οὖν, ὅτι τοῖς τότε μόνον
ἀκούουσι τὴν σωτηρίαν ἐκήρυσσον,
τοῖς δὲ μετὰ ταῦτα οὐδεμίαν ἔννοιαν
παρέσχον. τὰ γὰρ ἀγράφως λεγό-
μενα παύεται μετ' ὀλίγον, οὐκ ἔχοντα
τὴν ἀπόδειξιν.

Ἀδαμ. Πῶς δὲ καὶ τὸν Χρι-
στὸν Υἱὸν Θεοῦ ἴσασιν; ἀποκρινά-
σθωσαν. Εἰ μὲν γὰρ δέχονται τὸν
Νόμον, καὶ τοὺς Προφήτας τοὺς προ-
κηρύσσοντας, εὖ ἂν ἔχοι· ἀπ' ἐκείνων
γὰρ ἐκηρύσσετο, ὅτι μέλλει ὁ Λό-

perambulaverunt omnes civitates, & vicos, prædicantes Evangelium, & ſanantes in omnibus locis.

Eutr. Quid eſt, *Marce*, quòd eos non recipiatis, quos Chriſtus ad evangelizandum, & prædicandum dimiſerat; illum verò recipiatis, cujus nullas probationes affertis? Et quidem Matthæum ac Johannem, quorum etiam nomina ſcriptis notata ſunt, quique ad evangelizandum ac prædicandum à Chriſto ablegati fuerunt, exploditis: Paulum verò, cujus nullam probationem habetis, recipitis. Et quî hoc non ridiculum? Age, hoc mihi dicas: Prædicârunt, & Evangelium promulgârunt illi, nec'ne?

Marc. Prædicârunt.

Eutr. Scriptis'ne prædicârunt Evangelium, an ſine ſcriptis?

Marc. Sine ſcriptis.

Eutr. Stultum nimis eſt, Eos, qui ad concionandum Evangelium miſſi fuerant, hos illud prædicâſſe, fateri; at Paulum, non item miſſum, in ſcriptis docuiſſe, affirmare. Probabile itaq; fit, Eos ſolùm tunc audientibus ſalutem annunciâſſe: poſteris autem nullam ejus notitiam exhibuiſſe. Quę enim ſine ſcripto dicuntur, paulò poſt evaneſcunt, cùm demonſtratione careant.

Adam. Quo autem modo nôrunt, *Chriſtum eſſe Dei Filium*? Reſpondeant. Nam ſi Legem recipiunt & Prophetas, qui eum prædixerũt; bene id quidem haberet. Prædictum eſt enim ab illis: Ver-

γος τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπεῖν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ σώζειν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· Εἰ δὲ μὴ δέχονται τοὺς προκηρύσσοντας, καὶ ὑποδεικνυότας, πόθεν αὐτοῖς γνῶναι, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς Υἱὸς Θεοῦ ἐστιν;

ΕΥΤΡ. Πόθεν ἔγνωτε, ὅτι Υἱὸς Θεοῦ ἐστιν;

ΜΑΡΚ. Ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ Ἀποστόλου.

ΑΔΑΜ. Καίτοι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ οὐ λέγει αὐτὸν Υἱὸν Θεοῦ, ἀλλ' υἱὸν ἀνθρώπου.

ΜΑΡΚ. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέ-
Matt. 16.13. γει ὁ Χριστὸς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἀν-
Lu. 9. 19, 20 θρώποι * τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; * λέγου-
σιν οἱ μαθηταὶ] Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν,
ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι Προφή-
" της τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη· εἶπε δὲ
αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα; * Ἀποκριθεὶς
* Πέτρος εἶπε, τὸν Χριστόν.

* al. εἶναι. al. οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον. al. με λέγετε εἶναι; al. δὲ ὁ Π.

ΑΔΑΜ. Πέτρος Ἰουδαῖος ὢν, καὶ νομομαθὴς, τὸν ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν κηρυσσόμενον Χριστὸν προσδοκῶν, ἔφη αὐτὸν, ὃν καὶ προήκουσεν.

ΕΥΤΡ. Πέτρος, οὐχ ὡς αὐτὸς τεθεικὼς αὐτῷ τὸ ὄνομα τοῦτο, οὐδὲ ὡς ξένον, ἀλλ' ὡς ἤδη προακηκοὼς, φάσκει τὸν Χριστόν. Τοῦτο δέ σου πυθέσθαι βούλομαι. Πέτρος ἐστὶ γράψας τὸ Εὐαγγέλιον; πῶς οὖν ἔφασκες, αὐτοὺς ἀγράφως δεδιδαχέναι;

ΜΑΡΚ. Οὐ Πέτρος ἔγραψεν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς, τὸ Εὐαγγέλιον.

ΕΥΤΡ. Ψευδὲς οὖν τὸ ἀναγνωσθὲν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι τοὺς

bum Dei in humanâ Naturâ venturum, in crucem agendum, & genus humanum ſervaturum: Sin verò illos priores prædicatores, tectiùs idem commonſtrantes, nō recipiant; unde noſcere poſſunt, *Chriſtum eſſe Dei Filium*?

EUTR. Quî ſcitis, Dei eſſe Filium?

MARC. Ex Evangelio, & Apoſtolo.

ADAM. Atqui, in Evangelio non eum dicit eſſe *Filium Dei*, ſed *Filium Hominis*.

MARC. Habet Chriſtus in Evangelio: *Quem me dicunt homines filium hominis?* Dicunt Diſcipuli: *Johannem Baptiſtam, alij Eliam, alij ex antiquis Prophetis quempiam reſurrexiſſe. Dixit autem illis: Vos autem quem* me dicitis eſſe? *Reſpondens Petrus dixit, Chriſtum.*

ADAM. Petrus, quum eſſet, Judæus, & in Lege inſtitutus, Chriſtum, in Lege & Prophetis prædicatum, expectavit; *ideoque* confeſſus eſt ipſum, quem antè audierat; *nimirùm Chriſtum.*

EUTR. Petrus non, quaſi hoc illi nomen primus indidiſſet, aut quaſi peregrinum; ſed ut, qui jam antea illud audiviſſet, profitetur ipſum Chriſtum. Hoc verò percontari abs Te lubet: Scripſit'ne Petrus Evangelium? Cur igitur aſſerebas, eos ſine ſcriptis docuiſſe?

MARC. Petrus non ſcripſit Evangelium, ſed Chriſtus.

EUTR. Eſt ergo falſum, quod in Evangelio lectum fuit; Emi-

ιϐ. ἀπέ-

ιβ. ἀπέστειλεν εὐαγγελίσασθαι· ἄλλως ἢ οὐδὲ ἀπόδειξιν ἔχεις, ὅτι Παῦλος Ἀπόστολος ἦν· ἢ ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ
I. λέγε). Χριστὸς * λέγεσθαι. πῶς γὰρ οὐκ ἂν εἶεν ἀληθεῖς, οἱ ὑπὸ Ἀδαμαντίου λεγόμενοι λόγοι; τὰ πάλαι γὰρ ὑποσχεθέντα, καὶ πρὶν ἢ γενέσθαι κηρυσσόμενα καὶ πιστευόμενα, ἦν προσδοκώμενα.

ἈΔΑΜ. Φάσκει, ξένον εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ μηδὲ εἰς ἔννοιάν τινος
I. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ὅπως. πώποτε ἀφιγμένον· * ὁ δὲ Χριστὸς οὐχ ὅπως ὑπὸ τῶν Προφητῶν, φησι, κηρυχθείς ἐστιν, ἀλλ' ὁ πᾶσιν ἄγνωστος. Ἀναγκαῖον οὖν πρῶτόν ἐστιν, ἀκριβῶς ἐξετάσαι, τίνι δέει πιστεύσαντας οὕτως δέξασθαι τὰ ὑπ' αὐτοῦ προστεταγμένα; Οὔτε γὰρ, ὥς φασιν, ὑπό τινος τελείως διδασκάλου αὐτοὺς, τὰ περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖται· οὔτε μὴν, περὶ ἑαυτοῦ λέγων, ἀξιόπιστος ἦν ὁ
„ ἄγνωστος, ὡς αὐτὸς εἶπεν· Εἰ ἐγὼ
„ περὶ ἐμαυτοῦ μαρτυρῶ, ἡ μαρτυ-
„ ρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής· οὐδὲ γὰρ, ὡς ἔτυχεν, ἁπλῶς τινι, περὶ ἑαυτοῦ λέγοντι, δεῖ πιστεύειν. Ἐπεί τοι πᾶσιν ἐξέσται, τὸ αὐτὸ ποιοῦσι, πιστεύεσθαι· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον νομισθείη, Λόγον ἄγνωστον, μηδὲ ἐλπισθέντα ποτε, μήτε
I. κηρύσσον. προσδοκηθέντα, κατ' αὐτοὺς * κηρύσσων. Πῶς δὲ λέγει, τὸν Χριστὸν γεγραφηκέναι τὸ Εὐαγγέλιον; οὐ γὰρ,
V.Not. ὡς περὶ αὐτοῦ ὁ γράψας τὸ Εὐαγγέλιον ἐσήμανε, σημαίνει, ὃν κηρύσσει Χριστὸν Ἰησοῦν· οὔτε ὁ γράψας, περὶ αὐτοῦ

ſiſſe illum duodecim ad prædicandum Evangelium. Alioqui nec poteras aſtruere, Paulum fuiſſe Apoſtolum; vel, Chriſtum appellari Dei Filium. Quomodo non vera ſunt, quæ prolata ſunt ab *Adamantio* argumenta? Quæ enim olim promiſſa, & antequam fierent prædicata, & credita erant; ea *etiam* expectabantur.

Adam. Ait: Chriſtum eſſe hoſpitem, & ad nullius unquam deveniſſe notitiam. *Iſte Chriſtus nullo prorſus modo à Prophetis*, inquit, *illis prædicatus eſt*; *ſed ignotus omnibus.* Quapropter inprimis opus eſt, nos accuratè disquirendo explorare: Eccui credere oporteat, ità, ut quæ ab illo ſunt præcepta recipiamus? Nec enim, ut ajunt, ullius certi Doctoris teſtimonio nituntur ea, quæ de ipſo prædicantur: neque verò, ille Ignotus de ſeipſo teſtis fide dignus erat: ſicut ipſe dixit: *Si ego* Joh. 5. 31.
de meipſo teſtimonium fero, teſtimonium meum non eſt verum. Etenim non ſimpliciter cuivis eſt credendum, de ſeipſo quælibet teſtanti: Alioqui omnibus idem factitantibus, promiſcuè fides habenda eſſet: inſuper, Evangelium exiſtimaretur Ignotum Sermonem, nec ſperatum unquam, nec expectatũ, (ut iſtis placet) prędicare. Quomodo verò dicit, Chriſtum ſcripſiſſe Evangelium? Non enim deſignavit ſeipſum is, qui ſcripſit Evangelium; *ſed* Chriſtum Jeſum denotat, quem prædicat: neque ille, qui ſcripſit de ipſo,

μαθὼν, τοῦτον κηρύσσει, τὸν κατ᾽ αὐτοὺς ξένον· οὐδαμῆ γὰρ αὐτῶν ἐστιν εὑρεῖν, ὅτι ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξέ τινα, ὅτι
f. εἶμι. Χριστὸς,* εἰ μὴ ξένος.

Christum & Paulum ſolviſſe Legem.

ΜΑΡΚ. Ὁ Χριστὸς, καὶ Παῦλος, εἰ ἦσαν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἀποσταλέντες, οὐκ ἂν κατέλυσαν τὸν Νόμον καὶ τοὺς Προφήτας.

ἈΔΑΜ. Τίνα τρόπον ὁ Χριστὸς
*redundat. * λύει, καὶ ὁ Ἀπόστολος, φρασάτω,
τὸν νόμον λύει; τὴν κόλασιν ἀνατρέπει, ἀναιρεῖ τὴν κρίσιν; Μηδενὸς οὖν μηκέτι, μήτε κριθησομένου, τίς χρεία φεύγειν ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ, μήτε κρίνοντος, μήτε ἀπειλοῦντος κολάζειν; καὶ πῶς ἔτι, λελυμένων
Matt.18.7. τούτων, Οὐαὶ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ τὸ σκάν-
Gal.5.10. » δαλον ἔρχεται; ἢ πῶς, Ὁ ταράσσων
» ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ;

ΜΑΡΚ. Τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἀνατρέπει.

ἈΔΑΜ. Δῆλον οὖν, ὥστε ἐναντία τῶν προστεταγμένων γίνεσθαι βούλεται· ἀλλ᾽ ἐναντίον ἐστὶ τῷ, οὐ μοιχεύσεις, τὸ μοιχεύειν· τῷ, οὐ φονεύσεις, τὸ φονεύειν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κλέπτειν, τῷ μὴ κλέπτειν. εἰκὸς οὖν, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ ἐντάλματα ἀνετράπησαν. πῶς οὖν ἀνέτρεψεν ὁ Χριστὸς τὸν Νόμον; λεγέτω. Ἐν γὰρ τῷ νόμῳ γέγραπται,
Ex.20.13-16 Οὐ μοιχεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις,
» καὶ τὰ ἑξῆς. Λεγέτω τοίνυν, τί τούτων
ἀνέτρεψε; τίνι προσέταξε μοιχεύειν;
Matt. 5. 28. ὅς γε καὶ τὸ, μόνον ἰδεῖν πρὸς ἐπιθυ-
f. ὡς. μίαν* καὶ πορνείαν ἀπείρηκε; Τίνα
φονεύειν ἐκέλευσεν, ὁ λέγων, μηδὲ
Matt. 5. 39. ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ ἀνθρώπῳ;

edoctus *à quoquam*, prædicat hunc, iſtorum ſententiâ, Peregrinum. Nuſquam enim in illis eſt inveniri, Servatorem docuiſſe quenquam; Chriſtum *non eſſe*, niſi peregrinum.

MARC. Chriſtus & Paulus, ſi à Conditore fuiſſent ablegati, nunquam ſolviſſent Legem & Prophetas.

ADAM. Quo modo Chriſtus, vel Apoſtolus (dicat) Legem ſolvit, ſupplicium evertit, tollit judicium? Ergo cùm nemo inpoſterum judicandus ſit; quid opus erit fugere ab illo Conditore; qui nec judicet, nec pœnas comminetur? Et, ſi iſta diſſoluta ſunt, quorſum illud? *Væ illi per quem venit ſcandalum.* Quorſum illud? *Qui turbat Vos, feret judicium, quisquis ille ſit.*

MARC. Præcepta illius evertit.

ADAM. Hoc ergo liquebit, dum contraria iis, quæ præcepta fuerant, fieri voluit. Atqui, *præcepto* huic, *Non mœchaberis*, contrarium eſt, mœchari; *Non occides*, occidere; *Non furaberis*, furari. Probabile igitur eſt, etiam reliqua mandata eſſe ſubverſa. Dicat itaque: Quomodo Chriſtus everterit Legem? Extat enim in Lege ſcriptum: *Non mœchaberis*: *Non falſum dices teſtimonium*, & cætera deinceps. Dicat ſanè: Quod'nam horum everterit? Cui mandavit adulterari; qui vel *ſolum aſpectum ad concupiſcendum*, ceu fornicationẽ interdixit? Quẽ juſſit occidere; qui dicit, *malo homini neq; reſiſtendũ*?

Τίνα

Τίνα κλέπτειν ἐδίδαξεν ὁ Σωτὴρ, ἵνα ἀντιπράξῃ τῷ νομοθετήσαντι; ταῦτα γὰρ τὰ προστάγματα τοῦ Σωτῆρος οὐκ εἰσὶ ξένα, ἀλλ᾽ ἐκ νόμου καὶ Προφητῶν. Φάσκει γὰρ ὁ Σωτὴρ, Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· λεγομένου τοῦ παλαιοῦ γράμματος, (V.Not.) Εἴπατε * τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ βδελυσσομένοις ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστε. Τοῦ Νόμου πάλιν λέγοντος, Μὴ κλέψῃς· ὁ Σωτὴρ ἔλεγε; Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς. Τὸ δὲ διδόναι τοῖς πτωχοῖς, οὐ ξένον ἐστὶ δίδαγμα, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης προστε* ταγμένον· (l. -ταγμένον.) Μὴ ἀπόσχῃ, φησὶν, εὖ ποιεῖν ἐνδεῆ, ἡνίκα ἂν ἡ χείρ σου ἔχῃ βοηθεῖν· καὶ τὸ. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λεγόμενον, οὐκέτι ξένον, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς Προφήταις διεσταλμένον. Ἐὰν πεινῶ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτὸν, καὶ ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· Καὶ τί δεῖ μηκύνειν τὸν λόγον; Φανερῶς γοῦν, τοῦ Σωτῆρος πληρῶσαι ἐλθόντος τὸν Νόμον, οὗτοι καταλύειν φάσκουσι.

Quem furari docuit Servator, ut Legiſlatori repugnaret? Hæc enim Servatoris præcepta haud ſunt peregrina; ſed ex Lege & Prophetis *deſumta.* Servator enim dicit: *Ego autem vobis dico,* ne *reſiſtatis Malo*: quum dicat vetus ſcriptura: *Dicite iis, qui vos odio habent, & qui vos devovent, Fratres noſtri eſtis.* Rurſus cùm Lex dicat, *Ne fureris*; dixit Servator; *Vende, quæ poſſides, & da pauperibus.* Dare autem pauperibus, non eſt dogma novum; ſed è veteri Teſtamento præceptum. *Ne deſiſtas,* inquit, *benefacere egeno, quando tua manus poſſit opitulari.* Et illud, quod à Servatore dictum eſt; *Diligite inimicos veſtros*: peregrinum non eſt, ſed in Prophetis mandatum: *Si eſuriat inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitiat, pota illum.* At, quid attinet protrahere orationem? cùm nimirum ſole clarius ſit, dum *venerit* Servator, *ut Legem impleret*; hos aſſerere, Ipſum *Legem diſſolvere.*

Matt. 5.39. Eſ. 66.5. Ex. 20.14. Matt. 19.21. Prov. 3.27. Matt. 5.44. Prov. 25.21. Matth. 5.17.

ΜΑΡΚ. Τοῦτο οἱ Ἰουδαϊσταὶ ἐνέγραψαν, τὸ Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι· οὐχ οὕτως δὲ εἶπεν ὁ Χριστός· λέγει γὰρ, οὐκ ἦλθον πληρῶσαι τὸν Νόμον, ἀλλὰ καταλῦσαι.

MARC. Judaiſtæ hoc quidem ſcripſerunt: *Non veni ſolvere Legem, ſed ut implerem.* Non ità Chriſtus dixit: Sed, *Non veni perficere Legem, ſed diſſolvere.* Matt. 5.17.

ἈΔΑΜ. Ἔστι καὶ τοῦτο τῆς ἡμετέρας τόλμης, ὥσπερ τὰ λοιπὰ καὶ τοῦτο ἐναλλάξαι. ἀλλὰ γοῦν παρίτω ὁ Ἀπόστολος, ἐλέγχων ὑμῶν τὴν ῥᾳδιουργίαν.

ADAM. Eſt & hoc veſtræ audaciæ, ſicut reliqua, etiam iſtud immutare? Sed enim prodeat Apoſtolus, qui veſtram redarguat malam fidem.

ΜΑΡΚ. Φανερῶς λέγει ὁ Σωτήρ· Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν. τὸ και-

MARC. Manifeſtè Servator ait, *Præceptum novum do vobis.* At, no- Joh. 13.34.

νὸν τῷ

νὸν τῷ παλαιῷ οὐκ ἴσον. λέγει γὰρ πά-
Matt.9.17. λιν ὁ Σωτήρ· Βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς
Luc.5.38. » ἀσκοὺς νέους, καὶ ἀμφότεροι συντη-
l. πλήρωμα. ροῦνται. τὸ καινὸν οὐκ ἔστι * πρῶμα τοῦ
παλαιοῦ. πάλιν γὰρ λέγει ὁ Σωτήρ,
Matt.9.16. Οὐδεὶς ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους
al. ἐπὶ ἱμ. ἀγνάφου, * ἱματίῳ παλαιῷ· οὐκ ἔστι
πλήρωμα Νόμου, οὐδὲ Ἀπόστολος.

ἈΔΑΜ. Ὅρα ἱερώτατε Εὐτρόπιε δικαστὰ, ὅπως τὰ καλῶς διεσταλμένα κακῶς λεξιθηρῶν προφέρει. Πρόσταξον ἀναγνωσθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ γνωσθήσεται, περὶ ποίας ἐντολῆς καινῆς ἐντέταλται ὁ Σωτήρ.

ΕΥΤΡ. Ἀναγνωσθήτω.

ἈΔΑΜ. Ἀναγνώσομαι· Ἐντο-
Joh.13.34. λὴν, φησὶ, καινὴν, δίδωμι ὑμῖν, ἵνα
conf.c.17.23 ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ὁ Πατὴρ
V. Not. ἠγάπησεν ὑμᾶς.

» ΕΥΤΡ. Δηλονότι τὴν ἀγάπην
l. ὡρίσ- * ὡρήσαντο εἶναι καινὴν ἐντολήν.

ἈΔΑΜ. Τὸ καινὸν οὐχὶ καὶ * ἐξέ-
l. ξένον. νου ἐστὶ τοῦ προϋπάρχοντος παλαιοῦ.
Vid.Not.

ΜΑΡΚ. Τὸ παλαιὸν τοῦ Νόμου, τοῦ
δημιουργοῦ ἐστι· τὸ δὲ καινὸν, τοῦ ἀγα-
Matt.9.16. θοῦ. Οὐδεὶς γάρ φησιν, ἐπιβάλλει
» ἀπὸ ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ
» παλαιῷ.

ἈΔΑΜ. Πῶς ἔσται τὸ καινὸν ῥά-
κος τοῦ παλαιοῦ ἱματίου ξένον, μιᾶς
καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας οὔσης, προβάτων φύ-
σεως, ἐξ ἧς ὑφαίνεται τὰ ἔρια. Ἀλλὰ
l. ἐριουργ. καὶ ἡ τέχνη ἡ * ἐρουργικὴ μία καὶ αὐτὴ
ὑπάρχει, ἡ ποιοῦσα καὶ τὰ παλαιὰ, καὶ
τὰ καινά. ἀλλ' οὖν γε καὶ ὁ οἶνος ἐκ
τῆς αὐτῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ παλαι-
ὸς, καὶ ὁ νέος προφέρεται. Ἵνα δὲ

vum veteri non eſt compar. Dicit enim porrò Servator; *Mittunt vinum novum in utres novos, & utrique conſervantur.* Novum non eſt complementum veteris. Rurſus enim dicit Servator: *Nemo immittit immiſſuram panni recentis veſtimento veteri.* Non igitur eſt complementum Legis *Chriſtus*, nec Apoſtolus.

ADAM. Vide *Eutropi*, Judex ſanctiſſime; quo pacto, iſte Verborum auceps, bene ac diſtinctè præcepta malè proferat. Jube recitetur Evangelium: & mox elucebit, Quodnam ſit mandatum novum quod Servator ille præcepit.

EUTR. Recitetur.

ADAM. Recitabo: *Mandatum,* inquit, *novum do vobis, ut diligatis mutuò, ſicut Pater dilexit vos.*

EUTR. Nimirum, dilectionem ſtatuunt eſſe novum mandatum.

ADAM. Quod novum eſt, non mox etiam eſt peregrinum, & alienum ab eo veteri, quod antea exiſtebat.

MARC. Antiqua Lex, Conditoris eſt; nova, illius Boni. *Nemo* enim inquit, *pannum rudem veteri veſtimento inſuit.*

ADAM. Novus pannus, quî peregrinus erit, à veteri veſte? cùm una & eadem ſit eſſentia naturæ ovium, ex quâ lanæ texuntur. Sed & lanæ texendæ artificium unum & idem eſt, quod vetera & nova conficit. Similiter & vinum, tàm vetus, quàm novum, ex eadem vite progignitur. Cæterùm, quò

σαφέ-

σαφέστερον ἐπιστήσω, ὡς οὐδὲν ξέ-
νον ἐνετείλατο ὁ Σωτὴρ, λέγων· Ἐν-
» τολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀ-
» γαπᾶτε ἀλλήλους· ἀναγνώσκω τὰ
ἐν τῷ νόμῳ διεσταλμένα· Ἀγαπή-
» σεις, φησὶ, Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς
» διανοίας σου· καὶ δεύτερον, τὸν πλη-
» σίον σου ὡς σεαυτόν.

ΜΑΡΚ. Πῶς οὖν ὁ Ἀπόστολος
» λέγει; Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις,
» τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· Ἰδοὺ γέγονε
» τὰ πάντα καινά.

Ἀδάμ. Δεῖξον, ποίαν κτίσιν
καινὴν ἔκτισεν; ἢ ποῖον οὐρανὸν και-
νόν; ἢ ποίαν γῆν καινήν; ποῖον δὲ
ἄνθρωπον καινόν; ἢ οὐ νοεῖς, ὅτι τῆς
αὐτῆς οὐσίας ὑφεστώσης, τὰ πα-
λαιὰ ἀνανεούμενα καινὰ προσαγο-
ρεύεται;

Ἐυτρ. Τὰ καινὰ τῶν πα-
λαιῶν οὐ ξένα τῇ ὕλῃ ὑπάρχει, οὐδὲ
ἀλλότρια· ὡς εἴ τις βούλοιτο τὸ πα-
λαιωθὲν τῶν σκευῶν ἀναπλάσαι,
καὶ αὖθις χρησάμενος τῇ τέχνῃ
ἀνασκευάσαι, καὶ καινουργῆσαι τὸν
ἄργυρον· οὐ λέξει, ξένον εἶναι τῇ ὕλῃ
τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ. καὶ ἣν ἐδό-
ξας ξένην καὶ καινὴν προφέρειν ἀπό-
δειξιν, εὑρεθήσεται ἐν τῷ Νόμῳ γε-
γραμμένη. καὶ ἀνόητον, τὸ λέγειν
ξένον Θεὸν, καὶ ξένα δογματίζοντα.

Ἀδάμ. Ἐκδηλότερον ἐπι-
» στήσει σε Παῦλος, ὅτι πλήρωμα τοῦ
νόμου ἐστὶν ἡ ἀγάπη· καὶ, εἰ βούλει, ἀνα-
γνώσκω τὴν περικοπὴν οὕτω φά-
» σκοντος. Τὸ γὰρ, Οὐ φονεύσεις, οὐ

doceam planiùs, quòd nullum
mandatum peregrinum præcepe-
rit Servator noſter, in eo quòd di-
cat: *Præceptum novum do vobis, ut* Joh.13.34.
diligatis vos mutuò: recito, quæ in
Lege præcepta ſunt: *Diliges*, in- Deut.6.5.
quit, *Dominum Deum tuum ex toto*
animo tuo: & deinde, *Proximum* Lev.19.18.
tuum, ſicut teipſum.

Marc. Quî ergo Apoſtolus
dicit? *Si quis* eſt *in Chriſto, nova* 2.Cor.5.17.
creatura eſt: *Vetera præterierunt;* Eſ.43.19.
Ecce! facta ſunt omnia nova.

Adam. Oſtende nobis: quam
creavit novam creaturam? quod
novum cœlum? quam terram no-
vam, aut quem novum hominem
condidit? Non'ne intelligis, quòd
eâdem perſiſtente ſubſtantiâ, *ve-
tera*, quando renovantur, tunc
Nova appellentur?

Eutr. Nova à veteribus, quod
ad materiam, peregrina non ſunt,
nec aliena. Quemadmodum, ſi
velit quis vas aliquod invetera-
tum refingere, aut denuò arte
uſus reparare, & argentum de
novo excoquere; non ſanè, illud
novum materiâ eſſe à veteri alie-
num, dixerit. Etiam illa tua pro-
batio, quam putabas te, ut pere-
grinam & novam proferre, in Le-
ge reperietur ſcripta. Quin & de-
mentis eſt, dicere *Peregrinum De-
um*, & peregrina dogmata infe-
rentem.

Adam. Apertiùs docebit te
Paulus, *charitatem eſſe Legis com-
plementum.* Legam quoq;, ſi placet,
pericopam eam, quâ ſic dicit: *Hoc
enim*, inquit, *Non occides*, *Non* Rō.13.9,10.

„ μοιχεύσῃς, φησὶν, οὐ κλέψῃς, καὶ „ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ, ἐν τούτῳ τῷ „ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ· Ἀ- „ γαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς* σεαυ- „ τόν· Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν „ * οὐ συνεργάζεται· πλήρωμα οὖν Νό- „ μου ἡ ἀγάπη.

al. ἑαυτ. al. οὐκ ἐργ-

ΜΑΡΚ. Τὸ ἀνακεφαλαιωθῆναι, λύσιν δηλοῖ τοῦ προτέρου.

Ἐυτρ. Ἤκουσα τοῦ Ἀποστόλου, πλήρωμα τοῦ νόμου φάσκοντος· εἰ γὰρ τὸ ἐλλεῖπον πληροῦται, οὐκ ἤδη τὸ * πρᾶον ξένον ἐστὶ τοῦ ἐπιπληρουμένου, ἀλλὰ συγκιρνώμενον· καὶ τὸ ἀνακεφαλαιούμενον, οὐ ξένον ἔσται τοῦ προτέρου.

l. παρὸν. Vid. Not.

Ἀδαμ. Σαφέστερόν σε πείσει ὁ Σωτὴρ, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· προσελθόντος αὐτῷ τινος· Διδάσκαλε „ ἀγαθὲ, τί ποιήσας, φησὶ, ζωὴν αἰ- „ ώνιον κληρονομήσω; Εἶπε δὲ Ἰησοῦς, „ τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγα- „ θὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. Ὁ δὲ ἔφη, „ τὰς ἐντολὰς οἶδας· μὴ φονεύσῃς, „ μὴ μοιχεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μη- δὲ ψευδομαρτυρή*σεις. Τίμαζον „ τὸν Πατέρα σου, καὶ τὴν Μητέρα σου. Καί φησιν, Ταῦτα πάντα* ἐφύλαξα ἐκ „ νεότητος*. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, „ εἶπεν αὐτῷ* ἕν σοι λείπει, πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ* δὸς πτωχοῖς, καὶ „ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ.

Luc. 18. 18, 19. &c

l. -ρήσῃς. τίμα τὸν. al. ἐφυλαξάμην. al. μου. al. ἔτι ἕν. al. διάδος.

Ἐυτρ. Ὁρᾷς Μάρκε πάντας τοὺς ἀκροατὰς τεθηπότας ἐπὶ τῶν παραδόξοις* ἀποτάξεσιν; Ὁ ἐλθὼν, ὡς ἔφης, λῦσαι τὸν νόμον, καὶ ξένα δογμα-

f. ἀποδείξεσιν

mœchaberis, Non furaberis, & ſi quod ſit aliud Præceptum; in hoc ſermone quaſi ſummatim colligitur, Diliges proximum tuum ut teipſum. Dilectio proximo malum non commolitur: Expletio igitur Legis eſt Charitas.

Marc. Hoc verbum ἀνακεφαλαιωθῆναι, *in unum quaſi caput* aut ſummam *recolligi*, prioris diſſolutionem denotat.

Recapitulari.

Eutr. Audivi Apoſtolum Legis completionem exponentem. Si enim id, quod deficit, completur; non jam quod acceſſit, erit ab eo, quod expletur, peregrinum; ſed commixtum: Et quod in unam ſummam redigitur, non erit ideò à priori alienum.

Adam. Clariùs Servator iſta tibi perſuadebit in hoc Evangelio: *Cùm eum adiret quidam; Præceptor bone, quid faciam,* inquit, *ut in vitæ æternæ hæreditatem veniam? Dixit autem Jeſus, Quid me vocas bonum? Nemo bonus eſt, niſi Unus Deus. Dixit autem ille: Nôſti præcepta, Non occides, Non mœchaberis, Non furaberis, Non falsò teſtificaberis. Honora Patrem tuum & Matrem tuam. Et ait, Hæc omnia ſervavi ab adoleſcentiâ. Audiens hoc dixit illi Jeſus: Unum tibi deeſt, omnia quæ habes, vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis.*

Eutr. Viden', *Marce*, omnes Auditores ad hæc paradoxa & †demonſtrationes obſtupefactos eſſe? *Qui venerat*, ut tu dixiſti, *ad ſolvendum Legem*, & *ad dogmatizan-*

†*demonſtrationes.*

τίζων.

τίζων, ἔφασκεν ἂν, ἔτι σοι [ἓν] λείπει, ἵνα κομίσῃ θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ; Οὐκοῦν τηλαυγῶς τὸ ἕν, τῶν λοιπῶν πλήρωμα, ἀπεφήνατο· πάνυ γὰρ καὶ ὁ Ἀπόστολος συνᾴδει τῷ λόγῳ τούτῳ, τὸ ἓν, τῶν πολλῶν πλήρωμα ἐκθέμενος, τὴν ἀγάπην.

ἈΔΑΜ. Πρωτότυπον ὁμολογεῖ ὁ Ἀπόστολος τὸν Νόμον τοῦ Εὐαγγελίου, λέγων· » Ταῦτα μὲν τύπος » συνέβαινεν ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς » νουθεσίαν ἡμῶν.

ΜΑΡΚ. Οὐχ οὕτως γέγραπται. οὐ λέγει γὰρ, Ταῦτα τύπος συνέβαινεν ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν. Λέγει δὲ περὶ ἐκείνων· Ἐν » οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτόφλωσε » τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, πρὸς τὸ μὴ δι- (al. αὐτοῖς) αυγάσαι* αὐτὸν τὸν φωτισμόν. ἴδε, ὅτι πονηρὸν λέγει τὸν Θεὸν τούτου τοῦ αἰῶνος, τὸν μὴ ποιοῦντα καταυγάσαι τὸν φωτισμόν.

ἈΔΑΜ. Ἐπὰν προληφθεῖσα ψυχὴ ὑπὸ κακῶν καταχεθῇ, μόλις ἀνανεῦσαι βούλεται. Τὰ γοῦν καλῶς παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ κείμενα, (l. ἐπιχ-) ταῦτα κακῶς νοεῖν * ἐπειχειροῦσιν. Οὐ γὰρ ἄλλον Θεὸν βουλόμενος δεῖξαι ὁ Ἀπόστολος τοῦτο εἶπεν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀπίστων· τὸ δὲ ῥητὸν, καθ' ὑπέρβατον κείμενον, τῇ ἡμετέρᾳ (l. προλ-) *προσλήψει οὕτως ἔχον νοεῖται. Εἰ δὲ βούλει ἐπιστῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, ἄκουε· οὕτω γὰρ νενόηται τῷ Ἀποστόλῳ λέ- » γειν· Ἐν οἷς, φησιν, ὁ Θεὸς τῶν ἀπί- » στων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ » νοήματα. Οἱ γὰρ μὴ πιστεύοντες ἄνθρωποι τῷ Θεῷ, οὗτοι τυφλοῦνται, ἵνα μὴ

dum peregrina; nunquid dixiſſet; *Adhuc*[†unum] *tibi deeſt, ut accipias* (†Picus l.) *theſaurum in cœlo?* Utique hoc *unum*, ſatis clarè indicat reliquorum *complementum*. Etenim huic ſermoni omninò concinit Apoſtolus, *Unum* iſtud exponens (Rom. 13. 9.) multorum *complementum*, nempe *Dilectionem*.

ADAM. †Prototypum Evangelii eſſe Legem, confitetur Apoſtolus, dum dicit: *Hæc quidem in* (†*primum exemplar.*) (1. Cor. 10. 11.) *typo contigerunt illis; ad noſtram autem admonitionem ſcripta ſunt.*

MARC. Non ita ſcriptum eſt. nec enim dicit, *Hæc in figurâ contigerunt illis: ſcripta ſunt autem ad noſtram admonitionem*: ſed de illis loquitur, *In quibus Deus hujus ſeculi* (2. Cor. 4. 4.) *ſenſus incredulorum excæcavit, ut non illuceat illis lumen iſtud.* Ecce! quòd Malum nominat, *Deum hujus ſeculi*; qui facit, ne affulgeat iis lumen.

ADAM. Poſtquam mens præoccupata, à malis *opinionibus* poſ- (NB.) ſeſſa fuerit, vix *illis* renuere vult. Itaque rectè poſita ab Apoſtolo, hi conantur malè † interpretari: (†*intelligere.*) Non enim hoc dixit Apoſtolus, quaſi alium Deum oſtendere vellet; ſed, de infidelibus. Dictum autem per verborum trajectionem poſitum, veſtrô præjudiciô ità ſe habere intelligitur. Quòd ſi verò intendere animum veritati velis, audi: hæc videlicet mens fuit Apoſtolo: *In quibus*, ait, *Deus infidelium hujus ſeculi excæcavit intelligentiam.* Qui enim Deo non credunt homines, illi occæcantur; ne

Luc.12.47. & 48. καὶ συνιέντες καταφρονῶσιν. Ὁ γὰρ
» δοῦλος, φησιν, ὁ γνοὺς, * καὶ μὴ ποιή-
al. τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ. » σας, δαρήσεται * πολλά· ὁ δὲ μὴ
» γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δα-
al. πολλάς. al. ὀλίγας. ρήσεται * ὀλίγα. Φειδόμενος οὖν ὁ
Θεὸς τυφλοῖ τῶν ἀπίστων τὸν νοῦν· καὶ
Esaj.7.9. » ὡς ἀγαθὸς καὶ τοῦτο λέγει, Ἐὰν μὴ πι-
» στεύσητε, οὐδ᾽ οὐ μὴ συνῆτε. Εἰ δὲ
φιλονεικεῖς, ἄκουε τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ
Χριστοῦ γινόμενον.

ſcientes prudentesq; contemnant. Etenim *Servus*, inquit, *qui ſcit* †, *& nō facit, cædetur multis: qui autē non ſcit, facit tamē digna plagis, cædetur paucis.* † *Voluntatē Domini ſui.* Deus igitur parcens excæcat infidelium mentem. Porrò, ut Bonus, & hoc dicit: *Si non credideritis, nequicquam intelligetis.* Quin, ſi ſtudeas litigiis, audi hoc & à Chriſto ipſo factum.

ΜΑΡΚ. Τοῦτο ἀγαθοῦ Θεοῦ ἐστι, τὸ τυφλοῦν;

MARC. Hocci'ne Boni Dei eſt, homines excæcare?

ΑΔΑΜ. Ὁ μὲν δημιουργὸς τοὺς
ἀπίστως αὐτῷ προσερχομένους τυ-
φλοῖ· ὃν δὲ λέγεις ἀγαθώτερον τοῦ
δημιουργοῦ τὸν Χριστὸν, ἄκουε πῶς κε-
Matt.22.13 λεύει· βληθῆναι τοὺς μὴ πιστεύον-
» τας αὐτῷ, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτε-
» ρον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
» τῶν ὀδόντων. Πῶς δὲ καὶ ὁ Ἀπόστο-
λος τοῦ ἀγαθοῦ ὢν, παραδίδωσι τῷ
1.Cor.5.5. Σατανᾷ τοὺς ἀνθρώπους, λέγων· Πα-
» ρέδωκα τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς
» ὄλεθρον. Τί οὖν ἐστιν ἄμεινον, τυ-
φλοῦσθαι τοὺς μὴ πιστεύοντας τῷ Θεῷ;
ἢ εἰς τὸ σκότος βαλέσθαι; ἢ τῷ Σατα-
νᾷ παραδίδοσθαι;

ADAM. Conditor quidem eos, qui ſine fide ad ipſum accedunt, excæcat. Ille verò, quem ais Meliorem eſſe illo Conditore, ſcilicet Chriſtum, attende; quo modo eos, qui non credunt ipſi, *Ejici jubet in tenebras exteriores, ubi luctus eſt, & ſtridor dentium*: Quomodo item Apoſtolus illius Boni, homines tradidit Satanæ, his verbis: *Tradidi talem Satanæ in interitum.* Quid horum eſt melius: Non-credentes Deo *excæcari*? an, *In tenebras ejici*? an, *Satanæ tradi*?

ΕΥΤΡ. Ὁ τυφλωθεὶς ἑνὸς μόνου μέλους πόνον βραχὺν νῦν ὑπέμεινε, τῶν λοιπῶν μελῶν σώων ὄντων· ὁ δὲ βληθεὶς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, καὶ ὁ τῷ Σατανᾷ παραδοθεὶς, πάντων ἀπαξαπλῶς τῶν μελῶν βλάβην ὑπομένουσιν. Ἄμεινον οὖν, ἑνὸς μέλους βλάβην ὑπομεῖναι, ἢ ὅλον τὸ σῶμα βασάνοις παραδεδόσθαι.

EUTR. Excæcatus, unius ſolùm membri brevem dolorem hîc patitur, ſalvis reliquis membris: ſed qui *in tenebras extremas* ejicitur, *ubi ploratus eſt ac ſtridor dentium*; & qui *Satanæ traditus* eſt; damnum omnium omninò membrorum ſuſtinent. Præſtat igitur, unius membri damnum ſubire, quàm totum corpus tormentis tradi.

ΑΔΑΜ.

ἈΔΑΜ. Ἄκουε αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγοντος· Ἐὰν ὁ
» δεξιὸς ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ
» σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπό σου· συμ-
» φέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν
» σου ἢ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέ-

al. deest. ενναν * πυρός.

ἘΥΤΡΌΠΙΟΣ ἀναστὰς, ὡς κριτὴς, πρὸς πάντας τοὺς ἀκροατὰς ἔφη· Μεγέθιον μὲν, καὶ Μάρκον, καὶ τοὺς τούτοις ὁμοδόξους, ἠλιθίους ὑπολαμβάνω· σφόδρα γὰρ πιθανώτεραι αἱ ἑλληνικαὶ τραγωδίαι, τῶν τούτων ὑποθέσεως. ὁ μὲν γὰρ Μεγέθιος, τρεῖς ἀρχὰς ὁρισάμενος, ἀγαθὴν, δικαίαν, πονηρὰν, ὀνόμασι μόνον ἐπι-

l. τῶν. χρησάμενος ἐσφάλη· * τῷ γὰρ πραγμάτων ζητηθέντων, ὁ πονηρὸς, ὃν ἔφασκεν, εὕρηται δικαιότερος τοῦ δικαίου. καὶ ὃν δίκαιον ἔλεγεν, ἀπεφάνθη ἀγαθώτερος τοῦ ἀγαθοῦ. Μάρκος δύο ἀρχὰς ὁρισάμενος, ἀγαθὴν καὶ πονηρὰν, τοῦ λόγου ἐξεταζομένου, ἡ πονηρὰ ἀρχὴ ἀγαθωτέρα, καὶ πλουσιωτέρα, τῆς ἀγαθῆς ἀπέφηνε. καί μοι δοκεῖ, μόνον ὀρθῶς ἀποφαίνεσθαι τὸν, ὑπὸ Ἀδαμαντίου ἐκτεθέντα, ἕνα Θεὸν, κτίστην καὶ δημιουργὸν ἁπάντων, Λόγον ἔχοντα ἐνεργῆ, καὶ Πνεῦμα ἅγιον· ὃς πάντων κρατεῖ, ᾧ ἀντίκειται οὐδέν· οὔτε τῇ βουλῇ οὐδὲν ἀνθέστηκεν· ᾧ δικαίως προσκεῖται ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, ὀρθοῦ δόγματος προεσταμένη. ἧς γένοιτο τῇ ἀγέλῃ κἀμὲ συναριθμηθῆναι, οὕτω δοξάζοντα, καὶ οὕτως φρονοῦντα.

ADAM. Audi ipſum Servatotorem, in Evangelio dicentem: *Si oculus tuus dexter offendat te, erue illum, & projice abs Te; Conducit enim tibi, ut pereat unum membrorum tibi potiùs, quàm totum corpus tuum in gehennam ignis conjiciatur.* Matt. 5. 29.

EUTROPIUS cùm tanquã Judex ſurrexiſſet, ad omnes Auditores ſententiam dixit: *Megethium* quidem & *Marcum*, cæterosque ejuſdem opinionis ſectatores, ſtolidos exiſtimo: longè namq; Gręcorum tragœdiæ probabiliores ſunt horum * ſuppoſitionibus. Etenim *Megethius*, qui *Tria* definivit eſſe *principia*, Bonum, Juſtum, Malum; ſola venditando Nomina, falſus eſt. Rebus enim perveſtigatis, *Malus* ille, quem ajebat, Juſto illo inventus eſt juſtior: & Juſtus ille, quem dixit, declaratus fuit Bono illo melior. *Marcus* autẽ, cùm *Duo* prẽfiniiſſet *Principia*, Bonũ & Malum; Re diligẽter perpenſâ, *Malũ principiũ* ipſo Bono cenſuit præſtãtius, & opulẽtius. Itaq; mihi videtur; ſolummodò rectè & ſanè fuiſſe demonſtratum illum, ab *Adamantio* propoſitum & expoſitum, Unum DEUM, Creatorem & Conditorem omnium; qui habet Verbum efficax, & Spiritum ſanctum. Qui (DEUS) dominatur cunctis: Cui obſiſtit nihil: Cujus Voluntati & Conſilio nihil reſiſtit: Cui jure meritò adhęret Catholica Eccleſia, quæ rectam veramq; Doctrinam tuetur: cujus utinam gregi & ego, ita ſentiens, & ita ſapiens, annumerer!

Sententia Judicis.

* *principiis.*

SECTIO III.

cujus Personæ ſunt

ADAMANTIVS, Orthodoxus : MARINVS, Bardeſianiſta: MEGETHIVS, Marcionita : EVTROPIVS, Judex.

Diſput. II. pro hæreſi Valentiniana.

f. ἀνέχεσθε.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΒΑΡΔΗΣΙΑΝΙΣΤΗΣ. Βραχέα βουλομένου μου γυμνάσαι, † ἀνάσχεσθε ὀρθοτάτου δόγματος προϊσταμένου.

ἘΥΤΡ. Λέγε δή.

ΜΑΡ. Ἑκάστοτε οἱ ἁπλούστεροι, καὶ περὶ τὰς γραφὰς ἀνοήτως φερόμενοι, ἄλλως τὰ γεγραμμένα βούλονται νοεῖν, ὅπερ ἄλογον· διὰ τοῦτο βούλομαι ἐπὶ Εὐτροπίου * δεῖξον, εἰ ἡμεῖς ἀγνωμόνως περὶ τὰ δόγματα τῶν γραφῶν φερόμεθα, ἢ ὑμεῖς;

l. δεῖξαι.

ἈΔΑΜ. Ὁρίσαι πρῶτον, ποίου δόγματος προΐστασαι, καὶ ἔκθου τὴν πίστιν, ὅπως ποτὲ δοξάζεις, ἵν' οὕτως ἡ ζήτησις γένηται. Εἰ τις γὰρ βούλοιτο φιλαλήθως, καὶ μὴ φιλερίστως, ζητεῖν τὰ θεῖα δόγματα, εὑρήσει τηλαυγεστάτην τὴν ἀλήθειαν· Ποῖον δὲ δόγμα, ὃ λέγεις ὀρθότατον ἐγνωκέναι; ἀποκρίνου, ἵνα, βασανισθεὶς ὑπὸ ἑκατέρων, ὁ λόγος φαιδρότερος ἀναφανῇ, καθὰ χρυσὸς ὑπὸ πυρὸς εἰργασμένος.

Tria Capita controverſa.

ΜΑΡ. Ἄτοπον ἡγοῦμαι, τὸ λέγειν ὑμᾶς, τὸ κακὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι. Ὁ Θεὸς γὰρ κακῶν ἀναίτιος· καὶ τὸ λέγειν ὑμᾶς, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ σάρκα ἀνθρώπου ἀνειληφέναι· Καὶ τὸ φάσκειν, ταύτην τὴν σάρκα, εἰς ἣν ἐνδεδεμε-

MARINUS BARDESIANISTA. Dum paucis exercere me cupio, patienter *quæſo* tolerate, rectiſſimam doctrinam defendentem.

EUTR. Agedum dic.

MAR. Qui ſimpliciores ſunt, & in ſacris literis inſipienter verſantur; frequenter ea, quæ ſcripta ſunt, aliter *quàm par eſt*, volunt intelligere: id quod à ratione alienum eſt. Propterea volo, ſub *Eutropio* Judice demonſtrare: Utrum nos, an vos, rectum ſenſum in S. Scripturæ dogmatis habeamus?

ADAM. Primùm define, quam ſis defenſurus doctrinam: & Fidem tuam expone, quomodocunque opinaris; ut ſic Quæſtio formetur. Nam, ſi quis veritatis, non contentionis ſtudio, velit divina inquirere dogmata; næ is Veritatem invenire liquidiſſimè poterit. Quæ verò Doctrina illa eſt, quam dicis *rectiſſimam* te noviſſe? Reſponde; ut per examen ab utriſque probata, illuſtrior appareat hæc diſputatio, velut aurum igne purgatum. NB.

MAR. Abſurdum cenſeo, quod vos dicitis, *Malum à Deo factum fuiſſe*: Deus enim malorum cauſa non eſt. Deinde quod dicatis: *Verbum Dei carnem humanam aſſumſiſſe.* Item, quod aſſeritis: *Hanc eandem carnem*, cui illiga-

ναι

σθαι, ἀνίστασθαι· εἰκότως γὰρ ἄχθος, καὶ σῆμα, καὶ δεσμὰ κέκληται, διὰ τὸ ἁμαρτήσασαν τὴν ψυχὴν ἐνδεδέσθαι τῷ σώματι τούτῳ, ὡς ὁ Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ Παῦλος βοᾷ, ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ σώματος λέγων, Τα-
» λαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με
» ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; Ταῦτα τὰ τρία ἐστὶν, ἃ ζητῶ.

ἘΥΤΡ. Περὶ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἔκθου πρῶτον ὅρον, καὶ τότε ταῦτα ζητηθήσεται.

ΜΑΡ. Θεὸν κἀγὼ ἕνα φημὶ εἶναι, ὡς καὶ αὐτός· καὶ στοιχεῖ μοι, ὅτι εἷς Θεός. τρία δέ ἐστιν, ἐν οἷς οὐ συμφωνοῦμεν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

ἘΥΤΡ. Ποῖα ταῦτα;

ΜΑΡ. Τὸν διάβολον οὐχ ὑπὸ Θεοῦ λέγομεν ἐκτίσθαι· καὶ τὸν Χριστὸν οὐ λέγομεν ἐκ γυναικὸς γεγεννῆσθαι· καὶ τὸ σῶμα μὴ ἀνίστασθαι.

f. εἴην. ἈΔΑΜ. Ἀναγκαῖον ἂν † εἶν, ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἐποιήσω, ἐκεῖθεν ἐφάψασθαι· προσαγαγεῖν ἣν ἡμῖν αἰτίαν βούλει, ὡς ἡμῶν φασκόντων, ὑπὸ Θεοῦ τὸ κακὸν ἐκτίσθαι· Τοῦτο γὰρ ἡμεῖς φαμεν μόνον εἶναι κακὸν, τὸ στερηθῆναι τῶν ἀγαθῶν.

ΜΑΡ. Πῶς οὐκ ἔστι κακὸν, ὁπότε καὶ τὸν ὄφιν ἐξ ἀρχῆς ὑποβάλλειν τῇ Εὔᾳ, λέγει ἡ γραφή; Ἀλλὰ καὶ διάβολος παντάπασιν ἐν ταῖς γραφαῖς εἴρηται, καὶ Σατανᾶς, καὶ πονηρὸς, καὶ κακοποιός. Πῶς οὖν λέγεις, οὐδέν ἐστι κακόν;

ἈΔΑΜ. Τί ἐστι τὸ κακόν; λέγε.

mur, *reſurgere*. Meritò enim *Onus* appellatur, & *ſepulcrum*, & *compedes*: quoniam anima, quæ peccavit, iſti Corpori illigata eſt, ſicut Apoſtolus Chriſti Paulus clamat, ut ab hoc corpore ſolvatur. *Miſer ego homo*, inquit, *Quis me liberabit à corpore mortis hujus!* Hęc tria ſunt, quæ diſputo. Rom. 7.24.

EUTR. Primùm, de fide, quæ eſt in Deum, definitionem propone: & tunc iſta exquirentur.

MAR. DEUM ego quoq; Unum eſſe confiteor, ut & * iſte; ac Unum Deum eſſe, mecum ſentit. Tria verò ſunt, in quibus cum catholicâ ſeu universâ Eccleſiâ non conſentimus.

* ſcil. *Adamantius.*

EUTR. Quæ ſunt illa?

MAR. *Diabolum non eſſe à Deo creatum*, dicimus: neque dicimus, *Chriſtum eſſe natum ex muliere*: neque, *Corpus hoc reſurgere.*

ADAM. Neceſſarium fuerit, inde *rem* aggredi, unde tu feciſti initium. Ubi crimen nobis vis impingere, quaſi nos aſſeramus, *Malum à Deo fuiſſe creatum.* Malum enim ſolùm nos id eſſe dicimus, quod privatum eſt bonis.

I. de Malo & ejus Auctore.

Malum quid orthodoxis.

MAR. Quî non eſt malum: poſteaquam Scriptura comemorat, jam in principio ſerpentē *illud* Evę ſuggeſſiſſe? Quinimò Diabolus paſſim, & Satan, & malus, & maleficus, in Scripturis appellatur. Quonam pacto igitur dicis, Nihil eſſe malum? Gen. 3.

ADAM. Quid eſt malum? dic.

MAR.

ΜΑΡ. Ὁ φόνος δοκεῖ σοι κακὸν εἶναι;

ἈΔΑΜ. Ὁ σὸς ὅρος σφόδρα ἀγαθώτατον δείκνυσι τὸν φόνον.

ΜΑΡ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Ἔφης, δεσμὸν εἶναι τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, καὶ μάρτυρα Παῦλον παρήγαγες λέγοντα. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· Τίς με
al. ἐκ τοῦ. ῥύσεται * τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; Ὁ δὲ φόνος, ὃν ἔφης εἶναι κακὸν, διάλυσίς ἐστι σωμάτων ἀπὸ ψυχῆς· δῆλον οὖν, ὅτι ἀγαθὸς ὁ φόνος, ὁ λύων τὸν δεσμὸν τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς· καὶ κατὰ τά σοι δόξαντα, ὁ φόνος ἐστὶν ἀγαθὸς, ὁ τὸν δεσμώτην ἐλευθερῶν, καὶ ἀπαλλάσσων τοῦ ἐχθροῦ τὴν ψυχήν.

ΜΑΡ. Ἐγὼ, περὶ ὧν ὡρισάμην, περὶ ἐκείνων ζητῶ.

ἈΔΑΜ. Μὴ σύγχες τὰ ζητούμενα. Περὶ ποίου ζητήματος βούλει πρώτως τὴν ἐξέτασιν γενέσθαι;

ΜΑΡ. Περὶ τοῦ διαβόλου.

ἘΥΤΡ. Ἀμφότεροι πρῶτον ὁρίσασθε.

ἈΔΑΜ. Ἐγὼ οὐδὲν ἕτερον ἀγέννητον λέγω, ἢ μόνον τὸν Θεόν· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα, ὅσα ἐστὶ, γεννητὰ καὶ κτιστά.

ΜΑΡ. Ἐγὼ τὸν διάβολον αὐτοφυῆ λογίζομαι, καὶ αὐτογέννητον, καὶ δύο ῥίζας οἶδα, πονηρὰν καὶ ἀγαθήν.

ἘΥΤΡ. Δύο οὖν ἀγέννητα φὴς εἶναι, πονηρὸν καὶ ἀγαθόν.

ΜΑΡ. Δύο ῥίζας φημί.

MAR. Homicidium an tibi malum videtur?

ADAM. Definitio tua, rem optimam eſſe homicidium, monſtrat.

MAR. Quid ità?

ADAM. Dicebas: Animæ vinculum eſſe corpus: & Paulum allegabas teſtem, dicentem: *Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Homicidium verò, quod ajebas malum eſſe, diſſolutio eſt corporis ab animâ: itaque homicidium bonum eſſe, manifeſtum eſt; quippe quod corporis vinculum ſolvit ab animâ: proin, ut tua fert opinio, cædes bona erit, ceu quæ captivum in libertatem reſtituit, & animam vindicat, ab hoſte.

MAR. Ego de his quæro, quæ definitè propoſui.

ADAM. Noli quæſtiones confundere. quam Quæſtionem vis primò in diſceptationem venire?

MAR. De Diabolo.

EUTR. Uterque primùm definitote.

ADAM. Ego nihil aliud *ingenitum* eſſe dico, præter ſolum Deum: cætera verò omnia, quæcunq; ſunt, generata *eſſe dico,* & creata.

MAR. Ego Diabolum colligo eſſe per ſe natum, & per ſe genitum: & *Duas Radices* agnoſco, Malam & Bonum.

EUTR. Duo itaque ais ingenita eſſe, Malum & Bonum.

MAR. Duas Radices, ajo.

ἈΔΑΜ.

'ΑΔΑΜ. Δύο ῥίζας, ἔφης, εἶναι ἀγεννήτους· λέγε δὲ, τρεπταί εἰσιν, ἢ ἄτρεπτοι;

ΜΑΡ. Πῶς;

'ΕΥΤΡ. Δύναται τραπῆναι ἡ κακὴ ῥίζα, καὶ γενέσθαι ἀγαθή;

ΜΑΡ. Οὐ. οὕτω γὰρ πέφυκεν.

'ΕΥΤΡ. Δῆλον, ὅτι οὔτε ἀγαθὴ τραπῆναι δύναται, καὶ γενέσθαι κακή.

ΜΑΡ. Οὐ. δύο γάρ εἰσιν, ἀγαθὴ καὶ πονηρά.

'ΑΔΑΜ. Ἐπεὶ οὖν δύο ῥίζας ἀτρέπτους ὑπέθου, λέγε δὴ ἑκάστης οὐσίας τὴν ποιότητα, καὶ τὴν ἐνέργειαν.

ΜΑΡ. Τοῦ ἀγαθοῦ ἡ ποιότης, καὶ ἡ ἐνέργεια, φῶς, ἀγαθὸν, δεξιὸν, ἐλεημονικὸν, εὐσεβὲς, δίκαιον, καὶ εἴ τι ἄλλο ἄξιον. Τοῦ δὲ κακοῦ ἡ ποιότης καὶ ἡ ἐνέργεια, σκότος, πονηρὸν, ἀριστερὸν, ἀνηλεὲς, ἀσεβὲς, ἄδικον, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐστὶν ἀριστερόν.

'ΑΔΑΜ. Νοητά ἐστιν, ἃ λέγεις, ἢ αἰσθητά;

l. Μαρῖνος. *ΜΑΡΚ.] Τέως περὶ αἰσθητῶν πρόκειται ἡμῖν τὸ λέγειν.

'ΑΔΑΜ. Τὸ φῶς τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τὸ σκότος τοῦ πονηροῦ, αἰσθητὸν φὴς, ἢ νοητόν;

ΜΑΡ. Τέως περὶ τῶν φαινομένων.

'ΕΥΤΡ. Ἐκ τῶν φαινομένων, σκότος καὶ φῶς, ἡμέρα καὶ νύξ.

'ΑΔΑΜ. Ὁμοῦ γενόμενοι ἐκ μιᾶς συμφωνίας, ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ πονηρὸς, τὸ φῶς κατὰ τὸ σκότος ἐδημιούργησαν;

ADAM. Duas radices, ajebas, eſſe ingenitas: cedò, Sunt'ne mutabiles, an immutabiles?

MAR. Quo'nam modo?

EUTR. Poterit'ne mutari mala Radix, & fieri bona?

MAR. Non: ſic enim naturâ eſt comparata.

EUTR. Certum eſt; neque mutari poſſe bonam, & fieri malam.

MAR. Non: ſunt enim *Radices* duæ, Bona & Mala.

ADAM. Quum igitur Duas Radices immutabiles ſupponas; dic age, Quæ uniuscujuſq; Subſtantiæ ſit Qualitas & Efficacia?

MAR. Boni qualitas, & Efficacia eſt, *Lux, Bonum, Dexterum, Miſericors, Pium, Juſtum*, & ſi quid aliud dignitate præſtet: Mali verò qualitas & operatio *ſunt, Tenebræ, Malum, Siniſtrum, Immiſericors, Impium, Injuſtum*, & ſi quid aliud eſt ſiniſtrum aut pravum.

ADAM. An iſta, quæ dicis, ſub intellectum cadunt, an ſub ſenſum?

* MARC. Hactenus nobis propoſitum eſt, de ſenſibilibus diſſerere. * Marinus Pic.

ADAM. Lucem Boni, & Tenebras Mali, ſenſibus'ne expoſita dicis, an intellectui?

MAR. Hucuſque de rebus *ſenſui* apparentibus *actum*.

EUTR. Tenebræ & Lux, Dies & Nox, ſunt res apparentes.

ADAM. An uno conſenſu Bonus & Malus, inter ſe convenientes, lucem juxta tenebras condiderunt?

ΜΑΡ. Οὐ. λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος·
2.Cor.6.14. Οὐδεὶς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὐδὲ Χριστοῦ πρὸς Βελίαρ.

ἈΔΑΜ. Πῶς οὖν συμφωνοῦσι τὸ φῶς, καὶ τὸ σκότος;

ΜΑΡ. Οὐδὲν συμφωνοῦσιν, οὐδὲ ἔχουσί τι κοινὸν πρὸς ἀλλήλους.

ἈΔΑΜ. Περιωρισμένας ὥρας ἔχει τὸ φῶς, καὶ τὸ σκότος;

ΜΑΡ. ΙΒ ὥρας ἔχει τὸ φῶς, καὶ
δ. τὸ. δώδεκα * τῷ σκότος.

ἈΔΑΜ. Εἰ ἑνὸς οὐκ ἔστι τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, ἀδύνατόν ἐστιν ὑποχωρεῖν θάτερον θατέρῳ· ἢ γὰρ ἂν κατὰ συμφωνίαν τῶν δημιουργῶν ὑποχωρεῖ τὸ σκότος τῷ φωτὶ, καὶ τὸ φῶς τῷ σκότει· ἀδύνατον γὰρ τῶν δημιουργῶν μὴ ὁμονοούντων, πείθεσθαι ταῦτα ἀλλήλοις ἔτι. Ἵνα δὲ πρὸς ἀτοπωτέρας ἀπορίας αὐτὸν συνελάσω, σαφέστερόν σε ἐπιστήσω, ἀξιέραστε δικαστά· οὔτε γὰρ αὐτὸ τὸ σκότος συγχωρήσει αὐτοῖς δύο εἰσάγειν δημιουργούς.

ἘΥΤΡ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Καὶ εἰ, κατὰ τὸν αὐτῶν λόγον, δώδεκα ὥρας ἔχει τὸ φῶς, καὶ δώδεκα τὸ σκότος, ἐδείκνυτο ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ ὄντα· νῦν δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· ἐν μὲν γὰρ τῇ χειμερινῇ τροπῇ μηκύνεται τὸ σκότος, πλειόνων ὡρῶν γιγνομένων· ἐν δ' αὖ πάλιν τῇ θερινῇ τροπῇ μηκύνεται τὸ φῶς, προσλαμβάνων ἀπὸ τοῦ σκότους.

MAR. Minimè: ſic enim inquit Apoſtolus; *Nulla eſt communio luci cum tenebris, neque Chriſto cum Beliale.*

ADAM. Quo ergo pacto Luci cum tenebris convenit?

MAR. Nequicquam conveniunt, nec habent quidquam inter ſe commune.

ADAM. Habent'ne Lux & tenebræ definitas ſtatasque horas?

MAR. Duodecim horæ præfinitæ ſunt Luci, & tenebris duodecim.

ADAM. Niſi Lux & tenebræ ad unum auctorem referantur, fieri non poteſt, ut alterum ſuccedat alteri: Certè, ex mutuo Conditorum conſenſu, tenebræ ſuccedunt luci, & lux tenebris: Verùm, niſi concordes eſſent, beneq; convenirent illi Conditores, impoſſibile eſt, hæc ſibi mutuò locum dare, & porrò concedere. Quò verò hunc ad abſurdiores perplexitates compellam; clariùs te, Judex digniſſime, inſtruam. Nec enim vel ipſæ tenebræ concedent illis, ut duos Conditores inferant.

EUTR. Quomodo?

ADAM. Etenim ſi, ſecundùm iſtorum rationem, duodecim horas Lux, & tenebræ item XII. habeant: jam demonſtrarentur, ab uno eodemque Deo eſſe. Atqui non ità ſe habet: nam, in converſione *Solis* hybernâ, tenebræ productiores ſunt, pluribus horis; rurſum autem in æſtivo Solſtitio, Lux fit longior, & *aliquid* de tenebris ſibi ſumit.

MAR.

ΜΑΡ. Ἄλλο φῶς, καὶ ἄλλο σκότος.

ΕΥΤΡ. Εἰ μὴ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ δημιουργοῦ ἐστιν τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, πῶς οἷόν τε ἦν, ὑπεκδιδόναι τὸ φῶς τῷ σκότει, καὶ τὸ σκότος τῷ φωτί; Εἰ γὰρ ἐναντίον τὸ κακὸν τῷ ἀγαθῷ, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ· ἐν τούτοις δὲ (τῷ φωτὶ, καὶ τῷ σκότει) οὐδεμία εὑρίσκεται ἐναντιότης· δῆλον οὖν, ὅτι ἑνὸς δημιουργοῦ τὸ φῶς, καὶ τὸ σκότος.

ΑΔΑΜ. Ἔφης, τὴν τοῦ ἀγαθοῦ οὐσίαν εἶναι φῶς· τὴν δὲ ποιότητα, ἀγαθὸν, δεξιόν· τῷ δὲ τὸ ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον συμβέβηκεν. Ἀντίκειται δὲ τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ; Ἀποκρινάσθω.

ΜΑΡ. Κατὰ πάντα ἀντίκειται τὸ κακὸν τῷ ἀγαθῷ.

ΑΔΑΜ. Δῆλον, ὅτι καὶ κατ' οὐσίαν, καὶ κατὰ ποιότητα, καὶ κατὰ τὸ συμβεβηκός· κατ' οὐσίαν μὲν σκότος ἀντίκειται φωτὶ, κατὰ ποιότητα δὲ κακὸν ἀγαθῷ. Εἰ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἀντίκειται, ἔσται γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον, καὶ φθαρτὸν πρὸς τὸ ἄφθαρτον.

ΜΑΡ. Πῶς;

ΕΥΤΡ. Ὑπέθου ἀγεννήτους τὰς δύο οὐσίας· συμπέφυκε δὲ τῷ ἀγενήτῳ τὸ ἀθάνατον. καὶ ἀνάγκη, εἰ ἀγέννητοί εἰσιν αἱ δύο οὐσίαι, ταύτας ἀθανάτους ὑπάρχειν, τῷ ἀγενήτους εἶναι λέγεσθαι. Ἔτι δὲ οὕτω σκόπει· εἰ τὸ κακὸν ἀγέννητόν ἐστι, τὸ ἀγαθὸν οὐκ

MAR. Aliud Lux *eſt*, & aliud *ſunt* tenebræ.

EUTR. Si Lux & tenebræ ad eundem Conditorem non pertinerent; quomodo fieri poſſet, ut Lux tenebris, & tenebræ luci ſuccederent? Nam, ſi malum bono ſit contrarium, & bonum malo; in iſtis autem, tenebris puta & luce, nulla cernatur contrarietas; conſtat profectò, Lucis & tenebrarum unum eſſe Conditorem.

ADAM. Dixeras: Boni illius Subſtantiam eſſe lucem. Qualitatem verò, bonum, dexterum: huic autem accidit, ut ingenitum ſit & incorruptibile. Repugnatne bonum malo? Reſpondeat.

MAR. Omninò repugnat malum bono.

ADAM. Nimirum patet, *Opponi* & ſecundùm Subſtantiam, & ſecundùm Qualitatem, & ſecundùm Accidens. Quod ad Subſtantiam quidem, Tenebræ opponuntur Luci: ſed quod ad Qualitatem, malum *opponitur* bono. Quòd ſi & ſecundùm accidens opponantur; tunc Genitum Ingenito, & Corruptibile Incorruptibili *opponendum* erit.

MAR. Quo pacto?

EUTR. Suppoſuiſti duas Subſtantias ingenitas: Ingenito verò connatum eſt eſſe immortale. Neceſſe eſt etiam, ſi duę illæ Subſtantiæ ſint ingenitæ, has ſimul immortales exiſtere; eo ipſo, quod ingenitæ dicuntur. Quin & hoc mihi perpende: Si malum ſit ingenitum; tum bonum non *erit*

ἀγέννητον, ἐπεὶ μὴ κακόν ἐστι. Καὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ λέγομεν, ὅτι, εἰ τὸ κακὸν γεννητὸν πέφυκεν, ἀγαθὸν καὶ οὐ κακόν ἐστι τὸ ἀγέννητον.

f. Αἱ. ΑΔΑΜ. * Καὶ δύο οὐσίαι, φθαρταὶ ἢ ἄφθαρτοι; ἢ ἡ μὲν ἄφθαρτος, ἡ δὲ φθαρτή;

ΜΕΓ. Ἄφθαρτοι αἱ δύο οὐσίαι.

l. σε. ΑΔΑΜ. Ἔδει μὲν * τε ἀκροώμενον ἡσυχίαν ἄγειν, προδιειλεγμένων ἤδη τῶν πρόσθεν ζητημάτων.

ΜΕΓ. Ἐν τούτῳ ὁμόδοξός εἰμι Μαρίνῳ.

ΕΥΤΡ. Φατὲ, ἀγεννήτους εἶναι καὶ ἀφθάρτους τὰς δύο οὐσίας· ἀνάγκη, καὶ ὁμοουσίους ταύτας ὑπάρχειν, καὶ ὁμοίας· ὅπερ ἀδύνατον.

ΑΔΑΜ. Ἰσοσθενεῖς εἰσιν αἱ δύο οὐσίαι;

ΜΕΓ. Οὐκ εἰσὶ τῇ δυνάμει ἴσαι. μὴ γένοιτο. λέγει γὰρ ὁ Χριστὸς ἐν
Matt. 12.29 τῷ Εὐαγγελίῳ· Οὐδεὶς δύναται
al. ἰσχυροῦ. „ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ * πονηροῦ εἰσελθεῖν,
„ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν
„ μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρότερον· δηλοῖ οὖν, ὅτι ἔδησε τὸν Διάβολον, ἰσχυρὸς ὤν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἔλαβεν. σαφῶς ὁ Κύριος ἔδειξεν, ὅτι ὄντως ἡμᾶς τοῦ πονηροῦ ἐρρύσατο.

ΑΔΑΜ. Εἰ μὲν γὰρ ψιλῶς εἴρηκε τοῦ πονηροῦ, καὶ οὐχὶ σκεύη τοῦ πονηροῦ· εἶχές τι λέγειν. Νῦν δὲ φάσκει, σκεύη τοῦ πονηροῦ· δείξας, ὅτι ἐν χρήσει εἶχε, καὶ οὐκ αὐτοῦ ἦν, οὔτε κατὰ ποίησιν, οὐδὲ κτίσιν, ἀλλὰ κατὰ

ingenitũ:quia *bonum* non eſt malũ. Atque ratione pari dicimus: Si malum eſt genitum, tùm id quod ingenitum eſt, bonum eſt & non malum.

Adam. Duæ illæ Subſtantiæ ſunt'ne corruptibiles, an incorruptiles? vel, una quidem incorruptibilis; altera, corruptibilis eſt?

Meg. Duæ illæ Subſtantiæ *ſunt* incorruptibiles.

Adam. Equidem deceret te auditorem agere tacendo, & quieſcere, poſtquam diſputatæ ſunt priores quæſtiones.

Meg. In hoc cum *Marino* ſentio.

Eutr. Fatemini, Duas illas ſubſtantias eſſe ingenitas & incorruptas: neceſſe *itaque eſt*, ejusdem ſimul eſſe ſubſtantiæ & conſimiles: quod tamen poſſibile non eſt.

Adam. Habent'ne parem vim ac robur, hæ duæ Subſtantiæ?

Meg. Non parem obtinent potentiam aut vires: abſit. Chriſtus namque in Evangelio dicit: *Nemo poteſt domum mali ingredi, & vaſa illius diripere, niſi prius fortiorem vinxerit.* Itaq; hiſce patefacit, ſe, cùm eſſet fortior, Diabolum ligâſſe, & vaſa illius abſtuliſſe. Clarè oſtendit Dominus, quòd nos, illius Mali *Vaſa vinctosq;*, eripuerit.

Adam. Si ſimpliciter dixiſſet, *mali*, & non, *vaſa mali*; habuiſſes, quod diceres: Jam verò ait, *Vaſa mali*; eò demonſtrans, quòd uſu, non proprietate aliquâ, ea tenuerit; neque jure fictionis, neque creationis; ſed, velut qui

χρῆσιν

χρῆσιν, βιαζομένου τὸ ἀλλότριον· Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις Παῦλος λέγων, „Ὥσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν „δοῦλα τῇ ἀδικίᾳ, καὶ τῇ ἀκαθαρ„σίᾳ, εἰς ἀνομίαν· οὕτως παραστήσα„σατε τὰ μέλη τῷ Θεῷ δοῦλα τῇ δι„καιοσύνῃ. ἔφης δὲ ἄφθαρτον καὶ ἀγέννητον εἶναι τὴν κακὴν οὐσίαν. εἰ οὖν ἄφθαρτος ἡ τοῦ κακοῦ οὐσία, ματαίως κάμνει ὁ Ἰησοῦς, πειρώμενος ἀναιρεῖν τὰ κακά, μὴ δυνάμενα ἀναιρεθῆναι· Πῶς οὖν ἔπαθεν, ἵνα τὸν θάνατον καταλύσῃ, τὸν μὴ λυόμενον; Ἀγεννήτους γὰρ ἀμφοτέρους, καὶ ἀφθάρτους ἔφης· οὐκοῦν παραχωρεῖ ἅτερος

Pic. τί. θατέρῳ ἀφανίσεως ἕνεκα; * εἰ γάρ, τούτου τοσαῦτα δεινὰ ποιοῦντος τοῦ κακοῦ, οὐκ ἐκώλυσεν ὁ ἀγαθός. οὐδὲ γὰρ συνεχώρει ὁ κακός, λυθῆναι τὰ αὐτοῦ, ἀμφοτέρων κατά σε ἀγεννήτων καὶ ἀφθάρτων ὄντων.

Ἐυτρ. Εἰ μὲν γὰρ ἀγέννητος ἡ μία ἀρχή, καὶ ἡ ἑτέρα γεννητή, εἶχε λόγον, ὑποτετάχθαι τὸ γεννητὸν τῷ ἀγεννήτῳ· καὶ τὸ μὲν φάσκειν ἰσχυρότερον, ἀναγκαῖον, διὰ τὸ ἀγέννητον ὑπάρχειν, καὶ ἄφθαρτον· τὸ δὲ ἀσθενέστερον, διὰ τὸ εἶναι γεννητόν, τοῦ ἀγεννήτου ἰσχυροτέρου ὄντος.

Ἀδαμ. Σφόδρα ἀπηρυθριασμένως πρὸς τὴν ζήτησιν φέρεται· ἀποκρινάσθω, εἰ ἐπιμίγνυνται, ἢ ἐπιφοιτῶσιν ἀλλήλαις, αἱ δύο οὐσίαι;

Μεγ. Οὐκ ἐπιμίγνυνται, μὴ γένοιτο.

uſurpatione & vi alienum invaſiſſet. His Paulus atteſtatur: *Quem-* Rom. 6. 19.
admodum, inquit, *præbuiſtis membra veſtra ſerva injuſtitiæ, & impuritati ad iniquitatem; ſic præbete membra veſtra Deo, ſervire juſtitiæ.* Præterea dixiſti: malam Subſtantiam incorruptibilem & ingenitam eſſe. Itaque, ſi ſubſtantia Mali incorruptibilis ſit; fruſtrà Jeſus laborat, dum conatur auferre mala, quæ tamen auferri non poſſunt. Quomodo igitur paſſus eſt, ut mortem diſſolveret, quæ ſolvi non poteſt? Quandoquidem ajebas, utrumque ingenitum eſſe, atque incorruptibilem: an ergo cedit alter alteri, quò aboleatur? Quantũvis enim funeſta moliatur Vid. Not.
Malus, Bonus tamen non obſtat. Non enim permitteret Malus ille, ſua† diſſolvi; cùm uterque (ut tua † *diſſipari.*
fert ſententia) ingenitus & incorruptibilis ſit.

Eutr. Nimirum, ſi unum Principium eſſet ingenitum, & alterum genitum; probabile foret, hoc genitum ingenito illi eſſe ſubjectum: & iſtud quidem ſtatuere fortius, neceſſe foret, eò quòd ingenitum ſit & incorruptibile: illud autem, *dicendum* debilius, eò quòd genitum ſit; Ingenito illo multò exiſtente fortiore.

Adam. Valdè inverecundè verſatur circa quæſtionem præſentẽ. Reſpondeat? Nũ hæ duæ ſubſtantiæ inter ſe miſceantur, alteraque inceſſet alteram?

Meg. Non miſcentur: abſit.

ἈΔΑΜ. Πῶς οὖν ἦλθεν ὁ ἀγαθὸς εἰς τὰ τοῦ πονηροῦ; ἢ πῶς, ἀναμίκτων ὄντων τῶν οὐσιῶν, γέγονε μίξις· καίτοι ἐναντίων ὄντων ἀλλήλων; εἰ
f. τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ἀλλ' ἤ. γὰρ μὴ ἴδιος ὁ κόσμος *τ' οὐχ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἡ] τοῦ κακοῦ· πῶς δυνατὸν ἦν τῷ Ἰησοῦ, ἐλθεῖν, οὐκ ἰσχυροτέρῳ ὄντι; Οἱ γὰρ ἰσοσθενεῖς οὐδέτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἐπιβῆναι δύνανται, διὰ τὸ εἶναι ἀγεννήτους, καὶ ἀφθάρτους ἀμφοτέρους.

ΜΑΡ. Ἐγώ φημι τὸν Θεὸν ἄφθαρτον μόνον.

ἈΔΑΜ. Οὐκοῦν ὁ διάβολος φθαρτός.

ἘΥΤΡ. Εἰ μὲν γεννητὸν καὶ ἀγέννητον,
Vid. Not. δύναται τὸ ἀγέννητον ἄφθαρτον, τὸ δὲ γεννητὸν φθαρτόν.

ΜΑΡ. Φέρε δή, κἀμοῦ πυνθανομένου ἀποκρίνου.

ἈΔΑΜ. Πύθου.

ΜΑΡ. Ἔστιν ἀγαθόν;

ἈΔΑΜ. Ναί.

ΜΑΡ. Ἔστι κακόν;

ἈΔΑΜ. Ἀγαθόν φημι κατ' οὐσίαν εἶναι· τὸ δὲ κακὸν ἐπισυμβαῖνόν ἐστιν· τὸ ἀγαθὸν, ἀσώματον· τὸ δὲ κακὸν, αἰσθητόν· τῷ οὖν ἀγαθῷ
V. Not. οὐκ ἐπισυμβαίνει τὸ κακόν· ἀλλὰ τῷ κατὰ θέσιν ἀγαθῷ, διὰ τὸ αὐτεξούσιον.

ΜΑΡ. Τί ἐστι κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ θέσιν, γνῶναι βούλομαι.

ἈΔΑΜ. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔδοξας εἰρωνικὴν πεῦσιν προαγαγεῖν,

ADAM. Quî ergo Bonus ille invaſit poſſeſſionem Mali ? aut cùm illæ Subſtantiæ ſint incommixtæ, unde illa facta fuit mixtio: præſertim cùm pugnantes inter ſe & adverſariæ ſint ? Nam ſi Mundus iſte non proprius † Jeſu *Domini.
erat, ſed illius Mali; quî poterat Jeſus, cùm non eſſet robuſtior, eum invadere ? Qui enim viribus pares ſunt, eorum neuter poteſt alterum infeſtare; cùm uterque ſit ingenitus & incorruptibilis.

MAR. Ego Deum ſolum incorruptibilem affirmo.

ADAM. Ergo Diabolus eſt corruptibilis.

EUTR. Si genitum ſit & ingenitum; poteſt ingenitum eſſe corruptibile, & genitum incorruptibile.

MAR. Ageſis, & mihi reſponde interroganti.

ADAM. Interroga.

[MAR. Eſt'ne bonum ? [Pic.d.]

ADAM. Eſt utique.]

MAR. Malum'ne eſt?

ADAM. Bonum dico eſſe ſecundùm ſubſtantiam: Malum verò, accidentarium quid eſt: bonum, incorporeum; malum autem ſenſibile *eſt*. Bono igitur *ſecundùm Subſtantiam*, non accidit malum: ſed bono, quod eſt ſecundùm poſitionem *accidit*, propter liberum arbitrium.

MAR. Quid'nam illud, *ſecundùm naturam*, & *ſecundùm poſitionem* ſit, aveo cognoſcere.

ADAM. Quanquam videbaris perridiculam moviſſe quæſtionē,

ὅμως

ὅμως ἄκουε· Κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Θεὸς ἀγαθὸς, ᾧ μηδὲν ἐπισυμβαίνει κακόν· κατὰ δὲ θέσιν ἄνθρωπος λέγεται ἀγαθός. ὥσπερ καὶ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν λέγομεν Υἱὸν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους κατὰ θέσιν λέγει ἡ γραφὴ υἱοὺς, τῇ ὁμωνυμίᾳ κεχρημένη. Τῷ οὖν κατὰ φύσιν οὐκ ἐπισυμβαίνει κακόν· ἀλλὰ τῷ κατὰ θέσιν, ἐκ τῆς * αὐταιξουσιότητος.

l. αὐτεξ-

ΜΑΡ. Αὐτεξούσιός ἐστι καὶ ὁ διάβολος, κατὰ σε. Τὸ δὲ * αὐξούσιον, καὶ αὐτοφυὲς, καὶ αὐτογέννητον.

l. αὐτεξ-

ΑΔΑΜ. Ἀγνοεῖν ἔοικας τὴν διαφορὰν τοῦ παντεξουσίου, καὶ τοῦ αὐτεξουσίου. τὸν μὲν γὰρ Θεὸν παντεξούσιόν φημι· τὸν δὲ ἀποστάτην ἄγγελον, τὸν λεγόμενον Σατανᾶν, αὐτεξούσιον λέγω, καὶ τὸν ἄνθρωπον ὁμοίως.

ΜΑΡ. Αὐτεξούσιον φὴς τὸν διάβολον, καὶ τὸν ἄνθρωπον;

ΑΔΑΜ. Τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτεξουσίους λέγω ὑπὸ Θεοῦ γεγενῆσθαι, ἀλλ᾽ οὐ παντεξουσίους.

ΜΑΡ. Ἔφη, τὸ αὐτεξούσιον ἐκ Θεοῦ δεδόσθαι· τὸ δὲ κακὸν ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου· δείκνυται οὖν ἐκ Θεοῦ ὄντα τὰ κακά. Καὶ τοῦτο δὲ λέγε. Οὐκ ᾔδει ὁ Θεὸς, διδοὺς τὸ αὐτεξούσιον, ὅτι τρέπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁ ἀποστάτης ἄγγελος, καὶ ὁ ἄνθρωπος;

ΑΔΑΜ. Ἄγε δὴ καὶ ὑπὲρ Θεὸν φρόνησις ἐβούλετο· οὐκοῦν

tamen auſculta. *Secundùm naturam*, Deus eſt bonus, cui nullum accidit malũ: *ſecundùm poſitionem*, homo dicitur bonus. Sicut & Sermonem illum Dei, *ſecundùm naturã* appellamus Filium; at homines *ſecundùm poſitionem* vocat Scriptura filios, adhibitâ nominis ſimilitudine. Proinde, Bono *ſecundùm naturam*, non accidit malum; ſed *contingit* ei, quod eſt *ſecundùm poſitionẽ* bonum, propter arbitrii libertatẽ.

Mar. Etiam Diabolus, tuâ ſententiâ, liberũ arbitrium habet. At, quod arbitrium liberum habet, etiam à ſeipſo eſt, & à ſe genitum.

Adam. Diſcrimen ejus, quod eſt omninò liberum, ſuæque poteſtatis; ac ejus, quod eſt ſuo arbitrio *quadantenus* liberum, videris ignorare. Deum omninò liberrimum affirmo: apoſtatam verò, ſive defectorẽ illum angelum, qui *Satan* dicitur, ſuæ voluntatis compotem voco; ſimiliter & hominẽ.

Mar. Quid? Diabolum & hominem ſuo, ais, vivere arbitrio?

Adam. Angelos & homines à Deo cum arbitrii libertate factos eſſe ſentio; ſed non illâ omnimodâ & abſolutâ.

Mar. Dixit: arbitrii libertatem donatam à Deo; malum autem, ex libertate arbitrii eſſe. Ergo concluditur, Ex Deo mala eſſe. Iſtud verò mihi dicas: Cùm Deus liberum arbitrium daret, annon præſcivit; defectorem angelum, & hominem in deterius tendere?

Adam. Age verò etiã ſupra Deũ aſpirabat *humana* ſapientia: non'ne

τοὺς

τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς ἀγγέλους, ἴσους εἶναι τοῦ Θεοῦ ἀτρέπτους;

ΜΑΡ. Πῶς ἄτρεπτοι, καὶ ἴσοι τοῦ Θεοῦ;

ἈΔΑΜ. Ὅτι ὁ Θεὸς ἄτρεπτος, ὁ δὲ ἄνθρωπος τρεπτός· ὁ Θεὸς ἀθάνατος, ὁ δὲ ἄνθρωπος θνητός· Ἐγκαλεῖς οὖν τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἐποίησεν, ὡς ἑαυτὸν ἄλλον.

ΜΑΡ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Εἴπερ μὴ τὸ αὐτεξούσιον, ἄτρεπτον ἦν ὁ ἄνθρωπος· ὁ δὲ ἄτρεπτος, ἀθάνατος· ὁ δὲ ἀθάνατος, Θεός. οὐ γὰρ ἤρκει, τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητι, κτισθῆναι ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἀτρέπτους εἶναι, ἴσους τοῦ Θεοῦ; ἄλλως δὲ καὶ περιῃρεῖτο τοῦ Θεοῦ πάντα τὰ ἔξοχα.

ΜΑΡ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Λέγε τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.

ΜΑΡ. Ἀγαθὸν, δίκαιον, ἐλεημονικὸν, εὐσεβὲς, ὅσιον, ταῦτά ἐστιν.

ἈΔΑΜ. Εἰ μὴ ἦν τὸ αὐτεξούσιον, πάντα ταῦτα περιῃρημένα ἦν τοῦ Θεοῦ.

ΜΑΡ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Εἰ ἄτρεπτοι οἱ ἄνθρωποι, ὁ Θεὸς ἀγαθὸς πῶς ἐδείκνυτο, μὴ ὄντων τῶν χρείαν ἐχόντων τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος;

ΜΑΡ. Σαφέστερον εἰπέ.

ἈΔΑΜ. Τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἃς ἔφης, ὀνόμασίν εἰσι μόνοις, ἢ πράγμασι;

ΜΑΡ. Πράγμασιν ἐνεργεῖ, καὶ οὐκ ὀνόμασιν.

ut homines & angeli Deo eſſent æquales, *& omninò* immutabiles?

MAR. Quamobrem immutabiles, & æquales Deo?

ADAM. Quoniam Deus *eſt* immutabilis, homo autem mutabilis: Deus immortalis, at homo mortalis: Deum igitur accuſas, quòd alium non fecerit, ut ſeipſum.

MAR. Quomodo?

ADAM. Si non ſui arbitrii fuiſſet homo, fuiſſet immutabilis: qui autem eſt immutabilis, idem immortalis: immortalis verò, Deus. An'non ſatis erat, ut Dei bonitate angeli ac homines crearentur; ſed & immutabiles eſſe *oportuit*, ac Deo æquales? At verò *ſic* temerè Deo detraherentur omnes, quibus eminet, prærogativæ.

MAR. Quo'nam modo?

ADAM. Recenſe Dei operationes.

MAR. Bonum, Juſtum, Miſericors, Pium, Sanctum: Iſtæ ſunt.

ADAM. Niſi eſſet arbitrii libertas, omnia hæc Deo detracta fuiſſent.

MAR. Quî ſic?

ADAM. Si immutabiles *fuiſſent* homines; quo pacto ſe Deus Bonum declarâſſet; cùm nulli eſſent, qui DEI bonitate opus haberent?

MAR. Dic planiùs.

ADAM. Operationes illæ DEI, quas allegâſti, nunquid ſunt nominetenus, vel reipsâ?

MAR. Reipsâ *Deus* operatur, & non *tantùm* nominibus.

ἈΔΑΜ.

ἈΔΑΜ. Ἐπὶ τίνας ἐνεργεῖ;

ΜΑΡ. Ἐπὶ ἀνθρώπους.

ἘΥΤΡ. Εἰ γεγόνασιν οἱ ἄνθρωποι ἄτρεπτοι, περισσαὶ ἦσαν αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι· τίνας γὰρ ἔμελλεν ἐλεεῖν, μὴ ὄντων τῶν μὴ ἁμαρτανόντων; τίς γὰρ ἔμελλεν εἶναι ἀγαθὸς, μὴ ὄντων τῶν χρηζόντων τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος;

ἈΔΑΜ. Διατί τὴν μὲν πονηρὰν ῥίζαν λέγεις, τὴν δὲ ἀγαθήν;

ΜΑΡ. Ὅτι ἡ ἀγαθὴ σώζει, ἡ δὲ πονηρὰ ἀπόλλυσι.

ἈΔΑΜ. Τίνος οὖν αἴτιον τὸ σώζεσθαι, ἢ ἀπολλύσθαι τὸν ἄνθρωπον;

ΜΑΡ. Τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου αἴτιος ὁ Θεὸς, τῆς δὲ ἀπωλείας ὁ διάβολος.

ἈΔΑΜ. Πῶς οὖν ἔφης, δίκαιον εἶναι τὸν Θεόν;

ΜΑΡ. Καὶ νῦν φημι, ὅτι δίκαιος ὁ Θεός.

ἈΔΑΜ. Κριτής ἐστι δίκαιος ὁ Θεὸς, ἢ οὔ;

ΜΑΡ. Κριτὴς δίκαιος ὁ Θεός ἐστιν.

ἈΔΑΜ. Τίνα κρίνει;

ΜΑΡ. Κρίνει τὸν διάβολον, καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἀνθρώπους, τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ.

ἈΔΑΜ. Τὸν διάβολον τίνος ἕνεκα κρίνει;

ΜΑΡ. Διὰ τὸ πλανᾶν τοὺς ἀνθρώπους.

ἘΥΤΡ. Αὕτη ἀδικωτάτη κρίσις. εἰ μὲν αὐτεξούσιός ἐστιν ὁ διά-

ADAM. In quos ille operatur?

MAR. In homines.

EUTR. Si extitiſſent homines immutabiles, ſupervacaneæ illæ virtutes eſſent. Quorum enim miſeratus fuiſſet, cùm non eſſent, qui peccarent? Qui Bonus erat futurus, ſi nulli eſſent, qui eâ Dei bonitate indigerent?

ADAM. Quamobrem aliam *malam radicem* eſſe dicis, aliam *bonam*. *De Radice bonâ & malâ.*

MAR. Quoniam *bona* ſervat, *mala* verò perdit.

ADAM. Quis igitur in causâ eſt, ut ſervetur homo, vel perdatur?

MAR. Salutis hominum cauſa eſt Deus; ſed perditionis Diabolus.

ADAM. Quomodo igitur dixiſti, Deum eſſe juſtum?

MAR. Etiamnum dico, Juſtum eſſe Deum.

ADAM. Eſt'ne Deus Judex juſtus, an non?

MAR. Judex juſtus eſt Deus.

ADAM. Quem judicat?

MAR. Judicat Diabolum, & ejus angelos & homines, qui ad illum transfugæ ſunt.

ADAM. Diabolum quâ de cauſâ judicat?

MAR. Quòd ſeducat homines.

EUTR. Injuſtiſſimum eſt hoc judiciũ. Nam ſi arbitrii ſui eſt Dia-

βολος, καὶ ἔχει ἐξουσίαν τοῦ γενέσθαι ἀγαθὸς, καὶ πάλιν γενέσθαι κακὸς, δικαίως κρίνεται· ὅτι, δυνάμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, οὐκ ἐγένετο. Εἰ δὲ οὐ δύναται γενέσθαι ἀγαθὸς, τῆς φύσεως μὴ συγχωρούσης, διὰ τὸ εἶναι κακῆς οὐσίας, δίκαιον, μὴ συγχωρῆσαι φυῆναι παρὰ τὴν ἀρχὴν τὸν Διάβολον, ἢ φυέντα κρίνειν ἀδίκως.

ΜΑΡ. Κρίνεται, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν κακόν.

ΕΥΤΡ. Ἅμα ἄδικος ἡ κρίσις.

ΜΑΡ. Πῶς;

ΕΥΤΡ. Μὴ δύναται τὸ ἀγαθὸν τραπῆναι, καὶ γενέσθαι κακόν;

ΜΑΡ. Οὔ.

ΕΥΤΡ. Τίνος ἕνεκα;

ΜΑΡ. Ὅτι τοιαύτης οὐσίας πέφυκεν.

ΕΥΤΡ. Οὐδὲ τὸ κακὸν δύναται τραπῆναι, καὶ γενέσθαι ἀγαθόν· τῶν οὖν δύο οὐσιῶν ἀτρέπτων οὐσῶν, ἀδίκως ἂν κριθείη ἁτέρα ὑπὸ θατέρας· ἢ εἰ δικαίως κρίνεται ὁ πονηρὸς, δικαίως κρίνεται καὶ ὁ ἀγαθός.

ΜΑΡ. Ὁ ἀγαθὸς κρίνει.

ΕΥΤΡ. Νῦν τηλαυγῶς δέδεικται, ὅτι τὸ μὲν ἀγέννητον, τὸ δὲ γεννητόν· καὶ τὸ μὲν ἄφθαρτον, τὸ δὲ φθαρτόν· καὶ τὸ μὲν ἄτρεπτον, τὸ δὲ τρεπτόν· καὶ δικαίως τὸ μὲν κρίνει, τὸ δὲ κρίνεται.

ΑΔΑΜ. Ἔφησε, τοὺς ἀνθρώπους δικαίως κρίνεσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· φρασάτω οὖν, εἰ μὴ εἰσὶν αὐτεξούσιοι, πῶς δικαίως κρίνονται;

bolus, & habet facultatem, quâ ſit bonus, & rurſum quâ fiat malus; jure quidem judicatur: quòd bonus non fuerit, cùm eſſe poſſet. Sin autem bonus non poſſet eſſe; (quòd natura id non concederet, eo quòd ſit malæ ſubſtantiæ) juſtum erat, *potiùs* non permittere, ut oriretur à principio Diabolus; quàm ortum injuſtè judicare.

MAR. Judicatur propterea, quòd ille ſit malus.

EUTR. Et iſtud judicium pariter eſt iniquum.

MAR. Cur?

EUTR. Num poterit bonum mutari, & fieri malum?

MAR. Nequaquam.

EUTR. Quâ de causâ?

MAR. Quòd naturâ talis ſit Subſtantiæ.

EUTR. Perinde neque mutari poteſt malū, & fieri bonum. Cùm igitur hæ duæ Subſtantiæ ſint immutabiles; injuſtè altera judicaretur ab alterâ: Vel, Si Malus jure judicatur; jure meritò quoque judicatur Bonus.

MAR. Bonus judicat.

EUTR. Nunc demonſtratum eſt apertiſſimè: unum eſſe ingenitum, alterum genitum; ac illud incorruptibile, hoc autem corruptibile: item illud quidem immutabile, iſtud verò mutabile: atque adeò juſtè alterum judicare, alterum verò judicari.

ADAM. Dixerat, Homines juſtè judicari à Deo: dicat ergo, Si liberam voluntatē non habeant, quomodo jure judicantur?

MAR.

ΜΑΡ. Κρίνονται δικαίως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι ὑπακούουσι τῷ πονηρῷ.

ἘΥΤΡ. Νῦν σαφῶς ὡμολόγησας, ὅτι αὐτεξούσιος ὁ ἄνθρωπος. τὸ γὰρ ὑπακούειν τῷ πονηρῷ, ἢ τῷ ἀγαθῷ, αὐτεξουσιότητός ἐστι, καὶ οὐκ ἀνάγκης.

ἈΔΑΜ. Βραχέα ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνου. ΜΑΡ. Πύθου.

ἈΔΑΜ. Παντοκράτορα, φὴς, τὸν Θεὸν, ἢ οὔ;

ΜΑΡ. Παντοκράτορά φημι.

ἈΔΑΜ. Περιέχει τὰ πάντα, ἢ περιέχεται;

ΜΑΡ. Δῆλον, ὅτι περιέχει, καὶ οὐ περιέχεται.

ἈΔΑΜ. Ἐκ ποίας δυνάμεως περιέχεται, καὶ συγκρατεῖται, ὁ οὐρανὸς, ἢ ἡ γῆ, ἢ ἡ θάλασσα, ἢ ὁ σύμπας κόσμος· ὑπὸ τίνος περιέχεται, καὶ περικρατεῖται;

ΜΑΡ. Δῆλον, ὅτι ὑπὸ Θεοῦ.

ἘΥΤΡ. Ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τοῦ πονηροῦ;

ΜΑΡ. Ἐγὼ ἕνα Θεὸν οἶδα ἀγαθόν.

ἘΥΤΡ. Τὸν οὖν κακὸν ποῦ φῂς εἶναι;

ΜΑΡ. Εἰς τὴν γῆν· οὕτως γὰρ λέ-
al. ἐθεά- γει ὁ Χριστὸς, * Εἶδον τὸν Σατανᾶν, ὡς
ρουν. ἀστραπὴν πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

['ΕΥΤ.] Εἰκὸς οὖν, ὅτι καὶ ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν γῆν συγκρατεῖται ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ καὶ τὴν γῆν συγκρατοῦντος, καὶ οὐ φεύξεται· μεμπτὸς οὖν ὁ ἀγαθὸς συγκρατῶν τὸ κακὸν, ἓν τῶν τριῶν, ἢ συγ-
l. ἀνελεῖν. χωρῶν αὐτῷ τὸ εἶναι, ἢ ἀδυνατῶν * ἀλ-
f. ὅτι. λειλεῖν, ἢ ἀγνοῶν, * τί ἐστιν.

ἈΔΑΜ. Ἐπεὶ ἐμνημόνευσας

MAR. Juſtè à Deo judicantur, quia Malo illi obſequuntur.

EUTR. Fateris jam clariſſimè, Hominem liberi arbitrii eſſe. etenim obedire malo ſive bono; arbitrii libertatis eſt, & nō neceſſitatis.

ADAM. Pauca interrogatus reſponde. MAR. Quære.

ADAM. Dicis'ne Deum eſſe omnipotentem, vel non eſſe?

MAR. Omnipotentē eſſe dico.

ADAM. Continet'ne omnia, an continetur?

MAR. Manifeſtum eſt, Continere, ac non contineri.

ADAM. A' quâ Virtute continetur, & conſervatur Cœlum, vel Terra, vel Mare, vel hæc mundi univerſitas: à quo comprehenditur & tenetur?

MAR. Perſpicuum eſt, quòd à Deo.

EUTR. A' Bono, an à Malo?

MAR. Ego Unum Deum agnoſco Bonum.

EUTR. Igitur malum ubi'nam eſſe ais?

MAR. In terrâ: ſic enim Chriſtus dicit: *Vidi Satanam, ceu fulgur cadentem de cœlo.* Luc. 10. 18.

Conſentaneum ergo: Satanam ab illo in terrâ comprehendi, qui & ipſam terram comprehendit: neque is effugiet. Quare culpabilis *eſt* Bonus ille, qui comprehendit malum, unum illorum trium: aut quòd concedat illi ut ſit; aut quòd non ſatis potens ſit ad abolendum *illud*; aut quòd ignoret, quid ſit. [EVTR.] Vid. Not.

AD. Quandoquidem mentionē

τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τοῦ Σατανᾶ πεσόντος, αἴσιον, περὶ τούτου βραχέα διαλαβεῖν, ὅπως εἰδέναι ἔχοις τὴν τοῦ θείου δόγματος ἀλήθειαν. ὁ γὰρ Σωτὴρ διδάξαι βουλόμενος, τὸ μὲν πρότερον ἄγγελον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γενόμενον, καὶ φωτὸς μετέχοντα, ὕστερον δὲ τῇ αὐτεξουσιότητι τραπέντα ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ πεσόντα ἀπὸ στάσεως (οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἀπὸ πτώματος πίπτειν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἑστάναι) λέγει τὸ, ὡς ἀστραπήν· σαφῶς δείξας, ὅτι μετεῖχε φωτὸς, πρὶν ἢ τραπῆναι, καὶ πεσεῖν· ἡ γὰρ ἀστραπὴ φωτός ἐστι δεκτική.

Ἐυτρ. Δύο ἀγέννητα εἶναι ἀδύνατον.

Μαρ. Αἴτιος οὖν τοῦ κακοῦ ὁ ἀγαθός.

Ἀδαμ. Οὐδὲν λείπει, κοσμικοῦ παραδείγματος ἅψασθαι, πρὸς τὸ συνωνοητότερον γενέσθαι τὸ λεγόμενον· ἐπὰν ἀνδριαντοποιός τις, ἀνδριάντα κατασκευάσας * παραδώσῃ, στιλβώσας τὸν ἄργυρον, ὄντα κατὰ φύσιν φαιδρόν· τῇ δὲ σῇ ἀμελείᾳ τοῦ κεκτημένου συμβῇ ἰός· αἴτιον τὸν ἀνδριαντουργὸν δεῖ ὑπολαμβάνειν κατά σε.

f. παραδῷ σοι.

Μαρ. Πῶς;

Ἐυτρ. Ὅτι ὁ ἰὸς οὐ κατὰ φύσιν ἐστὶν, ἀλλὰ κατὰ σύμβασιν, διὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ κεκτημένου· οὕτως γοῦν καὶ ὁ Θεὸς ἀναίτιος, στίλβοντα καὶ φαιδρὸν τὸν αὐτεξούσιον λογισμὸν παραδοὺς ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. αὐτὸς μὲν ἀναίτιος εὑρεθήσεται, οἱ δὲ κεκτημένοι τούτου ὑπαίτιοι· οὐ γὰρ κατὰ φύσιν δείκνυται ὂν κακὸν, ἀλλὰ κατὰ σύμβασιν.

Evangelii, & Satanæ cadentis feciſti; par eſt, ut de illo paucis diſſeramus: quò divini dogmatis veritatem perſpicias. Servator enim cùm docere vellet: Prius quidem Angelum à Deo factum, & lucis participem fuiſſe; poſtea verò libero ſuo arbitrio mutatum in pejus, & cecidiſſe à ſtatu: (non enim à lapſu, ſed à ſtatu, quis cadere poteſt:) illud dicit, *Quaſi fulgur*: quô liquidè indicavit, Eum lucis compotem fuiſſe, antequã mutaretur, & caderet: nã *fulgur* lucis capax eſt.

Eutr. Ut duo ſint Ingenita, fieri non poteſt.

Mar. Cauſa igitur mali *eſt* Bonus ille.

Adam. Nihil obſtat, quo minus mundanũ exemplum attingatur; quò planiùs fiat & meliùs intelligatur, quod dictũ eſt. Cùm ſtatuarius aliquis ſtatuã effictam, argentoq; ſuâ naturâ ſplẽdido exornatã, tibi tradiderit; poſtea verò tuâ, qui eam poſſides, negligẽtiâ rubigo *illi* accidat: culpam hujus, ſecundùm tuam opinionem, oportet ſtatuarium ſuſtinere. Mar. Quamobrẽ?

Eutr. Quia rubigo ex naturâ non eſt, ſed ex contingenti; *videlicet* ex incuriâ eam poſſidentis. Ita in Deum nec cauſa, nec culpa recidit: eo quod ſplendidum & nitidũ & illuſtre rationis lumen, cum libero arbitrio, Angelis & Hominibus tradiderit. Proin ipſe quidẽ omni culpâ carebit: qui autẽ *lumẽ* iſtud poſſident, obnoxii ſunt. Malũ enim nõ ſecundùm naturã eſſe, ſed ex accidenti monſtratum eſt.

SECTIO

SECTIO IV.

ubi diſputant,

ADAMANTIVS, Orthodoxus: DROSERIVS, Valentinianus: VALENS, propriæ hæreſeos auctor: MARINVS, Bardeſianiſta: EVTROPIO, Judicem agente.

ΔΡΟΣΕΡΙΟΣ. Ἀκροασάμενος ἐπὶ πολὺ Μαρίνου τε, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ καταγνοὺς τῆς τούτων ἀπειρίας, βραχέα πρὸς τὸν υἱόν μου Ἀδαμάντιον γυμνάσαι βούλομαι.

Ἀ Δ Α Μ. Χρή σε πρῶτον ὁρίσασθαι, καὶ ἐκθέσθαι, ποίου δόγματος προΐστασαι, καὶ τότε γυμνάσαι τοὺς λόγους.

ΔΡΟΣ. Δόγματος μὲν προΐσταμαι τοῦ Οὐαλεντίνου, σφόδρα ὀρθοτάτου, καὶ ἀληθῶς δυναμένου ὑμᾶς πεῖσαι, πόθεν ὁ διάβολος; καὶ πόθεν τὰ κακά; καὶ, εἰ βούλεσθε, ἔχω τὸν ὅρον Οὐαλεντίνου, καὶ ἀναγινώσκω.

ἘΥΤΡ. Ἐὰν οὖν ἐκ τοῦ ἐξ ἐναντίας ἀνατρέπηται ὁ ὅρος, ὁ ὑπὸ Οὐαλεντίνου ἐκτεθεὶς, σὺ ἀποκρινῇ τὰ ἐπιφερόμενα;

ΔΡΟΣ. Οἴομαι μὲν, ὅτι ἀναγνωσθεὶς, ὁ ὑπὸ Οὐαλεντίνου ἐκτεθεὶς ὅρος, οὐκ ἕξει ἀντιλογίαν· Ὁ γὰρ ἐκθέμενος οὐκ εὐτελὴς ἦν ἀνήρ· εἰ δὲ βούλοιτο ἀντιλέγειν, ἐγὼ ἀποκρινοῦμαι.

ἘΥΤΡ. Ἀναγνωσθήτω τὸ δόγμα Οὐαλεντίνου. [ΔΡΟΣ.]

V.Not. Οὑτωσὶ δήπως· Εὖ διατεθεῖσθαι νομίζων, ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἀνεχώρουν τὴν ἐμήν· Τῇ δὲ ἐπιούσῃ, τουτέστι

DROSERIUS. Cùm audiverim diu *Marinũ*, & eos, qui illi conſentiunt; ſpretâ horum imperitiâ, brevibus adverſus filium meum *Adamantium* exercere *me* cupio.

ADAM. Primùm oportet te definire & exponere, cui dogmati defendendo præſis; & tunc exercere argumenta.

DROS. *Valentini* dogmatis ſum defenſor; quod & rectiſſimum eſt, & perſuadere vobis verè poterit, Unde Diabolus *ſit*? & Unde mala? &, ſi vobis placet, *Valentini* definitionem, quam habeo, ſtatim recitabo.

EUTR. Quòd ſi hæc, à *Valentino* expoſita, definitio, ab adverſæ partis *definitione* ſubvertatur; tune reſolves conſequentia ejus?

DROS. Equidem exiſtimo, definitionem, à *Valentino* expoſitam, cùm lecta fuerit, nullam habituram contradictionem. Is enim, qui expoſuit eam, Vir minimè vilis fuit, ſi tamen quis contradicere velit, ego reſpondebo.

EUT. Recitetur illud *Dogma Valentini.* [DROS.] Sic ſanè *ille.*

Cùm me benè habere exiſtimarem, ad meam domum ſum reverſus. Poſtero verò die, (id eſt, *Caſus ſeu Facta.*

 σήμε-

σήμερον, ἐλθὼν, ἑώρων δύο τινὰς ὁμογενεῖς, ἀνθρώπους λέγω δὴ διαπληκτιζομένους, καὶ λοιδορουμένους ἀλλήλοις, ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον, ἤδ' αὖ πάλιν ἀμφαιμα* τῆσαι πειρώμενον τὸν πλησίον. Ἤδη δέ τινες καὶ δεινότερα τολμᾶν ἤρχοντο, ὃς μὲν γὰρ *ἔσκυλε νεκρὸν, καὶ τὸ κρυβὲν ἤδη σῶμα τῇ γῇ, πάλιν ἐδείκνυεν ἡλίῳ, καὶ τὴν ὁμοίαν οὕτως ἐνύβριζεν εἰκόνα, βορὰν κυσὶ καταλιπὼν τὸν νεκρόν· τὸ δὲ ξίφος ἐγύμνου, καὶ ἐπὶ τὸν ὅμοιον ἄνθρωπον ἐχώρει. Καὶ ὁ μὲν φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζειν ἤθελεν, ὁ δὲ διώκων οὐκ ἐπαύετο, οὐδὲ τοῦ θυμοῦ κρατεῖν ἤθελε. Καὶ τί δεῖ πλέον λέγειν; ἀλλ' ὅτι χωρήσας ἐπ' αὐτὸν εὐθέως ἔπαισε τῷ ξίφει· ὁ δὲ ἱκέτης τῷ πλησίον ἐγένετο, καὶ χεῖρας ἱκεσίας ὤρεγε, καὶ τὴν μὲν ἐσθῆτα διδόναι ἤθελε, μόνον δὲ τὸ ζῆν ἔχειν ἠξίου· ὁ δὲ οὐκ *ἐθρύνετο τὸν θυμὸν, οὐδὲ ἠλέει τὸν ὁμογενῆ, οὐδὲ ἑαυτὸν διὰ τῆς εἰκόνος ἐκείνου βλέπειν ἤθελεν, ἀλλ' ὡς ἄγριος θὴρ τῷ ξίφει τῆς βορᾶς ἤρχετο. ἤδη δὲ καὶ τὸ σῶμα τῷ ὁμοίῳ προσέφερε σώματι. τοσοῦτος γὰρ ἦν τῷ θυμῷ. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν μὲν ἠδικημένον, τὸν δὲ λοιπὸν σκυλεύοντα, καὶ μηδὲ γῇ

l.-τᾶσαι.

l. ἐσκύλευε.

Vid. Not.

*hodie) cùm veniſſem; duos Cognatos, Viros inquam, vidi digladiantes, & mutuis ſe convitiis proſcindentes invicem; atque etiam rurſus utrumque proximum ſuum cruentare, & trucidare conantẽ. Poſtea etiam alii atrociora his audere ceperant; quidam enim ſpoliabat mortuum, & conditum jam terrâ corpus rurſus ſoli exponebat; & ſimilem ſibi effigiẽ adeò contumelioſè tractabat, ut mortuum canibus eſcam relinqueret. Tum verò gladium ſtringens, etiam in alterum ſimilem * hominem irruebat. Atque hic quidem fugâ ſaluti ſuæ conſulere volebat; ille verò non deſtitit perſequi, neque iram reprimere voluit. Et quid pluribus opus eſt? irruens in illum, gladio ſtatim percuſſit: ille verò ſupplex factus proximo ſuo manus ſupplices protendebat; ſuamq; veſtem dare volebat: Obſecrabat, tantùm vitã ſibi concederet. Verùm iſte animo non movebatur, nec miſericordiâ tangebatur erga cognatum: neq; ſeipsũ in imagine illius volebat cõtemplari; ſed velut immanis bellua gladio devorandũ aggrediebatur: jamq; corpus ejus cõſimili addebat corpori: Tantus erat furor ejus. Ac erat hîc videre, illum injuſtè oppreſſum, hunc autem reliquum ſpoliantem, & ne terrâ*

* ſc. Virum cognatũ ſuperſtitem.

σκεπά-

σκεπάζοντα τὸ σῶμα· τῆς γὰρ ἐσθῆτος ἐγύμνωσε. Πρὸς δὲ τούτοις ἕτερος προσῄει, ὃς τοῦ πλησίον γυναῖκα παίζειν ἤθελε, ληστεύων γάμον ἀλλότριον· καὶ ἐπὶ παράνομον κοίτην τραπῆναι παρορμῶν τὸν γεγαμηκότα, γνήσιον πατέρα γενέσθαι μὴ θέλων· * ἐν τοῦ θεο καὶ ταῖς τραγῳδίαις πιστεύειν ἠρχόμην, καὶ τοῦτό ἐστι, δι᾽ ὧν ἀληθῶς ἐδόκει μοι γεγονέναι· πιστεύω καὶ τὴν Οἰνομάου πάροινον ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν διὰ ξίφους φιλονεικίαν οὐκ ἀπιστῶ. Τοσούτων τοίνυν καὶ τοιούτων θεατὴς γενόμενος ἐγώ, πόθεν ταῦτα; ἀναζητεῖν ἠρχόμην. Τίς δὲ καὶ ἡ τῆς κινήσεως αὐτῶν ἀρχή; καὶ τίς ὁ τοσαῦτα κατὰ ἀνθρώπων μηχανησάμενος; Πόθεν τε ἡ εὕρεσις αὐτῶν; Καί, τίς ὁ τούτων διδάσκαλος; Καὶ τὸν μὲν Θεὸν ποιητὴν τούτων λέγειν, τολμᾶν οὐχ οἷός τε ἦν.

l. ἐντεῦθεν. V.Not.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν ἔχειν, οὐδὲ τὴν τοῦ εἶναι σύστασιν· πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν, ταῦτα περὶ Θεοῦ ἐννοεῖν; Ὁ μὲν γὰρ ἀγαθός, καὶ τῶν κρειττόνων ποιητής· τῶν δὲ φαύλων αὐτῷ πρόσεστιν οὐδέν· ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς τοιούτοις χαίρειν πέφυκεν, ἀπαγορεύει δὲ καὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν· καὶ τοὺς μὲν χαίροντας τούτοις ἀποβάλλεται, τοὺς δὲ φεύγοντας αὐτὰ προσίεται· καὶ πῶς

quidem corpus operientẽ, ſed veſtitu ſuo nudantem. Ad hæc acceßit & alius, qui Uxorem vicini ſui fallere voluit, alienis inſidiatus nuptiis: & eum, ad illegitimum thorum invadendũ hortatus, qui uxorem duxerat, ut legitimus pater fieret, noluit. Enimverò hinc tragœdiis fidem adhibere cœpi: & hoc illud eſt, unde adductus ſum, ut verè geſta mihi viderentur. Credo etiã temulentã Oenomai cupiditatẽ: & fratrum inter ſe enſe contentionem non incredibilem puto. Itaq; cùm tot ac talium ego ſpectator eſſem factus; Vnde iſta orirentur? cœpi diſquirere: item, Quod'nam principium motionis ipſorũ? Et quis iſtiuſmodi contra homines machinaretur? Vnde harum rerum inventio? Et quis iſtorũ magiſter eſſet? Ac Deum quidem dicere horum auctorem vel creatorẽ, non audere poterã.

Conſideratio factorũ

Sed neque judicabam, ab illo ſuam habere ſubſtantiam, vel eſſentiæ ſuæ conſtantiam. Quî enim de Deo iſta cogitari poſſent? Etenim Bonus ille, rerum quoq; optimarum creator eſt; pravorum verò in ipſo nihil ineſt. Nec talibus gaudere poteſt, ſed eorum originem atque propaginem prohibet. Eosq; qui illis delectantur, abjicit: Qui autem ea fugiunt, recipit. Ecquomodo abſurdum

com.

οὐκ ἄτοπον, τὸν Θεὸν τούτων λέγειν
δημιουργὸν, τὸν ταῦτα παραιτούμε-
νον; Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐβούλετο, μὴ εἶναι
ταῦτα, εἰ πρῶτος αὐτῶν ποιητὴς
ὑπῆρχεν αὐτός· τοὺς γὰρ προσιόν-
τας αὐτῷ, μιμητὰς αὐτοῦ γίνεσθαι
l. ἔδοξεν. θέλει· ὅθεν ἄλογον *ἔδειξεν εἶναί
μοι, ταῦτα προσάπτειν αὐτῷ, ἢ ὡς
f. εἰ. ἐξ αὐτοῦ γεγονότα, *ἢ καὶ τὰ μάλιστα
f. -ρήσειαν. συγχω*ρήσειεν, ἐξ οὐκ ὄντων δυ-
νατὸν εἶναί τι γίνεσθαι, ὅτι καὶ τὰ
κακὰ ἐποίησεν αὐτός· ὁ γὰρ, ἐκ τοῦ
οὐκ εἶναι, τὸ εἶναι αὐτὰ ποιήσας,
οὐκ ἂν ἐκ τοῦ εἶναι ἀνῄρει πάλιν· ἢ
εἰ τοῦτο ἀνάγκη λέγειν, ὡς ἦν ποτε
καιρὸς, ὅτε τοῖς κακοῖς ἔχαιρεν ὁ
Θεός· νῦν δὲ, ὅπερ ἀδύνατον εἶναί μοι
δοκεῖ, λέγειν τοῦτο περὶ Θεοῦ, *ἀνοί-
l. ἀνοίκειον. κει ου] αὐτοῦ τῆς φύσεως τοῦτο προσ-
αρμόζειν.

non ſit, Deum Conditorem iſtorũ dicere; qui eadem renuit? neque enim, ea non eſſe, vellet, ſi primus auctor ipſe & Creator extitiſſet. Eos namq; , qui ad ipſum accedunt, imitatores ſui vult fieri. Unde mihi videbatur ab omni ratione alienum, hæc illi adaptare; vel quaſi ab illo facta ſint; (etſi maximè concederem; Poſsibile eſſe, ut aliquid ex iis, quæ non ſunt, fiat) quòd etiam ipſe mala creaverit. Nam, qui ex his, quæ non ſunt, eſſe illa fecerat; nequaquam ea rurſum è medio tolleret, ne eſſent: vel, ſi hoc neceſſariò dicendum ſit; quaſi fuerit olim tempus, quando Deus malis delectaretur; nunc tamen (quod mihi videtur eſſe impoſsibile) dicere [hoc] de Deo; inconveniens eſt, ipſius Naturæ divinæ hoc attribuere.

Διόπερ ἔδοξέ μοι, συνυπάρχειν τε αὐτῷ, ᾧ τοὔνομα ὕλη· ἐξ ἧς τὰ ὄντα ἐδημιούργησε, τέχνῃ σοφῇ διακρίνας, καὶ διακοσμήσας καλῶς, ἐξ ἧς καὶ τὰ κακὰ εἶναι δοκεῖ· ἀποιήτου γὰρ καὶ ἀσχηματίστου οὔσης αὐτῆς, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀτάκτως φερομένης, δεομένης τε τῆς τοῦ Θεοῦ τέχνης· οὐκ ἐφθόνησεν οὗτος, οὔτε διαπαντὸς καταλιπεῖν αὐτὴν οὕτως φέρεσθαι, ἀλλὰ δημιουργεῖν ἤρχετο, καὶ ἀπὸ τῶν χειρίστων

Quocirca viſũ eſt mihi: Coëxiſtere ipſi illud, cui nomen eſt Materia: ex quâ ea, quæ ſunt, procreavit, cùm affabrè illa prudenterq; diſcerneret, & eleganter ornaret: Ex quâ (materiâ) & mala eſſe videntur. Cùm enim nec facta, nec formata, illa eſſet; inſuper etiam inordinatè ferretur, Deiq; artificiũ deſideraret: iſte non invidit illud; neq; ſemper illam ſibi relictam ità ferri voluit; ſed manũ creationi admovit, & à peſsimis partibus

αὐτῆς

αὐτῆς τὰ κάλλιστα διακρίνειν ἤθελε, καὶ οὕτως γοῦν ἐδημιούργησε· τὰ δ᾽ ὅσα αὐτῆς, ὡς ἐποίει, τρυγώδη ἐτύγχανε· ταῦτα, ἀνάρμοστα ὄντα πρὸς δημιουργίαν, ὡς εἶχε, κατέλειψε, κατ᾽ οὐδὲν αὐτῷ προσήκοντα. Ἐξ ὧν δοκεῖ μοι νῦν παρὰ ἀνθρώποις ἐπιρρεῖν τὰ κακά.

V. Not. Οὕτως ἔδοξέ μοι ἔχειν, σφόδρα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὀρθότατον δόγμα, καὶ ὅρος ἀκλινής, ἐκτεθεὶς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Οὐαλεντίνου. εἰ δέ τις βούλοιτο ἀντιλέγειν, παρερχέσθω, ἐμοῦ ἑτοίμως ἔχοντος, πρὸς ἅπαντας ἀποκρίνασθαι.

Ἀ Δ Α Μ. Τὴν πρόληψιν ἀποθέμενος, εὐγνωμόνως πρὸς ἕκαστον, ὧν πυνθάνομαι, ἀποκρίνου.

Δ Ρ Ο Σ. Ἐμοὶ πρόκειται, εὐγνωμόνως καὶ εὐτάκτως τὴν ζήτησιν ποιήσασθαι· οὐ γὰρ σπουδάζω νικῆσαι κακῶς, ἀλλὰ ζητῆσαι ἀληθῶς.

Ἀ Δ Α Μ. Ἀποδέχομαί σου τὴν προθυμίαν, καὶ τὴν περὶ τὸν λόγον σπουδήν· ὅτι δὲ περὶ τῶν ὄντων οὕτως διετέθης, ὡς ἄρα ἐξ ὑποκειμένης τινὸς οὐσίας ταῦτα ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς,
l. Δροσέρ. πλάττῃ *Δροστέριος. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἡ τῶν κακῶν ζήτησις οὕτω πλείστους διατεθῆναι ποιεῖ· πολλοὶ γὰρ ὁμοίως σοι διετέθησαν. οἱ δ᾽ αὖ πάλιν
l. ἀπεφήναντο. τὸν Θεὸν τούτων δημιουργὸν *ἀπεφήνατο, σύγχρονον αὐτῷ ὑπόστασιν δοῦναι πεφοβημένοι· ἕτεροι δὲ, ἐκ τοῦ φοβηθῆναι τῶν κακῶν ποιητὴν εἰπεῖν τὸν Θεὸν, σύγχρονον αὐτῷ δοῦναι τὴν ὕλην ἔδοξαν. Καὶ συνέβη ἑκατέροις,

diſtinguere voluit pulcerrimas: ac proinde ſic ea cõdidit. Quæcũque verò in illâ, dum crearet, fæculenta erant; hæc, quòd ad opificium inepta eſſent, prout ſe habebant, reliquit; utpote nullatenus ipſi convenientia. Ex quibus, ut mihi videtur, nunc mala in homines diffluunt.

Sic mihi viſum eſt ſe habere dogma (ut mihi videtur) rectiſſimum, & definitio irrefragabilis, quæ à ſapiente *Valentino* expoſita eſt. Si quis tamen velit contradicere, prodeat ſanè; paratus namq; ſum, reſpondere omnibus.

ADAM. Agedum, & præjudicio depoſitô, ad ea, quæ percontabor placidè reſpondeas.

DROS. Mihi in animo eſt, moderatè hanc cauſam & ordinatè agere: nec enim ſtudeo malè vincere, ſed verè diſquirere.

ADAM. Probo iſtam animi tui propenſionem, tuumque in diſſerendo ſtudium: quòd autem de iis, quæ ſunt, ità ſentias; ſcilicet quaſi DEUS ex aliquâ ſubjectâ ſubſtantiâ creâſſet iſta; *id* fingis *Droſeri.* Etenim profectò hæc de malis diſquiſitio facit, ut plurimi ſic affecti ſint: (multi enim, ita ut tu, ſentiunt:) at illorum ipſorum quidam, Deum horum Conditorem eſſe, cenſuerunt; quia, Subſtantiâ ipſi coævam addere veriti ſunt: alii verò, cùm Deum malorum Creatorem dicere timerent, materiã illam tribuendã Deo coævam, putârunt. Et utriſq; accidit,

f. κατ'. ἐκ τοῦ μὴ* δι' ἐπιστήμην τοῦ ἀληθοῦς φοβηθῆναι τὸν Θεὸν, τὸ μὴ καλῶς εἰπεῖν. Ἐγὼ δὲ, διὰ τὴν σὴν προθυμίαν, ἐπὶ τὸν τῆς ζητήσεως τρέψομαι λόγον· μόνον εὐγνωμόνως πρὸς ἕκαστα ἀποκρῖναι, ὧν ἐρωτῶ. Ἐκ γὰρ τούτου γενήσεται, καὶ σὲ μὲν γνῶναι τὸ ἀληθὲς, καὶ ἐμὲ δὲ μὴ μάτην τοὺς λόγους ποιεῖσθαι πρὸς σε.

ΔΡΟΣ. Ἑτοίμως ἔχω προστῆναι τοῦ ὅρου Οὐαλεντίνου.

ἈΔΑΜ. Ποίας ἀποδείξεις ἔχεις, ὅτι σύγχρονος ἡ ὕλη τῷ Θεῷ;

ΔΡΟΣ. Οὐ φάσκει ἐν τῇ Γενέ-
Gen. 1.2. „σει, ὅτι· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατα-
„σκεύαστος;

ἘΥΤΡ. Οὕτω γέγραπται, ὅτι γῆ ἦν, καὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γέγονεν;

ΔΡΟΣ. Εἰ βούλει ἀναγινώσκω.

ἈΔΑΜ. Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων καθεύδοντες ὀνειροπωλοῦσι, καὶ πολλῶν κειμηλίων ἐγκρατεῖς ὄντες· εἰς ὕπαρ ἐλθόντες, οὐδὲν μετὰ χεῖρας ἔχουσι, κεναῖς ἐλπίσιν ὀνειροπωλήσαντες· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Δροσέριος· πρόσταξον τοίνυν ἀναγνωσθῆναι τῆς κοσμοποιΐας τὴν γραφὴν, καὶ γνώσῃ, εἰ πρώην ἡ γῆ, ἢ ὕλη;

Gen. 1.1,2. ἘΥΤΡ. Ἀναγνωσθήτω· Ἐν ἀρ-
„χῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
„γῆν· Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος, καὶ ἀκα-
„τασκεύαστος.

ἈΔΑΜ. Ὁρᾷς, ἱερώτατε Δικαστὰ, τὴν ἄδικον ἐπιβουλὴν Δροσερίου· τῆς γραφῆς φασκούσης, πρότερον πεποιηκέναι τὸν Θεὸν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τότε εἶναι· οὐ γὰρ ἔφη, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν

ut (eô quòd Deum †, omnis ſcientiæ fontem, nullo proſequerentur juſto timore) non rectè dicerent. V. Not. Ego verò, propter hanc pronitatem tuam, ad quæſtionis diſceptationem, me convertam: tu modò benignè ad interrogata reſpóde. Ita enim fiet, ut & tu veritatem intelligas, & ego tecum non fruſtrà verba faciam.

Dros. Equidem paratus ſum ad definitionem *Valentini* defendendum.

Adam. Quas habes demonſtrationes, *ut probes*; *Materiam Deo* eſſe *coætaneam*?

Dros. Non'ne dicit in Geneſi: *Terra* autem *erat inviſibilis*, *& incompoſita*?

Eut. Sicci'ne ſcriptum eſt: *Terra erat*; neque à Deo facta eſt?

Dros. Si placet, recito.

Adam. Nonnulli dormientes ſomniant, ingentes theſauros ſe habere ac pretioſiſſimos: cùm ad veritatis inſpectionem veniunt, nihil in manibus habent, *ſed* inani ſpe ſomniârunt. Ita profectò etiam *Droſerius*. Jube igitur Scripturam de Creatione Mundi recitari: & cognoſces, An terra priùs extiterit vel Materia?

Eut. Recitetur. *In Principio fecit Deus cœlum & terram: Terra autem erat inviſibilis & informis*.

Adam. Vides'ne, Judex ſacerrime, iniquas inſidias *Droſerij*: ſcripturâ pronunciáte, *Deũ* priùs, *feciſſe cœlum & terram, &* deinde *fuiſſe*? Non enim ait, In Principio erat

ἡ γῆ,

ἡ γῆ· ἀλλ', Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ ὑποβὰς λέγει, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος.

ΕΥΤΡ. Ἡ γραφὴ σαφῶς δείκνυσι, ποίημα τοῦ Θεοῦ εἶναι τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανόν· τηλαυγῶς γὰρ τὸ ποίημα προτάξας, ἐπήγαγε τὸ ἦν· ἀνάγκη γάρ, μετὰ τὸ γενέσθαι εἶναι τὸ γεγονός.

ἈΔΑΜ. Ἀναδράμωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ὕλην, βούλεται λέγειν Οὐαλεντῖνος, συνεῖναι τῷ Θεῷ, ἵνα τὸν Θεὸν τῶν κακῶν ἀναίτιον δείξῃ.

ΔΡΟΣ. Ναί.

ἈΔΑΜ. Τῆς ὕλης ταύτης κεχωρισμένος;

ΔΡΟΣ. Κεχωρισμένος.

ἈΔΑΜ. Τί οὖν ἦν τὸ διαχωρίζον μεταξὺ Θεοῦ καὶ ὕλης;

ΔΡΟΣ. Οὐδέν.

ἈΔΑΜ. Οὐκοῦν ἡνωμένος ἦν, διὰ τὸ μὴ εἶναί τι αἴτιον τὸ διαχωρίζον· ἄλλως δέ, καὶ ἐν μέρει λέγεις εἶναι τὸν Θεόν, καὶ οὐ πάντη δυνάμενον ἐπε*κτίνεσθαι.

l.-κτείνεσθαι.

ἘΥΤΡ. Ἀδύνατόν τι χωρίζεσθαι ἀπό τινος, μὴ ὄντος τοῦ χωρίζοντος· ἀνάγκη γάρ, τὸ χωρίζον ἰσχυρότερον εἶναι τοῦ διαχωριζομένου· ἄλλως τε καὶ τρίτον μέρος ἔσται, κατέχων ὁ Θεός· τί οὖν φῄς, Δροσέρις, Ἐν μέρει τινί ἐστιν ὁ Θεός, καὶ οὐ πάντη;

ΔΡΟΣ. Ἐγὼ οὐ φημι, ἐν μέρει τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀναίτιον τῶν κακῶν.

terra : ſed , *In principio fecit Deus cœlum & terram* : ac mox ſubjungit : *Terra autem erat inviſibilis.*

Eut. Scriptura manifeſtò demonſtrat , Terram & Cœlum Creaturam Dei eſſe : apertè namque præponens Creationem, adjecit *verbum Erat.* Oportet enim id, quod factum eſt, poſtquam factum eſt, eſſe.

Adam. Recurramus ad propoſitum. *Valentinus* vult : Materiam fuiſſe ſimul cum Deo: quô demonſtret , Deum extra omnem culpam, cauſamque malorum eſſe.

Dros. Ita planè.

Adam. Erat'ne Deus ab iſtâ materiâ ſeparatus?

Dros. Separatus *erat*.

Adam. Quid igitur erat intermedium , quod Deum & Materiam diſtinguebat?

Dros. Nihil.

Adam. Itaque unitus erat ; eô quòd nulla cauſa eſſet, quæ diſtingueret : alioquin & Deum * in parte eſſe dices , & , qui non per omnia ſe poſſit extendere.

* *particularem.*

Eut. Fieri non poteſt; ut unum ſeparetur ab altero, niſi ſit, quod illa ſeparet. Oportet enim illud, quod dividit, eo quod dividitur, robuſtius eſſe. Alioquin etiam tertia pars *ſtatuenda* erit , *nimirum* Deus, qui contineat *illa*. Quid igitur ais *Droſeri* : An Deus particularis eſt, nec ubique ?

Dros. Ego, Deum *eſſe* particularem, non dico ; ſed non eſſe in culpâ, *ſeu cauſam* malorum.

Ἀδαμ. Λόγῳ ἀναίτιον αὐτὸν βούλει λέγειν, ἔργῳ δὲ δημιουργὸν καὶ ὑποδοχέα τῶν κακῶν ἀπεδείξατε σὺ καὶ Οὐαλεντῖνος.

Δροσ. Πῶς;

Sic incipit Ἀδαμ. Προϊὼν ὁ λόγος δείξει
Philocaliæ τὸν ὅρον. *ὅτι μὲν οὖν ὑπάρχειν ἀδύ-
c. 24.
al. ἀγέννητα. νατον* ἀγένητα δύο ἅμα, οὐδὲ σὲ
ἀγνοεῖν νομίζω· Εἰ καὶ τὰ μάλιστα δο-
κεῖς προλαβὼν, τοῦτο προστεθηκέναι
al. τὸ π. τῷ λόγῳ· *πάντως γὰρ ἐξ ἀνάγκης
al. δεῖν. τὸ ἕτερον* δεῖ λέγειν· ἢ ὅτι κεχώρι-
σται τῆς ὕλης ὁ Θεὸς, ἢ αὖ πάλιν, ὅτι
al. ἀμέριστος. *ἀχώριστος αὐτῆς τυγχάνει.* καὶ] εἰ
al. deeſt. μὲν ἡνῶσθαί τις *αὐτῷ ἐθέλει, ἓν τὸ
al. αὐτῇ εἰπεῖν ἐθ. *ἀγένητον λέξει,* ἕκαστον γὰρ τούτων μέ-
al ἀγέννητον. ρος ἔσται τοῦ πλη*σίου· ἀλλήλων δὲ
al. ἑκάτερον. μέρη τυγχάνοντα, οὐκ ἔσται* ἀγένητα
.al. -σίον.
al. ἀγέννητα. δύο· [ἀλλ' ἓν ἐκ διαφόρων συνε-
Vid.Not. *στώς,] εἰ δὲ κεχωρίσθαι, φήσει τις, ἀ-
l. -στός. νάγκη εἶναί τι τὸ ἀνὰ μέσον ἀμφο-
τέρων, ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δει-
al. -κνυσιν. *κνύει· *εἰ δέ τις φησι, μήτε κεχω-
Vid. Not. ρίσθαι τὸν Θεὸν τῆς ὕλης, μὴ δ' αὖ πά-
al. ὡς μέρη ἡν. λιν *ἡνῶσθαι· εἶναι δὲ καθάπερ ἐν τό-
al. τῇ ὕλῃ. πῳ † τῆς ὕλης τὸν Θεόν· † καὶ τὴν ὕλην
al. ἢ. ἐν τῷ Θεῷ, τὸ συνέχον· ἀκουέτω, ὅτι
ἐὰν τόπον τοῦ Θεοῦ τὴν ὕλην εἴπωμεν,
ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν καὶ χωρητὸν λέγειν
al. πρὸ. δεῖ, καὶ † πρὸς τῆς ὕλης περιγρα-
φόμενον· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως αὐ-
al. ἀτάκτως φέρ. τὸν τῇ ὕλῃ † φέρεσθαι † δεῖ.] πρὸς δὴ
Vid. Not. τούτοις, καὶ ἐν χείροσι γεγονέναι τὸν Θεὸν,

Adam. Verbo quidem, illum non eſſe in culpâ ſeu cauſam vis dicere: re autem ipsâ, tu ſimul atque *Valentinus*, & Conditorem & receptatorem malorum, eum demonſtrâſtis.

Dros. Quo'nam pacto?

Adam. Orationis proceſſus hanc definitionẽ evincet. †Equidem *Duo Principia* ingenita ſimul eſſe non poſſe, te non ignorare arbitror: quamvis præcipuè hoc anticipãdo viſus ſis diſſertationi tuę adjeciſſe. Omninò enim alterum horum tibi dicendum eſt neceſſariò: vel quòd Deus ſit à materiâ ſeparatus: vel rurſus, quòd non ſit ab eâ ſeparatus. Et ſiquidem unitam illi *materiam* quis velit; unum affirmabit ingenitum: unũquodque enim horum, ſui proximi pars erit. Si verò invicẽ partes exiſtant; non erunt duo ingenita; ſed unum quid, è diſtinctis *partibus* conſiſtens. Sin autem diſtincta quis, vel ſeparata dixerit; oportet, medium quoddam inter utrumq; eſſe, quod illorum ſeparationem demonſtret. Si verò quis dicat: nec ſeparatum eſſe à materiâ Deum; nec rurſum illi unitum; ſed Deum eſſe velut in loco materiæ, & materiam in Deo eſſe id, quod continet: is audiat, Si materiam Dei locum dicamus; neceſſariò ipſum quoque comprehenſibilem dicendum: & † reſpectu materiæ † *à materiâ.*
circumſcriptum Quinetiam ſimili Eum modo ferri vel agitari oportet, ſicut materia. Inſuper, in deterioribus *antea* Deum fuiſſe,

εἰπεῖν,

εἰπεῖν ἀνάγκη. εἰ γάρ ποτε ἄκο-
σμος ἦν ἡ ὕλη, ἐκόσμησε δὲ αὐ-
al. τρέπεσθαι. τὴν, εἰς τὸ κρεῖττον † τρέψαι προαι-
ρούμενος· ἦν ποτὲ, ὅτε ἐν ἀκο-
σμήτοις ἦν ὁ Θεός. Δικαίως δ᾽ ἂν καὶ
al. τοῦτον ἐρ. τὸν λόγον. † τοῦτο ἐροίμην·] πότερον ἐπλή-
ρου τὴν ὕλην ὁ Θεὸς, ἢ ἐν μέρει τινὶ
al. τῆς ὕλης ἦν. † ὑπῆρχεν; εἰ μὲν γὰρ, ἐν μέρει
al. d. τινὶ τῆς ὕλης † τῷ κρείττονι] εἰπεῖν
τίς ἐθέλει τὸν Θεὸν, πλεῖστον ὅσον μι-
al. d. κρότερον * αὐτὸν] τῆς ὕλης λέγει.
al. εἴ γε. * Τί δὴ] μέρος αὐτῆς ὅλον ἐχώρησε
al. αὐτοῦ. * τὸν Θεόν;] εἰ δὲ ἐν πᾶσι εἶναι
al. λέγει τῇ ὕλῃ πῶς. * λέγοι, καὶ δι᾽ ὅλης κεχωρηκέναι τῆς
ὕλης, πῶς ταύτην ἐδημιούρ*γησε;
al. -γει. φρασάτω. ἀνάγκη γὰρ, † συστο-
al. ἢ συσ- λήν τινα τοῦ Θεοῦ λέγειν, ἧς γενομέ-
al. -γει. νης ἐδημιούρ*γη ἐκεῖνο, ἀφ᾽ οὗ ὑπε-
χώρησεν· ἢ καὶ ἑαυτὸν τῇ ὕλῃ συν-
δημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχω-
ρήσεως τόπον. Εἰ δὲ τὴν ὕλην ἐν
al. τῷ Θ. * Θεῷ εἶναί τις λέξει, ὁμοίως ἐξε-
τάζειν δεῖ, πότερον ὡς διϊσταμένου
al. ἐφ᾽ ἑαυτοῦ. αὐτοῦ * ἀπ᾽ αὐτοῦ,] καὶ ὥσπερ ἐν
al. ζώων. ἀέρι * ζῶα * ὑπάρχειν,] διαιρου-
l. ὑπάρχει. al. μένου καὶ μεριζομένου αὐτοῦ εἰς
ad. γένη. ὑποδοχὴν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ;
al. deeſt. ἢ ὡς ἐν τόπῳ, * τουτέστιν] ὥσπερ ἐν
al. εἴπωμεν. γῇ ὕδωρ; εἰ μὲν γὰρ * εἴποι τις]
ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν ἀνάγκη τὸν Θεὸν
al. τὸ ὕ. εἰπεῖν. Εἰ δὲ ὥσπερ ἐν γῇ * ὕδωρ· ἦν
δὲ ἄτακτος ἡ ὕλη καὶ ἀκόσμητος·
al. καὶ τά. πρὸς δὴ τούτοις ἔχουσα * τὰ κακὰ

neceſſariò fatendum eſſet. Nam, ſi aliquando materia illa inornata fuerit; ſed eam dein ornatiorem reddiderit; hoc nimirum conſilio, ut meliorem efficeret: aliquod erat momentum, quô Deus erat in *ſedibus* inornatis. Etiam iſtud jure interrogarem: Utrùm *totam* illam materiam compleverit Deus; an unam illius aliquam partem tenuerit? Nam, ſi dicere quis vellet; in parte ipſâ materiæ conſediſſe Deum, eaque meliori; immane quantum ipſum materiâ illâ minorem eſſe dixerit. Quæ verò pars illius Deum totum caperet? Sin autem in omni eſſe dicat, ac per totam materiam pervaſiſſe; cedò explicet, Quomodo eam condiderit? Oportet enim (vel) Dei contractionem quandam fateri, quâ factâ illud, à quo receſſit, conderet: vel ſeipſum unâ cum materiâ illâ condidiſſe, cùm nullum ſeceſſionis locum haberet. Sin verò, materiam illam in Deo eſſe, quis dixerit; ſimiliter exquirendum eſt: Utrum tanquam ipſo à ſeipſo diſtante *inſit*? nempe ſicut in aëre animantia exiſtunt; diviſo illo & partito, ad ea, quæ in ipſo ſunt, recipienda? aut *an inſit*, velut in loco; hoc eſt, quemadmodum in terrâ *exiſtit* aqua? Etenim, ſi quis dicat; Sicut in aëre *ſunt animalia*: neceſſe eſt, Deum in partes diviſibilem fateatur. Si verò dixerit: ut aqua in terrâ; & tamen inordinata erat ac deformis, illa materia: præterea, in ſe habebat omnia mala:

τὸν Θεὸν λέγειν, ἀνάγκη, τόπον εἶναι
al. desunt. *τούτων] τῶν* τε] ἀκοσμήτων καὶ τῶν κακῶν. ὅπερ οὐκ εὔφημον εἶναί μοι δοκεῖ, ἐπισφαλὲς δὲ μᾶλλον.

al. desunt. [ΔΡΟΣ. Οὐαλεντῖνος, ὅπως δείξῃ ἀναίτιον τὸν Θεὸν, τῇ ὕλῃ προσῆψε τὰ κακά· καὶ ἵνα ὁ μὲν Θεὸς ἀναίτιος ᾖ, ἡ δὲ ὕλη αἰτία.

al. γὰρ εἶναι. ἈΔΑΜ.] Ὕλην † συνεῖναι] θέλεις, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν
al. εἴπῃς. † εἴποις τὸν Θεόν· καὶ τοῦτο φεύγειν προαιρούμενος, [λόγῳ ψιλῷ μό-
al. desunt. νον δοκεῖς φεύγειν, ἔργῳ δὲ ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος] δοχεῖον αὐτὸν [καὶ δημιουργὸν] τῶν κακῶν
al. εἶναι λέγεις. †τὸν Θεὸν ἀπο* φαίνεις.] εἰ μὲν οὖν τὴν
l. -φαίνῃ. ὕλην ἐκ τῶν ὑποστάντων γενητῶν
V. Not. [θέλεις ὑπονοεῖν καὶ ἀγένητον ὑπάρχειν αὐτήν.] ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν γένεσιν αἰτίαν [φῂς] εἶναι, διὰ τοῦτο
al. ταύτην ἔρ. μοι δοκῶ. ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν † τούτων ἔρχεσθαι * δοκῶ. φανεροῦ γὰρ γινομένου τοῦ λόγου, καθ' ὃν τρόπον ἐστὶ τὰ κακά· καὶ
al. ἀναίτιον. ὅτι οὐχ οἷόν τέ ἐστιν εἰπεῖν, † αἴτιον τῶν κακῶν τὸν Θεὸν, ἐκ τοῦ ὕλην αὐτῷ ὑποθεῖναι· τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν
al. ὑλεῖ· φῂς. ἀναιρεῖσθαι † μοι δοκεῖ. ἔφης] τοίνυν, ἄποιον ὕλην συνυπάρχειν τῷ
al. τεθεῖτε. Θεῷ, ἐξ ἧς τὴν † τοῦ κόσμου γένεσιν ἐδημιούργησε;

al. deest. [*ΔΡΟΣ.] Οὕτω † φημί.

al. μοι δοκεῖ. [ἈΔΑΜ. Ἐξ ἀνάγκης καὶ χωρητὸν
al. desunt. λέγειν αὐτὸν δεῖ, καὶ μερικὸν, καὶ πρὸς τὸ τῆς ὕλης περιγραφόμενον· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἀτάκτως φέρεσθαι δεῖ·

neceſſariò dicendum erit; Deum eſſe locum iſtorum; tàm eorum, inquam, quę deformia ſunt, quàm malorum omnium. Id quod minimè glorioſum, ſed potiùs dictu periculoſum, mihi videtur.

DROS. *Valentinus*, quò Deum à culpâ vindicaret, ipſi materiæ adſcripſit mala: ut Deus quidem ſine culpâ eſſet; at Materia, cauſa *malorum deſignaretur*.

ADAM. Materiam juxta cum Deo eſſe vis, ne Deum aſſeras malorum Creatorem. Atque iſtud cùm effugere ſtudes, verbotenus quidem videris effugere; re autem attentiùs ponderatâ, Deum ipſum malorum receptaculum & Creatorem facis. Si igitur materiam, ex *rebus* ſubſiſtentibus generatis *exiſtentem*, velis ſuſpicari, eſſe quoque ingenitam. At, quoniam omnem malorum originem, *hujus ſuſpicionis tibi* cauſam eſſe dicis: idcircò, ad examen horum veniendum, mihi videtur. Manifeſtatâ enim ratione, Quo modo ſint mala: item, Non poſſe dici, Deum *eſſe* malorum cauſam ex eo, quòd ei materiam † ſubſternas: hæc tua † *ſuppo-nas.*
ſuſpicio facilè tolli mihi videtur. Cæterùm, *nunquid* dixeras, materiam qualitatibus-carentē coëxiſtere Deo, ex quâ mundi hujus creationem confecerit?

DROS. Ità dico.

ADAM. Neceſſariò *Deus* ipſe comprehenſibilis dicendus, & partibilis, & hujus reſpectu circumſcriptus: quin etiam inſtar materiæ illius *eum* inordinatè ferri,

μὴ ἵστα-

μὴ ἱσταῖσθαι ἢ, μηδὲ μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ, ἀνάγκη] οὐκοῦν εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν * ὕλη, γέγονε δὲ κόσμος παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες, τῶν ποιοτήτων γέγονε ποιητὴς ὁ Θεός. † ἐπεὶ * δὴ ἀναγινωσκομένου πρόσθεν ἤκουον, ὡς ἀδύνατον, ἐξ οὐκ ὄντων τι γίνεσθαι· πρὸς τὴν † ἀπόκρισιν ἀπόκριναι τὴν ἐμήν. † δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιοτήτων [γεγονέναι; ΔΡΟΣ. Δοκεῖ.

al. ἡ ὕ. V. Not. al. δὲ. al. ἐρώτησιν. al. καί σοι. al. γενέσθαι δοκεῖ.

ἈΔΑΜ.] Ἕτερον ἢ παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς;

[ΔΡΟΣ. Ἕτερον παρὰ τὰς οὐσίας λέγω.

al. οὕτως ἔχει. Εἰ οὖν μὴ ἐξ-

ἈΔΑΜ. Οὐκοῦν εἰ μήτε] ἐξ ὑποκειμένων ποιοτήτων τὰς ποιότητας ἐδημιούργησεν ὁ Θεός· μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν † ὑπάρχουσιν] τῷ μήτε οὐσίας αὐτὰς εἶναι· ἐκ μὴ ὄντων αὐτὰς ὑπὸ † Θεοῦ γεγονέναι, † ἀνάγκη εἰπεῖν. ὅθεν περιττῶς † δοκεῖς λέγειν, ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν, ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι πρὸς τοῦ Θεοῦ.

al. deeſt. al. τοῦ Θ. al. εἰπεῖν ἀναγκαῖον. al. ἐδόκεις. Hucuſque Philocalia.

ΟΥΑΛΗΣ δὲ, τί; ἔφη· ἐν τούτῳ ἀφυῶς συνέθετο Δροσέριος, ἄποιον τὴν ὕλην ὑποθέμενος.

ἈΔΑΜ. Τί οὖν φῂς, συνυπάρχειν τὰς ποιότητας τῇ ὕλῃ;

ΟΥΑΛ. Ἐμοὶ ἡ ὕλη ποιότητας ἀνάρχους ἔχειν δοκεῖ. οὕτως γὰρ καὶ κακὰ ἐκ τῆς ἀποῤῥοίας αὐτῆς εἶναι λέγω, * ἵνα τῶν κακῶν ὁ μὲν Θεὸς ἀναίτιος ᾖ, τούτων δὲ πάντων ἡ ὕλη αἰτία.

l. ἵνα.

neque conſiſtere; neque manere ipſum apud ſeipſum, oportet. Ergo, ſi materia qualitatibus carebat, & Mundus factus eſt † à Deo; ſuntque in Mundo Qualitates: Qualitatum illarum Creator erat Deus. Quoniam verò *illud* antè audivi te legiſſe; quaſi eſſet impoſſibile, ut ex his, quæ non ſunt, aliquid fiat; reſponde ad † *reſponſionem* meam. An tibi † videtur; Mundi qualitates illas non ex aliis † ſubſtratis Qualitatibus factas fuiſſe? Dros. Videtur.

† *juxta Deum.* † quæſtionem. † *ſubjacentibus.*

Adam. Aliud'ne, ac diverſum à ſubſtantiis, illæ *videntur* exiſtere?

Dros. Aliud dico eſſe, ac diverſum à ſubſtantiis.

Adam. Ergo: Si nec ex qualitatibus ſubſtratis Deus illas qualitates condidit; nec ex Subſtantiis exiſtunt, quia Subſtantiæ non ſunt: neceſſe eſt dicere, illas à Deo, ex nihilo creatas fuiſſe. Unde perperam videris dicere; fieri non poſſe, ut quis opinetur ex iis, quæ non erant, *illas* à Deo factas eſſe.

Valens verò: Quid? inquit: ineptè *Droſerius* aſſenſus eſt, quòd materiã qualitatibus nudam ſuppoſuit.

Valentis *inſtantiæ de principio malorũ.*

Adam. Ergo Tu quid ais; *num* Qualitates coëxiſtere Materiæ?

Val. Mihi videtur: Materiam habere qualitates principio carentes. ità enim mala, ex illius defluxione dico eſſe, ut Deus extra omnem malorum culpam; horum autem omnium cauſa, materia ipſiſſima exiſtat.

ἈΔΑΜ.

ἈΔΑΜ. Οὐδὲ τῷ ἰδίῳ διδασκάλῳ Οὐαλεντίνῳ Οὐάλης πείθεται, ἀνατρέπων αὐτοῦ τὸ δόγμα.

ΟΥΑ´Λ. Τί ἀνέτρεψα;

ἈΔΑΜ. Οὐαλεντῖνος, δημιουργὸν τῆς ὕλης τὸν Θεὸν, ἀπεκρίνατο· σὺ δὲ φὴς, καὶ οὐσιῶν ποιότητας τὴν ὕλην ἀνάρχους ἔχειν. τίνος οὖν ἔσται ποιητὴς καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός;

ΟΥΑ´Λ. Ὁ Θεὸς δημιουργός ἐστι τοῦ κόσμου.

ἘΥΤΡ. Οὐάλης μέχρι λόγου μόνον δημιουργὸν βούλεται λέγειν τὸν Θεόν.

ΟΥΑ´Λ. Πῶς;

ἘΥΤΡ. Φὴς, τὴν ὕλην συνυπάρχειν τῷ Θεῷ, συνυπάρχειν δὲ καὶ τὰς ποιότητας.

redundat. ἘΥΤΡ.] Εἰ προϋπῆρχεν ἡ ὕλη, συνυπῆρχον δὲ καὶ αἱ ποιότητες, περισσὸν τὸ λέγειν δημιουργὸν τὸν Θεόν· καὶ εὑρεθήσεται Οὐαλεντῖνος κακῶς ὁρισάμενος, ἢ Οὐάλης, μᾶλλον δὲ ἀμφότεροι.

ἈΔΑΜ. Βραχέα ἐρωτηθεὶς ἀποκρινάσθω Οὐάλης.

ΟΥΑ´Λ. Λέγε.

ἈΔΑΜ. Τίνα τρόπον δημιουργὸν φὴς τὸν Θεόν; πότερον, ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν εἰς τὸ μηκέτι ὑπάρχειν, ὅπερ ἦσαν ποτὲ, ἀλλ᾽ ἑτέρας παρὰ ταύτας γενέσθαι; ἢ, ὅτι τὰς μὲν οὐσίας ἐφύλαξεν ἐκείνας ἅπερ ἦσαν, τὰς δὲ ποιότητας ἔτρεψεν αὐτῶν;

ΟΥΑ´Λ. Οὐ δοκεῖ μοι, ἀλλαγήν τινα τούτων πεποιηκέναι· τροπὴν δέ τινα

ADAM. Ne ſuo quidem Magiſtro *Valentino Valens* credit; ſed ejus dogma evertit.

VAL. Quid everti?

ADAM. *Valentinus* reſpondit, Conditorem materiæ Deum eſſe: tu autem dicis, Materiam etiam qualitates Subſtantiarum principio-carentes habere. Cujus ergo rei Creator & Effector erit Deus?

VAL. Deus eſt totius Mundi Conditor.

EUTR. *Valens* verbotenus ſolummodò Deum vult dicere *Mundi* Conditorem.

VAL. Quâ ratione?

EUTR. *Quoniam* ais, Materiam ſimul cum Deo coëxiſtere: *Materiæ autem* coëxiſtere etiam Qualitates.

Si præextiterit materia; ſimul verò Qualitates illæ coëxtiterint; fruſtraneum eſt, dicere, Deum eſſe Conditorē: adeoq; aut *Valentinus* malè definivit, aut *Valens*, aut potiùs uterque.

ADAM. Paucis interrogatus, *Valens* mihi reſpondeat.

VAL. Dic, age.

ADAM. Quo modo Deum aſſeris eſſe Conditorem? num, quia Subſtantias immutaverit, ut non exiſterent ampliùs id, quod erant aliquando; ſed ut diverſæ ab illis fierent? An quia Subſtantias quidem conſervârit easdem, quæ erant; Qualitates autem illarum mutaverit?

VAL. Non videtur mihi, *Deum* mutationem aliquam iſtarum feciſſe: ſed alterationem quandā

τῶν

τῶν ποιοτήτων γεγονέναι φημί· καθόπερ δημιουργὸν εἶναι λέγω τὸν Θεόν. Καὶ ὥσπερ, εἰ τύχοι λέγειν, οἰκίαν ἐκ λίθων γεγονέναι, ἐφ' ὧν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι, τῇ οὐσίᾳ γενόμενοι· οὕτω μοι δοκεῖ, τὸν Θεὸν, ὑπομενούσης τῆς οὐσίας, τροπήν τινα τῶν ποιοτήτων αὐτῆς πεποιηκέναι· * καθὼς τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγονέναι λέγω.

P. καθ' ἥν.

Ἀ Δ Α Μ. Ἐπεὶ τοίνυν, τροπήν τινα ποιοτήτων πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι, φῄς· ἀπόκριναί μοι βραχέα πυθέσθαι προαιρουμένῳ.

Ο Υ Α Λ. Λέγε δή.

ΑΔΑΜ. Τὰ κακὰ, ποιότητες οὐσιῶν σοι δοκοῦσιν εἶναι, ἢ οὐσίαι;

ΟΥΑΛ. Ποιότητες οὐσιῶν.

ΑΔΑΜ. Ἄνωθεν δὲ ἦσαν αἱ ποιότητες αὗται ἐν τῇ ὕλῃ; ἢ ἀρχὴν ἔχον τοῦ εἶναι;

ΟΥΑΛ. Συνεῖναί φημι ἀγεννήτως τῇ ὕλῃ ταύτας τὰς ποιότητας.

ΑΔΑΜ. Οὐχὶ δὲ Θεὸν φῂς τροπήν τινα τῶν ποιοτήτων πεποιηκέναι;

ΟΥΑΛ. Τοῦτό φημι.

ΑΔΑΜ. Εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν, ἢ εἰς τὸ χεῖρον;

ΟΥΑΛ. Δηλονότι εἰς τὸ κρεῖττον.

ΑΔΑΜ. Οὐκοῦν εἰ ποιότητες ὕλης τὰ κακὰ, τὰς δὲ ποιότητας αὐτῆς *εἰ τὸ κρεῖττον ἔτρεψε· πόθεν τὰ κακά; ζητεῖν ἀνάγκη. οὐ γὰρ ἔμειναν αἱ ποιότητες, ὁποῖαι ἦσαν τῇ φύσει· εἰ μὲν πρότερον οὐκ ἦσαν αἱ ποιό-

l. εἰς.

Qualitatum factam ajo: quâ ratione Deum Conditorem eſſe dico. Veluti, ſi quis fortè dicat, eſſe domum ex lapidibus factam: de quibus non licet dicere, ac ſi non ampliùs lapides manerent; *id quod* ſuâ Subſtantiâ facti ſunt: ſic mihi videtur, Deum, permanente Subſtantiâ, Qualitatum ejus aliquam feciſſe mutationem: quo modo, Mundi hujus creationem à Deo factam eſſe, dico.

ADAM. Quoniam ergo fateris, Qualitatum aliquam mutationē à Deo factam eſſe: reſponde mihi paucis percontari volenti.

VAL. Dic modò.

ADAM. Mala, num Subſtantiarum qualitates tibi videntur, an Subſtantiæ?

VAL. Subſtantiarum qualitates.

ADAM. Erant'ne Qualitates ipſæ jam ab initio in materiâ? an Eſſentiæ ſuæ principium obtinuerunt?

VAL. Dico, iſtas ipſas Qualitates † abſque ortu cum ipſâ materiâ eſſe.

† gr. *ingenite.*

ADAM. Non'ne Deum ais aliquam mutationem feciſſe illarum qualitatum?

VAL. Hoc ajo.

ADAM. In melius'ne vertit, an in deterius?

VAL. Nimirum, in melius.

ADAM. Itaque ſi Mala ſint qualitates materiæ: qualitates autem illas in melius mutaverit: UNDE MALA *orta ſint*? inquirendum eſt. Etenim non permanſerunt Qualitates *tales*, quales erant ſuâ naturâ: ſiquidem prius non erant illæ

Mala unde venerint.

ποιότητες κακαί· ἐκ δὲ τοῦ τραπῆναι πρὸς τοῦ Θεοῦ τὰς πρώτας τοιαύτας περὶ τὴν ὕλην γεγονέναι, δηλονότι τὰς κακάς.

ΟΥΑ´Λ. Ὡς ἐπιλησθεὶς τοῦ ὅρου Οὐαλεντίνου, οὕτως διάκεισαι. Ἔφη γάρ, ὕλην εἶναι ἄτακτον καὶ ἀνείδεον· ἐκ ταύτης τὰ μὲν κρείττονα ἔτρεψε, τὰ δ᾽ ὅσα τρυγώδη ἐτύγχανεν, οὐκ ὄντα εὔχρηστα πρὸς δημιουργίαν, ταῦτα κατέλειψε, κατὰ μηδὲν αὐτῷ προσήκοντα. Ὅθεν δοκεῖ μοι ἀπείρειν τὰ κακά.

ΑΔΑΜ. Τὰ καλὰ τῆς ὕλης, ὡς ἔφης, μόνα ἔτρεψε· τὰ δὲ κακὰ ταῦτα εἴασεν;

ΟΥΑ´Λ. Οὕτως ἔχει.

ΕΥΤΡ. Σφόδρα ἄπορος καὶ ἀνόητος πρότασις, ἡ ὑπὸ Οὐαλεντίνου καὶ Οὐάλεντος προτεθεῖσα· ζητητέον γάρ, πότερον δυνάμενον μὲν τὰ κακὰ ἀνελεῖν, οὐ βουληθέντα δέ, ἢ τὸ δύνασθαι μὴ ἔχοντα; εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον λέξετε, οὐ βουληθέντα δέ, αὐτὸν αἴτιον τῶν κακῶν εἰπεῖν ἀνάγκη· ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι, μὴ εἶναι κακά, συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν, ὡς ἦν· καὶ μάλιστα, ὅτι δημιουργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο. εἰ γὰρ μηδόλως ἔμελεν αὐτῷ τῆς ὕλης, οὐκ ἂν αἴτιος ἦν, εἰ συνεχώρει μένειν. ἐπειδὴ δὲ μέρος αὐτῆς οὕτως εἶα, δυνάμενος κἀκεῖνο τρέπειν εἰς τὸ κρεῖττον· αἴτιός ἐστιν τῶν κακῶν, καταλιπὼν μέρος ὕλης εἶναι πονηρόν, ἐπ᾽ ὀλέθρῳ οὗ ἐδημιούργησε μέρους.

Qualitates malæ; ſed ex mutatione à Deo *effectâ* primæ tales in materiâ factæ ſunt, ſcilicet malæ.

V.AL. Perinde quaſi oblitus fueris definitionis *Valentini*, ità te geris. Statuit enim ille †: Materiam eſſe inordinatam & informem: ex hâc, quæ meliora erant, mutavit: quæ autem fæculenta erant, tanquam nullius ad creationem uſûs, iſta reliquit, ut quæ illi nullatenus congruerent. Unde videtur mihi mala ſeminare.

† *V. ſup. pag.* 89.

ADAM. Quæ bona erant in Materiâ, ut ais, ea ſola mutavit: at mala iſta *loco ſuo* liquit?

VAL. Sic eſt.

EUTR. Valde implicata & inconſiderata propoſitio à *Valentino* & *Valente* prolata eſt. Quærendum enim eſt: utrùm *dicatis*; DEUM, cùm poſſet mala tollere, non tamẽ voluiſſe; vel, iſtud * poſſe, non habere? Etenim, ſiquidem eum ſatis potentem, ſed nolentem *ea tollere*, dixeritis; Ipſum, neceſſe eſt, dicere Cauſam & Auctorem Malorum: quia, cùm potuerit efficere, ne mala eſſent; illa *tamen* permanere, ut erant, conceſſerit: maximè verò, quia is condere Materiam illam cœperit. Nam, ſi nullam prorſus curam Materiæ ſuſcepiſſet; nullatenus *malorum* cauſa eſſet, ſi manere *ſuo eam ſtatu* ſiviſſet. Quando verò partem ejus ſic reliquit, quam *tamen* ipſam etiam in melius mutare potuiſſet; cauſa utiq; malorũ erit: utpote qui partẽ materiæ reliquit eſſe malam, ad interitũ ejus partis, quá condidit.

* *potentiã illa tollendi.*

ἀλλὰ

ἀλλά μὴν καὶ τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἠδικῆσθαί μοι δοκῆ· τοῦτο, ὥσπερ κατεσκεύασε, τῆς ὕλης μέρος, ἀντιλαμβανόμενον τῶν κακῶν. εἰ γάρ τις ἐξετάζοι ἐπ' ἀκριβὲς τὰ πράγματα, χαλεπώτερον εὑρήσει νῦν τὴν ὕλην πεπονθῆναι τῆς προτέρας ἀκοσμίας. πρὶν γὰρ αὐτὴν διακριθῆναι, * τὴ μηδὲ αἰσθέσθαι τῶν κακῶν παρῆν αὐτῇ· νῦν δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς αἴσθησιν λαμβάνει τῶν κακῶν· καὶ τοῦθ', ὥσπερ ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς ὕλης πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὑρίσκεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ χεῖρονι προσγινόμενον αὐτῇ.

l. τὸ.

Εἰ δ' ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν Θεὸν [ἀνελεῖν] τὰ κακὰ, ἀδύνατον τὸν Θεὸν φὴς ὑπάρχειν· τὸ δὲ ἀδύνατον, ἤτοι τῇ φύσει ἀσθενὲς, ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ, δεδουλωμένον πρός τινος κρείττονος. * ἄλλος δὲ καὶ μείζονα λέξεις τοῦ Θεοῦ τὰ κακὰ, νικῶντα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. ὅπερ ἄτοπον εἶναί μοι λέγειν περὶ Θεοῦ δοκεῖ. Διατί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ταῦτ' ἔσονται Θεοὶ; κατὰ τὸν Οὐαλεντίνου λόγον, νικᾶν δυνάμενα τὸν Θεόν· εἴπερ Θεὸν ἐκεῖνόν φαμεν, ὃς τὴν ἁπάντων ἐξουσίαν ἔχει.

ll. ἄλλως.

ΔΡΟΣ. Ἀσφαλέστερον ὀφείλει ζητηθῆναι, πόθεν τὰ κακά; ἐὰν γὰρ εἴπωμεν, ὕλην συνεῖναι τῷ Θεῷ, πολλὰ ἄτοπα παρακολουθήσει τῆς ἀληθείας. Εἰ οὖν μήτε ἐξ ὕλης, μήτε ἐκ Θεοῦ, πόθεν τὰ κακά; ζητεῖν ἀνάγκη.

Imò verò etiam res maximę hujus partis injuriâ mihi affectæ videntur: iſtam *dico* materiæ partem, quam adornavit; quippe, quæ mala ſuſtineat. Si quis enim attentiùs examinet res illas; reperiet, pejora materiam illam paſſam nunc, quàm illa prior *erat* deformitas. Prius enim quàm diſcreta fuit; mala ne quidem ſentire illi *materia* præſtò erat: nunc autem ſingulæ partes ſenſum malorum ſuſtinent. Atque adeò hoc, quod beneficii loco in materiâ factum à Deo aſſeris; reperitur potiùs in deterius eidem acceſſiſſe.

Sin dicas; Mala *eſſe*, quia Deus *illa tollere* non poſſit; impotentē Deum exiſtere fateberis. Quod autem potentiâ deficit, aut eſt naturâ ſuâ infirmum; aut, ab aliquo potentiori in ſervitutem redactum, metu vincitur. Alioquin, mala etiam ipſo Deo, dices, potiora; utpote, quæ voluntatis illius progreſſum infringant. quod de Deo aſſerere, mihi abſurdum videtur. Cur enim nō potiùs *mala* iſta pro Diis habenda erūt? ut, quę (juxta *Valentini* rationem) poſſunt Deum ipſum ſuperare: ſiquidem Deum illum eſſe dicimus, qui in universa poteſtatem habet.

Dros. Solidiùs diſquirendum eſt, *Unde mala* ſint? Si enim dicamus; Materiam cum Deo ſimul fuiſſe: multæ abſurditates conſequentur ea, quæ vera ſunt. Ergo, ſi nec ex materiâ, neque *orta ſunt* ex Deo; oportet inquiramus, *Unde mala?*

ἈΔΑΜ. Τὰ κακὰ, οὐδὲ κατὰ
Vid.Not. φύσιν, οὐδὲ κατ' οὐσίαν, οὐδὲ κατ' ὑπόστασίν ἐστιν· ἀλλὰ τρόπῳ γίνονται τὰ κακὰ, ἐκ τοῦ αὐτεξουσιότητος.

ΔΡΟΣ. Ἀλλ' ἐγὼ κατ' οὐσίαν, καὶ κατ' ὑπόστασιν, λέγω εἶναι τὰ κακά· ὁ γὰρ τρόπος ἐπισυμβαινόντων ἐστίν.

ἈΔΑΜ. Ἔκθου σαφῶς, ἃ λέγεις, καὶ καθ' ὑπόστασιν εἶναι, καὶ κατ' οὐσίαν.

ΔΡΟΣ. Ὅσα ὁ νόμος ἀπηγόρευσεν, ἐκεῖνα λέγω κακά. οἷον, φόνον, μοιχείαν, κλοπὴν, πορνείαν, καὶ ὅσα ὁ νόμος ἀπαγορεύει.

ἈΔΑΜ. Ἐκ τῶν συμβεβηκότων ἐστὶ ταῦτα πάντα· οὔτε γάρ ἐστι φόνος οὐσία, οὔτε πάλιν ἡ μοιχεία· οὔτε τί
Vid. Not. τῶν ὁμοίων κακῶν· ἀλλ' ὥσπερ [οὔτε] ἀπὸ τῆς γραμματικῆς, οὔτε ῥητορι-
f. οὐσίας. κῆς * οὔσης, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ, προσηγορίαν λαμ-
P. ἀφ' ὧν. βανούσης, * ἀμφ' ὧν οὕτως ὀνομάζεσθαι δοκεῖ· οὐδ' ὁπότερον αὐτῶν οὖσα. ὁμοίως μοι φαίνεται, καὶ ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι κακῶν, τὴν οὐσίαν ὄνομα προσλαμβάνειν, οὐδ' ὁπότερον οὖσαν αὐτῶν. κακὸς δὲ λέγεται ἐκεῖνος, ὁ τῶν κακῶν ποιητής· ἃ δέ τις ποιεῖ, οὐκ ἔστιν αὐτὸς, ἀλλ' ἐνέργεια αὐτοῦ· ἀφ' ὧν τὴν προσηγορίαν, τοῦ κακὸς λέγεσθαι, λαμβάνει. εἰ γὰρ αὐτὸν ὑπάρχειν εἴποιμεν, ἃ ποιεῖ· ποιεῖ δὲ φόνους, καὶ μοιχείας, καὶ κλοπὰς, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· αὐτὸς ἔσται ταῦτα· εἰ δὲ ταῦτ'

ADAM. Mala, nec ſecundùm Naturam, nec ſecundùm Subſtanſtantiam, nec ſecundùm hypoſtaſin ſunt: ſed modo quodam fiunt, ex libertate arbitrii.

DROS. At ego, Mala ſecundùm ſubſtantiam, & ſecundùm hypoſtaſin, exiſtere ajo: Modus enim *rebus* ſuperaccidit.

ADAM. Expone perſpicuè, quæ dicas, tùm *ſecundùm ſubſtantiam*, tùm *ſecundùm hypoſtaſin* eſſe.

DROS. Quæcunque prohibuit Lex, ea dico mala. ut puta, Homicidium, Adulteriũ, Furtum, ſcortationem, & quæcunque Lex vetat.

ADAM. Hæc omnia ſunt è numero Accidentium. Nec enim vel homicidium eſt ſubſtantia, vel adulterium; vel quicquam ſimilium malorum. Sed quemadmodum nec à Grammaticâ, nec à Rhetoricâ Subſtantiâ; ſed hæc ab iis, quæ illi accidunt, appellationem accipit, à quibus ſic nominanda videtur; neutrum tamen eorum ipſa eſt: ſimiliter mihi videtur, etiam Subſtantia, nomen ab iis, quæ cenſentur Mala, accipere; cùm ipſa reverâ neutrum ſit. MALUS enim dicitur, ille, qui mala facit. Quæ autem quisq; facit, non ſunt ipſe, *qui facit*; ſed ipſius operatio: à quibus hoc agnomen accipit, ut Malus dicatur. Si enim ipſum diceremus eſſe *illa*, quæ facit: facit autem homicidia, & adulteria, & furta, & quæcunque iſtis *ſunt* ſimilia: jam ipſe & hæc *facta* idem eſſent. Si verò hæc

ἐστὶν αὐτός· ταῦτα δὲ, ὅταν γένηται, τὴν σύστασιν ἔχει· οὐ γινόμενα δὲ, καὶ τοῦ εἶναι παύεται· γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώπων· ἔσονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἑαυτῶν ποιηταὶ, καὶ τοῦ μηκέτι εἶναι αἴτιοι. εἰ δὲ ταῦτα αὐτοῦ ἐνεργείας εἶναι φὴς, ἐξ ὧν ποιεῖ, τὸ κακὸς εἶναι ἔχει· οὐκ ἐξ ὧν ἐστὶν οὐσία· κακὸν δὲ εἴπομεν λέγεσθαι, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῇ οὐσίᾳ· ἅτινα οὐκ ἔστιν ἡ οὐσία· ὡς ἀπὸ τῆς τεκτονικῆς τέκτων. εἰ δ' ἐξ ὧν ἐνεργεῖ κακὸς, ἃ δὲ ἐνεργεῖ ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει· ἤρξατο κἀκεῖνος εἶναι κακὸς, ἤρξατο δὲ καὶ ταῦτα κακά· Εἰ δὲ οὕτως ἔχει, οὐκ ἔστιν ἀνάρχως κακὸς, οὐδὲ ἀγένητα τὰ κακὰ, τῷ γενητὰ πρὸς αὐτῶν δείκνυσθαι.

ΔΡΟΣ. Ἔφης, τρόπῳ εἶναι τὰ κακὰ, καὶ οὐ κατ' οὐσίαν· δείκνυται δὲ ὑπὸ οὐσίας γινόμενα τὰ κακά. Σαφέστερον οὖν δεῖξον, ὅτι τρόπῳ ἐστὶ καὶ οὐ κατ' οὐσίαν.

ἈΔΑΜ. Ἐγὼ πρῶτον, τῇ φύσει οὐδὲν φαῦλον, λέγω· τῷ δὲ τῆς φύσεως τρόπῳ κακὸν εἶναι λέγεται. τὸ γὰρ τῆς μοιχείας ὄνομα, κοινωνίας ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς σημαντικόν· ἀλλ' ἐὰν κοινωνῇ τις τῇ γυναικὶ παιδοποιίας ἕνεκα, καὶ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς, ἀγαθή τις ἡ κοινωνία γίνεται. εἰ δέ τις, καταλιπὼν τὴν νομίμην κοινωνίαν,

eſſent *homo* ipſe: atque iſta tum demùm exiſtunt, quando fiunt; quùm autem non fiunt, eſſe deſinunt: porrò, fiunt ab hominibus: *utique* homines erunt & ſui ipſorum Creatores, *ut ſint*; & *rurſum* cauſæ, ut † non ſint amplius. Sin hæc *facta*, *hominis* illius eſſe operationes, dicis; tum ex illis, quæ facit, habet, quòd ſit malus; non ex iis, quibus eſt Subſtantia. Malum quippe diximus appellari, ab illis, quæ Subſtantiæ accidunt: quæ non ſunt ipſa Subſtantia ſic. ut ab arte fabrili *appellatur* faber. Si verò ex his, quæ operatur, *dicitur* Malus: quæ autem operatur, initium ſumunt, ut ſint: *ergo* & ipſe cœpit eſſe Malus, & cœperunt quoque omnia iſta mala. Si verò ità res habeat: jam nō eſt abſq; initio, Malus; nec ſunt ingenita, ipſa mala; eò quod ab illis *hominib. malis quaſi* † genita *eſſe* demonſtrētur.

† *eſſe deſinant.*

† i.e. *facta.*

Dros. Ajebas: mala Modô *quodam*, non ſecundùm Subſtantiam, eſſe: at verò monſtratur, à ſubſtantiâ mala fieri. Oſtēde igitur clariùs: quod modô tantùm mala ſint, & non ſecundùm ſubſtantiā.

Adam. Ego primùm dico: Nihil eſſe malum Naturâ: ſed, quodam Naturæ modo, Malum eſſe dicitur. Etenim nomen *Adulterij*, conjunctionem viri ac fœminæ ſignificat. Sed ſi quis conjungatur ſuæ Vxori, propter liberorum procreationem, ſuique generis propagationem; hæc proba quædam eſt conjunctio. Si quis autem, relictâ cójunctione legitimâ,

 ἐνυβρί-

ἐνυβρίζοι γάμοις ἀλλοτρίοις, λίαν ἔργον πράττει κακόν· καὶ ἡ μὲν κοινωνία ἡ αὐτή, ὁ δὲ τῆς χρήσεως τρόπος οὐχ ὅμοιος. καὶ ἐπὶ τῆς πορνείας δὲ ὁ αὐτὸς λόγος, ἡ κοινωνία τοίνυν, χωρὶς τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως ἐξεταζομένη, κακὸν οὐκ ἔστιν· τότε δὲ γίνεται κακόν, ὁπότε ὁ τρόπος ἔσται σαφής. Ἀλλὰ καὶ τὸν φόνον ὁμοίως ἔχειν φημί. ἐὰν γάρ τις τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ ληφθέντα ἀποκτεῖναι θέλῃ, δίκας ὧν ἐτόλμησεν ἀπαιτῶν· κακὸν οὐκ ἐργάζεται. ἐὰν τις δὲ τὸν μηδέν τι τῶν ἀπηγορευμένων πεποιηκότα ἀναιρήσει, οὐδενὸς ἄλλης προφάσεως λόγου χάριν, οὐδὲ τῆς τῶν οἰκείων ἀφαιρέσεως ἕνεκα, τουτέστιν,
l. φαῦλον. εἰ χρημάτων ἢ κτημάτων· *φαύλων ἐργάζεται· καὶ τὸ μὲν ἔργον τὸ αὐτὸ ἀμφοτέρων γίνεται· ὁ δὲ τρόπος τοῦ ἔργου τὴν διαφορὰν ἐμποιεῖ. Πρὸς δὴ τούτοις, καὶ τὰ χρήματα λαμβάνειν τινός, τῷ τρόπῳ τῆς λήψεως γί-
l. δώῃ. νονται κακόν. ἐὰν μὲν γάρ τις *διώη κοινωνῶν, ἐξ ὧν ἔχει, ὁ λαμβάνων οὐδὲν φαῦλον ποιεῖ. Εἰ δ' αὖ πάλιν ἄκοντος ἀφέλοιτο, ἢ λεληθό-
l. ἔργον. τως, *ἔργων τι πονηρὸν πράττει. καὶ τὸ μὲν ἀλλότριον λαμβάνειν, ἐπ' ἀμφοτέρων ἐστίν· ὁ δὲ τῆς λήψεως τρόπος, κακὸν λέγεσθαι τοῦτο, ποιεῖ. Ὁμοίως δὲ, καὶ τὸ θεοσεβεῖν, τρόπῳ κακὸν γίνεται. εἰ μὲν γάρ τις ἀληθῆ σέβοι Θεόν, ἔργον ποιεῖ ἀγαθόν· εἰ δὲ, τοῦτον καταλιπών, τὸν οὐκ ὄντα σέβοι· καὶ τὴν τοῦ κρείττονος τιμὴν ξύλοις ἢ λίθοις προσάπτειν ἐθέλει· κακὸν πράττει. Καὶ

in alienas nuptias contumelioſè injurius ſit; opus *jam* valdè malum peragit. Et conjunctio quidem *utrobique eſt* eadem : Modus verò uſurpationis non *eſt* ſimilis. Quod ad ſcortationem, eadem eſt ratio. Conſociatio equidem ſeorſim, & citra Modum utendi examinata, non eſt malum: tunc autem malum fit, quum Modus erit manifeſtus. Sed & Homicidium ſimiliter ſe habere, ajo. Si quis enim deprehenſum in adulterio interficere velit, pœnas propter nefarios auſus depoſcens; malũ non committit: at ſi quis *eum*, qui nihil prohibitorum fecit, è medio tulerit, propter nullam alîus *majoris* momenti rationem; *utpote*, nec ob rerum privatarum, ſive pecuniarum, ſive poſſeſſionum, ſpoliationem: ſcelus jam perpetrat. Et Factum quidem utriusque idem eſt: Modus autem facti differentiã facit. Præterea, & accipere pecunias alicujus, Modo accipiendi fit malum. Nã ſi quis dederit largiendo de iis, quæ habet; is, qui accipit, nihil mali facit. At verò, ſi ab invito, vel clanculũ auferat; jam committit maleficium. Et, Alienum accipere, in ambobus evenit; ſed Modus accipiendi facit, ut illud Mali nomen ſubeat. Similiter etiã Deum colere, Modo quodam fit Malum. Si quis enim verum Deũ colit, opus facit bonum: ſi autem illo relicto, eum, qui non *Deus verus* eſt, colat; & honorem digniori debitum, in ligna & lapides, velit conferre; malum perpetrat. Et

τὸ μὲν

l. τῆς. τὸ μὲν* τῆς θεοσεβείας ὄνομα, τὸ αὐτό· ὁ δὲ τῆς χρήσεως τρόπος ἐναλλάσσει τὸ γινόμενον.

ΔΡΟΣ. Ἐπεὶ τοίνυν περὶ τῶν κακῶν ἐποιήσω τὸν λόγον, δεικνύναι βουλόμενος, ὡς ἐστὶ τὰ κακά· ὅτι τούτων οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι ποιηταί· βραχύ τι πάλιν πυθέσθαι βούλομαι, Πότερον οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀφορμὴν ἀφ' ἑαυτῶν λαμβάνοντες ἔχουσι, τουτέστιν, αὐτοὶ τῆς τοιαύτης
l. χρήσ- * χρήσεως εὑρεταὶ γινόμενοι· ἢ τοιοῦτοι ὑπὸ Θεοῦ γεγόνασιν· ἢ αὖ πάλιν ἕτερός τις ὑπάρχει, ὁ εἰς τὰ τοιαῦτα τοὺς ἀνθρώπους παρορμῶν;

ΑΔΑΜ. Ὑπὸ μὲν τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους τοιούτους γεγονέναι, οὔ φημι· αὐτεξούσιον δὲ τὸν ἄνθρωπον λέγω· τοῦτο μέγιστον ὑπὸ Θεοῦ κεχαρίσθαι λέγων αὐτῷ, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα ἀνάγκῃ δουλεύει τῷ θείῳ προστάγματι. Ἐάν τε γὰρ οὐρανὸν εἴπῃς, ἕστηκε, φέρων τὸν δεσπότην, οὐ μετακινούμενος τοῦ ὡρισμένου τόπου. καὶ ἐάν τε περὶ ἡλίου τὸν λόγον ποιεῖσθαι θέλῃς, ἐκτελεῖ οὗτος τὴν ὡρισμένην κίνησιν· οὐ παραιτούμενος τὸν δρόμον, ἀλλὰ ἀνάγκῃ τινὶ δουλεύων τῷ δεσπότῃ. Καὶ γῆν ὁμοίως πεπηγυῖαν ὁρᾷς, καὶ φέρουσαν τὸ πρόσταγμα τοῦ κεκελευκότος. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἀνάγκῃ δουλεύει τῷ πεποιηκότι· οὐδ' ὁπότερον αὐτῶν δυνάμενον ἕτερόν τι παρὸν, εἰς ὃ γέγονε, ποιεῖν. διόπερ οὐκ ἐπαινοῦμεν ταῦτα, οὕτω πειθόμενα τῷ δεσπότῃ· οὐδέ τις αὐτοῖς ἀπόκειται κρειττόνων ἐλπὶς, ὅτι τὸ προσταχθὲν ἑκόντες ἐφύλαξαν. Ἄνθρωπον δὲ

Cultûs quidem Dei nomen *in utroque* idem: Modus autem functionis immutat factum.

Dros. Quandoquidē de Malis feciſti ſermonem, & explicare voluiſti, Quomodo ſint mala: quodque horum auctores ſint homines: porrò iterum velim *abs te* paucis quærere: *nempe*, Utrum homines à ſeipſis occaſionem arripiant: hoc eſt, ipſi hujus *uſûs fiant inventores: vel à Deo tales facti ſint: vel rurſus alius quiſpiam exiſtat, qui ad talia homines impellat & incitet?

* *uſurpationis & functionis prava.*

Adam. A' Deo homines tales factos eſſe, non dico: illud dico, Hominem libero arbitrio donatū; eiq; gratis à Deo ſum̄um iſtud beneficium collatum, ajo: eô, quod cætera omnia Legi vel ordinationi divinæ neceſſitate quâdam ſerviant. Etenim ſi Cœlum mihi nominaveris, ſtat, ferens dominum, nec à loco ſuo definito dimovetur. Et, ſi de Sole me loqui vis, perficit & iſte motum ſibi præſcriptum; non recuſans curſum ſuum, ſed neceſſitate quâdam ſerviens Domino ſuo. Vides ſimiliter Terram ſtabilitam, & ferentem *ſuos fructus* ex Lege ejus, qui juſſit. Perindè & alia Creatori ſuo neceſſariò inſerviunt; nec poteſt eorum ullum quicquam aliud facere, præterquàm id, ad quod factum eſt. Quapropter iſta non laudamus, quæ ſic Domino ſuo parent: nec illis aliqua meliorum ſpes reponitur, quòd ſuum ordinem ſtatutum libenter obſervent. Hominem verò

τῷ νῷ

τῷ νῷ βούλεται πείθεσθαι· καὶ προσέλαβεν ἐξουσίαν ἑαυτὸν δουλαγωγεῖν, οὐ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ κρατούμενος, οὐδὲ τῆς δυνάμεως ἀφαιρούμενος· ὅπερ, τῶν κρειττόνων ἕνεκα, αὐτεξούσιον εἶναί, φημι· ἵνα πλείονα προσλάβῃ παρὰ τοῦ κρείττονος, (ὅπερ αὐτῷ ἐκ τῆς ὑπακοῆς προσγίνεται) καὶ ὡς ὀφειλὴν ἔτι παρὰ τοῦ πεποιηκότος. οὐ γὰρ ἐπὶ βλάβῃ οὕτω γεγονέναι τὸν ἄνθρωπόν φημι, ἕνεκα δὲ τῶν κρειττόνων. εἰ γὰρ ὡς ἓν γέγονεν
l. ἦ. τῶν στοιχείων,* ἢ τῶν ὁμοίων· ἀνάγκη δουλεύειν τῷ Θεῷ, οὐκ ἔτι μισθὸν ἄξιον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει, ἀλλ' ὥσπερ ὄργανον ἔσται ὁ ἄνθρωπος τοῦ δημιουργοῦ· καὶ τούτων αἴτιος
l. κρεῖττον. ἦν ὁ χρώμενος. ἀλλ' οὐδὲ *κρείττων ἄνθρωπος ἠπίστατο, μηδὲν ἕτερον εἰδὼς, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον, εἰς ὃ πέφυκε. Φημὶ τοιγαροῦν, τὸν Θεὸν οὕτω τὸν ἄνθρωπον τιμῆσαι, προαιρούμενον καὶ τῶν κρειττόνων ἐπιστήμονα γενέσθαι, τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ, τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ἃ βούλεται, δέδωκεν.

[4]Ευτρ. Οὐ μόνον ἠλίθιον πεῖσαι, ἀλλὰ καὶ ἀνόητον ἀντιτυπῆσαι δύνανται, οἱ τοῦ ὀρθοτάτου δόγματος λόγοι. ἄτοπον γὰρ ἡγοῦμαι, τοιούτοις ἐνδιατρίβοντας εἰς μῆκος ἐκτείνειν τὸν λόγον, ἀποχρώντως ἐπιδείξαντος ἡμῖν τοῦ λόγου. καί μοι δοκεῖ, ἐπὶ τεκμηρίου λαβεῖν τὸ προκείμενον, ὑποδείγματος χάριν. ἀπεικάζω γὰρ τὴν ἀλήθειαν, καὶ

Deus rationi ac intelligentiæ parere vult: & ob id facultatem accepit, ſeipſum *velut* in ſervitutē redigendi; nō aliquâ naturæ neceſſitate conſtrictus, nec potētiâ privatus. quod ego, *rerum* meliorū cauſâ, *libero arbitrio eſſe*, dico: ut *ſcilicet* plura *dein* accipiat à Præſtantiore: (-id quod illi ex obedientiâ accedit:) &, quaſi debita inſuper à ſuo Creatore. Non enim hominem, ad ſuum detrimentum; ſed *incrementi* meliorū cauſâ, ſic factū, ajo. Nam, ſi ad inſtar elementi alicujus, aut rei ſimilis, factus fuiſſet; eidem eſſet neceſſarium, Deo ſervire: neque adhuc præmium ſuo propoſito & ſtudio dignum acciperet: ſed homo futurus fuiſſet velut inſtrumentum Creatoris: atque auctor & horū cauſa eſſet is, qui *eo* uteretur. Sed nec homo melius quicquam ſciviſſet, ſi nihil aliud cognoviſſet, niſi illud ſolum, ad quod naturâ factus fuiſſet. Hinc ergo dico: Deum hominem ſic honorâſſe, ut is conſilio polleret & rerum præſtantiorum ſcientiâ; eidemque poteſtatem dedit, ut, quæ vellet, facere poſſet. V. Not.

Eutr. Non ſolùm ſtupidum permovere, ſed & amentem percellere poſſent, hæc rectiſſimi dogmatis argumenta. Abſurdū planè judico, in his diutiùs verſari, & prolixiùs ſermonem extendere; cùm abundè nobis *rem* demonſtraverit hæc oratio. Ac videtur mihi, pro certo & evidenti indicio aſſumere *rem* præſentē, exempli gratiâ. Etenim Veritatem, & *Sententia Eutropij de primâ Quaſt.*

τὸ τῆς

τὸ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας δόγμα, καὶ τὸν ταύτης ὑπερασπίζοντα, καθάπερ πηγήν τινα ἀέννατον ὑπάρχουσαν, ἥτις γέγηθέ τε καὶ αὔξει, ὀχετηγὸς γενομένη· καὶ ὅσα ἐπὶ πλεῖον οἱ περὶ Δροσέριον ἀρύονται, ἀπολήγειν ταύτην προσδοκήσαντες, τοσούτῳ πλείονας ὄμβρους πλημμυρεῖ. Ὅθεν καλῶς ἔχειν δοκεῖ, Δροσέριον μὲν καὶ Οὐάλεντα τῆς κακομαχίας ἀναχωρεῖν· Μαρῖνος δὲ, εἰ βούλοιτο, τὰς λοιπὰς δύο προτάσεις ὑπεξαγέτω. Λείπειν γὰρ δοκεῖ τῷ ὅρῳ, τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτεθέντι.

Ἄλλο ἄθεον δόγμα Μαρίνου.

ΜΑΡ. Περὶ τοῦ Χριστοῦ πυθέσθαι βούλομαι· εἰ, ὥς φατε ὑμεῖς, σάρκα * αὐτὸν ἀνείληφεν ἐκ τῆς ἡμετέρας ὑποστάσεως; νομίζω, ὅτι πάνυ ἀτοπώτατον, τοῦτο τῇ ἀχράντῳ οὐσίᾳ προσάπτειν· ἄλλως δὲ καὶ αἱ γραφαὶ, οὐράνιον αὐτὸν, φασι, σάρκα ἀνειληφέναι.

* l. αὐτός.

Ἀ Δ Α Μ. Οἶδα, ὅτι ὁ σοφία ἀληθῶς βουλόμενος ἐπὶ πέρας ἄγεσθαι τὸ ζητούμενον, ἀποθέμενος τὴν φιλέριδα, καὶ προληπτικὸν τρόπον, εὐγνωμόνως εὑρήσει τὸ ἀληθές· πρῶτον οὖν, περὶ οὗ βούλει τὴν ζήτησιν γενέσθαι, ἔκθου τὸν ὅρον σαφῆ.

Μ Α Ρ. Περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐστι τὸ ζητούμενον. Ἐγὼ ὁρίζομαι, ὅτι οὐράνιον σῶμα ἔλαβε· σὺ τί ὁρίζῃ, λέγε.

Ἀ Δ Α Μ. Φημὶ ἐγὼ, ἐξ ἐκείνης

universalis Eccleſiæ dogma, & hunc illius Propugnatorem, perenni cuidam fonti ſimilem eſſe cenſeo; qui ad rigandum factus perpetuâ fluit ſcatebrâ, & quaſi cum gaudio excreſcit. Etenim quanto magis hi *Droſerij* aſſeclæ hauriunt, ſeque illum exhauſturos ſperant; tanto copioſioribus aquis redũdat. Quapropter arbitror cõſultum eſſe, ut *Droſerius* & *Valens* ab hac improbâ *De Malo* pugnâ cedãt. *Marinus* nunc, ſi volet, reliquas Duas Propoſitiones ſuas proferat. nã *illas* reſtare puto ex illâ definitione, quæ ab ipſo † expoſita fuit. V. p. 70.

Aliud impium dogma Marini.

Mar. De Christo interrogare volo: An, ſicut vos aſſeritis, carnem ille aſſumſerit ex hypoſtaſi noſtrâ? Exiſtimo enim: omninò abſurdiſſimum *eſſe*, hoc immaculatę illi Subſtantiæ attribuere. Aliter enim etiam ſacræ literæ tradunt; Eum *nempe* cœleſtem carnem aſſumſiſſe.

II. *Controv. de* CHRISTO.

Adam. Nôſti: eum, qui verè cupit, Quæſitum ſapienter ad metam perducere; depoſito rixandi ſtudio, & prẹjudicandi more; candidè veritatem eſſe inventurum. Primùm ergò expone perſpicuam definitionem ejus, de quo diſputari velis.

Mar. De Chriſto Quæſitum noſtrum eſt. Ego definio: Illum *cœleſte corpus* aſſumſiſſe: Tu quid definias, dicito.

Adam. Ego dico: *Chriſtum aſſumſiſſe Corpus*, ex eâdem illâ pri-

τῆς ὑποστάσεως τοῦ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς.

ΜΑΡ. Τὸ τῶν Χριστιανῶν δόγμα πίστει καὶ γραφαῖς συνέστηκε. χρὴ οὖν ἀπὸ γραφῶν, ἢ πεῖσαι, ἢ πεισθῆναι.

ΑΔΑΜ. Λέγε ἀπὸ γραφῶν.

ΜΑΡ. Πρῶτον μὲν τοῦτο ζητηθήτω, εἰ φέρει αἶσχος, τὸ λέγειν, Αὐτὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἀπὸ γυναικὸς σάρκα ἀνειληφέναι;

ΑΔΑΜ. Εἰ ἐπισυμβαίνει πάθος τι τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, αἰδεῖται τὸ θεῖον;

ΜΑΡ. Πῶς;

ΕΥΤΡ. Ἐπειδὴ ἔφης, αἶσχος εἶναι, τὸ λέγειν, τὸν Λόγον σάρκα ἀνειληφέναι· τὸ δὲ θεῖον οὐκ αἰδεῖται, οὐ δόξης ὀρέγεται, οὐκ ἐπιθυμεῖ. ταῦτα γὰρ πάθη ἐστί. παθῶν δὲ τὸ θεῖον ἀνεπίδεκτόν ἐστιν.

ΑΔΑΜ. Βραχέα πυθέσθαι σου βούλομαι.

ΜΑΡ. Λέγε.

ΑΔΑΜ. Τὸν ἄνθρωπον τίς ἐδημιούργησε;

ΜΑΡ. Ὁ Θεός.

ΑΔΑΜ. Ὁ Πατὴρ τοῦ Λόγου, τουτέστι τοῦ Χριστοῦ;

ΜΑΡ. Ὁ Πατὴρ σὺν τῷ Λόγῳ.

ΑΔΑΜ. Πῶς ἐδημιούργησε;

ΜΑΡ. Καθὼς λέγει ἡ γραφή·
Gen. 1.26. „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον, φησί, κατ'
Gen. 2.7. „ εἰκόνα, καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν· καὶ ἔλα-
„ βεν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλα-
„ σε τὸν ἄνθρωπον.

ΑΔΑΜ. Λαβὼν ὁ Θεὸς χοῦν, εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν, ἢ εἰς τὸ χεῖρον;

mi Parentis *Adami* ſubſtantiâ, ex quâ & nos *accepimus*.

MAR. Doctrina Chriſtianorum fide & Scripturis conſtat. Oportet igitur è Scripturis vel perſuadere, vel perſuaderi.

ADAM. Dic ex Scripturis.

MAR. Primùm iſtud diſpiciatur, Num pudor hoc ferat dicere: Ipſum Sermonem Dei de muliere carnem accepiſſe?

ADAM. Si Sermoni illi Dei accidat affectio aliqua, *numquid ideò* pudore afficitur Divinitas?

MAR. Quomodo?

EUTR. Quia pudendum eſſe ajebas, dicere: Sermonem illum carnem aſſumſiſſe: divinum autem, nec pudore afficitur, nec gloriam appetit, neque concupiſcit. Hæc enim affectus ſunt: affectuum autem capax non eſt Divinitas.

ADAM. Pauca, libet, ex te quærere. MAR. Dic age.

ADAM. Hominem quis condidit?

MAR. Deus.

ADAM. Pater'ne illius Sermonis, hoc eſt, Chriſti?

MAR. Pater ſimul cum illo Sermone.

ADAM. Quo'nam modo condidit?

MAR. Quemadmodum docet S. Scriptura: *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et Deus accepit pulverem de terrâ, & finxit hominem.*

ADAM. Pulvere accepto de terrâ, an Deus mutavit in melius, vel in deterius?

MAP.

ΜΑΡ. Δηλαδὴ εἰς τὸ κρεῖττον.

ἈΔΑΜ. Εἰ χοῦν λαβὼν ὁ Θεὸς, καὶ πλάσσων ἐκ χείρονος τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ᾐσχύνετο ἀναλαβεῖν, ὃν ἔπλασεν, ᾐδεῖτο;

ΜΑΡ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ἘΥΤΡ. Ἔφης, ἐκ χοὸς τὸν ἄνθρωπον δεδημιουργῆσθαι, ἢ οὐχ οὕτως;

ΜΑΡ. Ναί.

ἘΥΤΡ. Τί οὖν ἐστὶ τιμιώτερον, καὶ ἐνδοξότερον, χοῦς ἢ ἄνθρωπος;

ΜΑΡ. Ἄνθρωπος.

ἘΥΤΡ. Ἀνόητον οὖν τὸ λέγειν, ἐπὶ χείρονι μὴ αἰσχύνεσθαι, ἐπὶ δὲ τῷ κρείττονι αἰδεῖσθαι· εἰ γὰρ χοῦν λαβεῖν ὁ Θεὸς οὐκ ᾐδέσθη, πῶς ἄνθρωπον, γενόμενον ὁμοίωσιν αὐτοῦ, λαβεῖν ᾐσχύνετο;

ἈΔΑΜ. Αὐτὴ γὰρ ἡ φύσις οὐκ ἐλέγχει, ὅτι μέχρι τῆς σήμερον ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πλάσσει τοὺς ἀνθρώπους; ἢ χωρὶς τοῦ Θεοῦ, φῂς, ζωοπλαστεῖσθαι ἐν τῇ μήτρᾳ τὸν ἄνθρωπον;

ΜΑΡ. Ἐγὼ δύναμιν Θεοῦ λέγω, ζωογονεῖν τὸν ἄνθρωπον.

ἈΔΑΜ. Ἄκουε τοῦ Ἀποστόλου
» λέγοντος· Χριστὸς Θεοῦ δύναμις, καὶ
» Θεοῦ σοφία· ἄκουε Ἰωάννου τοῦ Εὐ-
» αγγελιστοῦ λέγοντος, Πάντα δι' αὐτοῦ
» ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ
» ἕν, ὃ γέγονεν. ἀλλὰ μὴν καὶ Ἱερεμίας
ὁ Προφήτης δείκνυσι τὸν Θεὸν πλά-
» στην τοῦ ἀνθρώπου, φάσκοντα, Πρὸ
» τοῦ με πλάσαι σε, ἐκ κοιλίας ἐπίσα-
» μαί σε. ἀλλὰ καὶ Δαβίδ· Αἱ χεῖ-
» ρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με.
» ἀλλ' οὖν γε καὶ ἐν τῇ Γενέσει, Ἔλαβε,

MAR. Utique in melius.

ADAM. Si DEUS, pulvere accepto, hominem ex deteriore finxerit, & non erubuerit; puduit'ne † recipere illum, quem finxerat? † *aſſumere.*

MAR. Quî hoc dicis?

EUTR. Dixiſti, De pulvere hominem fuiſſe conditum: an'non ità eſt?

MAR. Maximè.

EUTR. Utrum honoratius eſt, & nobilius; Pulvis, an Homo?

MAR. Homo.

EUTR. Inſipiens ergo *eſt*, dicere: *Deum*, propter vilius, non verecundatum fuiſſe, ſed puduiſſe, propter præſtantius. Quod ſi enim pulverem accipere Deus non erubuit: quomodo hominem, factum ad ſimilitudinem ſuam, aſſumere verecundaretur?

ADAM. Ipſa utique natura non'ne arguit; Sermonem illum Dei, uſque in hodiernum diem, formare homines? Aut, num abſque Deo dicis, in utero animatum fingi hominem?

MAR. Ego, potentiam Dei, prædico, vivũ producere hominẽ.

ADAM. Audi Apoſtolum dicentem: *Chriſtus Dei potentia eſt, & Dei ſapientia.* Audi Johannem Evangeliſtam dicentem: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nequicquam, quod factum eſt.* Quin & Jeremias Propheta, Deum hominis formatorem monſtrat, ſic loquentem: *Antequam ego formarem te ex utero, cognovi te.* David etiam: *Manus tuæ fecerunt, & finxerunt me.* Sed & in Geneſi; *Sumſit,*

1.Cor.1. 24.
Joh. 1. 3
Jer. 1. 5.
Pſ.118.73
Gen.2.7.

„ φησιν, ὁ Θεὸς χοῦν, καὶ ἔπλασε τὸν ἄν-
„ θρωπον. ἔτι μὴν καὶ ὁ Ἀπόστολος·
Gal.1.15. „ Ὅτε δέ, φησιν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς,
„ ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός
μου. εἰ τοίνυν δείκνυται ἀπὸ τῶν
γραφῶν, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ζωοπλα-
στῶν τὸν ἄνθρωπον· πῶς οἷόν τέ ἐστι,
l. αἰσχ. τὰ μὲν αἰσχύνης ἄξια (* εἴπε αἰσχύ-
νεσθαί φατε τὸ θεῖον) ἀποδέχεσθε, τὰ
δὲ ἀμείνονα καὶ ἐνδοξότερα ταῦτα ἐκ-
φαυλίζετε.

l. τηλ. ΜΑΡ. Τί πρὸς τὸ * δηλαυγὲς τῆς
γραφῶν, ὅτι οὐράνιον σῶμα φάσκου-
σιν ἀνειληφέναι; καθὼς ὁ Εὐαγγε-
Joh.1.14. „ λιστὴς Ἰωάννης· Καὶ ὁ Λόγος σάρξ,
„ φησιν, ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
„ ἡμῖν.

ἈΔΑΜ. Ὁ Εὐαγγελιστὴς πά-
νυ ὀρθοδόξως ἐξέθετο τὸν Λόγον, δεί-
ξας, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐσκήνωσεν, ὁ Λό-
γος, τουτέστιν, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σαρκί.

ΜΑΡ. Ἀλλ', ὁ Λόγος σάρξ
ἐγένετο.

ἈΔΑΜ. Εἰ μὲν εἶπεν, ὅτι ὁ
Λόγος σάρξ ἦν, εἶχές τι λέγειν· τὸ
δὲ ἐγένετο, ἔδοξε σαφῶς προσγενόμε-
νόν τε τὸ οὐκ ὄν· καὶ ὅτι οὐκ ἤδη, τὸ ὂν
αὐτὸ, γέγονεν. οὐ γὰρ τὸ γεγονὸς, ὂν
λεχθήσεται· ἀλλὰ τὸ γινόμενον, οὐκ ὂν
τοῦτο, πρὶν γενέσθαι. οὐκοῦν γέγονε σάρξ
τοῦ Λόγου προόντος· τὸ γὰρ γινόμενον
μεταγενέστερον τοῦ ὄντος.

ΜΑΡ. Ὁ Λόγος αὐτὸς σάρξ
ἐγένετο, οὐδὲν ἔξωθεν προσλαβών.

inquit, *Deus pulverem, & formavit hominem.* Apoſtolus item: *Quando,* inquit, *collibitum eſt Deo, ſegregare me de utero matris meæ.* Si ergo demonſtretur è Scripturis, Sermo ille Dei, qui hominem format vivum: quomodo fieri poteſt, ut ea, quæ pudore digna ſunt, (ſiquidem fateamini, Deitatem pudore affici) acceptetis; ea verò quæ præſtantiora & nobiliora ſunt, rejiciatis, & explodatis?

Mar. Quid ad clariſſimas illas Scripturas *reſpondes*; quæ docent, Eum cœleſte corpus aſſumſiſſe? Quemadmodum Evangeliſta Johannes, *Et Sermo ille Caro factus eſt, & habitavit in nobis.*

Adam. Evangeliſta ille omninò piè & orthodoxè expoſuit Sermonem illum: oſtendens, quod *Sermo ille habitavit in nobis,* id eſt, in carne noſtrâ.

Mar. Atqui, *Sermo ille Caro factus eſt.*

Adam. Siquidem dixiſſet: *Sermo caro erat*: habuiſſes, quod exciperes: at illud, *factus eſt*, oſtendit manifeſtè; tùm acceſſiſſe id, quod non erat; tùm, non demum id, quod jam erat, eſſe factum. Non enim id, quod factum eſt, vocabitur Ens; ſed *factum* eſſe dicitur id, quod non erat hoc, antequam factum fuiſſet. Itaque facta eſt Caro, Sermone prius exiſtente. Quod enim factum fuit, poſterius eſt eô, quod eſt vel erat.

Mar. At, *ille Sermo* ipſe *Caro factus eſt,* nihilque foris aſſumſit.

Ἀδαμ.

ΑΔΑΜ. Τρεπτός ἐστιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἢ ἄτρεπτος;

ΜΑΡ. Ἄτρεπτος.

ἘΥΤΡ. Βουλόμενος δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἀνέλαβε σάρκα ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ φεύγων, περιπείρῃ δεινοτάτῃ καὶ ἀσεβεῖ βλασφημίᾳ.

ΜΑΡ. Ποία ταύτη;

ἘΥΤΡ. Ἓν μὲν, ὅτι τῷ ὅρῳ σου ὁ λόγος οὗτος οὐ συνδραμεῖται. δεύτερον δὲ, ὅτι τρεπτὸς εὑρεθήσεται ὁ Λόγος, εἰ κατά σε γέγονε σάρξ. τὸ γὰρ τρεπόμενον παρ' ὃ πέφυκεν, οὐκ ἔτι ἔσται ὃ ἦν, ἀλλ' ὃ γέγονε. περισσὸν οὖν τὸ λέγειν, Λόγον Θεοῦ εἶναι τὸν Χριστόν. οὐ γάρ ἐστι λόγος, ἀλλὰ σὰρξ κατὰ σέ. περισσὸν δὲ καὶ τὸ, ἐξ οὐρανοῦ φάσκειν αὐτὸν ἐσχηκέναι σάρκα.

ἈΔΑΜ. Εἰ τὸν Λόγον φάσκει σάρκα γεγενῆσθαι, καὶ μὴ ἀνειληφέναι σῶμα ἀνθρώπου· φραζάτω, τί ἐστι τὸ πεπονθὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ;

ΜΑΡ. Δοκήσει πέπονθεν αὐτός.

ἘΥΤΡ. Δοκήσει, τουτέστιν, φαντα*σίαν, καὶ οὐκ ἀλήθεια. — l. -σίᾳ, v. supple κατὰ.

ἈΔΑΜ. Εἰ δοκήσει, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ πέπονθε, δοκήσει καὶ Ἡρώδης δικάζει· δοκήσει Πιλάτος ἀπονίπτεται τὰς χεῖρας· δοκήσει καὶ Ἰούδας παρέδωκε· δοκήσει καὶ Καϊάφας, δοκήσει καὶ Ἰουδαῖοι κατέσχον αὐτ'· δοκήσει καὶ οἱ Ἀπόστολοι· δοκήσει

ADAM. Eſt'ne Sermo ille Dei mutabilis, an immutabilis?

MAR. Immutabilis *eſt*.

EUTR. Dum vis oſtendere; Sermonem illum Dei non accepiſſe carnem; *iſtud* fugiens, circum undique graviſſimâ & impiâ transfigeris blaſphemiâ.

MAR. Qua'nam illâ?

EUTR. Unum quidem *eſt*: quòd cum definitione tuâ oratio hæc non congruit. alterum verò: quod Sermo ille Dei, mutabilis reperietur; ſi ſecundùm tuam ſententiam *caro factus* fuerit. Quod enim mutatum eſt præter id, quod erat naturâ; non adhuc erit, quod erat; ſed id, quod factum eſt. Supervacaneum ergo erit dicere, Sermonem Dei eſſe Chriſtum. non enim eſt Sermo, ſed Caro, tuâ quidem ſententiâ. Quin & illud aſſerere ſupervacaneum eſt, E cœlo illum carnem habuiſſe.

ADAM. Si Sermonem illum aſſerit carnem factum fuiſſe; & non aſſumſiſſe corpus hominis: dicat, quæſo; quid ſit illud, quod in cruce paſſum eſt? *Filius Dei quatenus paſſus ſit.*

MAR. Opinione *hominum* ille paſſus eſt.

EUTR. Opinione, hoc eſt, imaginatione; [non, *rei* veritate.] [deſ. Pico.]

ADAM. Si opinione *hominum*, & non rei veritate, paſſus eſt; opinione *Herodes* quoq; judicat: opinione *Pilatus* manus lavat: opinione *Judas* eum tradidit: opinione & *Caiphas*, opinione ipſum & Judæi comprehenderunt: opinione & Apoſtoli *fuerunt*: opinione

καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐξεχύθη· δοκήσει καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ εὐηγγελίζοντο· δοκήσει καὶ ἦλθεν ἀπ' οὐρανῶν, καὶ δοκήσει ἀνῆλθε· δοκήσει δὲ καὶ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ·
Joh.14.6. „ πῶς οὖν λέγει ὁ Χριστός· Ἐγώ εἰμι
„ ἡ ἀλήθεια;

ΕΥΤΡ. Μαρῖνος διαβεβαιοῦται· λόγῳ μὲν λέγει ὁ Χριστὸς, ὅτι ἐγὼ ἡ ἀλήθεια· ἔργῳ δὲ οὐδὲν ἀληθὲς πράττει.

An Christi Corpus cæleste?

ΜΑΡ. Ἐγὼ ἀπὸ τῶν γραφῶν δεικνύω, ὅτι ἀπ' οὐρανῶν ἔχων ἦλθεν σῶμα.

ΑΔΑΜ. Ἔστιν οὐσία καὶ ὑπόστασις σαρκικὴ ἐν οὐρανῷ; χρὴ γάρ σε ἀπὸ γραφῶν δεῖξαι, ὅτι ἐστὶν οὐσία
l. σάρκα. ἐν οὐρανῷ, ἔχουσα* σάρκας, καὶ ὀστέα, καὶ αἷμα· καὶ τότε ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις ἐλθεῖν.

ΜΑΡ. Ἐπὶ σώματος δεικνύω.
1.Cor.15.40 λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· Σώματα ἐπου-
„ ράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια.

ΑΔΑΜ. Σῶμα ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει οὐρανὸν, ἥλιον, σελήνην.
Ib.v.41. „ οὕτω γὰρ φάσκει· Σώματα ἐπουρά-
„ νια καὶ σώματα ἐπίγεια, ἄλλη δόξα
„ ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, ἄλλη
„ δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ ἀστέρος δια-
„ φέρει ἐν δόξῃ. οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις
„ τῶν νεκρῶν. Δεῖξον οὖν, εἰ σὰρξ, καὶ ὀστέα, καὶ αἷμα, ἔχει ὑπόστασιν ἐν οὐρανῷ;

ΜΑΡ. Σῶμα καὶ σὰρξ τὸ αὐτό ἐστιν.

ΕΥΤΡ. Ὁ Ἀπόστολος σώματα, δηλονότι, οὐρανὸν, ἥλιον, σελήνην, ἐμφαίνει.

ſanguis ipſius effuſus eſt: opinione Evangeliſtæ prædicârunt Evangelium: opinione deſcendit de cœlis, & opinione rurſus eò aſcendit. Denique ipſa etiam ſalus hominum, opinione *nititur*, non veritate. Quomodo igitur Chriſtus dicit, *Ego ſum illa Veritas*?

Eutr. *Marinus* aſſeverat: verbis quidem dicere Chriſtum, *Ego ſum Veritas*: re autem ipsâ nihil veri præſtare.

Mar. Ego è Scripturis demonſtro: illum de cœlis veniſſe, habentem Corpus.

Adam. Eſt'ne in cœlo ſubſtantia & hypoſtaſis carnea? Etenim oportet, è Scripturis te monſtrare; In cœlis eſſe ſubſtantiam, quæ carnem habet, oſſa, & ſanguinem: & tum ad has demonſtrationes pergere.

Mar. De corpore monſtrabo. Apoſtolus enim dicit: *Corpora cœleſtia, & corpora terreſtria.*

Adam. *Corpus* nominat Apoſtolus, Cœlum, Solem, Lunam. Sic enim ait: *Corpora cœleſtia & corpora terreſtria: alia gloria Solis, & alia gloria Lunæ, alia gloria Stellarum. Stella differt à ſtellâ in gloriâ, ſic & reſurrectio mortuorum.* Monſtra igitur, Nunquid Caro, & oſſa, & ſanguis, habeant ſubſiſtentiam in cœlo?

Mar. Corpus & Caro, idem ſunt.

Eutr. Apoſtolus corpora oſtendit; videlicet, Cœlum, Solem, Lunam.

Ἀδαμ.

ἈΔΑΜ. Οὐκ ἐστι τὸ αὐτό. μὴ δυνάμεθα τὸν οὐρανὸν σάρκα ὀνομάσαι, σῶμα δὲ ὀνομάζομεν. δεῖξον οὖν πρῶτον, ὅτι σὰρξ, καὶ ὀστέα, καὶ αἷμα, ἔχει οὐσίαν ἐν οὐρανῷ· καὶ τότε *παρέχεις τὰς ἀποδείξεις.

l. παρέχῃς. vel παρέξ-Ρ.

ΕΥΤΡ. Πρὸς πάντας Ἀδαμάντιος φάσκει, ἐπίγειον αὐτὸν σάρκα ἀνειληφέναι, τουτέστιν, ἐκ τῆς ἡμετέρας· Μαρῖνος δὲ οὐράνιον διαβεβαιοῦται. Χρὴ οὖν δειχθῆναι, εἰ ἔστιν ἐν οὐρανῷ οὐσία σαρκός; καὶ τότε ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις τραπῆναι· πότερον ἀπὸ τῆς ἐπιγείου ἀνείλη*φες, ἢ ἀπὸ τῆς ἐπουρανίου;

l. -φεν.

ἈΔΑΜ. Προδήλου οὔσης τῆς ὑποστάσεως τῆς σαρκικῆς, παρέξομαι καὶ ἀποδείξεις ἐκ τῶν γραφῶν, ὅτι σάρκα, καὶ αἷμα, καὶ ὀστέα, ἀνέλαβεν ὁ οὐράνιος Λόγος. καὶ πρῶτόν γε ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου· μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν, ἀπιστοῦντος αὐτῷ Θωμᾶ, ἔφασκε·
» Βάλε τὸν δάκτυλόν σου εἰς τοὺς τύπους
» τῶν ἥλων, καὶ τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν πλευ-
» ράν, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πι-
» στός. Πνεῦμα γὰρ σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ
» ἔχει, ὡς ἐμὲ ὁρᾶτε ἔχοντα.

ΕΥΤΡ. Ὁ Χριστὸς ἔδειξε σαφῶς, σάρκα καὶ ὀστέα ἐσχηκέναι· χρὴ οὖν πρῶτον δειχθῆναι, ὅτι οὐσία ἐστὶν ἐν οὐρανῷ, ἔχουσα σάρκα, καὶ ὀστέα· καὶ τότε τὸ ἀσφαλέστερον εὑρήσετε.

l. -ξα.

ΜΑΡ. Ἔδει*ξε τὸ, σώματα ἐπουράνια.

ΕΥΤΡ Δείκνυται οὖν, ἀστέρων αὐτὸν ἀνειληφέναι σάρκα, καὶ ὀστέα, καὶ αἷμα. ὅπερ ἀδύνατον.

ADAM. Non idem ſunt. Non poſſumus *Cœlũ* nominare *Carnem*; verùm, nominamus *Corpus*. Hoc ergo primum oſtende; quod Caro, & Oſſa, & Sanguis, habeant in cœlo ſubſtantiam: & tunc illas demonſtrationes tuas producas.

EUTR. Profitetur *Adamantius* contra omnes: Illum aſſumſiſſe terreſtrem, hoc eſt, noſtram Carnem. *Marinus* autem cœleſtem aſſeverat. Eſt igitur monſtrandum, An ſit in cœlo Carnis ſubſtantia? & tunc ad demonſtrationes accedendum eſt; Utrum de *ſubſtantia* terreſtri aſſumſerit, an de cœleſti?

ADAM. Quum manifeſtiſſima ſit, carnea ſubſtantia; jam quoque demonſtrationes ex Scripturis proferam; quod Sermo ille cœleſtis aſſumſerit carnem, & ſanguinem, & oſſa. Primùm quidem ex Evangelio. Etenim poſt reſurrectionem ex mortuis, diffidente illi Thomâ, dixit: *Mitte digitum tuum* Joh. 20. 27.
in veſtigia clavorum, & manum tuam Vid. Not.
in latus meum: & ne ſis incredulus, ſed credens. Spiritus enim carnem & oſſa Luc. 24. 39.
non habet, ſicut me videtis habere.

EUTR. Chriſtus præclarè monſtravit, Carnem & oſſa ſe habuiſſe. Oportet igitur primùm probari: Eſſe in cœlo ſubſtantiam, quæ carnem habeat & oſſa: & tum, quod ſolidius *eſt*, invenietis.

MAR. Monſtravi jam illud: *Corpora* dari *cœleſtia*:

EUTR. Monſtratum eſt ergo; Illum aſſumſiſſe Stellarum carnem, & oſſa, & ſanguinem: Id quod impoſſibile.

ἈΔΑΜ.

f. ἐκδηλ- ᾿ΑΔΑΜ. ᾿Ευδηλότερόν σε ἐπι-
στήσει Παῦλος, τὴν διαστολὴν σώ-
Eph.2.12. „ ματος καὶ Σαρκὸς δεικνύς· ῞Ουτως
Vid.Not. „ καὶ ὑμεῖς ποτε ἦτε, φησιν, ἐχθροὶ τοῦ
vers. 16. „ Θεοῦ, καὶ ξένοι τῆς ἐπαγγελίας τῶν δια-
„ θηκῶν· νῦν δὲ ἀντικατήλλαξεν ἐν
„ τῷ σώματι τῆς Σαρκὸς αὐτοῦ. δεί-
ξας σαφῶς, καὶ σῶμα, καὶ Σάρκα,
αὐτὸν ἀνειληφέναι.

᾿ΕΥΤΡ. Δειξάτω, εἰ ἔστιν οὐσία
ἐν οὐρανῷ, ἔχουσα Σάρκα, καὶ αἷμα, καὶ
ὀστέα;

l. δείκνυ- ΜΑΡ. ᾿Ουράνιον ἔχε· καὶ * δεύκνυ-
μεν, ὅτι οὐράνιον ἦν.

᾿ΑΔΑΜ. ᾿Απὸ ποίας οὐσίας; ἀπὸ
τῆς ἀγγελικῆς; ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας;
ἀλλ᾿ ἀπὸ κυριότητος; πόθεν ἀνεί-
ληφεν; λέγε.

᾿ΕΥΤΡ. Μὴ δείξαντες οὐσίαν,
Σάρκα οὐράνιον φάσκετε αὐτὸν ἀνει-
ληφέναι. ἀνάγκη οὖν, ἐκ μὴ ὄντων
λέγειν αὐτὸν ἀνειληφέναι.

ΜΑΡ. Δοκήσει, φαμὲν, αὐτὸν
Gen. 14. 9. ἀνειληφέναι. ὡς καὶ οἱ ῎Αγγελοι τῷ
& 22. 1. ᾿Αβραὰμ ὤφθησαν, καὶ ἔφαγον καὶ
ἔπιον μετ᾿ αὐτοῦ· οὕτω καὶ αὐτός.

᾿ΑΔΑΜ. Τί οὖν ἡμᾶς ἦλθε διδάξαι
τὴν ἀλήθειαν, ἵνα δι᾿ αὐτῆς σωθῆναι δυ-
νηθῶμεν; ἢ καθ᾿ ὑμᾶς ψευδόμενος
ἐπηγγείλετο ἡμῖν τὴν σωτηρίαν; εἰ μὲν
διὰ τοῦ ψεύδους ἡμᾶς καλεῖ εἰς τὴν ζωὴν,
οὐκ ἀληθὴς οὖν ἦν ἡ τοῦ ψεύδους ἐπαγγε-
λία· εἰ δὲ ἀληθείας διδάσκαλος ἦν,
Vid. Not. δῆλον, ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἦν ἀληθεύων·
πατέρα γὰρ ἴδιον ὁμολογεῖ ὁ Χρι-
στὸς, τὸν ἀπεσταλκότα αὐτόν. ὁ γὰρ
πατὴρ οὐ καλῶς νοεῖται πατὴρ,

ADAM. Paulus te manifeſtiùs docebit, inter *Corpus* & *Carnem* oſtendens diſtinctionem: *Sic*, inquit, *& vos olim eratis, hoſtes Dei & peregrini à promiſſione Teſtamentorum: nunc autem reconciliavit in corpore carnis ſuæ.* Oſtendens, *inquam*, perſpicuè; Illum & Corpus, & Carnem aſſumſiſſe.

EUTR. Oſtendat: An ſit in cœlo Subſtantia, quæ carnem, & ſanguinem, & oſſa habeat?

MAR. Cœleſte *corpus* habuit: & oſtendimus, Cœleſte fuiſſe.

ADAM. E cujuſmodi Subſtantiâ? num angelicâ? an à Poteſtate? an à Dominatione? unde accepit? Dicito.

EUTR. Quum nondum oſtenderitis, *Eſſe talem* Subſtantiam; aſſeritis, Illum Carnem cœleſtem aſſumſiſſe. Proinde neceſſe eſt, ut dicamus; Illum ex his, quæ non ſunt, *Carnem* aſſumſiſſe.

MAR. Opinione, aimus, illum aſſumſiſſe. Sicut & Angeli apparuerunt Abraamo, & cum illo ederunt atque biberunt: ità & ille.

ADAM. Quid ergo? *An* venit, ut nos doceret veritatem; quô per eam ſervari poſſemus? an vobis videtur, Eum mentiendo & fallaciter nobis promiſiſſe Salutem? Siquidē per mendacium nos ad vitam vocet; non igitur vera erat hæc * mendax promiſſio. Si au- *gr. *mē-*
tem Veritatis magiſter erat; patet, *dacii.*
Ipſum Primum veracē fuiſſe: Patrem enim ſuum confitetur Chriſtus eum, qui miſit ipſum. Pater utiq; non bene intelligitur Pater,

εἰ μὴ εἴη τὶς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος. ἀγέννητον δὲ οὗτοί φασι τὸν Χριστόν· Ἑλέσθωσαν οὖν, τίνα θέλουσιν εἶναι τῶν δύο λόγων ψευδῆ, τὸν ἑαυτῶν, ἢ τὸν τοῦ Χριστοῦ; Ἀρνούμενοι δὲ καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, καὶ οἰκονομίαν Χριστοῦ, πῶς ἀκούουσιν αὐτοῦ, λέγοντος ἑαυτὸν υἱὸν ἀνθρώπου; εἰ

f. τῷ. vel ſupple κατὰ.

γὰρ * τὸ δοκεῖν σχήματι ἀνθρώπου ἐφαίνετο, τίς χρεία τοῦ λέγειν ἑαυτὸν Υἱὸν ἀνθρώπου; Ἐχρῆν γὰρ ἁπλῶς λέγειν, Δεῖ τὸν ἄνθρωπον πολλὰ παθεῖν. οἱ δὲ ἐν ψευδεῖ μορφῇ

V. Not.

φασὶν πεφηνέναι τὸν Κύριον καὶ μὴ ἀληθῶς, καθὸ ἦν, ἐγνῶσθαι. εἰ γὰρ τὴν ἀλήθειαν διδάξαι τοὺς ἀνθρώπους ἐβούλετο, διατί οὐχὶ ἄνθρωπον, ἀλλ᾽ υἱὸν ἀνθρώπου ἑαυτὸν ἔλεγε, ψευδόμενος, ὅπερ οὐκ ἦν; ἀλλὰ ἀληθῶς καὶ ἁπλῶς αὐτοῦθ᾽, ὅπερ ἦν, ἔλεγε περὶ αὐτοῦ. Οὔτε γὰρ ἐνδοξότερον ἑαυτὸν ἐποίει, ἀντὶ Θεοῦ ἄνθρωπον νομίζεσθαι· οὔτε ἂν μᾶλλον αὐτῷ ἐπίστευον, ἄνθρωπον δοκοῦντες ἢ Θεόν. καὶ εἰ μὲν γνωσθῆναι βουλόμενος

P. αὐτοῦ.

τὴν καθ᾽ * αὐτοὺς ἀλήθειαν, ἀφῖχθαι εἰς τὸν κόσμον, οὔτε μεταμορφοῦσθαι ἐχρῆν, εἰς τὸ μὴ φαίνεσθαι ὃ ἦν, ἀλλὰ ἀγνοεῖσθαι· οὔτε μὴν σιωπήσαντα τοῦθ᾽, ὅπερ ἦν ἀληθῶς, ἄνθρωπον ἀντὶ Θεοῦ ἑαυτὸν καλεῖν. καὶ τοῦτο ἐλέγομεν ἄν, εἰ ἁπλῶς ἑαυτὸν ἄνθρωπον ἔλεγεν· Ὅτε δὲ καὶ υἱὸν ἀνθρώπου φάσκει εἶναι ἑαυτὸν,

niſi ſit aliquis, ex illo genitus. Chriſtum verò ajunt iſti, nunquã eſſe genitum. Eligant ergo, utram harum duarum orationum falſam eſſe velint; ſuam'ne, an Chriſti? Quum autem negent Chriſti nativitatem ſecundùm carnem, & Diſpenſationem; quomodo ipſum audiunt, ſeipſum *Filium hominis* prædicantem? Nam, ſi *ſolùm* opinatione, in † formâ hominis apparuit; quid opus erat, ut ſeipſum *Filium hominis* appellaret? Debebat ſimpliciter dicere: Oportet, hominem multa pati. At verò iſti blaterant, ementitâ in formâ apparuiſſe Dominum; neque verè, ſicuti erat, innotuiſſe. Si namqué veritatem docere homines volebat; quam ob rem non *Hominem*, ſed *Filium hominis*, ſeipſum nuncupavit; mentiendo, quod non erat? Imò verò, *ille* verè ac ſimpliciter hoc, quod erat, de ſeipſo prædicavit. Nec enim gloriâ ſplendidiorem ſeipſum præbuit, quòd pro Deo, exiſtimaretur homo: neque illi potius credidiſſent *homines*, eum Hominem *magis*, quàm Deum reputantes. Ad hæc, ſiquidem in hunc mundum venit, quia voluit, *homines* veritatem per ſe-ipſos agnoſcere: non transformari, quô non appareret quid eſſet, ſed ignorari debuit: neque reticendo id, quod erat verè, *Hominẽ*, pro Deo, ſeipſum vocare decuit. Et hoc diceremus ſanè, ſi ſimpliciter ſeipſum dixiſſet Hominem. Cùm autem ſe *Filium hominis* ipſe dicat;

Chriſtus Filius hominis.

† *habitu.*

Matt. 16. 21. coll. Mar. 3. v. 31.

Vid. Not.

P πῶς

πῶς τεχνάζονται οὗτοι ψευδοῦς περιϊστάμενοι, ὅτι διὰ τὸ τοὐναντίον σχήματι βλέπεσθαι, νοεῖται πάντως, ὅτι ἀνθρώπου ἐστὶν υἱός; Καὶ τί λέγω περὶ μόνου σχήματος; ὅτι οὐ μόνον τῷ σχήματι φαίνονται ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τῇ οὐσίᾳ, φύσει ἄνθρωποι ὄντες. Ὅ,τε γὰρ Ἀδὰμ, καὶ ἡ Εὔα, υἱοὶ ἀνθρώπων οὔτε ὑπῆρχον, οὔτε ἐκαλοῦντο· εἰ μὲν γὰρ τῆς οὐσίας τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρχεν σημαντικὸν τὸ υἱὸς, ἐχρῆν καὶ τὸν Ἀδὰμ, καὶ τὴν Εὔαν, ἀνθρώπους ὄντας, υἱοὺς ἀνθρώπων καλεῖσθαι. τούς τε πλειστάκις ἐν εἴδει καὶ ὁμοιώσει ἀνθρώπων ἁγίους Ἀγγέλους πεφηνότας, οὕτω κεχρῆσθαι τῇ, υἱὸς ἀνθρώπου, προσηγορίᾳ ἔδει.

ΕΥΤΡ. Οὐ τὴν οὐσίαν τῶν ἀνθρώπων δηλοῖ υἱὸς, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπου γέννησιν.

ΜΑΡ. Ἐγὼ φημι, ὅτι ὥσπερ οἱ
Gen. 18. 9. Ἄγγελοι τῷ Ἀβραὰμ ὤφθησαν, καὶ
ἔφαγον, καὶ ἔπιον, καὶ ὡμίλησαν·
οὕτω καὶ ὁ Χριστός.

ΑΔΑΜ. Πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρ-
ουσίας, τύποι ἐγίνοντο· ἐλθούσης δὲ
τῆς ἀληθείας, οἱ τύποι ἐπαύθησαν κατὰ
Heb. 10. 1. τὸν Ἀπόστολον. Ὁ γὰρ νόμος σκιὰ τῶν
„ μελλόντων ἀγαθῶν. εἰ οὖν καὶ ὁ Χριστὸς
σκιωδῶς, καὶ προφητικῶς, καὶ αὐτὸς
Vid. Not. ὡς οἱ Ἄγγελοι ἦλθε, * δὲ ἄλλον, νῦν
l. ὀφείλομεν. οὖν κατὰ σὲ προσδοκᾶν * ὀφείλομαι,
ἀληθῶς καὶ υἱὸν ἀνθρώπου ὄντα, καὶ ἀλη-
θῶς ἀποθνήσκοντα, καὶ θαπτόμενον, καὶ
ἐγειρόμενον ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀληθινὴν
σωτηρίαν δώσοντα τοῖς ἀνθρώποις.

quomodo iſti mendaciorum Defenſores comminiſcuntur; intelligi omninò, eum eſſe *Filium hominis*, quia *in ipſo* videatur contrarium formæ *hominis*? Et quid de ſolâ formâ loquor? cùm non tantùm formæ ratione appareant homines, ſed & ipsâ ſubſtantiâ id ſint, qui naturâ homines verè ſunt. *Adam* namque & *Eva* nec erant, nec vocabantur *Filij hominum*: nam, ſi nomẽ hoc, *Filius*, ſignificaret humanam ſubſtantiã; oportebat *Adamũ* & *Evam*, cùm homines eſſent, *Filios hominum* vocari. Quinetiam ſanctos Angelos, qui humanâ ſpecie ac ſimilitudine ſæpiſſimè apparuerunt, uſos eſſe hac, *Filius hominis*, appellatione, oportuit.

Eutr. *Filius*, non Subſtantiam hominum; ſed, ex hominibus generationem denotat.

Mar. Ego *adhuc* dico: Sicut Angeli, qui Abraamo apparuerunt, ederunt & biberunt, & collocuti ſunt: ſic etiam *apparuit* Chriſtus.

Adam. Ante Chriſti adventum, Typi erant: at, poſtquam veniſſet veritas, Typi ceſſaverunt: teſte Apoſtolo. Lex enim *umbra eſt futurorum bonorum.* Ergo, ſi etiam Chriſtus umbraticè, & propheticè, inſtar Angelorum, & ipſe venit; alium nunc etiam, ſecundùm opinionem tuam, expectare debemus; qui verè ſit, tùm *Filius hominis*, tùm verè ſit mortuus, & ſepultus, & excitatus è mortuis; quive hominibus veram ſalutem daturus ſit.

Mar.

ΜΑΡ. Εἰ τύποι ἦσαν τοῦ Χριστοῦ οἱ Ἄγγελοι, πῶς ἔφαγον μετὰ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἔπιον· ἔφαγον δὲ ἀληθῶς, ἢ οὔ;

ἈΔΑΜ. Οἱ Ἄγγελοι, πρότυποι γενόμενοι τῆς ἀληθείας, τουτέστι, τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, ἔφαγον μὲν ἀληθῶς, οὐδεμίας αὐξήσεως τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἐκ τῆς τροφῆς προσγινομένης· ὥσπερ γὰρ τὸ πῦρ πάντα τὰ παραβαλλόμενα κατεσθίει, καὶ καταναλίσκει. οὕτως δὲ οἱ Ἄγγελοι μετὰ τοῦ Ἀβραάμ· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος φάσκει, Ταῦτα μὲν *τύποις „συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς „νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώ„νων κατήντησε. (al. τύποι.)

ΕΥΤΡ. Ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἐμοίγε δοκεῖ, σκιὰν δὲ τύπον ἐμφαίνει μελλούσης ἀληθείας· ἧς καὶ σχήματα γεγόνασιν οἱ Ἄγγελοι. Εὐγενοῦν καὶ καλῶς στοιχήσει τῷ ἀποστολικῷ γράμματι ἡ τῶν ἀγγέλων εἰκών· καὶ *οὗτος. εἰ δὲ ὥσπερ οἱ Ἄγγελοι, οὕτω δὲ ὁ Χριστὸς πέφηνεν, εἰκόνα δὲ σχῆμα τῆς ἀληθείας προφέρων· ἀνάγκη, ἄλλον ζητεῖσθαι Χριστὸν, οὗ τὰς εἰκόνας καὶ σχήματα οἱ Ἄγγελοι, καὶ ὁ Χριστὸς, προφέρουσι. καὶ περιττὸν τὸ λέγειν τὸν Χρι„στὸν, Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια. (R. οὕτως.)

ἈΔΑΜ. Σαφέστερον ἐπιστῆσαι βούλομαι περί τε τῆς εἰκόνος, καὶ τοῦ σχήματος, δὲ τῆς ἀληθείας· τὸ μὲν γὰρ σχῆμα τῶν Ἀγγέλων, ἀκράτητον, δὲ ἀψηλάφητον ἦν· ἡ δὲ ἀλήθεια, τουτέστιν, ὁ Χριστὸς, κεκράτηται, καὶ πέπονθε· καὶ σάρκα, καὶ αἷμα, καὶ ὀστέα

MAR. Si Typi erant Chriſti, illi Angeli; quo pacto ederunt cum *Abraamo*, & biberunt? Comederunt'ne verè, an non?

ADAM. Angeli cùm † Protypi Veritatis, hoc eſt, Chriſti Servatoris facti ſunt; comederunt quidē verè, nullum tamen augmentum corporibus ipſorum ex illo cibo acceſſit. Sicut enim ignis omnia objecta ſibi devorat, & conſumit: ſic & cum *Abraamo* illi *comederunt* Angeli. Quod etiam Apoſtolus teſtatur: *Hæc quidem in figuris contigerunt illis: ſcripta ſunt autem ad noſtram admonitionem, in quos fines ſeculorum occurrerunt.* († q. d. *Præfigura.* — 1. Cor. 10. 11)

EUTR. Apoſtolus, ut ego quidem judico, *umbram* & *figuram* deſignat futuræ Veritatis: cujus etiam figuræ ac formæ fuerunt illi Angeli. Pulcrè igitur & probè Apoſtolicis literis congruet, hæc Angelorum imago, & iſte. Si verò ut Angeli, ſic & Chriſtus apparuit, *ſcilicet*, imaginem vel ſimulacrum & ſpeciem veritatis duntaxat præ ſe ferens; neceſſariò alius eſt quærendus Chriſtus; cujus ſimilitudines & ſpecies, Angeli pariter & Chriſtus, præ ſe ferant. atque adeò ſupervacaneum *eſt*, quod diceret Chriſtus: *Ego ſum Veritas.* (Vid. Not. — Joh. 14. 6.)

ADAM. Clariùs hæc explicare volo, tùm de *Imagine*, & *Specie* ſeu *Figurâ*, tùm de *Veritate*. *Figura* enim ſeu Species Angelorum nec apprehenſibilis erat, nec palpabilis: *Veritas* autem, hoc eſt, Chriſtus, comprehenſus fuit, paſſusque: item carnem & ſanguinem, & oſſa

ἔσχηκε· καὶ ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν.
καὶ οἱ μὲν Ἄγγελοι ἀνθρώπους ἑαυ-
τοὺς οὐχ ὡμολόγησαν, ὥσπερ ὁ Χριστὸς
Luc.8.46. „ φησί· Τίς μου ἥψατο; ᾐσθήθην γὰρ
l. ἐδεί- „ δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἐξ ἐμοῦ· *εἰδεί-
Joh.20.27. χθη γὰρ καὶ Θωμᾶς ψηλαφῶν τὰς
οὐλὰς τῶν τραυμάτων. πότερον οὖν
ἐξαπατᾶν ἐβούλετο τοὺς ἀκούοντας,
καὶ μάλιστα τοὺς γνησίους αὐτοῦ μα-
θητὰς ὄντας; ἢ, τὰ ἀληθῆ αὐτοὺς δι-
δάσκων, ἐβούλετο αὐτοὺς εἰδέναι,
ὅτι καὶ ψηλαφητὸς ἦν, καὶ οὕτω
σάρκα, καὶ αἷμα, καὶ ὀστέα, ἀνέλα-
βεν; εἰ δ', ὡς οὗτοί φασιν, ἄσαρ-
κος καὶ ἄναιμος ἦν· ποίας σαρ-
κὸς, ἢ τίνος σώματος, ἢ ποίου αἵ-
Vid. Not. ματος *εἰκόνας διδοὺς, ἄρτον τε καὶ
ποτήριον, ἐνετέλλετο τοῖς μαθηταῖς,
διὰ τούτων τὴν ἀνάμνησιν αὐτοῦ
ποιεῖσθαι, ὧν καὶ ὁ Ἀπόστολός ἐστι;
μαρτυρῶν γὰρ τούτοις, φησι, τόν τε
1.Cor.10.16 ἄρτον, καὶ τὸ ποτήριον τῆς εὐλο-
„ γίας, κοινωνίαν αἵματός τε εἶναι καὶ
σαρκός· εἰ δὲ, ὡς τούτοις δοκεῖ, δο-
l. -θείᾳ. κήσει καὶ οὐκ ἀλη*θείαν, περὶ τὸν
κύριον ὑπῆρξεν, ὅσα ἄνθρωπος
τέλειος, ἔχων ψυχὴν νοερὰν, καὶ
αἷμα καὶ σάρκα· οὔτε διὰ Παύλου
τ' ἀληθῆ ἐκηρύττετο· καὶ μάτην
κατὰ τούτους σπεύδομεν γνῶναι τὴν
ἀλήθειαν, ἣν μήτε δι' αὐτοῦ, μήτε
διὰ τοῦ Ἀποστόλου σαφῶς ἐβουλή-
θη φανερῶσαι ὁ Κύριος· πρὸς τῷ
καὶ ἀντιπράσσειν, τοῦτο βουλόμεθα
γνῶναι, ὅπερ ἐκεῖνος γνωσθῆναι οὐκ ἐβού-
λετο. εἰ δὲ ἀληθής ἐστιν, αὐτοαλήθεια ὤν,

habuit: & ex mortuis fuit excitatus. Porrò, Angeli, ſe homines eſſe, non profitebantur; ſicuti Chriſtus inquit, *Quis me tetigit? Senſi enim virtutem exeuntem à me.* Quinetiam monſtratus eſt *Thomas*, quòd vulnerum cicatrices palparet. Utrum ergo decipere volebat, & ludificare ſuos auditores; ac inprimis genuinos ſuos Diſcipulos? Aut vera potiùs illos docendo, voluit illos certò ſcire, quod & palpabilis eſſet, & ſic Carnem, ſanguinē, & oſſa aſſumpſiſſet? At ſi, ut iſti ajūt, neq; Carnē habuit, neq; ſanguinem: cujusmodi Carnis, aut cujus corporis, & qualis *tandē* Sanguinis Imagines, *videlicet* Panem & Poculum, tradidit: ac per hæc *ſymbola* memoriam ſui celebrare, præcepit ſuis Diſcipulis: quos inter etiam eſt Apoſtolus? Atteſtatur enim iſtis, cùm dicit, Et *Panem illum, & Poculum benedictionis, communionem & Sanguinis eſſe, & Carnis.* Si autem, ut iſtis videtur, opinione, & non veritate, in Domino fuerunt ea, quæcunque Homo aliquis perfectus habet; animam *ſcil.* rationalem, & Sanguinem, & Carnem: neque per *Paulum* quæ vera ſunt, prædicabantur: & fruſtrà, juxta horum opinionem, ſtudemus cognoſcere veritatem; *utpote* quam Dominus, neque per ſe, neque per Apoſtolum illum, apertè voluit manifeſtare: inſuper illi etiam obnitimur, dum id volumus cognoſcere, quod ille cognoſci non vult. Sin verò verax eſt, qui ipſiſſima eſt Veritas, ille ipſe,

ὁ πεπον-

ὁ πεπονθὼς ὁ Χριστὸς· ἀληθὴς ἔσται,
καὶ ὁ ὑπὸ τούτου ἀποσταλεὶς Παῦλος,
» λέγων· Ἢ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν
» ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ; καὶ πεί-
θεσθαι δεῖ, ὥσπερ τοῖς τοῦ Χριστοῦ
λόγοις, οὕτω καὶ τοῖς τοῦ Ἀποστόλου
γράμμασι· δι' ὧν, καὶ αἷμα, καὶ
σῶμα, Χριστὸν ἐσχηκέναι, ἀκούομεν·
καὶ ὑπὲρ ἡμῶν κατ' ἀλήθειαν ἀποθα-
νόντα, καὶ τῷ ἰδίῳ ἡμᾶς ἐλευθερώ-
σαντα θανάτῳ, δὴ καὶ αἵματι. ἅπερ
οὐχ οἷόν τε πιστεῦσαι, παθεῖν τὸν ἐξ οὐρανοῦ
κατελθόντα Χριστὸν, εἰ μὴ σάρκα
ἀνέλαβε· Καὶ ὅτι θάνατον καὶ αἷμα,
ὁ Ἀπόστολος, οὐ παρακεκαλυμμέ-
νως, ἀλλὰ μετὰ πάσης παῤῥησίας
κηρύσσει, ἀναγνώσομαι. λέγει γὰρ οὕ-
» τω· Γνωρίζω γὰρ ὑμῖν τὸ εὐαγγέλιον,
» ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρε-
» λάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε· δι' οὗ καὶ
I. δε. » σώζεσθε* τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην
» ὑμῖν, εἰ κατέχετε· ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῆ
» ἐπιστεύσατε. Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν
» πρώτοις, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ
» τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ὅτι ἐτάφη,
» καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· Εἴ-
I. μὲ. τις οὖν * μοὶ εἰκῆ πεπίστευκεν, ἀλλὰ
κρατεῖ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀποστόλου,
καὶ γνωρίζει τὸ Εὐαγγέλιον, δι' οὗ
σωζόμεθα, καὶ ἕξει τοῦτο.

ΕΥΤΡ. Ὀρθότατα ὁ Ἀπόστο-
» λος δείκνυσιν, ὑπὲρ τῶν ἁμαρ-
» τιῶν ἡμῶν, λέγων, ἀπέθανε Χριστὸς,
» καὶ ἐτάφη, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγή-
γερται. κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἔσται ψευ-
δῆ τὰ λεγόμενα, εἰ μὴ, καὶ σάρκα, καὶ
αἷμα, ἔσχεν ὁ Χριστός· ἀλλὰ μόνον ἦν

qui paſſus eſt, Chriſtus: verax erit quoque *Paulus*, ab eodem miſſus, cùm dicit: *An ſpecimen quæritis, lo-* 2.Cor.13.3.
quentis in me Chriſti? etenim obedire oportet, ſicut verbis Chriſti, ſic & Apoſtoli ſcriptis: è quibus audimus, & Sanguinem, & Corpus habuiſſe Chriſtum: eumque pro nobis reverà mortuum, & propriâ nos morte atque ſanguine liberâſſe. Quæ quidem, non eſt, ullatenus credibile, perpeſſum fuiſſe Chriſtum illum, qui deſcendit de cœlis; ſi non Carnem aſſumpſerit. Porrò, quòd Apoſtolus, non obtectè, ſed liberè cùm omni fiduciâ, mortem & ſanguinem prædicet; recitabo. Dicit enim hoc modo: *Notum enim vobis facio Evange-* 1.Cor.15.
lium, quod evangelizavi vobis; quod V.1,2,3,4.
& accepiſtis, in quo & ſtetiſtis: per quod & ſervamini: ſi retineatis, quâ ratione evangelizavi vobis: niſi fruſtrà credidiſtis. Tradidi enim vobis imprimis, quòd Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & quòd ſepultus eſt, & quòd tertiâ die reſurrexit. Si quis itaque non fruſtrà crediderit, ſed conſtanter hujus Apoſtoli traditionem retineat; & Evangelium, per quod ſervamur, agnoſcat; idem quoque iſtud *firmum ratumq;* habebit.

Eutr. Rectiſſima docuit Apoſtolus, dicens: *Pro peccatis noſtris* 1.Cor.15.4
mortuus eſt Chriſtus, & ſepultus; & tertiâ die fuit excitatus. Secundùm hanc *tuam* * hypotheſin fal- * *alloquitur Marinū*
ſa erunt, quæ dicta *lectaq;* ſunt; niſi & Carnem & Sanguinem Chriſtus habuiſſet: ſed merus eſſet

πνεῦμα, φαντασίαν ἀνθρώπου ἔχον. Οὔτε γὰρ παραδοθῆναι ἠδύνατο τὸ πνεῦμα, ἀκράτητον ὄν, οὐδὲ ἀποθανεῖν, μὴ ὂν θνητῆς φύσεως· ταφῆναι δὲ, πνεύματι ἀμήχανόν ἐστι. Τί δεῖ καὶ λέγειν; ἀλλ' οὐδὲ ἔναιμόν ἐστι τῇ φύσει τὸ πνεῦμα· ἄλλως δὲ, εἰ διὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ αἵματος Χριστοῦ, τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων κα-

l. λουσιν. καταγγέ*λουσιν αἱ γραφαί· *Οὗτος

l. οὗτοι. δὲ αἷμα καὶ σάρκα ἀρνοῦνται ἔχειν αὐτόν· οὔτε ἀπέθανεν ἐκεῖνος κατὰ ἀλήθειαν, οὔτε ἐτάφη· οὔτε γὰρ αἷμα ἐσχήκει· ἀλλὰ τῷ δοκεῖν ταῦτα, ἐπ' αὐτοῦ μὴ ἀληθῶς γινόμενα, λέγεται· οὐδ' ἡμεῖς οὖν κατὰ ἀλήθειαν ἐσώθημεν, ἀλλὰ δοκήσει· ὡς ἐπὶ τῆς τῶν ἄλλων κατὰ δόκησιν παρουσίας, ὁ κόσμος σωθῆναι οὐκ ἠδυνήθη· Ἀγγέλων λέγω ἐπί τε τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ εἴ τις ἕτερος γέγραπται. Διὸ ἐσφάλημεν περὶ τὴν πίστιν, τῷ δοκεῖν, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς σωτηρίας τετυχηκότες.

ἈΔΑΜ. Βραχὺ προσκαρτερήσας, ἄκουε μειζόνων ἀποδείξεων τοῦ

1.Cor.15.14 Ἀποστόλου· Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, φησι, κενὸν καὶ τὸ κήρυγμα, κενὴ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν. Εἰ οὖν τῷ δοκεῖν, ὡς τούτοις δοκεῖ, πέπονθε, καὶ οὐ κατὰ ἀλήθειαν, οὐκ ἀπέθανεν ἀληθῶς· δῆλον οὖν, ὅτι οὐδὲ ἀληθῶς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἔσται κατὰ ἀλήθειαν κενὸν καὶ τὸ κήρυγμα,

Ib. v. 20, 21, 22, 23. κενὴ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν. Εἶτ' ἐπιφέρει· Νῦν δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ἐκ νεκρῶν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων·

ſpiritus, qui ſpectrum hominis obtineret. Nec enim tradi poterat Spiritus, quia non apprehendi potuit; nec mori, cùm non fuerit naturæ mortalis; nec ſepeliri ullâ ratione, cùm eſſet Spiritus. Quid opus eſt multis? Sed, *addo*, nec ſuâ naturâ ſanguinem habet Spiritus. Alioqui, ſi Scripturæ, per mortem & ſanguinem Chriſti, ſalutem hominum annunciant: iſti autem, eum ſanguinem & carnem habere negant: nec ille mortuus eſt reverâ, neque ſepultus. Nec enim ſanguinem habuerat: ſed opinione, non verè de ipſo, hæc facta fuiſſe dicuntur. Proinde neque nos rei veritate, ſed opinione, ſervati ſumus. quaſi verò, per adventum aliorum, opinione apparentium; Angelorum, inquam, tùm Abraami tempore, tùm ſi quis præterea alius memoratur; Mundus ſervari non potuiſſet. Quapropter in fide hallucinamur, dum opinamur, ſpem nos & ſalutem aſſecutos eſſe.

Adam. Expecta pauliſper, & majoris momenti audi demonſtrationes Apoſtoli: *Si autem*, inquit, *Chriſtus non reſurrexit ex mortuis; vana eſt prædicatio, vana & fides noſtra.* Quapropter ſi opinatione, ut videtur iſtis, paſſus eſt, & non rei veritate; non verè mortuus eſt. Ergo patet, Ipſum nec verè ex mortuis reſurrexiſſe; ac erit reipsâ vana & prędicatio, & fides noſtra. Deinde *Apoſtolus* infert: *Nunc autē Chriſtus prædicatur ex mortuis Primitiæ illorum, qui dormierunt.*

» ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ
» δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὥ-
» σπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀπο-
» θνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ
» πάντες ζωοποιηθήσονται. Ἀπαρχὴ
» Χριστός.

ΕΥΤΡ. Πιστεύεις τῷ ἀποστολι-
κῷ, Μαρῖνε;

ΜΑΡ. Πιστεύω μὲν αὐτῷ, ἀλλὰ
πρόσχες, πῶς ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος
» λέγει· Ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ
» ἀναβάς. Καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέ-
» γει· οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν,
» εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ
τηλ- » ἀνθρώπου. Ὁρᾶς, ὅτι *δηλαυγῶς λέ-
γει, αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ ἐληλυθέναι.

ἈΔΑΜ. Αὗται αἱ ἀποδείξεις
τὸ ὑμέτερον δόγμα οὐ συνιστῶσιν.

ΜΑΡ. Πῶς;

ἈΔΑΜ. Τὸ μὲν οὖν εὐαγγέλιον
σαφῶς ἔδειξεν, ὅτι εἰ μὴ ὁ Λόγος
ἀπ' οὐρανοῦ κατῆλθεν, οὐκ ἂν ἄνθρω-
πος εἰς οὐρανοὺς ἀνῆλθεν. Οὐδεὶς γάρ
φησιν ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ
ὁ ἐκ οὐρανοῦ καταβάς. Τὸ γὰρ ἀναβέβη-
σημ- κε, παρωχηκότος ἐστὶ χρόνου *συ-
μαντικόν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι οὐδεὶς ἀνα-
βήσεται, ἀλλ' οὐδεὶς ἀναβέβηκεν. ἔδει-
ξεν οὖν σαφῶς, ὅτι πρὸ τοῦ Χριστοῦ
οὐδεὶς ἀναβέβηκε. Καὶ ὁ Ἀπόστολος,
» πρωτότοκος, φησι καὶ πάλιν ἀπαρ-
» χὴ τῶν κεκοιμημένων. Καὶ πάλιν λέγει·
» Ἀπαρχὴ Χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ Χρι-
τ. ξ. στοῦ. Πρὶν οὖν *τοῦ τὸν Θεοῦ Λόγον κα-
τελθεῖν, καὶ ἀναλαβεῖν τὸν ἄνθρω-
πον ἐκ μήτρας, οὐδεὶς ἀνῆλθε· μετὰ
δὲ τὸ ἀνελθεῖν τὸν Χριστὸν, τότε καὶ

Quandoqaidem enim per hominem mors; etiam per hominem mortuorum reſurrectio. Sicut enim in Adam omnes moriuntur; ſic & in Chriſto omnes vivificabuntur: primitiæ Chriſtus.

EUTR. Credis'ne, *Marine*, huic Apoſtolico?

MAR. Equidem credo illi, ſed attende, Quomodo idem Apoſtolus dicat: *Qui deſcendit, idem eſt, qui aſcendit.* Et in Evangelio dicitur: *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui ex cœlis deſcendit*; nempe, *Filius* ille *hominis*. Vides, eum dicere apertiſſimè; Illum de cœlo veniſſe. Eph.4.10. Joh.3.13.

ADAM. Hæ demonſtrationes veſtram ſententiam non conſtabiliunt.

MAR. Quâ de re?

ADAM. Evangelium iſtud evidenter demonſtravit: Niſi Sermo ille de cœlo deſcendiſſet; hominem utique in cœlos nunquam fuiſſe aſcenſurum. *Nemo enim*, inquit, *Aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlis*. Illud enim, *Aſcendit*, tempus ſignificat præteritum. quoniã non ait, *Nemo aſcendet*; ſed, *Nemo aſcendit*. Igitur liquidò monſtravit, Ante Chriſtum aſcendiſſe neminem. Etiam Apoſtolus, *Qui eſt*, inquit, *Primogenitus*: & rurſus, *Primitiæ dormientium*; & rurſus dicit: *Primitiæ Chriſtus; poſtea hi, qui ſunt Chriſti*. Priusquã igitur Sermo ille Dei deſcendiſſet, ac hominem ex utero aſſumſiſſet, nemo aſcendit: Poſtquam autem ille Chriſtus aſcendiſſet, tunc *aſcenderunt* etiam, Joh.3.13. Col.1.18. 1.Cor.15.20. Ib. v.23.

οἱ αὐτοῦ

» οἱ αὐτοῦ. οὕτω γὰρ ἔφη, Ἀπαρ-
» χὴ Χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ. τὸ δὲ, Ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς· * οὗτος ὁ Ἀπόστολος, τὸ ἀπαθὲς τοῦ Λόγου δεῖξαι θέλων, καὶ τὸ ἄτρεπτον. ἀληθῶς γὰρ, Ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι ὁ ἀναβὰς, οὐδὲ ἄλλος γινόμενος παρ' ὃ ἦν Θεός.

P. οὕτως.

ΕΥΤΡ. Αὗται ὡς ῥήσεις τῷ ὅρῳ Ἀδαμαντίου συντρέχουσιν· ὅμως δὲ βούλομαι περὶ τούτου ἀμφοτέρους ὁρίσασθαι.

Quomodo Christus natus ex Mariâ V.! Orthodox.

ΑΔΑΜ. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος κατελθὼν ἀνέλαβεν ἄνθρωπον, ἀπὸ ἀχράντου παρθένου Μαρίας ἐν μήτρᾳ· καὶ γεννᾶται ὁ Χριστὸς χωρὶς συνουσίας ἀνδρός· καὶ οὗτος ὁ ληφθεὶς ἀπὸ Μαρίας ἐκ Πνεύματος ἁγίου, οὗτος ὑπέμεινε πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ἵνα τὸν ἄνθρωπον * σώσει.

l. σώσῃ.

ΜΑΡ. Καλῶς. πάσχοντος οὖν τοῦ ἀνθρώπου, συμπαρῆν ὁ Λόγος, ἢ οὔ;

ΕΥΤΡ. Ἔκθου πρῶτον τὸν ὅρον.

ΑΔΑΜ. Συγχώρησον, πρῶτον τὴν ἀπόκρισιν, τὴν πρὸς αὐτὸν ποιήσασθαι. εἶθ' οὕτως ἐκθέσθαι τὸν ὅρον· Συμπαρῆν μὲν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὐκ ἠδικεῖτο. ὥσπερ ἀδάμας, ὑπὸ σιδήρου * πανόμενος, σῶος μένει. τοὐναντίον ἀντιβλάπτων τὸν ἐθέλοντα βλάψαι· ἀλλὰ καὶ ἀμίαντος, τῷ πυρὶ παραδιδομένη, ἄθραυστος, καὶ ἄχραντος διαμένει, οὐδὲν ἀδικουμένη. ἀλλ' οὐδὲ τὸ πῦρ, ὑπὸ φασγάνου τεμνόμενον, διαιρεῖται· ἡ γὰρ πυκνότης τοῦ πυρὸς,

l. παιόμ-

qui ſunt ejus. Sic namque dixit; *Primitiæ Chriſtus; deinde, qui ſunt Chriſti.* Illud verò: *Qui deſcendit, ipſe eſt, qui aſcendit*: idem Apoſtolus *ait*, eô Sermonis illius impaſſibilitatem & immutabilitatem indicaturus. Verè enim, *Qui deſcendit, idem & aſcendit*: nec alius factus eſt, præter id quod erat, DEUS.

EUTR. Hæ quidem ſententiæ conveniunt definitioni *Adamantij*: attamen volo, utrumque hâc de re ſtrictiùs definire.

ADAM. Sermo ille Dei, qui deſcendit, aſſumſit hominem de impollutâ Virgine Mariâ in utero: & abſque viri conjunctione Chriſtus genitus eſt. Ac ille ipſe, qui de Mariâ è Spiritu S. ſumptus eſt: ipſe, *inquam*, ut hominem ſervaret, omnes humanas paſſiones ſuſtinuit.

MAR. Benè. Cùm igitur homo iſte pateretur, aderat'ne ſimul Sermo ille, nec'ne?

EUTR. Expone primùm definitionem tuam.

ADAM. Concede, *quæſo*, primùm, me illi reſpondere: dein ſuam definitionẽ exponat. Adfuit quidem ſimul unà Sermo ille Dei huic homini *conjunctus*; ſed non lædebatur, perinde ut Adamas, à ferro percuſſus, ſalvus manet: *imò* contrà, lædit eum qui conatur lædere. Quin & Amiantus *lapis* igni traditus, infractus ac impollutus permanet, nullatenus læſus. Sed nec ignis, *licèt* à gladio ſciſſus, *inde* dividitur. Etenim ignis denſitas,

εἰς αὐ-

εἰς αὐτὴν ἀνατρέχουσα, ἀδιαίρετος μένει. Εἰ οὖν αἱ ὕλαι πρὸς ἑτέρας ὕλας τὸ ἑαυτῶν σθένος ἐνδείκνυνται, ἀναλωθῆναι μὴ δυνάμεναι· πῶς οὐχὶ μᾶλλον ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀπαθοῦς καὶ ἀτρέπτου φύσεως ὤν, ἔμεινεν ἀπαθής, τὰ πάθη ἀναλίσκων; Εἰ δὲ βούλει, ἀναγι*νώσκον τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι ἐκ Μαρίας γεγέν*νητο.
f.-νώσκω
l. -νη].

ΜΑΡ. Καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, ὅτι διὰ Μαρίας, ἀλλ' οὐκ ἐκ Μαρίας. ὥσπερ γὰρ ὕδωρ διὰ σωλῆνος διέρχεται, μηδὲν προσλαμβάνων· οὕτω καὶ ὁ Λόγος, διὰ Μαρίας, καὶ οὐκ ἐκ Μαρίας.

l.-ξον. ἈΔΑΜ. Πρόστα*ξω ἀναγνωσθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον.

ΕΥΤΡ. Ἀναγνωσθήτω.

ἈΔΑΜ. Ἀναγινώσκω, πῶς ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν Μαρίαν λέγει· » Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, » καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. » διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, υἱὸς » * ὑψίστου κληθήσεται.
al. Θεοῦ.

ΕΥΤΡ. Ἴσως, καὶ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν δοκήσει, λέξεις, γεγεννῆσθαι. Τί γὰρ τούτου ἔσται ἀληθέστερον τοῦ Εὐαγγελίου; * Φήσαντος, » διὸ καὶ τὸ γεννώμενον, διὰ σοῦ, ἀλλ' » ἐκ σοῦ. πῶς δὲ κἀκεῖνο οὐκ ἔσται ἀνόητον, τὸ λέγειν, ὡς διὰ σωλῆνος; καὶ τὸ μὲν, διελθεῖν διὰ Μαρίας τὸν Λόγον, ὁμολογεῖν· τὸ δὲ λαβεῖν τι ἐξ αὐτῆς, ἀρνεῖσθαι; καὶ εἰ μὲν δι' αἰδῶ τινα ἀρνεῖσθε· * εἰ τὸ δεῖ] τὸ θεῖον· καὶ, τὸ μὲν αἰδοῦς ἄξιον ὁμολογεῖς Μαρῖνε· τὸ δὲ σεμνότερον
P. οὐ φήσ.
P. εἴγ' αἰδεῖ].

in ſeipſam recurrens indiviſa manet. Quocirca, ſi hæ materiæ adversùs alias materias ſuum robur & firmitatem demonſtrant, nec poſſunt conſumi: cur non Sermo ille Dei, cùm naturâ impatibili & immutabili eſſet, multo magìs maneret impatibilis, omnesque paſſiones conſumeret? Si verò velis, recitabo Evangelium, docens: Illum ex Mariâ genitum eſſe.

Mar. Equidem & nos confitemur: *Illum genitum per Mariam*; ſed non *ex Mariâ*. Sicut enim aqua per canalem tranſit, *ſed inde* nihil aſſumit: ità & Sermo ille, non *ex Mariâ*, ſed *per Mariam*, *natus eſt*. *Quomodo Valentin.*

Adam. Jube recitari Evangelium.

Eutr. Recitetur.

Adam. Recito, utì Angelus ad Mariam dicit: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te: & Virtus altiſſimi obumbrabit te: quapropter quod ex te genitum eſt ſanctum, Filius altiſſimi vocabitur.* Luc. 1. 35.

Eutr. Fortaſſis, & hanc angeli vocem opinione prognatam fuiſſe, dices. Quid enim veracius hoc Evangelio? quod [non] dicit: *Quapropter quod natum eſt Per te*, ſed *Ex te*. Et quî non erit inſipiens dictum, illud; *Quaſi per Canalem?* itemque illud, Sermonem quidem tranſiiſſe per Mariam, confiteri; ex illâ tamen quicquam aſſumſiſſe, inficiari? Et ſiquidē verecundię causâ negatis: ſi modò *illâ*, quod eſt divinum, egeat: etiamnam, quod pudore dignum eſt, *Marine*, confiteris; quod autem honeſtius V. Not.

καὶ οἰκονομικώτερόν, ἀρνῇ. Εἰ γὰρ
διελθεῖν διὰ Μαρίας ὁ Λόγος οὐκ
αἰσχρὸν ἡγήσατο, οὐδὲ λαβεῖν τι ἐξ
αὐτῆς ἠδεῖτο. Τί γὰρ καὶ ἦν ἀναγ-
καῖον διελθεῖν, εἰ μή τι προσελάμ-
βανεν;

ΑΔΑΜ. Εἰ μὴ ἔλαβεν ἄνθρω-
πον ἐκ Μαρίας, πῶς ἂν συσταθεῖεν
οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου λεγόμενοι λό-
Col. 1. 18. γοι; Πῶς δὲ Πρωτότοκος ἔσται τῶν νε-
1. Cor. 15. 20. κρῶν, καὶ Ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημέ-
νων; δειξάτωσαν. Εἰ μὲν γὰρ σχή-
ματι μόνῳ φασὶν αὐτὸν, ὡς καὶ τοὺς
ἀγγέλους, πεφηνέναι, οὐ δύναται εἶναι
πρωτότοκος, οὐδὲ ἀπαρχή.

ΜΑΡ. Πῶς;

ΕΥΤΡ. Οἱ ἄγγελοι πρὸ τοῦ Χρι-
στοῦ πεφήνασιν, ἢ ὁ Χριστὸς πρὸ τῶν
ἀγγέλων;

ΜΑΡ. Πρὸ πολλοῦ χρόνου τῷ
Gen. 18. 2. Ἀβραὰμ ἐφάνησαν οἱ ἄγγελοι.

ΕΥΤΡ. Εἰ καὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ ὁ
Χριστὸς, δοκήσει ἀμφότεροι πεφή-
νασιν, οὐ δύναται εἶναι ὁ Χριστὸς πρω-
l. τὸ. τότοκος, τῶν ἀγγέλων * τῶν πρῶτον φα-
νέντων· ὡς ὑπὸ σοῦ ὡμολόγηται.
Ἀνάγκη γὰρ, τοὺς πρώτους ἐκείνους
πρωτοτόκους λέγειν.

ΑΔΑΜ. Πῶς δὲ ἀπαρχὴ ἔσται τῶν
1. Cor. 15. 20. κεκοιμημένων ὁ Χριστὸς, ὁπότε πρὸ αὐ-
4 Reg. 4. 36 τοῦ, καὶ ὁ τῆς Σωμανίτιδος υἱὸς πρὸ πολλοῦ
3. Reg. 17. 22. ἐκ νεκρῶν ἀνέστη, καὶ ὁ τῆς Σαρε-
Joh. 11. 44. φθινῆς, καὶ ὁ Λάζαρος. Εἰ μὴ οὖν
κατ' ἀλήθειαν ἀπέθανε· καὶ τὰ γε-
νόμενα, οὐ δοκήσει, ἀλλὰ ἀληθείᾳ γέ-
γονε· καθὼς λέγει Ἰωάννης ὁ Εὐαγγε-
Joh. 1. 17. » λιστὴς, ὅτι Ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως

eſt, & diſpenſationi *divinæ* congruentius, inficiaris. Nam, ſi, *Tranſire per Mariam*, Sermo ille turpe non duxerit; utique nec aſſumere aliquid ex eâ verecundabatur. Quid enim opus erat, ut transiret; niſi aliquid *inde* aſſumeret?

ADAM. Si hominem non acceperit ex Mariâ; quomodo conſiſtet Apoſtoli dicta? Quomodo *Primogenitus mortuorū* erit? Quomodo *Primitiæ dormientium*? cedò monſtrent. Si enim, more Angelorum, ſolâ ſpecie Illum dicant apparuiſſe; non poteſt *Primogenitus* eſſe, neque *Primitiæ*.

MAR. Quid ità?

EUTR. Apparuerunt'ne ante Chriſtum Angeli; an Chriſtus ante Angelos?

MAR. Multo antè tempore apparuerunt Abraamo illi Angeli.

EUTR. Si tàm Angeli, quàm Chriſtus, opinione *tantùm*, utrique apparuerunt; non poteſt Chriſtus *Primogenitus* eſſe, cùm Angeli priùs apparuerint: ut tute confiteris. Oportet enim, *Primos* illos dicere *Primogenitos*.

ADAM. Quâ ratione verò Chriſtus erit *Primitiæ dormientium*? quandoquidem ante illum & *Sunamitidis filius* ex mortuis reſurrexerit; & *filius Sarephtinæ*, & *Lazarus*. Niſi igitur reverà fuerit mortuus: & quæ geſta ſunt, non opinatione, ſed *rei* veritate, geſta fuerint; (ſicuti dicit *Johannes* Evangeliſta, *Lex per Moſem*

ἐδόθη·

» ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ » Ἰησοῦ Χριστοῦ γέγονε· Δειξάτω οὖν, » πῶς ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐστὶν ὁ Χριστός.

ΜΑΡ. Σὺ δεῖξον.

ἈΔΑΜ. Δείκνυμι, ὅτι καὶ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν, καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, κατὰ ἀλήθειάν ἐστιν ὁ Χριστός. οἱ γὰρ πρὸ τοῦ ἀναστάντες, αὖθις ἀπέθανον· ὁ δὲ Χριστὸς ἀναστὰς, οὐκέτι ἀποθνήσκει. ὡς γὰρ πρωτότοκος ἀπέθανεν Ἀδὰμ, οὕτως πρῶτος ἀνέστη Χριστός. Παραθήσομεν αὐτὰς τοῦ Ἀ» ποστόλου τὰς ῥήσεις· Ὥσπερ, φησὶν, » ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν· » οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωο» ποιηθήσονται, ἀπαρχὴ Χριστὸς, » ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ· Τί ἂν εὕροιμεν ἕτερον, οὕτω φανερῶς ἡμᾶς διδάσκον ἀμφότερα· καὶ ὅτι ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ἦν τὸ ἀποθανόν; Εἰ γὰρ ἀπαρχή ἐστι τῶν κεκοιμημένων, ὁ ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένος, Χριστὸς, ἵνα ᾖ διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, νοουμένη δὲ, ὃν τρόπον καὶ δι' ἀνθρώπου θάνατος· δύο οὗτοι ἄνθρωποί εἰσιν· * εἷς μὲν ὁ Ἀδὰμ, δι' οὗ ὁ θάνατος· ἕτερος ὁ Χριστὸς, δι' οὗ ἡ ἀνάστασις. δυοῖν οὖν τὸ ἕτερον, ἢ ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς Λόγος ἀπέθανεν, ἢ ὃν ἀνέλαβεν ἄνθρωπον· ἢ, ὅπερ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, νοεῖν ὁμολογήσουσιν· ὅτι ὁ μὲν καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ ἦν Θεὸς, ἵνα δὲ ἡμᾶς ἐλευθε-

* l. εἷς.

data eſt: Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt:) oſtendat ergo, Quâ ratione Chriſtus ſit *Primitiæ dormientium*?

MAR. Tu *potiùs* oſtende.

ADAM. Oſtendo, & *Primogenitum mortuorum*, & *Primitias eorum, qui dormierunt*, reverà eſſe Chriſtum. Nam, qui ante Chriſtum reſurrexerunt, iterum mortui ſunt: Chriſtus autem reſurgens, non amplius moritur. Sic ut enim *Adam* primogenitus mortem obiit: ità Chriſtus primus reſurrexit. Apponam ipſa verba Apoſtoli: *Quemadmodum*, inquit, 1. Cor. 15. 22, 23.
in Adam omnes moriuntur: ſic & in Chriſto omnes vivificabuntur; primitiæ Chriſtus, deinde qui ſunt Chriſti. Quid invenire poſſemus aliud, quod utrumque tam luculenter nos doceat; & quòd Chriſtus mortuus fuerit; & quòd homo fuerit id, quod mortuum eſt? Si enim *Primitiæ dormientium* ſit Chriſtus, ex mortuis reſuſcitatus; ut *per hominem* eſſet *ex mortuis reſurrectio*: (quanquam eodem modô intellecta, quô *per hominem etiam mors*:) utique Duo iſti homines erunt; unus quidem *Adam*, per quem Mors; alter verò Chriſtus, per quem Reſurrectio. Itaque è duobus his conficietur alterum: aut Sermonem illum, qui è cœlo deſcendit, fuiſſe mortuum: aut illum, quem aſſumſit, hominem: vel, quod neceſſariò ſequitur, ſe intelligere fatebuntur: *nimirum*, Eum, qui de cœlo deſcendit, eſſe Deum; veruntamen ut nos libe-

Q 2 ρώσῃ,

ῥώσῃ, προσελάβετο σάρκα τὴν ὑπὲρ
ἡμῶν ἀποθανεῖν δυνηθεῖσαν, δι' ἧς
ἐλευθερώθημεν· καὶ ἐγένετο ἀπαρ-
χὴ τῆς ἀναστάσεως, πρώτης αὐτῆς
ἐγερθείσης ἐκ νεκρῶν. οὕτω γὰρ ὄντως
Θεὸν κατὰ πνεῦμα, καὶ ὄντως ἄνθρωπον
κατὰ σάρκα, ὁμολογήσαντες Χριστὸν,
οὐχὶ τῷ δοκεῖν, ἀλλ' ἀληθῆ καὶ βε-
βαίαν ἕξομεν τὴν πίστιν. Ὅπερ παρέ-
1.Cor.15.4 δωκεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι κατὰ σάρκα
» Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἐγή-
Ib. v.20. » γερται ἐκ νεκρῶν, καὶ ἔστιν ἀπαρχὴ τῆς
» τῶν κεκοιμημένων ἀναστάσεως.

ΜΑΡ. Ἔφης, ὅτι πρὸ τοῦ Χρι-
στοῦ πολλοὶ ἀνέστησαν· πῶς οὖν ἐστιν
ἀπαρχή;

ἈΔΑΜ. Οἱ πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνα-
Rõ.6.9,10. στάντες, πάλιν αὖθις ἀπέθανον· ὁ δὲ
» Χριστὸς ἀναστὰς οὐκέτι ἀποθνήσκει. θά-
l. -εύει. » νατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυρι*εύει. ὃ γὰρ
» ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπέθανεν
» ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. τίνος
οὖν ἐκυρίευσεν ὁ θάνατος; τὸ γὰρ εἰ-
πεῖν, οὐκέτι κυριεύει· ἔδειξεν, ὅτι πρό-
τερον ἐκυρίευσεν.

ΕΥΤΡ. Δῆλον, ὅτι εἰ μὴ τῆς σαρ-
κὸς, ἧς ἀνέλαβεν ὁ Λόγος, ἐκυρίευ-
σεν ὁ θάνατος· ἀνάγκη λέγειν, τοῦ
Λόγου κεκυριευκέναι τὸν θάνατον, εἰ
μὴ κατ' ἀλήθειαν ὁ Λόγος σάρκα
ἀνέλαβε. Λόγου δὲ Θεοῦ θάνατον κυ-
ριεῦσαι, οὐκ εὔφημον εἶναι λέγειν μοι
δοκεῖ.

ἈΔΑΜ. Ἄκουε οὖν τοῦ Ἀπο-
στόλου, περί τε τοῦ θανάτου, ὅτι ἀληθῶς
l. οὐ δοκ. καὶ * οὐ δοκήσει ἀπέθανε· καὶ περὶ τοῦ
αἵματος, ὅτι ἀληθῶς ἐξεχύθη

raret, Carnem aſſumſiſſe, quâ pro nobis mori poſſet, & per quam liberati ſumus: & factus eſt, *Primitiæ reſurrectionis*; quia prima ipſa fuit ex mortuis excitata. Ita namq; reapſe Deum ſecundùm Spiritum, ac reapſe hominem ſecundùm carnem, Chriſtum confitentes; non opinatione, ſed veram & firmam habebimus fidem. Quod ſanè Apoſtolus tradidit, *dicens: Secundùm carnem Chriſtum mortuum eſſe, & ſepultum, & excitatum à mortuis: & eſſe Primitias reſurrectionis eorum, qui dormierunt.*

MAR. Ajebas, ante Chriſtum multos reſurrexiſſe: quomodo ergo erit *Primitiæ*?

ADAM. Ante Chriſtum qui reſurrexerunt, rurſus mortui ſunt: *Chriſtus autem reſurgens, non ampliùs moritur: mors illi non dominatur ampliùs. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quod autem vivit, vivit Deo.* Cui ergo mors dominatur? Quod etenim dicit: *non ampliùs dominatur*; oſtendit, priùs fuiſſe dominatam.

EUTR. Patet: Niſi mors carni, quam Sermo ille aſſumſit, dominata ſit; oportere dicere, ipſi Sermoni fuiſſe mortem dominatam; niſi Sermo ille in veritate Carnem aſſumſerit. At verò Sermoni DEI prædominatam fuiſſe mortem: mihi, nec pium, nec laudabile dictu, videtur.

ADAM. Audito igitur Apoſtolum, tùm de Morte, quod verè, ac non opinione *hominum* mortuus fuerit; & de Sanguine, quòd verè

τὸ αἷμα

τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σω-
„ τηρίας. Λέγει δὲ οὕτω· Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ
„ ἀγάπην ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἁμαρτω-
„ λῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν
„ ἀπέθανε· πολλῷ μᾶλλον, δικαιωθέν-
„ τες ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα
„ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Καὶ πάλιν· Καὶ γὰρ εἰ καὶ
„ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ
„ δυνάμεως Θεοῦ. καὶ πάλιν· Ἢ ἀγνοεῖτε,
al.-μεν. „ ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθη*τε εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν,
al.-μεν. „ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθη*τε; Ὃς εἰ
μὴ ἀπέθανε, τίς ἀμφιβάλλει μὴ εἶναι
„ βάπτισμα; Καὶ πάλιν, Ἐχαρίτωσεν
„ ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ υἱῷ αὐτοῦ, ἐν ᾧ
„ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵμα-
„ τος αὐτοῦ. Καὶ πάλιν· Ὅτι ταῦτα ἐπά-
„ θετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὰ
„ καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον
„ ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς προφή-
τας. Οὐκ εἶπε, καὶ τοὺς δοκήσει πεφη-
νότας ἀγγέλους, οἷς ὁμοιώσατε αὐτὸν
ὑμεῖς· ἀλλὰ, καὶ τοὺς προφήτας, οἵτινες
ἀληθινὴν σάρκα, καὶ οὐ φαντασίαν, ἄν-
„ θρωποι ὄντες, καθ' ὑμᾶς· ὁ μὲν ἐπρίσθη
l.ἐλιθ- „ σαρκὶ, ὁ δὲ *ἐληθάσθη, καὶ οἱ λοιποὶ ἐν
„ φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον. Ἔτι μὴν καὶ
αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος παρέξομαι φω-
νὰς, τὰς προαγγελλούσας τὸ πάθος αὐ-
„ τοῦ, οὕτω φάσκοντος· Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ
„ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμα-
„ σθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιε-
al.ἀπο- „ ρέων, καὶ γραμματέων, καὶ *σταυρωθῆ-
κτανθῆ- „ ναι, καὶ μεθ' ἡμέρας τρεῖς ἀναστῆναι. Καὶ
ναι. „
πάλιν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐλέγχων τινὰς
„ ἔλεγεν· Ὦ ἀνόητοι, καὶ βραδεῖς τῇ
„ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς

ſanguis ejus pro noſtrâ ſalute fue-
rit profuſus. Sic autem dicit:
Commendat verò Deus ſuam in nos di- Rom. 5. 8, 9
*lectionem; quòd, cùm eſſemus nos pec-
catores, Chriſtus pro nobis mortuus
eſt: multò magis cùm juſtificati ſimus
in ſanguine ejus, ſervabimur ab irâ.*
Et iterum: *Etenim etſi crucifixus eſt* 2. Cor. 13. 4.
*ex infirmitate; vivet tamen ex poten-
tiâ Dei.* Rurſus ait: *An ignoratis,* Rom. 6. 3.
*quòd quicunq; baptizati eſtis in Chri-
ſtum Jeſum; in mortem ipſius bapti-
zati eſtis?* Qui ſi non fuerit mor-
tuus; quis dubitat, nullum eſſe
Baptiſmum? Atque iterum: *Gra-* Eph. 1. 6, 7.
*tiam fecit nobis in dilecto Filio ſuo: in
quo habemus redemtionem per ſangui-
nem ipſius.* Item: *Quia hæc paſſi eſtis* 1. Theſſ.
à propriis contribulibus; ut & ipſi à 14, 15.
*Judæis; qui & Dominum Jeſum occi-
derunt, & Prophetas.* Non dixit:
Et eos, qui opinione *hominum* ap-
paruerunt, *Angelos*; quibus illum
vos aſſimilâſtis: ſed *dixit, Et Pro-
phetas*; qui cùm verâ carne, & non
phantaſiâ, homines (*etiam* veſtrâ
ſententiâ) eſſent; alius *ſerrâ diſ-* Heb. 11. 37.
*ſectus fuit, & alius lapidatus, reliqui
in occiſione gladij mortui ſunt.* Præte-
rea etiam allegabo ipſius Servato-
ris verba, quæ hanc ejus paſſio-
nem prænunciaverunt, ſic dicen-
do: *Oportet, Filium hominis multa* Marc. 8. 31.
pati, & reprobari à ſenioribus, & vid. etiam
Principibus Sacerdotum, & Scribis; Luc. 9, 22.
*atque cruci affigi, & poſt dies tres re-
ſurgere.* Atque iterum poſt reſur-
rectionem, reprehendens quos-
dam, *O,* inquit, *ſtulti, & tardi cor-* Luc. 24. 25.
de ad credendum in omnibus, quæ

 ἐλάλη-

„ ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς· ὅτι ἔδει ταῦτα
„ παθεῖν τὸν Χριστόν. Ἔτι μὴν δὲ ὁ Εὐ-
αγγελιστὴς, οὐ δόκησιν, ἀλλὰ ἀληθι-
Luc.23.46. νὸν θάνατον εἰσηγούμενός, φησί· Καὶ
& 53. „ φωνήσας μεγάλῃ φωνῇ ὁ Ἰησοῦς, εἶ-
„ πε· Πάτερ εἰς χεῖράς σου παραθή-
„ σομαι τὸ πνεῦμά μου· καὶ ἐξέπνευ-
„ σε. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ, αἰ-
„ τησάμενος τὸ σῶμα, ἐνετύλιξεν ἐν
„ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν ἐν καινῷ μνη-
„ μείῳ. Τίς οὖν οὗτος ἦν, τολμήσαντες
εἰπάτωσαν; οὐ γὰρ δήπου τὸ πνεῦμα
ἐξέπνευσεν, ὃν ἀΐδιον καὶ ἄφθαρτον.
ἀλλὰ πάντως, τίς ἦν ὁ ἔχων τὸ πνεῦ-
μα; ὃς ἐξέπνευσεν ὄντως; ὃς δὲ παρέ-
θετο ἐκπνέων τὸ πνεῦμα τῷ πατρί;
ὃν ἐνείλησε σινδόνι ὁ Ἰωσήφ; οὐ γὰρ
δήπου σκιὰν ἐνείλησε, καὶ ἔθαψεν,
ἀλλὰ τὸν προσπαγέντα τῷ ξύλῳ.
οὕτω γέ τοι καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν
ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς, δοκοῦσιν αὐτὸν
Lu.24.38,39 φαντασίαν εἶναι· Τί τεταραγμένοι
„ ἐστέ; καὶ ἵνα τί διαλογισμοὶ ἀναβαί-
„ νουσιν εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν; ἴδετε
„ τὰς χεῖράς μου, καὶ τοὺς πόδας μου,
„ ὅτι ἐγώ εἰμι αὐτός. ὅτι πνεῦμα ὀστέα
„ καὶ σάρκας οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ
„ θεωρεῖτε ἔχοντα· Καὶ τί πρὸς τοῦτον
ἐπιδιατρίβων τοῖς ἐλέγχοις, εἰς μῆ-
κος ἐκτείνω τοὺς λόγους; ἤρκει
Matt.16.13 γὰρ, τὸ ὁμολογεῖν ἑαυτὸν υἱὸν ἀν-
θρώπου.

ΜΑΡ. Τίνος ἀνθρώπου ἐστὶν υἱός;

Matt.1.6,17 Luc.3.31. Rom.1.2. ἈΔΑΜ. Ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα τοῦ Δαβίδ ἐστιν· καθὼς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον φάσκει.

ΜΑΡ. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, τῶν Ἰου-

locutus ſum ad Vos, quòd oporteret Chriſtum hæc pati. Ad hæc & Evangeliſta, non apparentem, ſed veram mortem inculcans, ait: *Et exclamans magnâ voce Jeſus dixit: Pater, in manus tuas* commendabo Spiritum meum: & expiravit.* Et ecce! *Vir, nomine Joſeph, petens corpus involvit ſindone, poſuitque in novo monumento.* Quis igitur ille erat, dicant audacter? nec enim utique Spiritus expiravit, cùm ſit æternus, & incorruptibilis. At verò *dicant* omninò, Quis erat ille, qui ſpiritum illum habuit? qui ſpiritũ reverà efflavit? qui expirans Patri ſpiritum ſuum tradidit? Quem *Joſeph* ſindone involvit? nam, profectò umbram haud involvit, & ſepelivit; ſed eum ipſum, qui ligno crucis fuerat affixus. Nimirum, ſic ipſemet teſtatur Diſcipulis poſt reſurrectionem, cùm illum phantaſma eſſe putarent: *Quid turbati eſtis? & quare cogitationes aſcendunt in Cor veſtrum? Videte manus meas & pedes meos, quòd ego ſum ipſe. quia ſpiritus oſſa & carnem non habet, ſicuti me videtis habere.* Sed quid iſtis refellendis tantiſper immoror, & has argumentationes in longum produco? Satis enim eſſet, quòd ſeipſum *Filium hominis* profitetur.

*gr. deponam.

MAR. Cujus nam *hominis Filius* eſt?

ADAM. *Ex ſemine David eſt ſecundùm carnem*: quemadmodum docet Evangelium.

MAR. In Evangelio, cùm Ju-

δαίων

δαίων λεγόντων, ὅτι υἱός ἐστιν τοῦ Δαβὶδ, αὐτὸς ὁ Χριστὸς καταγινώσκει αὐτοῦ· καὶ εἰ θέλεις ἀναγινώσκω.

Ευτρ. Ἀνάγνωθι.

» Μαρ. Εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Τί ὑμῖν
» δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ, τίνος υἱός ἐστι;
» Λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβίδ· Λέγει αὐτοῖς
» ὁ Ἰησοῦς· Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι
» Κύριον αὐτὸν καλεῖ; λέγων, εἶπεν ὁ
» Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δε-
» ξιῶν μου. εἰ οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι
» Κύριον αὐτὸν λέγει, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;
Εἶδες, ὅτι καταγινώσκει τῶν λεγόντων, ὅτι υἱὸς Δαβίδ ἐστιν, ἀρνούμενος αὐτός;

Ἀδαμ. Τὸ πῶς οὐκ ἀρνήσεώς ἐστιν, ἀλλὰ πεύσεως· καί γε οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πολλάκις, ἐν ταῖς γραφαῖς
l. πεύσ- οὐκ ἔστι ἀρνήσεως, ἀλλά ἐστι * πυθέσεως
» κείμενον· Πῶς γάρ φησι διώξεται εἷς
» χιλίους· καὶ πῶς ἐγένετο πόρνη πόλις
l. πιστὴ. » * πιστὴ Σιών; καὶ πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ
» οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος, ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; Οὐχὶ γὰρ ἀρνούμενος ὁ Χριστὸς ἔφασκε, πῶς, ἀλλὰ πυνθανόμενος.

Μαρ. Δαβὶδ Κύριον αὐτὸν ὁμολογεῖ, οὐχὶ υἱόν.

Ἀδαμ. Δαβὶδ αὐτὸν κατὰ σάρκα Κύριον οὐχ ὁμολογεῖ, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα· τουτέστιν, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ μόνον τοῦ Δαβὶδ Κύριός ἐστιν, ἀλλὰ
» καὶ πάσης ἀρχῆς, ἐξουσίας, κυριότη-
l. -τος. » τος, ὀνόματα * τε ὀνομαζομένου, οὐ μό-
» νον ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, προγνώστης
» ὤν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. ᾔδει δὲ, τοὺς Ἰουδαίους ἀπιστοῦντας τὸ κατὰ πνεῦμα· καὶ ἐπύθετο, λέγων· Εἰ οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν

dæi dicerent, eum *Davidis filium* eſſe; ipſe Chriſtus illos improbavit: &, ſi placet, recitabo.

Eutr. Recita.

Mar. *Dixit Jeſus: Quid Vobis videtur de Chriſto, cujus filius eſt? dicunt illi, Davidis. Dicit illis Jeſus: Quomodo igitur David in ſpiritu Dominum illum appellat? dicens*, Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis. *Si ergo David in Spiritu* Dominum *dicit illum*; Quomodo *Filius ejus eſt?* Viden', improbare illos, qui dicunt, Eum eſſe *Davidis Filium*: cùm ipſemet neget?
Matth. 22. v. 42, 43, 44, & 45.
Pſ. 110. 1.

Adam. Illud *Quomodo*, non eſt negationis, ſed interrogationis: nō enim ſemel, ſed ſæpe, in S. Scripturis, non ad negandum, ſed ad percontandum, ponitur. *Quomodo*, inquit, *perſequetur unus mille?* Et, *Quomodo facta eſt meretrix, civitas fidelis Sion?* Et, *Quomodo decidit de cælo Lucifer, qui manè oriebatur?* Nec enim Chriſtus negando dicit, *Quomodo?* ſed interrogando.
Quomodo *particulæ ſenſus.*
Deut. 32. 30
Eſ. 1. 21.
Eſ. 14. 12.

Mar. *David* illum Dominum confitetur; non Filium.

Adam. David illum ſecundùm carnem Dominũ non profitetur; ſed ſecundùm ſpiritum: hoc eſt, Sermo ille Dei, non ſolùm Davidis Dominus eſt, ſed & *omnis Principatûs, Poteſtatis, Dominationis, & Nominis quod nominatur:* (præſcius rerum) *non tantùm in hoc ſeculo, ſed & in futuro.* Nôrat autem, Judæos non credere illud, *quod erat* ſecundùm Spiritum: ideoque interrogatione adhibitâ, dixit: *Si ergo David in Spiritu Dominum illum*
Eph. 1. 21.
Vid. Not.
Matt. 22. 43

λέγει

λέγει; πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; οὐ γὰρ ἔφη ὁ Χριστὸς, ὅτι εἰ οὖν Δαβὶδ ἐν σαρκὶ Κύριον αὐτὸν καλεῖ, ἀλλ᾽ ἐν πνεύματι· τὸ* πνευματικὸν αὐτοῦ ὁμολογῶν· τὸ δὲ κατὰ σάρκα, υἱόν. Παραστήσω δὲ σαφέστερον ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπως αὐτὸς ὁ Χριστὸς συντίθεται, ταύτην εἶναι τὴν πίστιν σωτήριον, καὶ ἀκλινῆ· καὶ εἰ βούλει, ἀναγινώσκω. ΕΥΤΡ. Ἀνάγνωθι.

l. τῷ πνεύματι Κύριον αὐτὸν. v. Not.

ἈΔΑΜ. Ἐπειδὴ πάρεισιν οἱ περὶ Μεγέθιον, οἱ τοῦ δόγματος Μαρκίωνος, ἐκ τοῦ αὐτῶν Εὐαγγελίου ἀναγινώσκω· Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχὼ, καί τις τυφλὸς * ἐπαιτῶν ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν· Ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου ἐπυνθάνετο, τί ἂν εἴη τοῦτο; ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων· Ἰησοῦ, υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι· Ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε· Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν.

Luc. 18. 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, & 43. al. παραιτῶν.

ΕΥΤΡ. Ὁ τυφλὸς, ἔμοιγε δοκεῖ, ὀρθῶς πιστεύσας δικαίως ἀνέβλεψε· δηλαδὴ ἀπηλλαγμένος τῆς πίστεως τῆς Μεγεθίου, καὶ Οὐάλεντος, Δροσερίου τε, καὶ Μαρίνου. ὃς μὲν καλῶς πιστεύσας ἀνέβλεψεν. οἱ δὲ ὑπὸ ἀπαιδευσίας ἐλαυνόμενοι, τυφλώττουσι τὴν διάνοιαν· οὕτως* δηλαυγῶς ἐπαινοῦντος τοῦ Χριστοῦ τὴν τοῦ τυφλοῦ πίστιν, καὶ λέγοντος· Ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. ὁ δὲ πιστεύων τυφλὸς, καὶ τὴν κατὰ σάρκα, καὶ τὴν κατὰ πνεῦμα παρουσίαν ὁμολογεῖ, εἰς ἀμφότερα πιστεύων,

l. τηλ- Luc. 18. 42.

vocat; QUOMODO *Filius ejus eſt?* Non enim dixit Chriſtus: Si igitur David *in carne* Dominum illum vocat; ſed, *in ſpiritu*: confeſſus, Ipſum in Spiritu Dominum; at ſecundùm carnem, Filium *eſſe*. Præſtò exhibebo ex Evangelio clariùs, Quomodo Chriſtus ipſe adſtipuletur, *doceatq;* hanc eſſe fidem ſalvificam & inviolabilem: &, ſi velis, recitabo. EUTR. Recita.

ADAM. Quoniam *Megethij* aſſeclæ adſunt, *Marcionis* dogmati addicti; ex ipſorum Evangelio legam: *Factum autem eſt, cùm ille appropinquaret versùs Jericho, ut quidam cæcus mendicans ſederit juxta viam: qui, cùm audiret turbam prætereuntem, ſciſcitabatur, Quid iſtud eſſet? Nunciatum autem eſt ei, Jeſum tranſire. itaque clamavit, dicens: Jeſu fili David, miſerere mei. Stans autem Jeſus juſſit illum adduci: & cùm appropinquâſſet ille, rogavit eum: Quid vis tibi faciam? Dixitq; ille: Domine, ut viſum recipiam. Et reſpondit Jeſus, dicens; Recipe viſum: fides tua ſalvum te fecit: & ſtatim viſum recepit.*

EUTR. Cæcus, ut mihi videtur, cùm rectè crederet, jure viſum recepit: nimirum, à fide is *Megethij* & *Valentis*, & *Droſerij*, & *Marini*, fuit alienus. Ac ille quidem, cùm ſanâ fide crederet, viſũ recepit: hi autẽ, inſcitiâ ſuâ inſtigati, mentem occæcant: interim fidẽ cæci Chriſto tã præclarè collaudante, ac dicente: *Viſum accipe; fides tua te ſervavit.* Cæcus verò, iſte credens, *ejus* tam carnalẽ, quàm ſpiritualem pręſentiam confitetur; utrumq; credens,

ὅτι

ὅτι Θεὸς ἐν ἀνθρώπῳ ἐστί. καὶ πρῶτόν γε ἐπιγνοὺς τὸν ἄνθρωπον, εὐθὺς γνωρίζει καὶ τὸν Κύριον. καὶ περὶ
» μὲν τοῦ ἀνθρώπου φησὶν, Υἱὲ Δα-
» βίδ, ἐλέησόν με· περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, Κύ-
» ριε ἵνα ἀναβλέψω. Κατὰ οὖν τὰ δό-
ξαντα τοῖς περὶ Μαρῖνον, εἰ μὴ ἔστιν υἱὸς Δαβίδ, ἑαυτῷ ἐναντιοῦται ὁ Χριστός· πῆ μὲν, διὰ τὸ ὅλως πεπιστευκέναι, ἀναβλέψαι κελεύσας τὸν τυφλόν· πῆ δὲ, ἐν τῇ πρὸς Ἰουδαίους πεύσει, ἀρνεῖσθαι τοῦ εἶναι υἱὸν Δαβίδ. καὶ πῶς οὐκ ἔστιν ἐναντίος, καὶ ἑαυτῷ ἀντιπράττων, καθ' ὑμᾶς, ὁ Χριστός; ταῦτα δὲ συμβαίνει τῇ ἀσυστάτῳ αἱρέσει χρωμένοις, ὅταν ἀνακολούθοις ἐπιτηδεύωσι χρῆσθαι μυθολογίαις, ταῦτα αὐτοῖς ἀνάγκη ἀπαντᾶν ἀτοπήματα. χρὴ οὖν ἕπεσθαι τούτῳ τῷ δόγματι, ᾧ καὶ ὁ τυφλὸς σώας τὰς ὄψεις ἀπείληφεν· ᾧ καὶ ὁ Χριστὸς ἐμαρτύρει καλῶς πεπιστευκότι. ὅθεν καλῶς ἔχειν δοκεῖ, τὴν πίστιν τῶν περὶ Μαρῖνον καὶ ἀπορρίψαι, καὶ ἀποσφενδονῆσαι· πόρρω τῆς ἀληθείας ὑπάρχουσαν, καὶ κατὰ μηδὲν τῇ θεότητι προσήκουσαν. μύθοις γὰρ καὶ φαντασίαις, καὶ δοκήσει πιστεύοντες, μύθῳ, καὶ φαντασίᾳ, καὶ δοκήσει τὴν σωτηρίαν σὺν τῷ δόγματι ἕξουσιν. Εὖ οὖν ἔχειν μοι δοκεῖ, Μαρῖνον παύσασθαι
l. εὐγν. ἀπὸ τῆς φιλέριδος γνώμης * εὐνομόνως ἐπὶ τὸν τρίτον ὅρον ἐγκαταγινόμενον, τουτέστι, τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον.

quòd Deus in homine ſit. Ac primùm quidem, cùm agnoviſſet Hominem, ſtatim agnoſcit etiam Dominum. Et quidem de Homine illo dicit: *Fili David, miſerere mei*: Luc.18.39.
De Deo autem, *Domine, ut viſum recipiam.* Ib. verſ.41.
Proinde ſecundùm placita ſectatorum *Marini*, Niſi *Davidis filius* ſit, Chriſtus ipſe ſibi repugnat: partim, quod hoc omninò crediderit, Cæcus ille, cùm juſſit ipſum videre: partim, quòd in quæſtione ad Judæos, negat ſe *Davidis filium*. Matt.22.45.
Ecquomodo non eſt contrarius, & ſibi repugnat ipſe Chriſtus, ex veſtrâ ſententiâ? Luc.20.44.
Hæc nimirum accidunt iis, qui lubricâ & inconſtanti hæreſi fluctuant: dum inconſequentes meditantur & ſectantur fabulas, quibus abutantur; neceſſariò illis hujuſcemodi abſurda occurrunt. Itaq; illi doctrinę inſiſtendum eſt, quâ cæcus ille ſanos oculos accepit: quemque rectè crediſſe, Chriſtus ipſe teſtatus eſt. Quapropter rectum bonumque mihi videtur, ut fides Sectatorum *Marini* abjiciatur, & tanquam fundâ jactetur: cùm procul à veritate abſit, & nullatenus Divinitati congruat. Nam qui fabulis, N. B.
& phantaſiis, & opinationi credunt; etiam fabulâ, phantaſiâ, & opinatione ſalutem, unà cum ſuo dogmate obtinebunt. Mihi ergo æquum videtur, ut *Marinus* à litigioſâ hâc ſententiâ deſiſtat; ſeque ad tertiam definitionem benigno animo adplicet, hoc eſt, ad diſceptationem De Reſurrectione.

Sectio V,

ubi diſſerunt;

ADAMANTIVS, Orthodoxus : MARINVS, Bardeſianiſta: MEGETHIVS & MARCVS, Marcionitæ : EVTROPIO, Sententiam ferente.

Περὶ Ἀναστάσεως.

ΜΑΡΙΝΟΣ. Εἰ βούλει ὑπὲρ τῆς ἀληθείας γενέσθαι, ἑτοίμως ἔχω περὶ τούτου δεῖξαι ἀκριβῶς.

ΕΥΤΡ. Πάρεισιν οὐχ οἱ τυχόντες ἄνδρες, αὐτοὶ λεγέτωσαν, εἰ ἐξέβην τοῦ δικαίου· εἰ δὲ σὺ ἡττήσαι, ἢ δεδούλωσαι προλήψει κρατούμενος, ἐμοὶ αἰτίαν οὐ προσαπτέον.

ΜΑΡ. Εἰ βούλεσθε μετὰ πάσης ἀληθείας τὴν ζήτησιν γενέσθαι, παραιτήσασθε τὰ φιλοσοφούμενα, ταῖς γραφαῖς πειθόμενοι μόναις.

ΑΔΑΜ. Πειθῶμεν ταῖς γραφαῖς.

ΕΥΤΡ. Δήλη ἡ συγκατάθεσις ἀμφοτέρων.

ΜΑΡ. Οἴομαι, ὅτι ἀδίκως ἐπιβάλλετε τὴν ζήτησιν ταύτην.

ΑΔΑΜ. Προϊὼν ὁ λόγος, τὸν ἀδίκως ἐπιβαλλόμενον τὴν ζήτησιν ταύτην, ἐλέγξει.

ΜΑΡ. Ὁρισάσθω Ἀδαμάντιος, ποῖον σῶμα ἀνίσταται; τοῦτο, ὃ περικείμεθα, εἰς ὃ ἐνδεδέμεθα; ἢ ἄλλο πνευματικόν;

ΑΔΑΜ. Τοῦτο τὸ σῶμά φημι ἀνίστασθαι, ὃ περικείμεθα.

De Reſurrectione.

MARINUS. Siquidem velis pro veritate ſtare; paratus ſum de hoc *articulo* exactè *illam* demonſtrare.

EUTR. Adſunt Viri non vulgares, ipſi dicant; an ab eo, quod juſtum eſt, diſceſſerim? At, ſi tu victus es, aut conſtrictus præjudicio quaſi ad ſervitutem redactus; mihi culpa non eſt impingenda.

MAR. Si velitis, ut omninò cum veritate diſquiſitio hæc inſtituatur; Philoſophicis *argutiis* rejectis, ſolis Scripturis SS. credentes obſequamini.

ADAM. Obſequamur ſanè Scripturis SS.

EUTR. Manifeſtus eſt utrinque conſenſus.

MAR. Puto, vos iniquè hanc ingerere Quæſtionem.

ADAM. Præcedens diſputatio, Quis iniquè ingeſſerit hanc Quæſtionem, arguet.

MAR. Definiat *Adamantius*, Quale corpus reſurgat? an iſtud, quô ſumus circumdati, & in quod ſumus illigati? an aliud ſpirituale?

ADAM. Hoc ipſum corpus dico, reſurgere, quô circumdati ſumus.

MAP.

ΜΑΡ. Αὐτόθεν πάρεστιν ἔλεγχος σαφὴς, ἀνατρέπων αὐτοῦ τὴν ἄδικον ἐπιβουλήν. τὸ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα, οὐκ ἐκ παίδων μέχρι γήρως τὸ αὐτὸ παραμένει, ῥευστῆς οὐσίας ὑπάρχων. ποῖον οὖν φάσκεις ἀνίστασθαι σῶμα, τὸ παιδικόν; ἢ τὸ μέσον; ἢ τὸ γηραλέον;

ἈΔΑΜ. Οἱ τοιχογράφοι ναυπηγοὺς, καὶ κυβερνήτας, καὶ πελαγίους πλωτῆρας ζωγραφοῦντες, ναυπηγεῖν καὶ κυβερνᾶν οὐκ ἴσασι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Μαρῖνος προήκατο λόγον, οὗ τὴν πεῖραν, καὶ τὴν ἀπόδειξιν μὴ ἔχει.

ἘΥΤΡ. Σαφέστερον μαθεῖν βούλομαι, πῶς οὐκ ἔστι τὸ σῶμα, ἐκ παιδόθεν μέχρι γήρως τὸ αὐτό;

ΜΑΡ. Ῥευστῆς οὐσίας ὂν τὸ σῶμα ὑπεκρεῖ, ἐκ τῆς τροφῆς γινόμενον· ἀμέλει οὖν ταῖς νόσοις δαπανηθὲν, ἢ τὸ ἐκ παιδόθεν, ἢ τὸ γηραλέον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ῥέει καὶ φθείρεται, ἐκ τῆς τροφῆς αὖθις ἕτερα προσγίνεται. ποῖον οὖν λέγεις σῶμα ἀνίστασθαι; τὸ ἐν ταῖς νόσοις δαπανηθὲν; ἢ τὸ ἐκ παιδόθεν; ἢ τὸ γηραλέον;

ἈΔΑΜ. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ γραφῶν ἐπαγγειλάμενος πείθειν τοὺς ἀκροατὰς, ἰατρικῇ ἐπιστήμῃ προσπελάσας, ἐπελήθη* τὸ ὅρου· οὐκ ὀκνήσω καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ μὴ ἤσκημαι ἰατρικὴν, ἀποκροῦσαι σου τὰ ἄδικα τῆς ἐννοίας φρονήματα. εἰ γὰρ ῥευστῆς οὐσίας ἦν τὸ σῶμα,

P. τοῦ.

MAR. Indidem ſuppetit argumentum evidens, quod hanc iniquam evertat captionem. Hominis enim corpus, cùm fluxæ ſit *Subſtantiæ*, non à pueritiâ uſque ad ſenectutem, idem manet. Quale igitur reſurgere dicis, corpus; an puerile? vel ætatis mediæ? vel ſenile? *1. Argum. Valentin.*

ADAM. Pictores parietum dum navium fabricatores, & gubernatores, & nautas marinos pingunt; ipſi *tamen* naves fabricari, aut gubernare neſciunt: eodem modò etiam *Marinus* protulit argumentum, cujus nec habet experientiam, nec probationem.

EUTR. Cupio manifeſtiùs diſcere; quamobrem non ſit idem, à pueritiâ uſq; ad ſenectutem, ipſum Corpus?

MAR. Corpus cùm fluxæ ſit ſubſtantię, paulatim defluit *ejus incrementū*, ex aliméto factū. certò itaq; ſi morbis vel puerile, vel ſenile conſumatur, (etſi maximè fluat & corrumpatur:) ex nutrimento *tamen* alia *incrementa* iterum accedunt. Quale igitur corpus reſurrecturum, ais; illud'ne quod morbis conſumptum? an puerile? an ſenile?

ADAM. Etſi firmiſſimè promiſerit, è Scripturis *ſe* fidem Auditoribus facturum; *nunc autem* ad medicam ſcientiam accedendo, oblitus fuerit ſuæ definitionis: *attamen* & ipſe non gravabor, licèt in medicinâ non ſim exercitatus, hęc iniqua animi tui ſenſa refutare. Nā, ſi corp9 fluxâ eſſet Subſtantiâ,

ἕτερον ἀνθ᾽ ἑτέρου γινόμενον· ἐχρῆν τὰ ἀποκοπτόμενα μέλη, τουτέστιν, ὠτίον, ἢ δάκτυλον, ἢ ῥῖνα, αὖθις ἐκ τῆς τροφῆς ἀναπληροῦσθαι. ἔδει δὲ καὶ τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων μὴ παραμένειν, μέχρι γήρως, ὑπεκρεόντων, κατὰ σὲ, τῶν σωμάτων. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰ ἐν ταῖς νόσοις ὑπεκρεῖ σώματα, αὖθις ἕτερα γενόμενα· ἀλλ᾽ ὅταν ἡ ψυχὴ μὴ δέξηται τὰ ἑαυτῆς ὀρεκτὰ, μύσει τὸ σῶμα, καθάπερ * ὁ ἰὼν ὑγραινόμενα, * πιλῆ· ὅταν δὲ δέξηται τὰ αὐτῆς ὀρεκτὰ, αὖθις πιαινόμενα ὀγκοῦται. οὐ γὰρ οὕτω ῥᾷστα, ἀνασφήλαντος ἐκ νόσου τοῦ σώματος, ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀποκαθίσταται, διὰ τοσούτου χρόνου αὐξάνονται.

Vid. Not. || πιλεῖ, vel πίλοι.

ſic ut aliud pro alio fieret; oporteret, amputata mēbra, utpote auriculam, aut digitū, aut nares, denuô per alimentū reparari. Quin & vulnerū cicatrices, ad ſenectutem uſque non manerent; *nempe* corporibus (ut tu opinaris) paulatim diffluentibus. Sed nec in morbis *ità* ſenſim diffluunt corpora, ut deinde fiant alia: verùm, cùm Anima non recipit *ea*, quæ ſibi appetit; *tum* corpus quadam contractione (ſicuti viator madefacta) comprimit: cùm verò à ſe concupita recipit, rurſum pinguiora fiunt, & velut intumeſcunt. Nec enim, quamprimum ex morbo corpus recreatum fuerit, ea brevi tempore inſtaurantur, *quæ* tanto tempore augeſcunt.

ΕΥΤΡ. Εἰ ῥευστὸν ἦν τὸ σῶμα, ἕτερον ἀνθ᾽ ἑτέρου γινόμενον, ἀδύνατον, ὃ ἦν εὑρεῖν· τὸ σῶμα ἀνυπόστατον.

EUTR. Si corpus *ità* fluxum eſſet, *ut* aliud pro alio fieret; nullo modo inveniri poſſet, quod erat; *ſed* Corpus careret ſubſiſtentiâ.

ΜΑΡ. Πῶς;

MAR. Quonam modo?

ΕΥΤΡ. Ἐπὶ ἀνθρώπου τὸ παράδειγμα λάβε. ὃν τρόπον εἴ τις βούλοιτο ἀπὸ κηροῦ * ἀνδροείκελον κατασκευάσαι· καὶ πρότερον μὲν βραχείᾳ ὑποστάσει ἀποτυπωσάμενος, αὖθις ἕτερον κηρὸν ἐπιχέων, εἰς ὕψος καὶ μέγεθος βούλεται τοῦτο πλάττειν, ἀδυνάτως ἔχει· * οὕτω γὰρ τὸ γινόμενον τέλους τυχεῖν δυνήσεται, τῆς πρώτης ὑποστάσεως τοῦ * κυροῦ ὑπεκρεούσης, καὶ ἑτέρας γιγνομένης· οὔτε ὁ ἀνδροεικελοποιὸς τελέσει τὸ ἔργον· ὁ δὲ ἄνθρωπος τὴν ἐκ παίδων τοῦ σώματος ὑπόστασιν ἔχων,

l. ἀνδρεοίκ- || l. οὔτε. P. || l. κηροῦ.

EUTR. In homine exemplum cape. Quemadmodum, ſi quis è cerâ Viri ſimulachrum vellet conſtruere: ac primùm quidem exiguâ hypoſtaſi efformaret, deinde aliam ceram ſuperfunderet, ſicque in altitudinem & magnitudinem illud effingere vellet; non poſſet id perficere. Nec enim id, quod fit, finiri poterit; quoniam prima ceræ hypoſtaſis ſenſim diffluit, & alia diverſa oritur: neque ſtatuarius opus ſuum conſummaturus eſſet. Homo autem eandem à puero ſui corporis habet hypoſtaſin;

παραλαμ-

l. προσλ. P. *περιλαμβάνει τὴν αὔξησιν, μενούσης τῆς παιδικῆς ὑποστάσεως. ὅθεν καὶ τῶν τραυμάτων αἱ οὐλαὶ μέχρι γήρως παραμένουσι, καὶ αἱ τῶν μελῶν ἀποκοπαί· καὶ περισσὸν τὸ λέγειν, ῥευστὸν τὸ σῶμα.

ΜΑΡ. Εἰ τὸ ἐκ παίδων μέχρι γήρως σῶμα ἀνίσταται, ἀποκρινά-
l. σθω. *σθη, ὁποῖον αἷμα συνανίσταται τῷ ἀνθρώπῳ; τὸ ἐν ταῖς φλεβοτομίαις, ἀλλὰ τὸ ἐν ταῖς αἱμορραγίαις; ἔνιοι δὲ τῶν ἀνθρώπων, καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν φλεβοτομούμενοι, ἐκκρίνουσι. λεγέτω οὖν μοι, ποῖον αἷμα συνανίσταται τῷ ἀνθρώπῳ;

l. γονιμ. ΑΔΑΜ. Οὐ τὸ *γεννιμώτατον καὶ κύριον αἷμα ἐκκρίνουσιν οἱ φλεβοτομούμενοι· ἀλλὰ τὸ νόθον, καὶ ἐπείσακτον, ἐκ τῶν χυμῶν ἐπιγινόμενον· ὅθεν καὶ ἐν ταῖς αἱμορραγίαις προπηδᾷ, οὐκ ὂν γονιμώτατον, οὐδὲ κύριον. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης μέτοχοι, εἰδότες τὸ ἐκ τῶν χυμῶν ἐπείσακτον ἐρυθαινόμε-
l. -χροον. νον, καὶ ὁμό*χρονον γιγνόμενον τῷ αἵματι, οὐ μὴν γονιμώτατον ὄν· ἐπιχειροῦσιν ἐν ταῖς φλεβοτομίαις, ὅταν ἐκκρίνῃ πᾶν τὸ νόθον, τὸ λεγόμενον μέλαν· τοῦ δὲ ξανθοῦ, καὶ γονιμωτάτου προκύψαντος, εὐθὺς στάλσεις ποιοῦνται, μήπως ἐκρεύσαν τὸ γόνιμον, δια-
f. λύσῃ. *λύσει τὸ ζῶον.

ΕΥΤΡ. Ἀνεπιστήμων πρότασις, τὰ νόθα καὶ τὰ ἐκ τῆς τροφῆς ἐπείσακτα, ταῦτα κύρια καὶ γονιμώτατα ὑπολαμβάνειν· εἰσπεμπομένη γὰρ ἡ τροφὴ εἰς τὸ ἔνδον, καὶ χυλουμένη,

&, puerili hypoſtaſi manente, acquirit augmentum. Unde & cicatrices vulnerum uſque ad ſenectam perdurant, ut & membrorum abſciſſiones. adeoque fruſtrà dicis, Corpus hoc *eſſe* fluidum.

Mar. Si corpus, à pueritiâ uſque ad ſenectutem *permanens*, reſurgat; reſpondeat, Qualis'nam ſanguis reſurgat ſimul cum homine? is'ne, qui in venarum ſectionibus, an qui in ſanguinis profluviis *effunditur*? homines verò nonnulli, quotannis venam ſecantes, *ſanguinem* excernunt. Dicat ergo mihi: Cujusmodi ſanguis unà cum homine reſurgat?

Adam. Qui venas incidunt, non vitalem ac præcipuum; ſed degenerū ſanguinem excernunt, & ſuperfluum, *nimirum* ex humoribus accreſcentem. Unde & in hæmorragiis proſilit, non is, qui vitalis & præcipuus eſt. Quamobrem, qui medicinam callent, quia ſciunt, illum ex humoribus affluentem rubeſcere, atque vero ſanguini concolorem fieri; nec tamen vitalem eſſe: aggrediuntur in veneſectionibus, quum omnis degener exierit, illum, qui dicitur ater *ſanguis*: at, rutilo & vitali jam imminente, mox aſtrictiones *quasdam ad eum ſiſtendum* faciunt; ne fortè ſi vitalis ille *ſanguis* effluat, animal diſſolvat.

Eutr. Inſcita *eſt utique* propoſitio: Ea, quæ ſpuria ſunt, & à cibo ſuperadveniunt; hæc, *inquam*, præcipua & vitalia putare. Cibus enim intromiſſ9, & in ſuccū verſus,

 πημεν

πῇ μὲν εἰς αἷμα, πῇ δὲ εἰς φλέγμα, πῇ δὲ εἰς σίελον ἐκκρίνει. Ἐάσαντες οὖν τὰ ἄκυρα, ἐπὶ τὰ κυριώτερα ἔλθετε.

2 Argum. Valentin. ΜΑΡ. Ὁ ἄνθρωπος ἐκ γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ πυρὸς, καὶ ἀέρος, συνέστηκεν· ἐπὰν οὖν ἀποθάνῃ, καὶ
l. διαλυθῇ. * διαληθῇ, ἑκάστη οὐσία τὸ ἴδιον ἀπολαμβάνει συγκιρναμένη. οἷον, τὸ τοῦ πυρὸς μέρος τὸ πῦρ, τὸ τοῦ ὕδατος, τὸ ὕδωρ· τὸ τοῦ ἀέρος, ὁ ἀήρ· τὸ τῆς γῆς, ἡ γῆ· πῶς οὖν ἐν τῇ ἀναστάσει δυνατὸν, αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀναστῆναι· οὗ τὰ μέρη συνεκράθη; ὥσπερ γὰρ, εἴ τις οἷον ἐν πελάγει θαλάττης ἐκχέας ὕδωρ, τὸ αὐτὸ αὖθις ἀνακομίσασθαι διαβεβαιοῦται, οὗ πράγματος ἀδυνατοῦντος· ἀ-
l. ἄλλου. νάγκη οὖν ἄλλον ἀντ' * ἄλλον ἄνθρωπον ἀνίστασθαι.

ΑΔΑΜ. Σφόδρα κατὰ σὲ δυνατώτεροι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ δείκνυνται. καὶ περισσὸν τὸ λέγειν τὸν Σωτῆ-
Lu.18.27. „ ρα· Τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα,
„ παρὰ τῷ Θεῷ δυνατά.

ΜΑΡ. Πῶς εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ δυνατώτεροι;

ΑΔΑΜ. Οἱ ἄνθρωποι οἱ μὲν γὰρ οἶνον ὕδατι συγκραθέντα χωρίζουσι, τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ χρώμενοι· καὶ ἀργύριον ἀπὸ χαλκοῦ καὶ πλείστων ὅσων τὰς διακρίσεις ἴσασι ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Θεὸς, ὡς ἀνυπέρβλητος δυνάμει τεχνίτης τε, καὶ δημιουργὸς πάντων· ᾧ ὑποτέτακται ἀὴρ, ὕδωρ, γῆ, φόβῳ δουλεύοντα, καὶ ἑκάστῳ τηροῦντα τὸ ἴδιον μέρος· πῶς οὐκ ἂν ἑκάστῳ ἐν τῇ ἀνα-

partim in ſanguinem, partim in pituitam, partim in ſalivam diſcernitur. Miſſis ergo alienis, accedite ad potiora.

Mar. Homo ex terrâ, & aëre, & aquâ, & igne conſtat. Proin, poſtquam mortuus fuerit & diſſolutus; unaquæque Subſtantia commixta id, quod ſibi proprium eſt, recipit. veluti, pars ignis ignẽ, aquæ aquam, aëris aërem, terræ terram *repetit*. Quo igitur modo in illâ Reſurrectione fieri poteſt, ut idem ipſe homo reſurgat; cujus partes commixtę ſunt & confuſæ? perinde namque *fuerit*, ac ſi quis velut in alto maris aquam effunderet, & eandem rurſus ſe recuperaturum aſſeveraret; cùm id opus ſit impoſſibile. Neceſſe igitur *eſt*, alium hominẽ pro alio reſurgere.

Adam. Valdè, tuâ opinione, fortiores Deo eſſe homines oſtenduntur. itaque vanum eſt Servatoris pronunciatum: *Quæ apud homines impoſſibilia, apud Deum* ſunt *poſſibilia*.

Mar. Quo pacto homines Deo potentiores ſunt?

Ad. *Imò* homines. Etenim quidã vinum aquâ confuſum, arte ſuâ & ſcientiâ uſi, ſeparant: & argentum ab ære, aliaque plurima nôrunt ſecernere. Deus autem, qui potentiâ inſuperabilis artifex, & opifex omnium; Cui aër, aqua, terra, ſubjecta ſunt, & cum timore ſerviunt: quique ſingulis conſervat propriam ſuam ſortem: quomodo non unicuique in Reſur-

στάσει

ϛάσει ἀποδοίη τὸ ἴδιον σῶμα; τὸ μὲν γὰρ πῦρ ὑποτεταγμένον τῷ Θεῷ, καὶ νεύματι πειθόμενον, τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς, τοὺς βληθέντας εἰς κάμινον πυρὸς, οὐκ ἠδίκησεν, ἀλλὰ σώους τῷ Δεσπότῃ παρέδωκε. τὸ δὲ ὕδωρ τὸν *Ἰωνᾶν δεξάμενον ἐν τῷ βυθῷ, ἐν τρισὶ νυχθημέροις ὁλόκληρον ἀπεκατέστησεν. ὁ δὲ ἀὴρ τὸν Ἡλίαν εἰς οὐρανὸν ἀνεκόμισεν. ἡ δὲ γῆ Λάζαρον τεταρταῖον ἀπέδωκεν. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ γλυκέα ὕδατα, ἐπιρρέοντα τῇ θαλάσσῃ, συγκιρνώμενα, καὶ συγκυλινδούμενα, *πάλλιν ὕδατα γλυκέα διὰ τῶν νεφελῶν *χεῖτε, διαχωριζόμενα ἀπὸ τῶν ἁλμυρῶν. καθὼς καὶ ὁ προφήτης φησίν· „Ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ *ἐπιχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσω*πον τῆς γῆς.

l. Ἰωνᾶν. l. πάλιν. l. χεῖται. al. ἐκχέων al. -πον.

ΕΥΤΡ. Ἀπὸ γραφῶν ἐπαγγειλάμενος δεῖξαι, εἰς φυσιολογίας καὶ ἰατρικὰς ζητήσεις ἐκτραπεὶς, τοὺς ἀνθρώπους δυνατωτέρους τοῦ Θεοῦ ἀπέδειξε.

ΜΑΡ. Ἐμοὶ εὐχερές ἐστιν, ἀπὸ τῶν γραφῶν δεῖξαι, εἰ εὐγνωμονεῖ Ἀδαμάντιος.

ΕΥΤΡ. Οὐκ Ἀδαμάντιος τῆς ἐκτροπῆς, ἀλλ' *ἧς ἡ φιλόνεικος γνώμη.

l. ἡ σὴ. V. Not.

ΑΔΑΜ. Συγχωρητέον αὐτῷ, ἃ βούλεται οἴεσθαι, ἐμοῦ ἑτοίμως ἔχοντος πρὸς ἅπαντα ὑπαντιάζειν, συναιρομένης μοι τῆς ἀληθείας.

ΜΑΡ. Ποίαις γραφαῖς πείθῃ, ἵνα ἀπ' ἐκείνων δείξω, ὅτι οὐκ ἀνίσταται ἡ σάρξ;

rectione corpus ſuum proprium redderet? Equidē ignis Deo ſubjectus, & ejus nutui obediens, Tres illos Fratres, in caminū ignis Dan. 3. 94. projectos, non læſit; ſed vivos & ſalvos Domino ſuo tradidit. Aqua verò *Jonam* excipiens in Jon. 2. 11. profundo, poſt tres dies & noctes, integrum reſtituit. Aër autem *Eliam* 4. Reg. 2. 11. in cœlum ſubvexit. Terra denique *Lazarum* quatriduanum reddidit. Joh. 11. 43. Sed & dulces aquæ; jam in mare influentes, ibiq; commixtę, ac ſimul volutatæ; rurſus aquæ dulces per nubes funduntur, à ſalſis ſive marinis aquis ſeparatæ. Sicut & Propheta ait: *Qui advocat* Amos. 5, 8. *aquam maris, & effundit eam ſuper faciem terræ.*

EUTR. Cùm promiſerit (*Marinus*) ſe oſtenſurum è Scripturis; ad Phyſicas & medicas Quæſtiones digreſſus, homines Deo potentiores demonſtravit.

MAR. Facile mihi eſt, è Scripturis oſtendere; ſi æquo animo fuerit *Adamantius.*

EUTR. Non *Adamantius* tuæ digreſſionis *cauſa eſt*; ſed animus tuus contentioſus.

ADAM. Concedendum eſt ei, ut, quæ vult, opinetur: interim ego paratus ſum omnibus occurrere, auxiliante mihi Veritate.

MAR. Quibus'nam ſcripturis fidem habes, ut ex illis oſtendam, Carnem iſtam non reſurgere?

ἈΔΑΜ.

ἈΔΑΜ. Πάσαις τῶν ἐνδιαθέτοις πείθομαι.

ΜΑΡ. Ἀναγινώσκω ἀπόφασιν
3. Argum. Valentin. τοῦ Θεοῦ, ἀποφηναμένου ἐν τῇ πρώτῃ
Gen. 6. 3. » διαθήκῃ· Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά
» μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ
» εἶναι αὐτοὺς σάρκα, καὶ αἷμα.

ἈΔΑΜ. Εἰ οὖν εἶπεν, οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τούτοις, δῆλον, ὡς ὅτι ἐν ἄλλοις κατέμεινε. τὸ γὰρ, τούτοις, μερικὴ αἰτία ἐστὶ, καὶ οὐ κατὰ πάντων ἀπόφασις.

ΜΑΡ. Πείσω σε ἀπὸ γραφῶν, ὅτι οὔτε Προφῆται, οὔτε Ἀπόστολοι μνήμην ἐποιήσαντο σαρκὸς ἢ αἵματος, ἀλλὰ ψυχῆς μόνης, ἣν καὶ ηὔχοντο
Pſ. 56. 13. » σῶσαι. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Δαβίδ· Ὅτι
» ἐρρύσω, φησὶ, τὴν ψυχήν μου ἐκ θα-
Pſ. 41. 3. » νάτου. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· Ἐδίψησεν
l. τόν. » ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν Θεὸν * τῶν ζῶντα.
Pſ. 56. 12. » καὶ πάλιν· ἐπί σοι πέποιθεν ἡ ψυχή μου·
» καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων σου ἐλπιῶ.
Pſ. 15. 10. » Καὶ πάλιν· Οὐκ ἐγκατα* λήψεις τὴν ψυ-
l. -λείψεις. » χήν μου εἰς ᾅδην. Ὁρᾷς, ὅτι ψυχὴν μό-
νην ηὔχοντο σῶσαι, οὐ σάρκα καὶ αἷμα.

l. ὁρισώμ- ἈΔΑΜ. * Ὁρισόμεθα περὶ τῆς
De anima immortalitate. ψυχῆς, εἰ θνητή ἐστιν, ἢ ἀθάνατος;

ΜΑΡ. Ἀθάνατος, δῆλον.

l. μή. ἈΔΑΜ. Πῶς οὖν φάσκει· * Μὲ
Pſ. 73. 19. » παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομο-
» λογουμένην σοι; Τὰ θηρία δύνανται
ψυχὴν λυμήνασθαι, οὖσαν ἀθάνατον;

ΕΥΤΡ. Θῆρες οὐ ψυχὴν λυμαίνονται,
ſ. τῷ. ἀλλὰ σῶμα. * τὸ γὰρ φάσκειν· Μὴ
» παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομο-
» λογουμένην σοι· δηλαδὴ ὅλον τὸν ἄνθρωπον ψυχὴν ὀνομάζει.

ADAM. Omnibus genuinis & ſinceris aſſentior.

MAR. Recito effatum Dei, in primo Teſtamento aſſeverantis: *Nequaquam permanebit Spiritus meus in iſtis hominibus, quia caro & ſanguis ſunt.*

ADAM. Si itaque dixit; *Nequaquam permanebit Spiritus meus in iſtis*: manifeſtum eſt, quòd in aliis permanſerit. Hoc namque, *iſtis*, particularis nota eſt, & non generalis de omnibus ſententia.

MAR. Suadebo tibi è Scripturis; nec Prophetas, nec Apoſtolos mentionem *carnis* aut *ſanguinis* feciſſe; ſed ſolius animæ, quam etiam ſervare optârunt. Primùm quidem David: *Quia liberâſti*, inquit, *animam meam de morte.* Et rurſus idem: *Sitivit anima mea ad Deum viventẽ.* Atq; iterùm: *In te confidit anima mea: & in umbrâ alarum tuarum ſperabo.* Præterea: *Non derelinques animam meam in inferno.* Vides, eos optâſſe ſervare ſolam animam; non Carnem & Sanguinem.

ADAM. De Animâ definiamus: Eſt'ne mortalis, an immortalis?

MAR. Immortalem eſſe, patet.

ADAM. Quomodo ergo ait: *Ne tradas beſtiis animam confitentem tibi?* Beſtiæ poſſunt'ne animam perdere, cùm ſit immortalis?

EUTR. Belluæ, non Animam lædunt, ſed Corpus. Cùm enim dicit; *Ne tradas beſtiis animam confitentem tibi*; nimirum, totum hominem nominat Animam.

ἈΔΑΜ.

'ΑΔΑΜ. Ἐνδηλότερον πείσειέ σε ἡ γραφὴ, ὅτι τὸν ἐκ σώματος, καὶ ψυχῆς συνεστῶτα ἄνθρωπον, ψυχὴν ὀνομάζει· » Καὶ ἐγένοντό φησιν » υἱοὶ καὶ θυγατέρες τῷ Ἰακὼβ ψυχαὶ V.Not. * λγ. Καὶ πάλιν φάσκει. Καὶ κα- » τέβη Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον μετὰ ὁ ψυ- » χῶν.

'ΕΥΤΡ. Ἴσως, κατὰ τὰ δόξαντα Μαρίνῳ, ἀσώματοι κατῆλθον ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ τοῦ Ἰακὼβ υἱοί· δέδεικται δὲ, ὅτι ὅλον τὸν ἄνθρωπον ψυχὴν ὀνομάζει ἡ γραφή· καὶ οὐ χρὴ περὶ τούτου ἐνδοιάζειν.

ΜΑΡ. Τῶν Προφητῶν ἀληθέστερον τὸν Ἀπόστολον παράγω μάρτυρα, ὅτι σῶμα δεσμός ἐστι ψυχῆς· καὶ πάντων τῶν κακῶν αὐτό ἐστιν αἴτιον· » περὶ οὗ λέγει, Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄν- » θρωπος· Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώ- » ματος τοῦ θανάτου τούτου;

'ΑΔΑΜ. Πῶς ἐστι δεσμὸς ψυχῆς τὸ σῶμα;

ΜΑΡ. Ὅτε παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ ἁμαρτήσασα, Τότε, » φησὶν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς δερματίνους » χιτῶνας, καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς· τουτέστι τὸ σῶμα. ὡς καὶ Ἱερεμίας ὁ προφήτης δεσμίους ἡμᾶς καλεῖ, τοῦ Θεοῦ ἐνδήσαντος τὴν ψυχὴν εἰς τὸ σῶμα. Διὰ τὸ ἡμαρτηκέναι οὖν, τὸ πάντων τῶν κακῶν αἴτιον σῶμα, ἀνίστασθαι λέγεις· ἵνα πάντοτε ἐν δεσμοῖς ἐξετάζηται ἡ ψυχή;

'ΑΔΑΜ. Ἔφης, Διὰ τὸ ἡμαρτηκέναι τὴν ψυχὴν ἐνδεθῆναι ἐν τῷ σώματι. εἶτα μετ' ὀλίγον ὑποβὰς, αἴτιον

ADAM. Manifeſtius tibi perſuaſerit ipſa Scriptura, quòd hominem, ex corpore & animâ conſtantem vocet Animam: *Et erant,* Gen.46.28. inquit, *filij & filiæ Jacob, animæ triginta tres.* Atque iterum ait: *Deſcendit Jacob in Aegyptum cum Animabus ſeptuaginta.*

EUTR. Fortaſſe (ut *Marino* viſum eſt) incorporei deſcenderunt in Ægyptum, illi Jacobi filii? ſed verò jam oſtenſum eſt, quod Scriptura integrum hominem nominare ſoleat Animam: neque de hoc dubitandum eſt.

MAR. Apoſtolum teſtem produco, Prophetis veriorem: Corpus eſſe animæ vinculum: & cauſam malorum omnium illud eſſe, de quo dicit: *Miſer ego homo, quis* Rom.7.24. *me liberabit ex hoc corpore mortis iſtius?*

ADAM. Quomodo vinculum animæ eſt corpus?

MAR. Cùm Anima peccatrix Dei mandatum transgreſſa fuiſſet; *Tunc,* inquit, *fecit eis Deus pel-* Gen.3.21. *liceas tunicas, & induit illos*: hoc eſt, corpus. Ut & *Jeremias* Propheta Thr.3.33. *Vinctos* nos vocat; eô, quòd Deus Animam devinxerit, ac velut illigârit corpori. Ergo'ne propterea quia peccavit, iſtud, quod omnium malorum cauſa eſt, Corpus reſurgere dicis: ut in vinculis ſemper torqueatur Anima?

ADAM. Dixiſti: *Animam propterea quòd peccâſſet*, devinctam & illigatã corpori. Deinde poſt pauca ſubjicis ac dicis: *Corpus* fuiſſe *cauſam*

πάντων τῶν κακῶν, λέγεις, τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς· καὶ πρὶν ἢ ἐνδεθῆναι ἐν τῷ σώματι, ἁμαρτῆσαι· εἰ οὖν δυνατὸν τῇ ψυχῇ, χωρὶς σώματος ἁμαρτεῖν, τί αἴτιον τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἁμαρτανούσης;

Ἐυτρ. Εἰ πρὸ τοῦ ἐνδεθῆναι τὴν ψυχὴν, φὴς, ἡμαρτηκέναι· περιττὸν τὸ λέγειν, αἴτιον τῶν κακῶν τὸ σῶμα. εἰ γὰρ πρὸ τοῦ σώματος ἥμαρτε, καὶ ἀπαλλαγεῖσα νῦν ἐκ τοῦ σώματος αὖθις ἁμαρτήσει· διὰ τὸ καὶ πρὸ τούτου ἡμαρτηκέναι· καὶ οὐκ αἴτιον τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡ ψυχή.

Ἀδαμ. Εἰ δεσμὸν ψυχῆς τὸ σῶμα ὑπέθετο· ὁ δὲ δεσμὸς ἐπέχειν πέφυκε τὸν ἁμαρτάνοντα, καὶ ἀπείργειν ἀπὸ τῶν πλημμελημάτων· τὸ σῶμα οὐ δεσμός ἐστιν ψυχῆς, ἀλλὰ συνεργόν.

Μαρ. Πῶς;

Ἐυτρ. Ὁ δεσμὸς οὐ συνεργεῖ τῷ δεδεμένῳ πρὸς ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἐπέχει, εἴργων τὸν δεσμώτην· τὸ δὲ σῶμα συνεργεῖ τῇ ψυχῇ εἰς φόνους, καὶ μοιχείας· δείκνυται οὖν ὁ Θεὸς, οὐ δεσμὸν δοὺς τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, ἀλλὰ συνεργόν.

Μαρ. Ἀποκρινάσθω Ἀδαμάν-
l. πείθ- τιος, εἰ* πείθεται τῷ Ἀποστόλῳ;

Ἀδαμ. Κατὰ πάντα πείθομαι τῷ χριστοφόρῳ καὶ πνευματικῷ Παύλῳ.

l. πείθῃ. Μαρ. Εἰ οὖν αὐτῷ* πείθῃ, ἄκουε αὐ-
1.Cor.15.50 τοῦ ἀποφηναμένου, καὶ λέγοντος· Σὰρξ καὶ
„ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ
„ δύνανται, οὔτε ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρ-

omnium malorum animæ : [atque hanc, priuſquam illigaretur corpori, peccâſſe. Si ergo poſſit Anima ſine corpore peccare; quæ cauſa eſt corpus animæ,] ut peccaret? Pic. def.

Eutr. Si dicas: Animam prius, quàm *Corpori* erat illigata, peccâſſe; ſuperfluum eſt, dicere: Cauſam omnium malorum *eſſe* Corpus. Nam, ſi ante corpus peccavit; etiam ſoluta nunc à corpore, denuo peccabit: eò quod jam antehac peccaverit. Itaque Corpus non erit cauſa *malorum*, ſed Anima.

Adam. Si vinculum animæ corpus *eſſe*, ſupponat; vinculum autem, inhibere ſoleat peccantem, & cohercere à delictis: corpus non eſt animæ vinculum, ſed *peccati & malorum* adjumentum.

Mar. Ecquomodo?

Eutr. Vinculum non cooperatur, vel adjuvat ligatum, ad peccandum; ſed vinctum continet & inhibet ab operibus. Corpus autem cooperatur Animæ ad homicidia, & adulteria. Palàm igitur eſt, Deum animæ dediſſe corpus, non ut vinculum, ſed in adminiſtrum.

Mar. Reſpondeat *Adamantius*, num credat Apoſtolo?

Adam. Credo per omnia Chriſtifero & ſpirituali *Paulo*.

Mar. Si credas illi, audi eum enunciantem & dicentem: *Caro & ſanguis regnum Dei hæreditare non poſſunt: neque corruptio incorruptionem*.

σίαν. Τί τούτου φανερώτερον; τί
l. τηλ- τούτου * δηλαυγέστερον; οὕτω δὴ ἔλεγχον, τὸν δι' ἐναντίας ὁμολογῶ, ἀντειπεῖν οὐδεὶς δύναται, ὅτι φανερῷ, καὶ ἀληθεῖ.

ΑΔΑΜ. Οἱ μὴ νοοῦντες τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου νοητῶς λεγόμενα, ψιλοῖς τοῖς γράμμασι προσέχοντες, ἐκπίπτουσι τῆς ἀληθείας. Ὁ γὰρ Ἀπόστολος, σάρκα καὶ αἷμα ὀνομάζει τὰς αἰσχρὰς καὶ φαυλοτάτας πράξεις· τοὺς τὰ σαρκικὰ φρονοῦντας, Σαρκικοὺς καλῶν· τοὺς δὲ πνευματικὰ πράττοντας, πνευματικούς. Φέρε δὴ, αὐτόν σοι τὸν Ἀπόστολον παραστήσω, σαφῶς λέγοντα σαρκικοὺς, τοὺς μὴ κατὰ πίστιν πολιτευομένους, ἀλλὰ τύφῳ καὶ πράξεσι σαρκικαῖς κεχρημένους. καί φησιν
» οὕτω· Ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ Νόμου
» πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, μὴ κατὰ σάρκα
» περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ
» γὰρ κατὰ σάρκα περιπατοῦντες τὰ τῆς
» σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα
» τὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ φρόνημα
» τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς Θεόν· τὸ δὲ
» φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ
» εἰρήνη· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ,
» ἀλλ' ἐν πνεύματι. Ἀποκρινάσθω,
οἷς ἐγράφη ταῦτα, ἆρα ἄσαρκοι ἦ-
» σαν; καὶ πάλιν· Γάλα γάρ, φησιν, ὑμᾶς
l. -τισα. ἐπό*τησα, οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνα-
» σθε, ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε· Ὅπου γὰρ
» ἐν ὑμῖν ἔρις, καὶ διχοστασία, οὐχὶ
» σαρκικοί ἐστε; ὅταν γὰρ λέγει τις,
» Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου· ἕτερος δὲ,
» Ἐγὼ Ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε;

nem. Quid hoc manifeſtius? quid dilucidius? Hoc profectò argumentum, hac antitheſi informatum, profiteor, cui nemo poſſet obſibilare, cùm clarum & verum ſit. Vid. Not.

Adam. Qui non intelligunt, quæ ab Apoſtolo dicuntur ſpiritualiter & intelligenter; *illi* nudis literis attendentes, à vero excidunt. Apoſtolus enim *Carnem & ſanguinem* nominat turpes & flagitioſiſſimas actiones: *ſicut* eos, qui Carnalia ſapiunt, *Carnales* appellat; qui ſpiritualia faciunt, *Spirituales*. Age verò, ipſum tibi ob oculos ponam Apoſtolum diſertè appellantem *Carnales* eos, qui non ſecundùm fidem converſantur; ſed faſtu factiſque utuntur carnalibus: Et ſic ait: *Ut juſtificatio legis impleretur in nobis, non ſecundùm carnem ambulantibus, ſed ſecundùm Spiritum. Qui enim ſecundùm carnem ambulant, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui autem ſecundùm Spiritum, quæ ſunt Spiritûs. Prudentia enim carnis, Inimicitia eſt in Deum: prudentia verò Spiritûs, Vita eſt & Pax. Vos autem non eſtis in carne, ſed in Spiritu.* Reſpondeat: Quibus hæc ſcripta fuerunt, num carne carebant? *Lacte enim*, inquit, *vos potavi, non cibo: nondum enim poteratis, quoniam adhuc* Carnales *eſtis. Quum enim inter Vos contentio ſit, & diſſidium; non'ne* Carnales *eſtis? Cùm enim dicit quis, Ego quidem ſum Pauli: alter verò, Ego Apollo; non'ne* Carnales *eſtis?*

Rom. 8. 4. 5, 7, 6, 9.

1. Cor. 3. 2, 3, 4.

Rom.7.5. „ καὶ πάλιν· Ὅτε γὰρ * ἦτε ἐν σαρκὶ, τὰ
al. ἡμῖν. „ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ * τῆς
al. τοῦ νόμου. „ σαρκὸς, ἐνηργεῖτο ἐν * ὑμῖν· νῦν δὲ οὐκ
Rom.8.9. „ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ᾽ ἐν πνεύματι· καί-
al. τοῖς μέλεσιν ἡμῶν. τοι οὐκ ἀπεκδυσάμενοι τὴν σάρκα.
πάντα γὰρ ταῦτα δείκνυσιν, ὅτι σάρ-
κα λέγει τὸν σαρκινόν τε καὶ πονηρὰν ἀνα-
στροφὴν, ὡς καὶ ἄνθρωπον. Τίς γὰρ ἀγνοεῖ,
ὅτι εἰ καὶ ἔλεγον ἑαυτοὺς, ὁ μὲν εἶναι
Παύλου, ὁ δὲ Ἀπολλῶ, οὐδὲν ἧττον ἀνθρώ-
πων υἱοὶ ὑπῆρχον τῆς οὐσίας; ἢ ὅτι οἷς
„ γράφει, ὅτε ἦτε ἐν σαρκὶ, καὶ τότε ὅσον
ἐν οὐσίᾳ οὐκ ἦσαν ἄσαρκοι; ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν
σάρκα τὸν σαρκινόν τε, καὶ διεφθαρ-
μένην τοῦ βίου ἀναστροφήν· ἣν εἰκότως
f. ὡς. ἐξοικίζει τῆς ἐλπίδος, * ὃς μὴ δυναμέ-
νην τὴν τοῦ Θεοῦ κληρονομῆσαι βασιλείαν.
εἰ δὲ δότε, τὴν τοῦ σώματος σάρκα, ὡς
οἷόν τε, μὴ δύνασθαι τυχεῖν τῆς ἐλπίδος·
τίς χρεία βαπτίσματος καὶ λουτροῦ;
οὕτω γὰρ φάσκει ὁ Ἀπόστολος. Ἀλλὰ
1. Cor.6.11. „ ταῦτά, φησί, τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελού-
„ σασθε, ἀλλ᾽ ἡγιάσθητε. τί ἐστι τὸ λουό-
μενον καὶ ἁγιαζόμενον; ἀποκρινά-
σθωσαν. ἀλλ᾽ ἐπεὶ καὶ οἱ περὶ Μεγέθιον
ἀκροαταὶ τυγχάνουσι· διὰ τοῦτο ἐκ
l. -λικοῦ. τοῦ αὐτῶν Ἀποστο* λικῶν προφέρειν ἀναγ-
κάζομαι, πρὸς ἀμφοτέρους ποιούμενος
τὸν λόγον. Παῦλος γοῦν Γαλάταις γρά-
Gal.2.20. „ φων, οὕτως ἔφη· Ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρ-
„ κὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀ-
Gal.6.17. „ γαπήσαντός με. Καὶ πάλιν· τῶν δ᾽ ἄλλων
„ εἰκῇ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέσθω.
„ ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ
„ σώματί μου βαστάζω. φέρε τοίνυν, ἴδω-
μεν τί δηλοῦσιν αὗται αἱ φωναί· Ὃ ζῶ,

Iterum: *Quando enim eratis in carne, affectus peccatorum, quæ ſunt per carnem, operabantur in Vobis. Nunc autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu.* quanquam carne non erant exuti. Hæc omnia utique demonſtrant, *Carnem* eum appellare carnalem & improbam Converſationem; ſicut & Hominem. Quis enim ignorat; etſi dixerit alius, ſe *Pauli* eſſe, alius *Apollo*; eos tamen nihilominus fuiſſe hominum filios, *ratione* Subſtantiæ? vel eos, quibus ſcripſit, *Quando eratis in carne*: etiam tunc, quantum ad Subſtantiam, expertes carnis non fuiſſe? Quippe appellavit *Carnem*, carnalem & corruptam vitæ converſationem; quam meritò ſpe dejicit, ut quæ *Regnum Dei hæreditare* non poſſit. Si verò concedatis, (utì fieri poteſt) ipſam hujus corporis carnem, non poſſe hanc ſpem obtinere: quid opus vel uſus Baptiſmi & lavacri? Sic enim dicit Apoſtolus: Sed *hæc*, inquit, *quidam eratis: verùm abluti eſtis; ſed ſanctificati eſtis.* Reſpondeant: Quid eſt illud *lotum* & *ſanctificatum*? Ceterùm, quia *Megethiani* auditores adſunt, ideò ex eorum Apoſtolico cogor *aliquid* proferre, ſermonem ad utroſque faciendo. Paulus igitur ſcribens Galatis ſic habet: *Quod verò nunc vivo in carne; id in fide vivo Filij Dei, qui dilexit me.* Rurſus: *Aliorum quidem nemo mihi mihi temerè faceſſat negotia: Ego enim ſtigmata Jeſu noſtri in corpore meo porto.* Agedum videamus, quid hæc ſibi verba velint, *Quod vivo,*

φησιν,

» φησιν, ἐν σαρκὶ ἐν πίστει ζῶ· δῆλον οὖν, ὅτι τῆς πίστεως ἡ ζωὴ, ἐν τῇ σαρκί ἐστιν· τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ, δι' ὧν ἐστιν ἡμῖν ἡ σωτηρία, τὸ σῶμα βαστάζει. πῶς οὖν τὸ βαστάζον τὰ τῆς σωτηρίας στίγματα, καὶ τὴν τῆς πίστεως ἔχων ζωὴν, κατ' αὐτοὺς οὐ σώζεται; ἢ γὰρ οὐδὲν ὠφελεῖται ἔχον τὴν τῆς πίστεως ζωὴν, καὶ τὰ τοῦ Ἰησοῦ στίγματα: ἢ, εἰ ἐστι διὰ τούτου ἡ σωτηρία, σάρξ ἐστιν ἡ σωζομένη. καὶ ταῦτα ὑπάρχειν ὁμολογεῖται. Κορινθίοις δὲ
» ἐπιστέλλων οὕτως ἔφη· Οὐκ οἴδατε,
» ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ
» ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ,
» ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ Χριστοῦ μέλη ἐστὶ τὰ σώματα, ἢ ἀπόλλυνται τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἢ σώζεται ἡ σάρξ.

ΜΑΡ. Σῶμα, οὐ σάρκα λέγει.

ἈΔΑΜ. Δείκνυται ἐπὶ τῶν ἐπι-
» φερομένων· οὐκ οἴδατε γάρ, φησιν,
» ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶ-
» μά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησιν, οἱ δύο εἰς
» σάρκα μίαν. Καὶ πάλιν γάρ φησιν·
» Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύ-
» πτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ
» ὑπάρχων· εἰ τὸ κατακαλυπτόμενόν ἐστι τὸ φαινόμενον σῶμα, τουτέστιν, ἡ σάρξ.
f. καὶ. τοῦτο δ' ἐστὶν τοῦ Θεοῦ δόξα * τε εἰκών· δύναται καὶ σωθῆναι· εἰ γὰρ οὐκ ἐπιδέχεται σωτηρίαν, οὐδὲ Θεοῦ δύναται εἰκὼν καὶ δόξα εἶναι· ἀλλά μήν ἐστιν, ὡς γέγραπται, εἰκὼν καὶ δόξα, ἡ σάρξ· φανερὸν οὖν, ὅτι ὥσπερ ταῦτα ἐπιδέχεται, οὕτω καὶ τὸ σωθῆναι χωρεῖ. ἵνα δὲ σαφέστερον

inquit, *in carne, in fide vivo*. Patet ergo, quod *fidei vita* in carne iſtâ ſit: *Stigmata Chriſti*, per quæ nobis ſalus *parta* eſt, corpus geſtat. Quo modo igitur, quod portat ſalutis ſtigmata, vitamque fidei habet, (ut iſti ajunt) non ſervatur? Aut enim nihil juvatur id, quod habet fidei vitam, & Jeſu ſtigmata: aut, ſi per hæc ſalus eſt; Caro illa ſervatur. Atque hæc *ità* eſſe, in confeſſo eſt. Corinthiis porrò epiſtolam ſcribens, ſic ait: *Non'ne* 1.Cor.6.15.
ſcitis, quòd corpora veſtra ſunt membra Chriſti? tollens igitur membra Chriſti, faciam meretricis membra? Nequaquam. Si enim *Chriſti membra* ſunt iſta corpora; vel membra Chriſti pereunt, vel ſervatur hæc Caro.

MAR. *Corpus*, non Carnem dicit.

ADAM. Oſtenditur *utrumque* in ſequentibus. Dicit enim: *An* Ib. v. 16.
neſcitis, quòd, qui agglutinatur meretrici, unum corpus eſt? Erunt enim, inquit, *duo in Carnem unam.* Atque iterum ait: *Vir enim non debet* 1.Cor 11.7.
obvelare caput; cùm ſit imago & gloria Dei. Si, quod obvelatur, eſt Corpus, quod apparet, id eſt, Caro: hoc verò *Gloria & Imago Dei* eſt: Ergo etiam ſalutem adipiſci poteſt. Si enim *Corpus* ſalutis capax non ſit; neque Dei poteſt *Imago & gloria* eſſe. Atqui verò eſt, ut ſcriptum eſt, *Imago & gloria*, iſta Caro: Manifeſtum igitur *eſt*, quòd ſicut horum eſt capax; ità & ſalutem capiat. Verùm, ut lucidius

ἐπιστήσω, πρόσταξον αὐτῷ τὸ ἐδάφιον τοῦ Ἀποστόλου ἀναγνωσθῆναι.

ΕΥΤΡ. Ἀναγνωσθήτω.

ἈΔΑΜ. Ἀναγινώσκω ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ φάσκοντος οὕτως·
1.Cor.15. 29,30,42. » Τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν
» νεκρῶν; εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται,
al. τῶν νεκρῶν. τί βαπτίζονται ὑπὲρ * αὐτῶν; τί δὲ ἡμεῖς
» κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν, καθ' ἡμέ-
al. σκω-l. ἡμ- ραν ἀποθνή* σκοντες; νὴ τὴν * ὑμετέραν
» καύχησιν, ἀδελφοί, ἣν [ἔχω] ἐν Χρι-
» στῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· Εἰ κατὰ ἄν-
» θρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί
» μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται;
» Φάγωμεν, καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀ-
» ποθνήσκομεν. Μὴ πλανᾶσθε· Φθείρου-
» σιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. Ἐκνή-
» ψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε.
» ἀγνωσίαν γὰρ Θεοῦ τινες ἔχουσι· πρὸς ἐν-
al. λέγω. » τροπὴν ὑμῖν * λαλῶ. Ἀλλ' ἐρεῖ τις,
» Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι
» ἔρχονται; Ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποι-
» εῖται, ἐὰν μὴ πρῶτον ἀποθάνῃ· καὶ ὃ
» σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον
» σπείρεις· ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον· εἰ τύχοι,
» σίτου ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ
» δίδωσιν σῶμα, καθὼς ἠθέλησεν· * ἕ-
al. ἑκάστῳ. » καστον δὲ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶ-
al. deest. » μα, *ἀπολαμβάνει.] οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ
» αὐτὴ σάρξ· ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπου,
al. ἄλλη. » ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, † ἑτέρα δὲ ἰχθύων·
» καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα
» ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρα-
» νίων δόξα, ἑτέρα δὲ καὶ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλ-
» λη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σε-
» λήνης, ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ
» ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕτω

iſta confirmem; jube, illi fundamentum Apoſtoli recitari.

EUTR. Recitetur.

ADAM. Lego in primâ ad Corinthios ità differentem: *Quid facient hi, qui baptizantur pro mortuis? ſi omninò mortui non reſurgunt, quid baptizantur pro illis? quid & nos periclitamur omni horâ, omni die morientes? Per veſtram gloriationem, fratres, quam [habeo] in Chriſto Jeſu, Domino noſtro: Si ſecundùm hominem cum beſtiis depugnavi Epheſi, quid mihi lucri, ſi mortui non reſurgunt? Edamus, & bibamus! cras enim morimur. Ne erretis:* Corrumpunt bonos mores colloquia mala. *Expergiſcimini juſtè, & ne peccate: Nam ignorationem Dei nonnulli habent. Ad pudorem vobis loquor. At, dicet aliquis; Quomodo reſurgent mortui? Quali autem corpore * futuri ſunt?* gr. veniunt. *Stulte, tu quod ſeminas non vivificatur, niſi prius mortuum fuerit: Et quod ſeminas; non corpus, quod naſcetur, ſeminas; ſed nudum granum: putà tritici, aut alicujus ex cæteris. Sed Deus illi dat corpus, prout voluit: & unumquodque ſeminum, proprium corpus ſuum accipit. Non omnis caro* eſt *eadem caro: ſed, alia quidem* eſt *Caro hominis, alia verò caro pecorum, alia piſcium.* Sunt *& corpora cæleſtia, & corpora terreſtria. Sed alia quidem* eſt *gloria cæleſtium, alia verò terreſtrium: alia gloria Solis, & alia gloria Lunæ, alia gloria Stellarum. Stella enim à ſtellâ differt gloriâ. Sic*

καὶ ἡ

» ἔσται ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Καὶ ὑποβὰς
» μετ' ὀλίγον λέγει· Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν
» λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμε-
al.deest. θα· * οὐ] πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα· ἐν
al. ῥιπῇ. ἀτόμῳ, ἐν * ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ
l. -πιγγι. ἐσχάτῃ σάλ*πιγγι· σαλπίσει γάρ, καὶ
» οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ
» ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. Δεῖ γὰρ τὸ φθαρ-
» τὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ
» τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.

ΜΑΡ. Οὐ τοῦτο τὸ σῶμα λέγει ἀνίστασθαι, ἀλλ' ἕτερον, ἀπὸ τοῦ λέγειν· ὁ δὲ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα, καθὼς ἠθέλησεν.

ἈΔΑΜ. Ὁ σῖτος θαπτόμενος εἰς γῆν, αὖθις σῖτος ἀνίσταται· καὶ ὁ ἄνθρωπος παραδιδόμενος ἐν τῇ γῇ, ἄνθρωπος ἀνίσταται, οὐχ ἕτερος γινόμενος· κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φω-
» νήν, λέγοντος· ἑκάστῳ δὲ τῶν σπερμά-
» των τὸ ἴδιον σῶμα δίδωσιν.

ΕΥΤΡ. Οὐδὲ ἑρμηνείας δεῖται ταῦτα, οὕτω φανερῶς καὶ ἀναμφιλέκτως εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου. οὐ γὰρ ἐνδέχεται, τὴν ψυχὴν εἰς τὴν γῆν θάπτεσθαι, ἀθάνατον οὖσαν, καὶ ὁμολογηθεῖσαν.

ἈΔΑΜ. Τὴν δὲ ὥσπερ σῖτον σπειρομένην σάρκα. ὁρῶμεν γάρ, ὅτι τὸ σῶμα ὥσπερ σῖτος σπείρεται· σὺ γάρ,
» φησιν, ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν
» μὴ πρῶτον ἀποθάνῃ. Τί οὖν ἐστι τὸ σπειρόμενον, καὶ καταβαλλόμενον εἰς τὴν γῆν; δηλαδή, ὅτι ἡ σάρξ.

ΜΑΡ. Ἀλλ' ὁρᾷς, ὅτι λέγει, οὐ τὸ
» γενησόμενον σῶμα σπείρεις, ἀλλὰ
» γυμνὸν κόκκον σίτου.

& reſurrectio mortuorum futura eſt. Et paulò poſt ſubnectens ait: *Ecce myſterium vobis dico: omnes quidem non dormiemus, ſed omnes immutabimur, in puncto, in nictu oculi, ad extremam tubam. Clanget enim tuba; & mortui excitabuntur incorrupti, noſq; immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem & mortale hoc induere immortalitatem.* 1.Cor. 15. 51,52,53.

MAR. Non dicit; Hoc corpus reſurgere; ſed aliud: *id probatur.* Ex eo, quòd dicat: *Deus autem dat illi corpus, prout vult.* 1.Cor.15.38

ADAM. Triticum in terrâ ſepultum, denuò reſurgit triticum: perinde homo terræ traditus, homo reſurgit; non alius factus: ſecundùm illam Apoſtoli vocem, dicentis: *Unicuiq; verò ſeminum ſuum proprium Corpus dat.* Ibid.

EUTR. Ne quidē interpretatione iſta egent, adeò clarè & citra omnem ambiguitatem dicta *ſunt* ab Apoſtolo. nec enim fieri poteſt, ut Anima (*quippe*, immortalis; & *quidem* † ex confeſſo) in terram ſepeliatur. Vid. ſup. p.136.

ADAM. Sed, hæc Caro *ſepelitur*: quæ ut triticum ſeritur. Videmus enim, Corpus hoc quaſi triticum, ſeminari. *Tu enim*, inquit, *quod ſeminas; non vivificatur, niſi prius fuerit mortuum.* Quid eſt ergo illud, *quod ſeminatur*, & *in terram* projicitur? nimirum, hæc ipſa Caro. Ib. v. 36.

MAR. Atqui vides, eum dicere: *Non corpus, quod futurum eſt, ſeminas; ſed nudum granum tritici.*

ἈΔΑΜ.

Ἀδάμ. Ὥσπερ ὁ σῖτος γυμνὸς σπειρόμενος, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει ἀνιστάμενος, περιλαμβάνει τὴν πόαν, ἀμφιεννύμενος καὶ εὐπρεπὴς γινόμενος, οὐκ ἄλλος παραπέφυκε, μεταβαλλόμενος· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, παραδιδόμενος τῇ γῇ, καὶ αὖθις τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ ἀνιστάμενος, ἀμφιέννυται τὴν ἀθανασίαν, καθὼς ὁ Ἀ-
1.Cor.15.53 πόστολος ἐμνημόνευσε, λέγων· Δεῖ γὰρ
» τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν,
» καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι
» ἀφθαρσίαν.

Μεγ. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀποστολικῷ οὐχ οὕτω λέγει.

Ἀδάμ. Ἀλλὰ πῶς;

Μεγ. Οὐ λέγει· Ὁ Θεὸς δίδω-
» σιν αὐτῷ σῶμα, καθὼς ἠθέλησεν·
» ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ πνεῦμα,
» καθὼς ἠθέλησε· σπείρεται σῶμα ψυ-
» χικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν·
» σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν
» ἀφθαρσίᾳ.

Ἀδάμ. Κατὰ σὲ οὖν, δίδωσιν αὐτῷ ὁ Θεὸς σῶμα πνευματικόν. Τίνι τὸ διδόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πνευματικόν ἐστι; τὸ οὖν λαμβάνον τί ἐστι;

Μαρ. Τὸ λαμβάνον ἐστὶν ἡ ψυχή.

Ἀδάμ. Ἡ ψυχὴ οὖν θάπτεται.

Εὐτρ. Ὁρισάμενος ἀθάνατον τὴν ψυχὴν, οὐ μόνον θνητὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς γῆν θάπτεσθαι, πείθειν ἡμᾶς βιάζεται· φανεροῦ ὄντος τοῦ πράγματος, ὅτι σῶμά ἐστι τὸ θαπτόμενον. Καὶ ἄτοπον ἡγοῦμαι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατρίβοντας περὶ τῶν αὐτῶν ἐξετάζειν, ἀποχρώντως ἐπιδειξαντος ἡμῖν τοῦ λόγου.

Adam. Quemadmodum triticum nudum ſeminatum, voluntate Dei reſurgit; herbam aſciſcit, quâ veſtitur, & caule ſpecioſum redditur; non mutatum in aliud prognaſcitur: ſic & homo terræ traditus, rurſus voluntate Dei reſurgit, & immortalitate induitur. Uti Apoſtolus commemoravit, dicens: *Oportet autem, mortale hoc induere immortalitatem,* [*& hoc corruptum, induere incorruptionem.*] [P.deſ.]

Meg. In noſtro Apoſtolico, non ità dicit.

Adam. Quomodo ergo?

Meg. Non dicit: *Deus illi dat corpus, prout vult*: ſed, *Deus illi dat ſpiritum, ut voluit. Seminatur corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale: ſeminatur in corruptione, reſurget in incorruptione.*

Adam. Tuâ igitur ſententiâ, *dat illi Deus corpus ſpirituale.* Cuinam à Deo ſpirituale hoc datur? Et quid igitur illud eſt, quod *id* accipit?

Mar. Id quod accipit, eſt Anima.

Ad. Ergo'ne ſepelitur Anima?

Eutr. Quamvis Animæ immortalitatem *Marinus* definierit; non ſolùm tamen eam morti ſubjectam, ſed ſepeliri etiam in terrâ, nobis ſuadere contendit: cùm res manifeſta ſit, Corpus eſſe quod ſepelitur. Itaq; abſurdũ judico, in iiſdem tempus conterere, ac de iiſdem diſputare: cùm hic ſermo abundè ſatìs nobis *omnia* demonſtraverit.

Ἀδάμ.

ſſ. δόξει. ΑΔΑΜ. Ἴσως οὐ † δόξῃ τούτοις αὐτάρκη εἶναι τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν. Βραχύ τι προσκαρτερήσας, ἄκουε φάσκοντος τοῦ Ἀποστόλου φανερώτερον· » Ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ (ll.-νηθεῖσα) διακο*νηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλ' ἐν Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. Εἰ μὴ γοῦν ἀνίσταται ἡ σάρξ, κατὰ τὴν τούτων ἀπόνοιαν, οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐν ταῖς σαρκίναις καρδίαις γεγραμμένη, Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος· ἀλλ' οὐ μάτην γέγραπται ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιστολὴ, τῷ τοῦ ζῶντος πνεύματι Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ διδόναι ζωὴν, ἐν οἷς γέγραπται· ὃ ἐν τοῖς ἐφεξῆς αὐτὸς » διδάσκει ὁ Ἀπόστολος, λέγων· Εἰ γὰρ » τὸ καταργούμενον διὰ δόξης πολὺ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ, καὶ μὴ καταργούμενον. Καὶ, εἰ ἐν ταῖς σαρκίναις γέγραπται καρδίαις, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Θεοῦ, δηλονότι μένουσι καὶ αἱ σάρκιναι καρδίαι· ἐν αἷς μένει γεγραμμένον, καὶ μὴ καταργούμενον· καὶ πάλιν· † Ἔχημεν οὖν τὸν θησαυρὸν » τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ ᾖ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχ ἡμῶν. (al. ἔχομεν) ἐλεγχέσθωσαν οὖν οἱ τῆς πλάνης ῥήτορες, πῶς βούλονται νοῆσαι τὸ ῥητὸν τοῦτο; ἐν τίνι βούλονται εἶναι τὸ γεγραμμένον, Τοῦτον τὸν θησαυρόν; ἐν τῷ, κατ' αὐτοὺς, ἔσω ἀνθρώπῳ; εἰ ὁ ἔσω οὖν ἄνθρωπος ὀστράκινος, ὀστράκινον ἔσται κατ' αὐτοὺς σκεῦος ἡ ψυχή· ἀλλὰ ἡ σάρξ ἐστι τὸ ὀστράκινον σκεῦος, ὅ ἐστι καὶ αὐτοὺς ὁ ἔξω ἄνθρωπος· ἐν τῇ σαρκὶ οὖν ἦν ὁ θησαυρός. Καὶ τῶν δύω θάτερον·

ADAM. Fortaſſe non videbitur iſtis ſufficere iſta Reſurrectionis demonſtratio. Pauliſper adhuc patienter audi Apoſtolum, explicatiùs differentem: *Eſtis epiſtola Chriſti miniſtrata à nobis: inſcripta, non atramento, ſed per Spiritum Dei viventis; non in tabulis lapideis, ſed tabulis cordis carneis.* (2.Cor.3.3.) Itaque, ſi non reſurgat Caro, (ſecundùm iſtorum dementiam,) nihil prodeſt *Chriſti epiſtola, carneis cordibus inſcripta, Spiritu Dei viventis.* Atqui, non in irritum *Epiſtola Chriſti* fuit *ſcripta, Dei viventis Spiritu*; ſed, ut vitam det iis, in quibus ſcripta eſt. quod in ſequentibus docet Apoſtolus: *Si enim, quod abolitum* eſt, *in gloriâ* fuit: *multo magìs in gloriâ* eſt, *quod manet, & non aboletur.* (Ib. v. 11.) Præterea, ſi *in carneis cordibus epiſtola Chriſti* exarata eſt; manent ſanè & corda carnea: in quibus permanet, quod ſcriptum eſt, & non obliteratur. Item: *Habemus igitur theſaurum iſtum in teſtaceis vaſis, ut excellentia ſit Potentiæ Dei, & non noſtrûm.* (2.Cor.4.7.) Eligant ergo iſti erroris hujus cauſſidici, Quomodo hoc dictum velint intelligere? In quo volunt eſſe, quod ſcribitur, *Iſtum theſaurum*? num in homine, ſecundùm illos, interiore? Si ergo interior homo teſtaceus eſt; teſtaceum vas, ſecundùm illos, erit & Anima. Atqui, Caro eſt *Vas illud teſtaceum*; quod eſt, ſecundùm illos, homo exterior. In carne igitur ille theſaurus erat. Et ex his duobus alterutrũ *erit verum*;

ἢ ἀπόλλυται ὁ τοῦτον ἔχων τὸν θησαυρὸν, ἢ ἀναντιῤῥήτως σώζεται ἡ σὰρξ, ἐν ᾗ ὁ θη-
Ib. v. 11. „ σαυρός. Καὶ πάλιν· Ἡμεῖς γὰρ οἱ ζῶντες
„ εἰς θάνατον παραδιδόμεθα, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ
„ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ ἡμῶν
σαρκί. οὐδὲ χρῄζει ἐξηγήσεως, τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ λέγοντος, ἐν τῇ σαρκὶ φανε-
2. Cor. 5. 4. „ ροῦσθαι. καὶ πάλιν· Ὅταν δὲ καταποθῇ τὸ
coll. 1. Cor. 15. 54. „ θνητὸν ὑπὸ τῆς * ἀθανασίας· τί ἕτερον
al. ζωῆς. „ δύναται νοηθῆναι, ἢ ὅτι χωρεῖ εἰς ζωὴν
Rō. 7. 25. „ τοῦτο, ὅπερ θνητόν. καὶ πάλιν· Ἄρα † γὰρ
al. οὖν. „ αὐτὸς ἐγὼ, τῷ μὲν νοῒ δουλεύω τῷ νό-
„ μῳ τοῦ Θεοῦ· τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρ-
Rō. 8. 1, 2. „ τίας. Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς
„ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύμα-
al. -ρωσέ με. τος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέ* ρω-
„ σεν ἡμᾶς, ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας
„ καὶ τοῦ θανάτου. εἰ μὲν ὁ νοῦς τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ δουλεύει, τῷ δὲ τῆς ἁμαρτίας ἡ σάρξ· ἠλευθέρωσε δὲ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὁ τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς νόμος, ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου· δηλονότι τὸ δουλεῦον τῷ τῆς ἁμαρτίας νόμῳ ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ἐδούλευε δὲ τῷ τῆς ἁμαρτίας νόμῳ, οὐχ ὁ νοῦς, ἀλλ' ἡ σάρξ. ἠλευθέρωται οὖν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡ σάρξ. πῶς οὖν σώζεται τὸ, τῷ νόμῳ τῆς τοῦ πνεύματος ζωῆς ἐν Χριστῷ ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐλευθερωθὲν, αὐτὸς λεγέτω· ἐγὼ γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἐλέγχων τὴν τούτων ἀπαιδευσίαν αἰδοῦμαι.

ΕΥΤΡ. Συλλήβδην ἁπάντων φαύλων αἰτία γίνεται ἡ ἀπαιδευσία· ᾗ συμπεφύκασι, καὶ συνήνθησαν, Μεγέθιος, Δροσέριός τε καὶ Μάρκος, Οὐάλης, καὶ Μαρῖνος, ἐκτραπέντες

aut perit, qui habet iſtum theſaurum: aut citra contradictionem ſervatur Caro iſta, in quâ eſt theſaurus *ille*. Et iterum: *Nos enim, qui vivimus, ad mortem tradimur; ut & vita Jeſu manifeſta fiat, in mortali noſtrâ carne.* nec opus habet explicatione, quod dicit: *Vitam Jeſu in carne* hac *pateſieri.* Rurſus: *Quando abſorbebitur hoc mortale ab immortalitate.* Quid aliud poteſt intelligi, quàm; Hoc, quod eſt mortale, ad vitam pergere? Atque iterum: *Ego enim ipſe, mente quidem ſervio Legi Dei; carne verò, legi peccati. Nulla igitur nunc eſt condemnatio his, qui ſunt in Chriſto Jeſu. Lex enim Spiritûs Vitæ in Chriſto Jeſu liberavit nos à lege peccati & mortis.* Siquidem mens Legi Dei ſervit; Legi autem peccati Caro; ac liberavit nos in Chriſto Jeſu, Lex Spiritûs Vitæ, à lege peccati & mortis: nimirum, id à peccato liberavit *Spiritus ille*, quod legi peccati ſerviebat. Servivit autem legi peccati, non mens, ſed Caro: Ergo liberata eſt à morte ipſa Caro. Quâ igitur ratione ſervetur id, quod Lege vitæ Spiritûs in Chriſto à morte liberatum eſt; ipſe dicat: me namque pudet, refutare pluribus horum inertiam.

Eutr. In ſummâ, omnium malorum cauſa eſt ignorantia: cum quâ nati ſunt & ſimul floruerunt, *Megethius* & *Droſerius*, & *Marcus*, *Valens* & *Marinus*; quippe à

τῆς

τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ ὀρθοτάτου δόγματος· ποία γὰρ ἀκολου*θεία ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ σώζεσθαι *δύναται; τύπου γὰρ προάγοντος, ἐξ ἀνάγκης καὶ νουθετεῖσθαι τοὺς ὁρῶντας· ἄτυπος δὲ νουθεσία οὐκ ἄν ποτε δεχθείη.

l. -θία.
f. δύναται.

ἈΔΑΜ. Εἰ οὖν παρίσταται τῇ ἀγχινοίᾳ τῇ σῇ, βραχύ τι προσκαρτερήσας, ἄκουε τοῦ Ἀποστόλου, τοῦ ὑπ' αὐτῶν προκομισθέντος· ὅπως μάθῃς τὴν τούτων ἀνοησίαν. ὁ γὰρ *σχέτλιος Μαρκίων ῥαδιουργήσας τὰ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐ παντάπασιν ἀπήλειψε· καὶ οὗτοι μέχρι τοῦ δεῦρο περιαιροῦσιν, ὅσα ἂν μὴ συντρέχοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ. Ὅσα οὖν μὴ νοήσαντες κατέλειψαν ἑαυτοῖς ἐναντιούμενα, ταῦτα ὥσπερ ἐπιφυλλίδας ἀναλεξάμενος, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν καὶ προφητικῶν φωνῶν, προφανῶς τῇ σῇ συνέσει ἐπιδείξομαι· λέγει δὲ οὕτως ὁ Ἀπόστολος· « Αἱ γυναῖκες ἐν ἐκκλησίᾳ σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτρ*επται αὐτοῖς « λαλεῖν· ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι· καθὼς « καὶ ὁ νόμος λέγει. καὶ πάλιν λέγει, Τρί« τον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ « στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων « *σταθίσεται πᾶν ῥῆμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀναμφιλέκτως ἀκολουθεῖν φαίνεται τῷ Νόμῳ ὁ Ἀπόστολος, ὅταν λέγει· Τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμ« μένος. Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. « Ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῖκος; λεγέτωσαν, ποῦ γέγραπται αὐτοῖς οὗτος ὁ λόγος, εἰ μὴ ἐν Νόμῳ καὶ Προφήταις; ὡς οὖν καταλελυμένου τοῦ Νόμου, φησὶν, γενήσεσθαι τὸν ἐκεῖσε γεγραμμένον λόγον, ἢ

V. Not.
l. -απται.
l. σταθή-

rectâ viâ, veriſſimâque doctrinâ excedentes. Quâ enim conſequentiâ in hoc ſermone ſervari poteſtis? nam, exemplari præcedente; neceſſariò quoque *admonentur, qui *illud* intuentur: at, quę caret exemplo admonitio, vix unquam admitteretur. Vid. Not. *v. *inſtituuntur.*

ADAM. Si prudentiæ tuæ viſum ſit, parumper ſuſtine, & audi Apoſtolum, ab illis antea citatum: quò eorum noſcas amentiam. † Schetæus enim *Marcion* fraudulenter Apoſtoli ſcripta tractando, non delevit omninò: ſed iſti hactenus, quæcunque ipſorum non congruunt ſententiæ, reſecant & tollunt. Quamobrem ego, quæcunq; illi reliquerunt non intellecta, & ipſis repugnãtia; ea velut racemos ex verbis Apoſtolicis ac Propheticis recolligam, tuæque prudentiæ propalàm exhibebo. Sic autem dicit Apoſtolus: *Mulieres in Eccleſiâ ſileant: non enim permiſſum eſt illis loqui, ſed ſubjici; ſicut & Lex dicit.* Ac rurſus inquit: *Tertiò nunc veniam ad Vos: in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Similiter & hîc ſine dubio Legem apparet ſequi, ubi ait: *Tum fiet ſermo, qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoriam. Ubi tua, ô mors, victoria?* Dicant, ubi ſcriptus ſit eis hic ſermo, niſi in Lege & Prophetis? Num ergo dicit; *futurum eſſe* illum ibidem ſcriptum *ſermonem*, tanquam Lex jam ſoluta eſſet; vel *tanquam in poſterum*

P. Miſer.
Recapitulatio Controverſiarũ Marcion. & Valent.
De Lege & Prophetis.
1. Cor. 14. 34
2. Cor. 13. 1.
1. Cor. 15. 54, 55.
Eſaj. 25. 8.
Hoſ. 13. 14

πληρωθησομένους; τῶν γὰρ μὴ ἐνδεχο-
μένων ἐστὶ, καὶ καταλέγειν τοῦ Νόμου, καὶ
φάσκειν τὸν Νόμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γε-
De Chriſto. γραμμένα ἔσεσθαι λέγειν. Ἐφεσίοις
al. -εύετε. δὲ ἐπιστέλλων, φησί· Μνημον*εύον-
Eph. 2. 11, „ τες, ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη*, οἱ λεγό-
12, 13 „ μενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομέ-
al. ad. ἐν σαρ-κί. „ νης περιτομῆς, ἐν σαρκὶ χειροποιήτου.
„ ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χρι-
al. -μένοι. „ στοῦ· ἀπηλλοτριω*μένης τῆς πολι-
„ τείας τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ ξένοι τῶν διαθη-
„ κῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχον-
„ τες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ· Νυνὶ δὲ
al. ad. ἐν Χρι-στῷ Ἰησοῦ ὑ- * ὑμεῖς, οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγε-
„ νήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χρι-
στοῦ. Ποίας οὖν ἐπαγγελίας ἐνταῦθα
μέμνηται; ἧς οἱ ξένοι χωρὶς Χριστοῦ
ὑπάρχουσιν; ἢ ἃ, ὁ κατ᾽ αὐτοὺς ξέ-
νος καὶ ἄγνωστος ἐπηγγείλατο
P. πότε. Θεός; καὶ *τότε ἐπηγγείλατο, ὁ μη-
δέποτε φανεὶς πρὸ τῶν Τιβερίου
Καίσαρος χρόνων; ἢ πῶς ἄγνωστος
αὐτοῖς ἦν, ὁ πρότερον λαλῶν, καὶ
ἐπαγγελλόμενος; Σαφῶς διδάσκει
Eph. 2. 12. „ τοὺς ξένους τῆς διαθήκης τοῦ Ἰσραὴλ,
„ ἀθέους φάσκων εἶναι. Καὶ πάλιν
2. Cor. 1. 20 λέγει, Ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ, ἐν αὐ-
„ τῷ τὸ ναί. εἰ γὰρ ὁ ξένος, καὶ πρῶτον
νῦν φανεὶς, οὔτε ἐγνώσθη τινὶ πρότερον,
l. δῆλον, ὅτι. οὔτε ἐπηγγείλατο·* δηλονότι ὁ ἐπαγγει-
l. -ρός. λάμενος, οὐδεὶς ἕτε*ρόν ἐστι, ἢ ὁ δη-
μιουργός. Ἐνδηλότερον δὲ ἐπιστῆσαι βού-
λομαι, ὅτι Χριστὸς ἐκ Νόμου καὶ Προφητῶν
κατήγγελται· ὡς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ περὶ
„ Ἰωάννου λαλῶν, φησίν· Οὗτός ἐστι
„ περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδοὺ ἀποστέλλω

implenda? Eſt enim in numero rerum impoſſibilium, Contradicere Legi; &, Legem profiteri: quæque in Lege ſcripta ſunt, futura dicere. Epheſiis autem per epiſtolam ſcribens, ait: *Memores, quòd Vos, olim gentes, vocati Præputium, ab eâ, quæ dicta eſt Circumciſio, in carne manibus facta: Quòd* (inquam) *eratis in tempore illo absque Chriſto, abalienati à Republicâ Iſraëlis, & hoſpites Teſtamentorum promisſionis; ſpem non habentes, & ſine Deo in Mundo. Nunc autem vos, qui procul quondam eratis, facti eſtis propè per ſanguinem Chriſti.* Cujus ergo promiſſionis ibi facit mentionem? An à quâ qui peregrini vel extranei *ſunt*, abſque Chriſto ſunt? aut, quas ille (ut ipſi ajunt) *Deus peregrinus & ignotus* promiſit? Ecquando promiſit, qui ante Tiberii Cæſaris tempora nunquam apparuit? aut quomodo ignotus erat illis, qui anteà locutus eſt, & antè promiſit? Docet apertè, hos à *Teſtamentis Iſraëlis alienos* fuiſſe, *quos abſq; Deo* eſſe aſſerit. Et rurſus dicit: *quæcunque enim promiſſiones Dei, in ipſo ſunt Etiam.* Si enim ille peregrinus, & nunc primùm viſus, nec ulli anteà notus erat, nec *quicquam* promiſit; patet, illum Promittentem, nullum eſſe alium, quàm ipſum Conditorem. Sed volo clariùs edocere: Chriſtum ex Lege atque Prophetis annunciatum fuiſſe: prout, de *Johanne* locutus, dicit ipſe Servator: *Ipſe eſt, de quo ſcriptum eſt: Ecce, mitto*

τὸν ἄγ-

» τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
» κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.
Ταύτης οὖν διὰ τῶν Προφητῶν γενομένης
τῆς ὑποσχέσεως, ὥστε πρόδρομον Κυ-
ρίου ἀποσταλῆναι πρὸ προσώπου αὐ-
τοῦ, τὸν ἑτοιμάσοντα τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ, Ἰω-
άννην· ἔχουσι δεῖξαι ἕτερόν τινα, οὗ
πρὸ προσώπου ἐκεῖνος ἀπεστάλη;
l. πρὸ. εἰ γὰρ ἐλήλυθεν ἕτερός τις, * πρὸς Χρι-
στοῦ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ πεμφθεὶς,
l. -ρος. δεικνύτωσαν· εἰ δὲ οὐδεὶς ἕτε*ρον πέφη-
νεν, εἰ μὴ μόνος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστὸς, καὶ πρὸ προσώπου τούτου
πάρεστιν Ἰωάννης· φανερὸν, ὅτι τότε
ἦν ἐπηγγελμένη, ἡ ποτὲ πεπλη-
ρωμένη ὑπόσχεσις, καὶ οὐδενὸς ἄλλου
Θεοῦ ἐστιν ὁ Χριστὸς, ἢ τοῦ δημιουργοῦ
Θεοῦ· οὗ καὶ οἱ Προφῆται ὑπῆρχον καὶ ὁ
Νόμος. ὁ δὲ Ἀπόστολος οὐχὶ τηλαυ-
l. κηρύσσει γῶς ἐκ νόμου * κηρύσσει τὸν Χριστὸν, λέ-
» γων Κορινθίοις· Ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν
» πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάν-
» τες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον· καὶ
» πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν
l. -λάσσῃ. ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐν τῇ θα*λάσσει· καὶ
» πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν
» ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα
» πνευματικὸν ἔπιον· ἔπινον γὰρ ἐκ πνευ-
» ματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ
» πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Τίς οὐκ ἂν θαυ-
μάσειε τὴν ἄνοιαν τούτων, ἀναγινωσκόν-
των μὲν ταῦτα, καὶ μὴ συνιέντων; ἐὰν
» δέ τις προσθῇ τούτῳ τῷ ῥητῷ, τὸ Πά-
» σχα ἡμῶν ἐθύθη Χριστός· ὅπερ πάσχα
l. τοῦτο. ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ * τοῦτο νενομοθέτηται.

ΜΑΡΚ. Ταῦτα μὲν ἤκουσας
τοῦ Ἀποστόλου· ἐκεῖνα δὲ οὐκ ἤ-

Angelum meum ante faciem tuam; qui præparabit viam tuam ante te. Hac ergo promiſſione factâ per Prophetas, ſcilicet Præcurſorem Domini mittendum ante faciem ipſius, qui viam Domini præpararet, *nimirū Johannem*: poſſunt'ne alium demonſtrare, cujus ante faciem ille miſſus fuerit? Si enim ante Chriſtum alius quiſpiam, à Conditore illo miſſus, venerit; age demonſtrent. Sin verò nemo alius, excepto ſolo Domino noſtro Jeſu Chriſto, apparuit; & ante faciem ejus præſtò eſt *Johannes*; perſpicuum eſt, tunc impletam fuiſſe, quæ olim facta erat promiſſio: & nullius alîus DEI FILIUM eſſe Chriſtum, niſi Conditoris Dei; cujus etiam erant Prophetæ & Lex. Sed verò Apoſtolus, an'non apertè Chriſtum ex Lege prædicat, Corinthiis dicens:
Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, 1.Cor.10.
& omnes per mare tranſierunt: & 1,2,3,4.
omnes per Moſen baptizati ſunt, in nube, & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritualem ederunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: biberunt enim ex ſpirituali conſequente Petrâ. Petra autem erat Chriſtus. Quis non demiretur iſtorum inſaniam, hæc quidem legentium, ſed non intelligentium? Si verò quis addiderit huic dicto, illud:
Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- 1.Cor.5.7.
ſtus: quod Paſcha à Conditore in lege ſancitum eſt.

MARC. † Hæc quidem ab Apo- † *Interrūpit ſermonē Adamātij.*
ſtolo audiviſti: illa verò non au-

 κουσας

1.Cor.15. 45, 47. „ κούσας λέγοντος, Ἐγένετο ὁ πρῶτος „ ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν· al. Ἀδὰμ. „ ὁ ἔσχατος * Κύριος, εἰς πνεῦμα ζωο- „ ποιοῦν· ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ al. ad. ἄν- θρωπος. „ γῆς χοϊκὸς, ὁ δεύτερος * Κύριος ἐξ „ οὐρανοῦ.

ΑΔΑΜ. Σαφῶς ὁ Ἀπόστολος ἔδειξε, καὶ τὸν πρῶτον Ἀδὰμ, καὶ τὸν δεύτερον Κύριον, τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχ ἑτέρου τινός· εἰ γὰρ οὕτως γέγραπται, 1.Cor.15.45 Πρῶτος ἐκ γῆς χοϊκὸς ἄνθρωπος, Ἀδὰμ, καὶ ὁ δεύτερος ἐξ οὐρανοῦ, Κύριος· περιοσσή ἐστιν ἡ μυθοποιΐα. καὶ γὰρ τὸ γεγραμμένον, οὐκ * ἀλαχῆ, l. ἀλλα- ἢ ἐν τῷ νόμῳ εὑρεθήσεται γεγραμμένον· καὶ ὁ οὐρανὸς δὲ, ὅθεν ὁ Κύριος ἦλθεν, οὐχ ἑτέρου δείκνυται ὄντος Θεοῦ, ἀλλ' ἢ τοῦ δημιουργοῦ.

ΕΥΤΡ. Οὐρανοὺς κέκτηται ὁ ἀγαθός;

ΜΑΡΚ. Οὐ τοῦ δημιουργοῦ.

ΕΥΤΡ. Παροικεῖ οὖν τῷ δημιουργῷ;

ΜΑΡΚ. Ἰδίους ἔχει οὐρανοὺς ὁ ἀγαθός.

ΕΥΤΡ. Δέδεικται οὖν καὶ ὁ ἀγαθὸς δημιουργὸς ὢν οὐρανῶν.

ΜΑΡ. Ἐκεῖνοι οἱ τοῦ ἀγαθοῦ οὐρανοὶ ἀχειροποίητοι, καὶ ἀγένητοι.

ΑΔΑΜ. Οὐκοῦν εἰ ἀγέννητοι, καὶ Vid. Not. * ἀνονόμαστοι· τὸ γὰρ ἀγέννητον, καὶ * ἀνονόμαστον. ἄλλως δὲ καὶ αὐτοματισμὸν δογματίζουσι κατὰ τὸν Ἐπίκουρον.

ΜΑΡΚ. Πῶς;

ΕΥΤΡ. Ὁ Ἀπόστολος ἔφη, ὁ δεύ- 1.Cor.15.47 τερος ἐξ οὐρανοῦ, κατ' ὑμᾶς, Κύριος·

diſti, cùm dicit: *Primus homo Adam factus erat in animam viventem: ultimus Dominus, in ſpiritum vivificantem. Primus homo ex terrâ terrenus: ſecundus, Dominus de cœlo.*

ADAM. Apertè indicavit Apoſtolus, tùm primum Adamum, tùm ſecundum Dominum, Ejuſdem DEI & non alterius cujuspiam, *eſſe.* Si enim *ità ſcriptum* fuerit: PRIMUS EX TERRA TERRENUS HOMO, ADAM; ET SECUNDUS, DE COELO, DOMINUS; ſupervacanea eſt fabulatio veſtra. Nam hoc, quod ſcriptum eſt, non alibi, quàm in Lege, ſcriptum invenietur. Cœlum etiam, unde Dominus deſcendit, non alterius Dei eſſe monſtratur, quàm illius Conditoris.

EUTR. Cœlos'ne poſſidet ille Bonus?

MAR. Non illos *poſſidet, qui ſunt* Conditoris.

EUTR. Peregrinatur'ne igitur ut advena apud Conditorem?

MARC. Proprios cœlos habet ille Bonus.

EUTR. Ergo monſtratum eſt, etiam Bonum eſſe Conditorem cœlorum.

MARC. Cœli illius Boni, non *ſunt* manu facti, ſed ingeniti.

ADAM. Si *ſint* ingeniti; *ergo* & innominati: quod enim *eſt* ingenitum, caret etiam nomine. Cæteroquin *iſti* fortuitam temeritatem cum *Epicuro* profitentur.

MARC. Quomodo?

EUTR. Apoſtolus dixit: *Secundus ex cœlo Dominus*; ut vos dicitis.

ποίου

ποίου οὖν οὐρανοῦ, ἀναγκαῖόν ἐστι ζητῆσαι. εἰ μὲν τοῦ δημιουργοῦ, φαίνεται καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ δημιουργοῦ ὤν· εἰ δὲ ἐξ ἄλλου οὐρανοῦ, ὡς φῂς, ζητεῖν χρὴ, εἰ ἀγέννητον ἀγεννήτου διαφέρειν δύναται;

ἈΔΑΜ. Ἴσως κατ᾽ αὐτοὺς, ὅπερ ἀδύνατον. εἰ δὲ καὶ τοῖς οὐρανοῖς τοῦ δημιουργοῦ οὐκ ἀποκέχρηνται, ἀλλ᾽ οὖν γε τοῖς ὀνόμασι. πόθεν γὰρ ἔσχον τὸ ὄνομα τοῦ οὐρανοῦ, ἢ δῆλον ἀπὸ τοῦ Νόμου; οὕτω γὰρ λέγει· Ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν. Σκόπει δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἀσεβὲς τόλμημα, πῶς παρεχάραξαν τὴν γραφήν. τὴν γὰρ κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἀνελεῖν βουλόμενοι, ἐνήλλαξαν τὸ, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος· καὶ ἐποίησαν, ὁ δεύτερος Κύριος· οὐκ ἰδόντες, ὅτι ἢ
P. κατὰ. ἐξ ἀνάγκης ὁμολογήσουσιν αὐτοὺς * καὶ τὴν σάρκα, τοῦ πνευματικοῦ Χριστοῦ γένεσιν, ἢ μεταγενέστερον αὐτὸν τοῦ Ἀδὰμ ὁμολογῆσαι. τὸ γὰρ, Ἐγένετο ὁ πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος, ἀκούοντες τί ἕτερον ἢ τοῦτο νοοῦμεν; εἰ ἐκεῖνος μὲν πρῶτος ἐγένετο, ὁ δὲ Κύριος δεύτερος· ἀκόλουθόν ἐστι, νοεῖν μεταγενέστερον τὸν Κύριον τοῦ Ἀδάμ. πάλιν γὰρ Κορινθίοις ὁ Ἀπόστολος γράφων, φησίν· Ὅτι ὁ Θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν
al. ἡμῶν. ἐν ταῖς καρδίαις * ὑμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐν προσώπῳ Χριστοῦ. Τίς οὖν ὁ εἰπὼν Θεὸς ἐκ σκότους φῶς λάμψαι; καὶ τίνι εἰπών; καὶ

Ex quo igitur cœlo? perquirendum eſt. Si quidem *erat* è Conditoris *cœlo*; apparet, etiam Chriſtum eſſe illius Conditoris. Sin *ex* altero *erat*, ut ais, *cœlo*; quærendum eſt, An ingenitum ab ingenito differre poſſit?

Adam. Fortaſſis juxta iſtos, *poteſt*; id, quod fieri non poteſt. Verùm, ſi etiam cœlis illis Conditoris non abuſus ſit; attamen nominibus *luſit*. Unde enim habuerunt Cœli nomen; niſi manifeſtum, ex Lege? Sic enim dicit: *Vocavit Deus illud firmamentum* Gen. 1.8.
Coelum. Specta porrò & hanc impiam audaciam, Quo modo Scripturam S. adulteraverint. Dũ enim Chriſti generationem ſecundùm carnem tollere moliuntur; mutârunt, hoc *Secundus homo*; & ſuppoſuerunt, *Secundus Dominus*: nõ animadvertentes, vel neceſſariò ſe debere fateri; ſpiritualis Chriſti ſecundùm carnem generationem: vel, illum Adamo natu minorem eſſe, jam confiteri. Cùm enim audimus illud: *Factus eſt Primus, & Se-* 1.Cor.15.45.
cundus: quid aliud, quàm hoc intelligimus? ſi ille quidem *Primus* factus eſt, Dominus autem *Secundus*; conſequens eſt, intelligamus, natu minorem eſſe Dominum Adamo. Iterum dum ſcribit ad Corinthios Apoſtolus, ait: Deum,
qui juſſit è tenebris lucem ſplendeſcere, 2.Cor.4.6.
illum eſſe, *qui illuxit cordibus veſtris, ad illuſtrationem notitiæ gloriæ ipſius, in* * *Perſona Chriſti*. Quis er- * al. *facie.*
go eſt ille *Deus, qui juſſit ſplendeſcere Lucem è tenebris*? Cui † juſſit? & † gr. *dixit.*

ποτε

ποτε; ἀκριβῶς ζητήσαντες, εὑρήσομεν, καὶ τίνα κηρύσσει ὁ Ἀπόστολος Θεόν; καὶ πόθεν ἐστὶ τὸ δοθὲν ἡμῖν ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ φῶς. εἰ μὲν γὰρ ὁ κατ' αὐτοὺς ἀναπλασάμενος, ἀγαθὸς Θεός ἐστιν, ὁ τοῦτο τινὶ ἢ τισὶν εἰπὼν, εὑρίσκεται
Gē.1.3,6,9, ἄγνωστος ὢν, καὶ δειχθῆναι δή-
11,14,20.&c ποτε ἤ τί, ἢ τίσιν εἶπε, Καὶ εἶπεν·
Vid.Not. ψευδὲς τὸ λέγειν, ἄγνωστον, καὶ μηδέποτε πεφανερωμένον, μηδὲ εἰς εὔνοιάν τινος ἀφικόμενον αὐτὸν ὑπάρ-
l. ἐλάλει τε. χειν. εἰ γὰρ καὶ πρότερον † ἐλάλε τε καὶ ἐπηγγέλλετο, οὔτε ἄγνωστος ἦν, οὔτε τότε πρῶτον, ὥς φασιν, ἐπὶ Τιβερίου κατελθὼν ἐφάνη ἐν Καφαρναούμ. εἰ δὲ οὐκ ἦν οὗτος, ὁ ὑποσχόμενος τὸ φῶς, ἀλλ' ὁ δημιουργός· ἐκείνου δηλονότι ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς οἱ φωτιζόμενοι, καὶ ὁ Χριστὸς ἐν προσώπῳ λάμπει, τὸ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ φῶς. Ὁ γὰρ ἀγαθός, φησιν, ἄγνωστος ἦν. Ἐφεσίοις δὲ ἐπι-
Eph.2.17. „ στέλλων ὁ Ἀπόστολός, φησι· Καὶ ἐλ-
„ θὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς
„ μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς· ὅτι δι' αὐτοῦ
„ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφό-
„ τεροι ἐν ἑνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα. Τίνος ἡμεῖς μὲν μακρὰν ὑπήρχομεν, Ἰουδαῖοι δὲ ἐγγύς; ἆρά γε κατ' αὐτοὺς ξένου καὶ ἀγνώστου Θεοῦ; καὶ πῶς ἐκείνου ἐγγὺς Ἰουδαῖοι ὑπῆρχον, ὃν ἐπίσης ἡμῖν ἠγνόουν; ᾧ μήτε ὑπήκουσάν ποτε, ἢ προσέσχον, ἑτέρῳ λατρεύοντες Θεῷ. ὡς οὗτοι φά-
f. τῇ. σκουσιν, ἀντικειμένως * τὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ προαιρέσει. Φησὶ γοῦν· Δι' αὐτοῦ ἔχο-

Quando? Si accuratè quæramus, inveniemus; tùm, Quem prædicet Apoſtolus Deum: tùm, Unde ſit illud, quod nobis datur *Lumen ex † facie Chriſti*? Si enim is, qui (ex † illorum opinione) *nos* reformat, eſt Bonus ille Deus; qui hoc alicui aut aliquibus dixerit: invenitur qui erat Ignotus, & jam demonſtratus fuiſſe aliquando, & quid & quibus dixerit, ET DIXIT. *itaq;* falſum, illum dicere Ignotum, & nunquam manifeſtatum, nec in alicujus gratiam advenire ſolitum eſſe. Si quippe ſit locutus anteà, & promiſerit: nec Ignotus erat; nec tum primùm, ut ajunt, ſub *Tiberio* deſcendens, in Caphernaum apparuit. Si autem non erat hic ipſe, qui lumẽ promiſit, ſed Conditor: illius nimirum ſumus & nos, qui illuminamur; & Chriſtus in Perſonâ † lucet illud Cõditoris lumẽ. nam *Bonus* ille, inquit, ignotus erat. Epheſiis autẽ Apoſtolꝰ, miſsâ epiſtolâ, dicit: *Et cùm veniſſet, evangelizavit pacem vobis, qui eratis longè, & iis qui propè: quia per illum habemus acceſſum utrique, in uno corpore, ad Patrem.* A' quo verò nos longè aberamus, & Judæi propè? Nunquid ut iſtis placet, à peregrino & Ignoto Deo? Ecquomodo Judæi propinqui erant illi, quem ignorârunt perinde atque nos? cui nec obediverunt unquam, nec adhæſerunt, *quippe* alteri Deo ſerviẽtes; qui, ut iſti dicunt, Boni DEI decreto atque inſtitutis adverſatur. Proinde dicit: *Per quem habe-*

† *Per-ſanâ.*

† i. *fundit.*

μεν

τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι πρὸς
τὸν Πατέρα. Πρὸς ποῖον πατέρα, ἢ
δηλονότι τὸν κτίσαντα ἡμᾶς; ἔτι τε
ἀναντίῤῥητον ῥητὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἀπο-
στόλου παραστήσομεν, Ἕνα εἶναι τὸν τῶν
ὅλων Θεόν τε καὶ κτίστην ἡμῶν τε, καὶ
πάσης τῆς κτίσεως, τὸν μόνον ἀγα-
θὸν Θεὸν, οὗ καὶ ὁ κόσμος ἐστὶ καὶ τὰ
πάντα. Φησὶ γὰρ Παῦλος, Εἷς Θεὸς
V.N. » Πατὴρ πάντων, * ὁ ἐν πᾶσιν ἡμῖν.
» Πατὴρ ἐπὶ πάντων Θεός· τίς οὖν κατ'
αὐτοὺς νομισθείη; πότερον ὁ κατ' αὐ-
τοὺς ἀγαθὸς, ὁ μήτε κτίσας τινὰ ἡ-
μῶν· μήτε τινὸς ὅλως ποιητὴς, ἢ δη-
μιουργὸς ὑπάρχων; ἢ τίνων ἔσται πα-
τήρ; οὐκ ἐνδέχεται γὰρ, ἐκείνου ἡμᾶς
τέκνα εἶναι, ὑφ' οὗ μὴ γεγενήμεθα.
» λέγει δὲ καὶ ὁ προφήτης· Οὐχὶ Θεὸς
» ἔκτισεν ἡμᾶς, καὶ Πατὴρ πάντων
» ἡμῶν ἐστι;

ΜΑΡΚ. Τῶν πιστευόντων πατήρ
ἐστιν ὁ ἀγαθός· λέγει γὰρ Παῦλος, ὅτι
εἰς υἱοθεσίαν ἐλήφθημεν.

ΕΥΤΡ. Ὁρᾷς, Μάρκε, μειδιῶν-
τας τοὺς ἀκροατὰς ἐπὶ τῇ ἀπαιδεύ-
τῳ σου φιλονεικίᾳ; οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Ἀ-
πόστολος, ὅτι εἷς Πατὴρ πιστῶν, ἀλ-
» λὰ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν
» πᾶσιν ἡμῖν.

ΜΑΡΚ. Ἀλλ' εἶπεν, εἰς υἱοθεσίαν
ἐλήφθημεν· τίς ποτε τὰ ἴδια υἱο-
ποιεῖται;

ἈΔΑΜ. Ἔστω οὖν πονηρὸς, ὁ
παρὰ ἄκοντος τὰ ἀλλότρια εἰλη-
φὼς, ἀγαθὸς δὲ ὁ συγχωρήσας·
ὅτι δὲ Παῦλος τὸν δημιουργὸν κη-

aditum utrique ad Patrem. Ad quem Patrem, niſi *ad eum* ſcilicet, qui nos creavit? Sed & irrefragabile adhibebimus dictum, ex ipſo eodem Apoſtolo, *docens*; Unum eſſe univerſorum DEUM & Creatorem, tùm noſtrûm, tùm omnis creaturæ: *nempe*, ſolum illum Deum Bonum, cujus & mundus eſt, & hæc univerſa. Paulus enim, inquit, *Unus Deus Pater omnium, & in* Eph. 4. 6.
omnibus nobis. Quis igitur, *Pater ſuper omnia Deus*, ſecundùm illos cenſebitur? Utrum is, qui iſtorum arbitratu dicitur Bonus; qui neminẽ creavit noſtrûm; nec ulliꝰ omninò effector aut Conditor exiſtit? Vel, Quorum Pater erit? Non enim illius poſſumus nos eſſe filii, à quo non ſumus facti. Verùm etiam Propheta dicit: *Non'ne* Mal 2. 10.
Deus condidit nos; & Pater omnium noſtrûm eſt?

MARC. Credentium Pater eſt, hic Bonus. Paulus namque ait, quòd in Adoptionem filiorum aſciti ſimus.

EUTR. Vides'ne, *Marce*, ridentes hos Auditores, ob rude tuum litigandi ſtudium? Non enim dixit Apoſtolus, *Unus Pater fidelium*; Gal. 4. 5.
ſed, *omnium, & per omnia, & in omnibus nobis.*

MARC. Imò dixit: *In adoptio-* Eph. 4. 6.
nem filiorum aſſumpti ſumus. Quis unquam ſuos Proprios *Natos* in filios adoptat?

ADAM. Eſto igitur *Malus*, qui ab invito aliena abſtulit; *Bonus* autem ille, qui conceſſit. Quòd verò Paulus Conditorem Deum

ῥύσσει Θεὸν, ἀναντιῤῥήτως ἐστὶ μα-
1.Cor.12.24. θεῖν αὐτοῦ λέγοντος· Ὁ Θεός, φησι,
» συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι
1.Cor.3.21, περισσοτέραν δοὺς τιμήν. Λάβε δὴ
22, 23. » τηλαυγέστερον ῥητὸν, ὥστε, φησι, μη-
» δεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις. πάν-
» τα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε Παῦλος, εἴτε
» Κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε
» θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλον-
al. ad. ἐστιν. » τα, πάντα ὑμῶν*. ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ,
» Χριστὸς δὲ Θεοῦ. Αὕτη γὰρ ἡ διάνοια
τοῦ ῥητοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ πρὸς βίαν
αὐτοὺς ἀναγκάσει, τὴν ἀλήθειαν εἰ-
πεῖν καὶ ἄκοντας· τίνος γὰρ βούλονται
εἶναι τὸν Χριστὸν Θεοῦ; ἀποκρινάσθωσαν.

ΜΑΡΚ. Τοῦ ἀγαθοῦ.

ἈΔΑΜ. Ἀγαθοῦ ἄρα καὶ ἡμεῖς,
1.Cor.3.22. οἱ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ ἡμέτερα· τουτέστιν ὁ
» κόσμος, καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ὁ θάνατος, καὶ
» τὰ ἐνεστῶτα, καὶ τὰ μέλλοντα.

ΜΑΡΚ. Ὁ κόσμος οὗ πονηροῦ ἐστιν.

ἘΥΤΡ. Καὶ ὁ Χριστὸς, καὶ Παῦλος, καὶ Κηφᾶς, καὶ ἡ ζωὴ, κατά σε τοῦ πονηροῦ ἔσονται· φανερῶς γὰρ εἰς δυσσέβειαν ἡ φιλονεικία ἄγει.

l. ὀκνήσω. ἈΔΑΜ. Οὐκ* ὀκνύσω, καὶ ἕτε-
ρον ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου προσενεγκεῖν,
2. Cor. 2. » οὕτως λέγοντος. Τῷ δὲ Θεῷ, φησι, χά-
14, 15. » ρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡ-
» μᾶς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώ-
» σεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν, ἐν
» παντὶ τόπῳ· ὅτι Χριστοῦ εὐωδία
» ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς
al. οἷς. » ἀπολλυμένοις, * τοῖς μὲν ὀσμὴ ἐκ
al. οἷς. » θανάτου εἰς θάνατον, * τοῖς δὲ ὀσμὴ
al. deest. » * ἐκ] ζωῆς εἰς ζωήν. Ἐξ οὗ τοίνυν

prædicet; indubitatò licet ex eo diſcere, quod dicit: *Deus corpus hoc temperavit, eiq; cui deerat, abundantiorem honorem tribuit.* Clarius etiamnum accipe dictum: *Itaque,* ait, *nemo glorietur in hominibus: omnia enim veſtra ſunt; ſive Paulus, ſive Cephas, ſive mundus, ſive vita, ſive mors, ſive inſtantia, ſive futura; omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Hic ſenſus dicti Apoſtolici per vim eos coget, Veritatem fateri vel invitos. Cujus enim Dei volunt eſſe Chriſtum? Reſpondeant.

MARC. Boni illius.

ADAM. Illius ergo Boni *ſumus* & nos (qui *ſumus* Chriſti) & noſtra: hoc eſt, *Mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura.*

MARC. Mundus iſte illius Mali *eſt.*

EUTR. Etiam Chriſtus, & Paulus, & Cephas, & vita, ſecundùm te, illius Mali erunt. Palàm enim rixandi libido, *te* ad impietatem trahit.

ADAM. Non gravabor, & alterum Apoſtoli dictum adducere, ità dicentis: *Gratia,* inquit, *ſit Deo, qui nos ſemper triumfare facit in Chriſto; & qui odorem cognitionis ſuæ patefacit per nos in omni loco: Quia Chriſti bonus odor ſumus in his, qui ſervantur, & in his, qui pereunt: his quidem odor à morte in mortem, illis verò odor ex vitâ in vitã.* Ex quo igitur

τὰ πάν-

τὰ πάντα ἡμῖν ἐςι, δῆλον, ὅτι ἐκ τέτε καὶ ἡ τε Χριςε εὐωδία, εἰς ζωὴν ὑπάρχεσα, τοῖς σωζομένοις· ὀσμὴ δὲ θανατοῦσα, εἰς θάνατον, τοῖς ἀπολλυμένοις. Ταῦτα ἐν ἀναγινώσκοντες, οἱ τῆς τοσαύτης ἀπονοίας κάπηλοι· πῶς εἰσι πονηροὶ * ἕτεροι ἐπιχειρῦντες λέγειν, ἀγαθόντε καὶ * Πνεῦμα τε Χριςοῦ σώζοντα· καὶ ἕτερον κρίνοντα, ὄντα τε κόσμε κτίςιν τε, καὶ δεσπότιν; εἰ γὰρ ἐξ ἑνὸς τὰ „ πάντα, καὶ ἡμεῖς τε ἐσμὲν, καὶ ὁ κόσμος „ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ζωὴ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα· ὅ, τε Χριςὸς ὀσμή ἐςί, τισὶ μὲν ζωῆς, τισὶ δὲ θανατοῦ· περιττὴ ἡ τοῦ Θεε ἔςαι παρεύρεσις· πῶς δὲ οὐκ αἰδῦνται; λέγοντος Παύ„ λε, Ὅτι ἐμοί, φησι, τῷ ἐλαχιςο„ τέρῳ πάντων ἁγίων, ἐδόθη ἡ χά„ ρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελί„ σαθαι τὸν ἀνεξιχνίαςον πλῦτον τοῦ „ Χριςε, καὶ φωτίσαι πάντας· τίς ἡ οἰ„ κονομία τε μυςηρίε τε ἀποκεκρυμμέ„ νε ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ, τῷ τὰ „ πάντα κτίσαντι. Αὕτη οὖν ἡ ἀπὸ τῶν αἰώνων οἰκονομία τε ἀνεξιχνιάςε πλέτε τε Χριςε ἀποκεκρυμμένη· καὶ τοῦτό ἐςι τὸ μυςήριον, ὃ εὐαγγελίζεται, καὶ φωτίζει τοῖς ἔθνεσι, Παῦλος. Φανερὸν, ὅτι τε Κτίσαντός ἐςιν Ἀπόςολος, ὁ τὴν ἐν αὐτῷ ἀποκεκρυμμένην φωτίζων οἰκονομίαν· τόν τε ἀνεξιχνίαςον πλῦτον τε Χριςε, ἐχ ἑτέρε, ἀλλὰ τε τὰ πάντα κτίσαντος, λέγων. Τί μὴν; σαφῶς καὶ ἀναντιῤῥήτως ἐπέγνω τὸν Νόμον, καὶ τὰ καὶ * αὐτε προςάγματά φησιν· Ὥςε ὁ „ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ

l. ἕτερον.

P. πατέρα.

l. αὐτὸν.

omnia nobis ſunt; patet, ex eo etiam *bonum Chriſti odorem in vitam* eſſe, *iis qui ſervantur; odorem verò* mortiferum *ad mortem* iis, *qui pereunt*. Iſta igitur cùm hi, tantæ amentiæ caupones, legant; quî tam ſunt improbi, ut alterum audeant dicere *Bonum* & * Spiritum Chriſti ſervantem; & alterum, *Judicantem*, qui ſit Creator mundi & Dominus? Nam, ſi *ex uno omnia* ſunt; & nos quoque ſumus, & mundus, & mors, & vita, & alia omnia: etiam Chriſtus odor eſt, aliis quidem vitæ, aliis verò mortis: *utique* ſupervacaneum erit hoc *alterius* Dei commentum. Et quomodo non erubeſcunt? dicente Paulo: *Mihi* (ait) *omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, inter gentes evangelizare imperveſtigabiles Chriſti divitias; & illuminandi omnes*, ut videant, *Quæ ſit diſpenſatio myſterij reconditi à ſeculis in Deo, qui omnia creavit*. Hæc erat diſpenſatio illa inveſtigabiliũ Chriſti opum, à ſeculis abſcondita: & hoc eſt illud myſterium, quod annunciat Paulus, ac in lucem profert gentibus. *Inde* perſpicuum eſt, *illum* eſſe Creatoris Apoſtolum; qui diſpenſationem in illo abſconditam, in lucem profert: atque inveſtigabiles divitias Chriſti, non alterius *eſſe*, ſed ejus, *qui creavit omnia*, dicit. Quid? quòd diſertè, & citra omnem controverſiam, Legem, & reliqua *Dei* juxta illam addita Statuta, *idem* agnovit, *&* ait: *Itaque Lex quidem ſancta* eſt, *& præceptum ſanctum &*

* Patrem.

1. Cor. 8. 6.

Eph. 3. 8, 9.

Rom. 7. 12.

δικαία, καὶ ἀγαθή. Καὶ πάλιν· Ἡ
Rom. 7.13. „ ἁμαρτία ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ
„ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον·
ἀγαθῆς τοίνυν τῆς κατὰ τὸν νόμον οὔσης
ἐντολῆς, ὡς γέγραπται· δηλονότι,
ἀγαθὸς ἐξ ἀνάγκης ὁμολογηθήσεται,
Matt. 7.20. καὶ ὁ δοὺς αὐτήν. εἴγε ἐκ τοῦ καρ-
ποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. καὶ πάλιν·
„ Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον
Rō. 2.25. „ πράσσῃς. εἰ γὰρ ὠφελεῖ, ἡ περιτομὴ
τοὺς πράσσοντας τὸν Νόμον, φανερὸν,
P. αὐτοῖς. ὅτι ἀγαθὴ † αὐτῆς εὑρίσκεται. τίς γὰρ
οὕτως μέμηνεν, ὡς τὰ ὠφελοῦντα
μὴ ὁμολογεῖν εἶναι ἀγαθά; Καὶ, ἡ
1.Cor.10.4 διὰ Μωσέως δοθεῖσα πέτρα ὁ Χρι-
„ στὸς ἦν· ὡς δέδειχε Παῦλος. ἢ οὖν
ἀποφανοῦνται οὐκ ἀγαθὸν τὸν Χριστὸν,
ἢ τὸν δόντα τὴν πέτραν ἀγαθὸν ὁμο-
1.Cor.10.16 λογήσουσι. Τὸ δὲ ποτήριον τῆς εὐλο-
„ γίας, τόν τε ἄρτον, ὃν κλῶμεν, ἡνίκα
„ ἂν λέγῃ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ σώμα-
„ τος τοῦ Κυρίου εἶναι κοινωνίαν· οὐχὶ
πάντως καὶ ἀγαθὰ συνυπακούεσθαι βού-
λεται; εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὰ πονηρὰ ἔσται
ἡ τοῦ αἵματος, καὶ τοῦ σώματος τοῦ
V. Not. Χριστοῦ Ἰησοῦ κοινωνία· * φωτὶ πρὸς
2.Cor.6.14. σκότος. Ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἐν τῷ Εὐαγ-
Luc.9.16. γελίῳ γεγραμμένον ἀναγνῶσιν· ὅτι
Luc.22.19. ὁ Κύριος ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν
„ εὐχαριστεῖ· οὐχὶ πρὸς τὸν κτίστην εὐ-
l. τε. „ χαριστεῖ; λαβὼν * δὲ ἄρτον καὶ πο-
τήριον, καὶ εὐλογήσας· ἕτερον οὖν εὐλο-
γεῖ ὑπὲρ τῶν τοῦ δημιουργοῦ κτισμάτων,
ἢ τὸν αὐτὰ ποιήσαντα, καὶ παρέχοντα;

ΜΑΡΚ. Ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ Ἀποστό-
λου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἐμάθομεν,
καὶ τὸν δημιουργὸν, καὶ τὰ κτίσματα
αὐτοῦ, πονηρά.

juſtum, *& bonum*. Et rurſum: *Peccatum*, inquit, *ut appareret peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem.* Quum igitur bonum ſit, quod ſecundùm Legem eſt, Mandatum: utì ſcriptum eſt: patet, *Bonum* neceſſariò confitendum etiam ipſum eſſe, qui eam dedit: ſiquidem *ex fructu arbor cognoſcitur.* Atque iterum ait: *Circumciſio quidem prodeſt, ſi Legem præſtes.* Si enim Circumciſio prodeſt Legem ſervantibus; conſtat, illis bonam reperiri. Quis enim adeò inſanit; ut ea, quæ proſunt, non fateatur eſſe bona? Præterea, *Petra* data per Moſem, *erat Chriſtus*: ut oſtendit Paulus. Vel igitur demonſtrandum illis erit, Chriſtum non eſſe bonum: vel eum, qui Petram dedit, bonum fatebuntur. Quando verò, *Poculum benedictionis, & Panem, quem frangimus*, dicit *Sanguinis & Corporis Domini communionem eſſe*: nonne etiam omninò vult, *illa eſſe* bona, ſubaudiri? Quod nî ſit; inter mala erit *accenſenda* illa Sanguinis & Corporis Chriſti Jeſu Communio: * *lucis cum tenebris.* Si verò legant & *illud*, quod in Evangelio ſcriptum eſt: *Dominus aſpiciens in cœlum, gratias agit*: non'ne agit Creatori gratias, cùm Panem atque *Poculum accepiſſet, & cùm benedixiſſet*? Num igitur alteri pro his Conditoris creaturis benedicit; quàm qui eas fecit & præbuit? *desunt quædā.

Marc. Nos ex Apoſtolo & Evangelio edocti ſumus; tùm Conditorem illum, tùm Creaturas ipſius, *eſſe* malas.

Ἀδαμ.

ἈΔΑΜ. Ἃ ὁ Χριστὸς ἀγαθὰ ὁμολογεῖ, σὺ λέγεις πονηρά;

ΜΑΡΚ. Οὐ λέγει ἀγαθὸν τὸν κόσμον, οὐδὲ τὰ κτίσματα αὐτοῦ. Λέγει
» γὰρ, εἰ ἦτε ἐκ τούτου τοῦ κόσμου, ὁ κό-
» σμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει.

ἈΔΑΜ. Αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος δίδωμί σοι φωνὰς, λέγοντος ἐν τῷ
» Εὐαγγελίῳ· ἐὰν τινά, φησιν, ἐξ ὑ-
» μῶν αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λί-
» θον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ ἐὰν αἰτήσει ἰχθὺν,
» μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ αἰτήσει
» ὠὸν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν
» ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα
» ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν.

Ἀγαθὰ οὖν ὁμολογήσας δόματα ἄρτον τε, καὶ ὠὸν, καὶ ἰχθὺν, ἅ ἐστι κτίσματα τοῦ δημιουργοῦ· πῶς οὐ δι' αὐτῶν, καὶ τὸν τούτων ποιητὴν ἀγαθὸν νοεῖσθαι ἤθελε; εἴγε τὸ δένδρον ἐκ τῶν ἰδίων καρπῶν γινώσκεται. Ὅταν δὲ λέγει ὁ
» Σωτὴρ, ὅτι ὁμοία ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν
» οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ἢ ζύμῃ, ἢ
» σαγήνῃ, ἢ τινὶ τοιούτῳ· τὰ κτίσματα τοῦ

δημιουργοῦ Θεοῦ, οἷς ὁμοίαν εἶναι λέγει ὁ Κύριος τοῦ Θεοῦ τὴν βασιλείαν, πονηρὰ ἀποκαλοῦντες· τίνα γνώμην ἔχουσιν, περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ἐν-
f. ᾗ. νοείτωσαν. * εἰ γὰρ ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως πονηρός ἐστιν, ὡς πονηροῦ κατ' αὐτοὺς Θεοῦ κτίσμα ὑπάρχον· ἢ καὶ τὰ λοιπά· δηλονότι καὶ ἣν ὁμοιοῖ αὐτοῖς βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ τί χρῄζομεν αὐτῆς, οὔσης πονηρᾶς; εἰ δὲ ἀγαθή ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐξ ἀνάγκης ἀγαθός ἐστι καὶ ὁ κόκκος τοῦ σινάπεος, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα,

ADAM. Quæ Chriſtus bona confitetur, tu'ne dicis mala?

MARC. Mundum hunc non dicit bonum, neq; Creaturas ejus. Dicit enim: *Si eſſetis de hoc Mundo,* Joh. 15. 19.
Mundus, quod ſuum eſt, amaret.

ADAM. Ipſius Servatoris verba tibi exhibeo, in Evangelio dicentis: *Si quem ex vobis* (ait) *petie-* Matt. 7. 10.
rit filius ſuus panem; num lapidem da- Lu. 11. 12, 13.
bit ei? vel ſi petierit piſcem, num ſerpentem reddet ei? vel ſi petierit ovum, an ei reddet ſcorpionem? ſi igitur vos, cùm ſitis mali, nôſtis bona dona filiis veſtris dare. Cùm igitur *bona* cõfiteatur *Dona*, Panem, & Ovum, & Piſcem, quæ ſunt Conditoris illius creaturæ; quî non vellet, per illas, etiam ipſum harum Creatorem, Bonum intelligi? ſiquidem
Arbor ex propriis fructibus cognoſcitur. Luc. 6. 44.
Quando verò Servator dicit: *Re-* Matt. 13. 31,
gnum cœlorum ſimile eſſe grano ſina- 33, 47.
pis, vel fermento, vel ſagenæ, vel alicui ejuſdem generis: qui has Creaturas Dei Conditoris, quibus Regnum Dei ſimile dicit eſſe Dominus, malas appellant; quã ſententiam foveant de Regno Dei, cogitent. Nam, ſive granum ſinapis malum ſit; eô quòd mali, ſecundùm ipſos, Dei creatura exiſtat: ſive *pariter* etiam reliqua, *mala ſint*: manifeſtũ eſt, etiam ipſum Regnum cœlorum, quod illis comparavit, *malum eſſe*. Et quid egemus illo, quod eſt malum? Si autem bonum ſit Regnum cœlorum; neceſſariò bonum erit & *granum ſinapis*, & reliqua omnia,

ὧν ὁμοία ἐστὶν ἡ ἀγαθὴ τοῦ Θεοῦ βα-
σιλεία.

ΜΑΡΚ. Φανερὰν φωνὴν τοῦ
Ἀποστόλου παρέχομαι, τὴν δει-
κνύουσαν, ὅτι τοῦ κόσμου ἄλλος ἐστὶ
2.Cor.4.4. " Θεός. οὕτω γὰρ λέγει, Ἐν οἷς, φησιν, ὁ
" Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ
" νοήματα τῶν ἀπίστων.

Vid.Not. ΕΥΤΡΟΠΙΟΣ, Τῆς Ἐκκλησίας γε-
νέσθαι εὐχόμενος· Λεξιθηροῦντες τὰς ἐκ
l. ἀγκι- τῶν γραφῶν ῥήσεις, καὶ * ἀγγιστρεύ-
οντες πρὸς τὴν ἑαυτῶν νόσον τε καὶ
πρόληψιν, εἰς βάραθρον καὶ ἀκαν-
θώδεις ἀτραποὺς· βαδίζοντες τὴν
ἐπευθύνουσαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁδὸν,
Vid.Not. ἧς ὑπερασπιστὴς τυγχάνεις· ταῦτα
δὲ ἐν τοῖς ὀπίσω, διὰ μακροῦ τὴν
l. ἔχει. ἐπίλυσιν * ἔχειν· σὺ δὲ, ὡς ἐπιλη-
σθεὶς, οὐ παύῃ τῆς ἀντιλογίας. δί-
καιον οὖν ἐστιν, κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν,
(εἴγε καὶ αὐτὸς στέργεις τοῖς ὑπ' ἐμοῦ
λεχθεῖσιν, ἀμφότεροι γάρ με κρι-
τὴν ᾑρήσασθε) πεισθῆναι τοῖς ὑπὸ
Ἀδαμαντίου περὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐσε-
βείας ὁρισθεῖσι, καὶ προστεθῆναι τῇ
Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ· ἧς κἀγὼ, ξέ-
νος ὢν, εὔχομαι γενέσθαι τέκνον.
Ὅρα δὲ, ὅτι καὶ πάντες οἱ ἀκροώ-
μενοι ἀδελφοὶ τούτῳ τὴν εὐσεβῆ δόξαν
μαρτυροῦσιν· αὐτάρκως τοίνυν διειλε-
γμένων πάντων, τῶν πανούργως καὶ ἀσε-
βῶς συντεθειμένων σοφισμάτων, και-
Vid.Not. ρὸς ἔχει πέρας ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ· ὁ
f. ἀγὼν. καὶ ὑμῖν ὑποδείξας * ἄγων, ὁμαλωτάτην,
καὶ λείαν, καὶ ἀληθῆ πίστιν· ἐξ ἧς ἀπελή-
λαται τὸ ψεῦδος, ἐξελήλαται δὲ πᾶσα
φαντασία· ἕνα καὶ μόνον Θεὸν ὑποδει-

quibus eſt ſimile illud bonum Dei Regnum.

MARC. Manifeſta exhibeo Apoſtoli verba, quæ monſtrant; Alium eſſe Mundi Deum: Sic enim dicit: *In quibus Deus ſeculi hujus excæcavit ſenſus infidelium.*

EUTROPIUS, *Eccleſiæ filius fieri cupiens*: *Vos*, qui vocabula è Scripturis venari, & quaſi hamo ad proprium morbum & præjudicium trahere ſoletis, in barathrum & ſpinoſa diverticula: *Vos*, qui viã in cœlos planam & expeditam ambulatis; cujus tu (*Adamanti*) Defenſor & Propugnator exiſtis: Iſta utique in ſuperioribus * prolixè jam ſuam ſolutionem habent: attamen tu, velut ejus immemor, contradicere non deſinis. Quapropter æquum eſt, meo judicio, (ſi modò meis dictis velis acquieſcere, ambo enim me delegiſtis in Judicem) ut credas iis, quæ ab *Adamantio* de Pietate in Deum ſunt definita; teque Eccleſiæ Catholicæ aggreges: cujus & ego, *licet ab eâ* ſim peregrinus, eſſe *tamen* filius percupio. Vide etiam, omnes, qui auſcultant fratres, huic teſtimonium piæ ſententiæ præbere. Omnibus ergo diſcuſſis, callidè & impiè conſutis Sophiſmatis; tempus vocat, ut huic diſputationi terminus imponatur; quem etiam Vobis premonſtravit * Dux; *nempe*, planiſſimam, & facilem, & veram Fidem: è quâ depulſum eſt mẽdacium; ejecta eſt etiam omnis phantaſia: quæ (*fides*) unum & ſolum Deum, in ſanctâ & conſub-

Eutropii ſententia definitiva.

V. p. 67.

* *certamen.*

κνύουσα

κηρύσσει ἐν ἁγίᾳ, ϗ ὁμοουσίῳ Τριάδι·
οὐ νόθον, οὐδὲ ἐπείσακτον, ϗ ξένον, ϗ ἀκλή-
μονα, οὐδὲ πάροικον, οὐδὲ ἀλλοτρίων ἐπι-
θυμητὴν, ὡς οἱ ἀσεβεῖς δογματί-
ζουσιν αἱρετικοί· ἀλλὰ τὸν τῶν ἰδίων
κτημάτων δημιουργὸν, ᾧ τὰ πάντα
ὑποτέτακται· ᾧ οὐχ ὕλη σύνθρονος,
οὐχ ἕτερόν τι, ὧν αἱρετικοὶ συκοφαντοῦ-
σιν· πλὴν τοῦ Υἱοῦ, ϗ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος· ὁμοούσιος γὰρ, ϗ ἀχώριστος
ἡ μακαρία Τριάς. ὃς ἐξ οὐκ ὄντων
τὰ ὄντα ἀγαθότητι συνεστήσατο· οὗ Λό-
Ε κατὰ. γος ἄνθρωπον, * ϗ δικαίαν οἰκονομίαν
ἀληθῶς ἀπεφάνθη ἀνειληφὼς, οὐκ
αἰδούμενος, ὃ ἐδημιούργησεν, ἀναλα-
» βεῖν, τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἕνεκα· ὃς ἐλ-
» θὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην τοῖς μα-
al. deest. κρὰν, καὶ τοῖς ἐγγὺς· καὶ * σὲ] καταλλά-
» ξαι τῷ Θεῷ, καὶ Πατρὶ διὰ τῆς ἀπο-
λυτρώσεως τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ὃ ἐξέ-
χεεν ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου· καὶ
ἡμᾶς καταρτίσει πάντας, καὶ στη-
» ρίξει, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον
» διάγοντες ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ
σεμνότητι, καταλειφθῶμεν ἐν τῷ
αἰῶνι τούτῳ, τῶν κόπων τὰς ἀμοιβὰς
παρ᾽ αὐτοῦ ἔχοντες, ϗ τὴν ἀληθινὴν
» ἡμῶν ζωήν. Κέκρυπται γὰρ ἡ ζωὴ ἡμῶν
» σὺν τῷ Χριστῷ, ἐν τῷ Θεῷ· ὅταν δὲ
» ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν,
al. τότε ϗ ἡμεῖς. » * σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ φανερω-
θησόμεθα ἐν δόξῃ· ὃς οὐδὲ ὁσίως ἀναστή-
σειν τὸν ἄνθρωπον ἐπηγγείλατο,
σὺν τῷ σώματι ἀθανασίας μεθέ-
ξοντα, καὶ ἀφθόνου δωρεᾶς ἀπολαύ-
l. σοντα. * οντα· ὃς καὶ διὰ τοῦ αὐτεξουσίου

ſtantiali Triade, demonſtrat: non
ſpurium aliquem, & † adventitiũ, * gr. ſuper-inductum.
& peregrinum, & poſſeſſione-ca-
rentem, & accolam, & alienarum
rerum appetentem; ut impii hęre-
tici dogmatizant: ſed propriarum
ſuarum poſſeſſionum Conditorẽ,
cui omnia ſubjecta ſunt: Cui nulla
Materia principatu compar *eſt*;
nec aliud quicquam eorum, quæ
hæretici cavillantur; præterquam
Filius, & ſanctus Spiritus: (eſt enim
hæc beata Trinitas ejusdem Eſſen-
tiæ, ac inſeparabilis:) Qui ex his
quæ non ſunt, ea, quæ ſunt, ſuâ
bonitate conſtituit: Cujus Sermo
Hominem juſtâ diſpenſatione aſ-
ſumpſiſſe, verè declaratus eſt; non
erubeſcẽs, quod creavit, aſſumere,
propter noſtrã ſalutẽ: Qui *poſtquã* Eph. 2. 17.
veniſſet, evangelizavit pacem, & his
qui longinqui, & his qui propinqui
erant; ut te* quoq; Deo & Patri re- * Marcum vel Marin. alloquitur.
conciliaret per redemtionem San-
guinis ſui, quẽ pro univerſo Mun-
do profudit: noſq; omnes repara-
bit & ſtabiliet; *ut tranquillam & pa-* 1. Tim. 2. 2.
catã vitam peragentes, cũ omni pietate
& gravitate, permittamur in hoc ſe-
culo; *donec* ab illo laborũ noſtrorũ
mercedẽ, & verã vitã noſtrã obti-
neamus. *Vita enim noſtra abſcõdita eſt* Col. 3. 3. 4.
cũ Chriſto in Deo: Quando autẽ Chriſtus
manifeſtabitur, Vita noſtra; tunc *unâ*
cum Chriſto in Deo etiam *nos manife-*
ſtabimur in gloriâ. Qui ſanctè quoq;
promiſit, hominẽ ſe reſuſcitaturũ,
unà cũ corpore imortalitatis par-
ticipẽ futurum, & largiſſimo do-
no perfruiturum. Qui deniq; uni-
verſos propter libertatem arbitrii

δικαίως

δικαίως ἅπαντας εἰς κρίσιν ἄξειν ἀποδέδεικται· ᾧ οὐδὲν ἀντικεῖσθαι πέφυκεν· ᾧ πᾶσα ἐξουσία ὑπόκειται· ᾧ δικαίως λατρεύει ἡ οἰκουμένη πᾶσα, καὶ τὸ τῶν ἐπισκόπων πλῆθος·
l. -σκαλεῖον. ἔτι μὴν καὶ τὸ τούτων διδα*σκάλων· οἷς εὐσεβῶς πειθόμενοι συναγελάζονται βασιλεῖς, καὶ πάντες ἄρχοντες· σύμψηφοι μὲν τῆς ἀληθείας γιγνόμενοι, ἀπωθεῖσθαι δὲ καὶ ἀποκλείειν τὸ ψεῦδος
l. μόνη. πειρώμενοι· αὕτη γὰρ* μόνη, ὡς ἀληθῶς, δικαίως, εὐσεβῶς, καὶ ὁσίως ἡ καθόλου Ἐκκλησία πολιτεύεται· ἧς οἱ τραπέντες, καὶ ἀποσφαλέντες, πόῤῥω τῆς ἀληθείας τυγχάνουσι· λόγῳ μὲν ἀπαγγελλόμενοι εἰδέναι ἀλήθειαν, ἔργῳ δὲ μακρὰν ἀφεστηκότες αὐτῆς.

Ὅθεν δίκαιον ἡγοῦμαι τοὺς περὶ Μαρῖνον μὴ παραιτήσασθαι τὴν παρ' ἐμοῦ ἀπόφασιν καὶ παραίνεσιν· ἀπέχεσθαι δὲ τοῦ ἀτάκτου, καὶ ἀσυντάκτου, καὶ ἐπισφαλοῦς δόγματος· καὶ ἀποῤῥίψαντας τὴν αἰδῶ, ἀναδραμεῖν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ δικαίαν πίστιν· σωζόμενοι σὺν ἡμῖν, γινόμενοι θείων μαθημάτων μύσται.

Τέλος τοῦ διαλόγου Ὠριγένους.

jure meritô in judiciũ producturus, demonſtratus eſt: Cui nihil poteſt reſiſtere: Cui omnis poteſtas ſubditur: Cui jure optimo totus Orbis terrarum ſervit, atq; cœtus Epiſcoporum, nec nõ eorum Schola; quibus adgregantur Reges ac Principes cuncti, qui piè credunt; & tùm veritati conſentiunt, tùm propulſare mendaciũ, atque ſecludere conantur. Etenim illâ † ſolâ verè, & juſtè, & piè, & ſanctè univerſalis Eccleſia gubernatur: à quâ ſi qui recedunt & aberrant, procul à veritate abſunt: ac verbotenus quidẽ veritatem ſe ſcire venditãt, ſed reverâ longè ab illâ diſtant. *Veritate.*

Quamobrẽ æquum eſſe judico: ut, qui *Marinũ* ſectantur, meam ſententiã & exhortationẽ non recuſent; ſed ab inordinato, & inconcinno, ac periculoſo dogmate abſtineant: & rejecto pudore, ad veram & juſtam fidem recurrant: *adeoq;* divinarum diſciplinarum myſtæ facti, nobiſcum ſalutem conſequantur.

Finis Dialogi Origenis.

Θεῖε, πάνσοφε, κεκοσμημένε γνώσει· καλῶς τὴν τῶν ἀθέων δογμάτων περιστάτην πεντάδα, κατὰ Θεοῦ μανεῖσαν, ἀπέδειξας. διό σε πάντες οἱ πιστοὶ γεραίροντες, τὴν ἐπὶ Δαβὶδ στεφανοῦμέν σε
1.Reg.17.26 al. 36. φωνήν· Ἔκτεινε Δαβὶδ Γολιὰδ τὸν τύραννον· καὶ Ἀδαμάντιος τὸ θεομάχον δόγμα· καὶ ἦραν ὄνειδος ἐξ υἱῶν Ἰσραήλ.

O Divine, omniq; ſapientiâ & intelligentiâ ornate: Quinque dogmatũ impiorum propugnatores, cõtra Deũ furentes, pulcrè detexiſti. Quamobrem te omnes fideles venerabundi, illâ in *Davidis* laudẽ decãtatâ voce te coronamus: Percuſſit *David* tyrannũ *Goliad*: ſed *Adamantius* doctrinã Deo repugnantẽ: Et *abſtulerũt probrum à filiis Iſraël*. *Acclamatio Auditorum Orthodox.*

ὨΡΙΓΕ´ΝΟΥϹ ἘΙΣ ΜΑΡΤΥ´ΡΙΟΝ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟ´Σ.

ORIGENIS AD MARTYRIVM EXHORTATORIVS Sermo.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ.

Eſaj. 28. 9, 10, 11. ex verſione LXX. „ ΟΙ ἀπογεγαλακτισμένοι ἀπὸ γά-
„ λακτος, οἱ ἀπεσπασμένοι ἀπὸ
„ μαστοῦ, θλῖψιν ἐπὶ θλίψει προσδέ-
„ χου· προσδέχου ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι·
ἔτι μικρὸν· ἔτι μικρὸν, διὰ φαυ-
l. γλώσσης. λισμὸν χειλέων· διὰ * γλώσης ἑτέ-
ρας· καὶ ὑμεῖς τοίνυν, κατὰ τὸν Ἠσαΐαν·
ὡς οὐκέτι σάρκινοι, οὐδὲ ἐν Χριστῷ νή-
πιοι· προκόψαντες ἐν τῇ νοητῇ ὑμῶν
l. ἡλικίᾳ. * ἡκιλικίᾳ· Ἀμβρόσιε θεοπρεπέστα-
τε καὶ Πρωτόκτητε εὐσεβέστατε· καὶ μη-
l. χρείαν. „ κέτι * χρεία ἔχοντες γάλακτος, ἀλλὰ
Heb. 5. 12, 13. στερεᾶς τροφῆς, ἀκούετε· ὡς ἀπογεγα-
λακτισμένοι ἀπὸ γάλακτος καὶ ἀπ-
εσπασμένοι ἀπὸ μαστοῦ, τίνα τρό-
πον ὡς ἀθληταῖς τοῖς ἀπογεγαλακτι-
σμένοις, οὐχ ἁπλῆ θλῖψις. Ἀλλά τις
θλῖψις ἐπὶ θλίψει προφητεύεται· ὁ δὲ
μὴ ἀπωθούμενος τὴν ἐπὶ θλίψει θλῖψιν·
ἀλλ' ὡς γενναῖος ἀθλητὴς αὐτὴν προσδε-
χόμενος, εὐθέως προσδέχεται καὶ ἐλπίδα
ἐπ' ἐλπίδι· ἧς, μετ' οὐ πολὺ τῆς ἐπ' ἐλ-
πίδι θλίψεως ἀπολαύσει. Τοιοῦτο γάρ
ἐστι, Τὸ, ἔτι μικρὸν, ἔτι μικρόν. ἀλλὰ καὶ
εἰ φαυλίζοιεν ἡμᾶς καὶ ἐξουτελίζοιεν.
ἤτοι ἀσεβεῖς. ἢ μωροὺς ἀποκαλοῦντες· οἱ
ἀλλότριοι τῆς κατὰ τὰς ἁγίας γραφὰς
διαλέκτου, ὑπομιμνησκώμεθα ὅτι ἡ ἐπ'
ἐλπίδι ἐλπὶς, ἡ ἔτι μικρὸν ἀποδοθεῖσα
Eſ. l. d. v. 11. ἡμῖν, ἀποδοθήσεται διὰ φαυλισμὸν χει-
„ λέων· διὰ γλώσσης ἑτέρας. καὶ τίς οὐκ
„ ἂν, προσδέχοιτο θλῖψιν ἐπὶ θλίψει;

ORIGENIS EXHORTATIO AD MARTYRIVM.

ABlactati à lacte, avulſi ab ubere, afflictionem ſuper afflictionem expecta: præſtolare ſpem, ſuper ſpem: adhuc parùm, adhuc parùm, propter irriſionem labiorum, propter linguam alteram. Vos itaq;, ſecundùm Eſajam, velut neutiquam carnales, neque in Chriſto infantes, ſed ætate intelligentiæ provecti, devotiſſime *Ambroſi*, ac piiſſime *Protoctete*; Vos, qui *non ampliùs lacte, ſed cibo ſolido* opus habetis; audite, velut *ablactati à lacte, & abſtracti ab ubere*, quâ ratione tanquã certatoribus ablactatis, non ſimpliciter afflictio, ſed *afflictio ſuper afflictionem* prædicitur. Qui autem *afflictionem ſuper afflictionem* non declinaverit, ſed generoſi certatoris inſtar exceperit; *is* illicò etiam *ſpem ſuper ſpem* accipit, quâ, poſt exiguam ſuper ſpe afflictionem, fruetur. Id ipsũ enim vult, illud: *adhuc parùm, adhuc parùm.* Etſi *verò* nos flocci-faciant & vilipendant, aut impios ſtultosque vocent *iÿ*, qui à ſacræ Scripturæ dialecto alieni *ſunt*: recordemur *tamen*, quòd ſpes ſuper ſpem, quæ adhuc parvo tempore nobis conceſſa eſt, exhibebitur *propter irriſionem labiorum, propter linguam alteram.* Quis verò *Afflictionem ſuper afflictionẽ* non acceptaret,

ἵνα

ἵνα εὐθέως προσδέξηται καὶ ἐλπίδα
ἐπ' ἐλπίδι; λογισάμενος μετὰ Παύλου,
» ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν και-
» ροῦ, ὧν ὡσπερεὶ ὠνούμεθα τὴν μακαριό-
» τητα, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀπο-
» καλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς. καὶ μάλιστα,
ἐπεὶ τὸ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλί-
ψεως ἡμῶν, ἐλαφρὸν τοῖς μὴ βαρου-
» μένοις ὑπὸ τῶν περιεστηκότων· καὶ τυγ-
» χάνον καὶ λεγόμενον. ὅσῳ πλεῖον
ὑπερβάλλον γίνεται, τοσούτῳ μεῖζον
1. αἰωνίε. καὶ πλεῖον βάρος. * αἰώνιον δόξης
κατεργάζεται ἡμῖν, εἰ παρὰ τὸν καιρὸν τῶν
θλιβόντων· καὶ ὡσπερεὶ πιέζειν τὰς
ψυχὰς ἡμῶν ἐθελόντων· ἀποστρέψαν-
τες τὸ ἡγεμονικὸν ἀπὸ τῶν ἐπιπόνων, σκο-
πῶμεν οὐ τὰ ἐνεστηκότα ἐπίπονα, ἀλλὰ
» τὰ διὰ τὴν ἐν τούτοις ὑπομονήν, Τοῖς νο-
» μίμως ἐν Χριστῷ ἀθλήσασι χάριτι
Θεοῦ ἀποκείμενα· πολλαπλασιάζοντος
τὰς εὐεργεσίας καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τῶν τοῦ
ἀγωνισαμένου καμάτων τοσαῦτα δω-
ρουμένου, ὅσα ἂν πρέπῃ μὴ γλισχρολο-
γουμένῳ, διδόναι τῷ μεγαλοδώρῳ καὶ
ἐπιστημόνως τὰς ἑαυτοῦ χάριτας μεγε-
θύνοντι Θεῷ, ἐπὶ τούς, ὅση δύναμις κα-
ταπεφρονηκέναι τοῦ ὀστρακίνου σκεύους,
ἐπιδειξαμένους τήν, ὅλῃ ψυχῇ πρὸς αὐτὸν
ἀγάπην. ὅλῃ δὲ ψυχῇ νομίζω ἀγαπᾶ-
σθαι τὸν Θεόν, ὑπὸ τῶν ἀποσπώντων καὶ δι-
ιστάντων αὐτὴν διὰ πολλὴν τὴν πρὸς τὸ κοι-
νωνῆσαι τῷ Θεῷ προθυμίαν· οὐ μόνον
ἀπὸ τοῦ γηΐνου σώματος, ἀλλά, καὶ ἀπὸ
παντὸς σώματος· οἷς οὐδὲ μετὰ περισπα-
σμοῦ καὶ περιελκυσμοῦ τινος γίνεται, τὸ
» ἀποθέσθαι τὸ τῆς ταπεινώσεως σῶμα· ὅταν
καιρὸς διδῷ, διὰ τοῦ νομιζομένου

ut citiùs *ſpem ſuper ſpem* conſequa-
tur? cum Paulo cogitans, *non eſſe* Rom.8.18.
condignas paſſiones hujus temporis,
quibus beatitudinem quaſi mer-
camur, *collatas ad futuram gloriam*,
quæ revelabitur in nobis: & maximè,
cùm *quod momentaneum eſt & leve* 2.Cor.4.17,
tribulationis noſtræ (*leve* ſcil. iis, qui & 18.
non gravantur à circumſtantibus,
reipſa eſt, & verbo dicitur:) quan-
to magis augetur, tanto majus &
amplius *pondus æternæ gloriæ opera-*
tur in nobis: ſiquidem tempore
affligentium, & quaſi animas no-
ſtras opprimere volentium, ani-
mi principatum avertentes à mo-
leſtiis, non reſpiciamus præſen-
tes labores; ſed ea, quæ propter
tolerantiam in his *præſtitam*, *legi-*
timè in Chriſto *certantibus*, gra- 2.Tim. 2.5.
tiâ Dei adjiciuntur; qui ſua be-
neficia multifariè auget, & longè
ſupra laborum certantis meritum
tanta dona confert, quanta etiam
non-parcus cum decore offerret
magnifico, & ſcienter ſuas gratias
amplianti Deo, ſuper illos, qui
pro viribus ſpreto hoc teſtaceo
vaſculo, demonſtrant quòd totâ
animâ in ejus amorem ferantur.
Exiſtimo autem totâ animâ De-
um amari ab abſtrahentibus, il-
lamque per deſiderium intenſum
communionem habendi cum Deo
ſeparantibus, non tantùm à terre-
no corpore, ſed & ab omni corpo-
re: quibus abſque ullâ curâ, vi
vel fraude accidit, ut *corpus iſtud* Philip.3.21
humile deponant; cùm ſe tempus
dederit, ut per eam, quam vulgò

θανάτου. ἐκδύσασθαι τὸ σῶμα τοῦ θα-
νάτου καὶ ἐπακουσθῆναι ἀποστολικῶς
Rõ. 7.24. „ εὐξάμενον καὶ εἰπόντα, Ταλαίπωρος
„ ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ
„ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. Τίς γὰρ τῶν
2. Cor. 5.4. ἐν τῷ σκήνει στεναζόντων διὰ τὸ βα-
ρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ φθαρτοῦ σώματος, οὐχὶ
καὶ εὐχαριστήσει πρότερον εἰπών, Τίς με
ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου
τούτου; βλέπων ὅτι διὰ τῆς ὁμιλίας
ῥυσθεὶς ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου, ἁ-
„ γίως ἀναφθέγξεται, τό, χάρις τῷ Θεῷ
„ διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Εἰ δέ
Pſ.41.1,2. τινι τὸ τοιοῦτο χαλεπὸν φαίνεται, οὐκ ἐδί-
„ ψησε πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα·
„ οὐδὲ ἐπεπόθησε πρὸς τὸν Θεόν· ὃν τρόπον
„ ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν
„ ὑδάτων· οὐδὲ εἶπε, πότε ἥξω καὶ ὀφθήσο-
„ μαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; οὐδὲ ἐν
ἑαυτῷ ἐλογίσατο ἃ διαλογιζόμενος
ὁ προφήτης λεγομένου τοῦ, ποῦ ἐστιν ὁ
Θεός σου; αὐτῷ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν
ἐξέχεεν ἐφ' ἑαυτὸν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐπι-
πλήσσων αὐτῇ ἔτι καὶ ἀσθενείᾳ πε-
ριλύπῳ γινομένῃ καὶ συνταρασσομένῃ·
Ibid.v.4. „ καὶ λέγων, ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ
„ σκηνῆς θαυμαστῆς. Ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ
„ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογή-
„ σεως ἤχου ἑορτάζοντος· εὐχόμην οὖν ὑ-
μᾶς, παρ' ὅλον τὸν ἑστηκότα ἀγῶνα. με-
μνημένους τοῦ ἀποκειμένου πολλοῦ ἐν οὐρα-
Mat.5.11,12 νοῖς μισθοῦ, Τοῖς διωχθεῖσι καὶ ὀνειδισθεῖ-
σιν ἕνεκεν δικαιοσύνης, καὶ ἕνεκεν τοῦ Υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου, χαίρειν καὶ ἀγαλλιᾶν καὶ σκιρ-
Act. 5.41. „ τᾶν. ὥσπερ οἱ Ἀπόστολοι ἐχάρησάν ποτε,
„ καταξιωθέντες ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐ-
„ τοῦ ἀτιμασθῆναι· Εἰ δέ ποτε καὶ

cenſent mortem, exuant *corpus hoc mortis*, & exaudiatur votum Apoſtoli, dicentis: *Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Quis enim eorum, qui cum gemitu in hoc tabernaculo, eò quòd graventur à corpore corruptibili, ſuſpirant; non etiam gratias aget, ubi prius dixerit: *Quis me liberabit ex corpore hujus mortis?* videns, ſe per alloquium hoc liberatum à corpore mortis, ſanctè exclamabit, illud: *Gratia ſit Deo per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Si verò alicui hoc difficile videatur; *non ſitit Deum fortem & viventem; neque deſiderio fertur versùs Deum, ſicut cerva deſiderat fontes aquarum*: neque dixit, *Quando veniam & apparebo coram facie Dei?* neque ſecum cogitavit, quæ diſſerens ille Propheta: qui quodam ipſi dicente: *ubi eſt Deus tuus?* ſingulis diebus effudit animam ſuam apud ſeipſum, increpans eam adhuc ex infirmitate contriſtatam & perturbatam, & dicens: *Quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis, uſque ad domum Dei, in voce exultationis & confeſſionis ſoni ferientis.* Optârim igitur vos, toto durante certamine, memores magnæ in cœlis repoſitæ mercedis, cum perſecutionem & probra paſſis propter juſtitiam, & propter Filium hominis, gaudere, exultare & tripudiare: prout Apoſtoli quondam *gaviſi ſunt, quòd digni fuerint habiti, pro ejus nomine contumeliam pati.* Quòd ſi verò in-

αἰσθα-

αἰσθάνοισθε συστολῆς περὶ τὴν ψυχὴν ὑ-
μῶν, εἰπάτω αὐτῇ ὁ ἐν ἡμῖν Χριστοῦ
νοῦς. θελούσῃ τὸ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῇ καὶ
» αὐτὸν συγχεῖν, Ἵνα τί περίλυπος εἶ
» ψυχή. καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με. ἔλ-
» πισον ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
» αὐτῷ. καὶ πάλιν. εἴθε μὲν μηδαμῶς
ταραχθείη ἡ ψυχή. ἀλλὰ καὶ παρ᾽ αὐ-
τοῖς τοῖς δικαστηρίοις· καὶ παρὰ γυμνοῖς
τοῖς ξίφεσιν ἐπιφερομένοις τῷ τρα-
» χήλῳ, φρουροῖτο ὑπὸ τῆς ὑπερεχού-
» σης πάντα νοῦν εἰρήνης. Τοῦ Θεοῦ καὶ
» γαληνιάζοι. λογιζομένη, ὅτι οἱ ἐκδη-
» μοῦντες ἐκ τοῦ σώματος ἐνδημοῦσιν
» αὐτῷ τῷ τῶν ὅλων Κυρίῳ. Εἰ δὲ μὴ τηλι-
κοῦτοί ἐσμεν· ὡς ἀεὶ τὸ ἀτάραχον δια-
τηρεῖν, κἂν μὴ ἐκχέοιτο, μὴ δὲ τοῖς
ἔξω ἐμφαίνοιτο ἡ τῆς ψυχῆς ταραχή·
ἵνα ἀπολογίας ὥραν ἔχωμεν πρὸς
» Θεὸν, λέγοντες αὐτῷ· Ὁ Θεός μου πρὸς
» ἐμαυτὸν ἡ ψυχή μου ἐταράχθη. με-
μνῆσθαι δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος παρακαλεῖ,
καὶ τοῦ ἐν Ἡσαΐᾳ. Τοῦτον εἰρημένου τὸν τρό-
» πον· Μὴ φοβεῖσθε ὀνειδισμὸν ἀνθρώ-
» πων. καὶ τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν μὴ
l. ἡττ- » *ἰττᾶσθε· καὶ γὰρ ἄτοπον, ἐναργῶς ἐφε-
στῶτος Θεοῦ τῇ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ
κινήσει καὶ τοῖς ἐν γῇ καὶ θαλάσσῃ ὑπὸ
τῆς θείας τέχνης αὐτοῦ ἐπιτελουμένοις.
ἐν παντοδαπῶν ζώων καὶ φυτῶν γενέσεσι
καὶ συστάσεσι. καὶ τροφαῖς καὶ αὐξήσεσι,
καμμύσαι μὲν καὶ μὴ διορᾷν Θεῷ·
τρέψαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ φόβον,
τῶν, μετ᾽ ὀλίγον τε θνηξομένων καὶ πα-
ραδοθησομένων τῇ κατ᾽ ἀξίαν αὐτῶν
δίκῃ. Τῷ μὲν οὖν Ἀβραάμ ποτε ὑπὸ Θεοῦ
» εἴρητο, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου· Ἡμῖν

terdum coarctationem ſentiatis in animâ veſtrâ; dicat ei, qui in nobis eſt, ſenſus Chriſti (ubi illa, quantum in ſe eſt, voluerit & iſtum confundere;) *Quare triſtis* Pſal. 41.5.
es anima mea, & quare conturbas me? ſpera in Deo, quoniam confitebor illi. Et rurſus, ſiquidem Anima nullatenus perturbetur, ſed & apud ipſa tribunalia, & nudos gladios cervici illatos, *cuſtodiatur à pace* Philip. 4. 7.
Dei, quæ exuperat omnem mentem: & requieſcat, cogitans; *eos, qui* 2. Cor. 5. 8.
egrediuntur ex hoc corpore, ingredi ad univerſorum Dominum. Si verò tanto animo non ſimus, ut *eum* imperturbatum ſemper ſervemus, quin effundatur; attamen extraneis non appareat animæ illa perturbatio; ut excuſationis momentum habeamus apud Deum, dicentes ei: *Deus mi! anima mea in* Pſal. 6. 2.
me perturbata eſt. Recordari etiam nos, jubet ratio, dicti apud Eſajam ità ſonantis: *Nolite timere op-* Eſaj 51.7.
probrium hominum, & deſpectu eorum ne frangamini. Etenim abſurdum eſſet, Deo efficaciter aſſiſtente motui cœli, & eorum quæ in illo ſunt; ac iis, quæ terrâ marique à divinâ ipſius arte perficiuntur, in omnigenorum animantium & Plantarum generationibus, & compoſitionibus, & nutritionibus, & augmentis, cæcutire, neque Deum facilè perſpicere: at oculos flectere ad timorem rerum paulo poſt periturarum, & meritis pœnis ſubjiciendarum. Equidem Abrahamo quondam dictũ eſt à Deo: *Exi è terrâ tuâ.* Nobis Gen. 12.1.

δὲ τάχα μετ᾽ ὀλίγον λεχθήσεται, ἐξέλθετε ἀπὸ τῆς ὅλης γῆς. ᾧ πείθεσθαι καλὸν, ἵνα ἡμῖν ταχέως δείξῃ τοὺς οὐρανοὺς· ἐν οἷς ἐστιν ἡ καλουμένη τῶν οὐρανῶν βασιλεία. Περὶ μὲν οὖν πολλῶν ἀρετῶν, ἔστιν ἰδεῖν τὸν βίον ἀγώνων πεπληρωμένον τοὺς ἀγωνιζομένους· δόξουσι γὰρ περὶ μὲν σωφροσύνης, καὶ ἕτεροι τῶν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ μερίδος ἠγωνίσθαι πολλοί· καὶ μὴν ἀνδρείας ἐναποτεθνηκέναι τινὲς. τηροῦντες τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ δεσπότου πρόθεσιν· φρονήσεώς τε ἐπιμελεῖσθαι, οἱ περὶ τοὺς ἐξεταζομένους λόγους δεινοί. καὶ δικαιοσύνῃ ἑαυτοὺς ἐπιδεδωκέναι, οἱ δικαίως ζῆν προτεθυμημένοι. καὶ στρατεύεταί γε καθ᾽ ἑκάστης ἀρετῆς ἤτοι τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα καὶ τὰ πολλὰ τῶν
Ex. 19. 6. » ἐκτός. περὶ δὲ εὐσεβείας, μόνον τὸ ἐκλε-
1.Petr.2.9 » κτὸν ἀγωνίζεται γένος· τὸ βασίλειον ἱερά-
» τευμα. τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον· ὁ λαὸς ὁ εἰς
» περιποίησιν· οὐδὲ μέχρι τοῦ δοκεῖν δεικνύντων τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰ ἔστιν τὰ ἀνταγωνιζόμενα τοῖς εὐσεβέσι, προτίθενται ὑπὲρ εὐσεβείας ἀποθνήσκειν. προτιμῶντες τὸν μετ᾽ εὐσεβείας θάνατον, τοῦ μὴ ἀσεβείας ζῆν· διόπερ
Rom.10.10. καρδίᾳ μὲν ὁ Θεὸς τοῖς πιστοῖς πιστεύ-
» εται εἰς δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολο-
» γεῖται εἰς σωτηρίαν. Καταλαμβάνουσιν· ὅτι οὔτε δικαιωθήσονται, ἐὰν μὴ οὕτω
l. πιστεύσ- * στεύσωσι τῷ Θεῷ, τῆς καρδίας αὐτῶν
l. ἐν. οὕτω διακειμένης, οὔτε * εἰς ἓν] σωτηρίᾳ ἔσονται. Ἐὰν μὴ ὁποία ἡ διάθεσις ᾖ, τοιοῦτος καὶ ὁ λόγος· ἑαυτοὺς γὰρ ἀπατῶσιν οἱ νομίζοντες ἀρκεῖν πρὸς τὸ τυχεῖν ἐν

autem fortaſſe mox dicetur: Excedite à terrâ univerſâ. Cui *mandato Dei* obedire bonum eſt, ut nobis quamprimùm cœlos oſtendat, in quibus eſt *Regnum*, quod appellatur, *cœlorum*. Equidē pro multis virtutibus certantes, opus eſt videre vitam certaminibus repletam. Videbuntur enim pro Temperantiâ etiam multi alii, præter eos qui ſtant à parte Dei, certâſſe; & nonnulli fortiter mortem obiiſſe, ſervantes pro communi Domino propoſitum; & Prudentiæ ſtuduiſſe, *Viri* exquiſitis rationibus ſolertes; atque ſeipſos tradidiſſe juſtitiæ, ad juſtè vivendum alacri paratoq; animo. Et certè militat pro ſingulis Virtutibus, tùm ipſe carnis ſenſus; tùm alia multa eorum, qui *ſunt* extra: verùm, pro Pietate, ſolum militat *genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis.* Reliquis hominibus ne probabiliter quidem oſtendentibus, An ſint aliqua piis reluctantia? hi ſibi proponunt pro pietate mori, præferentes mortem cum pietate, vitæ cum impietate. Quapropter *hi corde credunt in Deum ad juſtitiam, ore autem confitentur ad ſalutem: Utpote* qui compertum habent, quòd neque juſtificandi ſint, niſi ità crediderint in Deum, corde eorum ſic diſpoſito; neque ſalutem conſecuturi, niſi qualis diſpoſitio *cordis* erat, talis etiam *eſſet* ſermo. Seipſos enim decipiunt, qui putant; ſufficere, ad conſequendum in

Χριστῷ

» Χριστῷ τέλους, τὸ, Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται
» εἰς δικαιοσύνην· κἂν μὴ προσῇ τὸ, στό-
» ματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν· καὶ
ἔστι γε εἰπεῖν, ὅτι μᾶλλον ἐστὶ τοῖς χεί-
» λεσι τιμᾶν· τὴν καρδίαν πόῤῥω ἔχον-
τα ἀπὸ Θεοῦ, ἤπερ τῇ καρδίᾳ τιμᾶν
αὐτὸν. Τοῦ στόματος μὴ ὁμολογοῦντος εἰς
σωτηρίαν.

Καὶ εἴποιμ' ἂν· ὅτι οἱ ἐπὶ δικαστη-
ρίου ἐξομνύμενοι τὸν Χριστιανισμὸν ἢ
πρὸ δικαστηρίου, οὐ λατρεύουσι μὲν·
προσκυνοῦσι δὲ τοῖς εἰδώλοις· λαμβά-
νοντες τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ μα-
ταίῳ καὶ ἀψύχῳ ὕλῃ· προσεκύνουν δὲ οὕ-
τω καὶ οὐκ ἐλάτρευον εἰδώλοις, ὁ βε-
βηλωθεὶς λαὸς, εἰς τὰς θυγατέρας
Μωάβ· γέγραπται γοῦν αὐτοῖς λέξεσιν,
» ὅτι ἐκάλεσαν αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς θυσίαις τῶν
» εἰδώλων αὐτῶν· καὶ ἔφαγεν ὁ λαὸς τῶν θυ-
» σιῶν αὐτῶν· καὶ προσεκύνησαν τοῖς εἰδώ-
» λοις αὐτῶν· καὶ ἐτελέσθη Ἰσραὴλ τῷ
» Βεελφεγώρ· καὶ παρατήρει, ὅτι οὐκ εἴρη-
ται· καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν·
οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἦν, μετὰ τοσαῦτα σημεῖα
καὶ τέρατα· ὑπὸ μίαν καιροῦ ῥοπὴν
πεισθῆναι ὑπὸ τῶν γυναικῶν, μεθ' ὧν
ἐξεπόρνευον πρὸς τὸ νομίσαι Θεοὺς τὰ
εἴδωλα. Τάχα δὲ οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἐν
» τῇ ἐξόδῳ μοσχοποιΐαν προσεκύνησαν,
» οὐ λατρεύσαντες τῷ μόσχῳ, ὃν γινόμε-
νον ἐθεάσαντο· δοκίμιον οὖν καὶ ἐξετα-
στήριον τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀγάπης νομιστέον
ἡμῖν γεγονέναι τὸν ἐνεστηκότα πειρασμόν·
πειράζει γὰρ ὁ Κύριος ἡμᾶς, ὡς ἐν Δευτε-
» ρονομίῳ γέγραπται, εἰδέναι, εἰ ἀγα-
» πᾶτε Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ἐξ ὅλης
» τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐξ ὅλης

Chriſto finem, illud: *Corde credi-* Ibid.
tur ad juſtitiam; quamvis non ad-
ſit illud, *Ore autem fit confeſſio ad* Eſ.29.13.
ſalutem. Ac dici poſſet, id potiùs
eſſe *honorare labijs, cor autem* à Deo Matt.15.8.
procul habere; quàm corde ipſum
honorare, ore ad ſalutem non
confitente.

Præterea dicerem ego: Eos,
qui ſub judicibus, vel pro tribuna-
li abjurant Chriſtianiſmum; non
ſervire quidem, ſed adorare ido-
la, profanantes Nomen Domini
Dei in vanâ & inanimatâ mate-
riâ. Sic adorârunt, non autem
ſervierunt Idolis, populus ille in
filiabus Moab profanatus. Scri-
ptum enim eſt his verbis: *quòd vo-* Num.25.2,3
*caverint eos ad ſacrificia Idolorum
ſuorum, & comederit populus ex illis
ſacrificiis, & adoraverint Deos earum:
& initiatus eſt Iſraël Beelphegor.* Et
obſerva, quòd non dicatur, *&
ſervierunt idolis earum*. Neque enim
id fieri poterat, poſt tanta ſigna &
miracula, unico temporis mo-
mento perſuaderi à mulieribus,
quibus cum fornicati ſunt; ut
putarent, idola Deos *eſſe*. Forſan
ſic etiam in Exodo deſcriptam fa-
bricam vituli *adorârunt*; non item Ex.32.8.
ſervierunt vitulo, quem fieri vide-
rant. Itaque explorationem, &
examen noſtri erga Deum amo-
ris, exiſtimandum eſt nobis fa-
ctum eſſe imminens tentamen.
Deus enim *tentat nos*, ſicut in Deu-
teronomio ſcriptum eſt, *ut ſciat* Deut.13.3,4.
*an diligatis Dominum Deum veſtrum
ex toto corde veſtro, & ex totâ*

τῆς ψυ-

» τῆς ψυχῆς ὑμῶν. ἀλλ' ὑμεῖς πειραζόμε-
» νοι, ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν πορεύ-
» σεσθε καὶ αὐτὸν φοβηθήσεσθε· καὶ τὰς
» ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάξεσθε· καὶ μάλι-
Ex.20.3. » στα, τὸ, οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν
» ἐμοῦ· καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσεσθε καὶ
» αὐτῷ προστεθήσεσθε. λαμβάνοντι μὲν
» ὑμᾶς ἀπὸ τῶν τῇδε χωρίων· προστιθέν-
τι δὲ αὐτῷ, εἰς τὴν, ὡς ὁ Ἀπόστολος ὠνό-
Col.2.19. » μασεν, αὔξησιν τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.

Ἀλλὰ καὶ εἴπερ πᾶν ῥῆμα πονηρὸν βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐστι, πηλίκον βδέλυγμα νομιστέον εἶναι τὸ πονηρὸν τῆς ἀρνήσεως ῥῆμα. καὶ τὸν πονηρὸν, τῆς ἄλλου Θεοῦ ἀναγορεύσεως λόγον· καὶ τὸν πονηρὸν κατὰ τύχης ἀνθρώπων πράγματος ἀνυποστάτου ὅρκον; οὗ προτεινομένου ἡμῖν, μνημονευτέον
Matt.5.34, τοῦ διδάξαντος, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ
35,36. » ὀμόσαι ὅλως. Εἴπερ γὰρ ὁ ὀμνὺς οὐρανὸν
» παρανομεῖ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ ὀμνὺς
» γῆν, ἀσεβεῖ τὸ λεγόμενον ὑποπόδιον
» τοῦ Θεοῦ θεοποιῶν. καὶ ὁ ὀμνὺς εἰς Ἱεροσό-
l. τοίγε. λυμα ἁμαρτάνει. καὶ * τογε πόλις με-
γάλου Βασιλέως ἐστίν· καὶ ὁ ὀμνὺς τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν πλημμελεῖ, πηλίκον ἁμάρτημα εἶναι νομιστέον, τὸ, ὀμνύναι τύχην τινός· μνημονευτέον δὲ τότε,
Matt.12.36. καὶ τοῦ περὶ παντὸς ἀργοῦ ῥήματος, δώ-
» σετε λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Τίς γὰρ ἄλλος οὕτως ἀργὸς λόγος· ὡς ὁ ἐν ἀρνήσει ὅρκος; οὐδαμῶς γὰρ προσκυνητέον τὰ κτίσματα, παρόντος τοῦ κτίσαντος καὶ διαρκοῦντος καὶ φθάνοντος πρὸς τὴν πάντων εὐχήν· καὶ οὐδ' αὐτός γ' ἂν θέλοι ὁ ἥλιος προσκυνεῖσθαι, ὑπὸ τῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ μερίδος. εἰκὸς δὲ, ὅτι

animâ veſtrâ. Sed vos ſic tentati, *Dominum Deum veſtrum ſequemini, & ipſum timebitis, & mandata illius cuſtodietis*: inprimis autem illud: *Non erunt tibi Dij alij, præter me, & vocem ejus audietis, illiq; adhærebitis*; accipienti quidem vos ab iſtis regionibus, apponenti verò ſibi *in augmentum Dei*, ut Apoſtolus loquitur, *in ſeipſo*.

Sed verò cùm *omne verbum malum* abominationi ſit Domino Deo Tuo: quàm abominabile habendum erit, malum abnegationis verbum, & perverſus confeſſionis alieni Dei ſermo: & malum pro fortunâ hominum, re inſtabili, juramentum? quô nobis oblatô, recordari oportet ejus, qui docet: *Ego autem dico vobis, ne omninò juretis.* nam ſi quis *per cœlum jurat*, violat *thronum Dei*; *& qui per terram jurat*, impiè agit, dũ ſic appellatum *ſcabellum Dei*, Deum facit: Et *qui per urbem Jeroſolymorum* jurat, peccat; quia *urbs eſt magni Regis*; & qui *per proprium caput* jurat, prævaricatur: quantum igitur peccatum erit habendum, jurare *Per Fortunam* alicujus. Tunc etiam recordabimur dicti; *De omni verbo otioſo rationem reddetis in Die judicij.* Quis enim alius ſermo tàm otioſus, quàm juramentum in abnegatione? Neutiquam enim adorandæ ſunt creaturæ, præſente Creatore, ſufficientes vires habente, ac præveniente omnium preces. Imò, neque ipſe Sol vellet adorari ab iis, qui Dei partes ſequuntur: & veriſimile *eſt*, quòd

οὔτε ἀπὸ ἄλλου τινός· ἀλλὰ μιμούμενος τὸν εἰπόντα. Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεὸς ὁ Πατήρ. ὡσπερεὶ φήσει τῷ προσκυνεῖν αὐτὸν ἐθέλοντι, τί με λέγεις Θεόν; εἷς ἐστι Θεὸς ἀληθινός· καὶ τί με προσκυνεῖς; Κύριον γὰρ τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. γενητός εἰμι κἀγώ. Τί βούλει προσκυνεῖν τὸν προσκυνοῦντα. κἀγὼ γὰρ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσκυνῶ καὶ λατρεύω. καὶ αὐτοῦ πειθόμενος τοῖς ἐπιτάγμασι, τῇ ματαιότητι ὑποτέταγμαι. διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι· καὶ ἐλευθερωθήσομαι ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, καὶ αὐτὸς ἐνδεδεμένος φθαρτῷ σώματι, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Ἔστι προσδοκῆσαι καὶ τῆς ἀσεβείας τινὰ προφήτην. τάχα οὐχ ἕνα, ἀλλὰ πλείονας· λαλήσονται ἡμῖν ὡς Κυρίου ῥῆμα, ὃ οὐ προσέταξε Κύριος· ἢ ὡς σοφίας λόγον, τὸν ἀλλότριον τῆς σοφίας· ἵν' ἡμᾶς ἀποκτείνῃ τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἀλλ' ἡμεῖς δὲ τότε, ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον ἡμῶν, εἴπωμεν. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον. καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων. Καλὴ γὰρ ἡ πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς λόγους κώφωσις, ἐπὰν ἀπογινώσκωμεν τὴν τῶν τὰ χείρονα λεγόντων ἐπανόρθωσιν.

Χρήσιμον δὲ ἡμᾶς ἐννοεῖν ἐν τοῖς καιροῖς τῶν ἐπὶ τὰ ἐναντία προκαλουμένων, τί διδάξαι βουλόμενος ὁ Θεός φησι, τὸ, ἐγώ εἰμι Κύριος

neque ab alio quoquam *id fieri vellet.* Sed imitatus dicentem : *Quid me appellas bonum ? Nemo bonus eſt niſi ſolus Deus Pater :* ità diceret adorare ſe volenti : Cur me vocas Deum ? unus eſt verus Deus : & cur me adoras ? *Dominum Deum tuum adorabis, eiq́ ſoli ſervies,* nam & ego factus ſum. Quid vis adorare adorantem ? jam & ego Deum & Patrem adoro, eique ſervio ; ejusque præceptis obtemperans *vanitati obnoxius ſum , propter eum qui ſubjecit* ſub ſpe ; atque *liberabor à ſervitute corruptionis*, etiam ipſe illigatus corpori corruptibili, *in libertatem gloriæ filiorum Dei.*

Matt.19.17. Deut. 6.13. & 10.20. Matt.4.10. Rō.8.20,21.

Expectandus etiam eſt impietatis aliquis Propheta ; nec fortè unus , ſed plures : *qui loquentur nobis tanquam Domini verbum, quod Dominus nunquam præcepit ;* aut tanquam *ſermonem ſapientiæ* , qui alienus *eſt* à ſapientiâ ; ut nos occidat ſermone oris ſui. Sed nos tunc, cùm peccator ille contra nos ſteterit , dicemus : *Ego autem velut ſurdus non audivi , & ſicut mutus non aperiens os ſuum ; & factus ſum inſtar hominis nil audientis.* Bona enim eſt ſurditas versùs impios ſermones, ſi deſperemus emendationem peſſima loquentium.

Deut.18.20. 2.Cor.12.8. Pſ.37.13,14. NB.

Utile verò erit, nos cogitare his temporibus , quibus in contraria provocamur, Quid docere velit Deus, dicens: *Ego ſum Dominus* Exod. 20.5.

„ ὁ Θεός σου ζηλωτής. καὶ οἶμαί γε. ὅτι
ὃν τρόπον νυμφίος ἐπιστρέφων τὴν
νύμφην πρὸς τὸ σεμνῶς βιοῦν. συν-
άγουσαν μὲν πᾶσαν ἑαυτὴν πρὸς τὸν
l. τρόπῳ. νυμφίον. παντὶ δὲ * τρό φυλαττο-
μένην ἐκχεῖσθαι πρὸς ἑτερόν τινα πα-
ρὰ τὸν νυμφίον· κἂν σοφὸς ᾖ. ἐμφαί-
νοι ἂν ζῆλον, ὡς φαρμάκῳ τῇ τοιαύ-
τῃ ἐμφάσει πρὸς τὴν νύμφην χρώμενος,
οὕτω ὁ χρηματίζων, καὶ μάλιστα ἐὰν
Col. 1. 15. „ φαίνεται ὁ πρωτότοκος εἶναι πάσης κτί-
σεως. φησὶ πρὸς τὴν νύμφην ψυχήν·
l. ζηλ- „ Θεὸς εἶναι * ζωλωτὴς, πάσης τῆς πρὸς
τὰ δαιμόνια πορνείας, καὶ τοὺς νομι-
ζομένους εἶναι θεοὺς· ἀφιστὰς τοὺς ἀ-
κροωμένους. καὶ ὡς Θεὸς οὕτω ζηλωτὴς,
φησὶ περὶ τῶν ὅπως ποτὲ ὀπίσω Θεῶν
Deut. 32. „ ἑτέρων ἐκπεπορνευκότων. αὐτοὶ παρε-
21, 22. „ ζήλωσαν με ἐπ' οὐ Θεῷ· κἀγὼ παρα-
Rom. 10. 19. „ ζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ ἔθνει. ἐπὶ ἔθνει
„ ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτούς. ὅτι πῦρ
„ ἐκκέκαυται ἐκ τοῦ θυμοῦ μου. καυθήσε-
„ ται ἕως ᾅδου κατωτάτου· κἂν μὴ δι'
ἑαυτὸν δὲ ὡς σοφὸς ὁ νυμφίος καὶ ἀπαθὴς
ἀποστρέφῃ παντὸς μολυσμοῦ τὴν με-
μνηστευμένην, ἀλλά γε δι' ἐκείνην ὁ-
ρῶν αὐτῆς τὸν μολυσμὸν καὶ τὸν
βδελυγμὸν, πάντα τὰ, ἰάσασθαι
καὶ ἐπιστρέψαι αὐτὴν δυνάμενα
l. αὐτεξ- ποιήσει, ὡς * αὐτεξουσίῳ φύσει, προσ-
άγων λόγους ἀποτρεπτικοὺς τοῦ
πορνεύειν. ποῖον ἂν οὖν μιασμὸν
νοήσαις χείρονα γίνεσθαι ψυχῇ ὅ-
πως ποτὲ ἄλλον ἀγορευούσῃ Θεόν.
καὶ μὴ ὁμολογούσῃ τὸν ἀληθῶς ἕνα
καὶ μόνον Κύριον. καὶ οἶμαί γε.

Deus Tuus Zelotes ? Equidem puto : quòd ſicut Sponſus, convertens ad honeſtè vivendum ſponſam ſuam; ut ſeipſam totam Sponſo conjungat, & omnimodè caveat, ne effundatur ad alium quendam præter ſponſum; quamvis ſapiens ſit, tamen Zelum oſtendat, veluti pharmaco aliquò tali ſpecie erga ſponſam utens: ità *Deus* loquens, & inprimis quum apparet *Primogenitus eſſe omnis creaturæ*, inquit ad ſponſam Animam: *Deum eſſe Zelotem* : ab omni ſcortatione cum dæmonibus, & iis, qui cenſentur Dii, abſtinens eos, qui hæc audiunt. ac tanquam *Deus* ità *Zelotes*, inquit de iis, qui aliquando fornicati ſunt poſt Deos alienos : *Illi me ad iram provocârunt ſuper non Deo : & ego illos ad iram provocabo ſuper non gente ; ſuper gente inſipiente irritabo illos*; quoniam *ignis accenſus eſt in animo meo, qui conſumet uſque ad infimum infernum.* Et niſi per ſeipſum, ut ſapiens ille ac omni perturbatione carens Sponſus, avertat ab omni inquinatione ſuam deſponſatam; atque propter ipſam, videns illius inquinamenta & abominationem, omnia, quæ illam ſanare & convertere poterunt, faciat; ei velùt naturâ libero arbitrio præditæ adducens ſermones, dehortatorios à fornicatione : Quanto igitur pejorem putaveris inquinationem inferri animæ, quomodocunque alium prædicanti Deum, neque confitenti verè unicum & ſolum Dominum? Et verò puto,

ὅτι

» ὅτι ὥσπερ ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ » ἓν σῶμά ἐστιν, οὕτως ὁ μὲν ὁμολογῶν τινα· καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ βασάνου καὶ ἐξετάσεως τῆς πίστεως ἀνακιρνᾶται καὶ * ἐνοῦται τῷ * ὁλογουμένῳ. ὁ δὲ ἀρνούμενος, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀρνήσεως τρόπον μαχαίρας διακοπτούσης, ἀπ' ἐκείνου ὃν ἀρνεῖται πάσχει τὴν διαίρεσιν· χωριζόμενος ἐκείνου, ὃν ἠρνήσατο. Διόπερ ἐπίστησον, μή ποτε ὡς ἀκόλουθον καὶ ἀναγκαῖον συμβῆναι τῷ ὁμολογοῦντι τὸ ὁμολογηθῆναι· καὶ τῷ ἀρνουμένῳ, » τὸ ἀρνηθῆναι εἴρηται, τὸ, ὃς ἐὰν ὁμο» λογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀν» θρώπων, κἀγὼ ὁμολογήσω ἐν αὐτῷ » ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Καὶ εἴποι δ' ἂν ὁ Αὐτολόγος καὶ ἡ Αὐτοαλήθεια τῷ, τε ὁμολογήσαντι καὶ τῷ ἀρ» νησαμένῳ, ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμε» τρηθήσεται ὑμῖν. σὺ μὲν οὖν ὁ μετρήσας μέτρῳ τῆς πρός με ὁμολογίας, ἀπολή» ψῃ μέτρον τῆς ἀπ' ἐμοῦ ὁμολογίας σε» σαλευμένον πεπιεσμένον, ὑπερεκχυνόμενον· ὅπερ δοθήσεται εἰς τὸν κόλπον σου. Καὶ σὺ δὲ, ὁ μετρήσας τῷ τῆς ἀρνήσεως μέτρῳ, καὶ ἀρνησάμενός με, τὸ ἀνάλογον τῷ μέτρῳ τῆς ἀρνήσεως ἀπολήψῃ μέτρον, τῆς ἀπ' ἐμοῦ περὶ σοῦ ἀρνήσεως.

l. ἑν- ὁμολογ.

Πῶς δὲ πληροῦται μέτρον ὁμολογίας, ἢ οὐ πληροῦται· ἀλλ' ἐλλείπει, οὕτως ἂν θεωρήσωμεν. Εἰ παρ' ὅλον τὸν τῆς ἐξετάσεως καὶ τοῦ πειρασμοῦ χρόνον, μὴ δίδωμεν τόπον τῷ Διαβόλῳ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, μολύνειν ἡμᾶς διαλογισμοῖς πονηροῖς θέλοντι, ἀρνήσεως ἢ διψυχίας

quòd ſicut qui *ſcorto adhæret*, *unum cum ipſo corpus eſt* : ita qui confitetur aliquem, inprimis tempore cruciatûs & explorationis fidei, commiſcetur & copulatur cum eo, quem confitetur: qui verò abnegat, per ipſam abnegationem, ad inſtar gladii diſſecantis, ab eo, quem negat, patitur ſeparationem; ſeparatus ab eo, quem abnegavit. Itaque attende, ne fortè (velut conſequens & neceſſarium *ſit*, accidere confitenti, ut quis eum confiteatur; & neganti, ut abnegetur) dictum ſit illud; *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, etiam illum confitebor coram Patre meo, qui eſt in cœlis*: & dicat Ipſe ille Sermo, & Ipſa Veritas tùm confitenti, tùm abneganti, *Quâ menſurâ menſurabitis, eâdem remenſurabitur vobis*: itaque Tu quidem, qui menſurâſti menſurâ mei confeſſionis, recipies *menſuram* confeſſionis à me, *agitatam*, *compreſſam*, *ſuperabundantem*, *quæ dabitur in ſinum tuum*: & verò Tu, qui menſurâſti menſurâ abnegationis, & me abnegas; menſuram menſuræ abnegationis congruentem recipies, meæ tui abnegationis.

1.Cor.6.16.

Matt.10.32

Matt.7.2.

Luc.6.38.

Quomodo autem impleatur menſura confeſſionis, aut non impleatur, ſed deficiat: agè ſic perſpiciemus. Si per omne inquiſitionis & tentationis tempus, locum Diabolo non demus in cordibus noſtris, inquinare nos volenti, pravis cogitationibus *vel* abnegationis, vel dubitationis,

ἤ τινος πιθανότητος, προκαλουμένης ἐπὶ τὰ ἐχθρὰ τῷ μαρτυρίῳ καὶ τῇ τελειότητι. καὶ πρὸς τούτῳ, εἰ μὴ δὲ λόγῳ ἀλλοτρίῳ τῆς ὁμολογίας, ἑαυτοὺς
l. μιαίνοιμεν. * μαίνομεν. καὶ εἰ πάντα φέροιμεν, τὸν ἀπὸ τῶν ἐναντίων ὀνειδισμὸν καὶ χλεύην καὶ γέλωτα· καὶ δυσφημίαν καὶ ἔλεον· ὃν δοκοῦσιν ἡμᾶς ἐλεεῖν, πεπλανημένους καὶ μωροὺς ὑπολαμβάνοντες· καὶ ἐσφαλμένους ἀποκαλοῦντες. ἔτι δὲ, εἰ μὴ περιελκοίμεθα περισπώμενοι, καὶ ὑπὸ τῆς περὶ τὰ τέκνα· ἢ τὴν τούτων μητέρα, ἤ τινα τῶν νομιζομένων εἶναι ἐν τῷ βίῳ, φιλτάτων φιλοστοργίας πρὸς τὴν κτῆσιν, ἢ πρὸς τὸ ζῆν τοῦτο· ἀλλ' ὅλα ταῦτα ἀποστραφέντες, ὅλοι γινοίμεθα τοῦ Θεοῦ· καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτῷ ζωῆς. ὡς κοινωνήσοντες τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ καὶ τοῖς μετόχοις αὐτοῦ, τότ' ἂν εἴποιμεν, ὅτι ἐπληρώσαμεν τὸ μέτρον τῆς ὁμολογίας. εἰ δὲ, κἂν ἐνί τινι λείποιμεν, οὐκ ἐπληρώσαμεν. ἀλλ' ἐμολύναμεν τὸ τῆς ὁμολογίας μέτρον. διὸ δεησόμεθα, ὧν
1.Cor. 3.12. δέονται οἱ ἐποικοδομήσαντες τῷ θε-
„ μελίῳ, ξύλα ἢ χόρτον ἢ καλάμην·
¶ Καὶ τοῦτο δὲ ἡμᾶς εἰδέναι χρὴ ὅτι τὰς καλουμένας τοῦ Θεοῦ διαθήκας, ἐπὶ συνθήκαις παρεδεξάμεθα· ἃς πρὸς αὐτὸν ἐποιησάμεθα, ἀναδεχόμενοι τὸ κατὰ Χριστιανισμὸν βιοῦν· καὶ ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν συνθήκαις ἡμῶν ἦν πᾶσα ἡ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πολιτεία· λέγον,
„ εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,

vel blandientis perſuaſionis, quæ nos provocet ad ea, quæ martyrio & perfectioni ſūt inimica: Pręterea, ſi neq; ſermone, à confeſſione alieno, nos ipſos inquinaverimus: ſique omnia tulerimus, *nempe*, adverſariorum opprobrium, & ludibrium, & deriſionem, & infamiã, & miſerationem; quâ noſtri miſereri videntur, ceu ſeductos & ſtolidos *nos* exiſtimantes, & deceptos appellantes: inſuper verò, ſi non diſtrahamur curis circumflexi, noſtrô vel versùs liberos, aut horum matrem, aut *versùs* aliqua eorum, quæ amiciſſima in hac vitâ habentur, amore; *velut* erga poſſeſſiones, aut erga vitam præſentem: ſed omnia hæc averſantes, toti fiamus Dei, & Vitæ, quæ cum ipſo & apud ipſum *eſt*; tanquam communionem habituri cum Unigenito ipſius, & iis, qui ſunt ipſius participes: tunc nimirum dicemus, Nos impleviſſe menſuram confeſſionis. Quòd ſi autem vel in uno aliquo horum deficiamus; non implevimus, ſed inquinavimus menſuram Confesſionis. Quapropter indigebimus iis, quibus indigent, qui *ſuperſtruunt fundamento lignum, aut gramen, aut ſtipulam*. ¶ Et hoc nos oportet nôſſe: quòd Dei (ſic dicta) Teſtamenta certis pactis acceperimus, quæ cum illo fecimus, recipientes, nos ſecundùm Chriſtianiſmum victuros. Et in his pactis noſtris cum Deo, erat tota ſecundùm Evangelium vitę ratio; quod dicit: *Si quis vult poſt me venire,*

ἀρνη-

» ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
» αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ
» τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν.
» ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἕνε-
» κεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφε-
» ληθήσεται ἄνθρωπος· ὃς ἐὰν τὸν κόσμον
Ι. κερδήσῃ. ὅλον *κελδήσῃ· τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημι-
» ωθῇ. ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
» τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
» θρώπου ἔρχεσθαι, ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς
» αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ καὶ τότε ἀπο-
» δώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Τὸ δὲ
δεῖν ἀρνεῖσθαι ἑαυτὸν. καὶ αἴρειν τὸν ἑαυτοῦ
σταυρὸν καὶ τῷ Ἰησοῦ ἀκολουθεῖν, οὐ μό-
νος Ματθαῖος, οὗ τὴν λέξιν παρεθέμε-
θα, ἀνέγραψεν· ἀλλὰ καὶ Λουκᾶς καὶ
» Μάρκος. Ἄκουε γὰρ Λουκᾶ λέγοντος. εἴ τις
» θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑ-
» αυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκο-
» λουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ἑαυτοῦ
*ψυχὴν. *σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ᾽ ἂν ἀπο-
» λέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος
» σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρω-
» πος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον· ἑαυτὸν δὲ
» ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς· Μάρκου δὲ, καὶ
» προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς
» μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. εἴ τις θέλει
» ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑ-
» αυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκο-
» λουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ἑαυτοῦ
» ψυχὴν σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν
» ἀπολέσῃ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου σώσει
» αὐτήν. Τί δὲ ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπον· ἐὰν
» κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν
» ψυχὴν αὐτοῦ· τί γὰρ δώσει ἄνθρωπος
» ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Πάλαι
τοίνυν ὀφείλομεν ἀρνεῖσθαι ἑαυτοὺς·

abneget ſeipſum, & tollat cru- Matt. 16. 24.
cem ſuam, & ſequatur me. Qui enim 25, 26, 27.
voluerit animam ſuam ſervare, perdet eam; qui autem perdiderit animam ſuam propter me, is ſervabit illam. Quid enim prodeſt homini, ſi Mundum univerſum lucretur: animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? aut, quam dabit homo commutationem pro animâ ſuâ? Filius enim hominis venturus eſt in gloriâ Patris ſui, cum angelis ſuis: & tunc reddet unicuique ſecundùm opera ejus. Quòd verò quisque ſe abnegare debeat, & tollere crucem ſuam, & Jeſum ſequi; non ſolus *Matthæus*, cujus verba appoſuimus, præſcripſit; ſed & *Lucas* & *Marcus*. Audi e-
nim *Lucam* dicentem: *Si quis vult* Luc. 9. 23,
poſt me venire, abneget ſemet ipſum, 24, 25.
& tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui enim voluerit animam ſuam ſervare, perdet illam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, ſervabit illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum mundum; ſe autem ipſum perdat, & de-
trimentum ſui faciat? Et *Marcum*: Marc. 8. 34,
Et convocato populo cum ſuis diſcipu- 35, 36.
lis dixit eis: Si qui velit me ſequi, abneget ſeipſum; tollatq; crucem ſuam, & ſequatur me. Si quis enim velit animam ſuam ſervare, perdet illam. Qui autem perdiderit propter Evangelium, ſervabit illam. Quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum univerſum, & detrimentum patiatur animæ ſuæ? quã enim dabit homo commutatione animæ ſuæ? Itaq; jam pridẽ debebamus abnegare nos ipſos,

Gal.2.20. „ καὶ λέγειν, ζῶ οὐκέτι ἐγώ. καὶ νῦν δὲ
φανείτω, εἰ ἄραντες ἑαυτῶν τὸν σταυ-
ρὸν, τῷ Ἰησοῦ ἠκολουθήσαμεν. ὅπερ γέ-
„ γονεν, εἰ ζῇ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός. εἰ θέλο-
μεν ἡμῶν σῶσαι τὴν ψυχὴν· ἵνα αὐ-
V. Not. τὴν ἀπολάβωμεν κρείττονα ψυχῆς,
μαρτυρίῳ ἀπολέσωμεν αὐτήν. ἐὰν
γὰρ ἀπολέσωμεν αὐτὴν ἕνεκεν Χριστοῦ,
αὐτῷ ἐπιρρίψαντες αὐτὴν ἐν τῷ δι᾽
αὐτὸν θανάτῳ, τὴν ἀληθῆ σωτη-
ρίαν περιποιήσομεν αὐτῇ. ἐὰν δὲ τὸ
Matt.16.26 ἐναντίον ἀκούσομεν· ὅτι οὐδὲν ὠφε-
λεῖται, ὁ τὸν ὅλον κερδήσας αἰσθητὸν
κόσμον, διὰ τῆς ἰδίας ἀπωλείας· ἅ-
παξ δὲ ἀπολέσας τὶς τὴν ἑαυτοῦ ψυ-
χὴν. ἢ ζημιωθεὶς αὐτήν. κἂν τὸν ὅλον κερ-
δήσῃ κόσμον, οὐ δυνήσεται αὐτὴν δοῦναι
ἀντάλλαγμα τῆς ἀπολλυμένης ψυ-
χῆς. ἡ γὰρ κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ δεδημιουρ-
γημένη, τιμιωτέρα ἐστὶ πάντων. Εἷς
μόνος δεδύνηται δοῦναι ἀντάλλαγμα
τῆς ἀπολλυμένης πρότερον ψυχῆς ἡ-
μῶν, ὁ ὠνησάμενος ἡμᾶς τῷ ἑαυτοῦ
τιμίῳ αἵματι. ἐὰν οὖν φιλομαθοῦντες
1.Cor.13.12 ἐν Χριστῷ. καὶ ἤδη ποτὲ τὸ δι᾽ ἐσό-
„ πτρου καὶ ἐν αἰνίγματι μανθάνειν. ὑ-
περβαίνειν θέλοντες, σπεύδητε πρὸς
τὸν καλέσαντα, ὅσον οὐδέπω πρόσω-
πον πρὸς πρόσωπον εἴσεσθε· ὡς
φίλοι τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρός· οἱ
γὰρ φίλοι, ἐν εἴδει καὶ οὐ δι᾽ αἰ-
νιγμάτων μανθάνουσιν, ἢ γυμνῇ
σοφίᾳ φωνῶν, καὶ λέξεων, καὶ
συμβόλων, καὶ τύπων, προσ-
βάλλοντες τῇ τῶν νοητῶν φύσει
καὶ τῷ τῆς ἀληθείας κάλλει· εἰ-

& dicere, *Vivo non ampliùs ego*: nunc verò appareat, an tollentes noſtram crucem Jeſum ſecuti ſimus? quod quidem factum fuerit, ſi *vivat in nobis Chriſtus*. Si velimus animam noſtrã ſervare; ut ipſam recipiamus meliorem animâ; martyrio perdamus illam. Si enim perdiderimus illam propter Chriſtum, eam ſuper ipſum rejicientes in morte propter illum *ſuſceptâ*; veram ſalutem illi acquiremus. ſi verò contrarium *fiat*; audiemus, quòd nihil proficiat, qui univerſum hunc mundum ſenſibilem lucratus fuerit per propriam ſuam perditionem. Qui enim ſemel perdiderit animam ſuam, aut detrimentum ipſius paſſus fuerit; quamvis totum lucratus fuerit Mundum, non poterit illum dare in commutationem animæ perditæ. Cùm enim juxta imaginẽ Dei condita fuerit; pretioſior eſt omnibus. Unus ſolus potuit dare compenſationem perditæ priùs animę noſtræ; *ſcilicet*, *Qui emit nos pretioſo ſuo ſanguine*. Si igitur in Chriſto diſcendi *ſitis* cupidi, & nunc jam illam, *per ſpeculum*, *& in ænigmate* diſciplinam ſupergredi conantes feſtinetis ad Vocantem, quantum *antea* nunquam; *tunc facie ad faciem* videbitis, velut Amici Patris cœleſtis. nam Amici, in viſione, & non *per ænigmata* diſcunt; ſive nudâ ſapientiâ vocum, & dictionum, & ſignornm & typorum; *ſed* animum adjiciunt naturæ rerum intelligibilium, & elegantiæ veritatis. Siqui-

περ

» περ πιστεύεται, ὅτι Παῦλος ἡρπάγη εἰς
» τρίτον οὐρανὸν· καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα.
ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ἀκολού-
l. εἴσεσθε. θως* εἴσεσθε, ὅτι τῶν τότε Παύλῳ ἀποκα-
λυφθέντων ῥημάτων ἀρρήτων· μεθ'
ἃ καταβέβηκεν ἀπὸ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ,
πλείονα καὶ μείζονα εὐθέως γνώσεσθε
μετὰ τὴν γνῶσιν. οὐ καταβησόμενοι, ἐὰν αἴ-
ροντες τὸν σταυρὸν· ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ ἀκο-
» λουθῆτε· ὃν ἔχομεν ἀρχιερέα μέγαν
» διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς· καὶ αὐτοὶ
οὐκ ἀφιστάμενοι τῶν ὀπίσω αὐτοῦ, διε-
λεύσεσθε τοὺς οὐρανούς· οὐ μόνον καὶ τὰ
περὶ γῆν μυστήρια ὑπερβαίνοντες, ἀλλὰ
καὶ οὐρανούς· καὶ τὰ περὶ αὐτῶν· ἔστι γὰρ ἐν τῷ
Θεῷ ἐναποτεθησαυρισμένα πολλῷ
μείζονα τούτων θεάματα. ἅτινα οὐδεμία
φύσις τῶν ἐν σώματι μὴ πρότερον ἀπ-
αλλαγεῖσα σώματος· χωρῆσαι δύ-
ναται· πέπεισμαι γὰρ, ὅτι ὧν εἶδεν ἥλιος καὶ
σελήνη· καὶ ὁ τῶν ἀστέρων χορός· ἀλλὰ καὶ
ἀγγέλων ἁγίων, οὓς ἐποίησεν ὁ Θεὸς
πνεῦμα καὶ πυρὸς φλόγα, πολλῷ
μείζονα ταμιεύεται καὶ τηρεῖ παρ' ἑαυ-
τῷ ὁ Θεός. ἵνα αὐτὰ φανερώσῃ, ὅταν
» πᾶσα ἡ κτίσις ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τῆς δου-
» λείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς
» δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Σοὶ δὲ, ἱερὲ Ἀμβρόσιε, ἐνδόντι ἐξη-
τασμένως εὐαγγελικῇ φωνῇ, πάρε-
στιν ἰδεῖν, ὡς ἄρα τάχα ἢ οὐδεὶς τῶν πώ-
ποτε, ἢ πάνυ ὀλίγοι χύσεως μακαρι-
σμοῦ ἐπιτεύξονται ἐξαιρέτου τινὸς καὶ πλεί-
ονος· ἐν ὁποίῳ ἔσῃ καὶ σὺ, εἰ τὸν
l. διανύ- ἀγῶνα ἀδιστάκτως* διανήξαιο. Τὰ δὲ
ῥήματα, οὕτως ἔχει· ὁ Πέτρος εἰ-
» πέ ποτε τῷ Σωτῆρι· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφή-

dem creditur, Paulum *in terti-* 2.Cor.12.4.
um cœlum fuiſſe raptum, & ineffa-
bilia verba audiiſſe, quæ non licet ho-
mini effari: conſequenter vide-
bitis, quòd verbis illis ineffabili-
bus tunc Paulo revelatis, poſt
quæ *ille* de tertio cœlo deſcendit,
plura & majora ſtatim cognoſce-
tis; poſt illam cognitionem non
deſcenſuri; ſi tollentes crucem,
Jeſum ſequamini: quem *habemus* Hebr.4.14.
magnum Sacerdotem, qui cœlos tran-
ſiit: & vos, non diſcedentes ab ejus
ſequacibus, tranſibitis cœlos: non
tantùm rerreſtria myſteria ſuper-
greſſi, ſed & cœlos, & cœleſtia quę-
que. Sunt enim in Deo, tanquã in
theſauro, multò his majora ſpecta-
cula recondita; quæ nulla natura
corporea, niſi priùs corpore libera-
ta, capere poteſt. nã perſuaſus ſum,
quod iis, quæ Sol aſpexit & Lu-
na, & univerſus ſtellarum; imò
& ſanctorum angelorum (quos
Deus, *Spiritus, & ignis flammam* Pſ.104.4.
facit) Chorus, longè majora recon-
dita habet, & ſecum ſervat Deus;
ut ea patefaciat, quum *omnis crea-* Rom.21.
tura liberabitur à ſervitute corruptio-
nis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

Tibi autem, ſancte *Ambroſi*: ex-
quiſitè perſpicienti Evangelicam
vocem, videre licet: quomodo
ferè, vel nulli eorum, qui fuerunt,
vel certè pauci, cumulum excel-
lentis alicujus & majoris conſe-
quantur beatitudinis; in quali
etiam tu eris, ſi certamen indubi-
tanter perfeceris. Verba autem ſic
habent. *Petrus* aliquando ad Do-
minum dixit: *Ecce nos reli-* Matt.19.27 28,29.

καμεν

» καμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τί
» ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
» δηλονότι τοῖς ἀποστόλοις· ἀμὴν λέγω ὑ-
» μῖν. ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν
» τῇ παλιγγενεσίᾳ. ὅταν καθίσῃ ὁ Θεὸς
» ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ
» αὐτοὶ ἐπὶ θρόνους δώδεκα, κρίνοντες τὰς
» δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ· καὶ πᾶς ὅς
» τις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς· ἢ ἀδελφὰς·
» ἢ γονεῖς· ἢ τέκνα· ἢ ἀγροὺς· ἢ οἰκίας ἕ-
» νεκεν τοῦ ὀνόματός μου, πολλαπλασίο-
» να λήψεται. καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομή-
l. τούτου. σει. *Τούτου δὲ ἕνεκεν τῶν ῥητῶν, ηὐξά-
μην ἂν τοσαῦτα κτησάμενος ἐπὶ γῆς,
ὁπόσα ἔχεις, ἢ καὶ τούτων πλείονα, γε-
νέσθαι μάρτυς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ· ἵνα
Marc.10.30 πολλαπλασίονα λάβω. ἢ ὡς ὁ Μάρ-
κος φησὶν, ἑκατονταπλασίονα. πολ-
λῷ πλείονά ἐστιν ὀλίγων· ὁποῖα καταλεί-
ψομεν, ἐὰν ἐπὶ μαρτύριον κληθῶμεν·
ἑκατονταπλασιαζομένων· τούτου δὲ
ἕνεκεν εἰ μαρτυρῶ, ἐβουλόμην καὶ τέκνα
καταλιπεῖν μετὰ ἀγρῶν καὶ οἰκιῶν, ἵνα πα-
ρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Eph.3.15. » Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐ-
» ρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, πολλα-
πλασιόνων καὶ ἁγιωτέρων τέκνων χρη-
ματίσω πατὴρ ἢ ἵν᾽ ὡρισμένως εἴπω,
l. -πλασιό- ἑκατοντα*πλαόνων.

Ἐὰν δέ τις ὡσπερεὶ ζηλῶν χα-
ρίσματα τὰ μείζονα· καὶ μακαρί-
ζων πλουσίους μάρτυρας, καὶ πατέ-
ρας μάρτυρας ἑκατονταπλασίονα
l. -τας. γεννήσον*ται τέκνα· καὶ ἑκατονταπλα-
σίονας ἀγροὺς· καὶ οἰκίας ληψομένους·
ζητεῖ εἰ εὐλόγως ἐκεῖνοι παρὰ
τοὺς ἐν βίῳ πένητας μάρτηρας·

quimus omnia , & ſecuti ſumus Te: quid ergo erit nobis ? Dixit Jeſus illis, nimirum Apoſtolis: *Amen dico vobis , quòd Vos , qui me ſecuti eſtis, in illâ Regeneratione , cùm ſederit Deus in throno gloriæ ſuæ , ſedebitis & Vos ſuper Thronos duodecim , judicantes duodecim tribus Iſraël.* Et *omnis , qui reliquerit domum , vel fratres, aut ſorores, aut parentes, aut filios , aut agros , aut domus, propter Nomen meum; multò plura eis accipiet , & vitam æternam hæreditate conſequetur.* Horum verborum causâ optârim ego, etſi tanta poſſiderem in his terris, quanta tu poſſides , aut his etiam plura; Martyr fieri in Chriſto Deo , ut multò plura recipiam; vel , ſicut *Marcus* loquitur , *Centupla : quæ* multò plura ſunt quàm pauca illa, quæ relinquemus, ſi ad martyrium vocemur , centuplo augenda. Quâ de re ſi martyrio afficiar, vellem & filios relinquere cum agris & ædibus , ut apud Deum & Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, *à quo omnis familia in cælis & in terris denominatur* , longè plurium & ſanctiorum filiorum nuncuper Pater ; vel, ut definitè loquar, centuplorum.

Si quis verò , quaſi zelo motus erga majora dona , & beatos judicans divites Martyres , & Patres martyres; quòd centuplos generaturi ſint filios, & centuplos agros ac domos recepturi; quærat, An hac ratione illi , ſupra pauperes in hâc vitâ martyres,

πολυ-

πολυπλασιαζομένην ἕξουσι τὴν ἐν
νοητοῖς κτῆσιν, λεκτέον πρὸς αὐτόν·
ὅτι ὥσπερ οἱ βασάνους καὶ πόνους ὑ-
πομείναντες τῶν μὴ ἐν τούτοις ἐξη-
τασμένων λαμπροτέραν ἐπεδεί-
ξαντο τὴν ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἀρετὴν,
οὕτως οἱ πρὸς τὸ φιλοσωματεῖν καὶ
φιλοζωεῖν καὶ τοὺς τοσούτους δεσμοὺς
διακόψαντες καὶ διαρρήξαντες με-
γάλῃ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ χρησά-
μενοι· καὶ ἀληθῶς ἀνειληφότες τὸν
» ζῶντα τοῦ Θεοῦ λόγον, καὶ ἐνεργῆ, καὶ
» τομώτερον ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν
» δίστομον, δεδύνηνται τοὺς τοσούτους
διακόψαντες δεσμούς· καὶ κατασκευ-
άσαντες ἑαυτοῖς πτέρυγας· ὥσπερ
f. αὐτοὺς. * αὐτὰς ἐπιστρέψαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ
προεστηκότος ἑαυτῶν· ἄξιον οὖν ὥσπερ
τοῖς μὴ ἐξετασθεῖσιν ἐν βασάνοις καὶ
πόνοις παραχωρεῖν πρωτείων· πρὸς
l. κίλοις. τοὺς ἐν ἀρθρεμβόλοις καὶ ποι*κίλοιο
στρεβλωτηρίοις* καὶ πυρὶ ἐπιδειξαμέ-
νους τὴν ὑπομονὴν, οὕτω καὶ ἡμῖν τοῖς
πένησι κἂν μαρτυρήσωμεν, ὁ λόγος
ὑποβάλλει ἐξίστασθαι πρωτείων ὑμῖν
τοῖς, διὰ τὴν ἐν Χριστῷ πρὸς Θεὸν
ἀγάπην, πατοῦσι τὴν ἀπατηλὴν δό-
ξαν, καὶ τῶν πολλῶν καθικνουμένην· καὶ
τὴν τοσαύτην κτῆσιν· καὶ τὴν πρὸς
τέκνα φιλοστοργίαν.

Ἅμα δὲ καὶ τήρει τὸ σεμνὸν τῆς γραφῆς· πολυπλασιασμὸν καὶ ἑκατονταπλασιασμὸν ὑπισχνουμένης, ἀδελφῶν καὶ τέκνων καὶ γονέων· καὶ ἀγρῶν καὶ οἰκιῶν. οὐ συγκατηρίθμηται δὲ τούτοις γυνή· οὐ γὰρ εἴρηται· πᾶς ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς· ἢ γονεῖς· ἢ τέκνα·

multiplicatam in intelligibilibus obtenturi ſint poſſeſſionem ? reſpondendum eſt illi : quòd, ſicut qui tormenta & moleſtias ſuſtinuére, ſupra eos, qui his examinati non fuerunt, illuſtriorem demonſtrârunt in martyrio virtutem : ità qui nimium ſui corporis & vitæ amorem aut ſimiles validos laqueos diſcindunt & perrumpunt, magnum erga Deum amorem adhibentes, & reverà ſuſcipientes
vivum illum Dei Sermonem, & ef- Heb 4.12.
ficacem, & omni gladio ancipiti acutiorem; potentes facti ſunt ad tanta vincula dirumpenda, & conſtruendas ſibi alas, ut ipſi revertantur in domum Principis ſui. Par igitur eſt, ſicut illi, qui examini tormentorum & moleſtiarum non fuêre ſubjecti, primas cedunt iis, qui ſuam conſtantiam in fidiculis, & variis tormentis, & igne demonſtrârunt : ità nos pauperes, quamvis martyrium ſuſtineamus, ratio ſuadet primas nos cedere vobis ; qui veſtrâ in Chriſto erga Deum dilectione fallacem gloriam, quæ multos pungit, & tantam poſſeſſionem, & amorem erga liberos, conculcatis.

Obſerva etiam ſimul gravitatem Scripturæ ; quæ multiplicationem & centuplicationem pollicetur, fratrum, & liberorum, & parentum, & agrorum & domorum : his autem non connumeratur Uxor. non enim dictum eſt : Omnis, qui deſeruit fratres, aut ſorores, aut parentes, aut liberos,

ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίας, ἢ γυναῖκα, ἕνεκεν
τοῦ ὀνόματός μου, πολλαπλασίονα λή-
Matt.22.30 ψεται). ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, οὔτε
» γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται· ἀλλ' εἰσὶν
» ὡς οἱ ἄγγελοι, οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅπερ τοίνυν εἶπεν Ἰησοῦς τῷ λαῷ
καθιστὰς αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἁγίαν γῆν,
f. λέγει. ταῦτα καὶ ἡμῖν ἄν, * λέγῃ νῦν ἡ γρα-
Joſ. 34. 14. φή. ἔχει δὲ οὕτως ἡ λέξις· νῦν φοβή-
» θητε Κύριον καὶ λατρεύσατε αὐτῷ, ἐν
» εὐθύτητι καὶ ἐν δικαιοσύνῃ. ἐρεῖ δὲ ἡμῖν
ἀναπειθομένοις εἰδωλολατρεῖν, καὶ τὰ
ἑξῆς οὕτως ἔχοντα· περιέλεσθε τοὺς Θεοὺς
» τοὺς ἀλλοτρίους· οἷς ἐλάτρευσαν οἱ πα-
» τέρες ὑμῶν, ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ,
» καὶ ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ λατρεύετε Κυρίῳ·
Κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν, ὅτε κατηχεῖσθαι
ἐμέλλετε, εὐλόγως ἂν ὑμῖν εἴρητο· εἰ
Ibid.v.15. » δὲ μὴ ἀρέσκει ὑμῖν λατρεύειν Κυρίῳ·
» ἐκλέξασθε ὑμῖν, τίνι λατρεύσετε· εἴ-
» τε τοῖς Θεοῖς τῶν πατέρων ὑμῶν, τῶν ἐν τῷ
» πέραν τοῦ ποταμοῦ, εἴτε τοῖς Θεοῖς τῶν
» Ἀμορραίων. ἐν οἷς ὑμεῖς κατοικεῖτε
» ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἔλεγεν ἂν ὑμῖν ὁ κατη-
χῶν· ἐγὼ δὲ καὶ ἡ οἰκία μου λατρεύσομεν
Κυρίῳ. ὅτι ἅγιός ἐστι· νῦν δὲ ταῦτα, οὐκ
ἔχει χώραν ὑμῖν λέγεσθαι. τότε γὰρ εἴ-
Ib.v.16,17. πετε. μὴ γένοιτο ἡμῖν καταλιπεῖν Κύριον.
» ὥστε λατρεύειν Θεοῖς ἑτέροις· Κύριος
» ὁ Θεὸς ἡμῶν, αὐτὸς Θεός ἐστιν· ἀλλὰ καὶ
ἐν ταῖς περὶ θεοσεβείας συνθήκαις, πά-
λαι τοῖς κατηχοῦσιν ὑμᾶς ἀπεκρίθη-
τε, τὸ καὶ ἡμεῖς λατρεύσομεν Κυρίῳ.
οὗτος γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐστιν· εἰ τοίνυν
ὁ παραβὰς τὰς πρὸς ἀνθρώπους συν-
θήκας ἄσπονδός τίς ἐστι καὶ σω-
τηρίας ἀλλότριος, τί λεκτέον,

aut agros, aut domus, aut mulierem, propter nomen meum; multiplicata recipiet: nam *in reſurrectione mortuorum, neque nubunt, neque nuptui dantur: ſed ſunt inſtar Angelorum in cœlis. i. cœleſtium.*

Quod igitur *Joſua* dixerat populo, quum duxiſſet eos in terram ſanctam: idem etiam nobis nunc dicat Scriptura. verba ſic habent: *Nunc timete Dominum, & ſervite ei in æquitate & juſtitiâ.* Nobis autem ad cultum Idolorum perſuaſis dicet, quæ ſic porrò ſequuntur: *Auferte Deos alienos, quibus ſervierunt Patres veſtri trans fluvium, & in Aegypto; & ſervite Domino.* Ab initio quidem, cùm prima rudimenta religionis diſceretis, benè vobis dictum eſt: *Si verò vobis non placeat ſervire Domino; eligite vobis, cui ſervituri ſitis; ſive Diis Patrum veſtrorum, qui trans fluvium erant; ſive Diis Amorrhaorũ, inter quos Vos habitatis in hac terrâ.* Sed diceret vobis [*Catechiſta*] Informator: *Ego verò & domus mea ſerviemus Domino; quia ſanctus eſt.* Nunc autem iſta locum non habent, ut vobis dicantur. Tum enim dicebatis: *Abſit à nobis, ut relinquamus Dominum, quò ſerviamus Diis alienis: Dominus Deus noſter ipſe Deus eſt.* Sed & in pactis Religionis, quondam Informatoribus veſtris reſpondiſtis: *Et nos ſerviemus Domino; Ipſe enim Deus noſter eſt.* Si itaque, qui humana transgreditur fœdera, fœdifragus eſt & à ſalute alienus: quid dicen-

περὶ τῶν

περὶ τῶν, διὰ τῆς ἀρνήσεως ἀθετούντων, ἃς ἔθεντο πρὸς Θεὸν συνθήκας· καὶ πάλιν δρομούντων ἐπὶ τὸν Σατανᾶν· ᾧ βαπτιζόμενοι ἀπετάξαντο; λεκτέον γὰρ πρὸς τοὺς τοιούτους, τοὺς λελαλημένους ὑπὸ τοῦ Ἠλεὶ λόγους, τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ·
» ἐὰν ἁμαρτάνων ἁμαρτάνῃ ἀνὴρ εἰς
» ἄνδρα, καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ· ἐὰν
1. -ξεται. εἰς Κύριον ἁμάρτῃ, τίς προσεύ*ξετε
» περὶ αὐτοῦ.

Μέγα θέατρον συγκροτεῖται ἐφ' ἡμῖν ἀγωνιζομένοις· καὶ ἐπὶ τὸ μαρτύριον καλουμένοις· ὡς εἰ τὸ τοιοῦτον ἐλέγομεν γίνεσθαι, ἐπί τινων νομιζομένων παραδόξων ἀγωνιστῶν· συναγωνιζομένων παραδόξων ἀγωνιστῶν· ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ἀγῶνος μυρίων ὅσων. καὶ οὐκ ἔλαττόν γε τοῦ Παύλου ἐρεῖτε, ὅταν
» ἀγωνίζησθε· θέατρον ἐγενήθημεν τῷ
» κόσμῳ· καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. ὅλος οὖν ὁ κόσμος καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι· δεξιοί τε ἀριστεροί τε πάντες ἄνθρωποι· οἵ τε ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ μερίδος, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἀκούσονται ἡμῶν ἀγωνιζομένων τὸν περὶ χριστιανισμοῦ ἀγῶνα· καὶ ἤτοι οἱ ἐν οὐρανοῖς ἄγγελοι ἐφ' ἡμῖν εὐ-
» φρανθήσονται· καὶ ποταμοὶ κροτήσουσι
» χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ τὰ ὄρη ἀγαλλιά-
» σονται· καὶ πάντα τὰ ξύλα τοῦ πεδίου ἐπι-
» κροτήσει τοῖς κλάδοις, ἤ, ὃ μὴ εἴη, αἱ κάτω δυνάμεις αἱ ἐπιχαιρεσίκακοι, εὐφρανθήσονται· οὐδὲν δὲ ἄτοπον ἰδεῖν ἐκ τῶν, τῷ Ἡσαΐᾳ γεγραμμένων, τὰ λεχθησόμενα ὑπὸ τῶν ἐν ᾅδου τοῖς νενικημένοις· καὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανίου μαρτυρίου καταπεπτωκόσιν. ἵν' ἔτι φρίξωμεν, τὴν ἐν τῷ ἀρνεῖσθαι ἀσέβειαν. λεχθήσεσθαι γὰρ

de iis, qui per abnegationem irrita faciunt fœdera, cum Deo inita; & recurrunt ad Satanam, cui dum baptizarentur, renunciârunt? Enimverò ad hos tales dicendi ſunt ſermones, ab Eli ad filios ſuos prolati: *Si vir peccando peccaverit* 1. Reg. 2. 25.
in virum, poterunt homines pro illo deprecari: at, ſi quis in Dominum peccaverit, quis precabitur pro ipſo?

Magnum theatrum congregatur ſuper nobis certantibus, & ad martyrium vocatis: ac ſi diceremus, tale quid fieri de quibusdam, qui habentur pro admirandis certatoribus, infinitis aliis ad ſpectaculum certaminis concurrentibus. Certè non minùs quàm *Paulus* dicetis, cùm certaveritis, *Spe-* 1. Cor. 4. 9.
ctaculum facti ſumus mundo, & angelis, & hominibus. Univerſus igitur mundus, omnesque Angeli, dextri & ſiniſtri, & omnes homines, tùm qui à parte Dei ſunt, tùm à *parte* reliquorum, audient; nos pro Chriſtianiſmo certamen certâſſe: & verò, aut Angeli in cœlis ſuper nobis gaudebunt, *& fluvij pro-* Pſ. 97. 9.
pterea manu plaudent, & montes exul- Eſ. 51. 12.
tabũt, & omnes arbores campi applaudent ramis: aut, quod abſit, infernæ poteſtates, quæ malis delectantur, lætabuntur. non enim abſurdum *eſt*, intueri è ſcriptis Eſajæ illa, quæ dicentur ab incolis inferni ad eos, qui victi fuerunt, & cœleſti martyrio exciderunt: (ut ampliùs horreamus illam abnegationis impietatem: puto enim

οἶμαι πρὸς τὸν ἀρνησάμενον, τοιαῦτα·
Eſ. 14. 9. 10. ὁ ᾅδης κάτωθεν ἐπικράνθη συναν-
» τήσας σοι· συνηγέρθησάν σοι πάντες
» οἱ γίγαντες οἱ ἄρξαντες τῆς γῆς· οἱ ἐγεί-
» ραντες ἐκ τῶν θρόνων αὐτῶν, πάντας
» βασιλεῖς ἐθνῶν. πάντες ἀποκριθή-
» σονται καὶ ἐροῦσί σοι. τίνα δὲ ἐροῦσιν αἱ νε-
νικημέναι δυνάμεις τοῖς νενικημέ-
νοις, καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου ἑαλω-
κότες, τοῖς ἐν ἀρνήσει ἑαλωκόσι; καὶ
σὺ ἑάλως, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς· ἐὰν δὲ καὶ με-
γάλης τις ἐλπίδος τυγχάνων καὶ ἐν-
δόξου τῆς ἐν Θεῷ, ὑπὸ δειλίας ἢ πόνων
Vid. Not. περισπασμένων ἡττηθείς, * ἐν Θεῷ ἀκού-
Ibid. v. 11 » σεται, Κατέβη εἰς ᾅδου ἡ δόξα σου· ὑπο-
» κάτω σου στρώσουσι σῆψιν, καὶ τὸ κατά-
» λυμά σου σκώληξ· εἰ δὲ καὶ ἔλαμψέ τις
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πολλάκις, ὡς ὁ ἑω-
σφόρος ἐπιφαινόμενος αὐτοῖς· λαμψάν-
Matt. 5. 16. των αὐτοῦ τῶν καλῶν ἔργων ἔμπροσθεν
τῶν ἀνθρώπων· καὶ μετὰ ταῦτα τὸν μέγαν ἀ-
γῶνα ἀγωνιζόμενος τὸν στέφανον ἀπολώ-
Eſ. 4. 12. » λεκε τοῦ τοιούτου θρόνου, ἀκούσεται. πῶς
» ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος, ὁ
» πρωῒ ἀνατέλλων; συνετρίβη ἐπὶ τὴν γῆν·
καὶ τοῦτο δὲ πρὸς αὐτὸν λεχθήσεται τῷ Δια-
βόλῳ διὰ τῆς ἀρνήσεως ὡμοιωμένον. ῥι-
Ib. v. 19, 20. φήσονται ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὡς νεκρὸς ἐβδε-
» λυγμένος μετὰ πολλῶν τεθνηκότων· ὃν τρό-
» πον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ
» ἔσται καθαρόν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσῃ καθα-
» ρός. πῶς γὰρ ἔσται καθαρὸς; αἵματι καὶ
φόνῳ τῷ βδελυκτῷ τῆς ἀρνήσεως πλά-
σματι μεμιασμένος καὶ ἐμπεφυρμένος τη-
λικούτῳ κακῷ.

Πρόσχωμεν, μή ποτε κἂν δισταγμὸς, περὶ τοῦ, πότερόν ποτε ἀρνη-

dictum iri ad abnegantem, iſta:) *Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum tui; congregati ſunt tibi omnes gigantes, Principes terræ; qui excitârunt de ſoliis ſuis omnes Principes nationum. Univerſi reſpondebunt & dicent tibi.* Quid verò dicent, victæ illæ Poteſtates, victis; & capti à Diabolo, captis per abnegationem? *Et tu captus es, ſicut & nos.* Etſi verò magnæ & glorioſæ in Deo ſpei quis eſſet; *tamen*, cùm à timiditate & moleſtiis admotis ſuperatus fuerit, [à Deo] audiet: *Deſcendit ad inferos gloria tua; ſubter te ſternetur putredo, & operimentum tuum erit vermis.* Si quis autem ſæpius in Eccleſiis fulſerit, inſtar Luciferi illis apparens; bonis ejus operibus coram hominibus ſplendentibus; & poſtea magnum certans certamen coronam perdiderit hujus throni; audiet: *Quomodo cecidit de cœlo Lucifer, qui manè oriebatur? contritus eſt in terram.* Hoc etiam dicetur ad ipſum, Diabolo per abnegationem aſſimilatum: *Projicientur in montibus, ut mortuus abominabilis, cum multis mortuis, ſicut veſtimentum in ſanguine tinctum non erit purum: ità neque tu purus eris.* Quî enim purus eſſet, qui ſanguine & cæde, *nempe* abominabili denegationis lapſu, pollutus, & fœdatus eſt tanto malo?

Caveamus, ne quando ulla dubitatio de hoc; utrum ſit abnegan-

τέον, ἢ ὁμολογητέον, γίνηται ἐν ἡμῖν·
ἵνα μὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ τοῦ Ἠλίου λε-
» χθῇ λόγος, οὕτως ἔχων· ἕως πότε ὑ-
» μεῖς χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς
» ἰγνύαις; εἰ ἔστι Κύριος ὁ Θεὸς, πορεύε-
» σθε ὀπίσω αὐτοῦ.

f. ἡμ- Εἰκὸς δὲ * ὑμᾶς, καὶ μυκτηρισθήσε-
σθαι ὑπό τινων καὶ ὀνειδισθήσεσθαι
f. ἡμ- ὑπὸ γειτόνων κυκλούντων * ὑμᾶς. καὶ
τὴν κεφαλὴν ὡς ἐπὶ ἀνοήτοις κινούντων
f. ὑμῖν. * ἡμῖν· ἀλλὰ τούτων συμβαινόντων,
» ἡμεῖς λέγωμεν πρὸς Θεόν· ἔθου ἡμᾶς
» ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· μυκτηρι-
» σμὸν καὶ χλευασμὸν τοῖς κύκλῳ ἡμῶν·
» ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνε-
» σι, κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς· ὅ-
» λην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κατ'
» ἐναντίον μου ἐστί. καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ
» προσώπου μου ἐκάλυψέ με ἀπὸ φω-
» νῆς ὀνειδίζοντος καὶ καταλαλοῦντος, ἀπὸ
» προσώπου ἐχθροῦ καὶ ἐκδιώκοντος.
ἀλλὰ πρὸς ταῦτα, δεῖ τὴν μετὰ παρρησίας
τοῦ προφήτου ἐπιφερομένην φωνὴν,
» εἰπεῖν τῷ Θεῷ· Ταῦτα πάντα ἦλθεν
» ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθά σου· καὶ
» οὐκ ἠδικήσαμεν ἐν διαθήκῃ σου. καὶ οὐκ
» ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν.

Μνημονεύωμεν, ὅτι ἐν τῷ βίῳ τού-
τῳ τυγχάνοντες· καὶ νοοῦντες τὰς ἔξω
» τοῦ βίου ὁδοὺς, τῷ Θεῷ φαμεν· ὅτι ἐξέ-
» κλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ
σου. ἀναμιμνήσκεσθαι δεῖ, ὅτι τόπος
κακώσεώς ἐστι τῆς ψυχῆς τὸ χωρίον τοῦτο·
ἐν ᾧ τεταπεινώμεθα· ἵν' εὐχόμενοι λέ-
» γωμεν, ὅτι ἐταπείνωσας ἡμᾶς ἐν τό-
» πῳ κακώσεως· καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς
» σκιὰ θανάτου. θαρροῦντες δὲ λέγωμεν,

dum, vel confitendum? in nobis
oriatur: ne etiam in nos quadrent
Eliæ verba, quæ ſic habent:
Quam diu claudicabitis in utroque 3.Reg.18.21
poplite? ſi Dominus ſit Deus, ſequi-
mini illum.

Veriſimile verò eſt, Vos à qui-
busdam etiam ludibrio habitum
iri, & opprobrio afficiendos à vi-
cinis, vos cingentibus, & caput
ſuper vos tanquam ſtolidos mo- Pſ.21.7.al-
turis. Sed quum iſta contigerint, luſ.v.17.
dicemus ad Deum: *Poſuiſti nos* Pſ.43.13,14,
opprobrium vicinis noſtris, ſubſanna- 15,16.
tionem & deriſum his, qui ſunt in
circuitu noſtro. Poſuiſti nos in ſimi-
litudinem gentibus; commotionem
capitis in populis. Totam diem vere-
cundia mea contra me eſt, & confuſio
faciei meæ cooperuit me, à voce expro-
brantis & obloquentis, à facie inimici
& perſequentis. Sed verò ad iſta
oportet illud, liberè à Prophetâ
prolatum dictum, referre Deo:
Hæc omnia obvenerunt nobis, nec ob- Ib. v.18.
liti ſumus tui: & non iniquè egimus
in fœdere tuo: & non receſſit retrò cor
noſtrum.

Meminerimus, quòd dum in
hac vitâ ſumus, animadvertentes
vias extra vitam, Deo dicamus:
Avertiſti vias noſtras à ſemitâ tuâ. Ibid.
Recordari oportet, quòd locus af-
flictionis animæ ſit Terra iſta, in
quâ humiliamur, ut precando di-
camus: *Humiliâſti nos in loco affli-* Ibid. v.19.
ctionis, & cooperuit nos umbra
mortis. Confiſi autem dicamus,

Ib. v.20,21. καὶ τό, εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος
» τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖ-
» ρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀλλότριον· οὐχὶ
» ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα;

Μὴ τὸ ἐν φανερῷ δαιμόνων μαρ-
τύριον· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν κρυπτῷ, τε-
l. ἀγωνισ- λείως ἀναλαβεῖν *ἀγωνισώμεθα· ἵνα
καὶ αὐτοὶ ἀποστολικῶς φθεγξώμεθα,
2.Cor.1.12. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καύχημα ἡμῶν· τὸ
» μαρτύριον τῆς συνειδήσεως· ὅτι ἐν ἁγιό-
» τητι καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ ἀνεστράφη-
» μεν ἐν τῷ κόσμῳ. Συνάψωμεν δὲ τῷ
Pſ.43.21. Ἀποστολικῷ, τὸ προφητικόν τι, αὐτὸς δὲ
» γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας, καὶ μά-
λιστα, ἐὰν ποτὲ ἐπὶ θανάτῳ ἀπαγώμε-
f. τότε. θα· *ὅτε φήσομεν, τὸ ὑπὸ μόνων μαρ-
Ib.v.22. » τύρων λεγόμενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἕνεκά σου
» θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογί-
» σθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἐὰν δέ
ποτε ἀπὸ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς ὑ-
ποβάλληται ἡμῖν φόβος τῶν ἀπειλούν-
των ἡμῖν θάνατον δικαστῶν, τότε εἴπω-
Prov.7.2. » μεν αὐτοῖς τὸ ἀπὸ τῶν παροιμιῶν· Υἱέ.
» τίμα τὸν Κύριον, καὶ ἰσχύσεις· πλὴν δὲ
» αὐτοῦ, μὴ φοβοῦ ἄλλον.

Καὶ τοῦτο δὲ πρὸς τὰ προκείμενά
ἐστι χρήσιμον· φησὶ ἐν τῷ Ἐκκλησια-
Ecclеſ.4.2. στῇ Σολομῶν· ἐπῄνεσα ἐγὼ πάντας
» τοὺς τεθνηκότας ὑπὲρ τοὺς ζῶντας, ὅσοι
» αὐτοὶ ζῶσιν ἕως τοῦ νῦν. Τίς δ' ἂν οὕτως
εὐλόγως ἐπαινοῖτο τεθνηκώς, ὡς ὁ αὐ-
τοπροαιρέτως τὸν θάνατον ὑπὲρ εὐσεβεί-
ας ἀναδεξάμενος, ὁποῖος ἦν Ἐλεά-
2.Maccab.6 ζαρος. τὸν μετ' εὐκλείας θάνατον μᾶλ-
λον, ἢ τὸν μετὰ μύσους βίον ἀναδεξάμε-
νος· καὶ αὐτοπροαιρέτως ἐπὶ τὸ
τύμπανον προάγων· ὅς τις λογισμὸν

& hoc : *Si obliti eſſemus Nominis Dei noſtri, & ſi expandiſſemus manus noſtras ad Deum alienum: non'ne Deus requireret iſta?*

Non *ſolùm* quod fit in publico à dæmonibus martyriu, ſed & quod in occulto, perfectè ſuſcipere contendamus: ut etiá cũ Apoſtolo exclamare poſſimus : *Hæc enim gloria noſtra eſt; martyrium conſcientiæ, quòd in ſanctitate & ſinceritate Dei converſati ſimus in hoc Mundo.* Adjungamus autem Apoſtolico dicto illud Propheticum : *Ipſe verò novit abſcondita cordis*, & maximè, ſi quando ad mortem abducamur; tunc dicemus, quod à ſolis martyribus Deo dictum eſt : *Quoniam propter Te mortificamur totam diem; æſtimati ſumus ſicut oves mactationis.* Si verò aliquando à ſenſu carnis metus nobis injiciatur, judicibus mortem nobis comminantibus; tum dicemus eis ex Proverbiis: *Fili, honora Dominum, & valebis: at præter eum, ne timeas alium.*

Etiam hoc adverſus imminentia eſt utile. In Eccleſiaſte inquit Salomon : *Laudavi ego magis cunctos mortuos, quàm viventes, ex omnibus, qui vixére hucusque.* Quis verò tam meritò laudaretur mortuus, quàm qui ſponte mortem pro pietate adiit? qualis erat *Eleazarus*, quum mortem cum gloriâ potiùs quàm vitam ſceleratam ſuſcepit, & ſuâ ſponte ad tormentum prodiit : qui, *egregiâ*

ἀστεῖον

" ἀστεῖον ἀναλαβὼν, ἄξιον τῆς ἐννενηκον-
" ταετοῦς αὐτοῦ ἡλικίας, καὶ τῆς τοῦ γήρως
" ὑπεροχῆς, καὶ τῆς ἐπιφανοῦς πολιᾶς. καὶ
" τῆς ἐκ παιδὸς καλλίστης ἀνατροφῆς.
" μᾶλλον δὲ τῆς ἁγίας καὶ θεοκτίστου νομοθε-
" σίας, εἶπεν· ὅτι οὐκ ἔστι τῆς ἡμετέρας ἡλι-
" κίας ἄξιον, ὑποκριθῆναι· ἵνα πολλοὶ τῶν
" νέων ὑπολαμβάνοντες Ἐλεάζαρον τὸν
" ἐννενηκονταετῆ μεταβεβληκέναι εἰς
" ἀλλοφυλισμόν· καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐμὴν
" ὑπόκρισιν· καὶ διὰ τὸ μικρὸν καὶ ἀκα-
" ριαῖον ζῆν, πλανηθῶσι δι' ἐμέ. καὶ μύσος,
" καὶ κηλῖδα τοῦ γήρως κατακτήσομαι· εἰ
" γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκφύγω τὴν ἐξ
" ἀνθρώπων τιμωρίαν· ἀλλὰ τὰς τοῦ παν-
" τοκράτορος χεῖρας, οὔτε ζῶν, οὔτε θανὼν
" φεύξομαι. διόπερ ἀνδρείως νῦν μεταλ-
" λάξας τὸν βίον· τοῦ μὲν γήρως ἄξιος
" φανήσομαι· τοῖς δὲ νέοις, ὑπόδειγμα
l. -πώς. γενναῖον καταλελοι*πός εἰς τὸ προθύμως
" καὶ γενναίως ὑπὲρ τῶν σεμνῶν καὶ ἁ-
" γίων νόμων εὐθανατίζειν· εὔχομαι δὲ
ὑμᾶς, παρὰ ταῖς θύραις τοῦ θανάτου·
μᾶλλον δὲ τῆς ἐλευθερίας γενομένους.
μάλιστα εἰ πόνοι προσάγοιντο· εἰπεῖν
" τῷ Κυρίῳ, τῷ τὴν ἁγίαν γνῶσιν ἔχον-
" τι· φανερόν ἐστιν, ὅτι δυνάμενος
" ἀπολυθῆναι τοῦ θανάτου, σκληρὰς ὑ-
" ποφέρω κατὰ σῶμα ἀλγηδόνας μαστι-
" γούμενος· κατὰ ψυχὴν δὲ ἡδέως διὰ
" τὸν αὐτοῦ φόβον ταῦτα πάσχω. τοιοῦ-
l. ἐλεα-ζάρου. τος δὴ ὁ θάνατος *ἐλιεζέρου ἦν. ὡς
οὐ μόνον τοῖς νέοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς
l. πλεί-στοις. *πλάστοις τοῦ ἔθνους τὸν ἑαυτοῦ θάνα-
τον, γενναιότητος ὑπόδειγμα καὶ
μνημόσυνον ἀρετῆς καταλέλοιπε.

conſideratione ſecum repetens, quid dignum eſſet ætate ſuâ nonagenariâ, & *ſenectutis ſuæ eminentiâ, & illuſtri canitie, & optimâ inde à pueritiâ educatione, maximè verò ſanctâ & à Deo conditâ Lege*, dixit: *Non eſt ætate hac noſtrâ dignum ſimulare; quô multi adoleſcentes, ſuſpicantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiiſſe ad vitam alienigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum & exiguum vitæ tempus, decipiantur propter me: & execrationem atque maculam ſenectuti acquiram. nam etſi præſenti tempore ſupplicia hominum effugiam: attamen manus Omnipotentis, nec vivus, nec defunctus, effugiam. Quamobrem fortiter hanc vitam permutans, iſtâ quidem ſenectute dignus apparebo; adoleſcentibus autem exemplum forte relinquam, ut promto animo ac fortiter pro reverendis & ſanctis Legibus mortem pulcrè oppetant.* Opto autem, vos, dum apud januas mortis, imò potiùs libertatis, conſtituti eſtis, maximè ſi tormenta producantur; *dicere* : Ibid. *Domino, qui ſanctam cognitionem habet, manifeſtum eſt; quod cùm à morte liberari poßim, duros ſuſtineo in corpore dolores cæſus: at verò ſecundùm animam libenter hæc, propter timorem ejus, patior.* Pater certè mors erat *Eleazari*: qui non tantùm adoleſcentibus, ſed & plurimis ſuæ gentis, mortem ſuam in exemplum generoſitatis, & memoriale virtutis, reliquit.

Καὶ οἱ

Καὶ οἱ ἑπτὰ δὲ ἐν τοῖς Μακκα-
βαϊκοῖς ἀναγραφέντες ἀδελφοί,
οὓς μάστιξι καὶ νεύροις ᾐκίσατο Ἀν-
τίοχος· ἐμμένοντας τῇ θεοσεβείᾳ,
δύνηται παράδειγμα κάλλιστον εἶ-
ναι, ῥωμαλέου μαρτυρίου. παντὶ λο-
γιζομένῳ ἄν, ὅτι εἰ μέλλοι παιδαρίων
εἶναι ἐλάττων· οὐ καθ' ἕνα μόνον βα-
σάνους ὑπομεινάντων. ἀλλὰ καὶ τῷ,
τὴν αἰκίαν τῶν ἀδελφῶν τεθεωρη-
κέναι, παράστημα εὔτονον εὐσεβείας
ἐπιδειξαμένων· ἀφ' ὧν εἷς γενόμε-
νος, ὡς ἡ γραφὴ ὠνόμασε, πρῶ-
2.Macc.7. » τος, εἶπε πρὸς τὸν τύραννον· Τί μέλ-
» λεις ἐρωτᾷν καὶ μανθάνειν; ἕτοιμοι γὰρ
» ἀποθνήσκειν ἐσμέν, ἢ παραβαίνειν τοὺς
l. δεῖ. πατρίους νόμους· τί ῇ* δει λέγειν ὁποῖα
ὑπέμειναν· τηγάνων καὶ λεβήτων
ἐκπυρουμένων· ἵνα ἐν αὐτοῖς βασανι-
σθῶσι· προπαθόντες ἕκαστος διά-
φορα. ὁ γὰρ ὀνομασθεὶς αὐτῶν πρῶτος,
l. εἶτα. ἐγλωσσοτομήθη πρῶτον· *εἰ περιε-
l. -σκυτί- *σκυθίσθη τὴν κεφαλήν. καὶ οὕτως
l. -σκυλ- ἤνεγκε τὸν περι*σκυθισμόν, ὡς ἄλλοι
τὴν διὰ τὸν θεῖον Νόμον περιτομήν· νο-
μίζων καὶ ἐν τούτῳ πληροῦν λόγον
διαθήκης Θεοῦ· καὶ οὐκ ἀρκεσθείς γε
τούτων ὁ Ἀντίοχος, ἠκρωτηρίασεν
αὐτόν· τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ
l. θέᾳ. τῆς μητρὸς συνορώντων τῇ* θέ, κο-
λάζων τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν μη-
τέρα· καὶ οἰόμενος τὴν πρόθε-
σιν αὐτῶν, διὰ τῶν οὕτως νομιζο-
μένων φοβερῶν, κινήσειν· οὕτως
δὴ ὁ Ἀντίοχος τούτοις μὴ ἀρ-
l. ἄχρηστ- κεσθείς, * ἄχειστον ὡς πρὸς τὴν

Porrò, ſeptem illi fratres, in Maccabæorum libris deſcripti, quos verberibus & flagellis cæcidit *Antiochus*, perſeverantes in religione, poterunt pulcerrimo eſſe exemplo fortiſſimi martyrii; omni ſecum cogitanti, vellet ne minor puerulis eſſe, *atque adeò ab his ſuperari*? quorum non ſinguli ſolùm tormenta ſuſtinuerunt; ſed &, aſpiciendo cædem ſuorum fratrum, firmam animi conſtantiam in pietate *omnes* monſtrarunt. E quibus *unus*, à Scripturâ *Primus* appellatus, dixit ad Tyrannum: *Quid vis quærere vel diſcere? Parati enim ſumus mori potiùs, quàm patrias Leges transgredi.* Quid autem dicere convenit, quanta ſuſtinuerint, per ſartagines, & ollas æneas candentes igne, ut in iis torquerentur, jam priùs ſingulis diverſa paſſis. nam, qui appellatus ei fuit *Primus*, *huic* lingua exſciſſa eſt primùm: poſtea cute capitis ei detractâ, ſic tulit illam cutis detractionem, prout alii Lege Dei inſtitutam Circumciſionem; exiſtimans, ſe in hoc etiam explere verbum fœderis Dei. His autem non ſatiatus *Antiochus*, ſumma ei abſcidit membra, *reliquis fratribus & matre aſpectantibus*: hoc aſpectu puniens fratres & matrem; ac putans, ſe à propoſito, per putatitia hæcce terriculamenta, illos amoturum. His verò *Antiochus* nondum acquieſcens, illũ, (quem per ea, quibus primùm multaverat, inutilem quod ad

τοῦ

τοῦ σώματος κατασκευὴν γινόμενον·
δι᾽ ὧν πρῶτον ἐκόλασεν, ἐκέλευσεν
τῇ, ἐν τοῖς τηγάνοις καὶ τοῖς λέβησι
πυρᾶ περισταγὴν ἔμπνουν, καὶ τηγανί-
ζειν αὐτόν· ὡς δὲ ἡ ἀτμὶς ἀνεδίδοτο·
ὑπὸ τῆς ὠμότητος τοῦ τυράννου, ὀπτω-
μένων τῶν τοῦ γενναιοτάτου ἀθλητοῦ τῆς
εὐσεβείας σαρκῶν, οἱ λοιποὶ παρε-
κάλουν ἀλλήλους, σὺν τῇ μητρὶ, γεν-
ναίως τελευτᾶν· παραμυθούμενοι ἑ-
αυτοὺς τῷ λογισμῷ, τοῦ ἐφορᾷν ταῦ-
τα τὸν Θεόν· ἤρκει γὰρ αὐτοῖς εἰς ὑπομο-
νὴν ἡ πειθὼ, τοῦ παρεῖναι τοῖς ὑπο-
μένουσι, τὸν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμόν· καὶ
παρακαλεῖ αὐτοὺς ὁ ἀγωνοθέτης τῶν τῆς
εὐσεβείας ἀθλητῶν, παρακαλούμενος·
καὶ ἵν᾽ οὕτως ὀνομάσω, εὐφραινόμενος ἐπὶ
τοῖς κατεξανισταμένοις τῶν τηλικούτων
πόνων. εὔκαιρον δ᾽ ἂν εἴη, καὶ ἡμᾶς ἐν
τοιούτοις γινομένους εἰπεῖν τοὺς ἐκείνων
λόγους πρὸς ἑαυτούς. τοῦτον ἔχοντας τὸν
» τρόπον, οὕτως· Κύριος ὁ Θεὸς ἐφορᾷ, καὶ
» ταῖς ἀληθείαις ἐφ᾽ ἡμῖν παρακαλεῖται.

Τοῦ πρώτου οὕτω τὸν τρόπον δοκιμα-
» σθέντος· ὡς δοκιμάζεται χρυσὸς ἐν χω-
f. ἐμπ- » νευτηρίῳ· ὁ δεύτερος, ἐπὶ τὸν * ἐπαι-
γμὸν ἤγετο· καὶ τὸ δέρμα σὺν ταῖς θριξὶ
περισύραντες· οἱ διάκονοι τῆς τυραννι-
κῆς ὠμότητος, ἐπὶ μετάνοιαν ἐκάλουν
τὸν πεπονθότα· ἐπερωτῶντες, εἰ φάγεται τῶν
εἰδωλοθύτων. πρὶν τιμωρηθῆναι τὸ σῶ-
μα κατὰ μέλος αὐτοῦ· ὡς δ᾽ ἠρνήσατο
τὴν μετάνοιαν, ἐπὶ τὴν ἑξῆς ἤχθη βάσα-
νον· τηρῶν τὴν ἔνστασιν, μέχρι τῆς ἐσχάτης
ἀναπνοῆς· μηδαμῶς γὰρ θραυσθεὶς· μη-
δὲ ἐνδοὺς πρὸς τοὺς πόνους, ταῦτα εἶπε
πρὸς τὸν ἀσεβῆ· σὺ μᾶλλον ἀλά-

corporis ſtructuram reddidit) *juſſit*, adhuc *ſpirantem*, rogo ſub ſartaginibus & ollis æneis adducere, illumque torrere. Dum autem nidor reddebatur carnium, fortiſſimi Pietatis athletæ, à tyranni crudelitate toſtarum; reliqui ſeſe invicem hortabantur, ut unâ cum matre fortiter morerentur: hac ratione ſeipſos conſolantes, Deum hæc aſpicere. Sufficiebat enim eis ad perſeverantiam iſta perſuaſio: Tolerantibus adeſſe Dei oculum. Et *ſanè* conſolatur eos Præſes certantium pro pietate; provocans, & (ut ità loquar) gaudens de tantarum moleſtiarum victoribus. Opportunum itaque foret, Nos quoque, ubi talia evenerint, ad invicem dicere ipſorum ſermones, hoc modo ſe habentes: *Dominus Deus aſpicit, & veritatibus ſuis nos* conſolatur.

Poſteaquam Primus hoc pacto eſſet exploratus, *ſicut exploratur aurûm in fornace*; ducebatur ad illuſionem *Secundus*, & cùm famuli tyrannicæ crudelitatis, cutē ei cum capillis detraxiſſent, ad mentis mutationem vocârunt *jā talia* paſſum; interrogantes, an comedere velit de Idolothytis, antequam membratim corpus ejus cruciétur? illo autem mutationem animi recuſante, ad ſequentia tormenta deductus eſt, ſervans reſiſtentiam ad ultimum uſque halitū. nequaquā enim, *licet* vulneratus, neque doloribus ſuccumbens, hæc dixit impio: *Tu quidem, ſce-* Sap.3.6.

στορ, ἐκ τοῦ παρόντος ἡμᾶς ζῆν ἀπολύεις· ὁ δὲ τοῦ κόσμου βασιλεύς, ἀποθανόντας ἡμᾶς ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ νόμων, εἰς αἰώνιον ἀναβίωσιν ζωῆς ἀναστήσει.

Καὶ ὁ τρίτος δέ, ἐν οὐδενὶ τὰς ἀλγηδόνας τιθέμενος· καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ καταπατῶν αὐτάς, τὴν γλῶσσαν αἰτηθείς, ταχέως προέβαλε· καὶ τὰς χεῖρας εὐθαρσῶς προέτεινεν· εἶπέ τε· Διὰ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους ταῦτα καταλιπών, ἐλπίζω αὐτὰ ἀπὸ Θεοῦ κομίσασθαι τοιαῦτα, οἷα ἂν ἀποδῴη Θεὸς, τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ἀθληταῖς.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ τέταρτος ἐβασανίζετο, τὰς αἰκίας φέρων καὶ λέγων,
l. -οντας. ὅτι αἱρετὸν μεταλλάσσ* οντα ἀπ' ἀνθρώπων, τὰς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προσδοκᾶν ἐλπίδας καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναστήσεσθαι ἀνάστασιν, ἣν οὐκ ἀναστήσεται ὁ τύραννος· οὐ γὰρ εἰς ζωήν· ἀλλ' εἰς ὀνειδισμὸν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον ἀναστήσεται.

f. -οντο. Ἑξῆς τὸν πέμπτον ἠκίζ*οντος· ὃς ἐνιδὼν τῷ Ἀντιόχῳ, ὠνείδισεν αὐτῷ τὸ
l. κολλύνων. φθαρτόν· μὴ* κολλύων αὐτοῦ τὴν ὑπερηφανίαν· νομίζοντος μεγάλην εἶναι ἐξουσίαν, τὴν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τυραννίδα. ἔφασκε δὲ καὶ ἐν τούτοις ὤν, τὸ ἔθνος μὴ καταλελεῖφθαι ὑπὸ Θεοῦ τοῦ, ὅσον οὐδέπω, τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ βασανίσοντος.

Μετὰ τοῦτον ἕκτος πρὸς τὸ ἀποθνήσκειν γενόμενος· μὴ πλανῶ εἶπεν· ἡμεῖς ὑπὲρ ἡμετέρων ἁμαρτημάτων δίκας τίνοντες· ἵν' ἐν τοῖς πόνοις καθαρθῶμεν, ἑκουσίως ταῦτα πάσχομεν· ἔλεγέ τε αὐτῷ. ὡς ἄρα οὐ χρὴ νομίζειν αὐτὸν ἀθῷον

leſtiſsime, à præſenti vitâ nos abſolvis; ſed Rex hujus Mundi, defunctos nos pro ſuis Legibus, in æternæ vitæ reſurrectionem ſuſcitabit.

Tertius verò nihili planè dolores faciens, & propter amoré erga Deũ eos conculcans, linguâ juſſus citò protulit, & manus fortiter extendit, dicens: *Propter Leges* DEI hæc relinquens, *Spero me à Deo iſta recepturum*: quæ reddet Deus veræ erga ipſum Pietatis propugnatoribus.

Similiter & *Quartus* torquebatur, injurias ferens, & dicens: Optatô, ab hominibus diſcedentes, à DEO *exſpectare ſpem*; & ab illo reſuſcitandos eſſe reſurrectione, quâ tyrannus non ſit reſurrecturus: *non enim ad vitam*, ſed ad opprobrium, & dedecus æternum, *reſurget*.

Deinde *Quintum* cruciabant: qui *Antiochum* intuitus exprobravit ei corruptibilitatem, non laudibus pingens ejus ſuperbiam; *ſcilicet* exiſtimantis, magnam eſſe poteſtatem, tyrannidem paucorum dierum. Dixit autem dum in his verſaretnr: *Gentem ſuam non eſſe derelictam à Deo*, qui aliquando, plus quàm unquam, ipſum *Antiochum*, & ſemen ejus, torſurus ſit.

Poſt hunc *Sextus* ad mortem fuit ductus: *Non erro*, inquit: nos enim dum propter noſtra peccata pœnas pendimus; ut in his cruciatibus expurgemur, libenter iſta patimur: dixit quoque illi: non debere ipſum putare, ſe inſontem

ἔσεσθαι

f. θεοποθέσι.

ἔσεσθαι· θεομαχεῖν ἐπιχειροῦντα· θεομάχος γὰρ, ὁ τοῖς ἀπὸ τοῦ λόγου *θεοποιηθεῖσι μαχόμενος.

Τελευταῖον δὲ, τὸν νεώτερον Ἀντίοχος εἰς χεῖρας λαβὼν καὶ πεισθεὶς καὶ τοῦτον εἶναι ἀδελφὸν, τῶν ἐν οὐδενὶ τηλικαύτας ἀλγηδόνας θεμένων, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχειν ἐκείνοις προαίρεσιν, ἀλλ' ἐφόδοις ἐχρῆτο· νομίζων αὐτὸν παρακλήσεσι πεισθήσεσθαι, καὶ τῇ δι' ὅρκων πιστώσει, περὶ τοῦ, πλούσιον αὐτὸν ποιήσειν καὶ μακαριστὸν μεταθέμενόν τε ἀπὸ τῶν πατρίων, εἰς φίλους ἐγκαταταχθῆναι· καὶ χρείας βασιλικὰς ἐμπιστευθῆναι· ὡς δ' οὐδὲν ἤνυε· τὴν ἀρχὴν μὴ προσέχοντος τοῦ νεανίου· ὡς ἀλλοτρίοις τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως τοῖς λεγομένοις, προσκαλεσάμενος τὴν μητέρα, παρῄνει γίνεσθαι τοῦ μειρακίου σύμβουλον ἐπὶ σωτηρίᾳ· ἡ δὲ, *ἐπιδειξαμένη πείσειν περὶ ὧν ἤθελε τὸν υἱόν· καὶ χλευάσασα τὸν τύραννον, πολλοὺς τῷ υἱῷ ἐκίνει λόγους περὶ ὑπομονῆς· ὡς τὸν νεανίαν, μὴ περιμείναντα τὴν ἐπιφερομένην κόλασιν προλαβόντα, προσκαλέσασθαι τοὺς δημίους. λέγοντα, τί μέλλετε καὶ βραδύνετε· ἀκούομεν γὰρ Νόμου τοῦ δοθέντος ἀπὸ Θεοῦ· οὐ προσιέναι δεῖ πρόσταγμα ἐναντιούμενον θείοις λόγοις· ἀλλὰ καὶ ὡσπερεὶ βασιλεὺς ἀποφαινόμενος κατὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δικαζομένων, ἀπεφήνατο κρίσιν τὴν κατὰ τοῦ τυράννου· δικάζων μᾶλλον αὐτὸν ἤπερ δικαζόμενος· καὶ ἔφα-

f. ἐπιδεξ.

fore, qui contra Deum pugnare conetur. Dei enim oppugnator eſt, qui à Sermone illo divinitùs Conſecratis repugnat.

Tandem verò juniorem in manus accipiens *Antiochus*, quamvis perſuaſus, hunc quoque fratrem eſſe illorum, qui tantos cruciatus nihili ducebant, idemq; cum illis habere propoſitum; attamen aggreſſionibus utebatur, *&* putabat, ipſum perſuaſum iri exhortationibus quibuſdam, & pollicitationibus per juramenta *ei* confirmatis; utpote, quòd divitem & beatum eum ſit redditurus: quòdque translatū à patriis, inter *ſuos* Amicos eſſet collocaturus: etiam negotia regia *ei* creditum iri. Cùm autem nihil proficeret, primùm, nequicquam juvene ad ejus dicta, tanquam à ſuo propoſito aliena, attendente; advocatam matrem hortatus eſt, ut ſaluti adoleſcentuli conſuleret. Hæc autem oſtendens * *quaſi* ea, quæ vellet ille *tyrannus*, Perſuaſura eſſet filio; illudens tyranno, multos filio ſermones fecit de Tolerantiâ; ut adeò Juvenis, non expectatâ pœnâ imminente, præoccupando provocârit publicos *ejus ſatellites*, dicens: Quid differtis & cunctamini? obedimus enim Legi à Deo datæ: Non admittendum eſt præceptum, Dei ſermonibus contrarium. Sed & inſtar alicujus Regis, contra judicio ſuo ſubjectos pronunciantis, judicium ferebat contra illum tyrannū; magis ipsū judicans, quàm *ab eo* judicatus; di-

l. οὐρανίους. σκεν, ὡς ἄρα ἐπὶ τοὺς *οὐρανοὺς παῖ-
δας ἀράμενος χεῖρας, οὐκ ἐκφεύ-
ξεται τὴν τοῦ παντοκράτορος ἐπό-
πτου Θεοῦ κρίσιν.

Ἦν δὲ τότε, τὴν μητέρα τῶν τοσού-
l. εὐψύχως. των ἰδεῖν, *εὐχύχως φέρουσαν διὰ
τὰς ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐλπίδας, τοὺς πόνους, καὶ
τοὺς θανάτους τῶν υἱῶν· δρόσοι γὰρ εὐσεβεί-
ας καὶ πνεῦμα ὁσιότητος, οὐκ εἴων ἀνά-
l. σπλάγχ. πτεσθαι ἐν τοῖς *πλάγχνοις αὐτῆς· τὸ
μητρικὸν καὶ ἐν πολλαῖς ἀναφλεγό-
μενον ὡς ἐπὶ βαρυτάτοις κακοῖς πῦρ.

Νομίζω δὲ, καὶ ταῦτα χρησιμώτα-
τα, πρὸς τὸ προκείμενον ἐπιτεμό-
l. -νας. *νες, ἀπὸ τῆς γραφῆς παρατεθεῖσθαι.
ἵν' ἴδωμεν, ὅσον δύναται καὶ τῶν τρα-
χυτάτων πόνων καὶ τῶν βαρυτάτων
βασάνων, εὐσέβεια· καὶ τὸ πρὸς Θεὸν
φίλτρον, παντὸς φίλτρου καθ' ὑ-
περβολὴν πλεῖον δυνάμενον.

Ὁποῖον δέ ἐστι τὸ μαρτύριον· καὶ
πόσην παῤῥησίαν ἐμποιοῦν πρὸς τὸν
Θεὸν, καὶ ἐντεῦθεν ἐστι καταμαθεῖν· φι-
λότιμός τις ὁ ἅγιος ὢν· καὶ ἀμεί-
ψασθαι θέλων· τὰς φθασάσας εἰς αὐ-
l. εὐερ-- τὸν *ἐνεργεσίας ἀπὸ Θεοῦ, ζητεῖ. τί ἂν
Pſ. 115. 22. ποιήσαι τῷ Κυρίῳ, περὶ πάντων, ὧν
ἀπ' αὐτοῦ εἴληφε· καὶ οὐδὲν ἄλλο εὑ-
ρίσκει οἱονεὶ ἰσόῤῥοπον τῶν εὐεργεσίαις
δυνάμενον ἀπὸ ἀνθρώπου εὐπροαι-
ρέτου ἀποδοθῆναι Θεῷ, ὡς τὴν ἐν
μαρτυρίῳ τελευτήν· γέγραπται γάρ·
Pſ. 115. 12. „ τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ· περὶ πάντων
„ ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; καὶ ἐπάγει λέγων·
„ ποτήριον σωτηρίου λήψομαι· καὶ τὸ ὄνομα
„ Κυρίου ἐπικαλέσομαι· ποτήριον δὲ σω-
τηρίου ἔθος, ὀνομάζεσθαι τὸ μαρτύ-

xitque: *Neutiquam effugiturum Omnipotentis Præſidis & Inſpectoris Dei judicium, quòd contra Cœleſtes ejus filios manus afferret.*

Mater tunc quoque conſpicienda erat, bono animo propter ſpem in Deo ferens, cruciatus & mortes filiorum. Lacrymæ namque pietatis, & Spiritus ille ſanctitatis, non permiſerunt accendi in viſceribus ejus, maternum, & in multis *matribus* propter mala graviſſima *liberorum* exardeſcentem ignem.

Opinor autem hæc utiliſſimè ad præſens inſtitutum compendio è Scripturâ fuiſſe appoſita; ut videamus, quantùm contra aſperrimos dolores, & graviſſimos cruciatus poſſit Pietas, & amoris erga Deum illecebra, omnia philtra excellentiſſimè ſuperans.

Præterea, Quale *quid* ſit martyrium, & Quantam erga Deum fiduciam animis indat; vel hinc etiam diſcere licet. Vir quidam magnificus, quum ſanctus eſſet, ac retribuere vellet anticipata Dei erga ſe beneficia, interrogat: *Quid faceret Domino pro omnibus, quæ ab ipſo acceperit?* nihilq; aliud his beneficiis velut æquivalens invenit, quod ab homine ſpontaneo ac liberali reddi poſſet Deo, quàm *hominis* per martyrium conſummationem. Scriptum enim eſt; *Quid reddam Domino pro omnibus, quæ exhibuit mihi?* additque dicens: *Po-* V. Not.
culum Salutaris accipiam, & Nomen Domini invocabo. Solet autem *Poculum Salutaris* appellari Martyριον.

ριον. ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εὕρομεν·
ἡνίκα γὰρ μείζονος ὠρέγοντο τιμῆς οἱ
θέλοντες ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων
καθεσθῆναι τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ βασι-
λείᾳ αὐτοῦ, φησὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύ-
» ριος· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ
πίνω; ποτήριον λέγων τὸ μαρτύ-
ριον· ὅπερ ἐστὶ σαφές, καὶ ἐκ τοῦ,
l. δυνατ. Πάτερ, εἰ * δυνατὸν, παρένεγκε τὸ πο-
» τήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν οὐ τί ἐγὼ
» θέλω· ἀλλὰ τί σύ· πλὴν μανθάνο-
l. -θιεῖ. μεν ὅτι συγκα*θίῃ καὶ συμβασι-
λεύσει, καὶ συνδικάσει τῷ βασιλεῖ τῶν
βασιλευόντων, ὁ πιὼν τὸ ποτήριον
ἐκεῖνο, ὅπερ ἔπιεν ὁ Ἰησοῦς. τοῦτ' οὖν
ἐστι τὸ τοῦ σωτηρίου ποτήριον· ὅπερ ὁ
λαβὼν, ἐπικαλέσεται τὸ ὄνομα Κυρίου·
» πᾶς γὰρ ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα
» Κυρίου, σωθήσεται.

Ἀλλὰ εἰκός τινα διὰ τὸ, πάτερ εἰ
δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ
ποτήριον τοῦτο· μὴ ἀκριβώσαντα τὸ βού-
λημα τῆς γραφῆς, νομίζειν, ὅτι οἱονεὶ
καὶ Σωτὴρ ἐδειλίασε περὶ τὸν τοῦ πάθους
καιρόν. ἐκείνου γὰρ δειλιάσαντος, εἴ-
ποι τις ἄν, τίς γενναῖος ἔσται; πρῶ-
τον γὰρ πευσόμεθα, τῶν ταῦτα περὶ τοῦ Σω-
τῆρος ὑπολαμβανόντων, εἰ ἐλάτ-
των ἦν τοῦ λέγοντος, Κύριος φωτι-
» σμός μου καὶ Σωτήρ μου, τίνα φοβηθή-
» σομαι· Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς
» ζωῆς μου· ἀπὸ τίνος δειλιάσω; ἐν τῷ
» ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φα-
» γεῖν τὰς σάρκας μου, οἱ θλίβοντές
» με, καὶ οἱ ἐχθροί μου, αὐτοὶ ἠσθέ-
» νησαν καὶ ἔπεσον· ἐὰν παρατάξηται

rium: ſicut in Evangelio invénimus. Cùm enim majorem appeterent honorem, qui volebant à dextris & ſiniſtris Jeſu in regno ipſius collocari; dixit eis Dominus: *An poteſtis poculum bibere, quod ego bibo?* Matth. 20. 21, 22. Poculum appellans ipſum martyrium. Id quod etiam patet ex illo dicto: *Pater, ſi* Matt. 26. 39 *fieri poſſit, transfer poculum hoc à me:* Marc. 13, 36 *attamen non pro meâ, ſed tuâ voluntate.* Porrò diſcimus: unâ ſeſſurum, regnaturum, & judicaturum cum Rege Regum, qui biberit poculum illud, quod bibit Jeſus. Hoc igitur eſt illud *Poculum Salutaris*; quod qui accepit, invocabit Nomen Domini. *Omnis* au- Joël. 2. 32. tem, *qui invocaverit Nomen Domini,* Rō. 10. 13. *ſervabitur.*

Sed fortean quis, propter verba illa: *Pater, ſi fieri poſſit, tranſeat à me poculum hoc*; qui ſenſum Scripturæ non accuratè inſpexit, putabit; ipſum etiam Servatorem metuiſſe, vel periculum detrectâſſe, tempore paſſionis. Ipſo autē *ſibi* metuente (dicat non nemo) quis ſemper fortis ac præſenti animo fuerit? Primò autem ſciſcitabimur ex iis, qui talia de Servatore noſtro ſuſpicantur, An minor fuerit eo, qui dicebat: *Dominus il-* Pſ. 26. 1, 2, 3. *luminatio mea, & Servator meus, quem timebo? Dominus Protector vitæ meæ, à quo metuam? Dum appropinquant contra me malefici, ut edant carnes meas*: qui *perſequuntur me,* ac *inimici mei* ſunt: *ipſi infirmati ſunt, & ceciderunt. Si conſtruantur*

» ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται
» ἡ καρδία μου. καὶ τὰ ἑξῆς· τάχα δέ,
οὐδὲ ἄλλου τινός ἐστι ταῦτα ἐν τῷ προ-
φήτῃ λεγόμενα τὰ ῥήματα, ἢ τοῦ
Σωτῆρος· διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς
φωτισμὸν καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ Σωτη-
ρίαν, οὐδένα φοβουμένου· καὶ διὰ τὸν
ὑπερασπισμὸν ὃν ὑπερήσπιζεν
αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἀπὸ μηδενὸς δειλιῶντος·
τούτου δὲ καὶ ἡ καρδία οὐδαμῶς ἐφο-
βεῖτο· παρατασσομένης ἐπ' αὐτὸν ὅλης
τῆς τοῦ Σατανᾶ παρεμβολῆς· ἤλπιζε δέ,
F. Θεῷ. καὶ ἐπὶ* τῇ πεπληρωμένῃ ἱερῶν δο-
γμάτων αὐτοῦ καρδίᾳ, ἐπανισταμένου
αὐτῷ πολέμου· οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ τοίνυν ἐστὶ τὸ
Matt. 26. 39. κατὰ δειλίαν λέγειν τό, Πάτερ, εἰ δυνατόν
» ἐστι· παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον
Pſ. 26. 3. » τοῦτο· καὶ ἀπὸ ἀνδρείας φάσκειν. ἐὰν
» παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή· οὐ
» φοβηθήσεται ἡ καρδία μου· μήποτ' οὖν
λανθάνῃ ἡμᾶς ἐν τῷ τόπῳ· καὶ ἐπι-
f. -σας. στῆ* σαις τῷ παρὰ τοῖς τρισὶν εἰρημένῳ
δεικτικῷ τοῦ ποτηρίου· ὁ μὲν γὰρ Ματ-
θαῖος, ἀνέγραψε λέγοντα τὸν Κύριον·
Matt. 26. 39 Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω
» ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· ὁ δὲ Λουκᾶς,
Luc. 22. 42. Πάτερ· εἰ βούλει παρένεγκε τὸ ποτή-
» ριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· ὁ δὲ Μάρκος·
Marc. 13. 36. Ἀββᾶ, ὁ πατήρ· δυνατά σοι πάντα·
» παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ.
ὅρα τοίνυν, εἰ δύνασαι παντὸς μαρτυρίου
τοῦτο καθ' ὁποιανοῦν πρόφασιν ἐξόδου
μαρτυρίου καλουμένου, φάσκειν· ὅτι οὐ τὸ
γένος τοῦ μαρτυρίου παρῃτεῖτο λέγων,
παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο.
ἔφασκε γὰρ ἄν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ
ποτήριον· ἀλλὰ τάχα τὸ εἶδος τόδε·

adverſùs me caſtra, non timebit cor meum : & quæ ſequuntur. Fortè autem, allegata hæc Prophetæ verba, non ſunt alterius, quàm Servatoris; *quippe* propter illuminationem à Patre, & ſalutē ab Ipſo, neminē timentis; & propter protectionem, quâ protexit eum Deus, à nullo metuentis. Hujus verò Cor neutiquam timore perculſum eſt, quamvis univerſa Satanæ caſtra contra ipſum conſtructa fuerint. Speravit autem † in illâ, *† in Deo.* inſurgente contra ipſum bello, ipſius impletum ſacris dogmatibus cor. Non igitur eidem convenit, & ex timore dicere illud : *Pater, ſi fieri poſſit, tranſeat à me hoc poculum* : & ex fortitudine aſſerere, *Etſi conſtruantur contra me caſtra, non timebit cor meum.* Ne igitur hîc *verum* nos lateat, etiam inſiſtes expreſſo apud tres *Evangeliſtas Pronomini* demonſtrativo Poculi. Etenim *Matthæus* annotavit, Dominum dixiſſe : *Pater ſi fieri poſſit, transfer à me Poculum* ISTUD. *Lucas* autem : *Pater, ſi velis, transfer Poculum* ISTUD *à me. Marcus* verò : *Abba Pater, cuncta Tibi ſunt poſſibilia, transfer Poculum* ISTUD *à me.* Vide igitur, an poſſis de omni martyrio iſtud, qualicunque prætextu exitûs vel obitûs, qui Martyrium appellatur, dicere : quia non in genere martyrium deprecatus eſt dicendo : *Tranſeat à me iſtud Poculum* : (alioqui dixiſſet ſimpliciter : *Tranſeat à me Poculum* :) ſed, fortè ſpeciem illam : *καὶ*

καὶ πρόσχες, εἰ δύναται τὸν ἐνορῶντα τὸν Σωτῆρα τοῖς εἴδεσιν, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, τῶν ποτηρίων· καὶ τοῖς δι' ἕκαστον γινομένοις ἄν· καὶ καταλαμβάνοντα μετά τινος βαθυτάτης σοφίας, τὰς διαφορὰς, τόδε τὸ εἶδος τῆς ἐξόδου παραιτεῖσθαι τοῦ μαρτυρίου· ἄλλα δὲ τάχα βαρύτερον αἰτεῖν λεληθότως. ἵνα καθολικώτερόν τι καὶ ἐπὶ πλείους φθάνον εὐεργέτημα, ἀνυσθῇ δι' ἑτέρου ποτηρίου· ὅπερ, οὐδέπω ἦν θέλημα τοῦ πατρὸς γενέσθαι· σοφώτερον παρὰ τὸ βούλημα τοῦ υἱοῦ. καὶ παρ' ὃ ἑώρα ὁ Σωτὴρ, ὁδῷ καὶ τάξει οἰκονομοῦντος τὰ πράγματα.

» Σαφῶς δὲ ἐν Ψαλμοῖς, τὸ τοῦ Σω-
l. -τύρων. τῆρος ποτήριον, ὁ τῶν μαρ*τυρίων
» ἐστὶ θάνατος. διόπερ τῷ, ποτήριον
» Σωτηρίου λήψομαι· καὶ τὸ* ὄνομα Κυ-
» ρίου ἐπικαλέσομαι. ἐπιφέρεται τὸ, τί-
» μιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν
» ὁσίων αὐτοῦ. Τίμιος τοίνυν ἡμῖν ἐπέρχεται θάνατος, ὡς ὁσίοις τοῦ Θεοῦ καὶ οὐκ ἀναξίοις· οὐκ ἐν τῷ κοινὸν, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, καὶ ἀργὸν θεοσεβείας, θάνατον ἀποθανεῖν· ἀλλά τινος ἐξαίρετον, τὸν διὰ Χριστιανισμὸν καὶ εὐσέβειαν.

l. ἡμαρτ- Ὑπομνησθῶμεν δὲ, καὶ ὧν *ἡματήσαμεν· καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἄφεσιν ἁμαρτημάτων, χωρὶς βαπτίσματος λαβεῖν· καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δυνατὸν κατὰ τοὺς εὐαγγελικοὺς νόμους, αὖθις βαπτίσασθαι ὕδατι, καὶ πνεύματι εἰς ἄφεσιν ἁμαρτημάτων· καὶ ὅτι βάπτισμα ἡμῖν δίδοται τὸ τοῦ μαρτυρίου· οὕτω γὰρ ὠνόμασται· ὡς δῆλον

& attende, Nunquid fieri potuerit, ut Servator reſpiciens *Species* (ut ità nominem) *Poculorum*, & quæ per harum ſingulas fierent; atque profundiſſimâ quâdam ſapientiâ deprehendens *illarum* differentias; hanc ſpeciem exitûs martyrii deprecaretur, alia verò forſan graviùs peteret occultè; ut beneficium quoddam magis univerſale, & ad plures perveniens, per aliud poculum perficeretur: (quod quidem Patris Voluntas, illâ petitione ac ſententiâ Filii ſapientior, fieri nunquam volebat) & præter id, quod Servator noſter contemplatus eſt, viâ & ordine diſpenſantis illa negotia?

Clarè autem in Pſalmis, *Poculum Servatoris*, eſt Martyrum mors. Pſ. 115.13.
Quare poſt illud: *Poculum Salutaris accipiam, & Nomen Domini invocabo*: infertur: *Pretioſa coram Domino eſt mors Sanctorum ipſius*. Ibid. v. 15.
Itaque *pretioſa mors* nobis obvenit, velut ſanctis Dei, & non indignis: non, quòd morte communi, ut ſic dicam, & pietate vacuâ; ſed quòd excellenti quadam, propter Chriſtianam religionem & pietatem, moriamur.

Recordemur verò ſimul peccatorum noſtrorum: quodque nemo poſſit Remiſſionem peccatorum ſine Baptiſmo conſequi: & quòd fieri nequeat ſecundùm Evangelica præcepta, ut quis iteratò baptizetur Aquâ & Spiritu in remiſſionem peccatorum: tum, quòd *Baptiſmus martyrij* nobis detur. ita enim appellatus eſt; ut patet

ἐκ τοῦ,

Matt.20,22 ἐκ τοῦ, ἐπιφέρεσθαι μὲν, τῷ δύνα-
» σθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, τὸ
» ἢ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι,
Luc. 12.50. βαπτισθῆναι; ἀλλαχοῦ δὲ εἴρηται,
βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι· καὶ
τί συνέχομαι ἕως ὅτου τελεσθῇ· καὶ
ἐπίστησον, εἰ τὸ κατὰ τὸ μαρτύριον βά-
πτισμα· ὥσπερ τὸ τοῦ σωτῆρος κα-
θάρσιον γέγονε τοῦ κόσμου, καὶ αὐτὸ
ἐπὶ πολλῶν θεραπεία καθαιρομέ-
l. τῷ. νον γίνεται· ὡς γὰρ οἱ* τῶν κατὰ τὸν
Μωσέως νόμον θυσιαστηρίῳ προσε-
δρεύοντες· διακονεῖν ἐδόκουν δι' αἵ-
ματος ταύρων καὶ τράγων ἄφεσιν
Apoc.20.4. Conf.6.9. ἁμαρτημάτων ἐκείνοις, οὕτως αἱ ψυ-
χαὶ τῶν πεπελεκισμένων ἕνεκεν τῆς
μαρτυρίας Ἰησοῦ· μὴ μάτην τῷ ἐν
οὐρανοῖς θυσιαστηρίῳ παρεδρεύουσαι·
διακονοῦσι τοῖς εὐχομένοις ἄφεσιν
ἁμαρτημάτων· ἅμα δὲ καὶ γινώσκο-
μεν, ὅτι ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς θυσίαν
ἑαυτὸν προσενήνοχεν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς,
οὕτως οἱ ἱερεῖς ὧν ἐστιν ἀρχιερεὺς, θυ-
σίαν ἑαυτοὺς προσφέρουσι· δι' ἣν, ὡς
παρὰ οἰκείῳ τόπῳ ὁρῶνται τῷ θυσια-
στηρίῳ· ἀλλὰ τῶν ἱερῶν οἱ μὲν ἄμωμοι
καὶ ἀμώμους προσφέροντες θυσίας,
ἐθεράπευον τὸ θεῖον· οἱ δὲ μεμω-
μημένοι μώμοις· οὓς ἀνέγραψε Μω-
Lev. 21.17. usq.21. σῆς ἐν τῷ Λευϊτικῷ, ἐξωρίζοντο ἀπὸ
τοῦ θυσιαστηρίου· τίς δὲ ὁ ἄμωμος ἱε-
ρεὺς ἄμωμον ἱερεῖον προσφέρων, ἢ ὁ
κρατῶν τῆς ὁμολογίας καὶ πληρῶν
πάντα ἀριθμὸν, ὃν ἀπαιτεῖ ὁ τοῦ
μαρτυρίου λόγος· περὶ οὗ ἐν τοῖς ἀνώ-
τερω* προειρήκαμεν.

[* *Vid. ſup pag.* 171. & 172.]

exinde, quia poſt illa verba: *Poteſtis'ne bibere poculum, quod ego bibo*: mox infertur: *Aut Baptiſmo, quò ego baptizor, baptizari?* Alibi autem dictum eſt: *Baptiſmo neceſſe habeo baptizari: & quomodo coarctor uſque dum perficiatur?* atque animadverte: An *martyrij Baptiſmum*, ſicut illud Servatoris expiatio Mundi fuit; *ità* & iſtud pro multorum expiatorum miniſterio & curatione fiat? Quemadmodum enim illi, qui ſecundùm Legem Moſis altari operam navabant, ſanguine taurorum & hircorum Remiſſionem peccatorum miniſtrare videbantur: ſic Animæ ſecuri percuſſorum, propter teſtimonium Jeſu, non fruſtrà cœleſti altari aſſidentes, adminiſtrant rogantibus Remiſſionem peccatorum. Simul verò etiam cognoſcimus: quòd, ſicut ſummus Sacerdos Jeſus Chriſtus ſeipſum in ſacrificium obtulit; ita etiam Sacerdotes, quorum Pontifex eſt, ſeipſos in ſacrificium offerant: per quod, apud altare tanquam in proprio loco, apparent. Verùm, Sacerdotum alii quidem inculpati, & immaculata ſacrificia offerentes, miniſtrabant cultum Dei: ſed maculati maculis, à *Moſe* in Levitico deſcriptis, ab altari exterminabantur. Quis verò eſt inculpatus Sacerdos, inculpatam victimam offerens, niſi qui firmiter tenet Confeſſionem, & implet omnem numerum, quem requirit ratio martyrii: de quâ ſuprà diximus?

Μὴ θαυ-

Μὴ θαυμάζωμεν δὲ, εἰ τὴν τηλικαύτην τῶν μαρτύρων μακαριότητα ἐσομένην ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ, καὶ γαλήνῃ, καὶ εὐδίᾳ· δεῖ ἄρξασθαι ἀπό τινος νομιζομένης σκυθρωποτέρας· καὶ ἵν᾽ οὕτως ὀνομάσω, χειμερινῆς καταστήματος· πρότερον γὰρ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύοντα ἐν χειμῶνι δεήσει ἐπιδείξασθαι, ἣν ἐκλήσατο ἕκαστος τῶν μακαρίων κυβέρνησιν· ἵνα μετὰ ταῦτα γένηται, τὸ ἐν τῷ ἄσματι τῶν
l. διανυξ- ἀσμάτων, πρὸς τὸ τὸν χειμῶνα * δινυξαμένην νύμφην· ἀποκρίνεται γάρ, φησιν, ἀδελφιδός μου καὶ λέγει μοι, ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου καλή μου περιστερά μου· ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρῆλθεν· [ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν.] ἐπορεύθη ἑαυτῷ· καὶ ὑμεῖς ἔτι μέμνησθε· ὅτι οὐκ ἄλλως ἐστὶν ἀκοῦσαι τό, ὁ χειμὼν παρῆλθεν, ἐὰν μὴ τὸν παρόντα χειμῶνα ἐρρωμένως καὶ εὐτόνως ἀγωνίσησθε· μετὰ δὲ τὸ παρελθεῖν τὸν χειμῶνα· καὶ τὸν ὑετὸν ἀπελθεῖν· καὶ πορευθῆναι ἑαυτῷ, τὰ ἄνθη ὀφθήσεται· πεφυτευμένοι γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσι.

Καὶ τοῦτο δὲ γινώσκομεν· ὅτι πεισθέντας ἡμᾶς ὑπὸ Ἰησοῦ καταλιπεῖν τὰ εἴδωλα, καὶ τὴν πολυθεοαθεότητα, πεῖσαι μὲν ὁ ἐχθρὸς οὐ δύναται πρὸς τὸ εἰδωλολατρεῖν· βιάσασθαι δὲ βούλεται. καὶ διὰ τοῦτο καθ᾽ ὧν λαμβάνει ἐξουσίαν, ἐνεργεῖ τοιαῦτα· καὶ ἤτοι μάρτυρας, ἢ εἰδωλολάτρας ποιήσει τοὺς πειραζομένους· πολλάκις δὲ καὶ νῦν λέγει, Ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι· προσέχωμεν οὖν,

Ne igitur miremur, ſi tantam martyrum felicitatem, in profundâ pace requie, &c, ſerenitate futuram, inchoare oporteat à quodam (ut putatur) auſteriore, ac (ut ità nominem) hyberno ſtatu. Prius enim illum, qui *per arctam & an-* Matt. 7. 14.
guſtam viam incedit, oportebit in hyeme demonſtrare, quam unusquisque illorum beatorum obtinuerit vitæ moderationem: ut poſtea fiat id, quod in Cantico canticorum Sponſæ *factũ eſt*, poſtquam hyemem tranſegiſſet. *Re-* Cãt. 2. 10, 11.
ſpondet enim, inquit, *Dilectus meus, & dicit mihi: Surge, Veni, vicina mea, formoſa mea, columba mea: quoniam ecce! hyems tranſiit, [imber abiit.] profectus eſt ſibi.* Et vos adhuc meminiſtis, quòd non aliter intelligendum ſit illud: *Hyems tranſiit*; niſi hanc hyemem robuſtè & validè eluctati fueritis. Poſtquã verò *hyems præterierit, & abierit* Ibid. v. 12.
imber, & profectus fuerit ſibi: flores apparebunt: nam, *Qui plantati ſunt* Pſal. 91. 13.
in domo Domini, in aulis Dei noſtri efflore ſcent.

Et hoc etiam novimus: quòd nos, à Jeſu perſuaſos ad derelinquenda Idola & *Polytheo-atheiſmũ*, h.e. multorum Deorum impium cultum, Inimicus ille ad cultum idolorum perſuadere quidem non poſſit; vi autem id exequi conetur: ac propterea in iis, in quos accepit poteſtatem, talia operatur; ut vel martyres, vel Idololatras, efficiat tentatos. Sæpè verò etiam nunc dicit: *Hæc omnia tibi dabo, ſi* Matt. 4. 9.
procidens me adoraveris. Caveamus

οὖν, μήποτε εἰδωλολατρήσωμεν, καὶ τοῖς δαιμονίοις ἑαυτοὺς ὑποτάξωμεν. τὰ γὰρ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν, δαιμόνια· οἷον δέ ἐστι τὸ, καταλιπόντα τὸν χρηστὸν Χριστοῦ ζυγὸν καὶ τὸ ἐλαφρὸν αὐτοῦ φορτίον, πάλιν ἑαυτὸν ὑποβαλεῖν ζυγῷ δαιμόνων· καὶ φορτίον βαστάξαι βαρυτάτης ἁμαρτίας, μετὰ τὸ ἐγνωκέναι ἡμᾶς, ὅτι * ποδὸς ἡ καρδία τῶν εἰδώλοις λατρευόντων καὶ * πολὺ ἀτιμώτερος ὁ βίος αὐτῶν· καὶ μετὰ τὸ εἰρηκέναι ἡμᾶς· ὡς ψευδῆ ἐκτήσαντο οἱ πατέρες ἡμῶν εἴδωλα· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ὑετίζων.

Matt. 11.30

l. σποδὸς.

Sap. 15.10.

al. πηλοῦ.

Jer. 14.22.

igitur, ne unquam Idolis ſerviamus, & dæmoniis nos ipſos ſubjiciamus. Nam, Idola gentium ſunt Dæmonia. Quale verò *factum* eſt, derelinquere *mite* Chriſti *jugum, & leve ejus onus*, ac rursùs ſeipſum jugo dæmonũ ſubjicere; atq; onus graviſſimi peccati portare? poſtquam cognoverimus, quòd *cinis* ſit *cor* eorum, qui ſerviunt idolis; *&* † multò *inhoneſtior vita ipſorum*: & † *luto.* poſtquam dixerimus: Patres noſtros mendacia habuiſſe Idola, quæ nec *pluviam excitare* poſſent.

Dan. 3.

Οὐ πάλαι μόνον ἔστη τὴν χρυσῆν εἰκόνα Ναβουχοδονόσορ· οὐδὲ τότε μόνον ἠπείλει τῷ Ἀνανίᾳ καὶ Ἀζαρίᾳ καὶ Μισαὴλ· εἰ μὴ προσκυνήσαιεν ἐμβαλεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς· ἀλλὰ καὶ νῦν ὁ Ναβουχοδονόσορ, τὰ αὐτὰ λέγει ἡμῖν, τοῖς περατικοῖς καὶ ἀληθινοῖς ἑβραίοις· ἀλλ' ἡμεῖς ἵνα δρόσου οὐρανίου πειραθῶμεν· σβεννυούσης πᾶν πῦρ ἀφ' ἡμῶν, καὶ καταψυχούσης ἡμῶν τὸ ἡγεμονικὸν, τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους μιμησώμεθα· μήποτε καὶ νῦν ὁ Ἀμὰν θέλῃ τοὺς Μαρδοχαίους ὑμᾶς, προσκυνῆσαι αὐτῷ· ἀλλ' ὑμεῖς εἴπατε· οὐ θήσω δόξαν ἀνθρώπων, ὑπεράνω δόξης Θεοῦ Ἰσραήλ· τὸν Βὴλ τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ * καταθρέψωμεν καὶ τὸν δράκοντα, μετὰ τοῦ Δανιὴλ ἀποκτείνωμεν· ἵνα στόμασι λεόντων πλησιάζοντες, μηδὲν ἀπ' αὐτῶν παθεῖν δυνηθῶμεν· μόνων τῶν αἰτίων ἡμῖν, τοῦ παρόντος ἀγῶνος καταβρωθησομένων, ὑπὸ τῶν ἡμᾶς μὴ δυναμένων καταπιεῖν λεόντων.

Esth. 4.16.

Adj. Dã. 14.

l. καταστρέψ.

Dan. 6. 22. -24

Non olim tantummodò erexit auream imaginem *Nabuchodonoſor*: neque tunc tantummodò minitatus erat *Ananiæ, Aſariæ* & *Miſaël*, niſi adoraverint *illam*, ſe ipſos projecturum in fornacem ignis: ſed etiamnum *Nabuchodonoſor*, eadem nobis dicit, tralatitiis & veris Hebræis. Sed nos, ut rore cœleſti potiamur, qui omnem ignem à nobis amolitur & extinguit, animique noſtri principatum refrigerat; *nos, inquam*, ſanctos illos imitemur; ne fortè hodie quoq; *Aman* velit *ac jubeat*, vos *Mardochæos* adorare ipſum. Sed vos dicite: *Non ponam gloriam hominum, ſuper gloriam Dei Iſraëlis.* Belum ſermone Dei conteremus, & Draconem cum *Daniele* occidemus: ut oribus Leonum appropinquantes nihil ab iis pati poſſimus; ſolis auctoribus præſentis noſtri certaminis devorandis per leones, qui nos deglutire non valuerunt.

Καὶ

Καὶ τοῦτο δὲ παρατηρήσωμεν· ὅτι
οὐκ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς πολλοὺς λόγοις· τὰ
περὶ μαρτυρίου προφητεύεται ὑπὸ τοῦ Σω-
τῆρος· ἀλλ᾽ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Ἀποστό-
» λους· προειρημένου γάρ· τούτους τοὺς δώ-
» δεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγεί-
» λας αὐτοῖς· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθη-
» τε; καὶ τὰ ἑξῆς, ἐπιφέρεται, τὸ, προσ-
» έχετε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσου-
» σι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια· καὶ ἐν ταῖς
» συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑ-
» μᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς
» ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον
» αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν· ὅταν δὲ παρα-
» δώσουσι ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς
» ἢ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λα-
» λοῦντες· ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς τὸ
» λαλοῦν ἐν ὑμῖν· παραδώσει δὲ ἀδελ-
» φὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ
» τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γο-
» νεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· καὶ ἔσεσθε
» μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
» μά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
» σωθήσεται· ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ
» πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν·
» κἂν ἐκ ταύτης διώκωσι, φεύγετε εἰς
» τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τε-
» λέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν
» ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ὁ Λουκᾶς δὲ, τοιαῦτα ἀναγρά-
» φει. ὅταν δὲ φέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συν-
l. ἀρχὰς. αγωγὰς, καὶ τὰς * ταραχὰς καὶ τὰς ἐξου-
» σίας, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἀπολογήσε-
» σθε ἢ τί εἴπητε· τὸ γὰρ ἅγιον Πνεῦμα δι-
» δάξει ὑμᾶς, ἃ δεῖ εἰπεῖν· καὶ μεθ᾽ ἕτερα·
» θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ με-
» λετᾶν ἀπολογηθῆναι· ἐγὼ γὰρ δώσω ὑ-
» μῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀν-

Etiam hoc obſervabimus: Servatorem noſtrum, non in ſermonibus ad populum habitis, de martyrio prophetâſſe; ſed in his, quos ad Apoſtolos direxit. Sic enim præfatus: *Hos Duodecim di-* Matt.10.5.
miſit Jeſus, præcipiens eis: In viam gentium ne abite: & quæ ſequuntur: deinde infertur: *Cavete vo-* Ib.v.17-23.
bis ab hominibus: tradent enim vos in concilia, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos: ad Duces & Reges ducemini propter me, in teſtimonium ipſis & gentibus. Cùm autem tradiderint Vos, ne ſitis ſoliciti, quomodo vel quid locuturi ſitis: non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris, qui loquitur in Vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & inſurgent filij contra Parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. Cùm autem perſequentur vos in civitate iſtâ, fugite in alteram: & ſi ex hac vos iterum perſequantur, fugite *in aliam: Amen, dico vobis, non conſummabitis civitates Iſraël, donec venerit Filius illę hominis.*

Lucas autem hæc ſcribit: *Cùm* Lu.12.11,12
autem ducent Vos in Synagogas, & ad Magiſtratus & Poteſtates, nolite ſolicitι eſſe qualiter aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis: Spiritus enim ſanctus docebit Vos, quid oporteat Vos dicere: & poſt alia:
Ponite ergo in cordibus veſtris, Luc. 21.14, 15, 16, 17, 18, 19.
non ſollicitè meditari, quâ ratione defendamini: Ego enim dabo Vobis os & ſapientiam, cui non poterunt re-

» πιασθῆναι, ἢ ἀντειπεῖν πάντες οἱ ἀντικεί-
» μενοι ὑμῖν· παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ
» γονέων καὶ συγγενῶν, καὶ φίλων καὶ ἀδελ-
» φῶν καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν· καὶ ἔσεσθε,
» μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
» μου· καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ
» ἀπόληται· ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσε-
» σθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Τοιαῦτα δὲ καὶ ὁ
» Μάρκος φησίν· ὅταν δὲ ἄγωσιν ὑμᾶς
Marc.13.11, παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε· *μὴ
12,13. » δὲ προμελετᾶτε. ἀλλ' ὃ ἐὰν *δοθῇ ἡμῖν
l. μηδὲ. l. δοθῇ ὑμῖν. » ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐκεῖνο λαλεῖτε· οὐ γὰρ
» ἐστὲ ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες· ἀλλὰ τὸ Πνεῦ-
» μα τὸ ἅγιον· παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀ-
» δελφὸν εἰς θάνατον· καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ
» ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς· καὶ θανα-
» τώσουσιν αὐτούς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
» ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑ-
πομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Καὶ ταῦτα δὲ, παρὰ τῷ Ματθαίῳ
ἐπὶ μαρτύριον προτρεπόμενα, οὐ
πρὸς ἄλλους ἢ τοὺς δώδεκα εἴρηται· ὧν
ἀκούειν ἡμᾶς δεήσει· ἐν τῷ ἀκούειν,
ἐσομένους ἀδελφοὺς τῶν ἀκουσάντων
Ἀποστόλων καὶ Ἀποστόλοις συγκαταριθμη-
σομένους· Τὰ δὲ ῥητὰ, οὕτως ἔχει. Μὴ
l. -ειν- Matt.10.28 φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκ*ενόντων τὸ σῶ-
» μα· τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀ-
» ποκτεῖναι. Φοβήθητε δὲ μᾶλλον, τὸν δυ-
» νάμενον ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι
» ἐν γεέννῃ· καὶ ἑξῆς τούτοις διδάσκει
» ἡμᾶς ὁ Κύριος, ὡς οὐκ ἄνευ προνοίας
ἔρχεταί τις ἐπὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀγῶ-
Ib.v.29-33. να. λέγεται γάρ· οὐχὶ δύο στρου*θίου ἀσ-
l. -θία. » σαρίου πωλεῖται· καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν,
» οὐ πεσεῖται εἰς τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πα-
» τρὸς, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὑμῶν
» δὲ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι

ſiſtere & contradicere omnes adverſarij veſtri. Trademini autem à Parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis; & morte afficient ex Vobis, & eritis odio omnibus propter Nomen meum: ſed capillus de capite veſtro nequaquam peribit. In patientiâ veſtrâ poſſidebitis animos veſtros. Talia etiam *Marcus* dicit: *Et cùm duxerint Vos tradentes, nolite præcogitare aut ante ſoliciti eſſe: ſed quod datum vobis fuerit in illâ horâ, id loquimini: non enim Vos eſtis loquentes, ſed Spiritus ille ſanctus. Tradet autem frater fratrem ad mortem, & Pater filium: & conſurgent filij in Parentes, & morte afficient eos: & eritis odio omnibus propter Nomen meum. Qui autem ſuſtinuerit ad finem, hic ſalvus erit.*

Hæc autem apud *Matthæum* ad Martyrium exhortatio, non ad alios, præterquam illos Duodecim, dicta eſt; quos audire nos oportebit: *ſic* audiendo futuri ſumus fratres audientium Apoſtolorum, & Apoſtolis annumerandi. Verba ipſa ſic habent: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potiùs timete illum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennâ:* & poſt hæc docet nos Dominus, quòd nemo ſine Providentiâ Dei ad martyrii certamẽ deveniat. Dicit enim: *Non'ne duo paſſeres aſſe veneunt? at unus ex illis non cadet ſuper terram, ſine Patre illo cœleſti. Veſtri verò etiam capilli capitis omnes*

ἠελθμη-

» ἠριθμημέναι εἰσί· μὴ οὖν φοβεῖσθε·
» πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς
» οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν
» τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν
» αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐ-
» ρανοῖς· ὅστις δ' ἂν ἀπαρνήσηταί με ἔμ-
» προσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνήσομαι
» αὐτὸν κἀγὼ, ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου
τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ἰσοδυναμεῖ δὲ τούτοις, τὰ
» παρὰ τῷ Λουκᾷ. Ταῦτα δὲ λέγω ὑμῖν
» τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν
l. -ειν- » ἀποκτ*ενόντων τὸ σῶμα. καὶ μετὰ ταῦτα μὴ
» ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. ὑποδεί-
l. -θῆτε. ξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε· φοβη*τε δὲ
l. -κτεῖναι. μετὰ τὸ ἀπο*κεῖναι, ἔχοντα ἐξουσίαν ἐμ-
» βαλεῖν εἰς γέενναν· ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον
φοβήθητε· οὐχὶ πέντε στρουθία δύο ἀσσα-
» ρίων πωλεῖται· καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἔστιν
» ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ
» καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι
» ἠρίθμηνται· μὴ οὖν φοβηθῆτε· πολλῶν στρου-
» θίων διαφέρετε· λέγω δὲ ὑμῖν· πᾶς ὃς
» ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
» θρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολο-
» γήσῃ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέ-
» λων τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον
» τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν
» ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ·
» ὃς γὰρ αἰσχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λό-
» γους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαι-
» σχυνθήσεται. ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ
» καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

Οἱ ἀναιροῦντες ἡμᾶς, σώματος ζωὴν ἀποκτείνουσι· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· αὐταῖς λέξεσιν ὑπὸ Ματθαίου καὶ Λουκᾶ εἰ-
l. -ειον. ρημ*ένων, καὶ μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι τὸ σῶμα, κἂν θέλωσιν, οὐ δύνανται τὴν ψυχὴν ἀπο-

numerati ſunt: nolite igitur timere; multis paſſeribus meliores eſtis Vos. Omnis ergò qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & Ego eum coram Patre meo, qui eſt in cœlis: qui autem abnegaverit me coram hominibus: negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. His æquipollent; quæ apud *Lucam* reperiuntur: *Hæc autem dico vo-* Luc.12.4-9.
bis amicis meis, ne terreamini; ab his, qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius, quid faciant. Oſtendam autem vobis, quem timeatis: Timete illum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem detrudendi in gehennam. Ne dico vobis, Hunc timete. Non'ne quinque paſſeres veneunt dipondio? & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo. Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt; nolite igitur timere: multis paſſeribus præſtatis. Dico autem vobis: Omnis qui confeſſus fuerit me coram hominibus; etiam Filius ille hominis confitebitur illum, coram Angelis Dei. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei. Et in alio loco: *Nam,* Luc.9.26.
qui me erubuerit & meos ſermones, hunc Filius ille hominis erubeſcet, quando venerit in Gloriâ ſuâ, & Patris, & ſanctorum Angelorum.

Qui vos è medio tollunt, corporis vitam occidunt. Hoc enim vult illud: *Nolite timere illos, qui occidunt corpus:* iiſdem verbis à *Matthæo* & *Lucâ* dictum: & poſtquam corpus occiderint, quamvis vellent, *non poſſunt animam occi-*

κτεῖναι· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἔχουσι περισσότερόν τι
ποιῆσαι· πῶς γὰρ δυνατὸν ἀναιρεθῆ-
ναι ψυχὴν, ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ὁμολογίας
ζωοποιηθεῖσαν; ἀντιμαρτυροῦντος αὐ-
l. -τοδ. l. προτρεπο-μένου. *τῇ τοῦ* προτετρεπομένου ἡμᾶς ἐπὶ
τὸ μαρτύριον ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ, καὶ τοῦ παι-
Es.43.10. „ δὸς αὐτοῦ· ἔνθα γέγραπται· Γένεσθέ
„ μοι μάρτυρες· κἀγὼ μάρτυς Κύριος
„ ὁ Θεός· καὶ ὁ παῖς ὃν ἐξελεξάμην.

Καὶ τοῦτο δὲ τήρει· ὅτι οὐ δούλοις τοῦ
Ἰησοῦ· ἀλλὰ φίλοις αὐτοῦ δέδοται ἐν-
l. -αιν- τολὴ· μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτ*ενόν-
Luc.12.4. „ των τὸ σῶμα· καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόν-
„ των περισσότερόν τι ποιῆσαι· φοβη-
„ τέον τοίνυν, τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν
καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ· οὗτος
γὰρ μόνος, μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἔχει ἐξου-
σίαν ἐμβαλεῖν εἰς γέενναν· καὶ ἐμβα-
λεῖ γε, τοὺς φοβηθέντας ἀπὸ τῶν ἀπο-
l. -αιν- κτ*ενόντων τὸ σῶμα· καὶ τοὺς μὴ φο-
βηθέντας τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ
σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ· καὶ τὸν μετὰ
τὸ ἀποκτεῖναι, ἔχοντα ἐξουσίαν ἐμβα-
λεῖν εἰς γέενναν.

Εἰ τινος δὲ ἄλλου τῆς κεφαλῆς αἱ
Matt.10.30. τρίχες ἠριθμημέναι εἰσὶ, κἀκείνοις
δηλονότι, τοῖς διὰ τὸν Ἰησοῦν ἀποτεμνο-
μένοις, ὁμολογήσομεν ἐν τῷ υἱῷ, τοῦ
Vid.Not. Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων· καὶ οὐ Θεῶν ἔμ-
προσθεν· ἵν᾽ ἡμᾶς ἀμείψηται ὁ ὁμολο-
γηθεὶς, ὁμολογήσας ἡμᾶς ἔμπροσθεν
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἑαυτοῦ· καὶ ὁμολογή-
σας τὸν ὁμολογήσαντα αὐτὸν ἐπὶ γῆς, αὐ-
τὸς ἐν οὐρανοῖς.

Τίς δ᾽ ἂν λογισάμενος τὰ τοιαῦτα, οὐκ
ἐπιφθέγξηται τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· τὸ,
Rom.8.18. „ οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ,

dere : ſed *nec ultra quidquam facere poſſunt.* Quî enim poſſet è medio tolli anima, per ipſam confeſſionem vivificata? cùm contrarium is ipſe teſtetur, qui nos ad martyrium excitat apud Eſajam, & Filius ejus. illic ſcriptum eſt : *Sitis mihi* (martyres) *teſtes : & Ego* (martyr) *teſtis* ſum *Dominus Deus, & Filius meus, quem elegi.*

Hoc etiam obſerva : Quòd non ſervis Jeſu, ſed Amicis ipſius, datum ſit præceptum ; *Ne terreamini ab ijs, qui occidunt corpus, & poſthæc non habent amplius quid faciant.* Propterea timendum eſſe eum, *Qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennâ :* Hic enim ſolus, *poſtquam occiderit, poteſtatem habet dejiciendi in gehennam.* Et certè dejicit *eò :* Timentes *ſibi ab occidentibus corpus,* & Non-timentes eum, *qui poteſt animam & corpus perdere in gehennâ ;* & *Qui, poſtquam occiderit, poteſtatem habet detrudere in gehennam.*

Si autem capilli capitis alterius cujuscunque numerati ſint : certè etiam illis, qui propter Chriſtum conſecrati ſunt : confitebimur Filium illum Dei, & coram hominibus, & coram Non-Diis : ut id nobis rependatis, quem confeſſi fuimus, confitendo nos coram Deo & Patre ſuo ; atque adeò confitentem Ipſum in hac terrâ, confiteatur Ipſe in cœlis.

Quis verò hæc perpendens non acclamet Apoſtolicum illud? *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis,*

πρὸς

„ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκα-
„ λυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. πῶς γὰρ οὐ πολλῷ μείζων, ὁμολογίας τῆς ἔμπροσθεν ἀνθρώπων· ἡ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὁμολογία; πῶς δ᾽ οὐ καθ᾽ ὑπερβολὴν ὑπερέχουσι τῆς ἐπὶ γῆς ὁμολογίας, ἣν μάρτυρες ὁμολογοῦσι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ἡ ἐν οὐρανοῖς τοῦ ὁμολογηθέντος ὁμολογία; λογιζόμενος δέ τις ἀρνήσασθαι ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὑπομιμνησκέσθω τοῦ ἀψευδῶς εἰπόν-
„ τος, ἀπαρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμ-
„ προσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο θεωρητέον· ὅτι ὁ μὲν ὁμολογῶν ἐν τῷ Υἱῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ, συνίστησι Χριστιανισμόν. καὶ τὸν Πατέρα Χριστιανισμοῦ τούτου. ἐφ᾽ ὧν ὁμολογεῖ ὁ δὲ ὁμολογούμενος ὑπὸ τοῦ πάσης κτίσεως πρωτοτόκου· καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, συνίσταται διὰ τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογίας, τῷ ἐν οὐρανοῖς πατρὶ καὶ τοῖς ἀγγέλοις τοῦ Θεοῦ· εἴπερ δὲ,
„ οὐχ ὁ ἑαυτὸν συνιστάνων ἐκεῖνός ἐστι
„ δόκιμος· ἀλλ᾽ ὃν ὁ Κύριος συν-
„ ίστησι, πῶς οὐ χρὴ νομίζειν εἶναι δόκιμον· τὸν ἄξιον κριθέντα τῆς πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα· καὶ τῆς πρὸς τοὺς
f. ἂ ζ. ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ συστάσεως; * ἦ δόκιμος οὗτος, καὶ οἱ παραπλήσιοι αὐτῷ οὓς ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ταῖς βασάνοις καὶ ταῖς ἐξετάσεσιν ἐδοκίμασεν ὁ Κύριος· καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο, τί χρὴ λέγειν περὶ τῶν ἐλεγχθέντων ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πειρασμοῦ καὶ ἀρνησαμένων·

ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis? Quî enim confeſſione coram hominibus non multo major eſſet confeſſio coram Patre? Quomodo confeſſionem in terris, quâ Martyres Filium illum Dei confitentur, non excellenti gradu ſuperaret Confeſſio in cœlis ipſius Confeſſi? Quod ſi quis cogitet coram hominibus eum abnegare; recordetur veriſſimè dicentis: *Negabo ipſum & Ego coram Patre meo, qui in cœlis eſt.*

Inſuper autem hoc quoque ſpectandum eſt, quòd qui confitetur Filium coram hominibus; is, quantum in ipſo eſt, confirmat Chriſtianiſmum, & Patrem hujus Chriſtianiſmi; de quibus confeſſionem ſuam edit. Quem autem ille *Primogenitus omnis creaturæ*, idemque Filius ille hominis confitetur; is commendatur, per illam Filii Dei & Filii hominis confeſſionem, Patri ejus in cœlis, & Angelis Dei. Siquidem verò: *Non* 2.Cor.10.18
qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt; ſed quem Deus commendat: Quomodo non probatus haberi debet is, qui dignus judicatus eſt commendatione apud Patrem illum cœleſtem, & apud Angelos Dei? Si autem probatus *ſit* iſte, qui've huic *ſunt* ſimiles; quos, *inſtar auri* Sap. 3.6.
in fornace, tormentis & examinibus *probavit Dominus*, *& velut holocauſtum ſacrificij acceptavit*; Quid dicendum eſt de victis in camino tentationis, & negantibus?

οὓς ὡς

οὓς ὡς ἀδοκίμους ἀρνεῖται, ἔμπροσθεν
τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρός· καὶ ἐνώπιον τῶν
ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ, ὁ τὸ ἄξιον ἀρνήσεως
ἀρνούμενος.

Καὶ οὐ μόνον γε, πρὸς τὸ μὴ ἀρνή-
σασθαι, ἀγωνιστέον· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ,
μηδὲ τὴν ἀρχὴν αἰσχυνθῆναι νομιζό-
μενον παρὰ τοῖς ἀλλοτρίοις Θεοῦ, αἰ-
σχύνης ἄξια πάσχειν· καὶ μάλιστα εἰ
δοξασθεὶς καὶ ἀποδεχθεὶς ὑπὸ πλεί-
στων ὅσων πόλεων.

Νῦν ὡσπερεὶ πομπεύεις αἴρων
τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ, ἱερὲ Ἀμβρό-
σιε· καὶ ἀκολουθῶν αὐτῷ, * προ-
l. προάγοντι. άγον τίς] ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς·
ἵνα αὐτός σοι συμπορευθεὶς, αὐτός σοι
δῷ καὶ στόμα καὶ σοφίαν· καί σοι τῷ
συναγωνιστῇ αὐτοῦ Πρωτόκτητε· καὶ
f. ὑμῖν. συμμαρτυροῦσιν * ἡμῖν, τοῖς ἀναπλη-
Vid. Not.
al. θλίψεων. ροῦσι τὰ ὑστερήματα τῶν * παθημάτων
Col. 1. 24. τοῦ Χριστοῦ, σὺν ἡμῖν γένηται ἐπὶ τὸν
παράδεισον τοῦ Θεοῦ· ὑποδεικνὺς πῶς
Gen. 3. 24. » ἂν διοδεύσητε τὰ χερουβὶμ καὶ τὴν φλο-
» γίνην ῥομφαίαν, τὴν στρεφομένην καὶ
» φυλάσσουσαν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.
Ταῦτα γὰρ ἀμφότερα εἰ καὶ φυλάσσει
τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, φυλάσ-
σει· ἵνα μηδεὶς ἀνάξιος ἐπιτραπῇ
τὴν αὐτὴν διελθὼν ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ
ξύλον τῆς ζωῆς· ἡ μὲν γὰρ φλογίνη ῥομ-
1. Cor. 3. » φαία καθέξει τοὺς ἐποικοδομήσαντας
11, 12. » τῷ κειμένῳ θεμελίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ,
» ξύλα, ἢ χόρτον· ἢ καλάμην· καὶ τὸ εὐ-
καυστότατον καὶ ἐπὶ πλεῖον καιόμενον
ξύλον, τῆς, ἵν᾽ οὕτως ὀνομάσω, ἀρνή-
σεως. Τὰ δὲ χερουβὶμ, τοὺς, οὐ πεφυκό-
τας κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς φλογίνης ῥομ-

quos velut reprobos, coram Patre in cœlis, & coram Angelis Dei, negabit is, qui dignum negatione negat.

Et verò non tantùm certandum eſt, ne quis abneget; ſed &, ne mox ab initio pudore confundatur, dum exiſtimatur, ab hoſtibus Dei pudore digna pati: atque *id* maximè, ſi celebratus fuerit cum honore & ſuſceptus à plurimis civitatibus.

Sicuti tu nunc temporis triumfas, tollens crucem noſtri Jeſu, ſancte *Ambroſi*; ipſumque ſecutus, qui Ducis inſtar præcedit ad Præſides atque Reges: ut Ipſe unà tecum iter faciens, idem tibi det & os & ſapientiam; necnon tibi certaminis ejus ſocio, *Protoctete*; ac iis, qui vobiſcum teſtimonium veritati perhibent, *& reliquias implent paſſionum Chriſti*, unà nobiſcũ ſit in Paradiſum uſque Dei: præmonſtrans, quomodo tranſire posſitis *Cherubimos & flammeum illum gladium, verſatilem*, & *qui cuſtodit viam ad arborem illam vitæ.* Horum enim utraque, etſi cuſtodiant viam ad arborem vitæ, *ideò* cuſtodiunt, ut nulli indigno, hanc tranſire concedatur, & ad arborem vitæ venire. nam flammeus ille gladius coërcebit illos, qui jacto *fundamento* Jeſu Chriſto *ſuperſtruxerunt ligna, aut gramen, aut ſtipulam*, & quod facillimè comburitur, atq; ut plurimum ardet *Lignum* (ut ità nominem) Abnegationis. Sed Cherubimi eos, qui non poterant à flammeo illo gla-

φαίας.

φαίας. τῷ μηδὲν συγγενὲς αὐτῇ ᾠ-
κοδομηκέναι παραλαβόντα, παρα-
πέμψει ἐπὶ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον· καὶ πάν-
τα ἃ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἀνατο-
λαῖς· καὶ ἐξανέτειλεν ἐκ τῆς γῆς· Ἰη-
σοῦ δὲ συνοδεύοντος ὑμῖν ἐπὶ τὸν πα-
ράδεισον, καταφρονήσετε τοῦ ὄφεως·
νενικημένου καὶ συντριβέντος ὑπὸ
f. ἑαυτοῦ. τοὺς Ἰησοῦ πόδας καὶ δι' * αὐτὸν, καὶ
» ὑπὸ τοὺς ἡμετέρους· δεδωκότος ἡμῖν
» ἐξουσίαν, πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορ-
» πίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ
l. ἡμ- » ἐχθροῦ· ἵνα μηδὲν * ὑμᾶς αὐτῶν
» ἀδικήσῃ.

Οὔτ' οὖν ἀρνητέον τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
οὔτε ἐπαισχυντέον αὐτὸν, ἢ τοὺς λό-
» γους αὐτοῦ· ἀλλ' ἀκουστέον τοῦδε. ὅστις
» δ' ἂν ἀπαρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν
» ἀνθρώπων, ἀπαρνήσομαι κἀγὼ αὐ-
» τὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου, τοῦ ἐν
» τοῖς οὐρανοῖς· καὶ τοῦ, ὃς γὰρ ἂν ἐπαι-
f. λόγους. σχυνθῇ ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς*, τοῦτον ὁ υἱὸς
» τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν
» ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ Πα-
» τρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων· καὶ ὁ Ἰη-
» σοῦς δέ ποτε ὑπέμεινε σταυρὸν· αἰσχύ-
» νης καταφρονήσας· καὶ διὰ τοῦτο ἐκά-
» θισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ μιμηταὶ
δὲ αὐτοῦ αἰσχύνης καταφρονοῦντες, συγκα-
θεδοῦνται αὐτῷ καὶ συμβασιλεύσουσιν
» ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῷ ἐλθόντι οὐκ εἰρή-
» νην ἐπὶ τὴν γῆν βαλεῖν, ἀλλὰ μάχαι-
» ραν· ἐπεὶ γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ζῶν καὶ
» ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πά-
» σαν μάχαιραν δίστομον καὶ διϊ-
» κνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς
» καὶ πνεύματος· ἁρμῶν τε καὶ μυ-

hendi, eò quod nihil *combuſti-
bilibus illis* affine ſuperſtruxerint;
hos, inquam, aſſument, & trans-
mittent ad Arborem illam vi-
tæ, & omnia ea, quæ Deus in
Oriente plantavit, & è terrâ pro- Gen.2.8.
duxit. Si autem Jeſum itineris
ad Paradiſum comitem habue-
ritis, contemnetis Serpentem il-
lum, victum & contritum ſubter all.Rō.16.
pedibus Jeſu, & per illum quo- v.20.
que ſub *pedibus* noſtris; *utpote,
qui poteſtatem nobis dedit ambulan-* Luc.10.19.
*di ſuper ſerpentibus & ſcorpiis, & ſu-
per omni poteſtate inimici, ut nihil
eorum nobis noceat.*

Quapropter nec Filius ille Dei
eſt abnegandus, nec erubeſcen-
dum, vel propter ipſum, vel pro-
pter ſermones ejus: ſed, audien-
dum illud: *Quisquis autem abne-* Matt.10.33.
*gaverit me coram hominibus, eundem
& ego abnegabo coram Patre meo,
qui in cœlis eſt.* Item iſtud: *Quem* Luc.9.26.
*enim puduerit Mei & meorum, ejus-
dem pudebit Filium illum hominis, cùm
venerit in gloriâ ſuâ, & Patris, &
ſanctorum Angelorum.* Et verò ipſe
Jeſus quondam *crucem ſuſtinuit, pu-* Hebr.12.2.
*dorem contemnens, & propterea con-
ſedit ad dexteram Dei*; ac perinde
imitatores ejus, qui pudorem
contempſerint, conſidebunt cum
ipſo, & unâ regnabunt in cœlis:
[*cum eo, inquam,*] Qui *non venit, ut* Matt.10,34
*mitteret pacem ſuper terram, ſed gla-
dium.* Quandoquidem enim *vi-* Hebr.4.12.
*vus eſt Sermo ille Dei, & efficax, &
penetrantior quovis gladio ancipiti;
& qui pertingit uſque ad diviſionem
animæ ac ſpiritûs, compagumq; & me-*

Cc ελῶν

» ἐλῶν· καὶ κριτικὸς ἐνθυμίσεων καὶ ἐν-
Phil. 4. 7. » νοιῶν καρδίας, οὗτος μάλιστα νῦν εἰ-
Joh. 14. 27. ρήνην μὲν τὴν ὑπερέχουσαν πάντα
νοῦν ἣν ἀφῆκε τοῖς Ἀποστόλοις ἑαυτοῦ,
1. Cor. 15. 49 βραβεύει ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· μάχαι-
» ραν δὲ ἔβαλε, μεταξὺ τῆς τοῦ χοϊκοῦ εἰ-
» κόνος, καὶ τοῦ ἐπουρανίου· ἵν' ἐπὶ τοῦ
f. τὴν. l. ὑπου- παρόντος *τὴν* ἐπουράνιον ἡμῶν παρα-
λαβόντων· ὕστερον ἀξίους γενομένους τοῦ μὴ
Luc. 12. 46. διχοτομηθῆναι ἡμᾶς, ἐξ ὅλων ποιή-
σῃ ἐπουρανίους.

Καὶ οὐ μόνον μάχαιραν ἦλθε βα-
Luc. 12. 49. λεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. ἀλλὰ καὶ πῦρ· περὶ οὗ
» φησι, θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη· ἀναφθήτω
τοιγαροῦν τοῦτο τὸ πῦρ καὶ ἐν ὑμῖν· ἐξα-
φανίζον πάντα γήϊνον καὶ φιλοσώμα-
Ibid. v. 50. » τον λογισμὸν ὑμῶν· καὶ τὸ βάπτισμα,
» περὶ οὗ ὁ Ἰησοῦς συνείχετο ἕως τελε-
» σθῇ, μετὰ πάσης προθυμίας βαπτί-
σασθε· καὶ σὺ μὲν ὁ ἔχων γυναῖκα
καὶ τέκνα· καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς,
Luc. 14. 26. μέμνησο, τοῦ, εἴ τις ἔρχεται πρός με· καὶ
» οὐ μισεῖ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα. καὶ
» τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα· καὶ τοὺς ἀ-
» δελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς, οὐ δύνα-
» ταί μου μαθητὴς εἶναι· ἀμφότεροι δὲ,
» τοῦ, εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ
» πρὸς τοῖς προτέροις, ἔτι καὶ τὴν ἑαυτοῦ
» ψυχὴν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶ-
» ναι. ἀλλ' οὕτω μισήσατε τὴν ἑαυτῶν
ψυχὴν, ὡς διὰ τοῦ μισεῖν, εἰς ζωὴν
Joh. 12. 25. » αἰώνιον φυλάσσειν αὐτήν. ὁ γὰρ
» μισῶν, φησι, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν,
» εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάσσει αὐ-
» τήν· οὐκοῦν τὴν ψυχὴν, διὰ τὴν
αἰώνιον ζωὴν μισήσατε· πειθό-

dullarum; *& dijudicat cogitationes, & conceptus cordis*: hic utique maximè nunc *Pacem* illam, *quæ omnem excedit intellectum*, quam Apoſtolis ſuis reliquerat, animabus noſtris ceu præmium diſtribuit: gladium verò miſit inter *imaginem terreni & Cœleſtis*; ut in hoc tempore ſubcœleſti noſtrâ aſſumtâ, tandem digni fiamus, qui non *dividamur*, ſed nos totos faciat ſuper-cœleſtes.

Porrò, non ſolum *venit, ut gladium mitteret ſuper terram*; ſed etiam *ignem*: de quo inquit, *vellem ut jam accenderetur*. Incendatur igitur hic ignis etiam in Vobis, quod conſumat omnes terrenas, & vitæ corporalis tuendæ cogitationes veſtras: & *Baptiſmo*, quô Jeſus tantoperè *conſtringebatur, uſque quò conſummaretur*, cum omni animi promptitudine baptizamini. Et Tu quidem, qui uxorem, & liberos, & fratres, & ſorores habes, recordare illius dicti: *Si quis venit ad me, neque odio habeat Patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & ſorores; non poterit meus eſſe Diſcipulus.* utrique verò *memores eſtote* illius: *Si quis venit ad me*, & præter illa priora, inſuper *Animam ſuam odio non habet; non poterit meus eſſe Diſcipulus.* Sic autem Animam veſtram odio habete, tanquam per hoc odium, ad vitam æternam eam cuſtodiatis. Nam, inquit, *qui odio habuerit animam ſuam, ad vitam æternam cuſtodit eam.* Itaque Animam propter vitam æternam odio habete; per-

μενοι, ὅτι καλὸν καὶ ὠφέλιμον μῖ-
σος, διδάσκει μισεῖν ὁ Ἰησοῦς· ὥσ-
περ δὲ ὑπὲρ τοῦ φυλαχθῆναι εἰς
ζωὴν αἰώνιον τὴν ψυχὴν μισητέον
ἡμῖν ἔσται αὐτὴν, οὕτω γυναῖκα καὶ
τέκνα καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς
μίσησον ὁ ἔχων ταῦτα· ἵν' ὠφελήσῃς
τοὺς μισουμένους, δι' αὐτοῦ τοῦ μεμιση-
κέναι παρρησίαν ἀναλαμβάνων πρὸς
τὸ εὐεργετεῖν αὐτοὺς φίλος γενόμενος Θεοῦ.

Ἅμα δὲ καὶ ὑπομιμνήσκου, τοῦ εὐ-
ξαμένου ἐν πνεύματι, περὶ τέκνων
μαρτύρων διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην
αὐτῶν καταλελειμμένων· καὶ φήσαντος,
,, περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμέ-
,, νων· μόνον δὲ ἴσθι, ὅτι οὐ τὰ τέκνα τῆς
,, σαρκὸς. ταῦτα τέκνα Θεοῦ· καὶ ὅτι ὥσ-
,, περ λέγεται τοῖς ἐκ σπέρματος Ἀ-
βραὰμ τότε· οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβρα-
άμ ἐστε, καὶ τὸ, εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ
ἦτε· τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε,
οὕτω καὶ τοῖς τέκνοις σου λεχθήσεται. οἶ-
,, δα ὅτι σπέρμα Ἀμβροσίου ἐστέ· καὶ τὸ,
,, εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα
,, τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε, οὕτω καὶ τοῖς
,, τέκνοις σου λεχθήσεται. οἶδα ὅτι σπέρ-
μα Ἀμβροσίου ἐστέ· καὶ τὸ, εἰ τέκνα
τοῦ Ἀμβροσίου ἐστὲ, καὶ ἔργα τοῦ Ἀμ-
βροσίου ποιεῖτε· καὶ τάχα ποιήσουσι
πλέον ὠφελοῦντος σου αὐτοὺς μετὰ τὴν τοι-
αύτην ἔξοδον, ἢ εἰ παρέμενες αὐτοῖς·
τότε γὰρ καὶ ἐπιστημονικώτερον αὐτὰ
ἀγαπήσεις καὶ συνετώτερον περὶ αὐτῶν εὔ-
ξῃ, ἐὰν μάθῃς ὅτι τέκνα σου ἐστὶ, καὶ οὐ
σπέρμα μόνον· ἀλλὰ στόμα νῦν ἔχε, τὸ, ὁ
,, φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι
,, μου ἄξιος· καὶ τὸ, ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ,

ſuaſi, quòd pulcrum & utile *ſit*
odium, quô Chriſtus odiſſe docet.
Sicut autem Anima odio eſt ha-
benda, ut cuſtodiatur ad vitam
æternam: itá uxores, & liberos,
& fratres, & ſorores odiſſe me-
mento, qui habes iſta; ut eô ipsô,
quòd oderis, ipſis odioſis proſis;
aſſumtâ fiduciâ illis benè faciendi,
dum Deo factus es amicus.

Simul verò etiam recordare il-
lius, qui in ſpiritu precabatur pro
liberis martyrum, propter amo-
rem erga Deum derelictis; & di-
cebat: *Serva filios morte affecto-* Pſ. 78. 12.
rum. Saltem ſcias: Non, *Qui filij* Rom. 9. 8.
carnis ſunt, *hos* pariter eſſe *filios Dei*.
& ſicut tunc ex ſemine *Abrahami*
progenitis dicebatur, *Novi quòd* Joh. 8. 37.
ſemen Abrahæ ſitis: itemque, *Si filij* & 39.
Abrahami eſſetis, opera Abrahami fa-
ceretis: ita & filiis tuis dictũ iri; No-
vi quòd ſemen *Ambroſii* ſitis: &, ſi
filii *Ambroſii* eſtis, etiam opera *Am-*
broſii facite, ac forſitan facient; te,
poſt talem * exitum plus illos ju- *i. Obitum per Martyrium.*
vante, quàm ſi manſiſſes apud il-
los. tunc enim & longè perfe-
ctiore ſcientiâ illos amabis, & pru-
dentiùs pro illis orabis, quum di-
diceris, quòd filii tui *reverâ* ſint, &
non ſolùm Semen. In ore nunc
ferto illud: *Qui diligit filium aut* Matt. 10. 37.
filiam præ me, non eſt me dignus: Et
illud: *Qui invenit animam ſuam,* Ibid. v. 39.

» ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν
» ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει
» αὐτήν.

Τόπον διὰ τὸ εἰς τὸ μαρτύριον προ-
Matt.10.20. θυμίας δότε, τῷ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν
πνεύματι λαλοῦντι τοῖς διὰ θεοσέβειαν
παραδοθεῖσιν· ἐὰν εἰδῆτε ἑαυτοὺς μισου-
μένους· καὶ βδελυκτοὺς καὶ ἀσεβεῖς εἶ-
ναι νομιζομένους, τότε ἀναλάβετε τὸ,
Joh.15.19. Διὰ τοῦτο ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, ὅτι
» οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ γὰρ ἦτε
l. κόσμος. » ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὁ * κόμος ἂν, τὸ
» ἴδιον ἐφίλει· πολλοὺς ὀνειδισμοὺς διὰ
Χριστὸν καὶ πολλοὺς κινδύνους ἐξ οὗ πε-
πιστεύκατε, ὑπομείναντες, ἕως τέλους
Matt.24.13 ἐν τῷ ὑπομένειν προκόψατε· ὅτι, ὁ
» ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται·
1. Pet.1.6,7. ἴστε ὅτι, κατὰ τὸν Πέτρον, ἀγαλλιάσεσθε
» ὀλίγον ἄρτι εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντες ἐν
l. δοκίμι- » ποικίλοις πειρασμοῖς· ἵνα τὸ * δικίμιον
ἡμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυ-
σίου τοῦ ἀπολλυμένου καὶ διὰ πυρὸς
δεδοκιμασμένον, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ
δόξαν καὶ τιμὴν· ἐν ἀποκαλύψει
Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ τὸ, λυπηθέντες·
ἀντὶ τοῦ, πονέσαντες, ἀκούσατε· ὡς δῆ-
Gen.3.16. » λον καὶ ἐκ τοῦ, ἐν λύπαις τέξῃ τέ-
κνα· οὐ γὰρ πάντως ἐν λύπῃ τῷ πάθει
τίκτει γυνή. ἀλλὰ ἐν πόνῳ.

1. Joh.2.15, Μὴ ἀγαπᾶτε γάρ, φησι, τὸν κόσμον·
16,17. » μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ
» τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πα-
» τρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ·
» ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς. καὶ ἡ ἐπιθυ-
» μία τῶν ὀφθαλμῶν· καὶ ἡ ἀλαζο-
» νεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πα-
» τρός· ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. Καὶ ὁ

perdet illam: & qui animam ſuam perdet propter me, inveniet illam.

Per alacritatem ad martyrium, locum concedite *Spiritui Patris veſtri*, qui traditis propter Pietatem loquitur: ſi videritis, vos odio eſſe, & execrabiles ac impios reputari; tunc aſſumite illud: *Propterea Mundus vos odio habet, quia non eſtis ex hoc Mundo: ſi enim eſſetis ex hoc Mundo, Mundus, quod ſuum eſt, amaret.* Cùm igitur, ex quo credere incepiſtis, multa opprobria propter Chriſtum & multa pericula toleraveritis; in hac tolerantiâ uſque ad finem pergite. nam, *Qui toleraverit uſque ad finem, ſervabitur.* Scitote: quod, ſecundùm Petrum; *exſultaturi ſitis, modicùm nunc (ſi opus eſt) in variis tentationibus triſtitiâ affecti; ut exploratio fidei veſtræ, multo pretioſior aurô (quod perit, & per ignem probatur) inveniatur, ad laudem & gloriam & honorem, in revelatione Jeſu Chriſti.* Sed illud *triſtitiâ affecti*, pro *dolore laborantes*, intelligite. ut quoq; patet ex illo: *In triſtitiâ paries liberos*: non enim in *triſtitiâ*, quæ paſſio eſt; ſed omninò, in labore ac dolore, parit fœmina.

Nam, inquit, *Ne diligite Mundum, vel quæ in Mundo ſunt. ſi quis diligat Mundum, dilectio Patris non eſt in eo: quia, omne quod in Mundo* eſt, *cupiditas carnis, & cupiditas oculorum, & jactantia vitæ, non eſt ex Patre, ſed ex Mundo: Mundus au-*

κόσμος

» κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία· μὴ οὖν ἀγαπᾶτε τὰ παραγόμενα· ἀλλὰ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἄξιοι γίνεσθε, τοῦ ἓν γενέσθαι ἅμα υἱῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος *εὐ- Ἰσ. εὐχὴν
» χὴν λέγοντος· ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἓν
» ἐσμεν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσι· πόσας δὲ καὶ ἡμέρας ἐστὶν κερδῆσαι. ἀγαπήσαντα τὸν κόσμον, ἢ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ζημιούμενον ἢ ἀπολλύνται· καὶ περιφέροντα συνειδὸς βαρούμενον ὑπὲρ φορτίον βαρὺ, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρνήσεως πτώματος; ὑπομνησθῶμεν ἕκαστος, ὁσάκις ἀποθανεῖν τὸν κοινὸν θάνατον ἐκινδυνεύσε· καὶ λογισώμεθα, μήποτε διὰ τοῦτο ἐτηρήθημεν· ἵνα βαπτισάμενοι τῷ ἑαυτῶν αἵματι καὶ ἀπολουσάμενοι πᾶσαν ἁμαρτίαν, παρὰ τῷ ἐν οὐρανοῖς θυσιαστηρίῳ τὰς διατριβὰς, μετὰ τῶν συναγωνισαμένων ποιησώμεθα.

Εἰ δέ τις ἐνδοὺς ἀπὸ πολλῆς φιλοζωίας ἢ τῆς πρὸς τοὺς πόνους μαλακίας, ἢ τῶν νομιζομένων πιθανῶς προσάγεσθαι ὑπὸ τῶν ἀναπειθόντων ἡμᾶς ἐπὶ τὰ χείρονα· ἀρνήσαιτο μὲν τὸ, εἶναι ἕνα Θεὸν· καὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῦ· ὁμολογήσαι δὲ δαιμόνια ἢ τυχάς· ἴσθω ὅτι οὗτος, ἑτοιμάζων τῷ δαίμονι τράπεζαν, καὶ πληρῶν τῇ τύχῃ κέρασμα, ἐγκατέλιπε Κύριον· καὶ ἐπιλανθανόμενος τοὺς ὄρους τοῦ ἁγίου αὐτοῦ, τούτοις τοῖς ἐλέγχοις ὑπόκειται, ὡς Ἡσαΐας τοῦτον τὸν τρόπον ἀνέγραψε·
» ὑμεῖς δὲ οἱ ἐγκαταλιπόντες με
» καὶ ἐπιλανθανόμενοι τὸ ὄρος

tem cum cupiditate ſuâ præterit. Ne igitur diligite, quę prętereunt: ſed, faciendo Voluntatem Dei, digni eſtote, ut unum fiatis ſimul cum Patre & Filio & Spiritu Sancto: ſecundùm Servatoris votum, dicentis: *Sicut Ego & Tu ſumus unum,* Joh. 17. 21, & 22.
ut & illi in nobis unum ſint. Quot verò etiam dies lucrabitur, qui Mundum & mundana dilexerit; *ſi interim* & animæ ſuæ damnum patiatur, eamque perdat; & conſcientiam, (præter onus *peccatorum* gravisſimum,) inſuper etiam abnegationis lapſu gravatam, circumferat? Recordemur ſinguli, quoties in periculo fuerimus moriendi morte communi: & cogitemus, Nũquid forſan propterea ſervati fuerimus, ut baptizati noſtro ſanguine, & abluti ab omni peccato, apud *altare in cœlis* commoremur cum illis, qui ſimiliter certaverunt. Apoc. 6. 9.

Quòd ſi verò quis nimio vitæ amore, aut infirmitate ad *ſufferendos* dolores ſuccumbens; aut *victus ab iis,* quę cenſentur perſuaſibiliter nos deducere in *ſententiam eorum,* qui ad pejora nos ſollicitant; ſive negaverit, Unum eſſe Deum & Chriſtum ejus; ſive confeſſus fuerit Dæmonia vel Fortunam: *is* certò ſciat, quòd Dæmoni menſam parando, & Fortunæ libationes implendo, dereliquit Dominum: & Præceptorum Sancti ejus oblitus, ſubjicietur hiſce increpationibus, quas *Eſajas* hunc in modum deſcripſit: *Vos autem qui dereliquiſtis Me, & obliti eſtis Montis* Eſaj. 56. 11, 12, 13, 14, 15.

 τὸ ἅγιόν

» τὸ ἅγιόν μου· καὶ ἑτοιμάζοντες τῷ δαίμονι τράπεζαν· καὶ πληροῦντες τῇ τύχῃ κέρασμα, ἐγὼ παραδώσω ὑμᾶς εἰς μάχαιραν· πάντες ἐν σφαγῇ πεσεῖσθε· ὅτι ἐκάλεσα ὑμᾶς, καὶ οὐχ ὑπηκούσατε· ἐλάλησα, καὶ παρηκούσατε· καὶ ἐποιήσατε τὸ πονηρὸν ἐναντίον μου· καὶ ἃ οὐκ ἐβουλόμην ἐξελέξασθε· διὰ τοῦτο, τάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι φάγονται· ὑμεῖς δὲ πεινάσετε· ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι εὐφρανθήσονται· ὑμεῖς δὲ αἰσχυνθήσεσθε· ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι ἀγαλλιάσονται ἐν εὐφροσύνῃ· ὑμεῖς δὲ κεκράξεσθε διὰ τὸν πόνον τῆς καρδίας· καὶ ἀπὸ συντριβῆς πνεύματος ὀλολύξετε· καταλείψετε γὰρ τὸ ὄνομά μου εἰς πλησμονὴν τοῖς ἐκλεκτοῖς μου. ὑμᾶς δὲ ἀνελεῖ Κύριος· ἀλλὰ καὶ εἴπερ νοοῦντες, τίς ἡ τοῦ
Menſa Domini. Κυρίου τράπεζα· μετέχειν αὐτῆς βουλό-
1.Cor.10.21 μεθα, γινώσκομεν, τὸ, οὐ δύνασθε » Κυρίου τραπέζης μετέχειν· καὶ τραπέζης δαιμονίων.

Τίς δὲ ἀκούσας τοῦ, τῆς βροντῆς υἱοῦ
1.Joh.II.22 Ἰωάννου λέγοντος· πᾶς ὁ ἀρνούμενος » τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει· ὁ δὲ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν, καὶ τὸν Πατέρα ἔχει· οὐ φοβηθήσεται, διὰ τοῦ λέγειν μὴ εἶναι Χριστιανὸς, ἀρνήσασθαι τὸν Υἱόν; ἐν τῷ ἀρνεῖσθαι αὐτὸν, οὐχ ἕξειν τὸν Πατέρα· καὶ τίς οὐκ ἂν προτραπείη ὁμολογῶν τὸ εἶναι Χριστιανὸς ἔργοις καὶ λόγοις· ἵνα καὶ τὸν πατέρα ἔχῃ; οἱ γὰρ ὁμολογοῦντες, ἔχουσι τὸν πατέρα.

Joh.5.24. » Εἰ μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου » εἰς τὴν ζωὴν· διὰ τοῦ, μεταβεβηκέναι ἀπὸ ἀπιστίας εἰς πίστιν, μὴ θαυμάζω-

mei ſancti: qui ponitis Dæmoni menſam, & impletis Fortunæ libamen: Ego tradam vos in gladium, omnes in cæde corruetis; quia vocavi vos, & non obediviſtis; locutus ſum, & non audiviſtis: & feciſtis malum coram me, & quæ nolui elegiſtis. Quapropter hæc dicit Dominus: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis! Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini! Ecce ſervi mei exultabunt præ lætitita, vos autem clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione Spiritûs ejulabitis. Relinquetis enim Nomen meum in ſatietatem electis meis; vos autem perimet Dominus. Sed &, (ſi modò *ut* intelligentes, Quæ ſit Domini Menſa, ejusdem participes fieri velimus) agnoſcimus illud: *Non poteſtis participes eſſe menſæ Domini, & menſæ Dæmoniorum.*

Quis verò, ſi audiat filium illum tonitrui *Johannem* dicentem: *Omnis qui abnegat Filium, neque Patrem habet: qui autem Filium confitetur, is quoque Patrem habet:* non reformidet, dicendo, Se non eſſe Chriſtianum, abnegare Filium; &, ſi illum negaverit, non habiturum Patrem? Et quis non commoveretur, ut confiteatur, ſe Chriſtianum dictis & factis; ut Patrem quoque habeat? Qui enim confitentur, habent Patrem.

Si *tranſiverimus à morte ad vitam*, eò quod tranſivimus ab incredulitate ad fidem; ne mire-

μεν

1. ὁ κόσμος. μεν· εἰ μισεῖ ἡμᾶς* ὁ Κύριος· οὐδεὶς
γὰρ μὴ μεταβὰς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν
ζωὴν· ἀλλὰ μένων ἐν τῷ θανάτῳ·
δύναται ἀγαπᾶν τοὺς μεταβεβηκότας
ἀπὸ σκοτεινῆς τῆς τοῦ θανάτου, ἵν' οὕτως
ὀνομάσω, οἰκίας· ἐπὶ τὰ πεπληρωμέ-
να οἰκοδομήματα ἐκ λίθων ζώντων
φωτὸς ζωῆς.

» Ὑπὲρ ἡμῶν ἔθηκεν Ἰησοῦς, τὴν ψυ-
» χὴν. καὶ ἡμεῖς οὖν, θῶμεν αὐτήν· οὐκ
ἐρῶ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτῶν·
οἶμαι δὲ ὅτι κἂν ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ μαρ-
τυρίῳ ἡμῶν οἰκοδομηθησομένων ἐνέ-
στη ἡμῖν, καιρὸς Χριστιανῶν καυχή-
» σεων· οὐ μόνον γάρ, φησι, ἀλλὰ καὶ
» καυχώμενοι ἐν ταῖς θλίψεσιν· εἰδότες
» ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται·
» ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλ-
» πίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει· μόνον ἡ
» ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκεχύσθω ἐν ταῖς καρ-
» δίαις ἡμῶν, διὰ τοῦ πνεύματος ἁγίου.
» Παῦλος μὲν λεγέτω, εἰ κατὰ ἄνθρωπον
» ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ· ἡμεῖς δὲ, εἰ
κατὰ ἄνθρωπον ἀνῃρέθην ἐν Γερ-
μανίᾳ.

» Εἰ καθὼς περισσεύει τὰ παθήμα-
» τα τοῦ Χριστοῦ· οὕτω διὰ τοῦ Χριστοῦ
» περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις, προ-
θυμότατα παραδεξώμεθα τὰ Χριστοῦ
παθήματα· καὶ περισσευσάτω ἐν ἡμῖν·
εἴπερ ὀρεγόμεθα περισσῆς παρακλή-
σεως· ἣν πάντες μὲν οἱ πενθοῦντες παρα-
κληθήσονται). τάχα δὲ οὐκ ἐπίσης· εἰ γὰρ ἐπί-
σης ἦν ἡ παράκλησις, οὐκ ἂν ἐγέγρα-
» πτο τὸ, καθὼς περισσεύει τὰ παθήμα-
» τα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς· οὕτω περισσεύει
» καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν· οἱ κοινωνοὶ

mur, ſi nos odio habet Mundus. Nemo enim, qui non tranſierit à morte ad vitam, ſed manſerit in morte; poteſt diligere eos, qui tranſierunt à tenebricoſâ (ut ita loquar) domo mortis, ad ædificia perfecta ex lapidibus viventibus Luminis vitæ.

Pro nobis poſuit Jeſus *animam*: *ponamus igitur & nos illam*; non dicam, Pro illo; ſed, pro nobis ipſis. Opinor autem, quòd, ſi etiam *ponamus* pro illis, qui per martyrium noſtrum ædificandi ſunt; inſtet nobis tempus Chriſtianæ gloriationis. *Non ſolùm enim*, inquit, *ſed etiam gloriamur in tribulationibus; ſcientes, quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit: modò Charitas Dei effundatur in cordibus noſtris, per Spiritum Sanctum.* Paulus equidem dicat: *Si ſecundùm hominem cum beſtiis pugnavi Epheſi*: Nos verò *dicamus*: Si ſecundùm hominem interemtus ſum in *Germania*.

2.Pet.2.5. — 1.Joh.3.16. — Rō.5.3, 4.5. — 1.Cor.15.32

Si quemadmodum redundant paſſiones Chriſti, ita per Chriſtum redundat quoque conſolatio; ſuſcipiamus promtiſſimè Chriſti paſſiones, & conſolatio abundet in nobis (ſiquidē abundantiorē conſolationē deſideremus) quam omnes *lugentes* conſequentur: fortaſſe autem non æqualiter. Si enim æqualis foret conſolatio; non utique ſcriptum eſſet: *Sicut abundant paſſiones Chriſti in nos, ità etiam abundat conſolatio noſtra.* Qui participes

2.Cor.1.5. — Matth.5.4 — 2.Cor.1.5.

τῶν

τῶν παθημάτων· κατὰ τὴν ἀναλογίαν
τῶν παθημάτων, ὧν εἰσὶ κοινωνοὶ πρὸς
Χριστὸν, κοινωνοὶ ἔσονται καὶ τῆς παρα-
κλήσεως· ἃ καὶ μανθάνετε ἀπὸ τοῦ πε-
al. εἰδότες. πιστευμένως τὰ τοιαῦτα λέγοντος,
Ibid. v. 7. „ * οἴδαμεν γὰρ, ὡς κοινωνοί ἐστε τῶν πα-
„ θημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως.
Eſaj. 49. 8. 2. Cor. 6. 2. Φησὶ δὲ διὰ προφήτου ὁ Θεός· και-
„ ρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου· καὶ ἐν ἡμέρᾳ
„ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι· ποῖος οὖν ἄλ-
λος εὐπρόσδεκτος καιρὸς, ἢ ὅτε διὰ
τὴν εἰς Θεὸν ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν· ὑπὸ
φρουρὰν πομπεύοντες ἐν τῷ κόσμῳ
καὶ θριαμβεύοντες μᾶλλον, ἤπερ
θριαμβευόμενοι ἀπαγόμεθα; οἱ γὰρ
ἐν Χριστῷ μάρτυρες, συναπεκδύονται
Col. 2. 15. „ αὐτῷ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ
συνθριαμβεύουσιν· ὡς κοινωνοὶ τῶν πα-
θημάτων αὐτοῦ γινόμενοι, οὕτω καὶ τῶν
l. παθήμασιν. ἐν τοῖς * πάθησιν αὐτοῦ ἀνδραγαθη-
μάτων. ἐξ ὧν ἐστὶ, καὶ τὸ θριαμβεῦ-
σαι τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας· ἃς
μετ' ὀλίγον ὄψεσθε νενικημένας καὶ
κατισχυμένας· ποία ἄλλη οὕτως ἡμέ-
ρα σωτηρίας, ὡς ἡμέρα τῆς τοιαύτης
ἡμῶν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς;

l. μίαν. 2. Cor. 6. 3, 4 Ἀλλὰ παρακαλῶ, μηδὲ * μίας ἐν
„ μηδενὶ, διδῶτε προσκοπὴν ἵνα μὴ μω-
„ μηθῇ ἡ διακονία· ἀλλὰ ἐν παντὶ ἑαυ-
l. συνιστᾶσθε. τοὺς * συνιστήμασθε, ὡς Θεοῦ διάκονοι·
l. Καὶ. „ ἐν ὑπομονῇ πολλῇ. λέγοντες * δὲ νῦν,
Pſ. 38. (al. 39.) 7. „ τίς ἡ ὑπομονή μου· οὐχὶ Κύριος; * πε-
* [ἐν θλίψεσι.] „ πεισμένοι, ὅτι πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δι-
„ καίων· ἐν ἀνάγκαις ἵν' ὡς ἀναγκαίαν
Pſ. 33. (al. 34.) 20. „ ἡμῖν τὴν μακαριότητα, ἀναιτήσωμεν·
„ ἐν στενοχωρίαις· καὶ τὴν στενὴν καὶ
Matt. 7. 14. τεθλιμμένην ἀπαραλείπτως ὁδεύ-

ſunt paſſionum; juxta proportionem paſſionum illarum, quas ſuferunt propter Chriſtum, etiã participes erunt conſolationis. Quæ pariter diſcere poteſtis ab eo, qui fideliter hæc talia dicit: *Novimus enim, ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis.*

Et Deus ait per Prophetam: *In tempore accepto exaudivi te: & in tempore ſalutis auxiliatus ſum tibi.* Quale verò *Tempus* aliud eſſet Deo magis *acceptum*, quàm, cùm propter pietatem erga Deum in Chriſto, ſub Cuſtodiâ pompam agentes in Mundo, & triumfantes potius, quàm triumfati, abducimur? Omnes enim in Chriſto Martyres unâ cum Ipſo *exuunt principatus & poteſtates*, & unà triumfant; ſicut participes facti passionum ejus, ità & rerum, in passionibus ſuis fortiter geſtarum: è quibus eſt, triumfare quoque Principatus & Poteſtates, quas brevi deviƈtas & ſuperatas videbitis. Quæ'nam alia perinde dies *Dies ſalutis* eſſet, atque dies talis noſtræ hinc migrationis?

Sed *exhortor vos, ut nemini in ullâ re detis offenſionem, nec reprehendatur miniſterium: ſed in omnibus exhibeatis vos ipſos, ut Dei miniſtros, in multâ tolerantiâ.* Dicentes, *Et nunc quæ tolerantia mea? an'non Dominus?* [*In afflictionibus*] perſuaſi, quòd *multæ ſint afflictiones juſtorum*: *in neceſſitatibus*, ut tanquam neceſſariam nobis beatitudinem depoſcamus: *in anguſtiis*, ut per *arctam afflictamq;* viam indeſinenter *am-*

σαντες,

σαντες, καταντήσωμεν ἐπὶ τὴν ζωήν·
» ἐὰν δέον ἢ συστήσωμεν ἑαυτοὺς, ἐν κό-
» ποις καὶ ἐν ἀγρυπνίαις, καὶ ἐν νηστεί-
αις· ἰδοὺ γὰρ Κύριος· καὶ ὁ μισθὸς ἐν
χειρὶ αὐτοῦ· ἀποδοῦναι ἑκάστῳ, ὡς τὰ
ἔργα αὐτοῦ ἐστι.

Νῦν δείξωμεν, ὅτι γνῶσιν διὰ ἔργα πρέποντα τῇ γνώσει ἐποθήσαμεν· πᾶσα ἁγνότης φανερωθήτω ἐν ἡμῖν· ὡς μακροθύμου Θεοῦ υἱοὶ καὶ μακροθύμου Χριστοῦ ἀδελφοὶ, μακροθυμήσωμεν ἐν πᾶσι τοῖς συμβαίνουσι· μα-
» κρόθυμος γὰρ ἀνὴρ, πολὺς ἐν φρο-
» νήσει· ὁ δὲ ὀλιγόψυχος, ἰσχυρῶς ἄ-
» φρων. εἰ δεῖ ἑαυτὸν συνιστάναι διὰ τῶν
» ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ
» ἀριστερῶν· συστήσαντες ἑαυτοὺς διὰ δό-
ξης· καὶ μὴ χαυνωθέντες ἐπ᾽ αὐτῇ, νῦν δὲ τὴν ἀτιμίαν ὑπομείνωμεν· ἀλλ᾽ εἰ καὶ εὐφημίας ἀξίως ἐπολιτευσάμεθα καὶ εὐφημήθημεν, νῦν δὲ τὰς ἀπὸ τῶν δυσσεβῶν δυσφημίας ἀναδεχώμεθα. ἔτι δὲ εἰ ὡς ἀληθεῖς· παρὰ τοῖς φιλαληθέσιν ἐθαυμάσθημεν· νῦν ἐπὶ τῷ λέγεσθαι ἡμᾶς πλανᾶσθαι γελάσωμεν· ἐπὶ πολλοῖς κινδύνοις ἀφ᾽ ὧν ἐῤῥύσθημεν, πολ-
l. ἐπιγιν- λοὶ εἶπον ἡμᾶς ἀπὸ Θεοῦ * ἐπιγνώσκεσθαι· νῦν ὁ βουλόμενος, λεγέτω ἡμᾶς ἀγνοεῖσθαι· ὅτε τάχα μᾶλλον ἐπιγινωσκόμεθα. Φέροντες γοῦν τὰ συμ-
» βαίνοντα, παιδευόμεθα μὲν οὐ θα-
» νατούμεθα δέ· καὶ ὁμοιούμεθα λυ-
πουμένοις οἱ χαίροντες.

Φησί που ὁ Παῦλος· πρὸς τοὺς ἐν ἀρχῇ ὑπομείναντας παρα-

bulantes, perveniamus ad vitam. Matt. 7. 14.
Si opus ſit, exhibeamus nos *labo-* 2. Cor. 6. 5.
ribus in vigiliis, & jejuniis. Ecce enim Eſ. 40. 10. & 62. 11.
Dominus venit : *& merces in manu* Ap. 22. 12.
*ejus, ut reddat unicuique ſecundùm
opera ſua.*

Nunc oſtendamus, nos cognitionem, propter opera cognitionem decentia, deſideràſſe. Omnis ſanctitas appareat in nobis. Tanquam Dei longanimis filii, & Chriſti miſericordis fratres, patientes ſimus in omnibus, quæ accidunt. (*Vir enim longanimis* Prov. 14. 29
prudentiâ quoque præſtat: ſed puſillanimis, valdè fatuus eſt.) Si ſeipſum commendare oporteat, *per arma* 2. Cor. 6. v. 7, 8.
juſtitiæ dextra & ſiniſtra, commendemus nos ipſos; *per gloriam*, nec tamen propter illam elati; nunc autem perferamus *ignominiam*. Sed etiamſi *bona exiſtimatione* digni verſati fuerimus in vitâ noſtrâ, indeque laudem conſecuti: tamen etiamnum *obtrectationes* impiorum perferamus. Inſuper, ſi tanquam *veraces*, apud veritatis ſtudioſos admirationi fuerimus; at nunc, ſi dicatur, nos errare ſeductos, rideamus. In multis *pericu-* Ib. v. 9, 10.
lis, à quibus liberati fuimus, multi dixerunt; nos à Deo † *agnitos* † *amari, diligi.*
eſſe : nunc, ſi cui libuerit, dicat; nos [*ab eodem*] *ignorari*; quando fortaſſe magis agnoſcimur. Itaque hos Caſus ferentes, *caſtigamur* quidem, *non* autem *morti tradimur*: & aſſimilamur *plangentibus*, qui *gaudemus*.

Dicit alicubi Paulus ad eos, qui ab initio tolerantes erant, exhor-

καλῶν αὐτοὺς ἀκολούθως τῇ προτέρᾳ ὑπομονῇ φέρειν κινδύνους δευτέρους, τοὺς διὰ τὸν λόγον· ἀναμι-
Hebr.10,32, 33,34,35,36. » μνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας· » ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλη- » σιν ὑπεμείνατε παθημάτων· τοῦτο » μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεα- » τριζόμενοι· τοῦτο δὲ, κοινωνοὶ τῶν οὕτως » ἀναστρεφομένων γενηθέντες· καὶ γὰρ
al.ad. μου. » τοῖς * δεσμοῖς συνεπαθήσατε· καὶ τὴν
al. ὑπαρχόντων. ἁρπαγὴν τῶν * ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς
al. ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν. » προσεδέξασθε· γινώσκοντες, * ὅτι κρείττονα ἔχετε ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ » μένουσαν· μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤ- » ῥησίαν ὑμῶν· ἥτις ἔχει μεγάλην μι- » σθαποδοσίαν· ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε » χρείαν. πολλὴν τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, νῦν ἄθλησιν ὑπομείνωμεν παθημάτων· ὀνειδισμοῖς καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι· καὶ μετὰ χαρᾶς προσδεχόμενοι, τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν· πειθόμεθα γὰρ, κρείττονα ἔχειν ὕπαρξιν οὐ γηΐνην· ἀλλ' οὐδὲ σωματικήν· ἀλλά τινα ἀόρα-
2.Cor.4.18. τον καὶ ἀσώματον· σκοποῦμεν γὰρ, » οὐ τὰ βλεπόμενα ὁρῶντες· ταῦτα μὲν » πρόσκαιρα· ἐκεῖνα δὲ αἰώνια.

Ἐπεὶ δέ τινες μὴ θεωροῦντες τὸν περὶ τῶν δαιμόνων λόγον· καὶ ὡς ὑπὲρ τοῦ παραμένειν ἐν τῷ παχεῖ τούτῳ καὶ περιγείῳ ἀέρι. δεόμενοι τροφῆς, τῆς διὰ τῶν ἀναθυμιάσεων ἐπιτηροῦσιν· ὅπου κνίσσα ἀεὶ καὶ αἵματα καὶ λιβανωτοὶ ἐξευτελίζουσιν ὡς ἀδιάφορον τὸ θύειν, εἴποιμεν ἂν, καὶ πρὸς ταῦτα·

tando illos; ut ſequendo priorem tolerantiam ferrent pericula poſteriora, quæ propter Verbum Dei evenirent: *Recordamini autem priſtinos dies: in quibus illuminati magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionem: partim, quia opprobriis & afflictionibus, ſpectaculum facti; partim, quia ſocij taliter converſantium effecti eſtis: nam & vinctis compaſſi eſtis, & rapinam veſtrorum bonorum cum gaudio ſuſcepiſtis; cognoſcentes, vos meliorem & permanentem in cœlis habere ſubſtantiam. Ne igitur abjiciatis confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis neceſſaria eſt.* Itaque & nos magnum paſſionum certamen ſufferamus, opprobriis & afflictionibus ſpectaculum facti: & cum gaudio ſuſcipiamus rapinam bonorum noſtrorum: perſuaſi enim ſumus, nos non terrenam, ſed præſtantiorem habere ſubſtantiam; imò neque corporalem, ſed inviſibilem quandam & corporis expertem. *Spectamus enim non ea, quæ videntur*, intuentes: *iſta enim* [quæ videntur] *ſunt temporanea; illa verò æterna.*

Quandoquidem verò nonnulli non animadvertentes rationem & conditionẽ Dæmonũ; & Quomodo, (præterquã quòd in craſſo hoc & terræ vicino aëre permanent) indigentes nutrimento per ſuffitus, inſidiosè obſervent, ubicunq; nidor, & ſanguis, & thura *ſunt*; parvipendunt, ac velut rem indifferentem putant, Sacrificare: dicamus etiam ad hæc aliquid.

ὅτι εἴπερ οἱ τροφὰς λῃσταῖς καὶ
φονεῦσι καὶ βαρβάροις ἐχθροῖς
τοῦ μεγάλου βασιλέως παρέχοντες
ὡς τὸ κοινὸν ἀδικήσαντες κολάζον-
ται· πόσῳ πλέον οἱ τοῖς, τῆς κα-
κίας ὑπηρέταις διὰ τοῦ θύειν δι-
δόντες τροφὰς παρακατεχούσας
αὐτοὺς ἐν τῷ περιγείῳ τόπῳ δι-
καιότατα ἄν, ἐγκαλοῖντο· καὶ μά-
" λιστα οἱ μαθόντες τὸ, ὁ θύων θεοῖς
" ἑτέροις ἐξολοθρευθήσεται. τοῖς τῶν
ἐπὶ γῆς κακῶν αἰτίοις πλὴν, Κυ-
ρίῳ μόνῳ θύειν· καὶ οἶμαί γε ἐπὶ
τοῖς ἁμαρτανομένοις ὑπὸ τῶν δαι-
μόνων ἐνεργούντων κατὰ τῶν ἀν-
θρώπων, οὐκ ἔλαττον ἐγκληθήσε-
σθαι τῶν ἐνεργησάντων δαιμόνων
τὰ χείρονα διὰ τοῦ θύειν θρέψαν-
τες αὐτούς· οἱονεὶ γὰρ κοινῇ τὰ κακὰ,
πεποιήκασι τοῖς ἀνθρώποις· οἵ τε
δαίμονες, καὶ οἱ κατασχόντες αὐ-
τοὺς ἐπὶ γῆς· μὴ ἂν δυνηθέντες δι-
αρκέσαι, χωρὶς τῶν ἀναθυμιάσεων.
l. καταλ- καὶ τῶν νομιζομένων εἶναι* κατ' ἀλλή-
λων τροφῶν τοῖς σώμασιν αὐτῶν.

Πάλιν τε αὖ ὑπολαμβάνοντές
τινες, θέσει εἶναι τὰ ὀνόματα· καὶ
οὐδεμίαν αὐτὰ ἔχειν φύσιν πρὸς τὰ
ὑποκείμενα, ὧν ἐστιν ὀνόματα· νο-
μίζουσι μηδὲν διαφέρειν, εἰ λέγοι
τις, σέβω τὸν πρῶτον Θεὸν· ἢ τὸν δία,
l. τιμῶ ἢ ζῆνα· καὶ εἰ φάσκοι τις· * μῶ
καὶ ἀποδέχομαι τὸν ἥλιον· ἢ τὸν ἀπόλ-
λωνα· καὶ τὴν σελήνην, ἢ τὴν ἄρτε-
μιν· καὶ τὸ ἐν τῇ γῇ πνεῦμα, ἢ τὴν
δήμητραν· καὶ ὅσα ἄλλα φασὶν, οἱ
ἑλλήνων σοφοί· πρὸς οὓς λεκτέον·

nimirum, Siquidem illi, qui ali-
menta latronibus, & homicidis,
& barbaris magni Regis hoſtibus
ſuppeditant; tanquã delinquen-
tes in Rempublicam puniuntur;
quantò magis illi, qui omnis ne-
quitiæ miniſtris per ſacrificia ſug-
gerunt nutrimenta, quibus in lo-
co terris vicino detineantur, ju-
ſtiſſimè accuſabuntur; (ac inpri-
mis iſti, qui edocti ſunt illud: *Qui* Ex. 22. 20.
ſacrificat Diis alienis, exſcindetur:) eô
quòd iis, qui ſunt cauſa omnium
malorum ſuper terrâ, præterquã
Domino ſoli ſacrificent? Puto e-
quidem de his, quæ peccantur à
dæmonibus, dum contra homines
vim ſuam exercent; non minus ac-
cuſandos eſſe, qui dæmonibus pe-
jora operantur, eô quòd per ſacri-
ficia nutriant illos. Nam quaſi
communi operâ hominibus mala
inferunt, tam dæmones, quàm qui
eos in terrâ detinent; cùm non
poſſent perdurare abſque ſuffiti-
bus, & nutrimentis, quæ corpori-
bus ipſorum congrua exiſtimãtur.

Iterũ exiſtimant nonnulli; No-
mina tantùm eſſe impoſitione *ho-
minum*, nec ullam habere natu-
ram ratione illorum ſubjectorum,
quorum ſunt nomina: *ideoque* pu-
tant, nil intereſſe, ſive quis dicat;
Colo primum ac ſummum Deum,
vel Divum, vel Jovem: aut ſi quis
profiteatur. Honoro & recipio So-
lem, vel Apollinem, vel Lunam,
vel Dianam, vel Spiritum in hâc
terrâ, vel Cererem, & quæcunque
alia Græcorum ſapientes vendi-
tant. Adverſus quos dicendũ eſt:

ὅτι ἐστί τις καὶ περὶ ὀνομάτων πραγματεία βαθυτάτη καὶ ἀνακεχωρηκυῖα· ἥν τινα ὁ συνιεὶς, ὄψεται· ὅτι εἴπερ ἦν θέσει τὰ ὀνόματα, οὐχ ὑπήκουσαν ἂν, οἱ καλούμενοι δαίμονες. ἀλλά τινες ἡμῖν ἀόρατοι δυνάμεις· τοῖς ἐκείνους μὲν νοοῦσιν· ὀνομάζουσι δὲ ὡς τεθέντα

l. ὀνόματα. τὰ * ὀνόμα· νυνὶ δὲ φθόγγοι τινὲς καὶ συλλαβαὶ καὶ μετὰ προσπνεύσεως· ἢ ψιλότητος· ἢ ἐκ-

l. -τάσεως. *τάσεως· ἢ συστολῆς· ὀνομασίαι ἀπαγγελόμεναι, ἄγουσι τάχα τῇ φύσει ἀθεωρήτῳ ἡμῖν, τοὺς καλουμένους· εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ μὴ ἔστι θέσει τὰ ὀνόματα, οὐδενὶ ὀνόματι κλητέον τὸν πρῶτον Θεὸν, ἢ οἷς ὁ θεράπων καὶ οἱ προφῆται· καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν ὀνομάζουσιν αὐτόν. οἷον, Σαβαώθ· Ἀδωναΐ· Σαδδαΐ· καὶ πάλιν· Θεὸς Ἀβραάμ· Θεὸς Ἰσαάκ· καὶ

Exod. 3.15. Θεὸς Ἰακώβ· Τοῦτο γάρ, φησιν, ἐστὶν » ὄνομα αἰώνιον· καὶ μνημόσυνον γε- » νεαῖς γενεῶν· οὐ θαυμαστὸν δὲ, εἰ τὰ δαιμόνια τὰς ἰδίας ὀνομασίας ἀναφέρει ἐπὶ τὸν πρῶτον Θεόν· ἵν' ὡς πρῶτος προσκυνηθῇ Θεός· ὅπερ τῷ καθ' ἡμᾶς θεράποντι καὶ τοῖς προφήταις· καὶ τῷ πληρώματι νόμου Χριστῷ· καὶ τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῦ, οὐκ ἔστι πάτριον· καὶ ταῦτα ἀναγκαίως, ἵνα μή τις ἡμᾶς κατασοφίσῃ τε, ἢ κἂν ἐπὶ ποσὸν μολύνοι τὸν λογισμὸν ἡμῶν παρεθέμεθα. οἷς ἐπιμελῶς προσεκτέον, μηδένα

eſſe etiam in Nominibus aliquod momentum, profundiſſimum & planè reconditum, quod intelligens perſpicit: *nimirum*, ſiquidem Nomina ab hominibus eſſent poſita; utique non paruiſſent *illis* vocati Dæmones; (imò quædam nobis inviſibiles poteſtates) qui illos quidē noſcunt; interim nominant, ac ſi *eſſent illis* poſita Nomina. Jam verò quidam ſoni & ſyllabę, & vel cum aſpiratione, aut lenitate, aut productione, aut contractione, pronuntiatæ appellationes, ducunt trahuntque (fortaſſe quâdam Naturâ nobis inviſibili) vocatos illos. Si autem iſtud ita ſe habeat, neque *tamen* Nomina poſitione ſint; nullo nomine alio appellandus eſt ſummus ille Deus, quàm quibus Miniſter ille (*Moſes*) & Prophetæ, & ipſe Servator ac Dominus noſter illum nominant. videl. *Sabaoth*, *Adonai*, *Schaddai*; item, *Deus Abrahæ*, *Deus Iſaaci*, *&* *Deus Jacobi*: *Hoc enim*, inquit, *eſt Nomen meum æternum & memoriale in omnes generationes.* Mirum autem non eſt, ſi Dæmones ſuas appellationes in primum ac ſummum Deum referant; ut ad inſtar illius ſummi Dei adorentur. Quod neque noſtro illi Miniſtro, nec Prophetis, neq; Chriſto, qui complementum Legis eſt, nec Apoſtolis ejus, moris patrii eſt. Hæc autem neceſſariò; ne quis nos ſophiſticè decipiat, nec vel paululùm intellectum noſtrum inquinet; appoſuimus: quibus accuratè inhęrendū eſt ab iis, qui nullum

τόπον

τόπον διδοῦσι παρεγχειρήσεως τοῖς
ἐναντίοις.

Ἔτι δὲ καὶ φιλοζωεῖ ἄνθρωπος,
πεῖσμα λαβὼν περὶ οὐσίας λογικῆς
ψυχῆς, ὡς ἐχούσης τι συγγενὲς Θεῷ.
νοερὰ γὰρ ἑκάτερα καὶ ἀόρατα· καὶ
ὡς ὁ ἐπικρατῶν ἀποδείκνυσι λό-
γος, ἀσώματα· τί δὲ καὶ ὁ κατα-
σκευάζων ἡμᾶς ἐνεποίει πόθον τῆς
l. εὐσεβ- πρὸς αὐτὸν * αἰσεβείας καὶ κοινωνίας·
ὅς τις καὶ ἐν τοῖς ἐσφαλμένοις, ἴχνη τι-
νὰ σώζει τοῦ θείου βουλήματος· εἴ-
περ μὴ ἦν δυνατὸν τὸ φυσικῶς
ποθούμενον, τοῖς λογικοῖς καταλα-
βεῖν· καὶ σαφὲς, ὅτι ὥσπερ ἕκαστον
μέλος ἡμῶν πρός τι πέφυκεν οἰ-
κειότητι σώζειν· οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς
τὰ ὁρατὰ· καὶ ὦτα, πρὸς τὰ ἀκουστὰ,
οὕτω νοῦς πρὸς τὰ νοητὰ καὶ τὸν ἐπέ-
f. Τί οὖν. κεινα τῶν νοητῶν Θεόν. * τοίνυν
» ὀκνοῦμεν καὶ διστάζομεν· ἀποθέμε-
» νοι τὸ ἐμποδίζον φθαρτὸν σῶμα·
» βαρῦνον ψυχὴν· βρίθον νοῦν πο-
λυφρόντιδα· γεῶδες σκῆνος, ἀπο-
λυθῆναι τῶν δεσμῶν· καὶ ἀνα-
λῦσαι ἀπὸ τῶν μετὰ σαρκὸς καὶ αἵ-
ματος κυμάτων· ἵνα σὺν Χριστῷ
Ἰησοῦ, τὴν οἰκείαν τῇ μακαριότητι
ἀνάπαυσιν ἀναπαυσώμεθα· τὸν
αὐτὸν ὅλως δι' ὅλων ἔμψυχον Λό-
γον θεωροῦντες, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τρε-
f. αὐτοῦ. φόμενοι. καὶ τὴν * αὐτῷ ποικιλο-
τάτην σοφίαν καταλαμβάνοντες· καὶ
τυπούμενοι ὑπὸ τῆς αὐτοαληθείας·
l. -θεῖ. καὶ ἐν φωτὶ τῷ ἀλη*θι καὶ ἀλή-
κτῳ τῆς γνώσεως τὸν νοῦν καταλαμ-

locum concedunt aggreſſioni adverſariorum.

Inſuper verò etiam homo vitæ amans ac ſtudioſus eſt, argumento perſuaſus de Eſſentiâ animæ rationalis, ceu quæ Deo aliquid cognatum habeat. Utraque enim intelligens *eſt* & inviſibilis; &, ut prævalens demonſtrat Ratio, incorporea. Cur autem noſter Conditor indidiſſet *ei*, affectum erga ſe pietatis & communionis; (qui etiam in lapſis veſtigia nonnulla ſervat divini Decreti:) ſi fieri non poſſet, ut homines rationales id, quod naturaliter deſiderant, comprehenderent? & manifeſtum *eſt*, quòd, ſicut unumquodque membrum noſtrum, naturâ ſuâ natum eſt ad aliquid aptitudine *quadam* ſervandum; *utpote* Oculi ad viſibilia, Aures ad audibilia; ità intellectus ad intelligibilia, & ad eum, qui ſupra intelligibilia *eſt* DEUM; *Quid* ergo pigramur & dubitamus deponere hoc, quod impedimento eſt, corruptibile corpus; quod *gravat animam, & onerat mentem multis curis agitatam*: terreſtre tabernaculum? Sap. 9. 15. ut liberemur à vinculis, & Phil. 1. 23. abſolvamur à fluctibus carnis & ſanguinis, quo cum Chriſto Jeſu illâ, quæ beatitudini propriè quadrat, requie requieſcamus; & illum omninò per omnia vivum Sermonem inſpiciamus, & ab illo nutriamur, & Sapientiam ejus multiplicem comprehendamus, atque formemur ab ipſiſſimâ Veritate; ac verâ & nunquam-ceſſante luce cognitionis in mente illu-

l. θέαν. τάμενοι, πρὸς τὴν * θέαν τῶν δι' ἐκείνου τοῦ
φωτὸς θεωρεῖσθαι πεφυκότων, ὑπὸ
ὀφθαλμῶν φωτιζομένων ὑπὸ τῆς τοῦ
Κυρίου ἐντολῆς.

Πάλαι ἠκούσαμεν τῶν Ἰησοῦ λόγων·
καὶ ἤδη πολλῷ χρόνῳ, τῷ εὐαγγελίῳ
πεπολιτεύμεθα· καὶ πάντες ᾠκοδομή-
σαμεν ἑαυτοῖς οἰκίαν· ποῦ δὲ ᾠκοδομή-
σαμεν, πότερον ἐπὶ τὴν Πέτραν σκάψαν-
τες καὶ βαθύναντες· ἢ ἐπὶ τὴν ἄμμον χωρὶς
θεμελίου; ὁ παρὼν δείξει ἀγών· ἐνέστηκε
Matt. 7. 27. γὰρ χειμὼν . . . . φέρων βροχὴν καὶ πο-
ταμοὺς καὶ ἀνέμους· ἢ, ὡς ὁ Λουκᾶς ὀνο-
μάζει, πλημμύραν· καὶ ταῦτα προσρή-
Luc. 6. 48. ξαντα τῇ οἰκίᾳ· ἤτοι οὐκ ἰσχύσει σαλεῦ-
Vid. Not. σαι αὐτὴν, καὶ διὰ τοῦτο πεσεῖται ἡ οἰκία·
f. ὅτι. * ἅτε ἐπὶ τὴν Πέτραν τὸν Χριστὸν τεθεμε-
λιωμένην ἢ ἐλέγξει τὸ σαθρὸν τῆς οἰκοδο-
μῆς, διὰ τῆς ἐνεστηκυίας προφάσεως·
συμπεσουμένης· ὅπερ ἀπείη τῶν ἡμετέρων
οἰκοδομημάτων· μεγάλη γὰρ σφόδρα·
ἡ ἐν ἀρνήσει πτῶσις ἢ ὡς Λουκᾶς φησὶ,
μέγα τὸ ῥῆγμα, τῆς χωρὶς τοῦ θεμε-
λίου οἰκοδομῆς· διόπερ ἡμεῖς εὐχό-
μεθα, ἵνα ὁμοιωθῶμεν ἀνδρὶ φρονί-
μῳ, ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν
οἰκίαν ἐπὶ τὴν Πέτραν· ἡκέτω γὰρ
ἐπὶ τοιαύτῃ οἰκοδομῇ, ἢ ἀπὸ τῶν
Eph. 6. 12. ἐν τοῖς ἐπουρανίοις πνευματικῶν τῆς
πονηρίας. βροχή· ἢ ποταμοί· τῶν
ἐχθρῶν ἡμῖν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν· ἢ οἱ
ἀπὸ τῶν κοσμοκρατόρων τοῦ σκότους
τούτου, ἄνεμοι σκληροί· ἢ πλημμύρα,
τῶν καταχθονίων πνευμάτων. καὶ περι-
ρρηγνύτωσαν ἑαυτοὺς, τῇ ἐπὶ τὴν Πέτραν
ἡμῶν οἰκοδομῇ· ἵνα μὴ πρὸς τὸ μὴ
πεσεῖν· ἀλλὰ μηδὲ σαλευθῆναι τὴν

minemur ad Viſionem eorum, quę per illam Lucem adſpici poſſunt ab oculis illuminatis per præceptum Domini.

Olim audivimus ſermones Jeſu, & jam à longo tempore Evangelio regimur: omnesque nobis ipſis extruximus domum: ubi verò extruxerimus, an ſuper petram fodiendo, & profundè condendo; an ſuper arenam, ſine fundamento? præſens certamen demonſtrabit. Inſtat enim tempeſtas graviſſima, inferens pluvias, & torrentes, & ventos, & ut Lucas nominat, *inundationem*: atque hæc, cùm irruerint in domum illam, aut non valebunt concutere illam, (& propterea neque cadet illa domus) utpote ſuper Petram illam, Chriſtum ipſum fundatam: aut arguent debilitatem ſtructuræ, per inſtantem cauſam concidentis. Id quod abſit à noſtris ædificiis! maxima enim eſt, quæ fit per abnegationem, ruina: vel, ut *Lucas* ait, *magna fiſſura* eſt ædificii, quod absq; fundamento eſt. Quamobrem nos precamur, ut *aſſimilemur viro prudenti, qui extruxit Domum ſuam ſuper illâ Petrâ.* Irruat enim in ædificium tale, à *ſpiritibus nequitiæ in cœleſtibus*, pluvia: vel *torrentes* inimicorum nobis *Principatuum & Poteſtatum*: vel *Imperatorum harum tenebrarum* aſperi *Venti*, vel *inundatio* ſubterraneorum ſpirituum: & allidant ſeipſos illi noſtro, quod ſuper Petrā noſtram *eſt*, ædificio: ut non ſolùm non cadat, ſed neq; tantillùm

ἀρχὴν·

ἀρχὴν τὴν οἰκίαν, πάθωσι μᾶλλον
l. τὸ. *τὰ ὑφ' ἡμῶν ἐνεργοῦν ἤπερ δράσωσι.
καὶ λεγέτω γε ἑκάτερος ἡμῶν·
„ πλήσσων τὰ ἀντικείμενα, οὕτω πυ-
„ κτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων.
„ Ἀλλὰ καὶ ἐπεὶ ἐξῆλθεν ὁ σπεί-
„ ρων τοῦ σπείρειν, δείξωμεν ὅτι ἡ
ψυχὴ ἡμῶν, ἔλαβε τὸν σπόρον αὐτοῦ·
οὐθ' ὡς οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν, οὔθ' ὡς
τὰ πετρώδη· οὔθ' ὡς αἱ ἄκανθαι·
l. εἰ. ἀλλ' ὡς ἡ ἀγαθὴ γῆ· * ὁ μὲν οὖν,
οὔτε παρὰ τὴν ὁδὸν· οὔτε ἐπὶ τὰς
l. ἦλθε. ἀκάνθας * ἦθεν ὁ λόγος τοῦ Ἰη-
σοῦ. τὸ ὅσον ἐφ' ἡμῖν, ἐν Κυρίῳ καυ-
χησόμεθα. συνήκαμεν γὰρ τῶν
λεγομένων· διόπερ ὁ πονηρὸς οὐχ
l. καρδί- ἥρπασε τὸ ἐσπαρμένον ἐν ταῖς* δι-
αις ἡμῶν· ὅτι δ' οὐδὲ ἐπὶ τὰς ἀκάνθας
ἐσπάρη, πολλοὶ ἡμῖν μαρτυρήσουσι·
θεωροῦντες, ὅτι οὔτε ἡ τοῦ αἰῶνος τού-
του μέριμνα· οὔτε ἡ τοῦ πλούτου ἀπά-
τη, οὔτε αἱ τοῦ βίου ἡδοναὶ δεδύνην-
ται ἐμποδίσαι τῷ ἐν ταῖς ψυχαῖς
ἡμῶν λόγῳ τοῦ Θεοῦ· λοιπόν ἐστι τοὺς
ἀνθρώπους ἀμφιβάλλειν· πότερον
ἐπὶ τὰ πετρώδη, ἢ ἐπὶ τὴν καλὴν
ἦλθε τὸ ὅσον ἐφ' ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ λό-
γος. γέγονε γὰρ θλίψις καὶ δι-
ωγμὸς διὰ τὸν λόγον· καὶ ἐνέστη
καιρὸς μεγάλου πειρασμοῦ· ὅτε
ὁ μὲν ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεὶς ἐλέγ-
χεται, καὶ οἱ μὴ ἐμβαθύναντες μη-
δὲ μέχρι τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς
παραδεξάμενοι τὸν Ἰησοῦν. ὁ δὲ
συνιεὶς τὸν λόγον καρποφορεῖ· καὶ
κατέχει τὸν λόγον μέχρι τέλους
l. μονῇ. ἐν ὑπο*ῇ· ποιῶν ἑκατονταπλα-

concutiatur Domus illa; *atque adeò* potiùs patiantur, quæ à nobis fiunt, quàm perpetrent *in nobis*, *quæ volunt*: dicatque unusquisque noſtrûm, percutiens adverſa illa; *Sic* 1.Cor.9.26.
pugno, non quaſi aërem verberans.

Verùm etiam, poſtquam *Seminator* ille *exiverit ad ſeminandum*: Mat.13.3.8. & v.19-23.
oſtendamus, Animas noſtras accepiſſe Semen ejus: non, ſicut illi, qui *juxta viam* ſunt, neque ſicut terra petroſa, neque ſicut ſpinæ; ſed ſicut terra bona. Siquidem ergo neque *juxta viam*, neque *inter ſpinas* cecidit Sermo Jeſu; quantum in nobis eſt, in Domino gloriabimur: intelleximus enim, quę dicta ſunt: quapropter Malus ille non rapuit id, quod ſatum fuit in cordibus noſtris. Quòd autem neque *inter ſpinas* diſſeminatum fuerit; multi nobis teſtimonium perhibebunt, cùm viderint, neque *curas hujus ſeculi*, neque *ſeductionem divitiarum*, neque *vitæ voluptates*, potuiſſe impedire ſermonem Dei, qui eſt in animabus noſtris. Cæterùm poſſunt homines dubitare, an *ſuper petroſam*, an ſuper bonam Terram venerit, quantum ad nos, Sermo Dei? quia orta eſt afflictio & perſecutio propter illum Sermonem, & inſtat tempus magnæ tentationis; quô, *qui ſuper petroſa ſeminatus eſt*, & qui non profundè radicati ſunt, neque ad profunditatem animæ ſuæ Jeſum ſuſceperunt, arguuntur: qui autem ſermonem intelligit, fructus fert, & ſervat ſermonem illum usque ad finem in tolerantiâ, afferens centu-

σίονα·

σίονα· ἀκούομεν γὰρ, τίνα τρόπον ἡ γρα-
φὴ παριστᾷ, τοὺς μὲν ἐν καιρῷ θλί-
ψεως ἢ διωγμοῦ σκανδαλιζομένους·
μετὰ τὸ, ἐν χαρᾷ δοκεῖν παρειληφέναι
l. σκανδαλ- τὰ ἅγια μαθήματα· καὶ * σκαδαλι-
ζομένους τῷ μὴ ἔχειν αὐτοὺς ῥίζαν· ἀλ-
λὰ πρὸς καιρὸν πιστεύειν. Φησὶ γάρ· κατὰ
Matt. 13. 20, μὲν τὸν Ματθαῖον, Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη
21. » σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων·
» καὶ εὐθέως, μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐ-
» τόν· οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ· ἀλλὰ
l. πρόσκαιρος * πρὸς καιρός ἐστι· γινομένης δὲ θλί-
» ψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς
Marc. 4. 16, σκανδαλίζεται. κατὰ δὲ τὸν Μάρκον, οὗτοί
17. » εἰσιν οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι·
» οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ
» χαρᾶς λαμβάνουσι· καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν
» ἐν ἑαυτοῖς· ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν.
» ἐπὰν γινομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ
» διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται·
Luc. 8. 13. » κατὰ δὲ τὸν Λουκᾶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν
» Πέτραν· οἳ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χα-
» ρᾶς, δέχονται τὸν λόγον· καὶ οὗτοι ῥί-
» ζαν οὐκ ἔχουσιν. οἳ πρὸς καιρὸν πι-
» στεύουσι· καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ
» ἀφίστανται· περὶ τῶν καλῶς καρπο-
Matt. 13. 23. φορούντων διδάσκουσα, λέγει· ὁ
l. γῆν. » δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν * γῆν σπαρεὶς,
» οὗτός ἐστιν· ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ
» συνιείς· ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ,
» ὁ μὲν, ἑκατὸν· ὁ δὲ ἑξήκοντα· ὁ δὲ
Marc. 4. 20. τριάκοντα· ἢ, καὶ εἰσὶν ἐπὶ τὴν
» γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες
» ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ ἀποδέχονται·
» καὶ καρποφοροῦσιν ἐν τριάκον-
» τα· καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκα-
Luc. 8. 15. » τόν· ἢ, τὸ δὲ εἰς τὴν καλὴν γῆν,

pla. Audimus enim, quomodo Scriptura pręſentet illos,qui tempore afflictionis vel perſecutionis ſcandalum concipiunt,poſtquam viderentur *cū gaudio* ſuſcepiſſe ſanctas Doctrinas; & illos, qui offenduntur,eô quòd non habent radicem, ſed ad tempus credunt. Ait enim, juxta *Matthæum* quidem: *Qui ſuper petroſa ſeminatus eſt, hic eſt, qui Verbum Dei audit, & ſtatim cum gaudio accipit illud: non habet autem in ipſo radicem, ſed eſt temporarius; factâ autem tribulatione & perſecutione propter verbum, citò ſcandalizatur.* Secundùm *Marcum* autem, *Hi ſunt, qui ſuper petroſa ſeminantur; qui cùm audierint Verbum illud, ſtatim cum gaudio accipiunt illud; & non habent radicem in ſe, ſed temporales ſunt: quandoquidem ortâ tribulatione & perſecutione propter Verbum confeſtim ſcandalizantur.* Secundùm *Lucam* verò, *Qui ſuper Petram ſeminantur,ſunt,qui quum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt Verbum illud: & hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* De illis, qui bonos fructus ferunt, docens illa, dicit: *Qui verò in terram bonam ſeminatus eſt, hic eſt; qui audit Verbum illud, & intelligit: qui certè fructum affert, & facit alius quidem centeſimum, alius autem ſexageſimum, alius verò triceſimum*: Vel, *Et ſunt, qui ſuper terram bonam ſeminati ſunt: qui audiunt Verbum illud, & ſuſcipiunt; & fructificant triginta, & ſexaginta, & centum.* Vel: *Quod autem in bonam terram;*

οὗτοί

» οὗτοί εἰσιν· οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ
» ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον, κατέχουσι
» καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.

Κατὰ τὸν Ἀπόστολον οὖν, ἐπεὶ Θεοῦ γε-
l. δομή. ώργιον, Θεοῦ οἰκο*μὴ ἐστὲ, γεώργιον
» μὲν, ἐν τῇ ἀγαθῇ γῇ· οἰκοδομὴ δὲ ἐν
τῇ πέτρᾳ· ὡς οἰκοδομὴ Θεοῦ, στῶμεν
l. -σοι. ἄσει* πρὸς τὸν χειμῶνα· καὶ ὡς Θεοῦ γε-
l. μήτε. ώργιον, † μὴ δὲ τοῦ πονηροῦ φροντίζω-
μεν, μήτε θλίψεως, ἢ διωγμοῦ τῶν
διὰ τὸν λόγον γινομένων· μήτε τῆς τοῦ
αἰῶνος τούτου μερίμνης ἢ τῆς ἀπάτης
τοῦ πλούτου· ἢ τῶν τοῦ βίου ἡδονῶν· ἀλλὰ
πάντων τούτων καταφρονοῦντες, τὸ ἀμέ-
ριμνον τῆς σοφίας πνεῦμα ἀναλάβω-
μεν· καὶ ἐπὶ τὸν μηδαμῶς ἔχοντα ἀπάτην
πλοῦτον σπεύδωμεν· καὶ ἐπὶ τὰς, ἵν' οὕ-
τως ὀνομάσω, ἡδονὰς τοῦ παραδείσου
τῆς τρυφῆς, ἐπειγώμεθα· καθ' ἕκαστον
» τῶν ἐπιπόνων λογιζόμενοι ὅτι τὸ παρ-
» αυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν
» καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν, αἰ-
» ώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν·
» σκοπούντων ἡμῶν, οὐ τὰ βλεπόμενα·
» ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα.

Καὶ τοῦτο δὲ γινώσκωμεν· ὅτι τὸ εἰ-
ρημένον περὶ τοῦ Ἄβελ ἀναιρεθέντος
ὑπὸ τοῦ ἀνθρωποκτόνου καὶ ἀδίκου Κάϊν,
ἐφαρμόζει πᾶσιν, ὧν ἀδίκως ἐξεχύθη
» τὸ αἷμα· τὸ γὰρ, Φωνὴ αἵματος τοῦ
» ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με ἐκ τῆς γῆς,
νομίσωμεν λέγεσθαι καὶ περὶ ἑκάστου τῶν
μαρτύρων· ὧν ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος,
l. ἀπό. βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν * ἐπὶ τῆς γῆς.

» Τάχα δὲ καὶ ὥσπερ τιμίῳ αἵματι τοῦ Ἰη-
» σοῦ ἠγοράσθημεν· Ἰησοῦ λαβόντος τὸ ὄνο-

ſeminatur, iſti ſunt, qui in corde probo & bono, cùm audierint Verbum illud, retinent, & fructum afferunt in patientiâ.

Ergò, poſteaquam ſecundùm Apoſtolum, *Dei agricultura & Dei* 1.Cor.3.9. *ædificium eſtis*; Agricultura quidem, in bonâ terrâ; ædificium verò in illâ Petrâ: tanquam *ædificium Dei* ſtemus immoti adversùs tempeſtatem; & tanquam *Dei agricultura*, neque Malum illum curemus, nec afflictionem aut perſecutionem, quæ propter Verbum illud oriuntur; neq; ſolicitudines hujus ſeculi, aut fraudem divitiarum, aut vitæ hujus delicias: ſed omnia iſta contemnentes, † ſecurum ſapientiæ Spiritum recipiamus, & ad divitias omni fraude carentes properemus: & ad Voluptates, ut ita loquar, Paradiſi deliciarum feſtinemus; in ſingulis moleſtiis cogitantes, *Quod in* 2.Cor.4.17, 18. *præſenti eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ; id ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur nobis: nobis*, inquam, *non ſpectantibus apparentia; ſed quæ non videntur.*

† *tranquillum.*

Hoc etiam noſcamus: quòd dictũ de *Abele*, ab homicidâ & injuſto *Caino* ſublato, quadret in omnes, quorum ſanguis injuſtè fuſus eſt. Illud enim, *Vox ſanguinis fratris tui, clamat ad me de terrâ*: putemus dici de unoquoque martyrũ, quorum Vox ſanguinis clamat ad Deum ſuper terrâ. Gen.4.10.

Fortaſſis etiam, ſicut *pretioſo ſanguine Jeſu emti ſumus*, Ipſo Jeſu No- 1.Petr.1.19

Phil. 2. 9. μα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, οὕτως τῷ τιμίῳ αἵματι τῶν μαρτύρων ἀγορασθήσονται. (τινὲς καὶ αὐτῶν πλέον παρ᾽ ὃ ὑψώθησαν αὐτοὶ δίκαιοι μὲν γενόμενοι, μὴ μαρτυρήσαντες.) λόγον γὰρ ἔχει τὸ ἰδίως τὸν ἐν μαρτυρίῳ θάνατον ὕψωσιν καλεῖσθαι· ὡς Joh. 12. 32. δῆλον ἐκ τοῦ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. δοξάσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ὑψώσαντες τῷ ἑαυτῶν θανάτῳ τὸν Θεόν· ἐπείπερ ὁ μαρτυρῶν, τῷ ἑαυτοῦ θανάτῳ δοξάζει τὸν Θεόν· ὅπερ καὶ αὐ- Ibid. v. 33. τὸ ἀπὸ Ἰωάννου μεμαθήκαμεν· Joh. 21. 19. εἰπόντος, ταῦτα δὲ εἶπε, σημαίνων, ποίῳ θανάτῳ * δοξάσει τὸν Θεόν.

* l. ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.

Ταῦτά μοι κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς οἷόν τε ἦν, πρὸς ὑμᾶς ὑπηγόρευται· ἅπερ εὔχομαι ὑμῖν γενέσθαι πρὸς τὸν παρόντα ἀγῶνα χρήσιμα· εἰ δ᾽ ὑμεῖς μάλιστα νῦν ὡς ἄξιοι πλείονα βλέπειν τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων μείζονα καὶ πλουσιώτερα καταλαμβάνοντες καὶ πρὸς τὸ προκείμενον ἀνυσιμώτερα· τούτων ὡς παιδικῶν καὶ εὐτελῶν καταφρονήσετε, κἀγὼ ἂν τὸ τοιοῦτον περὶ ὑμῶν εὐξαίμην· πρόκειται γὰρ ὑμῖν, οὐ τὸ δι᾽ ἡμῶν ἀνυσθῆναι καθ᾽ ὑμᾶς· ἀλλὰ τὸ ὅπως ποτὲ ἀνυσθῆναι· καὶ εἴθε γε ἀνυσθείη διὰ θειοτέρων καὶ συνετωτέρων, καὶ ὑπερεχόντων πᾶσαν ἀνθρωπίνην φύσιν λόγων καὶ σοφίας Θεοῦ.

ΤΕΛΟΣ.

men ſuper omne Nomen accipiente; ſic pretioſo ſanguine Martyrum, ementur nonnulli; (illisq; plures, quàm exaltati fuerunt;) qui juſti quidem facti ſunt; *quamvis* martyrium non paſſi fuerint. Habet enim rationem, quod *Mors martyrii* propriè appelletur *Exaltatio.* uti patet ex illo: *Si exaltatus fuero de terrâ, omnes traham ad meipſum.* Glorificemus igitur & nos, exaltando propriâ morte Deum; ſiquidem is, qui martyrium ſubit, ſuâ morte Deum glorificat. Quod ipſum etiam à *Johanne* didicimus, dicente: *Hæc autem dicebat, ſignificans, quâ morte Deum eſſet glorificaturus.*

Hæc à me pro virili, & ſicuti par erat, ad Vos dicta ſunt: quæ, precor, ut vobis utilia ſint ad præſens certamen. Si autem vos, nunc maximè, (utpote digni, qui majora videatis,) his Dei myſteriis majora & pretioſiora, & ad hoc propoſitum conducibiliora, comprehendatis: *adeoq;* hæc, tanquam puerilia & vilia, contemnetis: ego etiam iſta hujusmodi de vobis optârim. Nobis enim propoſitum eſt, non ut per nos, quod in Vobis *eſt*, perficiatur; ſed ut quomodocunque perficiamini. atque utinam *id* perficeretur, per diviniorem, & prudentiorem, & omni humanâ naturâ præcellentiorem Sermonem & Sapientiam Dei!

FINIS.

᾿ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ

Περὶ τῆς κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας ἐπιστολὴ πρὸς Ὠριγένην.

Καὶ

᾿ΩΡΙΓΕ΄ΝΟΥΣ

πρὸς ἐκείνην ἀντιγραφή.

AFRICANI

De Hiſtoriâ Suſannæ epiſtola ad Origenem:

Et

ORIGENIS

ad illam Reſponſio.

Ἀφρικανοῦ περὶ τῆς κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας.

D. Hoeſchelius hanc ep. edidit Græcè.

Χαῖρε Κύριέ μου, καὶ υἱέ, καὶ πάντων τιμιώτατε Ὠρίγενες, παρὰ Ἀφρικανοῦ·

Hoeſchel. ἐποίει. l. -θης.

Ὅτε τὸν ἱερὸν* ἐποιοῦ πρὸς τὸν Ἀγνώμονα διάλογον ἐμνήσ*θης τῆς ἐν νεότητι προφητείας τοῦ Δανιήλ· καὶ ὡς ἔπρεπεν, ἠσπασάμην τότε· θαυμάζω δὲ, πῶς ἔλαθέ σε τὸ μέρος τοῦ βιβλίου τοῦτο κίβδηλον ὄν· ἡ γάρ τοι περικοπὴ αὕτη χαρίεν μὲν ἄλλως σύγγραμμα, ἀλλὰ σύγγραμμα, νεωτερικὸν † ὂν] καὶ πεπλασμένον δείκνυταί τε καὶ κατὰ πολλοὺς ἀπελέγχεται τρόπους· τῆς γὰρ Σωσάννης ἀποθανεῖν κεκελευσμένης, πνεύματι ληφθεὶς ὁ προφήτης ἐξεβόησεν, ὡς ἀδίκως ἡ ἀπόφασις ἔχει· πρῶτον, ὅτι Δανιὴλ ἄλλῳ τρόπῳ προφητεύει ὁράμασι καὶ ὀνείροις διὰ παντὸς καιροῦ· καὶ ἀγγέλου ἐπιφανείας τυγχάνει, ἀλλ' οὐκ ἐπιπνοίᾳ προφητικῇ· ἔπειτα μετὰ τὸ θαυμασίως πως οὕτως ἀποφθέγξασθαι, καὶ παραδοξότατά πως αὐτοὺς ἀπελέγχει ὡς οὐδὲ Φιλι*στίων ὁ μῖμος· οὐ γὰρ ἐξήρκει ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἐπίπληξις, ἀλλ' ἰδίᾳ διαστήσας ἑκάτερον, ἐρωτᾷ, ποῦ αὐτὴν θεάσαιτο μοιχωμένην; ὡς δὲ ὁ μὲν ὑπὸ πρῖνον ἔφασκεν, ἀποκρίνεται πρίσειν αὐτὸν τὸν ἄγγελον· τῷ δὲ ὑπὸ *σχῖνον εἰρηκότι σχισθῆναι παραπλησίως ἀπειλεῖ, ἐν μὲν οὖν ἑλληνικαῖς

H. τι γράμμα. H. deeſt. Arg. 1. Arg. 2. H. -ςίωνος μῖμ-. Arg. 3. l. σχῖνον

φωναῖς

Africani epiſtola de hiſtoriâ Suſannæ.

Salve Domine mi, & fili, atque omnium honoratiſſime *Origenes*, ab *Africano*.

Quum ſacrum haberes colloquium * cum *Agnomone*; mentione injeceras Prophetiæ Danielis adhuc Juvenis:atq; tunc,ut par erat,exoſculatus ſum. Miror autem,quî te latuerit,hanc illius libri partem adulterinā eſſe. Hæc enim ſectio lepidum quidē ſcriptum eſt; ſed ſcriptum comentū. Novum autē eſſe & fictū, oſtenditur & multis evincitur modis. Cùm enim Suſanna mori juberetur , Spiritu raptus Propheta exclamavit, injuſtā eſſe ſententiam. *Unde* primum *argumentum* : quòd Daniel alio prophetet modo, *ſcil.* per viſiones, & inſomnia, *idq;* omni tempore (& Angeli apparitionem *interdum* obtinet) ſed non item per afflatum Propheticum. Deinde, poſtquam mirum in modum ſic exclamâſſet, etiam inſolentiſſimè illos redarguit ; quomodo nec Philiſtionis Mimus *acturus fuiſſet*. Nō enim ſuffecerat ei objurgatio per Spiritum *facta* ; ſed peculiari loco ſejungens utrumque interrogat , Ubi eam viderit adulterium committentem ? cùm autem alter , ſub † *Prino*, dixiſſet; reſpondit, *fiſſurum* eum angelum : alteri, ſub † *Schino*, dicenti; eum *ſciſſum* iri, ſimiliter minitatur. quæ quidem in Græcis

* ab Orig. in reſp. appellatur Baſſus.

† ilice.

† lentiſco.

φωναῖς τὰ τοιαῦτα ὁμοφωνεῖν συμβαίνειν παρὰ τὸ πρῖνον τὸ πρίσαι, καὶ σχίσαι παρὰ τὸν σχῖνον· ἐν δὲ τῇ ἑβραΐδι, τῷ παντὶ διέστηκεν· ἐξ ἑβραίων δὲ τοῖς ἕλλησι μετεβλήθη πάνθ' ὅσα τῆς παλαιᾶς διαθήκης φέρεται.

Πῶς δὲ παρὰ Χαλδαίοις αἰχμάλωτοι ὄντες ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ἀστραγαλωμένοι καὶ ἐν ταῖς πλατείαις † ἄταφοι] ῥιπτούμενοι, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ ἱστόρηται, τῶν τε παίδων αὐτοῖς ἀποσπωμένων εἰς εὐνουχισμὸν καὶ τῶν θυγατέρων εἰς παλλακὰς, ὡς προεφήτευτο· οἱ δὲ περὶ θανάτου ἔκρινον· καὶ ταῦτα τῇ βασιλέως αὐτῶν γενομένῃ γυναικὶ Ἰωακεὶμ, ὃν σύνθρονον πεποίητο ὁ Βαβυλωνίων βασιλεύς. Εἰ δὲ οὐχ οὗτος, ἀλλ' ἄλλος τις τοῦ λαοῦ Ἰακεὶμ, πόθεν τοιαύτη κατάλυσις αἰχμαλώτῳ περιῆν, καὶ παράδεισος ἀμφιλαφὴς ἦν;

† Πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων, ἤδε ἡ περικοπὴ σὺν ἄλλοις δύο τῶν ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰλημ†μένων Δανιὴλ οὐκ ἐμφέρεται· ἐπὶ δὲ πᾶσι τοσούτων † προωδοιπορηκότων προφητῶν ἑξῆς οὐδεὶς † ἐστὶν ἑτέρου κεχρημένος ῥητῷ] νοήματι· οὐ γὰρ ἐπτώχευσεν ὁ λόγος αὐτῶν ἀληθὴς ὢν· οὗτος δὲ ἐκείνων θατέρῳ ἐπαπειλῶν ὑπομιμνήσκει λέγοντος τοῦ Κυρίου· ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς.

Ἐξ ἁπάντων † τούτων] ἐμοὶ δοκεῖ † προσκεῖσθαι ἡ περικοπὴ, ἀλλὰ καὶ τῆς φράσεως ὁ χαρακτὴρ διαλλάττει.

H. -ναι. l. σχί- l. -ίδι. Hœſch. παρὰ Ἰουδαίοις αἰχ- H. deeſt H. ἱστο-ρεῖται. H. αὐτῶν. l. Ἰωακ- H. πρὸς δὲ τούτοις ἅπασιν. H. δυσὶ. H. τῷ. H. -μένῳ. H. τῶν προοδ- l. ἑτέρων κέχρηται ῥητῶν. l. ἀθῶον. H. deeſt. H. προσκ- l. στω.

vocibus, quod ad ſonũ convenire contingit; ducendo, à † *Prino* fiſſuram, & à † *Schino* ſciſſuram: ſed in Hebræâ linguâ hæc omninò differunt, atqui ex hebræo Græcis traducta ſunt, quæcunque Veteris Teſtamenti eſſe dicuntur. † ilice. † lentiſco.

Item, Quomodo captivi inter Chaldæos, talorum luſu venditi & diſtracti, & in plateis inſepulti abjecti; (ſicut in priori captivitate Iſraëlis commemoratur) cùm filii ipſis raperentur, ut eunuchi fierent, & filiæ, ut pellices eſſent; ſicut à Prophetis prædictum erat: *quomodo*, *inquam*, hi de morte judicium feciſſent, & hoc quidem contra illam, quæ uxor erat Regis ipſorum *Joacimi*; quem ſecum in thronum aſciverat Rex Babyloniorum? Quòd ſi non iſte, ſed alius ex populo *fuerit* ille *Joacimus*; unde illi captivo tantæ ædes & hortus tam ſpecioſus & amplus? Arg. 4. Pſ. 79. 2, 3. Jer 16. 3, 4. Eſ. 39. 7. Arg. 5.

Imprimis verò *obſtat*, quòd hæc ſectio cum aliis duabus, quæ circa finem ſunt, non continetur in iis, quæ Danielis nomine à Judęis acceptantur. Poſthæc omnia, cùm tot præceſſerint Prophetæ; nullus è poſterioribus alterius expreſsâ ſententiâ uſus eſt; (non enim indigebat ejus ſermo eorum, qui verus erat) iſte autem, cùm horum utrique minitaretur, commemorat Dominum dicentem: *Innoxium & juſtum non occides*. Arg. 6. Arg. 7. Ex. 23. 7.

Ex his omnibus mihi videtur, hæc ſectio adjecta: quanquam etiam dictionis character differat. Arg. 8.

Ee 3 ἐκρουσι

H. καὶ ἦχ. ἔκρουσα· σὺ δέ μοι † ἤχησον· καὶ ἀν-
τιγράφων παίδευε. τοὺς Κυρίους μου
πάντας προσαγόρευε· Σὲ οἱ ἐπιστά-
μενοι πάντες προσαγορεύουσιν· ἐρ-
H. -ουσίᾳ. ρῶσθαί σε ἅμα τῇ συν* οδίᾳ καὶ κα-
τὰ νοῦν εὔχομαι.

Pulſavi: tu autem mihi † reſona: † reſpon-
& reſpondendo erudi. Omnes de.
meos Dominos ſaluta. Te omnes
docti ſalutant. Te quoque unâ
cum comitatu, valere ex animo
precor.

ὨΡΙΓΕΝΗΣ ἈΦΡΙΚΑΝῼ.
ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ἐν Θεῷ
Πατρὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἁγίου
H. deeſt. παιδὸς † αὐτοῦ,] εὖ πράττειν.

Ἡ μὲν σὴ ἐπιστολή, δι᾽ ἧς ἐμάν-
θανον, ἃ ἐνέφηνας περὶ τῆς ἐν τῷ
Δανιὴλ φερομένης ἐν ταῖς Ἐκκλη-
σίαις Σωσάννης, βραχεῖα μέν τις εἶ-
ναι δοκεῖ· ἐν ὀλίγοις δὲ πολλὰ προ-
βλήματα ἔχουσα, ὧν ἕκαστον ἐδεῖτο,
οὐ τῆς τυχούσης ἐξεργασίας, ἀλλὰ τοι-
αύτης, ὥστε ὑπερβαίνειν τὸν ἐπι-
στολικὸν χαρακτῆρα, καὶ συγγράμ-
H. ἔχειν ματος † ἔχων περιγραφήν· ἐγὼ δὲ
τὸ ἐμαυτοῦ τῆς διανοίας μέτριον, ὅση
δύναμις, κατανοῶν, ἵνα μὴ ἀναισθη-
H. -ρῶν. τεῖν ἐμαυτοῦ, θεω† ρῶ, ὅτι ἀπολεί-
πομαι τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβεί-
ας, εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῆς ἐπιστο-
λῆς σου· ὡς καὶ οὐδ᾽ ὀλίγαι τῆς ἐν Νι-
κομηδείᾳ διατριβῆς ἡμέραι μοι διήρ-
f. πᾶν. κουν. πρὸς τὸ † κἂν κατὰ τὴν παροῦσαν λέξιν
H. deeſt. περὶ ὧν ἐζήτησας καὶ ἀπήτησάς † με,
ἐπιστεῖλαί σοι· διόπερ συγγνώμην ἀπο-
νέμων τῇ τε μετριότητί μου καὶ τῇ ἀπὸ
H. πρόσεχε. τοῦ καιροῦ στενοχωρίᾳ † ἔντυχε τῇ ἐπιστολῇ
H. ἐυν. μετὰ πάσης † εὐνοίας, συνεισφέρων εἴ τι
ὑφ᾽ ἡμῶν παραλέλειπται.

ORIGENES AFRICANO
dilecto fratri, in Deo Patre,
per Jeſum Chriſtum ſanctum Fi-
lium ejus: S. P. D.

Tua equidem epiſtola, ex quâ
didici, quę de Suſannâ, in Daniele
ab Eccleſiis circumferri ſolitâ, in-
dicâſti, brevis eſſe videtur: ſed
paucis verbis multas continebat
quæſtiones; quarum quęlibet non
vulgarem requirebat induſtriam;
ſed tantam, quæ excederet epi-
ſtolæ modum, & commentarii
ambitum requireret. Ego verò
mediocritatem intellectûs mei
pro virili conſiderans (ne planè
me ſenſu carere dicam) video, de-
eſſe mihi requiſitam illam accura-
tionem, quâ reſpondeam epiſto-
læ tuæ. prout etiam ne quidem
pauci dies in Nicomedienſi com-
moratione mihi ſuffecerant, ut ad
omnia præſentibus verbis, de qui-
bus quæſieras & appellaveras me,
ad Te ſcriberem. Quare veniam
dabis & mediocritati meæ, &
temporis anguſtiæ: atque bene-
volo animo excipies epiſtolam: &
ſimul ſupplendo addes, quæ à no-
bis prætermiſſa fuére.

Καὶ

H. τυχόμην. Καὶ πρῶτόν γε ἔφασκες, ὅτι ἡνίκα διελεγόμην τῷ ἑταίρῳ ἡμῶν Βάσσῳ, καὶ συνε†χρώμην τῇ τοῦ Δανιὴλ νεωτέρου προφητεύοντος περὶ τῶν κατὰ τὴν Σωσάνναν γραφῇ, τοῦτο πεποίηκα· ὡς λανθάνοντός H. μυ. †με τοῦ μέρους τοῦ βιβλίου κεκιβδηλευμένου· καὶ ἔλεγες τὴν περικοπὴν ταύτην ἐπαινεῖν μέντοι ὡς χαρίεν. ἀλλ' ὡς οὖσαν σύγγραμμα νεωτερικὸν πεπλασμένον· ἔφα- I. -σκεις. †κες δὲ †ψέγων, ὅτι ὡς οὐδὲ * Φι- H. λέγων. H. ὁ. λιστί†ων ὁ μῖμος] ἐχρήσατο ἀνα- H. -ωνος μῖμ- πλ†άσας τὸ συγγραμμάτιον τῇ τῶν H. -άσας ὀνομάτων γειτνιάσει, πρίνου πρὸς πρίσιν· καὶ σχίνου πρὸς σχίσιν· ἅπερ κατὰ †μὲν τὴν ἑλλήνων φωνὴν τοιαῦτα † εἶ- H. τὴν μὲν. ναι.] κατὰ δὲ τὴν ἑβραίων οὐδαμῶς. f. ἐστιν.

Ἴσθι τοίνυν πρὸς ταῦτα, τί χρὴ ἡμᾶς πράττειν οὐ περὶ τῶν κατὰ Σωσάνναν μόνον, ἐν μὲν τῷ κατ' ἕλληνας ἑλληνικῷ φερομένων ἐν πάσῃ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ, παρὰ δὲ Ἑβραίοις μὴ κειμένων· οὐδὲ περὶ τῶν ὡς ἔφασκες ἄλλων δύο περικοπῶν, τῶν ἐπὶ τέλει τοῦ βιβλίου· περί τε τῶν κατὰ τὸν Βὴλ, καὶ τὸν δράκοντα, ἀναγεγραμμένων· οὐδ' αὐτῶν ἐν τῷ Δανιὴλ τῶν ἑβραίων γεγραμμένων· ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλων μυρίων, ἃ κατὰ τὴν μετριότητα ἡμῶν τοῖς ἑβραϊκοῖς συγκρίναντες ἀντιγράφοις, τὰ ἡμέτερα πολλαχοῦ εὕρομεν· ἐν μὲν γὰρ αὐτῷ τῷ Δανιὴλ περὶ τῆς καμίνου τῆς καιομένης, τὸ πεπεδημένοι, εὕρομεν· ἐν δὲ τοῖς ἡμετέροις ἀντιγράφοις, περισσεύοντα παρὰ τὰ ἐν τοῖς ἑβραϊκοῖς

Dixiſti autem primùm, quòd cùm diſſeruiſſem cum ſocio noſtro *Baſſo*, & ſimul uſus fuiſſem ſcripturâ Danielis, in Juventute prophetantis, de rebus circa Suſannam geſtis; me hoc feciſſe, ac ſi me lateret, hanc libri portionem adulterinam eſſe: Et dixiſti, hanc ſectionem Te quidem laudare ut lepidam, ſed quæ ſit nuper conſcripta confictaque. Dixeras quoque carpendo, neque mimum *Philiſtionem* in uſu habuiſſe, ut fingeret tale commentũ, quali in hoc ſcripto nominum conſonâ vicinitate *luditur*; cùm *Prinus* ad fiſſuram, & *Schinus* ad ſciſſuram *refertur.* quæ in Græcâ quidem linguâ ſic eſſe *poſſunt*, neutiquam autem in Hebræâ. † Hucuſq; Hœſch. l.

Scias itaque ad hæc, quid nobis agendum, non ſolùm in iis, quæ de Suſannâ, in Græcâ linguâ ſecundùm græcos, per totam Chriſti Eccleſiam circumferuntur, quæ tamen in Hebræo poſita nō ſunt: nec *ſolùm* de aliis duabus ſectionibus, ut dicis, circa finem libri; *nimirum* de Belo & Dracone, conſignatis; quæ pariter in Hebræo Danielis textu non ſunt ſcriptæ: ſed & de aliis pluri- mis, quæ pro mediocritate noſtrâ, dum exemplaribus Hebræis compararemus noſtra, pluribus in locis invenimus. Nam in ipſo Daniele, ubi de camino ardente, illud *compedibus conſtricti*, invenimus: ſed in noſtris exemplaribus, præter ea, quę in Hebraicis, abundant

Reſp. ad Arg. 6.

Dan. 3. 23.

ἔπη.

ἔτη οὐκ ὀλίγα· ὧν ἀρχὴ κατὰ μέν τινα
τῶν φερομένων ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἦν
" οὕτως· Προσηύξατο Ἀνανίας, καὶ Ἀζα-
" ρίας, καὶ Μισαὴλ, καὶ ὕμνησαν τὸν Κύριον·
" ἕως τοῦ· Εὐλογεῖτε πάντες οἱ σεβόμενοι
" Κύριον τὸν Θεὸν τῶν Θεῶν. ὑμνεῖτε καὶ ἐξο-
" μολογεῖσθε, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
" αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων· καὶ
" ἐγένετο ἐν τῷ ἀκοῦσαι τὸν βασιλέα
" ὑμνούντων αὐτῶν, καὶ ἐθεώρει αὐτοὺς ζῶντας·
" κατὰ δὲ ἕτερα· Καὶ περιεπάτουν ἐν μέσῳ τῆς
" φλογὸς ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν, καὶ εὐλογοῦν-
" τες τὸν Κύριον· ἕως τοῦ, Εὐλογεῖτε πάντες
" οἱ σεβόμενοι τὸν Κύριον, τὸν Θεὸν τῶν Θεῶν.
" ὑμνεῖτε καὶ ἐξομολογεῖσθε, ὅτι εἰς πάν-
" τας τοὺς αἰῶνας τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Συνῆ-
πτο δὲ ἐν τοῖς ἑβραϊκοῖς τὸ· καὶ οἱ ἄνδρες
Dan. 3. 23. " ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς Σεδρὰχ, Μισὰχ,
" Ἀβδεναγὼ, ἔπεσον εἰς μέσον τοῦ πυ-
Ibid. v. 24. " ρὸς πεπεδημένοι· τό, τε· ὁ Βασιλεὺς
" ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἐθαύμασε, καὶ
" ἀνέστη ἐν σπουδῇ, καὶ ἀπεκρίθη, καὶ
" εἶπε τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ· οὕτω γὰρ
Ἀκύλας δουλεύων τῇ ἑβραϊκῇ λέ-
ξει ἐκδέδωκεν εἰπών. Φιλοτιμό-
τερον πεπιστευμένος παρὰ Ἰουδαίοις
ἡρμηνευκέναι τὴν γραφὴν, ᾧ μά-
λιστα εἰώθασιν οἱ ἀγνοοῦντες τὴν
ἑβραίων διάλεκτον χρῆσθαι· ὡς πάν-
των μᾶλλον ἐπιτετευγμένῳ· Τὰ δὲ
παρ' ἡμῖν ἀντίγραφα, ὧν καὶ τὰς λέ-
ξεις ἐξεθέμην· τὸ μὲν ἦν κατὰ τοὺς ο΄· τὸ δὲ ἕ-
τερον κατὰ Θεοδοτίωνα· καὶ ὥσπερ παρ' ἀμ-
φοτέροις ἔκειτο· τὸ περὶ τῆς Σωσάννης,
ὡς σὺ φῇς, πλάσμα· καὶ αἱ τελευταῖ-
l. -παὶ. αι ἐν τῷ Δανιὴλ περικο*πίμεν, οὕτω

verſus non pauci: quorũ initium, (juxta nonnulla, quæ verſantur in noſtris Eccleſiis, *exemplaria*) hoc erat: *Precabatur Ananias, & Azarias, & Miſaël, & laudârunt Dominum*: Uſque ad ea verba: *Benedicite omnes, qui colitis Dominum Deum Deorum: Canite & confitemini, quoniam in ſeculum Miſericordia ejus, & in ſecula ſeculorum. Et factum eſt, quum Rex illos canentes audiret, ac videret eos viventes.* At ſecundùm alia exemplaria: *Et ambulârunt in mediâ flammâ, Deum hymno celebrantes, & benedicentes Domino*: uſque ad hæc verba: *Benedicite omnes, qui colitis Dominum Deum Deorum: Cantate & confitemini; quoniam in omnia ſecula miſericordia ejus.* Connectebatur autem in Hebræis hoc: *Et tres illi Viri, Sedrach, Miſach, Abdenego, ceciderunt in medium ignem vincti*: Et iſtud: *Rex Nabuchodonoſor miratus eſt, & ſurrexit citò: & reſpondens dixit Magnatibus ſuis.* Sic enim *Aquilas*, Hebraicæ dictioni ſerviens edidit, (quem Judæi honorificè præ aliis credunt interpretatũ eſſe ſcripturam; cujus verſioni maximè aſſueti ſunt ii, qui Hebræâ dialecto ipſi uti neſciunt, tanquã is omniũ maximè ſenſum aſſecutus fuerit.) Sed noſtra exemplaria, quorum etiam voces expoſui, alterum erat juxta LXX. Interpretes; alterum ſecundùm *Theodotionem*: & ſicut apud utroſque poſitũ reperiebatur *Suſannæ*, quod dicis, figmentum; unâ cum ultimis in *Daniele* ſectionibus; ità

καὶ

καὶ ταῦτα ἐν ἔπεσιν ὡς στοχασμῷ εἰ-
πεῖν τυγχάνοντα διακοσίοις, καὶ πρός.

Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ πολλοῖς ἁγίοις βι-
βλίοις εὕρομεν πῆ μὲν, πλείονα παρ'
ἡμῖν κείμενα, ἢ παρ' Ἑβραίοις· πῆ δὲ
λείποντα· παραδείγματος δὲ ἕνεκεν·
al. παραλ- ἐπεὶ μὴ πάντα οἷόν τέ ἐστι † περιλαβεῖν,
ὀλίγα ἐκθησόμεθα. οἷον ἐκ τῆς Ἐσθὴρ
οὔτε ἡ τοῦ Μαρδοχαίου εὐχὴ, οὔτε ἡ τῆς
l. -αι. Ἐσθὴρ, οἰκοδομῆσαι δυνάμεν* α τὸν ἐν-
al. deest. τυγχάνοντα, παρ' Ἑβραίοις φέρονται·
al. οὐ. ἀλλ' οὐδὲ αἱ ἐπιστολαὶ † ἀλλ' οὐδὲ ἡ † τῷ
Ἀμμὰν ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ τῶν Ἰου-
δαίων ἔθνους γεγραμμένη, οὐδὲ ἡ
τοῦ Μαρδοχαίου ἐξ ὀνόματος Ἀρ-
ταξέρξου ἀπολύουσα τοῦ θανάτου τὸ
ἔθνος. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰὼβ, τὰ
ἀπὸ τοῦ Γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν
ἀναστήσεσθαι, μεθ' ὧν ὁ Κύριος ἀνί-
al. μέχρι στησιν *ἄχρι τέλους οὐ κεῖται παρὰ τοῖς
Ἑβραίοις· διόπερ οὐδὲ παρὰ τῷ Ἀ-
κύλᾳ, παρὰ δὲ τοῖς ο, καὶ Θεοδοτίωνι
τὰ ἰσοδυναμοῦντα ἀλλήλοις. καὶ ἄλλα
δὲ μυρία εὕρομεν ἐν τῷ Ἰὼβ, καὶ κατ'
al. πλεῖ- ὀλίγον, καὶ ἐπὶ † πλέον ἐν τοῖς ἡμετέροις
l. ἢ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις. † παρὰ τὰ Ἰουδαίοις καὶ
παρὰ Ἰ- ὀλίγον μὲν, ὅτε ἀνιστάμενος τὸ πρωῒ
al. -τὸ. προσέφερε περὶ αὐ† τῶν θυσίας, κατὰ
,, τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν· [μόσχον ἕνα
,, περὶ ἁμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν.]
,, Καὶ ὅτε ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ
al. Κυρίου. παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ* Θεοῦ, καὶ ὁ
,, διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν, [τὸ πε-
ριελθὼν τὴν γῆν, καὶ ἐμπεριπατήσας
ἐν αὐτῇ] ἔτι δὲ οὐκ ἦν παρ' ἑβραίοις
al. καὶ ὁ. ,, μετὰ τὸ Ὁ Κύριος ἔδωκεν, † ὁ Κύριος
,, ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν οὕ-
,, τως καὶ ἐγένετο.

quoque iſta, verſibus (ut conjecturâ dicam) ducentis, & aliquot.

Itemq; in multis aliis ſanctis libris invenimus, ut alicubi quidem plura apud nos extarent, quàm apud Hebræos; alicubi verò pauciora. Exempli gratiâ, cùm non omnia poſſint ſimul comprehendi, pauca exponemus: videlicet *ex libro Eſtheræ, ubi* nec preces *Mardochai*, nec Eſtheræ, (quæ legentem ædificare poſſunt) apud Hebræos habentur. Sed, nec Epiſtolæ, vel *Anmani*, de deletione Judaicæ gentis ſcripta, vel *Mardochai*, ſub nomine Artaxerxis, eundem populum à morte abſolvens. Sic & in Jobo, ab his verbis: *Scriptum eſt, ipſum reſurrecturum, cum quibus Dominus reſurgit:* uſque ad finem, quæcunq; ſequuntur, deſunt apud Hebræos. Quapropter nec apud *Aquilam* extant; ſed apud LXX. & *Theodotionem*, quæ inter ſe conveniunt. Item alia plurima invenimus in Jobo, tùm deficientia, tùm redundantia in noſtris exemplaribus, præter illa Judæorum. Deficientia quidem in iis: quum *Surgens manè obtulit pro iis ſacrificia ſecundùm numerum ipſorum* [*Vitulum unum pro peccatis pro animabus eorum.*] Et quum *accederent Angeli Dei, ut ſtarent coram Deo, venit quoque Diabolus cum illis*: hoc: *Circumiens terram, & perambulans eam.* Præterea poſt hæc verba: *Dominus dedit, Dominus abſtulit:* apud Hebræos non erant; *Sicut Domino placuit, ſic factum eſt.*]

Hanc ſect. ed. Patric. Junius.

Job. 42.17.

Vid. Not. Job. 1.5.

Ibid. v. 21.

Πλείονα δὲ ἐν τοῖς ἡμετέροις, παρὰ
l. Ἰὼβ. τὰ Ἑβραϊκά· ὅτε εἶπε τῷ † ἠῷ ἡ γυ-
Job. 2. 9. „ νὴ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ, Μέχρι τίνος καρτε-
„ ρήσεις; [λέγων· ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον
„ ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπί-
„ δα τῆς σωτηρίας μου] ἕως τοῦ ἵνα ἀνα-
„ παύσωμαι τῶν μόχθων μου καὶ τῶν ὀδυ-
„ νῶν, αἵ με νῦν συνέχουσι·] μόνον γὰρ τὰ
ῥητὰ τῆς γυναικὸς ἀναγέγραπται τό·
Ibid. „ Ἀλλ' εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς Κύριον, καὶ
„ τελεύτα.

Πάλιν τε αὖ πλεῖστά τε ὅσα διὰ
μέσου ὅλου τοῦ Ἰὼβ παρ' Ἑβραίοις μὲν
Vid. Not. κεῖται· παρ' ἡμῖν δὲ οὐχί· καὶ πολλάκις
l. ἔπη μὲν * ἐπὶ τέσσαρα ἢ τρία· ἔσθ' ὅτε
al. δεκαέξ. δὲ καὶ δεκατέσσαρα † καὶ δεκαεννέα † καὶ
al. deeſt. ἕξ.] καὶ τί με δεῖ καταλέγειν; ἃ μετὰ πολλοῦ
καμάτου ἀνελεξάμεθα· ὑπὲρ τοῦ μὴ
al. διαλ- † λανθάνειν ἡμᾶς τὴν διαφορὰν τῶν πα-
Hucuſque P. Junius. ρὰ Ἰουδαίοις καὶ ἡμῖν ἀντιγράφων.

Πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ κατενοήσαμεν, ἐν ᾧ καὶ πολλὴν μετάθεσιν καὶ ἐναλλαγὴν τῆς λέξεως τῶν προφητευομένων εὕρομεν.

Gen. 1. 8. „ Καὶ ἐν τῇ Γενέσει δὲ τό· Εἶδεν ὁ
„ Θεὸς, ὅτι καλόν· ἐπὶ τῷ γενέσθαι στερέωμα, παρ' Ἑβραίοις οὐχ εὑρίσκεται· καὶ πρόβλημα δέ ἐστι παρ' αὐτοῖς, οὐ τὸ τυχὸν τοῦτο· καὶ ἄλλα δέ ἐστιν εὑρεῖν ἐν τῇ Γενέσει, οἷς σημεῖα παρεθήκαμεν, τοὺς καλουμένους παρ' Ἕλλησιν
Origenis Obeli & Aſteriſci. Ὀβελούς· ἵν' ἡμῖν γνώριμον ᾖ τὸ τοιοῦτον· ὡς πάλιν ἀστερίσκους, τοῖς κειμένοις μὲν ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, παρ' ἡμῖν δὲ μὴ εὑρισκομένοις.

Τί δέ με δεῖ λέγειν περὶ τῆς Ἐξόδου; ἔνθα τὰ περὶ τὴν σκηνὴν, καὶ τὴν αὐλὴν αὐτῆς, καὶ τὴν κιβωτὸν, καὶ τὰ ἐνδύματα

Plura autem in noſtris, præter Hebræa, *ſunt* : quando dixit Jobo uxor ejus,ab illo : *Quouſque perſeverabis* [*dicendo: Ecce, manebo adhuc parum expectans ſpem ſalutis meæ:* uſque ad verba : *ut requieſcam ab ærumnis & doloribus meis , quæ me nunc conſtringunt.*] Nam, [*in hebraico*] hæc tantùm verba mulieris ſcripta ſunt: *Dic verbum contra Dominum, & morere.*

Rurſum plurima per mediū totum *Jobum* apud Hebræos poſita reperiuntur; non item apud nos: ſæpius †*uſque ad*] quatuor vel tres, † verſus
interdum & quatuordecim , [& ſedecim,] & novendecim. Et quid me oportet hæc enumerare ? quæ multo labore collegimus, ne nos lateret diſcrimen Judaicorum noſtrorumque exemplarium :

Multa autem ejusmodi deprehendimus quoque in *Jeremia*: in quo frequentes tranſpoſitiones, & permutationes vaticiniorum, invenimus.

Et in *Geneſi*, illud : *Vidit Deus, quòd bonum* : cùm factum fuiſſet expanſum: apud Hebræos non reperitur. & quæſtio eſt apud *Judæos* non vulgaris , ſuper hac re. Sic & alia inveniuntur in Geneſi, quibus ſigna appoſuimus, *Obeli* à Græcis dicta, ut nobis *loci* tales innoteſcant. Prout rurſum *Aſteriſcos* illis *verbis aſſignavimus*, quæ in Hebraico quidem extant; non autem apud nos inveniuntur.

Quid dicam porrò de *Exodo*? ubi, quæ de Tabernaculo, & aulâ ejus, & Arcâ, & Veſtimentis

τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τῶν ἱερέων, ἐπὶ
πολὺ παρήλλακται, ὡς μηδὲ τὴν
διάνοιαν παραπλησίαν εἶναι δο-
κεῖν. Ὅρα τοίνυν, εἰ μὴ λανθάνει ἡ-
l. ἐν. μᾶς, τὰ τοιαῦτα ἀτεθεῖν· τὰ † παρὰ
ταῖς Ἐκκλησίαις φερόμενα ἀντί-
γραφα· καὶ νομοθετῆσαι τῇ ἀδελ-
φότητι, ἀποθέσθαι μὲν τὰς παρ᾽ αὐ-
τοῖς ἐπιφερομένας ἱερὰς βίβλους·
κολακεύειν δὲ Ἰουδαίους, καὶ πείθειν,
ἵνα μεταδῶσιν ἡμῖν τῶν καθαρῶν, καὶ
μηδὲν πλάσμα ἐχόντων. Ἆρα δὲ
καὶ ἡ πρόνοια ἐν ἁγίαις γραφαῖς
al. πά- δεδωκυῖα † πᾶσι, ἐν ταῖς Χριστοῦ Ἐκ
σαις. κλησίαις οἰκοδομὴν οὐκ ἐφρόντισε
» τῶν τιμῆς ἀγορασθέντων, ὑπὲρ ὧν
» Χριστὸς ἀπέθανεν, οὗ υἱοῦ ὄντος οὐκ
» ἐφείσατο ὁ Θεὸς ἡ ἀγάπη· ἀλλ᾽ ὑπὲρ
» ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, ἵνα
» σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσηται;

Πρὸς ταῦτα δὲ σκόπει, εἰ μὴ καλὸν
al. μέ- μεμνῆσθαι τοῦ· οὐ † μεταθήσεις ὅρια αἰώ-
ταιρε. νια, ἃ † ἔστησαν οἱ πρότεροί σου; καὶ ταῦ-
al. ἔθεντο ταδέ φημι † οὐχὶς † ὄκνῳ τοῦ ἐρευνᾶν
οἱ πατέ- καὶ τὰς κατὰ Ἰουδαίων γραφὰς, καὶ πάσας
ρες. τὰς ἡμετέρας ταῖς ἐκείνων συγκρίνειν,
l. οὐχὶ. καὶ ὁρᾶν τὰς ἐν αὐ†τοῖς διαφορὰς, εἰ
al. ὀκνῶν. μὴ φορτικὸν γοῦν εἰπεῖν, ἐπὶ πολὺ
l. ἄνρες. τοῦτο, ὅση δύναμις, πεποιήκαμεν·
al. -ταῖς. γυμνάζοντες αὐτῶν τὸν νοῦν ἐν πάσαις
ταῖς ἐκδόσεσι καὶ ταῖς διαφοραῖς αὐ-
al. -ῶν. *τῆς, μετὰ τοῦ ποσῶς μᾶλλον ἀσκεῖν
τὴν ἑρμηνείαν τῶν ο΄· ἵνα μή τι
παραχαράττειν δοκοίημεν ταῖς ὑπὸ
τὸν οὐρανὸν Ἐκκλησίαις· καὶ προφά-
σεις διδῶμεν τοῖς ζητοῦσιν ἀφορμὰς,

ſumi Sacerdotis, & cęterorum Sacerdotum *habentur*; *adeò* multifariam immutata ſunt, ut neque ſenſu convenire videantur. Vide igitur (etiamſi non lateat nos) hæc talia irrita facere exemplaria, quæ in Eccleſiis noſtris habentur; & fratribus legem figere, tùm
* ſeponendi ſacros libros apud * *abjiciendæ.*
illos uſitatos; tùm Judæis blandiendi & ſuadendi, ut nobis puros, & nullum figmentum continentes, *libros* tradant. An verò Providentia quoq; divina in ſacris Scripturis (quas illa omnes largita eſt) in Eccleſiis Chriſti ædificationem non curavit illorum, qui
pretio emti ſunt; pro quibus Chriſtus 1. Cor. 6. 20
mortuus eſt; Cui, quãvis *Filius eſſet*, Rom. 5. 8.
non pepercit Deus, ipſa charitas; *ſed* Rom. 8. 32.
quem pro nobis omnibus tradidit, ut cum ipſo nobis omnia gratificaretur?

Inſuper conſidera, an non bonum ſit, recordari illius: *Non* Prov. 22. 28.
transpones terminos æternos, quos poſuerunt anteceſſores tui? Et hæc quidem dico, non ex pigritiâ indagandi ipſas ſecundùm Judæos Scripturas, omnesq; noſtras cum illis conferendi, & quid differant inter ſe videndi: niſi arrogans ſit dictu, ut plurimum hoc, quantum fieri poteſt, præſtitimus; ventilantes ſenſum illarum in omnibus editionibus, & differentiis earum: ſimul aliquanto inſtituto examine Interpretationis LXX. ne quicquam perperàm ſignâſſe videremur Eccleſiis, quæ ſub cœlo ſunt; & prætextum exhiberemus illis, qui occaſiones captant,

ἐθέλουσι τοὺς ἐν μέσῳ συκοφαντεῖν καὶ τῶν διαφαινομένων ἐν τῷ κοινῷ κατηγορεῖν· ἀσκοῦμεν δὲ μὴ ἀγνοεῖν καὶ τὰς παρ' ἐκείνοις· ἵνα, πρὸς Ἰουδαίους διαλεγόμενοι, μὴ προφέρωμεν αὐτοῖς τὰ προκείμενα ἐν τοῖς
l. τὰ μὴ κειμ- ἀντιγράφοις αὐτῶν, καὶ ἵνα † συγχρησώμεθα τοῖς φερομένοις παρ' ἐκείνοις· εἰ καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις οὐ κεῖται βιβλίοις· τοιαύτης γὰρ οὔσης ἡμῶν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐν ταῖς ζητήσεσι παρασκευῆς, οὐ καταφρονήσουσιν, οὐδ' ὡς ἔθος αὐτοῖς, γελάσονται τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πιστεύοντας, ὡς τ' ἀληθῆ παρ' αὐτοῖς
l. -ας. ἀναγεγραμμένα ἀγνοοῦντ*ες.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τὸ
l. φέρεσθ. μὴ † φέρησθαι παρ' Ἑβραίοις τὰ περὶ Σωσάννης.

Resp. ad Arg. 3. Ἴδωμεν δὲ καὶ ἃ προσφέρεις τῷ λόγῳ ἐγκλήματα, καὶ πρῶτόν γε ἀρξώμεθα ἀπὸ τοῦ δυνηθέντος ἂν δυσ-
l. -πῆσαι. ω† πῆσαι, πρὸς τὸ μὴ παραδέξασθαι
al. ἱστορίαν. τὴν * προφητείαν· ὅπερ ἐστὶ, τὸ περὶ
† del. τὴν παρωνυμίαν πρίνου μὲν † δὲ] πρὸς πρίσιν, σχίνου δὲ πρὸς σχίσιν· περὶ οὗ σὺ μὲν ἀπεφήνω ὡς καταλαβὼν, τίνα τρόπον ἐν μὲν ἑλληνικαῖς φωναῖς τοιαῦτα ὁμοφωνεῖν συμ-
f. τὰ. βαίνει, ἐν δὲ τῇ ἑβραΐδι * τὸ πάντη διέστηκεν· ἐγὼ δὲ ἔτι ἀμφιβάλλω· ἐπείπερ φροντίσας τῶν κατὰ τὸν τόπον, τῷ καὶ αὐτὸς ἠπορηκέναι ἐν αὐτοῖς οὐκ ὀλίγοις Ἑβραίοις ἀνεθέμην πυνθανόμενος, πῶς παρ' αὐτοῖς ὀνομάζεται πρῖνος; καὶ πῶς
al. μεταλ- λέγουσι τὸ πρίζειν; ἔτι δὲ εἰς τί † παραλαμβάνουσι τὸ σχῖνον τὸ φυτόν; καὶ

& cupiunt eos, qui medium tenent, ſugillare; atque hos, qui in publico prælucent, accuſare. Exercemus etiam nos, ne ignoremus *Scripturas*, quæ apud illos *habentur*: ut, ſi *quando* cum Judęis diſſeramus, proferamus ipſis ea, quæ extant in exemplaribus illorum; & ut iiſdem ſimul utamur cum illis, quæ apud ipſos circumferuntur, etſi in noſtris non exſtent *Bibliis. Talis enim ſi ſit noſtra in quæſtionibus cum illis controverſis præparatio; non contemnent, neque, prout conſuetum eſt illis, ridebunt credentes ex gentibus; tanquã eos, qui, quæ vera & genuina ſint apud illos ſcripta, ignorent.

V. Not.

* *Libris ſacris.*

Hæc itaque dicta ſint, ad illud: apud Hebræos non extare *hiſtoriam* illam de *Suſannâ*.

Videamus porrò, quas contra formam orationis proferas accuſationes. Et primùm incipiamus ab eo, quod poſſet alicui obſtare, quo minus recipiat hanc *prophetiam: ſcil. ab alluſione nominum *Prini* ad fiſſuram, & *Schini* ad ſciſſuram: de quâ tu pronuncias, ac ſi compertum haberes, quomodo in Græcis quidem vocibus illa ſono convenire contingat, ſed in Hebræo omninò diſcrepent. Ego verò etiamnum dubito: quandoquidem de verbis hoc loco ſollicitus, eô quòd ipſe in iis hæſitarem; non paucis Hebræis expoſui ſciſcitans, Quomodo ab illis appelletur *Prinus*? & qui dicant *Findere*? Inſuper, quomodo accipiant *Schinum* arborem? &

* *hiſtoriam.*

πῶς

πῶς τὸ σχίζειν ὀνομάζουσιν; οἱ δὲ
τὴν ἑλληνικὴν ἔφασκον ἀγνοεῖν
φωνὴν τὴν πρίνου καὶ τὴν σχίνου·
ἀπῄτουν δὲ αὐτοῖς δειχθῆναι τὰ
δένδρα· ἵν' εἰδεῖεν ποίας ἐπὶ τούτων
αὐτοὶ τάσσουσι φωνὰς, καὶ φίλη
γὰρ ἡ ἀλήθεια, οὐκ ἠπόρησα, αὐ-
τοῖς ὄψει παραστῆσαι τὰ ξύλα· ἄλ-
λος δὲ ἔφασκε, τὰ μὴ ὀνομα-
σθέντα τῶν γραφῶν που, οὐκ ἔχειν
διαβεβαιώσασθαι, ὅπως ἑβραϊστὶ
l. τὸν. λέγεται· προπετὲς δὲ εἶναι, † τὸ
ἀπορήσαντα φωνῇ τῇ συριακῇ
l. τῆς.
al. -κῆς. χρήσασθαι ἀντὶ † τοῖς ἑβραΐ*δος·
καὶ ἔλεγε, καὶ παρὰ τοῖς πάνυ σο-
φοῖς ἐνίοτε λέξεις τινὰς ζητεῖσθαι. εἰ
μὲν οὖν, φησι, ἔχεις τι παραστῆσαι
τὴν σχῖνον ὅπως ποτὲ ὀνομασθεῖσαν
l. -φῇ. ἔν τινι γρα*φὴν, ἢ τὴν πρῖνον,
ἐκεῖθεν ἂν εὕροιμεν τὸ ζητούμενον,
καὶ τὴν παρ' αὐτὰ παρωνυμίαν·
εἰ δὲ μηδαμοῦ ὀνομάσθη, καὶ ἡμᾶς
διαλανθάνει τὸ τοιοῦτον· τούτων οὖν
ὅσον ἐπὶ μὴ ἱστορίᾳ ὑπὸ ἑβραίων, οἷς
συνέμιξα, εἰρημένων, ἐγὼ μὲν εὐλα-
βῶς ἔχω ἀποφήνασθαι πότερον καὶ
παρ' ἑβραίοις ἡ ἰσοδυναμία τῶν
κατὰ ταῦτα παρωνυμιῶν σώζεται
ἢ οὔ; σὺ δὲ ὅπως διεβεβαιώσω, αὐ-
τὸς οἶδας ἴσως. Μέμνημαι μέν τοιγε
φιλομαθεῖ ἑβραίῳ καὶ χρηματίζον-
τι παρ' αὐτοῖς σοφοῦ υἱῷ, ἀνατεθρα-
φέντι ἐπὶ τῷ διαδέξασθαι τὸν πα-
τέρα, συμμίξας περὶ πλειόνων·
ἀφ' οὗ ὡς μὴ ἀθετουμένης τῆς πε-
ρὶ Σωσάννης ἱστορίας, ἐμάνθανον
καὶ τὰ τῶν πρεσβυτέρων ὀνόμα-

quo vocabulo exprimant *ſcindere*? Illi autem affirmârunt, ſe ignorare græcam vocem *Prini* & *Schini*. Sed verò poſcebant, ſibi arbores illas monſtrari; ut ſcirent, quas illis imponerent voces. Et (cùm grata ſit veritas) non dubitavi ipſis ad oculum proponere illas arbores. Alius verò dixerat: De iis quæ non nominantur in Scripturis, ſe non poſſe certò affirmare, quomodò Hebraicè appellentur: proclive autem eſſe, ut is, qui dubitat, voce Syriacâ utatur, loco Hebrææ. item dixit: à ſapientiſſimis interdum dictiones nonnullas indagari. Siquidem ergo, inquiebat, mihi poſſis *Schinum* aliquo in loco in ſcripturis nominatam oſtendere, vel *Primum*; ibi certè inveniemus, quod quærimus, & illam, quæ inter eas eſt, agnominationem. Si verò nullibi nominata eſt; etiam nos planè hoc latet. Hæc igitur cùm ab Hebręis, quibuſcum verſatus & locutus ſum, hiſtoriam non agnoſcentibus dicta ſint; ego quidem religiosè vereor pronunciare, utrum etiam apud Hebræos æquivalentia harũ agnominationum ſervetur, nec ne? Tu autem quâ ratione id confirmatum & probatum des, fortasſis ipſe nôſti. Recordor equidem, me cum Hebræo ſtudioſo, & celebri apud illos Viri Sapientis filio, ad id educato ut patri ſuccederet, de pluribus rebus verba miſcuiſſe: à quo, perinde ac ſi hiſtoria *Suſannæ* rejectanea non eſſet, didici quoque illorum Seniorum nomi-

Jer. 29. 17. l. Σεδεκίαν.

τα ὡς παρὰ τῷ Ἱερεμίᾳ κείμενα, οὕτως ἔχοντα τὸν τρόπον· ποιήσαι σε Κύριος, ὡς †Σεδεκίαν ἐποίησε, καὶ ὡς Ἀχιάβ, οὓς ἀπετηγάνισε βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐν πυρὶ δι' ἣν ἐποίησαν ἀνομίαν ἐν Ἰσραήλ.

Πῶς ὁ μὲν ὑπ' ἀγγέλου πρίζεται· ὁ δὲ σχίζεται λεκτέον. οὐ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα ταῦτα αὐτοῖς προφητεύεσθαι· ἀλλ' εἰς τὴν ὑπὸ Θεοῦ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἔξοδον κρίσιν. Ὡς γὰρ τὸν πονηρὸν οἰκονόμον λέγοντα· χρονίζει μου ὁ Κύριος ἔρχεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μέθαις σχολάζοντα· καὶ ἐσθίοντα καὶ πίνοντα μετὰ τῶν μεθυόντων, καὶ τύπτοντα τοὺς συνδούλους, ὁ Κύριος ἐλθὼν διχοτομήσει, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει· οὕτω καὶ τούτους πρεσβυτέρους μὲν χρηματίσαντας, κακῶς δὲ τὴν οἰκονομίαν οἰκονομήσαντας· ἀναλόγως τῷ ἐκεῖ διχοτομεῖσθαι τῷ μοχθηρῷ οἰκονόμῳ· ἄγγελοι γὰρ, ἐπὶ τῶν κολάσεων διατεταγμένοι, ταῦτα τούτους διαθήσουσι· καὶ ὁ μὲν σχίσει τὸν πεπαλαιωμένον ἡμερῶν κακῶν, κρίναντα κρίσεις ἀδίκους· καὶ τοὺς μὲν ἀθώους κατακρίναντα, ἀπολύοντα δὲ τοὺς αἰτίους· ὁ δὲ πρίσει, ὡς σπέρμα Χαναὰν ὑπάρχοντα, καὶ οὐκ Ἰούδα· τὸν ὑπὸ τοῦ κάλλους ἐξηπατημένον, καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας διαστραφέντα τὴν καρδίαν.

Matt. 25. 48. & junctim Luc. 12. 45. &c.

Καὶ ἕτερον δὲ οἶδα ἑβραῖον, περὶ τῶν πρεσβυτέρων τούτων τοιαύτας παραδόσεις φέροντα, ὅτι τοῖς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἐλπίζουσιν διὰ τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας ἐλευθερωθήσεσθαι ἀπὸ

na, prout apud Jeremiâ reperiuntur, hoc modo habentia: *Dominus te faciat ſicut Sedekiam fecit, & ſicut Achiab: quos frixit Rex Babylonis in igne, propter iniquitatem, quam fecerunt in Iſraële.*

Quomodo alter ab Angelo ſindatur, alter verò ſcindatur? dicendum. Non in præſenti ſeculo ipſis hæc prædici; ſed reſpectu judicii DEI poſt exitum ex hâc vitâ. Sicut enim malignum œconomum, dicentem; *Tardat Dominus meus venire: & propterea crapulæ vacantem, edentem, & bibentem cum ebriis, ac verberantem conſervos, Dominus ſuperveniens* DIVIDET, & *partem ejus cum infidelibus ponet*: Ita quoque Seniores iſtos, celebres quidem nomine; ſed malè † œconomiâ adminiſtrantes, pari ratione DISSECARI ad inſtar illius improbi œconomi. Nam Angeli, qui ad pœnas infligendas ordinati ſunt, has illis infligent: unus quidem SCINDET *Antiquum malis diebus, injuſta judicia judicantem*; & *qui noxiis abſolutis, condemnat innocentes*: Alter verò FINDET, velut *ſemen Canaan eſſet, non autem Juda; tanquam formâ deceptum, & concupiſcentiâ perverſum corde.*

† *functionem ſuam.*

Novi etiam alium Hebræum, qui de his presbyteris tales retulit traditiones: quòd erga eos, qui ſperabât in captivitate, per Chriſti adventum, libertatem conſequi à

τῶν ὑπ

τῆς ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς δουλείας προσεποιοῦντο οἱ πρεσβύτεροι οὗτοι ὡς εἰδότες τὰ περὶ Χριστοῦ σαφηνίζειν· καὶ ἑκάτερος αὐτῶν ἀνὰ μέρος ᾗ περιετύγχανε γυναικὶ, καὶ ἣν διαφθεῖραι ἐβούλετο· ἐν ἀπορρήτῳ δῆθεν ἔφασκεν, ὡς ἄρα δέδοται αὐτῷ ἀπὸ Θεοῦ, σπεῖραι τὸν Χριστόν· εἶτ᾽ ἀπατωμένη τῇ ἐλπίδι τοῦ γεννῆσαι τὸν Χριστὸν ἡ γυνὴ, ἐπεδίδου ἑαυτὴν τῷ ἀπατῶντι· καὶ οὕτως ἐμοιχῶντο τὰς γυναῖκας τῶν πολιτῶν οἱ πρεσβύτεροι, Ἀχιὰβ καὶ Σεδεκίας. διὸ καλῶς ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ ὁ μὲν εἴρηται πεπαλαιωμένος ἡμερῶν κακῶν· ὁ δὲ ἤκουσε τὸ οὕτως ἐποιεῖτε ταῖς θυγατράσιν Ἰσραὴλ, κἀκεῖναι φοβούμεναι ὡμίλουν ὑμῖν· ἀλλ᾽ οὐ θυγάτηρ Ἰούδα ὑπέμεινε τὴν ἀνομίαν ὑμῶν· τάχα γὰρ ἀπάτη καὶ φόβος δυνάμενα ἐν ταῖς γυναιξὶν * εἰ ποιεῖ αὐτὸς παρέχειν ἑαυτῶν τὰ σώματα τοῖς λεγομένοις τούτοις πρεσβυτέροις.

f. ἐποίει αὐτάς.

Ἀλλ᾽ εἰκὸς πρὸς ταῦτά σε ζητῆσαι, τί δήποτε οὐ φέρεται παρ᾽ αὐτοῖς ἐν τῷ Δανιὴλ ἡ ἱστορία, εἰ, ὡς φὴς, τοιαῦτα περὶ αὐτῶν οἱ σοφοὶ αὐτῶν παραδιδόασι; Λεκτέον δὲ πρὸς ταῦτα· ὅτι ὅσα δεδύνηνται τῶν περιεχόντων κατηγορίαν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχόντων, καὶ κριτῶν, περιεῖλον ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ λαοῦ, ὧν τινα σώζεται ἐν ἀποκρύφοις. καὶ τούτου παράδειγμα δώσομεν, τὰ περὶ τὸν Ἡσαΐαν ἱστορούμενα· καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς μαρτυρούμενα, ἐν οὐδενὶ τῶν φανερῶν βιβλίων γεγραμμένα· περὶ γὰρ τῶν προφητῶν

ſuâ ſub illis inimicis ſervitute, ſimulârint hi ſeniores, ac ſi oracula de Chriſto explicare nôſſent: & quod uterque eorum ſingulatim, cuicunque mulieri occurreret, ac illam corrumpere cuperet, ſecrètò affirmabat; Sibi à Deo datum, è ſuo ſemine progignere Chriſtum: hinc occurrens mulier ſpe gignendi Chriſtum, tradidit ſeipſam ſeductori. Et ſic adulterati ſunt mulieres civium, ſeniores illi, *Achiab* & *Sedecias*. Quamobrem benè à *Daniele* alter dictus fuit *inveteratus diebus malis*: alter verò audivit, *Sic feciſtis filiabus Iſraël, & illæ præ metu* congrediebantur vobiſcum; *ſed non ſic filia Juda ſuſtinuit iniquitatem veſtram.* Forſan enim fraus & timor, affectus in mulieribus potentes, effecerunt, ut ſua corpora his dictis Presbyteris exhiberent.

Sed probabile *eſt*, inſuper te quæſiturum: Cur itaque apud illos * in *Daniele* hiſtoria illa non habetur; ſi, ut dicis, talia de illâ Sapientes eorum tradunt? Dicendum autem ad hæc: quòd (Judæi) quæcunque poterant, de iis quæ Seniorum, & Principum, & Judicum, accuſationem aliquam continebant; *ea* ſuſtulerint à cognitione populi: quorum nonnulla ſervantur in libris * apocryphis. Et hujus *rei* exemplum dabimus *in iis*, quæ de *Eſaja* hiſtoricè ſunt tradita, & epiſtolæ ad Ebreos teſtimonio confirmata; *licèt*, in nullo libro * aperto ſcripta reperiantur. Nam, ubi de Prophetis,

ſc. Hebræos.

* *Abſconditis.*

* al. *Canonico.*

διε-

διεξερχόμενος, καὶ ὧν πεπόνθα-
σιν, ὁ τὴν πρὸς Ἑβραίους γράψας φη-
Heb. 11.37. σίν· Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐν
» φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον· πευσόμεθα
γὰρ ἐπὶ τίνα ἀναφέρεται τὸ, ἐπρίσθησαν;
κατά τι ἔθος ἀρχαῖον οὐ μόνον ἑβραϊκὸν,
ἀλλὰ καὶ ἑλληνικὸν, πληθυντικῶς λε-
γόμενον περὶ ἑνὸς σαφές, διότι αἱ πα-
ραδόσεις λέγουσι πεπρίσθαι Ἡσαΐαν τὸν
Προφήτην, καὶ ἔν τινι ἀποκρύφῳ τοῦτο
φέρεται· ὅπερ τάχα ἐπίτηδες ὑπὸ Ἰου-
δαίων ῥεραδιούργηται. λέξεις τινὰς, τὰς
μὴ προσηκούσας, παρεμβεβληκότων
τῇ γραφῇ· ἵν' ὅλη ἀπιστηθῇ· ἀλλ' εἰκὸς
ἵνα θλιβόμενον ἀπὸ τῆς εἰς ταῦτα ἀπο-
δείξεως, συγχρήσασθαι τῷ βουλήματι
τῶν ἀθετούντων τὴν ἐπιστολὴν, ὡς οὐ Παύλῳ
γεγραμμένην. πρὸς ὃν ἄλλων λόγων
καὶ ἰδίαν χρήζομεν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ εἶ-
ναι Παύλου τὴν ἐπιστολήν.

Παραθήσομαι οὖν ἐπὶ τοῦ παρόν-
τος, ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, τὰ ὑπὸ
Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν προφητῶν
μαρτυρούμενα, καὶ ἱστορίαν ὑπ' αὐτοῦ μὲν
λεγομένην· ἐν δὲ ταῖς παλαιαῖς γρα-
φαῖς μὴ φερομένην. ἐπεὶ καὶ αὐτὴ κα-
τηγορίαν περιέχει τῶν ἀνόμων ἐν τῷ
Ἰσραὴλ κριτῶν. ἔχει δὲ οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ
Matt. 23.29, Σωτῆρος εἰρημένη λέξις· Οὐαὶ ὑμῖν
-37. » γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
» οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ
al. μνημεῖα. κοσμεῖτε τὰ †μνήματα τῶν δικαίων, καὶ
al. ἦμεν. » λέγετε, εἰ †ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πα-
al. ἦμεν. » τέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν †ἤμεθα κοινωνοὶ
» αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν Προφητῶν.
al. ὥστε. » †ὡς μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε
» τῶν φονευσάντων τοὺς Προφήτας,
» καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέ-

& quæ paſſi ſint, enarrat ille Scriptor Epiſtolæ ad Hebræos, inquit: *Lapidati ſunt, diſſecti ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt.* Inquiramus enim, De quo dicatur, *diſſecti ſunt*? (juxta quandam conſuetudinem priſcã, non ſolùm Hebręam, ſed & Græcam, id in plurali numero dicitur, quod de uno manifeſtum *eſt.*) Nimirum, quia traditiones dicunt, *Sectum eſſe Eſajam Prophetã*: & in quodam apocrypho iſtud habetur, qui fortè ſtudiô à Judæis depravatus eſt; dum voces nonnullas impertinentes ſcripto illi interſeruerunt, ut toti nõ crederetur. Sed probabile *fit*, aliquem preſsũ demonſtratione ſuper his, uſurum ſententiâ eorum, qui rejiciunt hanc epiſtolam, ac ſi à Paulo non fuiſſet ſcripta: adverſus quem aliis rationibus peculiariter indigemus ad demonſtrandum, hanc eſſe Pauli epiſtolam.

Apponam igitur jam ex Evangelio, quæ à Jeſu Chriſto de Prophetis dicta fuerunt; & hiſtoriam ab ipſo quidem prolatam, quæ tamen in veteribus libris non reperitur: quandoquidẽ ea quoq; contineat accuſationem iniquorum in Iſraële Judicum. Sic autem habet ſermo à Servatore dictus: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ! qui ædificatis ſepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta Juſtorum: & dicitis, Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus participes ſanguinis Prophetarum: & ſic teſtamini de vobis ipſis, quòd filij ſitis eorũ, qui occiderũt Prophetas: & vos implete men-*

τρον

» τρον τῶν πατέρων ὑμῶν· ὄφεις, γεννήμα-
» τα ἐχιδνῶν· πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρί-
» σεως τῆς γεέννης; διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἀποστέλ-
» λω πρὸς ὑμᾶς Προφήτας, καὶ σοφοὺς,
» καὶ γραμματεῖς, ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ
» σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε
» ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἡμῶν, καὶ διώξετε
l. -θῇ. » ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλ*θοι ἐφ'
» ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμε-
» νον ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ
» δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ
» Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ
» ναοῦ, καὶ τοῦ θυσιαστηρίου· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
» ὅτι ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύ-
την· καὶ τὸ ἑξῆς δὲ τούτων, οὐκ ἀπᾴδει τῶν
προκειμένων οὕτως ἔχον· Ἱερουσαλὴμ,
» Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνασα τοὺς Προ-
» φήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ-
» μένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
» συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον
» ὄρνις συνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς
» πτέρυγας, καὶ οὐκ ἐθελήσατε· ἰδοὺ ἀφίεται
» ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. καὶ ἴδωμεν
l. ſi ἐμὴ. *σε ἐμὴ λεκτέον ἐν τούτοις, τὸν μὲν Σω-
τῆρα ἀληθεύειν, οὐχ εὑρίσκεσθαι δὲ τὰς
γραφὰς, ὅσαι δηλοῦσι τὰ ὑπὸ τοῦ Σω-
l. -τες. τῆρος ἱστορούμενα· οἱ γὰρ οἰκοδομοῦντα
τοὺς τάφους τῶν Προφητῶν, καὶ κοσμοῦντες
τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, κατεγνόντες τῶν ὑπὸ
τῶν πρεσβυτέρων εἰς τοὺς δικαίους, καὶ εἰς
τοὺς Προφήτας τετολμημένων φασίν·
εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν
οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵ-
ματι τῶν προφητῶν. λεγέτω τίς οὖν ἡμῖν,
ποίων προφητῶν τῷ αἵματι; ποῦ γὰρ
ἀναγέγραπταί τι τῶν τοιούτων περὶ
Ἡσαΐου, ἢ Ἱερεμίου, ἢ τινὸς τῶν ιβ, ἢ

ſuram Patrum veſtrorum. Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugietis judicium gehennæ? nam ecce mitto ad Vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, ex iis occidetis & crucifigetis, & flagris cædetis in Synagogis veſtris, & perſequemini ab urbe in urbem; ut veniat ſuper Vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terrâ: à ſanguine Abel juſti, uſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Amen dico vobis, quòd venient hæc omnia ſuper hanc generationem. Et quod poſt hæc ſequitur, non diſſentit à præpoſitis; idque ità habet: *Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad Te: quoties volui congregare Liberos tuos, quemadmodum avis congregat pullos ſuos ſub alas; & noluiſtis: Ecce relinquitur vobis domus veſtra deſerta!* Videamus autem, an non dicendum ſit in his: Servatorem quidem vera dicere, ſed non reperiri Scripturas, quæ nobis declarent quæcunque à Servatore commemorantur. Nam illi *ædificantes ſepulcra Prophetarum, & exornantes monumenta juſtorum*, cùm damnarēt ea, quę ſeniores adversùs juſtos, & Prophetas auſi ſunt, ajunt: *Si fuiſſemus in diebus Patrum noſtrorum, non participes eorum fuiſſemus in ſanguine Prophetarum.* Dicat igitur nobis aliquis; Quorum Prophetarum hic ſanguis *fuerit*? ubi enim ſcriptum eſt aliquid hujusmodi de *Eſajâ*, vel *Jeremiâ*, vel de aliquo è Duodecim *Prophetis*, vel

τοῦ Δανιήλ; ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου φονευθέντος μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου· ἀπὸ μὲν Ἰησοῦ μεμαθήκαμεν, ἀπ' οὐδεμίας δὲ ἄλλης γραφῆς ἔγνωμεν.

Διὸ οὐδὲν οἶμαι ἄλλο οἰκονομεῖσθαι, ἢ τοὺς νομιζομένους σοφοὺς, καὶ ἄρχοντας, καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ ὑπεξελεῖν τὰ τοιαῦτα, ὅσα περιεῖχεν αὐτῶν κατηγορίαν παρὰ τῷ λαῷ· οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν. εἰ καὶ ἀληθῆ τυγχάνουσαν τὴν περὶ Σωσάνναν ἐπιβουλευθεῖσαν ὑπὸ ἀκολάστων πρεσβυτέρων ἱστορίαν οἱ μὴ μακρὰν τυγχάνοντες τῆς προαιρέσεως τῶν πρεσβυτέρων ἐκείνων, ἐξέκλεψαν, καὶ ὑφεῖλον ἀπὸ τῶν γραφῶν· καὶ ἐν ταῖς πράξεσι δὲ τῶν Ἀποστόλων ὁ Στέφανος μαρτυρῶν, ταῦτα λέγει ἐπὶ πολλοῖς·
Act. 7. 52. » Τίνα τῶν Προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου· οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς ἐγένεσθε; ἀληθεύειν μὲν γὰρ τὸν Στέφανον πᾶς ὁ ισοῦν τῶν προσιεμένων τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὁμολογήσει· ἀποδεῖξαι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, πῶς εὐλόγως μέμφεται τοῖς πατράσι τῶν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀπιστούντων, ὡς διώξασι τοὺς προφήτας καὶ ἀποκτείνασιν, οὐ δυνατὸν ἀπὸ τῶν φερομένων βιβλίων τῆς καινῆς διαθήκης· καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς ταῦτα περὶ Ἰουδαίων μαρτυρῶν, φησί·
1. Theſſ. 2. 14, 15, 16. » Ὑμεῖς μιμηταὶ ἐγενήθητε τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅτι καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ

de *Daniele*? Sed &, de *Zachariâ* filio *Barachiæ*, occiſo *inter templum & altare*, à Jeſu quidem didicimus; ſed è nullâ aliâ Scripturâ *quicquam* cognovimus.

Quapropter rem non aliter geſtam eſſe opinor; quàm, illos, qui cenſebantur Sapientes, & Principes, & Seniores populi, ſuppreſſiſſe talia, quæcunque accuſationem aliquam ipſorum continebant apud populum. Non igitur mirum, ſi hanc, licèt veram exiſtentem de Suſannâ, inſidiis Seniorum libidinoſorum petitâ, hiſtoriam; illi, qui non procul aberant à *ſimili* propoſito Seniorum illorum, ſuffurati ſint, & abstulerint à Scripturis. Sic in Actibus Apoſtolorum *Stephanus* Martyr de multis dicit: *Quem'nam Prophetarum Patres veſtri non ſunt perſecuti? quem non occiderunt eorum, qui prænunciârunt adventum hujus Juſti; cujus nunc proditores & occiſores facti eſtis?* Vera loqui *Stephanum* omnes concedent, quicunq; Actus Apoſtolorum admittunt: ſed ut ex Vet. Teſtamento quis demonſtret, quàm meritò reprehendat Patres eorum, qui in Jeſum non credebant, quòd Prophetas perſequuti ſint & occiderint; hoc fieri nequit ex libris, qui in Nov. Teſt. circumferuntur. Etiam Paulus in priori epiſtolâ ad Theſſalonicenſes hæc de Judæis teſtatur: *Vos imitatores facti eſtis Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Judæâ in Chriſto Jeſu. Nam etiam vos eadem*

ἐπά-

» ἐπάθετε ἀπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, κα-
» θὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων· τῶν καὶ τὸν
» Κύριον ἀποκτεινάντων, καὶ τοὺς προφή-
» τας, καὶ ἡμᾶς διωξάντων, καὶ Θεῷ μὴ
» ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναν-
» τίων· κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λα-
» λῆσαι, ἵνα σωθῶσι.

Καὶ οἶμαι δὲ ἀποδεδειχέναι ἐν τοῖς
f. ἄτ- vel ἀσύστατον. προειρημένοις, ὅτι οὐδὲν † σύστοπόν ἐστι,
γεγονέναι μὲν τὴν ἱστορίαν, καὶ τὴν μετὰ πολ-
λῆς ἀκολασίας ὠμότητά τε τολμῆσαι
τοῖς τότε πρεσβυτέροις κατὰ τῆς Σωσάννης,
καὶ γεγράφθαι μὲν προνοίᾳ τοῦ πνεύ-
l. αἱρεῖσθαι ματος, ὑπεξ† ερεῖσθαι δὲ, ὡς ἂν εἴποι τὸ
πνεῦμα, ὑπὸ τῶν ἀρχόντων Σοδόμων.

Πρὸς τούτοις ἔφασκες· ὅτι ὁ Δα-
νιὴλ ὑπὸ μὲν τῆς γραφῆς ταύτης λέγε-
ται πνεύματι ληφθεὶς ἐκβεβοηκέ-
ναι, ὡς ἀδίκως ἡ ἀπόφασις ἔχοι, ἡ δὲ
φερομένη ὁμολογουμένως ὑπ᾽ αὐτοῦ
γραφὴ, ἄλλῳ τρόπῳ περιέχει αὐτὸν
προφητεύοντα, τουτέστιν ὁράμασι, καὶ
ὀνείροις, καὶ ἀγγέλου ἐπιφανείᾳ· οὐδα-
μοῦ δὲ ἐπιπνοίᾳ προφητικῇ· Σὺ δέ μοι
ἔοικας μὴ πάνυ τετηρηκέναι τὸ πολυ-
» μερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι τὸν Θεὸν λε-
» λαληκέναι τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προ-
φήταις, οὐ μόνον ἐν τοῖς πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ
ἐν τοῖς καθ᾽ ἕνα· Παρατηρήσαις δ᾽ εὑρήσεις
τοῖς αὐτοῖς ἁγίοις καὶ ἐνύπνια γινόμενα
θεῖα καὶ ἐπιφανείας ἀγγελικὰς, καὶ
ἐπιπνοίας· ἀρκεῖ δὲ ἐπὶ τοῦ παρόν-
τος μαρτυρίαις χρήσασθαι τοῖς
l. Ἰακὼβ περὶ τοῦ * Ἰωακὲμ γεγραμμένοις·
ὃς περὶ μὲν θείων ἐνυπνίων τοιαῦτα
» διηγεῖται· Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἐνε-
l. πρόβατα. κίσσων τὰ † πράγματα καὶ εἶδον

paſſi eſtis à Contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Judæis; qui ipſum etiam Dominum occiderunt, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt; Et Deo non placent, & omnibus hominibus adverſantur: Prohibentes nos Gentibus loqui, ut ſalvæ fiant.

Itaque puto, me his prolatis demonſtrâſſe, quòd non abſurdum ſit, factam quidem eſſe hanc *Suſannæ* Hiſtoriam: & crudelitatem Seniorum illorum, multæ junctam libidini, hæc contra *Suſannam* auſam fuiſſe: atque iſta quidem ſcripta fuiſſe Spiritûs S. Providentiâ; ſed ſublata eſſe (prout loqueretur ille Spiritus) per Eſ.1.10.
Principes Sodomorum.

Ad hæc dixeras: Quòd *Daniel*, Repetit.
in hac (*de Suſannâ*) ſcripturâ di- Arg. 1.
catur *Spiritu correptus exclamâſſe; injuſtè ſententiam latam eſſe*: cùm Scriptura, quæ ab ipſomet *profecta*, & omniũ confeſſione recepta eſt, *aliter dicat ipſum prophetâſſe*; hoc eſt, *viſionibus, & inſomniis, & Angeli apparitione*; nullibi verò, *inſpiratione propheticâ*. Sed tu mihi videris Reſp. ad illud.
non ſatis obſervâſſe illud: *Multifariam & multipliciter olim Deum* Hebr.1.1.
locutum eſſe Patribus in Prophetis; non modò in omnibus illis, ſed & in ſingulis. Nam ſi attendas, invenies; iiſdem Sanctis obtigiſſe, tùm divina inſomnia, tùm apparitiones angelicas, tùm inſpirationes. Sufficit autem inpræſentiarum teſtimoniis uti, quæ de *Jacobo* ſcripta ſunt: qui de divinis inſomniis hæc narrat: *Et fa-* Gen.31.10.
ctum eſt, cùm conciperent oves, & vidi 11,12,13.

» ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου αὐτὰ ἐν ὕπνῳ,
» καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι, καὶ οἱ κριοὶ, ἀναβαίνον-
» τες ἦσαν ἐπὶ τὰ πρόβατα, καὶ τὰς αἶγας,
» διάλευκοι καὶ ποικίλοι καὶ σποδοειδεῖς
» ῥαντοὶ, καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ
» καθ᾽ ὕπνον· Ἰακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπον· τί ἐστι;
» καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς
» σου, καὶ ἴδε τοὺς τράγους, καὶ τοὺς κριοὺς
» ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα, καὶ τὰς
» αἶγας διαλεύκους, καὶ ποικίλους, καὶ
l. σποδο- » *σποδεῖς ῥαντοὺς, ἑώρακα γὰρ ὅσα σοι
In heb. deſ. Λάβαν ποιεῖ· ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς [ὁ ὀφθείς
» σοι] ἐν τόπῳ Θεοῦ, οὗ ἤλειψάς μοι ἐκεῖ
l. ηὔξω. » στήλην, καὶ *ηὔξο μοι ἐκεῖ εὐχήν· Νῦν οὖν
» ἀνάστηθι καὶ ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς ταύτης
al. γενέσεώς σου. καὶ ἄπελθε εἰς τὴν γῆν τῆς *γεννήσεως·
l. -θη. Περὶ δὲ ἐπιφανείας ὕπαρ κρείττονος
Gen. 32. 23-31. » ταῦτα περὶ αὐτοῦ εἴρηται· ὑπελείφ*θη δὲ
» Ἰακὼβ μόνος· καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος
» μετ᾽ αὐτοῦ, ἕως πρωΐ· εἶδε δὲ ὅτι οὐ δύναται
» πρὸς αὐτόν· καὶ ἥψατο τοῦ πλάτους τοῦ
» μηροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ
» μηροῦ Ἰακὼβ, ἐν τῷ παλαίειν αὐτὸν
» μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀπόστειλόν με·
l. -βη. » ἀνέ†βει γὰρ ὁ ὄρθρος· ὁ δὲ εἶπεν· οὐ μή σε
l. -σῃς. » ἀποστείλω, ἐὰν μή με εὐλογή*σῃς. εἶ-
» πεν αὐτῷ, τί τὸ ὄνομά σου; ὁ δὲ εἶπεν
» Ἰακώβ. εἶπε δὲ αὐτῷ, οὐ κληθήσεται ἔτι
» τὸ ὄνομά σου Ἰακὼβ, ἀλλ᾽ Ἰσραὴλ
» ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ
» Θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός· ἠρώ-
al. -ἀπ- » τησε δὲ Ἰακὼβ, καὶ εἶπεν· *ἀνάγγειλόν
» μοι τὸ ὄνομά σου· καὶ εἶπεν· ἵνα
V. Not. » τί οὕτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου; † καὶ
» εὐλόγησεν αὐτὸν ἐκεῖ· καὶ ἐκά-
» λεσεν Ἰακὼβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου
» ἐκείνου, εἶδος Θεοῦ· εἶδον γὰρ Θεὸν
» πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη

eas oculis meis in ſomno : & ecce hædi & arietes aſcenderunt ſuper oves & capras, ex parte albi, & varij, cinericei coloris & aſperſi ; dixitque mihi angelus Dei in ſomno : Jacob. Ego vero dixi : quid eſt ? & ait : aſpice oculis tuis, & vide hædos, & arietes, aſcendentes ſuper oves & capras, albo intermixtos, varios, cinericios, aſperſos. Vidi enim, quæ Tibi Laban fecit. Ego ſum Deus, qui tibi apparuit in loco Dei, ubi unxiſti mihi columnam, & votum voviſti mihi. Nunc ergo ſurge, & egredere de terrâ hac, & abi in terram nativitatis tuæ.

De Apparitione autem, (quæ præſtantior *eſt* Viſione) hæc de illo dicuntur : *Jacob autem relictus eſt ſolus : & vir luctabatur cum eo uſque mane : vidit autem, quòd non prævaleret contra ipſum ; & tetigit latitudinem femoris ejus : & emarcuit latitudo femoris Jacobi, dum luctaretur cum eo : Et dixit ei, Dimitte me, jam enim aſcendit aurora. Hic autem reſpondit : Neutiquam te dimittam, niſi mihi benedixeris. Ait illi : quod tibi nomen eſt ? hic autem reſpondit,* Jacob. *Dixit igitur ei : Non appellabitur poſthac nomen tuum* Jacob, *ſed* Iſraël *erit nomen tuum ; quoniam fortis fuiſti cum Deo, & contra homines potens. Interrogavit autem Jacob, & dixit : Dic mihi nomen tuum : & reſpondit ; Cur iſtud quæris, Nomen meum ? & benedixit ei eodem loco : vocavitque Jacob nomen loci illius :* Visio Dei. *Vidi enim Deum facie ad faciem, & ſervata*

μου

„ μου ἡ ψυχή, ἀνέτελλε δὲ ὁ ἥλιος ἡνίκα
„ παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ. Ὅτι δὲ καὶ ἐξ
ἐπιπνοίας προφητεύει, δῆλον ἐκ τού-
„ των· Ἐκάλεσε δὲ Ἰακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐ-
τοῦ καὶ εἶπεν· συνάχθητε, * ἵνα ἀπαγ-
γείλω ὑμῖν, τί * ἀποβήσεται ὑμῖν ἐπ'
ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· † ἀθροίσθητε καὶ
„ ἀκούσατε υἱοὶ Ἰακώβ, ἀκούσατε * Ἰσρα-
„ ὴλ τοῦ πατρὸς ὑμῶν· Ῥουβὶμ πρωτότο-
κός μου σὺ ἰσχύς μου, καὶ ἀρχὴ τέκνων
μου † σκληρὸς φέρεσθαι καὶ † σκληρὸς αὐ-
„ θάδης· ἐξύβρισας, ὡς ὕδωρ, μὴ ἐκζέ-
„ σῃς· ἀνέβης γὰρ ἐπὶ τὴν κοίτην τοῦ πα-
„ τρός σου, τότε ἐμίανας τὴν στρωμνήν,
„ οὗ ἀνέβης· ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς λοι-
ποὺς αἱ εὐλογίαι προφητεῖαι οὖσαι, ἐξ
ἐπιπνοίας εἴρηνται. οὐδὲν τοίνυν θαυμα-
στὸν καὶ τὸν Δανιήλ, ὅτε μὲν ἐξ ἐπιπνοί-
ας λελαληκέναι [ὡς] τὸν κατὰ τῶν πρε-
σβυτέρων ἔλεγχον· ὅτε δὲ ἐνυπνίοις
ὡς καὶ σὺ φῇς· ἢ ὁράσει τε καὶ ἄλλο-
τε γεγονέναι αὐτῷ ἀγγέλου ἐπιφά-
νειαν.

Ald. ἵνα ἐγὼ ἀναγγείλω. al. ἀπαντήσει. al. συνάχθητε. Al. περὶ. A. σκληρῶς. A. σκληρῶς.

Τά γε μὴν ἄλλα σου ἐπαπορή-
ματα ἐδόκει μοι ἀσεμνότερον εἰρῆ-
σθαι· καὶ οὐκ ἔχεσθαι τῆς πρεπούσης
σοι εὐλαβείας· οὐ χεῖρον δὲ, θεῖναι
τὸ αὐταῖς λέξεσιν ὑπὸ σοῦ γεγραμ-
„ μένον οὕτως· Ἔπειτα τὸ θαυμασίως
„ πως οὕτως ἀποφθέγξασθαι καὶ παρα-
„ δοξότατά πως αὐτοὺς ἀπελέγχει·
„ οὐδ' ὡς Φιλιστίωνος μῖμος· οὐ γὰρ
ἐξήρκει ἡ διὰ τοῦ † πνεύματος ἐπι-
„ πληξις· ἀλλ' ἰδίᾳ διαστήσας ἑκά-
„ τερον αὐτῶν, ἐρωτᾷ ποῦ θεάσαιτο αὐ-
„ τὴν μοιχωμένην; ὡς δὲ ὁ μὲν,
„ ὑπὸ πρῖνον ἔφασκεν, ἀποκρίνε-

al. πρς.

eſt anima mea. Oriebatur autem Sol, quouſque tranſiret Viſio illa Dei. Quod verò etiam ex inſpiratione prophetet, patet ex his: *Vocavit autem Jacob filios ſuos, & dixit: Congregamini, ut annunciem vobis quæ ventura ſint vobis, in diebus ultimis. Congregamini, & audite filij Jacob, audite Iſraël Patrem veſtrum. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium filiorum meorum: durus ad ferendum, durus & petulans, elatus eſt ut aqua, ne efferveſcas; quia aſcendiſti cubile Patris tui: & tunc maculâſti ſtratum, ubi aſcendiſti.* Similiter & benedictiones reliquis factæ, prophetiæ ſunt, ex inſpiratione prolatæ. Non igitur mirum eſt, *Danielem* quoque interdum ex inſpiratione locutum eſſe, *veluti* reprehenſionem illam Seniorum; interdum inſomniis, ut tute ais, vel viſione; & aliâs Apparitionem Angeli ei obtigiſſe.

Gen.49.1-4

Alia verò dubia tua videbantur mihi ſic prolata, ut decenti gravitati ac pietati tuæ minus convenirent: nihilo minus tamen, apponam id, quod à te ſcriptum eſt, tuiſmet verbis, ſic: *Poſtquam mirum in modum ſic exclamâſſet, etiam inſolentiſſimè ipſos redarguit; uti neque Philiſtionis mimus. Non enim ſuffecerat reprehenſio per ſpiritum; ſed ſeorſim diſponens utrumque illorum, interrogat: ubi viderit ipſam adulterantem? Cùm autem alter, ſub* Prino, *dixiſſet; reſpon-*

Repetit. Arg. 2.

,, ται πρίσειν αὐτὸν τὸν ἄγγελον· τῷ δὲ ὑπὸ
,, σχῖνον εἰρηκότι, σχισθῆναι παραπλησί-
Reſp. ad ὡς ἀπειλεῖ· ὥστε γὰρ παραβάλλειν ἄλ-
Arg. 2. λο τούτῳ παραπλήσιον εἰρημένον, ἐν
τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν· ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ-
μολογήσεις ὑγιῶς ἀναγεγράφθαι, τῷ
Φιλιστίωνος μίμῳ· ἔχει δὲ οὕτως ἡ ἀπὸ
3.Reg.3.16, τῶν Βασιλειῶν λέξις. Τότε ὤφθησαν
17-28. ,, δύο γυναῖκες πόρναι τῷ βασιλεῖ, καὶ
,, ἔστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ ἡ
,, μία· ἐν ἐμοὶ Κύριέ μου· ἐγὼ καὶ ἡ γυνὴ
Al. ᾠκ- ,, αὕτη* οἰκοῦμεν ἐν οἴκῳ ἑνί, καὶ ἐτέκομεν
,, ἐν τῷ οἴκῳ· καὶ ἐγενήθη ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ
Ald.deeſt ,, τρίτῃ τεκούσης μου, †καὶ] ἔτεκε καὶ ἡ γυνὴ
Al. οὐδεὶς ,, αὕτη· καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ αὐτό· οὐκ ἔστιν †οὐ-
μεθ' ἡμῶν. ,, δὲ εἷς ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν,] πάρεξ ἀμ-
,, φοτέρων ἡμῶν ἐν τῷ οἴκῳ. καὶ ἀπέθα-
,, νεν ὁ υἱὸς τῆς γυναικὸς ταύτης τὴν νύκτα,
,, ὡς ἐπεκοιμήθη ἐπ' αὐτόν· καὶ ἀνέστη μέσης
,, τῆς νυκτὸς καὶ ἔλαβε τὸν υἱόν μου ἐκ τῶν ἀγ-
Ald.deſ. ,, καλῶν μου. †καὶ ἡ δούλη σου ὕπνου] καὶ
,, ἐκοίμησεν †αὐτὸν] ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς, καὶ
Ald. ἑαυτῆς. τὸν τεθνηκότα. ,, τὸν υἱὸν *αὐτῆς τὸν τεθνεῶτα] ἐκ†οίμισεν
l. -όμ- ,, ἐν τῷ κόλπῳ μου, καὶ ἀνέστην τὸ πρωῒ
l. -σαι. ,, θηλά*σῃ τὸν υἱόν μου· κἀκεῖνος
,, ἦν τεθνηκώς. καὶ ἰδοὺ κατενόησα
Al. deeſt. ,, αὐτὸν πρωῒ *θηλάσαι,] καὶ ἰδοὺ
,, οὐκ ἦν ὁ υἱός μου ὃν ἔτεκον· καὶ εἶπεν
,, ἡ γυνὴ ἡ ἑτέρα [οὐχί· ἀλλ' ὁ υἱός σου
[deſ. Aldo] ἐστὶν ὁ νεκρὸς· ὁ υἱὸς δὲ ὁ ἐμὸς ὁ ζῶν·
,, ἡ δὲ ἄλλη καὶ αὐτὴ ἔλεγεν·] οὐχί·
,, ἀλλ' ὁ υἱός μου ὁ ζῶν· ὁ δὲ υἱός σου
,, ὁ τεθνηκώς· καὶ ἐλάλησαν ἐνώ-
,, πιον τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπεν ὁ βα-
Ald. αὐταῖς. σιλεὺς *αὐτοῖς· σὺ λέγεις, οὗτός
,, μου ὁ υἱός, ὁ ζῶν· καὶ ὁ υἱὸς ταύτης
Ald. ὅτι οὐχί, ἀλλ' ἢ ὁ. ὁ τεθνηκώς. καὶ σὺ λέγεις *οὐχί,

dit, ſiſſurum eum Angelum, : alteri verò, ſub Schino, *dicenti; eum ſciſſumiri, ſimiliter minitatur.*] Opportunè *ſcilicet* attribues aliud huic ſimile narratum in tertio Regum, (quod & ipſe confiteberis rectè ſaneq; in acta publica relatum) eidẽ *Philiſtionis* mimo. Sic autem verba habent ex libro Regum: *Tunc comparuerunt duæ mulieres meretrices apud Regem, & ſteterunt coram eo. Et dixit mulier una: In me ſit, Domine mi! Ego & mulier hæc habitavimus in unâ domo, & peperimus in illâ domo: & factum eſt tertiâ die, poſtquam ego peperi, peperit & hæc mulier: & eramus ſimul, nullusq; alius erat in domo noſtrâ, exceptis nobis duabus in illâ domo. Et mortuus eſt filius mulieris hujus eâ nocte; utpote quæ dormiens jacuit ſuper eum; ſurrexitq; mediâ nocte, & ſumſit filium meum ab ulnis meis, & ego famula tua dormiebam: & dormiebat illa in ſinu ipſius; & filium ſuum mortuum tranſtulit in ſinum meum: & ſurrexi manè, ut lactarem filium meum, & ille erat mortuus. Et ecce! attentè conſideravi eum manè: & ecce non erat filius meus, quem pepereram. Et reſpondit altera mulier: Non; ſed filius tuus eſt ille mortuus, filius autem meus eſt vivus ille. Altera verò ipſa quoque dixit: Non; ſed filius meus eſt hic vivus, filius autem tuus mortuus eſt. Et loquebantur ita coram Rege. Dixit ergo Rex ad eas: Tu dicis: hic eſt filius meus, qui vivit; & filius iſtius eſt mortuus. & tu dicis: Non;*

ἀλλ'

„ ἀλλ᾽ ὁ υἱός μου ὁ ζῶν· ὁ δὲ υἱός σου ὁ τε-
„ θνηκώς· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς· λά-
„ βετέ μοι μάχαιραν· καὶ προσήνεγ-
„ καν τὴν μάχαιραν ἐνώπιον τοῦ βα-
„ σιλέως· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, διέλε-
V. Not. τε τὸ † παιδίον τὸ ζῶν, εἰς δύο· καὶ δότε
„ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ταύτῃ· καὶ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ
„ ταύτῃ· καὶ ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, ἧς ὁ υἱὸς
V. Not. * ἦν ὁ ζῶν πρὸς τὸν βασιλέα· ὅτι ἐτα-
Ald. ἐπὶ. ράχθη ἡ μήτρα αὐτῆς * ἐν τῷ υἱῷ αὐτῆς.
„ καὶ εἶπεν, ἐν ἐμοὶ Κύριε· δότε αὐτῇ
V. Not. τὸ παιδίον * τὸ ζῶν,] καὶ θανάτῳ
„ μὴ θανατώσητε αὐτὸ, καὶ αὐτὴ εἶπε·
A. ταύτῃ μήτε ἐμοὶ, μήτε * αὐτῇ ἔστω, διέλετε·
„ καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς, καὶ εἶπε·
„ δότε τὸ παιδίον * τῇ εἰπούσῃ· δότε
V. Not. αὐτῇ † τοῦτο, καὶ θανάτῳ μὴ θανατώ-
A. αὕτη ἡ μητηρ. σητε αὐτὸ, † αὕτη γὰρ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ
V. Not. ἤκουσε πᾶς Ἰσραὴλ τὸ * κρίμα ὃ ἔκρινεν
„ ὁ βασιλεὺς. καὶ ἐφοβήθησαν ἀπὸ προσ-
„ ώπου τοῦ βασιλέως· ὅτι εἶδον ὅτι φρό-
V. Not. νησις Θεοῦ ἐν αὐτῷ † τοῦ ποιεῖν δικαίωμα.

Εἴπερ γὰρ χρὴ περὶ τῶν φερομένων ἐν
ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποφαίνεσθαι χλευα-
l. ἑταιρῶν στικῶς μᾶλλον ἡ περὶ τῶν δύο * ἑτερῶν
l. ἱστορίαν. † ἱστοριῶν τῷ Φιλιστίωνος † νομίμῳ· ἢ
l. μίμῳ. ἡ περὶ τῆς σεμνῆς Σωσάννης ὁμοιῶσαι
ἐχρῆν· καὶ ὥσπερ οὐκ ἤρκει πρὸς πει-
θὼ τοῦ λαοῦ τὸ εἰπεῖν Σολομῶντα· δότε
τῇδε τὸ ζῶν παιδίον· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ μή-
τηρ αὐτοῦ· οὕτως οὐκ ἤρκει ἡ πρὸς τοὺς
πρεσβυτέρους ἐπίπληξις τοῦ Δανιὴλ μὴ
προσπαραλαμβανομένου τοῦ ἐκ στό-
ματος αὐτῶν ἐλέγχου· εἰπόντων μὲν ὑπό
τι δένδρον αὐτοὺς ἑωρακέναι, κοιμωμέ-
νην μετὰ τοῦ νεανίσκου· μὴ μὴν συμφωνη-
σάντων, περὶ τοῦ τί δένδρον ἦν·

ſed filius meus vivit: filius autem tuus eſt mortuus iſte. Dixit ergo Rex: Afferte mihi gladium, & attulerunt gladium coram Rege. Et dixit Rex; Dividite infantem in duas partes, & date dimidium uni, & dimidium alteri. Et reſpondit mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem; (quia commovebantur viſcera ejus ſuper filio ſuo:) dixitq́, In me ſit, *Domine: Date huic infantem vivum, & morte non afficite illum. Altera verò dixit: nec mihi, nec iſti* ſit, ſed *dividite. Et reſpondit Rex, dixitq́: Date iſti infantem, quæ hoc dixerat: date illi eum, & morte ne perimatis eum; hæc enim mater ejus* eſt. *Et audivit totus Iſraël judicium, quod judicaverat Rex: & timuerunt à facie Regis; quia videbant, ſapientiam Dei eſſe in eo, ad faciendum judicium.*

Enimverò, ſi liceret de iis, quæ in Eccleſiis habentur, pronunciare cavillatoriè; potiùs hiſtoria duarum meretricum, quàm venerabilis *Suſannæ*, illi *Philiſtionis* Mimo comparanda eſſet. Ac veluti non ſufficiebat ad perſuadendum populum, dicere *Solomonem: Date huic vivum infantem: hæc enim eſt mater ipſius*: itá non ſufficiebat *Danielis* reprehenſio illorum Seniorum, niſi ſimul argumentum ex proprio illorum ore aſſumſiſſet; illis quidem dicentibus, ſub aliquâ illam arbore, ſe vidiſſe cubantem cum Juvene; non tamen conſentientibus, Quæ arbor fuiſſet.

Καὶ

Καὶ ἐπείπερ ὡς καταλαβὼν ἔφα-
al. ἐπιπνοίας τὸν Δ. σκες ἐξ † ἐπινοίας τοῦ Δανιὴλ κεκρι-
κέναι τὰ περὶ τοὺς πρεσβυτέρους· τά-
χα μὲν οὕτως ἐλέγχονται, τάχα δὲ
ἑτέρως· περίεχες· καὶ ταῦτα παρα-
πλήσια δοκεῖ μοι εἶναι τὰ κατὰ τὸν
Δανιὴλ τῇ κρίσει τοῦ Σολομῶντος·
» περὶ οὗ μαρτυρεῖ ἡ γραφὴ· ὅτι εἶδεν ὁ
» λαὸς, ὅτι φρόνησις Θεοῦ ἐν αὐτῷ τοῦ
» ποιεῖν δικαίωμα· τοῦτο δ' ἂν δύναιτο
λέγεσθαι καὶ περὶ τοῦ Δανιήλ· ὅτι φρο-
l. τοῦ. νήσεως οὔσης ἐν αὐτῷ † τῷ ποιεῖν δικαί-
ωμα ἐκρίθη τὰ ἀναγεγραμμένα πε-
ρὶ τῶν πρεσβυτέρων.

l. -θέ. Καὶ τοῦτο δὲ μικροῦ δεῖν, ἔλα*βέ με·
Reſp. ad Arg. 3. ἀναγκαῖον παρατεθῆναι περὶ τοῦ πρίνου
l. σχίνου. πρίσιν· καὶ † σχίνον σχίσιν· ὅτι ἐν ταῖς ἡμετέ-
l. ἐτυμολογίαι. ραις γραφαῖς κεῖνται τινὲς οἱονεὶ † ἐτυ-
μελετίαι αἵτινες, παρὰ μὲν ἑβραίοις,
οἰκείως ἔχουσι· παρὰ δὲ ἡμῖν, οὐχ ὁμοίως·
οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, ᾠκονομηκέναι τοὺς
ἑρμηνεύσαντας τὰ περὶ τὴν Σωσάν-
ναν· ἀνευρεῖν ἤτοι σύμφωνον τῷ
al. ἐν ἀνάλογον τῷ συμφ. τῷ ἑβραϊκῷ. ἑβραϊκῷ, οὐ γὰρ πείθομαι † ἀνάλογον
εἶναι τῷ συμφωνοῦντι [τῷ ἑβραϊκῷ]
f. ὄνομά τι. † ὀνόματι παρώνυμον· πῶς δὲ ἐν τῇ
ἡμετέρᾳ γραφῇ κεῖται τὸ τοιοῦτον, πα-
ραστήσομεν. Φησὶν ὁ Ἀδὰμ ἐπὶ
τῇ γυναικὶ, οἰκοδομηθείσῃ ὑπὸ τοῦ
Gen. 2. 23. Θεοῦ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρὸς, Αὕ-
» τη κληθήσεται γυνὴ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀν-
» δρὸς αὐτῆς ἐλήφθη. Φασὶ δὲ οἱ ἑβραῖ-
οι· Ἔσσα μὲν καλεῖσθαι τὴν Γυναῖκα·
l. -βεν. δηλοῦσθαι δὲ ἀπὸ τῆς λέξεως τὸ ἔλα†βον·
Pſ. 116. 13. ὡς δῆλον ἐκ τοῦ· χῶς ἰσουὰθ ἐσσά·
ὅπερ ἑρμηνεύεται, Ποτήριον σωτη-
ρίου λήψομαι· Ἲς δὲ τὸν ἄνδρα·

Porrò, quandoquidem (ac ſi compertum haberes) dixeras: *Danielem* ex † conſilio ſuo judicâſſe cauſam illorum Seniorum, fortè ſic, fortè aliter arguentem: attende: Etiam iſta, per *Danielem* geſta, mihi videntur ſimilia judicio illi *Solomonis*: de quo teſtatur Scriptura, *Vidiſſe populum, quòd ſapientia Dei in eo eſſet, faciendi judicium.* Hoc utique dici etiam poſſet de *Daniele*: videlicet, cùm *ſapientia in ipſo eſſet faciendi judicium*, judicata eſſe, quæ ſcripta ſunt de illis Senioribus. † *inſpiratione.*

Et hoc certè, parum abfuit, quin omiſerim; neceſſarium, ut apponatur: *ſcil.* de *Prino*, fiſſuram; & *Schino*, ſciſſurâ *reſonante*. nempe, In noſtris Scripturis extare quaſdã velut etymologias, quæ apud hebræos quidẽ ſimiliter habent; ſed apud nos nõ item. Nil igitur mirũ, Interpretes *ſic verſionem* adminiſtrâſſe in his de *Suſannâ* ſcriptis, ut invenirent ſanè aliquid hebræo conſonum. non enim credo; hebraïcis dictionibus ſono-convenientibus ſimilia eſſe Nomina *noſtra* denominativa. Quomodo verò in noſtrâ Scripturâ talia ponantur, repræſentabimus. Dicit *Adam* de fœminâ, ædificatâ à Deo ex latere Viri: *Hæc vocabitur mulier, quia ex viro ſuo ſumta eſt.* Ajunt autem Hebræi: *Eſſa* quidem vocari Mulierem; ſed, declarari à dictione *Sumſit*. uti patet ex illo: CHOÔS. ISUATH. ESSA. quod interpretatur: *Poculum Salutaris* SUMAM. *Is* autem Virum *denotat.*

ὡς φα-

ὡς φανερὸν ἐκ τοῦ, ἐσρὴ αἴς· ὅπερ ἐστὶ Μακάριος ἀνήρ· κατὰ μὲν οὖν ἑβραί-
V. Not. ους ἲς καὶ ἐσσὰ ἀνδρὸς, ὅτι ἀπὸ ἲς ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη· Οὐδὲν οὖν
l. -εῦσαν-τάς τινας θαυμαστὸν ἑρμην*εῦσαι τὰς τινὰς] τὸ περὶ Σωσάννης ἑβραϊκὸν, ἐν ἀπορρήτοις, ὡς εἰκὸς, πάλαι παρ' αὐτοῖς κείμενον· καὶ παρὰ τοῖς φιλομαθεστέροις καὶ φιλαληθεστέροις σωζόμενον· ἤτοι κυρίως ἐκδεδωκέναι τὰ τῆς λέξεως· ἢ εὑρηκέναι τὸ ἀνάλογον τοῖς κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν παρωνύμοις, ἵνα δυνηθῶμεν οἱ ἕλληνες αὐτοῖς παρακολουθῆσαι. καὶ γὰρ ἐπ' ἄλλων πολλῶν ἐστιν εὑρεῖν οἰκονομικῶς τὰ ὑπὸ τῶν ἑρμηνευσάντων ἐκδεδομένα· ἅπερ ἡμεῖς τετηρήκαμεν συνεξετάζοντες πάσας τὰς ἐκδόσεις ἀλλήλαις.

Πρὸς τούτοις ἐπαπορεῖς αὐταῖς λέξεσι, πῶς αἰχμάλωτοι ὄντες ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἀστραγαλωμένοι, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἄταφοι ῥιπτούμενοι, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ ἱστόρηται, τῶν παίδων αὐτοῖς ἀποσπωμένων εἰς εὐνουχισμὸν, καὶ τῶν θυγατέρων εἰς παλλακὰς, ὥσπερ
l. -ται. προπεφήτευ†το. οἵδε περὶ θανάτου ἔκρινον, καὶ ταῦτα τῇ τοῦ βασιλέως αὐτῶν γενομένῃ γυναικὶ Ἰωακεὶμ,
l. ἐπεπ- ὃν σύνθρονον* πεποίηκε ὁ Βαβυλώνιος
l. ἕτερος. βασιλεύς; εἰ δὲ οὐχ† οὕτως, ἀλλ' ἕτερος δὲ τοῦ λαοῦ Ἰωακείμ· πόθεν τοιαύτη κατάλυσις αἰχμαλώτῳ περιῆν· καὶ παράδεισος ἀμφιλαφὴς ἦν;

l. ἔλεγες. al. ἐσπαργαλ-] Πόθεν δὲ λαβὼν *ἔλεγε τὸ* ἀστραγαλωμένοι καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἄταφοι ῥιπτούμενοι; ἢ ὅσον ἐπ' ἐμῇ γνώσει· ἀπὸ τοῦ Τωβία· περὶ οὗ

uti patet ex illo, Esre' Ai's. quod Pſal. 1. 1.
eſt, *Beatus vir.* Secundùm Hebręos igitur Is & Essa' Viri *nomen reſonant*: quia hæc ab Is, *Viro ſuo,* sumta *eſt.* Non igitur mirum eſt; Interpretes quosdam Hebraici de *Suſanná* textûs (in ſuppreſſis, ut videtur, *libris* olim apud illos habiti, & apud doctiores & veritatis amantiores conſervati) aut primitivas edidiſſe dictiones, aut inveniſſe ſimilia hebraïcis denominativa; ut poſſemus nos Græci quoque illos imitari. Etenim in multis aliis invenire licet, quæ ab Interpretibus, prout res quæque poſcebat, edita fuerunt: quæ quidem nos obſervavimus, cùm omnes editiones inter ſe collatas examinaremus.

Præterea dubitas his ipſis ver- Repet.
bis: *Quomodo captivi in Babylone,* Arg. 4. & 5.
luſu talorum diſtracti, & qui inſepulti in plateis projiciebantur (ſicut in priori captivitate Iſraëlis commemoratur)
filiis ipſorum abreptis, ut Eunuchi; & Eſaj. 39. 7.
filiabus, ut pellices eſſent; ſicut à Prophetis prædictum fuit: Quomodo, inquam, *hi tales de morte judicârint; & quidem contra uxorem Regis ſui* Joacimi; *quem Rex* Babylonis *ejuſdem ſecum throni participem fecit? Si autem non iſte* denotatur, *ſed alius ex populo* Joacimus; *unde illi captivo tantæ ædes ſupererant, & hortus ſpecioſus & amplus?*

Unde verò acceperas, quod di- Reſp. ad
xiſti: *Jactu talorum diſtracti, & in* Arg. 4.
plateis inſepulti projecti? niſi, quantum ego novi, ex *Tobiâ*: de quo Tob. 2. 3.

ἡμᾶς ἐχρῆν ἐγνωκέναι· ὅτι Ἑβραῖοι
τῷ Τωβίᾳ οὐ χρῶνται, οὐδὲ τῇ Ἰουδήθ·
οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν αὐτὰ καὶ ἐν ἀποκρύφοις
ἑβραϊστί· ὡς ἀπ᾽ αὐτῶν μαθόντες ἐγνώ-
καμεν· ἀλλ᾽ ἐπεὶ χρῶνται τῷ Τωβίᾳ αἱ
Ἐκκλησίαι, ἰστέον ὅτι καὶ ἐν τῇ αἰχμα-
λωσίᾳ τινὲς τῶν αἰχμαλώτων ἐπλού-
τουν, καὶ εὖ ἔπραττον. Αὐτὸς δὲ ὁ
Tob. 1. 10, Τωβίας φησί· Καθότι ἐμεμνήμην τοῦ
11, 12. „ Θεοῦ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ μου, καὶ ἔδωκεν
„ ὁ ὕψιστος χάριν καὶ μορφὴν ἐνώ-
Al ἐνεμ. „ πιον † Νεμεσσάρου, καὶ ἤμην αὐτοῦ
Ald. -σῆς. „ ἀγοραστής, καὶ ἐπορευόμην εἰς τὴν * μη-
A μήδειαν. „ δίαν, καὶ παρεθέμην * γαμαήλῳ τῷ
Al. γαβα- „ ἀδελφῷ Γαβρία ἐν * ῥάγοις τῆς μη-
A. ἀργοῖς. „ δίας † τάλαντα δέκα. Καὶ ἐπιφέρει
A. ἀργυρίου „ τάλ.
Ib. v. 14. „ ὡς πλούσιος, τὸ ἐν ταῖς ἡμέραις † Νε-
Ald. ἐνεμ- „ μεσσάρου ἐλεημοσύνας πολλὰς † ἐποίη-
A. ἐποίουν. „ σα τοῖς ἀδελφοῖς μου· τοὺς ἄρτους μου
„ ἐδίδουν † πεινῶσι καὶ ἱμάτια τοῖς γυ-
A. τοῖς πειν. μνοῖς· καὶ εἴ τινα ἐκ τοῦ γένους † ἑώρων
καὶ τὰ ἱμ. μου. τεθνηκότα καὶ ἐρριμμένον † ὀπίσω τοῦ τεί-
A. μου ἑ- „ χους Νινευΐ, ἔθαπτον αὐτόν· καὶ εἴ τινα
A. ἐπὶ τοῦ τ. „ ἀπέκτεινε Σενναχηρεὶμ βασιλεύς, ὅτε
ἐς Νιν. „ ἦλθε φεύγων ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἔθα-
„ ψα αὐτοὺς κλέπτων· πολλοὺς γὰρ † ἀπέ-
A. ἀπώλεσεν κτεινεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ.

Καὶ κατανόει εἴγε μὴν πολὺν πλοῦτον
ἐμφαίνει, καὶ πολλὴν περιουσίαν ὁ κατά-
λογος ὁ τοσοῦτος τῶν εὐποιϊῶν τοῦ Τω-
Tob. 1. 3, βία; Καὶ μάλιστα, ὅτι ἐπιφέρει λέγων
16. 17. 19. 20. τὸ ἐπιγνοὺς, ὅτι ζητοῦμαι ἀποθανεῖν, φο-
l. θεὶς. βηθεὶς ἀνεχώρησα, καὶ διηρπάγη πάν-
Vid Not. τα τὰ ὑπάρχοντά μου. Ἀλλὰ καὶ ἕτερος
A. ἀχιάχ- αἰχμάλωτος † Δαχιάχαρος ὁ τοῦ † Ανα-
Ib. v. 21. νιὴλ ἀδελφοῦ Τωβία ἐπὶ πᾶσαν κατε-
A. ἀναήλ. στάθη τὴν † λογιστείαν τῆς βασιλείας τοῦ
A. ἐκλογι-
στίαν.

nos oportebat ſcire, quòd Hebræi *Tobiâ* non utantur, nec *Judith*: nec enim *ſcripta* illa vel inter apocrypha hebraicè habent: ſicut ab ipſiſmet diſcendo cognovimus. Sed quandoquidem Eccleſiæ *Tobiâ* utuntur; ſciendum, quòd etiam in captivitate nonnulli captivorum divites fuerint, & benè lauteque vixerint. Ipſe enim *Tobias* inquit: *Cùm recordarer Dei ex tota anima mea, dedit mihi Dominus gratiam, & benignum aſpectum coram Nemeſſaro, eramq; illius mercator: & proficiſcebar in Mediam, & tradidi Gabaelo fratri Gabriæ, in Rages Mediæ decem talenta*: Addiditque velut dives hoc: *In diebus Nemeſſari multas erogavi eleemoſynas fratribus meis: panem meum dedi eſurientibus, & veſtimenta nudis: &, ſi aliquem ex gente videbam mortuum, & projectum poſt mœnia Nineve, ſepelivi eum, & ſi aliquem occidit Rex Senacherim, quum veniſſet, fugiens ex Judæa; ſepelivi eos furtim; multos enim occidit in irâ ſuâ.*

Inſuper animadverte: nunquid magnas divitias, & amplas facultates deſignet ille tantus beneficiorum *Tobiæ* catalogus? Maximè verò, quod allegat dicens: *Ubi cognoveram, me quæri ad mortem, metuens diſceſſi: & direpta ſunt omnia mea bona.* Sed & alius captivus *Achiacharus*, *Ananielis* fratris *Tobiæ* filius, præfectus fuit cunctis agitandis rationibus Regni

Βασι-

Al. σαρχιδόνος

βασιλέως *Ἀχερδόνος, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν· καὶ λέγεται, ὅτι ἦν ὁ Ἀχιάχαρος οἰνοχόος, καὶ ἐπὶ τοῦ δακτυλίου, καὶ διοικητὴς, καὶ ἐκλογιστής. Καὶ ὁ Μαρδοχαῖος δὲ, περὶ τὴν αὐλὴν διέτελε τοῦ βασιλέως· καὶ τοσαύτην εἶχε παῤῥησίαν πρὸς " αὐτὸν, ὥστε καὶ ἐν εὐεργέταις ἀναγεγράφθαι τοῦ Ἀρταξέρξου· ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ Ἔσδρᾳ Νεεμίας, οἰνοχόος τοῦ βασιλέως καὶ εὐνοῦχος αὐτοῦ, Ἑβραῖος τῷ γένει, ᾐτήσατο τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, καὶ ἔτυχεν. ὥστε μετὰ πλειόνων ἐπιτραπῆναι ἀπελθεῖν ἀνορθῶσαι τὸν ναόν.

Τί οὖν θαυμαστὸν τὸ παράδεισον καὶ οἰκίαν, καὶ κτῆμα γεγονέναι τινὸς Ἰωακεὶμ, εἴτε πολυτελὴς, εἴτε καὶ μετρία ἦν; οὐ γὰρ σαφῶς δηλοῦται ἀπὸ τῆς γραφῆς τὸ τοιοῦτον.

Ἀλλὰ φὴς· πῶς περὶ θανάτου ἔκρινον ἐν αἰχμαλωσίᾳ τυγχάνοντες; οὐκ οἶδα πόθεν ἀμφιβάλλων τὸ βασιλέως εἶναι γυναῖκα διὰ τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ Ἰωακεὶμ τὴν Σωσάνναν; λεκτέον δὲ, ὅτι οὐδὲν παράδοξον, μεγάλων ἐθνῶν ὑποχειρίων γενομένων, πρὸς βασιλέως συγκεχωρῆσθαι τοῖς οἰκείοις νόμοις χρῆσθαι τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοῖς δικαστηρίοις. Καὶ νῦν γοῦν Ῥωμαίων βασιλευόντων, καὶ Ἰουδαίων τὸ δίδραχμον αὐτοῖς τελούντων, ὅσα συγχωροῦντος Καίσαρος ὁ ἐθνάρχης παρ' αὐτοῖς δύναται· ὡς μηδὲν διαφέρειν βασιλεύοντος τοῦ ἔθνους· ἴσμεν οἱ πεπειραμένοι.

Regis Acherdonis, & ſuper omnẽ gubernationem: diciturque, *Fuiſſe Achiacharum Pincernam, & annuli Cuſtodem, & Adminiſtratorem, & rationibus Præfectum.* Tob. 1. 22. Sic & *Mardochæus* in aulâ Regis degebat; tantaque pollebat auctoritate apud eum, ut inter Benefactores adſcriberetur *Regis Artaxerxis.* Eſth. 2. 19. & 23. Adhæc quoque in *Eſdra, Nehemias* Regis Pincerna & Eunuchus ejus (*quamvis* genere Hebræus) petiit ædificationem Templi, & obtinuit; ſic, ut ipſi cum pluribus permiſſum fuerit, abire ad inſtaurandum Templum. 2. Eſd. 1. fin.

Quid igitur mirum; ſi hortum, & Domum ac prædium habuerit quidam *Joacimus*; ſive *Domus illa* pretioſa fuerit, ſive mediocris? nihil enim hujuſcemodi clarè manifeſtatur in Scripturâ. Reſp. ad Arg. 5.

Sed, inquis, *Quomodo de morte judicarunt qui erant in captivitate?* Neſcio, unde dubites, Regis'ne fuerit Conjux illa *Suſanna*; propter nominis *Joacim* ambiguitatem? Dicendum autem: non eſſe abſurdum, ſi magnis gentibus ſubactis, à Rege concedatur, ut ſuis legibus & tribunalibus utantur captivi. Certè nunc temporis Romanis imperantibus, & Judęis Didrachmum ipſis pendentibus; quanta permiſſu Cæſaris, †Præfectus populi apud illos poſſit: ut non aliter vivant, quàm dum regnaret ille populus: id experti ſcimus. Reſp. ad Arg. 4.

† *Ethnarcha.*

Γίνεται δὲ καὶ κριτήρια λεληθότως κατὰ τὸν νόμον, καὶ καταδικάζονταί τινες τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ· οὔτε μετὰ τῆς πάντη εἰς τοῦτο παῤῥησίας, οὔτε μετὰ τοῦ λανθάνειν τὸν βασιλεύοντα· καὶ τοῦτο ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ἔθνους πολὺν διατρίψαντες χρόνον μεμαθήκαμεν καὶ πεπληροφορήμεθα· καίτοιγε ὑπὸ Ῥωμαίοις δύο φυλαὶ μόναι εἶναι ἱστόρηνται, ἥτε Ἰούδα καὶ Βενιαμὴν· ἔστω δὲ καὶ λευιτικὴ· οἱ παρὰ τὸν λαὸν Ἰούδα
l. υἱοὶ Ἰσρ- † ἠσραὴλ, δέκα ἦσαν φυλαί· καὶ εἰκὸς ἀρκεσθέντας τοὺς Ἀσσυρίους τῷ ὑποχειρίους αὐτοὺς ἔχειν, ἐπιτετραφέναι αὐτοῖς τὰ οἰκεῖα δικαστήρια.

Repet. Arg. 7. Εὗρόν σου ἐν τῇ ἐπιστολῇ, καὶ τοῦτο αὐταῖς λέξεσι τὸ, ἐπὶ δὲ πᾶσι τοσούτων προωδοιπορηκότων προφητῶν, τῶν τε ἑξῆς, οὐδεὶς ἕτερος ἑτέρου κέ-
l. ῥητῷ. χρηται † ῥητῶν νοήματι· οὐ γὰρ ἐπτώ-
l. αὐτῶν. χευσεν ὁ λόγος † αὐτοῦ ἀληθὴς ὤν.

Resp. ad Arg. 7. Οὑτωσὶ δὲ ἐκείνων θατέρῳ ἐπαπει-
l. -σκῃ σε, λῶν, ὑπομιμνή†σκησε λέγοντος τοῦ
Ex. 23. 7. » Κυρίου· ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀπο-
Suſan. v 53. κτενεῖς, καὶ ἐθαύμασα, πῶς πολλὰς διατριβὰς ἔχων ἐν ταῖς ἐξετάσεσι καὶ μελέταις τῆς γραφῆς· οὐ τετήρηκας συγχρωμένους προφήτας προφητῶν λόγοις σχεδὸν αὐταῖς λέξεσι· τίς γὰρ οὐκ οἶδε καὶ τῶν πολλῶν πι-
Eſ. 2. 2, 3, 4. » στῶν κείμενον ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ τὸ· Ἔσται
» ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφα-
» νὲς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ ὁ οἶκος
Ald. ἄκρου. » τοῦ Θεοῦ ἐπ' * ἄκρων τῶν ὀρέων, καὶ
» ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν,

Fiunt autem interdum judicia clam ſecundùm Legem, ut condemnentur nonnulli eorum ad mortem; non equidem cum omni omninò ad hoc licentiâ; nec tamen clanculum & inſcio eo, qui regnat. Id quod, cùm in regione hujus gentis longo tempore eſſemus commorati, didicimus, & certò perſuaſi ſumus. Quamvis ſub Romanis tantùm duæ Tribus ferantur eſſe, *Juda* nempe atque *Benjamin.* eſto verò, *fuerit* etiam *Levitica.* Filii *Iſraëlis*, prǫter populum *Juda*, Decem erant Tribus: & veriſimile eſt, ſatis fuiſſe *Aſſyriis*, quòd ſubjugatos illos tenerent; cæterùm, conceſſiſſe illis propria tribunalia.

Inveni & iſtud in tuâ epiſtolâ, hiſce verbis: *Poſtremò omnium, cùm tot Prophetæ, (Danielem) anteceſſerint & ſecuti fuerint; nunquam alter alterius uſus eſt diſertâ ſententiâ: non enim hujus indigebat Sermo eorum, cùm ipſe quoque verus eſſet.*

Sic verò dum illorum alteri (*Daniel*) minitatur, in memoriam tibi revocet dictum Domini, *Innoxium & juſtum non occides.* Et ſanè miratus ſum, quî tu, multùm verſatus in examinibus & meditationibus Scripturæ, non obſervâris; Prophetas Prophetarum ſermonibus ferè iiſdem verbis uſos eſſe. Quis enim neſcit, etiam de vulgo credentium, poſitum in *Eſaja*? illud: *In ultimis diebus illuſtris erit mons Domini, & Domus Dei in ſummitate montium: & exaltabitur ſuper omnes colles, &*

A. ἐν αὐτῇ. καὶ ἥξουσιν * ἐπ' αὐτὸ πάντα τὰ
" ἔθνη· καὶ πορεύσονται ἔθνη πολλὰ,
" καὶ ἐροῦσι· δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ
" ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ
" Θεοῦ Ἰακώβ· καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν
" τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμε-
" μεθα ἐν αὐτῇ, ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύ-
" σεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου
A. ἐξ. " † ἐν Ἱερουσαλὴμ· καὶ κρινεῖ ἀνὰ
A. ἐξε-λέγξει. " μέσον τῶν ἐθνῶν, καὶ *κρινεῖ λαὸν
" πολὺν· καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαί-
" ρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζι-
" βύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα· καὶ οὐ
" λήψεται ἔθνος ἐπ' ἔθνος μάχαι-
" ραν· καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν.

Τὸ δὲ παραπλήσιον τούτοις ὅλοις, καὶ τῇ αὐτῇ λέξει, ἐν τῷ Μιχαίᾳ οὕτως ἐστὶ γεγραμμένον· Καὶ
" ἔσται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐμ-
" φανὲς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, ἕτοιμον
" ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, καὶ
" μετεωρισθήσεται ὑπεράνω τῶν βου-
" νῶν· καὶ σπεύσουσιν ἐπ' αὐτῷ λαοὶ·
" καὶ πορεύσονται ἔθνη πολλὰ, καὶ
A. τὸν οἶκον. ἐροῦσι· δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς * τὸ
" ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ
" Θεοῦ Ἰακὼβ, καὶ δείξουσιν ἡμῖν τὴν
" ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν ταῖς
" τρίβοις αὐτοῦ· ὅτι ἐκ Σιὼν ἐξελεύσε-
" ται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερου-
" σαλήμ. καὶ κρινεῖ ἀνὰ μέσον λα-
Ald. ἐξελέγξει ἔθνη. ῶν πολλῶν· καὶ * ἐλέγξει ἐπὶ ἔθνη
" ἰσχυρὰ,* ἕως εἰς μακρὰν· καὶ κατακόψουσι
Ald. ἕως μακ. τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ
A. τὰ δόρατα. " * τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα· καὶ οὐκέ-
A. πρὸς. " τι μὴ ἄρῃ ἔθνος * ἐπ' ἔθνος ῥομφαίαν,
" καὶ οὐκέτι μὴ μάθωσι πολεμεῖν.

& venient omnes gentes ad eum: & proficiſcentur multi populi, dicentq́ꝫ: Venite, aſcendamus in montem Domini, & ad Domum Dei Jacob: & annunciabit nobis viam ſuam, & ambulabimus in ea. nam, è Sione exibit Lex, & Verbum Domini de Hieruſalem, & judicabit in medio gentium, & judicabit magnum populum: & concident gladios ſuos in aratra, & haſtas ſuas in falces: & non tollet gens contra gentem gladium, & non diſcent ampliùs belligerare.

Dictum autem his omnibus planè ſimile, ac iisdem verbis, in *Michæâ* ſic ſcriptum extat: *Eritq́ꝫ in diebus noviſſimis Mons Do-* Mich. 4. 1, 2, 3.
mini illuſtris, paratus in vertice montium, & elevabitur ſupra colles: & feſtinabunt ad eum populi, & proficiſcentur multæ gentes, ac dicent: Venite, aſcendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Jacob; & monſtrabunt nobis viam ejus, & ambulabimus in ſemitis ejus: quia de Sion exibit Lex, & Verbum Domini de Jeruſalem: & judicabit in medio multorum populorum, & corripiet gentes multas uſque in longinquum: & concident gladios ſuos in aratra, & haſtas ſuas in falces; neque attollet gens gladium contra gentem, neque ampliùs diſcent belligerare.

"Ετι δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν παρα-
1. Paral. 16. 8-22. λειπομένων· ὁ τεταγμένος ἐν χει-
ρὶ Ἀσὰφ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ
ψαλμὸς, τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον· οὗ ἡ
l. -σθε. ἀρχή· Ἐξομολογεῖσθαι† καὶ ἐπικα-
λεῖσθε αὐτὸν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ· ἐν
μὲν τοῖς πλείστοις κατὰ τὴν ἀρχὴν
Pſ. 104. 1-15. ἰσοδυναμεῖ τῷ ρδ. ψαλμῷ· ἕως τοῦ·
καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονη-
1. Par. 16. 23-33. ρεύεσθε· μετὰ δὲ τοῦτο τῷ ϛε. ἀπὸ τῆς
Pſ. 95. 1-13. ἀρχῆς αὐτοῦ, ἐγγὺς πως ἐχούσης τῷ·
ᾄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ. ἕως
τοῦ· ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν· ἐπεὶ
δὲ ἦν τὸ παραθέσθαι αὐτὰς τὰς λέ-
f. πολὺ. ξεις † πολὺς διὰ βραχέων πρὸς τὸ
προκείμενον ταῦτα εἰρήκαμεν· εὑ-
Exod. 35. 2. ρήσεις δὲ καὶ περὶ τοῦ μὴ αἴρειν βάστα-
Num. 15. 32. γμα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, οὐ
μόνον παρὰ Μωϋσεῖ γεγραμμένον,
Jer. 17. 21, 24 ἀλλὰ καὶ ἐν Ἱερεμίᾳ· καὶ περὶ τοῦ πά-
σχα καὶ νόμων ἱερατικῶν εὑρήσεις πα-
In Lev. paſſim. ρά τε Μωϋσεῖ, καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις
τοῦ Ἰεζεκιήλ· καὶ αὐτὰς δ᾽ ἂν παρε-
Ez. 43, 44, 45, 46. θέμην τὰς λέξεις, καὶ ἄλλας πλεί-
ονας, εἰ μὴ ἑώρων ὑπὸ τῆς ὀλιγότητος
τῶν ἐν Νικομηδείᾳ ἡμερῶν ἡμῶν,
ἀποκλειόμενον τὸν χρόνον τῆς προσ-
γραφῆς.

Resp. ad Arg. 8. Πρὸς τούτοις ἔφασκες καὶ τὸν τῆς φράσεως χαρακτῆρα διαλλάσσειν· ὅπερ ἐμοὶ οὐ πάνυ τι ἐφάνη.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπελογησάμην· ἦν δ᾽ ἂν προηγουμένως, μετὰ τὰ ἐγκλήματα ἐγκώμιον εἰπεῖν τῆς περὶ Σωσάνναν γραφῆς ἐπιβαίνοντα ἑκάστῃ λέξει· καὶ δεικνύντα τὸ ἐξαίρετον τῶν νενοημέ-

Porrò, in priore libro Paralipomenon, Pſalmus, *Aſapho* & fratribus ejus aſſignatus, ad laudandum Dominum, cujus initium; *Confitemini & invocate Ipſum in Nomine Ipſius*; in pluribus ab initio ſimilis eſt Pſalmo CIV. uſque ad verba, *Et in Prophetis meis nolite mala perpetrare.* Poſthæc autem, Pſalmo XCV. ab initio ſuo ferè appropinquat; quod ita habet: *Cantate Domino omnis terra*; uſque ad: *Quoniam venit judicare terram.* Quandoquidem verò nimis longum foret, ipſa verba apponere; paucis hæc, pro inſtituto noſtro, protulimus. Quinetiam invenies, *De onere non ferendo die ſabbathi*, non tantùm à *Moſe* præſcriptum, ſed & in *Jeremia*. Item, *De Paſchate*, ac Legibus Sacerdotalibus, *ſimilia* reperies apud *Moſem*, & in ultimis *Ezechielis*. Appoſuiſſem utique ipſa verba, nec non alia plura; niſi viderem, paucitate dierum commorationis noſtræ *Nicomediæ*, tempus iſta conſcribendi *nobis* præcludi.

Ad hæc dixeras: *loquendi characterem variare*: quod mihi planè non videtur.

Et iſta quidem pro defenſione ſcripſi. Eſſent autem præcipuè, poſt tot criminationes, etiã laudes prędicandæ, illius de *Suſanna* Scripturæ, ab aliquo, qui ſingulas aggrederetur voces, & oſtenderet excellentiam rerum in iis intellecta-

rum.

νων. ὅπερ ἰδίᾳ τὶς τῶν φιλομαθῶν καὶ ἱκανῶς μεμελετηκότων τὰ θεῖα συντάξαι δυνήσεται·

Ταῦτα πρὸς τὰ, ὡς φῄς, κρούματα ἀπεκρινάμην, καὶ ἀντιγράφω, εἴθε καὶ παιδεύειν δυναίμην· νυνὶ δὲ οὐ τηλικαῦτα ἐμαυτῷ δίδωμι. Προσαγορεύει σε ὁ συναγωνισάμενος τῇ ὑπαγορεύσει τῆς ἐπιςολῆς· καὶ παρατυχὼν πάσῃ αὐτῇ, ἐν οἷς βεβούληται, διορθωσάμενος Κύριός μου καὶ ἀδελφὸς ἱερὸς Ἀμβρόσιος. Ἀσπάζεται δέ σε καὶ ἡ πιςοτάτη σύμβιος αὐτοῦ Μαρκέλλα· ἅμα τοῖς τέκνοις· καὶ Ἀνίκητος. Σὺ τὸν καλὸν ἡμῶν Πάπαν Ἀπολινάριον ἄσπασαι, καὶ τοὺς ἀγαπῶντας ἡμᾶς.

ΤΕ´ΛΟΣ.

rùm, quod peculiariter nonnemo eorum, qui ſtudioſè ac ſufficienter divina meditati fuerint, componere poterit.

Hæc ad tuas, quas dicis, pulſationes reſpondi, & reſcribo; utinam ſimul erudire poſſem! atqui verò, tantum mihi non tribuo. Salutat te, qui operam ſuam contulit in dictandâ hac epiſtolâ; & adfuit toti illi, ut quæcunque vellet, corrigeret; Dominus meus & frater, ſanctus *Ambroſius*. Salutat te pariter fideliſſima conjux ejus, *Marcella*, unâ cum liberis; & *Anicetus*. Tu optimum noſtrum Papam *Apolinarium* ſalutato, omnesque noſtri amantes.

FINIS.

Ad Benevolum Lectorem.

CUm hoc extremum opuſculorum Origenis imprimendum eſſet folium, Vir Reverendus & Clariſſimus D. Joh. Dallæus, Joh F. Paſtor Pariſienſis fideliſſimus, ac noſter in primis Amicus, pro inſigni ſuâ humanitate nobis manu ſuâ propriâ transſcriptas communicat *Africani* & *Origenis Epiſtolas* mutuas, è Græco in Latinum ſermonem converſas, *Leone Caſtro*, ſive (ut eum *Joh. Pineda*, & *Ant. Poſſevinus* nominant) *Caſtrio*, interprete: quas ille quondam *in Præfatione ad Commentaria ſua in Prophetam Eſajam* ediderat Salmanticæ, an. 1570. fol. 89. & ſeqq. Animus erat, *L. Caſtrij* verſionem Lat. his adjicere; ſed, cùm non magni usûs fore perpenderemus, operâ iſtâ ſuperſedere denique viſum eſt. Certè vel ſolus *Titulus Epiſtolæ Origenis*, prout ab illo verſus eſt, nil magnificum nobis promittit. Sic enim ille: *Origenes Africano, chariſſimo fratri in Domino, Patri verò filij mei ſancti per Chriſtum Jeſum S.* Hæc ad græca compara: & velut ex ungue Leonem æſtima.

Retractatio.

Ad pag. 225. med. Item alia plurima invénimus in Jobo, tùm deficientia, tùm redundantia, &c.] Verſionem hanc noſtram ità corrige: *Item alia plurima invenimus in Jobo, quæ tùm paucioribus, tùm pluribus* verbis *in noſtris* (i. e. græcis) *exemplaribus* poſita ſunt, *præter illa*, quæ in hebræo *Judæi habent. Et paucioribus quidem* id factum, *quum* legimus, quòd *Job ſurgens manè obtulit*, &c.] Videlicet, Tria exempla memorantur, in quibus *pauca* verba inculcantur à Græcis Lxx. in contextum ſacrum, vix unicum verſiculum conſtituentia. At verò *pluribus* verbis atque verſibus conſtat exemplum, quod ſubjicitur ſeq. pag. 226.

Errata

Errata in his Origenis opuſculis admiſſa, tollenda.

P. 2. l. 12. leg. ἀμείνονος.
p.6. l. 3. leg. νὺξ.
7. l. ὂν ἐστι.
32. l. ὂ.
p.14. l.16. leg. ὑμετέρων quanquam in MS. ſit ἡμετ.
p.15. in marg. l. ἠδύνασθε.
p. 16. l.17. l. ἐκεῖ.
l.31. l. ὀσφὺν.
p.17. l. 20. l. ἡμῖν.
p.18. l.3. l. filium.
p.19. ad marg. 2. Arg. Marc.
l.14. l. δοῦλον.
p.21. lin. ult. dele πο-
p.22. l. 16. l. παρώργισαν.
p.25. l. 36. l. συμμανίτης.
ad marg. l.4. Reg.2. 24.
4. Reg.4.37.
p.27. ad marg. 4. Reg.2.23.
p.31. l. antepen. l. gregem.
p.32. ad marg l. 1. Arg. Marc. de duplici Deo, Creatore & Patre Chriſti.
p.33. l.4. l. agnitionem.
p.35. l. 20. l. πάσας τὰς.
36. l. ψυχὴ
p.36. l. 7. l. διεδήλωται.
p.38. l.33. l. ut qui.
ad marg. l. Matth. 11.5,6.
p.39. l. 13. l. excitatus.
25. l. ἐχθροὶ.
28. l. diſſipentur.
33. l. ἁμαρτίαν.
p.40. l.29. l. excerpis.
p.54. l.16. l. ἡμεῖς.
p.55. l.20. l. ὅτι.
p.63. l. 22. l. πτυνᾷ.
p.69. l.2. l. Servatorem.
p.70. l.20. l. defini.
p.71. l. 2. l. ἐνδεδύμεθα.
9. l. ζητῶ.
in marg. εἴη.
p.74. l.2. l. οὐδεμία.
p.76. l. 9. l. incorruptibiles.
11. l. ἡσυχίαν.
p. 77. l. penult. l. inceſſat.
p.83. l.4. l. ὡμολόγησας.
32. l. συγκρατεῖται.
p.85. l.17 & 21. Οὐαλεντίνου.
p.86. l.26. l. ἠλίου. 25. fortè leg. ἐθρύπτετο τὸν θυμόν.
p.97. l. 3. l. καθάπερ.
27. l. πεποιηκέναι.
p.98. l. 9. l. κρείττονα.
p.99. 2. l. ἀλλὰ μὴν. 3. l. δοκεῖ.
20. l. διεδουλωμένον.
p.100. l. 2. l. ſubſtantiam.
p. 101. l. 15. l. ſicut.
p.103. l. 32. l. πεποιηκότι.
34. l. videtur ſic legendum ἕτερόν τι παρὰ τὸ.
p.104. l. 22. l. τοιγαροῦν.
p.105. l. 4. l. ἀέναον.
9. l. πλημμυρεῖ.
p.106. l.28. l. πατὴρ.
33. ποιήσωμεν ἄνθρωπον.
46. τὸν ἄνθρωπον.
p.107. l. 12. l. ἄνθρωπος.
5. l. ᾐσχύνετο.
p.108. l.5. l. ἀφορίσας.
p.113. l.5. l. ἑαυτῶν.
p.119. l.5. l. ἀποθνήσκουσιν.
p.123. l.9. l. περὶ αὐτοῦ ἀναστάντες.
p.125. l.22. l. ὡμοιώσατε.
p.128. l.32. l. ἐλαυνόμενοι.
p.129. in marg. ἀγνωμόνως.
p.130. 29. ex progreſſu diſputationis patebit, quis &c.
p.131. l.7. l. ὑπάρχον.
p. 132. l. 32. fortè leg. βούλοιτο τοῦτο πλάττειν.
p.134. l.13. l. τὸ τῆς γῆς ἡ γῆ.
p.139. l.19. l. πράξεσι.
p.140. l.11. οὐδὲν ἧττον.
17. l. ἐξοικίζει.
p.152. l. ult. l. habemus.
p.163. l. 28. l. καταπεφρονηκέναι.
p.164. l.24. l. ἐξέχεεν.
p. 165. l.33. videtur legendum ἐνορᾶν Θεῷ.
p.168. l.13. l. βδέλυγμα.
p.171. l.35. l. πειρασμοῦ.
p.173. l.25. l. κόσμον.
p.175. l.16. l. terreſtria.
ad marg. l. Rom. 8.21.
p.176. ad marg. l. τούτων.
l. ult. l. μάρτυρας.
p.168. lin. 12. l. εἰδωλολατρεῖν. ult. dicendum.
p.182. l.7. l. martyrium.
p.183. l.7. l. ætate.
29. l. ἀπολυθῆναι.
p.184. l.26. l. θεῖον.
p.185. l.21. l. γινομένους.
p.186. l.29. l. καταλελεῖφθαι.
37. l. ne erres.
p. 187. in marg. dele θεοπρεπέσι.
l.8. l. ἀλγηδόνας.
p. 196. l.2. ἀντιστῆναι.
8. l. ἀπόληται.
ad marg. δοθῇ ὑμῖν.
p.197. l.35. l. nos.
p.198. l.34. l. rependat is.
p.200. l. ult. illo gladio apprehendi, eò &c.
p.202. l.2. l. ἐνθυμήσεων.
p.203. l.20. l. Ἀβραὰμ.
p.204. l.22. l. ὑμῶν.
24. l. διεδοκιμασμένους.
p.205. l.17. l. λογισώμεθα.
p.208. l.3. l. ſufferunt.
10. ἐπήκουσα
p.214. l.36. l. περισρηγνύτωσαν.
p.217. l. ult. l. ἠγοράσθημεν.
p.221. l.16. l. πεπροφήτευται.
p.228. l.14. l. τῶν.
p.229. l.23. l. ὠνομάσθη.
p.233. l.20. l. ποσάκις.
p.237. l.1. l. ἀνέτειλε.

Reliqua, ſi quæ ſunt, benignus Lector facilè corriget.

NOTÆ
IN
ORIGENIS
DIALOGVM CONTRA MARCIONITAS.

Pag 1. *lin.* 1. Ὠριγένους.

DE hujus Nominis etymo diſquirunt eruditi. Hœſchelius *in Notis ad libros contr. Celſ.* ait: Origenes ſic appellatus, quaſi ὄρειος τὸ γένος, ὀρειγενὴς, ἐν ὄρει γεννηθεὶς, *montigena, in montibus natus.* Doctiſſ. Valeſius, quia in Codicibus Euſebii MS. vocem ſpiritu aſpero notatam reperit, eruditè dictam conjicit, quaſi ὡρὶ γεννηθεὶς, id eſt, *maturè genitus, cui contrarium eſt* ἀωρὶ. *Notis in l.* 6. *hiſt. Eccl. Euſeb. c.* 1. *p.* 112. Cl. Ger Joh. Voſſius, *l.* 2. *de Idololatr. c.* 10. *p.* 357. tertiam nobis ſuppeditat: *Orus,* inquit, *Vetus nomen eſt Regis Aegyptij, imò apud Etymologum etiam Grammatici, atque ut* ἀπὸ τοῦ Διὸς *proprium eſt nomen* Διογένης, *quaſi Jovigenam dixeris; ſic* ἀπὸ τοῦ ὤρου *eſt* ὠριγένης, *quaſi Origenem appelles, hoc eſt,* Ore *ſive* Oro-genitum. Difficile eſt judicium ferre in re obſcurâ. Interim arrideret præ cæteris Voſſij ſententia; ſi duo ſublati eſſent ſcrupuli: alter, Cur ὠριγένης, non ὡρογένης, ſicut Διογένης, dicatur? alter, An veriſimile ſit, Parentes Chriſtianos, & quidem Martyres, à Rege, ut videtur, inter Deos relato, denominaſſe filium? nomine planè profano. Horus enim, ſi credamus Athenagoræ *Leg. pro Chriſt. p.* 35. eſt is, ὃν Ἀπόλλωνα οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσιν, *quem Græci Apollinem vocitant.* & Macrobio *l.* 1. *Saturnal. c* 21. *Apud Aegyptios Apollo, qui eſt Sol, Horus vocatur:* procul dubio ab hebr. *Or*, id eſt, *Lux, Lumen.* Sol enim, Luminis in Mundo fons. Malim tamen inventis acquieſcere, donec certiora inveniantur. Qui verò cætera Origenis nôſſe cupit, cùm integri libri res ſit, adeat Euſebium *l.* 6. *hiſt. Eccl.* Hieronymum *in Catalogo*, Epiphanium *hær.* 64. è recentioribus Baronium *in Annalibus*, Halloiſium *in Origene defenſo*; &, ut omnes in uno complectar, Cl. Huëtium *in Origenianis*; ubi vitam, dogmata, ac res geſtas ab Origene, & ejus ſequacibus, tribus diſſertationibus accuratè deſcripſit.

Ibid. lin. 2. Διάλογος] paulò pòſt Διάλεκτος: facilè fuiſſet prius nomen reponere, quod in calce libri etiam reperitur. Cyrillus tamen in *Gloſſario* διάλεκτον, διάλογον, & διάλεξιν, *diſputationem* interpretatur, & Heſychio διάλεκτος & διάλεξις eſt ὁμιλία, *colloquium.* Poterit igitur utrumque admitti. Iſidorus *Orig. l.* 6. *c.* 8. deſcribit *Dialogum*, quòd ſit *Collatio duorum vel plurimorum, quem Latini Sermonem dicunt.* Et Venerab. Beda *t.* 2. *l. de Orthogr. p.* 80. *dialogus græcè, diſputatio latinè.* Origenes plures ejuſmodi Dialogos edidit. Freculfus *tom* 2. *l.* 3. *hiſt. c.* 7. mentionem facit Dialogi Adamantii & Berylli. Hieronymus *l.* 2. *adv. Ruffinum* Dialogi Origenis & Candidi Valentiniani. Origenes *in epiſt. ad Africanum*, ut placet nonnullis, Dialogi ad Agnomonem, &c.

Ibid. Κατὰ Μαρκιωνιστῶν] Codex Oxonienſis unà cum noſtro habet, κατὰ Μαρκιανιστῶν, *contra Marcianiſtas.* Sed, quia manifeſtus error eſt, eum tollere placuit. *Marcioniſtæ* & *Marcionitæ* promiſcuè Veteribus dicti, à *Marcione* Hæreſiarchâ denominantur: de quo, ut totius Diſputationis ratio magis pateat, nonnulla apponam. Patriam ejus Epiphanius tradit *hæreſ.* 42. *pag.* 135. τὸ γένος Ποντικὸς ὑπῆρχεν, Ἑλενοπόντου δέ φημι, Σινώπης δὲ πόλεως. *Ponticus erat natione; ex Helenoponto, inquam; Urbe autem Sinope oriundus.* Hinc apud Tertullianum *l.* 2 *adv. Marcionem*

p. 443. & paſſim. *Ponticus* κατ᾽ ἐξοχὴν vocatur. Patrem ejus Epiſcopum loci, virum pietate & Zelo Dei flagrantem fuiſſe, ſcribunt Tertullianus *de præſcript. hæret. c.* 51. *p.* 253. & Epiphanius *l. citato.* In juventute, oportet, artem navigandi didicerit. Euſebio enim *l.V. Hiſt. Eccl. c.* 13. appellatur ὁ ναύτης Μαρκίων, & Tertull. ſcribit *l.* 1. *adv. Marcionem p.* 442. *Ponticum nauclerum novimus.* & *l.* 4. *c.* 9. de Chriſto Apoſtolos vocante: *Aliud eſt, ſi adfectavit de navicul ariorum collegio adlegere, habiturus Apoſtolum quandoque nauclerum Marcionem.*

Poſtea Patris, ut videtur, hortatu, vitam monaſticam eſt amplexus. τὸν πρῶτον αὐτοῦ βίον παρθενίαν ἤσκει· μονάζων γὰρ ὑπῆρχε. *in primâ ejus vitâ virginitatem profeſſus eſt; erat enim monachus:* inquit Epiphanius. Sed parùm voto reſpondit eventus. nam, *propter ſtuprum cujusdam virginis ab Eccleſiæ communicatione abjectus* eſt à proprio Patre: teſtibus Epiphan. & Tertull. *de præſcr. hæret.* inde, cùm veniam à Patre rogaret, nec tamen impetrare valeret, Romam profectus eſt. Priuſquam verò intraret urbem, *Marcion*, ut ait Hieronymus *t.* 2. *epiſt. ad Cteſiphontem adv. Pelagianos p.*253. *Romam præmiſit mulierem, quæ decipiendos ſibi animos præpararet.* Ingreſſus eſt urbem Marcion μετὰ τὸ τελευτῆσαι Ὑγῖνον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης: *poſt obitum Hygini Epiſcopi Romani:* juxta Epiphanium, & preſſius (ſecundùm Tertull *carm. l.* 3. *adv. Marcionem*) ſub Aniceto. ità enim canit:

Atque Pio ſuſcepit Anicetus ordine ſortem,
Sub quo Marcion hic veniens nova pontica peſtis.

Romanis tunc imperante Antonino Pio unde Tertull. *l.* 1. *c* 19. *adv. Marc.* eum *Antoninianum hæreticum, ſub Pio impium*, vocat, id eſt, circa annum Chriſti 154. tredecim annis poſt Valentinum & Cerdonem. quanquam Marianus Scotus id jam A. C. 149 contigiſſe opinetur. Adeoque ſibi contradicit Epiphanius, qui *p.* 160. *poſt tempora Aniceti* id factum fuiſſe ſcribit; cùm certum ſit, ſub Aniceto Polycarpum Romæ vidiſſe Marcionem.

Sed quid in urbe Marcion? ibi in Eccleſiam recipi voluit. Verùm Seniores absque voluntate Patris ſui, Epiſcopi, ſibi hoc non licere affirmabant. Inſtitit Marcio, & precium verbis addere conatus eſt: ſed, docente id Tertulliano *c.* 30. *de præſcript. hæret. cum ducentis ſeſtertiis, quæ Eccleſiæ intulerat, noviſſimè in perpetuum diſcidium relegatus eſt.* Hinc iritatus minas addidit: *Ego ſindam Eccleſiam veſtram.* & cùm ſpe ſe fruſtratum cerneret, ad Cerdonis manipulum ſe contulit. V. Epiphan. *l. c.* Scribit Tertull. *l.* 1. *adv. Marcionem*, Eum *Cerdonem habuiſſe informatorem.* Unde Philaſtrius, *Cerdonem Marcionis Doctorem, Marcionem* verò illius *Diſcipulum* vocat: *de hæreſib p.* 21. Superavit Diſcipulus Magiſtrum famâ, vel infamiâ Nominis, & numero diſcipulorum. Statim enim poſt apoſtaſiam voce & ſcriptis innumeros ſeduxit: ut meritò ab Euſebio, λύκος ποντικὸς, *lupus Ponticus: l.* 5. *h Eccl. c.* 13. & à Polycarpo, (qui, ut malo obviam iret, Romam venit, & multos ab hæretico errore correxit. Hieron. *in Chron. Euſeb. ad A. Ch.* 154.) *Primogenitus Diaboli* appelletur. Vid. Euſeb. *l* 4. *c.* 14 Hieron. *in Catal. p.* 274. Freculfum, *t.* 2. *l.* 2. *c.* 15. aliosque.

Scripſit Marcion Συντάγματα τοῖς ἀπ᾽ αὐτοῦ πλανωμένοις, τὸ παρ᾽ αὐτῶν λεγόμενον εὐαγγέλιον καὶ ἀποστολικόν. *Libros compoſitos Diſcipulis à ſe ſeductis; quod Evangelium nominant, & Apoſtolicum*: inquit Epiphanius *pag.* 138. & *Antitheſes*, quarum meminit Tertullianus *l.* 4. *adv. Marcionem, p.* 501. *Commentatus eſt opus ex contrarietatum oppoſitionibus,* Antitheſes *cognominatum, & ad ſeparationem Legis & Evangelij coactum.* Et quò felicius hæreſin propagaret, Philoſophiæ ſe mancipavit, Stoicæ præſertim: Tertull. *de præſcr. hær. c.* 30. Unde idem Tertullianus, *c* 7. *ejusd. libri* Philoſophiam & Dialecticam exagitat, velut matrẽ hæreſeon, & Prudentius *in Hamartigeniâ,* Dialecticæ oſtentationem ei exprobrat: *p.* 192.

Hac tua Marcion gravis & dialectica vox eſt.

Nôrunt enim omnes à Zenone Stoïco dialecticam eſſe inventam: Vid. Laërt *proëm. p.* 12. Unde Cicero *in Bruto* (p. 311. a.) *omnes ferè Stoici prudentiſſimi in diſſerendo ſunt, & id arte faciunt.*

Tertull. *l* 3. *carm adv. Marcionem* ſcribit: Marcionem primùm clam docuiſſe, & ſeduxiſſe, & propterea penitus à Communione Eccleſiæ ejectum fuiſſe. Dogmata ejus ab Irenæo, Tertulliano, Epiphanio, Theodoreto, Phila-

Philaſtrio, ſequentia enarrantur. 1. Statuit duo vel tria Principia. De quâ numeri diſcrepantiâ infrà diſpiciemus. 2. Probat cælibatum, damnato conjugio. 3. Jejunium in ſabbatho obſervare jubet. 4. In Sacramentis aquâ tantùm utitur. 5. Carnem reſurrecturam negat; ſoli Animæ reſurrectionem concedit. 6. Baptiſmum reiterabat bis tervé. 7. Legem & Prophetas V.T. rejicit: Novum verò, tanquam corruptum eſſet, corrigit & mutilat. 8. Chriſtum Boni Dei Filium veniſſe ad refutandum Deum Legis, aſſerit. 9. Cainum, & impios à Chriſto ſalvari: Patriarchas verò Vet. Teſt. in inferno relinqui. 10. Μετενσωματώσεις, ſeu Tranſitum animarum de corpore in corpus, defendit. 11. Animam, ejuſdem cum Deo Eſſentiæ eſſe ſtatuit. 12. Pro mortuis Catechumenis alios baptizat. Quæ de Principiis, duobus tribusve; itemque de Bono Maloque Deo, &c. commentus eſt; ſuis locis in ſequentibus occurrunt. Hæc ab ejus diſcipulis variè ſunt aucta, interpolata, immutata; quædam etiam negata. Rejecit enim cælibatum, *Apelles Marcionis de diſcipulo emendator.* Vid. Tertull. *l.* 4. *adv. Marc. c.* 17. *& de præſcr. hæret. c.* 30. Idem rejecit *Duo Principia*, uno contentus: teſte Philaſtrio *de hæreſ. p.* 21. Tandem, conſcientiæ morſu vulneratus Marcion, in ſeipſum deſcendit, & pœnitentiam confeſſus eſt: ſed, *cùm conditioni datæ ſibi occurrit, ita pacem recepturus, ſi cæteros, quos perditioni erudiſſet, Eccleſiæ reſtitueret, morte prævenitus eſt.* teſte Tertull. *de præſcr. hæret. c.* 30.

Poſt ejus obitum Marcionitæ Eccleſias, in æmulationem Eccleſiæ Catholicæ, ubique locorum erexère: unde Tertull. *l.* 4. *c. Marc. c.* 5. *Faciunt favos & veſpæ, faciunt Eccleſias & Marcionitæ.* Et quamvis Conſtantinus M. edictis ſeverioribus eos coërcuerit: ut Caſſiodorus *hiſt. trip. l.* 3. *c.* 11. *p.* 46. opinetur, propterea hæreſium memoriam fuiſſe deſtructam: attamen in tantum extirpare eos non potuit, ut Epiphanius ſuo tempore conqueratur; hæreſin Marcionitarum *Romæ*, in *Italiâ*, *Aegypto*, *Palæſtinâ*, *Arabiâ*, *Syriâ*, *Cypro*, *Thebaide*, *Perſide*, *& alibi* graſſari. Seculo quinto decrevit eorum numerus. Sic enim ſcribit Theodoretus *in præfat. l.* 2. *hæret. fabul. p.* 218. Ὀλίγοι δέ τινες ἀ-γαν διαριθμητοι, καὶ οὗτοι σποράδες ἔν τισι τῶν πόλεων τὴν Βαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος καὶ τοῦ Μάνεντος διέμειναν περικείμενοι λώβην· εἰς ἔλεγχον γ᾽ ἴσως τῶν νῦν τὰς Ἐκκλησίας νέμειν πεπιστευμένων, οὐδὲ τὰ σμικρὰ τῶν δυσσεβῶν αἱρέσεων λείψανα μεταβαλεῖν δυναμένων. *Pauci ſunt numero hinc inde in urbibus quibusdam diſperſi, qui noxio dogmati Valentini, Marcionis & Manetis adhærent. Fortè ad reprehenſionem eorum, quibus Eccleſiæ cura eſt commiſſa; & tamen exiguas impiarum hæreſium reliquias convertere non poſſunt.*

Ibid. κατὰ Μαρκιωνιστῶν] Pamphilus *in Apolog. t.* 1. *op. Orig. p.* 757. *Auſi ſunt libellis editis derogare ei viro, qui per tot annos Magiſter Eccleſiæ fuit, qui in Eccleſiâ ſenuit, qui adversùs eas hæreſes, quæ illo tempore Eccleſiam impugnabant, ita conſtanter, ita fortiter dimicavit, ut omnia eorum diabolicæ machinationis fundamenta ſubverterit.* Scripſit enim Origenes, uti paſſim nos docet Theodoretus *in fab. hæret.* adversùs Menandrum, Baſilidem, Valentinum, Hermogenem, Severum, Nazoræos, Marcionem, Helceſaitas, Nicolaitas, aliosque. Quare meritò *l.* 8. *contra Celſum p.* 388. ſe πολλάκις ἐγγυμνασάμενον πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων, *ſæpiùs diſputando exercuiſſe cum hæreticis*, ſcribit. Sed, *contra Marcionem* præter Origenem ſcripſerunt Juſtinus Philoſophus & Martyr, Theophilus Antiochenus Epiſc. Philippus Gortynenſis Epiſc. Irenæus, Modeſtus, Rhodon, Hippolytus, Emeſenus Euſebius, Epiphanius, inter Græcos. Tertullianus, Sabbatius in Galliâ Epiſcopus, Auguſtinus, aliique, qui paſſim in ſcriptis ejus placita confodiunt. Vid. Hieron. & Gennadium *de Script. Eccleſ.* Theodoretum *in libris hær. fab.* Epiphanium &c. Philaſtrius memorat: *Marcionem devictum atque fugatum à B. Johanne Evangeliſtâ, & à presbyteris de civitate Epheſi: Romæ dein hæreſin ſeminâſſe.* Sed, cùm *S. Johannes* Marcionis tempora non attigerit; ſuo id relinquitur auctori.

Ibid. lin. 3. Διάλεκτος Ἀδαμαντίου] Præfatio iſta, non ab Origene, ſed ab alio Græcorum Patrum, Dialogo iſti addita fuiſſe videtur. Hinc deeſt in Pici codice, in aliis variat. Nam Cardinalis Baronius *ad annum Ch.* 220. §. 8. talem nobis legendam exhibet: *Nonnunquam multi Philoſophi, qui à noſtrâ diſci-*

diſciplinâ abhorrebant, interdum & hæretici ad eum diſputaturi veniebant. Cumq; frequens inſtituta eſſet diſputatio; multos gentiles, quibus cùm, ut idolorum inſanum cultum deteſtarentur, perſuaſiſſet, ita comparavit, ut martyrij coronam ſint adepti. In his etiam fuit Ambroſius; qui Origenis æmulus factus, & ab eo noſtris decretis inſtitutus, ſe à Valentini Marcioniſq; hæreſi ſecrevit & removit. Quòd cùm hæretici quidam tunc intellexiſſent, malo animo conſilioq; impulſi, diſputandi causâ venerant ad Adamantium: delectoq; ſermonis ſui Judice Philoſopho, qui à Chriſtianâ religione abhorrebat, initium fecerunt diſputandi. Ad extremum penès univerſam Eccleſiam Catholicam fuit victoria: quo factum eſt, ut multi gentiles, & hæretici etiam, cum Eutropio Judice, religionem Chriſtianam approbarent & crederent. Hæretici quidem ſunt, Megethius, Marcus, Droſerius, Valens & Marinus.

Ibid. Ἀδαμαντίου] Gobelinus *in Coſmodrom. Aet.* 6. *c.* 10. *Notandum, quòd Origenes græcè dicitur, Adamantius latinè.* Innuit fortaſſe, nomen *Adamantij* Latinis eſſe frequentius, ſed Græcis *Origenis*: non ineptè. Hieronymus enim, Freculfus, aliique ſæpius eum vocitant *Adamantium* Cognomen hoc eſt Origenis: ſed quando, à quo, aut quare ei ſit inditum, explicare pro virili annitar. Euſeb. *l.* 6. *H. Eccl. c.* 14. Ὅ γέ τοι Ἀδαμάντιος, καὶ τοῦτο γὰρ ἦν τῷ Ὠριγένει ὄνομα: *Adamantius verò, id enim etiam Origeni nomen fuit.* Epiphan. *hær.* 64. *p.* 227. Ὠριγένης, ὁ καὶ Ἀδαμάντιος ἐπικληθεὶς. *Origenes, qui & Adamantius cognominatus eſt.* Putat autem, ſibi Origenem illud cognomen impoſuiſſe; & propterea dicam ei ſcribit *p.* 261. Ἀρκέσει μοι ταῦτα πρὸς τὸν ἐθελόσοφον Ὠριγένην, τὸν ματαίως ἑαυτῷ ἐπιθέμενον ὄνομα Ἀδαμάντιος. *Sufficiunt hæc mihi adversùs Origenem, qui ſapiens videri vult, & vanè ſibi nomen Adamantij impoſuit.* Freculfus *t.* 2. *l.* 3. *c.* 8. poſtquam Origenis labores, Ambroſio monente, exantlatos recenſuiſſet, addit: *Unde & in quadam epiſtolâ eum Adamantium vocat.* Hieronymus *in Ruffini invectivâ, pag* 225. *Tantum in ſacrarum Scripturarum labore ſudavit, ut juſtè Adamantij nomen acceperit.* Magis eſt veriſimile; ab aliis, propter incredibilem φιλοπονίαν, ei hoc nomen inditum eſſe; quàm ipſum, modeſtiâ ſingulari celebratum, id ſibi aſſumſiſſe. Photius tamen *cod.* 118. aliam nominis rationem tradit: Ὠριγένην καὶ Ἀδαμάντιον ἐπονομάζεσθαι φασὶν, ὅτι ἀδαμαντίνοις δεσμοῖς ἐῴκεσαν οὓς ἂν δήσοι λόγους. *Origenem ajunt cognominari Adamantium; quòd vinculis Adamantinis ſimiles eſſent ſermones ab ipſo facti.* Habuit & alia epitheta, à ſedulitate & in labore conſtantiâ *Chalcenterus* ab Hieronymo *l. d.* à librorum multitudine, Συντάκτης, Epiphanio; & Συνταχτικὸς, Cedreno vocatur. Hieronymus *Tom.* [illegible] *l.* 1. *adv. Pelagianos, p.* 269. *Magiſtrum* ἀρχαῖον nominat; quòd Libros περὶ ἀρχῶν malo fato edidiſſet. Sed & hoc obſervandum eſt: Theodoretum *l.* 1. *hæret. fabularum p.* 189. & *p* 212. *Origenem* ab *Adamantio* diſtinguere, duosque Scriptores Marcionis antagoniſtas ex iis facere. Id verò, quâ ratione intelligendum ſit, à doctioribus edoceri cupio.

Ibid. lin. 4. περὶ τῆς εἰς Θεὸν ὀρθῆς πίστεως] *De rectâ in Deum fide.* Hunc titulum præfixit Picus, Perionius & Humfredus: Quia verò noſter Codex & Oxonienſis, (ut ex literis Cl. Protobibliothecarii, *Thomæ Hyde*, didici) *Dialogum contra Marcionitas* inſcribit, & Philocaliæ collectores hoc titulo eum allegant, *ſub finem cap.* 24. uti ſupra in præfatione indicavi; ideò, ne alterutri vim facerem, utrumque apponere placuit.

Ibid lin. 5. Μεγέθιον] Hujus mentionem faciunt S. Baſil. & Gregorius, *ſub finem c.* 24. Philocaliæ.

Ibid. Μάρκον, Δροσέριον, Οὐάλεντα, Μαρῖνον] Epiphanius *hær.* 34. *p.* 104. *Marcum* deſcribit Hæreticum Valentinianum: qui ope Magiæ plures, divites inprimis mulieres, decepit; ab eo dicti Μαρκώσιοι, *Marcoſii.* ſed, cùm Irenæus ejus jam mentionem faciat, *l.* 1. *adv. hæreſ. c.* 8. alius nobis Marcus quærendus eſt. De *Droſerio* nihil, quod ſuggeram, habeo. *Valentis* meminit Epiphanius *hær.* 58. *p.* 213. à quo Οὐαλήσιοι, *Valeſii*, denominati; qui abſtinebant ab eſu animalium: dein exſecabantur, & ſic in ſectam admittebantur. Statuebant pluralitatem Principiorum cum Gnoſticis & Valentinianis: An verò is noſter fuerit Valens, Lectoris judicio relinquitur. Certè ſi Lamberti Danæi conjecturam *in com-*

in comment. ad Auguſtin. de hæreſib. cap. 37. p. 102. admittamus: quâ ſub Anthero Epiſcopo Romano, & Philippo Imperatore circa annum Chriſti 216. hunc Valentem, ex Arabiâ, Origenis ævo hæreſium ferace, oriundum, collocari debere cenſet: facilè concedemus, eundem eſſe, cujus in hocce Dialogo fit mentio. *Marinos* duos nobis tradit Euſebius, *l. 7. hiſt. Eccl. c. 5. & c. 15.* alterum Epiſcopum Tyri, qui Origenis ævo vixit; alterum, militem martyrio Cæſareæ perfunctum. Sit'ne alteruter ab Origene converſus, & ex eorum numero; quos, in prologo, à Baronio nobis deſcripto, laudari videmus? Æſtiment eruditi.

Ibid. lin. 6. Αἱρετικοὺς ἑκάστου μὲν ἰδίας αἱρέσεως προϊσταμένους] A Græcis, diverſæ olim Philoſophorum ſectæ, αἱρέσεις appellatæ ſunt: ut videre eſt apud Diogenem Laërtium *in proœmio.* Dein à Chriſtianis Heterodoxi hoc nomine ſunt notati. Baſilius *in epiſt ad Amphilochium,* αἵρεσιν σχίσμα & παρασυναγωγὴν definit; &, quid diſcriminis inter ea ſit, his verbis oſtendit. Αἱρέσεις ὠνόμασαν τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους. Σχίσματα δὲ τοὺς δι' αἰτίας τινὰς Ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας. Παρασυναγωγὰς τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων καὶ παρὰ τῶν ἀπαιδεύτων λαῶν γινομένας. *Hæreſes vocarunt eos, qui omninò abrupti ſunt, & in ipſâ fide ſunt abalienati. Schiſmata autem eos, qui propter aliquas Eccleſiaſticas cauſas & medicabiles quæſtiones inter ſe diſſident. Illegitimos autem conventus congregationes, quæ fiunt à rebellibus Presbyteris vel Epiſcopis, & à populis minimè doctis.* Philaſtrius tamen aliique hæc ſæpius confundunt, dum hæreſin vocant etiam diſſenſum in levioribus & problematicis quæſtionibus. Verùm Origenes diſcrimen rectè obſervat *in Comment. ad Titum* apud Pamphilum *in apolog. t. 1. oper. Orig. p.* 759. *Quid ſit hæreticus homo pro viribus deſcribamus. Omnis qui ſe Chriſto credere profitetur, & tamen alium Deum Legis & Prophetarum alium Evangeliorum Deum dicit; & Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti non eum dicit eſſe, qui à Lege & Prophetis prædicatur: ſed alium, neſcio quem, ignotum, omnibus inauditum: ſicut ſectatores Marcionis & Valentini, & Baſilidis, & hi qui ſe appellant Eutychianos* &c. Pro ſingulari ſuo erga me affectu ſuggeſſit cum pluribus aliis Vir Reverendus & Clariſſ. Joh Caſp. Svicerus, illuſtris Scholæ Tigurinæ p. t. Rector magnificus, ibidemque Prof. Linguarum SS. celeberrimus; Sumi etiam nomen αἱρετικὸς in partem meliorem, ut idem ſit quod αἱρετὸς *electus*: In *Cod. Can. Eccl Afr. Can.* 20. Αἱρετικοὶ ἐπίσκοποι ſunt οὓς αἱρετίσεται, ἤγουν ἐπιλέξεται ὁ κατηγορούμενος, ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων: *Illi Epiſcopi, quos eliget vel exoptabit ex vicinis Epiſcopis, is qui accuſatur* Presbyter. Plura de hæreſi, & Quis ſit hæreticus, Vide *Can. 6. Concil. Conſtantinop.* vel *Oecum.* 2. & apud Auguſtinum *t. 6. de hæreſibus.* Photium *in Nomocan. tit.* 12. *cap.* 2. Iſidor. *Orig. l. 8. c.* 3. Rab. Maurum *de Inſtit. Cleric. l. 2. c.* 51. Clementem *Conſtitut. Apoſtolicarum l. 6.*

Ibid. lin. 8. ἡρετήσαντο] pro ἡρετίσαντο. Sic ſæpius in hoc codice η pro ι, & ι pro η ponitur. Error iſte non recens eſt. Scribit enim eruditiſſ. Salmaſius *Not. in Fl. Vopiſcum p.* 467. ſe *vulgarem hunc ſcribendi morem in multis* MEDII INFIMIQVE *ævi monumentis ac ſcriptis obſervâſſe.* v. g. idem Vir Illuſtris notat hoc *in inſcriptione Herodis Attici, p.* 16. additque hanc *ſcribendi conſuetudinem ſatis fidem facere,* VETERES η & ει *diphtongum, ut* ἰῶτα *pronunciâſſe.* Multa de hoc argumento monerem: ſed plenius, σὺν Θεῷ, id exequetur mea *de Pronunciatione Græcæ linguæ Diſſertatio*: è quâ decem rationes, multis Veterum Scriptorum auctoritatibus ſuffultas, Specimine publico ante ſexennium exhibui.

Ibid. Εὐτρόπιον] Hujus Eutropii meminerunt Philocaliæ autores ad finem *c.* 24. eumque δικάζοντα, *Jus dicentem,* nominant. Sicut etiam hîc κριτὴς, & infra δικαστὴς, *Judex* appellatur. Moris enim fuit veteribus ejusmodi *Moderatores* diſputationis eligere. Tales κριταὶ & δικασταὶ τοῦ λόγου, apud Epiphanium *p.* 234. & 242. ſunt *Theophilus* & *Aglaophon,* inter *Proclum* & *Methodium,* diſputantes. Talis *Arbiter,* qui *& utrique proximus aures daret, & diſceptantes duos medius ſegregaret,* celebratur *Octavius* inter *Cæcilium & Marcum*: apud Minucium Felicem *p.* 4. Item Probus, à Conſtantino Imperatore

ratore delegatus, ut judicem ageret inter Athanaſium & Arium: *tom. 2. oper. Athan. p.* 266.

Ibid. lin. 12. Ἕλληνες] Apud Græcos Scriptores, *Ethnicos* ſive *Paganos* hoc nomine indigetari ſæpiſſimè; notius eſt, quàm ut repeti à me debeat. Hoc loco eodem ſenſu ſumitur. Sed & apud Latinos interdum *Græci* pro *Ethnicis* ponuntur. Philaſtrius *p.* 59: *Si quærere volueris, invenies, multum fluxiſſe temporis: & ſic* paganos, *id eſt,* Græcos, *hæc nomina poſuiſſe.*

Ibid. lin. 15. ὡς χνοῦς] Humfredus vertit, *Non ſecus ac pulviſculus*; ſequitur editionem LXX. Romanam, quæ legit Pſal. 35. 5. ὡσεὶ χοῦς, *velut pulvis.* Aldina tamen cum codice noſtro conſentit, ὡς χνοῦς, *velut gluma*; aſtipulante Hebraicâ veritate.

Pag. 3. *lin.* 2. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Πατήρ] Vix incipit hæreticus, & perfidè Scripturam allegat. Extat locus *Matth.* 19. 17. *Marc.* 10. 18. & *Luc.* 18. 18. ſed ubique verba leguntur, ſicut infrà p. 67. ab Origene allegantur: Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. Quanquam olim Hieronymus *in Commentariis ad Matthæum* ſimpliciter legerit: *Unus eſt bonus, Deus.* Et Epiphanius locum Lucæ, p. 140. eodem modo profert, depravationem Marcionis ſimul deſcribens. Verba ejus ſunt: εἷς ἐστιν ἀγαθὸς, προσέθηκε τὸ· ὅτι ὁ Πατήρ. *Ad verba, Unus eſt bonus, addidit Marcion hoc: nimirum Pater.* Unde variam lectionem illorum ævo in Codicibus ſacris fuiſſe apparet: qnam etiam Doctiſſ. Waltonus *in Var. lect. Græcis N. T. ad Matth.* 19. *v.* 17. profert. Origenes *l.* 2. *de princ. c.* 6. *p.* 695. *t.* 1. *De Novo Teſt. miſericordiæ & pietatis congregant verba, quibus à Salvatore diſcipuli informantur, & quibus pronunciari videtur, quia nemo ſit bonus, præter unum Deum Patrem: & per hoc auſi ſunt bonum quidem nominare Patrem Salvatoris Jeſu Chriſti, alium autem eſſe dicunt Mundi Deum; quem Juſtum eis, & non ſolùm bonum, placuit appellare.* Perplacuit autem corruptio Marcionis, non ſolùm ipſius gregalibus, ſed & Marcoſiis. Epiph. *hær.* 34. *p.* 114. Anomœis apud Athanaſ. *in dial. de S. Trinit. p.* 24. & aliquatenus Arrianis, Epiph. *hær.* 69. *p.* 333. Hieron. *t.* 3. *p.* 164. Quare Anomæo dicenti: Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀγαθὸς ὡς ὁ Πατήρ. *Et nos dicimus, Bonum eſſe [Chriſtum] ſed non æquè bonum, ac Pater eſt.* Rectè reſpondet Orthodoxus apud Athanaſium, *l. d.* Καί τοι οὐκ εἴρηται, οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Πατήρ, ἀλλ' οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. *Equidem non dicitur: Nemo bonus, niſi unus Pater; ſed, nemo bonus niſi unus Deus.* Sicque textum à corruptelâ vindicat.

Quod ad ſenſum, concedunt Patres: Chriſtum ſui Patris bonitatem celebrare voluiſſe. Hinc ipſe Origenes *t.* 3. *in Joh. p.* 38. & *l.* 5. *contra Celſ. p.* 238. Et *l.* 1. περὶ ἀρχῶν *cap.* 2. *ſub finem.* & infrà *in Protrept. p.* 169. locum ſic allegat: Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεὸς ὁ Πατήρ. Hieronymus *t.* 3. *p.* 164. *in epiſtolâ, quâ ſeptem quæſtiones ſolvit: Nemo eſt bonus, niſi unus Deus Pater.* Attamen negant, Filium proin à bonitate excludi. Origenes *de princip. l.* 1. *c.* 2. *t.* 1. *p.* 674. *Non alia aliqua ſecunda bonitas exiſtit in Filium, præter eam, quæ eſt à Patre. Unde & rectè ipſe Servator in Evangelio dicit, Quoniam nemo bonus, niſi unus bonus Deus Pater: quò ſcil. per hoc intelligatur, Filius nō eſſe alterius bonitatis; ſed illius ſolius, quæ in Patre eſt.* Epiphanius *Ser. Anchor. p* 477. Οὔτε γὰρ ἀρνούμενος ἑαυτὸν ἀγαθὸν εἶναι, λέγει τὸν Πατέρα ἀγαθόν· ἀλλὰ τοσούτῳ μειζόνως ἑαυτὸν ἀποκαλύπτει ἐν τῷ τὴν τιμὴν ἐπὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ Πατέρα· ἵνα ἀπὸ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Πατρὸς γνωσθῇ ἡ γνῶσις τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἀπὸ ἀγαθοῦ Πατρὸς Θεοῦ γεγεννημένου. *Neque enim negat, ſeipſum bonum eſſe, dum Patrem bonum dicit: imò tanto magis ſeipſum revelat in hoc, quòd honorem ad proprium ſuum Patrem refert, quò à bonitate patris cognoſcatur notitia bonitatis Filii Dei, à bono Patre Deo geniti.* Plura vide apud eund. *hær.* 42. *p.* 150. *elencho Marcionitarum* 50. & *p.* 114. & *p.* 333. locis ſupra allegatis. & Baſilium *Cæſarienſ. epiſt.* 141. *pag.* 927.

Ibid. lin. 18. ὁρισάσθω πρῶτον] Cicero *l.* 1. *de Oratore: Id faciam, quod in principio fieri in omnibus diſputationibus oportere cenſeo: ut, quid illud ſit, de quo diſputetur, explanetur: ne vagari, & errare cogatur oratio; ſi ii, qui inter ſe diſſenſerint, non idem eſſe illud, de quo agitur, intelligent.*

Ibid.

Ibid. lin. 29. ὁμοούσιον] Sunt Viri non è vulgo, qui velut ſcripta ſuppoſititia rejiciunt ea, quæ ante Concilium Nicænum vocabulum ὁμοούσιος continent. Verùm, aliud docet Theodoretus *tom.* 3. *l.* 1. *hiſt. Eccleſ. c.* 12. Ὅτι μὲν οὖν οὐ καινή τις ἡ τοῦ ὁμοουσίου πρόσρησις, οὐδὲ ὑπὸ τῶν τότε συναθροισθέντων πατέρων ἐξευρεθεῖσα, ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ προγόνων εἰς ἐκγόνους καταγομένη, σαφῶς μεμαρτύρηκεν ὁ Εὐσέβιος. *Quòd nomen adjectivum*, Conſubſtantialis *ſive ejuſdem eſſentiæ, neque novum, neque à Patribus Nicænis inventum, ſed inde à Majoribus ad poſteros translatum ſit; clarè teſtatus eſt Euſebius.* Euſebii verba *in quâdam epiſtolâ ad homines ſuæ parœciæ* ſunt iſta: ᾧ, καὶ αὐτῷ τοῦτον ἑρμηνευθέντα τὸν τρόπον καλῶς ἔχειν ἐφάνη συγκαταθέσθαι, ἐπεὶ καὶ τῶν παλαιῶν τινὰς λογίους καὶ ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους καὶ συγγραφέας ἔγνωμεν ἐπὶ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεολογίας τῷ τοῦ ὁμοουσίου χρησαμένους ὀνόματι. *Sic viſum eſt concedi poſſe, hoc rectè habere, ſi ita interpretetur: ſiquidem novimus quosdam Veterum, prudentes & illuſtres Epiſcopos atque Scriptores, nomine* ὁμοουσίου *uſos eſſe, ſi de Patre & Filio theologicè diſſerebant.* Caſaubonus *Exerc. primâ in Baronium p.* 58. ex epiſtolâ Athanaſii ad Africanos idem obſervat factum eſſe à Dionyſiis duobus, altero Romæ, altero Alexandriæ Epiſcopis; & Theognoſto, veteri Theologo. Sed an quis in Origene hoc obſervârit, cùm id agatur, inquirendum eſt. Certè infrà *p.* 159. *lin.* 2. & 11. bis repetitur. Ruffinus *de adulteratione librorum Origenis* teſtatur, frequenter hanc vocem apud Origenem reperiri, dum ait: *Nunquid in eodem opere ejuſdem libri interdum, ut diximus, ſtatim in conſequenti capitulo, ſui oblitus eſſe potuit? V. G. ut qui Patrem & Filium unius ſubſtantiæ quod Græcè* ὁμοούσιον *dicitur, deſignavit; in conſequentibus ſtatim capitulis, alterius ſubſtantiæ & creatum poterat dicere eum, quem paulo antè, de ipsâ Naturâ Dei Patris, pronunciaverat natum?* Exemplum ſi vetas, en! Pamphilus nobis exhibet *in Apologiâ, p.* 767. *de libris epiſtolæ ad hebræos: quod ὁμοούσιος eſt cum Patre filius, id eſt, unius cum Patre ſubſtantiæ, alienus a ſubſtantiis creaturæ.* pp. Verba Origenis ſic habent: *Quæ ſimilitudines manifeſtiſſimè oſtendunt; Communionem ſubſtantiæ eſſe Filio cum Patre: aporrhœa enim ὁμοούσιος videtur, id eſt, unius ſubſtantiæ, cum illo corpore, ex quo eſt vel aporrhœa vel vapor.* Gregorius Thaumaturgus *in anathematiſmo* 2. & *in Expoſitione fidei*, eâdem voce utitur; quam, procul dubio, Diſcipulus à Magiſtro didicerat.

Ibid. lin. 35. ἐγώ φημι εἶναι τρεῖς ἀρχάς] Athanaſ. *in decret. Syn. Nic. cont. Arrium t.* 1. *p.* 422. Μαρκίωνος τοῦ ματαιόφρονος δίδαγμα, εἰς τρεῖς ἀρχὰς τῆς μοναρχίας τομὴν καὶ διαίρεσιν· ποιῆσαι μᾶλλον διαβολικόν, οὐχὶ δὲ τῶν ὄντως μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀρεσκομένων τοῖς τοῦ Σωτῆρος μαθήμασιν. *Marcionis vaniloqui doctrina ſeditionem diviſionemque Monarchiæ in tres Principatus inſtituit; ſed ea diabolica inſtitutio eſt; non autem verorum Chriſti diſcipulorum, & acquieſcentium Salvatoris præceptis.* Epiphan. *hær.* 42. *p.* 135: Ἔλαβε τὴν πρόφασιν ἐκ τοῦ προειρημένου Κέρδωνος· καὶ αὐτὸς μὲν γὰρ δύο κηρύττει ἀρχάς· προσθεὶς δὲ πάλιν, ἐκείνῳ φημὶ τῷ Κέρδωνι, ἕτερόν τι παρ' ἐκεῖνον δείκνυσι, λέγων· τρεῖς εἶναι ἀρχάς, ἡ ἄνω ἀκατονόμαστος καὶ ἀόρατος, ἣ καὶ ἀγαθὸς Θεός. Ἄλλον δὲ εἶναι τὸν ὁρατὸν Θεὸν καὶ Δημιουργὸν ὁρατόν, Θεὸν Ἰουδαίων καὶ κριτήν· διάβολον δὲ τρίτον καὶ μέσον τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου. *Accepit Marcion occaſionem ex prædicto Cerdone: nam & ipſe Duo prædicat Principia. Apponens autem rurſus illi Cerdoni inquam, aliud quoddam, præter Duo illius, oſtendit; Tria Principia eſſe dicens: Unum quidem, Supremum, Innominatum, & Inviſibile; quod etiam* BONUM DEUM *dicere vult. Alterum autem eſſe Viſibilem Deum ac* OPIFICEM *viſibilium, qui ſit* DEUS JUDÆORUM & JUDEX. *Diabolum verò eſſe tertium, & inter viſibile atque inviſibile medium.* Damaſcenus *de hæreſ. p* 459. *Marcion Tria Principia docuit,* BONUM, JUSTUM & MALUM. Greg. Abulpharajus *Hiſt. Dynaſt. VII pag.* 77. *Prodiit etiam quidam nomine Marcion, qui aſſeruit tres eſſe Deos; Aequum, Bonum & Malum. Aequum autem opera ſua in Malo, vid. Materiâ exercuiſſe, atque ex eo Mundum condidiſſe: Bonum verò, cùm videret Mundum in partem Mali trahi, miſiſſe Filium ſuum, ut homines ad cultum Patris ſui Boni invitaret, qui veniens Legem* (Moſaicam) *quæ Legem Juſtitiæ continebat, commutavit Evangelio, quod continet legem præſtantiæ. Aequum ergo, cultores ſuos in ipſum concitâſſe,*

tâſſe, qui ſe poteſtati eorum permiſit, adeo ut ipſum occiderent: at reſurrectione ſuâ à mortuis homines captivos cepit, & redegit ad cultum Patris ſui.

Verùm longè plures ſunt, qui Duorum Principiorum auctorem Marcionem eſſe volunt: uti infrà indicabimus. Auguſtinus *l. de hæreſibus, cap.* 22. obſervat hunc diſſenſum, cumque ſic conciliat: *Marcion, à quo Marcioniſtæ ſunt, qui Cerdonis ſecutus eſt dogmata de Duobus Principiis: quamvis Epiphanius eum Tria dicat aſſeruiſſe Principia, Bonum, Juſtum, Pravum. Sed Euſebius Synerum quendam, non Marcionem, Trium Principiorum atque Naturarum ſcribit autorem.*

Si Rhodonis liber eſſet ſuperſtes, in quo, teſte Hieron. *in Catal. p.* 280. refert, Quomodo ipſi quoque inter ſe Marcionitæ diſcrepent: facilè hunc nodum ſolveremus. Sed cùm perierit, Euſebio ſoli debemus particulam libri conſervatam *hiſt. Eccl. l.* 5. *c.* 13. *p.* 177. Ἀπὸ τῆς τούτων ἀγέλης Ἀπελλῆς μὲν μίαν ἀρχὴν ὁμολογεῖ. ἕτεροι δὲ, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ναύτης Μαρκίων, δύο ἀρχὰς εἰσηγοῦνται. Ἄλλοι δὲ πάλιν αὐτῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐξοκείλαντες, οὐ μόνον δύο, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ὑποτίθενται φύσεις· ὧν ἐστὶν ἀρχηγὸς καὶ προστάτης Συνέρως, καθὼς οἱ τὸ διδασκάλιον αὐτοῦ προβαλλόμενοι λέγουσι. *Ex illorum grege Apelles unum fatetur eſſe Principium.* pp. *Alii verò, perinde ac Marcion, nauta ille, duo inducunt Principia.* pp. *Alii rurſus ab his, tanquam tempeſtate in pejus abrepti, non duas ſolùm, ſed tres Naturas poſuerunt: quorum (ut diſciplina illius ſectatores memorant) Princeps & Anteſignanus fuit Syneros.* Cum Synero fecit Ptolemæus inſignis Valentinianus, *in epiſt. ad Floram,* apud Epiphan. *hær.* 33. *p.* 100. Εἰ ὁ τέλειος Θεὸς ἀγαθός ἐστι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ὥσπερ καί ἐστιν. Ἕνα γὰρ μόνον εἶναι ἀγαθὸν Θεὸν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεφήνατο, ὃν αὐτὸς ἐφανέρωσεν· ἔστι δὲ καὶ ὁ τῆς τοῦ ἀντικειμένου φύσεως κακός τε καὶ πονηρὸς ἐν ἀδικίᾳ χαρακτηριζόμενος· τούτων δὲ ὢν μέσον καθεστὼς, καὶ μήτε ἀγαθὸς ὢν, μήτε μὴν κακὸς, μήτε ἄδικος, ἰδίως τε λεχθείη ἂν δίκαιος τῆς κατ' αὐτὸν δικαιοσύνης ὢν βραβευτής. *Si perfectus Deus Bonus eſt ſecundùm ſuam naturam, velut etiam eſt: unum enim ſolum eſſe bonum Deum Patrem ſuum, Salvator noſter pronunciavit, quem ipſe manifeſtavit. Eſt autem & is, qui adverſariæ naturæ eſt, Malus ac improbus, & in injuſtitiâ delineatur. Qui igitur Medius conſiſtit, & neque bonus eſt, neque malus, neque injuſtus, propriè utique juſtus dici poterit, ut qui ſuæ juſtitiæ ſit Remunerator.*

Pag. 5 *lin.* 6. οὗτοι πονηροὶ, οἱ τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμενοι] Tertullianus *l.* 1. *adv. Marcionem p.* 447. *Quid improbius quam ità alieno benefacere ſervo, ut Domino eripiatur, ut alii vindicetur, ut adverſus caput Domini ſubornetur.* vid. Epiphan. *p.* 136.

Pag. 7. *l.* 7. Οὐ φάλσα ἐστὶ τὰ Εὐαγγέλια·] Marcion criminabatur, corrupta eſſe Evangelia: unde *Quatuor Evangeliſtas* calumniis lacerat Megethius; quamvis à Magiſtro *Lucæ Evangelium* tantùm fuerit adoptatum, & abſolutè ab eo *Evangelium* appellatum: ſed Titulis eraſis, & libro variè truncato, diſſimulavit id falſarius, ſeque *Evangelia purgâſſe* jactavit. Origenes *in epiſt. ad Alexandrinos*: *Videte, quali purgatione diſputationem noſtram purgavit; tali nempe, quali purgatione Marcion Evangelia purgavit, vel Apoſtolum; vel quali ſucceſſor ejus, poſt ipſum, Apelles. nam illi ſubverterunt Scripturarum veritatem.* Tertullianus *l* 4. *adv. Marcionem c.* 2. aſſerens Evangeliſtis divinam auctoritatem: *Conſtituimus inprimis Evangelicum inſtrumentum Apoſtolos auctores habere, quibus hoc munus Evangelii promulgandi ab ipſo Domino ſit impoſitum. Si & apoſtolicos; non tamen ſolos, ſed cum Apoſtolis & poſt Apoſtolos.* & pp. *Contrà Marcio Evangelio, ſcil. ſuo, nullum adſcribit auctorem: quaſi non licuerit illi Titulum quoque adfingere, cui nefas non fuit ipſum corpus evertere.* pp. *Ex iis Commentatoribus, quos habemus, Lucam videtur Marcion elegiſſe, quem cæderet.* Irenæus *l.* 1. *c* 29. de Marcione. *Id quod eſt ſecundùm Lucam Evangelium circumcidens, & omnia quæ ſunt de generatione Domini conſcripta auferens: in quibus manifeſtiſſimè Conditorem hujus univerſitatis ſuum Patrem confitens Dominus conſcriptus eſt.* Vide not. *ad pag.* 45.

Ibid. φάλσα] Latina vox eſt, ſed à Græcis recepta: uti plures aliæ. Gloſſæ Baſilic. φάλσα. ψεῦδος. *Falſum, mendacium.*

Ibid.

Ibid. lin. 28. ὀνόματα γεγραμμένα] lege ὀνόματα οὐ γεγρ. ità habebat etiam Codex Doctiſſ. Pici, vertit enim: *Proferre nomina non ſcripta in Scripturâ.*

Pag. 8. *lin.* 10. οὐχὶ καὶ τοὺς οβ.] *Septuaginta duos* miſiſſe Chriſtum *Diſcipulos*, tradunt Interpres Perſicus, Hieronymus, Auguſtinus, Interpres vulgatus, Epiphanius *p.* 27. Gregorius M. *homil.* 17. *in Evangelia, t.* 2. *p.* 374. Beda, *Comment. in Lucæ X. cap.* & *t.* 7. *hom. in die S. Lucæ p.* 200. Rab. Maurus, *de Inſt. Cler. l* 2. *c.* 53. Eucherius, *de form. ſpirital. c.* 11. Gregor. Abulpharajus, *hiſt. Dynaſt.* 7. *pag.* 72. Unde hauſerint, inquirendum eſt. Græci Codices tantùm ἑβδομήκοντα, *ſeptuaginta* numerant. idem obſervant Syrus Interpres, & Arabs, Tertullianus, *l.* 4. *adv. Marc. c.* 24. *p.* 540. *Adlegit & alios ſeptuaginta Apoſtolos ſuper XII. Quò enim XII. ſecundùm totidem fontes in Elim; ſi non & LXX. ſecundùm totidem arbuſta palmarum?* Dorotheus, *in Synopſi.* Clemens, *l.* 5. *hypotypoſeon, apud Euſeb. hiſt. Eccl. l.* 1. *c.* 12. Ambroſius, *t.* 5. *l.* 7. *Comm. in Luc. c.* 10. *p.* 97. Fortè in nonnullis Codicibus (quorum aliquot obſervavit Brianus Waltonus, in variantibus lectionibus Græcis N. T. *tom.* 6. *Bibl. Polyglott.* inſertis) è ſequenti lineâ vocabulum δύο fuit translàtum in ſuperiorem: unde numeri diverſitas. Vel, uti conjicit *Cl. Svicerus*, vocantur numero (ut appellant) rotundo, LXX. tantùm, minore numero demto, cùm LXXII. fuerint. Sic Epiphanius, *p.* 456. οβ. ἑρμηνεύσαντες, ἐπὶ Πτολεμαίου· διὰ δὲ τὴν συνήθειαν εἰώθαμεν λέγειν τῶν ἑβδομήκοντα τὴν ἑρμηνείαν. *LXXII. Interpretes fuére ſub Ptolemæo: ſed compendii gratiâ conſuevimus vocare Verſionem LXX.* Ibidem plura exempla enarrat.

Ibid. lin 25. τὸ ἀποστολικόν σου, εἰ καὶ τὰ μάλιστα περικεκομμένον ἐστί.] Quando Megethius calumniatur, falſum eſſe *Apoſtolicum* Adamantii; intelligit omnes Epiſtolas Apoſtolorum, XIV. Pauli, & VII. Catholicas: ſcil. Petri II. Johannis III. Jacobi I. & Judæ I. Sed retorquet Adamantius crimen in adverſarium, dicitque: *Marcionis Apoſtolicum*, (ſic enim hæretico nominare placuit) detruncatū eſſe: & quidem meritò. nam, tantùm Pauli Epiſtolas continebat; easq; non omnes, ſed tantùm Decem; è quibus pariter multa reſecuit, immutavit, adulteravit. Irenæus *l.* 1. *c.* 29: *Similiter* (Marcion) *& Apoſtoli Pauli epiſtolas abſcidit, auferens quæcunque manifeſtè dicta ſunt ab Apoſtolo de eo Deo, qui Mundum fecit.* Tertullianus *l.* 4. *adv. Marcionem, c.* 5. *p.* 480. per ſarcaſmum Paulum vocat *Hæreticorum Apoſtolum.* nimirum, quia reliquis repudiatis, hunc ſibi Marcion elegerat. Et ut omnia in melius mutata crederentur, pervertit etiam hæreſiarcha ordinem epiſtolarum: Primo loco ponens Epiſt. ad Galatas, deinde 1. & 2. Cor. quartô, ad Romanos: 5. & 6. epiſtolas ad Theſſalonicenſes: 7. ad Epheſios: 8. ad Coloſſenſes: 9. ad Philemonem: 10. ad Philippenſes. teſte Epiphanio, *hær.* 42. *pag.* 135. Præpoſuit illam ad Galatas: quia, conſentiente etiam Tertulliano, *l.* 5. *adv. Marcionem. c.* 2. *Principalis eſt adverſus Judaiſmum epiſtola.* Quâ temeritate ſperabat, ſe faciliùs diverſitatem Principiorum obtenturum.

De epiſtolâ ad Epheſios hoc obſervat Tertullianus, *eod. l. c.* 17. *p.* 607. *Eccleſiæ quidem veritate epiſtolam iſtam ad Epheſios habemus emiſſam, non ad Laodicenos: ſed Marcion ei titulum aliquando interpolare geſtiit, quaſi & in iſto diligentiſſimus explorator.* Epiphanius paulò aliter rem narrat: ſcribit enim, Marcionem ſuprà-enarratis decem epiſtolis partem aliquam epiſtolæ ad Laodicenos ſuperaddidiſſe. Sed, quantùm ex teſtimoniis ab Epiphanio allatis colligi poteſt, ex eraſis locis Epiſtolæ ad Epheſ. fuit illa particula conflata.

De Epiſtolâ ad Philemonem ſcribit Tertull. *c.* 21. *ejuſd. libri, p.* 615: *Soli huic epiſtolæ brevitas ſuâ profuit, ut falſarias manus Marcionis evaderet.* Unde miror, cur Epiphanius ſcribat, *p.* 163. ἀπὸ ταύτης τῆς πρὸς Φιλήμονα, οὐδὲν παρεθέμεθα, διὰ τὸ ὁλοσχερῶς αὐτὴν διεστρόφως παρ' αὐτῷ κεῖσθαι. *Ex hac epiſtolâ ad Philemonem nihil appoſuimus; quia omnia à Marcione perverſa ſunt.* Forſitan ejus diſcipuli ſceleratas manus ei intulére. Sic enim de iis Tertull. *l.* 4. *adv. Marc. c.* 5. *p.* 506: *Quotidie reformant illud, prout à nobis quotidiè revincuntur.* Idem refert Origenes, *ſect. V. hujus Dial. p.* 147.

Quamobrem autem Marcion epiſtolam ad Timotheum & Titum rejecerit, Tertullianus ſic exponit, *l.* 5. *c.* 21. *p.* 615: *Miror cùm ad*

ad unum hominem literas factas receperit, quid ad Timotheum duas, & unam ad Titum, de Eccleſiaſtico ſtatu compoſitas, recuſaverit. Adfectavit, opinor, etiam numerum epiſtolarum interpolare. Epiphanius *p.* 142. aſſerit: Epiſtolas ad Tim. Tit. & Hebræos à Marcione repudiari, ὡς ὀ πληρεστάτων ὀσῶν, ἀλλὰ ὡς ἐν παρακεχαραγμένῃ, *quaſi non integræ eſſent, ſed adulteratæ.* De Epiſtolâ ad Hebræos, mirum non eſt, eam à Marcione non admitti, cùm ferè tota ex V.T. teſtimoniis & exemplis ſit confecta; adeoque è diametro cum ejus dogmatibus pugnet: quorum ſcopus erat, oſtendere; Novo Teſtam. cum Veteri nihil eſſe commune: imò ea potiùs inter ſe diſſentire, & unum evertere alterum; quia à diverſis Principiis, Bono ſcil. & Malo, originem trahant.

Quæ autem loca Epiſtolarum Paulinarum ſingula corrupta fuerint à Marcione; per totam hanc Diſputationem palàm fiet. Conſulatur inſuper Tertullianus, *l. V. adv. Marcionem.* Origenes *in epiſt. ad Rom. c.* 16 *l.* 10. *t.* 2. *p.* 632. & Epiphanius: qui pleniſſimè hoc argumentum tractârunt. Addam graviſſimum judicium Hieronymi de Marcioniticâ emendatione Scripturarum, è *Proœm. epiſt. ad Tit. t.* 9. *p.* 242: *Licèt non ſint digni fide, qui fidem primam irritam fecerunt, Marcionem loquor & Baſilidem, & omnes Hæreticos, qui Vetus laniant Teſtamentum: tamen eos aliquâ ex parte ferremus, ſi ſaltem in Novo continerent manus ſuas, & non auderent Chriſti, ut ipſi jactitant, Boni Dei Filii, vel Evangeliſtas violare, vel Apoſtolos. Nunc verò cùm & Evangelia ejus diſſipaverint, & Apoſtolorum epiſtolas, non Apoſtolorum Chriſti fecerunt eſſe, ſed proprias; miror, Quomodo ſibi Chriſtianorum nomen audeant vendicare. Ut enim de cæteris Epiſtolis taceam, de quibus quicquid contrarium ſuo dogmati viderunt, eraſerunt: nonnullas integras repudiandas crediderunt, ad Timotheum videlicet utramque, ad Hebræos, & ad Titum.* pp. *Cùm hæreticâ auctoritate pronuncient & dicant: illa Epiſtola Pauli eſt, hæc non eſt: eâ auctoritate refelli ſe pro veritate intelligant, quâ ipſi non erubeſcunt falſa ſimulare.*

Ibid lin. 34. ἐλάβετε ἐντολὰς, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς] i. e. *accepiſtis mandata, ut veniret ad Vos.* Codices Græci vulgò ſic legunt: ἐλ. ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν. h. e. *accepiſtis mandata. Si venerit ad vos, ſuscipite ipſum.*

Pag. 9. *lin.* 23. κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου] Origenes *tom.* 5. *in Evang. Joh. in Philocal. c.* 5. *p.* 29: Εἶτα προσθήσω ῥητὸν ἀποστολικὸν, μὴ νενοημένον ὑπὸ τῶν τοῦ Μαρκίωνος, καὶ διὰ τοῦτο ἀθετούντων τὰ Εὐαγγέλια. τὸ γὰρ τὸν Ἀπόστολον λέγειν, Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ μὴ φάσκειν Εὐαγγέλια, ἐκεῖνοι ἐφιστάντες φασὶν, οὐκ ἂν πλειόνων ὄντων Εὐαγγελίων, τὸν Ἀπόστολον ἑνικῶς τὸ Εὐαγγέλιον εἰρηκέναι. οὐ συνιέντες, ὅτι ὡς εἷς ἐστιν, ὃν εὐαγγελίζονται πλείονες, οὕτως ἕν ἐστι τῇ δυνάμει τὸ ὑπὸ τῶν πολλῶν Εὐαγγέλιον ἀναγεγραμμένον· καὶ τὸ ἀληθῶς διὰ τεσσάρων, ἕν ἐστιν Εὐαγγέλιον. *Addam præterea dictum Apoſtoli, nunquam intellectum ab iis, qui Marcionem aſſectantur. Cùm enim Apoſtolus dicat:* juxta Evangelium meum in Chriſto *Jeſu; non autem, juxta* Evangelia; *illi inſtant & dicunt: ideò Apoſtolum in ſingulari numero dixiſſe* Evangelium, *quia pluria non ſint Evangelia: non intelligentes, quòd ſicut unus eſt, quem plures prædicant; ſic unum eſſe virtute, quod à multis ſcriptum eſt Evangelium. Et reverà, quod per Quatuor ſcriptum eſt, Unum eſt Evangelium.*

Illis quidem verbis Paulum *Lucæ Evangelium* indigetâſſe, non ſolùm Marcionitæ, ſed etiam alii tradiderunt: Euſebius *H. E. l.* 3. *c.* 4. Φασὶ δὲ, ὡς ἄρα τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου μνημονεύειν ὁ Παῦλος εἴωθεν, ὁπηνίκα ὡς περὶ ἰδίου τινὸς Εὐαγγελίου γράφων ἔλεγε, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου. *Hujus* (Lucæ) *porrò Evangelium ajunt à Paulo deſignari ſolitum eſſe, quoties tanquam de proprio quodam Evangelio ſermonem faciens diceret,* Secundùm Evangelium meum. Clemens autem *in epiſt. ad Corinthios* intelligit epiſtolas Paulinas. Verùm de his vide Notas Cl. Huetii *in Origenem.*

Pag. 10. *lin.* 12. εὐηγγελισάμεθα] Hoc verbum uncis incluſum, à me inſertum eſt. Requirere id textûs ſeriem, cuivis patet.

Ibid. lin. 37. Νοητὰς εἶναι λέγεις τὰς γραφὰς, ἢ ψιλάς;] Diſtinctio hæc eſt verè Origenica Orig. *l.* 2. *contr. Celſ. p.* 102: Τὰ συμβεβηκέναι ἀναγεγραμμένα τῷ Ἰησοῦ, οὐκ ἐν ψιλῇ τῇ λέξει καὶ τῇ ἱστορίᾳ τὴν πᾶσαν ἔχει θεωρίαν τῆς ἀληθείας· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν, καὶ σύμβολόν τινος αὐτῶν εἶναι, παρὰ τοῖς συνετώτερον ἐντυγχάνουσι

χάνουσι τῇ γραφῇ ἀποδείκνυται. *Veritas Scripturæ, tradentis nobis geſta Jeſu, non conſiſtit in nudis Verbis hiſtoriæ: nam, in unoquoque ſignificatur latens aliquid, quod prudentior Lector intelligit.* Idem *l. 7. c. Celſ. p. 345:* Ὁ νόμος διττός ἐστιν, ὁ μὲν τις πρὸς ῥητὸν, ὁ δὲ πρὸς διάνοιαν. *Lex duplex eſt, altera juxta literam, altera juxta intellectum.* Vid. Eund. *apud Pamphilum in Apolog. p. 759.* & *lib. 4. de princip. c. 2.* & paſſim in Operibus.

Pag. 11. lin. 20. σωκὲν νοητά ἐστιν καὶ [οὐ] ψιλά.] Interponendam eſſe particulam negandi, ſententia Origenis conſtans poſtulat. Negat enim, contra hæreticum id aſſerentem, *Scripturam nudis* literis aut verbis *conſtare*: nec diſſentit Eutropius. tum poſtea, *Megethij* eſt opinio, mox: *Partim intelligibilia, partim nuda* eſſe, quæ in Scripturis traduntur: eam Eutropius *inconſtantiæ* arguit. Non igitur poteſt ei adſcribi. nec etiam quadrarent connexa ſequentia.

Pag. 12. lin. 8. [ἣ νοηταί εἰσι πᾶσαι αἱ γραφαὶ] Quanquam & Picus iſta legerit in ſuo Codice, tamen facilè poſſunt abeſſe, quia inconcinna ſunt: forſan è proximâ periodo deſcribentis oſcitantiâ repetita.

Pag. eâd. lin. 16. ὁ Χριστὸς] Megethius ideò tradit, Chriſtum auctorem Evangelii; quia Marcion, quamvis Lucam adoptârit, titulos tamen omnes eraſerat: *ut* (teſte Irenæo *l. 1. c. 29.*) *ſuaderet diſcipulis ſuis, ſemetipſum eſſe veraciorem, quàm ſunt hi, qui Evangelium tradiderunt Apoſtoli: non Evangelium, ſed particulam Evangelii, tradens eis.* Vid. Tertull. *l. 4. adv. Marc. c. 2.* & *Notas ad pag 45. lin. 31.*

Ibid. lin. 32. Πῶς εἶ Χριστιανός;] Photius *in Nomocan. tit. 12. c. 3. p. 176.* Οὐ λέγονται οἱ Νεστοριανοὶ, Χριστιανοὶ, ἀλλὰ Σιμωνιανοὶ ὥσπερ οἱ Ἀρειανοὶ, Πορφυριανοί. *Neſtoriani non vocantur Chriſtiani ſed Simoniani; ſicut Ariani, Porphyriani* dicuntur. De Marcionitis modò Hieronymus: *Miror, quomodo ſibi Chriſtianorum nomen audeant vendicare.* Sed quod non ſunt, vocari tamen ament. Theodoretus *hær. fabul. l. 1. p. 191.:* Ὁ παμπόνηρος δαίμων, ἐκλεξάμενος ἀνθρώπους τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἀξίους, καὶ καθάπερ τι προσωπεῖον τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐπίκλησιν αὐτοῖς ἐπιθεὶς, καὶ οἷόν τινι μέλιτι περιχρίσας τὸ στόμα τῆς κύλικος τὸ δηλητήριον τοῦ ψεύδους τοῖς ἀνθρώποις προσενήνοχε φάρμακον. *Peſſimus Dæmon, eligens ſibi homines operatione ſuâ dignos, velut perſonam quandam Chriſtianorum nomen eis imponens, & tanquam melle quodam os poculi illinens, exitiale mendacii venenum hominibus porrexit.* Epiphanius *hær. 29. p. 58.* Καὶ γὰρ καὶ νῦν ὁμωνύμως οἱ ἄνθρωποι πάσας τὰς αἱρέσεις, Μανιχαίους τε φημὶ καὶ Μαρκιωνιστὰς, Γνωστικούς τε καὶ ἄλλους, Χριστιανοὺς, τοὺς μὴ ὄντας Χριστιανοὺς, καλοῦσι. καὶ ὅμως ἑκάστη αἵρεσις καίπερ ἄλλως λεγομένη, καταδέχεται τοῦτο, χαίρουσα, ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος κοσμεῖται. δοκοῦσι γὰρ ἐπὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ σεμνύνεσθαι ὀνόματι, οὐ μὴν τῇ πίστει καὶ τοῖς ἔργοις. *Et certè etiam nunc ambiguè homines, omnes hæreſes, ſcil. Manichæos, Marcionitas, Gnoſticos; alioſq; cùm non ſint Chriſtiani, vocant Chriſtianos. Et ſimul omnis hæreſis, quamvis aliter appelletur, ſuſcipit hoc nomen libenter: quia putat, id ſibi ornamento eſſe; ſatis habentes, ſi Nomine Chriſti ornentur, non verò fide & operibus.*

Sed & aliæ ſubſunt maligni Dæmonis machinæ: quas idem Epiphanius detegit, *hær. 27. p. 50.* ἐπέθεντο ἑαυτοῖς ἐπίκλησιν Χριστιανοὶ, πρὸς τὸ σκανδαλίζεσθαι τὰ ἔθνη δι' αὐτῶν, καὶ ἀποστρέφεσθαι τὴν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ὠφέλειαν, καὶ τὸ ἀληθινὸν κήρυγμα, διὰ τῆς ἐκείνων ἀθεμιτουργίας καὶ ἀνεικάστου κακοπραγίας· εἰς τὸ τὰ ἔθνη, καταννοοῦντα αὐτῶν τὰ ἐπάλληλα ἔργα τῶν ἀθεμιτουργιῶν, νομίσαντα καὶ τοὺς τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας τοιούτους εἶναι, ἀποστρέφειν. *Indiderunt ſibiipſis nomen Chriſtianorum; ad hoc, ut gentes per ipſos offendantur, & ſanctæ Eccleſiæ Dei utilitatem, & veram prædicationem, propter illorum nefaria facta, & incomparabilem improbitatem, averſentur; & ut gentes, ipſorum aſſiduè nefaria opera conſiderantes, & putantes, etiam ſanctas Dei Eccleſias tales eſſe, ab his ſe avertant.* Vid. Theodoreti *præfat. l. 2. hæret. fabul. p. 216.* Cyrill. Hieroſol. *Catech. VI. p. 52.*

Ibid. lin. 35. Ἀλλὰ Μαρκιωνισταὶ] Tertullianus, *l. 1. Carm. adv. Marcionem,* idem Marcionitis exprobrat:

Nec venit in mentem, quod Vos à nomine Chriſti
Seductos, ad Marcionis tulit infima nomen.

Confer *Codicis l. 1. tit. V. §. 6. de nominibus hæreticorum.*

Ibid. lin. 36. Ὑμεῖς τῆς καθολικῆς λέγεσθε] Auguſtinus *de verâ relig. t. 1. c. 7. Velint nolint ve*

lint've ipſi quoque hæretici, & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cùm extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud quàm catholicam vocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab univerſo orbe nuncupatur. Dein fidem in Deum verum, & Scripturam, ceu fundamentum fidei, caput hujus religionis eſſe profitetur. Tertullianus hoc titulo frequenter utitur; quia, ut magnificè loqui amat, magnificus ei viſus eſt. Itaque ipſi Eccleſia eſt *Catholica*, Chriſtus *Sacerdos catholicus*, templum *Catholicum*, bonitas *Catholica*, &c. Optatus Milevitanus, *lib. 2. p. 46. Ubi proprietas Catholici nominis, cùm inde dicta ſit Catholica, quod ſit rationabilis & ubique diffuſa?* Beda, *tom. 4. in Cant. l. 5. p. 1109. Eccleſia unde Catholica ſit appellata, Lucas docet dicens: Eccleſiæ quidem omnes per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam habebant pacem, ædificatæ & ambulantes in timore Domini, & conſolatione S. Spiritûs replebantur. Quod enim hoc loco Latinè, Græcè catholos. Unde liquidò patet, quia inde catholica vocatur Eccleſia, quod per totas mundi partes, in unâ pace, in uno Domini timore ædificetur, unâ eademque Spiritûs S. conſolatione repleatur.* Vid. Iſidor. *Orig. l. 8. c. 1.* Walafrid. Strabonem, *de reb. Eccleſ. c. 6.* & Rabanum Maurum, *de Inſt. Cler. l. 1. C. 1.* Vincent. Lirinenſ. *c. 3.* ubi fidem Catholicam conſtare ex *univerſitate, antiquitate & conſenſione* aſſerit. Sed nunquam magis floruit *hæc univerſitas*, quàm cùm *ſonus Evangelii in omnem terram exiviſſet, Rom. 10. 18.* Nulla potior eſt *antiquitas*, quàm quæ ad Chriſti, τοῦ α καὶ ω, *Principii & Finis*, normam accedit: nec melior *conſenſus*, quàm qui ſecundùm Normam hanc incedit, Gal. VI. 16. Hæc cùm ſincerè ac toto corde obſervet Eccleſia Reformata; quo jure Pamelius *Not. in Tertull. de Præſcr. hæret. c. 25.* ei Catholicæ Eccleſiæ nomen derogare auſit, ipſe viderit. Illi verò ſunt *Anathema*, qui aliter evangelizant, quàm Paulus, & ſancti Dei homines, Gal. I, 8, 9. 2. Pet. I. 19-21.

Pag. 13. lin. 7. Εἰ οὐκ ἔστιν ὄνομα ἀνθρώπου φέρειν] Ignatius *epiſt. ad Magneſios*: Ὃς γὰρ ἂν ἄλλῳ ὀνόματι καλῆται πλέον τούτου, οὗτος οὐκ ἔστι τοῦ Θεοῦ. Ἐν Ἀντιοχείᾳ γὰρ ἐχρημάτισαν οἱ μαθηταὶ Χριστιανοί. *Qui alio nomine præter hoc appellatur, hic non eſt Dei*, pp. *Antiochiæ enim primùm diſcipuli appellati ſunt Chriſtiani.* Hieron. *adv. Luciferianos, tom. 2. p. 147: Sicubi audieris eos, qui dicuntur Chriſti, non à Domino Jeſu Chriſto, ſed à quoquam alio nuncupari; ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenſes ſive Campates: ſcito, non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam.* Epiphan *hær. 70. p. 352*: Τοῦτό ἐστι τὸ φοβερὸν, τὸ παραλλάξαι ὄνομα Χριστιανῶν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, τῆς μὴ ἐχούσης ἐπίθετον ὄνομα, ἀλλὰ μόνον ὄνομα Χριστοῦ καὶ Χριστιανῶν, εἰς ὄνομα Αὐδιανοὶ καλεῖσθαι. *Hoc eſt horrendum illud, quod immutant nomen Chriſtianorum in S. Eccleſiâ (quæ non habet impoſititium nomen, ſed ſolum Chriſti & Chriſtianorum) & Audiani vocantur.* Idem *hær. 42. p. 161*: Οὐ κηρύσσουσιν ἑαυτοὺς οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον. διὸ οὐκ ἔνι αἵρεσις, οὐδὲ Ἐκκλησία εἰς ὄνομα Ἀποστόλων ἀνηγορευμένη· οὐδέποτε γὰρ ἠκούσαμεν ἢ Πετρίους, ἢ Παυλίους, ἢ Βαρθολομαίους, ἢ Θαδδαίους· ἀλλὰ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἓν κήρυγμα πάντων τῶν Ἀποστόλων, οὐκ αὐτοὺς κηρυσσόντων, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον. διὸ καὶ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας οἱ πάντες ἔθεντο ἓν, οὐχ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου αὐτῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ Ἀντιοχείας ἀρξαμένων Χριστιανῶν καλεῖσθαι· ὅπερ ἐστὶν ἡ μόνη καθολικὴ Ἐκκλησία, οὐκ ἄλλο τι ἔχουσα· ἀλλὰ Χριστοῦ Χριστιανῶν οὖσα Ἐκκλησία, οὐ Χριστῶν, ἀλλὰ Χριστιανῶν· τοῦ μὲν ἑνὸς ὑπάρχοντος, τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς Χριστιανῶν καλουμένων. μετὰ ταύτην δὲ καὶ τοὺς αὐτῆς κήρυκας πᾶσαι οὐκέτι τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος φαινόμεναι διὰ τῶν ἐπιθέτων ὀνομάτων Μανιχαίων, καὶ Σιμωνιανῶν, καὶ Οὐαλεντίνων, καὶ Ἐβιωναίων· ὧν εἷς καὶ σὺ Μαρκίων ὑπάρχεις, καὶ σοῦ τὸ ὄνομα ἐπικέκληνται οἱ ὑπό σου ἠπατημένοι, ὡς σεαυτὸν κηρύξαντος, καὶ οὐχὶ Χριστόν. *Non prædicant ſeipſos Apoſtoli, ſed Jeſum Chriſtum Dominum. Quapropter non eſt hæreſis, neque Eccleſia nomine Apoſtolorum prædicata. Nunquam enim audivimus Petrinos, aut Paulinos, aut Bartholomæanos, aut Thaddæanos. Sed ab initio una prædicatio omnium Apoſtolorum, non ſeipſos prædicantium, ſed Chriſtum Jeſum Dominum. Et ideo nomen quoque Eccleſiæ omnes unum indiderunt, non à ſeipſis, ſed à Domino ſuo Jeſu Chriſto, inde ab Antiochiâ incipiente Chriſtianorum nomine. quod ſanè eſt ſola catholica Eccleſia; non aliud quid habens, ſed Chriſti Chri-*

Chriſtianorum Eccleſia exiſtens; non Chriſtorum, ſed Chriſtianorum. Illo quidem Uno exiſtente, his vero ab Uno illo appellatis Chriſtianis. Poſt hanc vero, & ipſius Præcones, omnes (Eccleſiæ) *non amplius ejusdem formæ apparent, idque propter appoſititia nomina Manichæorum, & Simonianorum, & Valentinianorũ, atque Ebionæorum: E quorum numero & tu Marcion unus es: & tuo nomine cognominati ſunt, qui a te decepti ſunt, velut qui teipſum prædicâſti, & non Chriſtum.* Quare meritò proteſtantur Orthodoxi contra eorum inſolentiam: qui nomina hominum, ipſis invitis & reclamantibus, obtrudunt: malô equidem, ſed irrito conſiliô.

Ibid. lin. 26. ὧδε λέγονται Σωκρατιανοί τινες] Diogenes, Laërtius *in proœm. p.* 11. de Sectis Philoſophorum agens, *Socraticorum* facit mentionem: ἔνιοι ἀπὸ τῶν διδασκάλων, ὡς οἱ Σωκρατικοί. *Sunt Philoſophi, qui à Præceptoribus ſunt dicti, ut Socratici.* Freculfus *t.* 1. *l.* 4. *c.* 14. *Socratici inſignes, Diogenes Eudoxus, Plato, Xenophon.* Hieron. *apolog. adv. Ruffin. p.* 246. *Apud Platonem & alios Socraticos legi.* Frequentius tamen hi Philoſophi ab iis, qui ſectas eorum deſcripſére; *Platonici* appellantur. Dubito autem, an Chriſtianis nomen ſectæ ethnicæ ſit impoſitum. potiùs videtur, *Socratem* quendam hæreticum fuiſſe obſcuri nominis, à quo *Socratiani* ſint nominati: partim, quia Adamantius profitetur, ſe ignorare, quis *Socrates* hîc fuerit: & quærit, Utrum ipſe quoque Marcionem repudiet? quòd certè de Philoſopho illo celeberrimo, & Origeni notiſſimo, dici non poteſt: partim, quia Epiphanius *in proœm. tom.* 2. *lib.* 1. *pag.* 28: inter varia nomina Gnoſticorum refert, eos etiam Σωκρατίτας, *Socratitas* vocari, in aliquibus locis: in deſcriptione verò hæreſeos rationem appellationis non dedit; ideò, ut opinor, quòd de auctore nil habuerit, quod indicaret.

Ibid. lin. 34. Μαρκίων ἐπίσκοπός μου ὤν] Marcionitas ſuum Seductorem *Epiſcopi* nomine honorâſſe, hinc apparet. Ideo ab hæreticorum fraude, vocabulo abutentium, ſeductus, Optatus Milevitanus, credidit; Marcionem veræ Eccleſiæ fuiſſe Epiſcopum. ſcribit enim *lib.* 4. *pag.* 79: *Marcion, qui ex Epiſcopo apoſtata factus, inducebat duos Deos, & duos Chriſtos.* Sed, Epiſcopi filium, eum fuiſſe: ſuprà indicavimus.

Pag. 14. *lin.* 19. Εἰ τρεῖς φύσεις] Poſſumus legere, ἢ τρεῖς φύσεις, *aut tres naturæ.* nam ῥίζα, φύσις, ἀρχὴ, hæreticis his idem valuiſſe videntur. Pici codex habuit, καὶ τρεῖς φύσεις. vertit enim, *& tres Naturæ.*

Ibid. lin. 32. ἀντίκειται τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Νόμῳ] Hæc cum objectionibus ſequentibus depromſiſſe, veriſimile eſt, Megethium ex antitheſibus Marcionis. Tertull. *l.* 1. *contr. Marc. p.* 443: *Hæ ſunt antitheſes Marcionis, id eſt, contrariæ oppoſitiones; quæ conantur diſcordiam Evangelij cum Lege committere: ut ex diverſitate ſententiarum utriusque inſtrumenti, diverſitatem quoque argumententur Deorum.*

Pag. 15. *lin.* 2. Οὐδενὸς εἰκὸς μικροῦ παραδείγματ' ἅψασθαι] Picus: *Haud decet parvum illud exemplum attingere,* &c. Humfred. *Illuſtrius aliquod mihi exemplum videtur attingendum.* Vitium eſſe Deſcriptoris in παραδείγματ' pro παραδείγματος non eſt dubium, eſtque Apoſtrophi nota poſita loco ο ſupra τ. nam, alioqui ſcribendũ fuiſſet παραδείγμαθ', propter ſequentem dictionem aſpiratam. Sed verò, quò *Picus* reſpexerit, vertendo *parvum illud exemplum*, non habeo dicere: nullum enim præceſſit. & quod ſequitur, non extenuatur ab Origene, ſed *haud parvum* exemplum prædicatur. quod animadvertit Humfredus, ac proinde *illuſtrius* vocavit. Atqui, cùm neque comparativè loquatur Adamantius, nec velit exemplum extollere magnoperè; ſimpliciter ductum verborum ſecuti ſumus. Sententia huc redit: *Conſentaneum* eſt, *nullo parvi momenti exemplo uti.* vel, *Par* eſt, *non exigui* Viri *exemplum attingere. Paulum* innuens, quem nominatim unâ cum exemplo mox allegat.

Pag. 15. *lin.* 17. ὁ Θεὸς, κατὰ γὰρ αὔξησιν ἀνθρώποις ἐνομοθέτησεν] Theodoretus, *l.* 5. *hæret. fabul. c.* 11. *p.* 291: Ὁ Κύριος, δι' ὧν νομοθετεῖ, διαῤῥήδην διδάσκει, ὡς οὐκ ἀνατρέπει τὰ παλαιὰ, ἀλλ' ἀκριβεστέραν πολιτείαν εἰσάγει, καὶ σύμμετρα ταῖς ἡλικίαις προσφέρει παιδεύματα. *Dominus, in legibus quas ſancit, apertè docet; quòd non ſubvertat antiqua, ſed perfectiorem vitæ rationem inducat: & congrua ætati cuilibet documenta præbeat,* &c. Plura vid. ibid. in hunc ſenſum.

Pag. 16. *lin.* 12. ποτὲ μὲν ἐπιτρέπει θυσίαν] Deum permiſiſſe ſacrificia, propter imbecillitatem populi, cultui huic externo nimis addicti, more ab Ægyptiis recepto; improbâſſe autem rurſum ea; ne crederetur iis indigere: docent, Irenæus, *l.* 4. *adv. hæreſes, c.* 28. & 29. Tertullianus, *l.* 2. *adv. Marcionem, p.* 468. Epiphanius, *p.* 158. & 295. Eucherius, *in quæſt. V.T. p.* 256. Theodoretus, *quæſt.* 1. *in Levit. p.* 115. Chryſoſtomus, *t.* 5. *ſerm.* 166. *p.* 985. & *t.* 6. *hom.* 1. *contr. Judæos. pag.* 318.

Ibid. lin. 35. πάντα ἀπενέγκασθε τῶν Αἰγυπτίων] Hunc locum egregiè vindicatum, vide apud Clem. Alexandr. *Stromatum l.* 1. *p.* 275. Tertullianum, *l.* 2. *adv. Marcionem p.* 469. Epiphanium, *Serm. ancor. pag.* 415. Irenæum, *adv. hæres. l.* 4. *c.* 49. *p.* 285. Ambroſium, *t.* 4. *de Abrah. Patr. l.* 2. *c.* 9. *p.* 205. Auguſtinum, *t.* 6. *l.* 23. *c. Fauſt. Manich. c.* 71. Theodoretum, *t.* 1. *quæſt.* 23. *in Exodum.* & *ad Pſal.* 104. *verſ.* 37. *l.* 1. *p.* 822. Gregor. Nazianz. *Orat.* 42. *p.* 690.

Pag. 18. *lin.* 29. μετὰ τῶν ἀπιόντων] Humfredus correxit, μετὰ τῶν ἀπίστων. Rectè: ità habebat etiam Pici codex. In Græco textu legimus hodie: μετὰ τῶν ὑποκριτῶν. i. e. *cum hypocritis.* Matth XXIV. ult.

Pag. 20. *lin.* 16. Ὁ εἰς τοὺς πολλοὺς σώσῃ] Humfredus in margine notavit, τοὺς πιστοὺς, *Credentes.* Pici codex conſentit: & res ipſa id requirit, ut αὐτόθεν patet.

Ibid. lin. 22. Ἀγαπήσεις τὸν ἀγαπῶντά σε] Eandem objectionem pari reſponſione diluit Theodoretus, *hær. fab. l.* 1. *c.* 24. *p.* 209. & *l.* 5. *c.* 16. *p.* 289.

Ibid. lin. 32. Ἀνοίξας] Humfredus vertit *aperiens:* magis congruè Picus: *reducens.* unde colligitur in MS. Codice eum legiſſe ἀνάξας. LXX: ἀποστρέψας. eôdem ſenſu.

Pag. 22. *lin.* 5. Τοὺς ἀδίκως πόλεμον κατὰ δεσποτῶν συστησαμένους, ὅσον δικαίως ἀναιρεῖσθαι.] De bello & occiſione facinoroſorum, quid ſenſerit Origenes, dubium eſt. hîc aſſerit: rebelles juſtè occidi. *L.* 1. *c. Celſ. pag* 5. ſcribit: Εἰ ὑπὲρ τοῦ τύραννον, προλαβόντα τὰς τῆς πόλεως συνθήκας, ἀνελεῖν, τινὲς κρύβδην ἐποίουν, τὸ καλῶς ἂν ἐποίουν. *Si qui contra Tyrannum, civitatis occupatorem, ut interficerent eum, occultè conſpirarent; hoc rectè facerent.* Id. *l.* 4. *c. Celſ. p.* 217. ubi bella apum & fucorum deſcripſiſſet, addit: Τάχα δὲ καὶ οἱ οἱονεὶ πόλεμοι τῶν μελισσῶν, διδασκαλία ἔγκειται πρὸς τὸ δικαίους καὶ τεταγμένους πολέμους, εἴποτε δέοι, γίγνεσθαι ἐν ἀνθρώποις. *Fortaſſis etiam apum bella docent, nos juſtè bellum gerere, ſi res ità poſtulet.* Sed *l.* 5. *c. Celſ. p.* 253. Οὐκέτι λαμβάνομεν ἐπ' ἔθνος μάχαιραν, οὐδὲ μανθάνομεν ἔτι πολεμεῖν, γενόμενοι διὰ τὸν Ἰησοῦν υἱοὶ τῆς εἰρήνης. *Non ſumimus contra ullam gentem gladium, neque bellare diſcimus, facti filiy pacis per Jeſum.* Et *l.* 8. *c. Celſ. p.* 427. Ἄλλων στρατευομένων, καὶ οὗτοι στρατεύονται, ὡς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ θεραπευταὶ καθαρὰς μὲν τηροῦντες τὰς δεξιάς· ἀγωνιζόμενοι δὲ διὰ τῶν πρὸς Θεὸν εὐχῶν, ὑπὲρ τῶν δικαίως στρατευομένων, καὶ ὑπὲρ τοῦ δικαίως βασιλεύοντος, ἵνα τὰ ἐναντία πάντα, καὶ ἐχθρὰ τοῖς δικαίως πράττουσι καθαιρεθῇ. *Aliys militantibus, non contemnenda eſt noſtrorum hominum militia; manus quidem puras ſervantium, decertantium autē fuſis ad Deum precibus pro juſto Imperatore, & pium juſtumq; bellum gerente milite; ut deſtruatur quicquid eſt juſtè facientibus adverſarium.* Et *l.* 7. *c. Celſ. p.* 349. Ἀναιρέσεις μὲν γὰρ πολεμίων, ἢ τῶν παρὰ τὸν νόμον πεποιηκότων, καὶ ἀξίων κριθέντων τῆς διὰ πυρὸς ἢ λίθων ἀναιρέσεως, οὐχ οἷόν τ' ἦν Χριστιανοὺς χρῆσθαι κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον. *Chriſtianis non eſt licitum: juxta Moſis legem, vel in hoſtes ſervire cædibus, vel in ſententiâ juſtè damnatos lapidibus aut igne animadvertere.* Quæ ſic conciliari poſſe judico: Origenem, in theſi non improbâſſe; ſed in hypotheſi, Chriſtianis bella & capitalia ſupplicia non permiſiſſe: in hoc, velut in aliis, ſingulari ductum opinione.

Ibid. lin. 21. παρὰ τοῦ Ἀαρὼν οὐκ ἀνέμεινε τὸν ἥλιον δῦσαι] Humfredus vertit: *Moſen tamen in Aaronis negotio non expectaviſſe, donec Sol caderet.* Atqui non erat *negotium Aaronis,* ſed tùm Moſis ad iram provocati, tùm Miriam illum iritantis, & leprâ ob id punitæ. Leprâ autem affecti, à Sacerdotibus judicandi, Levit. XIII. 2. 9. 16. 17. & ſi quando purgarentur, reconciliandi ac in cætus Iſraëlitarum reducendi erant: Eod. lib. Lev. cap. XIV. Itaque *ab Aarone* liberatio & purificatio ſororis leproſæ videbatur ſuſpenſa. Sed hujus ope non expectatâ, Moſis ipſius (quamvis laceſſiti) ad DEUM interceſſione mundata fuit.

Ibid. lin. 25. πῶς μὴ ἐπιδύῃ] Pici codex habuiſſe

habuiſſe videtur, ὅπως μὴ ἐπιδύῃ, vertit enim: *Ne Sol occidat.* Rectiùs, nî fallor.

Pag. 23. *lin.* 13. Ἄήττητος καὶ ἀθάνατος ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια] Hieron. *t.* 5. *proœm. Commentar.* 5. *in Jerem. p.* 323: *Veritas claudi & ligari poteſt, vinci non poteſt; quæ & ſuorum paucitate contenta eſt, & multitudine hoſtium non terretur.* Theodoretus *hæret. fabul. l.* 3. *in præfat. p.* 226. Εὐδιάλυτον τὸ ψεῦδος, μόνιμον δὲ τῆς ἀληθείας τὸ κράτος. *Facilè diſſolvitur mendacium, ſed robur veritatis permanet.* Chryſoſtomus, *hom.* 29. *in Joh. p.* 668. Οὐδὲν τῆς ἀληθείας φανερώτερον ἢ ἰσχυρότερον γένοιτ' ἄν, ὥσπερ τοῦ ψεύδους οὐδὲν ἀσθενέστερον, κἂν μυρίοις παραπετάσμασι συσκιάζηται. *Nihil veritate manifeſtius vel robuſtius eſſe poteſt: quemadmodum nihil infirmius eſt mendacio, etſi mille involucris obtegatur.*

Pag. 24. *lin.* 4. Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ] Vid. Theodoretum, *hær. fabul. l.* 1. *c.* 24. *p.* 209. & *l.* 5. *c.* 16. *p.* 289.

Pag. 26. *lin.* 9. Δικαίους εἶναι, καὶ οὐκ ἀγαθοῦς] Picus legit δικαίου εἶναι, καὶ οὐκ ἀγαθοῦ. nam vertit: *Animadvertere in delinquentes, ad juſtum, non ad bonum pertinere.* Et quidem vix aliter legendum, ſi retineatur præcedens Tò: ſed, ſi (quod facilè accidit, & ſæpiuſculè in Codice noſtro contigit) ο pro ω exaraverit ſcriptor; hoc unô repoſitô ſalva ſunt omnia.

Pag. 27. *lin.* 5. καὶ οὐ καθὼς δίκαιος ἔσται] Videtur legiſſe Picus: καὶ οὐ καθὼς ἀγαθὸς, δίκαιος ἔσται. Quia vertit: *Per Juſtitiam, non per Bonitatem juſtus erit:* Appoſitè. Nam Bonus, quâ talis, juxta Marcionitas, non punit: ergo, ſi puniat, punit quâ juſtus: ideoq; Unus idemque erit Bonus & Juſtus. Humfredus hîc etiam hæſit Sic enim traduxit: *Sin afflixerit juſtè, non quatenus juſtus: accipe & illud Apoſtoli,* &c. quæ nimis inconcinna ſunt. & præterquam, quod verbum ἔσται negligatur; planè nova eſt ſententia ſubſequens: *Audi verò & illud Apoſtoli,* &c. Quid ſi mendum ſit? Lege aut pro καὶ οὐ, οὐχί. aut pro καὶ, πῶς, ſenſum habebis commodiſſimum, & rei quadrantem.

Pag. 27. *lin.* 26. Οὐδὲ ᾔδει, ποῦ ἐστιν ὁ Ἀδάμ] Oportet, ut hæc objectio adverſariis frequentiſſimè in ore fuerit. nam S. Patres ſtudiosè eam refellerunt, magno numero. Tertullianus *l.* 2. *adv. Marcionem, p.* 472: *Inclamat Deus Adam ubi es? ſcil. ignorans, ubi eſſet.* pp. *Enimverò oportebat conſcientiâ peccati deliteſcentem, evocatum prodire in conſpectum Domini non ſolâ nominis inclamatione, ſed cum aliquâ jam tunc admiſſi ſuggillatione. Nec enim ſimplici modo, id eſt, interrogatorio ſono legendum eſt, Adam ubi es? ſed impreſſo, & incuſſo, & imputative. Adam ubi es? id eſt, in perditione es: id eſt, jam hîc non es. Ut & increpandi, & dolendi exitûs, vox ſit.* Vid. Epiphan. *ſerm. anchorat. p.* 514. Eucherii *Quæſt. in Geneſ. p.* 252. *item comment. in Geneſin, p.* 25. Marium Victorem *in Geneſi carmine deſcriptâ, p.* 321. Alcimum Avitum, *l.* 3. *p.* 385. *in Corpore Poëtar. Fabricij.* Bedam, *t.* 4. *comm. in Geneſ. p.* 23. Gregorius M. pauló aliter explicat, *l.* 2. *expoſ. mor. in Job. c.* 3. *p.* 26. *Adæ peccanti Conditoris voce dicitur: Adam ubi es? Neque enim divina potentia neſciebat, poſt culpam ſervus ad quæ latibula fugerat; ſed quia lapſum vidit in culpâ, jam ſub peccato velut ab oculis veritatis abſconditum, quia tenebras erroris ejus non approbat, quaſi ubi ſit ignorat, eumq; & vocat, & requirit.*

Ibid. lin. 31. περὶ Λαζάρου λέγει] Athanaſius, *Orat.* 4. *c. Arianos To.* 1. *p.* 279. ὅταν ἐρωτᾷ ὁ Κύριος, οὐκ ἀγνοῶν ποῦ Λάζαρος κεῖται, οὐδὲ τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἐπερωτᾷ, αὐτὸς εἰδὼς τί μέλλει ποιεῖν. *Cùm percontatur Dominus, ubi Lazarus jaceat? aut, quemnam ipſum homines dicant? non quaſi ignarus hoc facit, quippe qui ſciret, quid facturus eſſet.* & *pag.* 285. ἀνθρωπίνως ἐπερωτᾷ, ἵνα θεϊκῶς ἐγείρῃ. *humanitùs percontatur, ut divinitùs excitaret.*

Pag. 29. *lin.* 7. τὰ τόξα μου ἐντεταμένα, καὶ τὰ βέλη μου ἠκονημένα] Eſaj. 5. v. 28. de hoſtibus Iſraëlitarum dicitur, Ὧν τὰ βέλη ὀξέα ἐστὶ, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν ἐντεταμένα. De Deo autem David ſcribit, *Pſ.* 45. 5. τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ. *Sagittæ tuæ acutæ ſunt, ô potens.* & *Pſ.* 119. juxta LXX. vel 120. juxta Hebr. v. 4. Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα, *ſagittæ potentis acutæ.* Unde apparet, quod in aliis quoque S. Patrum ſcriptis occurrit: hæc & ſimilia eos, memoriâ, non libro ſuggerente, ſcripſiſſe aut dixiſſe.

Ibid. lin. 27. Οὐ ταυτόν ἐστιν.] *Non idem eſt.* vult dicere, opinor: Aliud eſſe Juſtum illum,

illum, alium illum Malum: aut, Alia tela Juſti, alia Mali. Humfredus: *Non ad eundem pertinent.* priorem ſenſum expreſſit. Sed, forſitan Ταυτὸν, *maſculinum* putavit, quod *neutrum* eſt. Proinde, ad Rem ego retulerim. ſed neque ſic ſatis convenit. Unde mallem interrogativè hæc accipere: quaſi dicat Eutropius: *Non'ne idem eſt?* An'non dictorum alteri alterum ſimile? adeoque Tela eadem eidem tribuuntur? Hoc, percontandi animo, interrogavit hæreticum; ut eliceret ejus reſponſum: quod nullum regeſſit: ſed ad aliud argumentum tranſiit.

Pag. 30. *lin.* 4. Ἐπεὶ ἔμελλεν ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἡσαῦ εὐλογεῖν] Hieronymus, *To.* 3. *epiſt. ad Damaſum p.* 36: *Ego puto divinæ diſpenſationis fuiſſe, ut oculis cæcaretur* (Iſaac) *&, cùm ipſe diceret: Vox quidem Vox Jacob eſt, manus autem manus Eſau: tamen non intelligeret, minorem eſſe filium, qui ad benedictionem fratris præceptor aſtiterat.*

Ibid. lin. 11. ἐκ τοῦ διωχθῆναι ἡμᾶς] Tertullianus, *l.* 3. *adv. Marcionem, p.* 497: Perſecutiones ab hominibus Creatoris objicienti, reſpondet: *Ipſum Creatorem has perſecutiones prædixiſſe.* Quid autem ſentiendum ſit de Imperatore Chriſtiano, cujus Origenes in reſponſo mentionem facit: ſuprà in Præfatione καθ' δύναμιν explicatum eſt.

Pag. 31. *lin.* 17. πῶς οὖν ἀποκέχρηνται] i. e. πῶς κέχρηνται τοῖς ἀπὸ τῶν Προφητῶν λεγομένοις; ſicut mox adhibet ſimplex verbum, νομίμοις κέχρηται) i. *legitimis utitur.*

Ibid. lin. 22. Οὐδὲν ῥητῶς ἀποκέχρηται] legendum videtur, οὐδενὶ ῥητῶς. porrò quid ſibi velit illud ἀμήχανον, quod ſequitur, non facile dictu: niſi hîc ſit, *Non præmeditatè, temerè, caſu, fortuitò* id contigiſſe. quod ad rem præſentem pertinere, liquet.

Pag. 32. *lin.* 2. Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα] Vid. Tertull. *l.* 5. *adv. Marc. c.* 7. *p.* 589. Epiphan. *hær* 42. *pag.* 156. *elencho* 7. *ex* 1. *Cor.* Origenem, *l.* 2. *de principiis. c.* 4. *p.* 693.

Ibid. lin. 28. ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ Πατὴρ ἄγνωστός ἐστιν] Tertullianus iſta irridet, *l.* 1. *c. Marcionem p.* 435. *Invenio planè ignotis Deis aras præſtitutas; ſed Attica idololatria eſt: item incertis Deis, ſed ſuperſtitio Romana eſt.* Vid. Irenæum, *l.* 2. *adv. hæreſes. c.* 3.

Ibid. lin. 30. Οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱόν] locus habetur Matth. XI. 27: & Luc. X. 22. Sed alius eſt ordo verborum, ſcil. οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός. *Nemo cognoſcit Filium, niſi Pater ille: neque Patrem illum quiſquam cognoſcit, niſi Filius ille.*

Pag. 33. *lin.* 6. Ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ] Confer Ezech. XX. 5. ubi hæc verba reperiuntur: ἐγνώσθην τῷ σπέρματι τοῦ οἴκου Ἰακώβ, καὶ ἐγνώσθην αὐτοῖς ἐν γῇ Αἰγύπτου. *Cognitus ſum factus ſemini Domûs Jacob, & agnitus ſum ab eis in terrâ Aegypti.* Verba Origenis ſatìs apertè innuunt, huc alludi.

Pag. 35. *lin.* 14 συνεστηκέναι] Non legiſſe videtur in ſuo Codice Picus; non enim ullatenus expreſſit. Ineptum cenſeo, & Exſcriptoris incuriâ huc tranſpoſitum, è ſequenti lemmate, lin. 20. τὰς βασιλείας συνεστηκέναι. Humfr. attingere voluit, verbis: *Regnum in terrâ conſtitutum*; ſed, συνεστηκέναι, id non reddit. Puto igitur hîc irrepſiſſe.

Ibid. lin. 15. τὸν διὰ Νόμου καὶ Προφητῶν Χριστὸν] Picus: *Chriſtum, à Lege & Prophetis prædictum, nondum veniſſe.* Aperto ſenſu. At Humfredus: *Apparet ex Lege & Prophetis, Chriſtum nondum veniſſe.* pp. recurrit eadem phraſis Megethii: quam rectiùs vertit, *Chriſtum illum Legalem & Propheticum* (Picus opt. *Per Legem & Prophetas deſignatum*) *nondum adveniſſe.* Fruſtrà igitur adaptavit præcedenti verbo Δείκνυται.

Ibid. lin. 26. Δύο Χριστοῦ παρουσίας διασαφοῦσι] Vid. Tertullianum, *l.* 3. *adv. Marc. c.* 7. *p.* 482. Irenæum, *l.* 4. *adv. hæreſes, c.* 56. *p.* 289. & Clariſſ. Sviceri *Obſervationum SS. cap.* 2. *p.* 38. *&* 39.

Ibid. lin. 34. ἰδοὺ ὁ παῖς ὃν ᾑρέτισα] Locus iſte juxta veritatem Hebræam adducitur. Vulgò miſerè eſt corruptus: Ἰακὼβ ὁ παῖς μου. ne de Chriſto intelligatur, ad Jacobum detorquetur. hinc in verſione LXX hæc vox obelo jugulatur: teſte Euſebio, *l. IX. Demonſtr. Evang. demonſtr. XV.*

Pag. 37. *lin.* 2. Ἰωάννης οὐκ ἐπέγνωκεν αὐτόν] Hieron. *t.* 3. *epiſt. ad Algaſiam p.* 156: *Johannes in carcere quæſivit de Chriſto; ut ſibi quærens, Diſcipulis diſceret; & capite truncandus, illum doceret eſſe ſectandum, quem interrogatione ſuâ Magiſtrum omnium fatebatur: neque enim poterat ignorare,*

quem

quem ignorantibus ante monſtraverat. Vid. Tertull. *l.*4 *adv.Marc.c.*18. *p.*350.

Ibid. lin. 13. Οὐκ ἔςι φρονήσεως τὸ τῶν παρόντων ἐξετάζειν·] Humfred. *Nunc igitur præſentia exquirere, non eſt prudentia. Cùm dicit: Tu es: &, Ecce Agnus Dei, &c. non ille neſcivit, quis is eſſet, interrogavitq́;, quod prius ac Præcurſor eſſet, & in tenebroſo carcere.* Perplexè. Picus aliquanto vertit melius hæc verba: *Sapientis non eſt de præſentibus inquirere, es Tu. Profectò, qui dicebat: Ecce Agnum Dei; tamen non ignorabat, eum eſſe: ſed quia præcurſor ejus erat, atque in carcere, ideò interrogabat eum.* Parùm liquidè.

Ibid. lin. 17. ἐπεὶ πρόδρομος ἐγίνετο, καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπυνθάνετο] Pico & Humfred. viſum. Quod Megethius ante δεσμωτήριον, *carcerem* vocârat, hoc Adamantium ᾅδην nominare: ſignificatione mihi nullibi obſervatâ. Forſitan carcer ille Johannis ſimilis λάκκῳ, ſeu *lacui*: apud Jerem. 38. ideoque *Inferni* nomine dictus: & ᾅδης, quia *tenebroſus*: ut Humfredus indigetat. Scribit Eruditiſſ. Hornius, *in Comment. ad Sulp. Sev. p.* 259: *Tales puteos ſeu loca ſubterranea in Oriente frequentes fuiſſe, primò ad aquationem, deinde ad veram cuſtodiam.* Quòd ſi tamen diſtinctionis notas in textu paulò aliter ponamus, poſt nomen ᾅδῃ, liquent, nî fallor, prout vertimus, omnia: & id dixerit Origenes, quod Greg. Nazianz. *in Orat. fun. Baſilio. M. habitâ; non procul à fine:* Τίς Ἰησοῦ πρόδρομος; Ἰωάννης. ὡς φωνὴ λόγου· καὶ ὡς λύχνος φωτὸς· οὗ καὶ προεσκίρτησεν ἐν γαστρὶ, καὶ προέδραμεν εἰς ᾅδου, διὰ τῆς Ἡρώδου μανίας παραπεμφθεὶς, ἵνα κἀκεῖ κηρύξῃ τὸν ἐρχόμενον. *Quis eſt Præcurſor Jeſu? Johannes; ut Vox Sermonis; & ut lucerna Lucis: cui etiam præſultavit in utero, & præcucurrit in infernum, eò tranſmiſſus à furore Herodis, ut etiam ibi venientem prædicet.* Hunc locum inſignem, Rev. Parentis indicio, ſicut & alia plura debemus. Videatur etiam Nicephorus, *Hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 19. *p.* 87.

Pag. 38. *lin.* 12. Χριςὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασε] Vide Epiphanium hunc locum vindicantem, *p.* 137. & 138. diſtinguit is inter ἠγόρασεν & ἐξηγόρασε. Sed, meo judicio, parùm feliciter. Nam Apoc. 5.9. ſcriptum eſt, ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς. Idem Paulus & Petrus habent. Meliùs Adamantius, ἠγόρασε pro ἐλυτρώσατο poſitum, putat.

Ibid. lin. 20. Εἰ δὲ λόγον θηρεύεις μὴ ἐπιλυόμενον,] Picus: *Quod ſi rationem captas, quæ non diſſolvat*, haut piè ſentis. Puto, *diſſolvat*, pro *diſſolvatur* excuſum. ut λόγος μὴ ἐπιλυόμενος, ſit *argumentum*, vel *oratio*, vel *ratio inſolubilis*, i. difficilima & intricata in tantum, ut ejus exitus & ſolutio impedita ſit. Qualibus Sophiſtæ maximè ſtudent, ut captent ſimpliciores. λόγος ἀδυάλυτος. vel δυσδιάλυτος. Sic Humfr. *Si rationem venaris, quæ ſolvi enodariq́; nequit* (mallem, *nequeat*) *haud piè ſentis.*

Pag. 39. *lin.* 12. ὁ γὰρ λαβὼν τὴν τιμὴν.) Ratio argumentandi poſtulat, ut Conditionaliter accipiantur Antecedentis verba; ſcilicet: Εἰ γὰρ ὁ λαβὼν τὴν τιμὴν. Id ipſum ſuadet, oppoſita mox argumentatiò: Εἰ δὲ μὴ ἀπέδωκε. Acutiſſimum eſt argumentum; nimirùm: *Chriſtus nos redemit, dato ſuo ſanguine;* Hunc vel reddidit, qui eum tanquam lytrum acceperat: vel non reddidit. Si prius; non empti, nec redemti ſumus. Si poſterius: non reſurrexit Chriſtus, quia ſine ſuo ſanguine vivere non potuit.

Pag. 40. *lin.* 16. Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν] Hunc locum à Celſi calumniis Origenes multis vindicat, *ab init. l.* 8. *contra Celſum.* Et *tom.* 2. *in ep. ad Rom. c.* 6. *l.* 6. *p.* 548. ſic exponit: *Nemo poteſt duobus ſimul Dominis ſervire, peccato & juſtitiæ. Aut enim unum odio habebit, peccatum ſcilicet, & alium amabit, id eſt, juſtitiam: aut patietur unum, ſcilicet peccatum duntaxat & alium contemnet, id eſt, juſtitiam.* Hieronymus, *ad Nepotian. Qui dicit, Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere poteſt. quòd ſi quidpiam aliud habuerit præter Deum, pars ejus non erit Deus.*

Ibid. lin. 21. Οὐ δύναται δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ἐνεγκεῖν] Hic palmarius erat locus Marcionis; quô primùm Orthodoxos petere cæpit, ut duo extrueret Principia. Tertullianus, *l.* 1. *adv. Marcion. c.* 2. *p.* 431: *In Creatorem interpretatus malam arborem malos fructus condentem, ſcilicet mala; alium Deum præſumpſit eſſe debere in partem bonæ arboris bonos fructus.* Philaſtrius, *de hæreſib. p.* 20: *Marcion Romæ degens ſceleratam*

leratam hæreſin ſeminabat, atque interrogans Presbyteros ſanctos Eccleſiæ Catholicæ, ſenſûs ſui eis errorem mortiferum propinabat, dicens ita: Quid eſt, quod in Evangelio, dicente Domino, ſcriptum eſt: Nemo pannum rudem mittit in veſtimentum vetus, neque vinum novum in utres veteres, alioquin rumpentur utres, & effundetur vinum? Et iterum: *Non eſt arbor bona, quæ faciat malum fructum, neque arbor mala, quæ faciat bonum fructum. Deq; hoc accipiens interpretationem à ſanctis Presbyteris, non acquieſcebat veritati, ſed magis Cerdonis ſui Doctoris firmabat mendacium, & iſte ſimiliter unum Deum Bonum, & unum Malum adnuncians.* Aliquando de Lege hæc verba intellexére Marcionis aſſeclæ. Origenes, *l. 2. de principiis, c. 5. p. 696: Ajunt namque; ſcriptum eſt, Quia non poteſt arbor mala fructus bonos facere: Ex fructu enim arbor cognoſcitur. Quid ergo eſt, ajunt? Qualis arbor ſit Lex, ex fructibus ſuis, id eſt, ex præceptorum ſermonibus declaratur. Si enim bona inveniatur; ſine dubio, & qui dedit eam, bonus Deus eſſe creditur: ſi verò juſta magis, quàm bona; juſtus etiam Legiſlator putabitur Deus.* Sed egregiè hanc παρερμηνείαν vindicat Tertullianus, dum in ipſum Marcionem eam retorquet, *l. 2. adv. Marcionem c. 4. p. 455: Agnoſcat hinc primum fructum optimum, utiq; optimæ arboris, Marcion: imperitiſſimus ruſticus quidem in malam bonam inſeruit; ſed nõ valebit blaſphemiæ ſurculus: areſcet cum ſuo artifice, & ita ſe bonæ arboris natura teſtabitur.* Item, *l. 4. adv. Marcionem c. 17. p. 529: Proinde & arbor bona non proferat malum fructum; quia nec veritas hæreſin; nec mala bonum, quia nec hæreſis veritatem. Sic nec Marcion aliquid boni de theſauro Cerdonis malo protulit, nec Apelles de Marcionis: Multò enim hæc congruentiùs in ipſos interpretabimur, quæ Chriſtus in homines allegorizavit; non, in duos Deos, ſecundùm ſcandalum Marcionis.*

A' Marcionitis idem argumentum mutuârunt Manichæi: quibus reſpondet Epiphanius, *p. 291:* Τὸ σαπρὸν δένδρον καὶ ἀγαθὸν δένδρον περὶ ἀγαθῶν ἔργων τυγχάνει, καὶ περὶ φαύλων· καὶ οὐκ ἔστι περὶ παλαιᾶς διαθήκης καὶ καινῆς, καθὼς βούλεται ὁ τοῦ Μάνη λόγος. *Arbor mala & bona, de bonis maliſq; operibus intelligi debet, non de Veteri & Novo Teſtamento: ut Manes ratiocinatur.* Vid. Auguſtinum, *To. 6. l. 1. contra adverſ. Legis & Proph. c. 22* verba hæc à corruptelis Manichæorum vindicantem: & accuratiùs explicantem contra Pelagianorum, haſtenus ad Manichæos accedentium, commenta: *To. 7. cont. Jul. Pel. lib. 1. cap. 3. & lib. 4. c. 3.* item, *De Nupt. & Concup. l. 26. De Grat. Chr. l. 1. c. 18, 19. &c.*

Pag. 41. lin. 2. ὁ ἔξωθεν λόγος] aut corrigendum eſt, ὁ ἔσωθεν λόγος, i. e. *dictum intra Scripturam*; quia reperitur 2, Pet. II, 19. aut dicendum, Adamantium Nomen *Mammon* ſic appellâſſe, quòd apud exteras, præter Judæos, Nationes (utputà, *Samaritanos, Chaldæos, Phœnices*, & ab his *Pœnos*, Auguſtin. *de Serm. Dom. in M. lib. 2. To. 4. col* 1157. & *To. 10. de Verb. Dom. Serm. 35. Syros*, quorum ferè proprium cenſetur) uſitatum ſit, *Divitias, Lucrum, Theſauros*, &c. appellare Mammonem. Vid. Irenæum, *l. 3. c. 8.* Tertull. *l. 4. cont. Marcion. c. 33. p. 556.* Hieron. *Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ, id eſt, divitiis. Nam Gentili Syrorum linguâ Mammona divitiæ nuncupantur. Epiſt. ad Euſtoch. To. 1. oper. p. 145. & Epiſt. ad Algaſ. quæſt. 6. To. 3. p. 163.*

Ibid. lin. 28. φησὶν μεταβληθῆναι] Verum eſt: *Naturam mutari non poſſe.* Horatius: *Naturã expellas furcâ, tamen uſq; recurret. Lib. 1. Epiſt. ad Fuſcum.* nec dubium, quin de *Naturâ* hìc ſermo ſit. Sed argumentum eſt: Si de *Naturâ* locutus eſſet, non utique *Fructus* nominâſſet: quia, *Fieri non poſſe dicit, ut transmutentur.* Reſpicit ad verba: NON POTEST *arbor* &c. quaſi dicat: Non eſt his verbis de NATVRA locutus, Dominus noſter: quia, *Fructus* boni & mali diſcrepant: Natura verò ſemper eadem eſt. Itaque Picus; *Si de Naturâ rerum locutus eſſet,* Fructus *non nominâſſet. ait enim, mutari nequaquam poſſe.* Hæc ratio ambiguè redditur: ſed prorſus ad literam græcam. Humfredus declarare voluit, vertendo: *Fieri enim non poſſe dicit, ut* MVTENTVR, quod non poteſt, niſi ad *fructus* illos referri: pro, *ut mutetur*, ſcilicet Natura. Utì mox (idque ex hypotheſi Adverſarii) repetit Adamantius, reſponſione penult. ſeq. Ἀμεταβλήτους ἔφης τὰς φύσεις εἶναι. quanquam hìc *Naturas*

ras pluraliter; priori autem loco *Naturam* ſingulariter exprimat, & *Fructus* in plurali. Cæterùm, Quòd hic de *Naturis*, inf. Sect. 3. pag. 73. de *Radicibus* prædicat, perinde *immutabilibus*; quia *Naturâ* ſint tales.

Pag. 43. lin. 16. Παῦλος ὁ Ἀπόστολος] Origenes, *l. 1. de princip. c. 8. p. 685: Paulum vel Petrum ſine dubio ſpiritualis naturæ confirmant. cùm ergo multa contra pietatem Paulus egiſſe inveniatur, & Petrus, quomodo iſti, qui ſecundùm illos ſpirituales ſunt, in peccata hujuſmodi corruerunt; maximè cùm ſoleant frequenter diſſerere & dicere, quoniam non poteſt arbor bona malos fructus facere? Et, ſi utique arbor bona non poteſt fructus malos facere, ſecundùm ipſos verò de radice bonæ arboris erant Petrus & Paulus, quomodo iſtos fructus tam peſſimos attuliſſe putandi ſunt? Quod ſi reſponderint ea, quæ comminiſci ſolent; quoniam non Paulus perſecutus eſt, ſed alius neſcio quis, qui erat in Paulo; neque Petrus negavit, ſed alius in Petro: Quare Paulus, ſi nihil peccaverat, dixit; quia non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei? cur autem & Petrus alio peccante flevit amariſſimè? Ex quo omnes quidem illorum ineptiæ arguentur.*

Pag. 43. lin. 7. Ἐγὼ ὁρίζομαι, οὐ τρεῖς ἀρχὰς εἶναι, ἀλλὰ δύο, πονηρὰν καὶ ἀγαθήν] Hæc Marcionis propria erat ſententia, *Duo tantùm eſſe Principia, Bonum* & *Malum.* Tertullianus, *l. 1. adv. Marc. c. 6. p. 434: Alioquin certi, Marcionem diſpares Deos conſtituere; alterum, judicem, ferum, bellipotentem; alterum, mitem, placidum, & tantummodò bonum, atque optimum.* Idem, *l. 1. adv. Marc. p. 433.* Marcionem cum Valentino ſic confert: *Honeſtior & liberalior Valentinus; qui ſimul auſus eſt duos concipere, Bython & Sigen; cùm uſque ad XXX. Aeonum fœtus, tanquam Aeneję ſcrofæ, examen divinitatis effudit.* Idem inculcat Tertull. *l. 1. Carm. adv. Marcionem cap. 4. & 7.* Prudentius, *in* ἁμαρτιγενείᾳ: ubi Marcionitarum propterea Sectam *hæreſin Duitarum* appellat. Hieronymus, *Tom. 2. epiſt. ad Pammachium, p. 168.* Philaſtrius, *de hæreſibus, p. 20.* Auguſtinus, *de hæreſib.* Iſidor. *Orig. l. 8. c. 5.* Rabanus Maur. *de Inſt. Cler. l. 2. c. 58.* cum multis aliis. Solus diſſidet Theodoretus, aſſerens, *l. 1. hær. fab. c. 24.* quatuor ἀγεννήτους οὐσίας, *ingenitas ſubſtantias* à Marcione ſtatui: poſtea recenſet *Deum Bonum*, qui & Pater Chriſti; *Creatorem* juſtum, qui & malus; *Materiam*, & alium *Malum*, materiæ Dominum. Forſitan è Marcionis aſſeclis hæc audivit, qui à magiſtri ſententiâ in multis deflexére. Hauſit Marcion venenum hoc à Cerdone: Cerdon à Valentinò & Valentinianis, Marco, Colorbaſo, aliiſque. Vid. Epiphanium, *in Proœmio tertij Tomi, lib. 1. p. 103.* Simonem Magum, hæreticorum patrem, qui ῥίζας, *Radices*, ſeu *Principia* plura excogitavit; hujus opinionis prima jeciſſe fundamenta; docet Theodoretus, *hær. fab. l. 1. c. 1.* Eò lubentius autem Marcion hunc errorem eſt amplexus; quòd cum Philoſophiâ Stoicâ, cui ſtudebat ſedulò, egregiè conveniret. Sic de Stoicis Athenagoras *in legat. pro Chriſtianis, p. 21:* Διὸς οὖ αἰτίου κατ᾽ αὐτοὺς (ἀπὸ τῆς στοᾶς) ὄντος, τοῦ μὲν δραστηρίου καὶ κατεχομένου, καθὸ ἡ πρόνοια, τοῦ δὲ πάσχοντος καὶ τρεπομένου καθὸ ἡ ὕλη. *Secundùm Stoicos duo ſunt Principia ſeu cauſæ primæ: unum, activum & imperans; ut Providentia: alterum, paſſivum & mutabile; ut materia.* Stoicos autem à Magis id didiciſſe patet, quippe ſtatuebant: δύο εἶναι ἀρχὰς, ἀγαθὸν δαίμονα, καὶ κακὸν δαίμονα· καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι Ζεὺς καὶ Ὠρομάσδης· τῷ δὲ ᾅδης καὶ Ἀρειμάνιος. *Duo eſſe Principia, Bonum Dæmonem, & malum Dæmonem: alterum ex his, Jovem & Oromaſdem; alterum Plutonem & Arimanium dici.* Teſte Laërtio *in proœmio, p. 6.*

Ibid. lin. 16. πεπερασμένας] ſequitur in MS codice: Μάρκος. Ἀπέραντοι. Ἀδάμ. πάντη οὖν, καὶ ὁ πονηρὸς ἐπεκτείνεται, καὶ ὁ ἀγαθός; τὸ γὰρ ἀπέραντον πανταχῆ εἶναι δοκεῖ. *Marcus. Infinita. Adam. Ubivis ergo tam Malus quàm Bonus extenditur, quod enim infinitum eſt, ubivis eſſe videtur.* Deſunt iſta Pico: & videntur omninò eſſe ſuperflua, ex oſcitantiâ Scriptoris repetita. id quod non rarò in MSS. fieri novimus, unde & lubenter à me omiſſa fuêre.

Pag. 44. lin. 22. [τοῦ πονηροῦ] Supplendum exiſtimavi, è verſione Doctiſſ. Pici: nec eſſet alioquin ea concinnitas rationũ, quibus tùm

Adamantius, tùm Eutropius Marcum conſtringunt.

Ibid. lin. 29. ἀμνηστείαν δὲ καὶ ἄφεσιν] procul dubio reſtituendum eſt, ἀμνησίαν, *Injuriarum oblivionem* denotans: cùm ἀμνηστεία ſignificet ἀγαμίαν, *Cœlibatum*: de quo nihil iſthic. Frequens autem in Codicibus recentiorum Græcorum M SS. ι. ει. η. permutantur: quia pronunciationis ſono confunduntur. Lapſus igitur frequentior, ſi Scriptor dictantis verba temerè notavit, ὡς ἔτυχεν.

Pag. 45. *lin.* 31. Καθὼς περιέχει τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος] de Evangelio Marcionis, Epiphanius, *pag.* 139. iſta refert: Ὁ μὲν χαρακτὴρ τοῦ κατὰ Λουκᾶν σημαίνει τὸ Εὐαγγέλιον· ὡς δὲ ἠκρωτηρίασται, μήτε ἀρχὴν ἔχων, μήτε μέσα, μήτε τέλος, ἱματίου βεβρωμένου ὑπὸ πολλῶν σητῶν ἐπέχει τὸν τρόπον. εὐθὺς μὲν γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ, πάντα τὰ ἀπ᾽ ἀρχῆς τῷ Λουκᾷ πεπραγματευμένα, τουτέστιν ὡς λέγει· ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ τὰ περὶ τῆς Ἐλισάβετ, καὶ τοῦ Ἀγγέλου εὐαγγελιζομένου τὴν Μαρίαν παρθένον, Ἰωάννου τε καὶ Ζαχαρίου, καὶ τῆς ἐν Βηθλεὲμ γεννήσεως, γενεαλογίας, καὶ τοῦ βαπτίσματος ἀποθέσεως, ταῦτα πάντα περικόψας ἀπεπήδησε, καὶ ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἔταξε ταύτην· ἐν τῷ πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει Τιβερίου Καίσαρος, καὶ τὰ ἑξῆς. *Stylus Evangelium ſecundùm Lucam indicat. Cùm autem amputatus ſit, & neque principium, neque medium, neque finem habeat; veſtimenti à multis tineis corroſi ſimilitudinem præ ſe fert. Statim enim in principio, omnia, quæ ab initio à Lucâ tractata ſunt; hoc eſt, quod dicit:* Quandoquidem multi aggreſſi ſunt, &c. *quæve habentur de Elizabeth, & de Angelo nuncium ferente Mariæ virgini, & de Johanne ac Zachariâ, & de genealogiâ Nativitatis in Bethlehem, & de Baptiſmatis tractatione; hæc omnia reſecuit ac tranſilivit: & Principium Evangelij hoc fecit; Anno XV. Tiberij Cæſaris,* &c. Cur autem tale poſuerit initium, detegit Tertullianus, *l.* 4. *adv. Marcionem, c.* 7. ſcilicet, ut Chriſtus crederetur cælo derepente delapſus in Galilæam veniſſe; non, natus ex homine. ſed ridet Tertullianus hominis veſaniam: *Ita cogit exigere; Quali habitu, quali ſuggeſtu, quò nam impetu vel temperamento, etiam quo in tempore diei noctis've deſcenderit? Præterea, Quis viderit deſcendentem, quis retulerit, quis aſſeverârit,* &c. Vide Irenæum, *l.* 1. *c.* 29. & *l.* 3. *c.* 11. Theodoretum, *hær. fab. l.* 1. *c.* 24. *p.* 210. Iſidorum Peluſiotam, *l.* 1. *epiſt.* 371. *ad Panſophium, p.* 81.

Ibid. lin. 35. ἑξακισχιλιοστῷ ἔτει] Numerum, ut vocant, rotundum expreſſit. aliàs computus Græcorum ad Chriſtum natum tantùm habet annos 5508. Quanquam Abulpharajus, *in hiſt. Dynaſt. p.* 72. numeret 5586. & diſcrimen inter computum Judæorum & Græcorum faciat MCCCLXXV. annorum: quem defectum fraudibus Judæorum tribuit. Sed Auguſtinus, *l. de Civit. Dei* 18. *c.* 43. hunc diſſenſum ipſis LXX aſcribit, & eorum prophetico impulſui Hieron. *quæſt. in Gen. To.* 3 *p.* 204. ſimpliciter LXX imputat. Auguſtin. *de Civ. Dei l.* 15. *c.* 2. & 13. *De ſcriptoribus librorum Græcorum.* Vid. Reverendiſſ. Uſſerii *Syntagma de LXX. Verſ. c.* 2.

Pag. 46. *lin.* 17. ὁ ἀγαθὸς εἰς πάντα ἐστὶν ἀγαθός·] Origenes, *l.* 2. *de Principiis c.* 5. *p.* 695: *Eum, quem Bonum dicunt, ſi ad omnes bonus eſt; ſine dubio, & ad eos, qui perituri ſunt, bonus eſt: & quomodo eos non ſalvat? ſi non vult, jam non erit bonus: ſi vult & non poteſt, omnipotens non erit. Quin potiùs audiant in Evangelio Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ignem præparantem Diabolo & angelis ejus.*

Pag. 48. *lin.* 5. καὶ πάλιν ὃς μὲν κρίνει] Hanc ſententiam uncis incluſimus: quia impertinens videtur, καὶ οὐδὲν πρὸς ἔπος. Quæſtio verſatur de ſupremo Judice: quem Unum eſſe oportet: locus autem Apoſtoli de aliis & aliis, iiſque meris hominibus, loquitur.

Ibid. lin. 16. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς] Tertullianus, *l.* 4. *adv. Marcionem, c.* 15. *p.* 523: VÆ! *Creatoris æquè atque Chriſti vocem eſſe* demonſtrat, aſſerens, *non tàm maledictionis, quàm admonitionis verbum eſſe.*

Pag. 51. *l.* 4. ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου.] Hieronymus, *To.* 3. *quæſt. hebr. in Geneſ. pag.* 203. Maledicta terra in operibus tuis. OPERA *hîc, non ruris colendi, ut plerique putant, ſed* PECCATA *ſignificant, ut in Hebræo habetur. Et Aquila non diſcordat, dicens: Maledicta humus propter te. Et Theodotio: Maledicta Adamah in tranſgreſſione tuâ.* In Hebræo eſt בעבורך ſi componas ex בעבור & affixo Pronomine, ſi-

ne, ſignificat *propter te*: ſin ex Præpoſitione ב & nomine עבור & annexo Pronomine; ſignificat *in proventu tuo*. Si autem legamus בעבורך tunc erit, *in opere tuo*. Fortè LXX. & Vulgatus ſenſum potiùs, quàm verba expreſsére. Vid. Eucherii *quæſt. V. T. pag.* 252.

Pag. 53. *lin.* 2. ἐπὶ τῆς εὐχαριστίας ἔρχεται.] SpiritumS. deſcendere in Euchariſtiam: Patres olim ſtatuerunt. unde preces ad Eum directæ, quas ἐπίκλησιν, *Invocationē* dixêre κατ᾽ ἐξοχήν. Ambroſius, *in prec.* 1. *præparante ad miſſam, To.* 4. *p.* 454: *Deſcendat etiam, Domine, illa S. Spiritûs tui inviſibilis forma & incomprehenſibilis majeſtas; ſicut quondam in patrum hoſtias deſcendebat; qui & oblationes noſtras Corpus & Sanguinem tuum efficiat, & me indignum Sacerdotem tuum doceat tantum tractare myſterium: ita ut placidè ac benignè ſacrificium ſuſcipias de manibus meis ad ſalutem omnium, tam vivorum, quàm defunctorum.* Cyrillus Hieroſol. *catecheſi V.* παρακαλοῦμεν τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν, τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐξαποστεῖλαι ἐπὶ τὰ προκείμενα, ἵνα ποιήσῃ τὸν μὲν ἄρτον σῶμα Χριστοῦ, τὸν δ᾽ οἶνον αἷμα Χριστοῦ. *Precemur amantem hominum Deum, ut demittat Spiritum S. in propoſitas ſpecies: ut faciat Panem quidem Corpus Chriſti, Vinum autem Sanguinem Chriſti.* His locis addantur alii à Cel. Svicero obſervati, mihique benevolè communicati. *Liturgia* Baſilio adſcripta: Σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν ἅγιε ἁγίων, εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος ἐλθεῖν τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ ἁγιάσαι. *Te rogamus & oramus Sancte ſanctorum, ut pro beneplacito tuæ bonitatis veniat Spiritus tuus ſanctus ſuper nos & ſuper propoſita hæc dona, & benedicat ea atque ſanctificet. Liturgia* Clementi tributa: Καταπέμψοις τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην. *Demittas Spiritum tuum ſanctum ſuper hoc ſacrificium.* His ſimilia habet *Marcus Epheſinus* ex Liturgiâ Jacobi. Hunc deſcenſum Spiritûs ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, Græci Patres paſſim ſolent appellare. Vid. Simpliciū Verinum ſive Cl. Salmaſ. *de Transſubſt. p.* 22.

Pag. 54. *lin.* 24. Ταῖς γὰρ Ἰουδαϊκαῖς φωναῖς οὐ πέπονθα.] Origen. *l.* 5. *c. Celſ. p.* 267: Ὁ Μαρκίωνος γνώριμος Ἀπελλῆς, αἱρέσεώς τινος γενόμενος πατὴρ, καὶ μῦθον ἡγούμενος εἶναι τὰ Ἰουδαίων γράμματα. *Apelles, Marcionis familiaris, hæreſeos cujuſdam auctor; pro fabulis habebat Judæorum literas,* i. e. Vetus Teſtamentum: nam iſtud per contemtum, *Judaicas voculas* appellârunt: quia Marcion τὸν Νόμον, καὶ τοὺς Προφήτας, καὶ τὴν παλαιὰν πᾶσαν ἐκβέβληκεν, ὡς ὑπ᾽ ἀλλοτρίου δεδομένην Θεοῦ. *Legem Prophetas, & univerſum Vetus Teſtamentum rejecit, tanquam ab alieno datum Deo:* inquit Theodoretus, *l.* 1. *hær. fab. c.* 24. *p.* 210. vide infrà p. 57. ubi Marcus idem aſſerit, & Epiphanium, *hær.* 42. *p.* 136. À Cerdone id hauſit Marcion. Epiphan. *hæreſ.* 41. *p.* 134. de Cerdone: παλαιὰν ἀπαγορεύει διαθήκην, τὴν διὰ Μωϋσέως καὶ προφητῶν, ὡς ἀλλοτρίαν οὖσαν. *Vetus Teſtamentum, quod per Moſem & Prophetas datum eſt, rejicit, ac ſi alienum eſſet.*

Ibid. lin. 38. Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος.] Ex hac parabolâ tres facit elenchos Epiphanius adverſus Marcionem, *p.* 149. Primò dicit: Ἰδοὺ καὶ ἐν ζῶσι, καὶ μακαριζομένοις, καὶ ἐν κληρονομίᾳ ἀναπαύσεως, ὁ Ἀβραὰμ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐγκατελέχθη. *Ecce inter vivos & beatos, & in hæreditate requiei, ponitur Abraham à Domino.* Atqui ſecundùm Marcionem, Abraham erat alterius Dei homo, à Chriſto relictus in inferno. 2. ex ſolatio Lazari concludit: Εἰ παρακαλεῖται Λάζαρος ἐν κόλποις Ἀβραὰμ, οὐκ ἐκτὸς τῆς παρακλήσεως τῆς ζωῆς ὑπάρχει ὁ Ἀβραάμ. *Si ſolatio afficitur Lazarus in ſinu Abrahæ, non extra ſolatia vitæ eſt Abraham.* 3. ex verbis, *Habent Moſen & Prophetas*; arguit: μετὰ τὸ ἐν πείρᾳ γενέσθαι τῆς ἐκεῖ ἀναπαύσεως, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ παραβολῇ τοῖς τοῦ Νόμου δόγμασι, καὶ προφήταις, τὴν σωτηρίαν κτησάμενος. *Poſtquam jam expertus eſſet requiem in altero Mundo, teſtimonium dat per Salvatorem in parabolâ Legi & Prophetis, nactus ſalutem.* Preoccupat ſcil. omnes Marcionis inſtantias, qui regerere potuiſſet: Abrahamum, vel deceptum, vel ignarum, hoc dixiſſe; velut homo Vet Teſtamenti. Vide ſis etiam *Elenchum* 56. *p.* 151. Et Irenæum, *l.* 4 *c.* 4. Tertullianus, *l.* 4. *c.* 34. *p.* 559. duo refellit Marcionis argumenta ſeu ἐνστάσεις. Primum eſt: *Marcion alior ſum cogit: ſcilicet, utramque mercedem Creatoris, ſive tormenti, ſive refrigerii apud inferos, determinat eis poſitam, qui*

Legi & Prophetis obedierint; Chriſti verò, & Dei ſui, cœleſtem definit ſinum & portum. Reſpondebimus, & hac ipsâ Scripturâ revincente oculos ejus, quæ ab inferis diſcernit Abrahæ ſinum pauperi. Aliud enim inferi, ut puto; aliud quoque, Abrahæ ſinus. Nam & magnum, ait, intercedere regiones iſtas profundum, & tranſitum utrinque prohibere. Sed nec allevaſſet dives oculos, & quidem de longinquo, niſi in ſuperiora & de altitudinis longinquo, per immenſam illam diſtantiam ſublimitatis & profunditatis. pp. *Eam itaque regionem* ſinum *dico* Abrahæ, *etſi non cœleſtem, ſublimiorem tamen inferis; interim refrigerium præbituram animabus juſtorum; donec conſummatio rerum, reſurrectionem omnium, plenitudine mercedis expungat.* Secundum Marcionis argumentum eſt: *Imò, inquit, noſtri Dei monela de cœlo, non Moyſen & Prophetas juſsit audiri, ſed Chriſtum.* Reſpondet Tertull. *Meritò. Tunc enim Apoſtoli ſatis jam audierant Moyſen & Prophetas, qui ſecuti erant Chriſtum, credendo Moyſi & Prophetis. Nec enim accepiſſet Petrus dicere,* Tu es Chriſtus, *antequam audiviſſet & credidiſſet Moyſi & Prophetis, à quibus ſolis Chriſtus annunciabatur. Hac igitur fides eorum meruerat, ut etiam voce cœleſti confirmaretur, jubente illum audiri, quem agnoverant.*

Pag. 55. *lin.* 28. Ὅπως οἱ ἐνταῦθα διαβῆναι] In Græcis Codicibus ſic habent hodie verba: ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν· εἶπε δὲ, ἐρωτῶ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Pag. 56. *lin.* 3. Οὐκ ἤκουσαν, οὐδ᾽ ἄν τις ἐκ νεκρῶν ἀπέλθῃ] Variant hodiernæ editiones: Οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πειθήσονται. i. *Non audiunt; ne quidem, ſi quis ex mortuis reſurrexerit, obedient.*

Ibid. lin. 11. σου ἐν τῇ βασιλείᾳ] Verba hæc uncis incluſa deſunt Pico: deinde, loco *Marci* ponit *Eutropium*: rei veritate, ac ordinis conſequentiâ, Codici noſtro faventibus.

Ibid. lin. 13. Οὐκ ἐν τῷ ᾅδῃ λέγει τὸν Ἀβραάμ·] Modò audivimus Tertullianum negantem, Abrahæ ſinum eſſe inferos. Idem, *l. de animâ c.* 58. ſic ſcribit: *Omnes ergo animæ penès inferos, inquis? Velis ac nolis, & ſupplicia jam illic & refrigeria: habes pauperem & divitem.* Idem, *l.* 4. *carm. adv. Marcionem:*

-- -- -- Sub corpore terræ
In parte ignotâ quidam locus extat apertus,
Luce ſuâ fretus Abrahę ſinus *iſte vocatur:*
Altior à tenebris, longè ſemotus ab igne,
Sub terrâ tamen hæc ara vocatur ahena:
In quâ velamen pullum memoravimus eſſe. & pp.
Una domus quamvis velo partita videtur
Atq; adeò paſſo Domino velamine rupto
Cœleſtes patuére plagæ.

Unde colligi poteſt: Tertullianum, *Inferos* pro *Receptaculo animarum* ſumſiſſe: idque in *ſinum Abrahæ*, & *Inferos* peculiariter ſic dictos, diviſiſſe. Hieronymus, *To.* 1. *epiſt. ad Paulam p.* 159: *Et Abraham, licèt in loco refrigerii, tamen apud inferos cum Lazaro fuiſſe ſcribitur.* Auguſtin. *Epiſt.* 57. *ad Dardan. Reſtat igitur, ut ſi ſecundùm hominem dictum eſt:* Hodie mecum eris in Paradiſo: *in inferno intelligatur eſſe Paradiſus, ubi erat eo die futurus ſecundùm humanam Animam Chriſtus. Utrum autem* Sinus ille Abrahæ, *ubi dives impius, cùm in tormentis eſſet inferni, requieſcentem pauperem vidit, vel* Paradiſi *cenſendus vocabulo, vel* ad inferos *pertinere exiſtimandus ſit? non facilè dixerim,* &c. Gregor. Magnus, *l.* 4. *expoſ. moral. in Job. c.* 27. *Priusquam Redemtor noſter morte ſuâ humani generis pœnam ſolveret, eos etiam qui cœleſtis patriæ vias ſectati ſunt, poſt egreſſum carnis, inferni clauſtra tenuerunt. Non ut pœna, quaſi peccatores plecteret, ſed ut eos in locis remotioribus quieſcentes, quia necdum interceſſio Mediatoris advenerat, ab ingreſſu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Unde juxta ejusdem Redemtoris noſtri teſtimonium, dives, qui apud inferos torquetur, ex ſinu Abrahæ requieſcere Lazarum contemplatur. Qui profectò, ſi adhuc in imis non eſſent, hos ille in tormentis poſitus non videret.*

Quibus reſpondet Auguſtinus, *epiſt.* 99. *To.* 2. *p.* 438: *Præſertim, quia ne ipſos quidem inferos uſpiam Scripturarum locus in bono appellatos potui reperire. Quòd ſi nuſquam in divinis authoritatibus legitur; non utique* Sinus ille Abrahæ, *id eſt, ſecreta cujuſdam*

juſdam quietis habitatio, aliqua pars inferorum fuiſſe credenda eſt. Quanquam in his ipſis tanti Magiſtri Verbis, ubi ait, dixiſſe Abraam; Inter vos & nos Chaos magnum firmatum eſt: *ſatis, ut opinor, appareat, non eſſe quandam partem, & quaſi membrum inferorum, tantæ illius felicitatis ſinum.* Plura qui de ſinu Abrahæ nôſſe cupit, conſulat Gregor. Nyſſen. *de animâ & reſurrect. To.* 2. *p.* 218. Baſil. Cæſar. *Orat. in* 40. *Martyres, pag.* 531. Chryſoſtomum, *hom.* 40. *in Geneſin.* & *homil.* 27. *in Matth.* Euſebium, *Præparat. Evangel. l.* 18. *p.* 387. Greg. Nazianz. *Orat. X. p.* 170. Theophylactum, *in c.* 16. *Lucæ.* Dionyſ. Areopag. *Eccleſ. Hierarch. c.* 7. *num.* 3. *contemplat.* 3. *p.* 353. & 354.

Pag 58. *lin.* 11. Ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ] Alludit ad Act. IX, 15. & 16. ubi legas, Σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστιν οὗτος. & δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. In quibus re ipsâ extant, quæ hîc memorantur Σκεῦος ἐκλογῆς. & ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Cæterùm, quia hæc ſunt ambigua, poſſunt ſano ſenſu accipi, qui comprehenditur verbis prioribus, ità connexis, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν. Conf. 2, Cor. cap. V, v. 20.

Pag. 59. *lin.* 19. τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου] *Evangelium* Lucæ intelligit, & Epiſtolas *Apoſtoli* Pauli: utì ſuprà indicavimus.

Ibid. lin. 23. κηρύξαι] Conſidera Lector, Rectiùs ne ad propoſitum faciat, ſi negativè hoc lemma dicatur? nimirum, Abſurdum eſſe, miſſos ad Evangelium prædicandum, illud NON prædicâſſe: at Paulum, NON miſſum, etiam ſcriptis id prædicâſſe. Picus aliter legiſſe videtur, dum vertit: *Valde ſtolidum eſt quod ais, illos quidem miſſos ad prædicandum & evangelizandum, ſine ſcriptis prædicâſſe*: τούτους ἀγράφως κηρύξαι. liquidiſſimâ ſententiâ & ἀντιθέσει.

Pag. 61. *lin.* 35. ὡς περὶ αὐτοῦ ὁ γράψας ἐσήμανε σημαίνει]. alterutrum Verbum abeſſe poteſt, aptiſſimo ſenſu: & videtur alterutrum ex diversâ lectione irrepſiſſe. Picus tamen, interpoſitâ conjunctione *Sed* concinnavit. Optimè, ſi ejus Codex MS. id habuit.

Pag. 63. *lin.* 9. Εἴπατε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς] Perſpicua interpretatio, præ illâ, quæ nunc legitur in LXX: Εἴπατε ἀδελφοὶ ἡμῶν τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ βδελυσσομένοις. Perplexè: quanquam totidem verbis idem dicitur.

Ibid. lin. 27. οἱ Ἰουδαϊσταὶ ἔγραψαν] *Judaiſtas* per contemptum vocârunt Marcionitæ, quotquot Vet. Teſt. recipiebant, & Novum, prout in Eccleſiâ Catholicâ ferebatur. Tertull. *l.* 4. *adv. Marc. c.* 4. *p.* 504: *Marcion Evangelium Lucæ per antitheſes arguit, ut interpolatum à* Protectoribus Judaiſmi *ad concorporationem Legis & Prophetarum, quâ etiam Chriſtum inde configerent.* Et *l.* 5. *c.* 19. *p.* 613: *Si hæc Pſeudapoſtoli noſtri, &* Judaici Evangelizatores *de ſuo intulerint.* Hinc *Evangelium* noſtrum, nominârunt *Judaicum.* Idem, *l.* 4. *c.* 2. *p.* 502: *Tranſeo nunc ad Evangelii, ſanè non Judaici; ſed Pontici, interim adulterati, demonſtrationem.* ubi *Evangelium Judaicum* eſt Orthodoxorum; *Ponticum*, Marcioniſtarum corruptum.

Ibid. lin. 28. οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον] Urget adversùs Marcionem hunc locum, Epiphanius, *Elencho* 69. *p.* 153. Tertull. *l.* 4. *c.* 7. ſcribit: *Marcionem hoc* dictum, *ut additum, eraſiſſe*: ſcilicet, quia Matthæi Evangelium rejecit, in quo ſcriptum extat: tùm quia facta Chriſti, quibus ſe legem implere teſtatur, vel negat, vel corrumpit. Vid. *ejusd. libri c.* 12. *ſub finem.* Sed cur dicit Marcus, in Evangelio Marcionis dicere Chriſtum, οὐκ ἦλθον πληρῶσαι τὸν Νόμον, ἀλλὰ καταλῦσαι: *Non veni Legem implere, ſed ſolvere?* Certè Iſidorus Peluſiota, *lib.* 1. *epiſt.* 371. *ad Panſophium* idem ſcribit, poſtquam narrâſſet Marcionis in reſecandâ Chriſti Genealogiâ temeritatem, ſic pergens: Μικρὸν ὕστερον προϊὼν ἄλλην ὄψει κακόνοιαν, ἀμείψαντες γὰρ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν, οὐκ ἦλθον, λέγοντος, καταλῦσαι τὸν Νόμον, ἢ τοὺς Προφήτας. ἐποίησαν· τί δοκεῖτε; ὅτι ἦλθον πληρῶσαι τὸν Νόμον ἢ τοὺς Προφήτας; ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλ' οὐ πληρῶσαι· ἐκ τούτων δὲ εἴσῃ, ὅπως ἔχθραν ταῖς δυσὶ Διαθήκαις κατασκευάζουσι, ξένον εἶναι τοῦ Νόμου τὸν Χριστὸν χαρακτηρίσαντες. *Paulò dein progreſſus aliam rurſum eorum improbitatem conſpicies: Commutatis enim his Domini Verbis*: Non veni deſtruere Legem aut Prophetas; *ſic effecerunt: Quid putatis? Quòd venerim, ut Legem ac Prophetas adimplerem?* imò *Veni ut everterem, non ut explerem. Hinc autem intelliges, quonam pacto inimicitiam inter*

duos

duo teſtamenta moliantur, Chriſtum à Lege alienum eſſe confingentes. An ex Matthæo in ſuum Evangelium tranſtulit Marcio, & corrupit hunc locum? An verò, Tertulliani & Iſidori temporibus, in Evangelio Lucæ reperiebatur, quanquam hodie inibi eum non inveniamus? Judicent eruditi.

Pag. 64. *lin.* 19. Καθὼς ὁ Πατὴρ ἠγάπησεν ὑμᾶς] Noſtri Codices habent καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Picus legiſſe videtur: καθὼς καὶ ὁ Σωτὴρ ἠγάπησεν ὑμᾶς, vertit enim: *Quemadmodum & Salvator dilexit vos.*

Ibid. lin. 23. οὐχὶ καὶ ἐξένου] Corruptum eſſe locum patet. Quid ſi legamus? Τὸ καινὸν οὐχὶ κἀκείνου ἐστι τοῦ προϋπάρχοντος παλαιοῦ; *Illud novum* ſupplementum, *an non etiam pars eſt, illius prioris* veſtis *veteris*, & ad illam pertinet? Aberit ταυτολογία ſeqq.

Ibid. lin. 27. Οὐδεὶς ἐπιβάλλει ἀπὸ ῥάκους ἀγνάφου] His verbis & ſequentibus, *De vino veteri & novo*, primùm abuſus eſt Marcion: adeoque juxta locum *De arbore bonâ & malâ*, hic alter palmarius eſt. Vide Philaſtrii verba ſuperiùs adducta, *Not. ad pag.* 40. *lin.* 21. Epiphanius, *hær.* 42. *p.* 135: Ἄρχεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, καὶ ὡς ἀπὸ θυρῶν τῶν ζητημάτων προτείνειν τοῖς κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ πρεσβυτέροις τοῦτο τὸ ζήτημα, λέγων· εἴπατέ μοι· τί ἐστι τό· οὐ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ ὡς τοῦτο ἤκουσαν οἱ πρεσβύτεροι, ἔλεγον· τέκνον, τοῦτό ἐστιν ἀσκοὶ παλαιοί, αἱ τῶν Φαρισαίων καρδίαι καὶ γραμματέων παλαιωθεῖσαι ἐν ἁμαρτήμασι, καὶ μὴ δεξάμεναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. ὁ δέ, οὐχ οὕτως, φησίν, ἀλλὰ ἄλλα ἐστὶ παρὰ ταῦτα, ἀντιλέγων ὁ Μαρκίων, ἐπειδὴ μὴ ἠθέλησαν αὐτὸν δέξασθαι. *Marcion incipit ex ipſo principio, & velut à foribus quæſtionum, proponere Presbyteris illius temporis hanc quæſtionem: Dicite mihi, inquit, quid eſt hoc?* Non mittunt vinum novum in utres veteres, &c: *Et ubi hoc audiviſſent Presbyteri, reſponderunt: Fili, hoc ſunt* Utres veteres, *Phariſæorum & Scribarum corda inveterata in peccatis, quæ non ſuſceperunt Evangelij prædicationem*, &c. *Ille verò, non ſic, inquit, ſed alia ſunt præter hæc: quoniam ipſum ſuſcipere non voluiſſent.* Utres novos ſic exponit Origenes, *l.* 1. *de princip. c.*3. *p.* 677: *Jubebat utres fieri novos, id eſt, homines in novitate vitæ ambulare: ut vinum novum, id eſt, Spiritûs S. gratiæ reciperent novitatem.*

Pag. 66. *lin.* 14. τὸ πρᾶον] Unius literæ trajectu ſanatur ſententia. & accentus nota oſtendit, παρὸν eſſe reſtituendum. Alioqui πρᾶον, vel πρᾶυ ſcribendum fuiſſet. Picus: *Si enim quod imperfectum eſt completur, non jam quod antea peregrinum eſt ei, quod ſupplementi cauſa additur, ſed commiſcetur.* Non poſſem divinare, Cur τὸ παρὸν interpretaretur potiùs, *quod antea erat*, quàm ſimpliciter *præſens*, vel *quod jam adeſt*, ſcilicet ex illo novo ſupplemento. Senſus eſt: Si quod in veſtimento detritum eſt, novo panniculo reſarciatur; hoc ſupplementum novum, non ideò *peregrinum* & *alienum*, & quaſi naturâ totâ diſcrepans exiſtit; ſed cum veſte unum fit, & commiſcetur. Suffragantur ſequentia noſtri Adamantii.

Pag. 67. *lin.* 18. Ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε] Dictum hoc Apoſtoli, Marcionitæ, & poſt eos Manichæi, peſſimè interpretati ſunt: quare ſtudiosè vindicatum eſt à Patribus Orthodoxis. Plerique periculoſum exiſtimabant concedere, Diabolum hîc intelligi per *Deum hujus ſeculi.* Itaque reſpondebant cum Adamantio; Per hyperbaton verba eſſe trajecta, & diſtinctione ſecernenda eſſe verba, τοῦ αἰῶνος τούτου, ut ad ſequentia, non verò ad priora, referantur. Sic Tertullianus ante Origenem ſcripſit, *l.* 5. *adv. Marc. c.* 11. *p.* 597. *Scimus, quoſdam ſenſus ambiguitatem pati poſſe, de ſono pronunciationis, aut de modo diſtinctionis, cùm duplicitas earum intercedit. Hanc Marcion captavit ſic legendo*; In quibus Deus ævi hujus: *ut Creatorem oſtendens Deum hujus ævi, alium ſuggerat Deum alterius ævi. Nos contrà ſic diſtinguendum dicimus*, In quibus Deus, *dehinc*, ævi hujus excæcavit, &c. Irenæus ante utrumque, *l.* 3. *c.* 7. *p.* 177: *Si enim, qui ſecundùm Pauli conſuetudinem, (quemadmodum ex multis & alibi oſtendimus) hyperbatis eam utentem, ſic legerit*; In quibus Deus: *deinde ſubdiſtinguens, & modicùm diaſtematis faciens, ſimul & in unum reliqua legerit*; ſeculi hujus excæcavit mentes infidelium: *inveniet verum.* Hanc interpretationem amplectuntur, Ambroſius, *comment. in h. l.* Hieronymus, (vel quiſquis auctor eſt horum ſub nomine ipſius Commentariorum) *Tom.* 9. *Comment. in* 2. *Cor.* 3. *p.* 331. Auguſtinus, *l.* 2. *Cont. adverſ. Legis & Proph.*

& Proph. c. 7. *Tom.* 6. *p.* 632. Primaſius Uticenſis, *Comment. in h. l. p.* 257. Sedulius, *annot. in h. l. p.* 255. Beda, *To* 6. *comm. in h. l.* Chryſoſtomus, *To.* 3. *comm. in h. l. pag.* 594. Theodoretus, *Tom.* 3. *in interpr. h l. pag.* 226. Oecumenius, *comment. in h. l. p.* 625. Nec non Æthiops interpres in ſuâ verſione.

Attamen Tertullianus, *l.* 5. *c. Marcionem, c.* 17. *p.* 608. videtur aliquatenùs eò inclinare, ut de Diabolo capiantur hæc verba; dum ait: *Hic erit Diabolus, quem & alibi* (*ſi tamen ita & Apoſtolum legi volunt*) *Deum ævi hujus cognoſcemus.* Apertiùs Origenes, *Tom. in Matth. p.* 252. *ed. Huet.* Πρὸς ταῦτα δὲ φήσομεν, ὅτι ὅσοι διὰ τὴν μοχθηρὰν περὶ τῶν κατὰ τὸν Νόμον ἐκδοχὴν οὐκ ἦσαν φυτεία τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς, οὗτοι τετύφλωνται τὰ νοήματα, ὡς μὴ πιστεύοντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ εὐδοκοῦντες τῇ ἀδικίᾳ ὑπὸ τοῦ θεοποιηθέντος ἀπὸ τῶν υἱῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ διὰ τοῦτο λεγομένου παρὰ τῷ Παύλῳ Θεοῦ τοῦ αἰῶνος τούτου. καὶ μὴ νομίσῃς, Παῦλον ἡμῶν ἀληθῶς εἶναι λέγειν αὐτὸν Θεόν· ὡς γὰρ μὴ ὢν Θεὸς ἡ κοιλία τῶν ὑπεραγαπώντων τὴν ἡδονὴν, φιληδόνων μᾶλλον, ἢ φιλοθέων, λέγεται ὑπὸ Παύλου εἶναι Θεὸς αὐτῶν· οὕτως μὴ ὢν Θεὸς, ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου, Θεὸς εἶναι λέγεται. *Ad hæc verò dicemus, omnes illos qui propter moleſtam rerum legalium receptionem non erant plantæ Patris cæleſtis, excæcatos eſſe mente, ut non credant veritati, ſed acquieſcant in injuſtitiâ, per eum, qui Deus factus eſt à filiis hujus ſeculi, & propterea à Paulo appellatur* Deus hujus ſeculi. *Neque exiſtimes, Paulum reverà eum Deum noſtrum eſſe affirmare. Nam, ſicut* Venter, *qui non eſt Deus, nimis amantium voluptatem, ideò, quòd magis amant voluptatem quam Deum, à Paulo dicitur eſſe* Deus *eorum: ità qui non eſt Deus*, Princeps hujus ſeculi, *dicitur hujus eſſe* Deus. Laudant hunc quoque ſenſum Chryſoſtomus & Auguſtinus, item Hieronymus, *Tom.* 9. *comment. in* 2. *Cor.* 3. *p.* 331. attamen propter hæreticorum pervicaciam præferunt priorem.

Pag. 70. *lin.* 6. Μαρῖνος Βαρδησιανιστής] *Marinus Bardeſianiſta.* Sic à Bardeſane denominatur; cujus mentionem facit Euſebius, *H E. l.* 4. *c.* 30. Cedrenus, *in hiſt. pag.* 205. Βαρδισάνην, Epiphanius, *hær.* 56. Βαρδησάνην. Hieronymus, *in Catal.* Bardeſanem; Freculfus, *Tom.* 2. *l.* 1. *c.* 20. Tardeſanem, eum vocant. Fuit alius quidam Bardeſanes vir Babylonius, teſte Hieronymo, *l.* 2. *adv. Jovinian. Tom.* 2. *pag.* 78. Sed iſti aſſignat Epiphanius patriam *Meſopotamiam*, & in eâ urbem *Edeſſam*: conſentiente Theodoreto, *l.* 1. *hær. fab. p.* 209. Celebratur ab ingenii dotibus: Euſebio audit ἱκανώτατος τις ἀνὴρ, ἔν τε τῇ σύρων φωνῇ διαλεκτικώτατος, *Vir diſertiſſimus Syriaco ſermone, & acerrimus in diſputando.* Vel, ut Hieronymus memorat, *Ardens ejus à Syris prædicatur ingenium, & in diſputatione vehemens.* Epiphanius ſcribit: Illum familiarem fuiſſe Abgaro Edeſſenorum Dynaſtæ.

Religionem ejus Hieronymus paucis refert: *Primum Valentini ſectator, dein confutator, novam hæreſim condidit.* Addit Epiphanius: Eum primò Eccleſiæ orthodoxæ membrum fuiſſe, tam flagrans Zelo Dei, ut audire recusârit Apollonium Antonini Imp. amicum, ſuadentem, ut ſe Chriſtianum eſſe negaret: ſed poſtmodum ad Valentinianos defeciſſe. ¶ Docuit ore & ſcriptis: Πρὸς τοὺς κατὰ Μαρκίωνα, καί τινας ἑτέρους διαφόρων προϊσταμένους δογμάτων, διαλόγους συστησάμενος, τῇ οἰκείᾳ παρέδωκε γλώττῃ τε καὶ γραφῇ, μετὰ καὶ πλείστων ἑτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων· οὓς οἱ γνώριμοι (πλεῖστοι δὲ ἦσαν αὐτῷ, δυνατῶς τῷ λόγῳ παρισταμένῳ) ἐπὶ τὴν ἑλλήνων ἀπὸ τῆς σύρων μεταβεβλήκασι φωνῆς. *Adverſus Marcionem, alioſque variarum opinionum auctores atque aſſertores, patriâ linguâ Dialogos conſcripſit, unà cum infinitis aliis opuſculis. Quos quidam Diſcipuli illius* (*habuit enim ille quamplurimos auditores, utpote qui dogmata ſua ſermonibus fortiter aſſereret*) *ex Syriaco idiomate in græcum tranſtulerunt*: inquit Euſebius, *l. d.* Inprimis celebratur ejus *Liber de Fato*, M. Antonino Vero Imperatori traditus, & adversùs Abidan, Aſtronomum, Fati aſſertorem, editus. Judicium Hieronymi de ejus ſcriptis eſt: *Si tanta vis eſt & fulgor in interpretatione: quantam putamus in ſermone proprio?* De Armonio, ejus filio, tradit Theodoretus ſequentia: Φασὶ δὲ, καὶ Ἁρμόνιον τούτου παῖδα γενόμενον ἐν Ἀθήναις τὴν ἑλληνικὴν παιδευθῆναι φωνήν· πολλὰ δὲ καὶ οὗτος συνέγραψε τῇ Σύρων γλώττῃ χρησάμενος. *Ajunt: Armonium, hujus filium, Athenis in linguâ græcâ eruditum fuiſſe: qui etiam multa edidit, Syriacâ linguâ uſus.* ¶ Dogmata Bardeſanis è Valentini Scholâ promanârunt. Epi-

phanius duorum meminit: 1. Quòd multas ἀρχὰς, ſeu *Principia*, aut (ut cum Marino loquamur) ῥίζας, *Radices*, ſtatuit: quarum tamen unam tantùm *Deum* nominat, ſcilicet *Bonam*. 2. Quòd neget *Reſurrectionem*. Addemus è Dialogo tertium, quòd neget *Chriſtum ex Mariâ carnem ſumſiſſe*; ſed velit, eam *cælo detuliſſe*. Hoc ſingulare de eo annotat Epiphanius: Χρῆται Νόμῳ, καὶ Προφήταις παλαιᾷ τε καὶ καινῇ διαθήκῃ, καὶ ἀποκρύφοις τισὶν ὡσαύτως. *Utitur Lege atque Prophetis, Veteri ac Novo Teſtamento, & Apocryphis quibuſdam.* Quod neque à Cerdonianis, neque à Marcionitis admittebatur. Hinc infrà *p.* 107. varia teſtimonia è Geneſi, Pſalmis & Jeremiâ contra Marinum producit Adamantius, Adverſario non obloquente.

Ibid. lin. 30. Ἄτοπον ἡγοῦμαι τὸ λέγειν ὑμᾶς, τὸ κακὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι] En! antiquam calumniam, nec heri vel hodie demum natam; quâ Hæretici Orthodoxos onerant: ſcilicet eos facere *Deum auctorem peccati*: cùm illorum nemo ſit, qui hanc impietatem non execretur. Origenes, *c. Celſ. l.* 6. *p.* 314: Ἡμεῖς δὲ φαμὲν, ὅτι κακὰ μὲν, τὴν κακίαν, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῆς πράξεις, ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησε. *Nos autem dicimus, quod malum, hoc eſt, vitium, ejusque opera, Deus non fecit.* Tertull. *l.* 2. *adv. Marc. c.* 14. *p.* 464: *Quis boni auctor, niſi qui & exactor? Proinde, quis mali extraneus, niſi qui & inimicus? quis inimicus, niſi qui & expugnator? quis expugnator, niſi qui & punitor? Sic totus Deus Bonus eſt, dum pro bono omnia eſt.* Longum nimis foret Epiphanium, Auguſtinum, Prudentium, alioſque magno numero adducere. Sed quid opus eſt poſt Homerum ſcribere Iliada?

Pag. 71. *lin.* 28. Τοῦτο γὰρ ἡμεῖς φαμὲν μόνον εἶναι κακὸν, τὸ στερηθῆναι τῶν ἀγαθῶν] Origenes, *l.* 2. *de princip. c.* 8. *p.* 703: *Certum eſt, Malum eſſe bono carere: ex quo accidit, ut in quantâ menſurâ quis devolveretur à bono, in tantam menſuram malitiæ deveniret.* Eucherius, *quæſt V.T. p.* 251. Int. *Cùm omnia bona Deus fecerit, nihilque non ab illo factum ſit, unde malum?* Reſp *De privatione boni: dum id, quod in bonum Auctor bonus protulit, in malum à malè utentibus depravatur. In ipsâ autem creaturæ ſubſtantiâ nihil eſt, quod rectè appellari Malum poſſit.* Gregor. Nyſſenus, *Orat. Catech. c.* 8. *Tom.* 3. *pag.* 63. Ἐκεῖνο μόνον κακὸν, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλοτρίωσις. *Malum eſt tantùm, boni alienatio.* Damaſcenus, *l.* 2. *Orthodox. fidei c.* 4. *pag.* 77. Οὐδὲν ἕτερόν ἐστι τὸ κακὸν, εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ στέρησις. *Malum nihil aliud eſt, niſi privatio boni.* Vid. Eund. *l.* 2. *Orth. fidei, c.* 30. *p.* 164. & Gregor. Nyſſen. *Orat. de animâ & reſurrect. Tom.* 3. *p.* 223. Inprimis Auguſtinum, *lib.* 1. *&* 2. *de Lib. arb. To.* 1. Item, pluribus Tractat. contra Manichæos & Pelagianos, utpote contra Julian. Pelag. *l.* 1. *cap.* 3. *&c.*

Pag. 72. *lin.* 28. Οὐδὲν ἕτερον ἀγένητον λέγω] Humfredus, τὸ ἀγένητον vertit *ingenitum*. Verùm docet nos Celeb. & humaniſſimus *Svicerus* noſter *in Obſervationibus SS. c.* 7. *pag.* 170. differre ἀγένητος ab ἀγέννητος, non tantùm orthographiâ, ſed & ſignificatione. ἀγένητος *eſt non factus, non creatus*: ἀγέννητος verò *ingenitus*. Quanti momenti ſit hæc diſtinctio in controverſiis Arianis, novimus ex Athanaſii *Orat.* 2. *c. Arianos Tom.* 1. *p.* 159. & *in decret. Syn. Nicæn. pag.* 424. &c. Sæpiſſimè verò interpretes hæc promiſcuè acceperunt: parum inde ab hæreticis metuentes, cùm *Gignere, Generare, Creare, Procreare*, horumque paſſiva, cum Verbo *Fieri*, plerisque ferè confundantur, vel ſine diſcrimine uſurpentur.

Ibid. lin. 32. Ἐγὼ τὸν διάβολον αὐτοφυῆ λογίζομαι καὶ αὐτογένητον] Theodoretus, *hær. fab. l.* 5. *c.* 8. *p.* 268: Τὸν διάβολον, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ τελοῦντας δαίμονας, κατὰ τοὺς Μαρκίωνος καὶ Κέρδωνος καὶ Μάνεντος μύθους, οὐκ ἀγεννήτους εἶναι φαμέν. *Diabolum, & qui illi ſubſunt Dæmones, non, ut Marcion, & Cerdo, & Manes fabulantur, ingenitos* (imò, *increatos*) *dicimus.*

Pag. 73. *lin.* 17. Φῶς, ἀγαθὸν, δεξιὸν] Epiphanius de Valentinianis ſcribit *p.* 86: Τὸ ὑλικὸν, ἀριστερὸν καλοῦσι· τὸ δὲ ψυχικὸν, δεξιόν· τὸ δὲ πνευματικὸν, τὸ ἅλας καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. *Materiale appellant ſiniſtrum; animale, dextrum; ſpirituale verò, ſal & lucem Mundi.* Unde apparet, Bardeſanem ex Valentino ſua hauſiſſe. Ineptè autem pro Principiis & Naturis ſumunt *Tenebras*, *Siniſtrum*, & ſimilia, ſicubi in Scripturis in malam partem ſumuntur: cùm metaphoricè ſint intelligenda. Opponit Origenes alibi loca, ubi tene-

bræ

bræ etiam in bonam partem ſumuntur. *To.4. in Joh. p.74. Ed. Huet.* Οὐ πάντως, εἴ που ὀνομάζεται σκότος, ἐπὶ τῷ χείρονι λαμβάνεται. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐπὶ τῷ κρείττονι ἀναγέγραπται· ὅπερ οἱ ἑτερόδοξοι μὴ διαστείλαντες, δυσφημότατα περὶ τοῦ δημιουργοῦ δόγματα παραδεξάμενοι ἀπέστησαν αὐτοῦ. σκότος, γνόφος, θύελλα ἐν τῇ ἐξόδῳ περὶ τὸν Θεὸν εἶναι λέγεται, καὶ ἐν τῷ Ψαλμῷ, ὁ Θεὸς ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κ.τ.ἑ. *Non ſemper, ubi Tenebrarum ſit mentio, in deteriorem partem ſumuntur: interdum etiam in meliorem accipiuntur in Scripturis. quod dum hæretici non diſtinguunt, nefanda de Creatore dogmata ſuſcipientes, ab eodem disceſſere. In Exodo dicuntur Tenebræ, Caligo, Procella circa Deum eſſe: & in XVII. Pſalmo, Deus poſuit tenebras operimentum ſibi, &c.*

Pag. 77. lin. 17. εἰ γὰρ τούτου] Picus ſic iſta exhibet: *Igitur cedit alteri alter delendi gratiâ. Cur enim cùm Malus tot nefaria patraret, non prohibuit Bonus? Nec enim permiſiſſet Malus ſua diſſolvi, cùm uterque ingenitus & incorruptibilis ſit.* Qui hæc mihi cohærere oſtendet, ei me permagnas gratias debere fatebor. Nam, *Si cedit alter alteri*; quod affirmatur priori propoſitione; qui *non permiſiſſet Malus ſua diſſolvi*? quod poſteà quoque affirmat Origenes. Deinde, *Si cedit alter alteri:* non capio, unde interroget per modum rationis illius ceſſionis: *Cur* ENIM *Malum non prohibuit Bonus?* quaſi *ceſſio* ex *prohibitione* demõſtretur; quorum tamen eſt aperta repugnantia. Humfred. igitur ſic: *Non cedit ergo alter alteri, ne perdatur.* At, quâ ratione hoc infert ex antecedenti, ubi ait, *JESUM delevisse mortem?* Addit idem: *Quantumvis enim funeſta moliatur Malus, Bonus tamen non obſtat.* Sed, εἰ γὰρ, non ſignificat, *Quantumvis enim.* Dein, non attingit hæc materia propoſitum, nedum probat. Denique, Si *Bonus Mali conatibus non obſtat*, hæret in crimine. quod ab Origenis ſententia procul eſt. Humfredus: *Malus ſua opera diſturbari non ſuſtineret.* Cujus argumentum evidens eſt, *Cùm ſit incorruptibilis*, adeoque non poſſit everti. Atqui hæc ſunt ἀσύστατα καὶ ἀσύγκλωστα. nec tam ineptè argumentatur Adamantius. Ut his tricis expediamur, obſervandum eſt τὸ κελνόμενον, An *Eſſentia*, vel *Subſtantia Mali* ſit *incorruptibilis & increata?* Adamantius negat, deducendo ad abſurdum, hoc argumento: *Si Subſtantia mali ſit incorruptibilis*; tum *fruſtrà JESUS laborat in auferendis Malis:* ac proin, fruſtrà *paſſus eſt, ut Mortem diſſolveret.* quia hæc *ſolvi non poteſt*, cùm *Increata & incorruptibilis* ſit; cæterùm, procul dubio in *Malis* connumeranda. Sed, quia Megethius confitebatur, JESUM eripuiſſe homines captivos, & liberâſſe à Morte: quærit, Quomodo id contigerit? An *igitur alter alteri concedat*? adjicit autem palpabile abſurdum, ſi hoc vellet Megethius: verbis, ἀφανίσεως ἕνεκα; ſcilicet, *ut aboleatur* alteruter, Bonus vel Malus: vel interrogat, ut eliciat, Num hæreticus putet; Mala cedere Bono, donec aboleantur: ſicut JESU ceſſit Mors, &c? Verùm, ne ſic evaſurum Megethium, tali demonſtrare videtur argumento: *Si Malus ille tanta perfecit Mala, quæ non prohibuit Bonus; neque Malus concederet illa ſua* opera *diſſolvi*: quia uterque æquè incorruptibilis ſit. Tolle itaque poſteriorem Conjunctionem γὰρ, & argumenta conſtabunt liquidé.

Pag. 78. lin. 17. εἰ μὲν γεννητὸν] Sic reſtituo locum iſtum: Εἰ μὲν γεννητὸν καὶ ἀγέννητον· δύναται τὸ ἀγέννητον φθαρτὸν, τὸ δὲ γεννητὸν ἄφθαρτον εἶναι. Itaque latinè repræſentavi: certus, rem ipſam id poſtulare.

Ibid. lin. 29. Τῷ οὖν ἀγαθῷ] Picus: *Itaque naturâ Bono, non ſupervenit malum.* Senſum verum præſtitit, ſive in ſuo Codice legerit, τῷ οὖν κατ' οὐσίαν ἀγαθῷ, οὐκ ἐπισ. τὸ κακόν· ſive re ipsâ flagitante τὸ, κατ' οὐσίαν, repetierit ἀπὸ τοῦ κοινοῦ.

Ibid. lin. 33. Τί ἐστι κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ θέσιν] Tertull. *l. 2. adv. Marcionem, pag.* 457. & 458. *Bonus naturâ Deus ſolus: homo autem, qui totus ex inſtitutione eſt, habens initium, cum initio ſortitus eſt formam, quâ eſſet; atque ita non Naturâ in bonum diſpoſitus eſt, ſed inſtitutione.* Epiphanius, *de Cajanitis, hær.* 38: Οὐδένα κατὰ γνώμην ἀγαθὸν ἢ φαῦλον λέγουσιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. *Neminem pro animi ſui ſententiâ, bonum aut malum dicunt; ſed ſecundùm Naturam.*

Pag. 79. lin. 10. ἐπισυμβαίνει κακὸν τῷ κατὰ θέσιν, ἐκ τοῦ αὐτεξουσιότητος] Origenes, *c. Celſum l.4. p. 207.* Τὸ ἑκάστου ἡγεμονικὸν αἴτιον τῆς ὑποστάσης ἐν αὐτῷ κακίας ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ τὸ κακόν.

Sua cuique ratio cauſa eſt exiſtentis in ipſo malitiæ, quæ quidem malum eſt. Prudentius *in Hamartigeniâ: Gignimus omne malum proprio de corpore noſtrum.* Chryſoſtomus, *To. 5. ſerm. 9. p. 73.* Ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι οὐ φύσεως, ἀλλὰ προαιρέσεως ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή. κ.τ.ε. *Exinde diſcimus, malum ſeu vitium & virtutem non à naturâ, ſed liberâ electione eſſe,* &c. Baſil. M. *hom. quòd Deus non eſt auctor mali. To. 1. p. 369:* Πόθεν πονηρὸς ὁ ἄνθρωπος; ἐκ τῆς οἰκείας αὐτοῦ προαιρέσεως. πόθεν κακὸς ὁ διάβολος; ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας, αὐθαίρετον ἔχων καὶ αὐτὸς τὴν ζωήν. *Unde iniquus eſt homo? ex ipſius liberâ voluntate. Unde malus Diabolus? ex eâdem penitùs causâ: habebat enim & ipſe liberam vitam.* Vid. Theodoret. *Dial. 1. Tom. 4 p. 9.*

Pag. 79. lin. 33. Οὐκ ᾔδει ὁ Θεὸς διδοὺς] Cur Deus non creârit hominem, ne peccare poſſet, etiamſi vellet? egregiè explicat Baſil. M. *Tom. 1. hom. quòd Deus non ſit auctor mali, p. 369.* Ὅτι καὶ σὺ τοὺς οἰκέτας, οὐχ ὅταν δεσμίους ἔχῃς, εὔνους ὑπολαμβάνεις· ἀλλ' ὅταν ἑκουσίως ἴδῃς ἀποπληροῦντάς σοι τὰ καθήκοντα, καὶ Θεῷ τοίνυν οὐ τὸ ἠναγκασμένον φίλον, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀρετῆς κατορθούμενον. ἀρετὴ δὲ ἐκ προαιρέσεως καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης γίνεται. *Quoniam & tu ſervos, non quando vinctos in cuſtodiâ tenes, benevolos eſſe tibi exiſtimas; ſed cùm ſponte omnia, quæ erga te oportet, videris agere. Sic item Deo eum puta fore amicum, non qui coactus, ſed qui ſponte ſuâ virtuteq́; illi obtemperat. Virtus verò ex voluntate perficitur, non ex neceſſitate,* ſive coactè.

Pag. 81. l. 37. Αὕτη ἀδικωτάτη κρίσις] Origenes, *l. 2. de principiis c. 5. p. 695: Diabolus & mali injuſtè puniuntur, ſi Naturâ mali ſunt.* Theodoretus, *l. 5. hær fab. c. 8:* Πῶς γὰρ ἂν κολασθεῖεν ἐνδίκως, οἱ τοιαύτην φύσιν ἐξ ἀρχῆς εἰληχότες; καὶ μεθ' ἕτερα· πῶς δὲ δίκαιος ὁ φύσιν κολάζων, ἀγαθὸν τι δρᾶσαι μὴ δυναμένην, ἀλλὰ τοῖς τῆς κακίας πεπεδημένην δεσμοῖς; *Quomodo juſtè punirentur, qui talem naturam ab initio ſortiti ſunt?* pp. *Quomodo juſtus eſt, qui naturam punit, quæ boni agere nihil poteſt, ſed vitii vinculis eſt adſtricta?*

Pag. 83. lin. 29. εἶδον τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπήν] Vide Tertullianum, *l. 2. adv. Marcion. p. 462.* Origenem, *l. 1. de princip. pag. 681. c. 5.* Baſil. M. *To. 1. hom. quòd Deus non eſt auctor mali, p. 372.*

Ibid. lin. 31. εἰκὸς οὖν] Benè Codex Pici hæc *Eutropio* aſſignat. nam hæc eadem contra hæreticum diſputavit Adamantius, *Sect. 1. ſup. pag. 6. fin. & 7.*

Pag. 84. lin. 7. τὸν μὲν πρότερον ἄγγελον] Orig. *l. 4. c. Celſ p. 207.* de Diabolis ſcribit: Μή εἰσι, καθὸ δαίμονές εἰσι, δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνον καθὸ λογικοί τινες. *Non ſunt creaturæ Dei, quatenus Dæmones; ſed tantùm, quatenus rationales.* Confer Ejusd. *l. 1. de princip. c. 5. p. 679.* & *c. 8. p. 686.*

Pag 85. lin. 17. Οὐαλεντίνου] Valentinus Cerdonis ſocius, propriæ hæreſeos auctor, ex obſcuro loco prodiit. Epiphanius ex traditione quadam refert: Αὐτὸν τινὰ γεγενῆσθαι Φρεβωνίτην τῆς Αἰγύπτου παραλιώτην· ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ πεπαιδεῦσθαι τὴν τῶν ἑλλήνων παιδείαν. *Ipſum Phreboniten è maritimo Aegypti loco progenitum, Alexandriæ verò inſtitutum fuiſſe in Græcorum diſciplinis.* Unde ex Theogoniâ Heſiodi, & poëſi græcâ, Æonum monſtra excogitavit. *Droſerius* de eo: οὐκ εὐτελὴς ἦν ἀνήρ, *non vulgaris erat Vir.* Quod confirmat Philaſtrius, *p. 18: Valentinus in primis quidem fuit in Eccleſiâ, elatior autem factus poſtmodum, errore non parvo deceptus eſt.* Tertullianus, *Platonicum* fuiſſe ſcribit Valentinum: *de præſcr. hæret. c. 7. & c. 30.* Epiphanius vult eum primùm in Ægypto, dein Romæ docuiſſe: illumq́ue veram habere fidem creditum eſſe, ſed reverſum in Cyprum inſanire cæpiſſe. Euſebius, *in Chron. Can.* Romam veniſſe Valentinum, aſſerit, A. D. 141. Antonini Pii tertio, ſub Hygino Papâ: dein A. Ch. 154. Polycarpum multos, à Valentino ſeductos, in Eccleſiæ gremium reduxiſſe. Unde colligi poteſt, Valentinum Romæ clam perverſa ſua dogmata diſſeminâſſe: quod etiam Diſcipulis ejus familiare fuit. Cur id fecerint, tradit Epiphanius ex Irenæo: *p. 84.* Ἃ καὶ εἰκότως δοκοῦσί μοι καὶ μὴ ἅπαντας θέλειν ἐν φανερῷ διδάσκειν, ἀλλ' ἢ μόνους ἐκείνους, τοὺς καὶ μεγάλους μισθοὺς ὑπὲρ τηλικούτων μυστηρίων τελεῖν δυναμένους. *Non omnes docere velle videntur in aperto; ſed illos tantùm, qui ingentem mercedem pro tantis myſteriis ſolvere poſſunt.* Sic uno opere auctoritatem ſuis deliriis, & pecunias crumenis acquiſivére. Ejus dogmata de xxx. Æonibus, Nativitate Chriſti, Reſurrectione, hominis creatione, Scripturâ S., recenſere nimis longum foret.

conſu,

conſulatur Irenæus, Epiphanius, *hæreſ.* 31. Tertullianus, *de Præſcr. hæret.* Philaſtrius, Theodoretus, *hær. fab. l.* 1. Damaſcenus, *de hæreſ.* Auguſtinus, *de hæreſ.* Iſidorus, *Orig. l.* 8. *c.* 5. Rabanus Maurus, *de inſt. Cler. l.* 2. *cap.* 58.

Ibid. lin. 20. πόθεν τὰ κακά;] Famoſa ſimul & difficilis eſt quæſtio, *Unde malum?* Tertullianns, *de præſcript. hæret. c.* 7: *Eadem materia apud hæreticos & Philoſophos volutatur, idem retractatus implicantur, Unde malum, & quare?* Euſeb. *lib.* 5. *c.* 27. *hiſt. Eccleſ.* πολυθρύλλητον παρὰ τοῖς αἱρεσιώταις ζήτημα, τὸ πόθεν ἡ κακία; *vulgatiſſimam apud hæreticos quæſtionem eſſe,* dicit illam, *Unde malum?* Origenes, *l.* 4. *c. Celſum, pag.* 207. Εἴπερ ἄλλος τις τόπος τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐξετάσεως δεόμενος, δυσθήρατός ἐστι τῇ φύσει ἡμῶν, ἐν τούτοις καὶ ἡ τῶν κακῶν ταχθείη ἂν γένεσις. *Si quis alius eſt locus in rebus humanis, ſcrutatu difficilis natura noſtra; inter hos meritò numerari poteſt Malorum origo.*

Ibid. lin. 33. οὑτωσὶ δήπως] Præponit Picus nomen *Droſerij,* utpote, qui legerat Præceptoris ſui dogma: ſed, indiſtincto Codice uſus, (qualis & noſter hoc loco) ſic omnia connexit: DRO. *Ità ferè rectè ſe habere exiſtimans, domum redij,* &c. Inconcinnè, ac ſine ſententiâ, ni fallor.

Pag. 86. *lin.* 25. ἐθρύνετο τὸν θυμόν] Quid Verbi ſit ἐθρύνετο, Eruditiores appello.

Pag. 87. *lin.* 9 ἐν τοῦ θεοῦ] Lege ἐντεῦθεν cum Humfredo & Pico, qui transfert: *inde etiam.*

Ibid. lin. 12. Οἰνομάου πάροινον ἐπιθυμίαν] Oenomaus Rex Elidis ab oraculo edoctus; tunc ſe fatis conceſſurum, ubi filia Hippodamia nupſiſſet; procos undecim curuli certamine vicit & occidit. Sed Pelops, corrupto Myrtilo Oenomai aurigâ, aram Neptuni pervenit: unde præ dolore Oenomaus mortem ſibi conſcivit. Vid. Diodorum Siculum, *l.* 4. *c.* 11. Strabonem, *l.* 8. Ciceronem, *Tuſcul. quæſt. l.* 3. *p.* 113. Pauſan. *Eliac. l.* 6. *p.* 248. Servium, *commentar. in l.* 3. *Georg. Virgil. pag.* 263.

Ibid. lin. 13. Καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν διὰ ξίφους φιλονεικίαν] Tria fratrum paria gladio ſe infeſtantium nobis tradit antiquitas: unum par, *Atreus* & *Thyeſtes*; quorum ille huic filios comedendos appoſuit: juxta *Pauſaniam in Corinth. l.* 2. *p.* 78. Suidam, *in v.* Ἀτρέως ὄμματα. Ovid. *l.* 4. *de ponto epiſt.* 6. *ad Brutum.* Servium, *in Aeneid. l. pag.* 506. Secundum par, *Eteocles* & *Polynices*; quorum uterque ſolus Thebis imperare voluit. Vid. Apollodori *Biblioth. l.* 3. *p.* 150. Pauſan. *Bœotic. l.* 9. *p.* 351. Antholog. Epigrammatum, *l.* 3. *c.* 14. *p.* 236. Tertium par, *Prætus*, & *Acriſius*; quos jam in utero matris diſſenſiſſe, ac deinceps de regno dimicâſſe, ſcribunt Apollodorus, *Biblioth. l.* 2. *pag.* 67. Pauſanias, *Corinth. l.* 2. *pag.* 88. Monuit interea me V. Cl. *Petrus Megerlinus*, JCtus, Mathematicus & Hiſtoricus excellentiſſimus; poſtremos potiſſimùm innui hoc loco: quòd ad Oenomai tempora proximè accedant: cui lubens aſſentior.

Pag. 88. *lin.* 22. ἔδοξέ μοι συνυπάρχειν τι αὐτῷ, ᾧ τοὔνομα ὕλη] Materiam coæternam, & mali originem, ſtatuit Droſerius. È Stoicorum principiis manavit opinio: de quibus Laërtius, *l.* 7. *in vitâ Zenonis p.* 519. Δοκεῖ αὐτοῖς, ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον, εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην· τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. *Videtur illis, Duo eſſe rerum omnium Principia, Agens videlicet ac Patiens. Patiens eſſe ſubſtantiam ſine qualitate, Materiam: Agens verò, rationem, quæ in ipsâ ſit, Deum eſſe.* Arnobius, qui non uno in loco ἑτεροδοξίαν prodidit, ſcribit *l.* 1. *adv. gentes, p.* 6: *Quid enim, ſi prima materies, quæ in rerum quatuor elementa digeſta eſt, miſeriarum omnium cauſas ſuis continet in rationibus involutas?* Contrà Origenes, *l.* 4. *c. Celſ. p.* 207: Τὴν ὕλην αἰτίαν εἶναι τῶν κακῶν, καθ᾽ ἡμᾶς οὐκ ἀληθές. *Materiam, cauſam eſſe malorum, juxta nos verum non eſt.* Vid. Orig. *l.* 2. *de princip. c.* 1. *p.* 688. Epiphan. *hær.* 4. *Stoicorum.*

Pag. 89. *lin.* 10. Οὕτως ἔδοξέ μοι] Picus: *Ita res ſe habere mihi eſt viſa. Hoc dogma meo judicio eſt rectiſſimum, & definitio immobilis,* &c. Et ad ejus exemplum, opinor, Humfredus: *itaq; mihi viſum eſt ſe habere. Hoc dogma admodum ſanum, & poſitionem irrefragabilem eſſe cenſeo.* Uterque priora verba connectit antecedentibus Valentini. Et poſſent, fateor, quaſi clauſula ſeu nota ſententiæ abſolutæ, annecti. Οὕτως ἔδοξέ μοι ἔχειν. *Sic mihi viſum eſt habere.* Sed 1. Codex noſter

ſter poſt verba, *ἐπιῤῥεῖν τὰ κακὰ*, interpungit: 2. Conſtructio eſt aptiſſima. *Sic mihi* (Droſerio) *videtur habere dogma Valentini.* 3. Non extat in hujus loci contextu, vel *Pronomen demonſtrandi* Τοῦτο, vel, qui ejus vicem ſæpiſſimè ſubit, articulus *τὸ*, apud Nomen *δόγμα*, ſed ſimpliciter ſcriptum eſt: *σφόδρα ὀρθότατον δόγμα*. 4. Jam prædixerat Valentinus, Sect. hac ult. *Διόπερ ἔδοξέν μοι.. Quocirca viſum eſt mihi:* ut his opus fuerit repetere, *Sic mihi viſum eſt.* Si tamen magis conſentaneum quis putet, itä concludi *Valentini definitionem*: *Ita res ſe habere mihi viſum eſt:* quæ ſequuntur, ex *Droſerij* admirantis ſenſu oportebit accipi. hoc modo: *Σφόδρα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὀρθότατον δόγμα, κλ. O plusquam, ut mihi videtur,* (Droſerio) *rectiſſimum dogma!* &c. Vix aliter quadrabit.

Ibid. lin. 21. *Ου ποθῶ νικῆσαι κακῶς, ἀλλὰ ζητῆσαι ἀληθῶς.*] Minucius Felix, *in Octavio p.* 15: *Non Diſputantis auctoritas, ſed Diſputationis ipſius veritas, requiritur.* & *p.* 44: *Vicimus, & ita, ut improbus, uſurpo victoriam: nam, ut ille mei victor eſt, ita ego triumphator erroris.* Prudentius *περὶ ϛεφάνων, hym.* 10:

Si me movere rebus ullis niteris,
Ratione mecum, non furore, dimica.

Maximus, *in Philocal. c.* 24. *p.* 85: *Ου πιθανῶς εἰπὼν ψευδὸς νικῆσαι θέλω ἀλλὰ δειχθῆναι τὴν ἀλήθειαν μετὰ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως. Nolo ex probabili mendacio victoriam quærere; ſed quæro, ut ex accuratâ diſquiſitione veritas eluceſcat.*

Pag. 90. *lin.* 2. *μήδ' ἐπιςήμην*] Ellipticè dictum, pro, *μὴ κατ' ἐπιςήμην*. Picus rectè ſatis: *quia non ex cognitione veritatis Deum timuerunt.* Melius: *non pro cognitione,* vel *non ſecundùm ſcientiam veritatis* Deum timuerunt. Humfredus, neſcio, quid de *Deo, ſcientiæ omnis fonte,* hîc viderit.

Ibid. lin. 16. *Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαςος*] Baſilius, *hom.* 2. *in Hexaëmeron*: ubi demonſtrâſſet, Terram *ἀκατασκεύαςον*, h. e. *inconditam* vocari; quia nullis fructibus vel ornamentis adhuc eſſet condecorata; & *inviſibilem*, quia tunc aquis immerſa deliteſcebat: addit: *Ἀλλ' οἱ παραχαράκται τῆς ἀληθείας, οἱ οὐχὶ τῇ γραφῇ τὸν ἑαυτῶν νοῦν ἀκολουθεῖν ἐκδιδάσκοντες, ἀλλὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα τὴν διάνοιαν τῶν γραφῶν διαςρέφοντες, τὴν ὕλην φασὶ διὰ τῶν λέξεων τούτων παραδηλοῦσθαι. αὕτη γάρ, φασι, καὶ ἀόρατος τῇ φύσει καὶ ἀκατασκεύαςος, ἄποιος οὖσα τῷ ἑαυτῆς λόγῳ καὶ παντὸς εἴδους, καὶ σχήματος κεχωρισμένη, ἣν παραλαβὼν ὁ τεχνίτης τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ ἐμόρφωσε καὶ εἰς τάξιν ἤγαγε, καὶ οὕτω δι' αὐτῆς οὐσίωσε τὰ ὁρώμενα. Sed veritatis depravatores, non ſuam mentem accommodantes Scripturæ, imò ad ſuam voluntatem mentem Scripturarum pervertentes; materiam his verbis innui dicunt. Hæc eſt enim* & inviſibilis, *inquiunt,* & inornata *ſuapte naturâ; quippe cùm omni prorſus qualitate careat ſuamet conditione, atque ab omni penitùs formâ figuráq; ſit ſeparata: quam opifex univerſi ſumtam per ſuam ſapientiam informavit, & in ordinem redegit, atque ita per ipſam rerum earum omnium, quæ conſpiciuntur, eſſentias fecit.* Quam opinionem ibidem S. Pater aliquot argumentis fortiſſimis deſtruit. Orthodoxam expoſitionem tradit Severianus, *in Catenâ M. S. Bibliothecæ Tigurinæ*; *Ἀόρατος δὲ τοῦτό ἐςιν, οὐχ ὅτι οὐκ ἐφαίνετο, ἀλλ' ὡς ἂν εἴποι τις; ἀκόσμητος, ὥσπερ τὸν κακόφωνον λέγομεν ἄφωνον, καὶ τὸ δύσμορφον, ἄμορφον οὐχ ὡς μὴ ἔχοντα μορφὴν, ἀλλ' ὡς οὐκ ἀξιοθέατον. ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἀξία τοῦ ὁρᾶσθαι· οὐδέπω γὰρ ἦν φαιδρυνομένη καρποῖς καὶ φυτοῖς, ποταμοῖς καὶ πηγαῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις συγκοσμίαις.* Inviſibilis *autem non eſt, quia non apparuerit; ſed quaſi quis diceret,* inornata: *ſicut malè ſonantem dicimus ſono carere, & malè formatum informem; non quaſi nullam haberet formam, ſed quaſi non ſit viſu dignus.* Terra autem erat inviſibilis] *pro, non erat digna, ut videretur: nondum enim ornata erat fructibus, & plantis, fluviis, & fontibus, & aliis ornamentis.* Quem locum inſignem debeo humanitati Clariſſ. *Sviceri*, ſæpiùs laudati. Plura vide apud Greg. Nyſſen. *in hexaëm. To.* 1. *p.* 13. Theodoretum, *quæſt.* 5. *in Geneſin*, Chryſoſtomum, *hom.* 1. *Tom.* 5. Sed & hoc obſervandum: Droſerium allegare Vetus Teſtamentum: quia Valentinus, quem ſectabatur, non truncavit Scripturas, ſed probabat Legem & Prophetas: attamen pervertendo eas æquè nocuit ac Marcion. Vide Tertull. *de præſcr. hæret. p.* 38. & 49.

Ibid. lin. 30 *Ἀναγνωσθήτω*] Subdit Picus nomen *Droſerii*: Sic: Droſ. *Jube Scripturam*

de Crea-

de Creatione Mundi recitari. Eutr. *Recitetur.* Droſ. *In principio fecit Deus,* &c. Appoſitè: ſi quidem ad edictum Judicis legit, qui legendi facultatem petiit. Quanquam non liquet, An *Droſerius*, vel alius legerit. Petiit ille, ut legatur: Judex concedit ac mandat legi: Cui, non additur.

Pag. 92. *lin.* 8. Ὅτι μὲν ἓν ὑπάρχειν ἀδύνατον] His verbis incipit caput vigeſimum quartum Philocaliæ: de quo ſuprà in Præfatione actum eſt. Nunc requiri videtur, ut cum eo textus noſter conferatur, quod non negligam in iis, quæ ad marginem poni non poterant.

Ibid. lin. 20. Ἀλλ' ἓν ἐκ διαφόρων συνεςός.] Loco horum verborum plura alia habet Philocalia: Ὡς ἐδὲ διάφορα μέρη κατακερματιζόμενα εἰς πολλὰ γεννητά· ἀλλ' ἢ ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἕν τι γεννητὸν τὸν ἄνθρωπον πολυμερὲς πρὸς τῦ Θεῦ γεγονέναι φαμὲν, ὕτως ἀνάγκη, εἰ μὴ κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ Θεὸς, ἓν τὸ ἀγέννητον εἶναι λέγειν. Εἰ δὲ κεχώρισται κ.τ.ε. *Quemadmodum neque diverſæ partes, in minucias diviſæ, in multa genita mox abeunt: ſed, ſicut ratio poſtulat, hominem, unum quid genitum multarum partium, à Deo creatum eſſe dicimus; ita, niſi à materiâ ſeparatus ſit Deus, unum ingenitum dici eum, neceſſe eſt: At, ſi ſeparatus eſt, &c.*

Ibid. lin. 23. Καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δεικνύει] Sequitur in Philocaliâ: Ἀδύνατον γὰρ ἐν διαςάσει ἐξετάζεσθαί τι ἀπό τινος, οὐκ ὄντος ἑτέρυ καθ' ὃ ἡ διάςασις ἑκατέρυ γίνεται· ὅπερ ὐ μέχρι τύτυ ἵςαται καὶ μόνυ, ἀλλὰ καὶ πλείςων ὅσων. ὃν γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀγεννήτων εἴπομεν λόγον, τῦτον ἐξ ἀνάγκης ὁμοίως προχωρεῖν, εἰ τὰ ἀγέννητα δοθείη τρία· καὶ γὰρ ἐπὶ τύτων ἐροίμην ἂν, εἰ κεχώρισται ἀλλήλων; εἰ αὖ πάλιν ἕκαςον ἥνωται τῷ πλησίον; εἰ μὲν γὰρ ἡνῶσθαί τις εἰπεῖν ἐθέλοι, τὸν αὐτὸν ἀκύσεται τῷ πρώτῳ λόγον· εἰ δ' αὖ πάλιν κεχώρισται, ὐ φεύξεται τὴν ἐξ ἀνάγκης τῦ χωρίζοντος ὑπόςασιν. αὖ δ' ἄρα τις καὶ τρίτον εἶναι λέξῃ λόγον, ὡς ἁρμάζοντα περὶ τῶν ἀγεννήτων λέγεσθαι, τὸ μὴ κεχωρίσθαι κ.τ.ε. *Nec enim quidquam ab alio disjunctum intelligi poteſt, niſi aliud, quô disjunctio fiat, tertium quid intercedat. Quod non in hoc ſolùm, ſed & in aliis quamplurimis locum habet Quo enim modo in duobus ingenitis accipimus, omninò ſic accipiendum eſt, ſi tria dentur ingenita. De his enim quæram; Sint ne ſeorſim abs ſeſe poſita, an verò inter ſe cohæreant? Poſtremum qui reſponderit, id ipſum, quod prius à nobis audiet. ſi verò ſeparata ſunt; alterum, quod ſeparet, negare non poſſunt. At ſi quis aliam ineat viam, quò de ingenitis congruenter ac commodè agat, nec ſeparatum eſſe, &c.*

Ibid. lin. 33. τῇ ὕλῃ φέρεσθαι δεῖ] Philocalia paulò ampliùs: Τῇ ὕλῃ ἀτάκτως φέρεσθαι, καὶ μὴ ἵςασθαι, μήτε μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτῦ· ἀνάγκη, τῦ, ἐν ᾧ ἐςιν, ἄλλοτε ἄλλως φερομένυ· πρὸς δὴ τύτοις κ.τ.ε. *Velut materia inordinatè ferri, neque ſtare, neque ipſum in ſe manere; cùm id, in quo eſt, huc illuc, aliter atque aliter, feratur. Præterea, &c.*

Pag. 94. *lin.* 6. Δροσέριος· Οὐαλεντῖνος] deſunt hæc in Philocaliâ: & nomen Adamantii. Etiã in ſequentibus nomina interloquentium ſunt omiſſa. quod in præfatione monuimus. Reliqua, quæ in Textu græco uncis incluſa vides, in Philocaliâ non habentur, ſed ab Adamantio ſunt addita.

Pag. 94. *lin.* 13. λόγῳ ψιλῷ μόνον δοκεῖς φυγεῖν] Epiphanius, *hær.* 68. *p.* 273. Μάνης βυλόμενος κακίας ὑπεξαίρειν τὸν Θεὸν, μᾶλλον αὐτῷ κακίαν πρὸς ἴσον ἀντικατέςησεν. *Manes volens malum à Deo avertere, potiùs malitiam ei parem fecit & oppoſuit.* Vide etiam paulò antè *p.* 92. *l.* 2.

Ibid. lin. 19. θέλεις ὑπονοεῖν, καὶ ἀγέννητον ὑπάρχειν αὐτήν] Alia ſubſtituit Philocalia: ἀγέννητον ὑπονοεῖν ὑπάρχειν ἔλεγες, πολὺν αὖ περὶ αὐτῆς ἐποιησάμην λόγον, εἰς ἀπόδειξιν τῦ, ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτήν. *Ingenitum arbitrari te dixiſſes, pluribus demonſtrâſſem, non poſſe illam ſic exiſtere.*

Pag. 95. *lin.* 17. ἐπειδὴ ἀναγινωσκομένυ πρόσθεν ἤκυον] Philocalia ſic legit: Οὕτως ἔχει· ἐπεὶ δέ συ καὶ λέγοντος ἔμπροσθεν ἤκυσα. *Sic eſt. Sed quoniam ante ex te audivi.*

Ibid. lin. 27. Οὐάλης δὲ] Ad marginem codex MS. hæc habet: Οὐάλεντος, ἄλλυ ἀθέυ, δόγμα, ὅτι ὐ συνυπῆρχον τῇ ὕλῃ αἱ ποιότητες. Οὐαλεντῖνος γὰρ, ὐ συνυπάρχειν ταύτας ληρεῖ, ὥσπερ δὴ ὗτος. ἡμεῖς δὲ ἐξ οὐκ ὄντων τὰ πάντα φαμὲν γενέσθαι παρὰ Θεῦ. *Valentis, alterius impii, dogma erat: quòd Qualitates non coëxtiterint materiæ. nam, Valentinus nugatur, eas non coëxiſtere; ſicut ait iſte. Nos verò, ex non entibus dicimus omnia facta eſſe à Deo.* In Philocaliâ deinde alia ſequuntur verba: quæ tamen, quod ad ſenſum, ferè

coin-

coïncidunt cum iis, quæ à Valente, Droſerio, & Adamantio diſputantur.

Pag. 96. *lin.* 20. Ἐυτρόπιος] deeſt Pico. Et Humfredus, quia redundat, omiſit.

Pag. 100. *lin.* 2. Ἀδαμάντιος. Τὰ κακά] Codex MS. ad marginem habet: ὅτι τὰ κακὰ ἐκ ὕλαι, ἐδὲ ἐσία, ἐχ ὑπόστασις, ἀλλὰ τρόπῳ γίνονται αὐτεξεσιότητος. *Quòd mala non ſint quædam materiæ, nec Eſſentia, nec Subſtantia, ſed fiant per modum aliquem liberi arbitrii.*

Ibid. lin. 20. ἀλλ' ὥσπερ ἔτι ἀπὸ τ̃ γραμματικῆς] Neceſſariò hîc interſerendum eſſe τὸ, ἔτε, præter Pici verſionem, oſtendit & ſequens lemma, οὔτε ῥητορικῆς & adverſativè connexa poſitio, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ. Dicit: *Mala* opera, i. e. peccata, eſſe *Accidentia*, & ab iis *Subſtantias* ſolere denominari; nec tamen eſſe Subſtantias ipſas. Sicut *neque Grammatica*, *neque Rhetorica* ſint οὐσίαι, ſive *Subſtantiæ*, licèt ab iis *Subſtantiæ*, i. e. homines, denominationes accipiant. Sic infrà: ὡς ἀπὸ τῆς τεκτονικῆς τέκτων. Probant hunc ſenſum, ἀπόδοσις, & quæ ſequuntur.

Pag. 101. *lin.* 31. ἐαν κοινωνῇ τις τῇ γυναικὶ παιδοποιίας ἕνεκα] Origenes, *l.* 8. *c. Celſum p.* 414: Ἀλλὰ καὶ, ἄγεσθαι γυναῖκα, ἐπέτρεψεν ἡμῖν ὁ Θεός· ὡς ἐ πάντων χωρέντων τὸ διαφέρον, τετέσι, τὸ πάντη καθαρόν. καὶ ἀγομένοις γυναῖκας, τὰ γινόμενα πάντως τρέφειν, καὶ μὴ ἀναιρεῖν τὰ ὑπὸ τῆς προνοίας διδόμενα τέκνα. *Sed & uxorem ducere, permiſit nobis Deus; quòd non omnes meliora, hoc eſt, caſtitatem capiant: & iis, qui uxores ducunt,* conſtituit, *ſuſceptos ex his liberos omninò educare; nec è vitâ eos tollere, qui donati ſunt à Providentiâ.* Et pp. Ἡμεῖς ἐν τοῖς τε̃ κτίσαντος ἡμᾶς κατὰ τὲς τε̃ Θεε̃ βιώσομεν Νόμοις, ἐδαμῶς δελεύειν θέλοντες τοῖς τῆς ἁμαρτίας νόμοις. καὶ γυναῖκας, ἐαν βελώμεθα, ἀξόμεθα, καὶ παῖδας διδομένες ἡμῖν ἐν τοῖς γάμοις ἡμῶν ληψόμεθα. *Sed nos in Legibus à Conditore noſtro datis perſeverabimus, nunquam ſervituri peccati legibus: & uxores, ſi voluerimus, ducemus, liberosq́ue, Deo dante, ſuſcipiemus in Conjugio.* Vilius tamen de Conjugio ſentire videtur Origenes, *homil.* 6. *in Numeros*, *To.* 1. *p.* 194. niſi fortè alterius ſint Auctoris illæ homiliæ: quod placet nonnullis. Verba ſunt hæc: *Ego autem, licèt non uſquequaque pronunciem, puto tamen, quòd ſint nonnulla etiam communium hominum geſta; quæ quamvis peccato careant, non tamen digna videantur, quibus intereſſe putemus Spiritum S. Ut v. g. dixerim, Connubia etiam legitima, carent quidem peccato; nec tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præſentia S. Spiritûs dabitur, etiamſi Propheta eſſe videatur, qui officio generationis obſequitur.* Verùm, in hoc conflictu, laudat Conjugium Adamantius; quô magis feriat Marcionitas. Theodoret. *l.* 5. *c.* 24. *hær. fab.* Κέρδων μὲν οὖν καὶ Μαρκίων τὴν παρθενίαν ἐνομοθέτησαν, τῷ δημιεργῷ πολεμε̃ντες, ἵνα μὴ διὰ τε̃ γάμε τὴν ἐκείνε δημιεργίαν αὐξήσωσιν. *Equidem Cerdo & Marcion virginitatem lege quadam ſanxére, Opifici repugnantes; ne per Conjugium ejus opificium augerent.* Idem fecerunt Saturnilus, Menandri diſcipulus: Epiphan. *hær.* 23. *p.* 33. & Theodoret. *hær. fab l.* 1. *c.* 3. item Encratitæ, à Tatiano orti: Theodoret. *hær. fab. l.* 1. *c.* 20. Epiphan. *hær.* 47. *p.* 174. Nec non Manes: Theodoret. *hær. fab. l.* 1. *c.* 26. Idem ſensêre Severiani & Archontici: Epiphan. *hær.* 45. *p.* 170. Et Maſſaliani: Harmenopulus, *de ſect[illegible] ſect.* 18. Et Hierax: Epiphan. *hær.* 67. *p.* 3[illegible]3.

Pag. 102. *lin.* 11. Ἐαν γάρ τις τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ ληφθέντα ἀποκτεῖναι θέλῃ.] De Uxore in adulterio deprehensâ, ſic ſcribit Regino, *l.* 2. *de Eccleſ. diſciplinis c.* 148. è *Pauli ſententiarum, l.* 2. *c.* 27: *Inventam in adulterio Uxorem, maritus ità demùm occidere poteſt; ſi adulterium domi comprehendat.* De Adultero autem Harmenopulus, *in Promt. Juris, l.* 6. *tit.* 2. §. 10. *p.* 439: Ἐφεῖται τῷ πατρὶ, ἐ μὴν τῷ ἀνδρὶ πάντα μοιχὸν φονεύειν, πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ ἐνυβρίζειν· φονεύειν δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐν ᾧ μένει, κἂν μὴ συνοικῇ αὐτῷ ἡ θυγάτηρ, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τε̃ γαμβρε̃, ἐαν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ τ̃ μοιχείας αὐτὸν καταλάβῃ. ἀλλαχε̃ δὲ φονεύειν ἐ δύναται· τῷ δὲ ἀνδρὶ ἔξεστιν ἐν μόνῳ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ φονεύειν τὸν μοιχὸν, ἀλλ' ἐ πάντα, ἀλλὰ τὸν προαγωγόν, κ. τ. ε. *Permiſſum eſt Patri, non item marito, adulterum omnem occidere; ac multò magis, contumeliâ etiam afficere. Occidere autem in domo, in quâ habitat, etſi non ſimul cum eo filia habitet; item & in domo generi,*

generis, idq́; ſi eum in ipſo adulterij facinore deprehenderit: alibi autem occidere non poteſt. Marito autem ſolùm domi ſuæ licet uxoris adulterum occidere: verùm, non quemlibet, ſed eum, qui leno fuerit, &c. ita ſentiunt, ait Harmenopulus, §. 12. οἱ ἀκριβέστεροι νομοθέται, *accuratiores Jureconſulti*, ἕτεροι δὲ ἐνδιδόασι τῷ ἀνδρὶ, πανταχοῦ καὶ πάντα ὃν ἂν καταλάβοι, μοιχὸν ἀκωλύτως φονεύειν. *alii verò marito, ubique & quemcunque adulterum deprehenderit, occidendi plenam faciunt poteſtatem.* Vide plura ibidem in hunc ſenſum ſcripta.

Pag. 103. *lin.* 34. Διόπερ οὐκ ἐπαινοῦμεν ταῦτα] Tertullianus, *l.* 2. *adv. Marcionem, p.* 458. *Cæterùm nec boni nec mali merces jure penſaretur ei, qui aut bonus, aut malus neceſſitate fuiſſet inventus, non voluntate.* Prudentius, *in* ἁμαρτιγενείᾳ. *contra hær. Marcionis.*

Atqui nec bonus eſt, nec collaudabilis ille
Qui non ſponte bonus: quoniam probitate coactâ
Gloria nulla venit ſordetq́; ingloria virtus.

Ibid. lin. 38. ὅτι τὸ προσταχθὲν ἑκόντες ἐφύλαξαν] Tribuit Soli & aſtris τὸ ἑκούσιον, *Spontaneitatem*, ut vocant: quia Origenes ea animata, imò animalia rationalia eſſe opinabatur. Vide *infrà Notas in Protrepticum ad Martyrium ad p.* 169.

Pag. 104. *lin.* 14. ἀνάγκη δουλεύειν τῷ Θεῷ] Picus hanc ſententiam pulcrè vertit: *Si homo creatus eſſet, ut unum ex elementis aut ſimilibus; neceſſariò DEO ſerviret; non etiam mercedem voluntate condignam conſequeretur.* Videtur legiſſe: ἀνάγκη δουλεύει τῷ Θεῷ. quod poſtulat & connexum, οὐκ ἐπὶ μισθὸν λαμβάνει, indicandi modo quoque dictum.

Pag. 105. *lin.* 34. Ἐγὼ ὁρίζομαι, ὅτι οὐράνιον σῶμα ἔλαβε] È Valentini ſcholâ hoc petiit Bardeſanes. Epiphanius, *hær* 31. *p.* 79. de Valentinianis: φασὶ δὲ, ἄνωθεν κατενηνοχέναι τὸ σῶμα, καὶ ὡς διὰ σωλῆνος ὕδωρ, διὰ Μαρίας τῆς παρθένου διεληλυθέναι. μηδὲν δὲ ἀπὸ τῆς παρθενικῆς μήτρας εἰληφέναι, ἀλλὰ ἄνωθεν τὸ σῶμα ἔχειν. *Ajunt, deſuper attuliſſe Chriſtum corpus, & velut aqua per canalem, per Mariam virginem tranſiiſſe: nihilq́; à virginali utero aſſumſiſſe, ſed deſuper corpus habere.* & *p.* 86. deliria eorum ſecretiora hæc prodit: Φάσκουσιν ἀπὸ μὲν τῆς Ἀχαμὼθ τὸ πνευματικὸν, ἀπὸ δὲ τοῦ δημιουργοῦ ἐνδεδύσθαι τὸ ψυχικὸν Χριστὸν, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκονομίας περιτεθεῖσθαι σῶμα ψυχικὴν ἔχον οὐσίαν, κατεσκευασμένον δὲ ἀρρήτῳ τέχνῃ, πρὸς τὸ καὶ ἀόρατον, καὶ ἀψηλάφητον καὶ παθητὸν γεγονέναι. καὶ ὑλικὸν δὲ οὐδ᾽ ὁτιοῦν εἰληφέναι λέγουσιν αὐτόν· μὴ γὰρ εἶναι τὴν ὕλην δεκτικὴν σωτηρίας. *Ajunt ab Achamoth Spirituale, ab Opifice animale, Chriſto inditum fuiſſe: & per diſpenſationem corpus ei circumpoſitum, animalem habens eſſentiam, præparatum ineffabili arte; ut fieret inviſibile, impalpabile & patibile: dicuntq́; nihil materiale eum aſſumſiſſe. Materiam enim non eſſe capacem ſalutis.* Greg. Abulpharajus, *Hiſt. Dynaſt. VII. p.* 77: *Hoc tempore prodiit in Eccleſiâ Hæreticus quidam nomine Valentinus; qui dixit, Chriſtum corpus ſecum de cælo detuliſſe, illudq́; per Mariam tranſire feciſſe, quomodo aqua per tubulum tranſit, id eſt, ità ut non acciperet ex eâ quippiam.* Quid diſcriminis ſit in hoc dogmate inter Valentinianos & alios Hæreticos; docet Theodoretus, *Tom.* 3 *epiſt.* 145. *p.* 1024: Σίμων καὶ Μένανδρος, Κέρδων καὶ Μαρκίων παντάπασιν ἀρνοῦνται τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν μυθολογίαν ἀποκαλοῦσι. Βαλεντῖνος δὲ καὶ Βασιλείδης, καὶ Βαρδησάνης, καὶ Ἁρμόνιος, καὶ οἱ τῆς τούτων συμμορίας, δέχονται μὲν τῆς παρθένου τὴν κύησιν, καὶ τὸν τόκον· οὐδὲν δὲ τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ τῆς παρθένου προσειληφέναι φασὶν, ἀλλὰ πάροδόν τινα δι᾽ αὐτῆς, ὥσπερ διὰ σωλῆνος, ποιήσασθαι· ἐπιφανῆναι δὲ τοῖς ἀνθρώποις φαντασίᾳ χρησάμενον, καὶ δόξας εἶναι ἄνθρωπος, ὃν τρόπον ὤφθη τῷ Ἀβραὰμ, καί τισιν ἄλλοις τῶν παλαιῶν. *Simon & Menander, Cerdon & Marcion penitùs negant incarnationem; nativitatemq́; ex virgine, fabulam vocant. Valentinus autem & Baſilides, & Bardeſanes, & Harmonius, & qui ejusdem ſunt notæ, Virginis quidem conceptionem & partum admittunt; ſed, nihil ex Virgine aſſumſiſſe Deum Verbum, dicunt: per eam tantùm, quaſi per canalem quendam, trajeciſſe; hominibusq́; apparuiſſe, cùm ſpeciem ſolam referret, atque homo eſſe videretur: quemadmodùm viſus eſt Abrahamo, & aliis quibusdam antiquis.* His adde Theodoretum *in* ἀσυγχύτῳ, & *l.* 5 *hær. fab. c.* 11. *p.* 278. & *ep.* 104. *p.* 975. Scopus omnium eſt, ut pluralitatem principiorum obtineant: ſcilicet

ſi Chriſtus nihil è *materiâ, radice malâ*, i.e. nec ſanguinem vel carnem, nec oſſa corpusque verum, habuerit. Tertullian. *l.* 3. *contr. Marcionem, pag.* 485: *Totas iſtas præſtigias putativæ in Chriſto corpulentiæ, Marcion illâ intentione ſuſcepit; ne ex teſtimonio ſubſtantiæ humanæ, nativitas quoque ejus defenderetur, atque ità Chriſtus Creatoris vindicaretur: ut qui naſcibilis, ac per hoc carneus, annunciaretur.* Quanquam Origenes, *in comm. ad Titum, apud Pamphilum p.* 759. alium etiam dolum detegat: ſcil. *Quòd ſub ſpecie amplioris gloriæ, Jeſu Domino deferendæ, omnia, quæ ab eo geſta ſunt, phantaſticè magis quàm verè geſta teſtentur; quem neq; de Virgine natum teſtantur, &c.* Item Gregorius M. *l.* 12. *expoſ. moral. in Job. c.* 15: *Sæpè verò hæretici, dum quaſi venerantur Deum, ejus myſteriis contradicunt: & humilitatem putant, ſi veritatem denegant. Sunt namq; nonnulli, qui Deo ſe injuriam irrogare exiſtimant, ſi eum veram carnem aſſumſiſſe fateantur; aut ſi, hunc veraciter pro nobis carne mori potuiſſe, crediderint. Cumq; Deo quaſi plus honoris conantur tribuere, coguntur laudes veras bonitatis illius negare.*

Pag. 106. *lin.* 9. εἰ φέρει τὸ αἶσχος, τὸ λέγειν] Tertullianus, *l.* 3. *adv. Marc. p.* 485: *Si aſpernatus eſt illam, ut terrenam, &, ut dicitis, ſtercoribus inferſam; cur non & ſimulacrum ejus proinde deſpexit?* pp *Cæterùm, ſi ad certum ſpectamus, nulla ſubſtantia digna eſt, quam Deus induat: quodcunq; induerit ipſe, dignum facit, abſq; mendacio tamen.* Prudentius. *in apotheoſi contra Phantaſmaticos:*

Indignum ne putat luteum conſciſcere corpus?
Qui non indignum quondam ſibi credidit, ipſum
Pertractare lutum; cùm Vas componeret arvo
Nondum viſcereo, ſed inertis glutine limi
Impreſſoq; putres ſub pollice duceret artus.

Pag. 109. *lin.* 25. Δοκήσει πέπονθεν αὐτός] Vid. Irenæum, *l.* 3. *cont. hæreſ. c.* 18. & *l.* 5. *c.* 2. Error hic valdè antiquus eſt, jam ejus mentionem facit Ignatius, *in epiſt. ad Tarſenſes & Smyrnenſes; & in epiſt. ad Trallianos.* Theodoret. *hær. fab. l.* 1. *c.* 4. *p.* 195. de Baſilide: παθεῖν δὲ τοῦτον οὐδαμῶς λέγει, ἀλλὰ Σίμωνα τὸν κυρηναῖον ὑπομεῖναι τὸ πάθος, νομισθέντα εἶναι Χριστόν. *Chriſtum neutiquam paſſum eſſe dicit, ſed Simonem Cyrenæum paſſionem ſubiiſſe, qui habitus fuit pro Chriſto.*

Ibid. lin. 33. Δοκήσει καὶ Ἰούδας παρέδωκε] Vid. Epiphanium, *hær. Marc. Elencho* 4. *ex Evangelio Marc. p.* 143.

Pag. 110. *lin.* 7. ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια.] Vid. Prudentium, *contra Manichæos ſeu Phantaſmaticos, p.* 187.

Pag. 111. *lin.* 24. βάλε τὸν δάκτυλόν σου] Sententiam ἀπὸ μνήμης recitavit Adamantius: præclarè. ſed aliter noſtri Codices ſacri, nimirum: Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου. κλ. Deinde his verbis Johannis Evangeliſtæ annectit iſta Lucæ: *Spiritus enim carnem & oſſa non habet*, &c. Ità ſæpè diverſa dicta concinnat Origenes.

Ibid. lin. 27. πνεῦμα γὰρ σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει] Calliditatis Marcioniticæ inſigne ſpecimen in hoc dicto pervertendo, refert Tertullianus, *l.* 4. *adv. Marc. c.* 43. *p.* 375: *Marcion quadam contraria ſibi, illâ credo induſtriâ eradere de Evangelio ſuo noluit; ut ex his, quæ eradere potuit, nec eraſit, illa, quæ eraſit, aut negetur eraſiſſe, aut meritò eraſiſſe dicatur. Nec parcit, niſi eis, quæ non minùs aliter interpretando, quàm delendo, ſubvertit. Vult itaq; ſic dictum, quaſi:* Spiritus oſſa non habet, ſicut me videtis habentem: *ad ſpiritum referatur,* ſicut me videtis habentem; *id eſt, non habentem oſſa, ſicut & ſpiritus.* Sed meritò ridet hanc veſaniam Epiphanius, *Elencho* 78. *ex Evang. Marcionis, pag.* 154. locumque Orthodoxis aſſerit. Quem Vide. nec non Theodoret. *hær. fab. l.* 5. *c.* 15.

Pag. 112. *lin.* 4. οὕτως καὶ ὑμεῖς] Locus paulò aliter habet in editis exemplaribus, ſcil. ad Epheſ. c. II, 11. 12. 13. 14. 15. 16. Adamantius contraxit iſta, & quæ ſibi conducere viſa ſunt, expreſſit: nec tamen literam tenuit. Primùm, illud Οὕτως (quamvis diſpungatur in Codice noſtro à præcedenti Participio δεικνὺς) meliori ſenſu conjungitur antecedentibus; nec enim ejus veſtigium in Pauli conſenſu apparet. Lege itaque: *Paulus oſtendens diſtinctionem, ſic:* i. e. verbis: Καὶ ὑμεῖς ποτε ἦτε, φησιν. - *Et Vos olim eratis*, inquit.

quit. Pro quibus Paulus, v. 11: *ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη.* posteà, v. 12: *ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.* Porrò Adamant. *ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ· hoſtes Dei.* non id habetur totâ hac, imò διαῤῥήδην nullâ prorsùs Pauli epiſtolâ: ſed, *ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ*, legas *Rom. V*, 10. (quò fortè alluſit iſthic, etſi Verbum *ἀντικατήλλαξεν*, quo hîc utitur Adamantius, nuſquam omninò toto Novo Teſtamento compareat.) Saltem *τὴν ἔχθραν* commemorat, v. 15. ſed Judæorum & Gentium, ex diversâ Religione. Mox: *καὶ ξένοι τῆς ἐπαγγελίας τῶν Διαθηκῶν.* Pro quibus Paulus, *l. d.* v. 12: *καὶ ξένοι τῶν Διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας*, ſecundùm noſtros libros habet. Pergit Adamantius: *Νυνὶ δὲ ἀντικατήλλαξεν.* Jam dixi de Verbo: at, *Νυνὶ δὲ* habes v. 13. *init.* Tandem: *ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.* non reperies in hac epiſtola, ſed *ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ.* v. 13. *fin.* Quæ dum inquiro alibi, & lego ad *Coloſſ. I*, 21. 22. animadverto, hujus verba ſpectâſſe Adamantium, non illa. Sic enim habent: *Καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἐχθροὺς νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν, ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.* propemodùm totidem literis ac ſyllabis.

Ibid. lin. 14. *Δύκνυμεν*] Lege, *δείκνυμεν*, cum Humfredo: aut cum Pico, *δείκνυμι*. vertit enim, *probo*.

Ibid. lin. 18. *ἀπὸ κυότητος*] Ità Codex MS. Picus, & Humfredus, legunt *κυριότητος*. Quibus cum facio. Nomen enim iſtud compendiô ſic exaratur. Quamvis lineolâ non ſit notatum in Codice noſtro.

Ibid. lin. 25. *ὡς καὶ οἱ ἄγγελοι τῷ Ἀβραὰμ ὤφθησαν*] Tertull. *adv. Marc. l.* 3. *c.* 9: *Scito, nec illud concedi tibi, ut putativa fuerit in Angelis caro; ſed veræ & ſolidæ ſubſtantiæ humanæ.* pp. *Humana* (caro illa) *verè, propter Dei veritatem, à mendacio & fallaciâ extranei; & quia non poſſent humanitùs tractari ab hominibus, niſi in ſubſtantiâ humanâ.* Plura vide apud Eundem, *l. d.* & Theodoretum, *l.* 5. *hær. fab. c.* 12. Cæterùm, Quomodo ſub formâ corporeâ apparuerint Angeli? Vid. Athanaſium, *quæſt.* 29. *ad Antiochum*, Theodoret. *in c.* 1. *Ezechiel.* & *in c.* 1. *Zachariæ.* Damaſcenum, *Orthodox. fidei lib.* 2. *c.* 3.

Ibid. lin. 34. *ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἦν ἀληθεύων.*] Picus: *Perſpicuum eſt primùm ipſum fuiſſe veracem.* Apparet, eum legiſſe: *ὅτι πρῶτον*, adverbialiter. Sed *ἐμφατικὸν* hîc eſt Nomen *πρῶτος*. quaſi dicat: *Princeps Veritatis. ὁ Ἀμὴν, ὁ Μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός. Apoc. III.* v. 14. *&c.*

Pag. 113. *lin.* 9. *λέγοντος αὐτὸν υἱὸν ἀνθρώπου*] Hæc verba tanquam efficaciſſima opponunt Marcionitis, Tertullian. *l.* 3. *adv. Marc. c.* 11. & *l.* 4. *c.* 10. Origenes, *homil.* 1. *in Ezech.* Epiphan. *Elen.* 2. & 3. *ex Evang. Marc. p.* 143. Theodoretus, *l.* 5. *hær. fab. c.* 14. Prudentius, *in Apotheoſi contra Phantaſmaticos.*

Ibid. lin. 15. *πεφηνέναι τὸν Κύριον*] Picus legit, *πεφυκέναι τὸν Κ. Dominum natum.* Sed benè habet noſtri Codicis lectio, & proba videtur. Hæc enim, arbitror, ad præcedentia reſpiciunt, *lin.* 9. 10: *εἰ γὰρ σχήματι ἀνθρώπων ἐφάνετο· κλ.* Jam, *οἱ δὲ ἐν ψ. μ. φασιν πεφηνέναι τὸν Κύριον.*

Ibid. lin. 27. *γνωσθῆναι βουλόμενος τὴν καθ᾽ αὐτοὺς ἀλήθειαν.*] Picus: *Si, quia vellet cognoſci ſuam veritatem, venit in mundum.* Legit: *τὴν καθ᾽ αὐτοῦ ἀλήθειαν.* Sed nondum σφάλμα Codicis noſtri agnoſco. nec enim ſignificant ea verba, *ſuam veritatem*, ſed potiùs *contra ſeipſum veritatem*: quod rei præſenti non quadrat. Sic itaque cenſeo: Quia Chriſtus ideò venit in Mundum, ut homines veritatem doceret; conſentaneum eſt, ipſum utique Veritatem, quam *de ſeipſis* aut *ex ſeipſis* cognoſcere poterant, ſimpliciſſimè ac ſinceriſſimè docuiſſe. Talis autem erat Veritas, quâ illi nôrant, Quid ſit *homo*, Quid *hominis filius*? Cùm igitur ſe dixerit, modò *Hominem*, modò *Filium hominis*; *καθ᾽ ἑαυτοὺς* intelligebant, Quis & Qualis reverà eſſet; non quid *κατὰ φαντασίαν* ipſis appareret falſâ ſpecie. Non enim ſub certam notitiam vel cognitionem venit, quod fallit ſuâ ſpecie.

Pag. 114. *lin.* 32. *Ἦλθε δὲ ἄλλον*] Humfredus legit, *δι᾽ ἄλλον, per alium.* Picus legiſſe videtur, *ἦλθε δὲ ἄλλως*, vel *εἴδει ἄλλῳ* ſic enim vertit & diſtinguit: *Si igitur Chriſtus per umbram, & prophetiam, ſicut Angeli, venit alienâ ſpecie*: nunc &c. Subveniant his meliores Codices: noſter ſic interſecat contextum, prout expreſſum vides: ſcilicet, poſt *ἦλθε*, ſignat comma: & poſt *δὲ ἄλλον*, iterùm. Unde quid velit, ſagacioribus divinandum relinquo. interim ſenſum Pici, rei præſenti convenientiſſimum, exiſtimo.

Pag. 115. *lin.* 24. Καὶ οὗτος] Humfredus & Picus legunt, καὶ οὕτως. At ille, prout Codex noſter præferebat, ab antecedentibus & conſequentibus ſeparavit, inter duo cola, ità: *Et ſic:* tanquam ſequentis argumentationis index præmitteretur. Parùm aptè. Non enim ex antecedenttbus iſtarum vocularum, connecti poſſet argumentum de ſequentibus: ſed, plenum per ſe præſtant ſyllogiſmum verba ſequentia: εἰ δ' ὥσπερ οἱ ἄγγελοι-κλ. Manifeſtum eſt è primis particulis, εἰ, δέ. diverſam à priori propoſitionem formari: *& ſic* non poſſe deduci è priori. Meliùs Picus prioribus aſcripſit, ſic: *Itaque probè ac pulchrè cum apoſtolicâ Scriptura conſentiet Angelorum imago etiam hoc pacto.* vel, etiam hactenùs. καὶ οὕτως. Veruntamen puto, καὶ οὗτος, *& iſte:* duplici reſpectu ac ratione locum habere: 1. *Angelorum imago*, & *iſte*, ſcilicet, Chriſtus: illa, tanquam *Typus*: iſte, ut *Veritas*: 2. *Et iſte*, nempe Adamantius. Simili phraſi (non quidem ab Eutropio, ſed à Marino) demonſtrabatur idem, *ſup.* §. 3. *p.* 71. Utrinque ſententia vera: ſed poſterior, literæ propior videtur.

Pag. 116. *lin.* 5. Τίς μου ἥψατο] Vid. Tertullian. *l.* 4. *adv. Marc. c.* 20. Epiphanium, *elencho* 14. *cont. eosd. p.* 145.

Ibid. lin. 5-18. ποίας σαρκὸς, ἢ τίνος σώματος, ἢ ποίου αἵματος εἰκόνας διδοὺς, ἄρτον τε καὶ ποτήριον, ἐνετέλλετο τοῖς μαθηταῖς, διὰ τούτων τὴν ἀνάμνησιν ποιεῖσθαι;] Picus transfert: *Cujus carnis, cujusve ſanguinis, aut corporis* ſacramenta *præbens panem & calicem præcepit diſcipulis per hæc commemorationem ſui fieri?* Εἰκόνας vertit *Sacramenta.* quo animo, ipſe noverit! Certè hic locus clarior eſt, quàm ut *Transſubſtantiationis* aut *Conſubſtantiationis* dogmata admittat: quæ Adamantius adeò ignoravit, ut dubitem, fuerit-né alius Sanctorum Patrum, qui clariùs & fortiùs utrumq; refellat. præſertim *Tomo XI. in Matth cap. XV,* 11. *p.* 153. ubi τυπικὸν καὶ συμβολικὸν σῶμα, *corpus figuratum & ſymbolicum* nominat Panem conſecratum. unde Sixtus Senenſis, ab hæreticis; Perronius Cardinalis & Genebrardus, ab Eraſmo locum depravatum fuiſſe, crediderunt. Perperàm, ipſo id agnoſcente Doctiſſ. Huetio. Verba græca aſcribam: Εἴποι δ' ἄν τις κατὰ τὸν τόπον γινόμενος, ὅτι ὥσπερ οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, κἂν νομίζηται εἶναι ὑπὸ Ἰουδαίων κοινόν. οὕτως οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα ἁγιάζει τὸν ἄνθρωπον, κἂν ὑπὸ τῶν ἀκεραιοτέρων νομίζηται ἁγιάζειν ὁ ὀνομαζόμενος ἄρτος τοῦ Κυρίου· καὶ ἔστιν οἶμαι, ὁ λόγος οὐκ εὐκαταφρόνητος καὶ διὰ τοῦτο δεόμενος σαφοῦς διηγήσεως, οὕτως ἐμοὶ δοκούσης ἔχειν· ὥσπερ οὐ τὸ βρῶμα, ἀλλ' ἡ συνείδησις τοῦ μετὰ διακρίσεως ἐσθίοντος, κοινοῖ τὸν φαγόντα· ὁ γὰρ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· καὶ ὥσπερ οὐδὲν καθαρὸν, καὶ παρ' αὐτό ἐστι τῷ μεμιασμένῳ καὶ ἀπίστῳ, ἀλλὰ παρὰ τὸν μιασμὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀπιστίαν· οὕτως τὸ ἁγιαζόμενον διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, οὐ τῷ ἰδίῳ λόγῳ ἁγιάζει τὸν χρώμενον. εἰ γὰρ τοῦτο, ἡγίαζε γὰρ ἂν καὶ τὸν ἐσθίοντα ἀναξίως τοῦ Κυρίου, καὶ οὐδεὶς ἂν διὰ τὸ βρῶμα τοῦτο ἀσθενὴς, ἢ ἄρρωστος ἐγίνετο, ἢ ἐκοιμᾶτο· τοιοῦτο γάρ τι ὁ Παῦλος παρέστησεν, ἐν τῷ· διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί· καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρτου τοίνυν τοῦ Κυρίου ἡ ὠφέλεια τῷ χρωμένῳ ἐστὶν, ἐπὰν ἀμιάντῳ τῷ νῷ, καὶ καθαρᾷ τῇ συνειδήσει μεταλαμβάνῃ τοῦ ἄρτου· οὕτω δὲ οὔτε ἐκ τοῦ μὴ φαγεῖν, παρ' αὐτὸ τὸ μὴ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ἁγιασθέντος λόγῳ Θεοῦ καὶ ἐντεύξει ἄρτου, ὑστερούμεθα ἀγαθοῦ τινος, οὔτε ἐκ τοῦ φαγεῖν περισσεύομεν ἀγαθῷ τινι· τὸ γὰρ αἴτιον τῆς ὑστερήσεως, ἡ κακία ἐστὶ καὶ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ τὸ αἴτιον τῆς περισσεύσεως, ἡ δικαιοσύνη ἐστὶ καὶ τὰ κατορθώματα· ὡς τοιοῦτο εἶναι τὸ παρὰ τῷ Παύλῳ λεγόμενον, ἐν τῷ· οὔτε ἐὰν φάγωμεν περισσεύομεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα· εἰ δὲ πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται, καὶ τὸ ἁγιαζόμενον βρῶμα διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, κατ' αὐτὸ μὲν τὸ ὑλικὸν εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται, κατὰ δὲ τὴν ἐπιγινομένην αὐτῷ εὐχὴν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, ὠφέλιμον γίνεται, καὶ τῆς τοῦ νοῦ αἴτιον διαβλέψεως, ὁρῶντος ἐπὶ τὸ ὠφελοῦν· καὶ οὐχ ἡ ὕλη τοῦ ἄρτου, ἀλλ' ὁ ἐπ' αὐτῷ εἰρημένος λόγος, ἐστὶν ὁ ὠφελῶν τὸν μὴ ἀναξίως τοῦ Κυρίου ἐσθίοντα αὐτόν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τυπικοῦ καὶ συμβολικοῦ σώματος. Quæ Eraſmus bonâ fide ſic interpretatur: *Dixerit autem quiſpiam in hunc incidens locum: quòd, ſicut quod ingreditur in os, non polluit hominem, etiamſi putetur à Judæis pollutum: ita quod ingreditur in os, non ſanctificat hominem, etiamſi à ſimplicioribus credatur ſanctificare; nimirum is, qui vocatur Panis Domini. Et eſt, ni fallor, oratio non contemnenda, eoq; deſiderans dilucidam expoſitionem: quæ mihi quidem talis eſſe videtur.*

tur. Quemadmodum non cibus, ſed conſcientia cum hæſitatione veſcentis, polluit edentem; eò quòd qui hæſitat, ſi veſcatur, condemnatus eſt, quia non ex fide agit. Et quemadmodum nihil eſt impurum per ſe polluto & incredulo, ſed propter ipſius immundiciem & incredulitatem: ita quod ſanctificatur per Verbum Dei, & per obſecrationem, non ſuâpte naturâ ſanctificat utentem. Nam id, ſi eſſet, ſanctificaret etiam illum, qui comedit indignè Domino: neque quiſquam ob hunc eſum, infirmus aut ægrotus fuiſſet, aut obdormiſſet. Nam tale quiddam Paulus demonſtrat, cùm ait: Propter hoc inter Vos infirmi, & malè habentes, & dormiunt multi. *Proinde etiam in Pane Domini tum utilitas eſt veſcenti, cùm impollutâ mente purâq; conſcientiâ, particeps eſt Panis illius. Sic quod ad eſum per ſe attinet, nec ex hoc, quia non edimus de Pane, per Verbum Dei & obſecrationem ſanctificato, fraudamur aliquo bono: nec ex eo, quia edimus, abundamus aliquo bono; quandoquidem cauſa defectûs eſt, malitia noſtraq; peccata: & abundantiæ cauſa eſt, juſtitia & rectè facta: ut tale ſit, quod dicitur apud Paulum, his verbis:* Neque, ſi comederimus, abundabimus, neque ſi non comederimus, minus habebimus. *Quòd ſi* quicquid ingreditur in os, in ventrem abit, & in ſeceſſum ejicitur. (Matth. XV, 17.) *& ille cibus, qui ſanctificatur per Verbum Dei, perq; obſecrationem, juxta id, quod habet materiale, in ventrem abit, & in ſeceſſum ejicitur: cæterùm, juxta precationem, quæ illi acceſſit, pro portione fidei fit utilis; efficiens, ut perſpicax fiat animus, ſpectans ad id, quod utile eſt: nec materia Panis, ſed ſuper illum dictus ſermo eſt. qui prodeſt non indignè Domino comedenti illum. Et hæc quidem de typico ſymbolicoq; corpore.*] Tollitur his verbis, *opus operatum*, ac vis propria & inſita Sacramento Euchariſtiæ: quia dicitur apertè, *Id non ſanctificare, quod ingreditur in os.* Tollitur Verborum Conſecrationis (ut vocant) vis operativa, quâ ſubſtantiam mutari volunt: quia hîc aſſeritur eis, *ſanctificari Panem*, i. e. fieri panem ſanctum & ſacramentalem. Tollitur ipſa *Tranſſubſtantiatio*; quia docet, τὸ ὑλικὸν, i. e. *materiale*, ſeu τὴν ὕλην, ut paulò pòſt repetit, *materiam*, panis, *dejici in ſtomachum, & per ſeceſſum ejici.* Rurſùm, Τὸ ἁγιαζόμενον βρῶμα διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, κατὰ τὴν ἐπιγινομένην αὐτῷ εὐχὴν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, ὠφέλιμον γίνεται. h. e. *Cibum illum, per Verbum Dei & obſecrationem ſanctificatum, ſecundùm hanc ſuper eo factam precationem, pro ratione ſive proportione fidei, utilem fieri.* atque adeo vim & efficaciam illius ſacri cibi vel Panis eſſe; quod ſit *Cauſa illius perſpicaciæ mentis, ſpectantis ad id, quod* veſcenti *utile.* Denique omnia complectitur in verbis, quibus *Panem* illum *ſanctificatum* vocat *Corpus typicum & ſymbolicum.* Quomodo *Typicum*? niſi, quia Panis ille in materiâ manet Panis; at per conſecrationem fit *typus Corporis Chriſti*, gratiâ & virtute, non corporaliter & localiter præſentis? ¶ Itaq; miror, cur Vir doctiſſimus perſuadere nobis cupiat; Origenem, per τὸ ὑλικὸν, *accidentia materiæ panis* intellexiſſe: *quæ velit, in ſtomachum dimiſſa, ab eoq; corrupta, in novam converti ſubſtantiam.* Sed unde nobis probabit, Græcis ὕλην & ὑλικὸν eſſe *mera accidentia*, à materiâ ſeu ſubſtantiâ corporali abſtracta? Nihil novit Origenes de novâ in ſtomacho *tranſſubſtantiatione*; ſimpliciter aſſerit, *Panem ſanctificatum* ſecundùm materiale ſeu eſſentiam ſuam corporeâ comedi, concoqui, per ſeceſſum dejici. Placet in his candor Cl. Baluzii: qui, cùm Agobardum, *lib. de Imag. c.* 11. *p.* 237. præeunte Auguſtino, ſtatuere vidit: *Non licere cuiquam dedicare Templum in honorem alicujus Sancti, ſed tantùm ſolius Dei:* abſque fuco faſſus eſt: *Sed, opinor, mutaturum fuiſſe ſententiam, ſi hoc noſtrò ſeculò vixiſſet; quò receptum eſt, Eccleſias dedicari in honore Sanctorum. pag.* 89. *Not in Agob.* Perinde Adamantius mutaturus fuiſſet ſententiam, ſi noſtrô ſeculô Romæ vixiſſet; nî errori veritatem præferre maluiſſet.

Videant, qui ſtatuunt: In S. Euchariſtiâ Panem mutari in Corpus Chriſti; vel Chriſti Corpus in Pane eſſe corporaliter: ne Corpus Marcioniticum Salvatori affingant, ἄσαρκον καὶ ἄναιμον, *ſine carne & ſanguine.* Dicant illi nobis rationem; cur Origenes & Tertullianus, εἰκόνας, *Figuras, Imagines* Corporis Chriſti opponant Marcionitis? ineptè hoc omninò facturi, ſi credidiſſent, vel Panem illum eſſe ipſum Corpus, vel Corpus Chriſti

Chriſti corporaliter in pane eſſe atque involvi? Quid *Figuras* oppoſuiſſent Phantaſmaticis; qui apparenter & opinione Chriſto corpus tribuebant? utique fortiùs eos conſtricturi, ſi omiſſis εἰκόνων & *figurarum* nominibus, ipſam præſentiam realem adverſariis inculcâſſent. Atque hac ipſâ occaſione geminus nodus ſolvi poteſt doctiſſimi Albaſpinæi, quem *in Notis ad Tertull. l. 5. carm. cont Marc. Operibus Optati Milev. in fine adjectis, p.* 333. nobis ſtringit; *ut, vel Corpus Chriſti contra Marcionem, vel ejus divinitatem adverſùs Judæos, hoc Cœnæ myſterio demonſtrari eligamus.* Utrumque dixerim ego, nec diffitetur ipſe: *Neceſſe eſt*, inquit ibidem, *ex Tertulliani ſententiâ, per myſterium Euchariſtiæ, nos in cognitionem Divinitatis aut Humanitatis Chriſti, aut* UTRIUSQUE *pervenire poſſe.* Sed, ait idem: *Si malint, Chriſtum hoc Sacramento veri ſui Corporis fidem firmâſſe: Quomodo cum ſuo Signo id conſequentur adverſarii? aut,* Qui *potuit Chriſtus ſeſe verè oſtendere, effœtum modò & vacuum conficiendo Signum?* Reſpondeat, ſi placet, Origenes & Tertullianus: qui ante nos εἰκόνας, *typos & figuras*, Marcionitis oppoſuére; non ſemel, ſed ſæpius. En! verba Tertull. *l. 1. adv. Marcionem, c. 14. p. 440: Ille quidem usq; nunc, nec aquam reprobavit Creatoris, quâ ſuos abluit.* pp. *nec* Panem, *quô ipſum Corpus ſuum* repræſentat, *etiam in Sacramentis propriis egens mendicitatibus Creatoris.* Pamelius equidem nobis perſuadere cuperet: *repræſentat*, hîc idem eſſe, quod *Præſens oſtendit*; ſed fallitur Vir bonus: *repræſentat*, idem eſt quod, *figurat.* utì mox audiemus. *Id. l. 3. c. 19: Hoc lignum & Hieremias tibi inſinuat, dicturis prædicans Judæis*: Venite, mittamus lignum in panem ejus; *utique in corpus. Sic enim Deus in Evangelio quoque veſtro revelavit, Panem Corpus ſuum appellans, ut & hinc jam eum intelligas, Corporis ſui figuram pani dediſſe; cujus retrò Corpus in panem Prophetes figuravit, ipſo Domino hoc Sacramentum poſtea interpretaturo.* Id. *l. 4. c. 40. Profeſſus itaque, ſe concupiſcentiâ concupiſſe edere Paſcha, ut ſuum, (indignum enim, ut quid alienum concupiſceret Deus) acceptum panem & diſtributum diſcipulis, Corpus illum ſuum fecit,* Hoc eſt Corpus meum, *dicendo, i. e. figura corporis mei. Figura autem non fuisſet, niſi veritatis eſſet Corpus. Cæterùm, vacua res, quod eſt phantaſma, Figuram capere non poſſet. Aut ſi propterea Panem Corpus ſibi finxit, quia Corporis carebat veritate; ergo Panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, ut panis crucifigeretur. Cur autem Panem Corpus ſuum appellat, & non magis peponem, quem Marcion cordis loco habuit? non intelligens, veterem fuiſſe iſtam figuram Corporis Chriſti, dicentis per Hieremiam:* Adversùs me cogitaverunt cogitatum, dicentes: Venite, conjiciamus lignum in panem ejus; *ſcilicet, crucem in Corpus ejus* pp. *Sic & in Calicis mentione Teſtamentum conſtituens, ſanguine ſuo obſignatum, ſubſtantiam corporis confirmavit. Nullius enim corporis ſanguis poteſt eſſe, niſi carnis. Nam & ſi qua Corporis qualitas non-carnea opponetur nobis, certè ſanguinem, niſi carnea non habebit. Ita conſiſtit probatio Corporis, de teſtimonio Carnis; probatio Carnis, de teſtimonio Sanguinis.* Tandem fin. Cap. d. *Ita & nunc ſanguinem ſuum in Vino conſecravit, qui tunc Vinum in Sanguine* FIGURAVIT. *Id. l. 5. adv. Marc. c. 7. Sic &* Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: (1, *Cor. V*, 7.) *Quare Paſcha Chriſtus; ſi non Paſcha* FIGURA *Chriſti, per ſimilitudinem ſanguinis ſalutaris, & pecoris Chriſti?* & *cap.* 8. *Proinde Panis & Calicis Sacramento jam in Evangelio probavimus Corporis & Sanguinis Dominici veritatem, adverſùs Phantaſma Marcionis.* Atqui nihil audivimus præter *repræſentat, figuram pani dedit, figuravit, figura Corporis mei*, & his ſimilia. Quî ergò probavit veritatem Corporis Dominici? Forſan libentiùs iſta diſcent Adverſarii à Papâ *Gelaſio*, quàm vel Tertulliano, vel Origene, (ne addam, nobis.) Sic igitur ille *cont. Eutych. De duabus Naturis in Chriſto*, §. 21: *Sicut una eademq; Perſona eſt Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſic integer, ſic unus, ſic verus eſt Chriſtus: & magis Unus non eſt, ſi integer non eſt: quia ſublatâ parte ex his, quibus integer adprobatur, dimidius videbitur eſſe, non integer: & ſic Unus non eſt, ſicut integer non eſt: & ſicut integer non eſt, ſic Verus non eſt: ſi verus non eſt, falſus*

falſus apud eos Chriſtus eſſe convincitur. pp. *Certè Sacramenta, quæ ſumimus Corporis & Sanguinis Chriſti, divina res eſt, propter quod per eadem divinæ efficimur conſortes Naturæ : & tamen* eſſe non deſinit Subſtantia vel Natura Panis & Vini. *Et certè* IMAGO *& Similitudo* Corporis & Sanguinis Chriſti *in actione myſteriorum celebrantur. Satis ergo nobis* (NB.) *evidenter oſtenditur : hoc nobis in ipſo Chriſto Domino ſentiendum, quod in ejus* IMAGINE *profitemur, celebramus, & ſumimus: ut, ſicut in hanc, ſcilicet divinam tranſeunt* (*S. Spiritu perficiente*) *Subſtantiam; permanent tamen in ſuæ proprietate naturæ : ſic illud ipſum Myſterium principale, cujus nobis efficientiam virtutemq; veraciter* REPRÆSENTANT, (*Naturis,*) *ex quibus conſtat propriè permanentibus; Unum Chriſtum, quia integrum verumq;, permanere demonſtrant.*] Quid clariùs contra figmentum Tranſſubſtantiationis; quid efficacius, pro demonſtrandâ Veritate Corporis & Sanguinis Chriſti, contra Marcionis & Eutychis aſſeclas, ex ipſis IMAGINIBUS & *Similitudinibus* Sacramentorum proferri à noſtris potuiſſet? Si *Typus*, ſi *Figura*, ſi *Imago* & *Similitudo* Corporis & Sanguinis Chriſti, nempe, Panis & Vinum, ſunt Subſtantiæ & Naturæ veræ: permanentes in ſuæ proprietate Naturæ : quantò magis Chriſti Humanitas eſt Subſtantia vera, permanens in ſuæ proprietate Naturæ? Cùm *Typus* & *Figura* quælibet, cui reſpondet *Veritas*, minus habeat in ſe, quàm Res ipſa præfigurata. Sicut in *Imaginibus* & *Simulachris* quibuslibet omnium oculis patet.

Lutherus & Auctores *Compilationis Cinglianæ*, magnum quid ſe reperiſſe autumabant, ſi dicerent: *Figuram apud Tertullian. nequaquam Signum ſigni, carere ſed Speciem Corporis Chriſti.* Verùm ſolidè illi refutantur à Viro Celeberrimo, & inter Paternos Amicos minimè poſtremo, Johanne Vorſtio, *l.* 2. *Diſſert. ſacr. c.* 4. ubi probat, ineptam eſſe ſententiam : *Panem eſſe externam formam & ſpeciem Corporis Chriſti* : cùm Panis non ſit *forma*, ſed *formatum*, quod habet formam : deinde, non ſit *ſpecies Corporis Chriſti* : quia *ſpecies externa* ejus eſt, cui inhæret, ſcilicet materiæ panis.

Cardinalis Bellarminus, *l.* 2. *de Euch. c.* 7. Verba Tertulliani ſic explicat, *Hoc, id eſt, Panis, qui olim fuit Figura Corporis mei, nunc eſt Corpus meum.* Verùm reſpondet Cl. Vorſtius : Tertullianum repetere verba inſtitutionis, & Chriſtum quicquid loquitur, non de pane Vet. Teſt., ſed præſente, loqui. Plura vide apud Eund. *l. d.* Nec prætereundum eſt, eâdem voce Tertull. tam Veteris quàm Novi Teſtamenti Sacramenta, *Figuras Corporis & Sanguinis Chriſti* appellâſſe: ac eadem eodem modo Marcionitis oppoſuiſſe. Conſiſtit autem vis argumenti eorum in hoc : Quòd *Signum* ſit ſignati ſignum, *Figura* figurati figura, *Imago* vel *Similitudo* (id enim εἰκὼν propriè ſignificat) illius rei ſimilitudo, cui aſſimilatur. Atqui, ajebant, *Vacua res, quod eſt Phantaſma, figuram capere non poteſt.* Unde duplex argumentum contra Marcionitas: Alterum : Si *Figura* eſt figurati figura; tunc Pani, qui eſt figura vera, debet reſpondere Corpus Chriſti verum : Prius cùm ſit verum : Ergo & poſterius erit. Verba Tertulliani ſunt: *Figura non fuiſſet*, ſcil. Panis, *niſi veritatis eſſet Corpus*, ſcil. Chriſti, *quod figuratur.* Alterum : Si Corpus Chriſti eſt phantaſma, carens ſanguine & carne : fruſtrà Chriſtus Imagines & figuram dedit Corporis & Sanguinis ſui, Panem & Vinum. Atqui, Poſterius eſt abſurdum: Ergo & Prius: Ratio conſequentiæ: Quia *vacua res ſeu phantaſma figuram capere non poteſt.* Hoc eſt argumentum Origenis & Tertulliani: quibuscum facit Theodoretus, *Dial.* 2. *Tom.* 4. *p.* 85: Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως. μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους· καὶ ὁρατά ἐστι καὶ ἁπλὰ, οἷα καὶ πρότερον ἦν· νοεῖται δὲ ἅπερ ἐγένετο καὶ πιστεύεται καὶ προσκυνεῖται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα, ἅπερ πιστεύεται. παράθες τοίνυν τῷ ἀρχετύπῳ τὴν ΕΙΚΟ'ΝΑ, καὶ ὄψει τὴν ὁμοιότητα· χρὴ γὰρ ἐοικέναι τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον· καὶ γὰρ ἐκεῖνο τὸ σῶμα, τὸ μὲν πρότερον εἶδος ἔχει καὶ σχῆμα καὶ περιγραφὴν, καὶ ἁπαξαπλῶς εἰπεῖν τὴν τοῦ σώματος οὐσίαν. ἀθάνατον δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν γέγονε, καὶ κρεῖττον φθορᾶς, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν ἠξιώθη καθέδρας, καὶ παρὰ πάσης προσκυνεῖται τῆς κτίσεως, ἅτε δὴ σῶμα χρηματίζον τοῦ δεσπότου τῆς φύσεως. *Neque enim ſymbola myſtica poſt ſanctificationem recedunt à ſuâ Naturâ. Manent enim*

in prio-

in priore ſubſtantiâ, & figurâ, & formâ, & videri tangiq; poſſunt, ſicut & prius: intelliguntur autem ea eſſe, quæ facta ſunt; & creduntur, & adorantur, ut quæ illa ſint, quæ creduntur. Confer igitur IMAGINEM *cum archetypo, & videbis ſimilitudinem. Oportet enim* FIGURAM *ſimilem eſſe* VERITATI. *Illud enim Corpus, priorem habet formam & circumſcriptionem, & ut ſemel dicam Corporis ſubſtantiam: Immortale autem poſt reſurrectionem, & immune à corruptione factum eſt, ſedemq; à dextris adeptum, & ab omni creaturâ adoratur; quia Domini Naturæ Corpus appellatur.*

Plura qui volet de Patrum ſententiâ de ſacrâ Euchariſtiâ, legat ſcripta Celeberrimi Doctoris Sorbonici *Arnaldi*, cum Reſponſis Reverendi *Claudii*, Cœtûs Reformati Pariſienſis Paſtoris fideliſſimi. Finire animus erat, ſed tanta vis eſt veritatis, ut fucum ſibi fieri non patiatur. Quæſitum eſt inter Viros hos doctiſſimos de loco Drutmari, *in expoſit. Matthæi*; Integer'ne, an corruptus ſit à Lutheranis, ſcil. à Menrado Molthero in editione Haganoenſi An. M D XXX? Reſpondebatur, locum eſſe integrum, extareque eodem modo in editione *Argentoratenſi à Jacobo VVimphelingo, operâ & impenſis Johannis Grunigeri, Anno incarnationis Dominicæ M D XIV. Menſe Auguſto, die decimâ* abſolutâ. Dubitatum exinde eſt, an talis extaret editio? Indagavit eam ſtudioſè, & tandem feliciter obtinuit alicunde Reverendus Parens meus; atque cum altero exemplari à capite ad calcem contulimus, & bonâ fide de utroque teſtari poſſumus: Moltherum nihil corrupiſſe in toto libro, ſed potiùs alio codice Manuſcripto uſum fuiſſe, qui tamen ſuis non caruit nævis, utì nec Wimphelingi ſuis; adeò, ut ex utroque exemplar aliquod correctum ab eruditis confici poſſet. In Wimphelingi Codice ea, quæ ſpectant ad Grammaticam, ſunt frequentiora; quibus ratio Orthographiæ aut Etymologiæ inculcatur: quæ in Moltheri libro omiſſa ſunt; non utique ab ipſo Molthero, ſed (utì apparet) à Monachis deſcriptoribus; quibus ratio Nominum græcorum parùm ſcriptu digna eſſe videbatur. Aſcribam locum ex utroque, tùm quid diſcriminis ſit apud Moltherum & Wimphelingum explicabo: *Dedit Diſcipulis ſuis Sacramentum Corporis ſui in remiſſionem peccatorum, & in conſervationem Caritatis, ut memores illius facti: ſemper hoc in figuram facerent, quod pro eis acturus erat, & hujus caritatis non oblviſcerentur. Hoc eſt Corpus meum, id eſt, in Sacramento.* Wimphelingus, pro *in figuram*, legit *in figurâ*; & omittit verba, *& hujus caritatis*: cætera planè eodem modo habent. An verò hæc diverſitas, corruptio; ac non potiùs varians ſit lectio? judicet Lector eruditus. Quòd, ſi quis ſuis credere, quàm noſtris maluerit oculis; fidem coràm facere poterit Vir de Eccleſiâ Dei optimè meritus, & nominis celebritate clariſſimus, magnus Amicus noſter *Johannes Dallæus*, Joh. τοῦ μακαρίτου fil. cui Drutmarum *editionis VVimphelingi, An.* 1516. *in fol.* Lutetiam transmiſimus.

Ibid. lin. 38. Αὐτοαλήθεια] Sic nominat Chriſtum Origenes in *Protrept. pag.* 213. & *pag* 171: αὐτολόγος καὶ αὐτοαλήθεια. Obſervavit hoc etiam Doctiſſ. Huëtius, Origenem delectari ejuſmodi Nominibus cum Pronomine αὐτὸς compoſitis, iiſque Chriſtum exornare. v. g. *hom.* 17. *in Jerem. p.* 160. αὐτοδικαιοσύνην, αὐτοαλήθειαν, αὐτοαγιασμὸν, καὶ αὐτοϋπομονήν, *ipſam juſtitiam, ipſam Veritatem, ipſam ſanctitatem, ipſamq; tolerantiam* eum vocat: & *Tom.* 1. *in Joh. p.* 11. αὐτοδικαιοσύνην, αὐτοαγιασμὸν καὶ αὐτοαπολύτρωσιν, *ipſam juſtitiam, ipſam ſanctimoniam,* & *ipſam redemtionem.* Ab Origene etiam vocatur αὐτολόγος, *ipſe Sermo, l.* 3. *contra Celſ. pag.* 135. αὐτοσοφία, *ipſa ſapientia, ibid.* Ab Athanaſio, *Orat. contr. Gentes, Tom.* 1. *pag.* 51. αὐτοσοφία, αὐτολόγος, αὐτοδύναμις, αὐτοφῶς, αὐτοαλήθεια, αὐτοδικαιοσύνη, αὐτοαρετή, *ipſa ſapientia, ipſe ſermo, ipſa potentia, ipſa lux, ipſa veritas, ipſa juſtitia, ipſa virtus*, &c.

Pag. 119. *lin.* 30. περὶ τοῦ Χριστοῦ οὐδεὶς ἀναβεβήκει] Patres Vet Teſt. non in cœlum, ſed in ſinum Abrahæ, translatos fuiſſe: multi è Patribus ſtatuerunt. unde & Origenes, *Ante Chriſtum*, neminem aſcendiſſe in Cœlum, aſſerit. Vide Notas ad *pag.* 56. imò fortè, nec *poſt Chriſtum.* Orig. *l.* 2. *de principiis c.* 12. *p.* 710. *Puto, quòd ſancti quiq; diſcedentes de hac vitâ permaneant in loco aliquo in terrâ poſito, quem* Paradiſum *dicit Scriptura divina*;

diſvina; ſvelut in quodam eruditionis loco, & auditorio, ſvel ſcholâ animarum.

Pag. 121. *lin.* 15. διὰ Μαρίας, ἀλλ' οὐκ ἐκ Μαρίας] Vid. annot. ad *p.* 105. Theodoretus, *hær. fab. l.* 5. *c.* 11. *p.* 278: Valentinus de Chriſto dixit: πάροδον μόνην διὰ τῆς παρθένου ποιήσασθαι, οὐδὲν ἐκ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως εἰληφότα: *Eum tranſitum tantùm per ſvirginẽ feciſſe, ut nil ex naturâ humanâ aſſumſerit.*

Ibid. lin. 28. Εὐαγγελίου φήσαντος] imò, οὐ φήσαντος. Probabile eſt, præcedentis Nominis ultimam ſyllabam ου, abſorpſiſſe Adverbium negandi. Picus id legit: quia expreſsè vertit. & collatio evincit, Marinum dicere, quæ *non dixit* Angelus.

Pag. 127. *lin.* 34. προγνώστης ὢν] Si conſulas locum, *Eph. I*, 21: videbis connecti κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Codex noſter, poſt ὀνομαζομένου participium ſtίζει. ſequentia ità exarata dat, Οὐ μόνον ἐν τ. αἰ. τ. προγνώστης ὤν, ἀλλὰ καὶ ἐν τ. μ. Videtur autem verbis Apoſtoli cum ſtudio interpoſuiſſe illud, προγνώστης ὢν, *præſcius exiſtens*: ut hoc modo ſibi pararet ad ſequentia tranſitum: ᾔδει δὲ κλ. *ſciſverat autem*, nempe JESUS ille.

Pag. 128. *lin* 4. τὸ πνευματικὸν αὐτὸν ὁμολογῶν] Picus: *Confitens quidem illum Dominum eſſe ſpiritalem.* Sed unde *Dominum illum ſpiritalem*, è tali contextu eruerit, nequeo divinare. Non enim τὸ, ſed τὸν dicendum fuerat: & Κύριον repetendum ex præcedentibus per ſupplementum: neque verò ſic bene quadraret cõſtructio. Viſum ergo σφάλμα ſubeſſe, ortum ex compendio notiſſimo ſcribendi, Κ̄ον pro Κύριον. Sic habebimus *Dominum* expreſsè: cui reſpondet ſeq. Υἱὸν, *Filium*: de quorum utroque conciliando movebatur Sophiſtis quæſtio. Deniq; phraſis τῷ πνεύματι Κύριον, concinit omninò verbis Domini: David *in Spiritu Dominum* eum vocat: *Matth. XXII.* 43. Sin autem minùs conſonum iſtud quis exiſtimet, quia ſequitur: τὸ δὲ κατὰ σάρκα, Υἱόν. per me licebit, dicat in priori lemmate: τὸ κατὰ πνεῦμα Κύριον ἀ. ὁμ. Res utrâque phraſi ſalva.

Pag. 128. *lin.* 14. Καί τις τυφλὸς ἐπαιτῶν] Cœci hujus confeſſionem, quâ Jeſum *Filium Daſvid* profeſſus eſt, opponunt Marcionitis, Tertull. *l.* 4. *c.* 36. *cont. Marc. pag.* 564. Epiphan. *hær. Marcion. pag.* 150. *Elencho* 51. *ex Eſvang. Marci.*

Pag. 130. *lin.* 7. περὶ ἀναστάσεως] Negârunt *Reſurrectionem carnis*, præter Ethnicos (quos refutat Athenagoras, *lib. de Reſurrect.* Tertull. *Apologet. c.* 48. *p.* 42. Orig. *l.* 5. *c. Celſ. p.* 240. Min. Felix, *in Octaſv. p.* 39. Prudent. *l.* 2. *c. Symmach. pag.* 234. aliique.) varii Hæretici. Archontici, apud Epiphan. *hær.* 40. *p.* 130. Baſilides & Iſidorus, apud Theodoret. *hær. fab. l.* 1. *c.* 4. Saturninus, ap. Tertull. *de præſcr. hær. c.* 46. *p.* 249. Carpocratiani, *apud Philaſtr. p.* 17. Valentinus, *Ibid. p.* 118. Prodianitæ, *Ibid. p.* 25. Marcus & Colorbaſus, *Tertull. de præſcr. hær. c.* 51. *p.* 284. Cerdo, apud Epiph. *hær.* 41. *p.* 134. Marcion. Epiphan. *hær.* 42. *p.* 135. Theodoret. *l.* 1. *hær. fab. c.* 24. *p.* 211. Apelles, Tertull. *de præſcr. hær. c.* 51. *p.* 254. Manes, Theodoret. *hær fab. l.* 1. *c.* 26. *p.* 214. Hierax ἀπὸ Ὠριγένους τὰς προφάσεις εἰληφὼς, *ab Origene prætextum erroris capiens*: juxta Epiphan. *hær.* 67. *pag.* 303. Hi omnes, Sadducæos & Atheos ſui erroris Patres habuére: Marcion ſingulariter Stoicos: Tertull. *de præſcr. hær. c.* 33. *pag.* 243. & *l.* 5. *cont. Marcionem c.* 19. *p.* 613. *Marcion collocans cum Deo Creatore Materiam de portu Stoicorum, negans Carnis reſurrectionem; de quâ proinde nulla Philoſophia conſentit.* Quos refutârunt Irenæus, Tertull. *l. de reſurrect.* Epiphanius, *paſſim*: Theodoretus, *l.* 5. *hær. fab. c.* 19. & *paſſim*, aliique SS. Patres.

De Origene quæritur, quid ſenſerit? Hieronymus, *Tom.* 2. *epiſt. ad Aſvitum p.* 149: non procul eum ab Hæreticis abeſſe putat, dum ſcribit: *Corporales quoque ſubſtantias penitùs dilapſuras, aut certè in fine omnium hoc eſſe futura corpora, quod nunc eſt æther & cælum, & ſi quod aliud corpus ſyncerius & purius intelligi poteſt. Quod cùm ita ſit, quid de reſurrectione ſentiat, perſpicuum.* Similia de eo habet Photius, *epiſt.* 1. *p.* 11, 12. Inquiſivit in hanc rem accuratè, prout ſolet, Doctiſſ. Huëtius, *in Origenianis l.* 2. *quæſt.* 9. *c* 2. *pag* 136. nec tamen potuit certi quid reperire. Sic enim ille: *Vides inconſtantiam hominis, animabus ſuſcitatis corpora detrahentis nonnunquam, nonnunquam affingentis; nec pro certo habentis, quamnam illa figuram habitura ſint.* Paulò

fff pôſt

pòſt obſervat: Origenem in noſtro Dialogo eadem objicere Marino, quæ Methodius Origeni, apud Epiphanium. Veriſſima hæc ſunt; ſed non opinor inde firmiter concludi, Hunc Dialogum non eſſe Origenis: rationem in Præfatione dedi, forte non elumbem. Judicium interim candido Lectori relinquo. Legatur Orig. *l.* 5. *contr. Celſ. pag.* 243. & 244. ubi veram ſententiam tuetur: additâ proteſtatione, *pag.* 245: Μὴ ὑπονοείτω δέ τις ἡμᾶς, ταῦτα λέγοντας ἀπ' ἐκείνων εἶναι τῶν λεγομένων μὲν Χριστιανῶν, ἀθετούντων δὲ τὸ περὶ ἀναστάσεως κατὰ τὰς γραφὰς δόγμα· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὸν οἰονεὶ ἀπὸ κόκκου σίτου, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν λοιπῶν, ἀνισταμένον στάχυν, ἢ δένδρον οὐδαμῶς παραστῆσαι ἔχουσιν, ὅσον ἐπὶ ταῖς αἱρέσεσιν ἑαυτῶν· ἡμεῖς δὲ πειθόμενοι, ὅτι τὸ σπειρόμενον οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ, καὶ ὅτι οὐ τὸ γενησόμενον σῶμα σπείρεται, τηροῦμεν καὶ τὸ βούλημα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, παριστάντες αὐτοῦ καὶ τὸ δυνατὸν, οὐκ ἀποφάσει, ἀλλὰ καὶ λόγῳ. *Hac cùm dicimus, nemo ſuſpicetur, nos eſſe ex illo nominetenùs Chriſtianorum numero, qui fidem Reſurrectioni & Scripturis eam aſtruentibus abrogant: nam in illorum placitis nuſquam eſt è grano, putà tritici, ſpica reſurgens, aut arbor ex alio ſemine: nos autem credentes Scripturis, non vivificari quod ſatum eſt, niſi moriatur priùs, & non tale corpus ſeri, quale aliquando eſt futurum; retinemus tùm Eccleſia Chriſti ſententiam, tùm promiſſionis Dei amplitudinem. Idq; ita fieri poſſe, non aſſeveramus tantùm, ſed etiam confirmamus rationibus.* Hæc an impietatem vel errores ſpirent, facilè odorabitur candidus Lector.

Pag. 131. *lin.* 5. σῶμα ῥευστῆς οὐσίας ὑπάρχων.] Valentinianorum hypotheſin iſtam commemorat quoque Irenæus, *lib.* 1. *cap.* 1. *p. m.* 18: Δημιουργήσαντα δὴ τὸν κόσμον, (Θεὸν) πεποιηκέναι καὶ τὸν ἄνθρωπον τὸν Χοϊκὸν, οὐκ ἀπὸ ταύτης δὲ τῆς ξηρᾶς γῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀοράτου οὐσίας, ἀπὸ τοῦ κεχυμένου καὶ ῥευστοῦ τῆς ὕλης λαβόντα. quæ in Latino veteri Interprete ſic leguntur: *Cùm fabricâſſet igitur* Deus *Mundũ, fecit & hominem choicum, non autem ab hac aridâ terrâ, ſed ab inviſibili ſubſtantiâ, & ab effuſibili & fluidâ materiâ accipiens.* Idem argumentum in ipſomet Origene refutare Methodium, tradit Epiphan. *hær.* 64. *p.* 232. Utrum verò illud Origenes aſſerendi, an verò ex aliorum opinione diſputandi animo attulerit; non opinor liquere. Certè Methodius totâ illâ epitome pura puta Valentiniana ſophiſmata profert, nullâ Origenis factâ mentione: ac iiſdem utitur illorum ſolutionibus, quibus hîc Origenes: ut ſuſpecta videri meritô poſſit hæc Epiphanii traditio.

Ibid lin. 10. οἱ τοιχογράφοι Ναυπηγοὺς] Eodem ſimili utitur adversùs Proclum Methodius, apud Epiphan. *p.* 244.

Pag. 132. *lin.* 9. οὐδὲ τὰ ἐν ταῖς νόσοις ὑπεκρεῖ σώματα] Prudent. *Hamartig. cont. Marcionem, p.* 188.

Qui modò vivit erit, nec me vel dente vel
ungue
Fraudatum revomet patefacti foſſa ſepulcri. pp.
Quod caſus rapuit, quod morbus, quod
dolor hauſit,
Quod truncavit edax ſenium populante
veterno;
Omne revertenti reparata in membra redibit.

Ibid. lin. 13. καθάπερ ὁ ἰὸν ὑγραινόμενα] Picus: *tanquam venenum humidiores partes* conſtringit. Humfr. *Sicuti Viator, qua humefacta ſunt, comprimit.* Neutrum placet, aut rei præſenti quadrare videtur. Conjecto, καθάπερ οἰωνὸς ὑγρ. *ſicut avis madefacta* (plumas, pennas) comprimit, aſtringit, ne pluviæ penetrent. certè ſermo eſt de dilatatione & contractione corporis: quæ in avibus locum habet: at in veſtibus Viatoris madefacti, planè alia eſt *expreſſio*, vel *compreſſio.* Adde, quòd πίλησις & πήλωσις, *coarctationem* ſignificet, qualis nec *Veneno*, nec *Viatori* congruit.

Pag. 133. *lin.* 10. ὁποῖον αἷμα ἐπανίσταται] *Venaſectiones* Reſurrectioni obſtare, aut ſaltẽ ſimplicioribus creditu difficiliorem facere, ſcripſit Origenes, *in Pſ.* 1. apud Epiphan. *p.* 231. Hîc tamen dubium feliciter ſolvit: nî Medicorum filiis aliter placeat.

Ibid. lin. 38. Ἡ τροφὴ εἰς τὸ ἔνδον καὶ χυλουμένη] De triplici καθάρσει καὶ διακρίσει ciborum, Vide ſis Athenagoram, *de Reſurrect. p.* 51. & *ſeq.*

Pag. 135. *lin.* 30. Ἀλλ' ἧς ἡ φιλόνεικος γνώμη] Poſſumus legere, ἀλλ' οἷς ἡ φιλόνεικος γνώμη. *Sed quibus animus eſt contentioſus.* Verùm præſtat, ἀλλ' ἡ σὴ φιλόνεικος γνώμη. Sic enim

Doctiſſ.

Doctiſſ. Picus : *Sed animus tuus contentioſus.* Cæterùm, ἐκτροπὴ hac in periodo, commodè redditur *Diverticulum, Exerratio.* Meritò enim perſtringit Eutropius Marinum, quòd ad medicas quæſtiones dilabatur, eumque ad SS. literas revocat.

Pag. 136 *lin.* 2. πάσαις ταῖς ἐνδιαθέτοις πείθομαι] Eâdem voce uſus eſt Epiphanius, *de pond. & menſ. pag.* 533. & Iſidor. *Peluſ. l.* 1. *epiſt.* 369. Olympiodorus, *proœm. in Caten. in Jobum.* Euſebius in Chronico: Ἕως μὲν οὖν Ἔσδρα καὶ Νεεμίου, αἱ ἐνδιάθετοι ἑβραϊκαὶ γραφαί. *Ad Eſdram & Neemiam uſque, hebraicæ Scripturæ Canonicæ.* Ad quæ Magnus Scaliger, *in Animadv. ad A. M D LXXXIV. Veteres Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, τὰς ἐνδιαθέτους γραφὰς vocant eas, quæ ſunt de Canone. quia διατίθεναι, eſt* Canonem conſtituere: ἐνδιατιθέναι, in Canonem ponere. Origenes, *Tomo in Pſ. I.* ἐνδιαθήκους βίβλους, eas appellat. Si Epiphanium, *de pond & menſ. p.* 534. cum Damaſceno, *l.* 4. *orth. fid. c.* 18. conferam: quorum ille, de libris Apocryphis: οὐδὲ ἐν τῷ Ἀαρὼν [ſcribendum, Ἀρὼν, Nomen hebr. *Arca*] ἀνετέθησαν, τουτέστιν ἐν τῇ τῆς διαθήκης κιβωτῷ. *Nec in Aron fuerunt repoſiti, hoc eſt, in Arcâ fœderis.* Hic verò ſimpliciter, οὐδὲ ἔκειντο ἐν τῇ κιβωτῷ· *Neque ponebantur in Arcâ:* Non abſurdum eſſe puto, ſi dicamus ἐνδιαθέτους dictas eſſe Scripturas divinas, quoniam antiquitùs *in Arcâ* fœderis; aut, quod probabilius, *juxta illam Arcam*, in Sacrario earum exemplar depoſitum cuſtodiebatur. Vid. Druſii *Comm. ad diff. l. Exod. c.* 43. *p.* 206. *& ad diff. l. Num. c.* 41. *p.* 292. Impoſuit Illuſtri Scaligero locus Epiphanii corruptus, ut libros *Apocryphos* inde ſic dictos putârit; quòd illi, non verò *Canonici*, in Arcâ reconditi fuerint, atque hactenùs *abſconditi à populi communi uſu.* Cùm planè contrariũ ſenſerit Epiphanius.

Lubet his pauca de *Diſtinctione & Numero librorum Sacrorum* addere. Dudum eſt, quòd Vir reverendus, & Græcâ eruditione inſtructiſſimus, *Joh. Caſparus Suicerus*, Fautor multis nominibus mihi colendus, me docuit: duplicem apud Veteres inveniri Librorum SS. diviſionem. Nonnullis placere *duplicem* ordinem, aliis *triplicem*. Illis, Libros eſſe quoſdam *Canonicos*, quoſdam *Apocryphos*. Ab iitis addi tertiam appellationem, quâ *Eccleſiaſtici* ab Apocryphis diſtinguuntur. Dichotomiam amplectuntur, Concil. Laodic. *Can.* 59. & 60. Hieronymus, *in Prologo gal.* Cyrill. Hieroſ. *Catech.* 4. *p.* 36. qui *Canonicos*, βιβλία τὰ παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενα, *Libros qui apud omnes in confeſſo ſunt:* Gregor. Nazianz. *in Carmine*, qui γνησίους ξένοις, *legitimos, alienis* contradiſtinctos, vocant. Major verò eorum eſt numerus, quibus triplex ordo placet: fortè quòd appellationem *Apocryphorum*, libris *Eccleſiaſticis* & impiis hæreticorum Commentariis, æqualiter tribuere reformidârint. Agmen ducit Origenes, qui *To.* 14. *in Joh. p.* 211. γνήσια βιβλία, *libros genuinos*, à mixtis & ſpuriis diſtinctos, & *To.* 1. *in Pſ.* 1 θεόπνευστα, *divinitùs inſpiratos*, & *l.* 6. *c. Celſ. p.* 291: γνησίας καὶ θείας πεπιστευμένας γραφὰς, *genuinas & pro divinis creditas Scripturas*, CANONICA ſcripta nominat. quod poſterius à Joſepho deſumſit, *l.* 1. *adv. Appionem*, βιβλία δικαίως πεπιστευμένα, *libros, quibus jure merito fides debetur*, eos appellante Poſt Origenem eandem diviſionem inculcant, Athanaſ in *Synopſi & epiſt. Feſtali.* Euſeb *l.* 3. *H. Eccl. c.* 3. Epiph. *hær.* 6. *p.* 14. Ruffin. *in expoſ. ſymboli.* Amphilochius Iconienſis, *in Carmine.* Nicephorus Patriarcha, *in Chronogr.* quibus βίβλοι ῥηταὶ, ἐκκλησιαζόμεναι, κεκανονισμέναι, θεόπνευστοι, ἀληθιναὶ, καθολικαὶ, πρόδηλοι, σαφεῖς, ἀναμφιλέκτοι, ἀναντίρρητοι, *libri certi, in Eccleſiâ recepti, Canonici, divinitùs inſpirati, veri, catholici, manifeſti, clari, indubitati, & quibus contradici non poteſt*, aliiſque elogiis inſigniuntur. Auguſtini ætas mutavit terminos ab antiquis poſitos: nam *Eccleſiaſticos* cũ *Canonicis* confudiſſe videtur. quâ de re infrà. Hoc loco obſervandum eſt, Origenem in diſputatione adversùs Hæreticos ad ſolas Scripturas Canonicas provocare: quia, teſte Ruffino, *Patres* tantùm *ex iis fidei noſtræ aſſertiones conſtare voluerunt: libros verò Eccleſiaſticos nolebant proferri, ad auctoritatem ex his fidei confirmandam.* Vid. *Not in epiſt. Orig. ad Africanum ad p.* 244. Credidit autem Origenes, Libros Canonicos eſſe XXII, eoſdem ſcilicet, quos & Hebræi agnoſcunt. idcircò Euſebius, *l.* 6. *Hiſt. Eccl. c.* 25. verba ejus è *Tomo in primum Pſalmum* adducit: Οὐκ ἀγνοητέον δ', εἶναι τὰς ἐνδιαθήκους βίβλους, ὡς Ἑβραῖοι παραδιδόασιν, δύο καὶ εἴκοσι· ὅσος ὁ ἀριθμὸς τῶν

παρ' αὐτοῖς στοιχείων ἐστίν. *Sciendum eſt Vet. Teſt. libros eſſe XXII, ſicut ab Hebræis traditur: qui numerus etiam literarum apud eos habetur.* Si quis cavilletur, Origenem hebræorum, non ſuam, promere ſententiam; nòrit, Euſebium, *l.* 3. *c.* 3. profeſſum eſſe, ſe *ſententias Scriptorum Eccleſiaſticorum de Libris ſacris bonâ fide enarraturum.* id quod etiam præſtitit. Atqui fruſtrà poſuiſſet Origenis verba; ſi, quid Judæi, non quid ipſe ſentiret, explicarent. Satis clarè tradidit nobis Euſebius, non quid ſolus Origenes, ſed quid univerſa Eccleſia illo ævo tenuerit, *in Chronico p.* 44: Ἕως μὲν οὖν Ἔσδρα καὶ Νεεμίου αἱ ἐνδιάθετοι ἑβραϊκαὶ γραφαὶ ἐκκλησιάζεσθαι παρεδόθησαν ὑπὸ τῶν μακαρίων Ἀποστόλων καὶ Μαθητῶν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων ἡμῶν. *Scripturas Hebræorum Canonicas usque ad Eſdram & Neemiam in Eccleſiis publicandas eſſe, traditum eſt à B. Apoſtolis, & Diſcipulis Domini, & Dei Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, & Sanctis Patribus atque Doctoribus noſtris.*

Ibid. lin. 8. διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας καὶ αἷμα] Aldina editio ſimpliciter habet διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. Hieron. *in tradit. hebr. p.* 204. obſervat: ſenſum Græcum non convenire cum Hebræo. *Non ſeveritatem*, inquit, *ut in noſtris Codicibus legitur, ſed* clementiam *Dei ſonat, dum peccator hic pro ſuo ſcelere viſitatur.* Nam in hebræo ſcriptum eſt: *Non judicabit Spiritus meus homines iſtos in ſempiternum; quoniam caro ſunt.* Tertullianus hæreticis hunc locum objicientibus, reſpondet, *l. de reſurrect. c.* 10. *p.* 385: *Tenes Scripturas, quibus caro infuſcatur: tene etiam, quibus illuſtratur. Legis, cùm caro deprimitur; adige oculos, & cùm caro relevatur.* Omnis caro fœnum. *Non hoc ſolùm pronunciavit Eſajas; ſed &*, Omnis caro videbit Salutare Dei. *Notatur in Geneſi dicens Deus*: Non manebit Spiritus meus in hominibus iſtis, quia caro ſunt. *Sed & auditur per Joelem*, Effundam de Spiritu meo in omnem Carnem. Origenes paulò aliter *l.* 1. *de Principiis c.* 3. *p.* 676: *Etiam diluvij tempore, cùm omnis caro corrupiſſet viam ſuam, jam de illis, tanquam de indignis & peccatoribus, ſcriptum eſt, dixiſſe Deum:* Non permanebit Spiritus meus in hominibus iſtis in æternum, propterea quòd caro ſunt: *in quo manifeſtè oſtenditur, quòd ab indignis quibusque aufertur Spiritus Dei.*

Pag. 137. *lin.* 6. τοῦ Ἰακὼβ ψυχαὶ λγ.] Pici Codex conſentit: ſed reclamant omnes editiones S. Scripturæ, Hebræa æquè ac verſiones. Fefellit itaque Adamantium memoria, ut poneret numerum liberorum Jacobi ex Liâ generatorum, pro univerſis. Vid. *Geneſ.* 46. v. 15. Dein, quando numerat *Animas Septuaginta*, quæ cum Patre in Ægyptum deſcenderint; conſentit cum Hebræo fonte, neglectâ verſione LXX, quæ numerat animas LXXV. de quâ diſcrepantiâ vide Hieron. *quæſt. hebr. in Gen. p.* 225. Eucherium *de quæſt. hebr. p.* 256. & *in Geneſin. pag.* 175.

Ibid. lin. 27. ἐποίησεν ὁ Θεὸς δερματίνους χιτῶνας] Epiphanius, *hær.* 31. *Valentini, p.* 85: Τὸν ψυχικὸν διορίζονται εἶναι, τὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν γεγονότα· κατ' εἰκόνα μὲν τὸν ὑλικὸν ὑπάρχειν, παραπλήσιον μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοούσιον τοῦ Θεοῦ· κατ' ὁμοίωσιν δὲ τὸν ψυχικὸν, ὅθεν καὶ πνεῦμα ζωῆς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ εἰρῆσθαι ἐκ πνευματικῆς ἀπορροίας οὖσαν· ὕστερον δὲ περιτεθεῖσθαι λέγουσιν αὐτῷ τὸν δερμάτινον χιτῶνα· τοῦτο δὲ τὸ αἰσθητὸν σαρκίον εἶναι λέγουσι. Quæ totidem ſunt Irenæi verba, *lib.* 1. *cap* 1. juxta illa, quæ *ſuprà ad p.* 131. *l.* 5. exſcripſimus. Hoc dicunt: *Animalem* (hominem) *decernunt eſſe eum, qui ad imaginem ac ſimilitudinem factus eſt. Juxta imaginem quidem, materialem eſſe; ſimilem quidem, ſed non coëſſentialem Deo: Juxta ſimilitudinem verò animalem. Unde etiam Spiritum Vitæ eſſentiam ipſius dictam eſſe, cùm ſit ex ſpiritali effluxione. Poſtea autem circumdatam ipſi dicunt* pelliceam tunicam, *quam ſenſibilem carnē eſſe volunt.* Hunc errorem refellunt (uti doctè obſervat Cl. Huëtius) Irenæus, Tertullianus, *adv. Valentin. c.* 24. Clemens Alexandr. *Strom. l.* 3. *pag.* 326. Juſtinus, *quæſt.* 49. *ad Orthod. p.* 327. Cæſarius, *Dial.* 3. *quæſt.* 149. Gregor. Nyſſen. *Orat. Cat.* c. 8. Chryſoſtom. *hom.* 18. *in* 3. *Gen.* Anaſtaſ. Sin. *in Hexaëm.* Theodoret. *quæſt.* 39. *in Geneſ.* Sed pro Origene quid afferemus? cui idem error imputatur ab Epiphanio, *epiſt. ad Joh. Hieroſol.* Hieronymo, *epiſt. ad Pammach. Tom.* 2. *p.* 164. & à Glycâ, *Annal. part.* 1. *pag.* 109. aliiſque? Offendiculo illis ſunt verba illius, in *Gen.* 3. ſcripta: *Nunquid coriarius aut ſor-*

diſcarius

diſcarius erat Deus, ut conficeret pelles animalium, & conſueret ex eis tunicas pelliceas Adam & Evæ? Sed docet nos Cl. Huëtius, è *Catenâ Patrum in Geneſin*, (quæ etiam MS. habetur in Bibliothecâ civicâ Tigurinorum; utì Cl. Svicerus ſuis ad me literis ſignificavit:) Origenem ſubdidiſſe: Πάλιν τε φυγόντα τὸ οὕτως ἄτοπον, λέγειν τοὺς δερματίνους χιτῶνας οὐκ ἄλλους εἶναι ἢ τὰ σώματα, πιθανὸν μὲν καὶ εἰς συγκατάθεσιν ἐπισπάσασθαι δυνάμενον, οὐ μὴν σαφὲς, ὡς ἀληθές· εἰ γὰρ οἱ δερμάτινοι χιτῶνες σάρκες καὶ ὀστέα εἰσὶ, πῶς περὶ τούτων φησὶν ὁ Ἀδάμ· τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου, καὶ σάρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. *Rurſus, ſi quis fugiens hoc abſurdum, dicat; Tunicas ſcorteas nullas alias eſſe quàm Corpora: probabiliter quidem & appoſitè hùc trahere poſſet, non tamen clarum eſt, tanquam verum. Si enim tunicæ pelliceæ Carnes & oſſa ſunt; quomodo antea dixerat Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis & caro ex carne meâ?* Porrò, alios exiſtimâſſe: eſſe *moriendi neceſſitatem*; ſed idem difficultatibus non carere. Unde patet: vel vim fieri Origeni, dum poſtulata ejus, vel ex aliorum ſententiis relata, pro concluſionibus & propriis ejusdem doctrinis ſumuntur; vel certè torqueri contra eum non debere: præſertim, cùm alibi rectiùs ſenſum ſuum depromſerit: prout etiam à Doct. Huëtio obſervatum eſt, *ex homil. in Geneſ.* ubi Origenes: *Velim*, inquit, *conferre illa infelicia indumenta, quibus primus homo, cùm peccâſſet indutus eſt, cum his ſanctis & fidelibus indumentis: & quidem illa dicitur Deus feciſſe. Fecit enim, inquit, Deus tunicas pelliceas, & induit Adam & mulierem ejus. Illæ ergo tunicæ de pellibus erant ex animalibus ſumtæ: talibus enim oportebat indui peccatorem: pelliceis, inquit, tunicis, quæ eſſent mortalitatis, quam pro peccato acceperat, & fragilitatis ejus, quæ ex carnis corruptione veniebat, indicium.* Huc etiam faciunt verba Origenis, *l.* 4. *c. Celſ.* *p.* 191: Ὁ ἐκβαλλόμενος δὲ ἐκ τοῦ παραδείσου ἄνθρωπος μετὰ τῆς γυναικὸς, τοὺς δερματίνους ἠμφιεσμένος χιτῶνας (οὓς διὰ τὴν παράβασιν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησε τοῖς ἁμαρτήσασιν ὁ Θεὸς) ἀπόρρητόν τινα καὶ μυστικὸν ἔχει λόγον. *Illæ pelliceæ tunicæ, quas propter peccatum ejecto è paradiſo homini uxorique Deus induit, ſignificant arcanum quoddam myſterium.* Nihil hic culpari poteſt. Hactenus igitur opinor, rectè tribui Marino, in Dialogo iſto, ſententiam Valentinianorum; Origene quidem interpretamentum illud pellicearum tunicarum ῥητῶς non impugnante; attamen adverſus adverſarios validiſſimè paſſim retorquente, vel ſic illorum Principia Corporum humanorum, & peccatorum ſubvertens. Unde nihilominus colligi poteſt, Adamantii eſſe noſtrum Dialogum.

Ibid. lin. 36. διὰ τὸ ἡμαρτηκέναι τὴν ψυχὴν ἐνδεθῆναι ἐν τῷ σώματι] Hic etiam unus fuit ex erroribus Origeni objectis: quòd Animas præextitiſſe ante corpora, & propterea quòd peccârint, corporibus immerſas crediderit: reprehendente iterùm Epiphanio, *l. d.* Hieronymo, Juſtiniano *in epiſt. ad Menam,* Photio, *epiſt.* 1. *p* 11. Harmenopulo de Sectis, *ſect.* 9. *p.* 562. aliisque: nec renuentibus Pamphilo & Rufino, ejus defenſoribus. Obſerva autem accuratè reſponſiones Origenis ad Marinum. nullibi negat, aut ſcripturæ vel rectæ rationi repugnare dicit; ſed potiùs, conceſsâ iſtâ hypotheſi, monſtrat, cum aliis adverſariorum opinionibus eandem pugnare. Quare hinc etiam concludam; Adamantio rectè aſcribi hunc Dialogum; nec dictam ob rationem ei abjudicandum.

Pag. 136. *lin.* 33. Χριστοφόρῳ καὶ πνευματικῷ Παύλῳ] Epiphan. *hær.* 6. *p.* 13. ὡς ἐπιμαρτυρεῖ μοι ὁ πνευματοφόρος καὶ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Ἀπόστολος Παῦλος. *Sicut teſtatur à Spiritu actus & ſanctus Dei Apoſtolus Paulus.* Ignatius, *in epiſtolis* ſe θεοφόρον, *Deiferum*, nominat. Sed *Chriſtiferi* epitheton rarius eſſe exiſtimo. Athanaſius, *Orat. c. gentes. p.* 5. eo Paulum ornat: ὁ Χριστοφόρος ἀνὴρ, ὁ μακάριος Παῦλος, *Chriſtigerulus Vir, beatus Paulus.* Et *Orat. de Incarnat.* Χριστοφόρος ἀνήρ. Ita etiam *Orat. de paſſ. & Cruce Domini.*

Ibid. lin. 36. σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται] Locum hunc manifeſtè carnis reſurrectionem evertere, ſibi perſuaſerunt Hæretici. Et Origeni objicitur ab Epiphan. *l. ſ. d.* quaſi eodem impugnârit Reſurrectionem. Itaque ſibi frequenter objectum, frequenter vindicârunt S. Patres. Origenes vult intelligi per *Carnem & Sanguinem* τὰς αἰσχρὰς καὶ φαυλοτάτους πράξεις τῶν τὰ σαρκικὰ φρονούντων, *turpes & flagitioſiſſimas actiones eorum, qui carnalia ſapiunt.* Idem.

 l. 2. *de*

l. 2. *de Princip. c.* 9. *p.* 707. *Abſurdum videtur, & contra ſenſum Apoſtoli, dicere, id rurſum carnis & ſanguinis paßionibus implicari, cùm manifeſtè dicat Apoſtolus, Caro & Sanguis regnum Dei non poßidebunt.* Idem. *l.* 5. *c. Celſ. p.* 243 profert eundem locum, ſed ne Celſo myſteria pandat omnia, reticet ſenſum. Irenæus, *l.* 5. *adv. Hæreſ. c.* 12. eodem modo verba Apoſtoli intelligit, duabus additis explicationibus: dum *carnem* pro *carnis infirmitate* poni vult: vel, *non poſſe carnem ſolam & ſanguinem Regnum Dei poßidere.* Tertullianus, *l. de Reſurrect. Carnis, c.* 48. non diſſimulat locum hunc eſſe palmarium adverſariorum: *Scimus,* inquit, *hoc quoque ſcriptum: ſed de induſtriâ diſtulimus hucusque, ut quod adverſarii in primâ ſtatim acie obſtruunt, in ultimâ congreßione proſterneremus.* Poſtea multis demonſtrat, Apoſtolum per carnem & ſanguinem intelligere *imaginem choici* ſeu *veterem converſationem.* At, Capite 50. ſeq. oſtendit, poſſe etiam ſic ſumi: *Caro & ſanguis regnum Dei hæreditate poßidere non poſſunt Meritò, ſola, & per ſemetipſa, ut oſtenderet adhuc ſpiritum illis neceſſarium.* Id. *l* 5. *adv. Marc. c.* 10: *Caro & S. R. D. n. p. opera ſcilicet carnis & ſanguinis, quibus ad Galatas ſcribens abſtulit Dei Regnum.* Gregorius M *l.* 14. *expoſ. Moral. in Job. c.* 29. *Paulus carnem vult ſecundùm culpam intelligi, non ſecundùm naturam.* Vide Tertullian. *carm. adv. Marc. circa finem lib.* 2. Epiphan. *hær.* 66. *p.* 302. Auguſtinum, *Retractat. l.* 1 *c.* 17. *p.* 26. *Tom.* 1. Chryſoſtomum, *Tom.* 3. *Comm. in h. l. p.* 526. Oecumenium, *Comm. in h. l. p.* 577. Ambroſium, *Tom.* 5. *Comm in h. l. p.* 290. Primaſium, *Comm. in h l. pag.* 240. Sedulium, *Comm. in h. l. p.* 244. Bedam, *To* 6. *Comm. in* 1. *Cor.* 15. *pag.* 585. & 590. Hieronymus, *Tom.* 2. *epiſt. ad Pammach. p.* 178. paulò aliter locum explicat: *Attende obſecro,* inquit, *nunquid non reſurgent? abſit. Sed non poßidebunt. Quare non poßidebunt? Quia ſequitur, neque corruptio incorruptionem poßidebit. tamdiu ergo regnum Dei non poßidebunt, quamdiu caro tantùm ſanguisque permanſerint. cùm autem corruptivum induerit incorruptionem, & mortale induerit immortalitatem, & lutum carnis in teſtam fuerit excoctum, quæ prius gravi pondere premebatur in terram; acceptis Spiritûs pennis, & immutationis, non abolitionis, novâ gloriâ volabit in Cœlum.* Quod Primaſius compendio ſic exprimit: *Caro ſicut nunc eſt, Regnum Dei non poßidebit, niſi immortalitate veſtita.*

Pag. 138. *lin.* 17. ὁ δὲ δεσμὸς ἐπέχειν] Juſtinianus, *epiſt. ad Menam. pag.* 637. *in Tom. I. Concilior.* contrà Origenem hoc profert argumentum, ut præexiſtentiam animarum evertat En Lector tricas!

Pag. 139. *lin.* 3. ὅτω δὴ ἔλεγχον] Picus: *Huic argumento manifeſto ac vero nemo queat contradicere.* Senſu manifeſto & aptisſimo; ſed, quem noſtri Codicis Scriptura non reddit. Humfredus: *Hoc profectò argumento hac antitheſi informatum, & ex contrariis confectum profiteor, cui nemo poſſet obſibilare, cùm clarum & verum ſit.* Ambagiosè & intricatè. Sic legendum primò putabam: Τούτῳ δὴ ἐλέγχῳ, ὃν δι' ἐναντίας ὁμολογῶ, ἀντειπεῖν οὐδεὶς δύναται. hoc enim poſtulat, non ſolum Verbum ἀντειπεῖν ſed & ſequentia, ὅτι φανερῶ καὶ ἀληθεῖ. Apparet, Picum vel non legiſſe in ſuo Codice, vel omiſiſſe tanquam dubia, verba τὸν δι' ἐναντίας ὁμολογῶ. Humfredum, incertum fuiſſe. Liceat verò, quandoquidem ſemel patuit, locum eſſe vitiatum; & hæc reſtituere liquidiſſimo ſenſu. Sic: τῷ δι' ἐναντίας ὁμολόγῳ. Dicit Marinus, *Elenchum* ſive argumentum eſſe *ab adverſâ parte confeſſum*; quia interrogârat, antequam id produxerat, Origenem: Num *crederet Apoſtolo*? id eſt, *Paulo*: ſicut declarat Origenes ſtatim ſuâ reſponſione: ſimulatque largiſſimè confitetur, *Credo per omnia Paulo.* Hinc ergo triumfat loco *Pauli* prolato, 1, *Cor. XV,* 50. eumque vocat ἔλεγχον, δι' ἐναντίας ὁμόλογον· *argumentum confeſſum,* & *cui Adverſarius conſenſum* jam præbuerit. Nî fallor, & literæ & Syntaxis nos hûc ſive ducunt, ſive adigunt.

Pag. 140. *lin.* 28. ἐκ τοῦ αὐτῶν Ἀποστολικοῦ] Vid. ſuprà Not. ad *pag.* 8. *med.* Adde: Quemadmodum Paulum κατ' ἐξοχὴν vocabant *Apoſtolum*: ſic ipſius Epiſtolas, vel potiùs *ſyntagma epiſtolarum Paulinarum,* illis dicebatur Ἀποστολικὸν, *Apoſtolicum.* Theodoret. *hæret. fab. l.* 2. *c.* 7. de Helceſæis, Τὸν Ἀπόστολον παντελῶς ἠρνήθησαν, *Apoſtolum prorſus*

prorſus negârunt, i. e. repudiârunt. Euſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 6. *cap.*38 : de iisdem, Τὸν Ἀπόστολον τέλεον ἀθετεῖ ἡ αἵρεσις ἑαυτῶν. De *Apoſtolico*, Greg. Thaumat. *Serm.* 2. *de Annunc. B. Virg. p.* 19: ὅταν ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον, ἢ Ἀποστολικὸν, μὴ προσέχῃς τῇ βίβλῳ, ἢ τῷ ἀναγινώσκοντι, &c. *Quùm legitur Evangelium aut* Apoſtolicum, *ne attendas Librum, aut Lectorem.* Quanquam his teſtimoniis pateat; etiam Orthodoxis, tùm *Apoſtoli*, tùm *Apoſtolici* nomina, perinde ut aliis illis, uſurpata fuiſſe.

Pag. 142. *lin.* 2. τὸ ἐδάφιον τοῦ Ἀποστόλου] τὸ ἐδάφιον videtur hîc idem eſſe quod ἔδαφος· de quo opportunè monuit Cl. Svicerus, deſignare apud Scriptores Eccleſiaſticos *ſacrum contextum*. Gregor. Nyſſenus, *Orat.* 3. *contra Eunomium:* τούτων δὲ παρ' ἡμῶν ἐπιδρομῇ ῥηθέντων, ὁ φιλόπονος ἀναγνώστης τῆς θείας γραφῆς τοῖς ἐδάφη, προσαρμοσάτω τοῖς θεωρήμασι τὰ αἰνίγματα. *Hæc cùm curſim à nobis dicta ſint, diligens contextûs S. Scripturæ Lector, ad verum ſenſum accommodet ænigmata.* Auctor prooemii *in Caten. in Evang. Job.* Χρὴ οὖν ἓν καὶ δεύτερον ἢ καὶ τρίτον κεφάλαιον τοῦ ἐδάφους τῆς θείας γραφῆς ἀναγινώσκειν. *Unum itaque alterumve, aut etiam tertium contextûs S Scripturæ caput legendum.* Hoc verò nomine *Contextus ſacer* appellatur, quòd ſit quaſi *ſolum*, pavimentum ac fundamentum fidei, doctrinæ & interpretationis, in Tractatibus & Homiliis.

Ibid. lin. 6. ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ] Argumenta varia ex 1, *Cor.* 15. pro Reſurrectione contra Marcionitas depromunt, tùm Tertullianus, *l. de reſurrectione c.*45. & *l.* 5. *adv Marcion. c.* 9 & 10. tùm Epiphanius, *hæreſi Marcionitar. Elencho* 16.

Ibid. lin 27. Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα, καθὼς ἠθέλησεν.] Theodoretus, *l.* 5. *hær. fabul. c.* 19. *p.* 295: Σῶμα καθὼς ἠθέλησε· καὶ ἵνα μή τις ὑπολάβῃ, ἕτερον διαπλάττεσθαι σῶμα, ἀναγκαίως προσέθηκε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. Corpus uti voluit; *at, ne quis ſuſpicetur, aliud fingi corpus, neceſſariò addidit*: Et unicuique ſeminum proprium corpus.

Pag. 144. *lin.* 18. οὐ λέγει ὁ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα] Marcionitas ſubſtituiſſe πνεῦμα pro σῶμα, nec Tertulliano, nec Epiphanio fuit obſervatum. fortè, quia in exemplaribus pleriſque locus rectè habebat. Sed, valde inter ſe diſſentiebant eorundem *Apoſtolica* & *Evangelia*; quippe quæ quotidie reformabant. Vid. Tertull. *l.* 4. *adv. Marcionem, c.* 5. *pag.* 506. & Origen. *inf. hac ead. ſect.* 5. *p.*147.

Pag. 146. *lin.* 34. Ἀπαύτων φαύλων αἰτία γίνεται ἡ ἀπαιδευσία] Vice versâ eleganter Origenes, *l.* 3. *c. Celſ. p.* 141: Τὸ μὲν οὖν ἀληθῶς πεπαιδεῦσθαι οὐ κακὸν, ὁδὸς γὰρ ἐπ' ἀρετήν ἐστιν ἡ παίδευσις. *Verè literis imbutum eſſe, non eſt malum; ſed potiùs, via ad virtutem eſt eruditio.*

Pag. 147. *lin.* 3. ποία γὰρ ἀκολουθεία] Scribendum utique ἀκολουθία. & mox, δύνασθε; Dum verò interrogat *Eutropius*: Quâ *conſequentiâ* ſervari poſſent in hoc ſermone, ſive doctrinâ; non de *conſequentiâ* ſyllogiſticâ loquitur, ſed de ſequela, quâ poſteriores ſequuntur priores, & Diſcipuli ſectantur ſuos Doctores: ſicut ſunt in qualibet Scholâ & Doctrina, tùm *Anteceſſores* tanquam *Doctores*, tùm Diſcipuli ceu Aſſeclæ. Hi *Anteceſſores*, appellantur etiam in S. libris, *Typi, Formæ, Exemplaria, Doctores*: Τύποι, 1, *Pet. c. V,* 3. *Philip. III,* 17. 2, *Theſſ. III,* 9. 1, *Tim. c. IV,* 12. *Tit. II,* 7. Ἡγούμενοι, *Hebr. XIII,* 7: cujus verba lucem his afferunt. videlicet: Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ὧν μιμεῖσθε τὴν πίστιν *Memores eſtote Ductorum* (Anteceſſorum) *veſtrorum, qui locuti ſunt vobis ſermonem Dei: quorum imitamini fidem.* Hebræis *Ductor* & *Doctor* eodem nomine veniunt, אלוף *Alluph.* Græcis, ὁ Προάγων. unde adagium: ὁ καλὸς προάγων, ἐμποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι· *Bonus Dux facit bonos aſſeclas*: vel, *ut* alii *benè ſequantur.* In militia, *Bonus Dux bonos milites facere* dicitur: quatenus ſuo exemplo forti & animoſo incendit eorum animos ad rem benè gerendam. Huc ſpectare videntur ſequentia verba *Eutropii*: Τύπος γὰρ προάγοντος, ἐξ ἀνάγκης νουθετεῖσθαι καὶ τοὺς ὁρῶντας. *Exemplari* gregis *præeunte, neceſſariò admoneri etiam* ſui officii *eos, qui in illud intuentur.* Officium verò *exemplar-ſpectantium* eſt, illud *imitari*, ſectari, *ſequi*: ut & Apoſtolus exprimit verbis, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. ſed & τοὺς ὁρῶντας, non tacuit; quando dixit, ἀναθεωροῦντες ἔκβασιν, *contemplantes exitum.* Itaque, dum hæc attendo, & quòd *Eutropius* verba faciat ad

Mege-

Megethium, *Droſerium*, *Valentem*, *Marinum*, factionis Marcioniticæ atque Valentinianæ *Duces* & *Anteceſſores*, quos *ignorantiæ* doctrinæ veræ, ac *erroris* à recta via perſtrinxerat: jam verò etiam *ſeductionis* aliorum plurium crimen iisdem objiciat, quos in eosdē errores, cum ſalutis æternæ periculo atque diſpendio, abducant: omnem culpam illis Magiſtris impingit; tanquam *Exemplaribus*, quæ inſpectant alii: tanquam *Doctoribus*, quorum *fidem imitantur* alii: tanquam Præcentoribus, ſine quorum νουθεσίᾳ, *inſtitutione*, *hortamentis* & inſtinctu, nunquam tam abſurda dogmata ſulciperentur.

Ibid. lin. 12. Σχετταῖος Μαρκίων] Humfredus retinet in verſione *Schetæus*, ac ſi epitheton proprium Marcionis fuiſſet. Sed præfero Pici verſionem: *Miſer Marcion.* nimirum legit, σχέτλιος. Et facilis prorſus fuit lapſus ſcriptoris, Λ in A convertentis. σχετταῖος autem vox Græca, quantum novi, non eſt.

Pag. 150. *lin.* 32. καὶ ἀνονόμαστοι. τὸ γὰρ ἀγέννητον καὶ ἀνονόμαστον] Picus videtur legiſſe: καὶ αὐτοφυεῖς, τὸ γὰρ ἀγέννητον καὶ αὐτοφυὲς· vertit enim, *etiam ſponte naturâ conſiſtunt: quod enim increatum eſt, ſuâpte naturâ conſiſtit.* Cæterùm dictio iſta ἀνονόμαστος mihi apud alios Græcos nondum occurrit.

Pag. 152. *lin* 9. Ἄγνωστος ὤν] Marcionitarum *Deum novum* & *ignotum* ſcitè perſtringit, Tertull. *l.* 1. *adv. Marc. c.* 8. *p.* 435. & *l.* 1. *carm. eund deſcribit.* Vide *Dial. hujus ſequentem p.* 159.

Ibid. lin. 10. ἢ τίσιν εἶπε καὶ εἶπεν] Picus & Humfredus corrigunt εἶπε. καὶ εἰ εἶπεν. Ille ſic: *Nam ſi eſt bonus Deus, quem ipſi fingunt Opificem, qui hoc alicui aut aliquibus dixerit, ignotus eſſe deprehenditur: ac demonſtrandum erit, quando, quid, quibus dixerit. Et ſi dixit, minimè verum eſt ipſum eſſe Ignotum*, &c: Humfredus: *Si enim is, qui reſinxerat, & bonus Deus, quomodo iſti jactitant, hoc alicui aut aliquibus dixit: invenitur ſcilicet ignotus ille etiam docuiſſe aliquando, & alicui dixiſſe, & aliquid. Si dixit, falſum illum incognitum aſſerere*, &c: Notabilis diſcrepántia Interpretum. Tentavimus ergo, An retentis noſtri Codicis verbis & diſtinctionibus ſenſum rei præſentis erueremus? Doctioribus ceſſuri.

Pag. 153. *lin.* 11. Πατὴρ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν. πατὴρ ἐπὶ πάντων Θεός. Ordinem verborum paululùm perturbat, dum memoriter recitat. Verba ſic habent: Εἷς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν. Nempe, Duo intermedia epitheta, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, omiſſa ſunt: Ex illis tamen alterum mox repetitum, cum aſſumptione duorum præcipuorum Nominum, Πατὴρ & Θεὸς. hoc modo, Πατὴρ ἐπὶ πάντων Θεός. Hinc enim argumentari volebat.

Pag. 154. *lin.* 25. εἰς δυσσέβειαν ἡ φιλονεικία ἄγει] Origenes, *l.* 1. *cont. Celſ. p.* 40. χαλεπὸν γὰρ φιλονεικία καὶ πρόληψις πρὸς τὸ ποιῆσαι καὶ τοῖς ἐναργέσιν ἀντιβλέψαι, ἵνα μὴ καταλείψωσι δόγματα δυσωπηθέντα, οἷς συνήθεις ἐγένοντό πως, καὶ δυσωποιήσαντα αὐτῶν τὴν ψυχήν. *Moleſta res eſt contentio, deſtinataque voluntas reſiſtendi etiam manifeſtis, pudore diſcedendi à conſuetis opinionibus, quibus jam imbuta eſt anima.* Arnobius, *l.* 1. *c. gentes, p.* 1. *Summotis omnibus contentionum ſtudiis, quibus obſcurari & contegi contemplatio rerum ſolet.*

Pag. 155. *lin.* 10. καὶ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ] Compendium literarum in autographo decepit Codicis noſtri deſcriptorem, ut πρα legerit, pro πνα: illud πατέρα, hoc πνεῦμα denotat. Humfredus & Picus rectè legerunt & verterunt, Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, *Patrem Chriſti.*

Pag. 156. *lin.* 27. Ἰησοῦ κοινωνία· φωτὶ πρὸς σκότος] Pici codex plenius: *Jeſu communicatio: ſicque fruſtrà dicetur, Quæ communicatio Luci ad tenebras?* Proin legiſſe videtur: Ἰησοῦ κοινωνία· καὶ οὕτως εἰκῇ λέγεται, Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; 2. Cor. VI, 14. Fefellit Exſcriptorem nomen κοινωνία, quod brevi intervallo recurrit: prætermiſit ergo quicquid inter utrumque ſcriptum erat. Quo genere σφαλμάτων nullum frequentius.

Ibid. lin. 30. ὁ Κύριος ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ Χριστοῦ] Picus notat in margine: *Reſpiciens versùs cælum*, non habetur in textu. Fateor: ſed Origeni tritiſſimum eſt, dicta Scripturæ combinare, & ex diverſis locis unam compingere ſententiam. Sic *l.* 4. *c. Celſum p.* 226. appellat Diabolum τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου. verbis ex *Joh.* 12. 31. & 2. *Cor.*

& 2, *Cor.* 4. 4. conflatis : ubi in priori, ἄρχων τȣ̃ κόσμȣ τȣ́τȣ· in poſteriori, Θεὸς τȣ̃ αἰῶνος τούτȣ, nominatur. Vid. Not. *in Protrept. ad p.*218. Tertullianus, *l.* 4. *adv. Marc. c.*26: *Cùm in quodam loco oráſſet ad Patrem illum ſuperiorem, ſatis impudentibus & temerariis oculis ſuſpiciens ad Cælum Creatoris, à quo tam aſpero & ſævo, & grandine & fulmine potuiſſet elidi.*

Ibid. lin. 31. πρὸς τὸν κλιςλὼ εὐχαριςεῖ] Tertullian. *l.* 1. *adv. Marc. p.* 440: *Ille quidem usq; nunc nec aquam reprobavit Creatoris, quâ ſuos abluit; nec oleum, quo ſuos ungit; nec mellis & lactis ſocietatem, quâ ſuos infantat; nec Panem, quo ipſum Corpus ſuum repræſentat: etiam in Sacramentis propriis egens mendicitatibus Creatoris.*

Pag. 157. *lin.* 17. ἀγαθὰ δόμαλα, ἄρτον τε] Vid. Epiphan. *hær. Marcionit. Elench.* 24. *ex Evang. Marcion.*

Ibid. lin. 24. κόκκῳ σινάπεως ἢ ζύμη.] Eadem urget Tertullian. *l.* 4. *adv. Marcionem c.*30. *p.*553.

Pag. 158. *lin.* 8. ὁ Θεὸς τȣ̃ αἰῶνος τούτȣ] Vid. ſuprà Notas *ad p.* 67.

Ibid. lin. 10. τῆς Ἐκκλησίας χάριν εὐχόμενος] Picus vertit: *Cùm optetis eſſe de Eccleſiâ.* Legit ergo, εὐχόμενοι. Sed præfero noſtram lectionem. Impoſuit ei, quòd putârit, hæc ad Auditores dici: cùm ſit epithetum Eutropii: ut rectè animadvertit Humfredus. Sequentia mirificè ambacta ſunt verſionibus: cùm eſſent elegantiſſimæ rhetoricæ Auditorum compellationes: primò quidem heterodoxorum, ut quorum Promachus *Marcus* extrema verba fecerat: quæ abrupit Judex, quòd jam de illis (uti mox pronunciat) diſputatum ſatis eſſet. Dein ad Orthodoxos, & horum Defenſorem Adamantium ſe vertit. Tandem, poſt cenſuram *Marci* & laudes *Origenis*, ſententiam fert.

Ibid. lin. 17. ἧς ὑπερασπιςὴς τυγχάνεις] Picus iterum: *Cujus Adamantius eſt propugnator.* refert ergò pronomen ἧς ad ὁδὸν. At melius, ni fallor, Humfredo: qui legiſſe videtur ὧν ὑπερασπ. τυγχ. quamvis reclamante MS. Codice.

Ibid. lin. 35. ἀποδείξας ἄγων] Vel *Adamantium* deſignat, quem ὑπερασπιςλὼ paulò antè ſalutârat: quod accentus poſtulat: vel, Accentus trajectus eſt, & ſcribendum erat ἀγὼν. Diſputationis præſentis *certamen, innuens*, monſtrare Viam ad veram fidem; quam ſtatim confitetur.

Pag. 159. *l.* 2. ἐν ἁγίᾳ ὁμοȣσίῳ τριάδι] De voce ὁμοȣ́σιος, *Vid. Not. ad p.* 3.

Pag. 160. *lin.* 7. διδασκάλων] Legunt Picus & Humfredus διδασκαλεῖον. hinc ille vertit, *eorumq; ſchola*: iſte, *eorum ſchola & auditorium.* Quamvis nihil magnoperè obſtat, quò minus διδασκάλων perſtet, repetitó ἀπὸ τȣ̃ κοινȣ̃ antecedente Subſtantivò σῖφος.

Ibid. lin. 9. συναγελάζον) βασιλεῖς καὶ πάντες ἄρχοντες] Vide de hoc loco Præfationem noſtram, in ſuperioribus.

Ibid. lin. 19. τȣ̀ς περὶ Μαρῖνον] Picus legiſſe videtur, τὸν Μαρῖνον. ſic enim verba interpretatur: *Ne Marinus repudiet meam ſententiam.* Rectiùs, licèt acerbiùs, Humfredus: *ut qui ſe Mariniana hæreſi devoverant, meæ ſententiæ dictionem & conſilium non aſpernentur.*

Ibid. lin. 28. θεῖε, πάνσοφε,] Deeſt hîc Epilogus in Pici tralatione. Si quis eum recentiùs aſſutum exiſtimat, cum eo non contenderim. Certum interim eſt, Tales acclamationes & applauſus poſt Sermones, Conſultationes & Diſputationes publicas, ab Auditoribus & plebe fieri ſolitas: etiam in Eccleſiis, aliiſque ſacris Congregationibus. De quibus, & aliis, nunc temporis prætermiſſis, aliàs DEO dante diſertiùs agemus.

FINIS NOTAR. IN DIALOG. ORIGENIS CONT. MARCIONITAS.

NOTÆ IN ORIGENIS EXHORTATIONEM AD MARTYRIVM.

Pag. 162. *lin.* 2.

Ὠριγένους εἰς Μαρτύριον προτρεπτικός.] Origenes, Martyris Leonidæ filius, Zelo Dei flagrantiſſimus, in perſecutione Severi unâ cum Patre juvenis adhuc martyrium adire omni niſu vo luit; nî matris curâ præpeditus, abſconditis veſtimentis, domi latere coactus fuiſſet. Interim tamen, ne ſtertere videretur, Patri προτρεπτικωτάτην περὶ Μαρτυρίου ἐπιστολὴν (verba ſunt Euſebii, *l. VI. Hiſt. Eccl. c.* 2.) *epiſtolam ad Martyrium exhortatoriam vehementiſſimè ſcriptam* transmiſit. Poſtea pace Eccleſiis aliquandiu conceſsâ, recrudeſcente ſub Maximino imprimis adversùs Eccleſiæ Principes & Clericos propter ipſum Origenem perſecutione (utì volunt Oroſius, *Hiſt. l.* 7. *c.* 19. & Freculfus, *Chron. Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 3.) cùm Ambroſium & Protoctetum οὐχ ἡ τυχοῦσα περίστασις, *non vulgaris afflictio* (Euſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 6. *c.* 28.) comprehendiſſet; amici munere defuncturus, eleganti hac ex meris ferè Scripturæ verbis, ut efficacior eſſet, conflatâ Oratione ſolatium afflictis tulit; ipſi verò maximam gloriam ob confeſſionem nominis Chriſti ſunt adepti. Patet verò ex Nicephoro Call. *l.* 5. *c.* 31. *Hiſt. Eccl.* libellum hunc poſtea publicatum ad plures perveniſſe: ac imprimis fideles in Palæſtinâ eô confirmatos viriliter agones pertuliſſe, Decianâ perſecutione flagrante. Cæſareæ verò in Cappadociâ eam ſcripſiſſe Origenem, eruditè colligit Cl. Huëtius: ibi enim per biennium apud Julianam virginem eum delituiſſe, docet Palladius, *in Lauſiacâ. c.* 51.

Unicum adhuc præludendum exiſtimo: An qui tam præclarè ſe in duabus geſſit perſecutionibus, in tertiâ ſub Decio turpiter adeò ſe dederit, ut idolis thus accenderit Origenes; eoq; ſit prorſus indignus, qui alios ad martyrium excitaret? Tradit hoc Epiphanius, *hær.* 64. *p.* 228. quem ſecuti ſunt Niceph. Call. Cedrenus, Suidas, & reliqui Græcorum hiſtorici. Euſebius contrarium aſſerit, *l.* 6. *Hiſt. Eccl. c.* 39. ubi agones & cruciatus Origenis, fortiter ab eod. ſuperatos, non ſatis commendare poteſt. Hinc à Cardinali Baronio, *in Annal. Eccl. ad An. Chr.* 253. *Num. CXXI.* Epiphanii auctoritas rejicitur; ut qui famæ incertæ, imò falſæ, credens, ſibi aliiſque impoſuerit. Nec enim à Pamphilo, vel Ruffino, Origenis Defenſoribus, crimen depulſum; nec ab Hieronymo, vehementis ingenii Viro, aliiſque ejus accuſatoribus, ei unquam objectum legitur: & tot ἀσύστατα conjungit Epiphanius, ut fidem hactenus nullam mereatur. Scribit enim ibid. Origenem *innotuiſſe Alexandriæ* demùm *ſub Decio*: cùm jam inde à Severi temporibus, in Ægypto, Græciâ, Italiâ, imò & toto Imperio clarus ſit habitus. Item aſſerit: *poſt lapſum demùm amicitiam cum Ambroſio iniiſſe, & Tyri Commentarios in Scripturam ſcripſiſſe.* quod rurſum evertit Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.* 6. *c.* 23. 24. 32. &c. Porrò ait, Illum XVIII. *annis Tyri in ocio poſt lapſum degiſſe.* Atqui Origenes ſub Gallo & Voluſiano mortuus eſt: regnavitque Decius, *an.* 1. *menſ.* 3. Gallus autem & Voluſianus, *an.* 2. *menſ.* 4. Conſulatur *Euſ. H. Eccl. l.* 7. *c.* 1. *& l. poſter. Chronicor. ab Hieron. latinè verſ. pag.* 175. Unde ergo nobis illi XVIII. anni? Affirmat: Origenem *ex Aegypto profugum, quòd irriſorum contumelias ferre non poſſet: & Hieroſolymam accedentem,* ἀπὸ τοῦ ἱερατείου, *à Sacerdotum Collegio, invitatum fuiſſe, ut publicè populum doceret.* Quis verò crediderit; Virum, qui publico ſcandalo omnium animos offendit, in officio Sacerdotali relictum, ne dum honore tali affectum fuiſſe? Certè ſeveritas diſciplinæ Eccleſiaſticæ, illis præſertim temporibus ſtrictiſſimè obſervatæ, nihil tale admittit.

Audiamus ipſum Origenem, *l.* 3. *c. Celſ. p.* 143. Quomodo Chriſtiani lapſos, ſi reſipiſcant, rurſus admittant: εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίαν τῆς λεγομένης Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταλέγοντες τοὺς φθάσαντας, μετὰ τὸ προσεληλυθέναι τῷ λόγῳ ἐπταικέναι. *ut, quoniam lapſi ſunt, excludantur impoſterum ab omnibus dignitatibus & magiſtratibus Eccleſiaſticis.* Vide Concil. Nicæn. *Can. X.* Ancyran. *Can. I. & II.* & in hos Celeb. JC. Chriſtoph. Juſtelli Notas. Conf. Cyprian.

lib. I.

*lib.*1.*epiſt.*4.*&* 7. &c. Itaque abſque tali ſuſpicione vel præjudicio, piam *Origenis ad Martyrium Exhortationem* ſecurè ac tutò perlegere poſſumus.

*Pag.*162. *lin.*4. Οἱ ἀπογεγαλακτισμένοι] Locus ex *Eſaj.*28. v. 9.10.11. obſcurus, in proœmio ſatis commodè explicatur. Sequitur autem Origenes LXX. Interpretes, non hebraicam veritatem. Obſervat Hieronymus, *in Commentariis, Tom.* 5. *p.* 117. ingens diſcrimen in v. 10. eumque ſic reddit: *Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.* Hæc vir linguæ hebrææ, ſi quiſquam alius, peritiſſimus. Defendit tamen LXX-viralem verſionem Epiphanius, qui ab Hieron. *in apol. adv. Ruffinum* πεντάγλωττος, *quinque linguarum cognitione doctus* celebratur: adducitque ipſa verba hebræa, *hær.* 15. *p.*39. αὐτὰ τὰ ἑβραϊκὰ ῥήματα τελειότατα ἐνταῦθα παραθήσομεν αὐταῖς λέξεσιν, ὡς ἔστι γεγραμμένον. τὸ γὰρ σαυλασαῦ σαυλασαῦ, ἑρμηνεύεται θλίψις ἐπὶ θλίψιν· καυλακαὺκ, καυλακαὺκ, ἐλπὶς ἐπ᾽ ἐλπίδι· ζιηρσαὲμ, ζιηρσαὲμ, ἔτι μικρὸν, ἔτι μικρὸν προσδέχου. Hebræa ſic habent צו לצו צו לצו קו לקו קו לקו זעיר שם זעיר שם: unde græca malè expreſſa facilè corriguntur. Scribendum erat: Σαῦλασαῦ, σαῦ λασαῦ. dein, Καῦ λακαῦ, καῦ λακαῦ. denique, Ζιηρσὰμ, ζιηρσὰμ. Utra verſio autem præferenda ſit, φιλεβραίοις cenſendum relinquo. Niſi Epiphan. ipſa Hebræa vocabula appoſuiſſet, pronum fuiſſet conjicere, tunc lectum fuiſſe צר לצר *Vau* in *Reſch* mutato, productô tantùm cornu ſuperiore. צר enim θλίψιν, *anguſtiam* ſignificat: ſed, צו idem eſt quod *præcipe, manda.* Obiter ex his Epiphanii diſcimus: unde Nicolaitæ ſuum Deum Καυλαυκαὺχ, vel Καυλακαύαν (utì Theodoretus ſcribit, *lib* 1. *hær. fabul. c.*4.) aut potiùs Καυλακαῦ, Hebræo nomine imperitos terrente, procuderint & effinxerint.

*Ibid. lin.*13. Ἀμβρόσιε θεοπρεπέστατε] Celebris hic eſt, & ab Origene in ſingulis ferè operibus ſuis decantatus ἐργοδιώκτης. Doctiſſimus Spencerus, *in Notis ad libros contra Celſum, p.* 1. multa veterum teſtimonia de eo collegit. Itaque paucis mihi agendum, tantùm nonnulla prætermiſſa addituro. Ambroſius iſte, ratione proſapiæ, indolis & exiſtimationis, Hieronymo *in Catal.* dicitur *Vir nobiliſſimus*, ἀνὴρ εὐγενέστατος, & Epiphanio, *hær.* 64. *p.* 228. τις τῶν διαφανῶν ἐν αὐλαῖς βασιλικαῖς, *Vir inſignis in aulis Regum.* Freculfo, *Tom.* 2. *l.*3. *c.*7. *Vir nobilis & elegantis ingenij.* Glycæ, *Annal. l.* 3. ἀνὴρ ἐπίσημος καὶ φιλολόγος, *Vir inſignis & literarum amans.* Cujas fuerit, non liquet. Alexandriæ ipſum vixiſſe, dum converteretur; ſatis, opinor, clarè innuit Euſebius, *l.* 6. *c.*18. Illæ enim diſputationes& inſtitutiones, quas commemorat, præcipuè Alexandriæ ſunt ab Adamantio habitæ; ubi per multos annos floruit, teſte Hieron. *in Origene.* Et ibidem initium Commentariorum in Scripturam fecit, libroſque de Principiis, & στρωματεῖς, atque alios compoſuit: Euſeb. *l.* 6. *c.* 24. Poſtea Ambroſius, partim propter perſecutionum rabiem, partim ſuæ commoditatis ergo, hinc inde commigravit. *Athenis* vixit; Hieron. *epiſt. ad Marcellam:* & *Nicomediæ*, cùm Origenes ad Africanum ſcriberet. In *Germaniâ*, ubi captivus cum Protocteto detinebatur, ſicut inferiùs indicatur. *Cæſareæ*, ubi ait Cedrenus, *p.* 208. quòd Ambroſius Origenē ad explanandam Scripturam primùm excitârit. *Tyri*, ubi, ſi credamus Epiphanio, *hær.* 64. *pag.* 228. ſumtus miniſtrante & opus urgente Ambroſio, Origenes univerſam Scripturam explicavit. Fallitur tamen tam Epiph. quàm Cedrenus: utì patet ex Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.*6. *c.*23. & 32.

Sed quamvis naturæ dotibus inſignis, hæreticâ tamen labe infectus multis viſus erat: Euſebio, *l.* 6. *c.* 18. Nic. Calliſto, *Hiſt. Eccl. l. V. c.* 12. *Valentinianus*, Hieronymo *in Catal.* & Freculfo, *Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 7. *Marcionites*, Cedreno, *hiſt. pag.* 208. Imò verò *utrumque* Epiphanio, *hær.* 64. ac inſuper *Sabellianus* audit. Errat tamen Epiphanius, aut forſitan ejus Deſcriptor; qui *Sabellianum* pro *Valentiniano* poſuit: cùm Sabellii hæreſis poſt Ambroſii obitum demùm ſub Gallo & Voluſiano cœperit innoteſcere: ut Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.* 7. *c.* 6. teſtatur.. Veritatem autem ab Adamantio edoctus, σπουδαῖος περὶ τὰς θείας ἀναγνώσεις τῶν θείων γραφῶν, διὰ τὴν ἐν ταῖς θείαις βίβλοις βαθύτητα τῶν νοημάτων, ἠξίωσε τὸν αὐτὸν Ὠριγένην φράσαι αὐτῷ. *Studioſus divinæ lectionis S. Scripturæ, propter profundum divinorum librorum ſenſum, Origenem rogavit, ut ſibi eos explicaret.* Imò, utì Cedrenus

drenus ait, *ἱκετεύσας πολλὰ καὶ παραβιασάμενος*, *ſupplici prece & vi adhibitâ*, eum hûc compulit. At, non contentus verbis animum addere Viro animoſo, præbuit eidē ſeptem, & plures etiam Notarios; totidem Librarios, aliquot inſuper puellas eleganter ſcribendi peritas: utì poſt Euſeb. & Hieronymum tradunt, Epiphanius, *hær.* 64 *p.*228. Niceph. Calliſt. *H. Eccl. l.* 5. *c.* 15. Glycas, *Annal. l.* 3. *pag.* 242. Cedrenus, *Hiſt. pag.* 208. Freculfus, *Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 7. Zonaras, *Annal. Tom.* 2. *p.* 226. Divitias enim non mediocres vir liberalis poſſidebat. unde infrà Origenes: *ηὐξάμην ἂν τοσαῦτα κτησάμενος ἐπὶ γῆς, ὅποσα ἔχεις, ἢ καὶ τούτων πλείονα, γενέσθαι μάρτυς ἐν Χριστῷ Θεῷ, ἵνα πολλαπλασίονα λάβω. Optârim ego, quamvis tantorum bonorum eſſem poſſeſſor, quantorum tu es, imò etiam plurium*; nihilominùs *fieri martyr in Chriſto Deo, ut multiplicia ea reciperem.*

Singularem ejus diligentiam iterum commemorat Origenes, *in fragmento epiſtolæ*, apud Cedrenum, *p.* 208: *Ὁ ἱερὸς καὶ Θεῷ γνησίως ἀνακείμενος Ἀμβρόσιος πολλὰ προσαγορεύει σε· ὅστις νομίζων με φιλόπονον εἶναι, καὶ πάνυ διψᾶν τοῦ θείου λόγου, ἤλεγξε τῇ ἰδίᾳ φιλοπονίᾳ, τῷ πρὸς τὰ ἅγια μαθήματα ἔρωτι. ὅθεν ἐπὶ τοσοῦτόν με παρελήλυθεν, ὥστε κινδυνεύειν ἀπαυδᾷν πρὸς τὰς αὐτοῦ προτάσεις. οὔτε γὰρ δειπνῆσαι ἔστιν ἡμῖν ἀντιβάλλουσιν, οὔτε δειπνήσασιν ἔξεστι περιπατῆσαι καὶ διαναπαῦσαι τὰ σώματα. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις φιλολογεῖν καὶ ἀκριβοῦν τὰ ἀντίγραφα ἀναγκαζόμεθα. οὔτε μὴν ὅλην ἐπὶ θεραπείᾳ τοῦ σώματος τὴν νύκτα ἔξεστιν ἡμῖν κοιμᾶσθαι, ἐπὶ πολὺ τῆς ἑσπέρας τῆς φιλολογίας παρατεινούσης. ἐῶ δὲ λέγειν καὶ τὰ ἕωθεν μέχρι τῆς ἐνάτης· ὅτε καὶ δεκάτης ὥρας. Sanctus Deoq; ſincerè deditus Ambroſius multam tibi S. D. Is cùm me exiſtimet laborum tolerantem eſſe, & Sacræ Scripturæ cognoſcendæ avidum, ſuo laborum ſtudio & amore ſacras res diſcendi, id exploravit. Tanto autem me poſt ſe reliquit intervallo, ut periculum ſit, ne de ſolvendis, quotquot is mihi proponit, quæſtionibus, deſperare cogar. Nec enim cœnare nos exemplarium inter ſe collatio ſinit, neque à cœnâ ambulare, aut corpus quiete relaxare datur: ſed illo etiam tempore literis vacare & emendare exemplaria cogimur. Neque verò corporis reficiendi causâ totam nobis noctem dormire conceditur, labore in multam noctem ſe intendente. Ne dicam de matutinis laboribus; qui ad nonam, nonnunquam verò decimam horam porriguntur.* Verè itaque ab Origene *ἐργοδιώκτης*, *operis exactor* appellatur; qui non ſolùm præſens quotidie ab eo opus exigebat, Hieron. *in Hippolyto*; ſed & abſens efflagitavit. Orig. *Tom. V. in Job.* *ἐπεὶ μὴ ἀρκούμενος τὸ παρὸν ἀνειληφέναι πρὸς ἡμᾶς ἔργον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐργοδιωκτῶν, καὶ ἀπόντας, τὰ πολλά σοι σχολάζειν καὶ τῷ πρός σε καθήκοντι ἀξιοῖς* *Quoniam non contentus, ſi præſens ſis, aſſumere à nobis opus Dei-Monitorum; etiam abſentes rogitas, ut pro noſtro erga Te officio multa tibi elaboraremus.* Vid. *c. V. Philocaliæ*: &, an Doctiſſ. Interpres loci ſenſum ſit aſſecutus, judica.

Neq; verò Ambroſius tantùm alieni laboris cupidus, ſed cùm judicio polleret, etiam Cenſor & Corrector fuit. Utì mox ex *Epiſtolâ ad Africanum* audiemus. Ipſius etiam ad Origenem literas, procul dubio ab eodem collectim editas, laudat Hieronymus *in Ambroſio*, & Freculfus, *l. dict.* Studio ſacro opera pietatis reſponderunt, fuit enim *Confeſſionis Dominicæ gloriâ inſignis*. Freculf. *l. dict.*

Quod ad vitæ genus, uxoratus erat. Sic enim Origenes eum inferius alloquitur: *καὶ σὺ μὲν ὁ ἔχων γυναῖκα, καὶ τέκνα, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς*, *& tu quidem, qui habes Uxorem, & liberos, fratres & ſorores.* Uxoris nomen exprimitur *ſub finem epiſtolæ ad Africanum*: *Προσαγορεύει σε ὁ συναγωνισάμενος τῇ ὑπαγορεύσει τῆς ἐπιστολῆς, καὶ παρατυχὼν πάσῃ αὐτῇ ἐν οἷς βεβούληται διορθωσάμενος Κύριός μου καὶ ἀδελφὸς, Ἱερὸς Ἀμβρόσιος. ἀσπάζεταί σε καὶ ἡ πιστοτάτη σύμβιος αὐτοῦ Μαρκέλλα ἅμα τοῖς τέκνοις. Salutat Te, qui operam ſuam contulit in dictandâ epiſtolâ; & adfuit omnibus, ut quæcunque vellet corrigeret, Dominus meus & frater S. Ambroſius. Salutat Te pariter fideliſſima Uxor ejus Marcella, una cum liberis.* In Eccleſiâ verò Diaconi munere fungebatur, Hieronymo & Freculfo teſtibus. Quando obierit, incertum eſt. Hoc conſtat ex *epiſtolâ ad Africanum*; quæ poſt perſecutionem Maximi ſcripta colligitur, ex Euſeb. *c.* 31. *l.* 6. atque Hieronymo & Freculfo: eum è manibus perſecutorum elapſum, poſtea mortuum eſſe naturali morte, idque ante Origenis obitum. Quare

Quare cum grano ſalis intelligendus eſt Niceph. Calliſtus: εἰσῄει ἐκείνοις οὐ μετρία τις ἀγωνία τῇ τοῦ διωγμοῦ ἐκείνου σφοδρότητι, ἐν ᾧ καὶ ἄμφω λόγον ἔχειν τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἆθλον λαμπρῶς ἀγωνίσασθαι. *Magna eos ſolicitudo propter perſecutionis vehementiam inceſſerat, in quâ, fama eſt, ambos certamen pro Chriſto fortiter ſuſtinuiſſe.* ne martyrio eos affectos opinemur: quod Zonaras, *annal. Tom. 2. p. 226.* affirmat: Ἀμβρόσιος φιλολόγος ἀνήρ τις τοῦ μαρτυρίου λέγεται κοσμηθῆναι στεφάνῳ ἅμα Πρωτοκτήτῳ πρεσβυτέρῳ. *Ambroſius Vir literarum amans cum Protocteto Presbytero dicitur martyrij coronâ ornatus fuiſſe.* niſi fortè Protoctetus tunc interfectus ſit. De hoc enim, quod affirmem, non habeo.

Ibid. lin. 14. πρωτόκλητε εὐσεβέστατε] *Protoctetus* hic quis fuerit, ex hoc opuſculo non licet conjicere. infrà ſimpliciter συναγωνιστής, *certaminis ſocius*, ſive Commilito Ambroſii vocatur. Hieron. *in Ambr.* & Freculſus, *l. d.* eum *Presbyterum*; Euſeb. verò *l. 6. c. 28.* & Niceph. Call. *l. V. c. 10. Hiſt. Eccl.* πρεσβύτερον τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας, *Eccleſiæ Cæſarienſis Presbyterum*, appellant. In cælibatu eum vixiſſe, palàm eſt è ſequentibus: ubi ab Ambroſio, uxorem liberoſque habente, diſcernitur; & dictum Chriſti, de odio habendis Patre, matre, Uxore, & liberis, ſoli Ambroſio inculcatur. Plura de illo non obſervavi.

Pag. 163. lin. 34. διϊστάντων αὐτὴν, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ γηΐνου σώματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς σώματος.] Origenes, *l. 1. de principiis cap. 8. pag. 686: Videmus illos aſſumi, qui mortificantes membra ſua, & tranſcendentes non ſolùm corpoream naturam, verùm etiam animæ ipſius ambiguos fragileſq; motus, adjunxerint ſe Domino, facti ex integro Spiritus.*

Pag. 166. lin. 20. περὶ δὲ εὐσεβείας μόνον τὸ ἔκλεκτον ἀγωνίζεται γένος] Orig. *l. 2. contra Celſ. p. 86:* Οὗτοι διὰ εὐσέβειαν πάσχοντες, ταῦτα καὶ μόνοι πάντων ἀνθρώπων διὰ τὴν φανεῖσαν αὐτοῖς ὁδὸν τῆς εἰς τὸ θεῖον τιμῆς ἐπιβουλευόμενοι. *Hi*, ſcil. Chriſtiani, *propter pietatem patiuntur, & ſoli hominum propter agnitam divini cultûs rationem exagitantur.* & pp ὑπεραίροντες πολλὰ τῶν παρ᾽ ἕλλησιν ἱστορουμένων ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ τῶν φιλοσοφησάντων: *longè à tergo relinquentes omnes Philoſophos, quorum fortitudo atque tolerantia celebratur Græcorum hiſtoriis.* Imò, ut Celſus, Philoſophorum fortitudinem ſubinde objiciens, magis Chriſtianorum magnanimitatem & pro pietate Zelum agnoſceret; iſtos *l. 7. p. 357.* deſcribit; οὕτω προχείρως ὑπὲρ εὐσεβείας τιθέντας τὸ σῶμα, ὡς οὐδὲ τὸ ἱμάτιον ἀποδύσαιτ᾽ ἂν δυσχερῶς φιλόσοφος: *tam promtè corpus pro pietate deponentes, quàm promptè Philoſophus vix veſtem exueret.*

Ibid. lin. 27. προτιμῶντες τὸν μετ᾽ εὐσεβείας θάνατον, τοῦ μετὰ ἀσεβείας ζῆν.] Etiam Ethnicis hoc tritum. Iſocrates *ad Nicoclem:* αἱροῦ καλῶς τεθνάναι μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχρῶς: *elige potiùs benè mori, quàm turpiter vivere.* Et *in laud. Helenæ:* κρεῖττόν ἐστι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν αἰσχρῶς. *potius eſt mori, quàm turpiter vivere.* Origen. *l. 2. cont. Celſ. p. 71:* Σωκράτης εἵλετο, κατὰ τὸ φαινόμενον αὐτῷ εὔλογον, κρεῖττον αὐτῷ εἶναι, φιλοσόφως ἀποθανεῖν, ἢ ἀφιλοσόφως ζῆν: *Socrates maluit, certam quandam ſuam rationem ſecutus, mori philoſophicè, quàm vivere vitam indignam Philoſopho.* *Philoſophicè*, ſed parùm piè, moriatur, qui cicutam bibit: longè aliter Chriſtiani: quibus ipſe Imperator Antoninus, *in epiſtolâ ad Commune Aſiæ* teſtimonium perhibet: εἴη δ᾽ ἂν κἀκείνοις αἱρετὸν, τὸ δοκεῖν κατηγορουμένοις τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν, ὑπὲρ τοῦ οἰκείου Θεοῦ. ὅθεν καὶ νικῶσι, προϊέμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ἤπερ πειθόμενοι οἷς ἀξιοῦτε πράττειν αὐτούς. *Illis longè optabilius fuerit, ut in jus vocati mortem oppetere videantur pro Deo ſuo, quàm ut incolumes remaneant; ita Victores evadunt, animas ſuas potiùs projicientes, quàm ut ea facere, quæ vos jubetis, in animum ſuum inducant.* Euſeb. *l. 4. Hiſt. Eccl. c. 13.* Prudentius, περὶ Στεφάνων, *hymno 10:*

Fixa & ſtatuta eſt omnibus ſententia,
Fidem tueri vel libenter emori.

Pag. 167. lin. 10. οἱ ἐπὶ δικαστηρίου ἐξομνύμενοι τὸν Χριστιανισμὸν, ἢ πρὸ δικαστηρίου, οὐ λατρεύουσι μὲν, προσκυνοῦσι δὲ τοῖς εἰδώλοις.] Diſtinguit προσκύνησιν & λατρείαν adducitque locum, *Num. XXV, v. 3:* ubi Hebræa verba וישתחוו לאלהיהן *Et incurvaverunt ſe Diis earum:* à LXX. redduntur, καὶ προσεκύνησε τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Itaque ſecundùm Origenem λατρεία, *cultum cordis*, προσκυνήσις verò *cultum externum* denotat: quorum

uterque prohibetur, ne Idolis præſtetur, Præcepto Decalogi Secundo, *Exod. XX.* Vide Origen. *hom.* 8. *in Exod. Tom.* 1. *p.* 86. Sed & ad politicum civilemque honoris cultum προσκύνησις trahitur, 2. *Reg. XVIII.* 4. & 22. atque alibi paſſim. Sic *in Can.* 16. *Concil. Carthag.* ſancitur, οἱ ἀναγνῶσται τὸν δῆμον μὴ προσκυνῶσιν. *Lectores populum non adorent.* Id eſt, Zonarâ explicante; ut honorem hunc Sacerdotibus debitum illis ſolis deferant, neque ad populum ſalutandi gratiâ ſe pariter vertant. Anaſtaſius Antiochenus, *in epiſt. ad Scholaſticos quosdam*: Προσκυνοῦμεν καὶ ἀνθρώπους καὶ ἀγγέλους, καὶ ἁγίους, οὐ μὴν λατρεύομεν αὐτοῖς· Κύριον γάρ, φησι Μωϋσῆς, καὶ τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις· ὅρα, πῶς ἐπὶ τοῦ λατρεύσεις προσέθηκε τὸ μόνον, ἐπὶ δὲ τοῦ προσκυνήσεις οὐδαμῶς· ὥστε προσκυνεῖν μὲν ἔξεστι, τιμῆς γὰρ ἔμφασίς ἐστιν ἡ προσκύνησις, λατρεύειν δὲ οὐδαμῶς· οὐκοῦν οὐδὲ προσεύξασθαι. *Adoramus etiam homines, & Angelos, & ſanctos, non autem colimus eos. Moſes enim inquit*: Dominum Deum tuum adorabis, eique ſoli ſervies. *Vide, quomodo verbo ſervies, addidit* ſoli; *neutiquam verò verbo* adorabis: *quia etiam alios adorare licet. nam Adoratio eſt honoris declaratio*: Servire *autem nequaquam: adeoque nec* Invocare. Obſervatio hæc Anaſtaſii de verbo λατρεύειν, non magni momenti videtur Cl. Suicero: quòd exempla dentur in contrarium. Sed & idem me monuit, recentioribus Græcis προσκυνεῖν, vel προσκύνησιν ποιεῖν, eſſe κλίνειν τὸν αὐχένα, *inclinare cervicem*, vel κλίνειν τὴν κεφαλήν, *inclinare caput.* Vid. Ejusd. *Obſervat. Sacrar. c.* 1. *pag.* 24. Cautiùs tamen Veteres de προσκυνήσει fuiſſe locutos, inferiùs monebitur, *ad pag.* 168.

Ibid. lin. 30. μοσχοποιΐαν] Eleganter vocem deducit à biblicâ voce μοσχοποιεῖν, quâ utitur Stephanus πρωτομάρτυρ, *Act. VII.* 42. & ab eo mutuatur Origenes, *l.* 1. *cont. Celſ. p.* 6. τὰς ἐντολὰς συνέτριψεν ἡ κακία τῶν μοσχοποιησάντων. *Præcepta Moſis fregit malitia fabricantium vitulum.*

Pag. 168. *lin.* 28. πηλίκον ἁμάρτημα εἶναι νομιστέον, τὸ ὀμνύναι τύχην τινός] ὀμνύναι τύχην τινός, eſt *Jurare Per Fortunam*, aliàs *Per Genium alicujus.* Alludit Origenes ad impium Paganorum morem, *Per Fortunam*, Perque *Genios Cæſarum* jurantium. Minucius, *in Octavio, pag.* 33. *Etiam Principibus & Regibus turpiter adulatio falſa blanditur. Sic eorum Numen vocant, ad imagines ſupplicant, Genium, id eſt, Dæmonem ejus implorant; & eſt eis tutius per Jovis genium pejerare, quàm Regis.* Tertullianus, *Apolog. c.* 28. *p.* 29: *Citiùs apud Vos, Per omnes Deos; quàm, Per unum Genium Cæſaris, pejeratur.* Iterum, *cap.* 32: *Sed & juramus, ſicut non* per Genios Cæſarum, *ità* Per ſalutem *eorum, quæ eſt auguſtior omnibus Geniis. Neſcitis, Genios* Dæmonas *dici, & inde diminutivâ voce* Dæmonia? Et *l. ad Scapulam, c.* 2: *Iidem ipſi, qui per Genios eorum in pridie uſque juraverant, qui pro ſalute eorum hoſtias fecerant & voverant, qui Chriſtianos ſæpe damnaverant; hoſtes eorum ſunt reperti.* Idem jurare Chriſtianos frequenter juſſére perſecutores. Proconſul Smyrnenſis S. Polycarpo, cùm ad martyrium raperetur, imperat: ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, *Jura per genium Cæſaris*: Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.* 4. *c.* 15. Niceph. *l.* 3. *c.* 35. Sed nec S. ille Vir, nec alii Chriſtianorum, hanc impietatem admiſére. Rationes graviſſimas affert Origenes, *lib.* 8. *cont. Celſ. p.* 421: Τύχην μέντοι βασιλέως οὐκ ὄμνυμεν, ὡς οὐδ᾽ ἄλλον νομιζόμενον Θεόν. εἴτε γάρ, ὡς ὠνόμασάν τινες ἐκφορὰ μόνον ἐστὶν ἡ τύχη [ὁμοίως δοκῶσι καὶ διαστάσεις] οὐκ ὄμνυμεν τὸ μηδαμῶς ὂν ὡς Θεόν, ἢ ὅλως ὑφεστηκός, καὶ δυνάμενόν τι ποιῆσαι, ἵνα μὴ τὴν ὀμοτικὴν δύναμιν, εἰς ἃ μὴ δεῖ, παραλαμβάνωμεν· εἴτε καὶ (ὡς τισιν ἔδοξεν εἰποῦσι, τοῦ ῥωμαίων βασιλέως τὸν δαίμονα ὄμνυσιν, οἱ τὴν τύχην αὐτοῦ ὀμνύοντες) δαιμόνων ἐστὶν ἡ ὀνομαζομένη τύχη τοῦ βασιλέως· καὶ οὕτως θανατέον ἐστὶ μᾶλλον ἡμῖν, ὑπὲρ τοῦ μὴ ὀμόσαι μοχθηρὸν δαίμονα καὶ ἄπιστον. *Per Fortunam Regis* (Imperatoris) *non juramus, ſicut nec per alia Numina fictitia: nam, ſive (ut quidam putant) curſus tantùm rerum* Fortuna *eſt,* [*ex æquo diſcrepare videntur*] *non juramus per id, quod nihil eſt, tanquam per Deum, aut rem aliquam omninò ſubſiſtentem, atque pollentem viribus; ne jurejurando abutamur.* (Eâdem ratione, paulò antè in noſtro contextu, πρᾶγμα ἀνυπόστατον, *rem non ſubſiſtentem* appellavit Fortunam.) *Sive etiam ut aliis videtur, (qui dicunt: Per Romanorum Imperatoris Genium jurant, qui Per Fortunam Imperatoris jurant)* Fortuna Imperatoris, *quæ nominatur,*

natur, aliquis Dæmonum eſt; etiam hactenus moriendum eſt nobis potiùs, quàm jurandum per malum & perfidum Dæmonem. Conf. ſequent. *pag.* 205. *med.* Hinc Tertullianus, *Apolog. c.* 32. *pag.* 31: *Dæmonas, id eſt, Genios, adjurare conſuevimus, ut illos de hominibus exigamus; non dejerare, ut illis honorem divinitatis conferamus.* Diſſimulare hîc non debeo inſignẽ obſervationem Cl. & amiciſſimi Viri, *Sebaſtiani Feſchij*, JC. dignam quæ hîc apponatur: Sublatũ eſſe per Imperatores Chriſtianos Geniorum Nomen & cultum, inde liquere; quod frequens illud veterum nummorum ſymbolum GENIO AVGVSTI, GENIO CÆSARIS, GENIO IMPERATORIS, GENIO POP. ROMANI, ab Imperatoribus Ethnicis, atque imprimis Diocletiano, Maximiano, Maximino, Severo, Conſtantino, &c. ubique uſurpatum; in ſequentiũ Chriſtianorum Principum nummis nusquam appareat. Hæc ille.

Nec deſiit prava conſuetudo, etiam abolito fermè gentiliſmo, jurare, vel *per Vitam*, vel *per Salutem*, vel *per Caput* Regum atque Principum. Aben-Ezra de antiquo more: *Si quis juraverit* Per Caput Regis, *nec ratum habuerit juramentum ſuum; id ei capitale eſt. Hic mos obtinet hodieq; in Aegypto. Quod ſi dederit pondo auri, non liberatur; quia ſprevit Regem palàm.* Balſamon, *in Can.* 82. *Baſilii ad Amphiloch. pag.* 1012: Εἶδον ἀγράφως ὀμόσαντας εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, καὶ πικρῶς κολασθέντας. *Vidi, qui ſine ſcriptis* Per Caput Imperatoris *juraverant, acriter fuiſſe caſtigatos.* Jurârunt quoque *per vitam Regis.* unde interdictum Caroli M. *in Capitul. l.* 3. *c.* 42: *Ut nullus præſumat*, per vitam Regis, *& filiorum ejus, jurare.* Jurârunt itidem *Per Principis venerationem: l.* 2. *Cod. de rebus creditis:* quod Græcè dicitur, ὀμνύειν κατὰ βασιλέως. quâ de re duo §. habentur apud Harmenopulum, *in Prompt. Juris, l.* 1. *c.* 7. *§.* 19. *&* 20. *pag.* 75. Item, *per Salutem Principum*, utì patet ex reſcripto Arcadii & Honorii Impp. *l.* 41. *in fine Cod. de Tranſaction.* Ad cujus imitationem, C. Caligula, *Per* equi cujusdam ſui, nomine *Incitati*, τήν τε σωτηρίαν καὶ τύχην ὤμνυε: *Salutem atque fortunam jurabat*: Dio Caſſ. Rom. *hiſtor. l.* 59. *pag.* 747.

Donatiſtæ etiam quid ſingulare habebant; utpote, per ſuos Epiſcopos jurare ſoliti. quâ de re ab Optato Milevitano meritô acerrimè reprehenduntur, *l.* 2. *adv. Parmen. p.* 58: *Et ut in errorem Vos veſter populus mittat, laudando felices appellat, & benè nominant, &* per Vos jurant, *& perſonas veſtras jam pro Deo habere noſcuntur. Solet DEUS, ad probandam fidem in juratione ab hominibus nominari: ſed cùm* per Vos *juratur, jam apud Veſtros de Deo & Chriſto ſilentium eſt. Si ad vos divina migravit de cælo Religio, quia* per Vos juratur; *nemo veſtrûm aut veſtrorum langueat, nolite mori, imperate nubibus, pluite ſi poteſtis; ut* per vos *plenius* juretur, *& de Deo ſileatur. nam & prioribus ſeculis, ut templa fabricarentur, & Idola fierent; quid veſtrô populô Diabolus potuit amplius facere?*

Pag. 168. *lin.* 33. οὐδαμῶς προσκυνητέον τὰ κτίσματα παρόντος τοῦ κτίσαντος] Præclarè Hieron. *To.* 2. *adv. Vigilantium, p.* 118: *Nos autem, non dico martyrum reliquias; ſed ne Solem quidem & Lunam, non angelos, non Archangelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen, quod nominatur, & in præſenti ſeculo & in futuro, colimus & adoramus; ne ſerviamus creaturæ potiùs, quàm Creatori. Honoramus autem reliquias martyrum; ut Eum, cujus ſunt martyres, adoremus.* Epiphan. *in Serm. ancorato p.* 490: Εἰ κτιστός ἐστιν ὁ υἱός, οὐ προσκυνητὸς κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον, μωρὸν γάρ ἐστι κτίσιν προσκυνεῖν, καὶ ἀθετεῖν τὴν πρώτην ἐντολὴν, τὴν λέγουσαν· ἄκουε Ἰσραὴλ Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστιν. *Si creatus eſt Filius, ut volunt hæretici; neutiquam adorari debet. Stolidum enim eſt, creaturam adorare, & transgredi primarium præceptum: Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, unus Dominus eſt.* Idem, *hær.* 79. *pag.* 448: Οὐ κυριεύσει ἡμῶν ἡ ἀρχαία πλάνη, καταλιμπάνειν τὸν ζῶντα, καὶ προσκυνεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγονότα· ἐλάτρευσαν γὰρ καὶ ἐσεβάσθησαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ ἐμωράνθησαν. εἰ γὰρ ἀγγέλους προσκυνεῖσθαι οὐ θέλει, πόσῳ μᾶλλον τὴν ἀπὸ Ἄννης γεγεννημένην; οὐ μὲν ἑτέρως γεγεννημένην παρὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἀλλὰ καθὼς πάντες ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ μήτρας γυναικός. *Non dominabitur nobis antiquus error; ut relinquamus viventem, & adoremus ea, quæ ab ipſo facta ſunt. Coluerunt enim & adorârunt*

runt creaturam ſupra Creatorem, & ſtulti facti ſunt. Si enim angelos adorari non vult; quanto magis eam, quæ genita eſt ab Annâ? neque aliter genita eſt ſupra hominum naturam, ſed ſicut omnes ex ſemine viri & utero mulieris. En! προσκύνησις omni creaturæ, etiam angelis, ipſique B. Mariæ negata. Origenem idem ſenſiſſe patet, ſi ullum argumento ſuo robur ineſſe putavit. nam, & Angeli adorant Deũ æquè ac nos: & ſunt angeli pariter à Deo creati ac homines. Eſtq; notandum προσκύνησιν, hîc ab Origene ſolicitè diſtingui à λατρείᾳ, ne cultum religioſum ullum angelis aut creaturis deferendum eſſe exiſtimemus. Obſervavit magnus πολυΐστωρ, Ger. Joh. Voſſ. *l.* 1. *de Idolol. c.* 9. illuſtrem hac de re locum apud Origen. *l.* 5. *cont. Celſ. p.* 233: τούτους δὴ ἀγγέλους ἀπὸ τοῦ ἔργου αὐτῶν μεμαθηκότες καλεῖν, εὑρίσκομεν αὐτοὺς, διὰ τὸ θείους εἶναι καὶ Θεοὺς ἐν ταῖς ἱεραῖς ποτὲ ὀνομαζομένους γραφαῖς· ἀλλ᾽ οὐχ ὥστε προστάσσεσθαι ἡμῖν τοὺς διακονοῦντας, καὶ φέροντας ἡμῖν τὰ τοῦ Θεοῦ, σέβειν καὶ προσκυνεῖν ἀντὶ τοῦ Θεοῦ· πᾶσαν μὲν γὰρ δέησιν καὶ προσευχὴν, καὶ ἔντευξιν, καὶ εὐχαριστίαν ἀναπεμπτέον τῷ ἐπὶ πᾶσι Θεῷ διὰ τοῦ ἐπὶ πάντων ἀγγέλων ἀρχιερέως, ἐμψύχου λόγου καὶ Θεοῦ. *Angelos ex officio ſuo nominare docti, invenimus, propter divinitatem quandam interdum* Deos *vocari à S. Scripturâ: ſed non ſic, ut jubeamur eos adorare, aut divinis honoribus colere, quamvis dona Dei nobis afferant. Omnia enim vota, omnes interpellationes, deprecationes, & gratiarum actiones, deſtinandæ ſunt ad Deum, rerum omnium Dominum, per majorem omnibus angelis ſummum Pontificem, vivum Verbum & Deum.* Adde huic alium locum nõ modò veritatem confirmantem, ſed Origenis ſenſum magis declarantem. Nam poſteaquam multis probâſſet, quod Judæi, nec angelos, nec aſtra ullatenùs venerentur, Lege id prohibente; ſic pergit, *p.* 236: Εἰ δὲ χρὴ ἀπολογήσασθαι ἡμᾶς, ἐπείσης μὴ προσκυνοῦντας ἀγγέλους, καὶ ἥλιον σελήνην, καὶ ἄστρα, κλ. *Si à nobis quoq;, qui nec ipſi pariter (ut Judæi) adoramus Angelos, Solem & Lunam, & aſtra, poſtulatur ratio: dicemus,* &c. *Solem, Lunam* & *Aſtra* jungit *Angelis*: quis verò Chriſtianorum tam inſanit, ut Solem, Lunam & Aſtra cultu religioſo proſequi velit?

Quapropter diſſentire cogor à Cl. Huëtio, qui *l.* 2. *Orig. c.* 2. *q.* 5. *§.* 36. *p.* 90. Doctiſſ. Voſſium incaſſum, ad Angelorum cultum repudiandum, Origenis auctoritatem prætendiſſe, contendit. Producit equidem ex *l.* 8. *contr. Celſ.* non procul initio hæc verba: Ἴσως αὖ τὸ περὶ τοῦ θεραπεύειν αὐτοῦ σημαινόμενον ἐκκαθήραντες, καὶ τῶν τοῦ θεραπεύοντος πράξεων, εἴπομεν αὖ εἰς τὸν τόπον, ὡς περὶ τηλικούτων διαλεγόμενοι, ἅπερ ἐχωροῦμεν περὶ αὐτῶν νοῆσαι. Scil. ubi præmiſiſſet, Si Celſus de veris Dei ſervis, deque bonis angelis colendis locutus fuiſſet: *Fortè,* inquit, *colendi ſignificatum repurgantes, & actiones colentium, dixiſſemus aliquid de hoc loco pro tantæ rei dignitate, proq; captu noſtræ intelligentiæ.* Sed quinam ſit *ſignificatus* iſte *purgatus*, & quæ *actiones colentium*, ſatis apertè colligitur, ex verbis à Cl. Viro pariter obſervatis: εὐφημοῦμεν αὐτοὺς καὶ μακαρίζομεν, *celebramus illos, & beatos prædicamus.* Atqui talem cultum ὁ πάνυ Voſſius, *l. d.* largiter concedit: ſcilicet cultum *mentis*, per agnitionem excellentiæ & beatitudinis Angelorum; dein, *cultum voluntatis*; & denique *corporis*: prout fusè deducit. Sed, inquit, Vir Doctiſſ. Concedi θεραπείαν ex opinione Celſi, qui de vero cultu loquebatur. Atqui, ſi eam ita crudè illi concedere mens Origenis fuiſſet; quid opus erat tam ſolicitè cavere, ut *colentium actiones* & τοῦ θεραπεύειν, i. *cultûs* ſignificatus purgarentur, h.e. eo ſenſu ſumerentur, quo conveniret.

Objicit, Vir Doctiſſ. porrò *homil.* 1. *in Ezech.* ubi Origenes has preces ad angelum fundat: *Veni, Angele. ſuſcipe ſermone converſum*, &c. Verùm, tam manifeſta eſt Apoſtrophe, ut incaſſum laborarem, ſi multis hanc oſtenderem. Quàm apertè angelos introducit, in admirationem raptos propter incarnationem Chriſti, & tales voces inter ſe fundentes: *Si ille deſcendit, & deſcendit in corpus, quid parcimus nobis?* &c. *Eja omnes Angeli deſcendamus è cœlo: Ideò & multitudo militiæ cœleſtis erat laudantium & glorificantium Deum, quando natus eſt Chriſtus: omnia Angelis plena ſunt.* Mox ad hos advenientes angelos converſus, eos velut excipiens & officii admonens: *Veni,* inquit, *angele, ſuſcipe ſermone converſum ab errore priſtino, à doctrinâ Dæmoniorum ab iniquitate in altum loquente: & ſuſcipiens eum quaſi Medicus bonus, confove*

atque

atque inſtitue: parvulus eſt, hodie naſcitur ſenex repueraſcens: & ſuſcipe, tribuens ei Baptiſmum ſecundæ regenerationis: & advoca tibi alios ſocios miniſterij tui; ut cuncti pariter eos, qui aliquando decepti, erudiatis ad fidem. Gaudium enim eſt majus in cœlis ſuper unum peccatorẽ,&c. Paulò antè dixerat: *Tu heri ſub Dæmonio eras, hodie ſub angelo.* Atqui Angelorum eſt, *inſervire ac miniſtrare iis, qui hæreditatem conſecuturi ſunt Salutis. Hebr.* 1. 14: neque ulla religioſæ precationis, invocationis aut adorationis; ſed potiùs meræ admonitionis vel exhortationis nota, hîc apparet.

Pag. 169. *lin.* 10. τί βούλει προσκυνεῖν τὸν προσκυνοῦντα; κἀγὼ γὰρ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ προσκυνῶ καὶ λατρεύω.] Solem loquentem introducit: quem (ſicut & Lunam, &c. aſtra omnia) animam habere ἐνδεδεμένην φθαρτῷ σώματι, *illigatam corpori corruptibili*; non ſolùm hîc, ſed paſſim in ſcriptis ſuis tradidit. Origenes, *in Matth. p.* 326. *ed. G. Huët.* Ἄτοπον, λέγειν. τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σύστημα, ὥστ' εἰπεῖν ἂν ὅτι ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ ὁ χορὸς τῶν ἀστέρων, καὶ οἱ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τούτῳ ἄγγελοι, οὐκ ἔγνωσαν τὸ ἀληθινὸν φῶς, καὶ ἀγνοοῦντες αὐτὸ ἐτήρησαν τὴν ἐπιτεταγμένην αὐτοῖς ἀπὸ Θεοῦ τάξιν. *Abſurdum eſt dicere; ſyſtema mundi, cœlo, terrâ, & quæ in iis ſunt cõſtans; & verbi gratiâ, Solem, Lunam, & Chorum totum aſtrorũ, omniumq́; in toto Mundo angelorum, non cognoviſſe verum illud Lumen: & licèt id ignorârint, tamen ordinem à Deo impoſitum ſervâſſe.* & Commentar. *in Joh. pag.* 17: Ἡ ψυχὴ τοῦ ἡλίου ἐν σώματι, καὶ πᾶσα ἡ κτίσις, περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολός φησι· πᾶσα ἡ κτίσις στενάζει. *Anima Solis eſt in corpore, & omnis creatura, de quâ Apoſtolus inquit,* Omnis creatura ſuſpirat, &c. Idem, *l.* 8. *cont. Celſ. p.* 422: καὶ ὑμνοῦμέν γε Θεὸν, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἄστρα καὶ πᾶσα ὑπερουράνια στρατιά. *Hymnis laudamus Deum & Unigenitum ejus, non aliter, quàm ipſe Sol & Luna & Sydera, totaq́; cœleſtis militia.* Et *l.* 5. *cont. Celſ. p.* 237: Οὓς (ἀστέρας) εἰ ἄρα προσκυνεῖσθαι ἐχρῆν, οὐ διὰ τὸ θαυμαζόμενον ἀπὸ τῶν πολλῶν αἰσθητὸν φῶς ἐχρῆν προσκυνεῖσθαι· ἀλλὰ διὰ τὸ νοητὸν καὶ ἀληθινόν· εἴπερ καὶ οἱ ἐν οὐρανῷ ἀστέρες ζῶά εἰσι λογικὰ καὶ σπουδαῖα, καὶ ἐφωτίσθησαν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως ὑπὸ τῆς σοφίας, ἥ τις ἐστὶν ἀπαύγασμα φωτὸς ἀϊδίου· καὶ γὰρ τὸ μὲν αἰσθητὸν φῶς αὐτῶν, ἔργον ἐστὶ τοῦ τῶν ὅλων δημιουργοῦ· τὸ δὲ νοητὸν τάχα καὶ αὐτῶν, καὶ ἐκ τοῦ ἐν αὐτοῖς αὐτεξουσίου ἐληλυθός. *Aſtra ſi colenda eſſent; non propter ſenſibilem lucem, quam plurimi admirati ſunt, coli oporteret; ſed propter illam veram & intelligibilem lucem: ſiquidem etiam cœleſtes ſtellæ animalia ſunt rationalia, virtute prædita, illuſtrata cognitionis lumine à ſapientiâ illâ, Quæ eſt* ſplendor (*Heb.* I. 3.) *ſempiterni Luminis. Etenim ſenſibile quidem eorum lumen opus creatoris eſt: intelligibile autem fortaſſis & ipſorum eſt, proveniens ex arbitrio ipſorum proprio.* Similia habentur, *l.* 1. *de principiis, c.* 7 *p.* 648. Imperator Juſtinianus, *in epiſtolâ ad Menam* quatuor ejuſdem commatis teſtimonia ex libris περὶ ἀρχῶν allegat. Eſtq́; hic unus ex erroribus, qui à S. Patribus olim *Origeniſtis* objecti. Vid. Hieron. *in epiſtolâ ad Pammachium adverſùs errores Joh. Hieroſol. To.* 2. *p.* 168. & *ad Avitum pag.* 149. Juſtinian. *in epiſt. ad Menam,* qui inter anathematiſmos ſextum hunc poſuit: Εἴ τις λέγει, οὐρανὸν καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας καὶ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἐμψύχους, καὶ ὑλικάς εἶναί τινας δυνάμεις, ἀνάθεμα ἔστω. *Si quis Cœlum, Solemvé & Lunam, cum ſtellis, atque aquas ſupracœleſtes, dicat animatas, & materiales eſſe poteſtates: ſit anathema.* Epiphan. *in epiſt. ad Joh. Hieroſ. Epiſcopum,* & *hær.* 64. ſui *Panarij,* hunc errorem non tangit: fortè, quia leviorem cæteris cenſuit. Ruffinus, *lib.* 1. *adv. Hieron. p.* 216. eum non negat Origenis fuiſſe; ſed retorquet in Hieronymum, ac ſi ejuſdem opinionis aliquando fuiſſet. Obſervat autem Doctiſſimus Vir Gerard. Joh. Voſſius, *lib.* 2. *de progr. Idolol. c.* 30: Origenem hac in re ſecutum eſſe Philonem, *l. de Somniis, & de Opificio mundi,* atque alibi, *Stellas animatas* & rationales ſtatuentem. Philo autem in eo ſecutus eſt Ciceronem, Platonem, Zenonem. Vid. eruditè hac de re diſſerentes, Voſſium, *l. d.* & Huëtium, *l.* 2. *Origenianorum.*

Pag. 174. *lin.* 7. ἀπολάβωμεν κρείττονα ψυχῆς] Quorſum ſpectârit Adamantius iſtâ παρονομασίᾳ, parum liquet. Vix enim apparet, Quomodo *Anima* unius & ejuſdem hominis recipi poſſit *melior Animâ*? niſi fortè illud intenderit: Ψυχὴ propriè atque ſtrictè illa eſt *Anima*, quæ præſtat *Animal*, hoc eſt,

Corpus vivum ſentiens, id quod Apoſtolus vocat σῶμα ψυχικὸν, *Corpus animale*, 1. *Cor. c. XV*, 44. Quando igitur fidelis *martyrio perdit animam*, nil aliud quàm *Vitam & ſenſus corporis* profundit cum ſanguine ſuo. Hactenus autem Chriſtus vult, nos propter Ipſum libenter *perdere animas*. Atqui cùm ait: Qui ſic *perdiderit animam* ſuam, is *ſervabit eam*: profectò, cùm *perditio* & *ſalus* ejusdem Animæ ſimul conſiſtere nequeant, oportet, duplicem σωτηρίαν, ſive *ſalutem* animæ agnoſcamus: unam, quâ ſalva eſt in Corpore *hujus Vitæ*: alteram, quâ ſalva erit cum corpore *in futurâ Vitâ*. Non eſt dubiũ, quin *futura vita*, utpote beata & æterna, *melior* æſtimanda & præferenda ſit *Vitæ præſenti*, miſerabili & brevis momenti. Proinde, Qui Vitam perdit præſentem propter Chriſtum, quia per hoc lucrabitur *Vitam* apud Chriſtum & cum Chriſto beatam & æternam; is hactenus *perdendo animam, meliorem animam recipit*: adeoque hoc ipſo *ſervabit* ad meliora ſuam Animam, ſi eam *martyrio perdet*. *Anima* hîc ſpiraculum & flatus quidam corporis eſt; quod tamdiu vivit, quandiu perſpiratur: ſpiramine ceſſante, flacceſcit ac diffluit. At, in illâ vitâ, ex converſatione cum Chriſto, & Viſione DEI propiore, multô illuſtriora & præſtantiora beneficia præſtabit corpori, à mortuis reſuſcitato, ac ſecum redunito: unde dicitur Apoſtolo, σῶμα πνευματικὸν, *Corpus ſpiritale*: quia tunc *Anima* reverà & efficaciter *Vitam* communicabit ſuo corpori, nunquam finiendam, ſed conſtantem in æternum: eritque adeò Πνεῦμα ζωοποιοῦν, *Spiritus vivificans*; cùm iſthic, pro tempore ac ſeculo iſto, ſit ψυχὴ ζῶσα, *Anima vivens* in ſeipſa, ſed vitam non poſſit conſervare ſuo Corpori: quandoquidem *omnibus hominibus deſtinatum eſt ſemel mori*: *Heb. IX.* 27. Itaque *Anima* in futurâ Vitâ, *ſeipſâ* reſpectu hujus Vitæ, *melior* erit: quia longè meliore ſtatu & conditione fruetur. *Rom. VIII*, 18. 21. 1, *Cor. XV*, 45. 46. 49. & 2, *Cor. IV*, 17. 18. &c: Aut fortè id innuit, quod *lib.* 2. *de principiis* de animâ ſcripſit, allegante id Juſtiniano Imp. *in epiſt. ad Menam*, & confirmante Epiphanio, *in epiſt. ad Joh. Hieroſol. Tom.* 2. *op. Hieron. pag.* 158: Παρὰ τὴν ἀποψύχωσιν καὶ τὴν ψύξιν τὴν ἀπὸ τοῦ ζῆν τῷ πνεύματι γέγονεν ἡ νῦν λεγομένη ψυχὴ, ἥτις καὶ δεκτικὴ τῆς ἐπανόδου. τῆς ἐφ' ὅπερ ἦν ἐν ἀρχῇ· ὅπερ νομίζω λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ προφήτου ἐν τῷ, Ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὥστε ὅλον τοῦτο εἶναι νοῦς. νοῦς οὖν γέγονε ψυχὴ, καὶ ψυχὴ κατορθωθεῖσα γίνεται νοῦς. *Ex eo quòd decidit & refrixit à ſpiritali vitâ, facta eſt, quæ nunc eſt, anima, quæ reditum quoque in id, quod ab initio fuit, admittit. Quod à Prophetâ ſignificari arbitror, dum ait:* Revertere anima mea in requiem tuam: *ut totum hoc ſit mens. Mens igitur facta eſt anima, anima verò rectè factis integrata fit mens.* Unde ſatis apertè colligitur, quomodò Origeni anima fiat melior, adeoque & melior recipi poſſit.

Pag. 176. *lin.* 37. Εἰ δὲ λόγους ἐκεῖνοι, παρὰ τοὺς ἐν βίῳ πένητας μάρτυρας πολυτελ. ἕξουσι τὴν ἐν νοητοῖς κτῆσιν;] Quæſtionem hanc, *An martyres divites præ pauperibus majorem in ſpiritalibus gloriam ſint conſecuturi?* affirmando expedit. Quid verò, ſi pauper divitias & honores, ab Idololatris oblatos, veritatis amore repudiaret? quid, inquam, reſponderet Adamantius? Obiter notemus, Origenis, & alibi uſitatam, τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν diſtinctionem; quam hîc quoq; inculcat, & Divitiis ſeu Poſſeſſionibus applicat: nempe, quod alia bona ſunt αἰσθητὰ, *Senſilia*, quæ ſenſibus; alia νοητὰ, *Intelligibilia*, quæ ſolâ mente percipiuntur: illa fermè ſunt *Corporalia* & *Terrena*; iſta *Spiritalia* & *Cœleſtia*. 2, Cor. IV. 18.

Pag. 177. *lin.* 36. οὐ συγκατηριθμήσθαι, ἢ τούτοις ἡ γυνή] Scripturam, ait, majeſtatem ſuam in hoc obſervare; quòd reſtitutio parentum omniumque bonorum in reſurrectione promittatur, uxore tantùm exceptâ: quia pii ſimiles futuri ſunt angelis. Tertullianus, *lib* 1. *ad Uxorem. c.* 1. *Chriſtianis ſeculo digreſſis, nulla reſtitutio nuptiarum in die reſurrectionis repromittitur: translatis ſcilicet in angelicam qualitatem & ſanctitatem.*

Pag. 178. *lin.* 5. οὔτε γαμίσκονται.] Verbum iſtud prodit nobis, locum eſſe allegatum ex *Marc. XII*, 25. idem ſignificant ſequentia, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι, οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ſic enim *Marcus*. *Matthæus* paulò aliter: οὔτε ἐκγαμίζονται· ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι. Eadem hiſtoria, eadem ſententia utrobique.

Ibid. lin 32. *& ſeqq* ἐν ταῖς περὶ θεοσεβείας συνθήκαις, πάλαι τοῖς κατηχοῦσιν ὑμᾶς ἀπεκρίθητε

θητε κλ. uſque *pag.* 179. *lin.* 5. ὧ βαπτιζόμενοι ἀπετάξαντο.] Alludit ad Renunciationem & ὁμολογίαν ſeu *Confeſſionem*, (quaſi *Confœderationem*,) in Baptiſmo à Catechumenis fieri ſolitam. Pſeudo-Clemens, *Conſtit. Apoſtol. l.* 7. *c.* 41. & 42: Καὶ ὅταν ᾖ πρὸς αὐτὸ λοιπὸν τὸ βαπτισθῆναι ὁ κατηχηθεὶς, μανθανέτω τὰ περὶ τῆς ἀποταγῆς τοῦ Διαβόλου, καὶ τὰ περὶ τῆς συντάξεως τοῦ Χριστοῦ. *Cùm fuerit deinde in ipſo tempore baptiſmi Catechumenus: diſcat, quæ de renunciando Diabolo, & aſcribendo ſe Chriſto requiruntur.* PP. ἀπαγγελλέτω οὖν ὁ βαπτιζόμενος ἐν τῷ ἀποτάσσεσθαι, Ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ταῖς πομπαῖς αὐτοῦ· καὶ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ· καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· καὶ ταῖς ἐφευρέσεσιν αὐτοῦ. καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν· μετὰ δὲ τὴν ἀποταγὴν συντασσόμενος λεγέτω, ὅτι καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ, καὶ πιστεύω καὶ βαπτίζομαι εἰς ἕνα ἀγέννητον μόνον ἀληθινὸν Θεόν κ.τ.ε. *Ergo qui baptizatur, cùm renunciat recitet hæc: Renuncio Satanæ & operibus ejus, & pompis ejus, & cultui ejus, & angelis ejus, & inventis ejus, & omnibus quæ ſub eo ſunt. Poſt renunciationem verò cùm aſcribitur Chriſto, dicat: Aſcribor, & credo, & baptizor in unum ingenitum, ſolum verum Deum*, &c. Similia refert Dionyſ. Areop. dictus, *Hierarch. Eccl. cap.* 2. *pag.* 77. 78. & in eum Pachymer. *paraphr. p.* 55. Tertullianus, *de Coronis, c.* 3. *Aquam adituri ibidem, ſed & aliquanto prius in Eccleſiâ ſub Antiſtitis manu conteſtamur; Nos renunciare Diabolo & pompæ & angelis ejus. Dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpondentes, quàm Dominus in Evangelio determinavit. inde ſuſcepti, lactis & mellis concordiam prægustamus.* Ambroſius, *l. de iis qui Myſteriis initiantur c.* 2. *Tom.* 4. *p.* 422: *Poſt hæc reſerata tibi ſunt Sancta ſanctorum: ingreſſus es regenerationis ſacrarium, repete quid interrogatus ſis; recognoſce quid reſponderis: Renunciâſti Diabolo & operibus ejus, mundo & luxuriæ ejus ac voluptatibus. Tenetur Vox tua non in tumulo mortuorum, ſed in libro viventium.* Idem, *l.* 1. *de Sacram. c.* 2. *Tom.* 4. *p.* 429: *Quando te interrogavit, Abrenuncias Diabolo & operibus ejus, quid reſpondiſti? Abrenuncio. Abrenuncias ſeculo & voluptatibus ejus? Quid reſpondiſti? Abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui & nunquam tibi excidat tua ſeries cautionis.*

Cyrillus Alex. *l.* 7. *contra Julianum p.* 248: eandem formulam ſic circumſcribit: Προαποθέμενοι τῆς ἑαυτῶν διανοίας τῆς ἑλληνικῆς ἀβελτηρίας τὸν σκότον, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀγέλαις τὸ ἐρρῶσθαι φράσαντες, καὶ πᾶσαν αὐτῶν πομπὴν καὶ λατρείαν ἐμφρονέστατα διαπτύσαντες· εἶτα τῷ τῆς ἀληθείας φωτὶ τὸν νοητὸν τῆς καρδίας ἀναθρώσαντες ὀφθαλμὸν, καὶ τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς δημιουργὸν καὶ παμβασιλέα καὶ Θεὸν τῶν ὅλων ἐπεγνωκότες, ὁμολογοῦμεν τὴν πίστιν τὴν εἰς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. *Deponentes priùs è mente paganæ ſtultitiæ tenebras, & valedicentes Dæmoniorum agminibus, omnemque eorum pompam & cultum prudenter deſpuentes; poſtea veritatis lumine intellectualis dilatantes oculum cordis, Deum univerſorum, naturâ & verè opificem, omniumque Regem agnoſcentes, confitemur fidem in Patrem Filium & Spiritum.* Vid. Cyrillum Hieroſol. *Catecheſi Myſtagog.* 1. & 2. ubi formula renunciationis prolixè explicatur, additâ circumſtantiâ, Catechumenum versùs Occidentem eam recitâſſe; poſtea, converſum ab Occaſu ad Ortum, fidei Confeſſionem ediſſe. Baſilium M. *de Spir. S. c.* 27. *To.* 2. *p.* 352. Chryſoſtomum, *homil.* 21. *ad popul. Antioch.* Theodoretum, *in c.* 1. *Cantici ad v.* 2. *p.* 1002. Greg. Nazianz. *Orat.* 32. *p.* 520. Ammonium, *in Catenâ in Joh. ad cap.* 21. Rabanum Maurum, *de inſtit. Cler. l.* 1. *c.* 27. &c.

Pag. 184. *lin.* 2. οἱ ἑπτὰ ἐν τοῖς Μακκαβαϊκοῖς ἀναγραφέντες ἀδελφοί] Hanc hiſtoriam *Martyrii ſeptem fratrum* Maccabæorum ubique decantârunt S. Patres: Prudentius, περὶ Στεφάνων, *hymno X.* Marius Victorinus, *Rhetor.* Auguſtinus, *l.* 18. *de Civ. Dei, c.* 36. tanti facit, ut propterea libros Maccabæorum pro Canonicis ab Eccleſiâ haberi opinetur. Chryſoſtomus, *To.* 5. *homiliis tribus* 94. 95. & 96. Cyrill. Alexandr. *Comm. in Joël. p.* 201. Suidas, *in* Ἀντίοχος. Sulpicius Severus, *S. Hiſt. l.* 2. *p.* 340. & *epiſt.* 2. *ad Aurel. Diac. p.* 503. Ambroſius, *l.* 1. *officior. c.* 41. & *paſſim.* Greg. Nazianz. *Orat.* 22. *in Maccabæorum laudem* conſcripta. Die etiam ſolenni ipſorum paſſio celebrata eſt: Beda, *in Martyrolog. ad Cal. Aug.* Et Bernhardus, *epiſt.* 313. Chriſtianis addatur Fl. Joſephus, *peculiari libello de Maccabæis.*

Ibid. lin. 14. ὡς ἡ γραφὴ ὠνόμασε] Τῇ γραφῇ, hoc eſt, *Scriptura ſacra*, accenſet libros Mac-

 cabæo-

cabæorum. Sic *pag.* 188. *lin.* 16. & *lib.* 2. *de principiis, c.* 1. *p.* 688. ait: *ut autem ex Scripturarum auctoritate hæc ita ſe habere doceamus, audi, quomodo in Maccabæorum libris mater ſeptem martyrum unum ex filiis cohortatur.* pp. allegat etiam *Librum Paſtoris*, & *Pſalmos Davidis*. adeò nil novi eſt Origeni, libros Apocryphos hoc nomine inſignire. Ità *L.* 7. *cont. Celſ. p.* 339: ex Syracidis Eccleſiaſtico dictum prolaturus, inquit: εἰδέναι δὲ χρὴ, ὅτι οἱ βουλόμενοι κατὰ τὰς θείας ζῆν γραφάς· *Sciendum autem, quod qui volunt juxta Scripturas divinas vitam inſtituere*, &c: Sic Philocal. *c.* 23. *pag.* 70: Suſannæ hiſtoriam allegaturus, inquit: Εἰ δὲ δεῖ ἀπὸ τῶν γραφῶν τοῦτο παραστῆσαι· *Quod ſi ex Scripturis probandum eſt.* Sic obſervat Doctiſſ. Huët. *in annot. ad Tom. in Matth. pag.* 21: Librum Judith ab illo eodem modo nominari. Imò, *l.* 8. *c. Celſum pag.* 410. Eccleſiaſtici dictum vocat θεῖον λόγον, *divinum ſermonem*: non, ac ſi *Canonicos*, vel θεοπνεύστους & ἐνδιαθήκους, *à Deo inſpiratos & in Canonem receptos*, crediſſet: probè enim nôrat, ὅτι ἀρχῆθεν, περὶ τὴν ἐν τοῖς πεπιστευμένοις θείοις εἶναι βιβλίοις ἐκλογὴν, γεγόνασι διαφωνίαι τῶν πιστευόντων. *Quòd inde ab initio, non conveniebat inter credentes, de delectu divinorum S. Scripturæ voluminum.* probè etiam noverat, quænam ſit γραφὴ θεόπνευστος, *Scriptura à Deo inſpirata*: interim ex conſuetudine loquendi, & more recepto, ſic loquitur, *prout in Homiliis ſuis, quas ad vulgus loquitur, communem editionem ſequitur; quamvis in Tomis, id eſt in diſputatione majori, hebraicâ veritate ſtipatus, & ſuorum circumdatus agminibus, interdum linguæ peregrinæ quærit auxilia.* Obſervante iterum Hieronymo, *Tom.* 3. *præfat. quæſt. hebr. in Geneſin, p.* 201. Neque dubium eſt, quin Origenes SS. Scripturarum callentiſſimus, ſæpe eas citârit; ut ipſe non cogitaret preſſius, in quo libro reperiretur dictum: prout non rarò, ac fortè etiam memoriâ lapſus, ex diverſis capitibus aut libris verba conglomerat. Sed, ubi libros ſacros attentius allegabat, diſcrimen inter eos facit. Exempli loco ſit *Eccleſiaſticus*, ſuprà γραφὴ & θεῖος λόγος dictus: alibi, *l.* 5. *cont. Celſ. pag.* 250: Ἐπιγεγραμμένη Σολομῶντος σοφία, *Salomonis Sapientia titulotenus inſcripta*: & *l.* 6. *cont. Celſ. p.* 279: Τὸ σύγγραμμα τὴν σοφίαν ἡμῖν καταλιπόντος Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ· *Scriptum Jeſu filii Sirach, Sapientiam nobis relinquentis*, appellatur. Sic Hieron. *Tom.* 3. *præf in Judith. p.* 225. cum Nicænâ Synodo librum Judith *ſacram* nominat *Scripturam*: quam tamen ibidem negat eſſe *Canonicam*; utpote *cujus auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur.* Vid. Druſium, *in quæſitis epiſt.* 111. ubi etiam Libros Apocryphos Henochi & Hermæ, *literas ſanctas* & *Scripturam* ab Irenæo & Tertulliano vocari, obſervat. Si quis ex his librum *Canonicum* exculpere poteſt, fuerit mihi magnus Apollo. Cæterùm, libros Maccabæorum olim in Canone non fuiſſe, doctiſſimè probat ex Auguſtino, *l.* 2. *cont. Gaudentium, c.* 23: Hieronymo, *in Chronico*, & *præf. in Prov.* & *prolog. Galeato*: Ruffino, *in expoſ. Symboli*: Gregorio M. *moral. in Job. lib.* 19. *c.* 13: & Philoſtorgio, celeberr. JCtus Jacobus Gothofredus, *Diſſertat. in lib.* 1. *cap.* 1. *Philoſtorgii* ſui.

Pag. 187. *lin.* 3. θεομάχος γὰρ ὁ τοῖς ἀπὸ τοῦ λόγου θεοποιηθεῖσι μαχόμενος] θεοποιεῖσθαι dicitur de iis, qui *Deorum numero* vel *ordini aſcribuntur*: quod opus Latinis *Conſecrare* & *Conſecratio*, Græcis quoque ἀποθέωσις, appellatum. itaque θεοποιηθεὶς, eſt *Diis adſcriptus*, & *Conſecratus*, gentili loquendi more: caſtioris autem Religionis Cultoribus, pro *Deo conſecratis*, & *Sanctificatis* accipi convenit. ac proinde, οἱ ἀπὸ τοῦ λόγου θεοποιηθέντες, puro & inculpato ſenſu poſſunt intelligi, *Qui Verbo Dei ſanctificati*, eique conſecrati ſunt. ſecundùm illud Apoſtolorum Principis effatum: Τὰ μέγιστα ἡμῖν καὶ τίμια ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως· 2, *Pet. I*, 4. *Maxima nobis & pretioſa Præcepta donata ſunt, ut Per hæc* divinæ conſortes naturæ *fiatis*. Certè apud Judæos de *Verbo*, quod locutus eſt Deus ad Patres eorum, pervulgatus erat ſermo: at, de Sermone illo, quem prædicavit Johannes Evangeliſta, vix adytorum Myſtis conſtabat. Idem verò eſſe θεοποιεῖσθαι, quod κοινωνὸν γίνεσθαι τῆς θείας φύσεως, illuſtris confirmat locus Athanaſii, *Tom.* 1. *epiſt. ad Adelphium pag.* 332. à Cl. Svicero indicatus: γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα ἡμᾶς ἐν ἑαυτῷ θεοποιήσῃ, καὶ γενώμεθα λοιπὸν γένος ἅγιον, καὶ κοινωνοὶ θείας φύσεως, ὡς ἔγραψεν

ὁ μακα-

ὁ μακάριος Πέτρος. *Factus eſt homo, ut nos in ſeipſo Deos faceret, fiamusq; in poſterum genus ſanctum, & divinæ participes naturæ, uti ſcripſit B. Petrus.* Idem, *de Incarn. Verbi To.* 1. *p.* 463. idipſum ſic effert: Chriſtus dicitur ἄνθρωπος γεγενῆσθαι μένων Θεὸς, ἵνα τοὺς ἀνθρώπους Θεοὺς ἀποδείξῃ μένοντας ἀνθρώπους: *Homo factus eſſe, manens Deus; ut homines Deos faceret, manentes homines,* i. e. ut paulò ante explicat: Εἰς ὁμοίωσιν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπανάγει πάλιν, ὁμοιωθεὶς τῷ ἰδίῳ ποιήματι. *Similis factus creaturæ, eam ad ſimilitudinem, quæ in ſe eſt, reducit.* Sive autem quis Prophetas, Apoſtolos, Dei Præcones & horum Diſcipulos oppugnat; ſive, quod prædicant iſti, & confitentur Verbum Dei; pariter θεομαχεῖν dicetur: nec poteſt aliter DEUS oppugnari, quàm perſequendo ipſius *Confeſſores, Teſtes, Martyres, Diſcipulos*, quos omnes *DEI-filios* Scriptura S. deſignat. *Luc. X,* 16. *Act. V,* 38. & 39. & *IX,* 4. Ac minimus horum *ſeptem fratrum* pp. (*ſeq. p.* 188.) eosdem appellat τοὺς οὐρανοῦ παῖδας, *Cæli filios*, id eſt, DEI, cujus eſt Cœlum. Hebræis namque & Chaldæis ſatis uſitatum eſt, *Cælum* pro *Deo* nominare: *Dan. IV,* 23. *Matth. XXI,* 25. *Luc. XV,* 18. perinde ὁ θεομάχος ibid. explicatur: ὁ ἐπὶ τοὺς οὐρανοῦ (ſive οὐρανίους) παῖδας αἰρόμενος χεῖρας. *Qui adverſus Cæli filios tollit manus:* hoc eſt, perſequitur eos, vexat, pulſat, torquet, occidit. ¶ Poſſunt hæc verba etiam ſic verti: *Dei oppugnator eſt, quisquis pugnat cum iis, qui à Sermone divi facti ſunt. ut* θεοποιηθέντες ſint, οἷς ἔδωκεν ὁ λόγος ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, *Joh.* 1. 12. *quibus Sermo ille poteſtatem dedit fieri filios Dei.* Juvat me Doctiſſ. Druſius, *c.* 34. *obſ. in Exod. p.* 179: *Dubito, utrum à Judicibus Deus Elohim, an à Deo dicti ſint judices, quaſi Dii ſive Divi. nam Dei munus obeunt in terrâ. Sic Reges antiquitùs vocabantur* θεοί *unde* θεομαχεῖν, *ut quidam volunt, & bellum gigantum cum Diis. item* θεὸς ἰούλιος, *divus Julius*, &c. Sic Tertullian. *l. ad Scapulam c.* 4: *Non te terremus, qui nec timemus: ſed velim, ut omnes ſalvos facere poſſemus, monendo* μὴ θεομαχεῖν. Quod tam enorme peccatum eſſe duxerunt gentiles, ut Cicero *in Catone majore* ſcribere non dubitârit: *Quid eſt aliud, Gigantum more bellare cum Diis, niſi Naturæ repugnare?*

Pag. 188. *lin.* 38. ποτήριον δὲ σωτηρίου τὸ θεῖον ὀνομάζεσθαι τὸ μαρτύριον] *Poculum Salutaris*, Origenes non dicit per Hebraiſmum, Genitivo ſubſtantivi pro Adjectivo ſumpto: quemadmodum vulgò vertunt, *Poculum ſalutis* accipiam, id eſt, *ſalutare:* ſed, τὸ σωτήριον, *Salutare*, uſurpatur vice Subſtantivi σωτηρία, & hîc iterum *Abſtractum* pro *Concreto*, ſcilicet *Servatore* ipſo. Ità Symeon complexus Chriſtum Domini natum, *Luc. II,* v. 20: ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου, τὸ Σωτήριόν σου: *Viderunt oculi mei Salutare tuum*: pro, Tuum illum Salutis ſanctorum Auctorem, τὸν Σωτῆρα, *Servatorem* illum: *eod. cap.* v. 11. Conſule H. Grot. *Annot. in h. l.* Eſt igitur *Poculum ſalutaris* idem Origeni, quod *Calix Servatoris*, ſive Domini JESU. Quò facit, quicquid diſſerit, De *Calice Paſſionis Chriſti*; & quod eundem bibere vel guſtare, tùm honorificum, tùm ſalutare ſit, atque ad maximam gloriam faciat genuinorum ipſius Diſcipulorum: putà *Confeſſorum*, & *Veritatis Teſtium* ſive Martyrum, *Rom. VIII,* 17. Nec opus pluribus, cùm liquidiſſimè hoc exponat, *ſeq. pag.* 191. *med.* Τὸ τοῦ Σωτῆρος ποτήριον, iſtud *Servatoris poculum*, *Pſal. CXV.* (*al.* 116) v. 13. denotare, *Martyrum mortem:* quia propter *Chriſtum Servatorem* mortem oppetunt. Idem ſignificant præſentia verba: *Poculum Salutaris* nominari *Martyrium.* Orig. *tr.* 12. *in Matth. Tom.* 2. *p.* 84. multis hoc tradit. Gregor. M. *l.* 3. *Dialogor. Tom.* 1. *p.* 1407. poſtquam verba Chriſti, *Poteſtis bibere calicem*, &c. poſuiſſet, addit: *Quid autem Calicis nomen, niſi paſſionis Poculum ſignat?* Clemens Alex. *Pædag. l.* 1. *c.* 6. *p.* 77. τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἰδίου πάθους ποτήριον κέκληκε καταχρηστικῶς, ὅτε ἐκπιεῖν καὶ ἐκτελέσαι μόνον ἐχρῆν αὐτό. *Propriæ paſſionis complementum abuſivè Poculum appellavit, quando eam haurire & perficere ſolum oportebat.* Vid. Baſil. M. *in Pſ.* 116.

Pag. 190. *lin.* 16. οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τοίνυν ἐστὶ, καὶ κατὰ δειλίαν λέγειν τὸ, πάτερ εἰ δυνατόν] Negat Chriſtum timuiſſe, cùm deprecaretur calicem. Origenes, *Tom. ult. in Joh. p.* 409: τὴν σωτήριον οἰκονομίαν συνεῖδε μέλλειν, οὐδὲ βραδύνειν, ἀλλ᾽ ἧς ἡ δύναμις ἰσχύειν ἤθελεν. οὐ δειλιῶν, ὡς οἴονταί τινες μὴ τῶν νοησάντων τίνα τρόπον εἶπεν, Πάτερ εἰ δυνατὸν παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο, ἀλλὰ θαρραλεώτατα ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἀπα-

ἀποδυόμενος. *Salutarem diſpenſationem nec irritam fieri aut retardare voluit, ſed pro virili efficacem eſſe; non timens (ut nonnulli opinantur, non intelligentes, quâ ratione dixerit,* Pater ſi poſſibile ſit, tranſeat Calix iſte) *ſed plenâ fiduciâ ad certamen ſeſe accingens.* Id. *l.* 7. *c. Celſ. p.* 369: οὐκ ἦν οὖν κατὰ τὸν ἀπὸ καρτερίας παρὰ ταῖς μάστιξι σιωπήσαντα, καὶ ἀπὸ πρᾳότητος πάντα ὑπομείναντα τὰ παρὰ τῶν ἐμπαιζόντων προσαγόμενα, εἰρηκέναι ἀπὸ ἀγεννείας (ὡς οἴονταί τινες) καὶ τὸ Πάτερ, εἰ δυνατόν· *Non erat igitur, quòd is, qui præ tolerantiâ inter flagra tacuit, & præ manſuetudine omnes toleravit illuſiones, ex timiditate diceret, ut quidam putant, illud:* Pater, ſi poſſibile ſit, &c. Idem paſſim inculcat, quia nequiſſimus Celſus ſæpiùs hoc objicit: imprimis *l.* 2. *p.* 75. Sed Origenes illum Marcionitis aſſimilat, qui dictum ἐγὼ ἀποκτενῶ, δοκοῦσιν ἀκηκοέναι, καὶ πολλάκις ἡμῖν αὐτὸ ὀνειδίζουσιν. τοῦ δὲ ζῆν ποιήσω, οὐδὲ μέμνηνται. Ego interficiam, *volunt videri audiviſſe, imò frequenter nobis exprobrant illud. Sed non meminerunt, hujus verbi* Ego vivificabo. Epiphan. *Serm. Anchorato pag.* 484: ὁ εἰπὼν περὶ τοῦ θανεῖν περὶ τοῦ θανάτου, κἂν διὰ τὸ μὴ ὑποληφθῆναι ψεύστην αὐτὸν, οὐκ ἠδύνατο εὔξασθαι παρελθεῖν τὸ ποτήριον, ἀλλὰ προκαλεῖται διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου, τὸν ἀντίδικον, ἵνα ἐκείνου ὑπολαβόντος δεδιέναι τὸν Σωτῆρα τὸν θάνατον, ἐπαγάγῃ αὐτῷ θάνατον εἰς σωτηρίαν τοῖς θνήσκουσι διὰ τῆς οἰκονομίας. *Qui ante mortem dixit de morte (vel ob hoc ipſum, ne deprehenderetur mendax) non potuit precari, ut tranſiret poculum: Sed provocat, per hunc modum, ſuum adverſarium: quò, illô opinante timere Salvatorem mortem, induceret ipſi mortem, ad ſalutem morientibus, per diſpenſationem.*

Ibid. lin. 34 οὐ τὸ γένος τοῦ μαρτυρίου παρῃτεῖτο, ἀλλὰ τάχα τὸ εἶδος τόδε.] Hunc locum hæretici & pagani multipliciter corrupére falſis interpretamentis: patet autem, Patres eum difficilem intellectu agnoviſſe: unde quoque diverſimodè explicatus fuit. Nonnulli cum Origene reſpexére pronomen demonſtrativum & reſtrictivum τοῦτο, *hoc Poculum*: ac ſi aliud, & peculiare, ſibi porrigi Chriſtus petierit. Sed quodnam fuerit illud aliud poculum, ipſe Origenes ſibi non conſtat. Hîc inquit: τάχα βαρύτερον αἰτεῖν λεληθότως, ἵνα καθολικώτερόν τι καὶ ἐπὶ πλείους φθάνον εὐεργέτημα ἀνυσθῇ δι᾽ ἑτέρου ποτηρίου· *Illum fortè occultè gravius poculum petere, ut beneficium magis univerſale, & pluribus utile, per illud conficeretur.* Ex antiquis tamen, qui huic aſſentiret interpretationi, vidi neminem. *Lib.* 2. *cont. Celſ. p.* 77: rurſus in hoc *aliud poculum* inquirens, ſcribit: Ὁρῶν ὁ σωτὴρ, οἷα ὁ λαὸς καὶ Ἱερουσαλὴμ πείσεται ἐπὶ τῇ ἐκδικήσει τῶν κατ᾽ αὐτοῦ τετολμημένων ὑπὸ Ἰουδαίων, οὐ δι᾽ ἄλλο τι, ἢ διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους φιλάνθρωπον, θέλων μὴ παθεῖν τὸν λαὸν ἃ ἔμελλε πάσχειν, φησὶ τό· πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστι παρελθέτω ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. ὡς εἰ ἔλεγεν, ἐπεὶ ἐκ τοῦ μὲν πιεῖν τοῦτο τῆς κολάσεως ποτήριον, ὅλον ἔθνος ὑπό σου ἐγκαταλειφθήσεται· εὔχομαι, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθεῖν ἀφ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· ἵνα μὴ ἡ μερίς σου, τολμήσασα κατ᾽ ἐμοῦ, πάντη ὑπό σου ἐγκαταλειφθῇ *Videns Servator, qualia Populus & Hieruſalem patientur in vindictam à Judæis perpetrati contra ſe facinoris; non ob aliud, quam propter benevolentiam, quâ populum illum proſequebatur, volens vitare futuram paſſionem dixit:* Pater, ſi fieri poſſit, tranſeat à me Calix iſte: *ac ſi diceret: quandoquidem propter epotum à me hunc ſupplicii Calicem tota gens à te deſeretur; precor, ſi fieri poteſt, ut tranſeat à me Calix hic, ne portio tua propter audax in me facinus omninò à te deſeratur.*

Placuit hæc interpretatio multis veterum, eamque ſequuntur Hieronymus, *To.* 9. *Comment. in Matth. c.*26. *p.*79. Epiphan. *hær.*69. *p* 335. Druthmarus, *in expoſ. Matth. p.*308. Beda, *Tom.*5. *Comm. in Matth.* 26. *pag.* 105. Theophylactus, *in Matth. p.* 117. qui tamen addit aliam, quòd etiam quà homo mortis terrores ſenſerit & exhorruerit.

Sed imprimis commemoranda eſt expoſitio: ubi verba antecedentia & conſequentia inter ſe confert, & ſic concludit: ἐνθάδε τοίνυν διαγράφει ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ αὐτοῦ, καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἀσθενὲς, καὶ τὸ τοῦ πνεύματος πρόθυμον. τὸ μὲν ἀσθενὲς, ἐν τῷ· πάτερ εἰ δ. τὸ δὲ πρόθυμον τοῦ πνεύματος, ἐν τῷ, πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾽ ὡς σύ. *Hic itaque delineat* (Jeſus) *in humanâ ſuâ naturâ, tùm carnis humanæ infirmitatem, tùm alacritatem Spiritûs. infirmitatem, his verbis:* Pater, ſi &c. *alacritatem Spiritûs, illis:* Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Hanc ample-

amplectitur Chryſoſtom. *Tom.* 2. *hom.* 83. *in Matth. pag.* 516: Τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰ δυνατὸν παρελθέτω, ἔδειξε τὸ ἀνθρώπινον· τὸ δὲ εἰπεῖν, πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾽ ὡς σὺ, ἔδειξε τὸ ἐνάρετον καὶ ἐμφιλόσοφον· παιδεύων, καὶ τῆς φύσεως ἀνθελκούσης, ἕπεσθαι τῷ Θεῷ. *Dum dicit,* Tranſeat ſi fieri poſſit, *humani quid monſtrat: ſed ſequenti,* Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ut tu, *demonſtrat virtutem & ſapientiam; ſic erudiens, Deum eſſe ſequendum renitente etiam naturâ.* Idem, *Tom.V. orat.* 34. Ὥσπερ ἔφαγεν, ὥσπερ ἔπιεν, οὕτω καὶ θάνατον παραιτεῖται, τὸ ἀνθρώπινον ἐνδεικνύμενος. *Sicut edit bibitve, ita & mortem deprecatur, ſe hominen demonſtrans.* Sed paulò poſt Chryſoſt. cum Baſilio Seleucienſi, *Orat.* 32. *p.* 173. hanc ſuperaddit ἐξήγησιν: Παιδεύει ἅπαντας τοὺς ἁγίους, μὴ ἐπιπηδᾶν τοῖς κινδύνοις, μηδὲ ἐπιρρίπτειν ἑαυτοὺς, ἀλλ᾽ ἀναμένειν μὲν ἐπιόντας, καὶ ἀνδρείαν πᾶσαν ἐπιδείκνυσθαι· μὴ μὴν αὐτοὺς προπηδᾶν, μηδὲ πρώτους ὁμόσε τοῖς δεινοῖς ἰέναι. *Docet his verbis omnes ſanctos, ne periculis ſeſe ingerant, & quaſi injiciant; ſed aggreſſores ſuſtineant, omnemq; fortitudinem demonſtrent, non verò ipſi proſiliant, vel primi contra adverſa eant.*

Denique omiſſis prioribus, vult alibi tantùm poſteriora conſiderari. Orig. *l.* 7. *c.Celſ. p.* 369. Ἵνα δὲ ἁπλούστερον ἀκούσωμεν τοῦ λελεγμένου, ὅρα εἰ μὴ μετὰ τῆς πρὸς Θεὸν εὐσεβείας καὶ ἡ εὐχὴ εἴρηται, παντὸς ὀκνοσοῦν τὸ περιστατικὸν οὐ προηγούμενον εἶναι νομίζοντος, ἀλλ᾽ ὑπομένοντος, τὸ μὴ προηγουμένως εἶναι συμβαῖνον, ὅταν καιρὸς καλῇ· ἀλλὰ καὶ οὐκ ἐνδεδωκότος μὲν, δυσαρεστουμένου δὲ τοῖς συμβαίνουσι, καὶ προλαμβάνοντος τὰ ἀπὸ προνοίας περιστατικά, ἡ λέγουσα φωνὴ, πλὴν οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. *Ut autem vel ſimpliciſſimè hoc dictum accipiamus, vide, an non etiam cum ſummâ pietate precatio hæc ad Deum dirigatur; cùm vulgus hominum caſus ſuos non prædeſtinationi tribuat, ſed ferat quicquid fortè contigit, dum ita poſtulat temporis neceſſitas: hæc tamen vox non ſuccumbentis fuit, ſed probantis quicquid fiebat, & præferentis propriis affectibus id, quod divina Providentia ſemel ſtatuerat.*

Pag. 191. *lin.* 22. τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ] Clemens, *Conſtitut. Apoſtol. l.* 5. *c.* 7. ex hoc dicto colligit, honorem S. Martyribus eſſe exhibendum. Non invidemus illis τὴν τιμὴν, *honorem*: præſertim, quô Dominus eos dignatur: de quo Pſalmiſta loquitur. alius eſt honor, qui hodie flagitatur, Cultus adorationis religioſæ: quem diſertè Patres negârunt, etiam Martyribus: ut ſupra viſum. ideoque nec Templa illis extrui permisêre, Auguſt. *de Civ. Dei l.* 8. *c.* 27. *& l.* 22. *c.* 10. & *cont. Maximin. Arian. l.* 1. *c.* 11. *To.* 6. *col.* 689.

Ibid. lin. 31. ὅτι οὐκ ἔστιν ἄφεσιν ἁμαρτημάτων χωρὶς βαπτίσματος λαβεῖν,] Tertullianus, *de Bapt. c.* 12. *p.* 261: *Præſcribitur, nemini ſine baptiſmo competere ſalutem, ex illâ maximè pronunciatione Domini, qui ait, Niſi natus ex aquâ quis erit, non habet vitam.* Ambroſius, *l. de iis, qui myſteriis initiantur, c.* 4. *To.* 4. *p.* 423: *Credit etiam Catechumenus in crucem Domini Jeſu, quâ & ipſe ſignatur: ſed, niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritûs S, remisſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus haurire.* Remittit tamen alibi de hoc rigore Ambroſius, *Tom.* 3. *de obitu Valentiniani, p.* 9: *Audio Vos dolere, quòd non acceperit Sacramenta Baptiſmatis. dicite mihi, quid aliud in nobis eſt voluntas, niſi petitio?* pp. *Non habet ergo gratiam, quam deſideravit? Non habet, quam popoſcit? Certè quia popoſcit, accepit.* pp. *Si Martyres, qui catechumeni fuerint, ſuo abluuntur ſanguine; & hunc ſua pietas abluit & voluntas.* Auguſtin. *To.* 7. *l.* 4. *cont. Donatiſt. c.* 22. *p.* 432: *Invenio non tantùm pasſionem pro nomine Chriſti, id, quod ex Baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fidem converſionemq; cordis, ſi fortè ad celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt.* His duobus fulcris inprimis nititur Bernhardus, *epiſt.* 77. *ad Hugonem de S. Victore*, quâ abſolutam Baptiſmi neceſſitatem ſolidè & fusè impugnat. Conſule Voſſii *Diſput.* 7. *de Baptiſmo.*

Cæteroquin, tam apud Auguſtinum, quàm Patres Africanos obtinuit Canon: *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites; non ſolùm homines jam ratione utentes: verùm etiam parvulos, qui ſive in uteris matrum vivere incipiunt & ibi moriuntur, ſive cùm de matribus nati ſine Sacramento S. Baptiſmatis, (quod datur in Nomine Patris & Filii & Spiritûs S.) de hoc ſeculo tranſeunt; ignis æterni ſupplicio puniendos,* &c. Ex *l. de fide ad Pet.*

ad Pet. Diac. c. 27. Auguſt. *Tom.* 3. *col.* 164. C. *Firmiſſimè.* 3. *de Conſ. diſt.* 4. Interim per Martyrium ſuppleri Baptiſmatis defectum, ſtatuerunt: *Eod. l. cap.* 30: *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites: exceptis illis, qui pro nomine Chriſti, ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam; qui non hîc à malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidemq́ converſus, & per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus.* C. *Firmiſſimè.* 3. *c. XV. q.* 1. Gennadius paucis: *Nullum Catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus*, excepto martyrio, *ubi tota Baptiſmi Sacramenta complentur.* Lib. *de Dogm. eccl. cap.* 74. Confer Origen. *in Luc. cap.* 2. *homil.* 14. *med.*

Ibid. lin. 34. βαπτίσματα ὕδατι καὶ πνεύματι εἰς ἄφεσιν ἁμαρτημάτων. καὶ ὅτι βάπτισμα ἡμῖν δίδοται τὸ τοῦ μαρτυρίου.] Nota illa diſtinctio Baptiſmi, *in Bapt. fluminis, flaminis* & *ſanguinis*, hîc traditur. Baptiſmus *ſanguinis*, Tertulliano *c.* 13. *de Patientiâ*, eſt *Secunda intinctio*, & *c.* 22. *de pudicitiâ*: *Aliud Baptiſma.* Tribus his Baptiſmi ſpeciebus ex Athanaſio, Damaſceno, & aliis, quinque alias ſuperaddit Cl. Suicerus, *Obſerv. SS. c.* 3. *p* 64. & 65. ſcilicet Baptiſmum *diluvii*, *Moſis*, *legalem*, *Chriſti*, & *pœnitentiæ*. Cedrenus, *in Compend. Hiſtor. p.* 206. ſcribit: Imperante Antonino Philoſopho contigiſſe, ut Judæus ægrotans, & per ſolitudinem cum Chriſtianis iter faciens, cùm per Dei nomen, ut baptizaretur, rogaret, & aquâ deeſſet, ejus loco arenâ ter in capite aſperſus fuerit, adhibitâ formulâ inſtitutionis. at, cùm Judæus mox convaluiſſet Dionyſium Alexandrinum poſtea illum aquâ denuò abluiſſe.

Pag. 192. *lin.* 17. αἱ ψυχαὶ τῶν πεπελεκισμένων ἕνεκεν τῆς μαρτυρίας Ἰησοῦ διακονοῦσι τοῖς εὐχομένοις ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.] S. Martyres defunctos, hoc loco, ſuperſtitibus *miniſtrare peccatorum remiſſionem*, putavit Origenes: alibi, Omnes omninò Patres pro nobis orare, ſtatuit. *Homil.* 16. *in Joſuam, Tom.* 1. *p.* 205. *Ego ſic arbitror: quòd omnes illi, qui dormierunt ante nos Patres, pugnent nobiſcum, & adjuvent nos orationibus ſuis.* Hæc opinio, poſterioribus temporibus adeò invaluit, ut creditum ſit, eos hominum preces exaudire, ac propterea invocandos eſſe. Prudentius, *hym.* 1:

Tanta pro noſtris periclis cura ſuffragantium eſt,
Non ſinant, inane ut ullus voce murmur fuderit:
Audiunt, ſtatimq́ ad aurem Regis æterni ferunt.

Et *hymno* 9.

Audit, crede, preces Martyr proſperrimus omnes.

Vid. etiam *hym.* 2. & 10. & 13. ubi plura ejus generis occurrunt. Adde Sulpic. Severum, *in fin. ep.* 2. *ad Aurel. Diaconum.* Paulinum, *in poëmat. natali* 8. *p.* 591. &c. Martyribus additi ſunt poſtea omnes alii Sancti. Vid. Nicephori Conſtant. Patriarch. *epiſtolam ad Leonem Papam, pag.* 774. *apud Zonaram Lut. editum.* Alia mens fuit Eucherio, *l.* 4. *in libros Regum, p.* 201: *Ibi ergo* (in loco pacis) *ſunt Spiritus defunctorum; ubi non vident, quæcunque aguntur, aut eveniunt in iſtâ vitâ hominum.* Poſt hæc multis defendit, *Mortuis nullam eſſe curam de vivis*: imprimis nixus auctoritate Prophetæ: *Abraham neſcivit nos. Eſaj. LXIII.* 16.

Pag. 194. *lin.* 50. πολυθεοαθεότητα] Uno vocabulo eleganter integram complectitur ſententiam: Quod qui multos Deos colunt, nullum reverâ colant. Ideò, *l.* 1. *cont. Celſ. p.* 5. ἄθεον πολυθεότητα, fidem multorum Deorum, *Deo carentem* appellavit. In hunc ſenſum Athenagoras, *Legat. pro Chriſt. p.* 24. ait, de Poëtis Græcorum: Τίς οὐκ ἂν τοὺς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις μύθοις φιλοθέους, μᾶλλον δὲ ἀθέους, τῆς ἀμαθίας καταμέμψοιτο; *Quis verò non redargueret eorum inſcitiam, qui dum ſuis fabulis Deorum ſe amantes monſtrare volunt, maximè ſe nullos Deos credere produnt?* Prudentius, *l.* 2. *cont. Symmachum*, de mente Atheorum:

Hac putat, eſſe Deum nullum: namq́ omnia verti
Caſibus, & nullo ſub præſide ſecla rotari.
Hoc iter haud quaquam magno diſcrimine diſtat
Hiſce viis, quas vos teritis; qui Numina multa,
Et portenta, Deum ſummum, numeroſa, putatis.

Theo-

Theodoretus, *Tom.* 4. *Serm.* 3. *p.* 506: Οὐκ οὖν μόνοιγε ἄθεοι Διαγόρας ὁ Μιλήσιος κ. τ. ε. παντάπασι φάντες μὴ εἶναι θεούς· ἀλλὰ καὶ Ὅμηρος, καὶ Ἡσίοδος, καὶ αἱ τῶν Φιλοσόφων συμμορίαι, παμπόλλους μὲν Θεῶν μυθολογήσαντες ὁρμαθούς, ἀνδραποδώδεις δέ τινας, καὶ παθῶν ἀνθρωπείων ἀποφήναντες δούλους. *Non itaque ſoli athei habendi ſunt Diagoras Mileſius,* &c. *Deos eſſe, penitùs abnegantes: Sed Homerus præterea, & Heſiodus, & familiæ Philoſophorum, qui multos Deorum ordines fabulati ſunt: & horum quosdam, mancipiorum inſtar, humanarum perturbationum ſervos eſſe pronunciârunt.* Videantur *Apologetici adverſ. Gent.* Clem. Alexand. Minutii Felic. Tertullian. Arnob. &c

Pag. 194. *l.* 4. τὰ γὰρ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν, δαιμόνια] Tertullianus, *de Spectaculis c.* 12: *In mortuorum Idolis Dæmonia conſiſtunt.*

Pag. 198. *lin.* 30. καὶ οὐ Θεῶν ἔμπροσθεν] Locus iſte peſſimè diſpunctus, inſanabilis aliquandiu viſus eſt: verùm attentè poſtea conſiderato ſcopo, conſtructionem animadvertimus verborum, τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ οὐ Θεῶν ἔμπροσθεν. Vocat, οὐ Θεούς, *Non Deos,* Idola gentium. Hebr. לא אלהים Eſaj. c. XXXVII, 19. Conf. Deut. XXXII, 17. & 1, Cor. X, 20.

Pag. 200. *lin.* 22. σὺν ἡμῖν γένηται ἐπὶ τὸν παράδεισον] Prolixitas periodi, & quæ identidem inculcat Origenes, impediunt ſenſum horum verborum. ut eum expedias, conſtrue inde à verbis, ἵνα αὐτός σοι συμπορευθεὶς, σὺν ἡμῖν γένηται κ. λ. *ut Ipſe* Jeſus *tecum iter faciens,* ſimul *nobiſcum ſit, uſque in Paradiſum DEI,* &c: nempe, Ambroſius dum crucem Chriſti tollit, eumque ſequitur, (ex dicto Matth. X, 38. & XVI, 24.) habet eum *Ducem præeuntem:* hunc optat eidem comitem, aliisque Sanctis & ſibi, uſque in Paradiſum. quod quàm ſit neceſſe, oſtendit à *Cherubimis*, viam illam cuſtodientibus, &c.

Pag. 201. *lin.* 12. πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων] De Diabolo hoc dictum explicare ſolet Origenes: Vid. *l.* 7. *c. Celſ. p.* 370. *& p.* 378. & poſt eum Theodoretum, *hær. fab. l.* 5. *c.* 8. Bedam, *Tom.* 5. *in Luc.* 10.

Pag. 206. *lin.* 20. νοοῦντες, τίς ἡ Κυρίου τράπεζα,] Vide Orig. *l.* 8. *cont. Celſ. p.* 393. 394. ubi contra Idolothytorum eſum, locum Pauli, 1, *Cor.* 8. pluribus urget. adde *p.* 396. 397. Τὸ μὲν εἰδωλόθυτον θύεται δαιμονίοις, καὶ οὐ χρὴ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον κοινὸν τραπέζης δαιμονίων γίνεσθαι, τὰ δὲ πνικτὰ τοῦ αἵματος μὴ ἐκκριθέντος (ὅπερ φασὶν εἶναι τροφὴν δαιμόνων, τρεφομένων ταῖς ἀπ' αὐτοῦ ἀναθυμιάσεσιν) ἀπαγορεύει ὁ λόγος, ἵνα μὴ τραφῶμεν τροφῇ δαιμόνων, τάχα τινῶν τοιούτων πνευμάτων συντραφησομένων ἡμῖν, ἐὰν μεταλαμβάνωμεν τῶν πνικτῶν. *Idolothyta ſacrificantur Dæmoniis, nec debet homo Dei particeps fieri menſæ Dæmoniorum. Suffocatis autem nobis interdicitur, quia ſanguis ex eis non eſt excretus (cujus exhalatione, ajunt, paſci Dæmonas) ne veſcamur cibo Dæmonum; & ne fortè ſimul nobiſcum edant Dæmones, ſi ſuffocatum edamus.*

Ibid. lin. 33. ὁμολογῶν τὸ εἶναι Χριστιανὸς ἔργοις καὶ λόγοις] Iſidorus, *Orig. l.* 7. *c.* 13. *p.* 1007. *Non ſe glorietur Chriſtianum, qui nomen habet, & facta non habet. ubi autem nomen ſecutum fuerit opus, certiſſimè ille eſt Chriſtianus.* Præponit Origenes facta verbis. Sic Athenagoras, *Leg. pro Chriſt. p.* 14: de Ethnicis: Ἀεί τι ἐργάσασθαι ἐπιθυμοῦντες κακὸν, τέχνην λόγων, καὶ οὐκ ἐπίδειξιν ἔργων, τὸ πρᾶγμα πεποιημένοι. *Cùm ſemper aliquid operari cupiant, rem malam artificio ſermonis abſque operis demonſtratione faciunt.* De Chriſtianis verò: Οὐ λόγους διαμνημονεύουσιν, ἀλλὰ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιδεικνύουσιν. *Non ſermones commemorant, ſed bonas operationes oſtendunt.* & *p.* 41: Οὐ μελέτῃ λόγων, ἀλλ' ἐπιδείξει καὶ διδασκαλίᾳ ἔργων τὰ ἡμέτερα. *Non curâ ſermonum, ſed demonſtratione & doctrinâ operum, noſtra conſtant.* Talem fuiſſe Origenem docet Gregorius Thaumaturgus, *in Panegyrico pag.* 66: Οὐχ οὕτως οὗτος τὰ περὶ ἀρετῶν ἡμῖν διεξῄει λόγοις· ἐπὶ δὲ τὰ ἔργα μᾶλλον παρεκάλει· καὶ παρεκάλει πλέον τοῖς ἔργοις, ἢ οἷς ἔλεγεν. *Iſte* (Origenes) *nobis doctrinam de virtutibus explicavit, non ſic,* (ſcilicet ut gentilium Philoſophi) *ſed ad opera potiùs exhortatus eſt: & magis ſuis operibus exhortatus eſt, quàm dictis.* Quæ confirmat Euſebius, *Hiſt. Eccl. l.* 6. *c.* 3. *p.* 205. & Niceph. Calliſt. *H. Eccl. l.* 5. *c.* 4. *p.* 213.

Pag. 207. *lin.* 25. εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Γερμανίᾳ] Indigetatur his verbis locus, ubi *Ambroſius* & *Protoctetus* captivi detinebantur & torquebantur. Sed quænam ſit iſta *Germania*, difficile eſt cernere. Doctiſſ. Huëtius, *Origenianor. l.* 1. *c.* 3. *§.* 4. *pag.* 17. ita

ita diſſerit de eâ: *Quid ſit Germania illa, magna dijudicatio eſt. Addubitat Ortelius, an non Germania ſit Germanopolis, quam in Paphlagonum mediterraneis collocat Ptolemæus, Geogr. l.5. c. 6. Germanopolim autem eandem eſſe ſuſpicatur ac Germanicopolim Plinii, in Bithyniâ ad mare ſitam. Falli illum tam ſcio, quàm ſcio me vivere. Catena vetus Græca in Evangelia laudat Severum Antiochenum, in opere ad Thomam Germaniæ Epiſcopum. Hinc aliquis conjecerit, eam eſſe Germaniciam, quæ Euphrateſiæ urbs eſt Archiepiſcopalis, Antiochenæ ſubdita Eccleſiæ. At Germania Metropolis eſt, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſubjecta, ordine 68. juxta diſpoſitionem Leonis Philoſophi; quæ Juris Græco-Romani collectioni Leunclavianæ inſerta eſt, & ad calcem libri de Officiis Conſtantinopoleos Georgii Codini eſt attexta. In alterâ verò Palæologi diſpoſitione, quæ priorem hanc excipit in eodem Codini libro, ſic habetur:* ὁ Γερμίου καὶ αὐτὰ ξζ ὄντα οθ. γεγόνασιν. *Hinc apparet legendum* Γερμίων, *atque idem eſſe* Germiam *ac* Germaniam. *Germiam autem in Galatiâ ſecundâ ſeu ſalutari conſtituunt Noticiæ veteres, & inter Archiepiſcopatus* αὐτοκεφάλους *referunt. Sed his repugnat eadem Leonis diſpoſitio: nam, poſtquam metropoles & in iis Germaniam recenſuit, ſubjungit Archiepiſcopatus, & inter eos Germiis ſecundum locum aſſignat. Quid igitur ſtatuam non habeo: ſuum unicuique relinquo judicium; ſatius ducens ſilere in re incertâ, quàm vanas & futiles conjecturas proponere. Quod ſi integra ſupereſſet illa Leonis* διατύπωσις, *nec extremâ ſui parte fuiſſet mutilata, in quâ unicuique metropoli attributæ diœceſes recenſebantur; Germaniæ ſitum facilè cognoſceremus.* Hactenus Vir eruditiſſimus. Et ego conatus ſum aliquid impendere hujus rei dilucidationi, ſed nihil certius reperire potui. Τάξις ſeu diſpoſitio Patriarchalis, quâ Metropolitanis & Epiſcopis *Ordo ſedendi* aſſignatur, Corpori Canonum Græcæ Eccleſiæ, Commentario duplici Zonaræ & Balſamonis illuſtrato, ad calcem adjecta, & ab Enimundo Bonefidio, *libro 2. juris orientalis* inſerta; inter Metropoles numero LXVII. ponit τὴν Γερμανίαν, *Germaniam:* at inter Archiepiſcopatus ſedem quartam aſſignat τοῖς Γερμίοις, & vigeſimam octavam τῇ Γέρμῃ. Quæ confirmant obſervationem Cl. Huëtii è Codino & Leonis διατάξει allatam. Antiquiſſima illa diſpoſitio, à Viro admodum reverendo & Cl. Guilelmo Beveregio, *in Notis eruditiſſ. ad Pandectas Canonicas Græcorum maximâ curâ & nitore ſummo Oxoniæ editas*, publici primùm juris facta; quâ omnes Metropoles & Epiſcopatus, quinque Patriarchis Romano, Conſtantinopolitano, Antiocheno, Alexandrino, & Hieroſolymitano ſubjecti accuratè recenſentur; *Germaniam* omninò præterit: ut, multis poſtea annis demùm inter Metropoles cooptatam fuiſſe, neceſſe ſit. Rurſus in *Codice Canonum* Eccleſiæ *Africanæ* inter ſubſcriptiones Epiſcoporum numero VIII. eſt & hæc: Κάνδιδος Γερμανίας τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα, *Candidus Germaniæ his geſtis ſubſcripſi.* Licet'ne hinc concludere; etiam Germaniam quandam in Africâ fuiſſe? Audiamus, quid Vir Ampliſſimus, mihique multis nominibus honorandus, HENRICUS JUSTELLUS, *in pulcerrimo atque utiliſſimo opere Bibliotheca Canonicæ, Tom. 1. p* 412. ad hæc obſervet: *Candidus Germaniæ, Candidus Epiſcopus Abitinenſis Germanicianorum Eccleſiæ.* Sunt autem *Abitinenſes* Africæ populus, cujus aliquoties mentionem facit Auguſtinus, *Tom. 7. ſub finem lib.* 3. *adverſ. Parmenianum.*

In iiſdem *Can. Eccl. Afric. p.* 384. 385. alibiq; fit mentio τῆς νέας Γερμανίας, *Nova Germania.* unde proclive foret conjicere, Duas fuiſſe Germanias in Africâ: alteram, ſimpliciter ſic dictam: alteram, quòd recens condita eſſet, novam appellatam. Herodotus, *l.* 1. *p.* 60: Perſiæ populos enarrans ſic loquitur: Ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶν οἵδε Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι. *Alii Perſæ hi ſunt Panthelai, Deruſiai, Germanii.* Euſebius, *in Chronico p.* 11. inter populos Orientales, à Semo progenitos, refert Γερμανούς, *Germanos:* & poſt eum idem faciunt Epiphanius, *in Ancorato*, & Georg. Syncellus, *in Chronographiâ, pag.* 47. Cornarius Interpres Epiphanii, *Carmanos* vertit. Itaque ſunt incolæ *Carmaniæ*, τῆς Καρμανίας, regionis inter Perſidem & Indiam ſitæ: quam Ptolemæus, *l.* 6. *c.* 8. *Geograph.* deſcribit. Hanc *Carmaniam* obſervat Miræus, *in Topographiâ Eccleſiaſticâ* etiam *Germa-*

niam

niam vocari. & *Salmaſius* ſeculi ornamentum, apud Solinum, Plinium, & Marcianum Capellam, in veterrimis exemplaribus MS. *Germaniam*, pro, *Carmaniâ*; item, *Germanicum*, pro *Carmanico*, poſita reperit. Vid. *Plinian. exercit. in Solinum, pag.* 240. Nil addam de *Germaniâ Europæâ*, de quâ Origenes hîc neutiquam agit. Interim, quam *Germaniam* inter plures illas intelligat Origenes, mihi judicare non præſumo. Lector eruditus eligat, quam rerum geſtarum circumſtantiis cognoverit convenientiſſimam.

Pag. 209. *lin.* 36. φησί πȣ ὁ Παῦλος] Euſeb. *lib.* 6. *Hiſt. Eccleſ. c.* 25. ex Origenis *Homiliis in epiſt. ad Hebræos* hæc refert: ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς λέξεως τῆς πρὸς Ἑβραίȣς ἐπιγεγραμμένης ἐπιστολῆς, οὐκ ἔχει τὸ ἐν λόγῳ ἰδιωτικὸν τȣ͂ Ἀποστόλȣ. *Stylus epiſtolæ, quæ inſcribitur ad Hebræos, caret illâ ſermonis ſimplicitate, quæ propria eſt Apoſtoli.* pp. Ἐγὼ δὲ ἀποφαινόμενος εἴποιμ' ἄν, ὅτι τὰ μὲν νοήματα τȣ͂ Ἀποστόλȣ ἐστίν· ἡ δὲ φράσις καὶ ἡ σύνθεσις ἀπομνημονεύσαντός τινος τὰ ἀποστολικὰ, καὶ ὡσπερεὶ σχολιογραφήσαντός τινος τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. *Ego vero ita cenſeo, ſententias quidem Apoſtoli eſſe; dictionem autem & compoſitionem verborum eſſe alterius cujuſdam, qui dicta Apoſtoli commemorare, & quaſi Scholiis ſive interpretationibus aſcriptis dilucidare voluerit ea, quæ à Magiſtro audiverat.* In quibus dubitãter videtur loqui de Auctore epiſtolæ ad Hebræos, num Paulus is ſit, vel alius ejus Diſcipulus? attamen, quod in allegatis ex Euſebio non negat Origenes, evidenter aſſerit in contextu noſtro, & *in epiſt. ad Africanum ſeq pag.* 232: Ἀλλὰ εἰκός τινα θλιβόμενον ἀπὸ τῆς εἰς ταῦτα ἀποδείξεως, συγχρήσασθαι τῷ βȣλήματι τῶν ἀθετȣ́ντων τὴν ἐπιστολὴν, ὡς ȣ̓ Παύλῳ γεγραμμένην, πρὸς δὲ ἄλλων λόγων κατ' ἰδίαν χρήζομεν εἰς ἀπόδειξιν τȣ͂ εἶναι Παύλȣ τὴν ἐπιστολήν. *Sed ſi quis preſſius demonſtratione ſuper his, uti conetur conſilio eorum, qui nihili faciunt eam epiſtolam, ac ſi à Paulo non fuiſſet ſcripta; adverſus eum aliis rationibus indigemus, ad demonſtrandum, hanc eſſe Pauli epiſtolam.* Vid. *ſuprà in Dial. cont. Marcion. p.* 114. *Lib.* 3. *cont. Celſ. p.* 143. & *in proœm. l.* 1. *de Princip. To.* 1. *p.* 665. & *c.* 5. *p.* 678. & *l.* 7. *cont. Celſ. p.* 351. *Philocal. c.* 1. *p.* 10. & 17. item, *c.* 21. *p.* 55. ubi loca, ex antedictâ epiſtolâ producta, Paulo Apoſtolo tribuuntur. Quæ quidem ſatis ſuperque confirmant obſervationem Præclariſſimi Theologi, *Frid. Spanhemii*, Fil. Origenem inter eos, qui Pauli eſſe velint, recenſentis: *Part. prim. c.* 6 ſuarum *de Authore epiſt. ad Hebr. Exercitationum.*

Pag. 210. *lin.* 32. ἐν τῷ παχεῖ τȣ́τῳ καὶ περιγείῳ ἀέρι,] *aërem craſſum*, tenebricoſum & terræ vicinum, *ſedem Dæmonum* propriam eſſe; poſt eorum è ſedibus æthereis deturbationem: putavit Origenes. Sunt qui eum ſequuntur: Arnobius, *l.* 1. *c. gentes, p.* 12: *Puerile, puſillum eſt & exile, vix & illis conveniens; quos jam dudum experientia Doctorum Dæmonas appellat & heroas; non nôſſe cœleſtia, & in hac rerum materiâ craſſiore, conditionis ſuæ exortes, verſari.* Auguſtinus: *Lib. VIII. de Civ. Dei cap.* 22. *Dæmones in hoc quidem aëre habitant: quia de cœli ſuperioris ſublimitate dejecti, meritò irregreſſibilis transgreſſionis, in hoc ſibi congruo velut carcere, prædamnati ſunt.* Prudentius, *l.* 1. *cont. Symmachum:*

- - *prohibendo vagas, ne priſtinus error*
Crederet: eſſe Deûm nigrante ſub aëre formas.

Iſidorus, *Originum l.* 8. *c.* 11. *p.* 1024: *Dæmones lapſi in aëream qualitatem converſi ſunt: nec aëris illius puriora ſpacia, ſed iſta caliginoſa, tenere perpeſſi ſunt; qui eis quaſi carcer eſt, uſque ad tempus judicii.* Beda, *Tom.* 2. *l. de nat. rerum, p.* 30: *Aër eſt, omne quod inani ſimile vitalem hunc ſpiritum fundit, infra Lunam, volatûs avium nubiumq; & tempeſtatum capax: ubi etiam poteſtates aëreæ, supernâ ſede deturbatæ, cum tormento diem judicii, durius tunc damnandæ, præſtolantur: ex quo hominibus apparentes aërea ſibi corpora meritis ſimilia ſumunt. nam ſupra Lunam, quæ aëris ætherisq; confinio currit, omnia pura ac diurnæ lucis ſunt plena: cujus vicinia tangere fertur Olympus.* Proſper de vita contempl. *l.* 3. *c.* 2. *p.* 254: *Diabolus, ſciens ſe per ſuperbiam de cœleſtibus corruiſſe, & in hunc caliginoſi aëris carcerem truſum, homini vitium perſuaſit.*

Ibid. lin. 33. δεόμενοι τροφῆς, τῆς διὰ τῶν ἀναθυμιάσεων, ἐπιτηρȣ͂σιν ὅπȣ κνίσσα ἀεὶ καὶ αἵματα καὶ λιβανωτοί.] *Dæmones indigere cibo*, attrahere *nidores, ſatiari ſanguine*, delectari

ſuffitu: conſtans eſt Origenis opinio. imò pp. affirmat, hæc eis nutrimenta tam neceſſaria eſſe, ut absque iis non poſſent in terrâ permanere, aut detineri. Hinc λιχνείαν τῶν φιλοσωμάτων δαιμόνων, *liguritionem carnalium Dæmonum*, objicit Celſo, *l.* 3. *p.* 128. indeque oriri, ait, perſecutiones, inſtinctu eorum. Ἑώρων γὰρ, τὰς λοιβὰς καὶ τὰς κνίσσας, ἐφ' αἷς λίχνως ἥδοντο, καθαιρουμένας ἐκ τοῦ κρατεῖν τὰ Ἰησοῦ μαθήματα. *Quia videbant, invaleſcente doctrinâ Jeſu, tolli nidores grataſque ſibi libaminum cupedias.* Vid. *eod. lib. pag.* 133. *Lib.* 4. *p.* 182. *L.* 7. *p.* 334. & *ſeq. pag.* 355. & *p.* 370. & *p.* 374. *Lib.* 8. *p.* 417. & 418. Mirum verò eſt, tot Patribus, priorum maximè ſeculorum, hanc placuiſſe ſententiam. Tenet eam Tertullianus, *Apol. adv. gentes. c.* 22. *pag.* 23: *Errorum iſte potiſſimus, quô Deos iſtos captos & circumſcriptis hominum mentibus commendat, ut & ſibi pabula propria nidoris & ſanguinis procuret, ſimulacris imaginibus oblata.* Et *c.* 23. *p.* 24: *Aris inhalantes Numen de nidore concipiunt.* Et pp. *Renuant ſe immundos ſpiritus eſſe, quod vel ex pabulis eorum, ſanguine & fumo, & putidis rogis pecorum, & impuratiſſimis linguis ipſorum vatum, intelligi debuit.* Hinc *l. de idolol. c.* 7. *Spiritum viliſſimi nidoris* Dæmonem appellat. Vid. ejusd. *lib. ad Scapulam c.* 2. Athenagoras, *in legat. pro Chriſtianis*, *pag.* 33: Οἱ μὲν περὶ τὰ εἴδωλα αὐτοὺς ἕλκοντες, οἱ δαίμονές εἰσιν οἱ προειρημένοι οἱ προστετηκότες τῷ ἀπὸ τῶν ἱερείων αἵματι, καὶ ταῦτα περιλιχμώμενοι. & *p.* 34: Οἱ περὶ τὴν ὕλην δαίμονες, λίχνοι περὶ τὰς κνίσσας, καὶ τὸ τῶν ἱερείων αἷμα ὄντες. *Qui circa idola commorantur, Dæmones ſunt prædicti, inhærentes ſanguini ſacrificiorum, & ea undique lambentes.* Et pp. *Dæmones illi materiales, liguritores nidorum & ſanguinis ſacrificiorum.* Gregor. Nazianz. *Orat.* 4. *adv. Julian. p.* 127: Οὐκέτι μὲν λίχνοι καὶ ἀπατηλοὶ δαίμονες δυναστεύουσιν. *Non jam gulæ dediti, & fraudulenti Dæmones rerum potiuntur.* Et *Orat.* 18. *p.* 279: de Dæmone, cujus miniſterio ad corrumpendam Juſtinam Cyprianus utebatur: Ὁ μισθὸς τῆς προαγωγίας, θυσίαι τε καὶ σπονδαὶ, καὶ ἡ δι' αἱμάτων καὶ κνίσσης οἰκείωσις. τοιούτους γὰρ ἔδει μισθοὺς εἶναι τοῖς τὰ τοιαῦτα χαριζομένοις. *Hujus lenocinii merces victimæ & libamina erant, affinitaſque ea, quæ per ſanguinem & ſacrificiorum nidorem cum eo contrahitur. Talem enim iis mercedem impendi oportebat, qui hujusmodi beneficia contuliſſent.* Arnobius, *l.* 3. *c. gentes*, *p.* 114: *Niſi enim thura & ſalſas accipiant fruges, benefacere Dii nequeunt: & niſi pecorum ſanguine delibutas ſuas conſpexerint arulas, ſuos deſerunt atque abjiciunt præſidatus.* Idem, *l.* 5. *p.* 156: *Et quæ nam, quæſo, illa divina res fuit, quæ ab impetu rerum tanto Jovem compulit avocari, & mortalium ſeſe denunciationibus ſiſtere? mola ſalſa, thus, ſanguis, verbenarum ſuffitio, & nominum terribilium fremores?* Ibid. *pag.* 169: *Liberà Titanibus membratim ſectus, atque in ollulas conjectus ut coqueretur, Jupiter ſuavitate nidoris illectus, invocatus advolavit ad prandium.* Sed *l.* 7. *p.* 212. ita hac de re diſſerit, ut dubius eſſe videatur: *Nunquid fortè Dii cæleſtes aluntur his ſacris, & ad eorum compaginem retinendam nonnullius opus eſt ſuffectione materiæ?* paulò pòſt, ubi negavit, pergit: *Quicquid enim cauſis & rebus fulcitur extraneis, neceſſe eſt eſſe mortale, & habere ad periculum viam pronam, ubi aliquid cœperit deeſſe, quo vivitur. Tum quod ex his rebus, quæ admoventur altaribus, nihil videmus accedere, atque ad Numinum ſubſtantias pervenire:* pp. *à canibus abliguritur ſanguis: niſi fortè hoſtiarum Deus animas devorat, aut ex aris ardentibus nidorem conſectatur & fumos, paſciturque de cniſſis, quas evomunt ardentia viſcera, adhuc ſudæ de ſanguine, & prioribus humecta de ſuccis. Sed ſi Deus, ut dicitur, nullius eſt corporis, omnique eſt incontiguus tactu; qui fieri potis eſt, ut corporalibus rebus nutriatur incorporeum; quod mortale eſt, ut immortale ſuſtineat?* Rurſus *eod. lib. p.* 233. ita diſſerit: *Habent enim Dii nares, quibus ducant aëreos Spiritus? accipiunt auras & remittunt, ut penetrare illos poſſint nidorum differentium qualitates? quod ſi damus, ut fiat, mortalitatis eos adjungimus legi, & excludimus divinitatis à finibus.* Quibus tamen verbis non à Dæmonibus, ſed à Deo, actiones has corporales removet. Minucius Felix, *p.* 30: *Morbos fingunt, terrent mentes, membra diſtorquent, ut ad cultum ſui cogant; ut nidore altarium vel hoſtiis pecudum ſaginati, remiſſis, quæ conſtrinxerant, curâſſe videantur.*

tur. Prudentius, *hymno* 1.

Cerne quàm palam feroces hìc domantur Dæmones,
Qui lupino capta ritu devorant præcordia.

& *l.* 1. *adv. Symmachum p.*223:

- - *Horrificos quos prodigialia cogunt*
Credere monſtra Deos; quos ſanguinolentus edendi
Mos juvat, ut pinguis luco lanietur in alto
Victima, viſceribus multa inter vina vorandis.

Omitto Juſtini Martyris, *ex apol.*1. & Firm. Materni, *de err. Profan. relig. c.*14. teſtimonia, quæ Doctiſſimus Huëtius, *in Origenianis* produxit. Unicum, quod mireris, ſuperaddo Hieronymi *Tom.* 3. *in epiſt. ad Damaſum, p.*128: *Porcus animal immundum*, &c. *Talis eſt*, inquit, *Dæmonum multitudo, quæ per Idola manufacta cruore pecudum & victimis paſcitur; & noviſſimè ſaginatiore quâdam hoſtiâ, ipſius hominis morte, ſaturatur.* A' Paganis illam opinionem eos hauſiſſe, non eſt dubium. Celſus enim apud Origenem ipſe hoc fatetur, *l.* 8. *pag.* 417. & Origenes idem ex Homero eruit, quem dicit *Il. α. ſtatim ab init.* introducere Chryſen, ἕνεκεν ὀλίγων ςεφάνων καὶ μηρίων ταύρων καὶ αἰγῶν τυγχάνοντα, ὧν ἤτησε καθ' ἑλλήνων διὰ τὴν θυγατέρα, *paucis coronis, & taurorum caprorumque femoribus emercantem, quicquid Græcis propter filiam imprecatus eſt.* Sic animas Heroum, ac imprimis Tireſiæ vatis, ſanguinem appetentes & bibentes, fusè deſcribit idem Homerus, *Od.* λ. *v.* 38. *& ſeqq.* Sed unde Homero error inhæſit? Neſcio an audacior ſit conjectura, quàm ut veniam mereatur; ſi dicamus: ex malè intellectis S. Scripturæ verbis, & utì ex illis apparet, vetuſtiſſimo loquendi more, pravè detorto, eum exortum fuiſſe. Scriptum eſt enim Geneſ. 8. v. 21. וירח יהוה את־ריח הניחח Lxx. vertunt: καὶ ὠσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὀσμὴν εὐωδίας· *odoratusque eſt Jehovah odorem ſuavitatis.* Hinc certè hominibus pravæ mentis pronum erat colligere; Deum ſibi expetere nidores & ſacrificia: imò verò, inde quosdam hoc collegiſſe, patet ex variis Scripturæ locis, inprimis è *Pſalmo XLIX.* (juxta LXX. at hebr. L.) *v.* 9. 10. 11. 12. 13. ubi ſignificanter ait: *Si eſuriero, non dicam tibi: & nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo?* Hanc opinionem, quæ non rarò etiam Judæorum animos occupârat, ſeveriſſimè Deus per Prophetas ſuos refutavit: ac ſæpeſæpius omnem Sacrificiorum pompam longiſſimè à ſe removit, 1, Sam. XV, 22. Eſaj. I, 11-13. & LXVI, 3. Amos. V, 21. 22. &c.

Pag. 211. *lin.* 25. καὶ τὰ λοιπὰ τῶν τροφῶν τοῖς σώμασιν αὐτῶν] En hypotheſin, quâ fretus aſſerit Origenes, Dæmones nutriri: nimirum, quia corpora habent, & corporei ſunt. Et certè oportet, ut omnes hi SS. Viri, quorum dicta modò allata ſunt, in hac fuerint ſententiâ. Veriſſima enim eſt Epiphanii asſertio, *hær.* 26. *pag.* 46: Πῶς δύναται δαίμων, πνεῦμα ὂν ἀκάθαρτον καὶ ἀσώματον, σωμάτων μεταλαμβάνειν; εἰ δὲ καὶ ἀπὸ σωμάτων μεταλαμβάνει καὶ κυΐσκει, οὐκέτι ἐςὶ πνεῦμα, ἀλλὰ σῶμα· σῶμα δὲ ὄν, πῶς ἐςιν ἀόρατον καὶ πνεῦμα; *Qui poteſt Dæmon, ſpiritus ille impurus & incorporeus, corporum particeps fieri? quod ſi tamen à corporibus aliquid aſſumat & concipiat; non erit ſpiritus, ſed corpus. Si verò ſit corpus, quomodo inviſibilis erit & ſpiritus?* Quicquid ſit, Corpora paſſim tribui Dæmonibus ab Origene, obſervavit Doctiſſ. Huëtius. *L.* 3. *cont. Celſ. p.*132: Dæmonas vocat Origenes μοχθηρὲς, καὶ τόπες ἐπὶ γῆς περικατειληφότας, ἐπεὶ τὲ καθαρωτέρες ἐ δύνανται ἐφάψασθαι χώρας καὶ θειοτέρας, ἔνθα μὴ φθάνεσιν αἱ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μυρίων κακῶν παχύτητες. *impuros, incubantes terræ locis variis, ut quemque occupaverunt; quoniam ad puriorem illam & diviniorem regionem non valent pertingere, quò nunquam deveniunt terrenæ, vitiisque terreſtribus inquinatæ craſſitudines.* Idem, *l.* 1. *de princip. pag.*666: *Non eſt tale corpus, quale habent Dæmones, quod eſt naturaliter ſubtile & velut aura tenue: & propter hoc vel imputatur à multis, vel dicitur incorporeum.* Tertullianus ante Origenem aſſeruit, *lib.*2. *contra Marcionem, p.*459: *Angelos omnes conſtare ex ſpiritu materiali.* materiale tamen ſeu *corpus Dæmonum* ſtatuit *ſubtile: Apolog. adv. gentes c.*22. *p.*23: *Suppetit illis* (de Dæmonibus loquitur) *ad utramque ſubſtantiam hominis adeundam ſubtilitas & tenuitas ſua.* Minucius Felix, *in Octavio, p* 29: *Spiritus ſunt inſynceri*, ait,

vagi, à cœleſti vigore terrenis labibus & cupiditatibus degravati: iſti igitur Spiritus, poſteaquam ſimplicitatem ſubſtantiæ ſuæ, onuſti & immerſi vitiis, perdiderunt; ad ſolatium calamitatis ſuæ non deſinunt perditi jam perdere. pp. ex Platone aſſerit: *Eorum Subſtantiam inter corpus & ſpiritum mediam, terreni ponderis & cœleſtis levitatis admixtione concretam.* Macarius, *hom.* 4. *p.* 21: Ἕκαστον κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν σῶμά ἐστιν ὁ ἄγγελος, ἡ ψυχὴ, ὁ δαίμων· ὅτι κἂν λεπτὰ ὦσιν, ὅμως ἐν ὑποστάσει καὶ χαρακτῆρι καὶ εἰκόνι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς φύσεως αὐτῶν, σώματα τυγχάνει λεπτὰ, ὥσπερ ἐν ὑποστάσει τοῦτο τὸ σῶμα παχύ ἐστιν. *Unumquodque horum pro ſuâ naturâ corpus eſt, ſive ſit Angelus, ſive Anima, ſive Dæmon. Licèt enim hæc corpora tenuia ſint, nihilominus in ſubſtantiâ, charactere & repræſentatione, pro ſubtilitate naturæ ſuæ corpora ſunt ſubtilia: quemadmodum corpus iſtud, ſecundùm ſuam ſubſtantiam, craſſum eſt.* Auguſtinus, non abhorruiſſe ab eâ ſententiâ (quam Platonicorum fuiſſe, probat ex Apuleji *lib. de Socr. Dæmon.*) videtur. Conſul. *Lib.* 8. *de Civ. Dei, cap.* 14. & 15. & *lib.* 21. *cap.* 10. *fin.* ac inprimis Lud. Vivis *Comment. in l.* 15. *cap.* 23. ubi *Platonicos omnes, deinde Origenem, Lactantium, Baſilium & conſenſum ferè ſuo tempore ſcribentium,* hactenus ſecutus dicitur. Iſidorus, *lib.* 8. *Originum c.* 11. *Dæmones corporum aëreorum naturâ vigent: ante transgreſſionem quidem cœleſtia corpora gerebant: lapſi verò in aëream qualitatem converſi ſunt.* Beda loco ſ. d. non quidem ex corpore conſtare; ſed, corpora ſibi aërea Dæmones aſſumere, ſtatuit: ſed *Tom.* 4. *l.* 3. *in Job. c.* 10. *p.* 861: per *Corpus Diaboli* intelligit *omnes conſortes ejus & ſpiritus immundos; quos tantâ conſenſione & conſpiratione, dicit Deus, illi adjunctos, ut indiſſolubili connexione eidem ſint copulati.* Hoc unum miror: qui S. Hieronymus, inter Origenis errores, *in epiſtolâ ad Avitum, Tom.* 2. *p.* 150. enarratos, hunc quoque retulerit; *Quòd rationales creaturæ per negligentiam ad terrena corpora ſint delapſæ:* cùm ſuprà audiverimus ipſum Hieronymum quoque aſſerentem: *paſci Dæmones & ſaginari cruore.* Id, quod fieri non poteſt, ſi corpora eis demantur. Non dubito, ſi Ruffinus hunc locum obſervâſſet, quin eum Hieronymo regeſſiſſet.

Ibid. lin. 32. σέβω τὸν πρῶτον Θεὸν] Sic Deum verum appellat Origenes, aliique πρῶτον Θεὸν, τὸν ἐπὶ πᾶσι Θεὸν, τὸν μέγαν Θεόν. Arnobius, *l.* 2. *c. gentes*, vocat *Deum primum, Deum ſuperiorem. L.* 3. *c. gentes* ſic loquitur: *Ad cultum divinitatis obeundum ſatis eſt nobis* Deus primus; *Deus inquam primus, Pater rerum ac Dominus, Conſtitutor moderatorq; cunctorum.* Hoc memoratu dignum cenſeo, quòd Simon Magus execrabilis ille Hæreticorum Pater, non contentus ſimplici nomine Dei, ὡς πρῶτος Θεὸς, ut *Deus primus* adorari voluerit: teſte Euſeb. *l.* 2. *Hiſt. Eccl. c.* 13. ex Juſtini *apologetico* id probante. *Primus* idem eſt quod *Princeps*, ſeu *ſuperior* etiam apud alios auctores. Virgil. *l.* 1. *Aeneid.*

- - Veterisq; memor Saturnia belli
Prima quod ad Trojam pro charis geſſerat Argis.

Ad quæ Servius *in Comment. Prima, princeps accipiendum eſt.* Qui verò paganis ſummus fuerit Deus, idem Servius, *Comment. in Aeneid. p.* 527. ſic tradit: *Sciendum pro qualitate rerum vel perſonarum, ſummum Deum dici, vel Patrem. nam unusquisque eum putat eſſe ſummum Deum, quem colit: ut, Summe Deûm, ſancti cuſtos Soractis Apollo!*

Ibid. lin. 32. 33. μηδὲν διαφέρειν, εἰ λέγοι τις, σέβω τὸν πρῶτον Θεὸν, ἢ τὸν Δία, ἢ Ζῆνα.] Ethnicorum hic error erat, ut Deum *Jovis* nomine inſignirent, vel potiùs dedecorarent. Hinc Celſo ὁ μέγας Θεὸς ὁ ὕψιστος, Ζεὺς, Ἀδωναῖος, Σαβαὼθ, Ἀμμοῦν, παππαῖος nil differt, *l.* 5. *cont. Celſ. pag.* 259. & Arnobius, *l.* 7. *cont. gentes, p.* 245: *Jovem, quem Deum Principem dicitis, & rerum quæcunque ſunt Conditorem.* Et Ariſteas, *l. de Verſ. LXX. p.* 6. Τὸν πάντων ἐπόπτην καὶ κτίστην Θεὸν οὗτοι (οἱ Ἰουδαῖοι) σέβονται ὃν καὶ πάντες, ἡμεῖς δὲ μάλιστα, προσονομάζοντες ἑτέρως Ζῆνα. *Illi,* Judæi, *eundem Deum omnium inſpectorem & Creatorem colunt; quem etiam alii omnes homines, & nos in primis, ſed nominantes aliter vocamus JOVEM.* Aſt Origenes, prout ubique ſingularem Zelum pro vindicando Dei honore demonſtravit, ſibi ſimilis hîc eſſe non deſiit; acriter contendens, Deum ſummum nunquam *Jovis* nomine, aut alterius è Diis gentium eſſe appellandum; imò citiùs moriendum, & martyrium ſubeundum eſſe. Hoc paſſim inculcat,

inculcat, repetit, urget, veluti rem maximi momenti. *L. 4. cont. Celſ. p.* 196: Διὰ ταῦτα δὴ ἡμεῖς καὶ διὰ τοὺς τοιούτους μύθους, καὶ ἄλλους μυρίους, οὐδὲ μέχρις ὀνόματος θέλομεν Δία καλεῖν τὸν ἐπὶ πᾶσι Θεόν· οὐδ᾽ Ἀπόλλωνα τὸν ἥλιον, οὐδ᾽ Ἄρτεμιν τὴν σελήνην, ἀλλὰ καθαρὰν εὐσέβειαν εἰς τὸν δημιουργὸν ἀσκοῦντες, καὶ τὰ καλὰ αὐτοῦ δημιουργήματα εὐφημοῦντες, οὐδὲ μέχρις ὀνόματος χραίνομεν τὰ θεῖα. *Quapropter nos his & ſimilibus fabulis offenſi, nullo modo ferimus, Deum maximum vocari JOVIS nomine, nec Solem Apollinis, nec Lunam Dianæ vocabulo: ſed puram erga Deum pietatem exercendo, & pulcerrima ejus opificia laudando, nec nominetenus res divinas contaminamus.* *Lib. 1. cont. Celſ. pag.* 20: Πῶς οὐ μᾶλλον τὴν εὐλαβείας ἀποδεξόμεθα Χριστιανοὺς, μηδὲν τῶν ἐν ταῖς μυθοποιΐαις παραλαμβανομένων ὀνομάτων προσάπτοντας τῷ τοῦ παντὸς δημιουργῷ; *Quantò magis probanda eſt Chriſtianorum pietas, qui rem indignam cenſent, vocabulum aliquod Poëtarum fabulis celebratum accommodare Conditori rerum omnium?* & paulò antè: Ἀπολογησόμεθα διὰ τῶν τοιούτων καὶ περὶ τοῦ μέχρι θανάτου ἀγωνίζεσθαι Χριστιανοὺς, ἵνα μὴ τὸν Δία Θεὸν ἀναγορεύσωσι, μήδ᾽ ἄλλῃ διαλέκτῳ αὐτὸν ὀνομάσωσιν. *Quâ ratione defendimus Chriſtianos, uſque ad mortem obſtinatos in certaminibus, ne JOVIS nomen Deo tribuant, aut Deum alienâ linguâ nominent.*

Rationes ejus rei affert præcipuè tres: *Prima* eſt, quia Dæmonum hæc ſint nomina, adeoque ipſi Deo neutiquam imponenda; & fraus Diaboli eò collimet, ut ſub Dei nomine adoretur. hinc pp. in textu dicit: Οὐ θαυμαστὸν δὲ, εἰ τὰ δαιμόνια τὰς ἰδίας ὀνομασίας ἀναφέρει ἐπὶ τὸν πρῶτον Θεὸν, ἵνα ὡς πρῶτος προσκυνηθῇ Θεός. *Nil mirum eſt, Dæmones ſua nomina Deo ſummo imponere, ut velut Deus primus adorentur.* & *l. 5. cont. Celſ. pag.* 262: Διὰ τοιαῦτα πᾶσαν αἰκίαν ὑπομένειν μᾶλλον αἱρούμεθα, ἢ τὸν Δία ὁμολογῆσαι Θεόν· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν εἶναι ὑπολαμβανόμενον Δία καὶ Σαβαώθ· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὅλως θεῖόν τι τὸν Δία· δαίμονα δέ τινα χαίρειν οὕτως ὀνομαζόμενον, οὐ φίλον ἀνθρώποις, οὐδὲ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ. *Quapropter quosvis cruciatus perferimus potiùs, quàm JOVEM fateamur eſſe Deum: nec enim eundem credimus Jovem & Sabaoth: imò ne Deum quidem Jovem, ſed Dæmona quendam, qui delectetur hoc nomine, infenſum hominibus, & inimicum vero Deo.* Cum Origene facit Cyrillus Alexandr. *l. 7. contra Julianum p.* 236: qui huic, Jovem, Martem, Muſas, Æſculapium, aliosque Deos nominanti, reſpondet: Εὔχειρες ἄρα ζωγράφοι καὶ εὐτεχνέστατοι λιθουργοὶ Θεοὺς ὄντας ἀποφήνειεν ἂν τοὺς οὐκ ὄντας Θεοὺς, μᾶλλον δὲ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, ἤγουν ἀνθρώπους κατεφθαρμένους. *Pictores itaque manu promti & artifices ſtatuarii Deos declarent, qui neutiquam Dii ſunt, ſed potiùs impuri Dæmones, aut homines perditi.* Walafridus Stabo, *de reb Eccleſ. c. 1. p.* 391: *Paganos feciſſe templa Diis ſuis, vel potiùs Dæmonibus, ſeductoribus ſuis; non ſolùm ex ipſorum libris, ſed etiam ex divinæ Sceipturæ teſtimoniis, agnoſcimus.*

Secundò, urget Adamantius vim Nominum & vocum, quæ φύσει, *naturâ*, non θέσει, *ex inſtituto* hominum, ſignificent: & illa, quæ Deo à Moſe & ſanctis hominibus attributa ſunt, procul dubio ſingularem ἐνέργειαν, & *efficaciam* in ſe habere. Sicque periculum oriri, ne ὀνόματα τὰ μὲν κατὰ τῶν ἐλαττόνων ἐπὶ τὰ κρείττονα, τὰ δὲ κατὰ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ ἥττονα· *nomina deteriora potioribus, & potiora deterioribus* accommodentur: *l. 1. cont. Celſ. p.* 19. Videantur *Protreptici* verba. Probat autem Nomina φύσει ſignificare, ex efficaciâ eorum in exorciſmis: in quibus Jeſu Nomen, μυρίους ἤδη ἐναργῶς ἑώραται δαίμονας ἐξελάσαν ψυχῶν καὶ σωμάτων, *innumeros Dæmones conſpicatur ejeciſſe ex arreptorum corporibus & animâ.* Sic in Incantationibus non licet Nomina permutare, ſi debeant eſſe efficaces. Vide fuſiùs hac de re diſſerentem Orig. *l. 1. cont. Celſ. p.* 19. 20. & *l. 5. p.* 261. & 262. nec non *in Philocal. c.* 17. ubi eadem repetuntur. Hauſit verò Origenes hanc opinionem à Platone, *in Cratylo* eam multis aſtruente; rejecto Ariſtotele, qui contrarium ſenſit.

Denique, intuitu turpiſſimorum facinorum & obſcœnarum fabularum, à Poëtis & Philoſophis Diis ſuis affictarum, neutiquam ferendum eſſe exiſtimavit, ut ſanctiſſimo Deo horum Nomina dentur. *L. 4. cont. Celſ. p.* 196: Τί με δεῖ καταλέγειν τὰς περὶ Θεῶν ἀτόπους Ἑλλήνων ἱστορίας, αἰσχύνης αὐτόθεν ἀξίας καὶ ἀλληγορουμένας; & pp. Διὰ ταῦτα δὴ ἡμεῖς καὶ διὰ τοὺς τοιούτους μύθους καὶ ἄλλους μυρίους, οὐδὲ μέχρις ὀνό-

ματος

μαρτ☉ θέλομεν Δία καλεῖν τὸν ἐπὶ πᾶσι Θεόν. *Quid me opus eſt enumerare abſurdas de Diis hiſtorias Græcorum, pudendas primùm etiam cùm allegoricè exponuntur? Quapropter nos, his & ſimilibus fabulis offenſi, nullo modo ferimus, Deum maximum vocari Jovis nomine.* Quid diſtet inter *Jovem* atque *Deum*, ſi pluribus nôſſe cupis, adi Arnobium, *l.* 2. *contra gentes*, *p.* 19. Cæterùm omittendum non eſt, permittere Origenem, ut Nomine appellativô, quô unaquæque Natio Deum indigetare ſolet, utamur, *L.* 5. *cont. Celſum p.* 263. Τὸ προσηγορικὸν τὸν Θεὸν πάσῃ διαλέκτῳ, ᾗ ἕκαστος ἐντέθραπται, ὀνομάζων, οὐχ ἁμαρτήσεται. *Qui nomine appellativô Deum in omni linguâ, in quâ quis enutritus eſt, nominat, non peccabit.* Ratio forſan hæc dari poteſt: quòd primi auctores Nominum, (ſive Protoplaſtos intelligamus, ſive homines, qui tempore confuſionis linguarum vixére) veri Dei cognitionem habuerint; adeoque appoſitum ei nomen tribuerint: cùm Nomina Deorum propria, diu poſt illa tempora, ab Idololatris ſint excogitata: ſicut Arnobius, *in libris cont gentes* fusè probat. Sed ut veterum circa nominis divini uſurpationem religio magis appareat, addam Hieronymi teſtimonium, *Tom.* 3. *epiſt. ad Damaſum*, *p.* 129: *Abſit*, inquit, *ut de ore Chriſtiano ſonet* Jupiter omnipotens, & Me Hercule, & Me Caſtor, & *cætera magis portenta quàm Numina.* Cogita, mi Lector, quantùm à caſtâ Veterum pietate abeant, qui talia dicteria etiam in Scholis hodie, tanquam Latinitatis flores, pueris vel inculcant, vel indulgent!

Pag. 212. *lin.* 19. ὁ θεράπων] κατ᾽ ἐξοχὴν, *eminenter*, tribuitur hic titulus Moſi. Locum parallelum ubi ſimpliciter ſic nominetur unicum obſervavi, *in excerptis è* 3. *Tom. in Geneſ. Philocal. c.* 14. *p.* 44: Κεκίνηκεν ἡμᾶς, μήποτε τὸ πρᾶγμα, καὶ παρὰ τῷ θεράποντι νενόηται, οὕτως ἔχον. *Id nos movit, an non & apud Famulum res hæc ita ſe habere intelligatur?* Alibi nomen uſurpat cum additione: ut *l.* 7. *cont. Celſ. p.* 359: θεράπων Θεοῦ, *Dei famulus*, *L.* 2. *cont. Celſ. p.* 93: Προφήτης Θεοῦ καὶ θεράπων αὐτοῦ. *Propheta Dei & famulus ejus. L.* 5. *cont. Celſ. p.* 250: Προφήτης Θεοῦ καὶ γνήσιος θεράπων αὐτοῦ, *Propheta Dei & verus ejus famulus.* Tertullianus ſimpliciter Moſen hoc nomine indigetat, *l.* 2. *cont. Marcion. pag.* 474: *Ad hoc enim* famulo *dixit*: Sine me & diſperdam illos. Apollinarius, *in Pſal. CV*, 26: Τοῖς δὲ Θεὸς θεράποντα πολύφρονα Μωσῆα πέμψας, *Illis verò Deus famulum prudentem Moſen mittit.* Epiphanio, *hær.* 48. *p.* 176. & Chryſoſt. *Tom.* 5. *ab init. ſerm.* 129: Ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, *Ille Dei famulus*: Caſſiodoro, *div. lect. c.* 28. *p.* 917: *Fideliſſimus Dei famulus* vocatur. Imitati ſunt omnes hi S. Apoſtolum, *Heb.* 3. *v.* 5. ſic loquentem: Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, *Moſes quidem fidelis erat in totâ Domo* (inde ὁ Οἰκέτης Κυρίου, dictus *Deut. ult. verſ.* 5.) *ejus, tanquam FAMULUS, in teſtimonium eorum, quæ dicenda erant.* Aliàs vulgatum ejus ἐπίθετον (qualia Græci omnibus ſanctis addere ſolent: vid Epiph. *hær.* 78. *p.* 437.) eſt, ὁ θεόπτης, *qui Deum vidit*: apud Philonem, *de Nom. mutat. p.* 809. Concil. Nicæn. II. *can.* 1. &c. Unde Balſamon, *in epiſt. ad Antiochenos de jejuniis* formavit illud: ὁ θεοπτικώτατος Μωϋσῆς, *Moſes qui Deum maximè vidit. ex Deuteron. ult. v.* 10.

Ibid. lin. 22. Σαβαώθ, Ἀδωναΐ, Σαδδαΐ, καὶ πάλιν, Θεὸς Ἀβραάμ, Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ] De his Nominibus, eorumque vi, multa refert Origenes, *l.* 5. *cont. Celſ. pag.* 262. Addam nonnulla: Ἐὰν μὲν ὁ καλῶν, ἢ ὁ ὁρκοῦν ὀνομάζῃ Θεὸν Ἀβραὰμ, καὶ Θεὸν Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸν Ἰακὼβ, τάδε τινὰ ποιήσει ἂν, ἤτοι διὰ τὴν τούτων φύσιν, ἢ καὶ δύναμιν αὐτῶν, καὶ δαιμόνων νικωμένων καὶ ὑποταττομένων τῷ λέγοντι ταῦτα· ἐὰν δὲ λέγῃ, ὁ Θεὸς πατρὸς ἐκλεκτοῦ τῆς ἠχούσης, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ γέλωτος, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πτερνιστοῦ· οὕτως οὐδὲν ποιεῖ τὸ ὀνομαζόμενον, ὡς οὐδ᾽ ἄλλο τι τῶν μηδεμίαν δύναμιν ἐχόντων. *Si quis vocet vel adjuret per Deum Abraham, Deum Iſaac, Deum Jacob; efficiet aliquid, aut per naturam, aut per virtutem eorum Nominum, cedentibus Dæmonibus & victoris juſſa facientibus: Idem adjurator ſi dicat; per Deum Patris electi ſonantis, per Deum riſus, per Deum ſupplantatoris; tantundem efficiet, quantum ſi adhibeat quodcunque Nomen inertiſſimum.* Ubi obſervandum eſſe puto, præter alia, interpretationem nominis Abraham, quod transfert πατὴρ ἐκλεκτὸς τῆς ἠχούσης. Hieronymus, *Tom.* 3. *quæſt. in Geneſ. pag.* 210. Idem nomen enarrans; *dicebatur*, inquit,

primùm

primùm אברם *Abram, quod interpretatur* Pater excelſus, *& poſtea vocatus eſt* אברהם *Abraham, quod transfertur* Pater multarum. *nam quod ſequitur* gentium, *non habetur in nomine.* unde igitur ſua hauſerit Origenes inquirendum eſt. Clemens Alex. Strom. *l.*5.*p.*400: Λέγεται Ἀβραὰμ, ἀντὶ φυσιολόγου, σοφὸς καὶ φιλόθεος γινόμενος. Ἑρμηνεύεται μὲν γὰρ πατὴρ ἐκλεκτὸς, ἤχους· ἠχεῖ μὲν γὰρ ὁ γεγωνὼς λόγος. *Abraam nominatur, qui pro Naturæ indagatore ſapiens Deique amans factus eſt. Exponitur enim* Pater electus, ſonitûs. *Verbum enim ad eum factum ſonat.* Ergo à Clemente Præceptore hauſit id Origenes, uterque autem, uti & alia, à Philone Judæo. ità enim is, *lib. de Gigantib. p.*228: Καλεῖται πατὴρ ἐκλεκτὸς ἤχους ἑρμηνευθεὶς Ἀβραὰμ, ὁ τοῦ σπουδαίου λογισμός· ἐξειλεγμένος τε γὰρ καὶ κεκαθαρμένος, καὶ πατὴρ φωνῆς, ᾗ συνηχοῦμεν. *Interpretatur Abraham,* Pater electus ſoni, *i. e. intellectus probi viri. Eſt enim electus, & purgatus, &* pater vocis, *quâ conſonamus.* Quantum conjecturâ valeo aſſequi, conflatum nomen ex tribus his vocibus putavit Origenes: אב, *Pater,* בר, *mundus, purus*: à R. ברר *purgavit, elegit,* & המה, *ſtrepuit, fremuit.* Beda, *in Nominibus Hebr.* vult: *Abraam* idem eſſe, quod *Pater videns Populum, vel Pater videns multitudinem, ſeu Pater multitudinis, aut Pater multarum, ſubintelligitur gentium; non eſt enim in nomine.* Poſtremum ex Hieronymo deſumſit. Primum ad has refertur voces Hebræas אב ראה עם, *Pater videns populum.* Secundum ab iſtis deducitur אב ראה המון, *Pater videns multitudinem.* Quinam verò horum rem acu tetigerit, Hebraicarum literarum periti, facilè judicabunt.

*Pag.*213. *lin.*7. νοερὰ γὰρ ἑκάτερα καὶ ἀόρατα, καὶ ὡς ὁ ἐπικρατῶν ἀποδείκνυσι λόγος, ἀσώματα.] Eſſentiam Dei, & Animæ rationalis, *inviſibilem & incorpoream*, hoc loco ſtatuit Origenes. Multis, quid hìc ſentiret Adamantius, tradit Huëtius, *in Origenianis elaboratiſſimis.* itaque paucis agam. Orig. *l.*6. *cont. Celſ. p.*323: Ὁ Θεὸς καθ' ἡμᾶς, τῷ μὲν μὴ εἶναι σῶμα, ἀόρατός ἐστιν. *Deus, juxta noſtram ſententiam, cùm ſit incorporeus, eſt inviſibilis.* Id. *l.*7. *cont. Celſ. pag.* 349: Celſo malitiosè Origeni imputanti, ac ſi Deum corporeum ſtatueret, reſpondet: ὁ Κέλσος τὰ μὴ λεγόμενα ὑφ' ἡμῶν ῥηθεὶς, ὡς λεγόμενα ὑφ' ἡμῶν. *Celſus opponit nobis, velut à nobis dicta, quæ nunquam à nobis dicta fuére.* & mox è Scripturis contrarium probat. Vid. *l.* 1. *de principiis c.* 1. Et *l.*8. *cont. Celſ. p.*410: Ψυχὴν παντὸς σώματος καὶ μάλιστα τὴν λογικὴν, φαμὲν εἶναι πρᾶγμα τιμιώτερον· καὶ τὸ κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ψυχὴ μὲν χωρεῖ, οὐδαμῶς δὲ τὸ σῶμα· οὐδὲ γὰρ καθ' ἡμᾶς σῶμα ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ περιπέσωμεν, οἷς περιπίπτουσιν ἀτόποις, οἱ τὰ Ζήνωνος καὶ Χρυσίππου φιλοσοφοῦντες. *Profitemur, animam præcipuè rationalem, potiorem eſſe quovis corpore: quandoquidem imaginem Conditoris capit, non corpus, ſed anima. Nec enim Deum eſſe corporeum opinamur: ne devolvamur in eas abſurditates, in quas inciderunt quidam Zenonis & Chryſippi ſectatores Philoſophi.* Rectè iſta quidem: ſed nondum percipio, quale corpus animabus alibi tribuat. *Lib.* 2. *cont. Celſ. p.* 97: τὰ μὲν οὖν γινόμενα περὶ ψυχῆς τεθνηκότων φαντάσματα, ἀπό τινος ὑποκειμένου γίνεται· τοῦ κατὰ τὴν ὑφεστηκυῖαν ἐν τῷ καλουμένῳ αὐγοειδεῖ σώματι ψυχήν. *Spectra iſta larvarum non de nihilo apparent, ſed quia defunctorum quoque animæ ſuum quoddam corpus habent, quod Græcis vocatur* αὐγοειδές. uti quidem Gelenius vertit, Spencero adprobante: ſed vereor, ne ſcribendum & legendum fuerit, οὐ κατὰ τὴν ὑφεστηκυῖαν ψυχήν. i. *Spectra quidem illa, quæ fiunt de mortuorum animabus, ex aliquo ſubjecto fiunt; non autem in ipsâ animâ ſubſiſtente in corpore, quod vocatur ſplendidum.* & pp. Ταῦτα δ' ἐλέγετο ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ, κρίνοντος, ὅτι δύναται ὀφθαλμοῖς αἰσθητοῖς φανῆναι ψυχῆς σῶμα πάντα τῷ προτέρῳ εἴδει ἐοικός. *Hæc* (niſi miſero manum meam in notas clavorum, & palpavero latus ejus, non credam) *dicebat Thomas, quòd arbitraretur; fieri poſſe, ut oculis ſe offerret corpus animæ per omnia prioris ſpeciei.* Utrum corpus aſſumtitium, & apparens, an verò ſubſtantiale verumque intelligat, judicet eruditus Lector. Cæterùm multi veterum, Deo ipſi Corpus tribuere, non ſunt veriti. Tertullianus, *adv. Praxeam c.*7. *p.*639: *Quis negabit, Deum Corpus eſſe, etſi Deus Spiritus eſt? Spiritus enim, corpus ſui generis in ſuâ effigie. Sed & inviſibilia illa, quæcunque ſunt, habent apud Deum & ſuum corpus & ſuam formam, per quæ ſoli Deo viſibilia ſunt.* Et *l.* 2. *adv. Marcionem, p.*466: *Quanta erit diverſitas divini corpo-*

ris & humani, ſub eisdem nominibus membrorum; tanta erit & animi divini & humani differentia, ſub eisdem licèt vocabulis ſenſuum. Phæbadius, *contra Arrianos p.* 21: *Corpus enim Spiritus, ſed corpus ſui generis. Nam & inviſibilis & incomprehenſibilis Spiritus. Nunquid tamen inane & vacua res Deus? Deus enim Spiritus eſt.*

Macarius, quamvis Angelis, Dæmonibus & animabus, corpus tribuat, *hom.* 4. *p.* 21: Deo tamen id aſcribere non audet: ſed contentus eſt dicere, *Deum corpus aſſumſiſſe in incarnatione Chriſti.* Arnobius, *l.* 2. *adv. gentes, p.* 58. & 59. contendit, *Animam nec immortalem nec incorpoream eſſe.* Ariſtoteles *Quintum Corpus* (nempe, ſupra quatuor Elementa) dixit eſſe: Auguſtino teſte, *de Civ. Dei, l* 21. *cap.* 11. *med.* ex Cicer. *lib.* 1. *Tuſcul qq.*

Pag. 214 *lin.* 17. καὶ διὰ τοῦτο πεσεῖται ἡ οἰκία ἄτε] Lego, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεσεῖται ἡ οἰκ. Ipſius Domini verbis, Matth. VII, 55: οὐκ ἔπεσε, *Non cecidit: erat enim fundata ſuper petram:* & re præſenti, hoc poſtulantibus.

Pag. 218. *lin.* 3. τάχα τῷ τιμίῳ αἵματι τῶν μαρτύρων ἀγορασθήσονταί τινες] Origenes ſuum τάχα, *fortè*, præponit aſſertioni valdè dubiæ, quamque nondum conceſſam noverat. An apud vulgus Chriſtianorum hæc opinio pervagata fuerit, *Redimi aliquos ſanguine martyrum*: dicere non habeo. Sanè Patres ei ſe acriter oppoſuére. Tertullianus, *l. de pudicitiâ, c.*22. *pag.*744: *Sufficiat Martyri propria delicta purgâſſe. Ingrati vel ſuperbi eſt, in alios quoque ſpargere, quod pro magno fuerit conſecutus. Quis alienam mortem ſuâ ſolvit, niſi ſolus Dei Filius?* Beda, *To.*5. *in c.*15. *Joh. pag.* 752: *Poſtremò, etſi fratres pro fratribus moriamur, tamen in peccatorum fraternorum remiſſionem nullius ſanguis martyris funditur, quod fecit ille pro nobis: neque in hoc, quid imitaremur, ſed quid gratularemur, contulit nobis.*

Ibid. lin. 7. τὸν ἐν μαρτυρίῳ θάνατον ὕψωσιν] Locum Joh. 12. 32. de crucifixione Chriſti interpretatur Cyrillus Alex. *in Catenâ in hoc caput:* ἀντὶ τοῦ σταυρωθῆναι, τὸ ὑψωθῆναί φησιν, *pro crucifigi, dicit exaltari.* & Theophyl. *ad eundem locum,* ἐὰν ὑψωθῶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, *ſi exaltatus fuero in cruce.*

*Ibid. lin.*12. ὁ μαρτυρῶν τῷ ἑαυτοῦ θανάτῳ δοξάζει] Videtur Origenes illos tantùm Martyrum nomine cenſuiſſe, qui morte ſuâ veritatem obſignant: ſed id non perpetuum eſſe apud Veteres, obſervavit Cl. Svicerus. Illi enim Martyres appellant 1. Eos, qui atrocia ſubiére ſupplicia, è quibus tamen miraculosè ſunt ſervati: ut tres Juvenes in fornace Babylonicâ, dicti οἱ ἐν Βαβυλῶνι γενόμενοι μάρτυρες, *Martyres in Babylóne facti*: ab Athanaſ. *Orat.*3. *cont. Arianos.* & in genere à Gregor. Nazianz. *Orat.*20. *pag.*319. tales appellantur ζῶντες Μάρτυρες, *Martyres vivi.* Vid. Chryſoſt. *in Pſalm.* 96. 2. Martyres, qui fratres, & ægrotos viſitabant, in morbis contagioſis præſertim. Conſul. Dionyſ. Alexandrin. apud Euſeb. *Hiſt. Eccl. lib.*7. *c.*22. 3. qui Martyres in carcere viſitabant. Vid. Conſtitut. Apoſtol. *l.* 5. *c.* 1. *p.* 912. 4. qui fidem veram confitentur, & operibus bonis ac vitæ innocentiâ eam elucere faciunt. apud Clem. Alexandr. *Strom. l.* 4. *p.* 350. & Chryſoſtom. *hom.* 11. *in epiſt. ad Hebr. Tom.*4. *p.*493. 5. Qui bonorum temporalium privationem patienter ferunt: apud Chryſoſt. *hom. in* 2. *ad Cor. p.*546. Deniq; 6. qui mori, quàm magicis artibus ad recuperandam ſanitatem uti, malunt. Vid. Chryſoſtomum, *hom.* 5. *contr. Judaeos. To.*6. *pag.* 363.

Ibid. lin. 15. ταῦτα δὲ εἶπε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν.] Origenem Scripturæ S. callentiſſimum fuiſſe, omnibus conſtat. Interim ſæpius (memoriâ fortè lapſum) combinâſſe diverſa dicta, eaque retuliſſe, ac ſi uno eodemque loco ſcripta extarent, obſervârunt Cl. Huëtius & Halloſius. Hoc, niſi fallor, confirmant & præſentia verba. Nam *Joh.* 12. *v.* 33. ſcriptum eſt: Τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. *Hoc verò dixit, ut ſignificaret, quâ morte moriturus eſſet.* Nihil in his de *glorificatione.* Sed *c.*21. *v.*19. in re ſimili, dicit Chriſtus de morte Petri: Τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν. *Hoc verò dixit, ſignificans, quâ morte Deum glorificaturus eſſet.* Quapropter, ſi talia in Patrum ſcriptis occurrant, non ſtatim exiſtimandum eſt, *Noſtra exemplaria eſſe corrupta*: vel, *Patres aliter legiſſe*: quia ſæpenumero, non inſpecto Codice, memoriter verba recitârunt.

FINIS NOTAR. IN ORIG. EXHORT. AD MARTYRIUM.

NOTÆ

NOTÆ
IN EPISTOLAM AFRICANI
AD ORIGENEM.

Pag. 220. *lin.*2. Ἀφρικανοῦ]

Hieronymus, *in Catal. p.* 289. & poſt eum alii, Beda, Freculfus, &c. hunc auctorem vocant *Julium Africanum* Suidæ, Ἀφρικανὸς ὁ Σέκτος χρηματίσας, Φιλόσοφος Λίβυς, *Africanus, dictus Sextus,* erat *Philoſophus Afer.* Sed falli Suidam, ſtatuunt eruditi: ut mox patebit Unde origo ei fuerit, difficile eſt colligere. Si unus idemque ſint *Julius* & *Sextus Africanus, Libycus,* oportet ſedem in Palæſtinâ fixerit: ſin verò diverſi fuerunt; alter Emmauntem patriam habuit, alter Libyam. Africanus noſter Alexandriæ ſtudiis operam dedit, Doctore uſus Heraclâ: Euſebius, *Hiſt. Eccleſ. L.*6. *c.*31. de Chronicis Africani: Ἐν οἷς φησιν ἑαυτὸν πορείαν στείλασθαι ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διὰ πολλὴν τοῦ Ἡρακλᾶ φήμην· ὃν ἐπὶ λόγοις φιλοσόφοις, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήνων μαθήμασιν, εὖ μάλα διαπρέψαντα, τὴν ἐπισκοπὴν τῆς αὐτόθι Ἐκκλησίας ἐγχειρισθῆναι ἐδηλώσαμεν. *In quibus, ſe Alexandriam profectum, teſtatur: ob maximam omnium famam atque exiſtimationem de Heraclâ: quem, in Philoſophiâ aliisq; Græcorum diſciplinis excellentem, ad Epiſcopatum Alexandrinæ Eccleſiæ erectum fuiſſe, ſupra docuimus.* Eadem repetit Beda, *de VI ætat. p.* 186: *Julius Africanus inter Scriptores Eccleſiaſticos nobilis habetur. Qui in Chronicis, quæ conſcripſit, refert, ſe Alexandriam properare, Heraclæ opinione celeberrimi provocatum; quem & in divinis, & in Philoſophicis ſtudiis, atq; omni græcorum doctrinâ inſtructiſſimum, fama loqueretur.* Ado Viennenſ *Chron. æt VI. p.* 128: eadem refert, tantummodo in nomine Magiſtri variat, quem rectè *Heraclam* vocat. Longiùs abit Urſpergenſis, *in Chron. p.*72: *Aradam* quendam memorans. quanquam crediderim, perperàm ſic lectum, pro *Eraclam*: qui trivialis lapſus, *d* ex *cl* formato. Certum enim eſt, fuiſſe Heraclam Origenis Collegam; qui etiam poſt Demetrium ſedem patriarchalem obtinuit An. Ch. 231. ſub Philippo Imperatore. Vid. Hieron. *Catal. in Orig.* & Euſeb. *Chron. p.* 70. cujus ſtudia in Græcorum literis, & habitum Philoſophicum, celebrat Origenes, *in epiſtolâ,* apud Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.*6. *c.*19. Unde pronum eſt colligere, Africanum ætate inferiorem Origene fuiſſe; niſi obſtaret, quod ab initio epiſtolæ, υἱὸν, i. e. *filium,* ſalutet Adamantium, veluti ſenior juniorem.

Literis itaque imbutus Africanus, aliquot inſignis ingenii monumenta dedit. *Primum* & præcipuum, ab Hiſtoricis toties decantatum, eſt *Chronicon:* utì Bedæ: ἱστορικὸν, utì Photio, *Cod.* 34: χρονογραφία, ut Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.*6. *c.* 31. ſeu *Volumina V. de temporibus,* utì Hieron. *in Catal. p.* 389. nominare placuit. Euſebius hoc elogio librũ eum commendat: Τοῦ αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ ἄλλα τὸν ἀριθμὸν πέντε χρονογραφιῶν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ἐπ' ἀκριβὲς πεπονημένα σπουδάσματα. *Ejuſdem Africani, Quinque de Chronographiâ libri, accuratiſſimè compoſiti, ad nos etiam pervenérunt.* Photius, *l. d.* iſta de hoc opere refert: Ἐστὶ σύντομος μὲν, ἀλλὰ μηδὲν τῶν ἀναγκαίων ἱστορηθῆναι παραλιμπάνων. ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς Μωσαϊκῆς κοσμογενείας, καὶ κάτεισιν ἕως τῆς Χριστοῦ παρουσίας. ἐπιτροχάδην δὲ διαλαμβάνει καὶ τὰ ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι τοῦ Μακρίνου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως βασιλείας. ὅτε αὐτῷ ὥς φησιν ἤδη ἡ συγγραφὴ συνετελεῖτο, ἐτῶν οὖσαν, ε ψ κ γ. τεύχη δὲ τοῦ βιβλίου πέντε. *Conciſus quidem eſt, nihil verò relinquit eorum, quæ memoratu digna ſunt: incipit ab origine Mundi Moſaicâ, & pervenit ad Chriſti incarnationem. Curſoriè verò comprehendit, quæ inde a Chriſto uſque ad Macrini Romanorum Imperatoris Imperium geſta ſunt. Quo etiam tempore, uti fatetur ipſe, ſcriptum abſolvit, annorum* 5723. *ſeriem exhibens, & Quinque libris conſtans.* Ad quem locum Scaliger ὁ πάνυ, *in Animadv. Euſeb. pag.* 212: *Hic hallucinatur. Nam annus ab Adam,* εψκγ. *deſinit, non in anno*

Imperij Macriniani, ſed in tertio Heliogabali. Hinc patet, Africanum hunc ad Heraclam profectum eſſe, ætate jam provectum, ut cum ipſo de communibus ſtudiis conferret. Bedâ, *Tom.3. l. de Luminaribus Eccleſiæ p.*664. Hiſtoricum Africani opus ſic commendat: *Julius Africanus, cujus veſtigium omnes auſtrales orientales, diligenter unanimiterq; in Danielis hebdomadibus inveſtigant, univerſa temporum ſpacia cum omni peritiâ rigidoq; ſermone conſtruxit; & nulla omnium, quæ ſcripta ſunt per eum, in toto orbe unquam data eſt contradictio.*

Præterea commemorantur *duæ* ejus *Epiſtolæ*: altera, ad Origenem ſcripta ſuper hiſtoriâ Suſannæ: de quâ plura Veterum teſtimonia in præfatione collegimus: altera, ad Ariſtidem exarata: de quâ Euſeb. *l.* 6. *c.* 31: Ἑτέρα δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην, περὶ τῆς νομιζομένης διαφωνίας τῶν παρὰ Ματθαίῳ τε καὶ Λουκᾷ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογιῶν. ἐν ᾗ σαφέστατα τὴν συμφωνίαν τῶν εὐαγγελιστῶν παρίστησιν, ἐξ ἱστορίας εἰς αὐτὸν κατελθούσης. *Altera quoque ejusdem Africani extat epiſtola ad Ariſtidem, de diſſenſione quæ videtur eſſe inter Matthæum & Lucam in ſtirpe Chriſti referendâ: In quâ Evangeliſtarum conſenſum apertiſsimè demonſtrat ex narratione quadam, quam à majoribus acceperat.* Eadem commemorat Hieronym. *in Catal. p.*289. Photius, *cod.* 34. Freculfus, *Chronic. Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 8. *p.* 514. Niceph. Calliſt. *l.* 5. *Hiſt. Eccl. c.*21.

Tandem, librum *Ceſtorum* ei aſcribit Euſeb. *l. d.* Ἐν τούτῳ καὶ Ἀφρικανὸς, ὁ τῶν ἐπιγεγραμμένων κεστῶν συγγραφεὺς, ἐγνωρίζετο. *Claruit iisdem temporibus Africanus, qui libros* κεστῶν *titulo inſcriptos compoſuit.* Et *in Chronicis pag.* 70: Ἀφρικανὸς τὴν ἐννεάβιβλον τῶν κεστῶν ἐπιγεγραμμένην πραγματείαν, ἰατρικῶν, καὶ φυσικῶν, καὶ γεωργικῶν, καὶ χυμικῶν περιέχουσαν δυνάμεις, Ἀλεξάνδρῳ τούτῳ προσφωνεῖ. *Aphricanus libros novem, Ceſtorum dictos, quibus rerum medicarum, phyſicarum, agriculturæ, & chymicarum virtutes continebantur, Alexandro Mammææ dedicat.* Studio Euſebius omnes circumſtantias coacervâſſe videtur; ut legationis, ab Africano ſuſceptæ & feliciter expeditæ, rationem redderet; vel quòd Africanus Imperatori Operis Inſcriptione gratias ageret pro beneficio accepto; vel quòd ejus gratiam ambiret obtinendæ petitionis. Photius, *cod.* 34. *de Africano*: οὗτός ἐστιν, ὁ καὶ τοὺς λεγομένους κεστοὺς ἐν λόγοις συντάξας ιδ. *hic eſt, qui Ceſtos ita dictos ſermonibus XIV. compoſuit.* Suidas: Ἀφρικανὸς ὁ Σέξτος χρηματίσας, φιλόσοφος Λίβυς, ὁ τοὺς Κεστοὺς γεγραφὼς ἐν βιβλίοις κδ· εἰσὶ δὲ οἱονεὶ φυσικὰ, ἔχοντα ἐκ λόγων τε καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ γραπτῶν τινῶν χαρακτήρων ἰάσεις τε καὶ ἀλλοίων ἐνεργειῶν. *Africanus, dictus Sextus, Philoſophus Afer: qui Ceſtos deſcripſit libris* 24. *Sunt autem veluti quadam phyſica, quæ continent remedia ex ſermonibus, & incantamentis, & quibusdam ſcriptis characteribus, aliisq; rebus efficacibus.* Euſebium etiam in antè-allatis imitatur Niceph. Calliſt. *L.* 5. *c.* 21. & Syncellus, *in Chronogr p.*353. Ruffinus, Euſebii interpres, vel quia hac de re dubitavit, vel quia ſcriptum Africano indignum judicavit, id omninò omiſit, ſubſtituitque: *Per idem tempus erat etiam Africanus, vir in Scripturis Eccleſiaſticis nobilis.* Hieronymus, *in Catalogo & in Chron. Euſeb. Lat. verſo*; atque Freculfus, *in Chron.* ejus ſcripta & res geſtas enarrantes, de libris Κεστῶν nihil commemorant, unde Illuſtris Scaliger, *Animadverſ. ad Euſeb. Chron.* & Celeberrimus Valeſius, *in Notis ad Euſ. Hiſt. Eccleſ.* colligunt; Duos fuiſſe Africanos, alterum *Julium* dictum, Hiſtoricum; alterum, *Sextum* Philoſophum Afrum, τῶν Κεστῶν auctorem. Obſervat etiam Doctiſſ. Valeſius, abſurdum eſſe, cùm de Scriptore Eccleſiaſtico agatur, quòd ab Euſebio, *in Hiſt. Eccl.* primò librorum medicinalium fiat mentio: ac ſubolfecit hoc fortaſſe ipſe Euſebius: itaque *in Chronico p.*70. præmiſit Hiſtorias libro τῶν Κεστῶν.

Confirmat, opinor, magnorum Virorum obſervationem *Epitome temporum*, Chronico Euſebii adjecta. illa enim ſub Pertinace ponit Africanum Chronographum, *pag.* 396. ſub Gordiano verò *p.* 398. collocat Africanum, τῶν Κεστῶν auctorem; quem vult legationem pro Emaunte ſuſcepiſſe. In quo tamen hallucinatur: cùm omnes Africano hiſtorico illam tribuant. Euſeb. *in Chronic. pag.* 70: Ἐμμαοῦς ἡ ἐν Παλαιστίνῃ κώμη, περὶ ἧς φέρεται ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις, Νικόπολις ἐκτίσθη καλεῖσθαι ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ αὐτοκράτορος, Ἀφρικανοῦ πρεσβευσαμένου τοῦ τὰς ἱστορίας ἐν πεντάβιβλῳ συγγραψαμένου. *Emmaus, oppidum*

Palæ-

Palæſtinæ, cujus mentio fit in SS. Evangeliis, honorificum nomen Nicopolis ab Alexandro Imperatore obtinuit, Africano legationem obeunte, qui Libris Quinque hiſtoriam ſcripſit. Idem habet Syncellus, *in Chronograph. p.* 359. Sed *in Chron. Can.* Idem Euſeb. *p.* 204. hoc factum refert ad 3. annum Aurelii Antonini Elagabali ſucceſſoris Macrini : aſtipulantibus Hieron. *in Catal p.* 289. Freculfo, *in Chron.* Adone *in Chron. æt. 6. p.* 127. Bedâ, *de ſex æt. p.* 185. & Abulpharajo, *Hiſt. Dyn.* 7. *p.* 79. ſcribente : *Eo* (Heliogabalo) *imperante condita eſt urbs Nicopolis, ea, quæ in libris ſacris Emmaus dicitur: ei extruendæ præfuit Africanus Chronologus.* Hanc differentiam ità conciliat ὁ θαυμάσιος Scaliger *in Animadv. Euſeb. p.* 212: *Quia quarto anno Elagabali Africanus Chronicon ſuum terminavit, hoc habens in animo Euſebius confudit tempus terminati Chronici cum tempore Coloniæ deductæ, quia Africanus ejus deducendæ ergò ad Imperatorem Alexandrum legatus fuit. Sanè hoc anno legationis ſuæ Julius Africanus, accuratiſſimus temporum Obſervator, terminavit Opus ſuum, Grato & Seleuco Conſulibus.* Liceat nobis aliam addere conjecturam : Quid ſi Africanus duabus vicibus legationem ſuſcepiſſet, primò ad Elagabalum pro obtinendâ urbis exſtructione : deinde ad Alexandrum, ut pro accepto beneficio libri oblatione gratias ageret, & alia beneficia peteret? Sic certè Euſebius ſecum & cum aliis facilè conciliaretur. Quare autem Urbs ædificata dicta ſit *Nicopolis*, ſic ſcribit Sozomenus, *L.* 5. *c.* 21 : Ταύτην ἔτι κώμην οὖσαν οἶδεν ἡ θεία τῶν εὐαγγελίων βίβλος, καὶ Ἐμμαοῦς προσαγορεύει· Ῥωμαῖοι δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν Ἱεροσολύμων, καὶ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων νίκην, Νικόπολιν ἀνηγόρευσαν. Quæ ſic transfert Caſſiodorus, *Hiſt. trip. l.* 6. *c.* 42: *Hanc cùm adhuc vicus eſſet, Emaus ſacer Evangeliorum liber appellat. Quam Romani poſt vaſtationem Hieroſolymorum Judaicamq; victoriam, Nicopolim, ex eventu utiq; victoriæ, vocaverunt.* Vid. Niceph. Calliſt. *Hiſt. Eccl. l.* 10. *c.* 31. Ad hæc Scaliger : *Videntur vera eſſe, quæ de hac urbe ſcribit Sozomenus ; ſed eam aut dirutam aut exhauſtam, ſub Heliogabalo colonis inductis & mœnibus inſtauratis exornatam fuiſſe, neceſſe eſt.*

Trithemius, *de Script. Eccleſ. pag.* 198. *de Africano*, (quem *virum undecunque doctiſſimum, Philoſophum, Hiſtoriographum & Theologum inſignem, ac divinarum Scripturarum & librorum ardentiſſimum amatorem* appellat) ſcribit : *ſuis eum ſumtibus apud Cæſaream Palæſtinæ inſignem Bibliothecam condidiſſe, in quâ multa volumina, tàm ſecularium quàm divinarum ſcripturarum congregârit* : & præter jam dictos libros edidiſſe *De S. Trinitate, lib.* 1. *De circumciſione, lib.* 1. *De Attalo, lib.* 1. *De Paſchâ, lib.* 1. *De Sabbato, lib.* 1. Unde hæc hauſerit, neſcio : at vereor, ne Pamphilum cum Africano confundat : hic enim Cæſareæ celeberrimam extruxit Bibliothecam. Diu vixiſſe Africanum, patet. Jam enim ſub Pertinace illum floruiſſe, ſcribunt Cedrenus, *in Hiſt. p.* 207. atque *Epit. temporum, pag.* 396. Maximini ætate eum celebrem fuiſſe, tradit Zonaras, *annalium Tom.* 2. *p.* 228. & uſque ad Philippi tempora eum ſuperfuiſſe, ex Euſebii *Hiſt. Eccl. l.* 6. *c.* 31. colligitur. Quibus non convenit cum *Epitome temporum* ; quæ, anno XI. Antonini Pii obiiſſe, vult, Africanum : niſi forſan Sextum Philoſophum intelligat. Fateor tamen, cùm eidem Viro à Suidâ, Euſebio, Calliſto, & Photio eædem res geſtæ tribuantur ; mâlle me cum Doctiſſ. Lambecio, *Tom.* 5. *Biblioth. Cæſar. Vindobon.* Credere : Sextum Julium Africanum fuiſſe unicum illum & celebrem Scriptorem, quàm duos. Quanquam præter hunc, alium nobis commemorat *Julium Africanum, Oratorem longè præſtantiſſimum,* Fabius Quintilianus, *Inſtit. Orator. l.* 10. *c.* 1. *p.* 182.

Ibid. lin. 3. περὶ τῆς κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας.] Halloiſius *in Origene defenſo, l.* 3. *c.* 18 : *Cùm de Suſannæ ageretur hiſtoriâ, quam Julius Africanus indignam S. Scripturæ nomine judicaret, ad Origenem literas dedit, quibus illi perſuadere multis argumentis conatus eſt ; Non veram illam eſſe hiſtoriam, ſed lepidam fabellam, Prophetiæ Danielis aſſutam. Cui contrà Origenes pro firmiſſimo munimento veritatis oppoſuit Eccleſiæ traditionem, quæ Eccleſia ab Apoſtolorum temporibus ad illam uſque ætatem pro verâ & Canonicâ Scripturâ eam habuerit, habeatq; Quin & pervicit, ut etiamnum pro tali, ſicut reverâ eſt, ab omnibus Catholicis Docto-*

ribus ſine controverſiâ habeatur; tametſi unus aliquando in Africani ſententiam inclinârit Hieronymus. Hæc ille, valde liberaliter. Sed Apoſtoli dicto, πάντα δοκιμάζετε, *omnia probate*, obtemperaturi; quid de hiſtoriâ Suſannæ Eccleſia ſenſerit, indagabimus. Difficile, fateor, eſt argumentum: quia, ſicut pauci SS. Patrum linguæ Hebrææ erant periti, pauci etiam hoc argumentum ſolidè tractare poterant. Ab Origene proin, & Hieronymo præcipua expectabimus: reliquos, ut Eccleſiæ προεστῶτας, qui ejus traditiones optimè perſpectas habebant, ſuo quoque loco addituri. Quantùm ergo ad Origenem, illum hiſtoriæ Suſannæ auctoritatem aſſeruiſſe, conceditur: ſed eatenus, ut è *fabellarum Philiſtionis* ordine hanc eriperet, & veram, genuinamque hiſtoriam eſſe probaret; neutiquam verò, ut pro Scripturâ ἐν διαθήκῃ ἢ ἐνδιαθέτῳ, *Teſtamento veteri inſertâ & in Canonem receptâ*, haberet. Hoc, volente Deo, ex totâ ejus epiſtolâ demonſtrabitur. *Hieronymus* non tantùm in Africani ſententiam inclinavit, ſed fortiſſimis argumentis eam propugnavit. Conſtanter is docet, & provocat ad totius Eccleſiæ teſtimonium; Theodotionem hæreticum, poſt Chriſti tempora exortum, primum editorem hujus hiſtoriæ fuiſſe: qui ergo potuit, inde ab Apoſtolorum temporibus traditio de eâ haberi? Nullam autem *Traditionem* talem fuiſſe, apertè probant, Africanus Vir ſcripturarum, & Chriſtianorũ dogmatum, omnium teſtimonio, peritiſſimus: qui, pro ſuâ pietate in Eccleſiam, nunquam auſus eſſet tam ſordidè de Scripturâ loqui, ut cum putidiſſimis infamis Mimi fabulis eam conferret. Idem docent *Origenes, Euſebius, Apollinarius, aliiq; Eccleſiaſtici Viri, & Doctores Græciæ; qui fatentur, has viſiones non haberi apud Hebræos, nec ſe debere reſpondere Porphyrio pro his, quæ NULLAM SCRIPTURAE SACRAE AUCTORITATEM præbeant*: Teſte omni exceptione majori, Hieronymo, *Proœm. in Daniel. Tom. 5. p.* 567. Nunquid hi ignorâſſent *traditionem Eccleſiæ*? Mirum eſt: Epiphanium, aliàs nimis credulum, *in Vitis Prophetarum*, atque inter eos, Danielis; nil de Suſannæ liberatione commemorâſſe: cùm reliqua ejus geſta ſatis accuratè deſcripſerit, & hoc ipſum imprimis memoriâ dignum ſit. Mirum: Dorotheum *in Synopſi*, ubi vitam Danielis *p. 671.* pluribus deſcribit, nihil ejuſmodi de eo tradidiſſe. Mirum: quòd cùm Hieronymus toties Narrationem iſtam *fabulam* nominârit; nulla Eccleſia, nullus Eccleſiæ Epiſcopus, nec Damaſus Pontifex, nec S. Auguſtinus, pro tuendâ Eccleſiæ auctoritate illum corripuerit, reprehenderit, caſtigârit. Ruffini enim auctoritas quanti facienda ſit, ſuo apparebit loco. Hanc traditionem ignoravit Auctor *libri de mirabilibus Scripturæ, inter opera Auguſtini Tom. 3. lib. 2. c. 32.* ubi quicquid præclarè à Daniele geſtum eſt, è Scripturis enarratur: ſed ubi ad *Additiones* illas *Danielis* venit, de Suſannâ οὔτε γρῦ· reliqua verò apertè rejicit: *De lacu verò iterum, & Abacuk translato, in Belis & Draconis fabulâ, idcircò in hoc ordine non ponitur, quòd in auctoritate divina Scripturæ non habentur.*

Ignoravit hanc traditionem Theodoretus, qui univerſum Danielem Commentariis illuſtravit: ſed, de *Suſannâ, Bele* & *Dracone* altum tenet ſilentium. quod neutiquam feciſſet, ſi parem cum cæteris Danielis verbis auctoritatem obtinere credidiſſet. Latuit hæc Nicephorum Patriarcham Conſtantinopolitanum: qui in *Chronographiâ* Libros ſacros enarrans, inter ἀντιλεγομένας τῆς παλαιᾶς διαθήκης γραφὰς, *inter apocryphas V. T. Scripturas* (preſsè: *quibus contradicitur*) Suſannam refert. Verto autem ἀντιλεγομένας γραφὰς, *apocryphas Scripturas*, Ruffino præeunte in verſione Euſebii *Hiſt. Eccl. l. 6. c.* 14: aut ſi mavis, cum eodem ex *cap.* 13. *Libros, qui à nonnullis minimè recipiendi videntur*: vel, ut alibi, *Libros, de quibus dubitatur.* Aliàs Origenes, *Tom.* 14. *in Joh. p.* 211. vocat βιβλία μικτὰ, *Biblia mixta*, h. e. medii ordinis inter γνήσια καὶ νόθα, *genuina & ſpuria.* Athanaſius, *in epiſt.* ἑορταστικῇ· βιβλία ἀναγινωσκόμενα, *Libros, qui leguntur in Eccleſiâ*, à κανονιζομένοις καὶ ἀποκρύφοις, *Canonicis & apocryphis* ſeparatos. Cyrill. Hieroſ. *Catech.* 4. *pag.* 36. τὰ ἀμφιβαλλόμενα, *dubios, circa quos fruſtrà quis cruciatur.* Epiphanius, *hær.* 6. *pag.* 14. βίβλους ἐν ἀμφιλέκτῳ, *Libros dubios*, à θείοις καὶ ἀναποκρύφοις, *divinis & apocryphis diſtinctos.* Ruffinus, *in expoſitione Symboli, Eccleſiaſticos*, qui non ſunt Canonici. Hieronymus, *in prologo Galeato* appellat *Apocryphos.*

cryphos. Quicquid enim in Hebræo non extabat, ei *apocryphum* dicitur. Nec his plura novit Brito, *in expoſit. prol. Hieron. in Daniel.* ſic ſcribens: *Continet iſte liber apocrypham partem, & hiſtoriam Suſannæ, Hymnum puerorum, & Belis Draconisq; fabulas. quæ non reperiuntur in Hebraicâ Veritate.* Quid dicemus de Nicolao Lyrano, qui ſæpius profitetur; *Suſannam non eſſe Canonicam?* *In præfat. Biblior. Baſileæ, An.* 1506. impreſſorum ſcribit: *In Daniele illa tantùm ſunt in Canone, quæ ſunt uſque ad eum locum, ubi poſuimus*: Finit Daniel Propheta: *quæ poſteà ſequuntur, non ſunt in Canone.* Quare appendicibus illis in Daniele hunc poſuit titulum: *Incipit hiſtoria Suſannæ, Belis & Draconis, quæ non eſt in Canone.* Idem, *in c.* 1. *Daniel. Duæ hiſtoriæ, quæ ponuntur in fine libri, non ſunt de ejus integritate: quia nec apud Hebræos habentur.* Idem, *ad c.* 13. *Danielis*: *Hæc hiſtoria* (Suſannæ) *inter libros Bibliæ Non Canonicos ſituari debet.*

Suſanna itaque ex iis libris eſt, qui *in Eccleſiâ* quidem *leguntur*, ſed *in Canone non ſunt.* de quibus Hieronymus, *Tom.* 3. *præf. in Prov. Sal. p.* 25: *Sicut ergo* Judith & Tobiæ & Machabæorum *libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: ſic & hæc duo Volumina* (Sapientiam & Syracidem) *legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam.* Tot habemus SS Patres, & Concilia, quibus Canonicorum librorum Catalogi exhibentur: ſed de Suſannâ nihil occurrit. Tacet de illâ Melito *apud Euſeb. Hiſt. Eccl. l.* 4. *c.* 26: Origenes *apud Euſeb. lib.* 6. *c.* 25. Canon Lxxxv. Apoſtolorum, cujuſcunque ſit ætatis aut pretii. Hilarius, *prologo in Pſalmos.* Cyrill. Hieroſol, *Catech.* 4. Gregorius Theologus, & Amphilochius Iconienſis, *in Carminibus de hoc argumento editis.* Epiphanius, *hær.* 6. *p.* 14. & *l. de ponder. & menſuris, p.* 533. Auguſtin. *l.* 2. *de doctr. Chriſt. c.* 8. Caſſiodorus, *l.* 1. *divin lect.* Iſidorus, *Originum l.* 6. *c.* 1. & 2. Rabanus Maurus, *de Inſtit. Cleric. lib.* 2. *c.* 53. & 54. Id quod in his poſterioribus eô magis miramur, quia *Canonem* (Auguſtino præeunte) latiùs extendunt, dum Nomini ampliorem ſignificationem tribuunt, quàm prioribus illis SS. Patribus uſitatum erat, reiq; gravitas poſtulabat. Unde paulatim error exortus invaluit, ut *Non-Canonici* libri, ex malè applicato vocabulo, habiti ſint, & habeantur etiamnum à nonnullis, pro verè *Canonicis*: contra omnem ſinceram antiquitatem.

Præterea, Nihil de Suſannâ commemorant Concilia, ſive Laodicenum, *Can.* 60. ſive Carthaginenſe, *Can.* 27. vel, prout Celeberrimus Juſtellus numerat, *Can.* 24. Unde igitur nobis *Apoſtolica* Eccleſiarum *traditio*? Equidem paſſim allegatur *Suſanna* priſcis Eccleſiæ Patribus: v. g. à Clemente Alexand. *Stromatum, l.* 4. Tertulliano, *l. de Coronis c.* 4. Cypriano, *epiſt.* 40. Auguſtino, *Tom.* 10. *ſermone* 118. & paſſim. Chryſoſtomus integram de eâ homiliam dedit, *Tom.* 5. *pag.* 203. Eandem memorant Greg. Nazianz *Orat.* 29. *in laudem Cypriani.* Alcimus Avitus, *Lib. ad ſororem, p.* 439. Eucherius, *de Nom. heb.* Fulgentius, *in reſp.* 1. *ad Ferrandum, p.* 232. Beda, *To.* 3. *p.* 285. *p.* 662. & *Tom.* 5. *p.* 638. plurimíque alii.

Sed, qui præter *Eccleſiaſticam* auctoritatem, etiam *Canonicam* ei tribuere videatur; nemo, quod ſciam, eſt: Duos ſi fortè excipias, Athanaſium & Ruffinum. Ille enim *in Synopſi* Libros Canonicos ordine enarrans, & verba eorum initialia, de Daniele hæc habet: Δανιὴλ, οὗ ἡ ἀρχή· καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν Βαβυλῶνι καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωακεὶμ, καὶ ἔλαβε γυναῖκα, ᾗ ὄνομα Σουσάννα. *Daniel: cujus exordium eſt: Et erat Vir habitans in Babylone, & nomen illi Joakim: & accepit uxorem nomine Suſannam.* & pp. ubi Librum Danielis pleniùs recenſet, non tantùm liberationem Suſannæ, ac *Hymnum Trium Puerorum*; ſed & *Belis Draconisq;* fabulas, & iteratam Danielis in lacum leonum dejectionem, tanquam veras Prophetiæ Danielis partes, commemorat. Verùm impoſuit S. Patri linguæ hebrææ ignorantia. Cùm enim ad numerum hebraicarum literarum, *Canonem hebræum*, (qui certè & noſter eſt) ordine deſcriberet; incautè, vel quod veriſimilius eſt inſcienter, ea etiam quæ Hebræis deſunt, quia in receptis exemplaribus ità ferebantur, perinde ac ſi in Libris originalibus reperirentur, enumeravit. Tam enim linguæ hebrææ imperitus fuit, ut nec *numerum hebræarum literarum* ſciverit; ſed, ex aliorum relatione

ſe didi-

ſe didiciſſe illum, fateatur *in epiſt.* ἑορταστικῇ. En! verba: ἐστὶ τοίνυν τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης τῷ ἀριθμῷ τὰ πάντα βιβλία εἰκοσιδύο. τοσαῦτα γὰρ, ὡς ἤκουσα, καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ παρ᾽ Ἑβραίοις εἶναι παραδέδοται. *Sunt itaque Vet. Teſt. libri omnes numero XXII. Tot enim*, UT AUDIVI, *etiam elementa Hebræis eſſe, traditum eſt.* Certè ſi Hexapla Origenis, obelis notata, conſuluiſſet; doctiùs Athanaſius ſcripſiſſet. Aliter ſanè Theodoretus, *hypotheſi in Ezechielem, p.*303. de initio Prophetiæ Danielis ſcribit: ὁ θεῖος Δανιὴλ ὁ Προφήτης, οὕτω τῆς προφητείας ἄρχεται· Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ βασιλέως Ἰούδα, καὶ τὰ ἑξῆς, *Divinus Daniel Propheta, ſuam prophetiam ſic exorditur*: In anno tertio Regni Joacim Regis Juda, &c.] Nihil hîc audimus de *viro habitante in Babylone.* Quinetiam ipſe Athanaſius, non procul à fine ejuſdem *Synopſis*, inter βιβλία ἀντιλεγόμενα, *Scripta dubia*, diſertè ponit Σωσάνναν, *Suſannam: To.2. operum, p.*133. *edit. Commelin.* Non ergo erit *Canonica*, vel ipſo Athanaſio teſte.

Quid autem Ruffinus? Is *invectiv. in Hieron. l.*2. *p.* 229. hæc affert: *Quis ergo in iſta eruditorum virorum copia auſus eſt inſtrumentum divinum, quod Apoſtoli Eccleſiis tradiderunt, & depoſitum S. Spiritûs compilare? An non eſt compilare, cùm quædam quidem immutantur, & error dicitur corrigi? Nam omnis illa* Hiſtoria de Suſannâ, *quæ caſtitatis exemplum præbebat Eccleſiis Dei, ab iſto abſciſſa eſt, & abjecta atque poſthabita.* Trium puerorum hymnus, *qui maximè diebus ſolennibus in Eccleſiâ Dei canitur, ab iſto è loco ſuo penitùs eraſus eſt.* Nihil de auctoritate *Canonicâ* loquitur, quam ab *Eccleſiaſticâ* probè diſtinxit *in Expoſ. ſymboli.* Nimirum, infenſus erat Ruffinus verſioni Hieronymi. quare facilè accidit, ut irato nonnulla exciderent imprudenter dicta. Non enim verum eſt, ab Hieronymo vel *Suſannam*, vel *Hymnum trium puerorum*, abſciſſum eraſumque. Pro ſe loquatur Hieronymus, *Tom.*3. *præf. in Daniel. p.* 28: *Daniel*, inquit, *apud Hebræos, nec* Suſannæ *habet* hiſtoriam, *nec* Hymnum trium puerorum, *nec* Belis Draconiſque *fabulas: quas nos, quia in toto orbe diſperſæ ſunt, veru antepoſito, eaſque jugulante, ſubjecimus; ne videremur apud imperitos, magnam partem voluminis detruncâſſe.* Non jam repetam, quæ de *Apoſtolorum* temporibus, & illorum *Traditione* factâ *Eccleſiis*, perperàm jactat: id unicè monere contentus, Ruffini ſeculo nìl novi fuiſſe, imò receptum, ut Traditiones *apoſtolicæ* vocarentur, non quòd Apoſtolos haberent auctores; ſed, quòd longè poſt eorum tempora, in Eccleſiâ uſu invaluiſſent. Hieron. *Tom.*2. *epiſt. ad Evagrium, p.* 329: *Ut ſciamus Traditiones Apoſtolicas ſumtas de Vet. Teſt. quod Aaron & filii ejus atque Levitæ in templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi & Presbyteri, & Diaconi vendicent in Eccleſiâ.* En! diſcrimen triplex Clericorum, vocat *traditionem Apoſtolicam*, i. e. in Eccleſiis apoſtolicis receptam; etſi paulò antè apertè dixiſſet: *Paulum perſpicuè docere, eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos.* Et, ſi quis in hoc argumento auctoritatem Rnffini Hieronymo præponere vellet; næ is ingentem errorem erraret.

His probè perpenſis judicet Lector veritatis ſtudioſus, quàm certa ſit Sixti Senenſis, *L.*1 *Bibl. S. p.*22. aſſertio: *Eccleſia Catholica ab Apoſtolorum temporibus uſque adhuc* Hymnum trium puerorum *quotidiè inter divinas laudes decantans, &* Orationem Azariæ *unà cum* Hiſtoriâ Suſannæ, & Belis *atque* Abacuk Diſcophori, *ſingulis annis in ſacris Quadragenarii Jejunii myſteriis repetens, huic Appendici CANONICAM AUCTORITATEM promeruit.* Si lectio Eccleſiaſtica *Canonicam* auctoritatem promeretur libris lectis; jam *Liber Paſtoris*, & *Acta Martyrum*, & quotquot utiles libri olim in Eccleſiis prælecti ſunt, erunt hodie *Canonici*: & Eccleſia poteſtatem habebit non ſolùm declarandi *Scripta Canonica*, quæ in ſe talia ſunt; ſed & Non-Canonicis eandem attribuendi auctoritatem: contra ipſum Bellarminum, *Lib.*1. *de Verbo Dei, cap.*10. *col.*34. Finiam verbis Hieronymi, quibus Commentarios in Danielem claudens confidenter provocat unumquemque: ut, ſi poſſit, hæc Additamenta Danielis eſſe in canone evincat: ſeque promittit ei reſponſurum, *To.*5. *p.*609: *Aſſerimus* vocem magnam *in Sanctis tantùm reperiri: quod ſolvet facilè, qui hanc hiſtoriam in libro Danielis apud Hebræos dixerit non haberi. Si quis autem potuerit eam approbare eſſe de Canone, tunc quæ-*

rendum

vendum eſt, quid ei reſpondere debeamus.

Ibid. l. 7. Ἀγνώμονα] Dialogum *ad Agnomonem* ſcriptum hîc innui, tradunt Cl. Huët. in *Origen.* & Halloiſ. *in Origene defenſo.* Sixtus verò Senenſis videtur legiſſe in ſuo Codice, ἀγνώμονα. vertit enim, *Lib. V. Bibl. annot.* 250: *Cùm haberes diſputationem cum* amico *illo tuo.* Et forſan defendit ejus lectionem ipſe Origenes, infrà *pag.* 223: Ἔφασκες, ὅτι ἡνίκα διελεγόμην τῷ ἑταίρῳ ἡμῶν Βάσσῳ. *Dixiſti, quòd cùm diſſeruiſſem cum amico noſtro Baſſo.* E cujus loci collatione veriſimile fit, Loqui Africanum non de ſcripto aliquo Dialogo, ſed potiùs de Diſputatione inter amicos habitâ. Nil tamen decerno. Codex noſter ſatis apertè ſcriptum habet, ἀγνώμονα. Leo Caſtrius (qui *in præfat. ad Commentar. in Eſajam* utriusque hujus epiſtolæ verſionem dedit, quam pro ſingulari ſuâ humanitate Rev. & Cl. Vir *Joh. Dallæus* Fil. αὐτοχειρὶ deſcriptam, nobiſcum communicare dignatus eſt) ſenſu adjectivo hoc nomen ſumſit, dum ſic vertit: *Quando Dialogum conſcripſiſti, cui præfixus eſt titulus: Ad ingratum vel ſtultum,* &c. Verùm, eſſe nomen proprium, magis arridet aliis, atque nobis. Quis verò *Agnomon* aut *Baſſus* ille fuerit, erudiat nos, qui poteſt, non parvam meriturus gratiam. Philaſtrius equidem *de hæreſ. p.* 19. *Baſſi*, hæretici Valentiniani, numero ſeptenario omnia conſtare ajentis, meminit. Sed, ante Origenem eum vixiſſe inde colligitur; quòd, Cerdonem poſt hunc ſurrexiſſe, idem Philaſtrius ſcribat.

Ibid. lin 14. σύγγραμμα νεωτερικὸν δὲ καὶ πεπλασμένον] *Fictum ſcriptum* ſeu *figmentum* hîc Africanus; Hieron. verò *fabulam* ſæpius appellat Suſannæ hiſtoriã: & quidem bis, *T.* 5. *Proœm. in Daniel. p.* 567. Verba inferiùs adducentur. Idem, *in Cap.* 13. *Daniel.* annotat. *p.* 606: *Expoſitis ut potuimus, quæ in Danielis libro juxta Hebraicum continentur; ponam breviter, quid Origenes in decimo ſtromatum ſuorum libro, de Suſannæ & Belis* fabulis, *dixerit.* Idem, *To.* 3. *præf. in Daniel. p.* 28. in verbis è regione aſcriptis, *Belis & Draconis fabulas* exagitat. & paulò pòſt de omnibus ſubjungit: *His & talibus argumentis* apocryphas *in libro Eccleſiæ* fabulas *arguebat.* & *Tom.* 1. *in Catal. p.* 289. de Jul. Africano: *Hujus eſt epiſtola ad Origenem ſuper quæſtione Suſannæ, eò quòd dicat, in hebræo hanc* fabulam *non haberi.* Ad quæ verba Eraſmus, *p.* 310: Hanc fabulam] *ea nunc in templis publicè legitur. Tametſi poteſt hoc dictum ad Julij perſonam torqueri, qui ſic in epiſtolâ ſcripſerit. At Hieronymus in præfatione Danielis ſentit eadem.* Nil igitur cauſæ erat, quòd Bellarminus, per *fabulam* Hieronymum *veram hiſtoriam* intellexiſſe, tàm laborioſè contenderet. Sic Auctor *Gloſſæ interlinearis* ad verba: *Suſannam filiam Hilkiæ*: notat: *Origenes in Decimo Stromatum, Suſannæ & Belis fabulam ponit.* & Gloſſæ ordinariæ, *in c.* 1. *Daniel. Suſannæ, & Belis, & Draconis fabula non habetur in hebræo.* Vir Cl. Hugo Grotius, *in Notis ad Daniel. c.* 13. concedit, *Suſannam eſſe Hiſtoriam,* etiam ſecundùm Judæos: verùm à Græculo fuiſſe interpolatam. Noſtram ſententiam paulò pòſt proferemus. Contrà Chriſtianus Schotanus, *Tom.* 2. *Biblioth. Hiſt. Eccl. V. Teſt. p.* 1071: Sex argumentis fortiſſimis hanc evertit hiſtoriam, Saliani & Tyrini inſtantiis doctè confutatis.

Ibid. lin. 27. Φιλιστίων ὁ μῖμος] Leo Caſtrius hæc ita vertit: *Parùm credibiliter ipſos revicit, ut neque Philiſtion mimus minus graviter eos redargueret.* Hœſchelii exemplar habet Φιλιστίωνος μῖμος. Rectiùs, nî fallor. ſic enim infrà *p.* 237. Origenes Africani verba repetit: & Hieronymus eodem loquendi modo utitur, *l.* 2. *adv. Ruffinum, p.* 225: *Fieri poteſt, ut etiamſi à me verum audiviſti, alius dicat à te eſſe compoſitum, & quaſi* mimum Philiſtionis, *vel Lentuli ac Marilli ſtropham, eleganti ſermone confictam.* Epiphan. *hær.* 21. *p.* 30. Simonem magum, verba Apoſtoli de armaturâ ſpirituali, ἐπὶ τῆς τοῦ Φιλιστίωνος μιμολογίας εἰς χλεύην, καὶ οὐδὲν ἕτερον, *ad Philiſtionis ludibria theatrica, ad riſum & nihil aliud* detorquere, ſcribit. Id. *hær.* 33. *p.* 100. Οὔτε οἱ καθεξῆς μιμηλοὶ τὸν τρόπον, οἱ περὶ Φιλιστίωνα λέγω, καὶ Διογένην, τὸν τὰ ἄπιστα γράψαντα, ἢ οἱ ἄλλοι πάντες οἱ τοὺς μύθους ἀναγεγραφότες καὶ ῥαψῳδήσαντες τοσοῦτον ψεῦδος ἠδυνήθησαν ἐκτυπῶσαι, ὡς οὗτοι πεπλεσμάκασι. *Nullus eorum, qui deinceps orti ſunt Mimi, quales Philiſtion & Diogenes, qui de incredibilibus ſcripſit, omnesq; alij fabularum auctores & ſcriptores, tale mendacium effingere potuiſſent, quale hi Ptolemaitæ.* Et *hær.* 66.

Manetis dogmata ſic irridet: ὡς τάχα τὰ τοῦ Φιλιστίωνος εἶναι ἀναγκαιότερα, ἢ τὰ τῆς τούτου μιμολογίας, *fortè Philiſtionis fabulæ potiores ſunt hujus ineptiis.* Alibi Gnoſticos, τὰ τοῦ Φιλιστίωνος ἡμῖν αὖθις προσφέρεσθαι· *Philiſtionis nugas nobis rurſus proferre*, ait. Patriam & ſcripta ejus atque mortem plenius enarrat Suidas: Φιλιστίων, Προυσαεὺς, ἢ, ὡς Φίλων Σαρδιανὸς, κωμικός. τελευτᾷ δὲ ἐπὶ Σωκράτους, ὃς ἔγραψε κωμῳδίας βιολογικάς. τελευτᾷ δὲ ὑπὸ γέλωτος ἀπείρου. δράματα δὲ αὐτοῦ μισοψηφισταί. οὗτός ἐστιν ὁ γράψας τὸν Φιλόγελων, ἤγουν τὸ βιβλίον τὸ φερόμενον εἰς τὸν κουρέα. νικαεὺς δὲ μᾶλλον παρὰ πᾶσιν ᾄδεται. ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐπίγραμμα.

Ὁ τὸν πολυστένακτον ἀνθρώπων βίον
Γέλωτι κεράσας νικαεὺς Φιλιστίων.

h.e. *Philiſtio Pruſaenſis, vel, ut Philo* ait, *Sardianus, Comicus. Obiit tempore Socratis, Qui ſcripſit Comœdias Biologicas: ob immenſum riſum extinctus eſt. Ejus verò fabulæ ſunt* Miſopſephiſtæ, i.e. *Oſores ſuffragatorum. Hic ipſe eſt, qui ſcripſit* Riſûs amantem *ſive Libellum, qui fertur ad tonſorem. Ab omnibus tamen potiùs ut Nicaenſis celebratur, teſte epigrammate:*

Qui multis gemitibus refertam hominum vitam
Riſu miſcuit, Nicaenſis Philiſtion.

Vid. *Antholog. Epigrammat. l.3.c.6. pag.*206. Caſſiodorus, *Lect. Variarum, l.4. epiſt.* 51. *pag* 304: *Mimus etiam, qui nunc tantummodo deriſui habetur, tantâ Philiſtionis cautelâ repertus eſt, ut ejus actus poneretur in literis.* Sidonius Apollinaris, *epiſt. l.* 2. *ad Domitium, p.* 63: *Abſunt ridiculi vultu & veſtibus hiſtriones, pigmentis multicoloribus Philiſtionis ſupellectilem mentientes.*

Ibid lin. 31. ὡς δὲ ὁ μὲν ὑπὸ πρῖνον ἔφασκεν, ἀποκρίνεται πρίσειν.] Hoc eſt celebre illud argumentum; cujus auctor eſt Africanus: & quô Chriſtiani, Judæi & Pagani Suſannæ auctoritatem labefactârunt, ſi non everterunt. Hieronymus hoc argumentum invictum aſſeruit, donec aliquis prodeat, qui παρονομασίαν talem, ſive Alliterationem & alluſionem harum vocum, in Hebræâ Chaldæâque linguâ oſtendat: tantùm abeſt, ut ab Origene illi ſatisfactum cenſeat. Verba p.p. adducam. De Judæis refert Hieronymus, *Tom.*3. *Præf. in Daniel. pag.* 28: *Audivi ego quendam de Præceptoribus Judæorum, cùm Suſannæ derideret hiſtoriam, & a græco, neſcio quo, eam diceret eſſe confictam, illud opponere, quod Origeni quoque Aphricanus oppoſuit: Etymologias has,* ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, *de Græco ſermone deſcendere. Cujus rei nos intelligentiam noſtris hanc poſſumus dare, ut verbi gratiâ dicamus, de arbore* Ilice *dixiſſe eum,* ilico *pereas: & à* lentiſco, *in* lentem *te comminuat angelus: vel, non* lentè *pereas, aut* lentus, *i.e. flexibilis ducaris ad mortem, ſive aliud quid ad arboris nomen conveniens.* De Porphyrio, celebri Philoſopho pagano, hæc tradit Hieron. *Tom* 5. *p.*567. *Proœm. in Daniel. Sed & hoc nôſſe debemus, inter cætera Porphyrium, de Danielis libro, nobis objicere: idcircò illum apparere confictum, nec haberi apud hebræos, ſed græci ſermonis eſſe commentum; quia in Suſannæ fabulâ* (en! fabulam) *contineatur, dicente Daniele ad Presbyteros,* ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι· *quam etymologiam magis græco ſermoni convenire, quàm Hebræo.* Quid hîc Euſebius & Apollinarius? Profectò non reſpondent, ab Origene argumento fuiſſe ſatisfactum: ſed (ut pergit ibid. Hieronymus) *pari ſententiâ reſponderunt: Suſannæ, Belisque ac Draconis fabulas* (en! denuò fabulam) *non contineri in hebraico; ſed partem eſſe Prophetiæ Habacuk, filij Jeſu, de tribu Levi.* & pp. *nec ſe debere reſpondere Porphyrio pro his, quæ nullam Scripturæ S. auctoritatem præbeant.* Certum eſt: Porphyrium ex Africani epiſtolâ hoc didiciſſe. Legit enim Chriſtianorum libros, & audivit Origenem ſenem, docentem in Ægypto, penè puer. Vincentius Lirinenſ. *adv. hæreticos, c.* 23: *Impius ille Porphyrius, excitum ſe famâ ipſius* (Origenis) *Alexandriam ferè puerum perrexiſſe, ibique eum vidiſſe jam ſenem, ſed planè talem tantumque, qui arcem totius ſcientiæ condidiſſet.* Plura de illo vide apud Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.*6.*c.*19.

Ibid lin. 31. ὑπὸ πρῖνον] *Prini* & *Schini* nomina retinuit in Latina verſione vetus interpres: *Prinus*, ilex eſt: & *Schinus*, lentiſcus. Nicol. Lyranus, *in expoſ. moral. ad verba ſub prino*] *Nomen eſt arboris: nec eſt arbor eadem cum lentiſco, ut dicunt aliqui, ſed malè: quia tunc non eſſet diſcordia in teſtimonio*

monio eorum; cujus contrarium exprimitur in literâ. aliter non eſſent convicti, ſicut teſtes falſi: & ideò dicendum, quod Prinus *idem eſt, quod* Pinus, *ut dicitur in libro de proprietatibus rerum.* Sed Hieronymo *Prinus* eſt *ilex.* De *Schino* iſta tradit Lyranus: *Nomen eſt arboris, & eſt idem quod* Lentiſcus; *arbor humilis, cujus ſuccus foliorum conſolidat labia.* Mirum eſt, quantum interpretes cæteri varient in his arboribus exprimendis. Loco *Ilicis* ſubſtituit Syrus *arborem caſtaneam*, & alter Syrus, *malogranatum*, & Arabs *arborem æquifoliam*: loco *lentiſci* autem, ille, *quercum*, iſte *piſtacium*, hic *arborem Summac, græcis Rhus dictam.* Non parùm exinde confirmatur Africani noſtri argumentum.

Ibid. lin. 33. ὑπὸ χοῖνον] pro χῖνον. οι in codicibus MS. cum ι vel υ. & viciſſim ſæpius confunduntur. Conqueſtus eſt hac de re jam ſuo tempore Hieronymus, *Tom.* 3. *epiſt. ad Fretelam & Suniam, p.* 44: *Cænomyia non, ut Latini interpretati ſunt*, muſca canina, *dicitur per y Græcam literam: ſed juxta Hebraicam intelligentiam per æ diphthongum debet ſcribi, ut ſit* κοινομυῖα, *id eſt, omne genus muſcarum.* Scilicet, Latini interpretes vitioſo Codice græco uſi ſunt, in quo loco diphthongi ſimplex vocalis υ, vitio deſcriptoris, pronunciatione conſimili decepti, irrepſerat. hinc *muſcam caninam*, quaſi græcum haberet Κυνομυῖαν, poſuére, loco Nominis Κοινομυῖαν, i. e. *omnis generis muſcam.* Poſt Hieronymum idem obſervârunt Eucherius, *de Nominibus Hebr. c.* 11. *p.* 291. & Beda, *lib. de Orthographiâ, Tom.* 2. *pag.* 77. Quæ ſatis confirmant, diphthongum οι non diviſim, ſed ſimpliciore ſono jam olim fuiſſe pronunciatam. Brito, *in expoſit. Prol Hieron. in Joſuam: Nota quod Hexaplois* (ἑξαπλοῖς) *triſyllabum eſt: eſt enim ibi* οι *græca diphthongus, quæ ſonat y tàm apud Græcos, quàm apud Latinos.* Hæc περγύματος χάριν. Plura ſuppeditabit noſtra *De Græcæ Linguæ Pronunciatione diſſertatio*, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ καὶ ζήσομεν.

Pag. 221. *lin.* 6. ἐξ ἑβραίων δὲ τοῖς ἕλλησι μετεβλήθη πάνθ' ὅσα τῆς παλαιᾶς διαθήκης φέρεται,] Tertullianus, *apolog. c.* 18. *pag.* 19: *Hebræi retro, qui nunc Judæi. Igitur & literæ Hebrææ, & eloquium. Sed ne noticia vacaret, hoc quoque Ptolemæo à Judæis ſubſcriptum eſt, LXXII. interpretibus indultis: quos Menedemus quoque Philoſophus, Providentiæ vindex, de ſententiæ communione ſuſpexit. Affirmavit hæc vobis etiam Ariſtæas, ita in Græcum ſtylum ex aperto monumenta reliquit. Hodie apud Serapéum Ptolemæi Bibliotheca cum ipſis hebraicis literis exhibentur.* Epiphanius, *de pond. & menſ. p.* 533. poſtquam multa de LXX. Interpretum labore commemoraſſet, addit: Καὶ οὕτως αἱ εἰκοσιεπτὰ βίβλοι αἱ ῥηταὶ· καὶ ἐνδιάθετοι, εἴκοσι δὲ καὶ δύο κατὰ τοῦ ἀλφαβήτου παρ' ἑβραίοις στοιχείωσιν ἀριθμούμεναι, ἡρμηνεύθησαν. *Et ſic XXVII. libri Scripturæ, qui in confeſſo ſunt & Canonici habentur, aut XXII juxta alphabetum Hebraicum numerantur, interpretatione verſi ſunt.* Cyrill. Alex. *l.* 7. *c. Julian. p.* 232: Φαμὲν, ὅτι γλώττῃ μὲν ἑβραίων ἐλαλήθη τὰ προφητῶν, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Μωσέως, ἵνα καὶ ὑπάρχῃ γνώριμα μικροῖς καὶ μεγάλοις, μετεποιήθη χρησίμως εἰς τὸ τῆς γλώττης ἀτελοῦς καὶ δυσέφικτον ἐχούσης οὐδέν. *Reſpondemus: Hebræorum linguâ Prophetas eſſe locutos: & ipſa Moſis ſcripta, ut omnibus imis ac ſummis nota eſſent, in familiare loquendi genus, nec difficile captu, fuiſſe tranſlata.* Cyrill. Hieroſol. *Catecheſi* 4. *pag.* 36: Ἀναγίνωσκε τὰς θείας γραφὰς, τὰς εἰκοσιδύο βίβλους τῆς παλαιᾶς διαθήκης, τὰς ὑπὸ τῶν ἑβδομήκοντα δύο ἑρμηνευτῶν ἑρμηνευθείσας. *Divinas lege Scripturas, Vet. Teſt. libros viginti duos, quos LXXII. Interpretes tranſtulerunt.* Non diſquiram: utrum LXX. ſolummodò Pentateuchum interpretati ſint? quod poſt Fl. Joſephum Hieronymus approbare videtur, *Tom.* 3. *Præf. Hebr. quæſt. in Geneſ. pag.* 201. Sufficit Veteres omnes inter Græcos, quod ſciam, idem cum Africano ſentire. Caſſiodorus, *L.* 1. *div. lect. c.* 14. diviſionem Scripturæ ſecundùm LXX exhibens, *Tobiam, Judith, Maccabæorum* libros, *Eccleſiaſticum* & *Sapientiam*, reliquis Vet. Teſtam. libris adjungit: quanquam hebraicè nō fuerint conſcripti. Quid ergo LXX. Interpretibus opus fuit ad eos transferendum? Potiùs ſecundùm vulgarem loquendi conſuetudinem, quàm ex rei veritate, iſta Caſſiodorum ſcripſiſſe cenſendum eſt.

Ibid. lin. 17. περὶ θανάτου ἐκείνου.] De hoc argumento infrà pleniùs agemus.

Ibid. lin. 18. τῇ βασιλέως αὐτῶν γενομένῃ γυναικὶ Ἰωακεὶμ] Georg. Syncelléus, *in Chronogr. pag.* 218 : Ὁ ἱερὸς Ἱππόλυτος ἐν τῷ κατὰ τὴν Σωσάνναν καὶ τὸν Δανιὴλ γράμματι, τρία ἔτη λέγει τὸν υἱὸν Ἰωακεὶμ, Ἰωαχεὶμ, τὸν καὶ Ἰεχονίαν μετὰ τὸν πατέρα κρατήσαντα μετῳκισθῆναι εἰς Βαβυλῶνα σὺν τοῖς λοιποῖς, ὡς πρόκειται· τὸν δὲ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας τῆς παρούσης αἰχμαλωσίας λέγει· τοῦτον δὲ λέγει καὶ τῆς Σωσάννης ἄνδρα εἶναι· καὶ πιθανὸς ὁ λόγος, τὴν δὲ Σωσάνναν χελκίου τοῦ ἀρχιερέως θυγατέρα εἶναι βεβαιοῦνται τοῦ εὑρόντος ἐπὶ Ἰωσίου τὸ βιβλίον. Ταύτης ἀδελφὸς Ἱερεμίας, ὥς φασιν, καὶ εἰκότως. ἐκ τούτου λέγει γεννηθῆναι τὸν Ἰεχονίαν, οὗ μέμνηται ὁ θεῖος Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. *Sacer Hippolytus, edito de Suſannâ & Daniele opere, Joachim, alio nomine Jechoniam, tres annos, patre Joacim amoto, regnum moderantem, in Babylonem cum reliquis, ut præmiſſum eſt, translatum aſſeverat: Danielem verò ac Tres pueros captivitatis hujus conſortes: eumq; Suſannæ conjugem ſcribit: nec aliena eſt à veritate ſententia. Suſannam quoque Chelciæ Pontificis, qui ſub Joſiâ Legis reperit librum, filiam, affirmant. Hieremiam Suſannæ fratrem aſſerunt, & meritò. Ex eo porrò Jechoniam, cujus divinus Evangeliſta Matthæus meminit, natum dicit,* &c. Sed errare *Hippolytum* docet nos illuſtris Scaliger, *in Emend. Euſebianis, pag.* 80. dum ex menſibus facit annos, & Danielem cum Joachim, non verò cum Joachin, abductum putat, contra SS. literarum fidem: unde, quid de reliquis ſit ſentiendum, facilè eſt judicare.

Ibid. lin. 23. παράδεισος] Suidas de origine hujus vocis ſic ſcribit: Παράδεισος δὲ εἴρηται, παρὰ τὸ δεύσω, τὸ βρέχω· ῥηματικὸν ὄνομα, δεῦσος· παράδεισος τροπῇ τοῦ υ ψιλοῦ εἰς ι. οἱ δὲ φασὶ παρὰ τὸ τὴν δρέψιν ποιεῖσθαι, ὅ ἐστι βοτανῶν συλλογήν. *Paradiſus dicitur à* δεύσω, *rigo: unde verbale* δεῦσος, *locus irriguus. diciturq; Paradiſus mutato* υ *in* ι. *Alii verò inde deducunt, quòd faciat* δρέψιν. *herbarum collectionem.* Sed errat, vox eſt origine Hebræa פרדס, i. e. *Pomarium* aut *ſaltus.* Vid. *Lexic.* Celeb. noſtri Buxtorfii.

Ibid. lin. 27. τῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰλημμένων Δανιὴλ οὐκ ἐμφέρεται] Origenes quamvis in reſponſo id ægrè concedat, quippe ſuæ hypotheſi inſerviens; apertè tamen id fatetur *Tom.* 2. *tract.* 31. *in Matth. pag.* 158: *Uſi ſumus in hoc loco Danielis exemplò; non ignorantes, quoniam in Hebræo poſitum non eſt, ſed quoniam in Eccleſiis tenetur.* Concedunt hoc Euſebius, & Apollinarius apud Hieron. *l. ſuprà cit.* Hieronymus ſæpiùs idem inculcat, *Præfat. in Daniel. Tom.* 5. *pag.* 567: *Nos ante annos plurimos, cùm verteremus Danielem, has viſiones obelo prænotavimus; ſignificantes, eas in Hebraico non haberi: & miror, quosdam* μεμψιμοίρους *indignari mihi, quaſi ego decurtaverim librum, Cùm & ORIGENES, & Euſebius, & Apollinarius, aliiq; Eccleſiaſtici Viri, & Doctores Græciæ has, ut dixi, viſiones non haberi apud Hebræos, fateantur.* Et *p.* 606. *in Comm. ad fin. c. XII*: *Hucuſque Danielem in Hebræo volumine legimus.* Et *p.* 608: *Hebræi reprobant hiſtoriam Suſannæ, dicentes, eam in Danielis volumine non haberi.* Idem, *Tom.* 3. *præfat. in Daniel. pag.* 28; *Daniel apud Hebræos, nec Suſannæ hiſtoriam, nec Hymnum trium puerorum, nec Belis Draconis fabulas.*

Pag. 222. *lin.* 2. ἔκρουσα, σὺ δέ μοι ἤχησον] Ad hoc adagium alludit Damaſcenus, *de Orth. fide l.* 4. *c.* 18: Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὡραιότατον, τὸν παντοίων νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὦτα. *Pulſemus igitur ad pulcherrimum hortum Scripturarum, odore ſuaviſſimum, dulciſſimum, venuſtiſſimum; qui omnigenis intellectualium volucrum cantibus circumſonat aures noſtras.* Leo à Caſtro non videtur vim ſententiæ tetigiſſe, vertit enim: *Objeci, quæ mihi videbantur hoc caput facere ſuſpectum, Tu me doce.*

FINIS NOTAR. IN EPIST. AFRICANI AD ORIGENEM.

NOTÆ

NOTÆ
IN EPISTOLAM ORIGENIS
AD AFRICANVM.

Pag. 222. lin. 8. Ὠριγένης Ἀφρικανῷ]

UT Origenis ſcopum, quem in hac epiſtolâ præ ſe habuit, feliciùs aſſequamur, præmonenda ſunt nonnulla de Origenis ingenio. Ingenio fuit ſciendi cupidiſſimo; quod vulgaribus non contentum, ad majora ſemper aſpirabat: ſed & ſimul timiditate atque modeſtiâ temperabat τὴν φιλομαθείαν. teſte Pamphilo, *in Apologiâ*: ubi notat, *Origenem ſubinde veniam petere pro his, quæ per nimiam diſcuſſionem, & per multam ſcrutationem Scripturarum, animo diſputantis occurrunt: quæ cùm exponit, frequenter addere ſolet & profiteri, ſe non hæc quaſi definitivâ pronunciare ſententiâ*, &c. Hinc toties in ſcriptis ejus occurrit illud, τάχα, *forſan, forſitan, fortaſſe*; item, δοκεῖ, *videtur*: ſi quid inſolitum aut novum proferebat. Patuit utrumq; in emendatione LXX. Interpretum. cùm enim multis modis vitiatam (de editione κοινῇ & *vulgatâ* loquor, ab Origene correctâ) reperiſſet, eam quidem corrigere aggreſſus eſt; ſed non tam forti auſu ac intrepido pectore, quô Hieronymus. Hic enim in ſuâ verſione, quod in fonte hebræo non invenit, ſimpliciter omiſit. Ille verò *aſteriſcis* deficientia, & *obelis* ſuperflua, notare ſatis habuit. Unde poſtea Scribarum, has notas omittentium, incuriâ factum eſt; ut Origenis opera & labores immenſi perierint, ipſique Codices Græci priſtinis infecti ſint erroribus. Quanquam pro Origene iſtud quoque dici poſſit: illum verſionem antiquitate primam, ſcriptis Apoſtolicis commendatam, & toto Orbe receptam, nec ſine ſcandalo Chriſtianorum neophytorum, quorum maxima ex gentibus ejus temporibus erat converſio: nec ſine ludibrio Paganorum, Celſi, Porphyrii & ſimilium, qui ſacras lectitârunt literas; aliter, quàm ab eo factum eſt, emendare, mutare aut corrigere potuiſſe. Idem igitur in hac de Suſannâ aſſertione obſervabimus: Origenem pro ſuâ ἀγχινοίᾳ facilè animadvertiſſe, hanc *Africani comparationem*, Suſannæ ſcil. *cum mimo Philiſtionis*, tùm Philoſophis Ethnicis anſam daturam Chriſtianos irridendi; tùm Chriſtianis, qui inter divinos libros eam legerent, offenſas præbituram. Quare mediâ viâ ſuo Africano hîc occurrit: ut declinet potiùs ictus fortiores, (nō enim levis armaturæ ſunt Africani argumenta) quàm referat. Hinc valdè cautè loquitur. Nullibi disertè audies, Danielē hanc hiſtoriā ſcripſiſſe, aut in hebræo haberi; tametſi hæc præcipua fuerint Africani fulcra: græcum eſſe auctorem, non Hebræum, aut θεόπνευστον: ſcriptum eſſe græcum, itaque non Canonicum, nec translatum ex Hebræâ veritate in græcum ſermonem. Contrà Origenes, ubi firmiſſimè reſpondet, oſtendere conatur, Nihil abſurdi adeò tradi ab hiſtorico Suſannæ, quin *fieri potuerit*. Quod mihi in mentem revocat illud Gallorum proverbium: *Peut eſtre s'il eſt vray*. i. *Poteſt utique eſſe, ſi verum ſit*. Per cætera, ferè ſolùm confert æquè dubia: inſtat, Hoc dixiſſe Judæum, illud ſe audiviſſe; ut alieno nomine felicius evadat. Certi ergo ſumus, Origenem hoc tantummodò defendere conatum: Hiſtoriam iſtam eſſe veram, utilem, ac proin cum fructu inter ſacros libros legi poſſe. Hoc ipſum idem ſcribit *To. 1. homil. 1. in Levit p. 106: Sed tempus eſt, nos adverſus improbos Presbyteros uti S Suſannæ vocibus: quas illi quidem, repudiantes Hiſtoriam Suſannæ, de Catalogo divinorum voluminum deſecârunt; nos autem & ſuſcipimus, & opportunè contra ipſos proferimus.* Niſi fortè Ruffini manus hîc ſe iterum exercuerit, qui, ſicut in Euſeb. *Hiſt. Eccl.* (quod ſuprà in præf. adduximus) ita etiam hoc loco Hieronymum ferire voluerit. Quanquam quòd *Suſannam* in *Catalogo divinorum* ponit *voluminum*, id ſapere ſtylum Origenis, ſuprà in *Notis ad Protrept.* oſtendimus. Verùm *Canonicam auctoritatem* ei abro-

abrogâſſe Origenem, ex ipſo Origene docet nos Hieronymus, loco jam allegato, *Tom.* 5. *p.* 567. *Præf. in Daniel.* his verbis: *Origenes, & Euſebius, & Apollinarius, aliiq; Eccleſiaſtici Viri & Doctores Græciæ, has (ut dixi) Viſiones non haberi apud hebræos, fatentur, nec ſe debere reſpondere Porphyrio pro his, quæ NULLAM SCRIPTURAE S. AUCTORITATEM præbeant.* Idem nobis, in ſequentibus, pluribus confirmabit ipſe Origenes.

Ibid. lin. 9. ἀγαπητῷ ἀδελφῷ] Leo Caſtrius hæc verba ſic interpretatur: *Cariſſimo fratri in Domino, Patri verò filij mei ſancti per Chriſtum Jeſum,* &c. ac ſi Origenes Africanum Patris nomine ſalutaret, ſe verò filium appellaret.

Ibid. lin. 27. ὀλίγαις τῆς ἐν Νικομηδείᾳ διατριβῆς ἡμέραις] infrà *pag.* 246. idem repetitur. Doctiſſ. Huëtius, *L.* 3. *Origen. c* 4. *p.* 269: *Meminit Euſebius epiſtolæ ad Africanum: tempus verò, quo data eſt, non aſſignat. Refert illud Petavius ad A. Ch.* 222. *quo anno imperium capeſſivit Alexander. Cur ita ſentiret: neutiquam aſcripſit. At cùm Nicomediæ ſcripta ſit, præſente Ambroſio, datam illam conjicio imperium tenente Gordiano, annum ætatis agente Origene circiter* 52. *Cùm Cæſareâ Athenas profectus, Nicomediæ Ambroſium obiter adiit.*

Pag. 223. *l.* 13. ἐν μὲν τοῖς καθ' ἕλληνας ἑλληνικῶν φερομένων ἐν πάσῃ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ, παρὰ δὲ ἑβραίοις μὴ κειμένων] Leo Caſtrius hęc ita vertit: *Sed de omnibus agitur, quæ in Catholicâ Chriſti Eccleſiâ Græcè conſcripta circumferuntur, quorum non extant libri hebræi archetypi, unde ſunt translata & græcè reddita.* Verùm nihil hîc Origenes tradit de libris archetypis, è quibus hæc ſupplementa fuerint translata: nam aliunde ea adveniſſe certum eſt. Hoc loco autem plenariè mentem ſuam nobis aperit Origenes: dum *primò* concedit, *Suſannam* æquè in hebræo non haberi ac *Belem* & *Draconem*, multaque alia additamenta: *dein*, dum probat; Suſannam eſſe æquè partem Scripturæ ac ſupplementa illa, quæ in græcis codicibus etiamnum reperiuntur; apertè docet, quo loco ſit habenda *Suſanna* ipſa. Quis enim unquam auſus eſt aſſerere: Additamenta Jobi, Geneſeos, Exodi, Jeremiæ, Eſtheræ & ſimilia, ab Origene hîc argumenti loco adducta, *Canonicam* obtinere *auctoritatem*? Imò quis hodie eſt inter eruditos; qui ea, ut dubia, incerta, imò ex parte ficta & ſpuria, non rejiciat? Si ergo iſta hodie non ſunt *Canonica*, certè nec Origenis tempore Eccleſia pro Canonicis habuit: &, quia *Suſanna* adæquantur, æqualem cum eâdem habuére auctoritatem: talem ſcilicet, ut tanquam πατροπαράδοτα, i. *à majoribus tradita*, propter ſolam antiquitatem tolerata; & quia Eccleſiam ædificare aliquatenus poterant, in Eccleſiis prælecta ſint; parique adeò paſſu cum aliis libris Eccleſiaſticis ambulârint. Unde non potiori jure aut ratione *Suſanna*, *Hymnus trium puerorum*, *Belis & Draconis fabula*, Eccleſiis hodie pro Canonicis Scripturis obtrudi poſſunt, quàm ſupradictæ Adjectiones, vel *Martyrologia* & *Diptycha* Eccleſiarum.

Verùm, ut cujus auctoritatis aut pretii fuerint olim hæc Additamenta, nôrit Lector; loca nonnulla Veterum de iis adducam. Epiphanius, *de pond. & menſur. pag.* 534. de verbis obelo notatis: Ἀφ' ἑαυτῶν οἱ ἑρμηνευταὶ ταύτας τὰς λέξεις προσέθηκαν, οὐκ εἰς μάτην, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ὠφέλειαν· ταῖς γὰρ ἐλλιπῶς ἐχούσαις λέξεσι προστεθεικότες εἰς σαφήνειαν τὴν ἀνάγνωσιν παρήγαγον, ὥσθ' ὑπολαμβάνειν ἡμᾶς, καὶ συμμοίρους αὐτοὺς γεγενῆσθαι πνεύματος ἁγίου. ὧν γὰρ οὐκ ἦν χρεία, διαπολογεῖν παρῆκαν· ὅπου δὲ χωλὸν ἐδόκει τὸ ῥῆμα εἶναι, εἰς ἑλληνικὸν διάλεκτον μεταφερόμενον, ἐκεῖ τὴν προσθήκην ἐποιήσαντο. *LXXII. Interpretes has dictiones à ſeipſis appoſuerunt, non fruſtrà, ſed potiùs in utilitatem. Cùm enim ad defectuoſas dictiones illas appoſuerint, lectionem ad claritatem deduxerunt; ut credamus nos, etiam ipſos participes factos fuiſſe Spiritûs S. quorum enim nullus uſus erat, ea repetere omiſerunt. ubi verò claudum videbatur verbum eſſe, in græcam linguam translatum, illic additionem fecerunt.* Poſtea de Interpretum illorum ſeparatione in cellulas, de mirifico ſeparatorum conſenſu in verſione, multa affert; dicens, eos ſimul, ubi deficit textus, defeciſſe: &, ubi redundat, luxuriâſſe; ſed abſque veritatis diſpendio. idque probat adducto exemplo è *Pſ.* 140: ubi verbis πρόσχες τῇ φωνῇ, *attende voci*, addiderunt, τῆς δεήσεώς μου, *precationis meæ.* Et talia vult eſſe omnia, quæ ab illis addita ſunt. Hieronymus,

nymus, *Tom.2.p.370. De opt. gen. interpret. LXX.* inquit, *multa de ſuo addidére, multa dimiſére. Jure tamen eorum editio obtinuit in Eccleſiâ; vel quia prima eſt, & ante Chriſti facta adventum: vel quia ab Apoſtolis, in quibus tamen ab Hebræo non diſcrepat, uſurpata.* Et, *To.3. Præf. in Paral. p.20: Ubi obelus, ibi ſignatur, quod LXX Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritûs S. auctoritatem; licèt in hebræis voluminibus non legatur.* Sed *Præf. in Pentateuchum, pag. 14. ſcribit: Neſcio, quis primus auctor* ſeptuaginta cellulas *Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit, quibus diviſi eadem ſcriptitârint: cùm Ariſteas & Joſephus nil tale retulerint, ſed in unâ Baſilicâ congregatos contuliſſe ſcribant, non prophetâſſe.* Concedit ergo Hieronymus; à LXX. Interpretibus (vel certè ab illis, qui ſub horum nomine vulgò intelliguntur) in ſuâ verſione multa eſſe addita, quæ in hebræo non habentur: interim, quod ad modum translationis atque additionis, Epiphanio non adſentitur. Nam non omnia, quæ redundant, LXX. interpretibus tribui poſſe, alibi nos docet idem Hieronymus, *Præf. in paral. Tom 3. p. 18: Si ſeptuaginta Interpretum pura & ut ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret; ſuperfluè me, Chromati, impelleres, ut Hebræa volumina latino ſermone transferrem. Quod enim ſemel aures hominum occupaverat, & naſcentis Eccleſiæ roboraverat fidem; juſtum erat, etiam noſtro ſilentio comprobari. nunc verò cùm pro varietate regionum, diverſa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq; translatio corrupta ſit atque violata; noſtri arbitrij putas è pluribus judicare, quid verum ſit?* & pp. *Hoc legitur in Eccleſiis, quod LXX. neſcierunt.* Hæc LXX. Interpretum verſio vitiata, aliàs κοινὴ & *vulgata* ſimpliciter appellatur: illa verò, quæ in hexaplis ab Origene, per obelos & aſteriſcos correcta, exhibebatur; *LXX. verſio* κατ᾽ ἐξοχὴν, apud Hieronymum audit. Idem, *in epiſt. ad Fretelã & Suniam, p.80: Illud admoneo, ut ſciatis: aliam eſſe editionem, quam Origenes & Cæſarienſis Euſebius, omneſq; Græciæ Tractatores, κοινὴν, i. e.* communem *appellant atque* vulgatam, *& à pleriſque nunc* λουκιανὸς *dicitur: aliam LXX Interpretum, quæ & in* ἑξαπλοῖς *codicibus reperitur, & à nobis in latinum ſermonem fideliter verſa eſt, & Hieroſolymæ, atque in Orientis Eccleſiis decantatur.* Et pp. *Hoc intereſt inter utramque; quòd* κοινὴ, *pro locis & temporibus, & pro voluntate ſcriptorum veterum, corrupta editio eſt: ea autem, quæ habetur in* ἑξαπλοῖς, *& quam nos vertimus, ipſa eſt, quæ in eruditorum libris incorrupta & immaculata LXX. Interpretum translatio reſervatur.* Ejus rei exemplum nobis exhibet Hieron. *To.V. præf. in XVI. Comment. in Eſajam, p.210.* ubi de verbis Pauli Rom. 3. v. 11-18. è V. T. petitis, hæc affert: *Omnes Græciæ Tractatores, qui nobis eruditionis ſuæ in Pſalmos Commentarios reliquerunt, hos verſiculos veru annotant, atque prætereunt, liquidò confitentes in hebraico non haberi; nec eſſe in LXX. Interpretibus, ſed in editione vulgatâ, quæ græcè κοινὴ dicitur, & in toto orbe diverſa eſt.* Nimirum, SS. Librorum deſcriptores, è Pſalmis verba illa Pauli omnia eſſe petita credentes, cùm in illis non reperirent, ea addere Pſalmo XIII. non ſunt veriti. Ita ſucceſſu temporis hæc Additamenta magnam apud imperitos obtinuére auctoritatem. Hinc querelæ Hieronymi, *Præf. in Job. ſecundâ, Tom.3. p. 24: Tanta eſt Vetuſtatis conſuetudo, ut etiam confeſſa pleriſque vitia placeant, dum magis pulcros habere volunt Codices, quàm emendatos.*

Præterea, diſcimus ex Hieronymo: ipſum Origenem verſioni LXX. Interpp. multa addidiſſe: non quidem, velut illi priores; ſed, ut defectum ejus ſuppleret, Theodotionis verba miſcuit verbis eorum, utpote qui proximè ad eos accederet modô interpretandi. Audiamus ipſum, *Præf. in Paral. p.19: Origenes non ſolùm exempla compoſuit quatuor editionum, è regione ſingula verba deſcribens, ut unus diſſentiens ſtatim, cæteris inter ſe conſentientibus, arguatur; ſed, quod majoris audaciæ eſt, in editione LXX. Theodotionis editionem miſcuit; aſteriſcis videlicet notans, quæ minùs fuerant; & virgulis, quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita.* Vid. ibid. *Præfat. in Pentateuchum, p. 13.* & *in Job p. 23.* & *epiſtolam ad Fretelam & Suniam, p. 81.* Item, *To.2. p.343. ep. ad Auguſtinum: Miror, quomodo LXX. Interpretum libros legas, non puros, ut ab eis editi ſunt; ſed ab Origene emendatos, ſive corru-*

ptos

ptos per obelos & aſteriſcos. Locus hic intricatus eſt : quî enim *emendavit* Origenes, ſi *corrupit* ? Salvo meliori judicio, eum ſic intelligo. Auguſtinus verſionem Hieronymi, ex Hebræo adornatam, non tanti fecit, quin ei præferret LXX. verſionem. Hieronymus reſpondet, Fruſtrà id Auguſtinum facere, ac periculosè : quoniam Origenes, ex Theodotione, additis quidem ſignis, eam interpolârit : at Theodotio hæreticus fuerit : è cujus impuris rivulis cùm Origenis emendatio deducta ſit, eam Chriſtiano non poſſe non corruptelæ ſuſpectam eſſe. Hinc addit : *Et hominis Chriſtiani interpretatiunculam non ſequaris : præſertim cùm ea, quæ addita ſunt, ex hominis Judæi atque blaſphemi, poſt paſſionem Chriſti, editione tranſtulerit.* Nam, non ſimpliciter Origenis operam rejeciſſe Hieronymum, patet; quia exinde argumentum depromit, contra ſuos adverſarios, Origenis exemplo, ſe defendendi. quod nullatenus ei profuiſſet, ſi Origenis ſimilem operam improbâſſet. Sed, qui volet rationem Verſionis LXX. interpretum accuratiùs nôſſe, adeat Reverendiſſimi Uſſerii *Syntagma de editione LXX. Interpretum*, & Celeberrimi atque humaniſſimi Viri Henrici Valeſii *Epiſtolam ejusdem argumenti*, ſub finem Notarum ad Euſebium adjectam; qui accuratiſſimè hanc nobis explanârunt.

Tandem, quod ad Origenem attinet, Non licet ex eo colligere, Unde hæ Additiones, A` quo, vel Quo tempore, irrepſerint? quid item, reſpectu *τῶν γνησίων καὶ ὁμολογουμένων γραφῶν, Scripturæ veræ & ab omnibus pro tali agnitæ*, de iis ſit ſentiendum? quod tamen ut maximè contra Africanum erat urgendum : ſed cùm iſta ſilentio prætereat, quid animi ipſi hactenus fuerit, facilè aſſequetur candidus & eruditus Lector.

Ibid. l. 28. *περί τε τῶν κατὰ τὸν Βὴλ καὶ τὸν δράκοντα ἀναγεγραμμένων*] Hieron. *To.* 5. *præf. in Danj.* Judæum contra hæc arguentem inducit : *Quod miraculum, vel Draconem interfectum offâ picis, vel Sacerdotum Belis machinas deprehenſas? quæ magis prudentiâ ſolertis Viri, quam prophetali eſſent ſpiritu perpetrata.* pp *Nusquam in Scripturis homo translatus per aërem legitur, ut Habacuk.* pp. *His & talibus argumentis apocryphas in libro Eccleſiæ fabulas arguebat.* Certè Hieronymus, ubiubi de iſtis loquitur, nunquam aliter quàm *Fabulas* appellat. Eraſmus, *ad Præf. cit p.* 28 : *Mirum: quod Hieronymus veru jugulat, id nunc paſſim legitur in templis, ceu res inprimis ſancta. tanto plus valet conſuetudo multitudinis imperitæ, quàm hominis eruditi judicium : imò nullo delectu legimus de Bel Dracone, quam Hieronymus non veritus eſt appellare fabulam. Sic ubi commodum eſt, quidvis apud nos valet Hieronymi auctoritas; ubi non eſt commodum, ne tantulum quidem valet.* Auguſtinum his adjectaneis nullam fidem habuiſſe patet ex *l.* 18. *de Civ. Dei c.* 31 : *Tres Prophetæ de minoribus, Abdias, Naum & Abacuc, nec ſua tempora dicunt ipſi : nec in Chronicis Euſebij & Hieronymi, quando prophetaverint, invenitur.* Quæ verba ſolerter illuſtrat Lud. Vives *in Commentario* : *Abacuc Prophetæ fit mentio Danielis* 14. *quòd prandium ſuum ex Judâ Babylonem tulerit ad Danielem : quo teſtimonio ad probationẽ temporum Auguſtinus non eſt uſus : quòd ea Beli hiſtoria, & totum XIV. caput, cum hiſtoriâ Suſannæ, apocrypha ſint, nec in hebræo habeantur, nec ſint verſa à LXX. ſenibus.* Brito in verbis jam allatis, hanc hiſtoriam dicit eſſe *fabulam & apocrypham Danielis partem.* Nicolaus de Lyrâ, *expoſ. c.* 14. *Daniel. de Bel & Dracone : Hæc hiſtoria ponitur inter Scripturas non Canonicas.* Hugo Grotius, *in Notis ad h. l. fabulam eſſe* dicit. Idem multis argumentis probat Chr. Schotanus, *in Bibliothecâ Hiſt. S. Vet. Teſt. To.* 2. *p.* 1130.

Ibid. lin. 33. *τοῖς ἑβραϊκοῖς συγκρίναντες ἀντιγράφοις*] Loquitur Origenes de operâ immensâ, nullisque præconiis ſatis decantatâ; quam in conficiendis Tetraplis, Hexaplis & Octaplis, invento novo & induſtriâ incredibili exantlavit. Quia verò poſt Veteres Viri Doctiſſimi, Uſſerius, Henr. Valeſius, & Huët. in Origenianis ea nobis accuratè deſcripsére : unicum tantùm ex Epiphanio locum adducam, qui meâ opinione clariſſimè eorum rationem nobis tradit. Epiph. *de pond. & menſuris, p.* 534 : *Τὰς ἓξ ἑρμηνείας καὶ τὴν ἑβραϊκὴν γραφὴν ἑβραϊκοῖς στοιχείοις καὶ ῥήμασιν αὐτοῖς ἐν σελίδι μιᾷ συντεθεικὼς, ἄλλην σελίδα ἀντιπαράθετον διὰ ἑλληνικῶν μὲν γραμμάτων, ἑβραϊκῶν δὲ λέξεων πρὸς μετάληψιν τῶν μὴ εἰδότων ἑβραϊκὰ στοιχεῖα, εἰς τὸ διὰ τῶν ἑλληνικῶν εἰδέναι τῶν ἑβραϊ-*

ἑβραϊκῶν λογίων τὴν δύναμιν. καὶ οὕτως τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ ἑξαπλοῖς ἢ ὀκταπλοῖς, τὰς μὲν δύο σελίδας, καὶ τὰς ἓξ τῶν ἑρμηνευτῶν ἐκ παραλλήλου ἀντιπαραθεὶς, μεγάλην ὠφέλειαν γνώσεως ἔδωκε τοῖς φιλοκάλοις. *Sex interpretationes & Hebraicam Scripturam Hebraicis elementis atque ipſis verbis in unâ columnâ compoſuit, & aliam columnam ex adverſo appoſuit, per Græcas quidem literas, Hebraicas verò dictiones; ad intelligentiam eorum, qui non noverunt Hebraica elementa, quô per Græca Hebraicæ linguæ vim cognoſcerent. Atque ſic in appellatis ab ipſo Hexaplis & Octaplis duas hebraicas columnas, & ſex columnas interpretum alternatim collocans, magnam utilitatem cognitionis ſtudioſis exhibuit.* Et *p.* 539: Τετραπλᾶ γάρ εἰσι τὰ ἑλληνικὰ, ὅταν αἱ τοῦ ἀκύλα καὶ συμμάχου καὶ τῶν οβ. καὶ θεοδοτίωνος ἑρμηνεῖαι συντεταγμέναι ὦσι. τῶν τεσσάρων δὲ τούτων σελίδων ταῖς δυσὶ ταῖς ἑβραϊκαῖς συναφθεισῶν, ἑξαπλᾶ καλεῖται· ἐὰν δὲ καὶ πέμπτη καὶ ἡ ἕκτη ἑρμηνεία συναφθῶσιν ἀκολούθως τούτοις ὀκταπλᾶ καλεῖται· τινὲς τοίνυν, ὡς ἔφην, ταύταις ταῖς βίβλοις ἐντυγχάνοντες, καὶ εὑρίσκοντες τὰς δύο ἑβραϊκὰς ἐν πρώτοις κειμένας, μετὰ ταύτας δὲ τὴν τοῦ Ἀκύλα τεταγμένην, μεθ' ἣν καὶ τὴν τοῦ Συμμάχου, ἔπειτα τὴν τῶν οβ, μεθ' ἃς ἡ τοῦ θεοδοτίωνος συντέτακται, καὶ ἑξῆς ἡ πέμπτη τε καὶ ἕκτη· δοκοῦσι πρώτους ἑρμηνεῦσαι τὸν ἀκύλαν καὶ τὸν σύμμαχον τῶν οβ. κατὰ τὴν τάξιν τῆς θέσεως, ὅπερ οὐκ ἔστιν. ἀλλ' Ὠριγένης, πυθόμενος τὴν τῶν οβ. ἔκδοσιν ἀκριβῆ εἶναι, μέσην ταύτην συνέθηκεν, ὅπως τὰς ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ἑρμηνείας διελέγχῃ. *TETRAPLA ſunt exemplaria græca, quando Aquilæ & Symmachi & LXXII. & Theodotionis interpretationes conjunctæ ſunt. Ubi autem quatuor hæ columnæ duabus Hebraicis adjectæ fuerint HEXAPLA appellantur. Si verò etiam quinta ac ſexta Interpretatio conjunctæ fuerint, ad illas conſequenter, OCTAPLA vocantur. Quidam igitur cùm in hos libros, ut dixi, incidunt, & inveniunt Textus duos Hebraicos primùm poſitos; poſt hos verò Aquilæ interpretationem locatam, deinde Symmachi, poſtea LXX, poſt quas Theodotionis ordinata eſt, & conſequenter Quinta & Sexta: putant, primos interpretatos eſſe Aquilam & Symmachum, ante LXXII. juxta ordinem locationis: id quod non eſt: ſed Origenes agnoſcens LXXII. editionem accuratam eſſe & ſinceram, ipſam in medio locavit, quò hinc atque hinc poſitas interpretationes redargueret.* Schematiſmo res expedietur clariùs

1. Hebræa hebr. characteribus.	2. Hebræa Græcis charact.	3. Verſio *Aquilæ.*	4. *Symmachi.*
5. LXXII.	6. *Theodotionis.*	7. Quinta.	8. Sexta.

Tetrapla igitur conſtabant ex quatuor columnis intermediis 3. 4. 5. 6. unâ facie exhibitis: *Hexapla* ſex Prioribus: *Octapla* omnibus octo. Ratio ordinis verò non videtur rectè ab Epiphanio aſſignata; ſed potiùs Origenes ἀκρίβειαν verſionum reſpexiſſe videtur: nimirum, quæ verſio propiùs ad Hebræum fontem accedebat, ea propiùs hebræo textui fuit appoſita: quam remotius poſuit, eam longius ab hebræo abire cenſuit. Nam ipſe *Origenes* mox *Aquilæ* verſionem commendat. aliàs, ſi temporis vel auctoritatis rationem habere voluiſſet Origenes, alio utique ordine illas collocâſſet. Equidem fit etiam mentio *ſeptimæ editionis* apud Hieronymum *in Catal. pag.* 286. Sed oportet, ut paucorum fuerit Codicum, nec auctoritatis ſpectatæ: quia nulla ejus in octaplis eſt habita ratio, alioquin ἐννεαπλᾶ vocari debuiſſent.

Pag. 224. *lin.* 2. κατὰ μὲν ἴνα τῶν φερομένων ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἦν.] Nota: De quibusdam tantùm exemplaribus loquitur, non de omnibus. Hinc apertè colligitur, *Origenem* de vulgatâ & corrupta LXX. editione in totâ hac epiſtolâ agere, atqui hoc non quærebat *Africanus.*

Ibid. lin. 4. οὕτως προσηύξατο Ἀνανίας.] Ruffinus, *l.* 2. *invect. in Hieron. pag.* 229: *Trium puerorum hymnus, qui maximè diebus ſolennibus in Eccleſiâ Dei canitur, ab iſto eraſus eſt.* Hieronymus ſub Judæi perſonâ ita hunc hymnum arguit, *Tom.* 3. *Præf. in Daniel. p.* 28: *Deinde, tantùm fuiſſe otij Tribus pueris cavillabatur, ut in camino æſtuantis incendij metro luderent, & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent.* Et paulò ante: *Hymnum trium puerorum veru antepoſito eumq́; jugulante ſubjeci-*

jecimus. In Commentariis verò, *To.5.p.575. ad c.3. Daniel. Viri autem Sadrach Meſach & Abednego ceciderunt, &c.*] *Hucuſque Hebræi legunt: media, quæ ſequuntur uſque ad finem Cantici trium puerorum, in Hebræo non habentur: de quibus, ne omninò præteriiſſe videamur, pauca dicenda ſunt.* Similiter *Brito, Hymnum trium puerorum, ad partem apocrypham* Danielis rejicit.

Ibid lin. 25. οὕτω γὰρ Ἀκύλας δουλεύων τῇ ἑβραϊκῇ λέξει ἐκδέδωκεν] Leo Caſtrius hæc ità interpretatur: *Sic etiam Aquila ſerviens hebraicæ veritati edidit, qui creditur apud Judæos vertiſſe fidelius, & magis ad præſcriptum Judæorum, & quo maximè utuntur, qui hebræam linguam ignorant, quod maximè omnium literæ hæreat.* Cæterùm, Aquilæ vitam multis deſcribit Epiphanius, *de pond & menſ p.537. 538.* Summam referam: Τοῦ Ἀδριανοῦ δωδεκάτῳ ἔτει Ἀκύλας ἐγνωρίζετο, ὡς εἶναι ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἑρμηνείας τῶν οβ. ἑρμηνευτῶν ἕως Ἀκύλα τοῦ ἑρμηνευτοῦ, ἤγουν ἕως ιβ. ἔτους Ἀδριανοῦ, ἔτη υλ. καὶ μῆνας δ. *Adriani anno duodecimo Aquila notus fiebat: ut ſint à tempore LXX. interpretum, usque ad Aquilam interpretem, ſive ad duodecimum Adriani annũ, anni* 430. *menſes* 4. Poſtea deſcribitur, quòd Ethnicus, *Sinope* Ponti urbe oriundus, Hadriani ſocer, urbi Hieroſolymorum (*Aeliæ* dictæ) ædificandæ Præfectus, ex converſatione cum Chriſtianis, fidelis factus; velut Aſtrologus, qui ſingulis diebus thema nativitatis inſpiceret, excommunicatus fuerit; proin exacerbatus Judaicæ religioni ſe addixerit. Ad quæ Scaliger, *in Animadv. Euſeb. p.195.* notat: *Quod Aquila* Hadriani ſocer, & Hieroſolymæ extruendæ Præfectus fuerit, *ab impoſtoribus Judæis accepit: qui & in Thalmud aſſerunt, eundem Aquilam affinem Hadriani fuiſſe.*

De Aquilæ autem verſione ſic pergit Epiphanius: Καὶ ἐπιπόνως φιλοτιμησάμενος, ἐξέδωκεν ἑαυτὸν μαθεῖν τὴν ἑβραίων διάλεκτον, καὶ τὰ αὐτῶν στοιχεῖα. ταύτην δὲ ἀκρότατα παιδευθεὶς, ἡρμήνευσεν, οὐκ ὀρθῷ λογισμῷ χρησάμενος, ἀλλ' ὅπως διαστρέψῃ τινὰ τῶν ῥητῶν, ἐνσκήψας τῇ τῶν οβ. ἑρμηνείᾳ, ἵνα τὰ περὶ Χριστοῦ ἐν ταῖς γραφαῖς μεμαρτυρημένα, ἄλλως ἐκδώσῃ, δι' ἣν εἶχεν αἰδῶ, εἰς ἄλογον αὐτοῦ ἀπολογίαν. *Atque tunc laborioſo ſtudio tradidit ſeipſum ad diſcendum Hebræorum lin uam, & ipſorum elementa. Ubi verò hanc ſummè didiciſſet, interpretatus eſt non rectâ ratiocinatione uſus, ſed quò aliqua ex receptis libris perverteret, invaſit LXXII. Interpretationem; ut teſtimonia de Chriſto in Scripturis prolata aliter ederet: quapropter confuſionem ſuſtinuit ob temerariam ſuam excuſationem.* Hieronymus, *To.3. Præf. in Job. p.24: Apud Græcos, poſt LXX. editionem, Judæus Aquila & Symmachus ac Theodotio, Judaizantes hæretici, ſunt recepti: qui multa myſteria Salvatoris ſubdolâ interpretatione celârunt.* Mirum eſt, eos accuſare hominem, & nullo exemplo addito lectori crimen probare: ut adeò talia, quò LXX. interpretatio magis commendaretur, in contemptum reliquorum interpretum dicta videantur. Euſebius tamen *Hiſt. Eccl. l.5.c.8.* locum Eſaj. ab Aquilâ corruptum affert: quô pro ἰδοὺ ἡ παρθένος, poſuit, ἰδοὺ ἡ νεᾶνις ἐν γαστρὶ ἕξει, *ecce adoleſcentula in utero concipiet.* unde Ebionæi ſtatuére, Chriſtum ex Joſepho natum eſſe. Confer Hieron. *quæſt. hebr. in Geneſ. p.214.* Aliàs vituperatur *Aquilæ verſio,* aliàs laudatur ob ſtylum. Vituperatur: quia idiotiſmos linguæ hebrææ nimis ſuperſtitiosè in verſionem traduxerit. Epiphan. *de pond. & menſ.* de Aquilâ interprete, ἀπρέπειαν παρέχει τῷ λόγῳ, οὐ τῇ τρανότητι τοῦ λόγου προσέχων, ἀλλὰ τῇ τῆς δευτερολογίας ἀκριβείᾳ. *Indecorum adhibet ſermoni, dum perſpicuitati orationis non attendit, ſed exactæ dictionis repetitioni.* Ex. gr. Geneſ. V, 5: Pro eo, quod LXX. dicunt, ἔζησεν Ἀδὰμ τριάκοντα καὶ ἐννακόσια ἔτη. *Vixit Adam triginta & noningentos annos:* ipſe vertit, ἔζησεν Ἀδὰμ ἐννακόσια ἔτος καὶ τριάκοντα ἔτος. *Vixit noningentos annum, & triginta annum.* Preſsè quidem ad Hebræum, ſed malè ſonans Græcè. Hieron. *Tom. 2. de opt. gen. interpretandi, p.370: Aquila proſelytus & contentioſus interpres; qui non ſolùm verba, ſed & etymologias verborum transferre conatus eſt; jure projicitur à nobis.* (ſcil. quod ad ſtyli ruditatem & duras loquendi formulas) *Quis enim pro frumento & vino & oleo poſſit vel legere vel intelligere,* χεῦμα, ὀπωρισμὸν, στιλβότητα, *quod nos poſſumus dicere fumationem, pomationemque & ſplendentiam. atqui non ſolùm Hebræi habent* ἄρθρα, *ſed ille κακόζηλος, qui ſyllabas interpretatur & literas, ut dicat,*

ut dicat, περὶ τὸν οὐρανὸν καὶ περὶ τὴν γῆν, *quod Latina lingua omninò non recipit.* Verùm laudatur Aquilæ accurata diligentia, non ſolùm hîc ab Origene: ubi, quò tutiùs Africano occurrat, ſubſtituit Judæos; ac ſi illi ſolùm Aquilam commendent, ὡς φιλοτιμότερον ἡρμηνευκότα τὴν γραφήν, *quòd ſtudioſiùs interpretatus ſit, quàm alÿ Scripturam*: ſed & *Tom.* 3. *in Geneſ.* hoc elogio illuſtri, relato in *Philocal. c.*14. *p.*44. eundem celebrat: ὁ κυριώτατα ἑρμηνεύειν φιλοτιμούμενος Ἀκύλας. *Aquila, qui propriiſſimè interpretari ſtuduit.* Imò, *Tom.* 8. *in Joh. p.*131. præfertur ejus editio ipſis LXX: Τὸ δ' ὅμοιον περὶ τὰ ὀνόματα σφάλμα πολλαχοῦ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἐστὶν ἰδεῖν, ὡς ἠκριβώσαμεν ἀπὸ ἑβραίων μαθόντες, καὶ τοῖς ἀντιγράφοις αὐτῶν τὰ ἡμέτερα συγκρίναντες, μαρτυρηθεῖσιν ὑπὸ τῶν μηδέπω διαστραφεισῶν ἐκδόσεων Ἀκύλου καὶ Θεοδοτίωνος καὶ Συμμάχου. *Similes circa nomina errores multis in locis in Lege & Prophetis cernere licet. Sicut ex Hebræis didicimus, quum accuratè illorum exemplaria cum noſtris conferremus; quibus conſentiebant nondum corruptæ editiones Aquilæ, Theodotionis & Symmachi.* Idem, *homil.* 2. *in Cant. apud Hieron. To.*3.*p.*184: *Pro eo quod LXX.* infelix *interpretati ſunt, Aquila hebræam exprimens veritatem* ἀγροικὸν (i.agreſtem) *poſuit.* Si verò is cenſendus eſt accuratior interpres, qui ad Hebræum fontem propiùs accedit: mirum igitur, cur Origenes Africano Codices græcos ab Hebræo diſſentientes opponat? Hieronymus, *Tom.*3. *epiſt. ad Marcellam, pag.*96: *Aquila, qui verborum hebræorum diligentiſſimus explicator eſt.* Et, *To.*6. *in Oſee c.* 2. *p.* 13: *Aquila diligens & curioſus Interpres.* Sic paſſim in Commentariis ſuis præfert Aquilam ipſis LXX. Vide inprimis *in tradit. hebraicis in Geneſ. To.*3. *p.*216. & 228. Idem, *Tom.* 2. *epiſt. ad Marcellam, p.*312: *Jampridem cum voluminibus Hebræorum editionem Aquilæ confero, ne quid forſitan propter odium Chriſti Synagoga mutaverit: & ut amicæ menti fatear, quæ ad noſtram fidem pertineant roborandam, plura reperio.* Eucherius, *qu. V.T. in Exod. p.*254: *Ut indicat Aquilæ ſtudioſiſſimi translatoris æditio.* Ipſe Epiphanius, *hær.*68. *p.*320. Arrianis, locum à LXX. malè editum, ὁ Κύριος ἔκτισέ με, urgentibus, provocat ad Hebraicam veritatem & ad Aquilæ verſionem: Οὔτε τὰς λέξεις τὰς ἑβραϊκὰς οὔτε ψηλαφήσαντες, οὔτε γνόντες, οὔτε πῶς ἔχει ἡ τούτων δύναμις, προαλῶς καὶ προπετῶς ἀνέκυψαν, δεινοὶ ἐχθροί· ζητοῦντες πρόφασιν πόθεν τὴν πίστιν λωβήσουσι, μᾶλλον δὲ ἑαυτοὺς, οὐ γὰρ τὴν ἀλήθειαν. καὶ ἐπειδὴ εὗρον, ὅτι ὁ Κύριος ἔκτισέ με, ῥιψοκινδύνως ὥσπερ φανταζόμενοι ὀνειροπολοῦσι, τὰ μηδὲν χρήσιμα ἐπεισενέγκαντες τῷ βίῳ, ταράξαντες τὴν οἰκουμένην. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν οὐχ οὕτως ἔχει, ὅθεν Ἀκύλας λέγει, Κύριος ἐκτήσατό με. *Hi cùm hebraicas dictiones neque attigerint, neque noverint, neque quomodo ſe habeat harum vis, ſciant; protervè & petulanter inſultârunt, graves inimici: quærentes occaſionem unde fidem mutilent, imò magis ſeipſos, nec enim poſſunt veritatē. Et quia invenerunt,* Dominus creavit me, *periculosè velut imaginantes ſomniant, ea, quæ ad nihil commoda ſunt, vitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes: at Hebraica lingua non ſic habet. Unde & Aquila dicit,* Dominus poſſedit me.

Quod verò Origenes *dicit, Judæos* Aquilam extollere, verum eſſe patet, quia ſpretis LXX. ejus verſionem prætulére. Philaſtrius, *de hæreſibus p.* 82. & 83: *Sunt hæretici, qui ſicuti Judæi LXXII. Sanctorum ſapientiſſimorumq; Virorum interpretationem reſpuentes, Aquilæ cujusdam hominis unius Pontici, qui poſt annos multos interpretatus eſt, ſuſcipiunt.* Et pp. *Unde Judæi non LXXII. interpretationem habent, qui de Patre & Filio, & Spir. S. benè ſentientes, unam ſubſtantiam, divinitatem, majeſtatemq; enunciârunt; ſed illius Aquilæ, qui non ità rectè ſentit de Filio Dei, ſed quaſi de Prophetâ nunciaverit. Unde interpretationes ejus in medio librorum nunquam ponuntur, ſed dextræ lævaq; adſignantur; & ut contraria, & non plena veritatis, ità leguntur à plurimis: LXXII. verò decreta & leges Eccleſia Catholica ſemper habet, & detinet incunctanter.* Rabbini tamen, ſequioribus temporibus, magis ſcrupuloſi, græcas verſiones omninò exterminare conabantur, cui rei obviam ivit Imperator Juſtinianus, *Novellâ* 146: quâ Judæis permittit, in Synagogis καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις πρὸς τοὺς τόπους τὰς γραφὰς ἀναγινώσκειν, κατὰ τὴν τῶν ο. καὶ τοῦ Ἀκύλα παράδοσιν. ὁ δὲ τὴν τοιαύτην κωλύων ἀνάγνωσιν δημεύεται καὶ ἐξορίζεται· *tùm*

mmm 2 *Græcè*,

Græcè, tùm aliis linguis, pro diverſitate locorum, Scripturas legere, ſecundùm LXX. & Aquilæ traditionem. Qui verò hanc lectionem prohibet, publicatis bonis exterminatur: inquit Photius, *Nomocan. tit.* 12. *c.*3. *pag.* 176.

Ibid. lin. 34. τὸ δὲ ἕτερον κατὰ Θεοδοτίωνα] *Theodotion*, utì Hieronymi Catalogus in Origene nos docet, Hebioneus fuit, & (quod idem refert, *Proœmio in Daniel. To* 5.*p.*567.) altero *genere Judæus*, *Patriâ Epheſius.* Si verò Epiphanio credamus, *l. de pond. & menſ. p.* 538. Θεοδοτίων ποντικὸς ἀπὸ τῆς διαδοχῆς Μαρκίωνος τοῦ αἱρεσιάρχου, *Theodotio Ponticus ex Sectatoribus Marcionis hæreſiarchæ Sinopitæ* fuit, qui poſtmodum ad Judæos tranſiit. Innotuit circa annum VI. (aut V. ſecundùm Euſebii *Chron. Can.*) Commodi Imperatoris, Marcello & Aeliano Coſſ. anno ſcil. poſt Chriſtum natum 185. teſte *Epitome temp. Euſ. adj. p.* 267. Verſionem ejus ſic commendat Epiphan. Διὸ τὰ πλεῖστα τοῖς οβ. συνᾳδόντως ἐξέδωκε. τετριμμένας γὰρ εἶχεν οὗτος τὰς πλείστας ἀπὸ τῆς συνηθείας τῶν οβ. *Ideò pleraque cum LXXII. conſonanter edidit, quia plurima exercitia ex conſuetudine LXXII. habebat.* Origenes paulò poſt *p.*225. LXX. & Theodotionem conjungit, ut ἰσοδυναμοῦντα ἀλλήλοις, *inter ſe convenientia,* ſive conſona, tradentes. Hieron. *To* 7. *Comm. in c.*2. *Eccleſiaſtis, p.*66: *LXX. & Theodotio, ſicut in pluribus locis, ita & in hoc quoque concordant, & tranſtulerunt* περιφοράν. Vide venerandæ memoriæ Uſſerii *Syntagma de LXX. Verſ. c.*6. ubi αὐτοψίᾳ hæc pluribus demonſtrantur.

*Ibid. lin.*35. καὶ ὥσπερ παρ' ἀμφοτέροις ἔκειτο] Suſannæ hiſtoriam cum reliquis Additamentis, in LXX. verſione & Theodotionis ſe reperiſſe, ait Origenes. Id quod cum grano ſalis eſt intelligendum. Loquitur, ut jam monui, de editione LXX. κοινῇ & corruptâ, nam in editione LXX. correctâ & κατ' ἐξοχὴν ſic dictâ, illa non item comparuére, ſed in ſolo Theodotione; cujus etiam verſio Danielis ab Eccleſiis recepta prælegebatur, illâ repudiatâ. Teſtis horum locuples Hieronymus, *To.*3. *Præf. in Daniel p* 27: *Danielem Prophetam, juxta LXX. interpretes, Dei Salvatoris Eccleſiæ non legunt; utentes Theodotionis editione; & hoc cur acciderit, neſcio.* Et, *To.*5. *p.*567. *proœm. in Daniel. Illud quoque Lectorem admoneo: Danielem non juxta LXX. Interpretes, ſed juxta Theodotionem, Eccleſias legere; qui utique poſt adventum Chriſti incredulus fuit: licet eum quidem dicant Hebionitam, qui altero genere judæus eſt.* Id. *ib. in Comm. ad finem c.*12. *p.*606: *Hucuſque Danielem in Hebræo volumine legimus: cætera quæ ſequuntur, usque ad finem libri, de Theodotionis editione translata ſunt.* Idem, *ad c.*13. *p.*607. (ad hæc verba Origenis: *Vel ſecundùm LXX*: Et ecce Suſanna inambulabat, &c.) notat: *Quo dicto Origenes oſtendit, cætera ſe non juxta LXX Interpretes diſſeruiſſe.* Idem, *l.*2. *adv. Ruffinum, p.* 228: *De Daniele breviter reſpondebo: me non negâſſe, eum Prophetam; ſed, quid Hebræi dicerent, & quibus argumentis ſuam niterentur probare ſententiam, voluiſſe monſtrare: & docuiſſe Lectorem, Eccleſias Chriſti hunc Prophetam juxta Theodotionem legere, & non juxta LXX. interpretes. Quorum ſi in iſto libro editionem dixi multum à veritate diſtare, & recto Eccleſiarum Chriſti judicio reprobatam; non eſt mea culpa, qui dixi, ſed eorum qui legunt; in promtu ſunt quatuor editiones Aquilæ, Symmachi, LXX. & Theodotionis. Eccleſiæ juxta Theodotionem legunt Danielem: ego quid peccavi, ſi Eccleſiarum judicium ſecutus ſum?* pp. *Miror, quomodo Theodotionem hæreticum & judaizantem legit, & qualiscunque peccatoris Chriſtiani translationem faſtidit.* Ex Theodotione verò in vulgatam verſionem tranſiiſſe, idem nos docet Hieronymus, *To.*5. *p.* 567. *proœm. in Daniel. Origenes de Theodotionis opere in editione vulgatâ aſteriſcos poſuit, docens, defuiſſe, quæ addita ſunt; & rurſus quosdam verſus obelis prænotavit, ſuperflua quæque deſignans.* Quorum verborum hunc ſenſum eſſe puto: Origenem poſitis aſteriſcis & obelis in vulgatâ verſione indicâſſe, quicquid in vulgatâ additum eſt aut redundat, ex Theodotione petitum eſſe. Sic in editione vulgatâ Latinâ in fine capitis 12. Danielis omnes Codd. tàm impreſſi, quàm MS. quorum tres vidi in Bibliothecâ Cl. Amici Sebaſtiani Feſchii, annotata habent hæc verba: *Hucusque Daniel in Hebræo volumine legimus; cætera, quæ ſequuntur uſque ad finem libri:*

libri, de Theodotionis editione tranſlata ſunt. ex Hieronymi ſcil. obſervatione.

Veruntamen unum hîc obſtare videtur; nempe, Si Theodotio Suſannæ hiſtoriam vel excogitavit, vel edidit primus, quî potuit ejus diſertè mentionem facere Ignatius, *in epiſtolâ ad Magneſianos*, ſic ſcribens *p.* 51? Δανιὴλ ὁ σοφὸς δωδεκαετὴς γέγονε κάτοχος τῷ θείῳ πνεύματι, καὶ τοὺς μάτην τὴν πολιὰν φέροντας πρεσβύτας συκοφάντας καὶ ἐπιθυμητὰς ἀλλοτρίου κάλλους ἀπήλεγξε. *Daniel ille ſapiens, cùm XII. eſſet annorum, Spiritu Dei afflatus erat; & ſenes, fruſtrà canos ferentes, calumniatores & alienæ formæ appetentes, redarguit.* Sed forſan eò ipſo non exiguum pondus Venerandi Theologi & in ſcriptis Patrum verſatiſſimi, *Joh. Dallæi*, Patris, argumentationibus accedit; quibus demonſtrat, Epiſtolas illas Ignatio Antiocheno falsò tribui, diuq; poſt ejus obitū fictas fuiſſe. Floruit enim Ignatius An. Chr. LXIX. Euſebio teſte: at Theodotio circa Ann. CLXXXV. Concedamus autem, eas genuinas eſſe: poterat hauſiſſe talia, è quadam Judæorum traditione. Infrà enim aliquot adducuntur Judæorum teſtimonia, quibus ſimilis aliqua res geſta narratur: ut nec ipſi Judæi protinùs negitent, Suſannam aliquam extitiſſe, vel à Daniele liberatā fuiſſe. Fortaſſe jam olim in vetuſtis quibusdam exemplaribus tale quid breviter conſignatum fuit: unde Sulpicius Severus, nec non alter Interpres Syrus, *Tomo quarto Biblior. Polyglott.* à Celeb. Waltono editus (qui etiam Theodotionis exemplo hiſtoriam multis ampliavit paragraphis) & illud acceperunt, *Danielem duodecennem* tunc fuiſſe: quod nullibi aliàs reperitur: Theodotio verò, ut Hiſtoriæ majorem adderet gratiam, eam commentis & fabulis auxit, quò lepidior appareret: prout in Legendis Sanctorum, ab ocioſis Monachis, magnâ parte Actorum veterum ex interpolatione auctis, ſæpè ſæpius factum eſt. Si quis tamen meliora aut certiora his noverit, ut erudire me dignetur etiam atque etiam rogito.

Pag. 225. *lin* 3. διακοσίοις καὶ πρός.] Leo Caſtrius aliud legit in ſuo Cod. Vertit enim: *Cùm plus CC verſus habeant ſupra LXX.*

Ibid. lin. 8. ἐν τῇ Ἐσθὴρ οὔτε ἡ τοῦ Μαρδοχαίου εὐχή, οὔτε ἡ τῆς Ἐσθὴρ οἰκοδομῆσαι δυνάμενα τὸν ἐντυγχάνοντα, παρ' Ἑβραίοις φέρονται]. Quanti fecerit Hieronymus iſta, non obſcurè colligitur ex *Tom.* 3. *præf. in Eſther p.* 32: *Librum editio Vulgata laciniosis hinc inde verborum ſinibus trahit: addens ea, quæ ex tempore dici poterant & audiri: quia ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumto themate, excogitare, quibus verbis uti potuit, qui injuriam paſſus eſt, vel qui injuriam fecit.* Opponit his ſuam verſionem ex hebræo absque additamentis adornatam. In Editione Bibliorum cum commentariis Britonis, & Lyrani atque duplici gloſsâ, *parte* 2. *p.* 314. ad finem libri Eſther hæc adducuntur: *Hieronymus: Quæ habentur in hebræo, plenâ fide expreſsi. hæc autem, quæ ſequuntur, ſcripta reperi in editione vulgatâ, quæ Græcorum linguâ & literis continetur: & interim poſt finem libri hoc capitulum ferebatur, quod juxta conſuetudinem noſtram obelo, id eſt, veru prænotavimus.* Et in fine *p.* 315. ponuntur hæc verba: *Liber Heſter cum additionibus apocryphis finit.* Librum Eſther aſteriſcis & obelis diſtinctum è Bibliothecâ Arundellianâ nobis dedit Reverendiſſ. Uſſerius, in *Diatribâ* jam laudatâ *de LXX. Interpp.* qui huic loco non exiguam affert lucem. Quinetiam *Additiones ad librum Eſther*, à Joh. Druſio Latinè editæ, ac Scholiis eruditis illuſtratæ, hac de re conſuli poſſunt. Interim animadverte: Origenem, ad defenſionem harum adjectionum; *ædificationem* unicè allegâſſe: quod & alii S Patres, dum *Libros* laudant *Eccleſiaſticos*, faciunt: quippe nulla potiora ſuppetebant argumenta, quibus illos defenderent. Miror interea, quid Sixto Senenſi in mentem venerit, *l.* 1. *Bibl. S. ſect.* 3. *p.* 27. ſcribenti: *Origenes in epiſtolâ ad Julium Africanum, hæc eadem Additamenta explodit.* De Appendicibus libri Eſther loquitur: quas minimè gentium hîc explodit; ſed, quantum poteſt, defendit. Quod ſi exploderet; eâdem operâ (quod minimè vellet Sixtus) utique ſimul & *Suſannam* everteret.

Ibid. lin. 18. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰὼβ, τὰ ἀπὸ τοῦ· γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι] Hoc additamentum, libro Jobi in fine adjectum, reperitur hodie in omnibus Græcorum Codicibus, etiam antiquiſſimis. Confer, ſi placet, editionem Aldi, Romanam, & Anglicam Patricii Junii, è Codice Alexandrino editam, & *Catenæ Patrum in Jobum* annexam. Antiquiſſimum autem eſſe, patet: quia mentionem ejus faciunt, Ariſteas, Philo & Polyhi-

ſtor. teſte Cl. Spanhemio, *in Hiſt. Jobi c. 4. p.63.* Theodotio quoque ſuæ verſioni, & InterpresArabs *in Bibl.πολυγλ.Waltoni T.3.ἀυ-ϐλεξεὶ* illud inſeruit. Quantę verò fuerit auctoritatis apud Gręcos,è *CatenâPatrũ*,modò dicta, eſt colligere: ubi *Chryſoſtomus, Evagrius, Olympiodorus, Severus, Julianus* ſuis commentariis id explicant. Deeſt verò apud Aquilam & Symmachum. Olympiod. *p.611. Cat. in Job.* Ἰςέον δὲ, ὅτι, μέχει τῦ, πρεσϐύτερ⊗ ϗ πλήρης ἡμερῶν, Ἀκύλας, ϐ Σύμμαχ⊗ ἐλθόντες, συνεπέρανον τὸ βιϐλίον, ὡς δὴ τῷ ἑϐραϊκῷ ἀκολȣθῆντες· ὁ δὲ Θεοδοτίων συμπεραίνει τοῖς ἑϐδομήκοντα. *Sciendum autem eſt: Aquilam & Symmachum, textum hebraicum ſecutos, finem libro impoſuiſſe, cùm ad illa perventum eſſet*: Senior & plenus dierum. *Theodotionem autem ibidem deſinere, ubi LXX. interpretes concludunt.* E' veteribus tamen non pauci de illo dubitarunt, ac ſi è margine in contextum ab ignaris deſcriptoribus translatum eique aſſutum fuiſſet. Polychronius, *in proœm. Cat. in Job.* παραγράφονται τὴν ἐν τῷ τέλει γενεαλογίαν, ὡς μὴ ἐμφερομένην ἐν τῷ ἑϐραϊκῷ. καὶ μεθ' ἕτερα. Ἀπάτης γινομένης ἀπὸ τῆς ὁμωνυμίας τῆς ἐν γενέσει φερομένης εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἡσαῦ γενεαλογίαν, ἔνθα μέμνηται Ἰωϐὰϐ, τὸ τοιȣ̃τόν τινες ἐσχολιογράφησαν. ϗ λοιπὸν ἕτεροι τῷ χρόνῳ ὡς ὑφὴν τῦ παντὸς βιϐλίȣ εἰργάσαντο τὰ παραγεγραμμένα. *Genealogiam, quæ in fine eſt, quidam rejiciunt, quia in hebræo non reperitur.* & pp. *Nominis ſimilitudinem in Genealogiâ Eſau, quæ in libro Geneſeos extat, ubi Jobabi mentio fit, anſam erroris & hujusmodi ſcholiï quibusdam præbuiſſe; tractuq́ temporis poſtea, quæ margini adſcripta erant, in libri contextum ab aliis aſſumta eſſe, aſſerunt.* Inde nullam fidem ei habuit Hieronymus, *To. 3. trad. hebr. in Geneſ. p.22*: *Hunc*(Jobab) *quidam ſuſpicantur eſſe Job, ut in fine voluminis ipſius additum eſt. Contrà hebræi aſſerunt, de Nachor eum ſtirpe generatum: ut jam ſuprà dictum eſt.* Vid. *Tom.7. Comm. in Job. ab init.* Imò particulæ huic ab Helleniſta, (non autem *Chriſtiano*, uti putat Doctiſſ. Uſſerius, *in diatrib. ſub finem c.4.*) effictæ, multisque erroribus inquinatæ, nullam fidem haberi poſſe: fusè & ſolidè demonſtravit Theologus clariſſimus Frider. Spanhemius, fil. *in hiſt. Jobi c.4. p.63. & ſeqq.*

Ibid. lin. 28. κατ' ὀλίγον μὲν] Leo Caſtrius eodem modo legit: *Pauciora: ubi ſcriptum eſt Job ſupplicâſſe quotidie pro filiïs, &c.* Aut error hic eſt Origenis, aut Vitium Scriptoris. Nam, Tria ſequentia exempla manifęſtæ ſunt *Redundantiæ*, in quibus plura Græci legunt, quàm Hebræi tenent in authentico. Ad hanc etiam claſſem pertinet, ſeq. pag.126. exemplum quartum: cujus initium, Πλείονα δὲ ἐν τοῖς ἡμετέροις παρὰ τὰ ἑϐραϊκά: omnibus illis præmittendum fuiſſe videtur. Imò verò, ut δευτέρας proferam φροντίδας, verba Origenis rectè habent, ſi ſano ſenſu accipiantur, ſcil. *Inveniri plurima in Jobo præter illa Hebræorum, tum paucioribus, tum pluribus verbis expreſſa*: certè tria exempla allata breves faciunt periodos; quartum autem longius eſt. unde ipſa noſtra Verſio quoque corrigenda venit.

Ibid. lin. 30. τὸ μόσχον ἕνα περὶ ἁμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν] Codex Alexandrinus habet ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, quod melius. ſunt autem hæc addita verſui quinto, *c. 1. Jobi.* Ibid. redundant in verſu ſexto: περιελθὼν τὴν γῆν ϗ ἐμπεριπατήσας ἐν αὐτῇ. quæ ex verſu ſeptimo, manifeſto errore, fuére transſcripta. Ibid. verſum 21. auxére his verbis: ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, ȣ̃τω ϗ ἐγένετο. In Cap. 2. verſum nonum interpolârunt ςίχοις, ſeu verſibus decem. Sic & alia multa inſerta eſſe fatetur Origenes: de quibus Hieron. *Præf. in Job. Si ea quæ ſub aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris, pars maxima detruncabitur.*

Pag. 226. lin. 3. πλείονα δὲ] Leo Caſtrius hæc omnia vel omiſit, vel in ſuo exemplari non invenit: uſque ad, ὅρα τοίνυν. *pag. ſeq. 227. lin. 5.*

Ibid. lin. 16. ἔπι τέσσαρα ἢ τρία] *Verſus tres vel quatuor.* Omninò enim arbitror ſcribendum fuiſſe ἔπη, i. *Verſus.* Sicuti *ſup. p. 225.* dictum eſt, ἐν ἔπεσιν διακοσίοις, *in verſibus ducentis.* Sic & Patr. Junius, *in fragmento ſup. d.*

Ibid. lin. 22. ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ] Hieron, *Tom. 3. Præf. in Jerem. p. 26*: *Ordinem viſionum, qui apud Græcos & Latinos omninò confuſus eſt, ad priſtinam fidem correximus.* Confuſionem in ordinem redegit Lud. Cappellus, *Crit. S. l. 4. c.14. p. 297*: quam correctionem, quia inſignis eſt, paucis apponere placet. Ordo capitum ſecundùm Græcos, primus eſt; alter, indicat capita ſecundùm Hebræos.

XXVI.

Græc.	Ordo Hebr.	Græc.	Ordo Hebr.
XXVI.	XLVI.	XXXV.	XXVIII.
XXVII.	L.	XXXVI.	XXIX.
XXVIII.	LI.	XXXVII.	XXX.
XXIX. v. pr. 7.	XLVII.	XXXVIII.	XXXI.
XXIX. à verſ. 7. ad fin.		XXXIX.	XXXII.
	XLIX. à v. 7. ad 23.	XL.	XXXIII. ad v. 14.
XXX. 5. v. pr.	XLIX.	XLI.	XXXIV.
	v. pr. 5.	XLII.	XXXV.
XXX. 6. ſeq.	XLIX.	XLIII.	XXXVI.
	à v. 28. ad 34.	XLIV.	XXXVII.
XXX. 5. poſtr.	XLIX.	XLV.	XXXVIII.
	à v. 23. ad 28.	XLVI.	XXXIX.
XXXI.	XLVIII. ad	XLVII.	XL.
	verſ. 45.	XLVIII.	XLI.
XXXII.	XXV. à v. 15.	XLIX.	XLII.
	ad fin.	L.	XLIII.
XXXIII.	XXVI.	LI. ad v. 3.	XLIV.
XXXIV.	XXVII. ad	LI. 5. poſtr. verſ.	XLV.
	verſ. 19.	LII.	LII.

Ibid. lin. 26. ἐν τῇ γενέσει δὲ, τὸ· εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν.] Gen. I, v. 8. deeſt in Hebræo ſolennis formula benedictionis, reliquis quinque diebus addita: *Et vidit Deus eſſe bonum.* Sed LXX. eam addidére: καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι καλόν. illamque ex iis adducunt Chryſoſt. *T.* 1. *ſerm.* 4. *in Geneſ. p.* 20. Baſil. *hom.* 3. *in hexaëm. Tom* 1. *p.* 37. Latinus interpres, quamvis hæc verba omiſerit, hebræam ſecutus veritatem: proferuntur tamen in medium ab Ambroſio, *hexaëm. l.* 2. *c.* 5. & Bedâ *in hexaëm. Tom.* 4. *p.* 7. quia olim latinæ verſiones plerunque è LXX. Interpretum adornabantur: notatque: *hujus verbi adjectionem in Hebraicâ veritate non haberi. Et mirum,* inquit, *quare inter omnia, quæ creâſſe Deus legitur, hîc ſolummodò in ſecundi diei operibus, probatio divinæ viſionis minimè addatur.* pp. *niſi fortè, ſicut quidam Patrum exponunt, intelligere nos in hoc Scriptura voluit, non eſſe bonum duplicem numerum, qui ab unitate dividat, & præfigurat fœdera nuptiarum.* Hieronymus hac de re ſic ſcribit, *Comm. in Hagg. c.* 1. *Tom.* 6. *p.* 272: *In Geneſi cùm in primo die dictum ſit & in tertio, & in quarto, & in quinto, & in ſexto poſt conſummationem operum ſingulorum:* Et vidit Deus quia bonum eſt: *in ſecundo juxta Hebraicum & Aquilam, & Symmachum, & Theodotionem non habetur: neque enim poterat ſecundus dies, qui numerum facit, qui ab unione dividit, quòd bonus eſſet, Dei ſententiâ comprobari.* Multùm ſe hîc torquent Judæi, è quibus loca magis illuſtria ab amico, in hoc genere literarum perdocto, mihi indicata, exhibebo. Legitur in Bereſchit rabba, *Paraſcha* 4. למה אין כתיב בשני כי טוב ר' יוחנן תני לה בשם ר' יוסי ב"ר חלפת' שבו נבראת גיהנם שנא' כי דרוך מאתמול תפתה יום שיש בו אתמול ואין בו שלשום: Id eſt: *Quare non ſcriptum eſt in ſecundo* (die) *quòd Bonum? Rabbi Jochanan tradidit in nomine Rabbi Joſi filij Chalaphtha, quia in illo creata eſt Gehenna: quia dictum eſt,* (Eſaj. 30. 33.) *nam aperta eſt Tophta ſive Gehenna à pridie, dies, ex quo poſſum dicere pridie & non nudius tertius.* Poſtea ſic pergit: *R. Chanina dixit, quia in illo creata eſt diviſio, ſecundùm illud: Et dividat inter aquas & aquas.* Dicit *R. Tebiomi: ſi diviſio, quæ facit ad ordinandum componendumque mundum, non meretur illud* כי טוב, quòd bonum: *Quantò minùs illa, quæ mundum confundit? Rabbi Samuel dixit: Quia illo die, necdum abſolutum erat opus aquarum: ideoque tertiâ die duplicatur illa formula, ut operum ſecundi & tertij diei conſummatio denotetur. Matrona quædam quæſivit ex Rabbi Joſi; Quamobrem illud:* Quia bonum: *non aſcriptum eſt diei ſecundo? Reſpondit illi: Utut hoc factum non ſit, repetit tamen* (Deus) *& comprehendit omnes* (dies) *in fine dicendo:* Et vidit Deus omne quod fecit, bonum eſſe. *Regeſſit ipſi per ſimilitudinem: Sex homines venerunt ad Te; omnibus & ſingulis, excepto uno, minam largiris, & de novo alteram donas omnibus: nonne in cujuslibet manu mina & ſexta pars reperitur: apud unum verò ſexta pars tantùm. Admiratus eſt* (Rabbi) *& verbo revocato dixit, ut antè dixerat R. Schemuel, nimirum, aquarum opus nondum fuiſſe confectum.* (hoc ipſum R. Salomo Jarchi in hunc locum adducit) *R. Levi in nomine R. Tanchum filij Chunilai dixit: Scriptum eſt* (Eſaj. 46. 10.) Annuncias à principio finem: *nimirum à principio mundum creavit. Vidit Benedictus ille, quòd Moſes, qui dictus eſt* טוב, *bonus* (Exodi 2.) *& quod ſuum eſt per aquas habiturus eſſet; ideoque*

illis

illis non additum eſt כי טוב, quòd bonum. *R. Simeon dixit Parabolam Regi, cui fuit dura quædam legio. Dixit Rex, quia iſta legio nimis dura, ideoq; meum nomen non præ ſe ferat. Sic dixit Benedictus ille: quia per iſtas aquas homines, qui vixerint tempore diluvij, tempore Enochi & diviſionis* (linguarum) *puniendi ſunt, ideò non aſcribet illis* כי טוב quòd bonum. Hæc illi: Eadem habentur in Jalkut in *Bereſchit*. Aben-Ezra, *in Commentario in Legem* dicit: illud כי טוב *Quod bonum.* Gen. 1. v. 10. דבק אם בריאת יום שני: *Cohæret cum creatione diei ſecundæ*: abſurdum eſſe putans benedictionem bis repeti die tertio: hinc paulò poſt ſubdit ad verſ. 11. ותדשא הארץ תחלת יום שלישי: *Germinet Terra: Principium diei tertij.* Refert itaque terræ exſiccationem ad opera ſecundi diei; quod approbat etiam Vir Cl. Joh. Mercerus, *Prælect. in Geneſ. p.* 20. *&c.* Abarbenel in ſuo פירוש התורה ubi quæ ſuperius ex Bereſchit Rabba producta ſunt, recitâſſet; putat, ea huic dubio neutiquam ſatisfacere. Quare ſic ſolvit ipſe: *Quia illo die facti ſunt orbes absque luminibus & ſtellis: inſuper quia ſeparatio omnium elementorum à ſeſe invicem non niſi tertio demùm die perfecta eſt, aquis tum in unum congregatis, aridâq; apparente.* Chriſtiani non magis conſentiunt, quàm Judæi: quorum diverſas ſententias congerere nimis longum foret. Vide eas, cùm doctiſſimâ ἐπικρίσει, *in Examine Hiſtoriæ creationis* Theologi & Philologi celeberrimi, *Joh. Henrici Hottingeri*, νῦν ἐν ἁγίοις, *quæſt.* 51. *p.* 86.

Ibid. lin. 31. 32. οἷς σημεῖα παρεθήκαμεν τοὺς ὀβελοὺς· mox: ὡς πάλιν ἀστερίσκους κλ.] Origenes heic uſum & ſignificationem *obelorum* & *aſteriſcorum*, in emendandâ LXX. verſione adhibitorum, nobis adumbrat. Summa: *Obelus* illi erat nota eorũ, quæ in hebræo non extabant. *Aſteriſcus* autem eorum, quæ in hebræo extabant, ſed in græco deerant. Uberiùs de iis agit ipſe, *Comment in Matth p.* 381. *edit. Huëtij.* Locum quia inſignis eſt, totum aſcribam: Καὶ εἰ μὲν μὴ καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν διαφωνία ἦν πρὸς ἄλληλα τῶν ἀντιγράφων, ὥστε πάντα τὰ κατὰ Ματθαῖον μὴ συνᾴδειν ἀλλήλοις, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ εὐαγγέλια, κἂν ἀσεβής τις ἔδοξεν εἶναι ὁ ὑπονοῶν ἐνταῦθα προσερρίφθαι οὐκ εἰρημένην ὑπὸ τοῦ σωτῆρος πρὸς τὸν πλησίον, τὴν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, ἐντολήν. νυνὶ δὲ δηλονότι πολλὴ γέγονεν ἡ τῶν ἀντιγράφων διαφορὰ, εἴτε ἀπὸ ῥαθυμίας τινῶν γραφέων, εἴτε ἀπὸ τόλμης τινῶν μοχθηρᾶς τῆς διορθώσεως τῶν γραφομένων, εἴτε καὶ ἀπὸ τῶν τὰ ἑαυτοῖς δοκοῦντα ἐν τῇ διορθώσει προστιθέντων ἢ ἀφαιρούντων· τὴν μὲν οὖν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῆς παλαιᾶς διαθήκης διαφωνίαν, Θεοῦ διδόντος, εὕρομεν ἰάσασθαι, κριτηρίῳ χρησάμενοι ταῖς λοιπαῖς ἐκδόσεσιν. τῶν γὰρ ἀμφιβαλλομένων παρὰ τοῖς ο. διὰ τὴν τῶν ἀντιγράφων διαφωνίαν, τὴν κρίσιν ποιησάμενοι ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐκδόσεων, τὸ συνᾷδον ἐκείναις ἐφυλάξαμεν· καί τινα μὲν ὠβελίσαμεν, ἐν τῷ ἑβραϊκῷ μὴ κείμενα, οὐ τολμήσαντες αὐτὰ πάντη περιελεῖν. τινὰ δὲ μετ᾽ ἀστερίσκων προσεθήκαμεν, ἵνα δῆλον ᾖ, ὅτι μὴ κείμενα παρὰ τοῖς ο. ἐκ τῶν λοιπῶν ἐκδόσεων συμφώνως τῷ ἑβραϊκῷ προσεθήκαμεν. *Niſi etiam in multis aliis diſſentirent inter ſe exemplaria, ſic ut omnia Matthæi non conſentiant ſibi invicem, ſimiliter autem & reliqua Evangelia; ſuſpicio impio alicui oriri potuiſſet, hîc adjectum eſſe præceptum*: Diliges proximum tuum ſicut teipſum: *ac ſi à Salvatore nunquam prolatum fuiſſet. Quia verò magna eſt exemplarium differentia, ſive per negligentiam ſcribentium, ſive ex temeritate quorundam corrigendi ſcripturas, ſive ab iis, qui quicquid ſibi videtur in correctione, vel addunt vel demunt: igitur in exemplaribus V.T., Deo concedente, diſſonantia corrigere inſtituimus, utentes tanquam normâ judicandi reliquis editionibus. quæ enim dubia erant apud LXX. propter differentiam exemplarium, judicio adhibito è reliquis editionibus, quod conſentiebat cum illis, cuſtodivimus: ac nonnulla quidem obelo notavimus, quæ in hebræo non erant, non auſi ea penitùs tollere: nonnulla verò cum aſteriſcis apppoſuimus; ut appareat, ea apud LXX. non haberi, ſed ex reliquis editionibus, cum hebræo conſentientibus à nobis appoſitâ eſſe.* En! ut abundè hîc confirmentur, quæ de Additionibus verſionis græcæ vulgatæ, de Origenis ingenio, de exemplarium diſcordiâ, ſuprà monuimus; quæque de *obelo & aſteriſco* hîc dicenda erant. Uſum *obeli* expreſſiſſimum hîc vides; quod eô notata, digna ſint quæ tollantur: attamen, ſe id *non auſum eſſe.*

Nota

Nota etiam, Quanti fecerit Origenes reliquarum verſionum cum hebræo fonte conſonantiam: & cogita, Quo jure contra Africanum *Suſannam* defenſurus, ipſi opponat Suſannam totam obeliſatam; quippe quæ, juxtà cũ ſuis Additamentis, nullatenus apud Hebræos extaret. Quæ igitur hujus auctoritas? Certè, ſi ulla, *Eccleſiaſtica* fuit, non autem *Canonica*: quippe de quâ Origenes ne ſomniavit quidem.

Videamus, quid alii de his ſignis tradiderint? Baſilius M. *homil. IV. in hexaëm. p.* 43. ὁ ὀβελὸς, τῆς ἀθετήσεως σύμβολον. *Obelus, ſymbolum eſt rejectæ vocis.* Epiphanius, *de pond. & menſur. p.* 533: Ὀβελὸς οὗτός ἐστιν ὁ παρακείμενος — παραπλησίως γράφεται τῇ καλουμένῃ γραμμῇ. ὀβελὸς δὲ κέκληται κατὰ ἀττικὴν χρῆσιν, ἄλλοις δὲ καλεῖται δόρυ, ὅ ἐστι λόγχη· παρετέθη δὲ ταῖς τῆς θείας γραφῆς λέξεσιν, ταῖς παρὰ τοῖς οβ. ἑρμηνευταῖς κειμέναις, παρὰ δὲ τοῖς περὶ Ἀκύλαν καὶ Σύμμαχον μὴ ἐμφερομέναις. ἀφ' ἑαυτῶν γὰρ οἱ οβ ἑρμηνευταὶ ταύτας τὰς λέξεις, προσέθηκαν, οὐκ εἰς μάτην, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ὠφέλειαν. *Obelus hic eſt, qui aſcriptus cernitur — ferè ſcribitur inſtar lineæ, ut vocatur. Obelus autem appellatur ex uſu attico: ab aliis vocatur haſta, i. e. lancea. Apponitur autem illis Scripturæ S verbis quæ quidem apud LXXII interpretes, non autem apud Aquilam & Symmachum, reperiuntur. Nam LXXII. interpretes ſuâ ſponte appoſuére, non fruſtra; ſed potiùs ad utilitatem.* Quæ verba poſteriora addidit, ad excuſandam LXXII. verſionem, tàm religioſè ſibi de hâc loquendum eſſe putabant. *Id. Ib. pag.* 535: Ὀβελὸς ξίφος ἐστὶν ἀναιρετικόν. Ἔνθα τοίνυν ἡ λέξις εὑρίσκεται παρὰ μὲν τοῖς οβ. κειμένη, ἐν δὲ τῷ ἑβραϊκῷ μὴ ἀναφερομένη, ἐκ τῆς τοῦ ὀβελοῦ σημειώσεως τοῦ τῇ λέξει παρακειμένου δηλοῦται, ὅτι ἀνῄρηται ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ γνησίου τόπου, ἤτοι τοῦ ἐδάφους τῆς γραφῆς, ὡς μὴ ὑπάρχων ἐν τῷ τόπῳ τοῦ βιβλίου. *Obelus eſt gladius ad interimendũ. ubi igitur dictio reperitur apud LXXII. poſita, quæ in hebraico non habetur; ea ex obeli notâ ipſi dictioni appoſitâ, indicatur, quòd ablatus ſit ſermo à genuino ſuo loco, aut ſcriptura contextu, ut qui non ſit in illo libri loco.* Et *p.* 539. de Origene ait: τὰ προστεθέντα οὐκ ἀφείλετο, εἰδὼς ὅτι αὐτῶν μᾶλλόν ἐστι χρεία, ἀλλὰ μετὰ ὀβελῶν, ἔνθα ἕκαστον τῶν εἰρημένων εὗρον, εἴασε. μόνον σημειωσάμενος διὰ τοῦ ὀβελοῦ τὴν περὶ τῆς τοῦ τόπου ἀναγνώσεως εἴδησιν. *Origenes quæ appoſita erant, non detraxit; ſcilicet gnarus, quod ipſis potiùs eſſet opus; ſed cum obelis, prout ſingula reperit, reliquit: indicans ſolùm per obelum, cognitionem lectionis ejus loci.*

Idem, *Eod. Lib. pag.* 532. de Aſteriſco: ※ Ὁ Ἀστερίσκος οὗτος ἔνθα παράκειται, σημαίνει, τὸ ἐμφερόμενον ῥῆμα ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κεῖσθαι, καὶ ἐμφέρεσθαι παρὰ Ἀκύλᾳ καὶ Συμμάχῳ, σπανίως δὲ καὶ παρὰ Θεοδοτίωνι. *Aſteriſcus hic adjectus ſignificat; Verbum, quod habetur eo loco, in hebraico poſitum eſſe, & haberi apud Aquilam & Symmachum, rarò verò etiam apud Theodotionem.* (De hoc poſtremo aliter Hieronymus.) Rationem hujus ſigni hanc reddit idem Epiphan. Οἱ λόγοι οἷς παράκεινται οἱ ἀστερίσκοι, πεπήγασιν μὲν ἐν ταῖς ἑβραϊκαῖς λέξεσιν, ὥσπερ οἱ ἀστέρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ· ἐκαλύφθησαν δὲ ὑπὸ τῆς οβ. ἑρμηνείας, ὡς οἱ ἀστέρες ὑπὸ τῶν νεφελῶν καλύπτονται. *Dictiones, quibus appoſiti ſunt aſteriſci, fixæ quidem ſunt in hebraico contextu, velut ſtellæ in firmamento; occultatæ verò ſunt à LXXII. interpretatione, velut ſtellæ à nubibus occultantur.* Hieronymus, *To.* 3. *præf. in Job. p.* 25: *Rogo, ut ubicunque præcedentes virgulas videritis, ſciatis; ea, quæ ſubjecta ſunt, in hebraicis voluminibus non haberi. Porrò ubi ſtellæ imago præfulſerit, ex hebræo in ſermone noſtro addita ſunt.* Et, *præf. in Pentat. p.* 13: *Origenes editioni antiquæ translationem Theodotionis miſcuit, aſteriſco & obelo opus omne diſtinguens, dum aut eluceſcere facit, quæ minùs antè fuerant, aut ſuperflua quæque jugulat & confodit, maximè quæ Evangeliſtarum & Apoſtolorum auctoritas promulgavit.* Vid. *Ib. præf. in paral. p.* 20. Et *epiſt. ad Fretelam & Suniam. p.* 81. apertiſſimè: *Ubi quid minùs habetur in Græco ab hebraicâ veritate, Origenes de translatione Theodotionis addidit, & ſignum poſuit* Aſteriſcum, *id eſt Stellam: quæ, quod prius abſconditum videbatur, illuminet, & in medium proferat. Ubi autem, quod in hebræo non eſt, in græcis Codicibus invenitur,* ὀβελὸν, *id eſt, jacentem præpoſuit* virgulam, *quam nos Latinè* Veru *poſſumus dicere: quò oſtenditur, jugulandum eſſe, & confodiendum, quod in authenticis Libris non invenitur, quæ Signa & in Græcorum Latinorumque Poëmatibus inve-*

nnn

inveniuntur. Similia his legas Ejusd. *Tom.*2. *Ep. ad Auguſtinum, p.* 343. & paſſim. Nec non apud Auguſtinum, *de Civ. Dei l.* 18. *c.* 43. & Iſidorum, *Orig l.* 1. *c.*20.

Rationem hanc emendandi didicit Origenes à Platonicis. Platonis enim opera his aliisque ſignis erant diſtincta. De quo Diog. Laërtius, *l.* 3. *in Platone, p.* 226. De *Obelis*, quibus Homeri opera notabantur, vid Heſychium, *in voce* ῥάβδος. De *Aſteriſcis*, Euſtathii παρεκβολὰς, *in Iliad. E.*

Ibid. lin. 37. περὶ τῆς ἐξόδου] Venerab. Uſſerius, *c.* 2 *Syntagm. de LXX. Interp. p.* 11. obſervat hunc locum, & annotat: *Videatur caput Exodi* 36. *cum tribus ſequentibus: in quibus tanta eſt rerum omnium in Aldinâ atque Romanâ editione transpoſitio & perturbatio, ut Græcorum cum hebraicis commoda ulla vix poſſit inſtitui collatio.* Veriſſima eſſe magni Viri verba, αὐτοψία declarat. Conatus ſum in ordinem confuſa redigere; ſed forſitan parùm felici ſucceſſu. Attamen, ut Lectori φιλομαθεῖ guſtum demus, quæ obſervare datum eſt, lubenter apponamus. Editio Aldina numerat in Exodo tantùm XXXVII. Capita, & in Caput XXXVI. omnem illam perturbationem concludit: planè tamen ſimilis eſt Romanæ, quæ in hoc tantùm differt, quòd in Quatuor Capita (ad imitationem hebræi textûs) verba dividat. Mirâ autem licentiâ uſus eſt auctor hujûs confuſionis, dum plurima omittit, pleraque transponit; quæ affert, mutilat, & ſenſus penitus turbat. Indicabo igitur ſedem è textu Hebraico, unde verba Capitum editionis Romanæ deſumta ſunt.

Capitis XXXVI. verſus ſeptem priores concordant cum Hebræis: reliqua, ad finem uſque, transpoſita ſunt ex c. XXXIX. à v. 1. uſque ad verſum 31. incluſivè: mutilato tantùm verſu 3.

Caput XXXVII. intricatius eſt: ejus initium petitur ex c. XXXVI. Hebr. verſ. 8. ex parte truncato, & v. 9: pòſt, omiſſis 25. verſibus, ſaltum facit ad v. 35. ejusd. Cap. 36. ſubjungens verſ. 36. 37. 38. mox aſſuit ex c. XXXVIII. v. 9. 10. 11. & 12. (hos duos mutilat) 13. 14. uſque ad 23. incluſivè.

Caput XXXVIII. mirè eſt corraſum ex Cap. XXXVII. verſ. 1. 2. (qui truncantur) 3. 4. omittitur: 5. ex parte adducitur, cum 6. & 7: Deinde ſequitur v. 8 9. 10. rurſus omittuntur v. 11. & 12. ſubjungitur verſ. 13. 14. & 15. ex parte, 16. 17. 18. 19. 22. 23. Inde ſaltat ad Cap. XXXVI. v. 34. 12. 13. 18. 38. his quatuor mutilatis. Mox tranſit ad Cap. XXXVIII. verſ. 20. 1. & 2. truncatis, 3. 4. 5. Poſt ad Cap. XXXVII. verſ. 29. Rurſus ad Cap. XXXVIII. v. 8. Tandem ad Cap. XXX. verſ. 19.

Caput XXXIX. ex ſimilibus laciniis eſt conſutum. Petuntur enim verba ex Cap. XXXVIII. verſ. 24. 25. & ſeqq. ad 31. uſque. Inde tranſit ad Cap. XXXIX. v. 32. mox aſſuit nonnulla. poſtea è v. 41. 33. 35. 38. 37. 36. 41. 40. 34. 42. 43. verba tàm mutila & perverſo ordine adducit, ut divinandum ſit, quorſum tendant. Mirare nunc Lector, Ab Origene, (cujus *ſcientiam Scripturarum etiam cum invidiâ nominis* ſibi optavit Hieronymus) talibus argumentis Africanum impetitum eſſe.

Pag. 227. *lin.* 5. ὅρα τοίνυν] Leo Caſtrius interrogativè hæc transfert: *Videtur'ne tibi abrogare libros in omni Eccleſiâ Catholicâ receptos? & cavere legibus, ut fratres omnes ubique terrarum receptos apud ſe in ſuis Eccleſiis libros abrogent? Judæis'ne adulabimur? ut ab illis eblandiamur libros caſtigatos & quàm emendatiſſimos, qui nihil haberent commentitium & fictitium?* Ego nullum interrogationis veſtigium deprehendi hucusque.

Ibid. lin. 8. τῇ ἀδελφότητι] ἀδελφότης Latinè dicitur *fraternitas*. Hieronymus, *Tom.* 3. *epiſtolâ ad Paulinum, p.* 197. *Omnis penè fraternitas de Urbe eadem poſtulavit.* Latiore ſenſu omnes Chriſtianos ſignificat: ut hîc Origenes, ſecutus S. Petrum, 1. Pet. II, 17. & V. 9. Sed ævo ſequiori *Monachorum ſodalitia* ſpeciali appellatione dicta ſunt ἀδελφότητες. Vide Zonaræ *Expoſ. can.* 21. *Concil.* 7. *pag.* 235. Item, Epiſcopi ſe invicem hoc nomine honorabant: *Veſtra Fraternitas*, ἡ ἀδελφότης ἡμῶν. Idque ſæpè occurrit *in epiſtolis* Gregorii Magni Papæ, & Nicephori Patriarchæ C P. *ad Leonem Papam.* Diſtinguitur autem ἀδελφότης ab ἀδελφοσύνη. hoc enim poſteriore vocabulo indigetantur ἀγάπαι & συμπόσια, *convivia* Chriſtianorum, pietatis & affectûs fraterni demonſtrandi causâ in Eccleſiis habita: te-

ta : teſte Balſamone, *in Expoſ. Can.* 11. *Conc. Gangr. pag.* 804. Debent autem iſta Nomina ſuam originem piæ illi veterum conſuetudini, quâ *Fratres* & *Sorores* ſe invicem ſalutabant : & propterea inceſtûs à Paganis inſimulabantur. Sed reſpondet eis Athenagoras, *Leg. pro Chriſt. p.* 41 : Καθ' ἡλικίαν υἱοὺς καὶ θυγατέρας νοοῦμεν, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς ἔχομεν καὶ ἀδελφὰς, καὶ τοῖς προβεβηκόσι τὴν τῶν πατέρων καὶ μητέρων τιμὴν ἀπονέμομεν. *Aetatis habitâ ratione alios filios & filias vocamus, alios pro fratribus & ſororibus habemus, & provectioribus patrum & matrum honorem exhibemus.* tamque ſeriò vitabant ſuſpicionem omnis luxuriæ, ut oſculum charitatis non liceret bis inferre. Vid. Tertull. *Apol. adverſ. gentes c.* 39. *pag.* 35.

Ibid. l. 8. 9. ἀποδέξασθαι μὲν τὰς παρ' αὐτοῖς ἐπιφερομένας ἱερὰς βίβλους, κολακεύειν δὲ Ἰουδαίους, καὶ τ. ἑ.] Aut Origenes ſeipſum neſcivit, dum hæc ſcriberet ; aut ex modeſtâ quâdam συγκαταβάσει (niſi timorem appellare malimus) hæc ſcripſiſſe videtur : nempe, quòd metuerit imperitæ plebis ſcandalum propter rejecta hæc additamenta, quaſi Codices in Eccleſiâ uſitati eſſent corrupti, & nobis ab incredulis Judæis meliores reſtituendi. Quæ eſt ipſiſſima objectio Ruffini, quam ex hoc loco depromſiſſe videtur, *L.* 2. *invectivarũ in Hieronymum, p.* 230 : *Quomodo ergo*, inquit ille, *iſti, qui præcipiebant diſcipulis, ut attenderent lectioni, emendatas eis & veras non dabant lectiones ? & qui præcipiunt, ne attendamus Judaicis fabulis & genealogiis, quæ quæſtiones magis præſtant, quàm ædificationem, & iterum cavere nos jubent & obſervare maximè eos, qui ex circumciſione ſunt ; quomodo non prævidebant per ſpiritum, quòd futurum eſſet tempus poſt quadringentos ferè annos, quando Eccleſia cognito eo, quod ab Apoſtolis non ſibi eſſet tradita veritas V. T. legatos mitteret ad iſtos, quos illi tunc Circumciſionem vocabant, obſecrans & exorans, ut ſibi de veritate, quæ apud ipſos eſt, aliquid largirentur ?* Addit tamen Ruffinus, pro ſuâ liberalitate, *traditionem Eccleſiæ* : quam, ipſo prudentior, Origenes omninò tacuit. nôrat enim, in Codicibus græcis pleraque, hæreticorum perverſitate, vel deſidiâ deſcriptorum, addita vel corrupta eſſe, de quorum emendatione immenſo labore deſudabat. Reſpondeat igitur Origenes ſibi ipſi : & Hieronymus, fortiſſimus veritatis Hebrææ propugnator, Ruffino. Orig. *l.* 3. *cont. Celſum, p.* 114 : πῶς περὶ ὄνου σκιᾶς πρὸς ἀλλήλους ζητοῦσιν Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοὶ, ἐξετάζοντες ἀπὸ τῶν προφητῶν, οἷς κοινῇ πεπιστεύκασιν ; *Quomodo videri poſſunt de aſini umbrâ Judæi cum Chriſtianis contendere, inquirentes ex Prophetiis, quibus utrique ex æquo credunt ?* &c : Idem, *l.* 4. *cont. Celſ. p.* 223 : Οὐ λέγω ἡμῶν Χριστιανῶν, ἢ τῶν ταῖς αὐταῖς ἡμῖν γραφαῖς χρωμένων Ἰουδαίων. *Diviniores non dico nobis Chriſtianis vel Judæis, qui eiſdem nobiſcum Scripturis utuntur : ſed* &c. Vid. etiam *l.* 5. *cont. Celſ. p.* 271. At, Quibus, quæſo, utuntur Judæi Scripturis ? Nunquid hebræis ? Ergo hebræis Scripturis æquè credimus ac Judæi. Hebræa certè laudat Origenes, eorumque ſtylum verſioni præfert rudiori, *l.* 7. *cont. Celſ. p.* 371 : καίτοιγε ἡ πρώτη Ἰουδαίων λέξις, ᾗ οἱ προφῆται χρησάμενοι καταλελοίπασιν ἡμῖν βιβλία, ἑβραίων διαλέκτῳ καὶ σοφῇ συνθέσει τῶν ἐν τῇ διαλέκτῳ κατ' ἐκείνους ἀναγέγραπται. *Equidem prima Judæorum dictio, quâ Prophetæ uſi ſunt in conſcribendis Bibliis, Hebræâ dialecto & accuratâ compoſitione juxta linguam propriam conſcripta fuit.* Idem, *l.* 5. *cont. Celſ. p.* 263 : τὰ κοινὰ τῶν ἀντιγράφων, *exemplaria vulgaria* diſcrepare, notat, ab Hebræis Codicibus : Exod. IV, 24. & vulgatam verſionem græcam : Ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου, *Stetit ſanguis circumciſionis pueri mei* : corrigit ſecundùm Hebræum textum, qui habeat : Νυμφίος αἱμάτων σύ μοι. *Sponſus ſanguinum tu mihi.* Idem, *Tom.* 1. *hom.* 13. *in Ezech. p.* 659 : *Secundùm numerum angelorum Dei, ſive* ut melius habet, *ſecundùm numerum filiorum Iſraël.* En ! meliùs habet ſecundùm hebræos, quàm in Verſione LXX. Idem, *hom.* 15. *in Jer. pag.* 148. *edit. Huët.* Δεῖ εἰδέναι, ὅτι τὰ πλείονα τῶν ἀντιγράφων τῆς ἐκδόσεως τῶν ο. οὐκ ἔχει οὕτως. ὕστερον δὲ ἐπισκεψάμενοι καὶ τὰς λοιπὰς ἐκδόσεις, ἔγνωμεν γραφικὸν εἶναι ἁμάρτημα, agit de loco Jer. XV, 10. *Nôſſe oportet, plurima exemplaria editionis LXX. non ſic habere : poſtea verò conſideratis etiam reliquis editionibus, invenimus, eſſe errorem in ſcripturâ.* Sic errant LXX : Hebræa melius habent : *Chriſtiani æquè credunt ſcripturis hebraicis ac Judæi.* Quid inde ? ergo'ne turpe

 fuerit,

fuerit, *à Judæis emendatiores petere* Libros, errata recognoſcere, verſiones vitiatas corrigere? Minimè gentium.

Hieronymus verò totum nobis pandet myſterium, *To.3. præf. quæſt. hebr. in Geneſ. p* 201: *Origenes cùm in homiliis ſuis, quas ad vulgum loquitur, communem editionem ſequatur; in Tomis, id eſt, in diſputatione majori, Hebraicâ veritate ſtipatus, & ſuorum circumdatus agminibus, interdum linguæ peregrinæ quærit auxilia.* En timidum Origenem! errantem ſequitur *verſionem vulgatam* coram populo, ac defendit eam hactenus præſenti epiſtolâ: uni quidem inſcriptâ, ſed ſtatim omnibus publicatâ: verùm ubi vel ſolus eſt, vel cum doctioribus & eruditis verſatur; corrigit, emendat, Hebræa præfert; adeoque aliàs deſtruit, quod aliàs ædificat. Excuſari tamen meretur, quòd imperitioribus ſive infirmioribus (Heb.V, 13.) parcere maluerit; non ſine ſanctiſſimorum virorum exemplo. Hieron. *To.3. qu. hebr. in Geneſ. pag.* 225. notat Stephanum è verſione LXX. commemorare: LXXV. *animas ingreſſas Ægyptum*, licèt reverà tantùm LXX. fuerint. *Facilis*, inquit, *excuſatio eſt. Non enim debuit S. Lucas, qui ipſius hiſtoriæ ſcriptor eſt, in Gentes Actuum Apoſtolorum volumen emittens, contrarium aliquid ſcribere adversùs eam Scripturam, quæ jam Gentibus fuerat divulgata.* Satis ex & de Origene.

Audiendus nunc de ſuo Hieronymus, *T.3. Præf in Paral. p.* 19: Chriſti & Apoſtolorum exemplo fortiſſimè ſe tuetur. *Scripſi nuper*, ait. *Librum de optimo genere interpretandi: oſtendens, illa de Evangelio*, Ex Ægypto vocavi filium meum: *&*, quoniam Nazaræus vocabitur: *&*, Videbunt, in quem compunxerunt: *& illud Apoſtoli*, Quæ oculus non vidit, &c. *cæteraq; his ſimilia, in hebræorum libris inveniri. Certè Apoſtoli & Evangeliſtæ LXX. Interpretes noverant: & unde eis hæc, quæ in LXX. Interpretibus non habentur?* pp. *Utiq; ſcriptum eſt, quod Salvator ſcriptum eſſe teſtatur. Ubi ſcriptum eſt? LXX. non habent: Apocrypha neſcit, Eccleſia: ad Hebræos igitur revertendum eſt, unde & Dominus loquitur, & Diſcipuli exempla præſumunt.* Vid. *lib. de opt. gen. interp. To.2. oper. p.* 368.368. Dein; ubique ad Origenem provocat, qui ex fontibus Hebræis Verſionem LXX. correxerit, & ex aliis editionibus ſuppleverit. Vid. *Præf. in Pentateuchum, p.*13.& *in Eſdram, p.*21.& *Præf. in Job. p.*23. Item, ad Clementem, Euſebium, alios, qui ſæpè hebræos conſuluére, *Apol. 1. adv. Ruffinum, p.* 201. Porrò: Innumeris vicibus idem Hieronymus erroris convincit illos LXX: eoſdem paſſim emendat; imò Aquilam & Symmachum eis præfert. Legantur ejus *Quæſt. hebraicæ in Geneſin*: & res ipſa patebit. Inde urget exemplarium differentiam & diſſonantiam. *To.3. Præf. in Joſuam, p.*15: *Cùm apud Latinos tot ſint exemplaria, quot Codices & unusquisque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit, quod ei viſum eſt; & utiq; non poſſit verum eſſe quod diſſonat.* De LXX. *editione vulgatâ* quàm variè corrupta fuerit, ſuprà ex Hieron. demonſtravimus.

Inſuper provocat ad praxin Eccleſiæ, quæ Danielis verſionem à Theodotione adornatam, quod perfectior viſa fuerit, loco LXX. verſionis imperfectæ, ſuſceperit. *Vid. Notas ad p. 224. lin.35.*

Ruffini argumentum antè recitatum ſolidè retorquet in auctorem, *Apolog. adv. Ruff. p.*241: *Tu Latinas ſcripturas de Græco emendabis, & aliud Eccleſiis trades legendum, quàm quod ſemel ab Apoſtolis ſuſceperunt: Mihi non licebit, poſt LXX. editionem, ad confutandos Judæos, etiam ipſa exemplaria vertere, quæ ipſi veriſſima eſſe confitentur; ut, ſi quando adverſum eos Chriſtianis diſputatio eſt, non habeant ſubterfugiendi diverticula, ſed ſuomet potiſſimùm mucrone feriantur.* Deinde, negat conſequentiam: ſcil. ſi ex hebræo Codices emendentur, ideò LXX. eſſe rejiciendos: imò eos vult retineri, ſeque ipſum illos enarrare profitetur. *To.3. epiſt. ad Fretelam & Suniam, pag.*87: *Sciendum, quid hebraica veritas habeat. Hoc enim, quod LXX Interpretes tranſtulerunt, propter vetuſtatem in Eccleſiâ decantandum eſt. & illud ab eruditis ſciendum propter noticiam Scripturarum.* Vid. *Præfat. in Pentat p.*14.

Eadem mens eſt Caſſiodoro, *Lib.* 1. *div. lect. c.*15. *pag.*892: *Si tamen alia verba reperiuntur abſurdè poſita, corrigantur è codicibus Hieronymi; aut, ſicut B. Auguſtinus ait, recurratur ad Græcum Pandecten, qui*

omnem

omnem Legem divinam dignoſcitur continere collectam; vel, quibus poſſibile fuerit Hebræam ſcripturam, vel ejus Doctores requirere, non detrectent. Decet enim unde ad nos venit ſalutaris translatio, inde iterum redeat decora correctio. Hinc laudibus extollit Hieronymi verſionem, quòd ex fonte Hebræo traducta ſit: *eod L. c.* 11. & 21. Et Rabanus Maurus, *L.* 2. *Inſtit. Cleric. c.* 54: *ideò ejus editione uti Eccleſias*, ait, *Quòd veracior ſit in ſententiis, & clarior in verbis.* Quare veracior? an non quia verſa ex hebræo? Vid. Iſidorum, *Orig l.* 6. *c.* 4. *p.* 957. Neque hoc ad opprobrium Chriſtianorum magis facit, quàm Judæorum. Sic enim Auguſtinus, *To* 8. *enarr. Pſ.* 56. *p.* 559: *In quali ergo opprobrio ſunt Judæi? Codicem portat Judæus, unde credat Chriſtianus. Librarii noſtri facti ſunt: quomodo ſolent servi poſt dominos Codices ferre; ut illi portando deficiant, iſti legendo proficiant. In tale opprobrium dati ſunt Judæi.* Ità ex eodem Venerab. Beda, *To.* 8. *Comm. in Pſal.* 56. *p.* 729, *Hoc etiam ad opprobrium* (Judæorum) *pertinet, quòd Capſarii, id eſt, librarii noſtri facti ſunt: quia portant nobis libros ſuos, ſicut ſolent ſervi poſt Dominos: ipſi enim deficiunt portantes, Chriſtiani proficiunt legentes. Et ſimiles cæco, qui lucidiſſimum ſpeculum portaret, in quo imago ſua aliis & non ſibi eluceret: quia ipſi portant libros, in quibus vultus eorum, ſcil. quid eis promiſſum fuiſſet, nobis elucet, eis verò non apparet.*

Ibid lin. 14. ἄρα δὲ καὶ ἡ πρόνοια) Si *Providentiam Dei* accuſari putavit Origenes, cùm ſtatuitur; errores aliquos in Verſionem vulgatam, & ab Eccleſiis receptam, irrepſiſſe: quid reſpondebit ſibi ipſi, infrà *pag.* 235 aſſerenti: οὐδὲν ἄτοπον ἐστι, γεγονέναι μὲν τὴν ἱστορίαν, καὶ γεγράφθαι μὲν προνοίᾳ τοῦ πνεύματος, ὑπεξαιρεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων Σοδόμων. *Nihil abſurdi eſt, verè contigiſſe Suſannæ hiſtoriam: & ſcriptam quidem eſſe Spiritûs S. Providentiâ, ſed ſublatam eſſe à Principibus Sodomorum?* Si non ſit abſurdum, tolli penitus hiſtoriam aliquam ſacram: multò minùs erit, Alicubi errores irrepere. Dein Providentia divina ſatis proſpexit Eccleſiæ, per dona linguarum. Cur enim Origenem & Hieronymum excitavit olim, ac Patrum noſtrorū memoriâ, Viros hebraicè, græcè, quin propè totius Orientis & Occidentis linguarum peritos; niſi, ut erroribus obviam iretur, & Veritas è purioribus fontibus magis declararetur?

Ibid. lin. 25. ταῦτα δέ φημι, ὐ χὶς ὄκνῳ] Leo Caſtrius: *Et hæc dico, Chriſtum qui legem tulit etiam veterem, ita caviſſe non ut vocaret nos ad deſidiam, & avocaret nos ab ſcrutandis ſcripturis, qui & ipſe auctor eſt, ut ſcrutemur ſcripturas, & noſtros libros cum Hebræis conferamus, & expendamus ſingula quæ conſentiant, quæ diſcrepent, quæ (abſit verbo invidia) feciſſe me pro virili parte puto.* Videtur illud ὐ χὶς legiſſe ὁ Χριστὸς: & ſic ad hanc paraphraſin delapſus eſſe. Certè noſter Codex nil tale habet. Dele unicum ς finale, & conjunge οὐχὶ, habebis integram & ſanam ſententiam.

Ibid lin. 34. ἵνα μὴ παραχαράττειν] Leo Caſtrius hæc ità vertit: *Non enim fuit conſilium cudere quidquam quod diſcreparet ab ſcriptura in Eccleſiâ Catholicâ receptâ, neque volui anſam dare iis, qui quærunt occaſiones, ut res receptiſſimas cavillentur & communem ſententiam Catholicæ Eccleſiæ damnent.* Quorum minimam partem Codex noſter habet. Eſt autem παραχαράττειν, *falſos nummos ſignare* vel *cudere, adulterare nummos.* Greg. Nazianz. ad Scripturam S. tranſtulit, & παραχαράττειν τὸ τῆς γραφῆς, pro *adulterare*, i.e. corrumpere *SS. literas*, dixit *To.* 1. *Orat.* 1. *de Fil. p. m.* 564. Cæterùm, his verbis rationem reddit Origenes, cur nil deleverit in LXX. verſione. Auguſtinus, *l.* 18 *de Civ. Dei c.* 43. *To.* 5. *p.* 1108: *Nonnulli, Codices græcos interpretationis LXX. ex Hebræis codicibus emendandos, putârunt; nec tamen auſi ſunt detrahere, quod Hebræi non habebant & LXX. poſuerunt.* pp. *Illa ad capita verſuum jacentibus virgulis, ſicut ſcribuntur Unciæ ſignaverunt, & multi Codices græci has notas habentes usquequaque diffuſi ſunt, & Latini.* Narrat verò idem Auguſtinus, *ep. ad Hieron. To.* 2. *oper Hieron. p.* 363. ſeditionem excitâſſe alicubi plebem, quum in Hieronymi verſione apud Jonam *hederam* pro *cucurbitâ* poni audiviſſet. Et Ruffinus ita criminatur Hieron. *l.* 2. *invect. pag.* 220: *Quis præſumſerit, Sacras S. Spiritûs voces & divina volumina temerare?* Sed contempſit iſta magno animo Vir ſanctus,

l. 2. *adv. Ruffinum, p.* 228: *Qui Scripturæ hebraicæ veritatem non vult recipere, audiat liberè proclamantem: Nemo cogitur legere quod non vult: Ego petentibus ſcripſi, non faſtidioſis.* Videtur tamen alicubi multitudini ceſſiſſe: *Tom.* 3. *præf. in Dani.* ubi de Additionibus loquitur Suſannæ, Belis & Draconis: *Quas nos, quia in toto orbe diſperſæ ſunt, veru antepoſito, easq; jugulante, ſubjecimus; ne videremur APUD IMPERITOS, magnam partem voluminis detruncâſſe.*

Pag. 228. *lin.* 4. ἵνα πρὸς Ἰουδαίους διαλεγόμενοι] Cur correxerit verſionem vulgatam, indicat Origenes. Epiphan. *de pond. & menſ. p.* 533: Ὠριγένης μετὰ ταῦτα ἐλθὼν ἀποκατέστησε τῷ ἑκάστῳ τόπῳ τὸν ἐλλείποντα λόγον. παρέθετο δὲ αὐτῷ τὸν ἀστερίσκον, οὐχ ὡς χρείας οὔσης τοῦ πάντως ζητηθῆναι τὸν λόγον (περιττὸς γάρ ἐστιν) ἀλλ᾽ ἵνα μὴ παρείψῃ Ἰουδαίοις καὶ Σαμαρείταις ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις θείων γραφῶν, μηδενὸς ἐπιληψίμου πράγματος ὑπάρχοντος κατὰ τῆς πίστεως ἐν τοῖς ἀπεστερημένοις λόγοις. *Cùm Origenes poſteà veniſſet, reſtituit quidem unicuique loco deficientem dictionem; appoſuit autem ipſi aſteriſcum: non, quòd neceſſe eſſet, requiri omninò dictionem (ſuperflua enim eſt) ſed, ut ne permitteret Judæis & Samaritanis, reprehendere divinas ſcripturas in ſanctis Eccleſiis; cùm nulla res ſit reprehenſione digna contra fidem, in deficientibus dictionibus.* Ruffinus, *l.* 2. *adv. Hieronymum, p.* 230: *Apoſtatæ quidem & Judæi interpretati ſunt ea, quorum lectione Judæi maximè utuntur: Et qui frequenter, ſi diſputatio accidiſſet, vel immutata eſſe aliquanta, vel deeſſe vel abundare in noſtris ſcripturis mentiebantur: voluit Origenes noſtris oſtendere, qualis apud Judæos Scripturarum lectio teneretur, & in propriis paginis vel columellis editiones eorum ſingulas quasque deſcripſit; & ea, quæ apud illos ſunt addita vel decerpta, certis quibusq; ſignis additis, ad verſiculorum capita deſignavit, & in alieno non ſuo opere ſuas tantummodò notas fixit; ut ſciremus, non quid nobis, ſed quid Judæis adverſum nos certantibus, aut deeſſe aut abundare videtur.* Hic iterum addit Ruffinus, quod nullibi dicit Origenes, quòd per ſigna ſignificetur, *non quid nobis deſit.* Hoc loco quidem Origenes alterum tantùm membrum ponit, quia in rem ſuam faciebat: alibi tamen, ubi liberior eſt, ſatis ſuperque docet; ſe non tantùm propter Judæos, ſed & propter Eccleſiam, hoc operis inſumſiſſe. Quaſi verò non nobis quæ ſunt in Hebræo, ſed tantùm Judæis ſcripta eſſent. Verùm talia extorſit Ruffino ſumma veneratio vulgatæ verſionis, & profunda linguæ ſacræ ignorantia. Itaque Hieronymus nobis explicet, Cui bono Scriptura S. ſignis diſtincta, & cum reliquis editionibus collata fuerit? *To.* 3. *præf. in Eſdram, p.* 21: *Non imitantur Græcorum ſtudium ac benevolentiam, qui poſt LXX. translatores, jam Chriſti Evangelio coruſcante, Judæos & Hebionitas Legis Veteris interpretes, Aquilam videlicet & Symmachum & Theodotionem, & curioſè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis ECCLESIIS DEDICARUNT.*

Ibid lin. 14. γελάσονται τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πιστεύοντας] Hieron. *To.* 3. *præf. in Joſ. pag.* 15: *Dolent Judæi, quòd calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio.* Ibid. *præf. in Eſaj p.* 26: *Deus, qui ſcit, me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione ſudâſſe, ne Judæi de falſitate Scripturarum Eccleſiis ejus diutius inſultarent.*

Ibid lin. 31. ἐγὼ δὲ ἔτι ἀμφιστάζω] *Dubitat* Origenes, & neſcit quid reſpondendum ſit ad argumentum Africani de luſu verborum, ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι. Dubitant cum eo multi, & hariolantur adhuc hodie, ut nomina hebræa ejusdem toni producant: ſed reſpondet illis Hieronymus, *To* 5. *pag.* 608. *Comm. in c.* 13. *Daniel. Quia Hebræi reprobant hiſtoriam Suſannæ, dicentes eam in Danielis volumine non haberi: debemus diligenter inquirere Nomina* σχίνου καὶ πρίνου *(quæ latini* ilicem & lentiſcum *interpretantur) ſi ſint apud hebræos & quam habeant etymologiam, ut à* σχίνω ſciſſio, & *à* πρίνω ſectio *ſive* ſerratio, *dicatur linguâ eorum. Quod ſi non fuerit inventum?* neceſſitate cogemur, *& nos eorum acquieſcere ſententiæ, qui græci tantùm ſermonis hanc volunt eſſe* περικοπήν, *quæ græcam habeat tantùm etymologiam & hebraicam non habeat. quod ſi quis oſtenderit, duarum iſtarum arborum Sciſſionis & Sectionis in hebræo ſtare etymologiam, tunc poterimus etiam hanc ſcriptu-*

ram

ram recipere. Imò cùm hæc verba ſint Origenis, *è decimo libro Stromatum ejus* ab Hieronymo deſcripta; uti paulò antè diſertè docet; ſatis clarum eſt, Origenem in *reſponſo ad Africanum*, tantùm defendiſſe Suſannam ex hypotheſi, *ſi in hebræo haberetur.* Quæ cùm, vel ipſo id agnoſcente, nulla ſit; quicquid huic machinæ ſuperſtructum eſt, per ſe corruit.

Pag. 229. *lin.* 7. φίλη γὰρ ἡ ἀλήθεια] Adagium ſatis uſupatum Origeni. *L.* 1. *contr. Celſ. p.* 11. & *l.* 3. *p.* 120. Leo Caſtrius vix attigit ſenſum verborum, dum vertit: *Et quod dicendum eſt verum, has arbores commonſtrare non potui.*

Ibid. lin. 16. καὶ ἔλεγε, uſque ad ζητεῖσθαι] Hęc non tangit in ſuâ verſione Caſtrius, ſed planè omittit.

Ibid. lin. 25. ὑπὸ ἑβραίων, οἷς συνέμιξα] Frequens erat Origenis cum Judæis converſatio. Huillus vocabatur ejus in Hebræo præceptor. Hieron. *apolog.* 1, *adv. Ruffinum, p.* 201. Alias cum Judæis diſputationes & certamina, vide *l.* 1. *cont. Celſ. p.* 34. & 42: & *l.* 2. *p.* 76. &c.

Ibid lin. 38. τῶν πρεσβυτέρων ὀνόματα, ὡς παρὰ τῷ Ἱερεμίᾳ κεῖνται] Hos Suſannæ condemnatores fuiſſe Achab & Sedekiam, è Jeremiâ cap. 29. v. 17. commemoratos, ſcribit etiam Hieronymus, non uno loco, ex traditione Hebræorum, *Comm. in c.* 13. *Danielis, p.* 606: *Referebat Hebræus, iſtos eſſe Achab & Sedekiam, de quibus ſcribit Hieremias:* Faciat te Dominus ſicut Achab & Sedechiam, quos frixit Rex Babylonis in igne propter iniquitatem quam fecerant in Iſraël, & adulterârant uxores civium ſuorum. & *p.* 609: *Suprà diximus ſecundùm Hieremiam, quòd ipſi eſſent presbyteri Ahab & Sedechias; niſi fortè hoc quod ſcriptum eſt,* interfecerunt eos, *ſic interpretemur pro eo quod eſt, Regi Babylonis occidendos tradiderunt. Sicut & nos dicimus, quòd Judæi interfecerint Salvatorem; non quòd ipſi percuſſerint, ſed quòd tradiderint occidendum, & ſucclamantes dixerint:* Crucifige, crucifige eum. Verùm mortis genus diverſiſſimum, & circumſtantiæ reliquæ exactè deſcriptæ, hanc ἐξήγησιν è Stromatis Origenis, nî fallor, deprompram neutiquam patitur. Chr. Schotanus, *Biblioth. Hiſt. V. Teſt. To.* 2. *p.* 1072: *Achab & Sedekiam Presbyteros fuiſſe, quis credat, Si Jeremiæ verba intueatur? Pſeudopropheta fuerunt: qui, cùm ad populum quaſi in Dei nomine officio fungerentur, Seniores eſſe non potuerunt.* deinde: *Mortui ſunt ſecundùm Legem Moyſis, & quidem à populo Judaico: ſi occiſi lapidatione à Judæis, à Nebucadnezare aſſari non potuerunt. At, inquiunt, non poterant damnari à Judæis. Mentitur igitur Scriptor fabulæ. 3. Nabuchodonoſor, non punivit, ut accuſatos à Judæis, & adulteros; ſed ut rebelles, qui falſis vaticiniis populum concitabant.*

Pag. 230. *lin.* 17. ὁ Κύριος ἐλθὼν διχοτομήσει] Origenes, *tract.* 31. *in Matth. To.* 2. *p.* 158: *Ut autem timeamus illum, quod dicit,* Dividet eum, *convenit recordari ea, quæ à Daniele ſunt dicta contra Presbyteros malos:* Quoniam Angelus Domini habens gladium, ſcindet te medium: *Scindens autem dividet.* Addit: *Uſi ſumus in hoc loco Danielis exemplo, non ignorantes quoniam in Hebræo poſitum non eſt, ſed quoniam in Eccleſiis tenetur: alterius autem temporis eſt requirere de hujusmodi.*

Ibid. lin. 23. ἄγγελοι ἐπὶ τῶν κολάσεων διατεταγμένοι] Origenes, *L.* 8. *cont. Celſ. pag.* 401: Οὐ βλάπτουσιν οἱ ἀληθῶς σατράπαι, καὶ ὕπαρχοι καὶ στρατηγοὶ, καὶ ἐπίτροποι τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι τοὺς ὑβρίζοντας· εἰ δέ τινες βλάπτουσι δαίμονες, οὓς ἐφαντάσθη καὶ ὁ Κέλσος, βλάπτουσιν ὡς φαῦλοι, καὶ μηδεμίαν σατραπείαν ἢ στρατηγίαν, ἢ ἐπιτροπὴν Θεοῦ ἐγκεχειρισμένοι, καὶ βλάπτουσι τοὺς ὑποκειμένους αὐτοῖς καὶ ὑποτάξαντας ἑαυτοὺς ὡς δεσπόταις ἐκείνοις. *Veri Satrapæ, Præſides, Duces, Procuratoresq́ue Dei Angeli, non lædunt contumelioſos homines, quos, ſi lædunt, ſunt ex numero malorum illorum, quos etiam Celſus imaginatus eſt; qui nullam ſatrapiam procurationemq́ue commiſſum habent à Deo: Lædunt autem ſibi obnoxios, qui ſe illis ultrò ſubmiſerunt tanquam Dominis.*

Ibid. lin. 34. οἶδα ἑβραῖον περὶ τῶν πρεσβυτέρων τούτων τοιαύτας παραδόσεις φέροντα] Hieronymus, *To.* 5. *Comm. in c.* 29 *Jerem. p.* 336: *Ajunt Hebræi, hos eſſe Presbyteros, qui fecerint ſtultitiam in Iſraël,* & mœchati ſunt uxores civium ſuorum: *quorum uni loquitur Daniel,* Inveterate dierum malorum: *& alteri,* ſemen Canaan & non Juda, ſpecies decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum; ſic faciebatis filiabus Iſraël, & illæ

metuen-

metuentes loquebantur vobiſcum : Sed non filia Judæ ſuſtinuit iniquitatem veſtram. *Quodq; Propheta nunc loquitur,* Et locuti ſunt verbum in nomine meo *mendaciter,* quod non mandavi eis : *illud ſignificari putant, quòd miſeras mulierculas, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ, ſic deceperint, quòd dicerent eis, quia de tribu erant Juda, Chriſtum de ſuo ſemine eſſe generandum : quæ illectæ cupidine præbebant corpora ſua, quaſi matres futuræ Chriſti. Sed illud, quod in præſentiarum dicitur :* Quos frixit Rex Babylonis in igne : *videtur Danielis hiſtoriæ contraire. Ille enim aſſerit, eos ad ſententiam Danielis à populo eſſe lapidatos : hic verò ſcriptum eſt, quòd frixerit eos Rex Babylonis in igne. Unde & à plerisq; ac penè omnibus hebræis, ipſa quaſi FABULA non recipitur, nec legitur in Synagogis eorum. Quî enim, inquiunt, fieri poterat ; ut captivi, lapidandi Principes & Prophetas ſuos, haberent poteſtatem? & magis hoc eſſe verum affirmant, quod ſcribit Hieremias, Convictos quidem eſſe Presbyteros à Daniele ; ſed latam in eos ſententiam à Rege Babylonis: qui in captivos, ut Victor & Dominus, habebat imperium.* ¶ Gemara Sanhed. in, cII.. *ex verſione Doctiſſimi Cocceji, p.* 321: Traditionem hanc paulò aliter refert: *Quid admiſerunt? Aggreſſi ſunt filiam regis: nunc Achabus ; jubet, inquit, te Dominus obſecundare Zedechiæ : nunc Zedechias, Ita præcipit Dominus, inquit, obtempera Achabo. Illa hæc ad Patrem defert. Is in hæc verba reſpondet: Deus ipſorum odit ſcelera. Cùm igitur te acceſſerint denuò, rejice illos ad me. Eo facto, rogavit eos, Quis ipſos juſſiſſet talia denunciare. Nam, inquit, ego Ananiam, Aſariam & Miſaëlem conſului, qui averſati. Illi contra: nobis haud minus atque illis Vatum obtigit dignitas. Si ad illos verbum Domini factum non eſt, ad nos tamen factum eſt. Tum rex, Volo, inquit, Vos probare eodem modo ac ipſos probavi. Illi, ſe binos, eos ternos fuiſſe obtendere. Juſſit tertium eos adſciſcere, quem vellent : Illi Jehoſuam Sacerdotem magnum nominant. Ejus enim ſe ſecuros fore meritis exiſtimabant. Hic cum illis in fornacem injectus eſt. Iſti cremati, Joſua veſtibus exuſtis paululùm laſus eſt: ad quem Rex, Novi, inquit, Juſtum te eſſe. Sed quî factum, ut tibi ignis vel minimùm nocere potuerit, cùm in Chananiam & duos ſocios nihil penitùs valuerit? Solus quippe fui, inquit ille. Sed & Abrahamus ſolus erat. At improbi cum illo non erant, ut daretur vis flammæ: Mecum autem homines nequam erant, & poteſtas igni data eſt.* Confer Zach. 3. 1. 2. Duo his adjice teſtimonia, à Clariſſimo Viro *Joh. Jacobo Buxtorfio,* Hebrææ ling. apud nos Prof. tàm propriis quàm Parentum meritis celeb., benevolè mihi communicata :

R. David Gans *in* צמח דוד *parte* 2. *pag.* 10. *ad annum* 330. *millenarii quarti, edition. Pragenſis;* מעשה שושנה בת חלקיהו
אשת יהויקים הכהן שרצו שני שופטים
לשכב עמה נהיא לא רצתה׳ ועללו וחעידו
עליה ששכבה עמ נער אחד׳ והדיינים רצו
לפסוק עליה דין מיתה׳ ודניאל הצילה
ברוב חכמתו על ידי חקירה שלא נתכוונו
עדותן ככתוב בספר שושנה המקובל להם
ולא לנו׳ ומביא קצת המעשה בספר
יוחסין דף ק״לו נעשה בזמן צדקיהו מלך
יהודה כדברי היוחסין סביב לשנת ש״ל :

Hiſtoria Suſannæ, Filiæ Chilkiæ, Uxoris Jehojakim Sacerdotis : Hujus conſuetudinem appetierunt duo Judices, ſed fruſtrà. unde falſùm contra ipſam edixerunt teſtimonium, ac ſi juveni cuidam copiam ſui feciſſet, ob quod a judicibus mortis condemnata fuit, illam poſtea liberavit Sapientiſſimus Daniel, examinando ità confundens teſtes, ut ad teſtimonium ipſorum non attenderetur: ſicut ſcriptum in libro Suſannæ, ab illis (Chriſtianis) *recepto per traditionem ; non verò à nobis. Partem etiam hujus Hiſtoriæ refert auctor libri Juchaſin, p.* 136. *Factum autem hoc eſt tempore Tzedekiæ Regis Jehudæ, juxta verba Juchaſin ad annum* 330.

R. Abraham Tzachut, *in opere hiſtorico* יוחסין *dicto pag.* 136. *edition. Cracovienſ.*
נבנית מרשי״לייא בזמן צדקייהו ובזמנו
היתה גם כן שושנה בת חלקיה אשת
יהויקים שרצו ב׳ זקנים שופטים לשכב
עמה׳ ואם לא שיעלילו עליה ששכבה עם
נער אחד והיא לא רצתה ודניאל בחכמתו
הצילה על יד חקירה שלא נתכוונו עדותן
ואולי

ואולי היתה אחאב בן קוליה וצדסיה בן מעשיה׃

Marſilia extructa eſt tempore Tzedekiæ, quo tempore quoque vixit Suſanna, Chilkiæ filia, uxor Jojakim, cujus conſuetudinem appetierunt duo Seniores Judices, &c. *duo iſti fuerunt fortè Achab Coliæ filius & Tzidkia filius Maaſiah.* In verſione Syriàcâ alterâ, à Waltono, *Biblior. πολυγλ. Tom.* 4. editâ, de hiſce ſenioribus dicitur: *Tempore eo Principes populi erant Amid & Abid.* Quid fidei adhibere velit iſtis traditionibus in tantâ diverſitate Lector eruditus, ipſe apud ſe decernet. Cæterùm Saliano & Tyrino, cum Origene facientibus, eruditè reſpondit Cl. Schotanus, *T.2. Biblioth. hiſt. S. p.* 1073.

Pag. 231. *lin.* 9. *εἶτ' ἀπαντωμένη*] L. Caſtrius legiſſe videtur *ἀπατωμένη*. vertit enim: *ut decepta mulier* ſpe pariendi Chriſtum copiam ſui faceret.

Ibid. lin. 29. *ὅσα ἐδύναντο τῶν περιεχ. περιεῖλον ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ λαοῦ*] Quòd Judæi occultent etiam hodie Libros & Scripta, quibus eorum blaſphemiæ continentur, nôrunt omnes. Sed quid hoc ad rem? Origenes *nihil de Scripturis Canonicis Vet. Teſt. periiſſe* aperto nos docet teſtimonio, in prologo Cantici Canticorum: & à Theologis jam dudum evictum eſt, Judæos ante Chriſtum nil de iis abſtuliſſe, argumento, quòd nec Salvator, nec ejus Diſcipuli, unquam tale facinus Judæis exprobrârint: imò verò *Cuſtodes Legis, οἷς ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ,* eos vocant: & nos ad diligens *ſcripturarum ſcrutinium* exhortantur. Poſt Chriſtum verò, cùm æquè in Chriſtianorum manibus Scriptura fuerit ac Judæorum; qui potuiſſent, tàm ingentem libri alicujus Canonici partem abrogare, quin id Eccleſia perſentiſceret? Et quæſo, quid nam continetur in *hiſtoriâ Belis*, & *Draconis*, & *Hymno trium puerorum*, quod objici probrosè quiviſſet contra Presbyteros & Seniores Populi? Utique vel ex his clariſſimè apparet, Origenem omnes elabendi rimas quæſiviſſe: quanquam irrito planè conatu. Nam ſi Africanus conceſſiſſet, è Libris Hiſtoricis Eccleſiæ aliquid ſuppreſſum: nunquid protinùs non erit *fabula*, quod ſupprimitur? Etiam apud hiſtoricos dantur fabulæ, in opprobrium fictæ. Si qui verò totos *libros è Canone à Judæis* exectos, aut majorem partem, aſſerunt; viderint, quibus argumentis id probent. Raban. Maur. *de Inſtit. Clericor. l.* 2. *c.* 54. de Sapientiâ Salomonis inquit: *Hoc opus Hebræi, ut quidam ſapientum meminit, inter Canonicas ſcripturas recipiebant; ſed, poſtquam comprehendentes Chriſtum interfecerunt, memorantes in eodem libro tàm evidentiſſima de Chriſto teſtimonia.* pp. *Collatione factâ, ne noſtri eos pro tàm aperto ſacrilegio derogarent, à Propheticis eam voluminibus reciderunt.*

Rationibus iſtis, quibus hîc fulcit ſuam ἔνστασιν Origenes, ipſe reſpondet *Prologo in Cant. To.* 1. *p.* 501: *Operoſum eſt & procul ab opere propoſito, ſi velimus nunc inquirere, quàm multorum librorum commemoratio fiat in Scripturis divinis, quorum lectio nulla nobis omninò eſt tradita. Sed neq; apud Judæos haberi quidem uſum hujusmodi reperimus lectionum: quæ ſive pro eo, quod aliqua ſupra humanam intelligentiam continebant, placuit Spiritui S. auferri de medio; ſive quòd eſſent de Scripturis his, quæ appellantur* Apocryphæ, *Pro eo quòd multa in eis corrupta, & contra fidem veram inveniuntur à majoribus tradita; non placuit eis dare locum, nec admitti ad auctoritatem: ſupra nos eſt, pronunciare de talibus. Illud tamen palàm eſt: multa vel ab Apoſtolis vel ab Evangeliſtis exempla eſſe prolata, & Novo Teſtamento inſerta, quæ in his ſcripturis, quas Canonicas habemus, nunquam legimus; in* Apocryphis *tamen inveniuntur, & evidenter ex ipſis oſtenduntur aſſumta. Sed ne ſic quidem locus* Apocryphis *dandus eſt: non enim tranſeundi ſunt termini, quos ſtatuerunt Patres noſtri. Potuit enim fieri, ut Apoſtoli vel Evangeliſtæ S. Spiritu repleti ſciverint, quid aſſumendum eſſet ex illis ſcripturis, quid ve refutandum; Nobis autem non eſt abſque periculo; aliquid tale præſumere, quibus non eſt tanta Spiritûs abundantia.* Nihil inſuper addo. Si quis tamen Orthodoxorum ſententiam & argumenta pleniùs nôſſe cupiat, adeat *diſputationem ſeptimam in Confeſſionem Helveticam* à Venerando Eccleſiæ Baſil. Antiſtite, LUCA GERNLERO, S. Th. D. & Prof. meritiſſimo, ac p. t. hujus Univerſitatis Rectore Magnifico, editam: ubi ſolidâ ἀκριβείᾳ *S. Canonis integritas* prolixè aſſeritur. Sed & ante

ſeculum Benedictus Ariâs Montanus Judęos ab illo crimine defendit, quaſi Sacros Libros præciderint, aut corruperint. Vid. *Tom.* 2. *Appar. S.*

Pag. 232. *lin.* 10. Αἱ παραδόσεις λέγουσι πεπρίσθαι Ἠσαΐαν] Origenes, *Tom. in Matth.* p.225. *edit Huëtiana*: Καὶ Ἠσαΐας δὲ πεπρίσθαι ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἱστόρηται· εἰ δέ τις οὐ προσίεται τὴν ἱστορίαν, διὰ τὸ ἐν τῷ ἀποκρύφῳ Ἠσαΐᾳ αὐτὸν φέρεσθαι, πιστευσάτω τοῖς ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους οὕτω γεγραμμένοις, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, τὸ γὰρ ἐπρίσθησαν ἐπὶ τὸν Ἠσαΐαν ἀναφέρεται. ὥσπερ τὸ ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, ἐπὶ τὸν Ζαχαρίαν, φονευθέντα μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ὡς ὁ σωτὴρ ἐδίδαξε μαρτυρῶν, ὡς οἶμαι, γραφῇ μὴ φερομένῃ μὲν ἐν τοῖς κοινοῖς καὶ δεδημοσιευμένοις βιβλίοις· εἰκὸς δ' ὅτι ἐν ἀποκρύφοις φερομένῃ. *Eſajam verò ſerrâ diſſectum à populo, tradunt historiæ. Si quis autem his non acquieſcat, quia in apocrypho Eſajâ habetur; credat iis, quæ in epiſtolâ ad Hebræos ſic ſcripta ſunt*: Lapidati ſunt, ſerrâ diſſecti ſunt, tentati ſunt; *Illud enim*, ſerrâ diſſecti ſunt, *ad Eſajam refertur: ſicut illud*, cæde gladii mortui ſunt, *ad Zachariam* inter templum & altare occiſum, *ſicut Salvator docet; teſtimonio uſus, ut opinor, ſcripturæ, quæ in vulgaribus & publicè editis libris non reperitur. Sed in apocryphis, ut probabile eſt, habetur.* Idem de Eſajæ diſſectione tradunt cum Origene quoque Hieronymus, *in Eſaj. c.*20. *&* 57. Juſtinus Martyr, *Dial. cum Tryphone Jud.* p.273. Epiphanius, *de vitis Proph. pag.*421. Theodoretus, *in hypotheſi ad Eſaj. ab Hæſchelio ed. pag.* 74. Dorotheus, *in Synopſi, pag.*669. Oecumenius, *in Comment. ad Hebr.* 11. Prudentius, *hymno* 5. περὶ Στεφάνων. Sulpicius Severus, *epiſtolâ* 2. Tertullianus, *l. de patient. c.* 14. & *l.* 3. *carmin. adv. Marcion.* Epitome temp. *Euſeb adjecta p.*244. Suidas, *in v.* Μανασσῆς. Cedrenus, *in Comp. hiſt. p.*91. Abulpharajus, *hiſtor. Dynaſt.* 3. *p.* 43. Primaſius, *in Comment. ad Hebr.* 11. Cauſam martyrii ex fabuloſâ Judæorum traditione affert Origenes, *Tom.* 1. *homil.* 1. *in Eſaj. p.*555: *Ajunt, ideò Eſajam eſſe ſectum à populo, quaſi legem prævaricantem & extra Scripturas annunciantem. Scriptura enim dicit*: Nemo videbit faciem meam, & vivet. *Iſte verò ait*: Vidi Dominum Sabaoth. *Moyſes, ajebant, non vidit, & tu vidiſti? & propter hoc eum ſecuerunt.* Verùm Eſajam nec ſerrâ diſſectum, multò minùs ſerra ligneâ, vult Gatakerus, *cap.*45. *Adverſ. S.*

Apocryphus ille *liber*, quo martyrium ejus deſcribi ait Origenes, prout eruditè conjicit Cl. Huëtius, eſt ἀναβατικὸν Ἠσαΐου, cujus mentionem facit Epiphanius, *in hæreſi Archonticorum, p.* 130: & *Hieracis, p.*304: & Pſeudo-Clemens, *Conſtit. Apoſtol. l.* 6. *c.* 16: Libros apocryphos enarrans his verbis: ἐν τοῖς παλαιοῖς δέ τινες συνέγραψαν βιβλία ἀπόκρυφα Μωσέως, καὶ Ἐνὼχ, καὶ Ἀδὰμ, Ἠσαΐου τε καὶ Δαβὶδ, καὶ Ἠλία, καὶ τῶν τριῶν Πατριαρχῶν, φθοροποιὰ καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρά. *Priſcis temporibus quidam libros apocryphos ſcripſerunt Moyſis, Enoch, Adam, Eſajæ, David, Eliæ, & trium Patriarcharum; libros, dico, peſtiferos & veritatis inimicos.*

Ibid. lin. 18. ἐπιστολὴν, ὡς οὐ Παύλῳ γεγραμμένην] V. Notas in exhort. ad Martyr. col. 133.

Pag. 233. *lin.*27. περὶ γὰρ ἀναγέγραπται τι τῶν τοιούτων] Leo Caſtrius ſic παραφράζει: *Si nihil fidem apud nos habere debet, quod literis hebrais non ſit teſtatum; ubi in literis hebræis tale quidquam proditum eſt de Eſajâ*, &c. Mirum, eouſque prodiiſſe Origenem. Quaſi verò nihil in Scripturis V. T. legeretur de occiſione Prophetarum, & eorum perſecutionibus, ipsâ morte acerbioribus. Non enim verba Salvatoris preſsè ſunt ſumenda; aliàs ſequeretur, ſolos Hieroſolymitanos occidiſſe omnes Prophetas, ac (ſiquidem ulterius torquere verba lubeat) uno mortis genere, lapidatione. Hinc Stephanus in Actis perſecutionem & occiſionem conjungit: Paulus verò, 1. Theſſ. II. v. 15. tantùm de perſecutionibus loquitur. Perſecutionem Moſis vide *Exod. XVII.* 4. *Num. XIV.* 10. Davidis cum occiſione Sacerdotum à Saulo perpetratâ, *l.* 1. *Sam XXII.* Prophetæ ex Judâ, 1. *Reg. c.XIII.*4. occiſionem Prophetarum à Jeſabele commiſsâ, 1. *Reg. XVIII.* 4. & *c. XIX.*10. Perſecutiones Eliæ, 1. *Reg. XIX.* 2. 2. *Reg. I,* 19. Michæ, 1. *Reg. XXII. v.* 24.26. Eliſæ, 2. *Reg. VI. verſ.*31.32. Hanani, 1. *Paral. XVI.*10. alterius Prophetæ in Judâ, 2. *Paral. XXV.*16. Prophetarum ſub poſtremis Regibus Judæ, 2. *Chron. c. XXXVI.* 16. Eſajæ, *Eſaj. LVII.* 4. Jeremiæ, *Jer. XV.*10. & *XX.*2. *c. XXXVIII.*6. *c. XLIII.*2. Ezechielis, *Ezech III.*25. Danielis, *Dan VI.*16. Amoſi, *Am. VII.* 11 &c. Occiſionem Prophetarum per Manaſſem, 2. *Reg. XXI.* 10.16. Zachariæ filii Jojadæ, 2. *Paral. XXIV.*21. En! hæc omnia

omnia Vir Scripturarum peritiſſimus diſſimulat, ut ſuæ hypotheſi eô facilius & cautius inſerviret. Et quamvis nihil eorum omnium in libris Canonicis reperiremus; poterant ſanè Judæi ex aliis hiſtoricis monumentis fide dignis iſta didiciſſe, quæ temporum injuriâ periére. nec enim nihil geſtum eſt, vel intra vel extra Eccleſiam, præterquam quæ in SS. Libris exarantur.

Pag. 234. *lin.* 3. περὶ τοῦ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου] Origenes, loco jam dicto, è *Tomis in Matthæum*, putat: Chriſtum è libro apocrypho hunc Zachariam adduxiſſe. Alibi *in eisd. Tom. in Matth. pag.* 465. diſtinguit eum ab Azariâ filio Jojadæ: ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὡς Ζαχαρίαν μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν, ὡς τὸν Ἀζαρίαν υἱὸν τοῦ Ἰωδαὲ τὸν ἱερέα. *alium interfecerunt, ut Zachariam inter templum & altare: alium verò lapidârunt, ut Azariam filium Jojadæ.* Ad quæ verba Doctiſſ. Huëtius obſervat, apud LXX. *lib.* 2. *Paral. XXIV.* 20. Ἀζαρίαν, pro Ζαχαρίαν, ſubſtitutum. Videatur Aldina & Romana editio. Simul etiam Hieronymi ſententiam amplectitur, qui *Tom.* 9. *Comm. in Matth. c.XXIII:* Nec Zachariam Prophetarum undecimum, nec Johannis Baptiſtæ Patrem; ſed Jojadæ filium intelligendum probat: tùm, quia cum deſcriptione, 2. *Paral. XXIV.* congruunt circumſtantiæ: tùm, quia in *Evangelio Nazarenorum*, pro filio Barachiæ, filium Jojadæ reperit ſcriptum; qui Barachias, *benedictus Domini*, appoſito epitheto vocetur. Idē ſentit Drutmarus, *Comm. in Ev. Matth. p.* 270. Beda, *de ſex Mundi ætatib. ad An.* 3071.

Ex neotericis, Druſius, *obſervat. l.*14. *c.* 22. qui ex *Eſaj. VIII.* 2. id luculenter probat. Horum itaque opinione iterum fallitur Origenes.

Ibid. lin. 32. οὐ δυνατὸν ἀπὸ τῶν φερομένων βιβλίων] Leo Caſtrius vertit: *Tantùm hoc liquebit ex Novo Teſtamento.* Contrariô planè ſenſu.

Pag. 235. *lin.* 14. γεγράφθαι μετὰ προνοίας τοῦ πνεύματος] Obſerva, quàm cautè loquatur Origenes. Non audet dicere, ſcriptam eſſe Hiſtoriam Suſannæ à Daniele, vel linguâ Hebræâ; quod urgebat Africanus: ſed, conjecturam incertam pro ſolidâ vendit reſponſione. Confer cum Notis ad p. 227.

Ibid. lin. 36. Ἰακὼβ] *Jacobi* verba in ſeqq. Leo Caſtrius compendiô refert in ſuâ verſione; non explicatè, ut hîc narrantur uſque ad p. 237. l. 16. στωμύλου οὐκ ἀνέβης.

Pag. 236. *lin.* 35. ἵνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου] Editio Aldina addit, ὅ ἐστι θαυμαστόν. quod ex Jud. XIII. 18. hûc translatum eſt. Sed Origenes, hebræam veritatem ſecutus, iſta omittit.

Pag. 237. *lin.* 20. λελαληκέναι (ὡς) τὸν ἔλεγχον] Interſerendam voculam ὡς, docet ſequens lemma, cui eſſe analogum oportet. Conf. ſeq. p. 240. ſupremam.

Pag. 238. *lin.* 4 ὥσπερ γὰρ παραβάλλειν] Leo Caſtrius ſic iſta interpretatur: *Quaſi verò non ſit ſimile in Scripturâ ſacrâ 3. Regum, quod ipſe fatebere ſcriptum perſanctè, non in mimo Philiſtione prodita hiſtoria eſt duarum fœminarum meretricum.* Poſteà paucis verbis complectitur integram hiſtoriam, ad lin. 24. pag. 239. noſtræ.

Ibid. lin. 22. καὶ ἡ δούλη σου ὕπνου] Codex Aldi hæc verba omittit: reperiuntur tamen in hebræo.

Ibid. lin. 28. θηλάσαι] Deeſt in Hebræo, & Editione Aldinâ.

Ibid. lin. 30. οὐχ ἀλλ' ὁ υἱός σου] Verba hîc tranſponit Origenes. nam poſterius membrum præponit Hebræa veritas, & priùs ſequitur. In Aldinâ verò editione prius membrum planè omittitur, verbis ſic connexis: καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ ἡ ἑτέρα, οὐχὶ ἀλλ' ὁ υἱός μου ὁ ζῶν.

Ibid. lin. 38. καὶ σὺ λέγεις οὐχὶ ἀλλ' ὁ υἱός μου ὁ ζῶν.] Aldinus Codex: καὶ σὺ λέγεις ὅτι οὐχὶ, ἀλλ' ἢ ὁ υἱός μου ὁ ζῶν. uterque diſcedit ab Hebræo: in quo verba inverſo ordine ſic ponuntur: *Filius tuus eſt, qui mortuus eſt: & filius meus eſt, qui vivit.*

Pag. 239. *lin.* 7. διέλετε τὸ παιδίον τὸ ζῶν εἰς δύο] Aldi codex: Διέλετε τὸ παιδάριον τὸ ζῶν, τὸ θηλάζον εἰς δύο. *Dividite puellum vivum lactentem in duo.*

Ibid. lin. 10. ὁ υἱὸς μου ὁ ζῶν πρὸς τὸν βασιλέα] Aldi liber: ὁ υἱὸς ὁ ζῶν, καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα.

Ibid. lin. 13. δότε αὐτῇ τὸ παιδίον τὸ ζῶν] Aldo deeſt τὸ ζῶν, ſed legitur in hebræo.

Ibid. lin. 17. δότε τὸ παιδίον τῇ εἰπούσῃ, δότε αὐτῇ τοῦτο Aldina editio ſic habet: δότε τὸ παιδίον τὸ ζῶν τῇ γυναικὶ τῇ εἰπούσῃ, δότε αὐτῇ αὐτό. Rectè τὸ ζῶν ſecundùm Hebræam poſitum eſt veritatem: reliqua paulò fuſiùs ſunt verſa.

Ibid. lin. 20. τὸ κεῖμαι ὃ] Ald. τὸ κεῖμαι τοῦτο ὃ.

Ibid. lin. 23. τοῦ ποιεῖν δικαίωμα] Omittitur in Codice Aldino, ſed malè; reperitur enim in hebræo.

Ibid. lin. 26. ἑτερῶν] ſcribitur pro ἑταιρῶν. Hoc in Libris, Lapidibus, & Nummis antiquis frequens eſt, ut ε & αι confundantur, & alterum pro altero ponatur. Plura in duobus anterioribus opuſculis exempla videre licet, ſi libet. Ejus generis crebra obſervavi alia in Codice IV. Evang. literis quadratis exarato Bibliothecæ Univerſitatis Baſilienſis. Verbi gr. Matt. V. 12. ἀγαλλιᾶσθαι pro ἀγαλλιᾶσθε. C. VI. 20: θησαυρίζεται pro θησαυρίζετε. Marc. III. 3. ἔγιρε pro ἔγειραι. Luc. VII. 24: θεάσασθε pro θεάσασθαι. Joh. III. 12. πιστεύσεται pro πιστεύσετε. In Codice MS. Bibliothecæ Oxonienſis vetuſtiſſimo, Acta Apoſtolorum literis majuſculis exhibente, itidem notavi c. I. 13: Βαρθολομέος, Ματθέος, pro Βαρθολομαῖος, Ματθαῖος, & C. XVI. v. 36: πορεύεσθαι pro πορεύεσθε. In Bibliothecâ S. Germani à Pratis Pariſienſi, in ſimili codice Epiſtolas Paulinas continente: in epiſt. ad Rom. c. XVI. aliquoties ſcriptum obſervavi, ἀσπάζοντε pro ἀσπάζονται. Monſtravit mihi apud nos in elegantiſſimo, quod poſſidet, Cimeliarchio Cl. & amiciſſimus Sebaſtianus Feſchius Nummum Græcum, quem, utcunque potuit Artificis manus aſſequi, depictum apponimus, cum inſcriptione CONSTANTI CE ZOH cum duabus imaginibus crucem unam alterâ manu prehendentibus: ab alterâ parte iſta leguntur: CONSTANTINO CE ZOH bASILIS ROMEON. Hoc modo. Literis Græcis Latinæ ſunt permixtæ: nec unus in orthographiâ error ineſt. Illud enim prius, pro Κωνσταντῖνος καὶ Ζώη excuſum: hoc alterum, pro Κωνσταντῖνος καὶ Ζώη βασιλεῖς Ῥωμαίων. i. e. *Conſtantinus & Zoe Imperatores Romanorū.* Erat iſte Conſtantinus *Monomachus*, à Zoë fœminâ libidinosâ, & aliquot Imperatorū, maritorum ſuorum, deletione infami, ad Imperii Byzantini faſtigium evectus: Anno Mundi 6550, ſeu Chriſti 1042. Vid. Glycas *Annal. part.* 4. *p.* 319. Cedrenus, *Comp. hiſt. p.* 621. Zonaras, *Annal. Tom.* 3. *p.* 197. Ne tamen barbariei poſteriorum ſeculorum id tribuas, en ſimiles nummos apud Occonem *in Theſauro Numiſmatum*, *p.* 136. ποππεαι, pro ποππαια. & *pag.* 247. σελευκέων & σελευκαίων, &c. In *Inſcriptionibus Gruteri* ampla ſeges ejusmodi σφαλμάτων ſe offert: quæ nos alibi pleniùs excuſſimus. Nec minùs errârunt Latini. Exemplum præbet in columnâ Octodurenſi apud Valeſianos, jam olim Cæſari Conſtantino erectâ, in atrio Templi vetuſtiſſimi, hæc à me obiter viſa Inſcriptio:

...P CAE. FLAV. AV...
CONSTANTINOPIO
FEL INVICTO AVG DIVI
CONSTANTII PII AVG FILIO
F. CL. VAL. BONO REIPVBLICE
NATO.

En Reipublice pro Reipublicæ. Quod etiam in Nummis ipsâ αὐτοψίᾳ mihi ſæpius demonſtravit ὁ πάνυ νῦν φιλαρχαίων κορυφαῖος Carolus Patinus, Med D. Inde Caſſiodori monitum, *l.* 1. *div. Lect. c.* 15. *p.* 891: *Antiquarij exinde probantur offendere, dum elocutioni Latinæ linguæ neſciunt ſervire diſpoſitè. AE in fine adverbij non relinquas; AE iterum caſui genitivo non ſubtrahas.* Sed an hæc *Adolphi Mekerchij* juvent aſſertionem, *diphthongum* αι græcam eſſe *diviſim pronunciandam*: Eruditorum judicio relinquo.

Pag. 240. *lin.* 2. ὡς καὶ παλαιῶν ἔφασκες ἐξ ἐπινοίας]. Vertit Leo Caſtrius: *Ut à primo dicebas, Daniel è ſancti Spiritûs inſpiratione ſenes damnavit.* Legit itaque, ut ad marginem notavimus, ἐξ ἐπιπνοίας, *ex inſpiratione.* Conſpirant, quæ ſup. pag. 237. med. de Daniele dicuntur.

Ibid. lin. 16. καὶ τοῦτο δὲ μικροῦ δεῖν] Leo Caſtrius ſic: *Illud me minùs movit, quod attexere*

xore neceſſe eſt. Alia utique legit in ſuo exemplari, aut halucinatus eſt.

Ibid. lin. 22. οὐδὲν οὖν θαυμαςὸν ὠκονομηκέναι τοὺς ἑρμηνεύσαντας] Hîc concedit, quod ſuprà ut maximè dubium in ſuſpenſo reliquit; ſcil. Etymologias græcas cum hebraicis non convenire, & culpam transfert in Interpretes: quos illos? non exprimit, ſed ait, Eos *certâ œconomiâ uſos* eſſe: quo quidem effato Interpretum fidei parùm conſulit. Similem œconomiam tribuit LXX. Interpretibus, *Hom.* 16. *in Jerem.* 5. *p.* 164. *edit. Huëtij*, ad locum Jer. 16. 18: ἀνταποδώσω, φησὶ, πρῶτον διπλᾶς τὰς ἀδικίας αὐτῶν, καὶ τὰ ἑξῆς. Τὸ πρῶτον εἴτε μὴ νοήσαντες ἐξεῖλαν τινες τὸ γεγραμμένον, εἴτε καὶ οἰκονομήσαντες ἐξελεῖν οἱ ἑβδομήκοντα, θεὸς ἂν εἰδείη· ἡμεῖς μέντοιγε συγκρίνοντες ταῖς λοιπαῖς ἐκδόσεσιν εὕρομεν κείμενον, Καὶ ἀνταποδώσω πρῶτον διπλᾶς τὰς ἀδικίας. *Retribuam, inquit, Primùm duplices iniquitates eorum, &c.*] *Illud*, primùm, *an imperiti id expunxerint è Scripturâ, an verò LXX. œconomiâ uſi extinxerint, Deus novit, Nos equidem collatis reliquis editionibus invenimus in contextu*, Et reddam primùm duplices iniquitates. Vide, quàm cautè de *œconomiâ* Interpretum loquatur aliàs: ſed, contra Africanum, perinde atque Dialectici, ambigat ac rotet datum Problema.

Ibid. lin. 29. φησὶν ὁ Ἀδὰμ] Leo Caſtrius ſic vertit hanc totam periodum, ut Commentarium potiùs, quàm Interpretationem molitus videatur: *Ait Adam de muliere ædificatâ à Deo, de coſtâ ſumtâ ex Viri latere, hæc vocabitur Mulier, quoniam de viro ſuo aſſumta eſt hæc: ubi non expreſſa Latinè eſt agnominatio, quæ hebraicè eſt ab* Is, Iſa, *i. e. à Viro Virago, quale ſi redderes hæc vocabitur virago, quia de viro ſumta eſt. quod Græcè fieri non potuit. Ajunt hebræi fœminam appellatam eſſe* Iſa, *& ſignificari hac voce ſumtam, à verbo* naſa *ſumo. Nam in illo calicem ſalutaris accipiam. Pro accipiam hebraicè eſt* Esà; *Et* Is *vox hebræa Virum ſignificat, quod patet ex illo, beatus Vir, ubi pro Viro eſt* Is: *ut ſit ſumta de Viro. Apud hebræos igitur eſt hæc agnominatio* is, iſa, *i. e. à Viro virago, quod de Viro ſuo ſumta ſit.*

Ibid. lin. 33. φασὶ δὲ οἱ ἑβραῖοι ἑσσὰ μὲν καλεῖσθαι τὴν γυναῖκα] Hieronymus, *Tom.* 6. *in c.* 2. *Oſee p.* 13: *Hebræorum linguâ vocatur Vir* איש, *unde & Uxor, quæ de Viro ſumta eſt in Geneſi appellatur* אישה *quaſi à Viro Virago. Id. Tom.* 3. *quæſt. hebr. in Geneſin, pag.* 202: *Hæc vocabitur mulier, quoniam ex Viro ſumta eſt. Non videtur in græco & in latino ſonare, cur* mulier *appelletur*, quia ex viro ſumta ſit; *ſed etymologia in hebræo ſermone ſervatur. Vir quippe vocatur* Is איש *& mulier* Iſſa, אישה *rectè igitur ab* Is איש *appellatur mulier* Iſſa. *Unde & Symmachus pulcrè etymologiam etiam in Græco voluit cuſtodire dicens*, αὕτη κληθήσεται ἀνδρὶς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη. *Quod nos latinè poſſumus dicere*; Hæc vocabitur Virago, quia ex viro ſumta eſt. *Porrò Theodotio aliam etymologiam ſuſpicatus eſt, dicens*: Hæc vocabitur *Aſſumtio*, quia ex Viro ſumta eſt. *poteſt quippe* Iſſa, *ſecundùm varietatem accentûs, &* Aſſumtio *intelligi.* Eucherius, *quæſt. V. T. in Geneſin, p.* 251: Qu. *Quæ conſequentia Nominis eſt, ut ſcribatur:* Hęc vocabitur mulier, quoniam ex Viro ſumta eſt? R. *Etymologia, quæ hîc in latino non ſonat, in Hebræo ſermone ſervatur. Vir enim vocatur* Is *& mulier* Iſſa. *Quod animadvertitur pulcherrimè recens cuſtodiſſe translatio divina, dicens*: Hæc vocabitur Virago, quia ex Viro ſumta eſt. Beda, *de Nominibus hebraicis, Tom.* 3. *p.* 587. Is, *Vir*, vel *Aſſumtus*. Iſſa, *Mulier*, vel *Aſſumtio*.

Quod autẽ Origenes Nomen אישה à fut. אשה Rad. נשה deducat, an per leges Grammaticæ fieri poſſit, φιλεβραῖοι judicabunt. Ego certè non procul abſum à Cl. Huëtii ſententiâ; calluiſſe quidem Origenem hebræam linguam; verùm hinc inde prodere, ſe non omnia linguæ ſanctæ interiora penetraſſe. Id quod Vir Doctiſſimus in *Origenianis* ſatis perſpicuè probavit. Theodotionis quoque etymologiam ſic jugulat Doctiſſ. Druſius, *in Comm. ad diff. Geneſ. loca, c.* 98. *p.* 121: *Opinor, in Græco fuiſſe* λῆμμα, *& mox pro* ſumta eſt ἐλήφθη. *Nihil ineptius. Nam ut demus Iſſa mulierem ità dici* παρὰ τὸ נשא λαμβάνω, *ſequitur ecce in textu Hebræo* ולקחת *quod eſt participium generis paſſivi, non à* נשא *unde ille* אשה *derivatum ſuſpicatus eſt, ſed à* לקח accepit, tulit, ſumſit. *Notum hoc pueris, & iis, qui leviter guſtârunt has literas. Nec audio hîc Hieron. dicentem;*

 poſſe

poſſe Iſſa ſecundùm variatatem accentuum & Aſſumtionem intelligi. Nulli enim ſunt accentus, qui hîc Hieronymo faveant, aut pro eo faciant. Idem, *in Miſcell. Cent.* 1. *c.* 32. *p.* 46: *Etymologia falſa, quam confutare minimè difficile eſt. Primùm enim* λῆμμα, Maſſa *dicitur, non* Iſſa. *Deinde in* Naſa, *ultima eſt* Aleph, *in Iſſa verè* He, *&c.* ¶ Quòd verò Origenes aſſerit Hebræos dicere, *Eſſà* denotare *Mulierem*, quatenus *declaretur à dictione, quæ ſignificet* ἔλαβον *vel* ἔλαβεν: id nec in hebræo, nec græco, nec latino ſermone fundatur. Nec oſtenditur ex allegati Pſ. CXVI, 13. verbis: כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא quod græcis literis ſcribendum erat: χῶς ἰσυὼθ ἐσσὰ, Græcè verbum è verbo reddendo, Ποτήριον σωτηριῶν λήψομαι. Unde igitur intermedium Nomen in ſingulari (ἰσυὰθ) ſublegerit Origenes, non liquet. Cæterùm, nullū *Eſſà* comparet in totâ Creationis hominis, tam Viri quàm Mulieris, hiſtoriâ. Itaque conceſſo, quod *Iſch* vel *Is* ſignificet *Virum*: (quod è verbis initialibus *Pſalmi I.* anxiè probatur) non tamen inde ſequeretur, *Eſſà*, deſignare *Mulierem*: quia idem aliàs verbaliter ſignificet *Accipiam, Sumam*; quemadmodum Pſalmo CXVI. ſcribitur. Sed & hoc obſervandum eſt, Origenem contra ſe adducere, Hebræam illam in verbis derivationem. Sicut enim illa tàm nativa eſt & conſona, ut nec LXX. nec Latinus Interpres eam imitari vel potuerit vel voluerit: & ex eâ ſolâ firmiter concludi poſſit, librum Geneſeos hebræo idiomate primùm eſſe ſcriptum: ità ex Græcarum vocum luſu evincitur, Suſannæ auctorem Græcum fuiſſe; quia nullâ linguâ tàm commodè poteſt allatorum Nominum conſonantia exprimi, ut idem ſenſus maneat. *Alluſiones* potiùs ſunt quàm *denominationes*, cùm Hieronymus ait: *Vidi ſub ilice, ergò illicò pereas*, &c. Et Leo Caſtrius in ſuâ verſione: *Quaſi latinè diceres à prino arbore per agnominationem ad prunas, prunis ſæviſſimis uſtulaberis; & à malo arbore, malis cruciabere ſempiternis.* & Lutherus in verſione Germanica: Vnder einer Linden/ der Engel des HErrn wird dich finden. & vnder einer Eichen/ der Engel des HErren wird dich zeichen. Quô ipsô non exiguum momentum Africani argumento accedit.

Pag. 241. *lin.* 2. ἐκ τοῦ ἰσϱελίης.] Verba ſunt primi Pſalmi prima, אַשְׁרֵי־הָאִישׁ quæ græcis literis ità notarentur: ἀχρὴ-ἀὶχ, vel molliori ſono, ἀσρὴ-ἀὶς, *Beatus Vir.* in quo poſteriore Vocabulo, prior Syllaba ἁ reſpondet Articulo græcorum ὁ, & ἴς, *Viri* nomen ſignat.

Ibid. lin. 4. ἲσ καὶ ἐσσὰ ἀνδρὸς] Fortè legendum: ἴσ, ἀνὴρ, καὶ ἐσσὰ, ἀνδρὶς. ut ſervetur alluſio, à Symmacho obſervata.

Ibid. lin. 22. & 23. ἀσραγαλωμένοι, καὶ ἄταφοι ῥιπτούμενοι] Sic ſuprà in Ep. Africani, p. 221. l. 10. 11. & infrà, hac ipsa *p.* 241. *l.* 3. & 2. *à fin.* conſtanter legitur in Cod. noſtro. Unde mihi de lectionis veritate nullum dubium. Sed, quid ἀσραγαλωμένοι ſibi vellet, divinandū videbatur, cùm nulla ſuppeteret auctoritas. Notum erat, ἀστράγαλον & ἀστραγαλίζω, talos & *luſum talorū* ſignificare. Notum, quòd tempore captivitatis, Judæi, tanquam abjectiſſima mancipia habiti, modò *ſortibus jactis*, modò *pro vino* diſtracti fuerint: Joël. III, 3. Conf. Abd. v. 11. b. Huc ergò ſpectare putabam id particip. ἀστραγαλωμένοι. Verùm, poſtquam vidi, Origenem expreſsè hæc verba inferiùs referre ad Tobiam: & Cap. II, 3. tàm in Ald. quàm aliis dudum editis Libris reperirem: εἷς ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ἐστραγγαλωμένος ἔρριπται ἐν τῇ ἀγορᾷ, *Quidam de genere noſtro* Vet. int. lat. *jugulatus*, Vulg *præfocatus*, Xan. Pagn. ſtrangulatus, *projectus eſt in foro*: atque Verbum στραγγαλόω & -λέω, probatæ auctoritatis eſſe: præterea, interpretes *Africani Epiſtolæ*, vel de *necatis per omnia cruciamenta*, (L.C.) vel de *jugulatis per plateas*, (Sixt. Sen. & P. Hall.) accipere: fateor, de mendo mihi ſuſpectam non-nihil factam eſſe ſcripturam & in Africani & in Origenis epiſtolâ, etſi tertia vice repetitam. Nondum damno eam: partim, quia ἅπαξ λεγόμενον illud ἐστραγγαλωμένος, ſemel tantùm occurrit in Tobiâ, nec alibi legitur in Bibliis: partim, quia ſortis abjectiſſimæ argumentum eſt (quò collineat argumentum Africani) tùm in vita *luſu talorum diſtrahi*, tùm poſt mortem *inſepultum in foro jacere.*

Pag. 242. *lin.* 3. ἑβραῖοι τῷ Τωβίᾳ οὐ χρῶνται, οὐδὲ τῇ Ἰουδὴθ, οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν αὐτὰ καὶ ἐν ἀποκρύφοις ἑβραϊστί] Conferatur Hieronymus, *To.* 3. *pag.* 22. *præf. in Tobiam*: Librum *Tobiæ Hebræi de Catalogo divinarum Scripturarum ſecantes, his quæ Hagiographa memorant* manci-

mancipârunt. Arguunt nos Hebræorum ſtudia, & imputant nobis contra ſuum canonem Latinis auribus iſta transferre. Scribendum puto: *& imputant nobis, Contra ſuum Canonem Latinis auribus iſta transferri.* Id ſuadent quæ addit: *Sed melius eſſe judicans, Phariſæorum diſplicere judicio, & Epiſcoporũ juſsionibus deſervire, inſtiti ut potui.* Nimirum, non æquo animo ferebant, Libros ſuos SS. in alias gentes & linguas transferri. Vid. Caſaub. *Exerc. II §. ult. cont. Baron.* Hier. *præf in Judith: Apud Hebræos liber* Judith *inter Hagiographa legitur, cujus auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minùs idonea judicatur.* Rectè Scaliger, *in Animadv. Euſeb. p.* 89. mendum in his verbis Hieronymi ſubeſſe putat; & pro *Hagiographa* reponendum *Apocrypha*; quod ex Origene & *Gloſſâ* tàm *ordinariâ*, quam *Interlineari*, Britonis *expoſ. Prologi Hieron.* aliisque confirmatur. Obſervetur etiam phraſis Hieronymi, *de Catalogo divinarum Scripturarum*: qua non deſignat ſeriem Librorum Canonicorum (ex hac enim rejicit Tobiam: utì paulò poſt indicabimus) ſed in genere, Libros in Eccleſia receptos, qui de rebus agunt divinis, & in ſacris cætibus legebantur: *Vid. Notas in Exhort. ad Mart. ſup. col.* 119. in eundem ſenſum Iſidorus, *Orig. l.* 6. *c.* 1: *Quartus eſt apud nos ordo Vet. Teſt. eorum librorum, qui in canone Hebraico non ſunt: Quorum I. Sapientiæ Liber eſt. II. Eccleſiaſticus. III. Thobias. IV. Judith. V. & VI. Machabæorum. Quos licet Hebræi inter* Apocrypha *ſeparent, Eccleſia tamen Chriſti inter divinos libros & honorat & prædicat.* Addam de *Apocryphis Judæorum* illuſtrem locum Epiphanii, ex *hæreſi Ebionitarum*, ſive XXX. p. 60: Ἤδη δέ πȣ καί τινες πάλιν ἔφασαν, καὶ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτȣ καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην μεταληφθὲν εἰς ἑβραΐδα ἐμφέρεσθαι ἐν τοῖς τῶν Ἰȣδαίων γαζοφυλακίοις, φημὶ δὲ τοῖς ἐν Τιβεριάδι, καὶ ἐναποκεῖσθαι ἐν ἀποκρύφοις· ὥς τινες τῶν ἀπὸ Ἰȣδαίων πεπιστευκότων ὑφηγήσαντο ἡμῖν κατὰ λεπτότητα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων τὴν βίβλον ὡσαύτως ἀπὸ ἑλλάδος γλώσσης εἰς ἑβραΐδα μεταβληθεῖσαν λόγος ἔχει· καὶ ἐκεῖσε κεῖσθαι ἐν τοῖς γαζοφυλακίοις. *Jam verò etiam aliqui dixerunt, Evangelium ſecundùm Johannem de Græcâ linguâ in Hebræam translatum eſſe, & in Judæorum gazophylaciis haberi, his videlicet, quæ ſunt in Tiberiade; & repoſitum eſſe inter* Apocrypha*: velut quidam Judæi ad fidem converſi exactè nobis expoſuérunt. Quin & librum Actuum Apoſtolorum, ſimiliter ex Græcâ linguâ in Hebraicam converſum, fama refert, illis in gazophylaciis haberi.* & ſequenti pag. 61: Καὶ ἦν ἐκεῖσε γαζοφυλακίȣ τὶς οἶκος ἐσφραγισμένος· γάζα δὲ ἑρμηνεύεται κατὰ τὴν ἑβραΐδα θησαυρός· πολλῶν δὲ πολλὰ διανοȣμένων περὶ τοῦ γαζοφυλακίȣ τούτȣ διὰ τὴν σφραγίδα, ὁ Ἰώσηπος λεληθότως τολμήσας, ἤνοιξε καὶ εὗρεν ȣ̓δὲν χρημάτων, ἀλλὰ βίβλȣς τὰς ὑπὲρ χρήματα· ἀναγινώσκων δὲ ἐν ταύταις, ὡς ἤδη ἔφην, τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἀπὸ ἑλλάδος εἰς ἑβραΐδα φωνὴν μεταληφθὲν ηὕρετο καὶ τὰς τῶν Ἀποστόλων πράξεις. *Et erat ibi* (in Tiberiade) *gazophylacij domus ſigillo obſignata. Gaza autem in Hebræâ linguâ ſignificat theſaurum, quum itaque multi multa cogitarent de hoc gazophylacio propter concluſionem per ſigillum, Joſephus clandeſtinè auſus id aperuit, & pecunias nullas reperit, verùm libros pecuniis præſtantiores. Legens autem inter hos, velut jam dixi, Evangelium ſecundùm Johannem, de Græcâ linguâ in Hebræam translatum, inveniebat etiam Actus Apoſtolorum.* Vid. Not. ad pag. ſeq. 243. ubi plura de hoc Joſepho invenies. Ex allatis verò verbis ſatis, opinor, patet; unde libri dicti ſint *Apocryphi*, quòd in ſecretiori conclavi ſic fuerint *Abſconditi*, ut nulli niſi Principi aut Patriarchæ eos inſpicere licuerit. Aliter res habebat in *Canonicis*: qui quamvis certo etiam repoſitorio deponerentur (utì ſuprà in Notis ad pag. 136. monuimus) attamen facultas & jus eos legendi aut inſpiciendi penes multos fuerat.

Ibid. lin. 6. χρῶνται τῷ Τωβίᾳ αἱ Ἐκκλησίαι] Utebantur Eccleſiæ *Tobiâ* & *Judith*; non, ut libris Canonicis, ſed Eccleſiaſticis; qui cum utilitate legi poſſent, non proferri deberent ad controverſias decidendas. Hieron. *Præf. in Prov. To.* 3. *p.* 25: *Sicut ergo* Judith & Tobiam, & Maccabæorum *libros, legit quidem Eccleſia; ſed eos* inter canonicas ſcripturas *non recipit: ità & hæc duo volumina* (Sapientiam & Syracidem) *legat, ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam.* Ruffinus, Origenis defenſor, ejus mentem confirmat,

dum

dignitatis. Nam ſic vocabantur Magiſtratus, quos nunc Seniores *aut Conſules dicimus. Habebant enim in Babyloniâ magiſtratum ex Judæis. Quod mirum videri nemini debet, cùm etiam Alexandriæ olim habuerint. Diſertè Strabo, citante Joſepho Antiquit. l.* 14. *c.* 12. Per Ægyptum ſanè pari honore Coloniæ ſunt ejus gentis; nam præterquam quòd Alexandrinæ urbis magna pars eis aſſignata eſt, habent etiam proprium magiſtratum; qui ſuæ gentis res adminiſtret, & controverſias ex ipſorum Jure dirimat, itemque contractus & pacta rata eſſe jubeat, vel reſcindat: non aliter, quàm fit in abſolutâ liberrimaque Republicâ. *Rei firmandæ eſt Talmud Babylonicum, quô continentur leges & jura in Babyloniâ uſurpari à Judæis ſolita. Infirmandæ verò eſt dictum illud;* Ubi non eſt Sacerdos, non eſt judicium. *Et,* Judicia non exercentur extra terram. *Sed, vide Moſem Gerundenſem in Numeros.* Itaque facilè conceſſerim, lites forenſes à propriis Judicibus inter Judæos diremtas fuiſſe etiam in Captivitate: ſed cùm Judæi, ſtante adhuc illorum Synedrio & florente Republicâ, tempore Chriſti exclamârint: Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. *Nobis non licet quenquam occidere*: Joh. XVIII. 31. imperio ſummo eis ademto (quanquam Jurisdictionem criminalem habuerint) nondum nobis perſuadetur, Licuiſſe Judæis capitali afficere pœnâ; nec tantùm plebejos, ſed ipſos etiam Magiſtratus & Seniores; qui procul dubio, ab ipſis Regibus Babyloniis conſtituti aut confirmati fuere.

Ib. l. 32. καὶ νῦν γε Ῥωμαίων] Leo Caſtr. hæc, ipſi duriuſcula viſa, ſic παραφράζει: *Nunc enim cùm Romani nationibus imperent & Judæis: Judæiq; ipſi Imperatori Romanorum didrachmum penſitent quotannis; quo jure utantur, quamq; permiſſu Cæſaris liberè vivant, ut vix differant à nationibus, quæ ſub proprio Rege, ſuo jure utuntur; novimus omnes.*

Ibid. lin. 35. ὁ ἐθνάρχης] Origenes, *l.* 4. *de principiis c.* 1: *His teſtimoniis utimur adverſus eos, qui videntur aſſerere de his, quæ in Geneſi ob Jacob dicta ſunt, quòd de Judâ dicta ſint: & dicunt, permanere adhuc Principem ex genere Judæ, iſtum videlicet, qui eſt gentis eorum Princeps, quem nominant* Patriarcham, *nec deficere poſſe de ſemine ejus, qui permaneat uſque ad adventum ejus Chriſti, quem ſibi ipſi deſcribunt.* Mallem legere *Ethnarcham*, quàm *Patriarcham*. Sed eâdem voce utitur Epiphanius, *hær.* 30. *p.* 60. οὗτος ὁ Ἰώσηπος τῶν παρ' αὐτοῖς (Ἰουδαίοις) ἀξιωματικῶν ἀνδρῶν ἐγκρίθμιος ἦν. εἰσὶ δὲ οὗτοι μετὰ τὸν πατριάρχην ἀπόστολοι καλούμενοι. προσεδρεύουσι δὲ τῷ πατριάρχῃ καὶ σὺν αὐτῷ πολλάκις, καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ συνεχῶς διάγουσι διὰ τὸ συμβουλεύειν καὶ ἀναφέρειν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν νόμον. *Hic Joſephus inter dignitate præſtantes Viros apud ipſos* (Judæos) *connumeratus erat: Sunt autem hi poſt Patriarcham Apoſtoli appellati, aſſidentq; Patriarchæ & cum ipſo ſæpè aſſiduè in nocte ac die degunt, conſulendi gratiâ, & ut referant ad ipſum ea, quæ ſunt in lege.* & pp. ἐκοιμήθη ὁ πατριάρχης μετὰ καλῆς ἀποθέσεως παραδοὺς τὸν ἴδιον υἱὸν κομιδῇ νέον ὄντα, Ἰωσήπῳ τε καὶ ἄλλῳ τινὶ ἐπιεικεστάτῳ. *Obdormiit Patriarcha* (Ellel, baptiſmo ante obitum tinctus) *cum bono depoſito, tradito filio proprio valdè juvene ipſi Joſepho, & alteri cuidam æquiſſimo.* pp. Ὡς δὲ ἐν τούτοις κατετρίβετο ἁδρύνεται ὁ παῖς ὁ καταληφθεὶς ὑπὸ Ἐλλὴλ εἰς πατριαρχίαν τρεφόμενος. οὐδεὶς γὰρ ἄλλος ἁρπάζει τὰς ἀρχὰς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ υἱὸς πατέρα διαδέχεται. *Cùm autem in his attereretur, adoleſcit puer relictus ab Ellel, qui in Patriarcham educabatur. Nemo enim alius rapit principatus apud Judæos; ſed filius Patri ſuccedit.* Vixit autem *Joſephus* iſte *Comes* temporibus Conſtantini Senioris, & Conſtantii: ut ibidem tradit Epiphanius. Nicol. Fullerus, *Miſcell. ſacr. l.* 4. *c.* 16. *p.* 515: *Sciendum eſt: Judæis Alexandriam, ut & Antiochiam incolentibus, præcipuè indultum antiquitùs à Regibus Græcis, & poſtmodùm ab Imperatoribus Romanis, ut æquo & pari cum cæteris civitatibus jure uterentur, delectumq; haberent ex ſuâ gente Præſidem, cui parerent; exemti videlicet Jurisdictione & poteſtate Præſidis Regii ac Imperatoris. Hunc autem Magiſtratum Joſephus, vel Græcorum more aliâs* ἄρχοντα *vocat, aliâs* ἐθνάρχην, *hoc eſt,* ἄρχοντα τοῦ ἔθνους, *gentis Judaicæ præfectum.* Vid. Joſeph. *antiquit. Jud. l.* 19. *c.* 4. *pag.* 674. & *de bell. Jud. l.* 7. *c.* 9. *Græc. vel c.* 21. *Lat. pag.* 973.

Ibid

Ibid. l. 35. ὁ ἐθνάρχης παρ' αὐτοῖς δύναται ὡς μηδὲν διαφέρειν βασιλεύοντος τοῦ ἔθνους.] Origenis Zelus pro defendendâ Suſannâ, hyperbolen ei expreſſit: Quis enim crediderit poſt rebellionem Barchochebæ, & cladem illam Judæorum horrendam, tantùm libertatis eis conceſſiſſe Romanos, ut nihil vel parùm differrent ab iis temporibus, quibus ipſi Regnum tenuére? Reſpondebit Origenes ſibiipſi, *Tom. in Matthæum, p.* 229. *edit. Huet.* Δοκεῖ μοι, ὅτι ὥσπερ ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται μέχρι Ἰωάννου, μεθ' ὃν ἔληξεν ἡ προφητικὴ ἀπὸ Ἰουδαίων χάρις. οὕτως ἡ τῶν βασιλευσάντων ἐν τῷ λαῷ ἐξουσία, μέχρι τοῦ ἀναιρεῖν τοὺς νομιζομένους ἀξίους θανάτου αὐτοῖς ὑπάρχουσα, ἕως Ἰωάννου ἦν, καὶ ἀναιρεθέντος τοῦ τελευταίου τῶν προφητῶν παρανόμως ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, ἀφῃρέθη ὁ Ἰουδαίων βασιλεὺς τῆς τοῦ ἀναιρεῖν ἐξουσίας· εἰ γὰρ μὴ ἀφῄρητο αὐτὴν ὁ Ἡρώδης, οὐκ ἂν ἐδίκασεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἀλλ' ἤρκεσεν ἂν εἰς τοῦτο Ἡρώδης μετὰ τῆς τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ εἰς τοῦτο βουλῆς. *Videtur mihi, quòd, ſicut Lex & Prophetæ durârunt ad Johannem, poſtquam deſiit Prophetiæ gratia inter Judæos: ita poteſtas Rectorum populi eò uſque ſe extendens, ut dignos morte capite plecterent, manſerit uſq; ad Johannem: iniquè verò ſublato ultimo Prophetarum ab Herode, ablatum eſt Judæorum Regi Jus vitæ & necis: niſi enim privatus eo fuiſſet Herodes, tunc Pilatus Jeſum ad mortem non condemnâſſet, ſed ſuffeciſſet ad hoc Herodes cum conſilio Sacerdotum & Seniorum Populi.* Idem, *Tom.* 2. *l.* 6 *c.* 7. *in epiſt. ad Rom. pag.* 553: *Aut, an non jure dicitur in hac parte mortuus ſermo legis, cui nulla Sacrificia, nullum Sacerdotium, nulla Levitici ordinis deferuntur miniſteria? Homicidam punire non poteſt, nec adulterum lapidare: hæc enim ſibi vendicat Romanorum poteſtas: & dubitas adhuc, ſi mortua ſit litera Legis?* Idem, *L.* 7. *cont. Celſ. pag.* 349: Ἀναιρέσεις πολεμίων, ἢ τῶν παρὰ τὸν νόμον πεποιηκότων, καὶ ἀξίων κριθέντων τῆς διὰ πυρὸς, ἢ λίθων ἀναιρέσεως, οὐχ οἷόν τ' ἦν Χριστιανοὺς χρῆσθαι κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον· εἴγε οὐδ' οἱ Ἰουδαῖοι θέλοντες κατ' ἐκεῖνον δύνανται ταῦτα, ὡς ὁ νόμος προσέταξεν, ἐπιτελεῖν. *Fieri non poterat, ut Chriſtiani ſecundùm Moſis legem uterentur cædibus hoſtium, aut facinoroſorum & ad ſupplicia condemnatorum occiſione per ignem aut lapides: ſiquidem neque Judæi, quamvis vellent, ſecundùm præſcripta Legis hæc exequi poſſunt.* An ex Judæorum (quibus ſolenne eſt Regna, & magiſtratus potentes ſomniare) traditionibus, hæc acceperit, ab iiſque hactenus deceptus ſit? ipſe viderit Origenes.

Pag. 244. *lin.* 10. ὑπὸ ῥωμαίων] Leo Caſtrius legendum putat Βαβυλωνίων, *ſub Babyloniis.* Videtur tamen rectè dictum: *ſub Romanis* fuiſſe *duas tribus*; ut argumentum ſit *à minori ad majus*: nimirum, *Si duæ tribus ſub Romanis* tantam habuerint poteſtatem; multò magis, *Decem Tribus ſub Aſſyriis*, eandem aut majorem habuiſſe, credendum eſt.

Ibid. lin. 33. Ἡσαΐας] Leo Caſtrius verba Eſajæ initialia & ultima tantùm affert.

Pag. 247. *lin.* 14. Ἀμβρόσιος] Vid. annot. *in exhort. ad Mart. p.* 162. *l.* 13.

Ibid. lin. 16. Ἀνίκητος] Quis hic *Anicetus* fuerit, à doctiore malo edoceri, quàm incertas ſcribere conjecturas.

Ibid. lin. 17. καλὸν ἡμῶν πάπαν Ἀπολινάριον ἀσπάσαι] Duo fuére *Apollinarii* cumprimis celebres: alter *Laodicenus*, ſchiſmatis auctor, à quo *Apollinariſtæ* appellati ſunt. Vixit is diu poſt Origenem: obiit enim, monente Hieronymo *in Catalogo*, ſub Theodoſio Imperatore. Alter in Aſia Hierapolitanus Epiſcopus, ἀνὴρ ἀξιέπαινος, καὶ πρὸς τῇ γνώσει τῶν θείων καὶ τὴν ἔξωθεν παιδείαν προσειληφώς. *Vir laude dignus, qui cum cognitione rerum divinarum, etiam externas didicit diſciplinas.* Theodoreti elogio *L.* 3. *hæret. fabularum, c.* 2. *pag.* 227. Scripſit *Apologeticum pro Chriſtianis*, quod Imperatori Marco Antonino ſecundo, cognomine Vero, obtulit: item, *libros V. adverſùs gentes*: Et duos *de Veritate*, & *adverſùm Cataphrygas* ſeu Montaniſtas. De quibus vide Hieron. *in Catalogo*: Photium, *in Biblioth. cod.* 14. Theodoretum, *l. d.* Trithemius eum floruiſſe vult circa Annum Domini 165. Euſebius tamen *in Chronico*, ab Hieronymo latinè verſo, ei aſſignat annum Chriſti 172. Mors autem Maximini (poſt quam hanc Origenis Epiſtolam ſcriptam fuiſſe Cl. Huëtius ſuprà ſtatuit) incidit in ann. Chriſti 238.

ſicq; intercedit ſpacium 66. annorum. Oportet igitur ut Apollinarius longævam vixerit vitam, & ferè centum attigerit annos: aut, ſi hoc minùs veriſimile videatur, aliquot ante Maximinum annis Epiſtolam hanc exaratam fuiſſe, cum Petavio Chronologo acerrimo eſt dicendum: aut alius denique nobis *Apollinarius* eſt quærendus. Vix autem alium reperies Epiſcopum, hoc nomine iis temporibus notum. Epiſcopatûs autem hujus Apollinarii, *Papæ* cognomen eſt index.

Nam Papę antiquitùs ſalutabantur omnes Epiſcopi. Sic *Athanaſius*, apud Epiphanium, *hær.* 68: *Epiphanius*, apud Hieron. *Tom.* 2. *Apol. adv. Ruffinum, pag.* 233. *Auguſtinus* apud Eundem, *Tom.* 2. *p.* 346. *in fin. epiſt. ad Auguſt. Johannes Patriarcha Alexandrinus*, à Sophronio Patriarchâ Hieroſol. *L.* 2. *epigr. c.* 1. *pag.* 104. *Lupus* à Sidonio Apollinari, *epiſtolar. l.* 8. *pag.* 272. item: *Noverius, Principius, Proſper, Eufronius, Ambroſius*, &c. *eod. l.* 8. & 9. hoc nomine honorantur. Eſtque Πάπας, Πατρὸς ὑποκόρισμα, explicante Heſychio: *nomen blandum, quo Patres appellantur.* Et Walafrido Strab. *de reb. Eccl. c.* 7. *Theotiſci habent voces ab ipſis Græcis*, kirch/ *à* Κύρι & pabſt/ (mallem pape/ vel pfaff) *à Papà, quod cujusdam paternitatis nomen eſt, & Clericorum congruit dignitati.* Poſteris temporibus viluiſſe apud Græcos videtur ſimplex Papæ nomen, cùm Iſaacus Commenus in bullâ apud Bonefidium. p. 36. λιτὸν παπᾶν, *ſimplicem Papam* explicet ἤτοι ἀναγνώστην, *ſive Lectorem.* ubi crevit ambitio, etiam πρωτοπάπας excogitatus eſt, à Græcis, de quo vide Codinum, & Meurſium *in Gloſſario*: cujus officium appellabatur πρωτοπαπαδίκιον, apud Balſamonem, *in Can.* 15. ἐξηγ. *Conc. Nic.* 1. *p.* 1111. Manſit tamen Alexandriæ huic nomini ſuus honos, quia adhuc ſuperiori ſeculo Joachimus Patriarcha Alexandrinus ſe ſimpliciter *Papam* nominat in teſtimonio Comiti Leuenſteinio dato Ἰωακεὶμ Παπᾶς καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτὴς τῆς οἰκουμένης. *Joachimus Papa & Patriarcha magnæ urbis Alexandriæ, Judex orbis terræ.* Cruſius, *in Turcogræciâ, pag.* 229. Latini verò Pontificem Romanum κατ' ἐξοχὴν Papam vocant, ex decreto Gregor. 7. qui unius eſſe nomen voluit. attamen aliis quoque poſteà communicatum fuiſſe probat Baluzius, *in not. ad Lup. Servat. p.* 418. Q. V.

FINIS NOTAR. IN EPIST. ORIGENIS AD AFRICANUM.

Errata in Notis ad Origenem corrigenda:

Col. 2. lin. 26. l. Africanus in epiſt. ad Origenem.
Col. 23. l. 14. l. Catholicum.
24. lin. 11. l. Antichriſti.
31. l. 22. l. præreptor.
34. l. 12. ἀδιάλυτος.
49. l. 20. l. θεοποιηθέντος.
55. l. 36. l. ἀδικωτάτη.
43. l. quomodo.
Col. 63. lin. 25. leg. ἀπόδοσις.
71. lin. 7. leg. antecedentibus.
72. l. 19. l. πολλοὶ.
90. l. 30. l. pag. 138.
96. l. 16. l. φιλονεικίᾳ.
106. l. 45. l. προσκύνησιν.
118. l. 11. l. deponentes.
127. l. 36. l. aqua.
Col. 142. l. 18. l. ſcripturæ.
144. l. 48. l. obſervandum.
182. l. 4. l. οὔτε.
196. l. 46. l. ὑμᾶν.
199. l. 26. l. Ægyptum.
205. l. 12. l. uſurpatum.
214. l. 43. l. βασιλέα.
217. l. 2. l. attexere.

INDEX

INDEX
Locorum Scripturæ ab Origene allegatorum, & in Notis explicatorum.

GENESIS.
I. verſ. 1.2. pag.90.
v.2. Not.59.
v.3.6.9.11. p.152.
v.8. p.151.226. &
in Not.189.190.191.
v.26. p.106.
II. v.7. p.106.107.
v.8. p.201.
v.23. p.240.
III. pag.71.
v.9.p.27.28.N.29.30
v.16. p.204.
v.17.18.19. p.50.51.
v.18. Not.40.41..
v.21. p.137.N.88.
v.24. p.200.
IV. v.10. p.217.
VI. v.3. p.136.Not.87.
verſ.6. pag.49.
IX. v.6. pag.15.
verſ.25. p.18.
XII. v.1. pag.165.
XIV.v.9. p.112.N.69.
XVIII. v.2. pag.122.
verſ.9. p.114.
XXI. v.2. p.29.
XXII. v.1. p.112.
verſ.2. p.15.
XXV. v.23. p.30.N.31.
XXVII. v.1. p.29.
XXXI. 10.11.12.13.p.235
XXXII.v.23-31. p.236
XLV. pag.28.
XLVI.28. p.137.N.88.
XLIX. v.1-4. p.237.

EXODUS.
III. v.15. p.212.
XII. 12.35.p.16.Not.27.
XVII. v.8.11. p.19.
XIX. v.6. p.166.
XX. v.3. p.168.
v.5. p.169.
v.13-16. p.15.62.63.
XXI. v.24. p.24.28.
XXII. v.20. p.211.
v.25.26. p.29.
XXIII. v.4.5. p.20.
v.7. p.244.
XXXII. v.8. p.167.
XXXV. v.2. p.246.

LEVITICUS.
XIX. v.18. p.65
XXI. v.17-21. p.192
XXIV. v.19. p.28.
XXV. v.36. p.29.

NUMERI.
XII. p.22.Not.28.
XV. v.32. p.246.
XVI. v.42.46.48. p.21.
XXV. v.2.3. p.167.

DEUTERONOM.
VI. v.5. p.65.
v.13. p.169.
X. v.13. p.21.
verſ.20. pag.169.
XIII. v.3.4. p.167.
XVIII. v.20. p.169.
XXIV. verſ.4. pag.32.
Not.31.
XXXII. v.21.22. p.170
v.30. p.127.

JOSUA.
XXIV. v.14-17. p.178.

I. REGUM.
II. v.25. p.179.
XVII. v.26.36. p.160.
XXIV. & XXVI. p.21.

3. REGUM.
III. v.16.17. p.238.
XVII. 23. p.122.
XVIII. v.21. p.181.

4. REGUM.
II. v.11. p.135.
verſ.23. p.27.
verſ.24. p.25.
IV. v.36. p.122.
verſ.37. p.25.

I. PARAL.
XVI. v.8-22. p.246.
v.23-33. p.246.

NEHEM.
I. pag.243.

ESTHER.
IV. verſ.16. pag.194.

JOBUS.
I. verſ.5.21. p.225.
II verſ.9. p.226.
XLII. v.17. p.225.

PSALMI.
I. verſ.1. p.241.
II. v.8.9.12. p.34.
VI. verſ.2. p.165.
XV. v.10. p.136.
XXI. v.7.17. p.181.
XXVI. 1.2.3. p.189.190.
XXXIII. al. XXXIV.
v.20 p.208.

Pſal. XXXIV. v. 6. p. 1.
XXX. v. 5. p. 1. Not. p. 11.
XXXVII. v. 13. 14. p. 169.
XXXVIII. al. XXXIX.
v. 7. p. 208.
XLI. v. 12. p. 164.
v. 3. p. 136.
v. 4. p. 164.
v. 5. p. 165.
XLIII. 13 22. p. 181. 182.
v. 24. p. 31.
XLV. v. 5. p. 29.
LVI. v. 12. 13. p. 136.
LXVII. v. 1. p. 39.
LXXIII. v. 19. p. 136.
XCI. v. 13. p. 193.
XCV. v. 1-13. p. 246.
XCVII. v. 9. p. 179.
CIV. v. 4. p. 175.
CVI. v. 4. 5. p. 34.
v. 7. p. 33.
CX. v. 1. p. 127.
CXV. 12. p. 188. Not. 122
v. 13. 15. p. 191.
v. 22. p. 188.
CXVI. v. 13. p. 240.
CXVIII. v. 73. p. 107.
CXIX. al. CXX. v. 4. in Notis p. 30.
CXX. v. 4. p. 29.

PROVERB.

III. v. 27. p. 63.
VII. v. 2. p. 182.
XIV. v. 29. p. 209.
XXI. v. 1. p. 30.
XXII. v. 28. p. 227.
XXV. v. 21. p. 63.

ECCLESIASTES.

IV. v. 2. p. 182.

CANTICUM.

II. v. 10. 11. 12. p. 193.

JESAJAS.

I. v. 3. p. 32. 33.
v. 10. p. 235.
v. 21. p. 127.
II. v. 2. 3. 4. p. 244.
IV. v. 12. 19. 20. p. 180.
V. 28. p. 29. Not. p. 30.
VII. v. 9. p. 68.
XIV. v. 9. 10. 11. p. 180.
v. 12. p. 127.
XXIV. v. 3. 4. p. 19.
XXV. v. 8. p. 147.
XXVIII. v. 9-11. p. 162. Not. 101.
XXIX. v. 13. p. 167.
XL. v. 10. p. 209.
XLII. 1. 2. 3. p. 35. N. 32.
XLIII. v. 10. p. 189.
v. 19. p. 65.
XLIX. v. 8. p. 208.
L. v. 1. p. 38.
LI. v. 7. p. 165.
v. 12. p. 179.
LII. v. 3. p. 39.
v. 7. p. 18.
LIII. v. 2. p. 35.
v. 5. p. 39.
v. 12. p. 39.
LVI. v. 11-15. p. 205.
LXII. v. 11. p. 209.
LXVI. v. 5. p. 63. Not. 45.

JEREMIAS.

I. v. 5. p. 107.
IX. v. 23. 24. p. 31.
XIV. v. 22. p. 194.
XVII. v. 21. 24. p. 246.
XXIX. 17. p. 230. N. 205
XXXI. v. 34. p. 33.
XXXVIII. 6. 20. p. 21.

THRENI.

III. v. 33. p. 137.

EZECHIEL.

XX. 5. in Notis p. 32.
v. 9-12. p. 33.
XLIII. 44-46. p. 246.

DANIEL.

II. v. 34. 35. p. 35.
v. 40. p. 34.
III. v. 13. p. 31. & 194.
v. 23. 24. p. 223. 224.
v. 94. p. 135.
VI. v. 22-24. p. 194.
VII. v. 13. p. 36.
Adject. ad DAN. XIV. p. 194.

HOSEAS.

XIII. v. 14. p. 147.

AMOS.

V. v. 8. p. 135.

JOEL.

II. verſ. 32. p. 189.

JONAS.

II. v. 11. p. 135.

MICHEAS.

IV. v. 1. 2. 3. p. 245.

ZACHAR.

VII. v. 10. p. 22.

MALACHIAS.

II. v. 10. p. 153.

TOBIAS.

I. 10. 11. 12. 19. 20. p. 242.
XI. v. 15. p. 29.

SAPIENTIA.

III. v. 6. p. 185. 199.
IX. v. 15. p. 213.
XV. v. 10. p. 194.

2. MACCABÆOR.

VI. p. 182. 183.
VII. p. 184.

MATTHÆUS.

I. verſ. 6. 7. p. 126.
III. v. 9. p. 42.

Matth. IV.

Matth. IV. v. 9. p. 193.
v. 10. p. 169.
V. v. 11. 12. p. 164.
v. 16. p. 180.
verſ. 17. p. 63.
verſ. 28. p. 62.
verſ. 29. p. 69.
verſ. 34. 36. p. 168.
v. 38. p. 24. Not. 29.
v. 39. p. 24. 62.
v. 40. p. 28.
v. 43. 44. p. 20. 23. 63. 207. Not. 27.
VI. v. 24. p. 40. 41. N. 34.
VII. v. 2. p. 24. 48. 171.
v. 10. p. 157. Not. 97.
v. 14. p. 193. 208.
v. 15. 16. 18. p. 40. 41. Not. 34.
v. 20. p. 156.
v. 23. p. 21. 33. 34.
v. 23. p. 21. 33. 34.
v. 27. p. 214.
IX. v. 16. 17. p. 64. N. 47.
v. 22. p. 27.
X. v. 5. 17. 23. p. 195.
v. 10. p. 17.
v. 20. p. 204.
v. 28. 29. 33. p. 196.
v. 30. p. 198.
v. 32. p. 171.
v. 33. 34. p. 24. 48. 201.
v. 37. 39. p. 203.
XI. v. 1. 3. p. 37. N. 32. 33.
v. 5. 6. p. 38.
v. 27. p. 32. 33. 34. & in Notis p. 31. in fine.
v. 30. p. 194.
v. 56. p. 38.
XII. v. 29. p. 76.
v. 36. p. 168.
Matth. XIII. 3. 8. 19. 23. p. 215. 216.
v. 31. 33. 47. pag. 157. Not. 97.
XV. v. 18. p. 167.
XVI. v. 13. p. 60. 126.
v. 21. p. 113.
v. 24-26. p. 173. & 174
XVIII v. 6. p. 25.
v. 7. p. 62.
XIX. v. 14. p. 25.
v. 17. p. 169. Not. 11.
v. 21. p. 63.
v. 27. 28. 29. p. 175.
XX. v. 21. 22. p. 189. 192.
XXI. v. 7. p. 36.
XXII. v. 4. 5. p. 48.
v. 13. p. 22. 68.
v. 30. p. 178. Not. 116.
v. 42-45. p. 127.
XXIII. v. 13. p. 48. N. 40.
v. 29 37. p. 232.
v. 35. Not. 213.
XXIV. v. 27. p. 36.
v. 50. p. 18.
v. 51. in Not. p. 27.
XXV. v. 30. p. 22.
v. 30. 41. p. 23.
v. 48. p. 230.
XXVI. v. 24. p. 25.
v. 36. p. 189. 190. N. 122. 123. 124. 125.

MARCUS.

III. v. 31. p. 113.
IV. v. 16. 17. 20. p. 216.
VIII. v. 31. p. 125.
v. 34-36. p. 173.
X. v. 19. in Notis p. 11.
v. 14. p 25.
v. 30. p. 176.
XIII. v. 11. 12. 13. p. 196.
Marc. XIII. 36. p. 189. 190. N. 122. 123. 124. 125.

LUCAS.

I. v. 35. p. 121.
III. v. 31. p. 126.
V. v. 38. p. 64.
VI. v. 6. p. 11.
v. 8. p. 27.
v. 29. p. 24. 28.
v. 38. p. 171.
v. 43-46. p. 40.
v. 44. p. 157.
v. 45. p. 41.
v. 48. p. 214.
VIII. v. 13. 15. p. 216.
v. 30. p. 28.
v. 46. p. 116. Not. 71.
IX. v. 1. 2. 6. p. 58.
v. 16. p. 156.
v. 19. 20. p. 60.
v. 22. p. 125.
v. 23-25. p. 173.
v. 26. p. 197.
X. v. 1. p. 8. 58. Not. 17.
v. 4. p. 17.
v. 18. p. 83. Not. 55.
v. 19. p. 201. Not. 129.
v. 22. in Not. p. 32.
XI. v. 12. 13. p. 157.
XII. v. 4. 9. p. 197. 198.
v. 11. 12. p. 195.
v. 45. p. 230.
v. 46. p. 202.
v. 47. 48. p. 68.
v. 49. 50. p. 202. 192.
XIV. v. 26. p. 202.
XVI. 19. 29. ſeq. pag. 54. Not. 42. 43.
v. 25. 31. p. 57.
XVIII. v. 18. 19. p. 66.
v. 18. p. 3. Not. 11.

Luc.XVIII.v. 27. p.134.
v. 35-43. p. 128. 129. Not. 81.
XX. v. 44. p.129.
XXI. v.14-19. p.195.
XXII.v.19. p.156.
v.42.p.190.Not.122. 123.124.125.
XXIII. v.46.53. p.126.
XXIV. v. 25. p. 125.
verſ.38. p.126.
39. p.111. Not.68.

JOHANNES.
I. v. 3. p. 107.
v. 14. p. 108.
verſ. 17. p.122.
v. 29. p. 37.
III. v. 13. p. 119.
V. v. 24. p. 206.
verſ. 31. p. 61.
VIII. v.34. p.39.41.
v.37.39. p.203.
X. v.18. p.39.
XI. verſ. 34. pag. 27. Not. 30.
v. 43. p. 135.
v. 44. p.122.
XII. v.25. p.202.
verſ. 32. 33. pag.218. Not. 147.
XIII. v. 34. p. 63.64.65. Not. 47.
XIV. v. 6. p. 38. 110. 115.
v.27. p.202.
XV. v. 19. p.157.204.
XVI. v.7. p. 37.
XVII. v. 21. 22. p.205.
v. 23. p. 64.
XX. v 27. p. 111. 116.
XXI. v.19. p. 218.

ACTORUM.
V. v.41. p. 164.
VII. v. 52. p.234.
IX. v. 15. 16. p. 58. & in Notis c.45.

ad ROMANOS.
I. v.2. p.126.
II. verſ. 16. p.9.10.47. Not.20.
verſ. 25. p.156.
V. v. 2. 4.5. p.207.
v. 8. 9. p.125.227.
VI. v. 3. p. 125.
v.9. 10. p.124.
verſ. 19. p.77.
verſ.20. p. 40.
VII. v. 5. p. 140.
v. 12. 13. p.155. 156.
v. 24. pag. 71. 1 7. 164.
v. 25. p. 146.
VIII. v. 1. 2. p.146.
verſ. 4-8. p.139.
v. 9. p. 140.
v. 18. p.163.198.
v. 20. 21. p.169. 175.
v 32. p 227.
v.36. p. 31.
IX. v. 8. p. 203.
X. v.10. p.166. 167.
verſ. 13. p. 189.
verſ.19. p.170.
XIII. v. 9. 10. p.65.67.
XIV. v. 5. p.48.
XVI. v 20. p. 201.
v. 25. p. 9. 10.

1. ad CORINTH.
I. v 11. 12. 13. p. 13.
v. 24. p. 107.
v. 29. 30. 31. p. 31.
1.adCor.III.2.3.p.15.129
verſ. 9. p. 217.
v. 11. 12. p. 200.
v. 12. p.172.
v. 21. 22. 23. p.154.
IV. v.9. p.179.
V. v. 3. 4. 5. p. 47.
v. 5. p. 52. 68.
v. 7. p. 149.
VI. v. 11. p. 140.
v. 15. 16. p.141. 171.
v. 20. p. 227.
VIII. v. 6. p. 155.
IX. v. 7-10. p.31.
v. 26. p. 215.
X. verſ. 1-4. p.149.
v. 4. p. 156.
v. 11. p.67. 115.
v. 16. p.116. 156.
verſ. 21. pag. 206. Not. 129. 130.
XI. v. 17. p. 141.
XII. v. 24. p.154.
XIII. v. 12. p.174.
XIV. v. 34. p. 147.
XV. v. 1-4. p. 117.
v. 4. 20. p.124.
v. 14. p. 118.
v. 20.21.22.23. p 118. 119.122.123.
v. 29. 30. p.142.
v. 32. p.207.
v. 36. 38. p.143.
v. 38. Not.93.
v. 40. 41. p 110.
v. 42. p. 142.
v. 45-47. p.150.151.
v. 49. p. 202.
v. 50. p. 138. Not.90.
v. 51-53. p. 143. 144.
v. 54. p. 146. 147.

2. ad Corinth.
I. verſ. 1. p. 57.
v. 5. 7. p. 207. 208.
v. 12. p. 182.
v. 20. p. 148.
II. v. 14. 15. p. 154.
III. v. 3. 11. p. 145.
IV. v. 4. pag. 67. 158. Not. 48.
v. 6. p. 151.
v. 7. 11. p. 145.
v. 17. 18. p. 163. 217.
v. 18. p. 210.
V. v. 4. p. 146. 164.
v. 8. p. 165.
v. 10. p. 24. 25. 27.
v. 17. p. 65.
v. 20. in Notis p. 45.
VI. v. 2. p 208.
v. 3. 4. p. 208.
v. 5. p. 209.
v. 7. 8. 9. 10. p. 209.
v. 14. p. 74.
X. v. 18. p. 57. 199.
XII. v. 4. p. 175.
v. 8. p. 169.
XIII. v. 1. p. 147.
v. 3. p. 117.
v. 4. p. 125.

ad Galatas.
I. v. 7. 8. 9. p. 9. 10.
v. 15. p. 108.
II. v. 20. p. 140. 174.
III. v. 13. p. 38.
IV. v. 5. p. 153.
V. v. 10. p. 47. 62.
ad Gal. VI. v. 7. p. 48.
v. 17. p. 146.

ad Ephesios.
I. v. 6. 7. p. 125.
v. 21. p. 127.
II. v. 11-13. p. 148.
v. 12. 16. p. 112.
v. 17. p. 152. 159.
III. v. 8. 9. p. 155.
v. 15. p. 176.
IV. v. 6. pag. 153. & in Notis p. 96.
v. 10. p. 119.
v. 11. p. 10.
v. 26. p. 22.
VI. v. 12. p. 214.
v. 13. 16. p. 29.

ad Philippens.
I. v. 23. pag. 213.
II. v. 9. p. 218.
III. v. 21. p. 163.
IV. verſ. 7. p. 165. 202.

ad Colossens.
I. verſ. 15. pag. 170.
v. 18. p. 119. 122.
v. 24. p. 200.
II. v. 19. p. 168.
III. v. 3. 4. p. 159.
IV. v. 10. 11. 14. pag. 8. 9. Not. 19. 20.

1. ad Thessalon.
II. verſ. 14. 15. 16. pag. 125. & 234.
IV. v. 16. 17. p. 36.

2. ad Thessalon.
I. v. 6. 7. p. 48.

1. ad Timoth.
I. v. 13. p. 42.
II. v. 2. p. 159.

2. ad Timoth.
II. v. 5. p. 163.
v. 8. p. 9.
III. v. 16. p. 12.

1. Petri.
I. v. 6. 7. p. 204.
v. 19. p. 217.
II. v. 9. p. 166.

2. Petri.
II. v. 5. p. 207.
v. 19. p. 41.
III. v. 15. p. 58.

1. Johannis.
II. v. 15. 16. 17. p. 204.
v. 22. p. 206.
III. v. 16. p. 207.

ad Hebraeos.
I. v. 1. p. 235.
IV. v. 14. p. 175.
V. verſ. 12. 13. pag. 162. 177. 201.
X. v. 1. p. 114.
v. 32-36. p. 210.
XI. v. 37. p. 125. 232.
XII. verſ. 2. pag. 201.

Apocalypsis.
V. v. 9. in Notis p. 33.
VI. v. 9. p. 192. 205.
XX. v. 4. p. 192.
XXII. v. 12. p. 209.

FINIS INDICIS LOCORUM SCRIPTURAE.

INDEX AVCTORUM,

quorum teſtimoniis atque operâ uſi ſumus, additâ editione eorum, qui frequentiùs commemorantur.

A.

ABarbenel.
Aben-Ezra.
Greg. Abulpharajus, edit. Oxon. in 4.
Ado Viennenſis.
Agobardus, edit. Baluzii, 8.
Gabriel Albaſpinæus.
Alcimus Avitus.
Ambroſius, edit, Baſil. 1567. fol.
Ammonius.
Amphilochius Iconienſis.
Anaſtaſius Antiochenus.
Anaſtaſius Sinaita.
Anthologia epigrammatum.
Antoninus Imperator.
Apollinarius.
Apollodorus.
Apulejus.
Aquila.
Bened. Arias-montanus.
Ariſteas.
Ariſtoteles.
Arnaldus, Doctor Sorbonicus.
Arnobius. cum notis variorum Leidæ 1651. in 4.
Arſenius.
Athanaſius, Græco-Lat. edit. Commelin. fol. 1600.
Athenagoras.
Auctores compilationis Cinglianæ.
Auctor gloſſæ ordinariæ.
Auctor gloſſæ interlinearis.
Auctor libri de mirabilibus Scripturæ.
Auctores Philocaliæ Baſilius & Gregorius.
Auctor procem. in Caten. in Johan.
Auguſtinus, edit. Baſil. 1569. fol.

B.

Theodorus Balſamon, edit. Pariſ. Græco-Lat. fol. 1620.
Stephanus Baluzius.
Cæſar Baronius.
Baſilius Cæſarienſis.
Baſilius M. edit. Pariſ. Græco-Lat. 1638. fol.
Baſilius Seleucienſis.
Beda, edit. Baſil. 1563. fol.
Rob. Bellarminus.
Bereſchit Rabba.
Bernhardus, edit. Baſil. 1566. fol.
Guilelmus Beveregius.
Emericus Bigotius.
Enimundus Bonefidius.
Brito.
Joh. Buxtorfius.
Joh. Jac. Buxtorfius.

C.

Cæſarius.
Canones Apoſtolorum.
- - - - Concilii Ancyrani.
- - - - Concil. Carthaginenſ.
- - - - Concil. Conſtantinop. I.
- - - - Concil. Laodiceni.
- - - - Concil. Nicæni I.
- - - - Concil. Nicæni II.
- - - - Eccleſiæ Africanæ.
Lud. Cappellus.
Carolus M. Imperator.
Iſaacus Caſaubonus.
Caſſiodorus, Aureliæ 8. 1626.
Leo Caſtrius.

Cedrenus

Cedrenus, Græco-Lat. Baſil.1566.
Celſus.
Joh. Chryſoſtomus, edit. Etonienſis (1613. fol.
Cicero.
Claudius, V. D. M.
Clemens.
Clemens Alexand. Græco-Lat. edit. Commelin. 1616. fol.
Joh. Coccejus.
Codex Alexandrinus MS.
- - - IV. Evangeliorum MS.
- - - Actuum Apoſtolor. MS.
- - - Epiſtol. Pauli MS.
Codinus.
Conſtitutiones Apoſtolicæ.
Corpus Canonum Græcorum MS.
Corpus Juris.
Janus Cornarius.
Mart. Cruſius.
Cyprianus.
Cyrillus Alexandrinus, edit. Pariſ. Græco-Lat. fol. 1638.
Cyrillus Hieroſolymitanus, edit. Pariſ. Græco-Lat. fol. 1631.
Cyrilli gloſſarium.

D.

Joh. Dallæus, *Pater.*
Joh. Dallæus, *Filius.*
Damaſcenus, Græcolat. Baſ. 1559. fol.
Lambertus Danæus.
Dio Caſſius.
Diodorus Siculus.
Dionyſius Areopagita.
Dorotheus.
Joh. Druſius.
Druthmarus edit. Hagenau. 1530. 8.

E.

Epiphanius Græcus, edit. Baſil. 1544.
Epitome temporum.
Eraſmus.
Evagrius.
Eucherius, edit. Baſil. 1531. fol.
Euſebius Græco-Lat. Valeſii Pariſ. fol. 1659.
Euſtathius.

F.

Sebaſtianus Feſchius.
Firmicus Maternus.
Freculfus, ed. Commelin. 1597. 8.
Fulgentius.

G.

R. David Gans.
Thomas Gatakerus.
Gelaſius Papa.
Gemara Sanhedrin.
Gilbertus Genebrardus.
Gennadius.
Georgius Syncellus, Græco-Lat. Pariſ. 1652. fol.
Johannes Gerhardus.
Lucas Gernlerus.
Conradus Geſnerus.
Gloſſæ Baſilicorum.
Glycas, Græco-Lat. fol. Pariſ. 1660.
Gobelinus Perſona.
Iacobus Gothofredus.
Gregorius Magnus, edit. Baſil. fol.
Gregorius Nazianzenus, edit. Pariſ. Græco-Lat.
Gregorius Nyſſenus, edit. Pariſ. Græco-Lat. fol.
Gregorius Thaumaturgus, ed. Pariſ. Græco-Lat. fol.
Hugo Grotius.
Janus Gruterus.

H.

Petrus Halloixius.
Harmenopulus.
Hermannus Contractus.
Herodotus.
Gentianus Hervetus.
Heſychius.

Hieronymus, ed. Baſil. 1537. fol.
Hilarius, edit. Baſil. 1570. fol.
Hippolytus.
David Hœſchelius.
Homerus.
Horatius.
Georg. Hornius.
Joh. Henricus Hottingerus.
Petrus Daniel Huëtius.
Laurentius Humfredus.
Thomas Hyde.

I.

Salomo Jarchi.
Ignatius.
Innocentius Pontif.
Interpres Æthiops.
- - - - Arabs.
- - - - Perſa.
Interpretes LXX. edit. Aldi & Romanæ.
Interpres Syrus.
- - - - Vulgatus Lat.
Joſephus Græco-Lat. 1635. Genevæ fol.
Irenæus, ed. le Preux 1570. fol.
Iſidorus Hiſpalenſis, Genev. 1602. 4.
Iſidorus Peluſiota.
Iſocrates.
Julianus.
Patricius Junius.
Christophorus Juſtellus.
Henricus Juſtellus.
Juſtinianus Imperator.
Juſtinus Martyr.

L.

Philippus Labbéus.
Lactantius.
Diogenes Laërtius.
Petrus Lambecius.
Leo Imperator.
Johannes Leonclavius.
Liturgia Baſilii.
Liturgia Clementis.
Martinus Lutherus.
Nicolaus Lyranus.

M.

Macarius.
Macrobius.
Marcianus Capella.
Marcus Epheſinus.
Marianus Scotus.
Marius Victorinus.
Rabanus Maurus.
Maximus.
Petrus Megerlinus.
Adolfus Mekerchius.
Johannes Mercerus.
Methodius.
Ioh. Meurſius.
Minucius Felix, edit. Leid. 1652. 4.
Aubertus Miræus.

N.

Nicephorus Calliſtus, Græco-Lat. edit. Pariſ. fol.
Nicephorus Patriarcha Conſtant. Græco-Lat. edit. Pariſ. 1652. fol.

O.

Adolphus Occo.
Oecumenius, Græco-Latin. Pariſ. 1631. fol.
Olympiodorus.
Optatus Milevitanus, ed. Pariſ. 1631. in fol.
Origenes ab Huëtio editus Græco-Lat. Rhotomag. fol.
- - - - editus Baſil. 1571. fol.
- - - - Ejusd. Libri contra Celſum à Spencero editi. 4.
- - - - Ejusd. Philocalia à Tarino edita Paris. 1610. 4.
Oroſius, ed. Moguntiæ 1615. 8.
Abrahamus Ortelius.

Otto Friſingenſis.
Ovidius.

P.

Pachymeres.
Palladius.
Jacobus Pamelius.
Pamphilus.
Carolus Patinus.
Paulinus.
Pauſanias.
Ioachimus Perionius.
Perronius Cardinalis.
Dionyſ. Petavius.
Philaſtrius, edit. Baſil. 1528. 8.
Philo.
Philoſtorgius.
Phæbadius.
Photius, Græc. Auguſtæ 1601. fol.
Iohannes Picus.
Plato.
Plinius.
Edvardus Pocokius.
Polychronius.
Polyhiſtor.
Primaſius Uticenſis.
Proſper.
Prudentius, Baſil. 1564. 4.
Ptolemæus.

Q.

Quintilianus.

R.

Regino.
Rhodon.
Andreas Rivetus.
Ruffinus.
Claudius Salmaſius.
Ioſephus Scaliger.
Chriſtianus Schotanus.
Sedulius.
Servius.
Severus.
Severianus.
Sidonius Apollinaris.
Sigebertus Gemblacenſis.
Sixtus Senenſis.
Solinus.
Sozomenus.
Ezechiel Spanhemius.
Fridericus Spanhemius, Fil.
Guilelmus Spencerus.
Strabo.
VValafridus Strabo.
Ioh. Caſparus Svicerus.
Suidas, Græcolat. ed. Genev. 1619. fol.
Sulpicius Severus.
Symmachus.

T.

Iohannes Tarinus.
Tertullianus, Rigaltii, Pariſ. 1635.
Theodoretus, Græco-Lat. ed. Pariſ. fol. 1642.
Theodotion.
Theophylactus, Rom. 1542 Græc. fol.
Ioh. Trithemius.
Abrahamus Tzachut.

V.

Henricus Valeſius.
Vincentius Lirinenſis.
Virgilius.
Ludovicus Vives.
Iohannes Vorſtius.
Gerard. Ioh. Voſſius.
Urſpergenſis.
Iacobus Uſſerius.
Brianus Waltonus.
Ioh. Rodolfus Wetſtenius, *Pater.*

Z.

Zacharias Scholaſticus, Ep. Mityl.
Zonaras, Hiſt. Græco-Lat. fol. edit. Baſil.

FINIS INDICIS AUCTORUM.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

O. *Origenis opuſcula*, N. *Notas*, P. *Præfationem denotat*: *Numerus ſubſequens paginam vel columnam eo notatam.*

A.

ABgarus Edeſſenorum Princeps Chriſtianus. P. 12, 13.
qui Abjurant ore Chriſtianiſmum adorant idola, non ſerviunt iis. O. 167.
Abnegatio eſt ſcortatio ſeparans hominem à Deo. O. 171. per eam renunciatur fœderi cum Deo pacto. O. 179. eâ exhilaratur infernus. O. 179. O. 180.
Abnegatio ſuiipſius requiritur. O 173.
Abraham non eſt in inferno, ſed in hæreditate vitæ N. 42. eſt in inferno ſecundùm Marcionitas. O. 56. vidit divitem oculis animæ è cœlo. O. 56. unde dicatur N. 145.
Acclamatio Origeni facta ob victas hæreſes. O. 160.
Achiab ſenior alter in hiſtoriâ Suſannæ. O. 230. N. 205. 209.
Achiacharus dives in captivitate. O 242. 243.
Acta Apoſtolorum à Marcione rejiciuntur. O. 58.
Adam ignoratur à Deo dum quærit, ubi es? O. 27. refutatur. O. 28. N. 29. 30. Adam & Eva non ſunt filii hominis. O. 114.
Additamenta in LXX. verſione non ſunt rejicienda. O. 223. & 227. multa ſunt. O. 223. in Daniele. O. 224. in Eſthera. O. 225. ſunt apocrypha. N. 186. in Job O. 225. ſunt antiquiſſima. N. 186. ficta & erronea. N. 187. in Jeremiâ O. 226. turbatus in illo ordo reſtituitur. N. 189. in Exodo. O. 226. orta à LXX. Interp N. 172. 173. & à deſcriptoribus. N. 173. 174. & ab Origene. N. 174. additamenta Belis & Draconis ſunt fabulę N. 175. & 176.
Ἀΐδης pro carcere tenebricoſo & ſubterraneo. N. 33.
Ἀδελφότης quid? N. 196. differt ab ἀδελφοσύνῃ. *Ibid.* V. *Fraternitas.*
Adoptio an arguat nos alterius Dei fuiſſe. O. 153.
in Adulterio deprehenſum licet occidere. O. 102. N. 64.
Adulterum quo caſu occidere liceat. N. 64. & 65. Adulteram licet occidere marito. N 64.
Ægyptiorum bonorum ablatio an furtum à Deo præceptum? O. 17. N. 27.
Afflictio propter ſpem melioris boni ſuſtinenda. O. 162.
Africanus. O. 220. Origenem filium ſalutat. *Ibid.* dictus Julius & Sextus. N. 149. 154. Heraclam habuit Doctorem. *Ibid.* ejus ſcripta. N. 150. 151. 154. an Ceſtorum libros ſcripſerit. N, 151. 152. legationem obit pro extructione Emmauntis. N. 153. quando obierit? N. 154. an duo fuerint? *Ibid.* Cæſareæ erigit Bibliothecam. N. 154.
Ἀγένητος & ἀγέννητος quid differant. N. 52.
Agnominatio πρίνου ad πρίσιν, & σχίνου ad σχίσιν. O. 220. firmum eſt argumentum Suſannæ hiſtoriam à Gręco eſſe conſcriptam. N. 164. 204. 219. illam urgent Chriſtiani, Judæi, Pagani. N. 163. 164. Agnom. in fonte hebręo inter Is & Eſſa. O. 240. 241.
Agnomon. O. 220. N. 161.
Ἀγοράζειν pro λυτροῦν. O. 39. ἀγοράζειν & ἐξαγοράζειν quid differant. N. 33.
Αι & ε in monumentis Vet. permutantur. N. 215. Sic Æ & E. N. 216.
Αἱρετικοὶ. O. 1. vide *hæreſis*, *hæreticus*.
Ἀκολουθία N. 94.
Ambroſius devotus. O. 162. relinquit uxorem, filios, filias. O. 175. 176. dives erat. O. 176. Fratres habet, ſorores, Uxorem, &c. O. 202. corrigit epiſtolam Origenis. O. 247 Idem Origenis ἐργοδιώκτης. N. 101. & 104. Vir nobilis. N. 102. vixit variis in locis. *ibid.* Hæreticus primùm, dein ab Origene converſus. N. 7. 102. dives. N. 103. aluit Origeni notarios. *ibidem.* diligens. *ibid.* correxit Origenis opera. N. 104. moritur naturali morte. *ibid.* non martyrio, ut placet aliis. N. 105.
Ambulare ſuper ſerpentibus. O. 201. N. 129.
Amici Dei non per ænigmata, ſed facie ad faciem diſcunt. O. 174.

A.

Ἀμνηστία & ἀμνησία differunt. N.39.

Ἀνακεφαλαιόω quid ſit. O.66.

Angeli in corpore apparentes non ſunt filii hominis. O.114. verè comederunt, ſed ex cibo aſſumto non aucta ſunt corpora. O.115. Angelorum & Chriſti corporum differentia. O.115. apparent in verâ ſubſtantiâ humanâ. N.69. Angeli ad pœnas infligendas ordinati. O.230. Angeli non ſunt invocandi. N.111. & 112. quis cultus eis deferri poſſit. N.112. an ab Origene invocati? N.112.113. pœnas infligentes ſunt mali. N.206.

Anicetus. O.247.

Anima ſola ſervatur à Chriſto. O.50. ejus creatio, lapſus, & redemtio ſecundùm Marcionitas. O.50. non damnata eſt, ſed corpus. O.51. corpori illigata eſt. O.71. idque propter peccata. O.137. an id crediderit Origenes. N.90. ſumitur pro toto homine. O.136.137. martyrio perditam meliorem recipimus. O.174. quomodo? N.114.115. precioſior eſt omnibus. O.174. ſemel perdita ab uno tantùm redimitur. *ibid.* ſeparanda ab omni corpore, ut Deum diligat. O.163. N.105. inviſibilis eſt & incorporea. O.213. N.145.146. in ſe habet affectum pietatis erga Deum. O.213. eſt corpus. N.146.147.

Animæ ſanctorum defunctorum manent in paradiſo terreſtri. N.80.81.

Annis 6000. poſt creationem hominis venit Chriſtus. O.45. N.40. anni mundi ad Chriſtum natum à Judæis & græcis diverſimodè computantur. N.40. unde hoc diſcrimen. *ibid.*

Ἀνονόμαστοι οὐρανοί. O.150. N.95.

Ἀντιλεγόμεναι γραφαὶ ſunt apocryphæ. N.156.

Antitheſes Marcionis. N.26.

Apelles Marcionis emendator. N.5. unum ſtatuit principium. *ibid.* rejicit cælibatum. N.5. Vet. Teſt. pro fabulis habet. N.42.

Apocryphis locus in Eccleſiâ dandus non eſt. N.210. apud Judæos in gazophylacio incluſi recondebantur. N.221.222. ſoli Patriarchæ eos inſpicere licuit. N.222. hinc origo nominis. *ibid.* apocryphi libri, libri impiorum. N.224.

Apollinarius Papa, ſalutatur ab Origene. O.247. duo fuere Epiſcopi hujus nominis. N.230. qui'nam hîc intelligatur? N.231.

Apoſtoli præter Paulum nil ſcripſerunt ſecundùm Marcionem. O.59.

Apoſtolica traditio, non quæ ab Apoſtolis, ſed quæ in Eccleſiâ obtinet. N.160.

Ἀποστολικόν. O.119. N.93. duplex, Marcionis & Orthodoxorum. O.8. Marcionis. O.47. O.140. & 144. Orthodoxorum quid. N.17. à Marcionitis traducitur. *ibid.* Marcionis eſt truncatum. *ibid.* mutat ordinem epiſtolarum Pauli. N.18. addit epiſtolam ad Laodicenos. *ibid.* epiſtolam ad Philemonem habet integram. *ibid.* non habet epiſtol. ad Timoth. & Titum. *ibid.* neque ad Hebræos. N.19.

Ἀποτάσσεσθαι in Baptiſmo. O.179. N.117. Vid. *renunciatio.*

Aquila interpres laudatur à Judæis. O.224. ejus vita. N.179. aſtrologus. *ibid.* ejus verſio accuſatur. N.180. laudatur ob ἀκρίβειαν. N.181. à Judæis prælectus ſpretis LXX. N.182. quamvis reclamantibus Rabbinis. *ibid.*

Arboris bonæ & malæ fructus quid denotent. O.41. exinde Marcion primùm eſt argumentatus. N.34. extruens duos Deos. N.35. vel duplicem legem. *ibid.*

Ἀρχὴ unde dicatur. O.4. ἀρχὴ, φύσις, unum & idem. O.14. & ῥίζα. N.26. *Vid. Principium.*

Aſteriſci Origenis. O.226. quis uſus eorum. N.191.192.194. à Platonicis inventus. N.195.

Aſtra ſunt animalia Origeni. N.114.

Ἀστραγαλωμός quid? N.220.

Athanaſius ignoravit linguam Hebræam. N.158.

Athei qui multos Deos colunt. N.129.

Atreus & Thyeſtes fratres crudeles. N.57.

Αὐτοαλήθεια Chriſtus. O.116.213. N.80. *Vid. Chriſtus*

Αὐτοματισμὸς Epicuri. O.150.

B.

Balſamon exſcripſit Zonaram. P.18.

Baptiſmus eſt συνθήκη περὶ θεοσεβείας. O.178. aquæ, ſpiritûs, martyrii. O.191. ſine Baptiſmo nemo conſequitur remiſſionem peccatorum. O.191. N.126.127. Baptiſmi octo ſpecies. N.127. Baptiſmus arenæ. *ibid.*

Bardeſanes

B.

Bardeſanes dictus Bardiſanes, Bardeſianes, Tardeſanes N.49. è Meſopotamiâ oriundus. N. 50. alius à Babylonio. *ibid.* diſertus Diſputator. *ibid.* Abgaro familiaris. *ibid.* Valentinianus primùm, dein Orthodoxus, tandem novæ ſectæ auctor. *ibid.* ſcripſit adversùs Marcionem & de fato. *ib.* Armonium habuit filium. *ibid.* dogmata ejus tria. N 51. Utitur Vet. & Nov. Teſtamento. *ibid.*

Baſilius & Gregorius mentionem faciunt Dialogi Origenis contra Marcioniſtas. P. 22.

Baſſus ſocius Origenis. O. 223. alius eſt hæreticus Valentinianus. N 161.

Belis & Draconis additamentum non eſt in hebræo. O. 223. ſed apud LXX. & Theodotionem. O. 224.

Bellum juſtè exercetur in eos, qui injuſtè bellum movent. O. 18. & 22. videtur ab Origene improbari. N. 27. 28. quo ſenſu concedatur. N. 28.

Benedictio cur operibus ſecundæ diei non addita. N. 189. 190 191.

Bonum κατὰ φύσιν & κατὰ θέσιν quid. O. 78. 79. N. 54. Bonus non eſt, qui non ſponte bonus. N. 65. Bonum bono non opponitur. O. 29.

Bonæ radicis qualitates & efficaciæ. O. 73. Boni eſt proprium, ſervare. O. 45. etiam punire. O. 48. & mala tollere. O. 49. Bonus Deus Satanæ tradit, & in tenebras ejicit. O. 68 Bonus ex inſidiis Creatoris cruci affixus eſt. O. 53. Vid. *Deus. Principium.*

C.

Cæcus Chriſtum agnoſcit Davidis filium. O. 128. N. 80. 81.

Cæli duplices, Chriſti & Creatoris. O. 150. illi ſunt increati & nomine carent. *ibid.*

Caligula per ſalutem equi jurabat. N. 109.

Canonicus nomen duplicem habet ſignificationem, latiorem & ſtrictiorem. N. 223. & 224.

Captivi de morte judicium non ferunt. O. 221.

Caro, onus, ſepulcrum & compedes animæ. O. 71. eſt improba converſatio. O. 140. N. 90. 91. caro & ſanguis regnum Dei non hæreditant, quomodo intelligendū. O. 139. 140. N. 90. 91.

Caſus Valentini, quo cædes & adulteria narrantur. O. 86. 87.

Catechiſtæ interrogant Catechumenos baptizandos. O. 178. quid? N. 117.

Catholica Eccleſia. O. 69. 71. ab eâ nominantur Orthodoxi. O. 12. N. 23. cur Eccleſia ſic dicatur. N. 23. an Eccleſiæ Reformatæ hoc nomen competat? *ibid.*

Cerdo Marcionis Magiſter. N. 4. rejicit Vet. Teſtamentum. N. 42.

Cherubimi cuſtodiunt viam ad vitam. O. 200 transmittunt eos, qui nil habent combuſtibile. O. 201.

Χρηϛὸς & χριϛὸς quid differant. O. 1. N. 11.

Chriſtianus dictis & factis talis eſſe debet. O. 206. N. 130. hæretici non ſunt Chriſtiani. O. 12.

Χριϛοφόρος epitheton Pauli. N. 90.

Chriſtus eſt filius hominis parabolicè Marcioni. O. 11. ſcripſit Evangelium eidem. O. 12. eidem extendit manus, ut ſerventur fideles. O. 19. odit maleficos. O. 21. venit ut ſolam animam ſervaret. O. 50. adventus ejus duo, humilis & illuſtris. O. 35. N. 32. diripuit vaſa mali. O. 76. redimendo emit alienos, non ſuos. O. 38. à peccato nos redemit. O. 39. noſcitur eſſe Dei filius ex V. T. O. 60. Ex Evangel. verò fil. hominis. *ibid.* an fuerit ignotus in Vet. Teſt. O. 61. legem non evertit. O. 62. ſed ex lege & Prophetis illuſtravit. O. 63. venit diſſolvere legem. non implere, juxta corruptelam Marcionis. O. 63. N. 46. non eſt ſpectrum. O. 118. ejus ſanguis docet veritatem corporis. *ibidem.* ante eum nemo in cœlum aſcendit. O. 119. per Mariam, non ex Mariâ, natus. O. 121. N. 81. velut per canalem: uti volunt Valentinus, Baſilides, Bardeſanes, Harmonius. N. 66. cur hæretici incarnationem Chriſti negent. N. 67. refutatur hoc. O. 121. primogenitus mortuorum & primitiæ dormientium. O. 122. 123. corpus habet cœleſte, juxta Marinum. O. 105. Bardeſanem & Valentinum. N. 65. 66. ex Adami ſubſtantiâ verò juxta Adamantium. O. 106. Opinione paſſus eſt. O. 109. antiquus hic error N. 67. 68. opinione paſſum eſſe, refutatur. O. 109. 110. in lege & Prophetis eſt annunciatus. O. 148. 149. eſt Veritas. O. 110.

C.

Chriſtus opinione aſſumſit carnem. *O.* 112. refutatur. *ibid.* filius hominis. *O.*113. 126. *N.*70. Filius & Dominus Davidis, quomodo? *O* 127. privatim, non publicè, de martyrio docuit. *O.*195. miſit gladium & ignem, quomodo? *O.*202. an ſibi metuerit deprecando poculum. *O* 189. *N* 122. ejus incarnationem negant Simon, Cerdon, Menander, Marcion. *N.*66 an habeat carnes & oſſa. *N.* 68. eſt αὐτόλογος, αὐταλήθεια, αὐτοσοφία, αὐτοφῶς, αὐτοδικαιοσύνη, αὐτοαγιασμὸς, &c. *N.*80.

Comminationes mortis quomodo vincendæ? *O.*182.

Conditor etiam ſervat. *O.*46.

Confeſſio unius Dei & trium Perſonarum ab Origene facta. *O.*4. Confeſſio oris eſt neceſſaria ad ſalutem. *O* 171. ejus menſura, quomodo impleatur. *ibid.*

Confeſſores confirmant Chriſtianiſmum. *O.*199.

Conſtantinus Magnus, quomodo fuerit primus Imp. Chriſtianus? *P.*8.9. edicto coërcet Marcionitas. *P.*21.

Conſtantini Monomachi Nummus explicatur. *N.*215.216.

Corpus & caro, quid differant? *O.*110.111.112. corpus eſt vinculum animæ. *O.*137. & cauſa malorum. *ibidem.* refutatur utrumque. *O.*138. corpus humanum eſt fluidæ ſubſtantiæ. *O.*131. Valentini hoc figmentum. *N.*83. refutatur. *O.* 132. etiam ſalutis capax eſt. *O.* 141. velut triticum ſeritur, ut reſurgat. *O.*143.

Creatio mundi facta per alterationem qualitatum, non immutationem, ſecundùm Valentem. *O.*96.97.

Creaturæ omnes, præter hominem & angelos, Deo neceſſitate ſerviunt. *O.* 103. ideò nec præmium accipiunt. *ibid.* non ſunt adorandæ præſente Creatore. *O.* 168. *N.* 110.

Cultores multorum Deorum nullum colunt. *N.*128.129.

Cultus religioſus bonus vel malus eſt ratione objecti, cui defertur. *O.*102.

D.

Dæmones in aëre craſſo habitant. *O.* 210. *N.*134. ſuffitu, nidore & ſanguine aluntur. *O.* 210.211. *N.* 135.136. unde opinio orta. *N.*137. corpora habent. *O.* 211. ſed ſubtilia. *N.* 138. 139. cedunt viribus verborum. *O.* 212. volunt adorari, dum ſua nomina ad Deum referre jubent. *O.*212. ejiciuntur vi nominum divinorum. *N.* 144. Vide *Diabolus.*

Daniel viſione prophetat, non ex afflatu. *O.* 220. ejus judicium comparatur cum Philiſtionis mimo. *Ibid.*

David pro inimicis orat. *O.*21.

Defuncti an orent pro nobis? *N.* 127. 128. ignorant, quid in terris agatur. *N.*128.

Deus unus eſt bonus, quomodo intelligatur. *N.* 11. & 12. in ferendis legibus ætati Eccleſiæ conſuluit. *O.*15. *N.* 26. Præcipit occidendum & non occidendum, nec tamen ſibi contrariatur. *O.*15. ſacrificandum & non ſacrificandum. *O.* 16. bona eſſe auferenda & relinquenda. *O.* 17. Deus hujus ſeculi per hyperbaton dicitur. *O.* 67. *N.* 48. poteſt de Diabolo etiam intelligi. *N.* 49. Deus non poteſt juſtè judicare Diabolum, ſi naturâ malus. *O.*81. *N.*55. Deum unum eſſe, confitetur Marinus. *O.*71. Deus neque totam materiam, neque partem ejus occupare potuit. *O.*93. cur non creârit hominem, ut peccare non poſſet. *N.*55. longè majora ſecum ſervat iis, quæ ſol aſpicit, aut angeli nôrunt. *O.* 175. Deus primus. *O.* 211. *N.* 140. quis? *N.* 140. non eſt vocandus Jupiter. *O.*211. Cur? *N.* 140. 141. 142. 143. ſed nominibus à Moſe & Prophetis traditis *O.*212. nomine appellativo poteſt nominari in omni linguâ. *N.* 143. non eſt auctor mali. *N.* 51. Marcionitæ ajunt, Orthodoxos Deum facere auctorem peccati. *O.*70. eſt auctor mali ſecundùm Valentinum reipſâ, ſi non verbo. *O* 92. 94. & ſecundùm Manetem. *N.* 62. Deus pulverem tangendo in creatione hominis, pudore non affectus eſt. *O* 106. 107. format hominem in utero. *O.*107. eſt inviſibilis & incorporeus. *O.* 213. *N.*145.146. eſt objectum intellectûs. *O.*213. eſt corpus. *N.*146. 147. Dei veri elogium. *O.*159.160. ejus providentia ad omnia ſe extendit. *O.* 165. Agricultura & ædificium. *O.*217. liberalitas. *O.*163. circa Dei nomen veteres religioſi fuêre. *N.*143. Deum impugnare fruſtranea res eſt. *O.*187. eſt naturæ repugnare. *N.*121.

D.

Deus Marcionis bonus ignotus. O.32. N. 31. peregrinus. O.65. ignotus & peregrinus. O.148. 152. N.95. Deus generationis O.29. Deus Judæorum creavit hominem. O.4. Deus ſpurius Marcion. ſuperinductus, peregrinus, poſſeſſione carens, accola, alienarum rerum appetens. O.159.
Dexterum, qualitas bonæ radicis. O.73.
Diabolus, ut talis, non eſt à Deo. N.56. eſt radix ingenita O.72. N.52. & immutabilis. O.73. liberum habet arbitrium. O. 79. ἀποστάτης ἄγγελος, *ibid.*
Dialectica à Prudentio & Tertulliano exagitatur, & cur? N.4.
Διάλεκτος, διάλογος & διάλεξις idem ſunt. O.1. N.2.
Dii gentium à Chriſtianis ne quidem nominandi. N.143.
Δικαστής. O. 23.
Dilectio an mandatum novum? O.64.
Diligere Deum totâ animâ quomodo fiat. O.163.
Diſcipuli Chriſti LXXII. O.8 O.58. N.17.
Diſputatione veritas fit illuſtrior, ut aurum igne purgatum. O. 70. Diſputationibus olim moderatores dati. N.10.
Diſputatoris ſymbolum; Non ſtudeo malè vincere, ſed verè diſquirere. O. 89.
Divinitas pudore non afficitur. O.106.
Divites Martyres præ pauperibus majorem gloriam conſequentur. O.177. N.116.
Domini duo Marcionis. O. 40. & Orthodoxorum. N.34.
Dona bona quæ? O.157. N.97.
Donatiſtæ jurabant per ſuos Epiſcopos. N. 110.
Droſerius. O.1. O.85. Valentini dogmatis defenſor. *ibid.* ſe jactat *ibid.* & O.89.
Druthmari duplex editio. N.79. poſterior an corrupta? *ibid.*
Dubitandum nullo modo eſt, utrum abnegare velimus O.181.
Duitarum hæreſis quæ? N. 37.

E.

Eccleſia Catholica. O.158. libros non canonicos non poteſt reddere canonicos. N.160.
Eccleſiaſticorum librorum varia epitheta. N.156.
Ἐδάφιον textus ſacer. O.142. Ἔδαφος idem. N.93. 193.
τὸ Ἑκούσιον tribuitur cœlo. O. 103.
Ἔκρουσα, σὺ δέ μοι ἤχησον. O.222. N.168.
Eleazarus ſponte mortuus laudatur. O.181.
Ἕλληνες pro paganis. O. 1. N.11.
Emendatio verſionum ex Hebræo, eas non reprobat. N.200.
Emmaus. vid. *Nicopolis.*
Emere pro redimere abuſivè dicitur. O. 39.
Emtor & venditor ſunt fratres. O.38.
Ἐνδιάθετος. vid. γραφή.
Epicurus fortuitò omnia fieri ſtatuit. O.150.
Ἐπίκλησις quid? N.41.
Ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου πνεύματος quid? N. 41.
Epiſtola Ammani & Mardochæi, ac preces Eſtheræ non ſunt in Hebræo. O. 223. legentem ædificant. O. 225.
Epiſtola ad Hebræos Paulo aſſeritur. O. 231. N. 133.
Eruditio via eſt ad virtutem. N.94.
Eſajæ martyrium in Vet. Teſt. non eſt ſcriptum. O.231 ſed in epiſtolâ ad Hebræos. O. 232. cum ſerrâ ſectum eſſe in apocrypho habetur. O.232. idq; à multis traditur. N.211. cauſa martyrii. *ibid.* dubitatur de utroque. N. 212.
Eſajas & Michæas iisdem verbis utuntur. O.244. 245. (& 219.
Eſſa ducitur à Naſa. O.240. refutatur. *N.*218.
Eteocles & Polynices fratres crudeles. N. 58.
Ethnarcha Judæorum Origenis tempore judicium capitale clam exercet. O.244. dictus etiam Patriarcha. N. 228. eſt dignitas hæreditaria. *ibid.*
Evangelia falſa ſunt Marcionitis. O.7.
Evangelium unum & quatuor, quomodo? O. 9 N. 20. Evangelia diſſonant. O.10.
Evangeliſtæ ſunt quatuor, O.10. Evangelium duplex Orthodoxorum & Marcionitarum. O.27. illud Judaicum, hoc Ponticum dicitur. N. 46. Evangelium Marcionis reſecat genealogiam Chriſti. N 39. à Tiberio Cæſare incipit. N.39. cur? *ibid.* Evangelium & Apoſtolus Marcionis quid? O 58.
Eutropius judex diſputationis. O. 1. ejus electio. O. 3. ſententia adversùs Megethium & Marcum. O 69. alia adversùs Marinum. O. 104. 128. ſententia poſtrema. O. 148. δικάζων, κριτής, δικαστής. N. 10.
Exempla è libris non-Canonicis cur petantur in N. Teſt. N.210.

in Exodo

E.

in Exodo multa capita turbata apud LXX. O. 226. 227. N. 195. rediguntur in ordinem. N. 195. 196.

in Expanſi creatione cur non addatur: *Vidit Deus eſſe bonum.* O. 226. N. 189. 190. 191.

F.

Fides vera baſis omnium virtutum. O. 2. ejus encomium. O. 158.

Fratres enſe dimicantes. O. 87. tria paria ejusmodi apud antiquos. N. 57. 58. Fratres ſe invicem ſalutabant Chriſtiani. N. 197. accuſantur propterea ab Ethnicis, defenduntur ab Athenagora & Tertulliano. *ibid.*

Fraternitas titulus Chriſtianorum, Monachorum & Epiſcoporum. N. 196. unde nomen ortum? N. 197.

G.

Germania locus paſſionis Ambroſii & Protocteti. O. 207. urbs in Græciâ. N. 131. duæ urbes in Africâ. N. 132. regio orientalis. *Ibid.*

Græcus pro Ethnico. O. 1. & 23. N. 11.

Γραφὴ ἐνδιάθετος. O. 136. ſcripturæ Canonicæ ſic dictæ. N. 85. cur? *ibid.*

Γραφὴ dicuntur libri Maccabæorũ. N. 118. 119. Syracides. *ibid.* Suſanna. *ibid.* Judith. *ib.* Eccleſiaſticus. *ibid.* quo ſenſu. *ibid.* etiam libri Apocryphi ſic nominantur. N. 120. Vid. *Scriptura.*

H.

Hæreſis ſchiſma & paraſynagoge quid differant. N. 9. ſæpe confunduntur. *ibid.* de hæreſi quis ſcripſerit? N. 10.

Hæretici dicti Philoſophi. N. 9. translatum nomen ad Heterodoxos. *ibid.* quis ſit? definitur. *ibid.* ſumitur in bonam partem. N. 10. non ſunt Chriſtiani. N. 21. amant ſic vocari. *ibid.* cur? N. 22. dicunt, orthodoxos facere Deum auctorem peccati. N. 51. eorum perfidia in allegandis ſcripturis. N. 11.

Hebræa Dialectus Scripturæ S. præfertur Græcæ. N. 198.

Hebræi neſciunt nomina Prini & Schini. O. 229. Hebræa nomina, in ſcripturis non extantia, ignorantur. O. 229. E Syrâ linguâ ſupplentur. *ibid.* Vid. *Judæi.*

Helena Agabenorum regina Chriſtiana P. 12.

Heraclas, Patriarcha Alexandrinus, erudit

H.

Africanum. N. 149. Origenis collega. *ib.* ejus ſtudia. N 150.

Hexapla Origenis quid? N. 177. 178.

Hieronymus cur Hebræum fontem conſuluerit. N. 199. 200. accuſatur ob temeratas Scripturas. N. 202. defendit ſe maſculè. N. 203.

Homerus obelis & aſteriſcis notatus. N. 195. putat animas ſanguinem bibere, & Deos nidores captare. N. 137.

Homicidium eſt res bona ſecundùm Marini principia. O. 72.

Homo peccat ex libero arbitrio. O. 103. ejus reſolutio in quatuor elementa an impediat reſurrectionem? O. 134.

Hominis nomine fideles appellare non licet. O. 13. N. 23. ne quidem Apoſtoli. O. 13. N. 24.

Hortus Suſannæ an magnificus vel mediocris fuerit, neſcitur O. 243. vid. *Paradiſus.*

Horus Rex Ægypti. N. 1. inter Deos relatus. *ibid.* idem qui Apollo. *ibid.* dicitur ab Hebræo *Or*, Lux. *ibid.*

Huillus Judæus Origenis præceptor. N. 205.

Hymnus trium puerorum rejicitur ab Hieronymo ut non-Canonicus. N. 178. & à Britone. N. 179.

I.

I. H. EI. confunduntur inter ſe in MS. Græcorum & monumentis antiquis. N. 10. N. 39. item I. & OI. N. 165.

Jacob figuravit Eccleſiam Catholicam Judaicæ ſuccedentem. O. 30. ejus filii & filiæ XXXIII. item LXX. O. 137. & LXXV. quo ſenſu? N. 88. inſomnia, apparitionem, & afflatum divinum habuit. O. 236. 237.

Janua mortis eſt Janua libertatis. O. 183.

Idola gentium ſunt dæmonia. O. 194. N. 129.

Jehoſua Sacerdos, cum Achab & Sedekiâ in fornacem conjectus à Rege Babylonis, ſolus ſalvus evaſit. N. 207. 208.

Jeremiæ viſiones apud LXX. confusè habentur. N 188. in ordinem rediguntur. *Ibidem.* is duorum Seniorum Suſannæ prodit nomina. N. 205. 206. 207. refutatur hoc. N. 205 206.

Ignorantia omniũ malorum cauſa eſt. O. 146.

Incantatio efficax eſt, quę fit per Deum Abraham, Iſaac & Jacob. N. 144.

apud Inferos merces tormenti & refrigerii. N. 42.

I.

Infinita duo ſine contactu non dantur. O. 43.

Inimicos eſſe diligendos etiam in lege præcipitur. O. 20.

Intelligere idem eſt quod cognoſcere. O. 33.

Interpretes œconomiâ uſi ſunt in agnominatione prini ad priſin, & ſchini ad ſchiſin. O.240. 241. Interp. œconomia malam fidem arguit. N.217.

Johannes Baptiſta an ignorârit Chriſtum? O.37. N.33. quæſivit, quis eſſet Chriſtus propter Diſcipulos. O.37. N.32. erat Chriſti præcurſor etiam apud Inferos. O. 37. N.33.

Joakimi ædes ſplendidæ reddunt hiſtoriam Suſannæ ſuſpectam. N.226.

Irriſiones martyrum quomodo ſuperandæ. O.181.

Is, *Eſſa*. Vir, mulier, apud hebræos. O. 240. N.218. an deriventur à verbo *naſa*? *Ibid.* & 219.

Iſaac cæcus relictus, quia benedictionem in Eſau transferre voluit. O.30. N.31.

Judæi in deſerto adorârunt vitulum, non ei ſervierunt. O. 167. N. 106. ab illis correctionem petere Scripturæ diſſuadetur. O. 227. N. 179. Judæi fidelibus inſultant, ſi textum non Canonicum è Lxx. proferunt. O. 228. è Scripturis eradunt, quicquid ad ſeniorum contemtum facit. O. 231. & 234. Origenis ævo eâ libertate vivebant, quâ florente eorum regno vixére. O. 243. Didrachmum Romanis pendunt. *ibid.* iisdem credunt & utuntur Scripturis cum Chriſtianis. N. 198. ſunt librarii & Capſarii Chriſtianorum. N. 201. propter diſputationes eorum emendavit Origenes Scripturam. N. 203. imò propter Eccleſiæ ædificationem. N. 204. Judæi dolent emendatas eſſe ab Hieron. Scripturas. N. 204. occultant libros ſuos. N. 209. non abrogârunt libros Canonicos. N. 209. etiam in captivitate Babylonicâ atque Romanâ habuerunt ſuos Judices. N. 227. illorum Ethnarcha & Patriarcha. N. 228. ejus poteſtas. N. 229. Jus vitæ & necis Origenis ævo non habuit. N. 229.

Judaiſmi protectores. N.46. Judaici Evangelizatores. *ibid.*

Judaiſtæ. O.63. qui? N.46. ſcripſerunt Chriſtum impleviſſe legem. O.63.

I.

Judaicæ voculæ lex & Prophetæ. O,54. N.41. & 42.

Judas punitur à Chriſto. O. 25. quod fieri non potuit juxta Marcionitas, quia Chriſtus bonus. O. 26.

Judicium Danielis aſſimilatur illi Salomonis inter duas meretrices. O.238. judicium de morte magnis gentibus in captivitatem abductis permittitur. O.243.

Judith rejicitur à Judæis. O.242. N.221. neq; inter apocrypha locum habet. *ibid.* habetur in Eccleſiâ, ſed ut liber non Canonicus. N.223. quo ſenſu à quibusdam appelletur canonicus N.224.

Jupiter & Oromasdes bonus Dæmon. N.38. Jupiter à Chriſtiano non nominandus. N. 143.

Juramentum per fortunam hominum improbatur. O. 168. qui per eam jurat, relinquit dominum. O.205. jurare per genium ſolebant gentiles. N. 108. Chriſtiani id facere nolebant. *ibid.* cur? *ibidem.* quando mos deſierit N. 109. juratū dein per ſalutem vitam, caput, venerationem principum. *ib.*

K.

Κακομαχία. O. 105.

Καυλακαὺχ & καυλακαῦας Nicolaitarum Deus unde fictus. N. 101.

τῶν Κεστῶν libri quid tractent. N. 151. N.152.

Κελτῆς τῶν λόγων. O.1. vid. *Diſputatio.*

L.

Lapſi ad dignitatem Eccleſiaſticam non ſunt admiſſi olim. N.100.

Λατρεύειν & προσκυνεῖν quid differant. O. 167. N.106. 107.

Lazarum quærit Chriſtus, quem non ignorat. O.27. N.30.

Lectio libri Eccleſiaſtici in Eccleſiâ eum non facit canonicum. N.160.

Lex & Prophetæ à Marcionitis rejiciuntur. O. 54. O.57. eſt Prototypum Evangelii. O 67. qui Legem & Prophetas non recipit, nec Evangel. recipit. O 54. Legi conditoris an Chriſtus contrarietur? O. 14. Lege bonâ, non exſoletâ aut vitioſâ utimur ad demonſtrandum. O.32.

Λεξιθηρεῖν. O.65.

Liberum arbitrium homini datum eſt propter præmium. O. 104. liberi arbitrii res eſt obedire malo vel bono. O. 83. libero arbi-

L.

arbitrio præditis accidit malum. O. 79. N. 54. 55.

Liberum arbitrium, cùm ſit à Deo, an malum propterea à Deo? O.79. cur lib. arbit. mutabile creatum. O.80.

Literis nudis ſcripturæ inhærentes, neglecto ſenſu, errant. O.139.

Locus continens amplior eſt contento. O 44.

Λόγος μὴ ἐπιλυόμενος. N. 34.

Lucius Britanniæ Rex Chriſtianus. P.13.

Lux ſubſtantia bonæ radicis. O. 73. Lux & tenebræ ab eodem Deo ſunt. O.74.

M.

Maccabæi fratres exemplum fortiſſimi martyrii. O. 184. eorum martyrium deſcribitur, O. 184. 185. & ſeqq. laudantur à Patribus. N. 118. feſtum in eorum memoriam à Chriſtianis inſtitutum. N. 118.

Maccabæorum libri appellantur γραφή. N. 119. non ſunt in Canone. N. 120.

Malum eſt privatio boni. O.71. N.51.52. Marcioni eſt radix ingenita. O.72. ejus ſedes in terrâ. O.83. unde malum? famoſa quæſtio. N. 57. mala unde orta, an ex qualitatibus materiæ? O 97. malum non à naturâ, ſed per accidens ineſt bono. O. 78. O. 84. non eſt ſecundùm ſubſtantiam, ſed fit modo quodam per liberum arbitrium. O.100.101. Deus an mala tollere nequiverit, aut noluerit? O.98.99. Mala ſecundùm ſubſtantiam ſunt Droſerio. O.100.

Malus dicitur, qui mala facit propter operationem, non verò ſubſtantiam. O.100. Malus ſi incorruptibilis, non poteſt à Jeſu tolli. O.77. Malæ radicis qualitates & efficaciæ. O.73.

Mammæa Alexandri Imp. Mater fuit Chriſtiana. P.7.8.

Mammonas quis? O.40. N.36. non eſt principium. O.41.

Marcella uxor Ambroſii. O.247.

Marcion χετταῖος. O. 147. potiùs χέτλιος. N. 95. Sinope oriundus. N. 2. Ponticus. N. 3. Epiſcopi filius. *ibid.* nauta, monachus, ſcortator, Romam venit, quando? *ibid.* Romæ rejectus minatur. N. 4. Cerdonis fit Diſcipulus. *ibid.* ſcribit libros. *ibid.* à Polycarpo corripitur. *ibid.* Philoſophiæ Stoicæ operam dat. *ibid.* primùm clam docet. *ibid.* dogmata ejus heterodoxa. XII. N. 5. Epiſcopus ab aſſeclis ſalutatus. O. 13. N. 25. hinc deceptus Optatus Milevitanus. N.25. ad Eccleſiam redire volens, morte præventus eſt. N. 5. ejus confutatores. N. 6. à Johanne Evangeliſtâ, an Epheſo ejectus? N. 6. duo ſtatuit principia. N. 15. N. 37. criminatur Evangelia. N. 16. Lucam adoptat. *ibid.* mutilat eundem & ſic ſe purgâſſe jactat. *ibid.* nullum titulum ei aſcribit. *ibid.* cur? N. 21. turpe eſt ab ejus nomine denominari. N. 22. quatuor ſtatuit principia juxta Theodoretum. N. 38. Duo principia à Stoicis hauſit. N.38. Vet. Teſt. rejicit. N. 42.

Marcionitæ nominandi hæretici, non Chriſtiani. O. 12. non merentur nomen Chriſtianorum propter Scripturæ falſationem. N.19. Chriſtum faciunt mendacem. N 113. mendacii defenſores ſunt. O. 114. τῆς πλάνης ῥήτορες. O. 145. ἀπονοίας κάπηλοι. O. 155. corrumpunt locum 1. Cor. 15. 38. O. 144. N. 93. Marcionitæ ponunt pro, ſecundus homo *ſecundus Dominus*. O.151. dogmata magiſtri interpolant, augent, truncant. N. 5. Eccleſias ut veſpæ erigunt. *ibid.* à Conſtantino M. arcentur. *ibid.* Epiphanii ævo florent. *ibid.* ſeculo quinto pauci fuére. *ibid.*

Marcus Marcionita. O. 1. duo ſtatuit principia. O. 43. interloquitur. O. 149. hæreticus Valentinianus. N. 8. ab eo dicti Marcoſii. *ibid.* alius à noſtro. *ibid.*

Marcus & Lucas ſecundùm Marcionem non ſunt Diſcipuli Chriſti. O. 7. ſed Orthodoxis. O. 8.

Mardocheus inter Evergetas Artaxerxis aſcriptus. O. 243.

Maria non eſt adoranda. N. 110. 111.

Marinus Bardeſianiſta. O. 1. 70. tria ponit capita controverſa. O. 71. negat Chriſti carnem eſſe ex Maria. O. 105. negat corporis reſurrectionem. O. 130. ad medicas quæſtiones delabitur. O. 131. Marinus Epiſcopus Tyri. N. 9. alius miles & martyr Cæſarienſis. *ib.* an à noſtro differant? *ibid*

Martyres ſunt non ſolùm ii, qui moriuntur pro veritate, ſed etiam alii. N. 148. iidem tormentis ſubjecti præferuntur iis, qui nil ſunt paſſi. O. 177. illis applaudunt omnes creaturæ. O. 179.

M.

Martyrum mors fit pro multorum curatione. O. 192. eorum animæ adminiſtrant rogantibus remiſſionem peccatorũ.O.192. N.127. ſunt Sacerdotes ſeipſos offerentes. O. 192. eorum felicitas incipit à calamitate. O. 193. quomodo honorandi. N 126. templa eis non ſunt extruenda. *Ibid.* ſimiles ſunt Mardochæo, homines adorare nolenti. O. 194. & Danieli Draconem occidenti, nec à Leonibus vulnerato. O. 194. per Dei providentiam patiuntur. O. 196. amici ſunt, non ſervi Jeſu. O.198. ponunt animam non tantùm pro Chriſto, ſed etiam pro ſe. O. 207. triumfant, non triumfantur. O. 208. illorum ſanguine fortè redimuntur nonnulli. O. 218. refutatur hoc. N. 147.

Martyrio centupla bona acquirimus. O. 176. eſt publicum & occultum. O. 182. conſummatio. O. 188. poculum ſalutaris. O. 189. N. 122. precioſiſſimum eſt, quod Deo offerri poteſt. O.188. ἔξοδος. O. 190. & 203. Servatoris poculum. O. 191. mors precioſa. *ibid.* tempeſtas. O. 214. exaltatio. O. 218. *N.* 147.

Materia Deo coëxiſtens origo mali. O. 88. id multi non ſunt auſi dicere. O. 89. id ſtatuebant Stoici. N. 58. probatur extitiſſe ab æterno. O. 90. eadem qualitatibus nuda inſerviit creationi mundi, juxta Droſerium. *O.* 94. eadem qualitates habens creationi inſerviit, juxta Valentem. O. 95.

Matrimonium & adulterium modo differunt. O. 101. laudatur matrimonium ab Origene. *ib.* N 63. vilius habetur ab eodem. N. 64. reprobatur à variis hæreticis. *ibid.*

Maximus ſcriptor Eccleſiaſticus quando vixerit. P.17.18. an ſit auctor Dialogi contra Marcioniſtas? *ibid.*

Medium inter bonum & malum non datur. O. 6.

Megethius Marcionita. O. 1. O. 48. tria ſtatuit principia. O. 3. interloquitur. O. 76.

Mens præjudiciis occupata vix illis renunciat. O. 67.

Menſa Domini. O. 206. Menſæ Domini & Dæmoniorum quomodo participes fiamus. N. 130.

Metus & æquanimitas pacem conſtituunt. O. 24.

M.

Miſereri alicujus quid? O. 5.

Modus agendi unam eandemque actionem facit bonam vel Malam. O. 102.

Morbi corpora conſumentes an impediant reſurrectionem? O. 132. N. 84.

Moriuntur pro virtutibus etiam Ethnici. O. 166. pro pietate ſoli Chriſtiani. O. 166. N. 105. 106.

Mors pia præferenda vitæ impiæ. O. 166. N. 106.

Moſes manus ſuſtulit, ut multi tollantur. O. 19. pro inimicis orat. O. 21. & pro Mariâ ſorore. O. 22. N. 28. dictus θεράπων, *famulus*. N. 143. 144. cur? *ibid.* item θεόπτης & θεοπτικώτατος. N. 144.

Μοιχοποιία, μοιχοποιέω. N. 107.

Mulieres fraude & timore vincuntur. O 231.

Mundus an malus? O. 157.

N.

Nabuchodonoſor quotidie tentat ad adorandum idolum. *O.* 194.

Nehemias pincerna & Eunuchus Regis. O. 243. an Eunuchus? N. 225. 226. cur pincerna Regis Perſarum. N. 226.

Nicomediæ ſcripta eſt Origenis reſponſio ad Africanum. *O.* 222.

Nicopolis dicta Emmaus, cur? & quando ædificata. N. 153.

Νοητὸν καὶ αἰσθητὸν ἢ ψιλόν. O. 11. O. 73. N. 20. N. 116.

Nominatur quis ab iis quæ facit. O. 5.

Nomen excellentius præferendum inferiori. O. 14. nomina non θέσει ſed φύσει ſignificant. O. 211. 212. N. 142. nominum divinorum virtus in incantationibus. N. 144.

Novum dicitur aliquid, ſi renovatur. O. 65.

O.

Obeli Origenis. O. 226. uſus eorum. N. 192. & 193. à Platonicis inventus. N. 195.

Octapla Origenis quid? N. 177. 178.

Oenomai temulenta cupiditas. *O.* 87. quid? N. 57.

OI cum ι & υ confunditur in Monumentis antiquis. N. 165.

Ὁμοούσιος. *O.* 3. *O* 159. ante Concilium Nicænum in uſu fuit. N. 13. *Origeni* uſurpatum. *ibid.* & Gregor. Thaumaturgo ejus Diſcipulo. N 14.

qui Opinationi credunt, etiam opinatione ſalvantur. *O.* 129.

O.

Opponens potior eſt reſpondente. O.28.
Optatus Milevitanus Marcionem Epiſcopum appellat, & cur? N.25.
Origenis etyma tria. *N.* 1. dictus Adamantius. *O.* 1. frequenter à Latinis ſic nominatus, Græcis Origenes audit. *N.* 7. cur Adamantius dictus? *N.* 7. & à quo? *N.* 8. appellatur chalcenterus. *N.* 8: *συντάκτης* & *συνταικτικὸς*, Magiſter ἀρχεῖος. *ibid.* diſtinguitur ab Adamantio apud Theodoretum. *N.* 8. à Megethio ſalutatur ἀδελφὸς, *frater*. *O.* 2. eſt Magiſter Eccleſiæ & malleus hæreticorum. *N.* 6. pluribus exoſus & amatus, ut & ſcripta ejus. P. 1. cur græca ejus opera ſint ſuppreſſa. *ibid.* quis ea in lucem rurſus produxerit. P. 2. multùm profuit. P. 2. 3. non poteſt penitùs excuſari. *ibid.* an ejus ſit Dialogus contra Marcioniſtas disquiritur. P. 7. 8. & ſeqq. cautus fuit diſputator. P. 16. multos convertit gentiles. *N.* 7. multos edidit Dialogos. *ibid.* ejus Dialogus ad Agnomonem. *O.* 220. Multo labore contulit ſcripturas. *O.* 226. ejus obeli & aſteriſci. *O.* 226. *N.* 191. 192. 193. diligenter examinavit ſcripturam. *O.* 227. idq; propter obtrectatores & Judæos. *O.* 228. cum Judæis converſatur. *O.* 229. & frequenter diſputat. *N.* 205. Origenes emendavit ſcripturas & corrupit juxta Hieronymum, quomodo? *N.* 175. ejus labor immenſus in conficiendis Hexaplis, Tetraplis & octaplis. *N.* 176. 177. 178. à Platonicis didicit rationem emendandi. N. 195. cur noluerit agnoſcere LXX. verſionem eſſe vitiatam & correctione opus habere. N. 197. publicè præfert LXX. privatim fontem Hebræum. *N.* 199. cur? *ibid.* cur nil deleverit in emend. verſionis LXX. *N.* 201. propter Diſputationem cum Judæis emendavit LXX. *N.* 203. agnoſcit agnominationem ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι arguere Auctorem Græcum Hiſtoriæ Suſannæ. *N.* 205. fruſtrà negat, de occiſione Prophetarum nihil in Vet. Teſt. haberi. N. 212. Origenes tres ſuperavit perſecutiones. N. 99. martyribus aliis adjumento fuit ſcriptis ſuis. *ibid.* ubi & quando ſcripſerit exhortationem ad martyrium. *ibid.* idolis thus non accendit. *N.* 99. 100. dicta ſcripturæ combinat. *O.* 96. *N.* 148. ejus modeſtia. *O.* 218. *O.* 222. *O.* 247. utitur voce ὁμοούσιος. *N.* 13. quomodo defendat Suſannæ hiſtoriam. *N.* 155. an negârit reſurrectionem corporum? *N.* 82. 83. quid ſtatuerit de pelliceis tunicis. N. 88. ſtatuit aſtra eſſe animalia. N. 114. damnatur proptereà. *ibidem.* ſequitur Philoſophos Platonicos *ibid* Chriſtianus eſt dictis & factis. *N.* 130. modò negat, modò dubitat, Suſannam haberi in hebræo *N.* 168. ejus φιλομάθεια & timiditas. *N.* 169. Scripturas non tam forti pectore emendavit ac Hieronymus. *ibid.* quomodo defendat Suſannam. *N.* 170. 171. quando ſcripſerit epiſtolam ad Africanum. *N* 171.
Ὁρίσασθαι, pónere ſtatum controverſiæ, debebat opponens ſeu qui incepit. *O.* 3. *O.* 70. *N.* 12.
Oſculum caritatis non licuit fœminæ Chriſtianæ bis infigere, vitandæ ſuſpicionis causâ. *N.* 197.
Οὐ Θεοί qui? N. 129.

P.

Pacis prædicatores absque armis prædicent. *O.* 18.
Pacta Chriſtianiſmi requirunt confeſſionem. *O.* 172.
Panis & vinum in S. Cœnâ imagines corporis & ſanguinis Chriſti. *O.* 116. *N.* 71. ſunt corpus Chriſti typicum & ſymbolicum. *N.* 71. *N.* 72. ſecundùm materiam non proſunt. *N.* 72. *N.* 73. non transſubſtantiantur. *N.* 73. fiunt corpus Marcioniticum per transſubſtantiationem & conſubſtantiationem. *N.* 74. ſunt figura corporis Chriſti. N. 76. & imagines. N. 77. & 78. permanent in ſuâ naturâ. N. 77.
Pannus recens & veſtimentum vetus quid Marcioni. *O.* 64. quid Orthodoxis. *O.* 64.
Παντεξούσιον & αὐτεξούσιον quid differant. *O.* 79.
Papa nomen Epiſcopi olim. N. 231. poſtea aliis quoque Clericis tributum. N, 232.
Parabola de Lazaro & divite fortiter impugnat Marcionem. N. 42.
Παραχαράττειν quid? *N.* 202.
Paradiſus an ſit idem cum inferno & ſinu Abrahæ? *N.* 44. nominis origo non eſt græca, ſed hebræa. *N.* 177. 168.

Patres

P.

Patres Vet. Teſtamenti ante Chriſtum non aſcenderunt in cœlum, ſed in ſinum Abrahæ. N.44.

Patres Scripturæ verba ſæpe aliter allegant quàm nos, unde hoc? N.148.

Paulus Evangelium ſupplevit juxta Marcion. O. 12. Apoſtolus appellatur *κατ' ἐξοχήν*. N. 92. à Marcione recipitur. O. 57. an fuerit Apoſtolus? *ibid.* ridiculum, eum rejectis cæteris approbari. O. 59. arbor mala bona facta. O. 42. N. 37. Prophetis eſt verior. O. 137. *Χριστοφόρος καὶ πνευματικός*. O. 138. N. 90. eſt Creatoris Apoſtolus. O. 155. hæreticorum Apoſtolus quo ſenſu? N. 18. per ſuum Evangelium intelligit Lucæ. N. 20.

Pelliceæ tunicæ ſunt corpus. O. 137. juxta Valentinum. N. 88. quid Origeni? N.89.

Perſecutiones ſunt indicium alterius Dei. O. 30. in Vet. & Novo Teſt. dantur. O. 31.

Φάλσαι. O. 7. N. 16.

Philippus Imperator fuit Chriſtianus. P. 8. 9. & 10. alius eſt ab Eugeniæ Martyris patre. P. 9.

Philiſtion mimus. O. 220. N. 162. ejus patria, ſcripta, mors. N. 163.

Philtrum erga Deum eſt omnium præſtantiſſimum. O. 188.

Pii perſecutiones paſſi ſunt in Vet. & Novo Teſt. O. 31.

in Plurali numero Græci & Hebræi dicunt, quod de uno intelligunt. O.232.

Pluto & Arimanius malus Dæmon. N.38.

Poculi certi ſpeciem Chriſtus eſt deprecatus. O. 191. N. 123. 124. Poculum ſalutaris quid? N.122. Vid. *Martyrium.*

Πολυθεοαθεότης. O. 193. N. 128. 129.

Porphyrius legit Chriſtianorum libros, audit Origenem, impugnat Suſannam. N.164.

Πῶς ἀρνήσεως καὶ πτώσεως. O. 127.

Præceptum hominum, divino contrarium, non eſt admittendum. O.187.

Prætus & Acriſius fratres crudeles. N. 58.

Principes Origenis ævo quales fuerint. P. 12. & 13.

Principia tria Megethii bonum, juſtum, malum. O. 3. illud Chriſtianorum, iſtud Judæorum, hoc Ethnicorum Præſes. O. 4. deſcribuntur. N. 14. Marcioni à nonnullis tribuuntur. N. 14.

Principia duo Marci. O. 43. & Marcionis, N. 15. & 37. ſine Principio & à ſeipſis exiſtunt, ſunt infinita. O. 43. duo ſimul increata eſſe non poſſunt. O. 92. principia plura Simonis magi inventum. N. 38.

Principium bonum homines à malo damnandos liberat. O. 44. ſervat credentes, incredulos non punit. O. 46. erga omnes bonum eſſe debet. N.40.

Prinus qualis arbor. N. 164. 165. Vid. *agnominatio.*

Prophetiæ variis modis obtigére, inſomniis, apparitione & inſpiratione. O.235.

Prophetarum ſupplicia non commemorantur in Scriptura. O. 233. Propheta alterius verbis non utitur. O. 221. refutatur hoc. O. 224. & ſeqq.

Protoctetus pius. O. 162. presbyter Cæſarienſis cælebs. N.105.

Providentia Dei non curâſſet Eccleſiam, ſi in LXX. verſione errores eſſent. O.227. refutatur hæc inſtantia, N.201.

Ptolemæus Valentinianus ſtatuit tria principia. N. 15.

Pudor non fert, Chriſtum carnem ex Mariâ habere. O. 106. retorquetur adversùs Marinum. O. 122. refutatur. N. 67.

Q.

Quomodo negativè vel interrogativè ſumitur. O.127.

R.

Radix bona & mala cur dicantur. O. 81. vid. ἀρχή, *Principium.*

Regnum cœlorum aſſimilatur creaturis bonis. O. 157. N. 97.

Reges Origenis ævo piè credunt. O. 160. quinam illi fuerint. P. 7. 8. 9. 10.

Renunciatio in Baptiſmo. O. 178. N. 117. & 118. fit facie ad occidentem conversâ. N. 118.

Reſurrectionem carnis qui negârint. N. 82.

Rex pius & idolorum everſor tempore Origenis. O. 30.

Rhodon ſcripſit librum de differentiâ Marcioniſtarum. N.15.

Rixandi ſtudium ad impietatem rapit. O.154. N. 96.

Ruffinus, Hieronymo infenſus, ei exprobrat Suſannæ eraſionem. N.159. P. 26.

S.

Sacrificia præcipiuntur & improbantur. *O.16. N.27.*

Sancti orant tantùm pro liberatione animæ. *O.136.* explicatur. *O.137.*

Satan ut fulgur decidit è cœlo, quid ſit? O.84. *N.55.* Vid. *Diabolus. Dæmon.*

Schinus qualis arbor. *N.165.* V. *agnominatio.*

quod ſine Scripto dicitur, evanidum eſt & demonſtratione caret. *O.59.*

è Scripturis fides Chriſtianorum conſtat. *O.106.* Scripturæ ſenſus duplex. *N.20. & 21.* Scripturæ S. librorum diviſio duplex & triplex *N.86.* libri canonici quibus nominibus à græcis Patribus indigetentur. *ibid.* libri Canonici XXII. juxta Origenem. *N.86.87.* Vid. γραφὴ,

Sedekias ſenior unus in hiſtoriâ Suſannæ. *O.230. N.205.209.*

Seditionem plebs excitavit, quòd in Jonâ hederã pro cucurbitâ poni audiviſſet *N 202.*

Seniores in hiſtoriâ Suſannæ ſunt Sedekias & Achiab. *O.230.* perſuaſerunt fœminis, ex ſe generatum iri Meſſiam. *O.221. N 207.* quomodo dicantur lapidati & igne toſti. *ibid.*

Septuaginta Diſcipuli Chriſti vel LXXII. unde diſcrimen? *N.17.*

Septuaginta Interpretes tantùm XXII. libros Vet. Teſt. tranſtulêre. *N.166.* multa de ſuo in verſione addidére. *N.172.173.* non in cellulis, ſed in Baſilicâ conferentes interpretati ſunt. *N.173.* Origenes ex Theodotione eorum verſionẽ ſupplevit. *N.174.* error verſionis LXX. notatur. *N.198.* Hebræus fons ei præfertur. *ibid.* & 200. non habet omnia teſtimonia, quæ in *N.* Teſt. allegantur. *N.199.*

Sermo caro factus eſt, quomodo? *O.108.*

Sermo oris cum propoſito cordis convenire debet. *O.166.*

Similia:

Ut mulier pro ratione ætatis cibat infantem, ſic Deus leges Eccleſiæ condit. *O.15.*

Statuarius non eſt cauſâ rubiginis exortæ in ſtatuâ, nec Deus mali in homine. *O.84.*

Ut dormientes ſpe inani ſomniant, ſic qui ſcripturis abutuntur. *O 90.*

à Grammaticâ nominatur Grammaticus, ſic à malo malus propter operationem, non naturam. *O.100.*

fonti inexhauſto ſimilis veritas. *O.105.*

S.

ut adamas ferro percuſſus, aut amiantus igni traditus, aut ignis gladio ſectus non læditur; ita nec in paſſione Chriſti Deitas. *O.120.*

ut aqua per canalem, ſic Chriſtus per Mariam tranſiit. *O.121.*

ut pictores naves pingunt neſcientes navigare, ità imperiti diſputatores argumenta proferunt, quæ non intelligunt. *O 131.*

ut cera diffluit ſi ceræ affundatur, ità corpus hominis ſi fluidum ſit. *O.132.*

ut aqua in alto mari effuſa non poteſt recuperari, ità nec corpus in reſurrectione. *O.134.*

ut ſponſus cavet, ne ſponſa ad alium ſe vertat & inquinetur, ità Deus cum animâ facit. *O 170.*

ut hoſtibus alimenta prębens inſtar rebellis punitur, ità qui Diabolo ſacrificat. *O.211.*

Simon Magus principia plura excogitavit. *N.38.* πρῶτος Θεὸς ſalutari voluit. N.140.

Siniſtrum qualitas malæ radicis. *O.73.*

Sinus Abrahæ non eſt regio cœleſtis *N.43.* dicitur differre ab inferis. *ibid.* aliâs pro eodem ſumuntur à Tertulliano. *N.44.* quo ſenſu utrumque dicatur. *ibid.* negatur ab Auguſtino eſſe infernus. *N.45.*

Socrates ignotus Adamantio. *O.13.* non Philoſophus eſt, ſed alius hæreticus. *N.25.*

Socratiani. *O.13.* differunt à Socraticis Philoſophis. *N.25.* appellantur etiam Socratitæ. *ibid.*

Sol non vult adorari. *O.168.* adorat quoque Deum *O.169. N.113.* dicitur illigatus corpori. *O.169. N.113.*

Σωτήριον quid? *N.122.*

Spiritus S. in Euchariſtiam venit. *O.53 N.41.*

Spiritus, non anima vel corpus ſervantur ſecundùm Marcum. *O.52.*

Stoici duo ſtatuunt principia. *N.38.* à Magis id hauſére. *ibid.* benè differunt. *N.4.*

Surdum eſſe adversùs impios ſermones, ſi deſperemus emendationem, bonum eſt *O.169*

Suſannæ hiſtoria commentum eſt. *O.220. N.161. N.162.* græcum auctorem habens. *O.221.* an ſit Uxor Regis Joacimi, dubium. *O 221.* affirmatur. *N 167.* apud Judæos non habetur. *O.221.* filia Chelciæ ſummi Sacerdotis. *N.167.* ſoror Jeremiæ Prophetæ, & Mater Jechoniæ, *ibid.* dubitatur de his. *ibidem.* alio ſtylo eſt ſcripta

S.

quàm Daniel. *O.*221. negatur hoc. *O.*246. reperitur apud LXX. & Theodotionem. *O.*224. à Judæis non rejicitur omninò. *O.*229. & 230. ſcripta eſt Spiritûs ſancti providentiâ, ſed à Judæis ſublata *O.*235. indecenter cum actis Philiſtionis comparatur. *O.*237. An ſit Scriptura Canonica? *N.*154.155.& ſeqq.& 193. in hebræo non habetur *N.*168.206.non magis eſt Canonica, quàm alia additamenta verſ. Lxx. *N.* 171. & 172. à Theodotione primùm eſt edita. *N.*184.185. è quo in Lxx. irrepſit. *N.*183 184.

Syneros auctor trium principiorum. *N* 15.

Συνιέναι idem quod γινώσκειν. O. 33.

T.

Templa in honorem Sanctorum ædificare non licet. *N.*74.

Tenebræ ſubſtantia malæ radicis. *O.* 73. refutatur. *N.*53.

Terra eſt locus afflictionis animæ. *O.*181. inviſibilis & incondita quid Marcionitis? *N.*60. quid Orthodoxis? *ibid.*

Teſtamentum Vetus ex hebræo græcis eſt translatum. *O.* 221. N. 165. 166. conſtans libris XXII. *N.*166. cur Caſſiodorus plures eſſe ſcripſerit? *Ibid.*

Theodotion. *O.*224. ex hæretico fit Judæus. *N.*183. in ſuâ verſione Lxx. Interpretes imitatur. *ibid.* quando vixerit? *ibid.* apud eum ſolum reperitur Suſanna *N* 183.184. videtur eſſe primus editor hujus hiſtoriæ. *N.*185.

Tetrapla Origenis quid? N.177. 178.

Θεομάχος quis? *O.*187 *N.*121.

Θεοποιηθέντες. O 187. N.120.121.

Θεόπτης & θεοπτικώτατος. vide *Moſes.*

Θεράπων Moſes. *O.*212. *N.*143. & 144.

Θηλεόφρωτος. *O* 25.

Tiberii Cæſaris tempore Chriſtus deſcendit ad homines. *O.*45. cur hoc dictum à Marcione? *N.* 29.

Tobias dives in captivitate. *O.* 242. eo non utuntur Judæi. *ibid.* N. 221. ſed Eccleſia. *O.*242. N.222.223. non eſt liber Canonicus. *N.* 223. quo ſenſu à nonnullis appelletur Canonicus. *N.*224

Tolerantibus adeſt Dei oculus *O.* 185.

Traditio Judæorum de ſenioribus, Judæas uxores corrumpentibus. *O.*231. N 206.207. 208. Traditio Eccleſiæ, quòd Suſannæ hiſtoria ſit Canonica, nulla habetur. *N.*155. & ſeqq.

T.

Tres pueri in fornace Babylonicâ martyres. (*O.*31.

Τριὰς ὁμούσιος ϗ ἀχώριστος. *O.*159.

V.

Væ Creatori & Chriſto vox communis. *N.*40.

Valens hæreticus. *O.* 1. ſtatuit materiam qualitatibus veſtitam ab æterno fuiſſe. O. 95. hæreticus, à quo dicti Valeſii. *N.*8. quando vixerit? *N.*9. poteſt eſſe noſter. *ibid.*

Valentinus O.85. origine obſcurus. N.56. Alexandriæ literis operam dedit. *ibid.* ejus dogma. O.85. 86. & ſeqq. inquirit unde malum? O.87. Deum excuſat. *ibid.* mali ortum in materiam transfert. O.88. cur? O.94. laudatur. O.85.89. Deum reapſe facit auctorem mali. O.92. ex Heſiodo æonas finxit. N.56. inſignis fuit ab initio. N.56. docuit in Ægypto, Romæ ſed clam, & in Cypro. *ib.* admiſit V.T. *N.*60. ſcrofæ inſtar Deos multiplicat. N.37.

Vaſa mali quænam? O.76.

Venæſectiones an impediant reſurrectionẽ? *O.*133. N. 84. in venæſectione non vitalis, ſed ater ſanguis emittitur. O. 133.

Veritas adverſari ſolet mendacibus O.23. invicta & immortalis eſt, boni Dei germen. O.23. *N* 29. eam inveniet, qui veritatis, non rixandi ſtudio inquirit divina dogmata. O.70. invenitur depoſitis rixis & præjudiciis. *O.*105. eſt amica & grata. O.229. N.205. Veritas, non auctoritas in diſputatione quærenda. N.59.

Verſio Lxx κοινὴ eſt vitiata. N.173. in illam irrepſit ex Theodotione hiſtoria Suſannæ. N. 184. Verſiones emendari debent ex Hebræo. N.200.201.

Vinum novum & Utres novi quid Marcionitis. O.64 quid Orthodoxis. O.64. N.47. locus Marcionis palmarius. N.47.

Virgâ ferreâ paſcere de Romano imperio explicatur. O.34.

Virtus ex voluntate, non ex neceſſitate, perficitur. N.55.

Unus in Scriptura ponitur pro *primus.* O.184.

Uxoris reſtitutio martyri non promiſſa. O.177 cur? O.178. N.116.

Y.

Ὕλη & ὑλικὸν non denotant accidentia. N. 74.

Z.

Zacharias filius Barachiæ in Vet. Teſt. non commemoratur. O. 234. fuit filius Jojadæ. N. 213.

Zeno inventor dialecticæ. N.4.

FINI SINDICIS RERUM ET VERBORUM.

Coronis ad Lectorem.

QUòd iterum Te compellem, Benevole Lector, Amicorum provida facit cura. Jam abſolveramus Notas noſtras in Origenica opuſcula cum Præfatione: & ecce Vir Doctiſſimus juxtà & humaniſſimus, THOMAS GALE, Socius Colleg. Trinit. Cantabrigienſis Londino ad nos miſit variantes Lectiones in Dialogum Origenis, è tribus Codicibus manuſcriptis à ſe collectas; quas, unâ cum Conjecturis ejuſdem paucisque aliis, lubenter etiam in calce libri (cùm alius non ſuppeteret locus) adjecimus: tum quoq; ut nôrint omnes, quid humanitati præfati Cl. Viri debeamus. Sunt autem illi Codices non *Oxonienſes* (uti in Præfatione p. 14. putavimus) ibi enim unus tantùm habetur: ſed duo, Chriſtianiſſimi Galliarum Regis; tertius verò, Bibliothecæ Cl. Gale accenſendus. Vale quàm belliſſimé.

R. 1. *notat Codicem Regis Galliæ primum.* R. 2. *Ejuſdem Codicem ſecundum.*
Th. G. *Codicem Thomæ Gale.*

Pag. 1. *lin.* 1. Ὠριγένους διάλογος α. Cod. Th. G.

Ibid. l. 3. Διάλεκτος] ità quidem Th. G. ſed uterque RR. διάλεξις, & rectè. Eâ voce Plato in Sympoſ. & Zacharias Schol. in ſuo Dialogo hoc ſenſu utuntur.

Ib. l. 7. poſt συνελθόντων addit Th. G. δηλονότι περὶ εὐσεβείας συζητῆσαι ὁμοθυμ. conſentit & R. 2. Videntur ex margine irrepſiſſe.

p. 2 *l.* 18. τῶν] Voculam hanc codex unus non habet.

p. 6. *l.* 30. τοῦ ἀγαθοῦ] R. 2. δημιουργοῦ. in margine Th. G. ἀγαθοῦ.

p. 7. *l.* 7. & 11. φάλσαι] R. 2. ψευδῆ, ſed infrà πλαστά.

p. 8. *l.* 22. φάλσω] R. 2. πλαστῷ.

Ib. l. 29. ἐν τοῖς τελ. ſic R. 2. ſed R. 1. & Th. G. ἐν τῆς. malè.

Ib. l. 34. πρὸς ὑμᾶς] R. 2. ἡμᾶς. rectè.

p 9. *l.* 4. παρέχοντας] R. 2. παρέχοντες.

p. 14. *l.* 4. ἀλλὰ τοῦ χρισμ.] R. 2. ἀλλὰ τῇ.

p. 15 *l.* 6. οὐ πρότερον] Conjicit Cl. Gale πρῶτον.

p. 16. *l.* 11. οὕτως περιέχει] R. 2. ἔχει. ſed 1. Pet. II. 6. eadem locutio occurrit.

p. 20. *l.* 32. ἀνοίξας] ita Codd. omnes, opinor ἀποστρέψας ex LXX. *Vid. Notas ſuprà p.* 29.

p. 22. *l.* 20 παρὰ τοῦ Ἀαρὼν] videtur aliquid deeſſe, ſed hæc eſt omnium Codicum lectio: an περὶ τοῦ Ἀαρών, *Vid. Notas ſup. p.* 28.

p. 25. *l.* 36. σωμανῖτες] ita Codex noſter, ſed RR. & Th. G. σωμανῖτης.

p. 27. *l.* 22. καὶ κομίσασθαι] ita Th. G. ſed R. 2. κεκομίσθαι. perperàm.

p. 28. *l.* 7. ἄγνοια εἶναι] R. 2. ἄγνοιαι εἶναι, τό, τοῦ λέγειν, ποῦ εἶ, καὶ τὸ, τί σοι ὄνομα λέγειν.

Ibid lin. ult. ὅτι] deeſt utrique RR.

p. 29. *l.* 4. ἑβδόμῳ μηνὶ] ità Codd. omnes. ſed non agnoſcit Interpres.

Ib. l. 30. διαβέβληται] ità R. 1. διαβέβληνται Th. G. ſed διαβλέψαι R. 2. & rectè.

p. 30 *l.* 11. διωχθῆναι] ita RR. ſed Th. G. διαχυθῆναι.

p. 31. *l.* 34. τῇ αὐτῇ] R. 2. αὐτοῦ.

p. 32. *l.* 17. συμβουλόμενος] R. 1. σὺ βουλόμενος, appoſité.

p. 33. *l.* 2. λαός μου] Th. G. λαός με.

Ib. l. 3. ὡς πάλιν] conjicit Cl. G. πάλαι.

p. 35. *l.* 13. ἐν δόξῃ] Th. G. ἐνδόξη.

Ib. l. 15. συνεστήκειν] RR. συνεστήκει. conjicit Cl. G. συνεστηκυῖα.

p. 36. *l.* 3. πάλιν] Th. G. addit Ζαχαρίας.

p. 37. *l.* 5. ἔργα οὐ] Th. G. ἔργα αὐτοῦ.

Ib l. 6. ἔπεμψε τοὺς] Interpres legit ἔπεμψε δύο.

Ib. l. ult. δεῖξαι] conj. Cl. G. διδάξαι.

p. 40. *l.* 8. ἐπεργάζεται] R. 2. ἀπεργάζεται. non ità rectè.

p. 44. *l.* 17. εἰ ἕκαστος] R. 2. καὶ ἕκαστος.

p. 46. *l.* 23. προφεύγοντας] Th. G. προφύγοντας. R. 2. προσφυγ.

p. 51. *l.* 32. αὐτὸν λέγεις] legit Cl. Gale αὐτήν.

p. 61. *l. ult.* περὶ αὐτοῦ] conjic. idem, παρ᾽ αὐτοῦ.

p. 62 *l. antepenult.* καὶ πορνείαν] R. 2. ὡς πορνείαν. rectè.

p. 64. *l.* 22. δηλονότι τὴν ἀγάπην ᾑρήσαντο] conj. Cl. G. δῆλον ὅτι - ᾑρέσατο.

p. 68 *l* 31. μελῶν σώων] R. 2. μελουσῶν. perperàm.

p. 69. *l.* 9. & 10. in R. 2. literis majuſculis habentur.

p. 70. *l. ult.* εἰς ἣν ἐνδεδέμεθα] Th. G. ἧς ἐνδεδέμεθα.

Pag.72.lin. 13. ἐστι σωμάτων] ſic R. 1. ſed Th.G. σώματος.

*Ib l.*31. Ἐυπρ.] Th.G. Ἀδαμάντιος.

*p.*74.*l.penult.* προσλαμβάνων] Th.G. προσλαμβάνον rectè. poſtea interſerit quædam Interpres.

*p.*35.*l.antepen.* τῷ ἀγέν.] Th.G. τὸ.

*p.*76.*l.*6. Καὶ δύο] R.1. αἱ.

*p.*77.*l.*17. εἰ γὰρ] R.2. τί. Th.G. conj. ἤ. & ſic Interp.

*p.*78.*l.*19. φθαρτὸν] R.2. addit εἶναι.

*p.*82.*l* 26. κρίνεται] R. 2. κριθήσεται.

*p.*84.*l* 3. αἴσιον] R.2. αἴτιον.

*p.*85 *l antepen* ὑτωσί] Th. G. in marg. Δροσέριος. Vid. Methodii Orat. p.98.

*p.*86.*l.*25. ἐθρύνετο τὸν θυμόν] legit quidam Vir Doctiſſ. ἐθρύπτετο τὸν θυμόν. Vid. Heſych. in verbo θρύπτεται.

*p.*87.*l.*13. τὴν τῶν ἀδελφῶν] Th.G. in margine τὸ θυέστειον δεῖπνον. *confer Notas, p.*57.

*p.*88.*l.*16. ἀνάγκη λέγειν] R.2. ἀν. πάλιν λέγ.

*p.*89 *l.*33. δεῖναι] R. 2. διδόναι.

*p.*90.*l.*1. μηδ᾽ ἐπιστήμην] R. 2. μὴ κατ᾽ ἐπ. Conj. Cl.G. μὴ δι᾽ ἐπ-

*p.*92.*l.*2. ὅτι μὲν ἦν] Sunt hæc in Philocaliâ ex Euſebio, & apud Methodium. Quædam ex iſtis ad Origenem, quædam ad Maximum ſpectant, confer Baſil. 2. Hom. in Hexaëm. & Ambroſ. in Hexaëm. Genebrardus ait, deſumta eſſe ex tractatu Origenis in cap. 1. Geneſ. nam pauca illa, quæ jam extant Origenis in Geneſin, reliquiæ ſunt pleniorum Commentariorum de hoc argumento. Hæc igitur ibi olim habebantur. [*Vid. Præfationem noſtram.*]

*p.*95.*l.*26. περὶ τοῦ Θεοῦ] Hactenus Methodius.

*p.*96.*l.penult.* ἀπαγγλὴν] Th. G. ἀγάπην.

*p.*100.*l.*21. ὅτε ῥητορ.] Cl.G. conjic. ἤτοι ῥητορικῆς οὐσίας οὔσης.

*p.*101 *l.*26. ἐγὼ πρῶτον] R. 2. ἐ. μὲν πρ.

*p.*103.*l.*23. ἔστηκε] R.2. ἔστη καὶ.

*p.*104.*l.*22. πέφυκε] addit R.2. Θεός.

*p.*105.*l.*16. Th.G. ponit titulum περὶ τοῦ Χριστοῦ.

*Ib.l.*19. ἀνείληφεν] R.2. ἀνειληφέναι.

*p.*106.*l.*12. πάθος] deeſt RR.

*p.*109.*l.*11. οὐ] deeſt R.2.

*Ib.l.*14. παρ᾽ ὑ-] R.1. παρὸν.

*p.*118.*l.*13. ἐκεῖνος] Th.G. κατ᾽ ἐκείνους.

Ib. l.penult. κηρύσσει] Conjic. Cl. G. ἐγήγερται ex 1. Cor. XV. 20.

*p.*120.*l.*10. ὡς ῥήσεις] R.2. αἱ ῥήσεις.

*p.*121.*l.*30. διά σου] Cl.G. conji. μὴ διὰ σοῦ.

*Ib.l.*31. ἐκ σοῦ] R. 2. addit ἅγιον· οὐ γὰρ ἔφη τὸ γεννώμενον.

*Ib.l.*36. εἰ καὶ δεῖται] R. 2. εἴγε δεῖται. [*quæ juvant noſtram conjecturam marginalem,* εἴγ᾽ αἰδεῖται.]

*p.*127.*l.*10. 11. 12. deſunt R.2. & Th. G. vitio deſcribentium; qui ſimili voce in textu ſequente, ad illam frequentiſſimè ſaltum facere ſolent: utì notum.

*p,*128.*l.*5. πνευματικὸν] R.2. addit Κύριον.

*p.*132 *l.*13. ὁ ἰὼν] Th G. ὁ ὤν. R.1. ὁρῶν.

*p.*133.*l.*9. ἀποκρινέσθη] Th. G. ἀποκρίνασθαι. R.2. λεγέτω.

*p.*134.*l.*34. ὡς ἀνυπερβλ-] R.1. ὁ ἀν-

*p.*135.*l.*26. ἀπὸ τῶν] Th.G. ἐκ τῶν.

*Ib.l.*27. εἰ σύγγνωμ-] Th.G. & R.2. καὶ συγν: Th.G. in marg. ὡς.

*Ib. l.*30. ἧς ἡ] R. 2. ἡ σή.

*p.*136.*l.*27. ὁρισάμεθα] R.2. ὁρισάσθω.

*p.*137.*l.*7. λγ.] Th.G. λν.

*p.*139.*l.*5. ὅτι] legit Cl. G. ὄντι.

*p.*141.*l.*22. ἐπὶ τῶν] R.2. ἐκ τῶν.

*p.*144.*l* 26. τίνι τὸ] R. 2. τοίνυν τό.

*p.*147.*l.*5. ἀνάγκης] R.2. ἀν. ἐστί-

*p.*155.*l.*31. ἀπόστολος] hic deſinit Codex Regius 1.

*p.*159.*l.*26. καταλειφθῶμεν] Conj. Cl. G. καταληφθῶμεν.

*p.*160.*l.*14. τραπέντες] Conj. Cl. G. ἀποτραπ. vel ἐκτραπέντες.

*Ib. l.*28. πάνσοφε] Conj. Cl. G. πανσόφῳ.

Denique *pag.* 133. *l.*20. lege degenerem.

Μόνῳ τῷ Θεῷ χάρις καὶ δόξα.

JOH. RODOLFVS WETSTENIVS,

SS. Theol. Doct. Nov. Teſt. Prof. Theol. Facult. p. t. DECANVS:

JOH. RODOLFO, Dilecto ſuo Filio, S. P. P.

VETVS verbum eſt, Qui ædificat in publico, multos habet Cenſores: *nec dubitandum, quin ex editione horum* Origenis *opuſculorum varia experturus ſis judicia. Ego verò etſi nunc temporis eo fungar officio, cui* Cenſura *Librorum ad Religionem ſpectantium incumbit: tamen, quia me Auctorem & Suaſorem illorum edendorum profeſſus es; nec ego diffiteor; paucißimi Cenſuræ & judicio meo acquieſcerent. Interim ſpero, ſatis nobis fuerit, nihil nos temerè auſos; ſed, communicato cum Venerandis & Clarißimis Collegis conſilio, ea publicâſſe. Cæterùm, diligenter & attentè hanc tuam opellam recenſui: ac nonnulla,* ὡς ἐν παρόδῳ, *animadverti, quæ à te præterita, lucem aliquam (nî fallor) his* Adamantii *ſcriptis afferre poſſent. Ea Lectoribus ultrò impertiam.*

Principio, ſæpe meditabar: Quâ ratione *Diſputatio* illa, quæ primum locum tenet, DIALOGI ſingulari Nomine eſſet inſcripta: cùm Sectionibus quinque diſpertita, minimum Duobus Actibus, ut oſtendunt Judicis *Eutropii* totidem ſententiæ finitivæ, conſtiterit: nec ab uno, ſed *Quinque Adverſariis*, diverſiſſimè ſentientibus, *Origenes* impugnatus fuerit: nec ſingulis his, peculiaris *Sectio* Diſputationis tributa ſit: denique vix uno toto die Collatio ſive Conflictus iſte Diſputantium abſolvi potuerit? Nullam aliam divinare quibam, præter hanc: quod *Sectione* I. Colloquentes erant Duo ſoli, *Origenes* & *Megethius*: poſtea II. acceſſerit *Megethio Marcus*: hactenus *Marcionitæ*. Deinde ſucceſsêre *Valentiniani*, exordia ducente *Marino*, cui ſe adjungit *Megethius*, Sectione III. Quos interrumpit *Droſerius* & *Valens*, Sectione IV. Tandem *Sectione* V. Promachus Valentinianus *Marinus*, à Duobus primariis Marcionitis *Megethio* & *Marco* adjutus, tertiam & ultimam ſuam Propoſitionem eventilat. Atque hinc apparet, quod in *Proœmio* ſcriptũ eſt, quorſum ſpectet: nimirum, *Singulos* quidẽ *hæreticos ſuam hæreſin defendiſſe*, interea *malitioſè adverſùs* Adamantium *conſpiraſſe*. Id enim complicatio eorum, & ſuppetiæ mutuę produnt: ſed totũ *Conſilium impiorum* uno ſpiritu diſſipatum fuit.

Porrò. In *Verſione Latinâ* obſervo, Pleroſque omnes interpretes parum attendiſſe ad verborum proprietatem; ſed elegantiæ ac floſculis orationis plus æquo ſtuduiſſe. Unde non parum confuſionis & obſcuritatis ipſi Tractationi acceſſit. nam, dum Interpretes varietate Nominum ſuas eloquentiæ Cornucopias effundunt: rebus ipſis diſcrepare Colloquentes videntur. Ex.gr. Nomen Δημιουργὸς (quod *Marcionitis* erat proprium unius alicujus *Principii*, hoc eſt, Dei) tranſtulerunt modò *Creatorem*, modò *Conditorem*, modò *Demiurgum*, modò *Fabricatorem* & *Opificem*. neque hoc grande peccatum deputo, ſed quum Opponentis & Reſpondentis officium requirat, ut in iiſdem terminis maneant; ne, ſi alter de cepis quærat, alter de alliis reſpondeat: certè id Lectori, græcè non erudito, facile ſuſpectum fieri poſſet; ſiquidem videret *Marcionitam* de *Demiurgo* interrogantem, & *Origenem* de *Creatore* vel *Opifice* reſpondentem. Ideoque præſtitiſſet (quod plerunque à te factum puto) per Nomen *Conditoris* exprimi Δημιουργὸν atque ſic à *Creatore*, quem Ποιητὴν & Κτίστην vocant Orthodoxi, quadamtenus diſtingui.

Sed unum, præ cæteris frequens erratum, apud omnes Interpretes, non prætermittere debeo: de quo Reverendus & Clariſſimus *Suicerus* noſter (Not. col. 52.) meritò ſollicitus fuit. Etſi enim *Picus* & *Humfredus* & *Tarinus*, &c: fortè plures, indifferenter Nomina, γεννητὸς & γενητὸς, horumque Compoſita Ἀγέννητος & Ἀγένητος, interpretati ſint: tamen

ad vi-

ad vitandam periculoſam (addo, & impiam) confuſionem præſtat, illa pro ſuis etymis transferre: ſcilicet, γενητὸς, *factus, ortus, creatus*: ἀγένητος, *Non factus, Infectus, Non ortus, Increatus*: Sed, γεννητὸς, *genitus, generatus*: ἀγέννητος, *Ingenitus, Non generatus.* Quis autem non cernit: Si Filius Dei appellaretur Ἀγέννητος, *Ingenitus*; ejusdem *hypoſtaſin*, ſive Perſonalem exiſtentiam, in dubium vocari? ſique diceretur γενητὸς, æternam ejus Deitatem negatum iri? Cavendus autem eô magis hic error, quod etiam in MSS. græcis Orthographia debita dictis Nominibus non ſemper accuratè obſervetur; ſed ſæpe litera νῦ geminetur, ubi minimè oportuit; ſæpe auferatur, ubi geminanda erat: itaque ipſius rei, quâ de agitur, conſideratione verſio paranda eſt.

Jam olim hujus periculi & erroris admonuerunt *Epiphan.* hær. LXIV. §. 8. *edit. Petav.* ubi primam Origeni hæreſin (forſan tali graphico mendô ipſe deceptus) impingit, περὶ γενητοῦ Θεοῦ: quod non eſt, ut *Petavius* vertit, *De genito Deo*; ſed, *De facto* ſeu *creato Deo*: uti mox ibidem exponitur, τὸ γενητὸν Θεὸν εἰρηκέναι, σαφές ἐστιν, ὅτι Κτιστὸν ὁρίζεται: ubi rectè verſum: Γενητὸν, *hoc eſt*, productum *Deum dixiſſe* Origenem, ut jam *perſpicuum ſit, quod* Creatum *ſtatueret.* Deinde ait, Velle quosdam Sophiſtas perſuadere, ἴσον τῷ γεννητῷ εἶναι τὸ γενητὸν: *idem eſſe* γενητὸν, quod γεννητὸν. contrà ille: Οὐ παραδεκτέον δὲ ἐπὶ Θεοῦ λέγειν, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὰ κτίσματα μόνον. Ἕτερον γάρ ἐστι Γενητὸν, καὶ ἕτερον Γεννητόν. *At non eſt admittendum, ſic de Deo loqui; ſed ſolummodò de Creaturis: aliud enim eſt* Γενητὸν, ſcil. *Factum, Creatum, Productum*: *& aliud*, Γεννητόν, *Genitum, Generatum.* Quid verò differant, *Joh. Damaſcenus, Orthod. Fid. Lib. I. Cap. IX.* explicavit candidiſſimè his verbis: Χρὴ εἰδέναι, ὅτι τὸ Ἀγένητον δι' ἑνὸς ν γραφόμενον, τὸ Ἄκτιστον, ἤτοι τὸ Μὴ γενόμενον σημαίνει. τὸ δὲ Ἀγέννητον διὰ τῶν δύο ν ν. γραφόμενον, δηλοῖ τὸ μὴ γεννηθέν. κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαινόμενον, διαφέρει οὐσία οὐσίας· ἄλλη γὰρ Οὐσία ἡ ἄκτιστος, ἤτοι ἀγένητος διὰ τοῦ ἑνὸς ν. καὶ ἄλλη ἡ γενητὴ, ἤτοι κτιστή. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, οὐ διαφέρει οὐσία οὐσίας. παντὸς γὰρ εἴδους ζώων ἡ πρώτη ὑπόστασις Ἀγέννητός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἀγένητος. ἐκτίσθησαν γὰρ, ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, τῷ Λόγῳ αὐτοῦ παραχθέντα εἰς γένεσιν· οὐ μὴν ἐγεννήθησαν, μὴ προϋπάρχοντος ἑτέρου ὁμοειδοῦς, ἐξ οὗ γεννηθῶσι. κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαινόμενον, κοινωνοῦσιν αἱ τρεῖς τῆς ἁγίας θεότητος ὑπέρθεοι ὑποστάσεις, ὁμοούσιοι γὰρ καὶ ἄκτιστοι ὑπάρχουσι. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, οὐδαμῶς. μόνος γὰρ ὁ Πατὴρ ἀγέννητος· οὐ γὰρ ἐξ ἑτέρας ἐστὶν ὑποστάσεως τὸ εἶναι. καὶ μόνος ὁ Υἱὸς γεννητός. ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς γὰρ οὐσίας ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως γεγένηται) (lego γεγέννηται, quod & Interpres reddidit.) καὶ μόνον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευτὸν, ἐκ τῆς Οὐσίας τοῦ Πατρὸς οὐ γεννώμενον, ἀλλ' ἐκπορευόμενον. Οὕτω τῆς θείας διδασκούσης γραφῆς: τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως ἀκαταλήπτου ὑπάρχοντος. h. e. *Noſſe oportet*, Ἀγένητον *per unum* ν. *ſcriptum, ſignificare* Increatum *ſeu* Non-factum; *ſed* Ἀγέννητον per duo ν ν. *exaratum, denotat* Non genitum. *Priori ſignificatione, Subſtantia differt à Subſtantiâ. Eſt enim alia Subſtantia*, Increata *ſive* Infecta (ἀγένητος *per unum* ν.) *& alia*, Γενητὴ, Facta *ſive* Creata. *Poſterioris ſignificationis reſpectu, non differt Subſtantia à Subſtantia. nam cujusq; ſpeciei animalium prima* (ὑπόστασις) *Subſiſtentia*, Ingenita *eſt, ſed non* Infecta: *Creata enim ſunt à Conditore, per ipſius Sermonē deducta in ortum: non verò genita fuerunt, cùm non præexiſteret alterum ejusdem ſpecies, ex quo generarentur. Itaque ſecundùm priorem ſignificationem, conveniunt inter ſe Tres Deitatis ſuperdivinæ Hypoſtaſes (Perſonæ) Conſubſtantiales enim & Increatæ ſunt: at, ſecundùm alterum ſignificatum, nullo modo. Solus namque* Pater Ingenitus *eſt: non enim habet Eſſentiam ſuam ex alia hypoſtaſi: Et ſolus* Filius Genitus *eſt: Ex Patris enim Subſtantia, ſine principio & tempore genitus eſt: Et ſolus Spiritus S. procedit, ex Patris Subſtantia nō generatus, ſed procedens. Sic divinâ docente Scripturâ: Modô Generationis & Proceſſionis iſtius incomprehenſibili exiſtente.* V. Athan. *de Decr. Syn. Nic. to.* 1. *p.* 424. &ſ.

Pag. 3. *lin.* 5. *à fin.* Πιστεύω δὲ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.] Pic. & Humfr. *Credo etiam Spiritui Sancto.* Annotat Picus: Dixit *Spiritui S. æterno*, pro, *In Spiritum S. æternum.* Hæ phraſes promiſcuè olim Patribus uſurpatæ leguntur. Id fusè ac ſolidè docet *P. Martyr* in 1. Cor. X, 2. *Joh. Druſius*, Obſerv. l. 3. c. 1. & Miſcellan. l. 1. c. 21. Ex hebraiſmo. Conſul. *Tho. Gataker.* Cinni ſui cap. 20.

Pag. 8. *lin.* 6. Ἀναγνωσθήτω.] *Recitetur.* Sic *Eutropius* Moderator jubet. Cæterum, Quid, Unde, quibus verbis, recitatum fuerit? non commemoratur, ſed hîc omiſſum eſt. Si conferas ſequentia; pleriſque locis, quibus ad con-

textum

textum aliquem ſacrum à partibus appellatum, & à Judice mandata fuit Recitatio verborum; ſtatim lecta fuerunt formalia, quæ vocantur, verba Scripturæ. Vide ſis pag 50: & 58: & 64: & 85: & 90: & 121: & 127: & 142. &c. Adde: quod *Eutropius* inf. *pag.* 58. *med.* dicat: *Memini,* Apoſtolos *in Evangelio* XII. *&* LXXII. *eſſe* traditos. Non video, unde Paganus *meminiſſe* potuerit, niſi ex recitatione, præſenti loco & occaſione factâ.

Pag. 10. *lin.* 11. [ἀνηγγειλισάμεθα] *Nunciavimus.* Verbum iſtud parentheticum, repetendum fuiſſe ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, res ipſa, nî fallor, poſtulat, & ſenſus; aliás nullus: quanquam omisſum etiam ſit in noſtro M-S.

Pag. 11. *med.* Οὐκοῦν νοητά ἐστιν καὶ [ὄν] ψιλὰ.] Intercalandum eſſe ὄν, docet *Origenis* ſententia, ſeq. pag. 12. l. 2. & ſeqq. Νοηταί εἰσι πᾶσαι αἱ θεῖαι γραφαὶ, καὶ οὐκ ἤδη τὰ γεγραμμένα ψιλὰ, ταῦτά ἐστιν τὰ ἀληθῆ καὶ σαφῆ. *Ad intellectum ſpectant omnes divinæ Scripturæ: nec jam ea, quæ nudis literis ſcripta ſunt, iſta etiam vera & dilucida ſunt.* Conſentiunt his, quæ idem inf. Sect. V. pag. 139. pronuntiat. lin. 6-9.

Eâd. p. lin. 6. *à fin.* Ἀνάγνωθι] *Recognoſce.* Mallem: *Lege & attende.*

Ad *pag.* 20. *lin.* 16. Not. *col.* 27. *med.* poſt verba: ut ἀντιθέσεως patet.] *Adde*: itemque collatione antecedentium *Origenis* verborum, pag. 19. lin. 5. à fin. & p. 20. Εἰ μὲν οὖν ἔκτασις τῶν χειρῶν τοῦ Χριστοῦ πάντας ἔσωσε, πιστούς τε καὶ ἀπίστους. mox iterum: Εἰ δὲ οἱ πιστεύσαντες αὐτῷ ἐσώθησαν, οἱ δὲ ἀπιστήσαντες αὐτῷ ἀπώλοντο. Liquet.

Pag. 27. *lin.* 4. 5. καὶ οὐ καθὼς δίκαιος ἔσται.] Not. *col.* 20. *inf.* - & rei quadrantem. *Adde*: Si liceat audacius conjectari, dicam: οὐκ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος ἔσται; *Non'ne Bonus, erit & Juſtus?*

AD SECTIONEM II.

Pag. 43. *lin.* 6. 7. Οὐ τρεῖς ἀρχὰς, ἀλλὰ δύο εἶναι.] *Non Tria Principia, ſed Duo eſſe.* Hinc ſolvatur Dubitatio, quæ diu vexavit Viros doctos: *Utrum* Marcionitæ *DUO, an TRIA Principia,* i. e. Duos, an Tres Deos *ſtatuerint?* Illis, in partes ſuas allegantibus *Irenæum,* Lib. 2. c. 1. & lib. 4. c. 57. *Tertullian.* paſſim, *Euſeb.* lib. 5. Hiſt. Eccl. & *Iſidorum*: Iſtis, ad *Epiphanium* & *Auguſtinum,* nec non *Theodoret.* de fab. hæret. lib. 1. provocantibus. Definat contentio: habes enim hîc duos *Marcionis* hyperaſpiſtas, *Megethium*, qui *Tria*; & *Marcum*, qui *Duo Principia* propugnavit. Vid. *Lamb. Danæus* in Auguſtin. de hæreſ. cap. 22. num. 2. pag. m. 65.

Pag. 44. *med.* in verbis *Adam.* ὅτι ἕκαστος ἔχει τὴν ἰδίαν κτῆσιν.] Sic M-S quod ſignificat, *Suam cuique propriam eſſe poſſeſſionem.* Verùm, tam *Picus*, quàm *Humfredus* interpretatur *Creaturam:* quod proin ſuo loco reliquimus. Ad marginem notandum erat: Gr. *poſſeſſionem.* Mihi videtur, Dominium & *Potentiam* cujusque argui à *Poſſeſſione,* ſeu Subditis cuique propriis. Id oſtendit Quæſtio proxima. *Cujus eſſe dicis homines, Boni an Mali?* Iterum *Eutropius* mox: *Quî comprehendit* (poſſidet) *Bonus eos, qui ad Malum pertinent?*

Pag. 46. *lin.* 12. *à fin.* ποία διαφορὰ τοῦ ἀγαθοῦ;] Picus: *Quid intereſt inter Bonum & Malum?* Legiſſe videtur in ſuo Cod. - τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ; Verterem noſtra: *Quæ præſtantia* erit *Boni illius?* Hoc indigetant ſequentia: ἴση γὰρ προαίρεσις ἀμφοτέρων h. e. *UTRIUSQUE enim par ſtudium,* vel conſilium æquale. nimirum, Quod *par* eſt & *æquale* alteri, nullâ prærogativâ pollet.

Pag. 53. *init.* Ἐπὶ τὴν εὐχαριστίας ἔρχεται.] Mallem: *Ad* vel *ſuper Euchariſtiam venit.*

Pag. 59. *lin.* 23. Τούτους κηρύξαι] *hos* absque ſcriptis *prædicâſſe.* Supplenda eſſe hæc verba, & in Gr. deficere quod antecedit Adverbium (ἀγράφως) demonſtrant etiam *ſeq. pag.* 60. *lin.* 6. *à fin.* verba *Eutropii: Scripſit'ne Petrus Evangelium? Cur igitur aſſerebas* (Marce) *illos* (ἀγράφως) *ſine ſcriptis docuiſſe?* Hanc eandem ſententiam *Marci*, etiam redarguebat, quando ſuperiori loco dixit: *Stolidum nimis eſſe, dicere: Illos, qui ad prædicandum Evangelium miſſi ſunt, hos illud* ἀγράφως, ſine ſcriptis, *prædicâſſe: at,* Paulum *non miſſum, in ſcriptis docuiſſe, dicere.* Utramque *Marci* ſententiam, ut ſibiipſis contrarias, explodit.

Pag. 62. *lin.* 4. ὅτι Χριστὸς εἰ μὴ ξένος] Sic M-S. noſtrum. Meliori Codice uſus videtur *Picus*, qui vertit: *Nusquam in Evangeliis reperire licet, Salvatorem docuiſſe quenquam, nempe hoc, Chriſtus ſum Peregrinus.* Apertisſimo ſenſu. Itaque ſcribendum: Χριστὸς εἰμι ξένος.

Pag. 67. *med.* *Qui facit, ne affulgeat iis lumen*] Plus ineſt phraſi, μὴ καταυγάσαι τὸν φωτισμόν. Mallem: *ne penetret*: vel, ne perficiatur *eorum illuminatio.*

AD SECTIONEM III.

Pag. 72. *lin.* 4. *à fin.* Δύο ῥίζας οἶδα - iterum l. ult. Δύο ῥίζας φημί] *Duas Radices* appellabant *Valentiniani*, quas Δύο ἀρχὰς, ſive *Duo Principia* nominabant *Marcionitæ*. Utrumque Nomen, ἀρχὴ & ῥίζα Orthodoxi uſurpabant de vero DEO, præſertim PATRE. Sic initialia verba Evangelii Johannis: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. *In Principio erat ille Sermo*, id eſt, *In Patre*: ſunt interpretati. Τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν, ἀφ' ἧς ἀπεβλάστησεν ὁ ὀρθότατος Λόγος· τὴν Πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων φατέον, ἐν ᾧ ἦν. *Etenim Principium, à quo EFFLORUIT integerrimus ille Sermo, dicendus eſt* PATER *ille & Creator omnium, in Quo erat*: Methodius apud *Photium* P. CP Biblioth. Cod. ccxxxv. p.m. 497. Edit. Hœſchel. Fortè ſecundùm *Athanaſium*, Orat. 5. cont. Arian. Similiter, propter Generationem (*qu Germinationem*) Filii ex Patre, hunc *Radicem* illius dixêre. B. *Marcus Diadochus*, Oratione ἀνεκδότῳ contr. Arianos: Κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ, τουτέστι τοῦ Λόγου ὁ Πατὴρ ὁ πάνσοφος, οὐκ ἐν πλεονασμῷ τιμῆς ἢ δόξης· ἀλλ' ἐν ὑποστάσει πατρότητος, καθ' ἣν ἐστι καὶ αὐτός. ἐπειδὴ Ῥίζα τοῦ ἀληθινοῦ Λόγου τουτέστιν ὁ Πατὴρ ὅπερ ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεός. Καὶ ῥίζαν γάρ, φησι, Λόγου, ὁ Ἰὼβ, εὑρήσομεν αὐτοῦ· τουτέστιν, ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Πατρὸς εἶναι τὸν Λόγον γνωσόμεθα, ῥίζα γὰρ ὄντως τοῦ λόγου, ὁ κόλπος τοῦ Θεοῦ φυσικῶς, ᾧ ὁ λόγος ἐρρίζωται. *Caput* FILII, *hoc eſt, Sermonis illius eſt* PATER *ille Sapientiſſimus, non propter honoris aut gloriæ quandam exuperantiam; ſed propter Paternitatis hypoſtaſin, ſecundùm quam & Ipſe eſt: quandoquidem* Radix *Veri Sermonis eſt Pater, hoc eſt, Verax ille Deus. Etenim* Radicem, *inquit Job*, inveniemus Sermonis ipſius: *hoceſt, è ſinu Patris eſſe illum Sermonem cognoſcemus.* RADIX *enim* SERMONIS *ipſius reverâ eſt* Sinus DEI *naturaliter, in quo Sermo ille radicatus eſt*. Nimirum, hæretici ſuas fabulas pigmentis Vocabulorum Orthodoxis communium inducere, ac ità facilius eas perſuadere ſuis Auditoribus ſatagebant.

Pag. 78. *lin ult.* εἰρωνικὴν πεῦσιν, *perridiculam quæſtionem.*] Picus: *quàm maximè ironicam.* preſsè ſatis. Licebit latinè, *ſimulatoriam quæſtionem*, dicere.

Pag. 84. *lin.* 9. 10. οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἀπὸ πλώματος πίπτειν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἑστάναι. *non enim à lapſu, ſed à ſtatu, quis cadere poteſt.*] Hæc erudire poſſunt recentiores quoſdam Theologos, Hominem conſiderantes in diverſo *Statu Innocentiæ, Lapsûs, Gratiæ, Gloriæ.* Præterquam quod nemo Veterum ſic præiverit, eſt (ut molliſſimè dicam) inconcinna valdè Nomenclatio, *Status Lapsûs.*

Ib. lin. 16. Δύο ἀγένητα εἶναι, ἀδύνατον.] Picus: *Duo ingenita (infecta) eſſe natura non patitur.* Videtur legiſſe φύσει ἀδύνατον. Aliâs eo ſupplemento ad ſententiæ veritatem nil opus.

AD SECTIONEM IV.

Pag. 89. *lin.* 10. Οὕτως ἔδοξέ μοι ἔχειν.] In Notis ad h. l. *col.* 59. *l.* 10. perperàm excuſum eſt: *ut his o. f.* pro, *ut nil opus fuerit.* poſteà l. 4. è *Pico* reſtitue: *Ita mihi res ſe habere viſa eſt.*

Pag. 92-95.] Iſta quidem in *Philocaliæ* legi, verum eſt: Sed & apud *Euſebium* in de Præpar. evang. *lib. VII.* extremo, *inveniri*, rectè ibid. traditur. Non autem, ut Nota marg. vult, ſolummodò *uſque* ad verba pag. 95. ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι παρὰ τοῦ Θεοῦ:] producuntur *Origenis* diſputata: ſed in ſequentibus ejusdem Dialogi plura occurrunt, quanquam variè diſtracta. Quod oſtendere non pigrabor: facto indicio paginarum *Philocaliæ* ſecundùm editionem Pariſ. Joh. Tarini, An. 1619. in 4.

Pag. 95. Verba *Valentis*: Ἐμοὶ ἡ ὕλη ποιότητας ἀνάρχους ἔχειν δοκεῖ.] Philoc. p. 389.

Pag. 96. *inf. Adamant.* Τίνα τρόπον δημιουργὸν φὴς τὸν Θεόν;] Philoc. p. 390. med. ſed hîc legitur: Τίνι τρόπῳ. Eodem ſenſu. Dein, ſub fin. ἐφύλαξεν ἐκείνας ἅπερ ἦσαν]. addit *Philoc.* πρὸ τοῦ, *antea*: quod illuſtrat ſenſum.

Ibid. VAL. Οὐ δοκεῖ μοι] Philoc. Οὔτι μοι δοκεῖ. hoc parum refert.

Pag. 97. *lin.* 12. καθάπερ] Philoc. καθ' ἃς, *ſecundùm quas*, ſcil. Qualitates. Optimé.

Ibid lin. 5. 6. ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι, τῇ οὐσίᾳ γενόμενοι.] Clariùs & plenius Philoc. pag. 391: ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ, οἰκία γενόμενοι οἱ λίθοι: *quaſi non amplius lapides manerent ſuâ ſubſtantiâ, poſtquam domus facti ſunt illi lapides.* Τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως τὴν οἰκίαν γεγονέναι φημί· τραπείσης δῆλον ὅτι (lege, δηλονότι) τῆς προτέρας τῶν λίθων ποιότητος. οὕτω μοι δοκεῖ. *nam, Qualitate compoſitionis domum illam factam eſſe, dico: converſâ nimirum priori lapidum illorum Qualitate. Sic mihi videtur.* &c.

Ibid.

Ibid. l. 9. *καθὼς τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν*] Picus: *Per quam hujus M. creationem.* Legit, *καθ᾽ ἣν.* quomodo & *Philoc.* Tarini p. 391. & M-S. Baſil. habent.

Ibid. lin. 12. *Ἐπεὶ τοίνυν, πρόσκαιόν τινα ποιότητα πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι, φὴς ἀπόκρι-*] Totum iſtud *κῶλον* deficit in *Tarini* græco: etiam in M-S. Baſil. Et tamen *Tarinus* verba latina exhibuit in ſuâ *Philoc.* Forſan ex alio Cod. ut refert in *Notis.* Itaque *Spencerus* redintegravit. Sequentia multimodè variant: & quia Perſonæ colloquentes, in *Philoc.* non expreſſæ, nec verba eorum certis membris diſtincta ſunt; ſæpe colliqueſcunt *Valentis* & *Origenis* dicta. uti comparanti *Dial.* noſtri pag. 97. cum *Philoc. Tar.* p. 391. patebit.

Ibid. lin. ult. εἰ μὲν πρότερον-] Philoc. Ἢ εἰ μὲν. Sic M-S. Baſ. Non ſolùm Dilemma hîc *Philocalia* exhibet; ſed hoc alterum membrum longè prolixiùs diducit: prætermiſſis quæcunque *Dial. pag.* 98. *l.* 3. poſt verbum *γεγονέναι*, ſcribuntur; uſque ad *Eutropii* quæſtionem, *med. pag.* 98: *πότερον δυνάμενον μὲν, κλ.* Sic autem connectuntur illa, *Philoc. p.* 392: Ἢ εἰ μὲν πρότερον οὐκ ἦσαν ποιότητες κακαὶ, ἐκ δὲ τοῦ τετράφθαι πρὸς τοῦ Θεοῦ τὰς πρώτας, τοιαύτας περὶ τὴν ὕλην γεγονέναι [hactenus Dialogus noſter] ποιότητας φὴς, αἴτιος ἔσται τῶν κακῶν ὁ Θεὸς, τρέψας τὰς οὐκ οὔσας ποιότητας κακὰς, εἰς τὸ εἶναι κακάς. ἢ τὰς μὲν ποιότητας κακὰς εἰς τὸ κρεῖττον οὐ δοκεῖ σοι τρέψαι τὸν Θεὸν, τὰς δὲ λοιπὰς καὶ μόνας ὅσαι ἀδιάφοροι ἐτύγχανον, τῆς διακοσμήσεως ἕνεκα πρὸς τοῦ Θεοῦ τετράφθαι λέγεις; Οὕτως ἄνωθεν εἶχον ἐγώ. Πῶς τοίνυν τὰς τῶν φαύλων ποιότητας ὡς εἶχον καταλελοιπέναι λέγεις; πότερον δυνάμενον μὲν κλ. h. e. *Vel ſi priùs non erant Qualitates malæ; ideò verò, quod primæ à Deo mutatæ ſint, tales in Materia factas eſſe Qualitates dicis; malorum cauſa erit Deus, qui Qualitates non malas mutavit ut eſſent malæ: Vel, malas Qualitates in melius mutâſſe Deum non exiſtimas; ſed reliquas & ſolas, quotquot præſtantiores erant,* (perperàm *Tarin.* &c. *ſolas medias ac indifferentes*: tales enim ἀδιάφοροι dicuntur: ſicut h. l. ſcriptum extat in Cod. Baſil.) *ornatûs cauſâ, dicis, à DEO mutatas eſſe? Ita ſuperiùs ego tenebam. Quo igitur modo*, Eum *illas deteriorum Qualitates, prout ſe habebant, dereliquiſſe dicis? Utrum cùm poſſet quidem*, &c. Si quis adhuc dubitet, utrum διάφοροι an ἀδιάφοροι legendum iſthic ſit? reſpiciat, *πῶς ἄνωθεν εἶχε, qui ſuperiùs habuerit* ſententia Colloquentis *Valentiniani*: mox deprehendet, eum ſtatuere: Deum, *quando creare* Mundum *incepit, à peſſimis* Materiæ partibus *diſtinxiſſe pulcerrimas*: ex iſtis, *τὰ ὄντα δημιουργῆσαι, διακοσμήσας καλῶς, ea quæ ſunt, operatum, eleganter exornâſſe*: illa verò, ad conditionem inepta, reliquiſſe prout ſe habebant; è quibus mala fluxerint. *Dial.* noſtri p. 88. 89. & 98. At, de partibus Materiæ *mediis & indifferentibus, quibus* (ut *Vigerius* apud *Euſeb.* vertit) *nihil cum bonis malis've commune*; nihil quidem illi ſomniârunt. Hanc pericopam, quia in poſtremis eſt eorum, quæ ſecundùm ſeriem & conſequentiam *Philocaliæ* reſpondent *Dialogo* noſtro, pag. 98. & 99. ideò exſcripſi; quoniam hujus & cæterarum collatione unicuique apparebit, *Maximi Dialogum*, è quo ſua prompſit (utì profitetur fin. Cap. anteced.) *Euſebius*, & cum quibus *Philocaliæ* verba διαῤῥήδην conſentiunt; illum, inquam *Dialogum* nil aliud eſſe, quàm interpolatum, & diſertiùs explicatiuſque (veluti cum Commentario) productum & expolitum *Origenis Dialogum contra Marcion. & Valentin.* quantum quidem ad eam partem, quæ περὶ τῆς τῶν κακῶν γενέσεως, *de Origine malorum*, ſive πόθεν τὰ κακά; *iſtâ Sect. IV.* diſceptantur Nec veriſimile mihi ſit, illum *Maximi Dialogum* priùs fuiſſe conſcriptum: niſi credere malimus, Maximum eodem egiſſe Prophetam; utpote, qui non ſolùm *Origenis* prædixerit argumenta; ſed &, Quid *Droſerius* & *Valens*, ex *Valentini* traditionibus iſthic erant objecturi. Certè unâ *pag. Philoc.* 391. ſexies *Adamantii* & *Valentis* formalia (ut extant *Dial. n.* p. 97.) repetuntur: quæ an *Maximus*, antiquior *Adamantio*, potuerit divinare, haut capio.

Pag. 98. *lin* 8. *à fin. μηδόλως*] Philoc. diſtinctius, μηδ᾽ ὅλως. Lin. ſeq. *οὐκ ἂν αἴτιος ἦν, εἰ συνεχ. μ.*] Philoc. pro εἰ, legit ὤν, Tarin. *Cauſa non erat eorum, quæ, ut erant, dereliquit.*

Ibid. ἐπειδὴ δὲ μέρος αὐτῆς] Philoc. p. 392. inf. & 393. ſic: ἐπεὶ δὲ μέρος μὲν τι αὐτῆς δημιουργεῖ, μέρος δέ τι οὕτως ἐᾷ, δυνάμενος κἀκεῖνο τρέπειν εἰς τὸ κρεῖττον, αἰτίαν ὀφλισκάνειν ἄξιος εἶναί μοι δοκεῖ, καταλιπὼν κλ. *Cùm autem partem ejus fabricetur, partem aliam ſic linquat, quam & ipſam mutare in melius poſſet; dignus mihi videtur qui culpam ferat*: utpote *qui reliquerit*, &c.

Pag. 99. *init. lineæ* 12. conſentiunt cum *Philoc.* p. 393. tantùm l. 4. inter ἀντιλαμβανόμενον τῶν κακῶν, ponit τοινῦν. Tarinus: *quæ mala nunc appetit*: pro, ſuſtinet, perpetitur. Pejus erravit, cùm p. p. de Homine creato (quod exemplum non extat in *Dial.* noſtro) τὸ μηδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν κακῶν παρὰ τῆς φύσεως εἶχεν. vertit: *ità eſt à naturâ comparatus, ut nihil mali* appetat vel admittat. (quod falſum eſt apertè.) rectiùs *Vigerius* apud *Euſeb.* *À Naturâ hoc habebat, nihil ut omnino mali pateretur.* Mirum, hæc & plura talia Doctiſſ. *Spencerum* prætermiſiſſe.

Ibid. lin. 10. νῦν δὲ] Philoc. νυνὶ, pari ſenſu. l. 12. κακῶν.] Poſt hæc in *Philoc.* & *Euſeb.* Hominis exemplum adjicitur, primitus abſque omni malorum ſenſu creati. Quod in auctario deputandum interpolantis Explanatoris, cuivis liquet. Lin. 15. προσγινόμενον] περιγινόμ. Iidem.

Ibid. lin. 16. Εἰ δ' ἐκ τ. μ. δ. τ. Θεὸν ἀνελεῖν τὰ κακὰ] verbum ἀνελεῖν, deeſt noſtro Cod. ſed id tùm ex antecedentibus, nempe Propoſitione dilemmaticâ *Eutropii*, p. 98. *med.* tùm ex Joh *Pici* verſione, tùm ex *Euſeb.* & *Philocal.* repetendum. Plenius ac planiùs iſti ſic: *Tarini* p. 394: Εἰ δὲ ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν Θεὸν ἀνελεῖν τὰ κακὰ, τὸ μὴ πεπαῦσθαι λέγεις, ἀδύνατον τὸν Θεὸν φήσεις ὑπάρχειν· τὸ δὲ ἀδύνατον, ἤτοι τῷ φύσει αὐτὸν ἀσθενῆ εἶναι ἔσται· ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλωμένον πρός τινος κρείττονος. [εἰ μὲν οὖν τὸν Θεὸν φύσει ἀσθενῆ ὄντα τολμήσεις εἰπεῖν, περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς κινδυνεύειν μοι δοκεῖς· εἰ δὲ τῷ νικᾶσθαι φόβῳ πρὸς τοῦ μείζονος,] μείζονα ἔσται τοῦ Θεοῦ τὰ κακὰ, κλ. *Sin autem ex eo, quod non poſſit Deus tollere mala, dicas, ea non ceſſare; impotentem eſſe Deum ſtatues*: hæc verò *impotentia, vel ex eo erit, quod Naturâ ipſe infirmus ſit; vel, quod metu vincatur, velut in ſervitutem redactus à potentiore*: [Si quidem ergo, DEUM Naturâ infirmum eſſe, audebis dicere; videris mihi de ſalute ipsâ periclitari: ſin verò, quod vincatur metu potentioris] *potentiora DEO erunt mala*, &c. uſque ad, τὴν ἁπάντων ἐξουσίαν ἔχει.- *in univerſa poteſtatem habet.* En iterum Specimen interpolationis, quanquam fatear, ad elucidationem Veritatis peridoneæ. Quæ ſequuntur in Philoc. perplexè habent.

Pag. 100. *lin.* 11.12. Expone-quæ d. *ſecundùm Subſtantiam*, tùm *ſecundùm hypoſtaſin* eſſe] Ordo perverſus eſt, reſtituendus juxta græcum. *Hypoſtaſis* præcedat *Subſtantiam.*

Idem ead. p. med. Ἐκ τῶν συμβεβηκότων ἐστὶ - uſque ad p. 101. med. τῷ γενητὰ πρὸς αὐτῶν δείκνυσθαι] Qui hæc *Adamantii* plenè velit percipere, legat è *Maximo* & *Euſebio*, quæ referunt Auctores *Philocaliæ*, edit. *Tarin.* p. 385. *inf.* 386. 387. & 388. Rectè in *Notis* explicatur ſenſus; ſed contextum vitiatum & luxatum, ἐναντίωσις ejus ſatis ſuperque arguit. Repeto igitur locum *Philocaliæ* integrum, ubi maximè peccatum. nempe: *Lin.* 4. *& ſeqq.* verborum *Adam.* Ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τῆς γραμματικῆς, ὁ γραμματικὸς λέγεται, καὶ ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς ὁ ῥήτωρ, καὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ἰατρὸς· τῆς οὐσίας οὔτε ἰατρικῆς οὔσης, οὔτε ῥητορικῆς, οὔτε γραμματικῆς· ἀλλ' ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ τὴν προσηγορίαν λαμβανούσης· ἀφ' ὧν οὕτως ὀνομάζεσθαι δοκεῖ, κλ. *Sed ſicut à Grammatica Grammaticus nominatur, à Rhetorica Rhetor, à Medicina Medicus; cùm Subſtantia nec Medicina ſit, nec Rhetorica, nec Grammatica; ſed ab iis, quæ illi accidunt, hanc appellationem accipiat; à quibus ità nominari videtur*, etſi nullum eorum ſit: ità &c.

Ib. lin. 9. *à f.* οὐδ' ὁπότ. οὔσαν αὐτῶν.] hoc velle videtur: Subſtantiam, cui accidit malum, nec Subſtantiam puram, nec malitiam meram, ſed quid ex utroque miſtum eſſe. Sequitur in Philocalia iterum interpolatio quædam perplexa, trium verſuum circiter.

Ib. lin. 6. *à fin.* ἀλλ' ἐνέργεια αὐτοῦ.] Philocal. *p.* 387. ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ, *ſed operationes ejus.* Optimè.

Pag. 101. *l.* 1. ταῦτα δὲ ὅταν γένηται] Phil. *ibid.* ταῦτα δ' ὅτε γίνεται. Eodem ſenſu; ſed huic poſteriori lectioni favent ſequentia: οὐ γινόμενα δέ.

Ib. lin. 4. ἔσονται οἱ ἄνθρωποι-] Philoc. longè aliud repræſentat: abſurdè.

Ib. lin. 11. 12. ὡς ἀπὸ τῆς τεκτονικῆς τέκτων.] Philocal. ὡς ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ἰατρός.

Ib. lin. 16. 17. οὐκ ἔστιν ἀνάρχως κακὸς] Philocal. κακὰ, malè. nam ſicut lemmate præcedenti κακὸς & κακὰ diſtinctè ponuntur: ſic & iſthic oportuit reponi.

Ib. lin. 16. τῷ γενητὰ πρὸς αὐτῶν δείκνυσθαι] Philoc. γενητὰ, hic & in prioribus: perperàm. At, quod exhibet πρὸς αὐτοῦ, placet præ illo: refertur enim ad antecedens κακὸς, hoc ſenſu: *eo quod ab illo* (ſcil. homine malo) *facta* eſſe *demonſtrantur.* Pro δείκνυσθαι Philoc. habet εἶναι φάναι. Poſt hæc nihil occurrit in *Dialogo* noſtro, quod *Philocalia* reſpondeat.

Ex

Ex his manifeſtum arbitror: Etſi αὐτολεξεὶ pleraque *Dialogi* argumenta reperiantur in *Dialogo Maximi* apud *Euſebium*: tamen nec iisdem omninò verbis, nec eâdem ſerie iſthic, quâ illic proponi; ſed magnâ trajectione, ac variis auctariis hinc inde inculcatis, ad *Maximi* arbitrium fuiſſe redacta; & quidem interdum ità diſſimulatis verbis *Origenis*, quaſi non fuiſſent illi viſa. Cujus ſpecimen videre licet in iis, quæ ad *pag.* 92. l. 20. & 23. enotata dediſti: nam illa omnia, tribus ferè verbis in noſtro *Dialogo, pag.* 91. *med.* leguntur, nempe, ADAM. Οὐκοῦν ἠνωμένος ἦν· διὰ τὸ μὴ εἶναί τι αἴτιον τὸ διαχωρίζον.] *Maximus*: Philoc. *p.* 377. *l. ult.* & *p.* 378. *l.* 1: ἀνάγκη, εἰ μὴ κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ Θεὸς, ἓν τὸ ἀγέννητον (ſcribendum, ἀγέννητον, ut rectè Dialogus noſter) εἶναι λέγειν. Deinde, quæ altero loco refers: Ἀδύνατον γὰρ, ἐν διαστάσει - Ex *Eutropii* verbis circumducta ſunt: *Dial.* noſtri *pag.* 91. ead. Ἀδύνατόν τι χωρίζεσθαι ἀπό τινος, μὴ ὄντος τοῦ χωρίζοντος. - ἄλλως δὲ, τὸ τρίτον μέρος εἶναι. Quæ noviſſima longè aliter & aliò vertit *Maximus*. Verùm ἅλις τῆς διχονοίας. Si cui placet, præter *Euſebium* & *Philocaliam* conferre *S. Methodii M.* diſputata, πόθεν τὰ κακὰ, *Unde mala?* conſulat *Photii* P. CP. Biblioth. in excerptis è libro illius *de lib. arbitr.* Cod. CCXXXVI. pag. m. 498-502. & facilè deprehendet; Veteres ipſiſſimis Origenis noſtri argumentis pugnâsſe, quanquam ſe Adverſarios ejus oſtenderent. Vixit autem *Methodius* non adeò diu ante *Euſebium*: martyrio confectus circa An. Chr. ccc. Hieron. *de Script. Eccleſ. Cap.* 83. ubi tamen innuit, alios eum ſub *Decio* Imperatore paſſum, L. ferè annis antiquiorem facere.

Pag. 104. *l.* 8. *à f.* ἄτοπον γὰρ ἡγοῦμαι-] Sic quoq; abrumpit *Eutropius* Moderator procacitatem hæreticorum, ſeq. Sect. V. pag. 144. l. 3. à fin.

Pag. 127. *lin.* 7. *à fin* προγνώστης ὤν] P. ità h. l. *David illum ſecundùm carnem Dominum minimè fatetur; ſed ſecundùm Spiritum, hoc eſt, Verbum Dei, non ſolùm ipſius David eſt Dominus, ſed etiam omnis Principatûs, Poteſtatis, Dominationis, & Nominis quodcunq; nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro. Nôrat autem, ut futurorum præſcius, Judæos non credere quod erat ſecundùm Spiritum*, &c. Legit igitur locum Apoſtoli, ut hodieque legitur: & verba, προγνώστης ὤν, poſt illa, ᾔδει δέ. Perbené.

AD SECTIONEM V.

Pag. 130. *lin.* 9. *à f.* προϊὼν ὁ λόγος] Pic. *Progreſſus orationis* arguet. Humfred. *Orationis curſus vos vincet.* Nobis viſum: *Præcedens diſputatio.* quia, non *Origenes*, ſed *Marinus* ingeſſit hanc Quæſtionem, ſuprà init. §. III. p. 70. 71. Si cui minus id placet, vertat: *Procedens oratio*: utì ſuprà pag. 92. l. 6. *Orationis proceſſus* vel *progreſſus.* Etſi mihi videatur utrobique de præſenti *Diſputatione* loqui, vi articuli ὁ λόγος. qu. dic. *noſtra diſputatio.*

Pag. 133. *l.* 10 - Not. *col.* 84. Sphalma occurrit, ἐπανίσ- pro συνανίσταται. ut *Marinus* ait. *Notæ* illidem, poſt: aliter placeat.] *Adde*: quos benigniores ſpero, quia p. p. *lin.* 30. elegantisſimũ Nomen στάλσις (nulli Lexicographorum, ne Medicorum quidem, obſervatum) ſuggerit. Germ. opinor, Blutſtellung. Veſtigia ejus dantur in Compoſitis, Διάσταλσις. Ἀνάσταλσις: quò pertinent ἀνασταλτικὰ φάρμακα, *Medicamenta reſtringentia.*

Pag. 137. *l.* 15. MAR. τοῦ Προφήτου] Notandum ad marginem erat: 4. *Argument. Valentin.* Sic *p.* 138. inf. ad ejuſdem verba: Εἰ οὖν] in marg. notetur: 5. *Argumentum Valentinianorum.*

Pag. 139 *l.* 19. ἐν τύφῳ καὶ πράξει] Non deputo in erratis, nec id arguit adject. σαρκικῆς. Syllepſis cenſeatur: ut, *Pater mihi & mater mortui.* Ter.

Pag. 142. *l.* 2. ἐδάφιον. ἔδαφος.] Bene Cl. Svicerus noſter, de *contextu* S. Scripturæ uſurpari, monuit. Inſignem locum enotâſti ex Epiphan. *de pond. & menſ.* p. 535. inf. *Not. col.* 193. nim. πάσης τῆς ἐξηγήσεως οἷον ἔδαφός ἐστι ἡ γραφή.

Pag. 147. *lin.* 12. χετταῖος] Benè Picus: *miſer.* Sed & Helynandus apud Antoninum Archiep. Florent. λ. pro τ legit, ſuper *Nothiſelytos* (γνῶθι σεαυτὸν) laudabiles diſcurſus faciens. To. 3. Summ. hiſt. Tit. 18. Cap. 5.

Pag. 150. *lin.* 5. *inf.* αὐτοματισμὸν δογματ.] Pic. *temeritatem ſpontaneam*, Humfr. *fortuitam*, vertit. Ille videtur in animo verſâſſe, quæ prius interpretatus eſt: utì refers *Not.* ad h. l. col. 95. nimirùm *ſponte naturâ conſiſtunt*, &c. Ipſum Nomen αὐτοματισμὸς nondum mihi occurrit apud *Epicuri* aſſeclas. Apud *Diog. Laërt. Lib. X.* iſta ejus leguntur, p. m. 753. è *lib.* 2. *de Nat.* Τοὺς κόσμους δεῖ, καὶ πᾶσαν σύγκρισιν πεπερασμένην, νομίζειν γεγονέναι ἀπὸ τοῦ ἀπείρου πάντων τούτων ἐκ συστροφῶν ἰδίων ἀποκεκριμένων, καὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων. *Mundos, & omnem finitam Concretionem, exiſtimandum eſſe, ex*

Infini-

Infinito illo prodiiſſe; his omnibus EX CONVERSIONIBUS PROPRIIS (ſeu, Per converſiones ſuas proprias) *diſcretis, tùm majoribus, tùm minoribus.* Methodius, *Lib.* περὶ τῶν γενητῶν, *de rebus creatis*, apud Phot. Biblioth. Cod. ccv. p.496. inf. Εἰ δὲ δι' ἑαυτὸν τέλειος καὶ ἀγένητος λέγοιτο μὴ δεῖσθαι τῆς τέχνης ὁ ἀνδριάς, κατὰ τὸ ὀλέθριον δόγμα, ἀνάγκη αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν. *Si quis autem diceret, Statuam illam non indiguiſſe artificio*, quippe *quæ Per ſe ipſam perfecta, & non* ab alio *facta* ſit, (*ſecundùm pernicioſum illud dogma*) *neceſſe haberet confiteri AUTOMATISMUM.* p. p. αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν, repetit ex alio argumento. Eſt igitur αὐτοματισμὸς, *Ortus rei motu proprio factus.* Sicut *Epicurus* Mundos (infinitos enim ſtatuit) ex atomorum agitatione ſeu motu perpetuo, & concretione fieri, & diſſipatione vel diſſolutione interire, dixit. Quæ ſententia uti Patribus meritò Atheiſmi rea viſa eſt: ità cavendum, ne in Scholis Orthodoxis, ab inconſideratis *Atomorum* patronis, velut ex Orco revocetur.

Pag. 159. *in marg.* Marcum *vel* Marinum *alloquitur.*] Illum, puto; non iſtum: eò quod *Marcus* ultimò hîc verba fecerit. Deinde, quod Origenes *ſup. p.* 64. *l.* 11. hunc ipſum *Marcum*, ceu κακῶς λεξιθηροῦντα, *Eutropio* deſignârit: cujus nunc elogii meminiſſe ille videtur: *ſup. init. hujus Sententiæ*

Pergerem hinc ad Duos reliquos Tractatus *Adamantii*: ſed non poſſum intactas prætermittere duas vægrandes dicas (an calumnias) eidem ſcriptas, & à Cyprio quidem Epiſcopo, ſ. d. Hæreſi LXIV: ubi *Origenes* his ipſis argumentis, vel potiùs argutiis, quas iſthic in *Valentinianis* refutat, memoratur impugnâſſe *Reſurrectionem carnis.* Quod an probabile cuiquam cordato, qui noſtri *Dialogi* Sect. V. legerit, videri poſſit, vehementer dubito. Vid. Pamphilus *in Apolog. Orig. to.* 1. *op. p.* 771. *& ſeqq.* & Halloſius in Orig. defenſo, *Lib. IV. Q.* 4. *p.* 283. *& ſeqq.*

Altera dica, ſuperiùs item allegata, de *Filio DEI facto* ſeu creato, (proximè ante illam de *Reſurrect. Carn.*) ex his *Origenis* verbis confirmata fuit ab eod *Epiphan.* Ἀξιοῦμεν τοίνυν, ἐπεὶ οὐδὲν χωρὶς Θεοῦ καλὸν εἶναι δύναται, καὶ μάλιστα νόησις γραφῶν θεοπνεύστων, ὅπως τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων Θεῷ διὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ἀρχιερέως γενητοῦ Θεοῦ προσιέναι, αἰτήσῃς (lego, αἰτήσῃς) δοθῆναι ἡμῖν πρῶτον καλῶς ζητεῖν. ἐπίκειται γὰρ τοῖς ζητοῦσιν ἐπαγγελία τοῦ εὑρίσκειν. κλ. *Itaque rogamus, cùm nihil ſine DEO eſſe poßit egregium, & maximè intelligentia Scripturarum divinitus inſpiratarum; ut Patrem univerſorum Deum, Per Servatorem noſtrum & Summum Pontificem, GENITUM DEUM* (ut habent verſiones Lat. antiquæ, ac Petavii quoque h. l.) *accedere velis & obſecrare, ut nobis imprimis donetur, bene quærere: quoniam propoſita eſt Quærentibus inveniendi promiſsio:* (Matt. VII. v. 7) Ex his, inquam, *Epiphanius* exculpit; *Unigenitum DEUM, à paterna Divinitate atque Subſtantia* per Origenem *ſeparari: nec non & Spiritum ſanctum.* Εὕρομεν αὐτὸν τὸν μονογενῆ Θεὸν ἀπαλλοτριοῦντα τῆς τοῦ Πατρὸς θεότητός τε καὶ Οὐσίας, ὁμοῦ τε καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Totum fulcimentum hujus criminationis eſt, illud: διὰ τοῦ Ἀρχιερέως γενητοῦ Θεοῦ. Et verò, ſiquidem excipias: Sphalma eſſe Notarii vel Exſcriptoris, qui geminationem literæ νῦ neglexerit: (cujus multa exempla in hoc ipſo *Dialogo* deprehendes: & Cl. *Svicerus* noſter plura dat in ſuis *Obſerv. SS. Cap. VII. p.* 173. 174.) quid reliquum invenies in totâ illâ pericope, quo demonſtretur, *Negatam Divinitatem Filii & Spiritûs S.*? Vid. Athanaſ. *de Syn Arim. & Sel. to* 1. *Op. p.* 710. *Comelin.* Si noſtrum conſulamus *Dialogum*, ſtatim in limine apparebit *pag.* 3. Confeſſio *Adamantii* de DEO, quæ nobis hunc ſcrupulum procul excutiat. *Credere* ſe dicit, *Unum DEUM Creatorem & Conditorem rerum omnium:* ET EX ILLO DEUM [genitum] SERMONEM, CONSUBSTANTIALEM, ÆTERNUM, *& in noviſsimis temporibus Hominem Ex Maria aſſumentem, atque hunc ipſum Crucifixum, & reſurgentem à mortuis: Credo etiam*, ait, *SPIRITUI SANCTO* (al. in Spiritum. S) *Æterno*; vel, *Qui Semper* EST.] Hæc ille. Taceo, quod Deitatem Chriſti, à Creatione Univerſi & ipſius Hominis, demonſtret cont. *Marin. Valentin.* Sect. IV. pag. 106. 107. Item, Ab *aſſumptione Carnis*, h. e. humanæ noſtræ Naturæ: quam *Hominem*, concreto nomine, ſuprà in Confesſione vocavit. Præterea, cùm ediſſerit illam Quæſtionem: *Quomodo* CHRISTUS *ſit* DOMINUS *Davidis*, cujus *prædicatur Filius*? nempe, DOMINUM eſſe *ſecundùm Spiritum*, i. e. Deitatem: FILIUM, *ſecundùm Carnem*: p. 127. & 128.

II.

IN PROTREPTICO ad Martyrium.

Pauca mihi occurrebant, animadverſione digna: tùm quod emendatior ille prælum evaſerit: tùm quod unico exemplari nixi fuerimus; ſæpe ſic indiſtinctè ac fusè ſcripto, ut maximo conatu ſenſus erûendus & compingendus fuerit.

Pag. 169. *lin.* 17. 18. & malum] vertenda ſequentia: *Per Fortunam* hominum, rem inſtabilem, juramentum. ¶ Poſtea memini

Pag. 180. *lin.* 14. ubi legitur: ἐν Θεῷ ἀκέσεται.] aliquâ de Notulâ ſubmonuiſſe: ſcilicet, Legendum, ἐκ Θεοῦ, *ex* vel *à Deo* audiet. Niſi fortè Scriptoris oſcitantiâ, è proximè antecedenti commate, illud ἐν Θεῷ ſit repoſitum. nam, hoc etiam deleto, nihilominus conſtat ſententia. Itaque inferantur hæc *Not. col.* 118. *med.*

Pag. 201. *lin.* 9. καὶ δι' αὐτὸν] *& per ipſum.* Rectè. Non modò, quia ſic non raro verti poteſt ac debet διὰ, licet quarto caſu conſtructum: ſed, quia ſequens Participium, δεδωκότος, procul dubio poſtulat, ut præcedens Pronomen in Genitivo (αὐτοῦ) legatur & ſcribatur.

Pag. 218. *lin. pen.* λόγων καὶ σοφίας Θεοῦ·] λόγων in plurali exhibet M-S. & huc ſpectant antegreſſa nomina, θειοτέρων καὶ συνετωτέρων καὶ ὑπερεχόντων, Mallem verſa: *per diviniores & prudentiores, & o. h. n. præcellentiores ſermones* SAPIENTIÆ DEI. vel ſublato καὶ intermedio, vel converſo in artic. demonſtr. τῆς. hoc modo: λόγων τῆς Σοφίας Θ. Filio DEI ſic indigetato. nam, quis mortalium, *divinas & omni humanâ naturâ excellentiores* ſermones, præter ipſum ſolum θεάνθρωπον, edere aut proferre; ac per eos nos *ad perfectionem* deducere poſſet? ego ſanè non aſſequor.

III.

IN AFRICANI & ORIGENIS Epiſtolis, pleraque omnia occupata eſſe video, & multis quidem crebriſq; allegatis obſita. Veruntamen

Pag. 221. *lin.* 10. ἀσραγαλωμένοι] jam tum Notulam merebantur. Sed hanc, ex Origenis indicio, Notis *ad pag.* 241. (ſic enim numerus paginæ ſignandus erat, qui confuſus extat) *col.* 220. ſatis, opinor, præſtas.

Pag. 225. *med.* errorem in verſione admisſum candidè retractas *pag.* 247. Spero, bonis & eruditis probatum iri.

Notar. col. 79. *l. ult.* ſic legatur & diſtinguatur: Wimph. explicabo. Sic ille: *Dedit* &c:

Item col. 193. & 194. Epiphanium allegas *de Obelis* & *Aſteriſcis* ſcribentem. Probo verba omnia: figuras tùm *Obeli*, tùm *Aſteriſci*, non arbitror deſcriptioni convenire. Quis enim vel *haſtam*, vel *lanceam*, vel *Veru* (quibus obelum aſſimilat Epiphanius) eâ formâ vidit? Nec *Aſteriſcus* reſpondet uſitatis in Vet. Codicibus figuris. Cumque margini Epiphanii (more vetuſtorum Librorum Mathematicorum, imprimis Geometricorum) aſcribendæ fuiſſent; Typographi & Interpretes quomodocunque intermiſcuerunt verborum contextui. Vera *Obeli* nota eſt *Virgula jacens*, altero termino manubriolum, altero cuſpidem referens. *Aſteriſci* autem forma ſunt radii quatuor, ἐναλλὰξ poſiti, (etſi alii Crucem decuſſatam fingant) cum totidem punctis interpoſitis. Denique, nemo præſumat de *Origene* judicare, niſi legerit *Pamphili M. Apologiam* pro illo. Addatur *Athanaſii* cautio: ἃ μὲν ὡς ζητῶν καὶ γυμνάζων ἔγραψε, ταῦτα μὴ ὡς αὐτοῦ φρονοῦντος δεχέσθω τις, ἀλλὰ τῶν πρὸς ἔριν φιλονεικούντων. [ἃ γὰρ ἐν τῷ ζητεῖν ἀδεῶς ὁρίζων ἀποφαίνεται], τοῦτο τοῦ φιλοπόνου φρόνημά ἐστι.

Sed me charta monet verbis imponere finem:

Noſtraq; Ter ſummo credere cuncta DEO.

A' Quo Ipſo etiam precor, ut his aliiſq; tuis ſtudiis & conatibus Benedictionem ſuam cœleſtem aſpiret; quò Patriæ Civis bonus, Eccleſiæ Servus utilis, Academiæ Profeſſor clarus, Parentibus ſolatio, gaudio Propinquis, Bonis, Piis, Eruditis omnibus gratus & amicus exiſtas: id quod facilè te conſecuturum ſpero, ſi Gloriæ DEI deſtinaveris tua cuncta; ſiq; prodeſſe καθ' δύναμιν *omnibus, nemini detrahere vel obtrectare ſtudueris. Vale in* DOMINO, *qui te SS. Spiritu ſuo ducat, fulciat, ſervet, denique proſperet in omnibus Viis tuis! Dab. è Muſéo meo, D. III. Eid. Novemb. quo exordia Profeſſionis tuæ, bono cum Deo, in Panegyri Academica duxiſti: Anno CHRISTI* ↀ. IↃC. LXXIII. *Ætatis meæ Sexageſimo decurrente.*

Ad

Clariſſimum Interpretem

ORIGENEM contra Marcioniſtas, &c. in Publicæ Profesſionis veſtibulo cum NOTIS edentem.

SCiſſus adhuc Orbis, quonamque *Adamantius*, ille
Malleus hæreſium, debeat eſſe foro?
Lis non lana levis. Confuſa Interprete tanto
Hæreſis, & CHRISTI lex animata fuit.
Hincce putabatur Patribus prior omnibus eſſe;
Vel parem Apoſtolicis multi habuere Viris.
His fertur, ructaſſe Erebum non toxica tanta;
Qualia ructavit Semivir ore ſuo.
Talibus indiciis ſtetit in ſuffragia pridem
Orbis diviſus Chriſtiadum dubiis.
Incuſſus diras *Adamantius* effugit iſtas,
In vacuas auras fulmen & iſtud abit.
Victrix cauſa, *piis* Adamanti *viribus* Orbem
WETSTENI meruit laude replere rata.
Sic omnino pares comites duo; nulla vetuſtas,
Livida vel mortis fraus truculenta premet.
En! iterum redit in dias *Adamantius* auras,
Hæreſis. En! ſe poſt inſcius ipſe redit.
Non his Neſtorii, non his fœtura libellis
Stagnat Avi: Noſtrûm ſed micat ipſa Fides.
At malè ſit tineis, ſpolio hoc quas livor inertes
Pavit adhuc, queis hæc merx prope pacta fuit.
Sed Bene, WETSTENI, Tibi ſit! Nunc pulpita greſſu
Scande Scholæ læto: ſcande litate bono.
Non Tibi laus deërit, Tibi primus & ultimus Orbis
Annuet, & gemino neſcia Terra polo.
Urnas inverſas fatorum limine verſas:
Tartareum quondam nunc facis Elyſium.

MARTINUS BOGDANUS, Medicinæ Doctor
Bernæ Helvetiorum, cIↃ IↃC LXXIII.

Aſpera

ASpera ſors noſtri eſt ævi, procul optima rerum
Pax abiit, nova Mars gentibus arma dedit.
Terribiles ſtrident litui, panduntur in auram
Vexilla, & pilis obvia pila volant.
Mœnia, franguntur, ſegetes ſternuntur aduſtæ,
Innocuus latos ſanguis inundat agros.
Aoniis truculenta pigram Bellona quietem
Imperat, arripuit Cynthius ipſe fugam.
Templa cadunt, Batavas quis non miſeretur Athenas?
Heic quondam innuptæ Palladis ara fuit.
Imo fuit, ſed nunc dejecta altaria Phœbi
Sacratas ſubeunt Numina falſa domus.
Belgica quot nuper ſeclis monumenta futuris
Muſa dedit, ſed nunc heu! quaſi muta ſilet.
Muſa ſilet, belliq; ſubit diſcrimina; turbam
Pieriam Mavors ſub ſua ſigna trahit.
Pennam malleolis, atrorem pulvere, caſtris
Parnaſſum, gladiis mutat Apollo libros.
Hæc belli mala ſunt, erecta à Marte tropæa
Protinus antiquâ ſede Lycea fugant.
Nec tamen, ut Cœli conceſſit gratia, Martis
Hactenus in noſtro ſæviit orbe furor.
Nondum abiit doctrina iſtis de finibus, artes
Nondum Rauriacos deſeruére Lares.
VVETSTENIVM aſpicias, ejus varioſq; Labores,
Doctrinam, linguas, ingeniumq; ſagax:
Origenem volvas, quem poſt venientibus annis
Protulit aſſidui ſedula cura Viri.
Cecropiam laudas magno in Demoſthene linguam,
Judice te cœlum Tullius ore meret.
Ecquid præterea? noſtros inviſe Penates,
Eloquium doctum cum Pietate vides:
Ingenii hic fœtus. Minio velate libellum
Pierides, lauru condecorate Virum.

Honoris & Amoris M. P.

M. NICOLAUS GYRTLERUS, Baſil.

BR
65
.O345
1674
c.1
B.F. 62

3774 U
482 U

HM 21983/214/5/E   12827